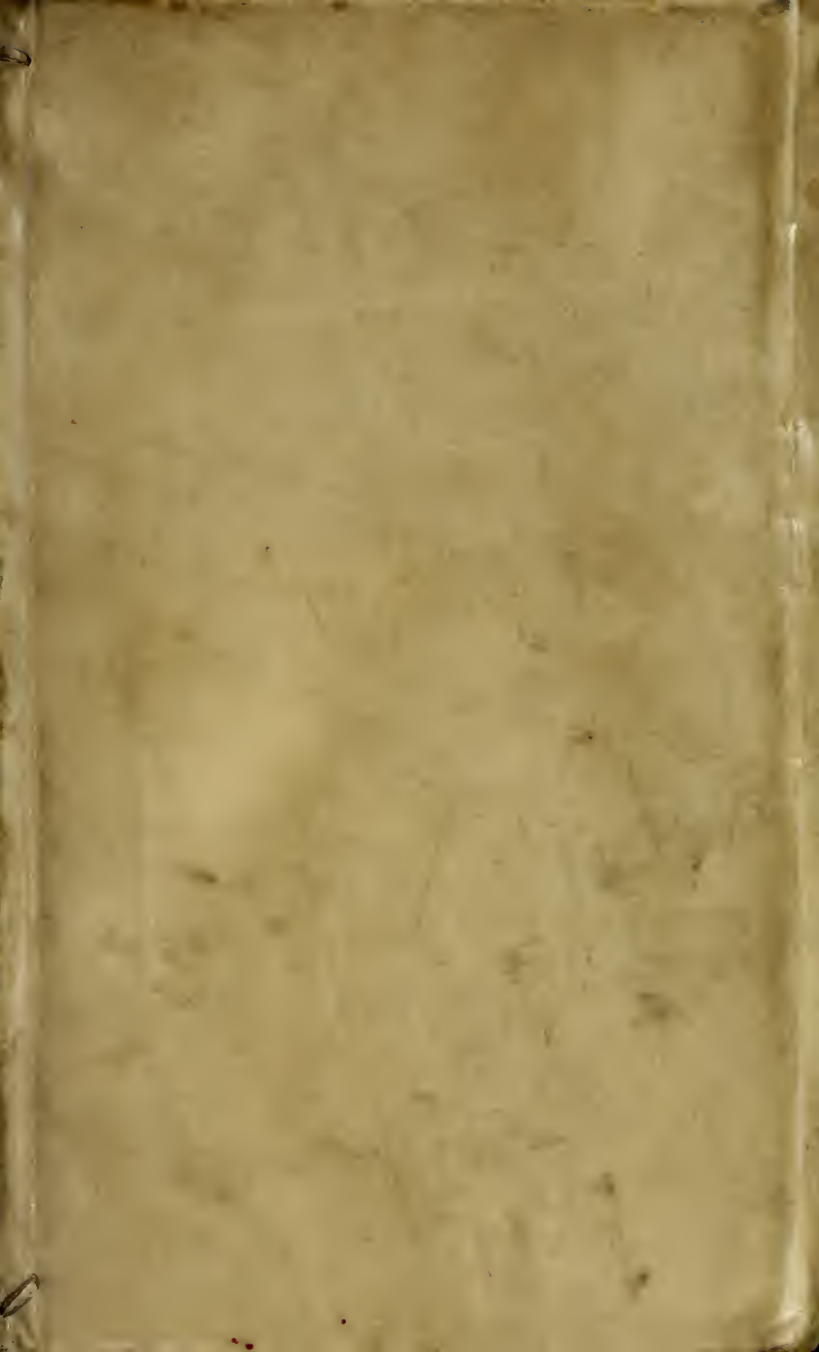
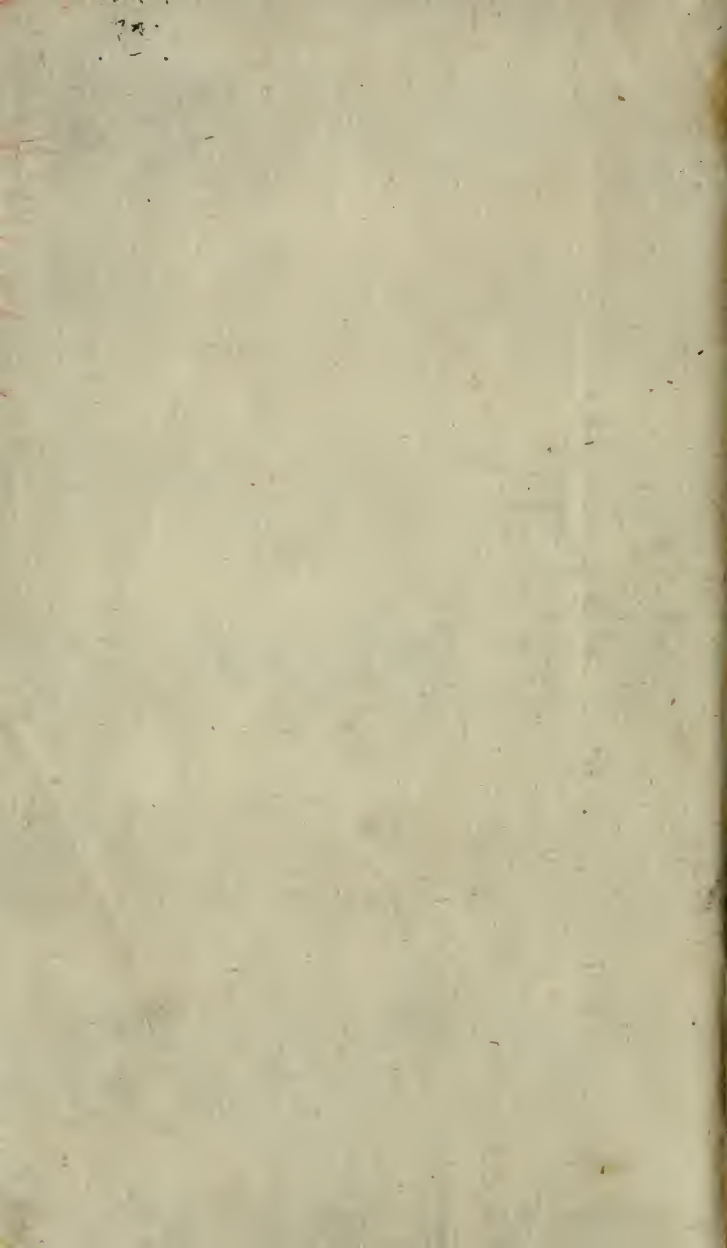

Congel.

16 + 898 + 3011

32 pl.

DEN WECH
DE S
EEVWICH LEVENS
Beschreven int Latijn, door
PANTONIVS SVCQVET
overgeſet door P. Gerardus Zoes
beyde Prieſters der Societeyt IESV
Door den Aucteur
van nieuws overliep en vermeerderd.
Met Beelden verſiecht
door Boetius A. Bollvert.
T'ANTWERPEN
by Hendrick Aertſiens
M. DC. XLVIII.

Cum Gratia et Privilegio.

A E N

GODT ALMACHTIG,
KONING der KONINGEN;

Ende aen de

KONINGINNE des HEMELS,
DE HEYLIGE MAGHET

ende

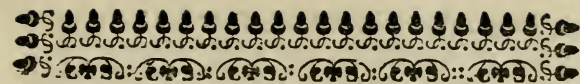
MOEDER GODTS

M A R I A.

*Lder-bermber-
tighsten Godt
het behoort u
al toe, den He-
mel, d'Aerde,
en al wat hier
in begrepen is; ende oock selve het
gene dat wy u opdragen, komt van
u; en dat wy van u ontfangen heb-
ben, gheven wy u wederom; op dat
het al wederom keere tot de Fontey-
ne, van de welcke alle de beecxkens
vloeyen.*

vloeyen. Ende hierom offere ick u
met alder ootmoedigheyt dit werck,
't welck uwe is, ende niet mijn: Ick
offere u desen **WEGH** DES **LEVENS**,
die daer zijt de **Weg**, de **Waer-**
heyt, ende ons **Leven**; En-
de daer beneffens offere ick dit
aen uwe **Alder-heylichste**
Moeder: Ende ick bidde u, dat
ghy met haer desen **WEGH** goeder-
tierlijck wilt aensien, ende insghe-
lijcks oock die den selven sullen le-
sen, en ingaen, op dat se in u mogen
wandelen, die den waerachtigen
Wegh zijt, en in de waerheyt
souden mogen volberden tot u, die
de salicheyt zijt, en ons eewig leven,
souden mogen geraken, en dat aldus
alle dingen souden wederom keeren,
van waer sy gekomen zijn, Amen.

AEN DEN
EER-WEERDIGHSTEN
HEERE
NICOLAO ZOES,
DEN V. BISSCHOP

van
'SHERTOGEN-BOSCH,

*Raedt van hare Doorluchtigste Hoogheden, ende
Meester van de Requesten van hunnen huysse.*

Eer-weerdighsten HEERE,

Esen Boeck over een
jaer dooz D. E. Pebe
ober-gheset / ende aen
haer van mijnent we-
gen ghepresenteert / ko-
mende nu wederom in
het licht / vermeerderd /
ende als vernieuwt;
komt oock wederom
tot D. E. niet dooz eene derde hant / maer van
de mijne ghesonden / ende D. E. toegheschre-
ven. Ick bidde D. E. den selven naer sijne
gewoonlijke goetgunstigheydt in dancke te
nemen. Ende voerwaer ick en kan van sulcks
niet twijffelen / aengesien my bekent is de son-
derlinge

derlinge affectie die V. E. over soo vele jaren
 altijd ghestadelijck aen onse Societeyt J E S U
 heeft betoont. Hierom hadde wel gewenscht
 pet te hebben weerdigh om V. E. te presente-
 ren: maer also nu sulcks niet ter hant en was/
 hebbe immers begeert met desen Wegh des Le-
 vens, te verklaren dat by ons / ende my in 't
 particulier / altijts is levende de danckbarige
 memorie van V. E. Den Heere van alles ge-
 lieve de selve langhe Jaren te sparen tot sijn
 meerdere glorie; op dat door haer exemplaar
 leven ende herderlijke zorghe / veel van sijne
 schapen mogen wandelen den oprechten weg
 des eeuwighen levens / ende tot het selve met
 haren goeden herder geluckelijck geraecken,
 in't Antwerpen desen 2. Februarij 1622.

U. E. Ootmoedigen Dienaer

ANTONIUS SUCQUET.

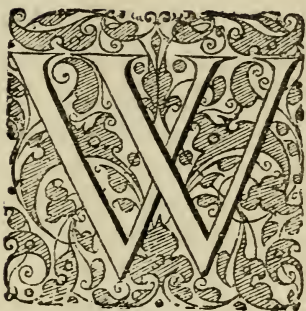

VOOR-

VOOR-REDEN

Tot den

L E S E R.

Y zijn alle pelgrims, ende vreemdelinghen in desen wegh, ende in dit tegenwoordigh leven; ende den mensch is, eylaes! sijn eynde onbekent. Want hier

veel om-wegen, menighvuldige perijckelen, ende verscheide paden ghevonden worden, die den mensch oock schijnen recht te leyden, die nochtans ten laetsten ter doot leyden. Soo dat een yeghelijck met reden forghvuldigh behoort te wesen, om den rechten wegh te vinden; Ende soo wie hier toe behulpsaem kan wesen, 't zy door de wet der liefde, 't zy door de perijckelen in dewelcke hy sijne broeders siet, 't zy door den yver van de eere Godts; die behoort het selve neerstelijck te werck te stellen. Hier toe heeft my dies-halven verweckt het bevel mijnder Oversten; ende al waer 't dat ghy luttel hulpe in desen

Wegh soudt vinden, soo fullen dese nochtans mijne forghvuldigheydt vinden om haer-lieden onderdanigh te wesen: ende ghy beminden Leser, sult inſghelijcks met de gratie Godts, in my eenen gereeden wille vinden, om u in alle manieren behulpsaem te wesen.

Ick hebbe desen Wegh in dry deelen gedeylt, op dat ick door den eerſten, den wegh soude toonen aen den ghenen die dolen, ende die eerſt beginnen: Door den tweeden, soude onderwijſen ende verwecken den ghenen die voorts-gaen in den wegh der volmaecktheydt: Door den derden, soude te kennen geven in *desen Wegh*, de fonteynen van het eeuwigh leven: op dat ghy dan soudt mogen ſmaecken, ende ſien hoe ſoet dat den Heere is, ende hem liever dienen uyt geheelder herten, *die het Licht, den Wegh, ende de Waerheydt is*, dan den Prince der duyſterniſſen, den vader der leugen-tael, ende de doodt.

T A F E L

Van de Capittelen.

DEN EERSTEN BOECK.

HET I. CAPITTEL.

Van het eynde des mensch.	3
Het 2 Cap. Van het geloove, den eersten ende principi- paelften middel om tot ons eynde te geraken.	19
Het 3 Cap. Van het verkiesen van eenen staet des le- vens, den tweeden middel om tot ons eynde te gera- ken, waer in begrepen zijn dese vier naer-volgende staten.	41
Van den houwelijcken staet.	51
Van den weduwelijcken staet.	60
Van den staet des reynigheydts.	68
Vanden staet des religieusen mensch.	79
Het 4 Cap. Beraet om rijpelijk tot Godt ende ons eyn- de te bekeeren, als wy van den rechten wegh af-ghe- weken zijn.	99
Het 5 Cap. Van de penitentie, den waerachtigen wegh, door den welcken den mensch tot Godt, ende tot den wegh der saligheydt wederom keert, ende van haer eerste deel, welck is het berouw.	111
Het 6 Cap. Van de biechte, welck is het tweede deel van de penitentie, ende ten eersten van de generale biechte, ende de profijten der selver.	120
Het 7 Cap. Van de voldoeninge, welck is het derde deel der penitentie; ende van het vasten, welck is het eer- ste werck van voldoeninge.	158
Het 8 Cap. Van de aelmoesse, het tweede werck van voldoeninge.	169
Het 9 Cap. Van het Gebedt, het derde werck van vol- doeninge; van de noodelijcke bereydinghe daer toe, van zijn gebruyck ende vruchten.	180

DEN TWEEDEEN BOECK.

HET I. CAPITTEL.

Van de maniere van beradinge, ende van de teeckenene om de verscheyden geesten t'onder-kennen. fol. 204	Het
--	-----

- Het 2 Cap. Van de neerftigheydt die wy doen moeten om tot de volmaecktheydt te geraken, oft van onsen dagelijckſchen voortganck, na dat wy op den rechten wegh gekomen zijn. 215
- Het 3 Cap. Van de beletſelen des voortgancks in den wegh des Heeren, van de dagelijckſche ſonde, ende de bekoringen. 226
- Het 4 Cap. Van eene vyerige begeerte te verwecken tot ſijnen voortganck, ende tot het Gebedt, door ſeven bemerckingen oft verweckſelen: waer afd' eerſte is, het aenmercken van ons eynde, ende van de tegenwoordigheydt Godts. 247
- Het 5 Cap. Van het tweede verweckſel tot de volmaecktheydt, welck is de gedachteniſſe van de doot, ende hoe rafch dat ons leven voorby gaet. 257
- Het 6 Cap. Van het derde verweckſel, welck is de vreeſe Godts, ende van de perijckelen in dit leven. 265
- Het 7 Cap. Van het vierde verweckſel, van de heylige naervolginge, ende de vyerigheydt der Heyligen. 271
- Het 8 Cap. Van het vijfde verweckſel, welck is de liefde tot onſe Moeder de H. Kercke, ende van de verdrukkinge der ſelver. 279
- Het 9. Cap. Van het ſefte verweckſel, van het vagevier ende de liefde die men moet hebben tot de zielen die in 't vagevier zijn. 287
- Het 10 Cap. Van het ſevenſte verweckſel, 'twelck is den yver der zielen. 293
- Het 11 Cap. Van de oeffeningen daer ſy toe verweckt worden, die eenigen voortganck doen, waer af het eerſte is, de mortificatie oft verſtervinge. 300
- Het 12 Cap. Van het verſterven der menſchelijcker negentheden, ende van den haet ſijns ſelfs. 313
- Het 13 Cap. Van het verſinaden der menſchelijcke oordeelen. 334
- Het 14 Cap. Van de hooveerdigheydt, ende de deught haer contrarie, de ootmoedigheydt. 348
- Het 15 Cap. Van de gehoorſaemheydt, de dochter van de ootmoedigheydt. 364
- Het 16 Cap. Van de gierigheydt, ende van de armoede, daer by oock van het bedeylen ſijnder goederen. 374
- Het 17 Cap. Van de ſuyverheydt. 396

Van de Capittelen.

- Het 18 Cap. Van de seeghbaerheydt, ende het verkeer-
ren met de menschen. 407
- Het 19 Cap. Van de kostelijckheydt des tijts, ende hoe
datmen dien behoort gade te slaen. 416
- Het 20 Cap. Van het verkiesen, ende schicken sijns huys-
gefins. 422
- Het 21 Cap. Van de eenigheyt, oft hoe goet dat het is al-
leen te zijn, ende van het stilswijgen. 434
- Het 22 Cap. Van de volherdigheydt, eene sonderlinge
hulpe in den wegh der deughden. 448
- Het 23 Cap. Van de maniere van mediteren, waer door
de ziele van aertsche dingen opgetrocken wordt tot
Godt. 459
- Het 24 Cap. De voorseyde maniere van mediteren
wordt bewesen in eene meditatie van de gheboorte
Christi, &c. 479
- Het 25 Cap. Van de maniere van mediteren, door de
werckingen van 't geloove, hope, ende liefde. 485
- Het 26 Cap. Van het betrouwen op Godt, ende wan-
trouwen sijns selfs, het welck in alle Gebèden moet
geoeffent wesen. 509
- Het 27 Cap. Van het waerden der deught ende sonde,
ende verkiefinge der selver. 517
- Het 28 Cap. Van de voorsichtigheyt die men behoort te
gebruycken in het verkiesen der deught, gemerckt
dat de kinderen des werelts dat seer neerstelijck doen
in 't verkiesen van wereltsche faken. 525
- Het 29 Cap. Van de doot, ende van de bemerckinge op
het gene dat wy aldan wenschen souden gedaen te
hebben. 533
- Het 30 Cap. Van het uiterste oordeel. 541
- Het 31 Cap. Van de eeuwigheydt. 551
- Het 32 Cap. Van de naervolginge der Heyligen. 557
- Het 33 Cap. Van den vrede ende geruhtigheyt der ziele,
die uyt de deught is spruytende. 565
- Het 34 Cap. Van de blijdschap, om welke men de
deught behoort te volgen. 573
- Het 35 Cap. Van de naervolginge Christi. 581
- Het 36 Cap. Van de weldaden Godts, met welke hy
ons noot tot de volmaecktheydt. 589
- Het 37 Cap. Van de volmaecktheden Gods, door wel-
ke wy

TAFEL van de Capittelen.

ke wy met redene verweckt worden, om hem door de deught te dienen.	599
Het 38. Cap. Oeffeninge der begeerte.	609
Het 39. Cap. Oeffeninghe van't ghene datmen doen moet nae de meditatie; van de verstroyinghen, ende remedien der selver.	614

DEN DERDEN BOECK.

HET I. CAPITTEL.

Van de volmaecktheyt, ende waer in die gelegen is.	627
Het 2. Cap. Oeffeninge om te verwecken eene groote begeerte van volmaecktheydt.	637
Het 3. Cap. Oeffeninghe dienende tot sijns selfs ver- nieuwinge.	642
Het 4. Cap. Oeffeninge van danckaerheyt tot God.	651
Het 5. Cap. Van het gemeyn ende besonder onderzoek der conscientie.	659
Het 6. Cap. Oeffeninge van de bemerckinge der saken die ons te doen staen.	683
Het 7. Cap. Oeffeninge van de bemerckinge der onge- vallen, die ons kunnen overkomen, ende eerst van't verdragen van ander lieden gebreken.	691
Het 8. Cap. Oeffeninghe van de verdueligheydt in ons eygen ongevallen oft lijden.	695
Het 9. Cap. Oeffeninge van de H. Communie.	703
Het 10. Cap. Oeffeninge van de suuyvere meyninge, en- de de meeste glorie Godts te soecken.	731
Het 11. Cap. Oeffeninghe van de regenwoordigheydt Godts.	747
Het 12. Cap. Oeffeninge van de liefde Godts.	755
Het 13. Cap. Oeffeninge van de liefde tot sijnen even- naesten, ende van sijne vyanden te beminnen.	766
Het 14. Cap. Van de Contemplatie oft het aenschou- wende leven.	773
Het 15. Cap. Van de ghelijckformigheydt van onsen wille, met den Goddelijcken, ende den waerachtigen vrede der zielen.	803
Het 16. Cap. Van de merck-tekenen onser saligheydt, waer doormen in dese groote onsekerheydt kan sien ofmen op den rechten wegh is.	830
	Het

T A F E L der Capittelen.

Het 17 Cap. Van de navolginge van de H. Maget M ^{aria} .	837
Het 18 Cap. Van de dagelijcksche oeffeninge of bedey- linge der wercken vanden geheelen dagh.	850
Het 19 Cap. Van de maniere om hem gereet te maken tot eene salige doot.	868
Het 20 Cap. Van het eeuwigh leven, het eynde van on- sen wegh.	889

Eynde des Tafels van de Capittelen.

T A F E L

Der Meditation , in dese dry

Boecken begrepen.

Bemerckt datmen door alle Meditation moet ge-
bruycken het bereydende Gebedt/ende daer door
versoecken dat den Heere hem geweerdtige ons gra-
tie te geven om wel te mediteren : Dusdanigh een
Gebedt/ passende op alle Meditation/ sult ghy bin-
den in den eersten Boeck Fol. 4.

Ghy sult boven dien binden eene korte oeffeninge
om na de Meditatie te ghebruycken / ende een Ge-
bedt/ bequaem om alle Meditation te sluyten. Fol.
614. 615.

Bemerckt ten 2. dat ghy naer elcke Meditatie
sult bindeneen Gebedt/verscheyde Practijcken/en-
de Schiet-Gebedelien/ dienende tot de selve mate-
rie van de Meditatie/ &c.

Den eersten Boeck.

Meditatie van het eynde tot het welck den mensch
geschapen is. Fol. 6

Meditatie van de gave des geloofs. 29

Meditatie van den houwelijcken staet. 51

Meditatie van den weduwelijcken staet. 60

Meditatie van den staet des reynigheydts. 68

Meditatie van den staet des Religieusen mensch, begry-
pende dry deelen oft Meditation. 79

Meditatie van de volherdigheyt eens yegelijks in sijnen
eygen roep. 92

Medi-

T A F E L

Medit. van 't vastē, 't eerste werck van voldoeninge.	159
Meditatie van de aelmoeffe, het tweede werck van voldoeninge.	169
Med. van 't gebed, het derde werk van voldoeninge.	191

Den tweeden Boeck.

D'eerste Meditatie oft bemerckinge van de teeckenē om de verscheyden geesten te onderkennen.	207
De tweede Meditatie oft bemerckinge van het onderschil tusschen de goede ende de quade geesten.	210
Meditatie van de dagelijksche sonde.	227
Meditatie van de slappigheydt ende traegheydt.	250
Meditatie van den tijdt ons levens, ende hoe rasch dat dien voorby gaet.	257
Meditatie van de perijckelen die in dit leven zijn.	265
Meditatie van de vyerigheydt der Heyligen.	271
Meditatie van de liefde tot onse moeder de H. Kercke, ende hare verdruckinge.	279
Meditatie van het vagevyer, ende van de liefde diemen moet hebben tot de zielen die daer voldoen.	287
Meditatie van den yver der zielen.	293
Meditatie van het verfterven.	307
d' Eerste Meditatie van het verfterven der menschelijker geneygelijckheden.	319
De tweede Meditatie van het selve.	322
d' Eerste Meditatie van den haet sijns selfs.	325
De 2. Meditatie van den haet sijns selfs.	327
De 3. Meditatie van den haet sijns selfs.	328
d' Eerste Meditatie van de nieuſgierigheydt.	330
De 2. Meditatie van deselve.	331
Meditatie van de hooveerdigheydt.	348
Meditatie van de ootmoedigheydt.	352
d' Eerste Meditatie van de gehoorſaemheydt.	364
De 2. Meditatie van de gehoorſaemheydt.	367
Meditatie van de gierigheydt.	374
Meditatie van de armoede.	378
d' Eerste Meditatie oft oefſeninghe, van het bedeylen sijnder goederen.	386
De 2. Meditatie van het selve.	390
d' Eerste Meditatie van de ſuyverheydt.	396
De 2. Meditatie van de ſuyverheydt.	399

Medi-

der Meditatie.

Meditatie van de seeghbaerheydt.	407
Meditatie van sijnen tijt wel gade te slaen.	416
Meditatie aengaende het verkiesen ende het schicken sijns huys-geïns.	422
Meditatie van d'eenigheydt, oft hoe goet dat het is al- leen te wesen.	434
Meditatie van de volherdigheydt.	448
Meditatie van de geboorte Christi.	479
Medit. van dese woorden: Al die hem selven verheft, sal vernedert worden: ende al die hem vernedert, sal verheven worden, besluytende de oeffeninge des ge- loofs, hope, ende liefde, ende de maniere van medi- teren, met de dry Goddelijcke deughden.	495
Meditatie van het betrouwen op Godt; ende mistrou- wen sijns selfs.	509
Meditatie van het waerden der deught ende der son- den, ende de verkiesinge der selver.	517
Medit. om met soo groote voorsichtigheydt de deught te verkiesen, als wel de kinderen des wereldts ver- kiesen wereldtsche faken.	525
Medit. van de doodt ende bemerckinge op het gene dat wy alsdan sullen wenschen gedaen te hebben.	533
Meditatie van het uysterste oordeel.	541
Meditatie van de eeuwigheydt.	551
Meditatie van de navolginge der Heyligen.	557
Meditatie van den vrede ende gerustheydt der ziele, die uyt de deught is spruytende.	565
Meditatie van de blijdschap om welcke men de deught behoort te volgen.	573
Meditatie van de navolginge Jesu Christi.	581
Meditatie van de weldaden Godts, met dewelcke hy ons noot tot de volmaecktheyt.	589
Meditatie van de volmaecktheden Godts, door dewelc- ke wy verweckt worden om hem door de deught te dienen.	599

Den derden Boeck.

Meditatie oft oeffeninge om te verwecken eene groote begeerte van volmaecktheydt.	637
Meditatie oft oeffeninghe, dienende tot sijns selfs ver- nieuwinge.	642
Medi-	

TAFEL der Meditatie.

Meditatie oft oeffeninge van danckfegginge.	651
Medit. oft oeffeninge van het gemeyn onderfoeck.	659
Meditatie teghen de ghebreken in het gemeyn onderfoeck.	678
Meditatie om de deught te verwerven.	679
Meditatie oft oeffeninge van de bemerckinge der saecken die ons te doen staen.	683
Meditatie van de bemerckinge der ongevallen die ons kunnen overkomen, eerst van't verdraghen van ander lieden gebreken.	691
Meditatie van de verduldigheydt in ons eygen ongevallen, of lijden.	695
d' Eerste Meditatie van de suyvere meyninge.	731
Andere Meditatie van de selve, ende van de meeste glorie Godts te soecken.	739
Meditatie oft oeffeninghe van de teghenwoordigheydt Godts.	747
Meditatie van de liefde Godts.	756
Meditatie van de liefde tot sijnen even-naesten.	766
Meditatie van den vrede der zielen, oft van de gelijkformigheyt van onsen wille met den Goddelijcken, gedeylt in tien deelen.	804
Meditatie van de naevolginghe van de H. Maget MARIA.	837
Meditatie oft contemplatie van het eeuwich leven.	889

Eynde des Tafels van de Meditatie.

DEN EERSTEN BOECK
VAN
DEN WEGH
DER GENER
DIE EERST
BEGINNEN.

B AEN.

AEN-MERCKINGHE OP
HET EERSTE BEELDT.

Laet / o mensch / op u eynde ende
uwe wegghen.

[A] **B** Emerkt in de tegenwoordigheyt Gods,
het eynde waer toe ghy [B] geschapen
zijt, want daer zijn twee eeuwig-duerende
uytersten, als de [C] salige in den hemel, en
[D] d'onfalige in de helle: Tot d'onfalige
rollen wy met de [E] werelt; die met al haer
ydelheyt in rook verdwijnt; en gelijk een
[F] zee vol steenrotsen, veel schipbrakē on-
derworpen altijt ontstelt is. Tot dē hemel
leydē ons drie [G] wegē, die betekenē drie-
derhande manieren van levē, het Klooster-
lijck, den rechtsten; het Geestelijck, die soo
recht niet en is; en het Weerlijck, den seer
omgaenden wegh: sy betekenē oock den
beginnenden, den voortgaenden, en den
volmaeckten wegh. Daer-en-bovē in elcke
maniere van levē worden dese drie wegen
gevondē: besiet oft ghy in alle uwe werckē
den rechtsten volght; [H] Godt geduerigh-
lijck voor oogen hebbende; waer ghy bidt,
stelt u in 't aenschijn Godts, gelijk eenen
[I] misdadigen over uwe sonden weenen-
de; oft ghelijck eenen armen mensch, van
deughden bloot; oft gelijk eenē Bruydt,
met liefde ontfteken: en aldus voor Godt
komende wilt seggen: Laet mijn ghebedt
komen voor u aenschijn, ô Heere, ende
naer uwe belofte yervult my met kennisse.

Bemerckinge van het eynde des mensches.

Gelijckerwijs den schipper voor al
 sp-selben voor oogen stelt de habe-
 ne / tot de welke hy vaert / den
 reysenden man de plaetse tot de
 welke hy trecht ; alsoo en isser
 niet soo noodtsaeckelijck in desen
 onsen wegh / ende dit sterbelijck
 leven / als neerstighlijck ende sozghbuldelijck ga-
 de te slaen het eynde van onse schip-baert / te we-
 ten / dat wy moeten bemercken / waer toe wy van
 Godt almachtigh gheschapen zijn / op dat alsoo /
 al het ghene wy in dit leven ter handen trecken /
 daer toe geschickt ende gestiert worde: want anders
 doende / souden wy van den rechten wegh afwijc-
 ken / oft wel in den selven doolen / ende wandelen /
 ghelijck den Wijsen-man seght / pijnelijcke ende
 moepelijcke wegen. Och hoe veel fauten gebeuren
 hier door dagelijcx onder alderley soozten van men-
 schen ! want wie wordt daer gebonden / die (naer
 den eysch van den heyligen Thomas) als hy eerst-
 mael sijn verstant begint te gebuycken / soeckt sp-
 selben te stieren uyt dit ballingschap tot sijn Va-
 derlandt / ende dies-bolgende alle sijne gedachten /
 woorden ende werken tot het opperste goet / waer
 toe dat wy alle geschapen zijn ? Byna den meesten-
 deel der menschen / stelt sp-selben voor oogen d'pdel-
 heyd der eere / ende de genoeghte des wereldts / niet
 wetende eplaes ! waer dat sy hare meyninge behoort-
 den te stieren : want geroepen zijnde om groote eere
 in het Hemelsch Jerusalem op sijnen tijdt te besit-
 ten / loopen al spelende ende doolende verre van Je-
 rusalem in Jericho. Daer en is hoortwaer niet dat
 meer te beklage is / dan dat den mensch / die tot sulc-
 ken edelen eynde geschapen is / soo onbedachtelijck
 leeft / sijn selben ende Godt almachtigh vergeten-
 de / so dat hy sijn eynde qualijck eens indachtigh is.
 Dus bidde ick u / beminden Leser / dat ghy u niet
 en laet wech-dragen door den ghemeynen loop der
 verblinde menschen / maer slaet uwe ooghen neder

Sap. 5.

D.Tho. 1.
 2. quaest.
 89. art. 6.

ter aerden/uyt dewelcke ghy gekomen zijt / en daer naer na den hemel/om den welcken te besitten/ ghy van Godt almachtigh geschapen ende gemascht zijt. Heft op dan u herte met weenende oogen/o bal- linck ende bzeemdelinck in dese bedzuchte werelst! tot uwen Godt/ Ghy die hier zijt in eene wildernis- se verre van u Vader-landt.

Het berey-
dende Ge-
bedt is booz
alle Medi-
tation
nootsake-
lijck: ende
waerom.

Bemerckt ten eersten / datmen in alle meditatie oft bemerckinge / booz al moet gebuycken het be- repdende Gebedt/op dat wy Godt booz oogen heb- bende / alle onse krachten oprechtelijck ter eeren Godts souden mogen stieren / ende versoecken dat den Heere ons alsoo gheliebe gratie te geven om wel te mediteren : welck gebedt / met het verstandt gepeest oft metten monde gesproocken / sal mogen wesen/Komt Heyligen Geest,&c. oft/ Ontfermt u on- ser Godt, oft eenigh ander/ waer doozmen sy selven berwecht sal binden.

Het bereydende Gebedt, passende op alle andere lange gebeden ende meditationen.

ten al-ge-
neyn be-
repdende
Gebedt.

MAchtigen Godt, in wiens tegenwoordigheyt alle dingen zijn als niet, laet mijn ghebedt, ende alle mijne wercken gestiert worden als eenen opklimmen- den wieroock in uwe Goddelijcke tegenwoordigheyt, ter eeren van uwen grooten naem: want ghy hebt he- mel en aerde geschapen tot mijnder bate, ende onder- houdt deselve, die anders vergaen souden, op dat ick u soude kennē en beminnen. Ghy hebt my, ô alder-min- nelijcksten Vader, uwen verloren sone, met ontallijcke weldaden begaeft:ende ick heb u,eylaes!daer-en-tegen groot ongelijck gedaen. Ghy hebt my u selven, en uwen Sone ghegeven om my te verlossen met sijn dierbaer bloet. O Koningh der Koningen, ende Heere der heyr- krachten, die alomme zijt, en door- siet soo wel de goe- den, als de quaden op alle plaetsen,tot in het binncste des herten en der nieren;siet ick kome tot den throon u- wer glorie met een oprecht geloove en betrouwē(want ghy hebt geseyt: Al het gene dat ghy sult begeeren, sal u geschieden) ick kome als eenen misdadigen tot sijnen rechter, als eenen armen en verloren sone tot sijnen va- der, en met so groote liefde als het my mogelijk is,tot u, die

u, die mijne ziele bemint, op dat ick u soude mogen behagen, en mijn leven geheelijk beteren, sonderling dese N. faute *, op dat ick u op-drage een sacrificie van lofsangen uyt het binnenste mijnder herte, en met de begeerte van alle creaturē, die oyt geweest hebbē, nu zijn, die oock sullen oft kunnen wesen; al waer 't oock datter ontallijke wereldē door uwe almogende hant gemaekt werden: en dat in de vereeninge van de liefde ende verdiensten **CHRISTI JESU**, van de **H. Maget MARIA**, en alle Gods lieve Heyligē. O alderheylighste Dryvuldigheyt, ick begeere u te loven en te dancken uyt den naem van alle de gene, die u niet en kennen, ende uwen naem lasteren, 't zy op der aerden, oft ook in den afgront der hellē. Dus gebenedijde ick u met alle uwe Heyligen, ende bedancke u voor alle gratien ende gaven, die ghy de menschelijcke nature van **CHRISTUS** onsen Saligmaker, de **H. Maget**, alle uwe Heyligen, ende my oyt gedaen hebt, ende sonderlingh voor de liefde die ghy my uwen dienaar bewesen hebt. Ik geve my ook wederom aen u, die daer zijt de fonteyne ende den oorspronck van alle dingen, ende levere my in alle manieren over tot het gene dat ghy van my schickt, nu en in der eeuwigheyt: Ik offerere u mijn ziele ende hare krachten, o alderheylighste Dryvuldigheyt, op dat ick u hier naer met u hemelsch heyr, en alle creaturen uyt gantscher herten mach loven ende dancken. Verleent my gratie, dat ick dit selve ootmoedelijck, aendachtelijck, ende vyeriglijck mach volbrengen, die aen u mijnen God, in so veel manieren verbonden ben. Wat ben ick doch sonder u? wat vermach ick? ende wat begeer' ick buyten u?

* Te weten
die ghy int
bysonder
examen
soeckt uyt
te roeyen.

**Dit of dier-gelijck ghebedt raachmen aendachtelijck seggen / 't welck boort-aen altijt het bereyden-
de Gebedt genoemt sal worden. Ende sult hier na een
ander des ghelycke binden in 't V. Cap. van de be-
repdinge.**

**Beemerckt ten tweeden / op dat ons herte van an-
dere dinghen ghetrocken / ende ghescheyden worde /
dat het profijtelyck is / sp selven te boortbeelden eene
sekere plaetse / ende de sake (indiense lichamelijck
is / daermen af mediteren moet) aldaer stelle / ge-
lijck oftse boort ons gebeurde ; (indiense gheestelijck
is) nochtans oock eenighsins boort oogen stelle / soo**

men menschelijck eenigh dinc soude mogen begrijpen / ende dit sullen wy noemen het *eerste voor-bereytsel oft voor-stellinge* der plaetse.

Bemerckt ten derden / datmen Godt moet bidden / dat hy ons wil geven het gene dat wy in het tegenwoordigh gebedt oft meditatie versoeken : en sal het *tweede voor-bereydt sel* genoemd worden.

Hier naer treedt in de tegenwoordigheyt Godts / met eene stilte des herten ende des lichaems / overlegt in sulcker boegen elcke saecke in 't bysonder / gelijk eenen gierigen mensch placht te doen / die alle dingen tot sijn profijt soeket te trecken / soo veel als het hem doenlijck ende mogelijk is.

Hier af sullen wy naderhant breeder bescheydt geven ter bequamer plaetse / als wy van de bereydinge tot het gebedt / ende het eynde des selfs / sullen handelen : ende wederom als wy sullen spreken van de meditatie. Dit sal nu in 't boozby-gaen / hier af genoegh zijn.

M E D I T A T I E

Van het eynde waer toe den mensche-
gheschapen is.

Het bereydende gebedt, als boven.

Het 1. voor-bereytsel oft de voor-stellinge der plaetse.

Selt u selven in de tegenwoordigheyt Godts / en laet u boozstaen dat ghy zijt in een woeste wildernisse / alwaer ghy aenschouwt het menschelijck geslachte van den beginne des werelts af boozts-komen / upt den schoot van onse gemeyne moeder de aerde / in dit leven / als oft sy quamen op cene stellage / ende datse passeerden dooz de poozte des doots / gelijk oft sy haer vertroocken achter de gozdynen / in twee al te verscheyden rijcken / te weten / de sommige naer de geluckighste / ende d'andere naer de ongeluckigste eenwigheyt / (also u den tijtel vandesen boeck vertoont) laet hier uwe oogen boven tot Godt ende sijne Heyligen / u bemanende dat ghy dooz de groote perijckelen ende qualijck-baert van soo veel / sout leeren boozsichtiger wesen.

Het 2. Voor-bereydt sel. Bidt Godt ootmoedighlijck dat hy u den wech wil wijsen / dien ghy moet wandelen /

delen/ ende u wil verleenen / dat ghy bemerckt heb-
bende het eynde van soo veel onsalige ende ongeluc-
kige menschen / tot een geluckiger eynde ende leven
soudt mogen geraken.

Het 1. point, Bemerckt ten eersten den af-grondt
ende die t'samen-menginge aller dingen / die daer
was/ eer de werelt gemaect was / wat het aldoen
geweeft is van dese werelt/ van de Koningen/ Prin-
cen/ van alle menschen/ ende al het gene dat op desen
aertbodem begrepen is/ en waer dat ghy naer eenen
korten tijt zijn sult/ en dat in der eeuwigheyt. Blijft
hier wat op peysende/ en overleght dit wel/ want de
figuer deser werelt gaet booz- by / ende het vergaet
al gelijk eene schaduw. 1. Cor. 7. Kenmerckt dan neerstelijck
de ydelheyt van alle dingen/ gelijk ghy klaerlijck
kont bemercken in den afgrondt van dese nietheyt /
dat ghy ende alle andere saken niet geweest en hebt /
niet en hebt konnen wesen/ noch niet en hebt konnen
weten / ende dat het al gekomen is van de handt u-
wes Scheppers / ende berootmoedighet u onder sij-
ne machtige handt / noch en beroemt u tot geender
tijden/ dan in hem. 1. Petr. 5.
1. Cor. 4. Want wie onderschept u? ende
wat hebdt / dat ghy niet ontfangen en hebt? ende
is 't dat ghy 't ontfangen hebt/ waerom glorieert
als oft ghy 't niet ontfangen en hadt?

Bemerckt ten 2. als oft ghy upt dien af-grondt
van uwe nietheyt booz de Goddelijcke hant versch
getrocken waert / ende van Godt gestelt op de stel-
lagie van dese werelt / of wel in eene woeste wilder-
nisse/ en besiet hoedanig dat u Godt gemaect heeft
van het slijck der aerden/ dat hy u in-geblasen heeft
den geest des lebens/ ende geschapen naer zijn beelt/
als hy u gegeven heeft eene verstandighe ziele / die
geestelijck is / die al-omme geheel is/ die't al roert/
onsterbelijck/ eene/ en die verciert is met drie schoo-
ne krachten: daer-en-boven u lichaem volmaect
heeft met alle sijne sinnen ende lidmaten/ en bekent/
o mensch / ter sondt uwe weerdigheyt/ bekent de
weerdigheyt van den menschelijcken staet. Ghy zijt
wel lichamelijck met de werelt: want dit aldus be-
taemde/ dat de genen die gestelt was om heerschap-
ppe te hebben over de geheele werelt/ dese eenigstins

Bernard.
serm. de
Nat. Do-
mini.

soude gelijck wesen: maer nochtans hebt ghy yet anders/het welck van hooger werden is/te weten/ uwe edele ziele / waer mede ghy alle andere geschapen dingen seer verre te boven gaet.

Het eynde
de/ waer
toe den
mensch
van Godt
geschapen
is.

Ten derden bemerckt dat God u tegenwoozdigh is/gelijck hy Adam was in sijne scheppinge / ende bzaeght hem ootmoedelijck / waer toe dat hy u geschapen heeft: en hoozt hem seggen/dat hy het al gemaecht heeft om sijn eygen selven / ende tot zijnder glorie/ende op dat ghy hem in dit leven sout loven/ dancken ende dienen/gelijck alle creaturen doen/ en ten laetsen soudt mogen komen tot de eeuwige saligheyt: hierom ghy die sijn schepsel/maeksel/sijnen inrecht ende sone zijt / sult ghy hem derren versmaeden/en leven tot zijnder spijt? Siet hoe dat hy u den hemel toont / in den welcken ghy (is 't dat het u beleeft) als bozger der selber ingeschreven zijt; siet wederwaerts booz uwe voeten den afgront der hellen/ alwaer ghy eeuwelijcken gepijnicht sult worden/ is 't sake dat ghy anders doet. Ende siet/o Chzistene ziele / hoe grootelijcks dat ghy verbonden zijt om deughdelijck te leven/ gestelt zijnde om den ewigen loon oft de eeuwige straffe te ontfangen.

De mensch
geschapen
zijnde /
moet sorg-
buldig
wesen om
tot den he-
mel te ge-
raken.

Her 2. point, Doozbeeldt u / dat ghy in de woeste wildernisse des werelts gestelt zijt/en siet hoe verre dat u Vader-lant is/ende hoe qualijck datmen daer kan geraken; versucht met rechte/ ende ober-leght wat wech dat ghy in wilt gaen / aengesien datter questie is van de ewigheypdt. Och met wat eene sorghebuldigheypdt ende geduerigen arbeydt / moet ghy hier toe trachten? laet u hier toe bewegen alle geschapen dingen / die met een groot gewelt altydt soecken tot haer eynde te geraken. Siet/ hoe dat de elementen haer spoeyen / om te komen tot hare natuurlijke plaetse / hoe dat de beesten gedreven worden tot het ghene dat hun vermaecht / ende tot hun eynde. Bemerckt hoe dat de kinderen deser werelt/ alle hare gedachten en krachten hunder zielen/daer toe keeren/om te verkrijgen een verganchelijc eynde van eere ende wellusten. Wel aen dan/ hoe dickwijls zijt ghy u eynde wel in-dachtigh / cude den wech ende toe-padt om daer toe te geraken?

Bemerckt ten tweeden / hoe edel dat u eynde is / **Hoepzofij-**
 Godt te dienen / hem aen te hangen / eenen geest met **telijck dat**
 hem te wesen / ende te genieten d'eeuwige saligheyt; **het is / wel**
 boozwaer daer en is anders niet dat u pzoftelijck **te ober-**
 is / maer dit is hier u pzoft ende welbaert alleen / u **dencken**
 selven te verboozderen tot dit eynde / waer toe dat **het eynde**
 ghy geschapen zijt; ende soo veel te geluckiger zijt **daer men**
 ghy / hoe ghy 't selve meer genaecht. Want dit is **toe geschap-**
 doch den eygendom van het eynde van eenige sake / **pen is.**
 dat het oock de volmaecktheit ende saligheyt der
 selver is. Verre van u dan mijne ziele / dat ghy ee- **August. in**
 nigh ander goet sout willen soecken / van dat u goet **Pfal. 102.**
 is: want verscheyden schepselen hebben verscheyden **sub med.**
 goeden / maer soeckt ghy u goet: niemant en isfer
 goet dan Godt alleen; wat sal u dan gebzeeken / die
 het opperste goet besit? Daer zijn goederen van
 mindere weerde / die aen d'ibersche creatueren goet
 ende aengenaem zijn; gelijk / wat is den beesten
 goet / anders dan haren buych op te vullen / geen ge-
 breck te lijden / te slapen / te huppelen ende te sprin-
 gen / te leven / wel te passe zijn / ende te genereren.
 Maer sult ghy soodanigh goet soecken / sult ghy (o
 mede-erfgenaem Chzisti!) u vermaeck nemen dat
 ghy den beesten gelijk gebwozden zijt? heft toch uwe
 hope op tot het goet van alle goederen.

Bemerckt ten derden / wat hulpe dat Godt uwen **Middelen**
 Schepper / dooz eene onepndelijcke milthepdt / u tot **van Godt**
 uwen behoefte ende vermaeck gegeven heeft / als **gegeve / om**
 te weten / soo veel verscheyden creaturen / soo men- **tot dit eynde**
 gerley konsten ende wetenschappen / daer-en-boven **de te gera-**
 so veel obertreffelijcke h. Sacramenten ende geeste- **cken.**
 lijcke bystanden / welke zijn d'alder-waerachtighste
 ende oprechtste middelen aen u geschoncken / als
 behulp op den wech om tot Godt te geraecken. Be-
 dankt uwen wel-doender uptter herten: maer let
 hier wel op (soo ghy niet geheel van sinnen berooft
 en zijt) dat ghy dese middelen / dewelcke zijn als we-
 gen / niet anders moet gebzuycken / dan booz soo
 veel als sy u dienen om tot u eynde te geraecken.
 Sult ghy den quaetsten wech verkiesen / om naer u
 Vader-landt te reysen? Als ghy gheern ghesont
 sout woerden / sult ghy de sozgelijckste medecijne be-

Deut. 32.

geeren / ende de beste van u wijsen? Als ghy te schepe moet varen / soudt ghy een gebroken ende verrot schip stellen booz een dicht ende sterck? Als ghy een kleet/peert/wagen oft hups moet kieser/soo neemt ghy wel dat alderbest is: en sult ghy (o dwaesheyt!) eenen wech daer uwe saligheyt aen hanght / kieser/die sozgelijck ende vol perijckelen is? Och oft de menschen wijs waren / ende berstonden / ende hare uitersten booz-sagen. Bemerckt hier wat geneygelikheden dat ghy in u selven geboelt/tot eere/rijckdommen/wellusten/ &c. ende siet toe dat u d'affectie niet en trecke in perijckel van den rechten wech ende het eeuwich leven te verliezen.

Prov. 16.

Het 3. point, Bemerckt in de tegenwoordigheyt Godts/ dat ghy in den wech on-ervaren zijt: want hoe veel zijnder eylaes! die dē mensche schijnē recht te wesen / wiens eynde nochtans leyt tot de doot? Overlegt hoe onseker dat zijn alle de menschelijcke boozsichtigheden. Och/ hoe dickwils gebeurt het/ datmen met vollen toe-staen hem begeeft tot eene sekerer manier van leven/ende gelijk booz den wint van kante steecht / ende wederhant nochtans gedreven wort op de sant-klippen van alderley miserieen/ende ellenden / ja oock na den afgrondt van de ewige verdoemenisse / booz eenige groote tempeest oft onweder van bekoringen / en dat ter boozsaken datmen den rechten wech niet genomen en heeft! Als ghy u dan wilt begeven tot eenen sekeren staet van leven / oft eenighe gewichtige saken wilt aenbeerden/peynst dat u/gelijk eenen siecken/verschepde medecijnen en dzancken booz gestelt zijn / onder dewelcke eenige met dootlijck sijn gemengelt zijn: dat ghy verschepden loten als uyt eene loterpe moet trecken / onder dewelcke meer als een van de ewige doot is. Peynst dat ghy staet gelijk op eenen wech/die hem in ontallijcke andere verdeylt/en dat meer is/in 't middel van een woeste wildernisse/ die sonder perijckel niet en is. Sout ghy dan op uwe eygene vernuftigheyt wel iets sekere derren kieser/daer u dit al te samen onbekent is? soudt ghy eenen goeden leytsman berachten? en niet liever begeeren ootmoedelijck van hem gelept te wesen / en eer ghy hem

hem gebonden hebt/sout ghy niet met alle neerstig-
heyt eenen goeden raetsman oft leptsman soecken?
Hierom in alle dese dingen en wilt noch tot d'eene/
noch tot d'andere zijde gheneyght zijn; maer bidt
God ootmoedelijck dat hy uwe wegen wil schikken/
ende segt met den Propheet David: Stelt my eene
wet Heere in uwen wech/ ende beschickt my in den Psalm 26.
rechten wech/om mijne branden.

G E B E D T.

Almachtigen eeuwigen Godt,die 't al van niet door
uwe machtige handt geschapen hebt, ende my ge-
maect naer u beelt en gelijkenisse; geeft my dat ick u- Psal. 35.
wer tot geender tijt en vergete, noch oock van waer ik
gekomen ben:ende en laet den voet der hooveerdye my
niet overkomen, daer zijn sy al gevallen die boosheydt
doen. En hoe sal hem den mensch kunnen verheffen die
van niet gekomen is, en tot allen stonden in niet soude
veranderen,'t en ware dat ghy het selve waert beletten-
de,'t en ware dat ghy de elementē,en 't gene dat tot des
menschen leven nootzakelijck is, waert bewarende, en
steunsel gevende door uwe ongemetē goetheyt en libe-
raelheyt? Wat sal ik u dan wederomme geven, ô mijnen Psal. 115.
Godt,voor al 't gene dat ghy my geschoncken hebt? dit
alleen, dat uwe goetheydt van my begeert; ick sal mijn
eynde,mijne glorie,en mijne saligheyt,altijts voor oogē
hebben. Want is 't by aldien dat ick dit niet en doe, soo
dreygt ghy my met de eeuwige straffe;en is 't dat ik het
doe,so belooft ghy my dien loon,den welcken noch oo- 1. Cor. 2.
ge en heeft gesien,noch oore en heeft gehoort. Wel aen
dan,ô mijnen Schepper,komt te hulpe 't maecksel uwer
handen,op dat ick altijd uwes gedachtig zy, ende van u
spreke,ô mijn eenigh goet; en so mach leven,dar ik eens
mach by u komen, die daer zijt den wensch en begeerte
van mijn herte,en van de eeuwige heuvelen.Ick bidde u
over sulcks ô Heere,uyt 't binnenste mijnder herte, dat
ghy my wilt stieren op den rechten wech,door den wel-
ken ghy weet dat ick ten laetsten sal geraken tot mijn
gewenicht eynde, en eyndelijck tot de haven mijnder
pelgrimagie.Doet altijt met my na uwe Goddelijcke be-
liefte; want u,ô Heere en mijnen Godt, hebb' ick mijne
saligheyt betrouwt, u hebbe ick my duysent en duysent-
mael

mael op-gedragen, 't welck ick nu wederom doe, tot inder eeuwigheyt der eeuwigheden, Amen.

Practijcke om sijn eynde voor oogen te hebben.

N Gemt vooz u/naer dese meditatie/ 1. u selven te verboozen tot het eynde / waer toe ghy geschapen zijt / ende vernieuwt dit pzoopoost dickwijls in de tegenwoozdigheyt Godts/ ende onderbzaeght u selven/ Waer toe ben ick geschapen ?

2. Overlegt wat wegen dat u derwaerts leyden/ ende hiest eenen bequamen ende pzoofijtelijcken / om tot den selven eynde te geraken. De schyeden in desen wech sijn onse gedachten/ woozen ende wercken.

3. Weet dat uwe eerste sozghvuldigheyt behoozde te wesen terstont wederomme te keeren tot den rechten wech/als ghy verdooft zijt; waer toe u sal mogen dienen het beraet van eene rijpe ende wel-bedachte bekeeringe/ het welck hier naer gestelt wort.

4. Dat eene waerachtige bekeeringe hier in gelegen is / 1. datmen verwecke een waerachtigh berouw; 2. datmen hem biechte; 3. ende zijn leven betere; welke drie saken hoe datmen se moet aen-rechten/u geleert sal worden in de navolgende Capittelē.

5. Verweckt u selven tot danchbaerheyt/ upt het aenschouwen van alle de creaturen/ aengesien dat de selve om u geschapen zijn.

6. Wandelende of andersins alleen zijnde/ overlegt de on-stervelijchheyt uwer siele/ende wat het sal wesen na dit leven.

7. Leert kennen de edelheyt der zielen/soo upt de bederbelijchheyt der lichamen/ die ons dagelijcks ontmoeten/ als oock upt de schoonheyt ende excellentie der selver. Want gelijckerwijs als die dingen lichamelijck zijnde/van de sinnen gebat worden; alsoo sijn die van der zielen geestelijck / ende de sinnen geensins onderwozen/die de vooz-geseyde in werdigheyt/macht/Ëc. verre te boven gaen/gelijck dat in de Engelen ende boose geesten genoegh blijckt.

Korten Regel en Wech tot de volmaecktheyt, ende tot een waerachtigh saligh leven, in wat staet des levens men wesen mocht.

1. **A**lle dagen des morgens ontwaecht zijnde/ keert terstont als eenen reysenden man uwe oogen tot Godt ende den Hemel; want daer henen moet ghy gaen: ende neemt booz u alle uwe boetstappen/ dat is/ uwe gedachten/ woorden en wercken/ tot meerdere Godts glorie/ uyt eene alderhoochste liefde te stieren: ende in 't af-loopen des daeghs/ let hier op/ of uwe wercken u daer toe leydten/of ghy met Godt ende dooz hem wandelt: ende indien ghy twijfelt/seght aldus: Toont my den wech daer ick in wandelen moet, want tot u hebbe ick mijne ziele opgeheven: och wat eene groote dwaesheyt is 't sijne stappen te bevestigen/ ende niet te weten in wat plaetse; of in de eeuwige doot/ of in 't eeuwigh ende saligh leven. Men eenen boet-stap hanght d'on-epndelijcke/ on-epndelijcke eeuwighheyt.

2. Volghet de lepts-mannen u van Godt gegeven: dese zijn; Ten eersten den H. Engel uwen Bewaerder/ handelt met desen seer gemeynsaemlych/ beraet u met hem/ vraeght hem dickwils naer den wech/ ende bebeurt hem al dat u aenstaet: Daer naer volgt uwe Obersten/ ende weest die onderdanigh als Godde: want soo wie dese hoozt/ die hoozt Godt: volghet naer beraet hier by eenen goeden man/ ende neemt hem booz eenen vermaender.

3. Vullen ontmoeten in den wech Godts creaturen ende wercken/ uyt alle dese sult ghy eenige byzucht scheppen/ indien ghy u laet booz-staen/ dat sy alle om u alleen en uwe saligheyt geschapen zijn; ende dat Godt in alle die werckt ende roert ende tegenwoordigh is: min of meer/ dan of ghy alleen met God in de werelt waert: ende van 't goet lobet ende dancket den Heere altijt/ en schrybet Gode toe/ want de creaturen zijn sijne dienaers; en dooz sijn bebel doe zy u goet. Maer waer 't by aldien dat sy u van den rechten wech poogghden te verleyden/ gelijk zijn schoo-

schoone/curieuse/soete dingen;houdtse booz verleyders: denckt dat ghy moet kiesē oft deplen / oft d'eeuwige goeden gemissen / oft dese. Merckt dat dese u niet en konnen versaden noch verbullen/ende versmaedtse als eenen strick oft beker met benijn / daermen af mocht seggen: De doot is in desen pot. Wie wijs wesende sal arbeiden te bullen een vat dat booz-boort is/oft sulchs/dat/ hoe ghy daer meer in giet/hoe 't min verbult wort? Doch het is seker dat gelijck den Poet seght: de liefde des gelts ende der andere dingen/wast so seer als sy selve wassen/noch 'therte der mensche en hā versæet of verbult wordē.

4. V sullen oock in 't gemoet komen quade dingē en tegenspoet/siektē/gebzeken/Ec.schrybet als Godde toe / ende ontfanget al van sijne Vaderlijcke ende Medicinale hant/ en laet niet u selven ende de boozsejde tegenspoedige dingen sijne boozsichtigheyt ge worden. Ende aengesien Christus heeft moeten lijden ende alsoo ingaen in zijne glorie/ soo vergelijckt u selven ende u lijden met hem/ende met sijne pijnen oft smerten: neemt op u krups / ende volghet hem naer. Maer booz al bewaert den brede uwe gemoets/als een seer secker kasteel of slot: ende stelt u betrouwen in Godt en sijn boozsichtigheyt; hoe dat het valt/ schrybet hem toe / denckt dat het van hem komt; van toe-komende dingen en ondersoect niet angstelijck; hy regeert ons ende alle dingen sijn hem kennelijck en mogelijck; ende booz hem/ dooz hem/ ende tot hem lebet al / ende om sijnen wille sijn alle dingen; Daerom bevelet hem al.

5. V sullen oock menschen ontmoeten/bemint die upt oprechter herten/bysonder die uwe tegen-partijen sijn; als lidt-maten Christi ende zijne dienaers. Wacht u oock van den minsten af-keer of bitterheyt/ of op-risende versmadinge toe te laten. Maer sluyt dese bukten/ verweckende in u een dadelijcke liefde: Wacht u van pemanden te oordeelen oft straffelijcken te berispe/noch en acht u niet beter/noch en stelt u booz pemanden ter werelt. Want waer in ghy een ander hooberdelick oordeelt/daer in berdoemt ghy u selven: want indien ghy op u selven wel let / ghy sult bevinden dat ghy 't selve doet/ daer ghy een ander

der in oordeelt. Indien de menschen u eenige deught doen/denckt dat sy van Godt daer toe gesonden zijn/en dat hy hun sulcks bevolen heeft: doen sy u quaet/denckt het selbe / of immerg/ dat hy door sijne eeuwige af-grondige wijsheydt geschickt heeft 't selbe te laten geschieden; ende indien ghy 't niet en kont beteren/beveelt het Gode.

6. Onder dese kiest goede ende deughdelijcke mede-gesellen / niet verleyders / niet pesten van menschen/niet vanden/met de welke ghy betrapt zijnde/gestraft soud worden:maer die uwe lasten by gebeurte willen helpen dragen/die u op den wech boeden ende behulpigh willen wesen. Maer wacht u van u selven beter t' achten dan pemanden anders/wacht u van pemanden te willen behagen dan in Gode:en neemt geene twistinge tegen pemanden aē; maer so wie u dwingt tot dysent schreden/gaet met hem noch andere dysent / en weest van eene gesintheydt met uwe tegen-partye op den wegh; op dat ghy tot den Rychter niet getrocken en wordt.

7. Indien ghy neder-gefallen zijt in den wech/staet van sonden aen op met leetwesen ende liefde tot Godt/ ende geneest uwe wonden door alle weken te biechten / ende her-maecht uwe krachten door de H. Communie / eenen teuge der doostender siele sal wesen een geduerich gebedt/ende d'aenroepinghe der H. Maget moeder Godts Maria / die is eene verhalinge des asems / gelijk daer staet: Psalm 118. Ick hebbe mijnen mont open gedaen,ende den geest oft asem tot my getrocken. En laet oock geenen dagh voer-by gaen/ ghy en leeft een deboot boeckshen;ende indien 't u mogelijk is/ besteedt eenigen tijdt tot de Meditatie.

8. Uwe tonge / oogen ende ooren sult ghy bewaren op zijn alder-neerstichste. So wie met de tonge niet misdaen en heeft / dat is eenen vol-maechten man:ende hoe Gods-dienstigen leven pement leeft/indien hy sijne tonge niet en toomt / ydel is zijne Gods-dienstigheydt. Weest dan waerachtigh/oprecht/on-gebeynst/ende gespreeksaem tot een pegeijcken/so wie anders is van conditie ende politijck/die bedrieght sy selven/ende hy sal van de waerheit
be-

beschaemt worden : maer so wie sijnen lippen mate stelt/ ende wel bestiert/ die is d'alderwijste.

9. Merck alle dagen / ten minsten eens des abouts/ als of ghy nu sterben moest/ hoe veel wech ghy afgelept hebt ; dat is / of ghy uwe wercken beter ende beter hebt gedaen : ende ondersoecht uwe conscientie/ ende biecht ten minsten eens ter weken/ ende neemt voor u te schouwen alle af-wegen / ende alle steppe diepten of quade gheneygelijchheden: die ghy/ al zijn sy oock kleyn/ alle dagen u sult pijnen te sterben/ meest de curieusheyt of nieus-gierigheyt/ gulsigheyt/ grootsherd/ gram-moedigheyt ende droefheyt: want soo wie sijn ziele niet en haet/ de selve mortificerende/ die en mach Christi discipel niet zijn. En paster niet op / indien den vyant u op den wegh na roept/ quade of onreynne gedachten inblaest/ veracht hem als eenen bassenden hont; noch en vermoeyt niet datter sonde onder schuypt/ soo lange als ghy geboelt dat het u misshaeght.

10. Communiqueert ten minsten eens ter weken/ devotelijck ende sonder uptsteken: Want dit Sacrament is een teer-spijse/ eenen pant der eeuwiger glorien / eene hermakinghe der krachten / een broodt 't herte der menschen versterckende/ ende solaes des wechs / eenen loon of prijs des Vader-lants : hier toe sult ghy in twijfelachtige dingen die u ontnooten/ uwe toeblycht nemen/ als tot een tabernakel: dit sal u wesen als een sterck slot/ om u te vertrecken in swarigheyt ende tegenspoet: loopt hier toe als eenen hert tot de fonteyne ; als eenen die verhongert is tot de tafel/ die J E S U S met sijnen grooten arbeit u bereypt heeft / met sijn dierbaer bloet sinaeckelijck gemaect heeft / met sijne oprechte lautere liefde gekocht heeft. Maer boven al/ upt alle creaturen raep bonckshens van de liefde Godts / ende haecht tot hem/ ende zijt upt gantscher herten in alles met sijnen Goddelijcken wille te breden / op dat ghy niet anders en wenscht op der aerden/ als dat sijnen wille geschiede.

Volght den selven Regel , in een Ghebedt besloten.

O Mijnen God, fonteyne van allen goet, ick beminne u uyt geheel mijn herte, want ghy hebt my geschapen tot u, op dat ick u dienen, ende uyt gantscher herten aenhangen soude. Ick bidde u ô goeden J e s u, stiert mijne stappen in uwe paden, helpt my, dat ick met alle mijne gedachten, N. woorden N. ende wercken, N. van dage tot u strecke, ende dat ick ten laetsten eens tot u, ô mijn eenigh begeeren, mach geraken. Treckt my naer u, op dat ick u volge, ende den Engel die ghy my tot eenen Leytsman deses wechs gegeven hebt, ende mijne Oversten, daer ghy van geseyt hebt: So wie u hoort, die hoort my. Ende indien daer eenige goede creaturen door de poorten mijnder sinnen my ontmoeten, maeckt doch dat ick sien mach, dat die van u gesonden zijn, ende dat ghy hun bevolē hebt my wel te doen: op dat ick also aen geene van desen, maer u alleen mach toeschrijvē allen goet; ende dat ick die niet en minne, dan om u: ende wat kan ick doch buytē u beminnen, of begeeren? en weet ik niet voorseker dat ghy de afgrondige fonteyne zijt van allē goet, uyt welcke allen goet is vloeyende; maer waer't by aldien dat zy mijn herte sochten te verleyden, ende het selve toe te neygē tot hun, helpt my dat ick my voor alle geschapene dingen, die sonder u zijn, als voor eenē strik, venijn, doot en helle, verschrome. Ick wete dat noch oorge van sien, noch oore van hooren versaet en wort: ja hoe yemant de selve meer soect te versaden, hoe sy onversadelijcker worden. Indien my in 't gemoet komen quade dingen van u gesonden oft toegelaten, maeckt dat ick uwen dienaer kenne ende omhelse mijn kruys, ende prijse uwe alderheyligste voorsienighey t. voorts alle mensche, medegesellen op den wegh; ende meest mijne tegenpartijen, die sal ick beminnen, ende van nu af beminne om uwen't wille: ick en wille my oock voor niemant stellen, niemant oordeelen; want ick en wete niet oft ick des haets, oft der liefden van u ô Godt weerdigh ben. Ende ik bē seker dat een yegelijk so groot is, als hy in uwe ooggen is. Uyt dese Heere geeft my goet geselschap, die niet boos van manieren en zijn, venijn van achterklap spreyende, verleyders, ende op dat ick met een yegelijcken

Dancksegginge ende oeffeninge van alle sijne wercken te stierē tot God ende ons eynde.
Merckt oock wat leptsman wy hebben in dē werch onses leuens. Wat dat wy al ontmoetē.

Versoept alie creaturen/die u beletten.
Heer beert tegenpoet van Gods hande.

Mercke wat geselschap men op den weg schouwen moet,

Hoe men
geballen
zijnde moet
opstaen.

Maer moet
door de
poorte syn-
der sinnen
niet in la-
ten/dan die
han Godt
komen.

Maer moet
merckē/ of
men boozt-
gaet in den
wech alle
dagen.

Hoe men
se selben
verstercken
sal met het
hemels
broodt.

vrede hebbe:want ô alder-sachtmoedichsten **J e s u**, uwe plaetse is in vrede gemaect. Indien ick kome te vallen op den wech, biet uwe rechte hant aen't werck uwer handen, ende door leet wesen ende liefde stiert my tot u; en bewaert in sulcker voegē de poorten mijnder sinnen, bysonder mijne tonge, dat daer niemant binnē en kome, dan bevel hebbende van u; of om u in-gelaten als eenen bode van verre landen, van 't lant der levende, van u ô Koninck der Koningen, ende Heere der Heerschappijē: want het spreeckt my al van u, uwe groot-dadige werken, en hoe groot de dingē zijn, die ghy my bereyt hebt; het kondigt my oock mijne ydelheyt ende ellende. Ten laerstē geeft my dat ick dagelijks door't ondersoecken mijns selfs, eenige reysen my selven onder-vrage, of ick oock my strecke tot u, ô allen mijn goet? of ick wasse in uwe minne? of in den haet mijns selfs, ende in de mortificatie mijnder sinne ende mijns wille? Want dit sacrificie, desen brant-offer van eenen alder-soetsten geur verwacht ghy van my: ende ick verwachtede, verwachte u dach ende nacht, dat ghy my sout bevelen tot u te komen: maer so lange dit u niet en belieft, ick sal daer-en-tusschen eten u broot, ende uwen wijn, die ghy met honich, in 't Heyligh Sacrament des Autaers voor ons gemengt hebt, op dat wy soudē droncken worden van uwe liefde, op dat wy leven en sterven mochten in u, ô ons leven, mijnē Godt, ende allen mijn goet. O wanneer sal het wesen dat ghy mijnder gedencken sult? Wanneer sal ick drinckē den Kelck der saligheyt? Wanneer sal mijn levē verborgen wesen in u? Wanneer sal ick eens wesen met u? ô die daer zijt mijn leven ende fonteyne van allen leven, dat ick doch mach sterven voor u. Wanneer sal voor my den dach oprijfen, die noyt onder gaet? Wanneer sult ghy my eeuwigh licht beschijnen? Wanneer sal ick intreden in de blijtschap mijns Heeren? niet om dat ick my soude verblijden van uwe goederen, maer van u, ende om u, die daer zijt allen goet.

Schiet-gebedekens om d'affectie, die in de Meditatie verweckt is, door den dach te onder-houden.

Sal. 118.

L Eydt my voorts in den padt van uwe geboden, want die hebb' ick gewilt,

Toorn

- Toont my Heere uwe wegen, ende leert my uwe paden. Psal. 24.
 Stelt my Heere voor eene wet, den wegh uwer recht- Psal. 108.
 veerdigh-maeckingen, ende ick sal dien soecken tot
 allen tijden.
 Mijne gangen beschickt naer u woort, ende en laet gee- Psal. 118.
 ne heerichappye over my hebben eenige onrecht-
 veerdigheydt.
 Maeckt my kennelijck den wegh daer ick in wandelen Psal. 142.
 mach, want tot u heb ick mijne ziele opgeheven.
 Volmaeckt mijne gangen in uwe paden, dat mijne voet- Psal. 16.
 stappen niet beroert en worden.
 Besiet of den wech der boosheyt in my is, ende leyt my Psal. 138.
 in den eeuwig en wegh.

HET II. CAPITTEL.

Beraet van den eersten ende principaelsten middel om
 tot het eynde te geraken, te weten, het Geloove.

Ghy hebt nu het eynde/ende siet van verre de ha- me moet
bequame
middelen
soeckē/ om
tot zijn
eynde te
geraken.
Hebr. 11.
Den eerste
middel is/
een oprecht
Geloof.
 ben; daer resteert nu/ dat ghy de middelen ende
 den wech soecht om aldaer te geraken. Ende wat is-
 ser nootsaekelijcker dan het geloove? Want sonder
 't Geloof (seght den H. Apostel) is 't onmogelijck
 Gode te behagen. Want soo wie tot Godt komt/die
 moet gelooven dat hy is/ ende dat hy den genen die
 hem soecken eenen vergelder is. Ja na de leeringe
 van Clemens Alexandrinus/ 't geloove is also noot-
 sakenlijck/ als den mensch die in dese werelt leeft/ het
 her-halen van sijnen asem is/ ghy siet dan hoe groo-
 telijcks dat ghy moet besorgen het waerachtigh
 Catholijck geloove te volgen / u in 't selbe te ver-
 stercken ende dat te soecken / hy aldien dat ghy van
 den rechten wech geweken waert. Hier op sal ick al-
 hier het beraet stellen / niet soo seer booz den genen
 die in 't geloove twijfelen / maer booz die wenschen
 in 't selbe versterckt te worden / 't welck nochtans
 oock sal mogen dienen booz een bert aen de gene/die
 schip-bzake in het geloove soudē mogen lijden.

Den mensch. **O** Heere leydt my in uwe rechtveer- Psalms.
 digheyt: om mijnder byanden wille/ soo beschickt in
 u aenschouwen mijnen wech: want daer en is gee-
 pen anderen die mijne voet-stappen kan schikken in

uwē weghen / op dat ick van den rechten wegh niet
 af en wijcie / ghestelt zijnde tusschen soo beelders-
 hande ketterpen ende dolinghen. Want wie isser die
 niet en soude konnen delen oft twijfelachtigh wo-
 den / tusschen soo veel weghen / ghestelt zijnde in 't
 middel van den nacht / ende repende eenen onbeken-
 den wegh ? Wie en soude niet by nae vallen oft ten
 minsten strupckelen / 't en waer sake dat ghy / die een
 waerachtigh licht zijt / verlichtende alle menschen /
 in onse herten waert schijnende ? Want het en is
 boozwaer niet des genes die wilft ende loopt / maer
 des ontfermenden Gods: noch het bleesch / noch het
 bloedt en kunnen ons niet hzenghen tot de kennisse
 van uwē wegh / maer ghy alleen / die uwē woon-
 plaetse gestelt hebt in een onbegrijpelyck licht ; van
 wien als van den Vader des lichts / alle goede ga-
 be / ende alle volmaechte gifte neder-dalende is: en-
 de die begeert dat alle menschen souden komen tot
 de kennisse van de oprechte waerheyt ; ende daerom
 me en hebt ghy ons niet gelaten sonder getuygenis-
 se / maer hebt eenen sekeren wegh / ende uwē wet / la-
 ten schijnen in dese werelt gelijk eene fackel / waer
 dooz alle menschen / gelijk hier booz-tijds de kin-
 deren van Israel / dooz de wilbernisse souden mogen
 gelept worden in het landt van beloften. Verre sou-
 de het wesen van uwē goetheyt / ende al te hert / ons
 te roepen tot eenen onbekenden wegh / ende dat ghy
 ons niet en soudt wijsen / den wegh die wy moeten
 ingaen. Dit leert de rechte redene / ende betuyght
 ons dat dierbaer bloedt / dat ghy soo mildelyck booz
 ons hebt uptgestoet: want de rechte redene getuygt
 datter eene waerheyt is / gelijk ghy mijnen Godt
 een zijt / ende eenen Christus / eene Kercke / gelijk
 hier booztijds de Arche van Moë / byten dewelcke
 geene saligheyt te bekomen en is: eplaes ! hoe droe-
 bigh is het te aenschouwen den oberbloet van soo
 menigerley dolingen / dooz dewelcke wy by-nae de
 geheele werelt sien verdzincken / waer dooz u kleet
 (sonder naet zijnde) ghescheurt wordt / ende alsoo
 wordt verworpen den alderheplighsten prijs van
 uwē bittere doot. O Heere Jesu !

Christus. **Merck** hoe veel dat ik booz uw' ziele
 gedaen

Ioan. I.
Róm. 9.

Matth. 16.

I. Tim. 6.

Jacob. I.

Gedt en
laet de
menschen
niet al
willens
delen van
het Ghe-
loof.

gedaen hebbe/die u in't middē van so veel verscheyden dolingen gegeven hebbe het licht van 't Waerachtigh geloove/ ende gestelt op den rechten Wegh.

Den mensch. Wat sal ick wederon gheben vooz dese groote weldaden/ o Heere? ick en sal voozwaer nimmermeer ten vollen u kunnen bedanken/ die van u geroepen ben tot u wonderlich licht.

1. Petr. 2.

Christus. Het is verre van my dat ick begeere dat ter pemandt verlooren soude gaen/ daeromme soo toone ick eenen pegelijcken den goeden wegh ende kercke/ zijnde een colomme ende steunsel der waerheyt/ gelijk een byer-bake in de zeedes wereldts/ die soo veel schip-bzaken onderwozpen is.

Den mensch. Van waer komt het dan/ Heere Jesu/ dat soo veel secten/ verschillen ende dolingen der ketterpen/ van de menschen bypwillighlijcken ghesocht woorden?

Christus. Sone en is mijne Wet niet bekent gheuoegh vooz het licht der nature? en is mijn jock niet sacht? nochtang woorden daer soo veel gebonden die vooz hare eygene boosheyt alsoo verblindt woorden/ dat de naturelijcke reden in haer alsoo verdupstert wort/ datse mijne geboden als swaer jae onberdzaagelick rekenen; sy beschuldigen mijne wijsheyt ende goetheyt/ als oft ick begeerlijck wesende van haer lieder qualickbaert/ maecte geboden diemen niet en kan volbzengen oft onderhouden/ gelijk oft ick belaste sonder bleugelen te bliegen/ende sonder voeten te staen; sy willen alle dingen voozsoecken/ ende doen pzoessie van niet te gelooben/ van 't ghene datse van te boren wel hebben verstaen/ als oft daer pemandt soo scherp van verstant ghebonden wierde/ die mijne Ozebuldighepdt kan begripen/ oft eenige verbozgentheden van de natuere gheheelijck kan voozgrondeeren/ eben sottelijck is 't/ als sy seggen datse gelooben in de Schriftuere/ die haer van de Kercke gegeven is/ende nochtang geensins haer willen te bzeden houden met den sin ende het verstant/ die haer van deselbe Kercke gegeven wort: ende alsoo geschiedt het dat de ghene/ die den gheest niet levendig en maect/ vooz de letter gedoot woorden. Men vindt daer andere/ die dit niet met allen

De dwarshepdt der ketteren in de Schriftuere te gelooben nae haren eygen sin.

en achten / ende meynen in alle religien haer saligheyt te bekomen; waer dat alsoo / waer toe soude ick u lieden het Euangelie verkondicht hebben / ende mede gedept / het gene ick van mijnen Hemelschen Vader verstaen hebbe? Waer toefoudē de ketterpen dooz mijn bebel verwesen worden? Waer toe souden de Martelaers booz 't Catholijck geloof haer bloet gestort hebben? Waer toe souden d' Apostelen gesonden geweest hebben om het Euangelie te pzediken dooz de geheele werelt? Wat onderschept soude daer wesen tusschen de Joden / Turcken ende Christenen? Waer toe soude mijnen Apostel beboelen hebben eenen ketter te blieden / na de tweede vermaninge / anders dan om dat soodanigen mensch verwozpen ende dooz sijn engen bonnisse verwesen is?

Ad Tit. 3.

De mensch
danckt den
Heere van
sijne wel-
daet.

Psalm 85.

Psalm 55.

Psalm 7.

Psalm 18.

De bottig-
hepdt der
Ketteren /
van dat
het soude
onmoghe-
lijck sijn de
repnigheyt
te onder-
houden.

Psalm 65.

Den mensch. Ick sal u dancken Heere upt het bin-
nenste mijnder herten / ende uwen Naem groot ma-
ken inder eeuwigheyt; want groot is uwe barmher-
tighepdt over my / ende ghy hebt mijne ziele verlost
van 't diepste der hellen / ghy hebt mijne ziele verlost
van de doot / en mijne boeten op dat ick niet en soude
ballen / ghy hebt mijnen beschermmer geweest / en in
der waerheyt ghy hebt my verlost. Wat het is groo-
te eere u te dienen o Heere / ende te volgen uwe wet-
ten / uwe wet / die onbebleekt is bekeerende de zielē /
u oordeel is waerachtigh verlichtende de kinderen.

Christus. Neemt dit booz een merck-teken van de
Catholijckie waerheyt / te weten / dat de Ketteren seg-
gen onmogelijck te wesen t' onderhouden de repnig-
hepdt die ick aengepzen hebbe; het vasten ende de
beloften noemen s' een goddeloose sake. Sy beschul-
digen my als autheur ende oorzake van de sonde /
om alsoo te srecken een deksel tot hare vyfhepdt
ende hare boossheden; want waer toe sijn dan de
wetten / de straffen / ende den loon / is 't sake dat den
mensch de sonde niet en kan schouwen?

Den mensch. Dit hebbe ick klaer genoegh gesien
als ghy mijne ziele geroepen hebt o Heere tot het le-
ven / ende mijne boeten bewaert dat ick niet en sou-
de ballen / daer-en-boven dit versterckt my groote-
lijcks en versekert my in 't middel van so veel dolin-
gen dat de Ketteren met haren eygen mont belijden /

dat

dat de Catholijcken soek saligh konnen worden. Hy moeste dan wel t'eenemael van sinnen berooft zijn/die hem niet en soude voegen met de Catholijcke religie/in de welcke oock onse tegenpartye seght/datmen kan tot sijne salighepdt geraken; want wie en soude ik niet raden den sekersten wech te kieser in soo groote onsekerheyt? ende desen sekeren wech is de Catholijcke religie/die van twee contrarie syden aengepzen wort. Insgelijcks en wordet daer niemandt ghebonden/of hy sal de mederijne/die naer het geboelen van twee herbaren Doctoren goet gebonden wort/seckerder houden om in te nemen/als die dooz opinie van den eenen verwesen wort.

Och wat eenē benaetheyt sullen soodanige zielen in d'upre des doodts geboelen/die met soo veel dwalingen herwaerts ende derwaerts gedreven worden; sy en binden nergens geene ruste/maer sy leven al twijfelende/ende sterben al twijfelende/ende die u hebben derren beschuldigen in haer leven/dat ghy geenen rechten wech gewesen en hebt/loope ontwijfelijk in den afgront van de eeuwige verdormentisse:och wie sal mijne hooft water geben/ende mijnen oogē een fonteyne der tranen/op dat ick soude mogen beweenen de ober-ledenen mijns volcks? *Hoe de ketters in de ure des doodts beswaert sullen wesen om hare twijfelachtige daden.*

Dese sullen tot u komen o Heere/als tot haren Rechter/de welcke waer 't sake dat sy de H. Kercke gehouden hadden vooz hare Moeder/u hebben souden vooz haren Vader/ende sullen terstont daer na hooren dat de goede werken geloont/ende de quade gestraft worden; als men sal kroonen de ghene/die hungerige hebben gespijst/ende men sal straffen die dit niet en hebben gedaen.

Christus. Wat sullen sy my antwoorden/dat sy de Apostaten of afgewekene ketters/die sonder eenige getuygenisse van deught of mirakelen/maer alleen vooz hare boosheden ende schelmerpen bekent zijn/aengehangen hebben; verlatende de H. Kercke/besegelt met haren ouderdom ende mirakelen; volgen (segg' ick) de ketters alleen op dit argument/dat sy haer beroemen de beste upleggers der H. Schryfture ende out-Vaderen te zijn. Want (let hier wel op) geene andere slupreden en konnen de ketters voozt.

bzengē/om de menschē tot hare dwalinge te treckē.

Wat sullen sy seggen als sy sullen sien blincken mijn krups in de locht/die gantschelyk een schroom gehadt hebben van al 't gene / dat het bleesch tegen was / mijn exempel versmaet ende veracht hebben? Ick hebbe den loon beloofst den genen / die gearbeyt sullen hebben in mijnen wijngaert; ende den pachter die op sijnen tijt bzuchten boort bzengen soude: maer aengesien dat sy alle wercken boort sonden rekenen/ sal ick de sonden loonen? oft sal ick de sonden bzuchten noemen? geensins: daerom sullen sy beschaemt staen boort de gantsche werelt / die haer boort wijse uptgebende/ sot geworpen zijn; die al versmaedden/ 't gene sy niet en verstonden; ende boort onseker hielden/ 't gene sy boort sulchs oordeelden te wesen.

Rom. I.

Hoe dat
het hier
gaet om de
ewigheyt.

Den mensch. Waer 't sake dat hier aen d'ewigheyt hepdt niet en kleeft / ick en soude haer verlies so grootelijcks niet achten ende beklagen; maer/o ewigheyt/ o ewigheyt! wat eene sware ende grouwelijcke ewigheyt staet haer te verwachtē! Weest genadigh o Heere/weest genadigh/want den tijt van t' ontfermen ende genadigh te wesen is gekomen.

Psalm 101.

Daerom
de ketters
niet en ko-
men tot
hemisse.

Christus. Bermhertigh ende altydt genadigh te wesen is mijn eygen: maer als ick bermane/ende verwecke / daer en wort nochtang niemant gebonden op de straten / die eens onderbzage naer d'oude wegen; indien sy sulchs deden/siet terstont eene ontallijcke menichte van heplige Religieusen / souden haer op den rechten wech wijzen / diesgelijchs veel heplige Bisschoppen/so veel als lichten der H. Kercke/souden alle dupsternissen der dwalingen upt haer verstant verdoziben; want dese naer het out gebuyt hebben Misse gedaen/gelijck ons getuygen alle eeuwen / de Kercken geben 't te kennen: de giften ende schencken aen Godt opgedragen / zijn als gedencktekenen/ die ons dit als met ludder stemme verklaren: daer-en-boven hoe menigh mirakel hebbe ick tot allen tijden gedaen / gelijck ick noch hedendaeghs ter eeren van mijne H. Moeder doe? Hoe veel Hepligen hebbe ick met de selbe vermaert gemaecht? maer gelijck aen my gesept is / dat ick in den naem van den dupbel der hellen/de dupbels berdozeef;

dreef; also noch heden dese verblinde menschen sou-
den geerne (waer't in hare macht) de rechte waer-
hepdt der mirakelen verdonckeren / ende de men-
schen wijs-maken / dat hier in eenigh bedroch geles-
gen ware / die nochtang boozwaer / ende oprecht
booz de geheele werelddt bekennt zijn.

Wat meynen doch dese Geresozmeerde? sal ick Hoe ons
goddelijck
sp seggen/
als sp hun
te Geres
sozmeerde
noemen.
toelaten / die een onbebleekt ende onnoosel lam ben/
dat mijne Kercke sal geresozmeert worden van upt-
gelopen Nonnicken / menschen / die haren buych
ende wel-lusten toegedaen zijn? ende hoe sullen sy
predicken / die doch van niemant gesonden en zijn?
Hier upt komt dat haer-lieder Leeraers die dese
dingen weten / in geender manieren te ontschuldigē
en zijn; die mijn volck van den rechten wech astrec-
ken / om deselve te doen dwalen gelijk verdoolde
schapen / en die also te brengen op de bleesch-banck /
ende tot hare bederffenisse: ja dat sy komen te vallen
tot in den afgrondt der hellen / alwaer sy van d'eeu-
wige doodt verstonnen sullen worden.

Den mensch. Psal 48.
O alder-langmoedighsten / ende ver-
duldighsten ober de booshepdt der menschen / weest
ten minsten barmhertigh aen so veel dupsenden / die
gelijck verloren schaepkens sonder herder verlaten
loopen: aensiet / hoe dat de helle haren mondt open Iesai. 5.
gedaen heeft / wozyt uwe oogen op haer-lieden / o
Heere / ende en weest niet indachtigh onser ende
haer-lieder sonden; want ghy zijt onsen herder / on-
sen leptsman ende wet-geber: doet haer eens sma-
ken den bzedē / die ghy mede-deylt den genen / die u
beminnen / ende sy sullen komen om u te aenbidden /
ende uwen heyligen naem te belijden.

Christus. Den bzedē
der Chri-
stēnen
wozt by
den oot-
moedigen
gebonden.
Desen bzedē en wozyt niet gesmaect /
dan van de gene / die ootmoedigh van herten zijn:
en wat ootmoedigheyt kander gebondē worden on-
der de gene / die met eene groote hooberdighepdt
mijne Schzifture derren oozdeelen / verminderen
hier en daer / dat haer lust / achterlatē / de heylige Wa-
ders verbauschen / oft wel verwoypē. Is daer meer
dan eene waerheyt? En vintmen geene tweedzacht /
daer schepdinge ende deplinge is? soo veel hoof-
den als daer zijn / soo veel verscherden opinien vint-

men onder haer ; want een pegelijck naer synen eygen geest wilt sijne dolinge bebestigen : ende anders woxt daer geen vershil gebonden onder dese secten/ dan dat d'eene seght onse uptlegginge is waerachtigh en oprecht; d'andere seggen / de onse is betere: vzaegtmen haer : Waer dooz bebesticht ghy dit? sy sullen antwoorzen dooz onsen geest : ja maer / dient geest/ te weten/ die den eenen/ den anderen tegen is: ende alsoo moeten dese botte ende onberstandighe menschen belijden/ dat de waerheyt/ die maer een en is/ oft wesen kan / gedeplt/ ende beelderley geworzen is. Wie en weet niet/ dat de Schzifture/ ende de Oudtvaders/ (dooz de boosheyt der menschen) herwaerts ende derwaerts getrocken konnen worden/ gelijk als oock de wetten? ende hierom't en waer datter rechters en middelaers gebonden wierden / so en souden dese geen behulp wesen der vrede/maer wel een voetsel ende verwecksel van vpyandtschappen ; ende om dese redene / hebbe ick de Kercke gestelt als middelareesse/eene colomme ende steunsel der waerheyt: soo dat/ die haer niet en soude willen hoozen / soude gerekent worden vooz Heyden ende Publicaen. Heb ick niet mijne Apostele aldus de waerheyt bebesticht? Ick hebbe gelijk sy doen te rechte geseydt : Ten waer/ dat ick de wercken onder haer gedaen hadde/ die niemant anders gedaen en heeft/ sy en souden de sonden niet hebben. Dese wercken te doen en heb ick vooz my niet alleē bewaert/maer heb deselve aen mijne discipelen oock upt goeder herten mede-gedeplt/ soo dat ick oock belooft hebbe dat sy lieben inderder saecken doen souden (dooz mijne brachten) dan ick gedaen hebbe : ende heb dit aldus geschicht / datter tot allen tijden mirakelen en heyligen/ soo veel als daer sterren zijn / blincken souden in het firmament van mijne Kercke.

Den mensch. Dit hebb' ick ook dickwijls bemerckt/ te weten / datter noyt eenige afgeweken en zijn van de Catholijcken om hun tot een beter leven te begeben / maer om dat sy souden geraken tot de vpyheyt des vleeschs/ dewelcke aen-gepredicht wort/ van uwe vpyanden o Heere / ende van de vpyanden uwes heyligen Kruys. Hoe dickwijls is't geschiedt/ dat

1. Tim. 3.

Matth. 18.

Ioan. 15.

Wrecht dat noyt peynicht afgeweken is van't Catholijck geloof/ om hem tot een beter leven te begeben.

dat d'alderwijfste onder haer-lieden/gebewencht hebben te leben op de wijze ende maniere der Ketteren / maer te sterben op de maniere der Catholijcken/ en dat eplaes te vergeefs. Och verblinde menschen/ Hoe langhe sult ghy zijn swaer van herten? Waer Psal. 4.
toe bennint ghy pdelhepdt/ende soecht de logenen?

G E B E D T.

Geloofst ende gedanckt moet ghy wesen, ô Heere, die Psal. 65.
uwe barmhertigheyt van my niet gekeert en hebt, ick en sal in der eeuwigheyt, in der eeuwigheyt en sal ik my niet af-keeren van uwe geboden, maer sal altyt gehoorfaem wesen aen uwe Kercke, op dat ick niet gerekent en worde, voor eenen Heyden ende Publicaen. Ick sal blijven staen op de oude paden, die bewandelt hebben geweest van de oude Vaders, en door hare getuygenissen bevestigt. Verlicht my ghy, die daer zijt het waerachtigh licht, ende versterckt my op dat ick tot geender tijden en ontslope in de doot, op dat mijnen vyandt niet en segge, ick hebbe d'over-handt over hem gekregen. O hoogheydt der rijckdommen, van de wijfheyt ende wetentheyt Godts, hoe onbegrijpelijk zijn sijne oordeelen, ende hoe ongrondeerlijk sijne wegen! Wie is daer ghevonden, die uwen sinne door-kent heeft, ô Heere, oft wie heeft uwen raets-man geweest? Siet daer Iesai. 5.
gaen alle oogenblicken, ontallicke menschen verloren; Psal. 76.
ende helle heeft haren mont open gedaen sonder mate; en daer en wort by na niemant gevonden, die op d'eeuwigheyt denckt; met wat eene neerstigheyt, o loeten JESU, souden de menschen de waerheyt ondersoecken, waer het sake datse hier op letteden, met wat eene vyerigheyt, souden sy haer begeven tot de H. Catholijcke Kercke, die met soo veel H. mannen verciert is geweest, met soo veel mirakelen door-luchtigh, door soo veel hondert jaren bevestigt, met het bloet van soo veel heylige Martelaren besegelt? Het is voorwaer onge-loovelijck, dat dese alle gelijk gedooit hebben; en onder haer, so veel wijse en geleerde mannē, tot dat eenen uyt-gelooopen Monnick, het vijfste Euangeli, oft om beter te seggen sijne rasernye heeft beginnen te verkondigen. Wie soude kunnen gelooven. (t en ware dat wy het selve sagen,) datter soo veel menschen afgeweken zijnde, van

Hoemen
in 't geloof
be te kies-
sen/ hem
aen de Gue-
ders moet
houden.
Psal. 12.
Ibidem.

Rom. 11.

Iesai. 5.
Psal. 76.

Wat sy op
d'eeuwige-
heyt doech-
ten/ sy sou-
den haest
tot de
waerhepdt
getaken.

de, van de oprechte waerheyt, so gerustelijck levē, in dese sorte leeringe? Sy en wetē eylaes niet, dat haer d'ewigheyt nakende is! Hier door gebeurt het, dat sy naer de rechte en oude wegen niet en vragen, noch en letten niet op dit leven, en desen weg, die eens gepasseert zijnde niet te hergaen en is. Komt, dit bidde ick u, en aenmerkt de wercken des Heeren, die hy als wonderbare tekenen gestelt heeft op der aerden, en leert, waer den wegh der saligheyt, ende het eeuwig-duerende leven te vinden is; want het is onmogelijck God te behagen sonder geloove. Aenschouwt de groote menichte der gener die in de wildernisse, ende in de Kloosters door strangigheyt en suyverheyt van leven, alleen in de Catholijcke Kercke uytgeschenen hebben, de chooren der maeghden door reynigheyt blinckende, de Martelaren door onverwinlijcke patientie uytstekende. Wat dancksegginge sal ick u bewijzen, ô Verlosser mijner ziele, die in 't midden van dese duyfstermissen so veel lichten hebt latē over my schijnen, op dat ick soude mogen sien, waer henen, en alwaer ick soude moeten reysen, om my te houden aen de colomme vande H. Catholijcke Kercke, in dewelcke het waerachtigh Geloof de sondaers geneest, de onwetende verlicht, de siecken meestert, de Geloovige onderwijst, die berouwen leerwesen hebben hermaect, de rechtveerdige vyeriger maect, de Martelaren kroont, de maegde bewaert, aen de gehoude persoonē reynigheyt geeft, de Geestelijckheyt reformeert, de Priesters wijt, ons den Hemel gereet maect, en ten laetsten ons mededeylt de eewige ervenisse in 't geselschap van de Engelen Gods. Och of dit overdochten en bemerckten ende uwe geboden wilden onderhouden, die soo ellendelijck verleyt worden door de rasernyen der afvalligē: metter waerheyt, ende wel hebt ghy (ô eeuwige Wijsheyt!) geseydt, Die den wille van mijnen Hemelschen Vader sal willen doen, sal mogen kennen wat het is van mijne leeringe, offe uyt Godt is, of dat ick uyt my selven spreke. Sy souden voorwaer lichtelijck uyt de Synagoge der goddeloosen geraken, waer 't sake dat sy hare sonden, en boos leven wilden verlaten, gelijk Abraham verlaten heeft het vyer der Chaldecē, en Moyse door het geloove 't lant van Egyptē, met hare duyfstermissen, en datse wilden komen tot u, ô Herder der zielē, tot u, ô soetē JESU.

Die

Psal. 45.

Hebr. 11.

Aug. serm.
10 de verb.
Apost.

Joan. 7.

Hebr. 11.

Die geduriglijck uwe handen uyt-reyckt tot het onge- Isai. 65.
 loovig volck, welck wandelt in eenen weg die niet goet
 en is, na sijne gedachten, tot u, die daer zijt d'eeuwige
 Wijsheyt, die buyten predikt en op de straten geeft uwe
 stemme, seggende: Hoe langh sult ghy kleyne de kintf- Proverb. 16
 heyt beminnen? en hoe lang sullen de dwase hun selven
 schadelijcke dingen begeeren, ende de onwijse de we-
 tentheyt haten? Verlicht ô soeten JESU hare zielen, ende
 oock de mijne, versterckt my, en vermeerder mijn Ge-
 loof, ghy, die alle mensche zijt verlichtende. Spreyt uyt,
 ô mijnen Verlosser, de stralen van uwe goetheyt, ende
 weest genadig; weest gedachtig uwer ontfermhertighe-
 den, ende uwes dierbaren bloedts, waer mede ghy ons
 gekocht hebt. Leydt ons, ô waerachtigen Herder, in de
 weyden van het Hemelsch Paradijs, verlost ons van de
 eeuwige doot, ô ons leven, en onse eeuwige toevlucht.

MEDITATIE

Van de Gave des Gheloofs.

*De voorstellinge der plaetse zy, als oft ghy waert in ee-
 ne groote wildernisse/ in dewelcke bereschepden we-
 ghen zijn / sonder leydts-man / oft (te weten) waer
 henen sy leyden.*

*Het Gkebedt. Bidt om licht van de Sonne der
 rechtveerdigheyt / op dat ghy mocht weten / wat
 wegen ghy moet wandelen.*

HET 1. point. Ten eersten/ oversiet als van eenen
 hoogen bergh den geheelen aerdbodem / en ber-
 wondert u over de macht/ wijsheyt ende goetheyt
 Gods; ende geloofst vastelijck (gemerckt datter niet
 van sy-selben wesen kan) dat hy den Schepper ende
 oorspronck is van dien. Ten tweeden overdenckt
 dat alle schepsels gemaect zijn by gewichte / getal
 ende mate/ ende van hem/ als van eenen Bou-mee-
 ster oft Konstenaer tot een seker eynde gestiert wor-
 den / ende oversulcks hem verkondigen als haren
 oorspronck: Want soo den Propheet segt: de heme-
 len vertellen de glorie van Godt/ &c. ende wee u/ soo
 ghy swijgt. Ten derden overdenckt dat den mensch
 d'edelste is van alle creaturen/ ende dat ghy u eynde
 en volmaectheyt hebt: geroepen zijnde waerachte-
 lijck / ende niet spots- wijs tot de eeuwige bzeught/
 leven

*Alle crea-
 turen ver-
 kondigen
 ons eenen
 Godt.*

Sap. 11.

Psal. 118.

*Alle crea-
 turen heb-
 ben hun
 eynde.*

leven ende eere; en ter dier oorzake/ datter middelen bereept zijn/ onder welcke 't eerste ende alder noodigste is het Catholijck gheloofbe / als een licht in de duysternissen/ ende eene arcke in 't midden des overbloets / in dewelcke alleen gebonden wordt saligheyt/ hepligheyt ende onnosseelheyt des levens : alle de andere / die hier blyven zijn/ lyden schipbrakenge van 't geloof/ ende gaen jammerlijck met groote menighden te gronde / door ketterpe en arglistigheyt des dubbels. Daerom siet wat ghy kiest / ende laet u voorzekerlijck voorztaen dat ghy den ewigen byant niet en sult ontkomen bytē dese arcke: Want de Kercke is een / het Geloof een/ het Doopsel een. Het huytgesin van eenen Noë is uytkerkoren / eenen Abraham is Vader gestelt geweest van de geloobigen. Ten vierden overdencht hoe noodtsakeelijck het geloof is; en hoe sozgbuldelijck dat het van de ongeloobigen gesocht moet worden / denckt dat ghy daer ontalijcke siet afwijcken/ en dat ghy mede staet op het uyterste boort om te vallen/ 't en waerden Heere aen uwe ziele onderstant dede met sijne genadige handen : waer af ghy hem schuldigh zijt uyt gantscher herten te bedancken. Ten vyfden overdenckt/ dat den Heere Christus neder-gedaelt is uyt den Hemel/ om aen onse ellendige (die daer saten in de schaduwē des doots/) dese arcke ende dit licht des geloofs te toonen. Dat des Konincks Sone (segge ick) is gekomen/ op dat hy de schaepkens/ die daer doolden langhs dese wilde bosschagie/ soude soecken/ ende niet alleen deselve soude leyden na den rechten wech / maer oock op sijne eygene schouders soude wederbrengen: 't welck hy doet soo dickwijls/ als hy yemant mede-deylt het licht des geloofs / en gelijck eenen tweeden Noë ontfanghtse in d'Arcke der K. Kercke. Ten sesten overdenckt dat het oversulckis toestaet aen de Goddelijcke voorszichtigheyt geensins toe te laten dat den mensch/ die God waerachtelijck en in goeder trouwen soecht ('t en zy dat hy selfs wille) van der dubbelen ende Ketteren valsche opstellinghe bedrogghen worde : ende daerom weest voorzeker / gelijck hy tot allen tijden gekosen heeft uyt de hepligen sommighe Prophten ende

Daer en is
maer een
Geloof.

Ephes. 4.

Hoe groot
te gabe het
geloof is.

Godt en
laet niet
toe/ dat
een oprecht
mensch be-
drogen
wort.

Apostel

Apostelen/ also niet en sal toelaten dat ketterpe/ ha-
re boosheyt niet gebeynsde manierlichheyt des le-
bens also bedecken: oft sy en kunnen altyt oogen-
schijnelick van den insienden bebonden worden: als
het oock plagh te gebeuren/ soo wanneer den boosen
byant sijne gedaente verandert in eenen Engel des
lichts dooz schijnende mirakelen / die Godt onder
den roem van op-rechte/ niet en laet geschieden.

Het 2. point. Over-denckt dat dese gabe also om
niet gegeven is/ dat sy in geender manieren niet ee-
nige neerstigheyt of toedoen der menschen bekomen
kan worden; niemant en kan 't geloof verdienen /
niet meer (so Augustinus spreekt) als eenen onge-
schafden block verdient dat den beelt-snijder van
hem make eē staende beelt. Dus bedanckt dē Heere/
die daer van de duyfsterissen in u hert heeft doen
blincken dat schoon en wonderlick licht. Ten twee-
den oberdenckt dat dese gabe wel om niet gegeven
is/ in sulcker voegen nochtans/ datse dooz een yegē-
lijck bereydt zy. Want Gods wille is/ dat alle men-
schen salig worden/ en komen tot kennisse der waer-
heyt: en hy verlicht alle menschen komende in dese
werelt; alsoo dat/ waer 't hy aldien (na het geboelen
van Goddelijcke Leeraers) datter ymant in de wil-
dernisse leefde naer het upt-wijzen van de wet der
naturen / Godt hem ontwijffelijck soude senden oft
eenen Engel (gelijk hy gedaen heeft aen de H. Chri-
stiana) oft eenen Apostolischen man / die hem in 't
geloove soude onder-wijzen: alleen is 't van noode/
dat hy niet een stil gemoet de venster sijnder ziele o-
pene aen 't licht der waerheyt. Ten derde ober denckt
hoe groot dese gabe zy / want (soo de waerheyt ge-
tuyghet:) dit is het eeuwigh leven/ dat sy u kennen
alleen waerachtigen Godt/ en dien ghy hebt geson-
den JESUM CHRISTUM: want dooz het geloove kent-
men Godt ende alle Heyligen/ ende aller schepselen
beginsel ende eynde. Het geloof is 't gront-werck
van alle goede wercken; want sonder het gheloof
is 't onmoghelijck Gode te behaghen: ende weder-
om soo wie niet en gheloofst / sal verdoemt worden;
sa dat meer is/ die niet en gheloofst / die is van nu af
veroordeelt/ ends daerom seght den H. Petrus/ dooz
Chri-

Hoe dat
niemandt
het geloof
verdienen
kan/ noch-
tans dooz
een yegē-
lijck bereydt
is.

1. ad Tim.
2.

Ioan. 17.

Hebr. 11.
Marci ult.

2. Petr. 1.
Het Ges
loof
maecht
ons deel-
achtig van
de belofte
Christi.

Christum heeft ons God kostelijcke beloften gege-
ven / op dat wy hier dooz mogen deelachtigh wor-
den van de Goddelijcke nature. Hier upt soo leert/
hoe groot eene wel-daet en gratie het is geroepen te
zijn tot het geloove/ ende dat ghy onder so veel hon-
dert-duyfenden / die als verwesen waren tot eene
schroomelijcke ende wzeede doodt / alleen sonder u-
we verdiensten / ende enckelijck dooz des rechters
liefde wort verlost ; ende hier-en-boven noch geroe-
pen tot het rijck der Hemelen. Ten vierden ober-
legt hoe groote genade van den Heere geschiedt is
aen Noth / hem treckende upt het vper van Sodo-
ma : hoe groote aen Noë / hem bebjzjndende van den
gemeynen water-bloet : hoe groote aen Abraham/
hem roepende upt W der Chaldeeuschen / ende upt
dese wel-daden leert kennen de grootheydt van het
weldaet uwes roeps tot het geloof.

Hoe wy
het geloof
bewaren
moeten,

Gal. 6.

Het 3. point. Overdenckt met hoedanige sozgbul-
digheyt 't geloof bewaert moet worden / alsoo dat
ghy veel liever vromelijck behoorde te sterben / dan
een strop-breed daer af te wijcken: hierom seght den
Apostel : waer 't dat wy / oft oock eenen Engel upt
den hemel anders pzedichte / die sy verbannen van
Gode. Ten tweeden/ aenschouwt de ontallijcke me-
nigte der Martelaren/ die allegader veel liever heb-
ben gehaet haer leven / als haer geloof te verliezen.
Ten derden / denckt met hoe grooten vper en neer-
stighet het selve dooz so veel Apostolische mannen/
dooz menighe van perijckelen/ en verscheyden sooz-
ren van dooden verbejzjdt is. Ten vierden/ de reden
van dese sekerhejdt ende volstandigheyt is/ om dat
Godt selve/ die de waerhejdt is/ de leeringe des ge-
loofs heeft geopenbaert : want wy doch ghelooben
om dat het Godt gesejt heeft. Ghy-lieden hebt ont-
fangen (spreekt Paulus) het Woort des gehoozs/
niet als 't Woort der menschen/maer so het waer-
achtelijck is/ 't Woort Godts. Och hoe groote
eene gratie is 't Godt te hebben tot synen meester /
ende dooz sijn belejdt in te gaen den wech der eeu-
wigheyt! Ten vijfden/ hier upt komt het/ dat de Ca-
tholijcke religie noch failleren noch veranderen
kan/ noch oock bedorven worden d'alder-heylighste
leerin-

1. Thess. 2.

Waer upt
het komt
dat de Ca-
tholijcke

leeringe der Kercke : ende bemerckt wel/hoe dat nu soo veel hondert jaren altyt 't selve geloof / altyt de selve leeringe der H. Kercke blijft staen/daer noch- tang so menichbuidige secten der ketterpen zijn / en tot allen tijden geweest hebben. Ten seften / oberdenckt hoe groot de heyligheyt is deser Kercke : hoe dat dese uytgeschenen heeft in soo veel Maeghden ende Martelaers : wat eene onthoudinge der spijsse in d' Eremijten / wat eene verduldigheyt in lijden/ wat eene menichte der mirakelen bevonden wor- den. Want het doch al mogelijk is aen den gelo- benden/ alsoo dat oock na menschelijke boozsienig- heyt/een pegelijk schuldigh is dit geloof t'aenbeer- den. Ten sebensten / dese gabe en wort op geene an- dere maniere beter bewaert / dan met goede wer- ken/ende daerom en gebeurt het niet lichtelijck/dat pемant afballich worde van't geloobe/die hem met Christo vereenicht in Godt-bruchtighepdt ende goede manieren:maer boven al/ soo leert uyt het ex- empel van Cornelius/hoe gewichtigh hier toe zijn/ 't gebedt ende d'aelmoesse naer het getuygen des Engels/ die hem seyde/ uwe gebeden ende aelmoes- sen sijn in gedenckenisse opgeklimmen booz Godts aensicht / ende nu seynt mannen in Toppen / ende doet hem halen eenen Symon/die toegenaeint wort Petrus / als oft hy seyde / dat hy om sijne gebeden ende aelmoessen geroepen was uyt het Joodschap/ tot het Geloof Christi Jesu.

Religie
met failles
ren oft be-
dozben kan
worden.

Marc 9.

Act. 10.
Het gebed
ende ael-
moessen
verstercken
ons in het
geloof.

Een Gebedt voor de Catholijcken , op dat sy in het Geloof volstandigh blijven mochten ; ende voor de dwalende , op dat sy daer toe mogen komen.

O Mijnen God, o oncyndelijcke goetheyt, en hebt ghy niet hemel ende aerde geschapen voor my ? maer wat is al dit? als ick verlooren was, soo hebt ghy my met veel moeyten gekocht ende verlost, en u selven gegeven voor my. Ik kome dan met groot betrouwen tot u, ende bidde u, door u dierbaer bloet; wijst my dē weg, door dē welcken ick wandelē mach; op dat ik kome tot het cyn- de, dat ghy my voorgesteld hebt, tot het leven, het welck

Godt is
den mensch
als 't eynde
de boozge-
stelt.

ghy voor my bereyt en so dier gekocht hebr: want aengiefen ghy niet te vergeefs gemaect en hebt, maer yeder dinck ordineert soetelijk en sterckelijk tot sijn eynde, en al om my; ja nademael ghy om mijnent wille van den hemel ter aerden gekomen zijt, uyt eene onuytsprekelijke liefde, op dat ghy my als een verloren schaepken in uwe weyde sout mogen leyden: ja noch duyfentmael bereyt soudt zijn om te sterven, indien uwe overvloedige onder-rechtinge ende verlossinge niet genoeg en waer. Ben ik hieromme niet meer als seker, dat indien ik maer en wille, ghy my ten eynde toe geleyden sult in den rechten weg? en dat ghy, o Sonne der rechtveerdigheyt my verlichten sult, indien ik mijn herte voor u niet en sluyte, dat ghy my uwe wegen leeren sult, indien ick niet en stoppe de ooren mijnder ziele: want ghy zijt een oneyndelijke goetheyt, en ghy wilt dat niemant verloren gae, maer dat alle menschen tot de kennisse der waerheyt komē. Hoe kan ik dan twijfelē, of ghy zijt bereyt om my te stieren, is 't dat ick u oprechtelick bidde, gelijk ik op het vyerigste doe? O eeuwige waerheyt, ghy en kont my door logen-tale niet bedriegen! O opperste goetheyt, ghy en kont my tot quaetheyt niet verleyden! O eeuwige wijsheyt, ghy en kont of ghy en wilt my niet in eenige dwalinge brengē, stellende voor my diversche en donkere wegen, ghy die daer zijt 't waerachtig licht in de duysterheyt, die verlicht alle menschen komende in dese werelt, op dat een yeder kennelick worde, welken wegh goet is, en wandele in dien. Want wie en kan niet mercken de bedriegelijckheden van de oude ende nieuwe Kettters, naerdemael sy al te samē bekennen het eenigh fundament te wesen haerder leeringe, dat sy en alle menschen vastelijk moeten gelooven aen de Catholijcke Kercke, dat dese aen haer de ware Schrifture overgelevert heeft: maer datmē in d'uytlegginge van die, niet de Catholijcke Kercke, maer hun gelooven moet; en dat alleen, om datse hare uytlegginge de beste noemen? So kleeden haer met de Schrifture dese grijpende wolven in schaeps-kleederen: also Satan verandert hem selven in eenen Engel des lights. Ick voorwaer, ende een yeder, die eenige wijsheyt heeft, sal in dit, en in alle andere saken, oock die veel kleynder zijn, liever gelooven aen de heylige Kerke, naerdemael alle Kettters ook lee-

ren,

Den
mensch is
seker/ soo
berre hy
wilt dat
hy tot dat
eynde ge-
raken sal.
1. Tim. 5.

Godt ber-
licht een
pegelijck
om op den
rechtsten
wegh te
komen.

De bals-
heyt der
Ketteren.

ren, datmen aen dese moet gelooven in 't over-leveren der Schrifture, 't welk eē fundament is van alle geschilden, die tusschen ons en de Ketters zijn. In der waerheyt den ouderdom bevestigt dese Kercke: de mirakelē verstercken haer: de heyligheyt der geestelijcken recom-mandeert haer: maer dese andere maeckt de nieuwigheyt suspect; en de tweedracht, die onder haer is, eē de vrygheyt des levens, is genoegsaem om haer te wederleggē. En hebt ghy niet geseyt, o aldersoetsten JESU, dat de poortē der hellen gene macht regen uwe Kerke hebben fullen: dat ghy by haer blijvē sult tot het eynde des werelts? Hierom en kā geene ketterye, die de macht der hellen is, dese Kercke vernielen: gelijk ghy, die niet en hebt kunnen verlaten. Ik geloove u veel liever, o eeuwige Waerheyt, als eenige verloopene dwasen, die de hooveerdye, ydelheyt, en de onkuyficheyt gebrocht hebben tot ketterye, als tot eene toevlucht van allē quadē: maer boven al de hooveerdye: want sy stellen hun selven als Rechters van alle H. Oot-Vaders, en van alle tijden, en so vallen sy in den afgront van alle dolingen en ellendē. O goeden JESU, hoe kunnen dit uwe Discipelen zijn, die sachtmoedig en ootmoedig van herten zijt? Mijne ziele heeft u aengehangē; laet doch uwer rechter-hant bidde ick, my ontfangen, op dat ick nimmermeer in dwalinge gebrocht worde, en indiē ick onverdachtelijk in eenige dwalinge quame, herstelt doch mijne gangē ten rechte; want ghy weet o Heere, dat ik buyten u niet en soecke. En hoe wel ick eenē armē sondaer ben, so is 't my noch-rans van herten leet, dat ik u vertoornt hebbe: mijn hert is bereet o Heere, mijn herte is bereet, indien het noodig is my selven t'ontslaen van alle officien, eere, rijckdom, en oock mijn leven te laten, naerdemael hier gehandelt wort van eene eeuwige doot, en van een eeuwig leven, en van uwe liefde, mijn herte is bereet om u te volgē, op dat ick uwe wet mach volbrengen; en ik weet dat ghy door uwe oneyndelijke goetheyt den verloren sone, die tot u komt, niet verstootē en sult; dat ghy niet haten en sult, de gene, die u beminnen: dat ghy de arbeydende en overlade ne niet verworpē en sult; want ghy zijt eenē oprechtē Vader der armē. Hierom en versmaet my dan niet, maer helpt my o mijn licht; op dat ick niet en ontslope in de doot. En gemerckt ghy door uwe oneyndelijcke barm-

De tekenen van de ware Kerke Christi.

Matth. 28.

Matth. 11.
Het gebedt om upt eenē dwalinge op te staen.

Psal. 56.

Rom. 8.

hertigheyt gewilt hebt, dat ick het ware licht van uwe Catholijcke Kercke sien soude, verbreydt uwe liefde in mijn herte, op dat ick seker zy, dat noch doot, noch Engelen, noch Arch-engelen, noch Princelickheden, noch krachten, noch regenwoordige, noch aenstaende saken, noch hoocheyt, noch diepte, noch eenige andere creature, my sal konnē affscheyden van de liefde Gods, dewelke is in u **CRISTE JESU**; want ghy zijt mijn leven, ende voor u te sterven is mijne winste, als ick mijne doot voor de uwe sal gegeven hebben, als ick het tegenwoordig levē, mijne cere, glorie, rijkdom, met u rijk vermagt sal hebben, en sal ik niet gelukkig wesen? Maer boyen al, indien ick u bemint sal hebben en nauwelick een dropelken van liefde voor den afgront van de uwe weder-gegeven: want hier toe alleen so suchte ik, dat ik u wes mach zijn, dat ick u mach genieten om uwe liefde: op dat ick in u, die eeuwich zijt, eeuwich mach leven, ende met u een mach zijn in der eeuwigheyt, Amen.

Practijcke om het Geloof te oeffenen, ende tot
het selve te komen.

1. **G**hemerckt de wercken van den Christen mensch op het geloof / als op eenen grondsteen steunen / so is 't dat wy gedueriglick gelegentheyt hebben / om het selve te oeffenen: maer principaelich in het gebzuyck der Heyliger Sacramenten. Het selve wozt oock lebendigh gemaecht / soo wanneer yemant sy selven onderbzaght / oft hy gelooft / oft hy so sijne wercken volbzengt / als een die waerachtelijck gelooft? want het lebende geloof bzenght vooz bzichten de wercken voozt: In sulcker voegen oock / dooz het aensien aller creaturen kan het geloof ende liefde tot den Schepper der selver / in ons berweckt worden; want soo Hugo a S. Vict. getuyghet: alle geschapene dingen roepen tot ons / ontfanght / geeft weder / bliet / ontfanght weldaet / geeft weder uwe schult / bliet de straffe. Ende wy en hebben niet min in tegenspoedige als in voozspoedige saken occasie om het geloof te oeffenen / aengesien dat wy in tegenspoet / eben als in voozspoet sijne Goddelicke en Vaderlicke handt oock kunnen bemercken / ende de hope der eeuwiger vergeldinghe in ons verwecken.

ken. Inſgelijcx ſoo dickwils alſſer van Ketters oft van booſe menſchen woꝝdt vermelt / ſoo mogen wy Godt dancken voꝝr de gabe des geloofs / ende ſoo= danige wercken doen / die hunner valscher leerin= gen contrarie zijn.

2. Het is nootſakelick / dat den menſch om tot het oprecht geloof te komen / ſijne toeblycht neme tot Godt / ende bidde dat hy verlicht mach woꝝden.

3. Alle affectien haet ende nijt aflegge / op dat hy niet een onpartijdig herte van deſe ſake / mach ooꝝ= deelen ; beſonderlick moet men afleggen d'affectien tot tijdelicke goederen / dewelcke veel menſchen ge= bonden houdt.

4. Leſe de Oudt-Vaders : maer niet de gene die de Ketters / naer het quaet exempel van d'oude Ket= teren / hedensdaeghs bedoꝝben hebben.

5. Handele niet met een gheleert man / niet met meꝝ= ninge van diſputeren / maer om te komen tot kennisſe van de oprechte waerheꝝdt.

6. Tot dien eynde aelmoeffen gebe / en hem oot= moedelijck dickwils begebe tot het gebedt / ende den Heere ſal ſeynden / oft ſijnen Engel / oft ſal dwingen eenen nieuwen Petrus te komen / dat is te ſeggen / eenen Apoſtolijcken man / oft wel ſal gheben eenen Philippus / gelijk hy gedaen heeft aen den Gefne= den Kamerlinck. Want den genen die waecht aen de deuren der wijsheꝝt / ende wacht aen de ſtylen van hare deuren / die is geluckigh / ende hy ſal het leven binden / ende ſal ſaligheꝝt ſcheppen van den Heere.

7. Ghy moet voꝝr al beneerſtigen / dat ghy 't herte van den genen / die ghy geeene op den rechten wegh ſout bꝝngen / wint niet eenige weldaden ; want hier in vermach meer de liefde tot ſijnen ebenaefſten / dan lange redenen en diſputatien : en aldus leſen wy be= keert te weſen dē vermaerdē Gremijt Daphnutius.

8. Eenige Godtbꝝchtige boeckkens / aen de gene die in dwalinge leven ter handt ſtellen / hare kinde= ren behulpsaem weſen oock tijdelick / deſelbe onder= wijsen in het Catholijck gheloove / dit is eene ſon= derlinge behendigheꝝt van de liefde.

9. Is 't ſake / dat ghy arbeꝝt pemant te bekeeren / die nu tot ſijne jaren gekomen is / ſoo moet ghy be=

Voꝝr ael= moeffen ende Ghe= beden woꝝt principa= lick het ge= loove be= komen.
Prov. 8.

Hoe dat= men meer voꝝr wel= daden dan voꝝr diſpu= tatie de be= keeringe van onſen eben-nae= ſten beſoꝝ= gen moet.

sozgen/naer den raet van P. Petrus Faber/een van de tien eerste mede gesellen van den H. Ignatius ende van onse Societeit/ dat den selven hem af trecke van het sondigh leven / want dit gemeynelijck do mensche wederhoudt / dat sy haer tot het rechte geloobe niet en begeben.

Sp moettē 10. Aengesien dat het ongeloof de eerste sonde niet onderwer- en is van een mensch die ongeloobigh wordt / maer ten worden dat hy door andere fouten / ende door kleyen achten in de ober- van de geboden ende kostupmen der H. Kercken/ als leveringe lengskens tot ongeloof komt / soo is het seer profij- van de H. Daders die telijck(om sy selven ende oock andere/in het geloobe sy moeten te bewaren)datmen de geboden ende kostupmen van groot ach- de H. Kercke altijdt met neerstigheyt boozstae / be- ten/ als schermte/ende onderdanigh zy/als oock de oberlebe- oock de ge- ringe van de heplige Vadersen / ende de geboden der boden der H. Kercke. Oberheyt : boozts sijn leven niet slappelijck naer de maniere van den gemeynen man / maer byperigh- lijck/naer het exempel der Hepligen Gods/schickē.

I. Cor. II.

Ang. de fid.
ad Pet.

11. Het is nut / dat den genen die twijfelachtigh is/ in het gene dat het geloof aengaet / vastelijck geloobe/ datter veel ketterpen zijn; ja dat meer is/ ge- lijck den Apostel spreekt dat het nootsakelijck is/ datter ketterpen gebonden worden / op dat de gene/ die geproeft zijn/kenbaer worden. Ten anderen/dat de ketteren van de heplige Kercke / en van de hepli- ge Vaders verwozpen zijn. Ten derden / overleg- gen / dat de waerheyt maer een en is/ de welke/ op datse een pegelijck soude moghen bekent worden/ heeft Godt sijnen sone gesonden: verre is 't dan van daer/ dat hy de selbe soude willen verbozgen/ om de menschen in dolingen te laten vallen / ober sulchs moet hy booz hem nemen de selbe met alle neerstig- heyt te soecken. Maer dit moet geschieden met eene groote ootmoedighepdt / aengesien dat de hoobeer- digheyt den oorspronck van alle ketterpen is : want eenen ketter alle de Concilien/ Oudt-Vaders/Lees- raers / Hepligen / ende onse booz-Vaders oordeelt ende verwozpt / op dat hy alleen schijne verstant te gebuycken/ ende en kan nochtans geene andere re- dene van sijne leeringe boozthzengen/ van dat hy al- leen haben alle andere / den oprechten sin van de H. Schijfture gebonden heeft.

Pra-

Practijcke om te disputeren.

Is 't saecke dat ghy het disputeren met de ketters niet en kont ontgaen/so moet ghy booz al vzaegen/ (op dat de disputatie niet te vergeefs en geschiede) wie dat den scheptsman oft den oordelaer sal wesen? Is 't sake dat u booz antwoorde gegeven wort/ **D**e Schzifture? vzaeght welck de Schzifture is/en van waer ons die gegeven sal worde? hy sal ontwijfelyck antwoorden/ van de Kercke: vzaeght/ waerom dat de ketters de selbe dan veranderen ende schenden: waerom dat sy de Catholijcke Kercke sonder eenige twijfel gelooben wanneer sy seyt/ waerachtig dit is Schzifture/ende versmaden nochtans hare uytlegginge als oft sy daer in soude dolen; ende indien wy/ om dese waerheyt te doozgronden/de Schzifture alleen moeten gebzupcken/waer sullen wy geschreben binden/dat de boecken/die wy de Schzifture noemē/schziftuere zijn? Waer upt men noot sakelijck moet laten volgen/dat veel treffelijcke hooft-puncten des geloofs / geloofst moeten worden/al is 't dat de selbe niet geschreben en zijn/ende dat men hier in tot de **H.** Kercke als tot de columnne en het steunsel der waerheyt sijne toeblucht moet nemen. Waer af den **H.** Augustinus seer wel seyt: **I**ck en soude boozwaer de schzifture niet gelooben/ 't en waer/dat my daer toe de vermogentheyt ende autoriteyt van de **H.** Kercke/ beweeghde. Is 't sake/dat hy alsdan hem begeben wilt tot de Kercke/soo moeten de Kercke soecken ende onderkennen/dooz sekere merck-teekenen/te wetē/dooz de eenigheyt vā leere/dooz heyligheyt/ouderdom/ende overleberinge der Apostelen / want het is eene uptsinnige sake/ende een bedorch/Petitorio principii, genaemt / datmen de Kercke moet te rade gaen/om te verstaen den sin van de Schzifture/ende als men vzaeght welcke dat de Kercke is/booz antwoorde krijght/ **D**at het die is de welcke den waerachtigen sin/ende uytlegginge heeft van de schzifture. En als men boozts vzaeght welcke dat dese dan is/ons geene andere getoont en wort/dan haer lieder Kercke; ende als ghy haer pzaemt / wie dat dit aldus leert/ sullen u antwoorden/ haren geest; maer/

August. de.
fide ad Per.
Aug. cont.
epist. Ma-
nich. c. 5.

te weten/den geest van dwalinge/ ende opgeblasent-
heyt. Als ghy wilt weten/ waer upt dat het blyckt/
dat sy desen geest hebben / en sult anders geen ant-
woorde krijgen/dan/dat het aldus is. Ten laetsten/
om in kort al te begripen / soo en sult ghy anders
geen fondament ende steunsel van het geloobe heb-
ben/dan de rasernye van eenige ydele hersenen.

Een andere maniere om met de ketters te dispu-
teren/ sult ghy vinden by den C. P. Veronius.

*Schiet-gebedekens door de welke d' affectie van dese
beradinge door den dag soude mogen
onderhouden worden.*

- Psal. 33. **G**Aet tot hem ende wort verlicht, ende soo en fullen
uwe aensichten niet beschaemt worden.
- Matth. II. Komt tot my alle die arbeydet ende belast zijt, ende ick
sal u vermaecken.
- Ioan. 7. Soo wie dorst heeft die kome tot my ende drincke.
- Ioan. 8. Oft ick ben 't licht der werelt, den wegh, ende 't leven.
- Psal. 94. Is 't dat ghy heden sijne stemme hoort, soo en wilt uwe
herten niet verherden.
- Eccl. 6. Hoort sone, ende ontfanght den raet des verstants ende
en verworpt mijnen raet niet. Ondersoeckt de wijs-
heyt, ende sy sal u geopenbaert worden, ende als ghy-
se verkregen hebt, soo en verlaet haer niet.
- Jerem. 6. Staet op de wegen ende besiet ende vraegt naer de oude
wegen welck den goeden wegh is, ende wandelt in
dien.
- Deut. 32. Vraget uwen Vader, ende hy sal 't u verkondigen, uwe
ouders, ende sy fullen 't u seggen.
- Prov. 22. Engaet niet over de oude palen, die uwe Vaders gestelt
hebben.
- Matth. 24. Siet toe dat u niemant en verleyde; want daer fullen
veel valsche Propheten opstaen.

HET III. CAPITTEL.

Beraet van den tweeden middel, oft om eenen
staet des levens te verkiesen, om tot ons
eynde te gheraccken.

NMer dat wy tot de kennisse van 't waerachtigh
Geloof ghekomen zijn / soo resteert daer noch
eenen anderen middel nootsakelick tot de saligheyt/
het verkiesen / te weten / van eene staet van leven ;
Want aengesien / dat Godt den menschen verschap-
den berwekinghen ghegheben heeft / die oock van
jonghs af beginnen upt te schijnen / ende eenen pe-
ghelijcken schicken tot eene sekerre maniere van le-
ven / gelijckerwijs eenen boozsichtighen vader des
hupsgefsins sijne kinderen plach te doen ; ende ghe-
merckt wy niet geschapen en zijn / om ons leven in
ledigheyt te verslijten / maer om t'arbeypden ; so moe-
ten wy rijpelic ende in rijt hier af met ons selven
beraden / soo heeft den Heere Adam / naer dat hy ge-
schapen was / gestelt in 't Paradijs / om dat hy het
selve bouwen en bewaren soude. Want het is booz-
seker datter ontalliche menschen hierom alleē qua-
lick leven / ende oock eeuwelijcken qualick varen /
om diestwille / dat sy haer niet en begeben tot dien
staet des levens / daer sy van Godt Almachtigh toe
geroepen worden / oft wel alsulcken verkiesen / daer
sy meer booz hare quade lusten / dan booz eenig ver-
standigh beraet / toe gepoort ende gedreven worden.
Maer is 't sake dat yemandt nu tot eenen staet des
levens ghekomen is / desen moet sy selven booz dit
beraet daer in verstercken / ende niet geduerighlick
hem van alle kanten laten herwaerts en derwaerts
drijven ; maer hem in den selven volmaken. Want
het en is geene kleyne bekoringe / eens anders leven
grootelijcks te verheffen / ende het sijne te belila-
ghen ; ende alsoo nimmermeer gherust te wesen.
Want daer gheenen staet / oft maniere van leven
gebonden en wort / in dewelcke de volmaektheypdt /
die in de llesde ghegrondt is / niet en kan bekomen
worden. Ende al-hoe-wel dat yemandt in sijne
eerste verkiefsinghe ghesatleert heeft / indien dese

Na dat
men het
Geloof
van Godt
ontfangen
heeft /
moet men
verkiesen
eenen staet
van leven.

By faulte
van dese
kiefsinghe
gaender
veel eeu-
wiglich
verloren.

niet en kan verandert worden/ soo moet hy sy selven in dien verstercken / ende een toeblycht nemen tot den Vader der barmhertighejdt / op dat de laetste dwalinge niet erger en worde/ dan de eerste.

Pfal. 62.

Ioan. I.
3. Reg. 3.Prov. 16.
Prov. 20.
Sap. 9.

Prov. 16.

Prov. 30.

Pfal. 4.

De ziele. Siet / o Heere dooꝝ uwe onmetelijcke goethejdt/ hebt ghy my geschapen; maer ick wete/ dat het my nutter ware / niet geboren te zijn / dan niet te weten den wech dooꝝ den welcken ick als eenen Pelgrim (in 't woest-landt onbewandelt / ende sonder water / gestelt zijnde) mach geraken tot u/ die mijn eynde ende alle mijn geluck zijt. O/ waerachtigh licht / die alle menschen verlicht ! o wech/ waerheyt / ende leven / alwaer moet ick reysen om tot u te komen/ die mijnen herder zijt ? Lepdt my/ o Heere/ want ick blindt ben / ende een kleyn kindt / niet wetende mijnen uptganch / oft inganch : daer zijn beelderlep weghen / ende veel manieren van leven : is 't sake dat ick desen berkiefe / die my goet schijnt / die sal my moghelijk tot een quaet eynde brengen : is 't dat ick eenen anderen kiese / ick vrees 't selve. Want daer is eenen wech/ die den mensch schijnt recht te zijn / ende sijn uyterste leyt ter doot. Wien is den wech des mensches kenbaer ? Wie kan desen dooꝝ-kennen ? Ende alle onse boozsienigheden zijn onseker ; maer als u / de wegen des mensches genoeghen / soo sult ghy sijne byanden oock tot brede bekeerem. Hierom bid ick u ootmoedelijch/ o Heere dooꝝ het binnenste uwer ontfermhertigheden / dat ghy my wilt toonen den wech / dien ick moet bewandelen in dese woeste wildernisse. Want drie dingen zijn my swaer / seght uwen Wijsen-man/ ende het vierde en ken ick niet met allen niet ; den wech des arendts in den hemel / den wech eener slange op den steen/ eens schips wech in het midden der zee / ende eens mans wech in sijne jonckhejdt.

Christus. Op u is getekent het licht van mijn aensicht. Siet dan wel toe/ dat ghy niemandt anders te rade en gaet dan my / die d'eeuwige wijsheyt en altydt gereet ben : overleght wel/ eer ghy yet begint : Siet dat ghy u niet en verhaest/ kiest eenen staet van leven ter gelegender tijdt / ende niet om dat u wordt gepresenteert/ by exempel eene hupsvrouwe te trouwen/

wen/ ofte eenige pꝛebende/ eere/ sekere mede- gesel-
len oft gemak; want boozseecker daer en is niet /
daermen soo neerstighlyck op moet letten / als op **Mē moet**
het verkiesen van eenen staet/ aen den welcken dick- **rypelyck**
wyls uwe eeuwige saligheyt / oft wel uwe eeuwige **handelen**
bederbenisse is hangende. **in het ver-**
kiesen/son-
der haeste.

De ziele. De verschepdenheyt der staten trecht my
nu herwaerts / nu derwaerts / soo dat ick niet en
weet / waer ick my keeren / oft wat ick verkiesen
sal. Verlicht my/ghy/die daer zyt het waerachtigh
licht/ende leydt my op den rechten wech / den wech **Psal. 118:**
van uwe gheboden / want myne begeerte is die te
onderhouden.

Christus. Aengesien ghy mijnen raedt wilt vol-
ghen / soo wacht u/ tot dat ghy u met my beraden
hebt van uwe sinnen te verbinden aen eenen seecke-
ren staet/ maer houdt u beerdigh om u tot alsulcken
te begeben/die u aldermeest tot uwer ziele saligheyt
na mijn aenwysen dienen sal: want gelijckerwyls
den siecken/ sijne gesontheyt r'eenemael stelt in han-
den van eenen herbaren Medecijn/ ende nieuwers **Mē moet**
anders booz besozght en is / dan tot eene oprechte **bercet ende**
gesontheyt te geraken/ oock gereet wesende/ dat den **beerdigh**
medecijn-meester brande ende kerbe / is 't sake/ dat **wesen om**
hy sulckis goet vint/ om sijn leven te behouden; des- **d'insprake**
gelijcken moet ghy oock doen / om 't eeuwigh leven **Godts te**
te behouden. Doozts gelijck eenen reysenden man / **volgen.**
dien den wech onbekent is/ende weet dat hy vol pe-
rijckelen is / soecht eenen leydtzman ende laet hem
leyden:doet ghy oock also/ende komt volghet my na.

De ziele. Och oft ick wiste/o soeten Jesu/alwaer
dat ick moet gaen?

Christus. Bidt my hier dagelijcks om/ende seght **Aetor. 9.**
met den H. Paulus: Heere wat beliest u dat ick doe?

De ziele. Wat beliest u dat ick doe/o mijnen God/
wat wegh beliest u/ dat ick kiese/ wat ampt oft of-
ficie dat ick bediene? mijn herte is gereet/ o Heere/
mijn herte is gereedt / aensiet my/ende weest mijns **Psal. 107.**
genadigh.

Den Engel. En hout niet op van te roepen tot den
Heere / waecht 's morgens vroegh tot hem/ op dat
hy u gebenedijde / ende u sepnde synen Engel/ die u
leyde/

Tob. 5:

lepde / gelijck 't gebeurt is / den kinderen van Israël / Tobias ende Jacob. Ende stelt u geloof te werck / want na 't selve sal u geschieden. Is dat ghy ulwen dienaer / oft sone geeft te kennen / wat uwe belieste is : hoe veel te meer sal uwe Heere ende Godt dit doen / die altijd ghereet staet / ende klopt / booz de deure ulwes herten / om u goeden raet te gheben / om u te lepden / ja selve / om u op sijne schouwers te dragen / waer het noodigh?

Om tot dese kens misse te komen sal men overleggen het eynde / daer wy toe geschapen zijn / ende oft desen oft dien staet ons tot dat eynde leyt.

Christus. Stelt u booz oogen het eynde / waer toe dat ick u geschapen heb / ende oberleght / of u desen / oft dien staet / tot 't selve eynde bequamelijck soude konnen brengen : want dit moet ghy boozseker weten dat eenen peghelijcken eenderley maniere van leven niet bequaem en is : waerom soude ick anders soo beelderley manieren van leven inghestelt hebben / dan om dat ick begeerde / dat mijne schepsels booz verscheyden wegen / tot my soudent komen / ende om dat ick eenen pegelijck wilde roepen en trecken / booz alsulcke middelen / die ick kende een peder bequaem te wesen? dus neemt u eynde eerst sonderlingh booz oogen / ende kiest daer nae middelen / die u tot het selve soudent mogen brengen. Want het niet wijselijck gedaen en is / de middelen te kiesent booz het eynde ; den wech eerment weet / waerment wil reysen ; de medecijnen gebuycken / booz datment weet met wat sieckte ment behangen is. Ende wie salder doch soo dwaes / ende onbedacht ghebonden worden / die om in de stadt te komen / sal kiesent eenen wech die moepelijck / sozeijck ende vol roovers ende moordeners is / als hy enen anderen kan binden / die sekerder is?

Den Mensch. Niemant o Heere / maer ment vint / die den eenen oft den anderen kiesent / ghelijck sy seggen / om dat splicden geenent anderen en konnen verkiekent / oft wel geenent anderen en weten.

Christus. Ende op wat maniere laten sy haer boozstaen / den selven die sy verhoesent hebben / te doozreysen ; is 't niet booz mijne hulpe ende gratie? Ende wat is 'er betamelijcker / dat ick mijne hulpe ende bystandt ghebe / den ghenen die mijnen wille oft goede inspzaeken versmaect / oft die deselve volght?

Ich

Ick ben machtigh deselve mildelijck te geven in alle manieren van leben/ ende doe het selve om dies wille / dat sy my ghehoor geben. Dus moet ghy boor al gade slaen/wat ick van u versoecke / in wat maniere ende ampt/ dat ghy u leven sult verlijten / ende wacht u wel/ als u dit kennelijck sal wesen/het selve te versupmen:want ick ben uwen Heere/uwen Vader/ ick ben den Koninck der Koningen / ende Heere der heyl-krachten/wie heeft my wederstaen/ ende vrede ghehad. Dus gaet u selven te rade/ desgelijcken Godt-vruchtige ende wijse mannen / die u hier in goeden raedt kunnen gheben : Noch en handelt niet den goddeloosen niet van Goddelijcke saken / noch niet den onrechtbeerdigen van rechtbeerdigheyt/ niet den blinden van de colouren/ niet de wereltliche mensche van hemelsche dingen; maer gaet te rade den wijzen ende Godtvruchtigen; Altijt gelijck boven gheseydt is/ boor ooghen hebbende u eynde/ ende oft ghy ten opsichte dit alleen/ ende van uwer ziele saligheyt desen raedt aenbeerd. Want is't sake/dat ghy u hier boor alleen geboelt beweegt te worden / (aengesien datter niemant machtigh en is/ ghelijck mijnen Apostel ghetuyghet / te seggen Heere Jesu/ dan boor den H. Geest) soo mooght ghy u in alles gerust houden.

Eccl. 37.

I. Cor. 12.

Den mensch. Ick sie wel/ o Heere Jesu/ het gene dat beter is; maer eplaes! de betooveringe der pdele klappingen verdonchert goede dingen / ende de ongestadigheyt der quaet-lustigheyt verkeert den sin sonder argheyt.

Sap. 4.

Christus. Maecht u bloot van alle aertsche affectie/ trecht aē de begeerte/die ghy in d'ure des doots hebben sult/alsdan sult ghy alle dingen insien sonder beroerte van eenige passie / ende sult bekennen/ dat het pdele dingen zijn / die u nu vast houden/ en doen vreesen. En soudt ghy alsdan niet begeeren het sekerste leven ende den bequaemsten wegh gebolgt te hebben? want in mijn strangh oordeel/ is't dat ghy uwe raden wel oberleght / ghy sult opentlijck d'pdeligheyt des werelts beschuldigen. Als-nu wordt ghy weder-houden boor u eyghen ghemack / rijckdommen ende eere / gelijck niet eenen vast-houden-

Den tweeden middel om tot zyn eynde te geraken/is geen aertsche dingen aen te hangen.

den

Den derde
middel is /
in eenig-
hepdt des
herten
wandelen/
ende te la-
ten den
ruppen
wegh des
werelds.
Osee 2.

den lijn; alsdan soudt ghy wel willen het sekerste / in soo groote onsekerhepdt verkosen te hebben. Wel aen / wat hebben mijne Heplighen gedaen? sy zijn in de wilbernissen gegaen / op dat sy dit werck van hare salighepdt ernstelijck souden beheren / ende om te hooren / in wat voegen / dat ick aen haer her- te soude spreken. Want daer staet geschreven: Ick sal hem in de wilbernisse leyden/ende sal tot sijn her- te spreken.

Vertreckt u dan is 't u mogelijk; ende en laet u den tijdt voer u selven niet ontbreken/voer uwe zie- le segg' ick; ende beschaeint u/dat ghy soo dickwijls soo veel tijds met saecken van geender weerde on- nuttelijck overbrenght/ende dat het u lastigh schijnt te vallen / wanneer ghy somwijlen eenige gheheele dagen soudt moeten besteden ter bate van uwe zie- le/waer toe het u al gegeven is/ tijdt/studien/ rijck- dommen ende andere bekommelingen. Is 't saecke dat ghy dit doet / soo sult ghy naderhandt volher- digh ende gerust wesen in den roep / daer ghy u toe sult begeben; daer-en-tegen andere menschen / die soo niet en doen/ altijdt eens anders leven verheffen ende prijsen / ende veel teghenhepdt in haer selven verdragen/ ende noch veel meer vreesen. Want ge- lijckerwijs dat den ghenen / die in den beginne des weghs begint te doolen/ altijdt bebreest is/ dat/ hoe hy verder voort- gaet/meer ende meer dwalen sal; alsoo dese menschen hebben eenen wegh verkosen / sonder my/die nochtans haren leydt- man behoort- de te wesen: ende hierom is 't dat sy altijdt vreesen/ ende niet sonder redene beschroomt zijn voer de pe- rijckelen / die haer in eenen onbekenden ende sibi- berachtigen wegh ontmoeten. Want dit leven is ee- nen wegh. Ende het misshaecht my grootelijcks / dat ick d'eeuwige Wijshepdt zijnde / altijdt gereedt ende den Engel van grooten raedt ben/dat niemant my nae den rechten wegh en vraecht / ende dat de gene / die mijne dienaers zijn / niet eens en vragen / wat mijne beliefte is: hierom is 't / dat / die niet voorsien en kunnen 't gene dat toekomende is / val- len op sulchs/dat haer aldermeest behaecht; al is 't dat ick/ die alle dingen tot den eynde toe sterckelijc- ken

ken aen-drijbe/ en soetelijcken schicke/altijts gereet
 ben/om haer den rechten/den gebaenden/en den on-
 beblekten weg/die ter saligheyt leyt/te wijsen. Och
 of sy maer alleen dit en bedochten/wat ick haer-lie-
 den bē radende/die haer tegenwoordig ben/niet min
 dan oft sy my met hare lichamelicke oogen konden
 aenschouwen en aenhooren/wat ick tot haer spreek-
 ke / want ick hebbe met den mensch in het Heyligh
 Sacrament willen wesen tot het eynde des werelts
 toe/ op dat de geloobigen aldaer raet/ ende ruste des
 herten souden vinden. Nengesien dan dat ick haer-
 lieden dat gedaen hebbe / ende noch ontalliche wel-
 daden daghelijcks bewijse; waer toe versmaden sy
 mijnen raet? Sal ick mijne hant upt-reycken/ende
 en salder niemandt gebonden worden/die daer eens
 naer sal sien? De wellustigheyt treckt tot desen oft
 dien staet/d'eere/oft eer-gierigheyt/ende bypdom/
 locken eenen peggelijcken: Maer zijn dit middelen
 om tot het goet eynde te geraecken? zijn dit raden
 booz menschen/die dooz reden/ende niet dooz de sin-
 nelijckheyt moeten geleydt ende gedzeben worden?

Matth. ult.

Prov. 1.

G E B E D T.

D En mensch. Ick belijde, als heden voor u, ô mijnen
 Godt, ende mijnen Koninck. Ick heb gesworen,
 ende voor my ghenomen t'onderhouden de oordeelen
 van uwe rechtveerdigheyt: den wegh die ghy my sult
 toonen sal ick ingaen; hoe swaer dat dien oock soude
 mogen wesen, want ghy kont ende sult my helpen, die
 d'opperste kracht en macht zijt; hoe verworpen datse
 is, want ghy wijs zijt; hoe moeyelijck datse is, want
 ghy goet zijt. Niemandt en kan u volgen, ô Heere Jē-
 s u, 't en zy dat ghy hem tot u treckt; treckt my dan,
 ô Heere: niemant en kander komen, dan den genen, die
 sijn kruys op hem neemt; legt my alsulcken op, als 't u-
 wer Godlijcker majesteit belijft. Want ghy zijt den
 Heere, ende wy de dienaarē; ghy zijt den Vader, wy uwe
 kinderen; ghy den Koninck, wy de ondersaten; ghy zijt
 de wijsheyt ende het licht; wy in alles verblint; ghy zijt
 ten laetsten den Herder, ende wy de schaepkens. Doet
 Heere, dat ick mach aenhooren uwe stemme, ende dat
 ick deselve kenne, om die naer te volgen; want die de-

Psal. 118.
 Dit is een
 verbonde
 met den
 Heere/ om
 te volghen
 den wegh/
 die hy toon-
 en sal.

Ioan. 6.
 Cant. 1.

Matth. 16.

Ioan. 10.

se niet en hoort, en is van uwe schaepkens niet, noch van uwe uytverkoren, gelijk ick betrouwe dat ick ben, ende dat ghy my niet en sult verlaten, die gereet ben om u te volgen, maer sult my leyden als eenen goeden herder, op dat ick mach geraken tot de waerachtige weyden, ende dat ick mach leven in u, ende overvloedelyck leven, die daer zyt mijn leven, ende alle mijn goet.

Ibid.

Practijcke in 't verkieſen van eenen ſekeren ſtaet.

D'eerſte
practijcke/
ſp ſelbē
vertrecken
in ſtilte
vooz het
verkieſen.

D' Eerſte is / hem vertrecken / is 't ſaēckie dat het
mogelijck is / of ten minſten alle bekommerin-
gen van eenen tijdt langh aen d'eene ſijde ſtellen / en-
de ſijne ziele ſuyberen dooz het Sacrament der
biechte; want in eene quaetwillige ziele en ſal gee-
ne wijsheyt komen. Bemerkht hier-en-boven / dat
het vooz al nootſakelijck is / ſp ſelven geheel ober te
geven aen Godt / waer dooz geſchiet dat een menſch
gereedt is te volgen den wegh die hem gewezen ſal
worden; noch en begeert niet dat de Goddelijcke
wijsheyt haer boege naer ſijne dwaesheyt / oft dat
den Goddelijcken / hepligen / ende wel-behagelijcken
wille / naer den ſijnen getrocken wort. Doozts moet
hy hem ſonderlingh begeben tot het gebedt / tot ael-
moeffen / ende andere Godtbzuchtige wercken; aen-
geſien dat dit eene alder-grootſte ſaēckie is / waer in
men anders niet en moet onderſoecken dan den wil-
le Godts alleen / als die alleen weet wat ponden hy
aen ons gegeven heeft / ende noch ſal gelieben te ge-
ven. Daer-en-boven weet Godt wat maniere van
leven ons beguaem is. Waer toe grootelijcks die-
nen ſullen de tekenen om verſchepden geeſten t'on-
derkennen. Waer af hier naer geſproken ſal wordē.

Bidden/
aelmoeffen
geven/
Godts
bzuchtige
wercken
aennemen
tot deſen
eynde.

De twee-
de practijcke/
dickwijls ter
H. Commu-
nie
gaen.

De tweede / Dickwijls ten hepligen Sacramen-
te te gaen / ende het ſelbe ontfangen hebbende / oot-
moedelijck / ende met een geheel overgeven ſijns
ſelfs / epiſchen ende ſeggen: Heere wat belieft u dat
ick doe? Want het aen verſchepden gebeurt is / ge-
lijck den ſaligen Alopius Gonzaga / dat ſp alſdan
de ſtemme des Heeren / ende ſijnen wille gheheelijck
herſtaen ende gekent hebben.

De derde / Beerne hooren ſpreken geeſtelijcke en-
de oprechte mannen in dit ſtuck. Want den Heere
placht

placht gemeynelijck dooz een ander / maer aldermeest dooz den Diecht-vader / ons te kennen te geven / wat hy van ons gedaen wilt hebben : Aldus is gesept geweest aen den heyligen Apostel Paulus / als hy gesonden was tot Ananiam : Staet op / ende gaet in de stadt / ende aldaer sal u gesept worden / wat ghy sult moeten doen. Het selve vertelt P. Kibera geschiet te wesen aen de salige Teresa: want de Ziele van eenen heyligen man verkondicht sommijts meer waerachtige dingen / dan seven wachters / sittende in 't hooge om te aenschouwen.

De derde /
geestelycke
t' samen-
sprakehou-
den van
dese sake.

A. Cor. 9.

Eccl. 37.

De vierde / Ick heb booz al gesept pzoijtelijck te wesen datmen sy selve vertrecke / als men dit beraet booz handen heeft : maer als dit niet geschieden en kan / als dan sal het nut en pzoijtigh wesen 's abonts eenen tijt langh te herkauwen ende t' overleggen de pointen / die hier naer gestelt worden van de maniere van beraden en mediteren / en besonder / wat maniere van lebē datmen in de ure des doots soude willen verkosen hebben. Hier upt en volghet nochtans niet / dat alle menschen eenen of al den selven weg in sullen gaen; hy exempel den sekersten / dat is / de religie: maer want veel mensche daer toe niet bequaem en zijn / so en is de religie booz de sommige dē sekersten wegh niet: Want een pegelijck heeft sijne gabe / en synen roep. En een pegelijck moet blijven in den roep daer hy in geroepen is / naer den raet van den H. Apostel Paulus. Want / gelijck den selven Apostel te kennen geeft / sal eenigh maecksel seggen tot den genen die 't gemaecht heeft / Waerom hebt ghy my alsoo gemaecht ? Daer zijn in het lichaem verschepden lidmaten / ende de lidmaten en hebben alle 't selve werck niet / maer het een heeft d'ander gebreck : dus moetmen hier in anders niet naer volgen / dan de beste gaben / te weten / de liefde : Want Godt en is geenen uptnemer der personen.

De vierde /
die hem
niet bera-
trecken
kan / sal
's abonts
in sulde de
nabolgen-
de pointen
neerstigh-
lijck over-
leggen / die
staen pag.
51.

1. Cor. 7.

Rom. 12.

De vijfde / Sijnen heyligen Engel eren / ende aenroepen : want aengesien dat hy ons gegeven is tot eenen leptsman ende wech-gesel om ons in ons Vaderlandt te leyden / gelijck Raphael gegeven is geweest aen Tobias, sonder twijfel soo is sijne

De vijfde.
Sijnen H.
Engel bid-
den dat hy
in den weg
ons wilt
leiden.

meeste sozge ons te leyden tot dien wegh / ende maniere van leben / die aldermeest met den Goddelijcken wille ober een komt; op dat hy alsoo de gene die onder sijne beschermenisse gestelt zijn / ende de kinderen Godts wederom soude mogen brengen tot haren hemelschen Vader.

De seste/
sijn hert
gelijck stel-
len/sonder
affectie tot
pet in't be-
sonder.

De seste/ Dooz al is't nootsakelijck/gelijck boven geseydt is/ de bereydinge des herten/waer dooz den mensch vastelijck booz hem neemt / t' omhelsen den wille die hem van God almachtigh getoont sal woorden. Nocht men moet in geender manieren/hem geven tot dit beraden / booz al eer dat onse ziele gelijck een weeghschale gelijck stae/op dat wy het gewichte van den Goddelijcken wille te beschepdelijcker souden mogen kennen. Maer is 't by aldien/dat wy dese gelijckheyt in ons niet en vinden; soo moeten wy ons dickwijls oeffenen in't bukken by onsen wille/tot dien kant daerse den meesten afkeer heeft.

De sebens-
ste/'t een/
met 't an-
der ober-
legge daer
op beraet /
ende de re-
denen/die
booz of te-
gen dienē /
by geschrif-
te aenteke-
nen.

De sebens- Ende op dat ghy het gerief/ende ongerief/om tot het eynde te geraken te beter sout kennen/sal 't goet zijn by geschrifte te stellen de redenen en gerieben/die haer in dese maniere van leben be-toonen/ ende die het selbe aenprijzen; ende daer na de redenen die daer tegen strijden; oberleggende/of het gerief/ende de bequamigheden/het ongerief/ en onbequamigheden niet en overwegen; ende sult de swa-righeden in't schrifte gestelt by u selven oberleggen.

*Schiet-gebedekens, waer door den genen die hem be-
raedt, sich door den dagh kan verwecken.*

Psal. 85.

L Eydt my Heere tot uwen wegh, ende laet my wandelen in uwe waerheyt.

Psal. 118.

Den wech van uwe rechtveerdigh-maeckinge leert my, ende ick sal geoeffent worden in uwe wonderlijckheden.

Actor. 9.

Heere wat wilt ghy, dat ick doe?

Psal. 118.

Uwen dienaer ben ick, geeft my verstant dat ick weren mach uwe getuygenissen.

Prov. 16.

Het herte van den mensch beschickt sijnen wegh, maer des Heeren is 't sijne gangen te beschicken.

Den

Van eenen staet des levens te verkiesen. 51

Den wech van den sot is recht in sijne oogen, maer die Prov. 12.
wijs is, hoort de raden.

Van den Heere worden eens mans gangen beschickt, Prov. 20.
want wie isser van den menschen, die sijnen wech
verstaen kan?

Spreeckt Heere, want uwen dienaer hoort. 1. Reg. 3.

Alle wegen eens mans duncken hem oprecht te zijn, Prov. 21.
maer den Heere weget de herten.

Och oft mijne wegen geseeckert worden, om te onder- Psal. 118.
houden uwe rechtveerdigh-makinge.

In allen mijn herte hebbe ick u gesocht, en wilt my niet Ibid.
verstooren van uwe geboden.

Leydt my voorts in den padt van uwe geboden, want Ibid.
die hebb' ick gewilt.

MEDITATIE

Van den Houwelijcken staet.

D'eerste voor-stelling. Stelt u booz het aenschijn des
Heerē/en sijn hemelsch hof/berept tot allē sijne wille.

De tweede. Bidt dat hy hem geweerdige u te roe-
pen tot sulcken eenen staet / in den welcken ghy hem
alder-aengenaemste wesen mocht.

HET 1. point. Henmerckt ten eersten / dat elcken
dienaer Godts moet berept zijn in alle staten
hem te dienen/ noch en moet ampt of staet kiesē/dā
na sijnen alder-heplighsten wille: hy die verscheyden
leden in sijn līchaem geschapen heeft/ende meniger-
ley staten in sijne Heplige Kercke ingestelt heeft/
weet best wat ons profijtelijcker soude mogen we-
sen/ende tot sijne meerdere glorie dienende; begeert
dit alleen van hem / ende leeft te vreden niet ulwen
reep. Ten tweeden / het houwelijck is van Godt
ingesteld tot verbruydinge des menschelijcken ge-
slachts / op dat hier door meer zielen Gode in der
eewichheyt souden dienen/ende op dat het soude zijn
een remedie tegen de onsupberhepdt; hebt dit eynde
altijt booz oogen/ ende hoe schadelijck het is / om ee-
nigh ander eynde het houwelijck aen te gaen / leert
upt het exempel van Zara / wiens seben mannen
den boosen geest versmacht heeft/om dat sy hun (soo
den Engel getuyghde) tot desen staet begeben had-

Genē staet
des levens/
en sal men
niet upt
sijn eygen/
maer naer
Gods wils
te verkiefē.

Het eynde
des hou-
welijcks.

Hoemen
van Godt
sijne par-
ture bege-
ren moet.

Met raet
oft bene-
dictie der
Guderen
salmen sij-
ne parture
soecken.

Godts
vuchtige
oeffeninge/
om den
houwelic-
ken staet
wel aen te
gaen.

dē/ om hunne quade lusten te genieten/ gelijk peer-
den en muylen. Ten derden/ aenmercht 't gene den
Wijsen-man seghet: een goet deel en lot is eene goede
vrouwe/ in 't deel der gener/ die God vreesen: sy sal
eenen man gegeven worden vooz sijne goede werc-
ken; en ten 1. leert/ hoe neerstigh ghy moet begeeren
van Godt de parture/ die hy u toegeschickt heeft en
betrouwt/ gelijk hy Adam al slapende/ Eam gege-
ven heeft/ so sal hy u ook/ als ghy op hem betrouwt/
eene geven. Indien ghy nu een bekomen hebt/ denkt
op de voozsichtighejdt Godts/ die u dese beschickt
heeft van alle eeuwighejt; en danckt den Heere daer
vooz. Ten vierden/ aenmercht hoe den Arch-engel
Raphael vooz Tobias eene huys-vrouwe gesocht
heeft/ ende den boosen geest gebonden heeft: en bidt
dien selven Arch-engel en oock uwten Bewaerder/
en den Bewaerder uwer parture/ die is/ oft wesen
sal/ dat hy u altijt helpe en bestiere/ en dese sake/ daer
u en uwes parture salighejt meest aen hanght/ ge-
liebe te beherten. Ten vijften/ aenmercht hoe A-
braham vooz sijnen sone Isaac eene huys-vrouwe
gesocht heeft/ en volghet Isaac na; en wacht u een-
te nemen sonder raedt oft benedictie uwer Gude-
ren; aengesien dat sulcks vereyscht de eerbiedinge/
die ghy hun schuldigh zijt: waer toe u oock ver-
maent uwe onwetenthejt/ blinde liefde/ en klepne
experientie oft erbarenthejt. Ten seften/ aenmercht
dat sommige menschen met groote Godtvuchtig-
hejt/ en veel biddens het houwelijck aenstaen/ som-
mige andere doen het selve dooz veel ongeoozloofde
middelen: ende dat dese doen/ eben oft sy den wegh
dooz afwegen sochten/ remedie dooz wonden/ bene-
dictie dooz maledictie/ hun eerst geven den boosen
vpandt/ om Gode in den houwelijcken staet te die-
nen. Doch indien ghy nu soo gedaen hebt/ pepnst
wat ghy eenen anderen raden soudt; ende supbert u-
we ziele/ vernieuwt uwe meyninge/ ende rantsoent
uwe sonden dooz aelmoessen ende goede wercken:
want anders gelijk ongoddelijck dit houwelijck be-
gonst is/ soo gemeynlijck komen daer upt seer bit-
tere ende droeve vruchten. Aenmercht ten seben-
sten/

sten/wat tekenen ghy hebt/ waer upt ghy sluyp/ dat God u tot den houwelicke roept/ als sijn sterckheyt van wegen des lichaems/ of een naturelike genegelijckheyt van wegen der Zielen/oft eenig ingeben als ghy ter tafelen Godts geweest hebt/oft naer dat ghy Godt gebeden hebt / ende offert u uwen Heere op/ dat sijne hepligsten wille in u geschiede. Indien ghy nu gehout zijt/bedanckt den selven/dat desen in u volbrucht is / en betrouwt u vastelick/ dat hy uwen staet/ende wercken sal gebenedyen/is 't dat ghy den selven naer sijne wet beleeft.

Het 2. point. Aenmerckt ten eersten dat 't houwelick een groot Sacrament is / en dat het beteekent de bereeninge Christi ende der H. Kercke/Gods en der zielen / der goddelicker nature met de mensche-liche/en besiet neerstighlick indien ghy daer toe geropen wordt/hoe dat ghy sout mogen bewaren een onbebleekte bedde/ende trouwe aen uwe hupsvrouw;gelijck Christus gedaë heeft aë sijn kercke. Ten tweedē aenmerckt dat dit Sacrament gratie geeft/indien 't aengenomē wort in den staet der gratie/op dat sy bepde de lasten des houwelicks mochten dra- gē; en so veel grooter gratie geeft dit heplig Sacra- ment/hoe de devotie/met dewelcke mē hem daer toe berept/grooter is. Aenmerckt tē derdē/dat het hou- welick van Godt in 't Paradijs ingestelt is/ en van Christo ge-eert/eerst in de H. Maget MARIA,en Jo- seph: daer na in de bzuiploft van Cana Galilea/met zijn eerste mirakiel. Hierom denckt hoe heplighlijck/ en met wat een repnigheyt ghy na het exempel van onse Liebe Vrouw behoozt te lebē/op dat Christus Iesus het water der tribulatie berandere in wijn van consolatie. Aenmerckt ten vierden/ dat dooz 't selve veel beletselen der saligheyt gewerpt worden / indienmen 't selve aengaet soo 't behoozt / en daer in wel leeft: daerom danckt den Heere/dat hy hem ge- weerdigt heeft / dooz soete middelen onse bzuofheyt t' onderkomen. Aenmerckt ten vijfden / dat de ghehoude personen d'eene den anderen / met seer groote heplighe liefde moeten beminnen / soo den Apostel seght : Ghy mannen bemint uwe hups-

Hoe dat
het Hou-
welick een
Sacra-
ment is.

Hoe dat
het van
Godt in 't
Paradijs
is inghe-
stelt ende
van Chri-
sto seer ge-
eert ghea-
weest.

Coloff. 3.

vrouwē/ gelijk Christus sijne Kerke bemint heeft/ ende heeft sy selven voor haer gegeven: en segt noch meer; de mans moeten hunne hups-vrouwen beminnen/ als hunne eygene lichamen: alsoo dat den mensch om hun/ Dader en Moeder verlaten moet/ ende hun aenhangen; en hoe leelick soude het wesen desen bandt van soodanige vergaderinghe te scheuren/ ende gelijk honden tegen malkanderen te bissen/ ende met woorden te strijden; want sulck een leven door onspreekelicke bitterheyt/ meer eene doot ende helle/ dan een leven mach genoemt worden.

Het gemak en ongemack des houwelycks.

Het 3. point. Menmerckt insgelijck 't ghemack en ongemack des houwelycken staets. Ten eersten/ dat het eenen onbindelicken bandt is/ waer door de gehouwde aen malkanderen gebonden zijn/ en sy gaen aen eene seer nouwe compagnie van ailen goet ende quaet: ende daerom staet wel t'aenmercken/ niet wien men treet in dese compagnie. Ten tweeden/ sy moeten d'eene den anderen soecken te belieben in 't goet; want den man (so den Apostel seght) is besozgt voor de dingen deser werelt/ hoe hy sijne hupsvrouwe belieben sal/ en insgelijck de hupsvrouwe hoe sy haren man behagen sal. Doch hun staet toe te sien/ dat hun niet en bederbe eene al te grooteliefde/ ghelijck geschiet is in Adam en Eva/ in Sampson en Dalila/ ja de vzeemde hupsvrouwen hebben Salomon tot afgoderpe getrocken. Menmerckt ten derden/ dat gheen van bejden macht en heeft sijns eygens lichaems/ gelijk den Apostel seght/ maer sy zijn elck slaven geworden van den anderen/ gelijk S. Jan Guldemont leert. Ten vierden/ bemerckt en dat op't alderneerstigste/ dat niet alleen de sieckte des lichaems/ maer oock de siekten der ziele/ van eene quade weder-partye ober d'ander komt: en dat als d'eene boos is/ bykans voorseker den anderen bederft: en oberfulcx dat ghy veel neerstiger letten moet op de schoonheyt der ziele als des lichaems/ en so veel te neerstiger moetmen wesen/ om de quade gebreken te mijde/ hoe deselve als eene smettige sake lichtelicker gehaelt worden: seght my/ ick bidde het u/ soudt ghy niet eenen melaetschen/ oft die eeniger

Hoe schadelijck het is eene quade parture gekosen te hebben.

niger schandiger doodt plichtigh waer/oft die ont-
erft waer van sijne ouders 't houwelyck aenbeer-
den? ick en meyne het niet. Inder selber manieren
blijt/ ende veel meer den ondeugdelijcken. (Te woo-
nen/ segt den Wijsen-man/ met eenen leeuw oft met
eenen draeck is behagelijcker/ dan met eene snoode
vrouw: die haer heeft is gelijk den genen / die ee-
nen Scorpioen gebat heeft: maer van eenen boosen
man seght den selven: dat hy ghelijck eenen leeuw
uproept en verderft sijne hupsgeuooten. Ten laet-
sten / aenghesien dat de ghedachten der sterbelijcke
menschen bloode zijn / en onse boozsichtigheden on-
seecker; bidt den Heere ootmoedelijck / dat hy uwe
weghen bestiere in sijn welbehaghen / ende u gratie
verleene/ die noodelijck is tot den staet/ in den wel-
ken hy u geroepen heeft.

G H E B E D T,

Om in den Houwelijcken Staet Godtvruch-
telijck te leven.

O Mijnen Heere, ô mijnen God, door wiens voorfich-
tigheyt alle dingen bestiert worden, ghy hebt my
uytverkoren om u in 't houwelyck te dienen, mijn herte
is bereydt om uwen wille te volbrengen, in den wel-
ken ick geerne my over-geve, om den welcken ick ver-
late Vader ende Moeder, ende sal mijne parture aenhan-
gen; maer voor al keere ick mijn aensicht tot u, ick heffe
mijne oogen tot u, op dat ons houwelyck eerlick, ende
ons bedde onbevleckt worde: want het is u bekend, dat
ik geene parture begeert en hebbe, noch en begeere, dan
om uwent wille, endemet uwe vreesse. Icken en hebbe
mijn consent niet gegeven, desen staet t'aenveerden om
mijne wel-luste. Helpt ons dan, ende maeckt ons bey-
den een met u, op dat wy u beminnen en dienen mogen
met eene schoudere; op dat wy wandelē sonder klachte
oft op-sprake. Van mijneit wegen, ick ben bereedt te
haten Vader ende Moeder, parture ende kinderen, ende
al dat ick hebbe, liever dan u, ook met eene dageliksche
sonde te vertoornen. Ick ben bereyt liever te stervē, dan
dat door mijn exempel oft onachtsaemheydt de mijne
van u soude afwijcken, die daer zijt ons leven. Want

*De partu-
re moet
om Gods
wille be-
geert
worden.*

De kinders
ders woorden
door het
toedoe der
Ouderen/
of salig/ of
berdoemt.
Prov. 22.

seker ben ik, dat bysonder de kinders sullen wesen door mijn toedoen, of erfgenaem van d' eeuwige saligheyt, of plichtigh van d' eeuwige doot, want na des Wijsemans gevoelen, een jongelingh oock als hy out sal wesen, sal van sijnen weg niet wijcken. Helpt my dan ô Heer, mijn eenige saligheyt, ende verkeert onse tribulatie des vleeschs, in consolatie des geests, op dat wy uwen naem ghebenedijden, en dat onse huysghenooten oock uwen naem loyen, maect dat sy u vreesen, en wy al t' samen d' een den anderen beminnen: want u plaetse, o Prince des vredes, is in vrede gemaeckt, noch in't midden mijns huys sal woonen die hooveerdigheyt bedrijft, so dat hy niet en wilt uwen geboden onderdanigh wesen, en bysonder dat gebodt, dat ghy u geweerdicht hebt ons soomenighwerfaen te prijzen, seggende: Dit is mijn gebod, dat ghy malkanderen bemint, gelijk ik u-lieden bemint hebbe. Ontfangt doch bidde ik u mijne goede begeerte, ende verleent my dat ik noch door woorden, noch door wercken yemant van u afkeere; maer ter contrarie, dat ik een yegelijk in de deught mach voorgaen: want wie geene forge en draegt voor sijne huysgenooten, is arger dan een ongeloovig: hoe veel te meer, is't sake hy door woorden of exempelen hun tot de doot leyt, hun noode, of daer toe brenge, dat sy u souden versmadē, en (ô goedertieren JESU) u weder aen den kruyce hechten. Ick en bevinde niet wreeder te wesen, dan also aen de sijne te schencken den beker des eeuwigen doots, also de poortē open te doen aen den vyant, also uwe tempelen, de zielē, die ghy my bevolen hebt, over te leveren aen dē duyvel, om van hem geschent te worden, niēt willen of derren hun vermanen, van de perijckelen daer sy in zijn; maer forgvuldiglik rijkdommen soecken, en allen overdaet of pracht toelaten. Weyrt doch, ik bidde u sulks van my, en o mijn Vader, maect dat wy uyt gantscher herten u beminnen mogen, en eerst soeken u rijk; bedelaers noot, en rijkdommen en geeft ons niet, verleent ons alleen onsen nootdrust om te leven. Doch, indien 't alsoo waer, dat u liefde my dit te weygeren, ick weet wy sijn u kinders ô Vader der bermhertigheyt en Godt alles troosts, ghy weet best wat ons profijtelick is, en ghy verbiet ons benout te zijn, en gebiet ons alle onse forge op u te worpen:

Hoe schadelijck het is/voor de kinders 't quact exempel der Ouderen.

Hoe spijne nootdrustigheyt van Godt moeten begeeren.

pen: en dit doe ick geruſtelijck, en ſo my dat toecſtaet te doen, mijn ziele, mijn lichaem, mijn leven, parture, kinderen het is al u, en voor u alleen beware ick de ſelve, ick leve voor u en niet voor my, u drage ick op my ſelven, alle mijne en mijnder wercken, op dat ſy u eeuwighlijck loven ende glorificeren van eeue tot eeue, Amen.

Practijcke oft Regel voor die in den Houwelijcken ſtaet leeft.

1. **D** Ie tot deſen ſtaet geroepen is / moet dien tot Godts glorie / en om dat ſulcks Godts wille is alleen aenbeerden / en dat na eene generale biech- te; naer goede bedenckinge / en veel gebeden / en ael- moeſſen: ſo heeft den Engel Tobias geleert / ja oock van hem te onthouden eenige dagen / om alſoo des dupvels macht t' ontgaen; ende wat wonder ſoude het weſen / dat ſulcks penant nabolghde; gemerckt ſoo veel in den houwelijcken ſtaet / oock hebben eeuwige ſupberheyt bewaert? Na dien dan men aldus heeft het houwelijck ingegaen / ſo moeten hem la- ten voorſtaen t' ſamen aengegaen te hebben met ſij- ne parture een compagnie van allen goet en quaet: ende booz al / die gehout is / dient te beſozgen dat ſij- ne geheele familie Gode aengenaem zy: hy ſal daer upt ſlupten alle ondegelijcke; ende ſal wachten ſoo veel hem mogelijck is / dat Godt van de ſelve niet vergramt en worde. Tijd ende werck ſal hy alſoo be- deplen / datter niemant ledigh en zy.

2. Hy ſal alle dagen booz hem nemen / in den naem des Heeren Jeſu Chriſti te doen / al dat hy doet / in woorden ende wercken / ende hy ſal beſozghen / dat zy dagelijcks Miſſe hooren / 's avonts hunne con- ſcientie onderſoecken / ten minſten alle maenden eens biechten ende communiceren / ende hy en ſal niemant / dan op ſulcken beſpzoeken conditie aenne- men / oft oock by hem houden.

3. Dat hy de ſijne / leere op 't neerſtichſte te ſchou- wen buple of ongeoorloſde ſchouſpelen / maer meest hem quijt maeckie alle onſupbere boccken ende beel- den; ende beſozge in die plaetſe Godtbruchtige boec- ken ende beelden / op dat de ſelve booz een pegelijck

Alle dagen
pet doen
ter eeren
Godts.

Sp ſullen
wepen
buple
beelden en
oneerbare
boecken.

Hoe men
op gefetter
upre wat
goets les-
fen sal,

by de hant ende oogen zijn; ende indien 't soo te passe
quame/men soude wat in 't gemeen mogen lesen op
eene gefette ende bequame ure/ soo den heiligen El-
zearius dede: wiens leben ende van andere Godt-
bzuchtige gehoude personen sal hy lesen ende de sij-
ne boozhouden/ om naer te volgen.

4. Den man is des vrouwen hooft/ noch 't en be-
taemt niet dat de vrouwe heerschappye hebbe over
haren man; hy sal nochtans gedachtigh zijn dat hy
haer moet houden/als een mede-gesellinne:en daer-
om sal haer als een kranker baetken (soo den Apo-
stel seght) eeren. Hy moet oock sijns hufsvrouwe
krankheyt verdragen ende onder-rechten; (want
soo den Apostel leert) indien de vrouwen het willen
leeren/ dat sy het r'hufsvanne mannen vdragen.

Hoe sy
moeten
timebzarht
schouwen.

5. Dooz al is 't te blieden alle strijdinge/ klybagie
ende quaet vermoeyen; ende de vrouwe moet haer
mijden van te veel sprekens/ ende van moetwillig-
heyt; want dooz dusdanige dingen/wozt het houwe-
lijck een onberdragelijck jock. De gehoude moeten
hun beste doen/ om malkanderen te gelieven in 't
goet; ende allen goet moet onder hun gemeen zijn/
ende om geen dinck ter werelt/ en salmen aenemen
eenige verbzeemdinge van sijne partuere / oft van
hare vrienden oft magen.

Matigs
hepdt in
kleederen.

6. Hun habijt oft kleedinge sy matig/naer den sin
des Apostels/ De vrouwen (seght hy) sullen met een
tamelijck habijt / met schaemte ende soberheyt haer
bercieren / het welck oock plaetse heeft in de mans;
maer de vrouwen volge licht haers gelijck dooz sot-
ternpe/ en zijn quellijck om meerder cieraet des lic-
haems: 't welck oock selve meer cieraets ontfangen
soude/ van de heufsheyt ende deught der zielen.

Hoe sy
hunne
bzucht
Gode op-
offeren
sullen.

7. Als den Heere eene bzucht verleent heeft / die
salmen so haest als 't geboren is / ende daer nae/soo
het eerst kan geschieden / Gode met groote affectie
op-offeren in den tempel des Heeren/ ja oock dage-
lijchs / op dat hy daer van schicke ende ordonnere/
't gene sy tot sijne meerdere glorie; 't en sy dat Godt
de bzucht met eene onrijpe doot beliebe te halen/oft
tot enen Religieusen staet te roepen. Hy is Gode en
den

den menſche ondancckbaer / ſo wiſe de gaben Godts alſo ontfangt/ dat hy 't gebzuyck der ſelber/ den ge-
 ver weygere eenen oogenblick van dit leven / daer
 hy de ſelbe in der eeuwigheyt wederom berkrjgen
 ſal; maer de kinderē moeten neerſtelick onderwij-
 ſen/terſtont van joncks af/ pꝛincipaliſch dooz 't ex-
 empel van Godtbzuchtigheyt/ manierlickheyt/de-
 gelickheyt/matigheyt en ſachtmoedigheyt: want de
 kinders plachtē in hun/ als in eenen ſpiegel/ te be-
 beelden oft upt te dzucken den aert oft maniere van
 hunne Ouders/daer-en-bobē moeten hun oeffenē
 of gewennē in Godbzuchtige oeffeninge; en beſchrij-
 ven hun memorie met Heplige dingen te verhalen /
 oft met ſententien tot een Godbzuchtigh leven poo-
 gende / booz te houden. In 't kort men moet volgen
 het vermaen des Wiſſen-mans/ En geeft uwen ſo-
 ne geene macht in ſijne jonckheyt/maer boogt ſijnen
 neck; want eenen ſone / die men ſijn willeken geeft/
 die ſal ſijne moeder beſchamen. Tijdelijck goet ſal-
 men alſo ſoecken te winnen / datmen nochtans ſijne
 meeſte hope op Godt ſtelt/ende datmen deſelbe met
 Godt deplt; in den armen mildelijck by te ſtaen/ op
 datmen oock in dit leven hondert-bout ontfange/
 gelijk de Waerhepdt ſelbe beloofte heeft.

8. De vrouwe ſal in minder dingen het hupſge-
 ſin regeeren/en maken dat ſp onberijſpbaer 3p/ dooz
 eene ſeechbare en heplige converſatie; want die pde-
 le/nieuws-gierige en ongebonden van oogen/treacht
 een ander tot ſonde/ oft immers ſchijnt dat te doen.
 Ter contrarie de ſupbere ende eerbare (gelijckmen
 van een vermaerde vrouwe leeft) en kent nieman-
 den dan haren man / noch is qualijck aen yemandt
 anders bekend / en deſe na de vermaninge des Wij-
 ſen-mans / ſal haren man goet geben / ende geen
 quaet/alle de dagen haers lebens; ſp ſal upt haer ſel-
 ven wolle ende blaſ ſoecken/ende ſal ledigheyt blie-
 den/ ende de hant geerne aen den armen openen.

9. Salmen alle maenden rekeninghe houden van
 ontfanck ende upt-geben/ ende hier ſalmen gedach-
 tigh weſen/onder de winninge te ſtellen/ 't gene men
 den armen upt-gedeplt heeft.

Hoe de
 vrouwe
 niet haren
 man be-
 deplen ſal
 de regerin-
 ghe des
 hupſge-
 ſins.

10. Alle jaer op 't jaer-getijde uwes huyplofts / sult ghy drie dingē doen / ten eersten / ghy sult biecht-ten en communiceren is 't mogelijk met uwe ghe-heelde familie: ten tweeden / pepst neerstelijck / en be-raedt u met u huyfzrouwe / om 't selve toekomende jaer beter te bestieren: ten derden / offert al het uwe aen Godt / in 't Sacrificie der Misse / dat ghy tot desen eynde sult doen doen; uytdeplende oock eenige aelmoessen; aldus was Job gewoon te doen / so de Schryfture verhaelt: te weten / hy offerde sacri-ficie booz syn huyfgesin / ende supberde het selve.

Hoemen
drie dingen
doen sal op
't jaerge-
rynde des
huyplofts.

Iob 1.

Schiet-Gebedekens.

Psal. 7.

Mijnen Heere, ende Godt, in u hebbe ick vertrouwt, behoet my voor alle, die my vervolghen, ende verlost my.

Psa. 54.

Worpt uwe sorge op den Heere, ende hy sal u op-koe-steren, ende en sal in der eeuwigheyt den rechtveer-digen niet in onrust laten.

MEDITATIE

Vanden Weduwelijcken staet.

d'Eerste voorstellinge; Aenmerckt dat ghy staet in Godts tegenwoordigheyt / ende dat ghy van hem genoot wordt / tot eenen volmaecten staet.

De tweede, Bidt hem dat ghy sijne vorse hooren mocht / ende weerdelijck naer uwen roep leven.

Het 1 point. Aenmerckt ten eersten / dat een pē-ghelijck eenen staet moet kiesē naer den wille Godts / ende wat een opentlijck teken van den wil-le Godts dat heeft eene weduwe / dewelcke Godt haren man afgenomen heeft. Aenmerckt ten twee-den dese woorden / Indien pēmant komt tot my / ende en haet niet synen vader / moeder / huyfzrou-we / kinders / broeders ende susters / ende daerenbo-ven sy selven / die en mach mijnen Discipel niet zijn: en denckt dat Godt nu pzoeft uwe getrouwigheyt / oft ghy hem meer bemint / dan alle dese. Weest dan gedachtigh het bonnis / dat ober uwen man komen is: want 't selve sal ober u komen; moghelijck sult ghy heden by hem wesen / dien ghy onmatelijck be-klaght u ontnomen te zijn. Aenmerckt wat teke-nen

Hoe dat
men eenen
staet kiesē
moet.

Luc. 14.

Godt die
pzoeft eene
weduwe of
sy hem bo-
ven al bes-
munt.
Eccles. 36.

nen ghy hieren boben noch hebt van desen roep. Dese zijn dickwils onbzuchtbaer heyd / siechte / datter geen parture u en presenteert / dat ghy ruste vint in desen staet / ende een begeerte om tot de volmaechtheyd te komen ; ende let op die woorden des Apostels / Eene vrouwe die onder den man is / dese / also lanck als hy leeft / is in de wet verbonden ; maer indien haren man gestorven is / sy is ontbonden / van de wet des mans ; dat sy trouwe aen den genen sy wilt ; maer sy sal saliger zijn ; indien sy so blijft / naer mijnen raedt : doch ick meyne dat ick oock den geest Gods hebbe. Maer dit is meest te verstaen van de gene / die tot hunne jaren gekomen zijn / want boozd'ander (seght den selven) is 't beter te houwen / dan te bzanden.

Het 2. point. Menmerckt ten eersten / waerom den staet der weduwe saliger is / te weten om dat sy / gelijk de maeghden / los ende bzy zijnde van 't gebodt des mans / mogen God bzyelijck dienē / en aldus gelijk die hondertboudige bzuchten boozts- bzengen / also bzengen de weduwen boozt de seftighboudige : ontslagen wesende van de begeerlicheden / en hare wellusten / van veel sorgen / en ongerustigheden / van weerlijcke conbersatie / van maeltijden en pacht in de kleederen / en familie ; dewelcke in de menschē de liefde Gods belet / wesende dese so veel te meerder / hoe onse liefde min verspreet is. Bemerckt dan dat ghy zijt als ontbonden van de wetten des werelts ; gy en hebt niemant aen wien ghy moet soeken te behagen / om wien ghy u paleeren moet ; nu en sal uwen man u niet meer leyden tot bancquetten en schouspelen ; ghy sult God loben / dat ghy niet / gelijk andere / wenscht een parture te binden ; dat ghy niet en weent / om 't afwesē van diē ; dat ghy niet onpatientig en zijt om sijn verheyden / is 't dat hy goet was : dat ghy niet en hoeft te wenschen sijne absentie / als hy moepelick was. Hebt ghy eenen goeden gehad / so hebt ghy dien gebzeest te verliesen. Hebt ghy eenen quade gehad (o groote karijbigheyt) so hebt ghy diē t'samen gehaet / en moetē beminnen. Verblift u dan (soo *Nunia Romana* dede) dat ghy noch goeden en wenscht /

Wat teken
nē sy heeft
om in ha-
ren staet te
volherden.
1. Cor. 7.

1. Cor. 7.
1. Tim. 5.
Hoe den
Weduwe
lijcken
staet het
houbelijck
te boben
gaet.
Het groot
gemack des
ses staets.

wenscht/ om booz hem meer/ als booz u/ te breezen;
 noch quaden en soecht om altyds te versuchten. Ten
 laetsten / aengesien u geoozloft noch is uweliefde /
 die bedeylt was/ in God te vereenigen/ doet het uyt
 gantscher herte/ en bedenckt u geluck des weduwe-
 lijcken staets/ dien de Heydenen oock verheben ende
 geprefen hebben. Ten tweeden/ om dat den Heere /
 bysonder booz de weduwen en weesen sozge draegt :
 hy is van dese booght oft mombaer / ende eenen Pa-
 troon van d'andere: noch de gene/ die herhouwen/ en
 mogen niet seggen/ dat sy dat doen/ om also van den
 man geholpen te zyn / om hare kinderen op te bren-
 gen ; aengesien sy dus doende / hare kinderen oock
 berooben van hunne moeder/ ende van't moederlijck
 gemoet; sy stroyt zaet van onbzedde/ en twist/ ende de-
 se verlatende soecht andere erfgenamen. Indien sy
 geene kinderen en heeft / wie isser die haer van gee-
 ne onbzuchtbaerheyt/ ende oozloofsheydt versekeren
 sal. Wenmerckt ten verden/ oock 't exempel Judith/
 dewelcke om de weduwelijke supberheyt/ uytgeko-
 ren is/ om 't volck van Israël te verlossen/ Om dat
 ghy (seggt de Schzifture) de supberheyt bemint hebt/
 ende naer uwen man geen en ander gekent en hebt.
 Hierom heeft de hant Godts u versterckt/ ende ghy
 sult gebenedijdt zyn in der eeuwigheyt seght den H.
 Geest. Bemmerckt ten vierden/ dat de H. Maget MA-
 RIA een exemplaer van alle weduwen ende maegh-
 den is/ daerom oberdenckt hoe heplighlyck sy in de-
 sen staet geleest heeft. Bepepst hoe sy hare sinnen be-
 waert heeft/ haren tijdt bedeylt heeft / een pegelijck
 booz haer exempel ende heplige conbersatie/ bequa-
 melyck tot de Godtbzuchtigheyt getrocken heeft.

Godt is
 booght en
 mombaer
 van de we-
 duwen.

Judith 14.

Hoe dat de
 H. Maria
 een booz
 beeldt oft
 Patroon
 booz alle
 weduwen
 is.

Hoe eene
 weduwe
 haer leven
 moet aen-
 stellen.

1. Tim. 5.

Het 3. point. Wenmerckt ten eersten / hoe ende in
 wat manieren eene weduwe/ na den Apostel haer le-
 ven moet aenstellen. Ten eersten / sy moet alle hare
 liefde tot Godt keeren/ ende soecken hare familie te
 gouberneren / onberispbaer zyn in hare maniere /
 heus en stil van wesen; den tyt die sy placht te beste-
 den/ om haren man te believen / nu aen Chzistus te
 hangen; 't vermaeck en genoegte des werelts schou-
 wen; want eene weduwe/ die in weelden leeft/ die is
 als

als lebende doodt. **A**enmerckt ten tweeden/ den lof van de **H. Weduwe S. Anne/** **S**p en ginck/ (segd den **E**uangelist) uyt dē Tempel niet/ dienende **G**od met vasten ende bidden dagh ende nacht. **A**enmerckt ten derde/ de maniere van **J**udith/ **s**p vastede alle de dagen haers lebens/ behalven de **S**abboth-dagen/ ende de nieuwe **M**ane/ ende de **F**eerst-dagen des hups van **I**sraël/ ende **s**p was ghekleedt met een hupren kleet/ ende **s**p hadde haer in 't opperste haers hups/ een stille hamer gemaect/ in dewelcke **s**p met hare jonck-vrouwen gesloten woonde. **S**o verre was het van haer dat **s**p na de schouw-spelen ghegaen soude hebben/ oft dickwijls haer langhs de hupsen laten binden. **A**enmerckt ten vierden/ de woorden des **A**postels/ so eenige/ een oprechte weduwe is/ ende verlaten/ die hope ende betrouwe op **G**odt/ ende **z**p gestadig in gebeden ende smekingen nacht ende dagh. **E**nde **h**p verbiedt hun ledigh te zijn/ ende te swieren van 't een hups in 't ander/ ende veel van woorden te zijn. **D**oozwaer ledighheyt staet haer aldermeest te vermijden/ ende perijckeleus geselschap/ ghelijck nock den modder der gierighepdt. **V**erre **z**p het van de weduwe/ (segd den **H. Augustinus**) dat **s**p haer laet bevangen met de begeerlijckheyt der rijckdommen/ in plaetse van de begeerlijckheyt des vleeschs; want **w**p hebben dickwijls **h**p experientie bebonden/ in sommige vrouwen/ dat de wellusten gebluscht zijnde/ de gierighepdt meer is ontflecken geweest.

Luc. 2.

Sp moesten naerbolgen het exempel van **J**udith. **I**udith 3.

August. de bono Vid.

Gebedt eender Weduwe.

O Mijnen Heere, die onsen Koninck zijt, ende **V**ader der barmhertigheden, helpt my, die alleen ende verlaten ben, die behalven u geen en anderen helper en heeft, aensiet my van den hoogē setel uwer glorie; want tot u hebbe ick mijne oogen opgeheven; ghy zijt mijne eenige hope, ende mijne bewaringe: want ick en mach niet omsien, naer menschelijcke hulpe: want vermaledijdt is van u, soo wie betrouwt op den mensche; ende siet ghy hebt mijne parture, tot u geroepen, op dat ick uyt gantscher herte my toekeren soude tot u: ghy zijt rechtveerdigh, Heere, ende u oordeel is oprecht; want

Hoe **s**p het afsterben van haren man/ **G**od de moet hy op-dagen;

hy hoorde u toe, ick ben u danckbaerheyt ſchuldig, dat ghy hem eenen tijdt lanck hebt laten mijn wesen. Ghy haddet ſijne daghen getelt, die niet en konnen voorbygaen: ja ick wete oock, dat ghy de mijne getelt hebt, ende overfulcks ick verwachtte oock tegen dat mijne veranderinge komen ſal, ende dat ghy mijns ſult gedachtig wesen. Verwachtende ſal ick u verwachten o Heere, ende ick wete, dat ghy my in den tijt der tribulatiën niet verlaten en ſult; en ghy ſult my veel beter zijn, dan tien mans. Vertoont u doch, ick bidde 't u, in den tijt mijnder tribulatiën, ende verlost my door uwe handt, ende helpt my, die geene andere hulpe en hebbe, dan u, o Heere; die alle wetentheydt hebt: mijnen noodt ende voornemen is u bekend, hoe dat ick u begeere in deſen ſtaet aen te hangen uyt gantscher herten: want ghy hebt geſeyt dat ick ſaligh wesen ſoude, indien ick alſo bleve; op dat ick alleen dencke, hoe dat ick u mocht behagen; op dat ick heyligh mochte zijn naer lichaem ende ziele; verleent my, ick bidde 't u, dat mijne eenigheydt door u geſelſchap oft byweſen, my mocht ſoet worden; op dat ick niet en ſoecke van de menſchen bemint oft gheſien te zijn, oft van 't verdriet verwonnen, geen geſelſchap der menſchen en ſoecke; maer dat alle mijne ghenoechte mocht wesen met de H. Anna: gheduerigh te wesen in bedinge ende in ſinekinge; dat ick mijn huys-geſin heylighlijck mach beſtieren; met Judith in 't ſecreet voor u leven; op datter niemandt van my een quaet woordt en ſpreke. Ick ſal my altijt met eenigh goet werck beſigh houden, ende ſal u altijt voor oogen hebben, op dat ghy mijn gheheel herte beſitten ende beſlaen mocht. Ick ſal mijne hant den armen open doen, ende den hongerigen mijn broodt breken; ende mijn herte ſal betrouwen op den Heere: want u Heere is den armen verlaten; den weefen ſult ghy eenen Helper wesen; ende ghy hebt de barmhertige ſaligh genoemt, want ſy ſullen barmhertigheydt verwerven. Toont my deſelve, ende verhoort het gebedt uwer dienſtmaecht, die haer gebedt niet en ſtort ſteunende op hare rechtveerdigheyt, maer op uwe menigerhande barmhertigheydt. Let op mijn ghebedt o Heere, ende en vertoeft niet om u eygen ſelfs wille, o mijnen Godt ende eenigh betrouwen, Amen.

1. Reg. 1.

Judith 1.

Eſther 14.

Ghebedt
om in d'een-
igheyt
ſmaeck te
binden.

Luc. 2.

Pſal. 9.

Matth. 5.

Daniel 9.

Practijcke oft Regel voor eene Weduwe.

1. **N**een rijp beraet ende generale biechte/ by so verre dat gelegen is/ verkieft desen staet/ ende neerstighlijck aenmercht dikwijls het eynde/ waerom ghy tot den weduwelijcken staet geroepen zijt; te weten / om dat ghy van de macht des mans ontslagen zijnde / Godt bypelijck soudt mogen dienen; schouwot het geselschap van mans-persoonen/ en na het exempel der Hepligen / bliet alle familiariteyt/ oock van ulwen Biecht-bader; 't welck soo wel den weduwen als den maeghden geboden wort: en daerom / dat vooz dese dient/ pepust dat het u oock aengaet. En spreekt nimmermeer seght den H. Hieronymus/ met den man alleē/ op dat u/ die ober-comt/ niet beschaemt en maecte; mint Godt uyt geheel u herte/ noch en begeert niet bemint oft geacht te zijn van de menschen; staet dan na de volmaectheyt/ ende wepzt van u de beletselen der selber: onder de welke wel de meeste is sorghebuidigheyt vooz aertsche dingen; waer van seght den Apostel: Wozyt alle uwe sorghebuidigheyt op Godt. Hoe ende waerom men desen staet verkiezen sal.

2. Onderhoudt geerne met de heplige Weduwe Judith/ d'eenigheyt; komt selden op de stratē; weest zē pegelijck gespreeksaem/ maer niemant gemeynsaem; en verhaelt niet lichtelijck by yemant 't goet/ dat ghy van Godt ontfangen hebt; en klaeght oock niet lichtelijck/ verhalende uwe tegenspoet. I. Petr. 5.

3. Bemint poenitentialē wercken met discretie; schouwot soo veel als ghy kont maeltijden of banketquetten; want eene weduwe lebende in weelde is al lebende doot: hierom gebuycht slechte kleederen/ bliet ende mis-acht grootshēydt/ ende lof der menschen: Want Godt weder-staet den hooverdigen/ den ootmoedigen geeft hy gratie. Sy sullen geerne alleen zijn met de H. Judith.

4. Aengesien dat de Godts-dienstigheyt des geynes/ die sijne tonge niet en snoert ydel is / vervolghet met den Propheet David/ den genen/ die sijnen naesten heymelijck lastert oft blameert: Want gelijck een serpent bijn in 't verborzen/ niet min en doet hy/ die heymelijck achterklap spreekt. Daer van sy haer wachten moeten.

Woe het
sometijts
goet is en
lofbaer/na
raet vā ee-
nen discre-
ten Biecht-
vader de
supberheyt
ten min-
sten vooz
eenen tijt
te geloobē.

5. Den Apostel prijst ons aen den weduwelijcken staet/ ende seght dat sy saligh zijn/indien sy soo blij-
ven/ daerom beraet u/of 't u niet goet en waer/ ten
minsten vooz eenen tijt supberheyt te beloben/ ende
volght den raedt van eenen Godtbzuchtigen ende
voozsichtigen Biecht-Vader: beeliichter soo Au-
gustinus leert/wozt de begeerlijckheyt verwonnen/
die niet en wozt vooz eenige hope ontflecken/de welc-
ke meestendeel vergaet/ soo wanneer men vooz ge-
loften aen God almachtigh/den geheelen boom op-
offert ende niet de bzuchten alleen. Wacht u te ver-
smaden de gene/ die trouwen; maer danckt Godt
vooz de gabe/die ghy van hem ontfangen hebt/ende
bewaert uwen schat sozchbuldighlijck.

Allen Jaer
sullen sy
hun vooz
pooft met
groote de-
botie ver-
nieuwen.

6. Allen jaer/ oft in het jaer-getijde van ulwes
mans afljbighejdt/ sult ghy gebiecht ende gecom-
municceert hebbende/ met een innigh gemoet/ het
voozpooft van den weduwelijcken staet t' onderhou-
den/soecken te vernieuwen.

7. Siet vooz al/ dat ghy den tijt neerstelijck be-
deylt/doet altijt wat goets/gelijck Hieronymus segt/
op dat den dubbel altijt u besich vinde/ is 't dat ghy
rijck zijt/werckt vooz den armen/of om beter te seg-
gen/vooz God alleen: Des morgens sult ghy alle da-
gen wat van devotie lesen/ en bidt Godt sonder op-
houden/en besproept aldus uwe wercken met devo-
tie/op dat ghy u in den Heere vermaken mooght.

8. Nieus-gierigheyt in schou-spelen te sien/ sult
ghy blieden/ ende de poozten uwer sinnen met alle
neerstighejdt bewaren.

9. Soeckit de passien ulwes gemoets dagelijckis
te verwinnen; pñcipalijck hoobeerdye/grammoed-
digheyt/ droefheyt ende onberduldigheyt; want de
patientie is wel allen man/ maer pñcipalijck den
weduwen van noode; om de geloften des Heeren te
verkrjgen. Ick straffe de gene/die ick beminne segt
den Heere/ ende den selven vooz sijnen Engel/ seght
aen Tobias: Om dat ghy Gode aengenaem waert/
moest ghy vooz de tentatie geproeft worden.

ad Heb. 10.
Apoc. 3.

Sp moctē
hare meeste
hulpe stelle

10. Biecht ende communiceert dickwijls/ en in
alle twijfel-achtige ende moepelijcke dingen/neemt
ulwe

uwe toeblycht tot het H. Sacrament en verwacht hulpe ende raet van den Heere/gebzuyckel wel eenen Biecht-Vader/maer verbint u aen geenem.

in't Heylig Sacra-
ment/dat
tot dien
eynde dick-
wils nut-
rende.
Dat sy
milt tot
den armen
zyn.

11. Weest milt tot dē armen/ende en laet niemant gaen ongetroost kont ghy/en verſaemt geene ſchat-
ten/ latende Chriſtus uwen Bzuydegom/ om een ſtuck bzoots roepen aen uwe deure:en zyt niet pom-
peus in uwe klederē/latende Chriſtum naeckit we-
ſen in ſijne leden; ende indien ghy niet meer en ver-
mooght/geeft geerne twee minuten met het Evan-
gelich meucken/ ende met de Sareptana: van een luttel meels ende olie/maeckt eerſt een kleyn bzoo-
deken booz Heliſas/ende ghy ſult den ſegen oft bene-
dictie verwerben van den Heere/ ende den meel-pot en ſal u niet begeben/noch de olie-kruyck en ſal niet vermindert worden.

12. Is't dat ghy kinderen hebt/bzenghtſe op in de breeſe des Heeren/ ende offertſe hem dagelijcks/en bebeeltſe oock aen uwen ende haren Engel Bewaer-
der; op dat hem geliebe Vaderlijcke ſorge aen die te dragen:maer weet dat u toeaet goede ſorge te bza-
gen/om alle occaſie van ſonden te wepre/en wenchſt met de moeder van den H. Ludobicus Koninck/
Blanca genaemt/ uwe kinderen lieber doot te ſien/
dan te hooren/dat ghy ter werelt ſout gebzocht heb-
ben/ oft opboeden/ dooz de welcke Godt doodelijck ſoude bergramt worden/ ende Chriſtus Jeſus we-
derom gekruypt; en laet u geenſins miſ-achten/
noch en bederft uwe kinders niet dooz te veel toe te geben;maer houtſe in eerbiedinge/meer dooz liefde
als dooz macht/ ende vermaentſe meer dooz exem-
pelen/als dooz woorden tot de deught.

Hoe sy ha-
re kinders
godebzuy-
chtiglyck
moeten op-
bzengen.

Schiet-Gebedekens.

Gelijck des dienſt-magets oogen in de handen haer-
der Vrouwe:alſoo ſijn mijne oogen geveſticht op
u,ō Heere onſen Godt.

Pſal. 121.

Uwer ben ick,maeckt my ſaligh,uwe rechtveerdigh-
maeckingen hebb' ick ſeer geſocht.

Pſal. 118.

Den Heere is geworden de toevlycht voor dē armen, en
Hulper in den bequamen tijt,ende in de tribulatie.

Pſal. 9.

MEDITATIE

Van den staet des reynigheyds.

*Het eerste voor-bereytſel. Aenſchouwt in den Hemel de*Apoc. 14. *Maegden/het Lammeken JESUM allesins volgende.**Het tweede. Bidt God/indien dat tot ſijnder meerdere glorie is / dat het hem gelieve u tot deſen ſtaet te roepen/ of indien ghy daer in zijt/ u daer in te be-
waren.**Woe men in 't be-
kieſen des
ſtaetsmoet
aenſien/
welcken de
bequaem-
ſten ende
den beſten
is.***H**Et 1. point. Men merckt ten eerſten / dat men den ſtaet des lebens moet verkieſen / die ons alderbequaemſte is/ende den beſten weg is/om tot 't eeuwigh leven te komen: hoedanigh is ontwijſelijk den wech daer de meeſte hulpe/ ende de minſte beletſelen zijn. Ten tweeden/onderſoekt wat hulpe gebonden wort in den ſtaet des reynighepts om Godt te dienen: ende ghy ſult bebinden/ in den eerſten/ dat sy u geeft byrighept: want eene vrouwe/ die in den houwelijcken ſtaet is / en heeft haers lichaems macht niet/maer ſo den Apoſtel ſeght: Den man aen wien sy gebonden is/ te weten met wooninge/ tafel/rust-plaetſe / ende ſijn gebodt onderwozpen: want eenen man is het hooft der vrouwe/ſoo dat het noutwelijck geſchieden kan/ dat d'eene ſonder d'ander behouden zy / of verloren gae: als twee ſlaven met eene keten gebonden: want/naer het ſeggen van S. Johannes Chryſoſtomus: ſoo ſijn gheene ſlaven meer in bedwanck van een ander/als man ende vrouwe: maer een Maget by van lichaem ende gemoet / mach

I. Cor. 7.

Ephes. 5.

*En groot
privilegie
van den
ſtaet des
ſupber-
hepts.*

I. Cor. 7.

Godt dienen naer haer eygen gelieven. Ten tweeden/ den ſtaet des ſupberhepts geeft macht om ſon-der beletſel te bidden ende Gode te behagen: want een ongehoude vrouwe ende maget/ denckt alleen om 't gene dat Godt aengaet/ hoe sy na het lichaem/ende den geest hepligh mach weſen: maer die gehout is/ denckt hoe sy haren man behagen mach/ ende is verdeelt: want de liefde tot den man / ende tot de kinderen/ ende de welluſt/ al is sy al geoozloft/ belet nochtans en verſtropt / ende ſwacht ende treckt nederwaerts het gemoet / niet anders als de gramſchap.

schapper: de welke hoe wel sy redē heeft/ niet en laet den mensch te ontfstellen ende te blinden. Ten 3. desen staet verlost eenen mensch van tribulatie des vleeschs/ den welcken (naer het seggen van den H. Paulus) de gehoude hebben: en van veel sozgen ende qualen/ daer beyde de gehoude haer in verwerren; als sijn dickwijls armoede/ onbzuchtbaerhepdt/ ja-
 tourse/ tweedzacht/ moepte/ ende sozge in 't opbzengen der kinderen/ d'ongehoozsaemhepdt der selver/ ende hare quade manieren; ja oock somtijds eene schandelijcke doot: welke saecken niemant en kan ontbluchten/ die dooz den bant des houwelijcks aen een ander verbonden is. Daer-en-boven soo zijn de kranckheden des gemoets/ ende des lichaems den gehouden byhang gemeyn/ de welke seer dickwijls eene van beyde terstont na de bzuplost behangen/ ende alsoo/ beyde t'samen ellendigh maken: ende hier-en-boven moet de bzouwe/ ende oock den man/ om de liefde des bzouwes/ alle jaren een seker perijckel des doots in 't baren der kinderen aengaen.

Sp wor-
den verlost
van de tri-
bulatie des
vleesch.

Ibidem.

Het 2. point. Aenmerckt hoe hoogh/ ende verheben den maeghdelijcken staet is/ dien Christus by den staet der Engelen vergelijckt/ seggende; dat die niet en houwen oft ten houwelijck besteedt worden/ sijn als Engelen Godts/ ende daerom converseren de Engelen oock geerne met de maeghdekens/ ge-
 lijck in den Babploenschen oven/ den Engel hem boeghde by de drie kinderen. Hierom lesen wy by den Wijsen-man: dat geene genoeghte is te weerde-
 ren tegen eene kupsche ziele: Ja oock de heydenen hebben dese geleert/ ende in de Sybillen is die oock dooz de gabe der Propheeten van Godt verheben; Ten tweeden/ wort eene ziele dooz de repnigheyt een bzupdt Godts: O hoe groot is dese weerdighepdt! waer af den H. Paulus seght: Ich hebbe u ten hou-
 welijck beloofd aen Christus/ om u als eene supbere maget hem te leveren. Ten derden/ Bemerckt hoe de maeghden volgen in den hemel het Lammeken waer-waerts dat het gae; soo dat niemant den lof Godts soo singen en kan als dese. Ten 4. Dooz desen staet wordt eenen mensch eenichsins Christo

Hoe hoogh
ende verhe-
ben den
maeghde-
lijcken
staet is.
Marci 12.

Daniel 3.

Eccles. 26.

1. Cor. 11.

Apoc. 14.

Hoe dat
Christus
dese staet
voorz hem
ende voorz
de h.

Maget
berkosen
heeft.
Matth. 13.

Matth. 15.
1. Cor. 7.

Matth. 25.

De groote
blijdschap
die in des
sen staet
is.

Matth. 19.

Cant. 2.

Genes. 2.

Ecclef. 7.

gelijck/den welckē wesen de d'eeuwige wijsheyt/de-
sen staet verkosen heeft voorz hem selben / voorz d'al-
derhepligste maget/voorz sijne Apostelen/en allen die
hy meest beminde: gelijck S. Joannes/Ec. als zijnde
den alder-edelsten staet in den welcken het zaet der
gratie soude voortbrenghen de hondertste vruchte.
(Ten 5. Hy en heeft desen staet niet alleen verkosen ;
maer hy heeft dooz sy selben/dien oock aengeraden /
seggende: Die 't batten kan/dat die 't batte; en dooz
sijnen Apostel seght hy : Van maeghden en heb ick
geen gebodt van den Heere/maer ick gebe raedt/als
verworpen hebbende gratie / ende ick meyne dat dit
goet is; En wederom die sijne maget ten houwelijck
bestet die doet wel / maer die haer niet ten houwe-
lijck bestet/die doet beter:en sy sal gheluckiger we-
sen/ indien sy alsoo blijue naer mijnen raet/ende ick
meyne dat ick oock den geest Gods hebbe: maer be-
merckt dat onder de maeghden veel dwase zijn / soo
Mattheus leert / ende maecht dat ghy dooz liefde
en ootmoedigheyt onder dese niet en wort gerekent.
Het 3. point. Menmerckt de groote blijdschap/die
in dese staet is. Ten 1. Want Christus heeft beloofd
dat also die gene/die Vader/ en Moeder/Huyshrou-
we/oft Kinderen/om hem verlaten sal hebben;hon-
dertwerf meer in dit leven verkrijgen sal. En voorz-
waer Christus en heeft hem soo gemeynsaem met
niemant getoont; als aen de maeghdekens/ soo het
blijkt upt S. Catharina van Senen/en dupsent an-
dere : Soo dat de Bruydt met reden seggen mach :
Mijne beminde is mijn/en ick ben sijn/ die tusschen
de lelien / te weten van supberheyt geboedt wordet.
Ten 2. Mengesien de gehoude personen twee wor-
den in een bleesch / so is te bemerken dat de maeg-
den alleen hun eppen crups dragen/ maer de gehou-
de hebben het crups van twee te verwachten; de-
welcke upt de krankheden des gemoets / ende des
lichaems / en upt andere ongelucken voortkomen :
Hierom seyde den Wijsen-man / dat hy bevonden
hadde eene vrouwe bitterder als de dootd/ (te weten
voorz haren man/) gelijck eenen man oock dickwils
is voorz sijne vrouwe. Hierentegen de Heerlijchheyt
als

als een seliken onder de doozmen/ geeft eenen lieflic-
ken reuck/ en vermacekt Godt/ ende den menschen.
Ten 3. Want aen eene maget wort het verborghen
Manna gegeven/ en eenen name beter als van sonen
en dochters/ eenen eeuwigen naem/ die niet en ver-
gaet: ende wie en siet niet seght Hieronymus/ dat
beter is eenen dienaar Gods te wesen/ als eenē die-
naer van vrouwe of man: en dat 'et beter is den geest
te dienen/ als het vleesch: want het vleesch dooz de
welluste eer verweckt wort/ dan verfaet. Aendenicht
ten vierden/ dat niemandt en moet opklimmen tot
desen staet/ dan die van den Heere gheroepen is:
want een peder heeft sijne gabe van Godt/ ende alle
menschen en batten dit woort niet/ maer die alleen/
aen wien het gegeven is. En soden H. Apostel segt/
daer zijn verdeplingen der gratie maer eenen geest/
een pegelijck uptdeplende soo het hem gelleest. Siet
hierom wat inspiratien desen H. Geest u ingegeven
heeft; wat dat u tot dit leven heeft moghen bewe-
gen/ als oock somtijts is krankheyt/ armoede/ ge-
breken des lichaems/ Ec. en indien ghy den Heere
hoozt roepē/ en versteent u herte niet/ maer betrouwt
u geheel op den Heere: ende ten eersten maectit/ dat
dooz gestadig/ en byerigh gebedt/ en ootmoedighheyt
uwe sinnelijckheyt bedwongen worde: wel wetende
dat niemandt supberlijck leven en kan/ 't en zy dat
Godt dooz sonderlinge gabe dit ghebe: want dooz
d'oeffeninge des ootmoedighhepds/ moet de nettig-
heyt des supberhepts behouden worden/ en niet min
dooz gehoozsaemhepdt onder ulwe Oversten: want
S. Augustinus seght sprekende aldus van Adam/
dat de ongehoozsaemheyt des vleeschs verkondig-
de de ongehoozsaemheyt des geests. Aenmercht
hier na dat gelijckerwijs den staet des supberhepts/
seer hoogh is; alsoo oock den val in den selven seer
leelich en swaer is. Want indien eene byzt Christi
den oppersten Koninck eene ontrouwwe doet/ dese
balt in eene afsgrijfelijcke louwighepdt/ en wort van
den Heere verlaten/ en tot eens anders spiegel komt
te vallen in de alderschandelijckste gebreken. Hier-
om o maget en wilt u niet vermeten/ ende wijs in u

Cant. 2.
De groote
weerdig-
heyt des
maeghes-
lijcken
staets.
Apoc. 2.
Ioannis 5.

Hoe nie-
mant tot
desen staet
komen
moet dan
die van
Godt ge-
roepen
wordt.
1. Cor. 7.
1. Cor. 12.

Hoe wy
Gods
stemme
hooren
sullen.
Genes. 32.
Sap. 8.

Ghelijck
desen staet
seer hoogh
is/ so oock
is den val
in den sel-
ven seer
leelijck.
Rom. 11.

oogen zijn: maer bzeest ende bewaert met de opperste neerstighepdt u hert/ ende u lichaem/ op dat ghy reyn mooght zijn naer den lichaem/ en na den geest. Menmercht ten 1. hoe veel Maegden om desen schat te bewaren hebben geerne haer leven verloren. De andere als S. Brigida ende S. Anagradesima hebben van Godt verhiregen dat hare schoonheyt soude vergaen/ lieber dan yemandt t'onstichten. Spiegelte u aen dese/ ende danckt Gode voor syne gaven.

G H E B E D T

Voor de gene, die den staet des Reynigheys
verkosten heeft.

Eccl. 51.

Eene
broutwe /
die ghes-
houwt is/
denckt
t'gene de
wereldt
aenghaet/
maer dese
denckt als
een hoe
sy Gode
behagen
sal.

Ick sal u belijden, ô Heere, en ick sal u prijsen, ô Godt mijnen Salighmaecker: Ick sal uwen naem belijden, ô alderfoetsten JESU, want ghy hebt my verkosen dat ick heylig wesen soude, naer de ziele, en naer den lichaem: op dat ick alleen soude dencken om u te behagen: want eene Vrouwe, die aen eenen man verbonden en gehouwt is, die denckt het gene dat de werelt aengaet, hoe sy den man behagen mocht; maer ick sal dencken, hoe ick u alleen aengenaem zijn mach: ick en begeere van niemant geacht, of gepresen te wordē, ik en soecke niemanden te behagen, noch vreesse yemanden te mishagen, als u o onbevleekt Lammeken, want wat sal het my baten, dat d'andere my prijsen, aengesien ick t'eenemael u toebehoore, en ben aen u door u dierbaer bloet ondertrout? Ick sal u volgen, alwaer ghy gaen sult, ende gelijk des dienst-magets ooghen altijd zijn in de handen van hare vrouwe; also sullen mijne oogen's nachts ende daegs naer u sien. En ick en sal niemant aensien, oft mijn herte op niemant stellē, als op u o goedē JESU, die mijne eenige liefde zijt, ende de begeerte van mijn herte, en mijne oogen, Och oft mijn herte en mijn vleesch haer t'samen verheugden in u, o mijnen levenden Godt! och oft ghy in stilswijgen en eenigheyt spraeckt tot mijn herte; want uwe woorden zijn soet in mijnen mont boven honich ende honichrate, en hierom hebb' ick mijnen mont en mijne lippen tot u opgecoffert, ende allen cieraet ende welluste des werelts veracht: want eene maget, die leeft in genoechtē, en conversatie van veel mensché is voor u,
o Fon-

Psal. 122.

Psal. 83.

Psal. 118.
Hoe eene
maget als
ten cieraet
ende
welluste
bes woe

ô Fonteyne des levē, levende doot: O Engel des grootē raets, ghy hebt ſomrijts vā deſē Engeliſchē ſtaet geſeyt: Die 't vatten kan, dat hy 't vatte: ghy hebt hier van geen gebodt, maer wel eenen raet gegevē. Och hoe kan ick u genoegh gedancken, dat het u gelieft heeft my daer toe te roepen, op dat ik het vatten ſoude, 't welck alle menſchen niet en vatten: wat is dat? uwen raet, den ſtaet der Engelen, het ſchouwen der perijckelen, maeltijden, en klappernyen, die by uwe Wet niet te gelijkē en zijn, dat ghy alleen my ſout weſen voor al, en al in alles: Heere bewaert dit, dat ghy in my gewrocht hebt, ende en laet mijne lampe met de dwafe maegden niet uytgaen door een ydel betrouwen, ydele en ſorgelijke converſatie. O JESU Bruydegom mijnder ziele, ik hebbe uwe bermherthigheden ontfangen, in het middel van uwen tempel mijnder herte, ghy hebt mijne rechte handt gehouden, ghy hebt my den wijn geſchoncken, op dat ick vlieden ſoude al dat droncken maectt, den wijn die maeghden doet groeyen, den welcken als ik ſal gedronckē hebbē, ſo en ſal hy op 't laetſte niet bijten als een ſerpent, noch als een Baſiliſcus ſijn venijn verſtroyen, noch en ſal ook gelijk 't broot des gulfgheyts in de mage vā die dat eer, in galle niet verandert worden; noch en ſal weſen als de lippē van eene hoere, als een droppende honichrate, wiēs uyterſte is bitter als alſem. Vā waer komt my doch dit? van waer komt my doch dit? dan van u o Vader vā ſuyverē raet? ontfangt my hieromme, ghy die my geroepen hebt, u wil ick alleen aenhangen, en behagen; en verlaet my niet, ende en verworpt my niet: u begeere ick alleen te aenſchouwen, hierom ſiet naer my: om u begeere ick te hooren, hierom laet uwe ſtemme luydē in mijne oorē, ghy zijt mijn hope, mijne liefde, mijn levē: ſtel u als eenen ſegel op mijn herte, als eenen ſegel op mijnen arm; want ghy weet dat ik u uyt gantscher herte (ſo ik hope) lief hebbe; en uyt gantscher ziele, en uyt alle mijn ge-
moet, en uyt alle mijn krachten. Indien ik gaen ſal door de waterē, ſo wilt toch weſen met my, op dat de rivierē, my niet en overloopen; indien ick gaen ſal door 't vyer, weeft gy mijn verkoelinghe, op dat ik weſen mach als eenen onverbrandē doorn: ten laetſten weeft ghy, my alleē eenen God mijnder herte, en in plaetſe van alle dingen.
Amen.

relts ter
lieſden
Chriſti
beracht.
Iſai. 9.
Matth. 19.

't Gebedt
om in de-
ſen ſtaet te
volherden.

Pſal. 47.

Zach. 9.
Prov. 5.

Iob 20.

Prov. 5.

Cant. 2.

Iſai. 43.

Eene Practijcke oft maniere van leven
voor eene Maghet voor-ghestelt, door
eene t' ſamenſprekinge met den
Engel bewaerder.

Eenen
ſpiegel
voor de
maeghde-
kens/ is
het leven
van de *M.*
Maria.

Engel. Stelt u voor oogen als eenen ſpiegel / het
leven van *MARIA*, het welck is eene leeringe voor
alle menſchen : Ten 1. 's morgens wacker gewo-
den zijnde/ omhelt met de armen uwer ziele den ge-
krupſten *Chriſtum*. Ten 2. voorſiet wat u te doen
ende te lijden ſtaet dien dagh/ ende offeret hem al op.
Verdeypt uwen tijt/ ende bekommeringen ; ende op
dat ghy een geruſt leven mooght voeren/ maecht dat
de maniere van uwe oefeningen licht ende Godt-
vruchtigh zy ; want daer en is niet proſijteliĳcher/
om tot geruſtigheyt te geraken. Verdeypt uwen tijt
om te bidden / mediteren/ goede boecken te leſen/ en
u hant-werck te doen/ &c. Bekent Godt ober al te-
genwoordigh/ ende zijt met hem gemeynſaem. Cert
de alder-ſalighſte maget *MARIA*, als uwe alder-
minnelickſte moeder ; ende bebeelt haer u leven ende
u voornemen van ſuyberheyt.

Doe ſp ha-
ren tijdt
verdeylen
moeten.

Maget. Ick ſal dus doen voor Godts gratie ; de
wegen van mijn hups bemercken / ende mijn groot
en ſal ick niet ledighliĳck eten / noch geen mans per-
ſoonen en ſal ick gemeynſaem zijn ; noch met pema-
nt alleen ſpreken/ dan in 't openbaer ; noch oock lichte-
liĳck op den wegh my alleen begeven / ſoo veel als 't
mogelijck ſal weſen/ want ick hoore datter geſchre-
ven ſtaet: Wee den genen/ die alleen is.

Prov. 31.
Sp moet
ſchoutwen
alle ghe-
meenſaem-
heyt met
mans per-
ſoonen.

Engel. Dit is lof-weerdelick gedaen : ſchoutwt ſo
veel als ghy kont / de converſatie der menſchen /
ende voor al der mans-perſoonen. Is 't dat ghy pe-
mandt merckt die u ſtreelt / ende prijſt / u dickwils
ſoeket alleen te ſpreken / oft u ander teken geeft van
onſurbere liefde/ verſoeyt hem als eenen dubbel ; al
is 't dat hy miſſchiĳ een Engels lebē ſchijnt te leven ;
want anders ghy ſult leelick ballē/ of immers ſult in
groot perijckel weſen. En ontfangt van hun niet lich-
telick gaben oft brieven ; en wacht u van bemint oft
geacht

Ecclef. 4.

Doe ſp
hun waer-
te moeten

geacht te willen zijn van yemandt; en laet niet toe datmen oock uwe handt gerake / naer het exempel van S. Agatha / die oock met de handt van den H. Petrus / haer openbarende / wepgerde gesont ghe-
maecht te worden: eenen kus sult ghy houden als eenen strick en de ure des doots: gebzuykt een dege-
lijck habijt naer uwen staet / schout de besonderheyt en curieusheydt / ende eene overbloedigheydt van woorden / soo binnen als buytens hups.

Maget. Och mocht ick de alderheplighste Maget naervolgen / die (so ick hoore) maer seben-mael in 't Euangelie gesproken heeft: en als sy spreken soude / soo dede sy dat seer wijselijck / ende ootmoedelijck.

Engel. Bewaert vooz al de ootmoedigheyt / ende en spreeket van uwe saken niet; noch en soecht oock geen lof van uwe debotie / oft penitentie / en soecht oock niet d'andere te boven te gaen; 't welck al tekenen zijn van hooverdye: maer oeffent lieber d'ootmoedigheyt / niet so met woorden ('t welck meestendeel een deksel van hooverdye is) als met eene ootmoedige dienstbaerheydt / en acht een pegelijck / ja oock de wereltdsche menschen / beter als u ſelven.

Maget. Moetmen hem dan niet poogen de beste gratie nae te volgen; als in dickwils te biechten / communiceren / ende sulcke debotien?

Engel. Het is best hier in den Biecht-Dader ootmoedelijck gehoozsaem te zijn; want hy leght u uyt den wille Godts / aen wien ghy ten minsten den 8. dagh op eene sekere ure biechten / en daer nae communiceren mooght / 't en zy datter eenige H. dagen quamen: en dan oock moeten niet sonder noot te dickwils biechten. Mengaende de biechte / ende het verkieſen der Biecht-baderen / bemerket hier in 't kort / dat 't niet recht mispresen wort / sonder reden te veranderen van Biechtbader; oft om dat ghy sijne vermaninge bliede sout / oft om dat ghy dooz het herballen vreesst kleynder by hem geacht te worden / oft verhoopt by eenen ander om uwe deugt oft andere redenen aengener en meer gesien te wesen: Wacht u oock wel van eenigē Biechtbader in 't besonder gehoozsaemheyt te beloven / want sulchs

van gaben
oft vrieven
t'ontfangen.

Het stil
swijghen
van de H.
Maget
Maria /
het welck
de Maega
den moes-
ten naer-
volgen.
Een kort
berhael der
deghden /
die eene
Maget
betamen.

Hoe sy aen
haren
Biechtba-
der moes-
ten ghes-
hoozsaem
zijn.

Heeft hier
van
Ioan. Bapt.
Velati c. II.

Synod.
Mecho. tit. 5
cap. 7.

Sp sullen
eenen
Biecht-vader
der hou-
den/sonder
aen dien
verbonden
te zijn.

Deut. 17.

Woe sp
sonder de
ghelofte
des ghe-
hoorzaem-
hepdes /
nochtans
de verdien-
sten der
selver heb-
ben konne.

de Wijse seer ontraden; als het gene dat Gode mis-
haeght/seer periculcus is/beel swarigheden onder-
wozpen/ende nauwelijcx wozt bebonden van eenige
Hepligē gebzupht. Veel meer/wacht u van te belovē
aen eenē alleen te biechten/want sulcx onredelick en
indiscreet is/ ende Gode geensins aengenaem/ ende
dooz sijnen Vicarius ende Prelaten/ verklaert dat
sulche beloften hy hem van geender weerde en zijn.
Bidt den Heere dat hy u eenen geleerden en goeden
Biecht-vader verleene/ ende biecht doozgaens aen
hem alleen: maer en hanght daer so seer niet aen/dat
ghy ontfelt souc wordē/ indien hy dooz doot/siekte/
Ec. veel min dooz bebel der Oberstē quam berandert
te worden. God is't die u regeert/ja het is dickwijls
goet dat sulche veranderingen komen / op dat nie-
mant sijn betrouwen op mensche stelle; waer van de
Schrifture segt: Vermaledijt is den mensch/die op
den mensche betrouwt. Waegt oock andere Biecht-
vaders raet in de biechte/ als 't u beliest/ ende hout
uwe byzighepdt/ ende om het seggen oft respect der
mensen en verliest die niet doende onvolmaecte
biechten. Wacht u oock van buyten de biechte uwe
conscientie t'openbare aen yemant/bysonderlijk die
uwē Biechtvader niet en is/ wāt dat en is niet son-
der perijckel. Dē Biechtvader als van God daer toe
gestelt/ staet het toe u t'onderrechten/ ende t'onder-
schepe dē tusschen melaetshept en geene melaetshept.

Maget. Maer sal ick dan de verdiensten van de
volkomen gehoozsaemhepdt oock genieten/ als ick
sonder belofte mijnen Ouderen/ Biecht-vader oft
Obersten gehoozsaem ben/ ghelijck de gebenedijde
Moeder Godts aen den H. Joseph geweest is?

Engel. Radien ghy van Godt tot dese maniere
van leven geroepen zijt; als ghy met oprechte liefde
pooght uwen eygen wille te versaken: berepdt om
gehoozsaemhepdt te ghelooven/ indien sulchs den
wille Godts waer; soo hebt ghy ghelijcke verdien-
sten; maer ghy moet u oock wachten booz de peste
van gierighepdt/ende beminnen d'armoede in kost/
ende klederen/ sonder nochtans upt te steken: oft
nae het exempel van onse L. Vrouwe mooght ghy
uwe

uwē goederen berdeplen/eensdeels vooz den armen/
eensdeels vooz de Kercke / ende eensdeels tot uwē
eygen nootduſt/oſt andersins: ende als ghy altydt
metter herten berepdt ſult zyn / om allen u goet om
de liefde Godts te verlaten / als hem ſulchs ſoude
believen/ gebzupckende naer uwē ſtaet uwē goede-
ren; ſoo ſult ghy oock vooz Godt waerachtighlyck
arm gherekent worden; ende met den Apoſtel niet
hebben / ende alles beſitten: vooz al/ ſoo ick u noch
hebbe geſepdt / ſchouwt veel conberſatie / hoobeer-
dye ende ledighepdt; ende vooz ſoo veel als de con-
berſatie aengaet/ en houdt geen gemeenſchap / dan
tot dien eynde / dat ghy tot Godtbzuchtighepdt pe-
mandt mooght trecken / oſt van die ſpzeeken met
groote ſimpelhepdt ende eenvoudighepdt / niet van
hooge dingen noch als meeſterſſe ſpzekende.

Hoe ſp
hunne goes-
deren ber-
deplen ſul-
ten.

Maget. Om de ledighepdt te ſchouwen/neme ick vooz
my op wercke-dagē/’smorgens ten minſtē eene ure
in de Meditatie/ of wat goets te leſen te beſteden/de
Miſſe te hoorē/en met eene geestelicke Communie/
ten minſten deelachtig te wordē van ’t ſacrificie:het
ander deel tijts wel te wercken/oſt vooz de Kercke/
oſt vooz den armen / oſt vooz my; ende tuſſchen het
wercken ſomtijts van Godbzuchtige dingē te ſpze-
ken / oſt die te berdeplen met het leſen van een goet
boeckken; oſt oock verſoeten met een geestelijck ge-
ſang. Naer dē noene/hebbende matelijck geten; naer
een wepnig ruſts/ oſt eene goede t’samen-ſpzekinge
ſal ick wederom wat leſen/en daer naer my op mijn
werck ſtellen/het welcke oock onderbzoken ſal wor-
den/ met eenig gebedt of het leſen van eenen rooſen-
hoepken. Ten laetſten ſal ick den dag beſlupten met
het onderſoecken mijnder conſcientie / ende ſlapen
gaen / als of ’t den laetſten nacht ſoude weſen: met
een goet gedachte/ volkomen berouw / ende oeſſe-
ninghe van liefde tot Jeſum mijnen Bzupdegom /
hem verwachtede alle ure met de wiſſe maeghden.

Waar in
ſp hun
moeten
oeffenen /
om de le-
dighepdt te
ſchouwen/
ende den
dag Gods
bzuchtelyk
oer te
bzengen.

Engel. Is ’t dat ghy alſoo doet / ſoo ſal ick met u
geerne hanteren/ ſo ſult ghy van uwē Bzupdegom
dickwijls beſocht ende getrooſt worden: principa-
lijck is ’t dat ghy onderhoudt de liefde met een pe-
der /

Hoe sp
hun moe-
ren wach-
ten van
achter-
klap.

Wat
deughden
in desen
staet prin-
cipalijck
ghesocht
moeten
worden.

der/ sonder tegen-strijden oft achterklap : want het eerste / is eene dochter van hoobeerdye / ende het tweede / is eene moeder van alle verbitterhepdt. En bebleekt hierom uwen mondt niet met de gebzeken van eenigen mensch / noch en leent uwe ooren daer toe niet : want ghy hebt u selven / ende uwe tonghe aen Godt opgeoffert ; zijt oock neerstigh om booztganch te doen / waer af de teekenen zijn ; 1. van niemant af-keer / maer met peder compassie te hebben : peder principalijck byanden beminnen ende soet aenspreken : 2. verfoeyen van genoeghte des wereltds / ende sijne sinnen bewaren / ende die versterben : 3. grooten haet der sonden / oock van de minste geerne versmaedt worden / ende niet excuseren sonder noodt / maer genepght zijn om sp-selven te berispen / ende altydt een ander te loben : 4. seer sozghbuldigh te zijn / om niemant te ontsichten : 5. gheboelen groote begeerte van volmaechthepdt : 6. de armen te beminnen ende helpen : 7. geerne boozt Godt pet te lijden / ende min klagen als ghy placht / om dat ghy den wille Godts in alles aenmercht ende bemint : 8. haken nae 't gebedt / naer 't Hemelsch broodt ende sijn Vaderlandt : 9. dickwijls met Godt spreken / ende van hem / ende van sijne Passie : 10. om geen respect der menschen pet goets laten / oft daerom eene goede ghewoonte achter-laten : 11. de devotie tot onse V. Vrouwe vermeerderen ende verbruyden : 12. eene stilte van herten ende lichaem genieten.

Schiet - Gebedekens.

Psal. 17.

DEn Heere is mijnen hulper ende beschermmer, mijn herte heeft in hem gehoopt, ende ick ben geholpen geweest.

Psal. 17.

Mijnen Godt, mijnen hulper, ende ick sal in u hopen, ghy zijt mijnen beschermmer, de hope mijns saligheydts, ende mijnen ontfanger.

Psal. 29.

OHeere ick sal u verheffen, ghy hebt my aengenomen, ende ghy en hebt mijne vyanden over my niet verblijdt.

M E D I T A T I E

Van den staet des Religieusen mensch, begrijpende
de drie deelen oft Meditatie.

Het 1. bereydsfel. Stelt u als in den Hemel / ende aensiet Godt den Heere in d'eeuwige glorie / boozhoudende aen allegader / eenen peghelijcken noch tans na sijne verdiensten/verschepden woon-steden.

Het 2. bereydsfel. Bidt den Heere dat hy hem gheweerdige u tot sulcken staet te roepen / ende daer in te bewaren / daer hy begeert dat hy leeft tot sijnder meerdere eere ende glorie.

HET 1. point. Overpeyst ten eersten/dat alle menschen geschapen zijn/ om te komen tot d'eeuwige saligheyt in den Hemel; ende hier beneffens in dit leven oock gheraken tot eene andere / die gelegen is in de volkomentheyt der deugden/ ende heyligheyt. Dese twee zijn ons boozgesteld als het eynde / ende het wit van alle onse gedachten ende wercken. Ten tweeden/ datse allegader/ in wat staet dat sy oock leven/verbonden zijn tot de volmaecktheyt: want het eenen pegelijcken toegesproke is: Weest volmaecht/ gelijk uwen hemelschen Vader volmaecht is; gelijk oock 't ghene den Heere seide aen Abraham: Wandelt booz my ende weest volmaecht/ want segt Christus/ 't gene dat ick segge aen u-liever/dat segge ick een pegelijck. Ten derden/ dat de volmaecktheyt hier in gelegen is/ datmen Godt beminne/upt gantscher herte/ende genegentheyt/ende niet buypen hem / dan om sijnen wille; ende want het hem alsoo beliest; maer om dat het swaer is aerdtische goederen te besitten/ sonder deselve te beminnen; daerom en isser niet pzoftelijcker tot de volmaecktheyt/als alle geschapen dingen/ soo wanneer u den Heere daer toe roept / niet alleen metter affectie / maer oock metter daet / soo veel het immers mogelijk is/af te gaen/ende versaken. Ten vierden/datter wel verschepden staten ende weghen zijn tot de volmaecktheyt/ maer dat een pegelijck soo veel in hem is / behoort te trachten naer den verhebensten /

Om twee saecken is de mensch geschapen.

Matth. 6.
Pegelijck is verbonden tot de volmaecktheyt.

Marci 13.
Waer in gelegen is de volmaecktheyt.

Matth. 22.
Ioan. 15.

op dat alsoo de goddelijcke goedertierentheydt meer hereert mochte worden: ende eerst voozal moet hy alsulcke kiesē daer hem Godt toe roept; want niemant tot hem komen en kan/ 't en zy den Heere hem trecke; ende wederom/ allegader en batten dat woort niet/ maer dien wte het gegeven is. Gelyck het dan seer sorgelick is / den roependen niet te willen aenhooren/ also oock baten sy selven te willen vliegen/ ende naderhant met de hups - vrouwe van Loth achterwaerts sien / ende also onbeguaem gemaectt worden/ tot Gods rijk; oft wel beginnen te timmeren / ende niet konnen volbouwen / is voozwaer bespottens weerdig. Want beter is het/ lam oft kreupel / uyt de onvolmaecktheyt des staets / in 't rijk der hemelen te gaen / als met twee handen / oft met twee voeten/ gesmeten te worden in het helsche byer.

Woedanich
dat is den
Religieu-
sen staet.

Ten vijfden/ dat den Religieusen staet/ naer sijn wesen (so verre als yemant van Godts wegen daer toe geroepen wort) den alderbeguaemsten ende sekersten wegh is tot de volmaecktheyt; ende vooz alsulcken van alle Heyligen/ jae Christus selve voozgehouden is. Ten eersten/ om dat hy weyzt alle beletselen ende occasie der sonden/ welke zijn ten eersten/ den eygen wille / ten tweeden wellustigheyt / ten derden rijckdommen/ die 't samen wech- genomen worden/ vooz de drie belosten van Ghehoorzaemheydt / Supberheydt / ende Armoede. Ten tweeden/ desen staet neemt wech alle gelegentheyt der sonden/ want dese in de Religie selden ghebonden worden; maer ter contrarie veel behulpsaemheden ende exempelen der deughden. Ten derden/ alle wereltsche bekoommelingen / als zijn hups- vrouwe / kinders / borgerlijcke saken / ende dierghelijcke; van welke den H.

De profij-
ten van
den Reli-
gieusen
staet.

Gregor. 5.
moral.

Gregorius seght: De ziele en kan gheensins tot hooghe dingen verheben worden / is 't dat sy niet het ghewoel der sorgghen / geduerigh in dese leeghde belemmert blijue. Ten sesten/ overdenckt dat de Religie niet alleen de beletselen en weyzt / maer oock geeft groote behulpsaemheydt / om tot de volmaecktheyt te geraken. Ten eersten/ achterbolgende het ghemeyn gheboelen der Goddelijcker scho-
len/

len/ als oock berſcheyden openbaringen/ woꝛt daer verleent in den inganch bergiffeniffe van alle ſonden: want het een alder-volkommeniſte vol-doeningh is/ ende eenen ſtaet van penitentie ſo hoogh/ datter niemant toe gedwongen en kan woꝛden/ ende overſulcks gelijck een tweede dooꝿſel ghenoeint woꝛdt. (Ten tweeden/ bloeyen daer gedurigh upt deſe fonteynen tot de Keligiouſen beel berſcheyden behulpfelen van gratie; want ſo de waerheyt iebers plaetſe heeft; (Soo waerder twee bergadert ſullen weſen in mijnen naem/ daer ben ick in 't midden van humlieden) ſo grijpt ſy hier ſtede: want den ſoeten Jeſus ende ſijne H. moeder by de Keligiouſen wonen; ende de Enghelen al te gheerne met hun handelen. (Ten derden/ want de Keligie eene ſchole is ende geſduerige oefſſeninge der deughden: hier by ſoo komt noch een beleyt/ ende ſoet beſtieren der oberſten/ de broederlicke hulpe ende onderſtant alijt bereyt/ ende de ghemeynſchap van alle goede werken. (Ten laetſten verleentſe eene geruſte ure des doots; ſo om het lanchduerigh oefſſenen der deugden/ als om dat het een ſeker teken is van de predeſtinatie; wat ſout ghy doch meer mogen wenſchen/ o Keligieuſe perſoonen/ die tot deſen ſtaet geroepen zijt?

Math. 12.

Het 2. point. Overdenckt ten eerſten de weer- digheyt der Keligie/ ende des geestelicken lebens; ende hoe heerlijck dat het is/ dooꝛ het verſmaden des werelts/ verheben te woꝛden/ boven de hooghde der aerde; niet hopende/ niet bꝛeeſende op der aerden/ maer als meeſter ende oberwinner van alles ſtaen als op eenen trap boven alle ſchepſelen/ niet hebbende/ nochtang al beſittende: want daer en is geen onderſchil tuſſchen niet te hebben/ oft niet te begeeren. O rijke armoede! welcher weerdigheyt alſoo ſy de hooghſte is/ ſoo en iſſer niet onweerdigher/ dan ghy/ o Keligieuſ/ die profeſſie maect van de geheele werelt verlooſſent te hebben/ ende nochtang aen deſelbe dooꝛ d'affectie u tot eenen boeck/ ſchꝛift/ kleeꝛt/ oft beelꝛt ſtercker laet verbinden; murmurert ende onpatientig u dꝛaegt/ wanneer pemandt van uwe Oberſten/ u deſe occaſie

De weerdigheyt der Keligiouſen ende geestelicken lebens.
Gregor. 2.
Regul.

uwer verdoemenisse ende strich wilt af-nemen; jae
 meer dan de wereltdsche personen / om het verlies
 van hunne tijdelijcke goederen. Om de liefde Gods
 wacht u van sulcx/ ende aengesien dat ghy hont we-
 sen (soo verre ghy wilt) Heere des werelts/ en ver-
 woyp u selven niet in eene ellendighe ende schanda-
 leuse slavernye. Ten tweeden / hoe loffelijck het is
 Genes. 12. met Abrahams te gaen buyten sijn landt / ende sijn
 maeghschap/ jae sijn selven te verloochenen dooz de
 gehoozsaemheyt/ende den Heere te volghen/ ende te
 Matth. 19. mogen seggen met d' Apostelen: Siet wy hebben't al
 verlaten/ende u gebolght: maer boozwaer wat eene
 dzoerbe saecke is 't/ dat ghy/ naer soo kloecke seften
 dooz dupbels bedroch verblint zijnde/ aē eene plaet-
 se/officie oft ghemack / oft briendtschap blijft han-
 ghen/ende breekt het verbondt tusschen u ende tus-
 schen Godt: jae hierom so veel te booser ende ellen-
 diger/hoe ghy meer verlaten hebt/ hoe ghy u geree-
 der tot alles ober-gegeven hebt:want soo de H. Va-
 ders leeren/ soodanigh weder-nemen van sijnen ey-
 gen wille/is een groot sacrilegie/ende om de melan-
 colie/ende ongerustheyt des gemoets/eene martellie
 des dupbels/booz-bode van eeuwighe pijnen: maer
 het leven der Godtbzuchtigher Religieusen is eene
 oprechte naerbolginghe van Apostolijcke mannen:
 en boozwaer gelijk het seer eerlijck is/ alles te ver-
 laten / also is 't oock nootsakelijck/ timmers metter
 herte't selve te doen: 't welck in hem selven veel
 swaerder is/gemerckt daer geschrebe staet: So wie
 Luc. 14. Hoe den
 Religieus
 Christus
 ende Godt
 na volght.
 niet en versaeckt al wat hy besit/ en kan mijnen dis-
 cipel niet wesen/en wederom: Die niet en haet Va-
 der en Moeder/ende hier-en-boven noch sijne eygen
 ziele/ en kan mijnen discipel niet zijn. Ten derden/
 denckt dat de weerdigheyt deses staets grootelijcks
 vermeerdert wordt/upt dien/dat den Religieus een
 lebē leyt/gelijk aen Christus en met hem/als aen't
 crups gehecht is. Daerom segt den Heere:Wilt ghy
 Luc. 18.
 Marci 10.
 volmacht zijn/gaet henē verkoopt al wat ghy hebt/
 en komt volgt my na. En 't is boozwaer eene groo-
 te/ja aldermeeste glorie den Heere na te volgen;ende
 Eccl. 13. den Religieus volgt niet alleenlijck Christus naer /
 maer

maer oock God den Vader/terwylen hy naer 't ſeggen van den H. Bernardus/tuſſchen boozſpoet ende tegenspoet van bergancheliche dingē/voert een beelt der eeuwigheyt : gelijk den genen/ by den welken geene veranderinge en is/ oft ober-lommeringe der verkeeringe. Ten vierden/pepſt naer de leeringe der Ouder Vaderen/ dat den Religieus onder de Mar-telaers gerekent wordt/ ende wordt genemint eenen tempel ende gedurige offerande/ſeer aengenaem aen Godt:waer upt/ aengeſien datter niet woerdiger en kan weſen/de heerlichhepdt der Religie upt ſchijnt.

Bernard.
Iacob. I.

Ten vijfden / denckt dat in dien ſchzooimelijcken dag des oordeels/ beloofte is aen de Religieusen/dat sy mede ſitten ſullen/op de twaelf ſtoelē/ bonnis gevende ober de twaelf geſlachte van Iſrael. Punct u niet / dat in bergelijkinge van deſe eere/ verſmadelijck ende eerloos zijn/ alle rijcken des werelts. Ten laetſten oberdenckt wel/ dat de hepligheyt/ geleertheyt/ ende hulpe des naeſten/booz't meeſte deel geſpzootten is upt de Religieusen : ende daerom is 't dat den Heere hem getwoerdicht heeft / u tot deſen ſtaet te roepen/wacht u wel van ondanchbaer te zijn aen ſijne Goddelijcke Majeſteit.

Dat aen den Reli-gieus be-loofte is in den dach des oordeels.
Matth. 19.

Het 3. point. Overleght dat men alleenlijck / upt het Religieus ende Geestelick leven/beſtandige genoechte ſcheppen kan:want het boozſeker is dat het vermaeck des gemoets in Godt alleen is des te grooter / hoe dien verder allen ſaken te boben gaet : ende ſoo Bernardus getuyghet/ Dat is boozwaer die eenige ende waerachtige vzeugt / diemen trecht upt den Schepper/ ende niet upt de ſhepfelen/ en principalick upt de waerachtige armoede/dooz de welke het herte van eenen Religieus van alle geſchapien liefde wozt bebzijt : ende alle geſchapien dingen met de boeten treedt. Daer-en-boben upt de volkomen ſupberhepdt / dooz de welke den Religieus maect een verbondt met ſijne ooghen ende met ſijne ziele ; om ſoo met den H. Job niet eens op eene maget te pepſen : want weet boozſeker / 't en zy dat ghy uwe ooghen neerſtelijck bewaert/ ende uwe handt oock van het aenraken van eens anders handt onthoudt/

In de Reli-gie is beſtandighe ghenoechte te binden.

Van h onderhou-den ſijnder beſoſten.

Matth. 19.

De Religie
wordt aen
een para-
dijs verge-
leken.

ghy sult u selven in't perijckel stellen van schip-bra-
ke/soo het dickwijls bevonden is. Ende de brengh/
die uyt dese deught spruyt is soo groot / dat sy (ge-
lijck Cato een Heydensch mensch getuyghet) het le-
ben der menschen vergelijckt by 't leven der Goden:
ende bemerckt hoe in 's werelts leven dit wort be-
let. Ten eersten/dooz tijdelijcke becommerringe/van
welcke de Religie niet alleen ontslagen is / maer
hier-en-tegen/ brengh boozts eene wonderlijcke ge-
noechte/dooz een versterben sijnder passien/ende ge-
durigh gebedt/ende t'samen-spreken met God: hier
by komt noch de liefde ende het soet geselschap der
geestelijcker broederen ende 't hondertvout/'t welck
van de Waerheydt selve den Religieusen beloofst is
in dit leven. Over welcke dingen ghy u dies te min
verwonderen moet / hoe ghy klaerlijcker na goet
bonnis sult bevinden / dat uyt genomen oneerlijcke
ende bleeschelijcke wellustigheden / alle genoeghten
geniet worden van eene Religieuse ziele: met so veel
meer vermakens/als de ruste des hertē/ meerder is
ende overbloediger van geestelijcke ende Hemelsche
vertroostingē: alsoo dat met reden/de Religie van de
Heplige Vaders aen een aertsch ende hemelsch Pa-
radijs wort vergeleeken: wat isser dan dat tegen de
Religie mach worden geweerdeert? Dus dit alsoo
zijnde / soo overlegt hoe veel ghy aen Godt schul-
digh zijt / dat hy u onder ontalijcke/ die hy vooz-by
gegaen is/ verlossen heeft:ende tot den alder-seker-
sten wegh uwer saligheyt tot sijn geselschap / ende
bysondere bzientschap/ gebrocht heeft/ ende danckt
hem sonder ophouden.

G H E B E D T.

Bern. ferm.
de Ingrat.

O Heere, groot is over ons uwe bermhertigheydt, die
ghy met soo onsprekelijcke kracht van uwen geest,
met soo onweerdeerlijcke gave uwer gratie getrocken
hebt uyt de ydele conversatie deses werelts, in de wel-
ke wy te voren waren gelijk schaepkens dolende son-
der herder, sonder u, oft (dat schroomelijcker is) weder-
spannigh aen u, ô soeten JESU; hoe groot is geweest dese
blintheyt; hoe groot dese boosheyt tegens u op te staen,

ô on-

o oncyndelijke goetheyt, u te vlieden, u te versaken? hoe groot een geluck is 't de werelt te schouwen? ende uyt so veel duyfende, van u geroepen te worden tot uwe vrientschap, tot u erfdom, tot u huys, in 't welck den mensch suyverder leeft, weyniger valt, rasscher opstaet, voorlichtiger wandelt, dickwijlder met uwe hemelsche gratie bedout wort, sekerder rust, betrouwelijker sterft, haester gesuyvert wort, ende overvloediger vergolden.

Van waer komt het my doch? dat ick voor andere hoore uwe stemme seggende: Wilt ghy volmaectt wesen, gaet ende verkoopt al dat ghy hebt, ende komt volghet my naer. Van waer is my dit geluck? dat ick gevonden hebbe de kostelijcke peerle, ende den verborgen schat, ende hebbe konnen verkoopen mijnen acker, om die te koopē, van waer komt my dese genade? dat ghy my, die daer fiet so veel in dese Zee schipbrake lijden, geroepen hebt in de arcke der saligheyt; o JESU van Nazareth, en hebt begeert van my eenen Nazareum te maken; ende op dē bergh Tabor, u glorie te laten aenschouwen; ende verheffen tot de heerlijckheyt, van een Apostelijck leven, en handelingē te hebben in den hemel. Gebenedijt mijne ziele den Heere, en alle mijn gebeenten segt: Heere, wie is uwes gelijk, die in het Lichaem mijns moeders indachtigh sijt geweest mijnen naem, op dat ick, die u te voren toebehoorde, door mijne scheppinge, ende verlossinge, soude uwe goddelijker Majesteit toe geheyligt wordē, tot eenen tempel ende offerhande? wat sal ik u wederom geven mijnen Heer, mijnen Godt? voorwaer, als ick u sal hebben gegeven, al dat ick ben, en al dat ick vermach, en is dit al niet gelijk een sterre by de sonne, eē druppelken by de rivier, een steen by den berg, een koorn-graentken by den hope; wat segg' ick? 't is al gelijk als niet voor u, ende de geheele werelt, als een aelken der wage. Wat bē ik, dat ghy mijnder gedenckē sout? dat ghy my sout leyden uyt dese werelt, die geheel in boosheyt gestelt is? dat ghy my met Loth sout brengen uyt Sodoma, op dē berg Segor? uyt Egipten, in 't lant van beloften? uyt de woeste Zee, in de seker have, uyt de welcke met de belofte van armoede, gesloten wort de begeerlijckheyt, oorspronck van alle quaet, ende verre verjaeght worden menigerley vyanden, ende de baren der tentatiē gebrokē. Ik bidde

Bern. hom.
simile est
regnum.

Math. 19;

Gebed die-
nende tot
danck-
baerheyt
van dese
staet.

Plal. 34.

Bernard.
Epif. 143.

Isai. 40.

u o Heere, en wilt niet toelaten, dat ik dese weldaet oyt vergete, dat ick oyt te rugge keere; of achterwaerts sien met de huys-vrouwe van Loth: want dieijnen vyant aldus bewaert, en met so veel bystants niet en kan wederstaen, wat sal hy uytrichten, wesende van dese onversie? verre sy van my dan, dat ik arm wesende om u, soecke de wellust des rijckē, ergens afklage, vreesse dat my yet sal afgenomen wesen; blijvende gebonden met eē draeykē, daer ik te voren schip-kabels hebbe gebroken? verre zy van my dat mijne oogen geslagen op ongelijke personē, my mijn ziele ontrōove, of door te groote gemeynsaemheyt met hun my u vyant make; dat ik yemants aēsprake, tegenwoordigheyt, of liefde versoeke, aengesien dat ghy, die alle goet in u besluyt, en God zijt, van allē troost, my tegenwoordig zijt. Verre sy van my, dat ik, die my u hebbe opgeoffert tot een brant-offer, en mijn eygen wille afgesworen, als een roover, vā het gene dat u eens toege-eygent is geweest, beschuldigt worde, niet willende ook in een kleynē sake, my aen mijn oversten onderwerpen: want wat is 't o bermhertighsten Jesu? sijnen eygen wille; aengaende woon-plaetse, officie, oft eenige andere saken, te willen volgen? dan te mis-trouwen, van u Goddelijcke voorsichtigheyt, en sijn eygen wijsheyt, voor de uwe te stellen? en dat ik, als een peert, aen u, als ridder; en niet aenden toom, dat is mijne Oversten, door den welken ghy my regeert, wederspannigh zy; en my niet als een stock, doot lichaem, oft blinden, laet leyden, en handelen, noch ook voor het beste en oorboorlijkste houdē, het welcke ghy door mijne oversten sult hebben gestelt; maer dat allen, 't welk den eygen wille, (den welcken tegen-strijdende voorts-drijvende, wederstaēde, hem veropenbaert) heeft voorgenomen? Verre sy van my, dat ik uyt de have, wederō keere tot schipbrake, die ik nauwelik naeck ontkomen ben; dat ik keere naer het vier, daer ik half verbrant uyt geraekt bē; dat ik uyt de plaetse der wellustigheden en voor-sale uwes huys, afdale naer Egypten naer 't huys van de ellendige slavernye; van waer soude my doch aen komē dese onwijsheyt o Heer. Voorwaer die gulsigheyt die Adam verjaeght heeft uyt het Paradijs, en 't vermaeck der sinnelijckheyt stoot den Religieus uyt het geestelijck leven, en maect dat die gene daer.

Afkeer
van 't we-
derkeeren
des we-
rels.

daer op-gevoeyt worden in alle weelden, omhelfen den dreck der ſonden, ende de hooveerdye, die daer den afvalligen Engel verciert zijnde met alderley koſtelijcke geſteenten, geworpē heeft uyt den hemel, die ſelve ſmijt den Religieus, die ſlave is ſijns eygens wille, in den afgront der catijvigheden, en onderworpt, aen veel perijckelen en verſtoortheden, d'welcke de afvallige Religi- eufen plegen over te komen. O ellendigen ende blinden Religieus, die gelijk eenen anderen Eſau, voor een ſchotel viſſen, het recht ſijnder eerſte geboorte verkoopt; aengelockt zijnde, door begeerlikheyt van eenige plaetſe, officie, oft ander verworpen creature, wat ſal hy doen Heere? als ghy ſult komen ten oordeel. Ick bidde, ô God van Iſrael, die my met Abraham geroepen hebt uyt Ur der Chaldeeuiſchen, die my geleyt hebt, gelijk u uyt- verkoren volck, uyt Egypten, in de kracht van uwe hant, in teecken en wonderheden, ende in uwe groote macht, ende in uwen verheven arme; bewaert toch 'rge- ne ghy gevrocht hebt in ons, op dat der aerde kennelijk zy, dat ghy zijt den Heere onſen Godt, ende dat uwen heyligen naem aengeroepen is over ons, Amen.

Thren 4.

Wat eenen
afvalligen
Religieus
plach te o-
verkomen.

KORTEN REGHEL

tot de volmaecktheyt.

1. **B**edeylt neerſtiglijck op eene bequame manie- re uwen tijdt/ ende beletselen/ op dat ghy alles met goede ſchickinge doet; beneerſtigt u alle weet- ken 't ſelbe beter ende beter te werck te ſtellen: oock rekeninge houdende met u ſelben: vertreckt u alle jaren tot eenige ſtilte; ende oberleght dit by u ſelben op ettelijcke dagen/ ende hier-en-boven ſchickt hier toe noch alle maenden eenen geheelen oft immers eenen halven dagh.

2. Oberdencht alle dagen met den heyligen Wo- nabentura / waer toe ghy gekomen zijt/ dat ghy ge- ſtozven zijt aen de werelt / ende dat ghy ſoeckt een- wiger rijckdommen / eere ende bzeught/ die ghy in mangeling aenbeert hebt/ tegen de tijdelijcke ende aertſche / want alſoo door Godts gratie / ſult ghy ontgaen de blindheyt/ in dewelcke de ſouwwe Religi- eufen plachten te vallen/ haken- de al- tijt na lichame- lijche

Om boort
te gaen in
deſen ſtaet/
ſalmen alle
jaer hem tot
eenige ſtil-
te vertrec-
ken booz
ettelijcke
dagen/ende
als dan re-
keningē
houden
van datter
gepasseert
is om het
ſelbe te be-
terren.

lijckie vermaeckiselen; ende 't en sy dat haer toegelaten worde/ naer haren eyghen wille te leben / ende soodanighe woonplaetse ende officie te kieseren / als 't haer belieft / soo vergaense van inwendighe dwoefhepdt / oft bullen aen alle kanten die Kloosters met murmuratie.

Hoemen
Godt lie-
quamenlijck
sal bedanc-
ken voer
sijnē roep.

3. Dancht Godt ten minsten dziemaels daeghs/ voer uwen roep / en viert eenen jaerlijckschen dagh tot dien eynde: mediteert alle maenden timmeren van de principaelste Regels / ende letter wel op/oft ghy oock voert ganck gedaen hebt. Sluyt vastelijck by u selven / also wel de minste als de meeste t'onderhoude; want die sozgerlijcker ver supmt wordē/als dese.

4. Weest gestadigh in 't ghebedt / ende in alle uwe werken/oft handeligen; spzecht met God in dier boegen/ als oft ghy alleen met hem waert in de werelt/also sal het geschieden/dat ghy u sult verheugen in den Heere / ende sonder swarigheyt verstellen alle sinnelijcke wellustigheden.

Hoemen
de drie ge-
loften sal
oeffenen.

5. Bemint also d'armoede / dat u niet en kan afghenomen worden/ gheuercht ghy niet eyghens en hebt/maer al aen God op-dragen; gebuycht de gemeyne dingen oerboozlijck/ende schaemt u/is 't dat ghy arm wesende / niet te vreden en zijt/ met 't gene waer mede haer de rijcke des werelts te vrede houdē.

6. Bewaert de supberheyt met het gade slaen uwer oogen/met soberheyt/met 't bluchten van lankdurige handelinge ende t' samen-spreken van ongelijcke personen; Want die het perijckel bemint sal daer in vergaen.

Eccles. 3.

7. Doet neerstelijck u beste / om de nieuw-gierigheyt als eene peste van devotie t'overwinnen; want dese met menigbuldige lagen ende stricken den Religieus soecht t'onder-kruppen/ daerom was 't eertijts onder de heplighe Oudt-Vaders een ghemeyn spreck-woort; eenen goeden Religieus moet wesen stom/ doof ende blindt.

8. Hebt de gehoorzaamheyt also lief/dat ghy niet en wilt/niet en aenbeert/niet te werken stelt sonder dit aldersekerste rechtsnoer / noch eenighsins door menschelijcke wijsheyt/ oft om beter te seggen door

dubvels

durvels vernuftsheyt/d' oberste soecht na uwē wille te trecken; want te bergeefs roemt ghy u ober alsulke ghehoorzaemheyt/ die den heylighen Bernardus noemt te wesen dechfel van boosheyt: maer besozght dat dē Obersten van u geboele/ dat ghy niet en wep- gert/ niet en begeert/ dan den eenigen wille Godts.

9. Wilt ghy eenen Religieus wesen so bedwingt uwē tonghe/ spreekt een jegelijck vriendelijck aen/ verhaelt geerne dat in haer lofweerdigh is/ swijght insgelijcks dat berispelijck is.

10. Macht u neerstelijck van 't gemeynschap der flouhertige/ veel meer van de selve na te volgē. Dat uwē handelingē vriendelijck zy/ ende gemeynsaem/ eerbaer en niet hooftsch/ d'oogen ten meestendeel ne- derwaerts geslagen/ uwē sprake wepnig en wel be- dacht/ 't lichaem stil en seeghbaer/ tot een teken van de inwendige gerustigheyt. Is 't dat ghy dit al ach- terbolght/ sult woonen in 't landt van beloften/ in 't aertsch Paradijs/ sult wesen brient van den Bap- degom/ sult bevinden t' uwaert de H. Maget MARIA, als eene Moeder/ ende sult u gemeynsaem maechen den heylighen Engelen: namentlijck uwē Bewaer- der: den welken ghy in alles moet te rade gaen/ en hem bevelen alle uwē goede wercken/ ende begeerte/ dat hyse gewerdige dooz sijne supbere handen op te offeren aen de Goddelijcke Majestejt.

Het ghe-
meynschap
der flou-
wer Gelis-
gheusen
moet neers-
stigh ghe-
schout
worden.

Dagelijcksche Vernieuwinge van eenen
Religieus.

O Koninck der Koningen/ Chziste JESU, ghy hebt my geroepen dooz uwē onuytsprekelyke berm- hertigheyt/ in dese plaetse der weyde/ in dewelke my niet gebreken en kan/ is 't dat ick aen my selven niet en gebreke; maer waer toe hebt ghy my geroepen? waer toe ben ick gekomen? op dat ick de werelt t'ee- nemaal ontloopen/ ende al dat haer aengaet met de voeten soude stooten/ dat ick u niet goede trouwe en ongebeynst mijnen wille soude offeren. Siet bywil- lighlijck ben ick gekomen/ ende hebbe u eene belof- te gedaen: my selven ende al dat my aengaet heb ick op- gheoffert tot eenen byant- offer aen uwē verhe-

Werweck-
sel tot
oetmoes-
dighejdt.

ben naem: ick ben gekomen om met u de minste dan
al te wesen; wel wetende dat ghy d'oetmoedighe
verheft / ende de hoobcerdighe vernedert; waerom
is 't dan? dat ick heden van verootmoedinghe / van
de leeghste plaetse / oft van yet anders my sal bekla-
gen? en ben ick daerom niet gekomen? en wil ick
dan niet hoozen uyt uwen mont / als ghy komen sult
aldergoedertierenste JESU, vrient kint opwaerts?
maer dat meer is / doot uwe groote gewerdigheyt /
ick den verwozpensten van uwe dienstboden / begeer-
re aen u gelijk te wesen: ende gemerckt dat ghy zijt
gheloozsaem geweest tot de doot / ende dat tot de
doot des crupces / achterlatende vooz my een exem-
pel van eene volkomen gheloozsaemhejdt: wat dat
het zy dan / dat mijnen Oversten sal hebben ghestelt
oft gesloten / in wat saecke dat het oock zy / ick sal
het houden vooz 't beste / en vooz het alder-redelijck-
ste; want ick weet ghy zijt de eeuwige wijsheyt / ende
d'on-cyndelijke goethejdt / en niet en kan my beter
en nutter wesen / dan dat ick mijnen wille met de u-
wen gelijk-fozmigh make; en mijn oordeel boeghe
naer 't recht-snoer van u Goddelijck oordeel en wil-
le: den welcke doot mijne Oversten / uyt uwen naem
my voozgehouden word: noch ick en sal 't niet doen
doot bedwanck / maer vrywillig sal ik u offeran-
de doen / ende arm wesen / niet met den name alleen /
maer metter daet / derbende oock met blijfchap / het
welck my nootsakelick is om uwe liefde; want daer
ghy rijck ende machtigh waert / om my u bloot en
behoefig hebt gemaect: O aldergoedertierenste JE-
SU, wie isser doch / die d'armoede bemint / en hare ge-
mepnschap haet / vergadert rijckdommen / en laet
niet toe dat hem yet gebreke / gemerckt dat ghy Hee-
re niet en hebt gehad / daer ghy u hooft op neder-
leggen soudt? O eeuwige Wijsheyt en is dit niet de
maniere / op dewelcke onse boosheyt haer selven be-
liegt? Hoe soude ik my d'erre verstouten u te vraghen
om te sitten in 't oordeel? ja oock te oordeelē / te belij-
den / dat ick al verlaten hebbe / bekommert wesende
met eene klepne ende verwozpen sake / ende aen de
selve met onbehoorzliche affectie blijvende gehecht so
geluc-

Werweck-
sel tot
d'armoede.

geluckiger is 't hier boozwaer naecht en bloot van alles te wesen / en nochtans al te besitten; u te genieten / en uwe goederen om uwent wille. Ich bidde u Heere / dooz uwe groote barmhertigheyt / maecht dat ick metter daet volbringe / 't welck ick met den monde belijde / ende datter boozwaer niet en zy / oft bedacht kan worden / dat ick soude mogen begeeren oft breeſen dan u; want in u alleen is 't al beſloten: wat wil ick dan weten / aenschouwen / oft besitten / meer dan u? hoe soude ick u kunnen verlaten? wel is het waer / dat 't bleesch / my niet de werelt verbint / maer het verstant recht ende draeght my op tot u / 't bleesch drucht my nederwaerts; maer het verstant boert my opwaerts: 't bleesch dat bindt my / maer uwe liefde / die ontbint my. Bewaert my dan Heere / als den appel van d'ooge / en beschermt my onder de ſchaduwe van uwe vleugelen / op dat ick in onbederbelichheydt / aen u gelijk mach ghemaecht worden / ende dat u alle de ſinnelicke genegentheyt / als den helsche afgront verſake. Want ick weet dat is 't ſaken / dat ick het perijckel beminne 't zy in toegenegentheyt tot eenige creature / in 't aenschouwen der ſelber / of t' ſamenſpraakie / ick ſal verloren gaen / oft immers ten minſten ſal den ſpiegel mijnder ziele dooz eene ſlepne blecke beſmet ende ſoo berduyſtert worden / dat ick u / o Heere / niet en ſal kunnen aenſien / tot den welcken ick hebbe mijn oogen opgeheben / tot den welcken ick alleen ſuchte / den welcken ick upt gantscher herte beminne ende omhelfe.

Schiet-Gebedekens.

KEert wederom mijn ziele in uwe ruſte, want den Psal. 114.
Heere u heeft wel-gedaen, want hy heeft mijne ziele verlost van der doot, mijn ooghen van tranen, mijn voeten van den val.

Mijne beloften ſal ick betalen den Heere, voor d'aen- Psal. 115.
ſicht van alle ſijn volck, in de voor-hoven van des Heeren huys, in 't midden van u Jeruſalem.

Ghy hebt o Heere in ſtucken gebroken mijne banden, Ibid.
u ſal ick offeren het ſacrificie des lofs, ende den naem des Heeren aenroepen.

Psal. 55.

In my zijn ô Godt uwe beloften, die ick u, tot lovinghe sal weder-geven.

Ibid.

Want ghy hebt mijn ziele vander doodt verlost, ende mijne voeten vanden val, op dat ick behagen mach voor Gode in 't licht der levender.

M E D I T A T I E

Van de volherdigheydt eens yeghelijcks
in sijnen eygen roep.

Het in-beelden der plaetsen sal zijn. Aenmercken de wijde woeste werelddt / ende verschepden woon-steden in den hemel.

Het Gebedt. Bidt Godt om volherdigheydt in den roep / daer hy u in geroepen heeft.

Hoe dat
het onder-
schept dat
tusschen de
creatures
is / oock
gebonden
wordt in 't
geestelijck
lichaem
der K.
Kercke.

Het 1. point. Aenmerckt eerst de geheele werelt / ende de verschepden soorten van creatures in de selve: ende hoe grooten onderschept datter is / onder deselve / hoe onghelijck d'eene sterre is van d'andere in klaerhepdt / ende redent hy u selven / dat in 't geestelijck lichaem der K. Kercke / oock dusdanige verschepdenthepdt is dooz Godts ordonnantie. Aenmerckt ten tweeden / wat eene groote stooringe daer oprijsen soude / waer 't hy aldien / dat de dingen / die d'eeuwighe Wijshepdt d'een onder d'ander ghestelt heeft / d'ordre omdrapende / de nederste boven d'opperste gestelt wierden: het selve soude sonder twijfel geschieden / waer 't dat een yeghelick in sijnen staet misnoeghen hadde / ende naer eenen anderen wilde staen. Want wat souder volgen / waer 't dat een yeghelick in de Republicke oft ghemeente / oft in het hof des Koninckis wilde d'eerste wesen / waer 't dat een yeghelick in het schip der hepliger Kercke wilde aen het roer sitten / waer 't dat elck van de steenen des hemelsch Jerusalem / in eene selve plaetse wilde gelept worden: het gene dat ghy in dese dingen siet / soo ongerregelt te zijn / weet dat het oock seer ongheschickt ende berispelijck is in dese sake.

Het 2. point. Aenmerckt ten eersten / de parabole hy S. Matth. 12. Al-waer den Heere / aen sijne ver-
schep-

Wat eene
confusie
het wesen
soude / dat
dese schin-
ginge ghe-
broken
wierdt.

ſcheyden dienaers verſcheyden ponden geeſt; aen dē eenen vijf/ aen den anderen twee/ aen den anderen een/ eenen pegelijck naer ſijne epgen kracht. Leeft dan te bidden met u lot: ende weet dat het beter is te beneerſtigheſen/ dat ghy dooz goede wercken uwen roep verſekert/ dan dat ghy als nu naer den deſen/ als dan naer eenen anderen roep ſoeckt te ſtaen. **Aenmerckt ten tweeden/** dat wy allegader repſende perſoonen zijn/ende dat het beter is in den aengengomen weg/ **God die onſen Heytſman is/** en ons boozgaet/ naer te volgen/ dan eenen hoozen en onſekeren wegh ſonder leydtſman te ſoecken. **Aenmerckt ten derden/** dat deſe wereldt als eene thoon-plaetſe oft theatre is/ en dat men van u niet epiſchen en ſal/ wat perſoone ghy gheſpeelt hebt; maer hoe wel ghy dien perſoon/ die u opgelept is geſpeelt hebt/ wie en weet niet/ dat die den perſoone van eenen dienaar ver- toont heeft/ beter dan eenen anderen/ den perſoone van eenen Koninck/ den prijs oock boven hem be- halen ſal: alſo is 't oock in deſe ſake/ den Heere en ſal niet wege/ wat ſtaet ghy beleeft hebt: maer met hoe grooteliefde ghy uwen ſtaet beleeft hebt. **Aenmerckt ten vierden/** dat wy alhier in de loop-bane/ om prijs lopen: maer wie is 't/ die in de loop-bane den prijs beſhaelt en weg draegt: boozwaer niet den Koninck oft Prince/ maer den genen/ die dapperder loopt.

Het 3. point. **Aenmerckt de woorden des Apoſtels/ 1. Cor. 12.** Daer zijn bedeplingen der gratien/ maer 't is eenen geeſt: daer zijn bedeplingen der be- dientingen/ maer het is eenen Heere; ende daer zijn bedeplingen der wercken/ maer het is eenen Godt/ die het al werkt in eenen pegelijcken. **Siet ghy wel/** dat ghy te bergheefs arbejdt/ om eene andere be- deplinghe te doen/ ende anders te wercken/ dan Godts wille is. **Aenmerckt ten tweeden/** dat hier naer volghet: **Eenen pegelijcken wozt d'openbarin- ge des geeſts gegeven ten profijte:** ende weet booz- ſeecker dat ghy geen profijt genieten en ſult/ 't en zy dat ghy leeft naer den epiſch ende gratie uweg roeps/ ende niet naer eens anders roeps: noch ghy en hebt gheene reden om te murmureren/ want gelyck

Hoe dat men in den aengengomen weg/ Godt booz eenē leytsman bolden moet. Hoe dat de wereldt eene thoosplaetſe is.

Wie dat in deſe loop-bane den prijs beſhaelt.

Hoe ſorge- lyck het is na ſijnen roep niet te leven.

gelijck den Apostel seght: Dit werckt alleen den eenen selven geest/ deplende eenen pegelijck soo 't hem beliest: ende op eene andere plaetse / Een pegelijck heeft sijne eyghen gabe upt Godt / den eenen aldus/ den anderen alsoo. **Merckten ten derden/ de woorden des Apostels: Gelijck het lichaem een is/ ende heeft veel leden/ soo is de Heplige Kercke: ende het lichaem en is niet een lidmaet maer veel: is 't dat den boet seght/ want ick geene hant en ben/ ende**

I. Cor. 12. **de oore/ want ick geene ooge en ben/ ick ben van het lichaem niet: en is sy daerom van het lichaem niet? doch d'ooge en mach tot de hant niet seggen / ick en hebbe uwe hulpe niet van doen; noch het hooft/ den boeten / ghy en zijt my niet van noode; maer meer de leden des lichaems / die de kranckste schijnen te zijn / sijn noodelijcker/ en die wy houden voor d'on-**

edelfte / die behangen wy met meerdere eere: hier upt sult ghy besluyten volherdighejdt in uwen eer-

I. Cor. 4. **sten roep / alwaer die oock slechter: aengesien hy van d'eeuwige Wijsheyt ingegeven is: hierom ont-**

I. Cor. 7. **seydt den Apostel te doopen/ want hy gesonden was om 't Euangelie te verkondigen. Merckten ten vierden/ oock de woorden des Apostels: Een pegelijck blijbe in den roep/ daer hy in geroepen is: want gelijcker staet tot den Ephesien in 't vierde: Een eenen pegelijcken van ons is gratie gegeven na de mate van Christus gifte. Soo dan/ indien ghy geen groote macht oft kracht en hebt / dan om tien pont op te heffen / waerom pooght ghy u twintigh op te nemen / ende daer aen bersten? Waerom wilt ghy / die kleyn van vermoghen ende van moet zijt/ grooter kleederen / om soo te seggen (dat is) een ampt of eenen staet aennemen die groter ende hooger is/ dan ghy; Merckten ten vijfden/ 't gene staet hy S. Luc. cap. 9. Niemand sijn hant aen den ploegh staende/ ende achterwaerts omsiende en is bequaem den rijcke Godts. Ende leert hier upt/ dat soo wie sijnen roep verlaet / dien onbequaem is den rijcke Godts/ dat is/ hy wort daer upt gesloten: ende voorwaer het is beter krenpel ende kranck in 't leven te gaen/ dan twee handen ende twee voeten hebbende/**

(dat

Daerom men volherdighejt moet soeken in sijnen eersten roep.

Luc. 9.
Die sijnen roep verlaet is onbequaem den rijcke Godts.

(dat is / in eenen volmaeckten staet ghestelt zijnde) in den brandt der hellen ghestooten te worden. Aenmerckt ten sesten / datter veel wanckelbaer zijn in hunnen roep / om dat sy het goet van hunnen eygen roep oft niet en bekennen / oft daer op niet en letten : maer bemercken het goet van eenen anderen roep / sonder te letten op het quaet / ongemack ende perijckel des selfs. Want het is seecker dat elcken staet sijn boozdeel ende achterdeel / gemack ende ongemack / mede-brenghet : maer gelijk het eene bot-

Hoe dwaes het is in sijnen staet niet te willen te worden zijn / maer naer eenen boogheren te staen.

G E B E D T.

O Eeuwige wijsheydt, mijnen Godt, hoe onfcker zijn onse voorfichtigheden ! Wy ellendighe menschen, wy en weten niet, waer toe ons keeren, wat wegh wy best ingaen mogen : ghy weet alleen ende fiet, door wat wegen onder alle omwegen, ick soude konnen tot u komen, ghy raect van eynde tot eynde sterckelijck, schickt doch, ick bidde 't u soetelijck door uwe herdelijcke innighste barmhertigheyt, dat ick mocht volherdelijck wandelen den wegh dien ghy my gewesen hebt : op dat ick mocht komen tot u, naer wien mijne ziele verlanght, gelijk eenen hert haect naer de fonteyne der wateren ; ende maect dat ick niet en forghe, door wat wegh ghy my leydt : want ick en soecke den wegh niet, maer u, mijnen Leydts-man ende mijn opperite goet. Ick sie dien oft defen door eenen seer hoogen padt gaen, maer ick sie oock dat hy als een mensch sterft, ende als eenen van de Princen valt. Ick sie eenen anderen, in 't nederste staen, ende aenghesien men te vergeefs spreyt het net voor de oogen der gevleugelden, eylacen den ellendighen mensch op d' aerde wandelende, al en valt hy niet van hooghe, hy valt nochtans in de stricken der jageren : een ander houdt het midden, ende noch-

Om volherdelijck te wandelen in den wegh die Godt ons ghewesen heeft.

tans

Sap. 9.

Het geluck
der gener
die Godt
als eenen
Leysman
volgen.

tans niet den rechten wegh; want sijn lichaem beswaert de ziel, ende druckt neder den sin, met veel ghedachten belemmert sijnde, maer ick sie andere, die in eenen saligen padt, u als eenen Leyts-man volghen, die op hunne hoede staen, ende vestighen hunne stappen op hunne sterckte in hunne ordre, die in de loop-bare loopen, ende achterhalen daer vele, ende sy behalen den prijs; welck anders geen en is, dan ghy, o mijnen Heere ende Godt: Want wat isler voor my in den hemel, ende behalven u; wat hebbe ick begeert op 't aerdtrijck, dan u Heere? tot den welcken ick, vermoecht zijnde van den weg, hake ende snacke, ende brandende van liefde sich te tot u, die zijt de Fonteyne des levenden waters, tot den welcken mijne ziele dorstende is nacht ende dagh; maer uwen alderheyligsten wille moet geschieden: om den welcken ick my geruht houde in mijnen staet; ende ick danke u dat ghy my den wegh gewesen hebt, in den welcken ick wandelen mach, ende den padt van uwe geboden: stiert mijnen ganck, op dat mijne voet-stappen niet beroert en worden in der eeuwigheyt, Amen.

Practijcke.

Men sal
God dancken
voor
zijne roep/
ende de te-
kenen van
dien by ge-
schifte be-
waren.

D' Eerste zy dese / dickwijls Godt dancken voor sijnen roep: ende de tekenen sijns roeps schrijftelijck bewaren. Want het is seker / gelijk onsen saligen vader Ignatius leert / dat den mensch behoort te volherden in sijnen begonnen staet / als hy den selven niet rijp beraet aenghenomen heeft. Daerom niet sonder reden sijnder berschepden oorden van religieusen / onder de welke oock is onse Societeit / die niet en aenbeerden / de gene die eens eene andere oorden aenbeert hebben.

Hoe dat
van de
hooghste
staten de
swaerste
geballen
zijn.

De tweede / weet voor seker dat alle staten hun gemack ende ongemack hebben / ende pepst dickwijls aendachtelijck op de selve: en weet dat van de hoogste staten / de swaerste ballen zijn. Want S. Augustinus belijdt / dat hy geene deughdsamer menschen en heeft ghevonden / dan die in de Kloosters geboordert zijn / noch booser dan die in de Kloosters achterwaerts gegaen zijn. Hierom van Godt gestelt sijnde in eenen nederen staet / dient hem ootmoedelijck ende

In eenen
nederen
staet kan

vol.

bolmaecktelijck: ende al waert ghy een slecht oudt
 wijf / ghy sout konnen / om eene excellente liefde tot
 Godt / onder d' Apostelen in den hemel gherekent
 worden / ende vooz veel ontalliche religieuſen gestelt
 worden. 't Gemack ende ongemack van berſt he-
 den ſtaten / heeft Heer Rodericus Biſſchep van Sa-
 mozen in eenen boeck beſchreven / die ghenoeemt
 wordt / Den Spiegel des menſchelijcken levens.

men tot
 een groote
 bolmaeck-
 heyt ge-
 ken.

De derde practijcke / arbeet op u alderneerſtig-
 ſte te behalen de bolmaecktheit uwes ſtaets / die in
 bolmaeckte liefde gelegen is / noch en ſtaet niet lich-
 telijck naer eene andere maniere van leven.

De bol-
 maect-
 heit des
 ſtaets is
 in eene
 volkomen
 liefde ge-
 gen.

De vierde / ſtelt u vooz ooghen 't patroon van ee-
 nen uptnemenden en hepligen perſoon / die in ſoda-
 nigen ſtaet als den uwen / den wegh tot het eeuwig
 leven gheluckelijck af-geloopen heeft / ende volght
 dien naer : neemt ſulcke tot uwe patroonen ende
 voozbidders / ende byſonder dient den H. Engel u-
 wen bewaerder / als den Lepts-man uwes weghs
 ende levens.

Schiet - Ghebedekens.

MYn herte is bereydt, ô mijn Godt, mijn herte is be-
 reydt: ick ſal u Pfalmen ſingen in mijne glorie. Pfalm 107.
 Als een laſt-dragende beeste ben ick by u, ende altijts
 ben ick by u. Pfalm 72.
 Ick hoore u toe, maeckt my ſaligh, want ick hebbe uwe
 rechtveerdigheden onderſocht. Pfalm 118.

AEN-MERCKINGHE OP HET TWEEDE BEELDT.

**Wat verbejdt ghy u te bekeeren tot
den Heere uwen Godt/en al u goet?**

SPoet u ô fondaer om u te bekeeren tot
uwen Schepper,ende Verlosser,en blijft
niet [A] twijfelachtigh:want de doot volgt
u. Siet [B] Jesus gereet om u t' ontfangen,
Aensiet sijne wonden,let op sijne [C] pijnē,
en hoe dat hy u goedertierlijck te gemoet
gaet. Versmaet de [D] werelt met haer be-
drog;verfoeyt de [E] sonde,als een schric-
kelijck monster;volght Jesus,ende de [F]
deugt,die den [G] Engel u toont:let op den
prijs die daer toe staet,ende neemt uwen
toevlucht tot haer;door [H] berou van son-
den,ende door [I] biechte aen den Priester
gedaen:volght d' exempelen van [K] die
penitentie ghedaen hebben,op dat ghy
mooght voldoen voor Godt,also sult ghy
verlost worden van het jock des helschen
Pharao,ende sijne flavernyen;ghelijck de
[L] kinderen van Israël door het uyt-gaen
van Egypten: blijft hier niet stille staen,
maer trekt voorts naer u vaderlant,als een
reyfende man,baent hier toe den weg door
[M] aelmoessen,[N] vasten ende [O] bid-
den. Och hoe verblijden haer [P] de En-
gelen over eenen fondaer penitentie doen-
de: ende wat eenen grooten loon sal al-
sulcken ziele te verwachten hebben!

HET IV. CAPITTEL.

Beraedt om rijpelijsk tot Godt ende ons eynde
te bekeeren, als wy van den rechten
wegh afgeweecken zijn.

Wat sal 't u baten/o reyser/ dat ghy het eynde u-
wes lebens weet/dat u dooz 't gheloobe Godt/
en den wegh tot God/ kenbaer geworden is/ en dat
ghy eenen staet des lebens verkosen hebt; is 't sake
dat ghy dus verre gekomen zijnde/afwijkt van den
rechten wegh/u eynde/geluck en saligheyt vergeet?
Doozwaer 't soude beter gheweest hebben / dat ghy
God noch sijn gebodt niet en hadt gekent:want den Luc. 12.
knecht die den wille sijns Heeren weet/ ende niet en
doet/ die sal geslagen worden met veel slagen. Ge-
lijckerwijs den Apostel seyt/dat sy geene onschult en Rom. 1.
hebben:want als sy Godt gekent hadden/so en heb-
ben sy hem als God niet ge-eert of gedanckt; maer
sy zijn ydel gheworden in hunne ghedachten/en hun
onwijs herte is berdonckert gheworden: want seg-
gende hun selvé wijs te wesen/zijnse dwasen gewo-
den/en daerom heeftse God geleyt in de begeerten
haers herten in onsupberhepdt/ en schandelijcke lu-
sten. Is 't sake dan/dat ghy (die dit leest) noch dooz
menschelijcke kranckheyt afgekeert zijt van uwen
Godt / van u goet/uwen alderlieffsten Vader/ en al-
dermachtigsten Schepper; ick bidde u dooz 't bloet
van Christus Iesus/en uwe salicheyt/dat ghy niet
lancksaem en zijt om u tot den Heere te bekeeren/en Eccles. 5.
het selve niet uyt en stelt van daghe tot dage. Want
onbersiens sal sijne gramschap komen/en in den tijt
der wzaken sal hy u vernielen;maer keert u tot hem
op desen selvé oogenblich/en versucht tot hē. Want
sijne machtige hant is ober u uytgerect; keert we-
derom/ ende keert u op den rechten wegh/ tot uwen
Heere uwen Godt. Want hy heeft gesept: den on- Isaia 55.
goddelijcken verlate sijnen wegh/ ende een onghe-
rechtigh man sijne gedachten/ende laet hem weder-
keeren tot den Heere/ ende hy sal sijns ontfermen;
tot onsen Godt/want hy is veel om te vergeven.

Psal. 37.

Den mensch. Ich weet/ende kenne opentlijck/het eynde waer toe dat scli geschapen ben/ te weten/ om Godt den Heere te dienen ; ende dat hier in al mijn geluck ende salighejdt gelegen is : maer wat sal ich doen ? Want myne boossheden sijn boven mijn hooft gewassen / ende gelijk eenen swaren last sijn sy op my beswaert. Ich bevinde dat ich neder gedaelt ben van Jerusaleem naer Jericho/ die ter contrarie upt Jericho moeste mijn reyse nemen naer het hemelsch Jerusaleem : ende nochtang soo ben ich met veel andere menschen verblint geweest / dat ich boos? my nam alsdan mijn selven tot God te bekeeren/ als ich eerst Godt met alderley sonden genoeghsaem vertoont soude hebben : ich hebbe boos? my genomen alsdan my tot sijnen dienst te begeben/ als ich onbequaem soude wesen doos? mijnen ouderdom/ om de wereltd langer te dlenen : ende als ich den nieuwen wijn/ den fleur ende jeught mijns lebens aen de werelt geschoncken hebbe/dan soude ich my selbē/slap ende krachteloos zijnde/ tot den dienst Godts begeben: en meynt ghy dat hy mijns genadich sal wesen?

Matth. 11.

Den Engel. Hoozt den Heere seggen: Komt tot my

Psal. 26.

die beladen ende belast zijt/ende ich sal u vermaken: Betrouwt in den Heere/ ende doet wel/ ende ghy sult geboet worden in sijne rijckdommen. Alleen en vertoest niet u tot den Heere te bekeeren / ende en stelt dat niet upt van dage te dage ; want onversiens sal sijne gramschap komen/ ende in den tijt der wzaken sal hy u vernielen. Spoet u te bekeeren / op dat hy uwe ziele niet wech en neme als eenen leeuw / ende

Eccl. 5.

datter niemant gebonden en worde / diese verlosse ende behoude. En weet ghy niet datmen dickwijls al te laet remedie soecht/ als de sieckte nu gewortelt ende beroudert is ? Wat profijten sullen daer doch komen van dit uptstellen ? en siet ghy niet dat eenen boom niet gebooght en kan worden dan als dien noch jonck oft een roede is ; alsoo oock sult ghy geluckigh wesen/ is 't sake dat ghy in tijts uwen hals bujgt onder het soet jock van Christus Jesus uwen Heere/ende de kilepne hinderen van Babilonien(dan sijn de op-hilsmmende gedachten) slaet aen den steen/

Psal. 7.

Den eerste middel om niet langer te dolen/is in tijts weder te keeren.

op

op dat ghy niet te langh beydende/de selbe sout konnen verwinne. Want wie isser siek/die verwacht tot dat de siechte berer gert is? Wie is eenen wijsen reysende man/die sijne reyse uptstelt/tot dat dooz de gedurigen regen/de wege niet te passeren en zijn? Wie isser die verbejdt dat den dzaet / die hy qualijck afsnijden kan / gewassen sy als eene schippers kabel/dat is tot dat de quade gewoonte dieper gewoxtelt is / ende quader sy om upt te roepen? Wie isser soo dwaes/die voozts gaet dwaalen/als hy bemerckt dat hy van den rechten wech geweken is? Wie isser die het pack sijnder sonden / nu niet op-heffen konnende/om aen de boeten Christi onses Saligh-makers/ende des Priesters afte leggen / sal konnen verdoogen/noch grooter gewoorden sijnde? Het gene dan dat ghy eenen anderen sout raden in soodanige sake (let hier wel op) geeft desen raet aen u selven.

Den mensch. Eylaes! en is dan de gedachtenisse des doots niet krachtigh genoegh om my dit wijs te maken / de welke my sal verrassen/ ende komen gelijk eenen dief in den nacht / ende op sulcken ure die ick minst ben verwachtede?

Den Engel. Siet wel toe dat ghy in deser boegen niet gestraft en wořdt: dewijle ghy nu kloech ende welbarende zijnde/ Godt vergeet, dat ghy in de ure uwes doodts / u selven / ende Godt mede niet in-dachtigh en zijt. Den vyant sal u alsdan dapperlijck aenballen ende bestrijden / ende dat soo veel te kloecher / hoe dat hy u dickwijlder overwonnen heeft / ende ghy dooz de menigh-buldighejdt uwer sonden te swacker sult wesen / soo veel te geweldiger sal hy u aenballen / hoe dat u alsdan de krachten der zielen ende des lichaems te meer sullen ontbreken. Al is 't sake dat Godt belooft heeft vergiffenisse den genen die met een rouwigij herte tot hem come/en heeft hier toe nochtans niet belooft u gratie te geven / noch toegeseyt / dat ghy den dagh van morgen sult beleben. Hoe grootelijck sult ghy in den dach des oordeels beschuldicht worden/dat ghy byna de gelegenthejdt uwer salighejdt veronachtsaemt/en den wegh uwer bederffenisse/met grooten

Den kloechden is de onsekerhejdt des doots/en de alsoan het hert aenballen des vyants.

Matth. 7.

arbept ende verscheyden perijckelen gesocht hebt ? Wat eere sal het hem dan wesen / die geheel sijn leven qualijck overgebracht heeft ? wat sal hy alsdan maepen / die in sijn leven vooz sy selven / smerten / ende eeuwige toymenten gesaept heeft ? Oft sullen sy plucken wijn-druppen van de doornen ; of van de distelen / vijgen ? Is dit eene bereydinge om den Rechter te versoene / d'een sonde op d'ander te vergaderen ?

Rom. 2.

Den mensch. **I**ck bemercke / ende sie klaerlijck / datter niet droebiger en sal wesen in der eeuwicheyt / dan datmen in den tijdt van genade / sy selven vergadert eenen schat der gramschappen / in den dach der gramschappen ende van wazake / ende dat dooz dien wy Godt meer vergramt / ende meer ongelijck gedaen hebben / hoe dat hy in dit leven genadiger t' ons-waerts is geweest.

Den derde
is / te over-
dencken
den leelijcs-
ken ende
slavelijcke
staet der
sonden.

Den Engel. **A**l waer het by aldien / dat ghy in u uytterste saligh sout worden / soude 't niet een uytfinichheyt wesen hier te blijven in den staet van eenen moordenaer ende vyant Godts ; in den staet van een slave / liever dan by te wesen / ende laten allen den tijt van verdiensten ende Godt te behagen vooz-bygaen ? Is 't sake dat ghy Godt in der eeuwicheyt wilt lief hebben ende beminnen / waerom wilt ghy hem nu haten ? is 't dat ghy hem alsdan sult beminnen / hoe grootelijcks sult ghy u bedroeben / dat ghy uwen Vader / uwen Heere / ende al u goet / soo langh sult gehaet hebben. Ghy en laet hier geen gelegentheyt oft occasie van eenigh tijdelijck gewin vooz-bygaen / ende sult ghy beronachtsamen d'occasie van eeuwige rijckdommen te bekomen ? Mensiet eens hoe sozghbuldelijck dat de Hepligen gewandelt hebben in de tegenwoozdigheyt Godts / ende vreesden den Heere gelijck op-rissende baren tegen haer-liesden opstaende / altydt bebreest wesende / niet tegenstaende dat sy haer nergens in schuldigh en kenden / en waren nochtans tot geender tijden onbesozght. Ende ghy soo menighmael van my bermaent wesende / op dat ick my soude mogen berhergen in uwe bekeeringe / hebt my soo langh wederspannigh geweest. En laet u niet voozstaen dat het soo licht is /

is / sp selben te bekeeren / (seght den heyligen Am-
 brosius) ick heb bevonden dat het veel lichter is / Amb.lib. 2.
de pœnit.
cap. 10.
 dat men hem soude behouden in sijne eerste onnoo-
 selhepdt / dan hem te begeben tot eene waerachtige
 penitentie: ende al en waerder anders niet / wat isser
 droeviger dan te leven in eenen geduerigen strijdt /
 benaewothepdt / ende een knagen van conscientie
 sonder op-houden dagh ende nacht ? heeft dit ulwen
 Saligh-maker by u verdient ? is dit sijne boet-stap-
 pen naer-gebolght / hem te verbelligen om dat hy
 genadigh ende barmhertigh is geweest ; ende den
 spot met hem te houden / om dat hy lancmoedigh
 ende sacht-sinnigh is ? En weet ghy niet / seght den Rom. 2;
 Apostel / dat de goedertierenhepdt ende goethepdt
 Godts u verwacht tot leet-wesen van u booz-leden
 leven ? Och hoe groot is de goethepdt die hy u da-
 gelijcks betoont in u te spijzen / t' onder-houden / te
 beschermen / ende alle creaturen om ulwen wille ! en
 kan u dit noch niet met allen bewegen ? Och oft ghy
 verstant / ende dat in desen ulwen dagh / die tot ulwen Luc. 19.
 brede is ! Ende wat is het doch dat u af-hout van
 ulwen Godt / van ulwe salighepdt / glorie / goet en-
 de saligh leven ; van het omhelsen ende liefde van ee-
 nen soo goeden Vader ? Wat is het anders dan een
 luttel geneuchts ende ydelhepdt deser werelt / de
 welcke nochtans met so grooten anghst ende sozgh-
 buldighepdt gesocht / met breefe bewaert / ende ver-
 looren zijnde beschrept wordt ; daer-en-boven hier
 namaels met onsprekelijcke pijnen / oft wel alhier
 met geduerige tranen betaelt moet worden ? want
 komt ghy eens onder het getal der uytverhoorene /
 soo sult ghy wenschen dypsint dooden gestorven te
 hebben / liever dan dat ghy Godt almachtigh ver-
 gramt sout hebben. Gaet dan / ende geeft u tot ee-
 ne welluste van eenen oogenblich / die ghy daer naer
 met de eeuwige straffe moet bekoopen. Bekeert u /
 bekeert u / ende siet wat onderschept datter is tus- Malach. 3.
 schen den rechtbeerdigen ende den goddeloosen / tus-
 schen den genen die Godt oft sijnen vyant dient.
 Want hy is den Heere / ende daer en is geen en an- 1. Reg. 2.
 deren neffens hem / hy is den genen die doot slaet en- Psal. 44.

1. Tim. 6.

de wederom levendig maect; hy is grootdadig/en
zijns groot-dadigheyt en heeft geen eynde; hy is al-
leen die onsterfelyck is/ en woont in een licht/daer-
men niet aen komen en kan: ende dooft ghy u noch
verstouten om desen machtigē Heere te versmaden/
ende liever aen te hangen sijnen ende uwen geswo-
ren byant/dooz eer-sucht/ gierigheyt. ende ydelheyt
deser werelt? Jerusaleim/ Jerusaleim/bekeert u/be-
keert u/ tot uwen Heere uwen Godt.

August. 1.8.
Conf. c. 5.

Den mensch. Ick en heb niet/ o heyligen Engel!
dat ick hier teghen soude verantwoorden / als ghy
my segt: Staet op/ ghy die daer slaept/en verwecht
u van der doot/ ende uwen Salighmaker sal u ver-
lichten: ende overmits dat ick bekenne/ dat het in
alles waer is / 't geene my booz oogen gestelt wort/
so en heb ick niet daer ick my niet recht mede soude
konnen verdedighen / overwonnen wesende van de
waerheyt. Want ick soude wel uyt sinnigh wesen te
sondighen / by al-dien ick my liet booz staen/dat ick
naer alle mijne misdaden gheene ghenade en soude
konnen verwerben;ende weet ick dat ick eenen goe-
den ende barmhertigen Heere hebbe/ die niet tegen-
staende dat hy grootelijcks dooz de menigte mijnder
sonden vergramt wort/ nochtans ghedeelt is mijne
sonden te vergeben; hoedanig soude dese mijne boos-
heyt wesen/quaet te willen zijn/om dat hy goet is?

Ghebedt van eenen die hem tot Godt bekeert,
uyt den H. Augustinus.

H Eere Jesu Christe, Sone van den levendighen Godt
die niet uytghebreck te armen, tot de verlossinghe
van alle menschen, ghedroncken hebt den Kelck van u
bitter lijden, komt my van daegh te hulpe. Ick arm sijn-
de, kome tot den ghenen die rijck is; ellendigh, tot den
genen die barmhertigh is: en laet my doch niet onghet-
roost wech gaen. Ick kome tot u hongerigh zijnde, en
laet my niet gaen onversaect. Al is 't dat ick versuchte
eer ick etc, verleent my, dat ick naer dese versuchtinghe
mach gespijst worden. Voor al, ô aldersoetsten Jesu, ick
belijde in de teghenwoordigheyt van uwe grondeloose
barmhertigheyt, teghen mijn eygen selve mijne misda-
den.

den. Aensiet, ô Heere, hoe dat ick in sonden ontfanghen ende gheboren ben, ende ghy hebt my ghesuyvert ende gheheylicht, ende ick heb my naderhandt met meerder sonden besmet. Want ick heb gheboren geweest in het gene dat ick niet en konde ontgaen; maer heb my daer naer vrywillighliick in mijne vuyligheden ghewentelt, Dit is het quaet, ô Heere, daer ick u mede onteert ende my selven besmeurt hebbe (die ghy nochtans naer u beelt en gelijckenisse geschapen hadt) hooveerdigheyt, ydele glorie, en meer andere sonden, met de welcke ick mijne arme ziele nu beswaert ende gequetst vinde, Siet, Heere, hoe dat mijne sonden boven mijn hoofd gewassen zijn, ende als een swaer pack my selven overladen; ende 't en zy sake dat ghy, wien het eyghen is genadigh ende bermhertigh te welen, my bystaet met uwe krachtige hant, ik sal t'eenemaal te niet gaen. Slaet uwe oogen op my, ô Heere, die heylig zijt, en siet, hoe dat mijnen vyant tegen my opstaet, seggende: Godt heeft hem verlaten, ick sal hem vervolgen ende vangen, want daer en is niemant, die hem uyt mijne handen kan ontweldigen. Ende hoe langh sult ghy vertoeven, ô Heere? keert u tot my, ende verlost mijn ziele; bevrijt my door uwe ghenade. Weest uwes soons bermhertigh, die ghy niet sonder grooten arbeyt gebaert hebt, ende en acht so seer mijn quaet niet, dat ghy daer door uwe goetheyt sout vergeten. Wie is den Vader die sijnen sone niet en verlost? oft wie is den sone die van den vader met sijne ghenadighe hant niet en wort gestraft? So dan, ô Vader ende Heer, al ist dat ick een sondigh mensch ben, ick en kan nochtans niet laten uwē sone te zijn, want ghy my gemaeckt hebt ende hermaeckt. Ist dat ick ergens in gefondight heb, suyvert my, ende door uwe geësselinghen ende straffen gesuyvert sijnde, levert my over aen uwen Sone. Is het wel mogelijk dat een moeder, het kindt dat sy in haer lichaem gedragen heeft, kan vergeten? ende al waer het by aldien dat zy het vergate, ghy nochtans als eenen goedertieren Vader, hebt beloofd ons niet te vergetē. Ik roepe tot u, en ghy en verhoort my niet; ik ben in droefheyt, en ghy en troost my niet. Wat sal ick alder-ellendigsten mensch seggen oft doen? Ik ben verworpen van u aenschijn, aenghehen dat my desen troost ontbreect.

Psalm 37.

Psalm 70.

Psalm 6.

Isaia 49.

Wee my, van hoe grooten goet ben ick gekomen tot een aldermeeste quaet! waer giuck ick, en waer toe ben ick gekomen! waer ben ick, en waer ben ick niet! waer hebbe ick naer verlanght, en waer naer versucht ick nu! ick hebbe rust gesocht, en siet ick ben benaut; siet ick sterue, ende mijne Salighmaker en is met my niet: ende het waer my nochtans beter niet te wesen, dan sonder mijnen Salighmaecker te wesen: het is beter niet te leven, dan sonder het waerachtigh Leven te leven. Waer zijn uwe oude bermhertigheden, o Heere JESU! sult ghy alrijdt op my vergramt blijven? versoent u over my, ende weest mijns genadigh, noch en keert u aenschijn van my niet; die het selve om my te verlossen, niet afgekeert en hebt van de gene, die u bespot en bespogen hebben. Ick belijde dat ick gesondicht hebbe, en mijne consciencie getuyght my, dat ick de verdoemenisse weerdig ben, en niet machtigh en ben voor mijne sonden te vol-doen; maer het is nochtans seker dat uwe bermhertigheyt alle misdaden verre te boven gaet. En wilt tegen my niet opteekenen, o aldergoedertierenste Heere, alle mijne bitterheden, noch met uwen dienaer in 't recht treden; maer wilt my naer de menighvuldigheyt uwer ontfermhertigheden alle mijne sonden vergeven, Amen.

Psal. 88.

Psal. 142.

Practijcke tot cene rijpe bekeeringe.

D'Eerste te bemercken dat het onwijsselijck ghedaen is / pet anders dan dese sake meer ter herten te trecken / waer aen 't al / ende de saligheyt van de menschen gelegen is. Want wat batet den mensche / dat hy de geheele wereldt winne / ende dat hy schade lijde aen sijne ziele?

Matth. 16.

De tweede / dagelijcx 's abonts een van dese naervolgende bemerckingen hy sy selven overleggghen / waer door hy mach berweckt ende voozts-ghedreven worden; ende t'samen / eer hy gaet slapen / overdencken / oft hy gereet is te sterben. Want den slaep een waerachtigh voozbeeldt is van de doot / ende oock den wegh tot deselve. Hoe dickwils is 't ghebeurt / dat den ghenen die 's abonts gherustelijck is gaen slapen / 's mozghens onbersiens doot ghewonden

bonden is? Zijt ghy wijs / soo en sult ghy u tot den slaep niet begeben / u stellende in perijckel bande eeuwighē doot. Het is eene grouwelijche saecke te vallen in de handen van den lebenden Godt.

De derde / sekerē bequame uren hier toe schicken / besonderlick 's Hepligh-daeghs. Maer / eplaes! soo verre zijn wy verblindt ende verslapt / dat wy lichtelijck binden tijts genoegh booz ons tijdelijck proffijt; maer booz onser zielen salighepdt / ende booz Godts-dienst / konnen wy qualijck eenen ooghenblick binden / aengesien dat ons geheel leben by-na in tijdelijcke bekommernissen versleten woꝝdt.

Korte bemerckingen dienende tot onse bekeeringe, ende om een goet leven te aenveerden, die wy dickwijls, maer sonderlinge teghen den nacht behoorden te overdencken.

Bemerckt ten eersten / dat ghy als eenen pelgrim den reysenden man zijt / ende spꝛeeckt u selven aen in deser manieren: Waer ga ick tot wat eynde ben ick geschapen / ende den wegh van dit leven ingetreden? 't Is boozwaer op dat ick eens soude geraken tot het hemelsch Jerusaleem. Maer leydt my derwaerts oock het leven dat ick leyde / ende den wegh die ick ingetreden ben? Wanneer sal ick komen / en verschijnen booz u aenschijn / mijnen Godt? eplaes mijne wooninge is verlenght!

Bemerckt ten tweeden / dat eenen reysende man / dagelicks boozts moet gaen / en soecken de kortste ende sekerste wegen / en overleght oft ghy dit doet: boozwaer indien dat u / ober wegh gaende / den seckersten gewesen wiert / soudt ghy dien niet ingaen? Waer 't by aldien / dat u in eenige sake van grooter gewichte verschapden raden boozgelept wierden / en soudt ghy den seckersten niet verkiezen / besonder / waer 't dat u desen ghegheben wierde / van een seer wijs en verstandig man? Gebuyckit dese selve wijsheyt / in het gene dat uwe ziele aengact. Hoozt wat de eeuwige wijshepdt seght / ende het ghene dat ghy eenen anderen soudt raden / stelt dat booz u selven te werck.

Dese poincten dienen op de vierde practijcke boben gestelt / pag. 48. Bemerckt ten eersten dat ghy eenen pelgrim zijt. Ten tweeden / dat ghy alle daghe moet boozts gaen / ende den kortsten wegh ondersoeken.

werck. Biecht u dickwijls/ende ontfangt 't H. Sacrament/ en hebt medelijden met u eygen ziele/ is 't dat ghy Gode wilt behagen/ so dat ghy tot geender tijt/ niet een ure lanck en blijft in de vpantschaft/oft verlaten van God Almachtigh/in de macht van de vbandt der hellen/ lebende naer sijn goetduncken. Eplaes / veel wijser zijn de kinderen deser wereldt / dan de kinderen des lichts in hun geslachte !

Ten derden/ dat alle dingen hier seer haest vergaen.

Bemerckt ten derden / verschepden bekomme- ringen der menschen / ende waerom dat sy haer tot deseibe begheben met gantscher krachten / soo van ziele als van lichaem: te weten/ op dat sy rijckdom- men soudē mogen vergaderen / oft wel dat sy eere ende gonste der menschen soudē bekomen/ende dat vooz eene wijle tijts/ oft eenen oogenblich: ende dese konnen dickmael op den selben ooghenblich / dooz eene klepne faute/oft dooz een woordeken van eenen quaet-willigen / oft dooz het schieten van een loot / verlooren gaen. Hoe veel te beter is het dan te denc- ken op de eeuwige eere / ende goetgunstighē van den eeuwighen Koninck ende sijne Rijckdommen ! Ydelheyt der ydelhepdt / ydelheyt der ydelheyt / ende het en is al maer ydelhepdt.

Eccl. I.

Ten vierden/ dat al het ge- ne hier is/ van klepnder weerden is.

Bemerckt ten vierden / wat de Koninghen ende Princen deser wereldt zijn / ende wat dat Godt is ? Sy en zijn anders niet dan wozen der aerden/sla- ven oft onse mede-knechten : syden zijnsē / en mo- gen niet. Overleght hoe dat van d'eene zijde eenen woym der aerden/en onsen mede-knecht / van ons begheert gediēnt te wesen / ende van d'andere zijde Godt : siet hoe neerstigh ende veerdigh dat de men- schen zijn / haer niet te moepelijck vallende om eenen Prince te dienen/ die haren mede-knecht is : ende hoe veel belosten moet Godt bybrengen / ende vermaenders uytenden/eer hem het tiende deel be- wesen wordt/ ende dat dit selve noch niet eer en gheschiet/ vooz dat het van den mede-knecht goet ghe- bonden ende toegelaten wordt : oberpeynst hoe lee- lijck ende onweerdigh dat sulchs is/ende seght: Wy is goet Gode aen te hangen / te stellen mijn betrou- wen op mijnen Heere/ mijnen Godt.

Ten

Ten vijfden / bemerckt eerstmael als ofter nu eenige wederom gekomen waren upt de helle/ soo van de Heydenen/ als van de Christenen/ ende die u wegs gelijck geweest hebben/ 't 3p Itepseren/ 't 3p Irijgs- mannen/ Princen/ Raets- heeren/ &c. vzaeght haer welcken loon dat sy van de werelbt vooz haren arbeydt ontfangen hebben. **Eplaes!** hoe veel worden der ghebonden die ghepzen worden daer sy niet en zijn / en gepijnicht worden daer sy zijn? **Ten tweeden/** hoe veel goede wercken sulcken Prince / by exempel/ ter eeren Gods soude konnen uptrechten/ die sulcken arbeydt aenmeenit/ en sy selven in so veel pe- rijckelen stelt / om de werelt te dienen. Het is on- twijfelich/ oft hy soude lichtelich tot groote heylig- heydt konnen geraken/ ende verre ende wijdt d'eere Gods konnen verbeypden: seght dan upter herten: **Wat batet den mensche is 't sake dat hy de geheele werelt winne/ ende sijne epgene ziele verliese?**

Ten vijfden/ de werelt en loont geen arbeyt naer verdienste.

Matth. 16.

Ten seften bemerckt / ten eersten dat ghy in het gene dat u te doen staet/ niet en kont uptrechten son- der Godt / hierom schrijft het hem al toe / die de machtige vernedert / ende verheft den ootmoedi- ghen : ende zijt vooz al besozght / dat ghy hem soudt mogen behagen. **Ten tweeden/** dat uwe dienaers ende andere die onder u bevel staen / soo veel als het doenlijck is/ goet ende Godtbzuchtigh zijn. Want het is voozseker / dat soodanige geene bequame in- strumenten en zijn/ om het geloove vooz te staen/ de eere Gods te verbeypden / oft het heerlijcks upt te rechten / die byanden zijn van Godt Almachtigh / en slaven van den duyvel der hellen/ die haer- lieden tot alle quaet gedurighlijck verweckt. **Ten derden/** dattet onmogelik is alle toekomende dingē te vooz- sien / daerom als men alle menschelijcke neerstig- heydt gebzuyckt heeft/ moetmen van alles Godt de sozge laten ende bevelen aen sijne Goddelijcke vooz- sichtighepdt. **Ten vierden/** aengesien dat hy alleen Heere is/ alleen den Alderhooghsten/ datmen over- sulcks sijne eere en glorie vooz al moet besozghen en vooz ooghen stellen. Want anders doende soudent wy hem grootelijcks bergrammen/ ende ons vooz- nemen

Ten seften/ dat men son- der Godt niet doen en kan: ende daerom middelen soecken om hem te die- nen ende te beha- gen.

nemen en soude tot geen goet eynde geraken / als hy siet / dat wy hier in meer de eere van eenen dienaar / dan zijn eere soecken : want hy getuyghet ons klaerlyck : Ick en sal mijne glorie niemanden anders geve. Wie isser te gelijckē by onsen Heere / onsen God / die daer woont in het hooghste / en aenschout de verwoyden dingen in hemel ende aerde? die daer seght : So wie my eere sal bewijzen / dien sal ick oock verēerē : maer die my versmaden / sullen onbekent wese.

Ten sebens-
sten / dat de
tijt snellyk
voorzby-
gaet / ende
dat men
daerom
niet moet
uytstellen.

Bemerckt ten sebenssten / de kortheyt des lebens / en dat het selve voor- by gaet gelijck een schip / eenen pijl / eenen loopenden Post / en eenen roock. Daerom seynt de schatten van uwe goede wercken ende aelmoessen / alwaer ghy eeuwelijck sult leven : soecht daer heerlijkheden te verkrijgen / ende niet op deser werelt / daer wy voor eenen korten tijt woonachtigh zijn. Hier naer bemerckt d' onsekerheyt van de ure des doots / ende weest daerom alle ure gereet / noch en begeeft u nimmermeer tot ruste / 't en zy dat ghy Godt naer het ondersoeken uwer conscientie versoent hebt / indachtigh wesende het gene dat de eeuwighe Waerheyt segt : De ure die ghy niet en meynt / sal den Sone des menschen komen.

Ten achts-
sten / dat
men ten
minsten so
neerstich
moet wese
voor sijne
saligheyt /
als voor
het tijdes-
lijck te be-
zorgen.

Bemerckt ten achtssten / dat de Princen voorzien zijn van sodanige personen / die niet alder neerstigheyt bezorgen het gene dat het gelt oft financie aengaet : die haer lichaem gade slaen / en datse rijckelick geloont wordē / die haer lieden schaden beletten / die haer de' rekenen van sieckte te kennen geven / ende de verborzen listige bonden van de vanden ontdekken en te kennen geven. Doegt dit uwe ziele toe / en kiest ten minsten eenen Biecht- vader / van den welken ghy begeert vermaent te wordē / als hy eenige sieckte der selve sal ontdekken / oft de loose bonden van de helse vanden u sal te kennen geven / op dat ghy u hier af in tijts sout mogen bevryen. O Heere / toont my uwe wegen / ende onderwijst my uwe voetpaden. Och of mijne wegen gestiert wierden tot het onderhouden van uwe rechtbeerdighmakinghen ! Ick hebbe ghesworen ende voor my genomen / te onderhouden d' oordeelen van uwe rechtbeerdigheyt.

Schiet-

Schiet - Ghebedekens.

EN zy dat ghy bekeert wordt, hy heeft sijn sweert Psalm 7.
opgeheven om te slaen, sijnen boge heeft hy gespannen, ende dien bereydt.

Godt der heyr-krachten bekeert ons ende vertoont u Psalm 79.
aensicht, ende wy fullen saligh zijn.

Bekeert ons Godt onsen Saligh-maker, ende keert uwe Psalm 84.
gramschappe van ons.

Bekeert my, o Heere, ende ick sal bekeert worden, want Ierem. 31.
ghy zijt mijnen Heere, mijnen Godt.

HET V. CAPITTEL.

Van de Penitentie, den waerachtighen wegh, door den
welcken den mensch tot Godt, ende tot den wegh
der saligheydt wederom keert, ende van haer eerste
deel, welck is het Berouw.

NAdemael dat den mensch in Gods tegenwoor- Den genen
digheyt boozgenomen heeft / hem tot Godt te die weder
bekeeren / ende wederom te keeren tot den wegh der keert tot
saligheyt / ende te letten op het eynde / waer toe dat Godt / sal
hy van Godt Almachtigh geschapen is; soo moet booz al hē
hy hem begheben tot berouw sijnder sonden / waer begheben
dooz hy als dooz eenen krotten wegh / op den rechten tot berou
wegh mach geraken; ende alsoo boozts-repsen den sijnder
wegh van drie daghen in de wildernisse met de As- sonden.
raēliten / om den Heere offerande op te dragen / en- Exod. 12.
de verlost te worden van de slavernye des Oupbels.
Den eersten dagh van dese drie / ende het eerste deel
van dese repse / is 't Berouw; het tweede / de Biech-
te; het derde / de Woldoeninge.

Want ghelijckerwijs dat Godt den Heere / dooz
sijne wonderlijcke ende soete beschickinghe ghestelt
heeft / dat de ziele / die den weedom ontfanghen en-
de de sonde ghebaert heeft / de doot soude sterben;
alsoo heeft hy geordonneert / dat deselbe / die nae de
sonde verbult sal wesen met weedom ende droef-
hepdt / het leven soude wederom krijgen: ende alsoo
geschiedt 'et / dat de bzuucht der sonde / te weten / den
weedom / die van de sonde boozts-gebzuucht word /
deselbe

deselbe sonde / die ons vernietelt hadde / wederom te niet brenght.

Dit leedtwesen is tweederley / 't een dat van de geleerde Attritio genoemd wordt / als pemandt een leedtwesen sijnder boozleden sonden verweckt / dooz het oberleggen van de seelichhepdt der selver ; oft dooz vreesse der hellen / oft dooz eenighe dusdanighe bemerckinge. 't Ander is / dat sy Contritio noemen / waer dooz de ziele / niet om eenighe straffe / niet om het verlies van sijne goederen / niet om eenighe pijnelijckhepdt oft moepelijckhepdt / maer uyt pure liefde bedroeft is / wel willende dat hy die sonde niet ghedaen en hadde (al is 't dat hy gheene gheboelijcke beweeghlijckhepdt oft tranen gewaer en wordt) om dat hy hier dooz het opperste goet / ende sijnen alder-goedertierensten Vader / sijnen alder-miltsten Heere bedroeft ende ongelijck ghedaen heeft / die hy nochtans alle eere ende liefde schuldigh was te bewijzen: ende dit is het leedtwesen ende berouw der kinderen / 't welck Godt den hemelschen Vader seer aenghenaem is / ende dat in sulcker boeghen / dat het oock ghenoeghsaem ter salighepdt is / als wy geen en Biecht-vader by de handt en hebben. Om hier toe te gheraecken / moeten wy meer arbeiden / dan tot een beangst herhalen onser sonden / daer wy nochtans gemepnelijck contrarie sien geschieden. Waerom ick hier eenige middelen booz oogen stelle / die hier toe souden mogen dienen. Magdalena heeft dooz dit leedtwesen ende liefde / hare sonden afghewasschen: den Publicaen is wederom in ghenade ontfangen gheweest / als hy uyt gantscher herten / ende uyt eene affectie van liefde / dit saligh woort gesproken heeft: Godt weest myn armen sondaer genadigh.

Dit tweederley leedtwesen begrijpt in hem (al is 't dat dit niet altydt uytzuckelijck en geschiedt) eene begeerte om de geboden t'onderhouden; waer onder begrepen wordt booz al 't gebodt van op sijnen tijdt te biechten: welck sulcken kracht heeft / dat hier dooz den mensche / die een onbolmaecht berouw hadde / tot een waerachtigh gheraecht: soo dat wy

behoorz

behoorden het selve dickwils te gebzuycken/om onsen roep ende salighejdt te verskeren.

T'samen-sprekinge Christi Jesu met eene sondige ziele, om tot een volmaeckt berouw te geraken.

Christus. Aenhoozt ghy hemelen/ dat ick spreke/ Deut. 32.
Iob 38.
ende de aerde hoore de woorden mijns monts. Aeden van
leet wesen
is de groo-
te welda-
den/die wy
ontfangen
hebben en-
de mis-
bzuyckt.
Siet N.N. ick sal u bzaen/ antwoordt my. En heb ick u niet dooz eene onepndelijcke ende onbedwonghen liefde ter eeren van mijnen naem geschapen? wel aen/en getuyght u uwe herten niet/ dat ghy leeft in mijne tegentwoozdighejdt/ tot mijnder spijt/ dat met rechte/ waer 't sake dat u leven booz de werelt bekent ware/om uwent wille mijnen naem gelastert soude woorden/daer ick u nochtans als mijnen Sone opgheboet ende verheben heb. Ende ghy hebt my versmaet/ ende ick heb geswogen; den os heeft zijnen besitter bekent/ ende den esel de kribbe sijns Heeren/maer ghy en hebt my niet gekent:maer om dat ick lanchmoedigh ben/ heb ick verduldigh ge-weest ober de booshejdt der menschen.

De ziele. Inder waerhejt Heere / ick ben gelijck Psal. 31.
ghewoorden den peerde / ende den muyle / die onverstandigh zijn. Ick heb u genoemt Schepper / Koninck / ende mijnen Godt / ende om u spijt te doen / heb ick u min gheacht dan eene snoode creature. Ende is 't sake dat ghy my bzaeght de redene waerom ick dat ghedaen heb / en weet anders my niet te verantwoozden/ dan dat het my alsoo belieft heeft / niet tegenstaende/ dat ghy het verboden hadt; want dit mijn vermaeck was/al was 't u lief oft leet. Cy-laes ! Van de plante des boets tot den top des Isai. 1.
hoofts / en is in my geene gesonthejt. Maer waer sal ick henen gaen ? tot wien sal ick mijne toeblycht nemen? Vader van barmhertighejt/ende Godt van alle vertroostinge / en verwozpt my van u aenschijn Psal 50.
niet / ende en neemt ulwen H. Gheest van my niet. Kiepcht upt uwe hant aen u maeksel mijnen Heere/ Iob 14.
ende mijnen Godt.

Christus. Is 't sake dat ick den Heere ben/waer is mijne bzeese? Ben ick den Vader/waer is de liefde/
I die

Matth. 23.

Pfal. 4.

Iob 10.

Pfal. 78.

Ierem. 9.

Isaïæ 43.

Hier woꝝ
den demees
ste welda
den aenge
relt die wy
van Godt
ontfangen
hebben.

die men my bewijst? Geloofst ghy dat ick den Heere
ben/en versmaet ghy my? Roemt ghy my Vader/
ende versmaedt nochtans mijne geboden om ulwen
gesworen byant te gelieuen? Hoe dichtsijls heb ick
u willen vergaderen/ gelijk de kloock-hinne verga
dert hare kiecken en onder hare vleugelen/ ende ghy
en hebbes niet gewilt? Hoe menigmael heb ick ge
sejdt; hoe langhe sult ghy swaer van herten wesen?
Waerom benint ghy d'pdelheyt/ ende soecht de lo
gen-tael? Meynt ghy datter yemant soo boos ghe
bonden wort/die/als hy hem laet boozstaen dat den
Koninck ontrent hem is/ hem aenschouwt / hem
drepghet / nochtans niet op soude houden van den
Koninck te vermaledijden? Iffer wel eenen misda
digen in den kercker ghestelt / die den rechter ver
wachtende/ weet dat de boozleden ure/ en oock dese
teghenwoozdighe/verscheden andere op de merckt
grouwelijck gepijnicht worden / om alfulcken mis
daden gelijk hy gedaen heeft/ende en wort niet ver
schickt? Ende ghy wel wetende dat overmits sul
ke sonde N. de boozleden ure ontallijcke menschen
gewoꝝpen zijn in den asgront der hellen/hebt noch
tans dit op de selve ure versmaet ende veracht. Ick
heb u niet tegenstaende wederom geroepen / en ghy
en hebt my niet willen hooren; ick heb mijne hant
uytghefeken/ ende ghy en hebt daer niet willen nae
sien: ghy hebt allen mijnen raedt veracht.

De ziele. Weest ghedachtigh Heere / dat ghy my
gelijk sijck gemaect hebt / ende weest indachtigh
uwer onder bermhertigheden; laet uwe bermher
tigheden ons haestelijck boozkomen / want wy zijn
utermaten seer arm gewoꝝden. Wie sal my water
geuen booz mijn hooft / ende eene fonteyne van tra
nen booz mijne ooghen! Het is my bitter dat ick u
berlaten heb/ mijnen Heere ende mijnen Godt.

Christus. Weest gedachtigh der menighbuldiger
weldaden/ die ick u gedaen heb / ende laet ons t' sa
men gheooꝝdeelt worden. Brenghet yet boozts dat
ghy hebt om u t' ontschuldighen. En hebt ghy my
niet ontallijcke quaden N. booz al t' goet dat ick u
bewesen heb/ wederom gegheuen; o onbzuchtbaer
heyt

heydt mijnder ziele? Ick heb u gekocht met eenen
 dierbaren prijs van myn bloet/niet met eenige ver-
 gancelijcke saken van gout ende silber/om dat ghy
 my alle cere soudt bewijfen/ ende my draghen soudt
 in u lichaem: ende ghy hebt uwe ziele verkocht om
 gheender weerde/ soo kleyn hebt ghy my gheacht.
 Weest gedachtigh/dat ick mijne liebe ziele te pande I. Cor. 6.
 ghestelt heb voer u tot in de doot: maer metter
 waerheydt uwen neck is eenen pseren zenue-bandt/ Isai. 48.
 ende u voerhoofd metael; ende om dat ick goet ben/
 u ooghe is boos. Want ghy hebt u aensicht van my Matth. 23.
 ghekeert/ ende ghy hebt een verbondt met de doot
 gemaect/ ende eene aliantie met de helle/tot mijn-
 der spijt/ op dat dese ober mijn bloet souden trium-
 pheren. Ick heb u bemindt/ ende ghewasschen in
 mijn eegen bloedt/ ende desen is uwen doodelijken
 bypandt/ die haecht ende snaecht naer u bloedt: ick
 heb u geschapen/ en desen soeckt u in alle manieren
 te vernielen; ick noode u tot eenen eeuwigen loon;
 desen tot eene slechte genoeghte/ ende eeuwighen to-
 menten: Ick ben het opperste goet/ende desen het
 opperste quaedt: ick roepe nochtans/ ende ghy en
 hoort my niet; ick bidde u/ende ghy verstoort my: ick
 weene/ om de perijckelen in dewelcke ghy ghestelt
 zijt; ende ghy houdt uwen spot met my/ ende dat
 meer is/ ghy neemt in de selve u vermaeck/ ende
 soeckter noch meerder. Desen om eene buyle ghe-
 noeghte wordet met groter moeyte ghedient/ ghe-
 beden ende ghe-eert; zijne gheboden hoe swaer dat se
 oock zijn worden onderhouden: de mijne al is't
 dat se licht zijn/ worden versmaedt. Ghy hemelen Ierem. 2.
 wordet verbaest hier af/ ende ghy hare poorten wort
 gantsch verlaten; sy hebben my verlaten de fonteyne
 van het levende water. En heb ick u niet gheplant
 mijnen upt-berkoren wijngaerdt/ ende een oprecht
 saet/ hoe zijt ghy dan dus vererghert/ ende eenen
 byemden wijngaert gheworden? Ick heb gewacht Isaiæ 5.
 dat ghy drupben voorts soudt brenghen/ ende siet
 hier wilde drupben. Wat moeste ick meer ghedaen
 hebben aen mijnen wijngaerdt/dat ick niet ghedaen
 en heb? Wat boosheydt hebt ghy in my bevonden/

dat ghy u van my gekeert hebt? en heb ick niet stille
 geswegen? en heb ick niet verduldig/ lanchmoedigh
 ende barmhertigh geweest ober de misdaden der
 menschen? Nochtans/ naer alle dese dingen/ om dat
 ick gereet was om te vergeven / ende goedertieren/
 hebt ghy my soo veel te dickwijlder bergramt : ghy
 hebt het jock gebroken/ ende gesept : Ick en sal niet
 onderwozpen wesen : ghy hebt u beroemt in uwe
 quaetheyt/ machtigh in boosheyt. Is dit/ daer ghy
 my mede vergelt / dwaes ende uptsinnigh mensch?
 Waer sijn uwe goeden/ uwen troost/ daer ghy u op
 vertrouwt hebt? **T** is al boozhy gepasseert gelijck de
 schaduw/ ende gelijck een schip daer men geen teet-
 ken af en vint / als het dooz de golven gepasseert is.
 Hebt ghy niet terstont al volbrocht / het gene dat u
 de werelt booz-gehouden heeft/ dat uwer sinnelijck-
 heydt ende 't vleesch behagelijck was / ende dat met
 vollen toestaen? Ende het gene dat ick geboden heb/
 geraden/ ja al biddende ende smeekende dooz mijne
 liefde ende dierbaer bloedt van u begeert / hebt ghy
 versmaet. Ende siet/ het gene dat ick soo veel jaren
 bevolen / ende gerecommandeert heb dooz de Pro-
 pheten/ ende mijne uptoepers/ te weten uwe ober-
 sten/ hebt ghy veracht. Is dit d'eerste liefde/ dooz de
 welcke ghy in 't doopsel alle dingen versaeckt hebt?
 waer dooz ghy my u selven tot alles op-gedragen
 hebt? Is dit het gene dat ghy my vergelt/ derbende
 seer stoutelijck seggen: Ick en sal het in geender ma-
 nieren doen / ick hebbe mijn herte op vremde goden
 gestelt/ ende die sal ick volgen.

De ziele. Ach! Heere wie sal derren staen om
 met u te spreken / oft een antwoort te geven op duy-
 sent dingen/ die ghy daer tegen hebt? De hemelen en
 zijn niet supber in uwe tegenwoozdicheyt/ ende oock
 in de Engelen hebt ghy boosheyt gebonden. Wie
 kan doch supber maken den genen die van onsupbe-
 ren sade ontfangen is / en kont ghy dat niet die al-
 leen zijt? Ghy hebt boozwaer mijne voetstappen ge-
 telt/ maer weest mijnder sonden genadigh/ ende zijt
 gedachtig dat mijn leven eenen wint is. Wat sal ick
 u doen / o bewaerder der menschen / waerom hebt
 ghy

Iob 14.

Iob 7.

ghy my u tegen gestelt : **Eplaes!** ick ben my selben
 swaer gevallen. **Siet** mijne droefheyt heeft my ver- Iob 16.
 drucht/ende alle mijne leden zijn te niet gebzacht/ u=
 we pijlen steken in my/der welcker verholgentheyt/ Iob 6.
 verteert gantsch mijnen geest. **Wie** mocht my ge- Iob 29
 ben/ dat ick waer als in de boozleden maenden/ als
 in de dagen in de welcke ghy my/o Heere/bewaerde.
Och/ wie sal my dat geven?

Christus. Waerom zijt ghy van my afgeweken/
 ende en komt niet wederom tot my? **Sal** een maget
 haer cieraet vergeten/ of een bzupt dē bant van haer
 bozst-cieraet? **En** ghy hebt my ulwen **Schepper** ver- Ierem. 2.
 geten ontallijcke veel dagen/ keert wederom/ keert
 wederō. **Siet** ick heb u gereet gemaecht u eerste kleet/
 ick heb mijn armen uptgestreicht om u t' omhelsen/
 mijn hooft heb ick neder gebooght om u te kussen.

De ziele. **Vader** ick en ben niet weerdigh genoemd Luc. 15.
 te worden ulwen sone. **Nensiet** my/ ende weest mijns
 genadigh/ want ick ben verlaten ende arm. **Eplaes!**
siet ick binde eene andere wet in mijne leden/ strij-
 dende tegen de wet mijns verstants; ende ick en doe Rom. 7.
 het goet niet dat ick wille.

Christus. **Siet** ick sal u berispen/ ende sal uwe ey-
 gene conscientie te getugge roepen. **Hadt** ghy sieck
 geweest/ en soudt ghy niet veel aen de **Medecynen**
 ende **Doctoren** verquist hebben? had tegen u eenigh
 proces opgeresen van eenen voet aerde/ ghy soudt
 hemel ende aerde geroert hebben. **Ende** waer 't sa-
 lie dat ghy 't hondertste deel van het gene dat ghy
 booz de wereldt doet/ booz uwer ziele salighepdt
 gedaen hadt/ soudt salighlijck geleest hebben? **Heb**
 ick niet gesepdt/ die de waerhepdt ben; **Mijn** jock Matth. 11.
 is soet/ende mijnen last is licht/ende mijne geboden 1. Ioan. 5.
 en zijn niet swaer? ende ghy seght datse moepelijck
 zijn: met woorden/ wercken/ ende quaet exempel
 trecht ghy anderen tot hare bedervenisse. **Ghy**
 bzenght boozts/dat ghy u niet en kont wachten van
 seliere geselschappen/ van perijckelen van sondigen:
 ende waer het by aldien/ dat yemant hoe grooten
 bzient dat hy u ware/ u in het minste vergramt/ oft
 eenigh kleyn ongelijck gedaen hadde/ ghy en soudt

u/ oock gebeden wesende / met hem niet willen ver-
soenen. Waer't saechte dat eenige plaetse oft uwen
bzient met de peste bevangen ware / oft dat den me-
decijn u dese/ oft dese spijsse verbodet / ghy sout hem
in alles onderdanigh wesen : maer om uwe ziele te
mogen behouden/u lichaem te temmen/mp gehooz-
saem te wesen/ende te behagen; en wilt ghy het min-
ste niet lijden oft verdragen. En sult ghy dan mp al-
leen niet bzeesen / ende van mijn aenschijn verbaert
zijn ? En heb ick u niet betuygende betuygcht / ende
geseyt : Hoozt mijne stemme ; ende ghy en hebt niet
willen hooren / noch uwe ooren tot mp buygen/
maer sijt boozts gegaen in de quaetheyt van u boos
herte ? Siet mogelijck dese ure sult ghy getrocken
worden tot een strenghe oordeel / en gaen in het hup
van de eenwighejdt; ende siet uwe handen sijn noch
vol bloedts. Mijn volck/ wat heb ick u gedaen/oft
waer in heb ick u moepelijck geballen ? Weest ge-
dachtygh/o ziele/mijner galle/ mijner armoede/ en-
de mijner tranen/die ick booz u in het gebedt gestort
heb / want ghy kostelijck waert in mijn aenschijn;
ghy hebt noch onkuyfchejt bedreben met veel boe-
len/niet te min/heert wederom/heert wederom/siet
ick stae booz de deure / ende kloppe ; doet mp open
mijne suster / mijne bruydt/want mijn hooft is vol
bloedigen douwe / ende mijne hayz-blechten vol
druppelen des nachts.

De ziele. Ick heb u tot gramschap verweckt / o
Heere/ende ick heb gesondicht/ boven het getal van
de sandekens der zee / ick bekenne mijne misdaet:
maer en verstoot mp niet t' samen met mijne boos-
heden/ noch en stelt mijn straffe booz dreeuwighejdt
niet upt: ver toont mp uwe goethejdt / ende weest u-
wer onder ontfermhertigheden indachtygh / ende
wozpt achter uwen rugge alle mijne sonden. Want
siet ick neme vastelijck booz mp / ende dat in de te-
genwoozdighejt van uwe Goddelijcke Majestejt/
ende geheel u hemelsch hejz / u booztaen niet meer
te vergrammen / de oorzaken der sonden te blieden/
ende lieber u mijnen Godt als den dupbel te dienen.
Ontfanght mp o Heere Jesu/ende en versmaet niet
een

Jerem. 11.

Jerem. 3.

Cant. 5.

een rouwigh ende ootmoedigh herte/ ghy die dooz-
grondeert ende dooz-siet het herte ende de nieren/ u
is bekent mijn suchten/ende de begeerte/ die ick heb
om u booztaen te dienen.

Gebedt, oft verweckinge tot waerachtigh
leedt-wesen.

HEere Iesu Christe waerachtigh Godt ende mensch,
mijnen Schepper en Verlosser, 't is my leet uyt den
gront mijnder herten, dat ick uwe goddelijcke Maje-
steit vergramt heb, om dat ghy mijnen Godt zijt, ende
alle dat ick behoeve, den welcken ick boven al beminne
ende eere. Ick neme daerom vastelijck voor my, dat ick
u voortaan niet meer en sal vertoornen, maer alle oorfa-
ken van sonden met alle neerstigheyt vlieden: daer-en-
boven, dat ick mijne sonden oprechtelijck sal biechten,
ende de penitentie die my op-geleyt sal worden, vol-
brengen: Ende tot eene volkomen voldoeninge, offere
ick u my selven van dage, insgelijck mijn leven, al het
gene dat my aengaet, ende al het gene dat ick lijden sal.
Ende gelijckerwijs als ick u ootmoedelijck bidde ende
versoecke vergevenisse mijnder sonden, alsoo verhope
ick de selve door uwe oneyndelijcke goetheyt en berm-
hertigheyt, ende door de verdiensten van u dierbaer
blôet, ende u heyligh lijden te verkrijgen: ende dat ghy
my gratie sult verleenen, om mijn leven te beteren, ende
in het goet tot den eynde toe te volherden. Amen.

Practijcke, dienende om dit berouw dickwijls
te gebruycken.

TEn eersten / soo wort dit gebruyck aengepzen
van alle geleerde ende Godtbruchtige mannen/
besonder 's morgens; op dat / alsoo als wy ons met
Godt versoent hebben / onse wercken / die anders
sonder verdiensten waren / verdienstig soude mogen
worden van het eeuwigh leven. Ten tweeden is 't
's abonts in het ondersoek onser consciencie tegen
eene onboozsienige doot seer goet. Ten derden / als
wy gevallen sijn in eenige groote sonde / op dat wy
geene vyanden Godts en blijven. Ten vierden booz-
pegelijck gebedt: want het gebedt van eenen sondaer

en is Gode niet aengenaem. Ten vijfden/in alle pe-
rijckelen des doodts ende eenige groote bekoringe.
Ten seften/ als wy eenigh gewichtig oft moepelijck
werck willen aenbeerden / ende daer toe de hulpe
van de hemelsche gratie versoeken.

Schiet - Ghebedekens.

- Heb. 4. **D**Aerom laet ons toegaen (ô ziele) met betrouwen
tot den throon der gratien, op dat wy bermher-
tigheyt mogen verkrijgen, ende dat wy gratie mogen
vinden als wy de hulpe van doen sullen hebben.
- Eccles. 17. Keert wederom tot den Heere, ende keert u af van uwe
onrechtveerdigheyt, ende haet boven maten seer de
afgrijpselijckheydt, ende kent de rechtveerdigheden
ende oordeelen Godts.
- Ezech. 33. Ick leve, seght den Heere, ick en begeere niet de doot
van den godloosen, maer dat hy hem af-keere van sijn-
nen wegh, ende dat hy leve; Bekeert u van uwe alder-
boofte weghen, ende waerom sult ghy sterven ô huys
van Israël?
- Psal. 24. De versuy menissen mijnder jonckheydt ende mijnder
onwetentheden en wilt niet gedencken.
- Psal. 50. Een suyver herte scheidt in my ô Godt, ende den rechten
geest vernieuwt in mijne binnensten.
- Psal. 78. Heere en weest niet gedachtig onser ouder boof heden,
laet uwe bermhertigheden ons haestelijck voorko-
men; want wy sijn uytermaten seer arm geworden.

HET VI. CAPITTEL.

Van de Biechte, welck is het tweede deel van de Pe-
nitentie; ende ten eersten van de generale Biech-
te, ende de profijten der selver.

Maer het
berouw
moet de
biechte
volgen.

HET berouw/en is nochtans niet genoech/ maer
wy moeten daer-en-boven doorgwandelen den
wegh van den tweeden dagh/ dat is/ het tweede deel
der penitentie: op dat ghelijck wy metter herten ge-
looben tot de rechtveerdigheyt / dat alsoo met den
monde onse belijdinge geschiede ter saligheyt. Wat
begint ghy hier te twijfelen/ oft te breezen? ghy zijt
eenen mensch/ ende 't gene dat de andere menschen
geschiedt is/ lian u ook geschieden; dwalen/ vallen/en
ontwe-

onwetende zijn. Seght dan met den Propheet: **Ick heb gesept/ ick sal mijne onrechtbeerdigheden tegen my selben booz den Heere belijden; ende ghy hebt de boosheyt mijnder sonden vergeven. Dus en keert u herte niet tot de woorden der quaetheydt/ om t'ontschuldighen de onschulden in die sonden/ noch en weest niet beschaeint uwe sonden te belijden. Want die sijne sonden verborghet/ die en sal niet boozspedig zijn; maer diese belijet ende laet/ die sal vermytighheyt verkrijghen.**

Psal. 31.

Psal. 140.

Ecclef. 4.

Prov. 28.

Wilt ghy dan upter herten u bekeeren tot den Heere? siet hier is den wegh; overdenckt alle uwe jaren in bitterheyt uwer herten/ ende stelt u tot eene oprechte ende waerachtighe generale biechte uwer sonden / 't en waer sake dat het uwen Biecht-vader anders geraden bonde. Noch en breeft niet eenighe pijn ende moepelijckheyt aen te nemen booz uwer ziele saligheyt; maer weet boozseker dat dese biechte/ is 't sake dat ghy u wilt laten geleyden/ eben licht is om doen/ als aen sommige / de gene diese alle werken doen. Ghebzuyckht hier toe de maniere van ondersoeken/ die by verscheyden Auctheurs gheschreven staet / want 't en sal u niet swaerder vallen te segghen/ ick heb den Heere dupsentmael bergramt/ als te seggen/ hondertmael.

Al is 't dat de generale biechte niet alstijt van noode en is/ dickwijls isse nochtans nut/ ende somwijlen oock nootsakelijck.

Sp is nootsakelijck als de boozleden biechten onvolmaecht getweest hebben/ oft by gebreck vā gheheleheyt/ oft by faute van leetwesen/ oft dat den Biecht-vader geene wettelijke macht en hadde: want by sulcken gebal/ so soude dese moeten gedaen worden.

Wanneer eene generale Biechte vā noode is.

Sp bzencht oock menighbuldighe profijten by/ al is 't dat wy niet boozsekeren en zijn / dat de boozleden Biechten eenigh gebreck gehad hebben. Want sy bzencht den mensch ten eersten/ tot eene kennisse ende kleyn achten sijns selfs. Ten tweeden/ aengesien dat hier in een kloetck werk van ootmoedigheyt ghelegen is / soo wordt Godt almachtigh hier booz oock verweckt / om den mensch eenighe bysondere

Verscheyden profijten komende upt eene generale Biechte.

gratien ende gaben mede te deplen : gelijck wy sien ghebeuren aen den ghenen / die dese sozghbuldelijck doen / dooz het aenneimen van een nieuwen leven / als die hare rekeninghe van alle kanten nu effen ghestelt hebben. Ende hierom wordet dit selve dooz alle doozgestelt den genen / die haer tot een religieus leven begeben / om dat sy haer selven sos veel te bequamelijcker tot een nieuwen volmaechter leven souden mogen schicken. Ten derden / sy gheeft den mensch eene gerusthepdt ende seckerhept in 't midden van alle twijfelachtigheden ; waer dooz 't dickwijls gebeurt / dat veel menschen dooz den H. Geest gedreven zijnde / deselve doen in de ure des doots.

Dooz wie
eene gene-
rale Biech-
te profite-
lijck is / of
te niet.

Bemerckt nochtans wel / dat de generale biechte alle menschen niet nut en is. Ten eersten / en dientse niet den genen / die dooz groote vrees en ongerustigheden des herten gedreven worden : want dooz soodanighe en is het geene medecijne / maer veel meer een crups ende eene geduerige quellinge ; want sulcke menschen haer te vergeefs hier dooz soecken te vreden te stellen / aenghesien dat sy desen vrede dooz geen anderen middel / dan dooz de gehoorzaamhept alleen / en eē vast betrouwen vergeselschapt niet eene oprechte liefde Gods sullen verkrijgen. Want alsoo langh als sy in het overdenken van hare sonden / die niet anders dan duysternissen en zijn / besich zijn / wordet haerliedder verstant meer ende meer verdonckert. Maer is 't sake dat sy niet betrouwen en liefde tot Godt gaen / sy sullen hem binden / ende van hem verlicht worden. Ten laetsten / is 't seker / dat ghy u eens moet gerust houden / ende dit sal ontwijfelich veel beter gheschieden dooz eens anders goetduncken / dan dooz u eppen ; waer af u geseyt is : Die u hoort die hoort my / daerom volgt dese leeringe. Daer-en-boven / het is onmoghelijck dat eenen mensch sekerlijck kan geraken tot het getal sijnder sonden : waer upt volghet / dat hy hier toe niet verbonden en is / maer dat het genoegh is / dat hy hier ghebruycke / eene sedelijcke oft menschelijcke neerstighepdt ende sozghbuldighepdt / ghelijck als men placht te doen in eenige sake / diemen ernstelijck be-
hert.

Luc. 10.

hert. Want het Sacrament der penitentie is ingestelt/ niet tot eene pijnige ende quellinge/ maer tot troost ende solaes. Ende dit wel verstaende/ aengaende de boozleden sonden.

Nu aengaende de teghenwoozdighe/ als eenen mensch/ die Godt upter herten vzeest/ ende hem in gheender manieren en begheert te vergrammen/ twijfelt/ so mach hy hem wel laten boozstaen/ dat hy daer in niet bypwillig geconsenteert en heeft. Want aengesien/ dat hy soo rijpelyck ende vastelyck by spselben gesloten heeft/ Godt te dienen/ soo en kan hy dit booznemen oft pzoopoost soo lichtelyck niet vzecken/ dan/ t'eenemael contrarie doende/ ende met eenen volkomen wille: ende het waer goet/ dat hy hier toe van niet te sondigen Godt tot getuyghe name/ ende spselben in deser boegen 's morgens wapende tegen dese benautheden ende quellingen.

Ten tweeden de generale biechte/ en is oock niet nuttigh die oneerlyck geleeft hebben/ bysonderlyck nochtans broug-persoonen/ naer datse deselve eens ghedaen hebben. Want het overdenken van ons boozleden leven/ en veel meer het berhael/ niet sonder perijckel en is; en 't is veel beter geraden 't selve achter te laten/ ende hem uptstrecken tot 't gene dat booz de hant is/ en verbolgen te belikomen den prijs ende loon die ons belooft is. Het alderbeste en sekerste is/ hier in te volghen den raedt van eenen wijsen Biecht-Vader/ den welcken ontwijfelyck niet toelaten en sal/ dat sodanige menschen eene ghegenerale biechte sullen doen/ die deselve eens van geheel haer leven gedaen hebben; 't en waer saecke dat den noot van het H. Sacrament anders bereyschte: ende sal oock lichtelyck het bedroch des byants ontdekken/ dooz het welck hy haer somwijlen soekit te brengen tot haer boozleden sonden/ van dewelcke sy nu geheelijck bezyjt ende verlost waren/ ende dat onder het decksel van Godts-dienstighedot ende Godtbychtighedot.

Gebedt voor de Biechte.

O Goedertieren God, die mijn herte en nieren doorstraelt,

straelt, verleent my door het bloet van uwen eenigen So-
 ne, om wiens wille, ghy my niet weygeren en kont, dat
 ick u mach verhalen ende overdencken alle mijne jaren,
 en misdaden met een rouwigh ende gebroken herte, eer
 ick sterve, ende dat ghy uwe gramschap over my wilt
 laten komen, in tijts en stonde. Dat mijne jonckheyt ge-
 lijck den arent nu vernieuwt mach worden, op dat ick
 alsoo behagen mach uwe Goddelijcke oogen, ò alder-
 liefsten mijnder ziele; ende niet uyt noot, of, door eenige
 gewoonte, maer door een oprecht herte, met een betrou-
 wen van vergevenisse te verwerven, met eene volmaeck-
 te liefde, mijne sonden voor u, ende uwen Stadt-houder
 mach belijden. Want die sijne groote sonden verberght,
 en sal niet voorspoedigh zijn; maer diese belijdt en laet,
 sal bermhertigheyt verkrijgen. U is het al bekend; ende
 ghy aenschouwt alle dingen, over al; ende zijt gereet om
 te vergeven. Weest gedachtigh, o Heere, dat ghy my
 gelijk slijck gemaect, ende soo dickwijls hermaect
 hebt, dat ghy metter waerheyt moogt seggen; Wat heb
 ick mijnen wijngaert kunnen doen, dat ick niet gedaen
 en heb? Want hoe menigerhande middelen hebt ghy
 my gegeven, om te komen tot mijne saligheyt? hoe veel
 exempelen van deughden hebt ghy my in u alderhey-
 lighste leven, met uwen sueren arbeyt achter-gelaten,
 die ik nochtans veronachtsaemt heb te volgen? hoe veel
 verwecksel en van liefde in u lijden ende doot hebt ghy
 my gelaten? Ende, eylaes, ghy hebt verwacht dat ick
 goede ende smakelicke druyven voorts-brengen soude,
 ende siet het zijn wilde druyven. Vader ick heb geson-
 digh, ende mijne sonden zijn vermenighvuldigh bo-
 ven het getal van de sandekens der zee, die ick door lau-
 wigheyt ende slappigheyt mijnder ziele by een verga-
 dert heb; maer ick kome om van u gewasschen te wor-
 den, die daer zijt de fonteyne van het eeuwigh leven; tot
 u ben ick dorstigh, gelijk een hert tot de levendige wa-
 teren; ick kome om van u verlicht te worden, die mijn
 licht zijt; op dat ick u beminne, o eeuwige liefde geneest
 my van mijne uytfinuigheyt, door de welcke ick u, ende
 alle remedien ende middelen mijnder saligheyt ver-
 smaecte: komt, ò mijn licht, léyt my op den rechten weg,
 ò eeuwige Vader, maect my mijner sonden indachtig;
 ò So-

Prov. 28.

Job 10.

Isai. 5.

6 Sone Godts, geeft my dat ick de selve bekenne ende wel wege; ô H. Geest, verleent my dat ick mijne vyanden, ende de doot mach vervloecken, en van u, die mijn opperste goet zijt, my niet en vervremde. Och oft mijn gebedt mocht opklimmen voor u aenschijn, gelijk het wierooch, ten minsten desen dagh, den welcken mogelijk den laetsten sal wesen van mijn leven! Ick heb gesworen, en een vast opset gemaect te bewaren de oordeelen uwer rechtveerdigheydt. Ende al hebb' ick mijn goet voornemen seer dickwijls gebroken by faute van leetwesen, door mijne kranckheydt, nu neme ick vastelijck voor my door uwe gratie (sonder de welcke ik niet en vermach, ende overtulcks de selve van uwe Goddelijcke Majesteit hertelijcken versoecke) inder eeuwigheydt niet af te wijcken van uwe geboden, ende die N. principaelste fonteynen ende oorsaken mijnder sonden met alle neerstigheydt te vlieden. Dit opset make ick in de tegenwoordigheydt van de H. maget MARIA, ende alle Heyligen, de welcke ick al te samen tot getuygen van dese mijne begeerte, ende als voorbidders aenroep, besondere mijne patroonen, staet my by, ende helpt my, ô soeten J E S U, mijne eenige hope. Amen.

Psal. 118

Korte practijcke, oft maniere om sijne consciencie t'ondersoecken.

DE maniere van uwe consciencie t'ondersoeckē/
sult ghy bindē in het Hantboeckken van de So-
daliteyt / ende in den Lusthof van D. Makeblijde.
In't kort/dient tot het ondersoecken/te overloopen
de thien geboden Godts / ende aenmercken hoe dat
ghy tegen dese met gedachten / woorden ende wer-
ken hebt gesondigt / ende om de memorie te helpen/
soo overloopt uwe jaren / officien / becommeringen /
de plaetsen daer ghy geweest / ende de personen met
dewelcke ghy ghehandelt hebt; let oock wat quade
genegentheyt ghy in u selven bebtint; want ghy sult
sien dat dese gemeynlijck den oorspronck is van alle
onbolmaecktheden: merckt oock wel / ende let dat
ghy de ghedaente van de sonde / sonder nochtan-
gens anders sonden te verklaren / oft onnoodighe
omlegghentheden in de sonde van onkuytschepdt /
de

de sonde wel uptdrukt ende het getal der selber ten besten ghy kondt; (by exempel) hoe dickwijls in de weke/ in de maent/ oft dageijchs ghy zijt gevallen; oft is 't dat ghy gewoonte hebt van te sondighen/ noch en kont het ghetal niet uptdruken/ alsdan is genoegh te seggen/ hoe veel jaren dat ghy costupinc hadt van quade eeden/ &c. maer let pñcipalijck na het ondersoek/ dat ghy een oprecht leetwesen in u verweckt/ ende pñpoost van beteringhe/ ende namentlijck van de occasie der sonden te schouwen/ ende utwe quade passien/ als wortelen van alle onvolmaecktheden upt te roepen.

Oeffeninge oft beraedt van hem oprechtelijck ende dickwils te biechten.

Eccl. 40.

DEn mensch. Een swaer jock isser geleyt op alle de kinderen van Adam/ van den daghe dat sy geboren zijn/ tot den dagh dat sy in de aerde/ onser aller moeder/ begraven worden: Want Heere ick en weet niet hoe dat het komt dat sy van u aensicht bluchten/ ende verborzghen hun ende hunne sonden booz u/ die in alle plaetsen aenschouwt de goede ende de quade. Maer wat doen wy ellendige? wy soecken de sonde te verborzen/ dat is de wonde onser ziele/om dat sy veranderen soude/om dat de sonde soude worden sondighende boben maten. Want wat is 't anders upt te stellen de Biechte/van de medecijne? Wat is 't anders de sonden te verborzen/ dan de wonden bedecken/ op dat sy verrotten souden/ ende de liden-teecken en booz het aenschijn onser onwetentheyt? Ick bidde u Heere geneest de schadelijcke beschaemtheydt/ met de welke d'onbeschaemtheyt bedeckt wort: geneest d'pdele begeerte van eere/ door de welke men d'eeuwighe schande behaelt. Helpt ons Godt onsen Salighmaker/op dat wy onse sonden waerachtelijck ende op-rechtelijck moghen biechten: ende ghy onser boosheden barmhertigh wesen.

Seer on-
wifselijck
doet den
genen die
ijne sonde
bedeckt oft
upstelt
dit te
biechten.

Eccl. 4.

Beter is 't
hier booz

Christus. Sone en schaemt u niet booz utwer ziele welbaert de waerheyt te segghen; want daer is
gene

eene beschaemtheydt aenbrenghende de sonde / ende
 eene beschaemtheydt aenbrenghende de glorie ende
 gratie. Oberleght wat pzoft u sal toekomen van
 eene oprechte ende dickwijls geproochen biechte /
 ende wat u komen sal upt een valsch / ende upt een
 langh uptstel. Indien ghy eene groote wonde / na-
 mentlyck eene doodelijcke ontfanghen hadt / en
 soudt ghy niet terstondt met groote neerstigheyt
 eenen medecijn soecken / ende hem die ontdekken /
 dit is de sonde ? Indien ghy senijn hadt ghedron-
 ken / soudt ghy vertoeven remedie te soecken / tot dat
 het binnenste uwes lichaems heel waer doozloopē ?
 Indien ghy van den byandt gebangen waert / en-
 de in uwe macht ware om gerantsoent te worden /
 soudt ghy uptstellen tot der tijdt dat ghy niet veel
 boepen / dat is / sonden / beswaert ende ghebonden
 waert / tot dat ghy eene lastighe slavernye langhen
 tijdt hadt gheleden ? Wie isser soo dwaes / die wilt
 in ballingschap blijven / soo langen tijdt tot dat hy
 veel goederen verloren heeft / ende uptghefloten is
 upt een rijck erf-goet ende hooghe eere ? Maer in-
 dien den mensche terstondt nae den val hem oot-
 moedelijck biechtede / hy soude van sonden aen van
 't senijn ende slavernye ontslagen worden / ende we-
 derom aen-ghegeschreven onder het ghetal mijnder
 kinderen / hem soude wederom toegelaten worden
 daghelijcks met verdiensten sijne kroone te ver-
 meerderen / ende deelachtigh te zijn aller goederen.
 Die dit al veracht / ende uptstelt oft schaemt hem
 te biechten / hoe groot acht hy te zijn mijnen sone /
 ende dienaer ? hoe groot acht hy de saligheyt sijn-
 der ziele / d'eeuwige erf-goederen / ende (dat meest
 is) mijne gramschap oft goetgunstigheyt ? Seght
 my / indien yemandt beschuldighet waer van een
 stuck daer 't leven aen hingh / welcken wetende dat-
 ter op deselbe upre vele upt hun bedde / na de plaetse
 des doots / van sijne rechte ende slincke zijde worden
 gehaelt / ende dat hy oock obergedragen is / ja dat de
 officiers ende beulen daer ontrent zijn / last verfoec-
 kende om hem te bangen / ende indien desen sp selven
 met een woozdt van de doot / van eene wreede straf-
 singhe /

de Biecht-
 bader als
 leen eens
 beschaemt
 te wesen /
 dat in der
 eeuwigs-
 heyt vooz-
 alle mens-
 schen.

Berispe-
 lijck is den
 genen / die
 sorgbula-
 digher is
 vooz het
 tijdelijck
 goet ende
 leven / dan
 vooz het
 eeuwigh.

Die in 't
 biechten
 traegh is /
 toont dat
 hy onacht-
 saem is
 in 't stuck
 sijnder sa-
 ligheyt.

De biechte finghe / van 't verlies van sijne goederen / van des
is eenen Konincks gramschap / ick segghe met een woordt
lichten konde verlossen / belijvende sijn uisdaedt aen eenen
middel om getrouwen bziendt / dien hy wiste seer secreteet te we-
onse ziele sen / ende 't selbe nochtans versupinde te doen / en
te bewa- soudt ghy soodanighen niet seggen onberadigh ende
ren / ende uptsinnigh te wesen ? Mensiet de haestighe dootd
noodtsake- van veel menschen / de menighbuldige byanden ver-
lijck / ghe- gadert om u te vermoorden / het getal der dupbelen
merckt dat mepne ick / die u omringelen / ende u omgaen / soec-
wy so veel kende wien sy souden mogen verflinden. Waerom
byanden en slaet ghy uwe salighepdt niet gade ? waerom
ende ver- hertoeft ghy / die u selven ende soo grooten quale /
rijckelen met een woordt kont genesen ? Den Hert gequetst
onderwoz- wesende / loopt tot het krupdt dictamnus , de Swa-
pen zyn. luke soeckt het krupdt chelidonia genoemt / om ha-
I. Petr. 5. re blinde jonckens siende te maecten : ende een
 mensche door sijne sonde beschuldicht / heeft liever
 eenen oogenblick verborghen te blijven / ende in der
 eeuwighhepdt verdoemt / dan van de straffinge ont-
 slagen ende saligh te wesen. O ellendige / die meer-
 der acht slaet op de schaemte dan op uwe salighept !
 die liever hebt eeuwelijck verloren te gaen / dan uwe
 sonde r'openbaren ! Wat soudt ghy in dit stuck u-
 wen bziendt raden / wat u selven ?

De onre-
delijcke
creatures
leeren ons
de biechte
gebrypckē.

Den mensch. Heere ick sie dat het swaerder is de
 bedzeben sonden te openbaren / dan te schouwen de
 gene die noch te doen staen / ende ick moet my ver-
 wonderen ober onse uptsinnighepdt. Ich ben stom
 gheworden / ende om dat ick 't goet verzwegen heb-
 be / is mijne pijn vernieuwt. Voorwaer mijnen
 Godt / ick sal u mijne onrechtbeerdighept belijden /
 ende ghy sult vergeben d'ongoddelijckhept mijnder
 sonden / door uwe onepndelijcke goedertierenhepdt :
 want indien ick swijghe / ick sal meer beschuldicht
 wesen ; ende hoe ick langher vertoebe / hoe ick met
 meerdere swarighepdt / ghelijckmen van den egel
 seght / baren sal de sonde die ick ontfangen hebbe.

Hoe scha-
delijck dat
het is de
biechte te

Christus. Och met wat benauwheden zijn sy be-
 vangen in de ure des doots / die door hunne hoover-
 dpe / ende eene ydele schaemte zijn wederhouden ge-
 weest

Psal. 38.
 Psal. 31.

weest van oprechtelijck ende dickwils te biechten ! berbalschē
dooz pdele
schaemte.
want hoe veel zijnder / die hun veel jaren balschelich
hebben gebiecht / ende mijn bloet met voeten getre-
den / ende souden als dan willen eene oprechte biechte
sprecken ; maer konnen nauwelijcken in dese laetste
en benoude ure des doots het fenijn der sonden upt-
spouwen. O wat droefheyt is 't mi om sien / dat dit
Sacrament / 't welck ick tot troost hebbe ingestelt /
wozt dooz de boefheyt ende pdelheyt der menschen /
in eene seer schadelijcke bederffenisse verkeert ! wat
hebbe ik sachter oft lichter konnen seggen / dan: Be-
lijt uwe sonde / ende sy sal u vergeben worden ; biecht-
se booz eenen alleen / ende dat met een woordt / ende
ghy sult daer van ontslaghen zijn / oock van alle de
sonden des werelts / indien ghy die hadt gedaen.

Den mensch. 't Is also aldergoedertierensten JESU,
daer en kan geene sake lichter zijn: maer eplaes! aen
de bedorven natuere en dunctit geene sake swaerder
noch pijnelijcker te wesen.

Christus. Hoe so? heeft den mensch dan niet op ee-
nen tijt booz hem genomen sijne sonde te biechten ?
indien hy dat wilt doen op eenigen stonde / waerom
stelt hy dat upt van dage tot dage / gelijk ick gesept Dwaes-
heyt der
gheer die
uptstellen
hun te
biechten.
hebbe / tot dat het quaet dooz het lanck vertoeven /
meerder ende erger / ende den byandt stercker wozt ?
want de schaemte en mindert niet dooz het uptstel-
len / maer vermeerderd. Ende wat groote oorzake is
daer toch van soo groote schaemte ?

Den mensch. Ich en kenne geene andere / dan de
dwase hooverdye der menschen / die breefen ontsla-
gen te worden dooz het vonnisse van eenen mensch /
ende seer onwiffelijck verkiefen lieber booz de ge-
heele werelt beschuldicht ende verdoemt te worden /
dan hunne schult booz eenen te bekennen ende daer
van by te wesen. Wy hebben liever booz alle men-
schen beschaeint te wesen / dan booz eenen sondiven
mensch alleen onse misdaden te belijden / ende eene
eerlijcke victorie over sy selven te behalen. Wy
hebben liever van u in der eeuwigheyt verwor-
pen te wesen / dan dat onse wercken van eenen
wozm der aerden berispt souden worden. Wel aen Psal. 138.

Heere/uwē oogen hebben onse onvolmaectheyt gesien/helpt ons/ende bzeect de banden onser sonden.

In dē dag
des ooz
deels sul
len alle
berbozgen
saken ver
toot wor
den. De
hoobeerdi
ge verne
dert/en de
ootmoedi
ge verhebt.
Luc. 14.

Psal. 54.

Heb. 10.

Christus. Wat sult ghy ellendigh mensch doen in dien schroomelijcken dagh/ als ick sal openbaren de verholentheden der dupsternissen/ en sal verlichten de raden der herten/ende alffer niet verbozgen en sal zijn/ dat niet beropenbaert en sal worden/ en datter niet gesept oft gedaen is/ oock in de meeste dupsternissen/sal in't licht booz de geheele werelt blijcken? Hoe klaer-schijnelijck sal haer dan berthoonen mijne wet ende waerachtige sententie: Al die hem berheft sal vernedert worden/ ende die hem vernedert sal verheben worden.

Den mensch. Dzeese en bebinghe zijn ober my gescomen/en de dupsternissen hebben my bedeckt: 't is schroomelijck in uwē handen te vallen/o almachtingsten Godt! 't is schroomelijck te oberpeynsen de belaginge ende wee der ellendige/ welke de onnutte schaemte sal verdoemen tot de eeuwige toymenten: aldaer sal de boosheyt gheopenbaert ende ontdeckt worden/tot eene eeuwige schande/de welke waer't sake dat so veel jonckmans/so veel dochters/so veel mannen hadden in de biechte geopen/ de sonde soude hun tot eene eeuwige glorie geweest hebben. Wat sullen wy hier op seggen/ o mijne ziele?

Christus. Mijne heplige bzienden onderwese eertijds de hunne also/ dat eenen Moninck soude verklaren/hoe veel stappen hy wandelde/indien't doenlijck ware; sy en keerden hun herte niet af tot woorden der boosheyt/om te ontschuldigen de ontschulden in de sonden;maer sy wieffchen hunne sonden af met dickwijls ende ootmoedelijck te biechten: Hier dooz ghenietteden sy soo grooten bzeede ende inwendighe blijdschap; daer de sondaren gheduerighlijck ghepijnicht worden van den beul hunder consciencie/ ende soo veel te wreeder/ hoe't selve hepmelijck hier geschiedt: sy bzoepen het serpent in hunnen boesem/ ende het vernielende vper. Dunct u dan dat de biechte lanch uptgesteld dient te wesen/ op dat de straffe dses te langher/de vergiffenisse te swoerder/ ende d' inwendigh knaghen/ oock in't midden der

wel-

Psal. 140.

De God
bzuchtige
dooz de
biechte ge
nieten bze
de des hers
ten/ ende
de sonde
ren worden
geduerigh
lijck gepij
nicht dooz
den beul
hunder
consciencie.

wellusten/ te onberdzagelijcker soude wesen? Want
 (soo mijnen Propheet seght) de booshepdt van E-
 phraim is t'samen ghebonden/zijne sonden verboz-
 ghen / de pijnen van eender barender vrouwe sullen
 hem overkomen. Siet ontdeckt die aen eenen met
 een woozdt/ende den vrede met de stilhepdt des ghe-
 moets / daer ghy naer verlanghe / sal u wederom
 toekomen/ende alle goet met haer. Noch sy en open-
 baerden niet alleenlijck opentlijck ende oprechte-
 lijck hunne weghen in't Sacrament der Biechten/
 maer sy gaben oock een gemeyn ende klaer teecken/
 ende openbare kennisse der dubbelscher gedachten /
 indien sy beschaemt waren die aen den Onderlinck
 oft obersten te openbaren : aldan waren sy gherust
 ende sonder sozge als sy hem gheheel bekennt waren/
 want sy wisten aldan dat den Oudt-vader niet en
 soude roe-laten/ dat hun meerderen last soude opge-
 leyt worden/als sy souden kunnen dzaghen; want sy
 die hunne kracht hadden verklaert / en vreesden
 niet/maer wenschten veracht te worden. Ende be-
 merkt dat dese mijne instellinge en Goddelijk booz-
 nemen seer seecker is/ dat den genen die hem berne-
 dert ; sal verheben worden. Daerom en verliesen
 soodanighe noyt hunnen goeden naem / maer ver-
 meerderen dien eer / want mijn woozdt en kan niet
 missen en is onbedrieghelijck/ ende mijne oordeelen
 blijven in der eeuwigheyt: Want soo ick gesept heb-
 be/van der eeuwigheyt af hebbe ick gestelt ende ge-
 ordineert : Dat alle de ghene die hem vernedert/ sal
 verheben worden; ende alle de ghene die niet't ver-
 swijgen zijnder sonden hem pooght te verheffen/ sal
 eerloos bedwongen worden dooz eene te spade peni-
 tentie oft leetwesen/het bier dooz den roock/ende de
 wonde dooz den stanck te ontdecken ende t' openba-
 ren.

Den mensch. O goeden JESU! hoedanige profijten
 bemercke ick? met hoe veel goederen/met hoe veel
 beloften noot ghy ons/ om die leelijcke ende schade-
 lijcke ghebepnstheyt te verwinnen/om dat onse zie-
 len dickwijls in u dierbaer bloedt gewasschen/ ende
 onse wonden souden genesen worden/om dat wy tot

Osee 13.

Cass. lib. 4.
Instit. c. 4.Matth. 23.
Die hem
in de biecht
te beroof-
moedicht/
wozt daer
naer van
Godt ver-
heben.

Matth. 23.

u wederom souden keeren / om dat wy supber han-
 herten souden zijn / om dat wy ten laetsten tot u sou-
 den komen / dat wy u souden aenschouwen / regne-
 rende met den Vader ende den H. Geest in der eeu-
 wighejdt der eeuwigheden.

Gebedt om wel te biechten.

Godt is
 ober al en
 aensiet al
 watter in
 de werelt
 om gaet.

Psal. 31.

Psal. 90.

Ioan. I.

Psal. 61.

Eecl. 19.

Gal. 3.

Iob 20.

O Eeuwige waerheyt, mijnen Godt, die ondersoeckt
 de herten ende nieren, ick sal u mijne sonde belij-
 den ende niet verbergen : want indien ick in den hemel
 opklimme, ghy zijt daer ; ende indien ick nederdale in
 der hellen, ghy zijt daer tegenwoordigh. Ghy weet alle
 dingen eer die geschieden, ende ghy en konst de sonde
 niet aensien. Ick sal dan tegen my selven mijne onrecht-
 veerdigheyt belijden, en ghy sult vergeven de boosheyt
 mijnder sonde : Ick sal die belijden voor eenen mensch,
 als voor u mijnen Godt, en ick weet wel dat ghy door u-
 we goedertierenheyt, sijne tonge ende mijne wegen sult
 ftieren. Uwe waerheyt sal my in eenē schilt omringe-
 len, ende ik en sal niet vreesen van de nacht-vreese, maer
 u oordeel, o eeuwige Waerheyt! in't welck de raden der
 herten sullen worden verklaert, ende de verborgenthe-
 den der duyfstermissen sullen geopenbaert worden. Door
 u Christe Iesu is gemaect de gratie en waerheyt : son-
 der u zijn alle kinderē der mensche ydel en leugenach-
 tig in hunne weegh-schalen, om dat sy door de ydelheyt
 al t'samen souden bedriegen, en zy ellendige souden be-
 drogen worden, als zy verbergen willen voor den genen
 die t'al siet, en den snellen getuyge hunder boosheyt. O
 hoe veel sullender in u oordeel, afleggende het masker
 der geveynstheyt, voor geheel de werelt beschaemt
 blijven, en men sal aldan sien de gewitte graven, en dat
 zy hun selven schalckelijck hebben verootmoedight,
 wiens binnenste waren vol bedroghs. O onverstandige,
 wie heeft u betoovert, om der Waerheydt niet onderda-
 nich te zijn? Ghy hebt u geschaemt u selven voor eenen
 mensch te beschamen, en siet voor geheel de werelt sal
 de boosheyt der aerde geopenbaert worden. O hoe kort
 is den lof der goddeloosen, ende de blijfchap van dē ge-
 veynsden duert als een oogenblick! Indien sijne hoover-
 dye klimt tot in den hemel, en sijn hoeft de wolcken ge-
 raect,

raeckt, hy sal als eenen mest-hoop ten eynde verdorven worden, en die hem gesien hebben, sullen seggen: Waer is hy? De hemelen sullen sijne boosheyten openbaren, ende de aerde sal tegen hem opstaen. Wee u die diep van herten zijt, en verborcht voor den Heere uwen raet! wiens wercken zijn in duysternissen, en sy seggen: Wie siet ons, ende wie kent ons? Heere ghy siet ende aenschout op alle plaetsen de goede ende de quade, ende daerom en sal ick mijn herte niet af-keeren tot de woorden der boosheyden, om te ontschuldigen d'ontschuldigen in de sonden; maer vrywillighlyck sal ick offeren, en ick sal aen uwen naem belijden, want dien goet is. Ghy sult my wijzen den rechten weg door den genen, die ghy u geweerdicht hebt my tot eenen leyts-man te geven, hem sal ick hooren als u selven: want daer en is geen raet, daer en is geene voorsinnigheyt Heere, dan die van u komt; alle onse voorlichtigheden zijn onseker: ick bidde u Heere, geeft hem eenen oprechten geest, op dat hy mach bekenen de wonderheden van uwe Wet, dat hy my opene uwen goddelijcken wille, die ick seer begeere te weten, ende u alleen te behagen en te dienen in oprechte heyligheyt ende rechtveerdigheyt, in ootmoedigheyt ende verduldigheyt, in volmaeckte suyverheyt ende getrouwe liefde alle de dagen mijns levens, Amen.

Hoe dwaes is de mensch/ die liever heeft in de dagh des oordeels booz de geheele werelt dan nu booz eenen mensch beschaemt te wesen.
Isai. 29.
Psal. 141.

Practijcke om de sonden te biechten.

D' Eerste. Bemerckt dat den dupbel/en namentlijck op desen tijt geene sake meer en beneerstigt/ dan om de menschen booz eene groote dwaesheyt/ oock somwijlen de Godbzuchtige/ sonderlingh de vrouws-persoonen te doen hunne sonden berispen/bedecken/ ontschuldigen/ en geene bermaninge toe te laten; ende alsoo met eene groote loofsheyt (gelijck S. Bonaventura seght) alle remedien tegen onse sonden ende gebreeken onst' ontrecken. O hoe veel aenghenamer zijn booz Godt de meeste sondaers/ dan soodanige gebeynsde menschen! want die lichtelijcker dan dese/ om datse flou ende lou zijn/ genesen worden. Een peghelijck dan booz het eerste moet hem gewoon maken sijnen Biechtvader/ende indien hy eenen Religieusen persoon is/

Den dupbel doet neerst om onse biechte te doen verbalsche booz berispen of ontschuldigen/et.

sy selven oock oprechtelijck openen aen sijnen Oversten; en niet alleen sijne gebreken / maer oock de bekoringen ende andere Godtbzuchtige oefeningen.

Beter ist
sijnen ge-
setten
Biecht-
vader te
verande-
ren/dan
een onvol-
maecte
Biechte te
spzeken.

De tweede. Maer hoe wel dat het geraden is hem te biechten aen eenen sekeren ende gesetten Biechtvader/nochtans/indien het selbe schijnt schadelijck te sijn aen de byspheyt/ gelijk het somtijts gebeurt; so en is 't niet alleenlijck goet/maer noodigh den selven te veranderen; ende men moet lieber gaen by eenen onbekenden ende in 't doncker / dan dat de ziele dooz het verswijgen van den stommen dupbel/ getrocken soude worden in de upterste pijnen en dupsternissen. 't selve moetmen doen/ indien men dooz de biechte breeft eenigh perijckel der ziele/ oft openbaringe der sonden. Hierom heeft onse Moeder de heplige Kercke ingestelt / dat in der vrouwen Kloosters / ten minsten dziemael 's jaers / dooz de Bisschoppen/andere Biechtvaders/dan den gewoonlijcken soude gegeven worden. Hierom wort oock in de aflaten die men Jubileum noemt gemeynlijck eenē pegelijcken / oock den Religieusen geoozloft hun te biechten aen een pegelijckē/ die eens daer toe macht ontfangen hebben. Maer de discrete Oversten/en die oprecht pberigh zijn der zielen / voorszien geerne in dit ongebal / ende geven van selfs ooerlof om aen eenen anderen te biechten/gelijk zy niet reden behoo-

Den pberigh
geli Over-
sten/staet
toe sijne
ondersaten
die benaemt
van con-
scientie
sijn/eenen
anderen
biecht-vader
te laten
gebruyckē.

ren te doen/indien sy bemerken/ dat hunne ondersaten anghst en benouwotheyt der conscientie lijden; herre is 't van daer/dat zy 't selve souden weygeren te doen. Doozwaer dit te weygeren/ sonderlingh in Vrouwen Kloosters valt seer hert/ en die om Chzistus wille hun hebben laten binden/dese (by maniere van seggen) in stricken te verwerren / ende in de haben der saligheyt haer de poozte der selver / eylaes! te slupten. Hierom heeft wel voorszichtelijck gedaen de salige Moeder Teresa in hare Ordze/ 't byz verkiezen van eenen Biechtvader gebende. Ghy siet hoe grooten byspheyt men hier moet gebruyckē. Daerom en kan ich niet geraden binden / datmen de biecht-kinders aenlocht : maer den raet van den eerweerdigen P. Alvarez heeft my altijt goet ende

profijtelijck gedocht/dat den Biecht-Vader die sou-
 de hooren ende helpen / die den Heere tot hem soude
 gesonden ende gestiert hebben; want vooz dese geest
 den Heere hem gratte/ende (om soo te seggen) spijse/
 waer mede hy hunne zielen soude spijzen:ende d'oot-
 moedigheyt wijst dit oock upt; want indien een pe-
 gelijk een ander beter dan sy selven achten moet/ so
 moet hy oock pepnsen / dat een ander bequamer is
 om de zielen te helpen: en niemant en moet hem la-
 ten voozstaen dat hy daerom bequamer is / om dat
 hy misschien geleerder en ervarender is / aengesien
 hy wel weet / dat het Gode alleen toestaet te trec-
 ken/ te genesen/ ende de zielen te stieren tot het eyn-
 de ende de volmaeckthejdt / die hy hun heeft toege-
 schickt:maer dat de voozsichtigheden der menschen
 bedriegelijck ende onseker zijn. Dit vooznemen van
 sommige wozt oock vooz loffelijck gehouden/dat zy
 den Biecht-vader gebuycken / dien den Heere in
 hunnen gewoonelijcken stoel of biecht-plaetse gestelt
 heeft / ende hier in volgen met ootmoedigheyt sijne
 Vaderlijcke voozsichtighejdt. Hy weet wien hy tot
 pemanden seynt:also heeft hy gesonden Philippum
 tot den gesneden Ananiam/ tot Paulum / Petrum
 tot Cornelium / ende hy en heeft die niet alleen ge-
 sonden/maer oock van te boren onder-recht/ wat sy
 moesten doen / ja dat meer is heeft de seyndinge tot
 Cornelium met een miraekel betuyght.

De derde. Men moet tot eenen Biecht-vader ver-
 kies en eenen geleerden / voozsichtigen/ rijpen man;
 niet die veel ende vleyende woorden gebuyckt; ick
 segge dat vooz de vrouwen/want dese gelijk sy moe-
 ten schouwen de gemeynsaemheyt met den Biecht-
 vader / moeten sy oock hun wachten van dickwijls
 hem te besoecken/ende langh t' samen-spreken/'t en
 waer sulcks den noot vereyschte; ende dat moet als-
 dan met korte woorden geschieden/ende noyt sonder
 getuyge/alwaer't oock eenen Engel upt den Hemel:
 also hebben alle H. Vrouwen ende Mannen gedaen.
 Die eenen anderen wegh in-gaet als hy kan / en
 volghet de boetstappen der Hepligen niet/ ende moet
 vreesen de straffe zijnder vermetelijckheyt.

De biechte
moet oot-
moedigh/
kozt en
klaer we-
sen.

De vierde. Men moet in 't biechten sinder son-
den hier op wel ietten / datmen yn-selven daer toe
begebe met diepgrondighe ootmoedigheyt; datmen
sijn sonde uytspreke met goede ordie; met clare / ge-
schichte en kozte woorden/achterlatende de genera-
le beschuldiging/die geene fouten in't bysonder en ra-
ken; en van veel personen onder conditie of besprek
woorden gebiecht: (by exempel) Ick biechte my van
achterklap/ is 't dat ick achterklap gesproken heb-
be; en so van andere sonden/schouwende oock so veel
als 't mogelijk is lange propoosten en verhaelselen/
sonderlingh in't gene dat de syverheyt aengaet: ge-
merkt dat een lanch verhael of beschuldiging in dese
materie dickwijls niet sonder perijckel en is / soo
voor den genen die hem biecht/als voor den Biecht-
vader: 't is genoeg datmen uytlegt de gedaente van
de daedt oft sonde / dat is / de circumstantie of om-
stant / die de sonde swaerder maekt / gelijk sijn d'om-
standen van den persoon / of die ghout / of die Reli-
giens / of die met beloften verbonden is. Maer wilt
ghy u bequamelijck bereyden tot de biechte / ghe-
bryckt de maniere van 't gemeyn ondersoeck. Ten
1. danckt God dat hy u tijt van penitentie heeft ge-
geven. Ten 2. bidt om licht/op dat ghy uwe sonden
mooght bekennen / ende die verfoeyen. Ten 3. on-
dersoeckt u. Ten 4. verweckt leetwesen. Ten 5.
maect een vast booznemen van u leven te beteren;
ende ghy sult u selven mogen ondersoecken waer in
ghy tegen God/tegen uwen naesten/ en u selven ge-
sondicht hebt met ghepeysen/ woorden/wercken en
achterlaten: oft oberloopt de wercken van den da-
ge/ende vergadert die oft vier / (alffer niet swaers
en is) om u daer van in de biechte te beschuldigen;
maer doet meest u beste om een waerachtig leetwe-
sen te verwecken/ en sterck booznemen van beterin-
ge te maken. 't is seer geraten om eene beerdighe
biechte te doen/in't dagelick ondersoeck aen te teke-
nen het gene men moet biechten: tot het leetwesen
sal grootelijcks helpen te lesen de maniere ende ver-
weckinge der selver/ boozgesteld/ fol. 119.

Maniere
van syne
conscientie
t' onders-
soecken/ en
hem tot de
biechte te
bereyden.

De vijfde. Hoe wel 't dickwijls biechten te prijsen
is /

is/ nochtans moetmen hier in matigheyt gebzuy-
ken. Men de Priesters soude ick raden hun dagelicx
te biechten/ na het exempel der Hepligen: maer vooz
de Godt bzuchtinghe wereltsche menschen/ is 't ghe-
noegh eens oft tweemael in de weeche het selve te
doen/ ende dat in 't kort; 't en waer den noot anders
bereyschte. Men moet hem wachten dat de biechte
niet en geschiede dooz eene gewoonte / maer een pe-
gelijck moet hem poogen die also te doen/ als oft hy
nae de selve ter sondt moeste sterben; nochtans niet
scrupuleuselijck ende met angst. 't is seer profyte-
lijck ende saligh d'eene biechte by d'andere te gelijc-
ken/ ende hier upt bemercken wat voortganck men
gedaen heeft.

Hoe dick
wijls het
betaemt
datmē hem
biechte.

De seste. Vele hebben seer wel beschrebe met wat
eerweerdigheyt/ ootmoedigheyt ende maniere men
moet biechten: hierom ick vermane alleenlijck hier
eene sake/ te weten/ als den genen die hem biechten
wilt/ sijne vooz-biechte spzeekit: Ik belijde voor God,
&c. oft den Confiteor, &c. dat hy aenmercke ende
ernstelijck peyse / dat hy niet en spzeekt aen eenen
mensch / maer aen Godt / vooz wien alle dinghen
klaer ende openbaer zijn / ende niet en betrouwe op
eenige menschelijcke voozsichtigheyt/ maer op God
alleen ende sijne onepndelijcke gratie; dat hy daer
komt als om gewasschen te worden in 't bloet Chri-
sti. Daer naer als hy gekomen is tot dese woorden:
Mijne aldermeeste schult, oft Mea maxima culpa; dat
hy wederom berwecke leetwesen/ ende daer by voe-
gende ten minsten met der herten: 't is my leet/ dat
ick vooz soo veel weldaden / soo grooten liefde van
mijnen Godt/ anders niet dan sonden in wisselinghe
oft wedergifte hebbe ghegheben. 't is goet dat dit
insghelijcks geschiedt naer de biechte / tot de selve
woorden diemen gemeynelijck naer de biechte her-
haelt. Indien de korthepdt des tijts niet toe en laet
eene lange voozbiechte te spzeken/ soo moetmen ten
minsten eene korte ghebzuycken / te weten dese oft
diergelijcke: Ich biechte my vooz God alinachtig/
de h. MARIA, alle Hepligen/ en u Dader/ want ick te
veel hebbe gesondigt/ 't is mijne aldermeeste schult;

Wat dat
men in de
voozbiechte
te moet
peysen.

oft in 't Latijn: Confiteor Deo omnipotenti, B. MARIAE, omnibus sanctis, & tibi Pater; quia peccavi nimis, mea maxima culpa.

Dat dat-
men na de
biechte
moet doe.

Als ghy nu op de boozsepde maniere uwe biechte
gesproken hebt/ Ten eersten/ looft God: Ten twee-
den/ begeert gratie/ op dat ghy u mooght beteren;
mistrout op u selben/en betrouwt op Godt: Ten der-
den/ vernieut u booznemen; booz alsoo veel als ghy
houdt/ boozsiet d'boozsaken/ende neemt booz u die te
schouwen: Ten vierden/ volbringt uwe penitentie/
lesende de Ghebeden die u bevolen zijn. Ghy sult
daer mogen byboegen eenighe kastydinghe des lich-
haems/ als soude mogen zijn ongemackelijck knie-
lende / oft yet diesghelijcks dat het lichaem moepe-
lijck ende pijnelijck valt; oft wel geven eenighe ael-
moesse/ ten minsten eene geestelijcke/ biddende booz
uwen naesten / ende sonderlinghe booz de gene die u
niet wel toegedaen en zijn; want alsoo sult ghy vol-
brocht hebben de dziederhande manieren van goede
wercken.

Gebedt naer de Biechte.

Psal. 88.

Ick sal uwe ghenaden, ô Heere, in der eeuwigheydt
verheffen, die my soo dickwils in u dierbaer bloedt
gewasschen hebt, ende in het badt uwer tranen, die ick
eylaes! uwe Goddelijcke Majesteit, sonder beweeght
te worden, sie storten. O oneyndelijcke goetheyt, hoe
grootelijcks acht ghy eene ontrouwe ziele, waer voor
ghy 't Hemelsch palleys verlaten hebt, en uwe ziele te
pande ghestelt; ende overghegheven in de handen van
uwe vyanden? Ghy hebt u erf-dom ten laetsten aen-
gesien, ende met lanckmoedigheydt tot penitentie ver-
wacht, ende niet verworpen van u aenschijn, maer wel
alle mijne sonden in 't diepste der Zee. O Heere ver-
sterckt doch het ghene dat ghy in my ghewrocht hebt,
ende weest mijns bermhertigh, op dat het laetste niet
erger en zy dan het eerste, naer dat ghy my ghebrocht
hebt tot u lieffelijck omhelsen, door eene quijdschel-
dinghe aller mijnder sonden. Och oft ick brandede in
uwer Goddelijcker liefde, op dat door mijne groote
slappigheydt my niet benomen en worde, ende aen een
ander

ander ghegheven, 't gene dat ick nu ghekreghen heb, ende dat ick my doch niet en verworpe tot mijne oude sonden. O beinner der menschen, 't is my leet, dat ick u tot eeniger tijdt vergramt heb, om dat ghy goet zijt; niet ten opfichte van de helle, oft dat ick de hemelsche vreughden soude moeten derven. Och, oft ick dit soo mocht gevoelen, gelijkmen gewaer wort ende gevoelt 't ongemack des lichaems, het verlies van kinderen, van rijkdommen ende tijdelijcke goederen, &c. En nochtans die u verliest, verliefet al, den hemel, de hulpe ende bystant der Heyligen, uwe vriendschap, ende alle goede wercken. Ende ghy, ô Heere, en hebt onse goederen van geen en noode, maer wenscht, dat ick hier saliglijk, ende hier namaels eeuwelijcken leve, ende dat met een gerust herte, 't welck met u vereenicht en aen u gehecht zy. Ick sie het Heere, ende ick ben beschaemt, en alsdan meest, als ick bemercke ende overdencke, datmen ten opficht van eene ydele glorie, ter begeerte der rijkdommen soo veel doet, ende dat uwe liefde soo veel van my niet verkrijgen en kan: maer ick bidde u wederom, vergevet my, o Heere, vergevet my, door uwe verdiensten ende het dierbaer bloedt van uwen eenigen Sone, den welcken ick uwer Goddelijcker Majesteit opdraege, ende in de vereeninge van sijne verdiensten, al het gene dat my aengaet, om u te dienen. Waer door ick voortaan betrouwe ende verhope, maer sonderlinghe door uwe gratie, een nieu leven te beginnen. Komt my te hulpe alle Godts Engelen, alle mijne heylige Patroonen, op dat ick al het gene dat ick in de tegenwoordigheydt van de alderheylighste Drievuldigheyt, ende van u-lieden alle voor my neme, door de Goddelijcke gratie soude mogen volbrengen, Amen.

Het ghene datmen doen moet naer de
generale Biechte.

Siet ten eersten / hoe dat ghy nu met grooten ar- Ten eer-
bejt / met den verloren sone in gratie ontfangen sten/na de
zijt / ende bedanckt Godt uyt het binnenste uwer biechte
herten / ende volghet Magdalena naer / ende maect moerten
een propoost / dat ghy naer haer exempel / al het God dancs
ghene dat ghy tot noch toe ghebruycht hebt / om segghen.
de

de ydelhepdt deser werelddt te dienen/ wilt Gode al-
machtigh toe-eygenen.

Ten twee-
den/opset
maken van
niet meer
te sondigē.
Ioan. 5.

Ten tweeden / laet u boozstaen/ dat dit tot u ghe-
sepdt is: Siet ghy zijt nu gesont gemaecht/en wilt
nu niet meer sondighen / ende verweckt in u selven
wederom een waerachtigh berou/ in de tegenwooz-
dighepdt van Godt almachtigh/ ende alle zijne lie-
be Heplighen / die ghy hier toe sult nemen tot ghe-
tuygen; ende belijdt booz haer-lieden/dat ghy in der
eewighepdt niet afwijcken en sult van de gheboden
Godts.

Ten der-
den/booz-
aen de ge-
legenthe-
de der son-
den schou-
wen.
Eccl. 3.

Ten derden / oberleght welck dat u quade genep-
gelijchheden zijn / en de booznaemste occasien die u
tot sonden brengen; ende laet u boozstaen dat ghy u
beste moet doen om dese te verwinnen: want die het
perijckel bemint/sal daer in vergaē. En desen booz-
waer en schijnt in geender maniere tot een oprecht
berou gekomen/ en waerachtelijck tot God bekeert
te zijn/ den welcken / wel wetende dat hy dooz sulc-
ken oorzake seer dickwils gevallen is/en dooz't dick-
wils vallen altydt kranckier en krancker gewor-
den is/en niet tegenstaende hem bypwilliglijk in dit sel-
ve perijckel wederom stelt / by exempel te hanteren
met ongelijke persoonē/ niet dzonckhaerts/ etc. Segt
my ter goeder trouwen/ waer 't sake dat ghy twin-
tighmael op de selve plaetse / eene groote tijdelijcke
schade dooz 't verlies van goeden gekregen had / en
sout ghy de selve niet schouwen? Waer 't by aldien/
dat ghy op sulcken plaetse doodelijck gewondt had
geweeft/en sout ghy dese niet blieden? Waer 't sake
dat yemant dickwils hadde geweeft in dangier van
sijn leven/van schip-bzake te lijden/van verlies van
eere ende goederen/ende sy-selven nochtans weder-
om willens ende wetens / sonder eenighe redene oft
oorzake/ in de selve perijckelen en dangieren wierp;
sout ghy gelooben/ dat hy in aller manieren begeert
hadde van schip-bzake t'ontgaen/oft wel eer/dat hy
heeft willen verlooren loopen? Desghelijcken be-
hooytmen neerstigh ende boozsichtigh te wesen/ om
alle perijckelen / die onse ziele eenigsins souden mo-
gen hinderen/ t'ontgaen.

Hier

Hier toe dient oock te bemercken/ tot wat gebreke wy meest genepght zijn/ want een pegelijck heeft sekerre fouten/ waer upt d' andere spruyten; dese moeten uptroepen/ oft wel als fonteynen toestoppen/ 't welk sal kunnen geschieden/ dooz het besonder examen oft onder soeck (alwaer wy naderhant breeider af sullen spreken) en dooz eene sonderlinge neerstigheyt/ om ons in alles te versterken ende te breken.

Ten vierden/ overlegt neerstelijck het gene dat u te doen staet/ en siet hoe dat ghy uwe wercken beter ende volmaeckter sout mogen uptrechten.

Ten vijfden/ bemerckt wat dat u soude moepelijck en swaer van een ander aenghedaen worden/ en wat u dies aengaende ghemepnelijck placht te ontmoeten: en ten eersten/ neemt dit van de hant Godts tot boldoeninge uwer sonden/ en daer-en-boven bereypt u daer toe noch op andere manieren / om het selve kloeckelijck te verdragen.

Ten vierden/ een opset van alles beter te doen.
Ten vijfden/ hem bereyden tot lijden saemheyt.

Patroon van goede propoosten, naer de generale biechte, dienende om ons leven te beteren.

Rypelijck doozsien hebbende den staet ende ghelegentheyt mijnder conscientie/ neme ick vooz my met Godts hulpe /

Ten eersten/ dat ick wel en Chzistelijck begeer te sterben / en op deser maniere mijn leven wil aenleggen/ aengesien dat soodanig de doot is/ als het voozgaende leven geweest is: oversulckx verkieze ick in desen weg/ ende in het gene dat mijne ziele saligheyt aengaet N. den welcken ick houde vooz een geleert en Godbzuchtig man / ende neme vooz my/ den selven mijn gantsche ziele te kennen te geven / en zijns onderwijfsinge dies aengaende te volgen/ ende dickwijls met hem te spreke van het gene dat den voozganck der selver aengaet; voozts van hem te versoecken/ dat hy my bypelijck / ende sonder vermypen van alles vermane. Heipt my hier in/ mijnen Heere ende mijnen God/ want ghy zijt God mijne sterckte/ ende mijne toevlucht; en ick en begeere anders niet dan u te soecken ende te beminnen upt het alderbinnenste mijnder herten/ Amen.

1. Propoost van het verkiezen van eenen stadigen Biechtvader.

Ten

2. **P**ro-
poot van
op sekere
tijden te
biechten /
ende ten
H Sacra-
mente gaë.

Ten tweedē/aengaende mijne ziele/ik neme booz
mp deselve ten minsten alle beerthien dagen met het
H. Sacrament des Outaers te spijsen / maer alle
acht dagen dooz de Biechte te supberē; want ick sie
klaerlijck dat ick dooz lang beyden dickwils bedro-
gen ben geweest/ ende seer gedooft hebbe/ aengesien
dat ick dooz het upstellen altydt ongereeder ben ge-
worden / ende dat ick mp in geender manieren by u
mijnen almachtigen God en han ontschuldigen/ter
oorsake van mijne bekommeringe; want die van de
ziele/alle d'andere behoorden te boben te gaen. Ick
beschame mp grootelijck in de tegenwoozdighepdt
van uwe Goddelijcke Majestejt / dat ick soo me-
nighmael mijnen tijdt onnuttelijck oberghgebracht
heb met spelen ende dooz ledigheyt/ende occasie van
eenigh tijdelijck ghewin/ soo sozghbuldelijck waer-
ghenomen hebbe / ende alleen veronachtsaemt heb /
het gene dat mijnder ziele salighepdt aengaet.

Van geset-
te gebeden
te doen /
ende dage-
lijcx Misse
te hooren /
ende sijne
conscientie
t'onder-
soeckere.

Ick neme booz mp deselve te spijsen met het ge-
bedt/ ende u Goddelijck woort/ dagelijcks Misse te
hooren / mijne conscientie t'ondersoecken / ende ten
minsten een quartier van eene ure te besteden in het
lesen van yet goets. Want ick hier toe lede/ en daer
toe geschapen ben; ende is 't sake dat mp geboden is
altydt te bidden/ hoe sal ick dit konnen achterlaten?
Onder de sieckte mijnder ziele/ sal ick alle neerstig-
heyt doē van dese faute N. booz al te genesen dooz u-
we gratie/ gelijckerwijs ick soude doen/waer't sake
dat ick met eenige lichamelijke sieckte bevangē waer.

Van 't lie-
haem niet
leckerlijck
te spijsen.

Aengaende mijn lichaem/ik sal hier in wel toefte/
geholpen zijnde dooz uwe gratie/dat ick 't selve nim-
mermeer soo leckerlijck en sal onderhouden/ dat het
uwer Goddelijcker Majestejt wederspannig valle:
maer sal het in sulcker boegen temmen! met mate-
lijck eten en dzincken / kleederen en vermakingen /
gelijck mijnen staet toelaet/dat het altyt bequaem zy
om de ziele onderdanigh te wesen en te dienen/maer
uwe Goddelijcke Majestejt booz al. Daer-en-bo-
ven sal ick mijn uptwendige sinnen/sonderling mij-
ne oogen/ooren ende tonge bewaren dooz uwe hulpe
en bystant / als de poorten en deuren mijnder ziele.

Ten

Ten derden / aenghesien dat ick rekeninghe moet geven van mijne goederē (want het u al toebehoort / ende dat ick van de selve alleen eenen getrouwen uptdeplder ghestelt ben) neme ick ten eersten boozt / de selve niet al te sozghbuldelijck te vergaderen / maer matelijck gelijk dat betaemt; soo om mijn leven t' onder-houden / als oock om de gene / die ick schuldig ben te betalen / op dat zy die mijne broeders en kinderen Godts zijn / in haren noot ende gebreke niet en roepen naer den hemel om wazake tot u / die eenen Vader zijt der barmhertighejdt ende genade. Ten tweeden / op dat ick mijn hupsgefin eerlijck naer mijnen staet mach onder-houden / ende niet na het sot ende dwaes goet-duncken des werelts; want ick niet en begeere rijcker ende machtiger te schijnen / dan ick waerachtelijcken ben. Ten derden / tot eene matelijcke en tamelijcke recreatie. Want wat isser leelijcker dan de rijckdommen / die met het sweet ende den sueren arbejdt van arme menschen ende van mijne ouders by een vergadert zijn; waer mede ick den hemel kan koopen; ende de arme ende hongeri-ge menschen / die mijne broeders zijn / spijzen: te ver- quisten met het wozen van eenen teerlinck! Ec. Ick en sal booztaen niet toelaten / dat den armen te vergeefs boozt mijne deure blijbe roepen / om een beethen broodts / ende dat ick daer-en-tusschen on- nuttelijck sal verspelen / het gene daer beel armen mede souden konnen gespijst worden / ende God sou- den loben ende dancken / waer dooz ick met eenen van den hemel gebenedijt soude worden.

Ten vierden / als ick rekeninghe sal hooren van mijn hupsgefin: Ten eersten / en sal ik my niet opge- blasen dzagen / maer sal my laten boozstaen / dat mij- ne dienaers / mijne mede-knechten zijn. Ten tweedē / sal haer-lieden van nootsakelijcke dingen boozsien. Ten derden / sal besozgen datse ten minsten mijnen God also neerstelijck dienen als my / ende en sal niet anders toelaten / dan dat zy ten minsten alle maen- den eens te biechten sullen gaen / ende ontfangen het hooghweerdigh H. Sacrament / want het en is niet redelijck / o Heere / dat ick gedient worde / als ick u

geez

3. Van 't
gebruyck
der tijde-
lijcker goe-
deren.

4. Van 't
regeren
sijnder die-
naren.

geenen dienst en bewijse. Soo veel als aengaet eenige andere die my onderworpen zijn/ sal besorgen dat alle verergeringe werch-ghenomen/ ende een pegetlick so haest als 't mogelijk is/recht gedaen worde.

4. Van officie/ daer men toe verbonden is/ neerstelijck te bedienen.

Ten vijftden/heb ick by my selvé overdocht/waer ick van officie wegghen toe verbonden ben / ende ick bevinde / o Heere / dat ick my soo veel te neerstiger moet begeven tot een goet ende Godtbyzuchtigh leven / hoe ick meer van uwe milde handt / al ben ick dies onweerdigh / ontfanghen heb. Voorts is my veel te voren gekomen / het welck ick ter eeren van uwen Goddelijcken dienst sal konnen te werck stellen / het welck ick als-nu in de tegenwoozdighheyt van uwe Goddelijche Majesteit neme te doen N.

6. Van geenen tijt omnuttelijck over te brengen.

Ten seften/ich sie dat ick groot acht moet nemen op den tijdt die ghy my verleent hebt ; want desen seer kostelijck is / ende geensins te herhalen : waerom ick den selven aldus bedeylt heb; ten eersten/ge-tijck dit mijner zielen saligheyt nut ende profijtelijck soude mogen wesen / ende voorts naec het uytwijzen van de rechte redene / ende soo veel als mijnen eben-naesten van my soude mogen bereytschen.

7. Van goet geselschap te verkiezen.

Ten sebensten/aengesien datter niet gebonden en wort/dat so seer helpt tot een goet leven/als het verheeren met goede mensché; so sal ick dusdanige verkiezen / die ick wel wete dat uwer Godlijcker Majesteit getrou zijn : en daeromme die sulchs niet en zijn/sal ick niet alder neerstigheyt schouwen. Want het quaet gaet allengshens voorts / ende kan u niet aengenaem wesen; ghelijck oock aen geenen goeden Vader / oft Prince kan behagen dat sijnen sone oft onderfaet/met sodanige menschen verkeere/die niet anders en begeeren dan raedt te slaen / hoe den sone sijnen Vader soude mogen vermoorden/ oft den onderfaet sijnen Koninck wederspannig vallen. Want dit selve doen de goddeloose menschen/ ons verwechende en lockende tot de sonde / waer door Christus onsen Saligmaker wederom gecrupst/ende wy wederspannig aen u mijnen Heere ende Godt worden.

8. By selven sekeren wette staen

Ten achtsten/ ende op dat dese propoosten vast ende geduerigh mochten zijn / neme ick Ten eersten voort

booz my/ hier af met mijnē Biecht-vader alle heer-
 thien dagen te handelen. Ten tweeden/ op dat ick 't
 selve beter te wercke mochte stellen / so stelle ick my
 selven dese pene van een aelmoesse upt te deplen/ ten
 3p dat ick dit N. gedaen hebbe. Ten derden/ is 't sa-
 ke dat het mijnen Biecht-vader goet sal binden/ sal
 ick my selven booz eenen tijdt verbinden / met eene
 belofte van een sekere penitentie te doen/ in ghebal-
 le ick in gebzecke ben van te volbrengen 't gene ick
 booz-genomen hadde. Ten vierden/ ick neme booz
 my dit selve daghelijcks 's mozghens te herlesen.
 Ten vijften / ten minsten alle weken oft maenden/
 dit noch aendachtelijck te oberleggen.

Gebedt, om te verkrijgen volherdigheydt in
 ons goet voornemen.

O Heere Godt, Koninck der Koningen, ende Heere
 der heyrkrachten, ick belijde u in de teghenwoor-
 digheydt van u geheel hemelsch heyr, dat ick uwer God-
 delijcker Majesteit tot noch toe wantrouwigh geweest
 heb, daer ick nochtans ontallijcke weldaden van uwe
 milde ende liberale handt ontfangen heb, dewelcke ick
 niet tot uwen dienst, maer wel om tegen u op te staen,
 gebruyckt heb. O Vader der barmhertigheydt, weest
 mijns genadigh; want het is my hertelijcken leedt dat
 ick gedaen hebbe, ende ick kome met den verloren So-
 ne ootmoedelijck gratie versoeckende, ende worpe my
 ter aerden voor den throon van uwe glorie, aensiet het
 maecksel uwer handen. Siet ick versake den duyvel, de
 wereldt, ende alle de pompe der selver, ende neme dit
 voor my N. N. in uwe teghenwoordigheydt, ende te
 schouwen dese N. occasien, door dewelcke ick so dick-
 wijs gevallen ben. Ick wete wel dat ick in den dagh des
 oordeels niet en sal hebbē, daer ick my mede sal kunnen
 ontschuldigen; want ghy hebt my den wegh gewesen,
 die ick moeste doorwandelen, ende dat meer is, hebt my
 meer dan andere menschenghedaen, uwe wetten ende
 oordeelen besonderlijck my openbarende, ende sonder-
 linge gratie daer toe gevende om het selve te volbren-
 gen. Ende voorwaer waer 't saecke dat ick het hondert-
 ste deel ghedaen hadde, van het ghene dat ick voor de

Luc. 15.

werelt gedaen ende geleden hebbe, ick soude volcomelick uwe wet onderhouden hebben, ende soude ontwijfelijk onder uwe vrienden ende getrouwe dienaers gerceekent hebben gheweest; maer ick en ben als-nu niet weerdigh genoemt te worden uwen sone; maer maeckt my een van uwe huerlingen, ende geeft my uwe gratie door het bloet van uwen eenigen Sone Christus Jesus, waer door ick dese goede propoosten mach volbrengen, ende u, ende Christus uwen Sone, ende sijne alderheylighste Moeder mach dienen, ende met u in der eeuwigheyt leven, Amen.

Schiet-Gebedekens.

Psal. 118.

Ick heb ghesworen ende een vast opset ghemaect te bewaren de oordeelen uwer rechtveerdigheyt.

Psal. 61.

En sal mijne ziele Gode niet onderdanigh zijn? want van hem is mijne saligheyt.

Psal. 118.

Ick ben bereyt ende niet beroert om uwe geboden t'onderhouden.

Ibid.

Mijne ziele heeft lust gehad om te begeeren uwe geboden tot alle tijden.

Ibid.

Den wegh der waerheyt hebbe ick gekoren, uwē oordeelen en hebbe ick niet vergeten.

Ibid.

In alle mijn herte heb ick u ghesocht, en wilt my niet verstooten van uwe geboden.

Remedie tegen de scrupulen.

De dupbel
volgt en
quelt den
sondaer die
hem wilt
bekeeren.

Daer upt
datmen sal
bemercken
oft de be-
nauthepdt
des herten
van Godt
oft van
den dup-
bel komt.

DEn dupbel heeft voer eene ghewoonte / ghelijck het serpent listelijck op de hielen te volghen den sondaer / die van hem blucht / den selben met scrupulen en benautheden der consciencie quelijck ende moepelijck te vallen / ende sijn herte / in't welck Jesus Koninck des pens ende vzedes begheerde nu te rusten / ongherust te maecken: zijt ghy van wille hem te hooren / ende onderdanigh te wesen? oft wel / wilt ghy sijne bedriegelijckheden en balschen aerdt leeren kennen; en onderscheyden oft dese benautheden van God oft van den dupbel zijn? Bemerckt: En is God niet het waerachtig licht / verlichtende alle menschen / in't welck geene dupsterheden en worden

wozden gebonden. Gaet tot hem/ende hy sal u ver-
 lichten; neemt uwen toeblycht tot hem dooz uwe
 gebeden / en dat soo dickwils als ghy houdt. Den
 dupbel ter contrarien stroyt dupssternissen/ beroert/
 en ontstelt het herte/want hy den prince is der dups-
 sterheden. Daer-en-boven / en is den Heere niet
 onsen peys? ende en heeft hy niet gegeven vrede aen
 de menschen van goeden wille? laet u dan vastelijck
 boren staen / dat het gene dat den inwendigen peys/
 ende vrede des herten turbeert / van den quaden is.
 Godt is oock de waerachtige liefde; gemerckt dan
 dat dese de vzeese verjaeght / leght af alle onbol-
 maeckte ende slabelijcke vzeese / ende berstout u te
 gaen tot hem / die u soo minnelijcken noot / seggen-
 de: Komt alle tot my die beladen ende belast zijt/en-
 de ick sal u vermaken.

Matth. 11.

Alle de scrupulen wozden tot dese naerbolgende bedeylingen gebrocht: eenige raken de biechte. Te-
 ghen dese / oberpeyst in den eersten / wat dat Godt
 dooz het gebodt der biechte/ van u berepocht; is het
 pet dat ghy op menschelijcke maniere met goeder
 trouwe / en ongebeynst u aen den Priester sout ope-
 nen? in sulcker voegen dat hy hier dooz tot kennisse
 uwes staets mach komen? want aengesien dat nie-
 mant van alles in 't besonder en kan gedachtig we-
 sen / en sijt ende en eet ghy u selven niet op dooz ee-
 nen sotten arbejdt? wie isser die met den Propheet
 niet en moet bidden om van sijne verborghen ende
 vzeinde sonden gesuybert te wesen? Doozwaer nie-
 mant. Gemerckt dan dat dit so is/ te vergeefs is 't
 dat ghy alle uwe boozleden wercken / &c. wilt in-
 dachtig wesen/en so nauw ondersoeken / aengesien
 datter naer alle deboit en neerstighejdt altijd noch
 eenige bedecht ende verborghen sullen blijven/en im-
 mers niet kond weten / oft ghy haet oft liefde weer-
 digh zijt. Daerenboven / ghy weet uyt de een-stem-
 mige leeringe der Doctoren/ dat naer een biechte
 niet behoorlijcke neerstichejt gedaē/u anders niet en
 staet te biechten/dan dat gy seker zijt gedaen te heb-
 ben. Ten 2. dat daer groote sonde in gelegen is. Ten
 3. dat ghy daer van noyt uwe biechte gesproken en

bedeyling-
 ge der
 scrupulen.
 Gemedien
 reghen de
 scrupulē die
 uyt de
 biechte
 spruyten.

Den scrupulusen
moet ghe-
hoozsaem
sijn aen sin-
nen biecht-
bader wilt
hy victorie
berkrij-
gen.

hebt/en dat so seker/ dat ghy 't soud derren sweeren.
Dooz al/ weest gehoozsaem aen den Medecijn/ die u
Godt gegeven heeft / ende houdt dooz seker (welck
doch het gheboelen is van alle erbaren ende wijse
Heeraers) dat alleen den onderdanigen in dit stuck
victorie sal behalen. Ten 4. en weet ghy niet dat den
Heere dooz den Biecht-bader tot u spreekt / ende u
bebeelt dat ghy u sout gerust houden? wilt ghy hem
dan wederspannigh zijn?

Remedie
tegen de
scrupulen
die spruyt
uyt twijfel-
selachtighe-
it des
leetwesens
der sonde.

Ten tweeden/ dooz so veel als aengaet het berouwen
der sonden / twijfelt ghy oft zy u oprechtelijck leet
zijn? uyt wat oorzake? wilt ghy dan dooz dese of dier-
gelijckie naderhant Godt noch vergrammen? ghy
antwoort my/ Neen; maer u overhomen dschijls
begeerten ende gedachten: 't is den dubbel die u dese
ingeeft / ende u aenlocht tot het volbrengen der sel-
ber / verstoofte ende verachtse / indachtigh dat ghy
eens vastelijck dooz u ghenomen hebt / Gode aen te
hanghen / ende hem te dienen; noch soo dwaes ende
uytsinnigh niet en zijt / dat ghy 't al / oock u welba-
ren ende eeuwige salighejdt wilt verwerpen. Ver-
nieuwet dit propoost alle morgen-stonden / ja oock
dickwils binnen den dage/ende besit alijt uwe ziele
in verdujdighejt. 't En is niet te verwonderen/ dat
ghy gelejd wort/ dooz uwe gedachten / tot het gene
dat u gewoon is geweest; de gewoonte brenghet dit
mede: dooz dese gheschiet / dat somtijdt in ons ghe-
merckt wordet eenige onbetamelijcke beweginge oft
roeringe des lichaems/ dat wy onbedachtelick spre-
ken / ende van sonden aen her-roepen 't. Maer ick
hoore u klagen dat ghy geen leetwesen en geboelt:
mogelijck geschiedet oock dickwils / dat ghy geen
vermaeck oft gheneuchte en gheboelt/ als ghy dooz
haet oft grammoeidighejdt ghesondicht hebt: ende
niet teghenstaende / hoe ghy die min gheboelt/ ende
vrywilligh ghesondicht hebt / soo veel te swaerder
is uwe sonde. In sulcker boeghen oock/ hoe dat ghy
dickwils min u berouwen gheboelt / hoe 't selve dooz
Godt meerder ende volmaeckter is: want wat is
het berouwen? anders niet dan een versaecken der
sonde/ wenschen dat die noyt geschiet en ware/ noch
doozt:

Wat dat
leetwesen
der sonden

booztaen die niet te willen doen; gelyckerwijs om is/en waer
beswaert ende beschuldicht te wesen van eenighe in gelegen.
sonde/het is genoegh te begeeren oft te wenschen die
volbrocht te hebben.

Ten derden / de scrupulen spruyten hier upt / dat Remedie
pement aen Godt niet volbaen en heeft. Wilt ghy tegen de
boldoen? ghy sult meer boldoen/ dooz een werck dat scrupulen
niet liefde gheschiet / dan dooz dupsendt andere upt die upt de
bzeese gedaen; ja dit werck upt liefde volbrocht/ sou- ge der son-
de konnen soo krachtigh ende innigh wesen/ dat het den spruy-
alleen soude afsnemen de sonde/ ende ontsaen van de ten.
schuld der pijnen. Seght my doch eens/ in wat ma- kracht der
niere hebt ghy Godt vergramt? een ander bemin- wercken
nende/hem hatende: seght nu eens upt der herten en die upt liefs-
ongebeynst/ Ich hate ende versake u werelt/ met al de geschied-
dat u aengaet; en u mijnen Heere mijnen Godt/ wil den.
ich getrouwelick beminnen; ghy hebt hem versoent:
maer ghy vergramt hem/ is 't dat ghy hem onma-
tigh bzeest/ is 't dat ghy van hem mis-trout/ van
sijn geloobe/en van sijne liefde. Segt my noch eens/
wilt ghy van God beminnt wesen? beminnt hem: ende
hoedanig ghy God t' uwaerts wilt hebben/ draeght
u sodanigh tot hem: Ich/ seght hy/ beminne de gene Den scrup-
die my beminnen. Het meeste gebodt is van de lief- puleusen
de/ ende ghy draeght u als oft het van bzeese ware. moet met
eene reso-
lutie voort

Ten vierden / den anderen is niet alsulckie be- gaen in al
nouwtheit des herten bevangen/ dat hy in alle saken het gene
tast / als eenen die in dupssternissen wandelt; ober al daer hy
ende in alles bzeest hy te misdoen. Hoozt een koozt niet seker
vermaen: Hebbende gesproochen uwe biechte / ende en is pe-
een opset ghemaect van Godt te dienen / loopt in rijckel in
den wegh sijnder geboden/ ende verbzept u herte; gelegen te
schout 't gene/ daer ghy seker in weet perijckel gele- wesen.
gen te wesen / ende is 't dat ghy daer van niet heel Psalm 90.
seker en zijt; Gaet boozts/ ende ghy sult bze wandel- Den scrup-
len op d' Adere ende den Basiliscus/ en ghy sult ver- puleusen
treden den Leeuwe ende den Dake; ende weet dat moet doen
den Heereijnen Engelen u beboelen heeft / op dat sp- gelijk
u souden bewaren in alle uwe wegen/ ende dat zy in boozsichtia-
haer-lieder handen u sullen draeghen/ op dat ghy ge persoos-
hy abouturen uwen voet niet en stoot aen den steen. nen in
twiiffels-
wereltsche
saken.

De dubbel
wozt meest
dooz vers-
smadē vers-
woinnen.

Den scrup-
puleusen
moet
schoutwen
't gesel-
schap van
andere die
daer mede
oock ge-
quelt zijn/
moet hem
oock ont-
houden bā
boecken te
lese die van
de sonden
handelen.
In wat
maniere
en aen wiē
hy de qua-
de gedach-
ten moet
biechten.

Ne den
scrupuleus
sen hem
dragen sal/
als hy
breest te
herballen.

Siet wat dat Godtbzuchtige en boozsichtige man-
nen doen in twijfelachtige saken / wat dat ghy een
ander sout raden; ende doet het selfste. In 't gemeyn
vermaen ick u/wilt u betrouwen in Godt stellen/en
wederstaet bzomelijck den boosen vyant/maer meest
hem berachtende ende versmaedens-wijs / als van
eenen bassenden hondt uwe gedachten af-heerende.
Wacht u wel van te wijcken of hem pet toe te laten/
dooz dickwijls biechten/beraden ende ondersoecken
uwer sonden: want dat en is anders niet / dan uyt
dusstermissen licht willen trecken; dan in de vuplig-
heyt of gedachtenisse der sonden te wentelen/en daer
uyt repnighcyt soecken. Schout oock het geselschap
der genen/die met scrupulen of diergelijcke benout-
heden des herten gequelt zijn/ als oock het gebzuyck
der boecken / die de Casibus conscientiae van sonden/
oft van de swarigheden der conscientie handelen:
maer boven al / uyt den raet uweg Biecht-vaders/
versmaet de quade gedachten / die u inballen; ende
hout dit booz een secker teecken datse u mishagen/
dat ghy in dese niet en consenteert: en ober sulks het
en is niet geraden/ datmen die anders/ dan in 't ge-
nerael ende aen eenen boozsichtigen Biecht-vader
te kennen ghebe/ende alsoo dickwijls als ghy dooz't
versmaden u afgekeert sult hebben van het ingeben
ende de dussterheden der sonden:keert u van stonden
aen dooz een geduerigh gebedt tot Godt; want hy is
het waerachtigh licht/ ende dooz sijn licht/ sult ghy
't licht sien. Treckt uyt alle occasie van danck-seg-
ginge ende liefde tot hem; eensdeels bemerkende
dat ghy van de boozleden sonden ontslagen zijt: ten
anderen dat ghy van de tegenwoozdige ende toeko-
mende bewaert wort. Is 't saecke dat u den dubbel
ingeeft het perijckel van te herballen/ boozhouden-
de 't gene dat ghy mogelijck sult moeten lijden / oft
berliesen om de sonden t' ontgaen / wacht u van dit
in 't bysonder t' ondersoecken / maer in 't gemeyn
offert Gode u herte t' eenemael op/weest secker en-
de gerust / dat de goetheydt Godts niet toe laten
en sal / dat ghy boven uwe macht bekoozt sult
worden/ ende is 't saecke dat hy u den last oft
het

het pack opleghet / dat hy u 't selbe door zijne gratie
 sal helpen dragen/ende licht maken. **Boben** al woest **Hy moet**
 uwen Biecht-vader als aen Godt gehoorzaem / ge- **synen**
 merckt datter geschreven staet : **Die u lieden hoort/** **Biecht-**
die hoort my; want is de waerheyt waerachtigh/soo **vader ge-**
en sult ghy in den dagh des oordeels niet kunnen be- **hoorzaam**
schuldicht worden/dat ghy synen wille ende gebodt **zyn.**
niet volbracht en hebt.

*Oeffeninge by maniere van Gebedt voor eene
 scrupulense ofte door tegenspoet be-
 druckte ziele.*

U We Heyligen Heere, hebben eenen wonderbaren
 wegh gevolght dienende aen uwe geboden : Want
 wat isser meer te verwonderen dan te wandelen door
 het midden der baren, ende te ontvlieden het sweert van
 Pharao? wat is wonder-baerder, dan te seggen aen de
 huylende zee, Swijgt ende hout u stil, ende dat van ston-
 den af, de baren worden getemt, ende de schuymende
 tempeest, in eene groote stilte verandert, en uyt veel ten-
 tatiën winste worde getrocken? en al is 't dat de legeren
 der krachten deser duyfsteriffen tegē opstaen; nochtans
 onbevreesst te blijven. Voorwaer te verwonderen zijn
 uwe wercken! ende mijne ziele false al te wel bekennen:
 maer cylaes! fiet mijne vyanden hebben my omringelt,
 ick ben gedreven in 't vlacke der zee, ende de tempeest
 overvalt my! niet wetende waer ick my keeren oft wen-
 den sal; ick sie alleen de haven van uwe bermhertigheyt
 open: tot de welcke ick mijne oogen slaë: ende sult ghy ô
 Godt van alle troost u aensicht van my kunnen af-kee-
 ren, op dat ik gelijck soude wesen, aen de gene die dalen
 in de diepte? Wat sal 't u baten, is 't dat ghy my te niet
 doet, die ben een werck van uwe handen? O ongepaelde
 Goetheyt! mijnen Godt, uwen wille en is niet datter ye-
 mant verloren gae, noch ghy en verblijdt u niet in de be-
 dervenisse der levende! och hoe dickwijls hebt ghy my
 vermaent dat ick op u soude betrouwen! uwen Konink-
 lijcken Propheet die roept tot my, en segt: Hoopt in den
 Heere, en doet goetheyt: maer door wiens behulpsaem-
 heydt sal ick ellendigen mensch, wiens sinnen van mijne

Hoe men!
in regens!
spoet sijne
toenlucht
tot Godt
soecken
moet.

kintsche dagen af, genegē zijn geweest tot quaet, eenigh goet kunnen doen? maer wederom gevoele ick mijnen moet versterckt, wederom hoore ick uwen Propheet tot my roepen: Hoopt in hem, en hy sal 't doen. Maeckt dan Heere dat ick allen mijn betrouwen op u alleen stelle: werckt ghy het goet in my, want ghy oprecht en louter goet zijt: doet bermhertigheyt aē uwē katijvigē dienstbode; want ghy bermhertigh zijt, en sult my saligh maken, en in der eeuwigheyt sal ick uwe bermhertigheden singen: want gelucksalig zijn alle de gene, die in u hopē; gelucksaligh is den mensch, wiens hulpe en onderstant van u komt; gelucksaligh is de ziele, die soodanige opklimminge by haer selven heeft versint en overleyt in dit dal der tranen; door de welcke zy wort verheven boven de hoogheyt der aerde, boven alle de Engelen, boven al de hemelen: vernaerdert haer selve tot u, werpt haer geheel in u, en omhelst u; want ghy t'eenmael goet zijt, u grondeloofse bermhertigheyt en ongemeten goetheyt over alle uwe wercken zijn inder eeuwigheyt: want ghy en bemint niemant, en verlaet hem daer na; ghy en roept niemant tot u, ende verstoot hem; ghy en noot niemant, die ghy daer na met ydel handen ende onbegaeft van u wegh seynt; ghy en gebiet ons niet op u te steunen, ende treckt u van onder wegh, op dat onse vyanden met ons soudē spottē, seggende: Hy heeft in dē Heere gehoopt, dat hy hem helpe, dat hy hem verlosse, want hy begeert hem; of wel dat sy vragen dien boosen: Wie is 't die u sal ontweldigen ende trecken uyt mijne handen? want ghy de waerheydt zijt, mijnen Godt, en goedertieren aen de gene, die in u hopen; ende noyt en is 't gesien geweest, dat yemant op u heeft betrouwt, ende dat hy verlaten is geweest. Waerom dan mijnen Godt, ik sal op u mijn betrouwen stellen, ende ick en sal niet beschaemt blijven: in u Heere sal ick hopen, ende in der eeuwigheyt en sal my geene schande geschieden; noch mijn vyanden en sullen my niet bespotten: want alle de gene, die u verwachten, en sullen niet beschaemt gemaect wordē. En is u Heere (die de nieren en hertē ondersoekt) niet bekend, dat ghy alleen zijt mijn verlangen? want verbeydende heb ick u verbeyt Heere met uwen Propheet; ende hy heeft my gescyft dat ghy op hem hebt gelet. Ick bidde u, o Vader,

Maer door
de ziele bo-
ven de En-
gelen ver-
heven
moet.

Gewichtis-
ge redene/
waerom
men sijn
betrouwen
op Godt
stellen
moet,

let, ende neemt oock achte op my, ende gunt oock eene kleyne segeninge aen my uwen verloren sone: want ick hebbe in uwe bermhertigheden gehoopt, ende die in u hoopt sal uwe bermhertigheyt omringen, ende nu voort-aen sal ik voor u leven ende niet voor my, uyt gantscher herten in u betrouwen, aengesien dat ghy de door voor my gestorven zijt, ende duysent-mael u selven my gegeven hebt, ende sonder mate meer bemint hebt dan ick my selven, mijnen Godt, Vader der genaden, ende Godt van allen troost.

Protestatie voor den morgen-stondt, tegen de aenstaende tentatien ende scrupulen.

Ick bekenne in uwe tegenwoordigheyt mijnen Godt voor uwe Engelen, ende Heyligen, ende voor al u hemels hof, dat ghy my eenen Godt sult wesen en ick uwen getrouwen dienaar, tot den uystersten dagh mijns levens: want ghy zijt mijnen Heere, ende ick uwe slave; ghy zijt mijnen Vader, ende ick uwen onweerdigen sone; ghy zijt mijnen loon, maer al te groot ende rijk voor my, ende noyt oore en heeft gehoort, noch ooge gesien, noch menschelijck verstant begrepen, 't gene ghy voor my bereyt hebt: Ende niet tegenstaende dat die dingen groot ende veel in 't getal zijn, nochtans ghy zijt onsprekelijck meer weert, dan alle uwe gaven: want ghy zijt mijn deel, ende kostelijck erfgoet. Om uwent wille dan als pelgrim, ende uytlander, sal ick gaen, ende loopen in den wegh van uwe geboden, om dies wille dat ghy mijn herte hebt verbreydt. Is 't datter eenigen vyant my lagen leght, op my valt, my aenlockt, vervaert maeckt, oft listelick soeckt 't onderkruypen, ghy alleen sult mijne vreesse zijn, mijne hope, ende mijne liefde. Ick hebbe u uytgelesen voor mijnen Heere, ende den duyvel afgesworen, ende mijne ziele blijft aen u gehecht: ende wie sal my af-scheyden van uwe liefde? hoe soude ick u kunnen verlaten Fonteyne aller goet, ende van selfs loopen in eenen af-gront van alle quaet? hoe soude ick u kunnen haten, o oneyndelijcke goetheydt? soo langhe al s'ier leven in my sal wesen, soo en sal ick van mijne onnooselheydt niet af-wijcken; noch en sal yet voor goet houden, van al dat u mis-haghen kan,

*Dijst de
uytverke-
renen.*

noch en begheere datter van mijnent wegghen yet voor
fulcks gehouden worde, 't en zy dat ick eerst hemel en
aerde, de H. Maget MARIA, d' Engelen ende uwe Hey-
ligen, ende alle creaturen die mijne getuygen zijn ghe-
weest, aengeroepen hebbe om het selve te getuygen, en
in hunne tegenwoordigheyt u verloochene mijnen God,
ende verkieſe alle quaedt voor u, die zijt alle goet, de
bitterheydt voor de ſoetigheydt, uwen haet voor uwe
liefde, ten laetſten de doot ende den eeuwigen rouw,
voor het gheluckſaligh eeuwich leven ende vreught in
u; ende van u mijnen Godt ende mijnen al.

Oeffeninge voor den ſcrupulufen.

Ick hebbe geſeyt dat ik belijden ſal aen u Heere, mij-
ne onrechtveerdigheydt, ende ghy hebt vergeven de
boosheydt van mijn miſdaet: Ick hebbe geſeyt, ende van
ſonden aen hebt ghy uytgeſprokē een trooſtlijk woort,
ſeggende: Uwe ſonden worden u vergeven, want ghy 't
op my begeert hebt, en my hebt bemint. Wie en ſoude u
niet beminnen, o grondeloofe goetheydt! want ghy my
opent de ſloten van uwe bermhertigheden, ende met de
beke uwer genade hebt ghy my overwatert en geſuy-
vert. Wat ſoudt ghy anders moghen doen, ô Vader der
bermhertigheden? gemerckt dat ick weet dat ghy my
verbeyt hebt van der eeuwigheyt, en geſocht dat ik van
verre ende vremde landen tot u weder-keeren ſoude:
aengeſien dat ghy dry-en-dertigh jaren in deſe plaetſe
vol ſchrooms, ende woefte wilderniſſe my hebt geſocht
met arbeyt ende liefde. Wat kont ghy anders doen, dan
uwen boetveerdighen verloren ſone t' omhelfen? ende
het roockende vlas niet geheel uytbluſſchen, noch het
gekroockte riet t' eenemael in ſtucken onder de voeten
treden? maer mijne hant te vatten, my te bewaren, my
die gevangen ben, ende in duyſterniſſe ſitte, uyt de ban-
den ende het huys der gevanckeniſſe te geleyden. Maer
waer uyt bemercke ik dat ghy my bermhertigh zijt ge-
weeft? dat ick genade in uwe oogen hebbe gevonden?
Ick weet wel, dat ick verre van u was, ende dat eenen
ſterck-gewapenden my hadde gebonden; ende op mijn
onverſiens ghy (want door niemant anders en kan dat
geſchieden) hebt mijne banden in ſtucken gebroken, op
dat

Wetrouwe
op Godt /
ſpruytende
uyt ſijne
liefde tot
ons ende
ſijne wel-
vaden.

Iſa. 42.

dat ick van selfs soude komen tot de suyveringhe des leerwesens, op dat ick u offeren soude een vermorwet ende gebrijfelt herte, ende eene offerande des lofs; ghy hebt my getrocken met de koordekens van Adam; met de bandekens van liefde, op dat ick komen soude, ja loopen naer den reuck van uwe speceryen ende salven. Wat is 't anders tot u komen, dan te verlaten ende te verfoeyen de gewoonlijke conversatie ende gemeynschap, dan u te beminnen, die my van der eeuwigheyt hebt bemint? ende wat is u te beminnen, dan u te wenschen uyter herten allengoet; ende van u door eenige sonde noyt verscheyden geweest te hebben? dan bereet te wesen alle uwe Goddelijke geboden te onderhouden, verachten alle aertsche saken, en liever alle geschapen dingen af te gaen en te verliezen, dan u te vergrammen, geerne met u te redenen, u Godlijk woordt te hooren.

Teken
van eene
waerach-
tige beke-
ringe/ en
van de
gratie
Godts.

Gemerckt dan, dat ick dit door uwe gratie in my gevoele; soo late ick my voorstaen, ende hope eenighints uyt u te wesen: want die uyt u is ô mijnen God die hoort uwe woorden; want uwe uyt spraken zijn soeter dan honigh ende honich-raten. Ick sal dan hooren wat dat ghy in my spreekt, ende en wilt my niet beschamen ô mijne Hope, ende ick betrouwe dat my, in u hopende, geen kranckheydt en sal bevanghen, wel is 't waer dat ick niet en wete oft ick liefde oft haet weerdigh ben; maer aen wien is dat bekend, daer uwen Apostel oock vreesde, als hy aen d'andere soude gepredickt hebben, selve verworpen te wesen: ende hoe wel ick duysendt-mael hadde gebiecht, soude nochtans geloof-seecker wesen, dat ick daer van onseker ben, ende niet en wete oft ick u behage. Maer dit en moet my niet beanght maken, aengesien ghy zijt de eeuwige Wijsheyt en Goedtheyt, ende hebt begeert dat ons dit onbekent soude wesen, om dat het ons profijteliijcker is, en dat wy betrouwen souden op uwe ongemeten liefde tot ons. Och oft dese gestort en verbreydt wierde in mijn herte, op dat hy daer uyt soude bannen alle vrees, dewelcke door dickwils biechten ende ondersoecken, niet vermindert, maer eer vermeerderd wordt; aengesien sy daer uyt alleen haren oorspronk neemt: die is 't die mijn verstant verduystert, mijne memorie turbeert, krenckt mijnen wille, en alsoo komt

komt te begeven in 't ondersoecken, en als ick arbeyde om tot klaerdere kennisse mijnder sonden te geraken; om die te mogē verfoeyen en door de biechte af te leggē, mijn verstant wort verdooft, mijne memorie ontstelt, en den wille verflout door de groote benouwtheydt, die my bevanght. Waerom is 't dan dat ick inwendighlijck so gepijnigt en gespannen worde, en wentele in de vuylicheden mijns levens? is 't om u hier door te behagen Heere? verre zy 't van daer: want ghy gebiedet en bevelet datmen uwen Stadt-houdere gehoorfaem soude wesen: den genen van hun, die u-lieden hoort, die hoort my, en die u-lieden versmaet, die versmaet my: Is 't om vrede en ruste des gemoets te bekomen? maer wie isser die aen u, en uwe Stadthouders wederspannigh is geweest, en die verkregen heeft? oft wel is 't om dat ick ten langen laetsten so verre geraken soude, dat ik door mijn eygen oordeel en veel ondersoeckens geruft soude wesen, als gerechtveerdicht in uwe tegenwoordigheydt? maer hier tegē hebt ghy geseyt: Dat alle die leeft voor u niet gerechtveerdicht en sal wesen, en dat nademael wy 't al hebben volbrocht, zijn onnuttige dienst-boden: voorwaer en is 't dan niet beter dat ick volge den leyts-man ende onderrechter, dien ghy my hebt gegeven? maer eylaes! die en weet niet mijne benoutheden, maer u alleen, o ongemeten goetheyt, zijn die alle, ja oock die noch te geschieden staē van der eeuwigheyt bekend geweest, eer ghy oyt bevolen had, dat ik aen dese als aen u-lieden gehoorfaēheyt soude bewijfē: noch gy en laet die tot geenē anderē effecte oft eynde geschiedē, dan om my te proeven ende te suyveren, gelijk het gout in het forneys der tribulation, en dat ick klaer blincken soude in uwe tegenwoordigheyt, en voor de oogen der mensche. Daeren-boven al dat my van den vyant ingegeven word, en zijn mijne wercken niet, noch en besmetten mijne ziele niet meer als wel doende sonden van andere die ik hebbe gehoort, oft sien geschieden. Maer gemerckt dat ick yverigh ben geweest voor u, ende de onbevlecktheydt des herten hebbe bemint; hier door worde ik gesuyvert, hier door so worden mijne verdiensten voor so veel vermenighvuldicht, als ick gevoele dat sy my om uwe liefde mislagen. Maer ick twijfele oft ick voorsichtelijck en

Waer upt
het komt/
datmen uwe
wendigh
gequelt
wordt ende
ongerust
is.
Luc. 10.

Psal. 142.

Doet goet
het is in de
scrupulen
te herwin-
nen/ eenen
leyts-man
te volgen.

en oorboorlijk mijn officie hebbe bedient: hier op hoore ik u antwoorden, ende verbieden: en wilt op uwe eygen vernufttheyt niet steunen; ende ick bemercke datter niet sekerder noch geruster en is, in eene duyftere ende onsekeres sake, dan met ootmoet sijn verstandt aen andere r'onderworpen, sonder te willen alleen wijs wesen, ende hooveerdelijck op sijn eygen oordeel oft sinnelijckheyт betrouwen. Maer mijne vreesse houdt my voren, andere saken dan ick van den Medecijn, van den Leydts-man, oft van den Engel door u gesonden (want soo hebt ghy den Priester geheeten) en worde geleert: hoe blijve ick dan aldus twijfelachtigh hangende, oft ick uwen wille, **Men moet op sijn eygen verstant niet steunen/ noch sijn eygen wille volgen.** Heere, oft mijnen eygen wille moet volgen? oft ick in een sake die my aengaet, op mijn eygen verstant, oft op eens anders (gelijckerwijs alle geleerde en voorsichtige raden) moet betrouwen? Ick bidde u, o Heere, en wilt niet in 't oordeel oft recht treden met uwen knecht, want ik en kan niet een voor duyfsent antwoorden; niet-te-min hoewel ik u hebbe vertoornt, ghy doet my nochtans hopen op uwe bermhertigheyт, en niet en isser dat ghy straffer sult wreken dan mijn mistrouwen en wanhopen van uwe genade, die alle dingen voor my geschapen hebt, ende voor my geleeft, en gestorven zijt, op dat ick in u soude hopen, ende op u alleen mijn betrouwen stellen. Is 't mogelijk dat een vrouwe haer sprakeloos kint soude vergheten, dat sy de vrucht haers lichaems **Isa. 49.** niet en soude ontfermen? en al waer 't dat sy 't vergate, ghy en kondt nochtans my niet vergeten: want wy en **Dan. 9.** storten onse ghebeden niet in onse rechtveerdigheden voor u aensicht, maer in u veel bermhertigheden Helpt ons dan Godt onsen Salighmaker, en om de glorie uwes naems Heere verlost ons, ende weeft versoenelijck over onse sonden om uwen naem, Amen.

Schiet-Gebedekens.

Siet ghy zijt ghesont ghemaect, en wilt voort-aen **Ioan. 3.** niet meer sondighen, op dat u niet arghers en gheschiede.

Ick hebbe u mijne misdact kennelijck ghemaect, ende **Psal. 31.** en hebbe mijne onrechtveerdigheyт niet verborgen: Heere wischт uyt mijne boosheyт.

Ick

- Luc. 15. Ick hebbe in den hemel gefondigt ende voor u, ende ick en ben nu niet weerdigh uwen sone genaemt te worden, maer maeckt my als een van uwe huerlingen.
- Psal. 18. Wie verstaet de misdaden? suyvert my van mijne verborgentheden, ende spaert uwen dienaar van vremde sonden.

HET VII. CAPITTEL.

Vande Voldoeninghe, welck is het derde deel der Penitentie.

- Exod. 22. **D**E kinderen van Israel hebben den tijdt van drie daghen besteedt om te komen tot den bergh Gods Oreb / om aldaer Godt den Heere offeranden op te dragen. Dese drie dagen / konnen in 't geestelijck verstant genomen worden / gelijk boven geseydt is van het Berouw / Biechte / ende Voldoeninghe. Ende aengesien dat wy van de twee eerste ghesproken hebben / volghet dat wy van de Voldoeninghe nu spreken / dewelcke volmaecht wordt / dooz de wercken die den Engel Raphael aen Tobias gerecommandeert heeft / als hy seyde: Goet is het gebedt / met het vasten ende aelmoessen.
- Tob. 12. **V**oldoeninge wordt volmaecht dooz bidden / vasten / en aelmoessen geven.

Want die drie wercken van Voldoeninge / worden seer beguamelijck als drie remedien gestelt tegen de drie quaden dewelcke de werelt mede-brenghet: dooz het vasten / de begeerlijchheyt des vleeschs; dooz d'aelmoessen / de begeerlijchheyt der oogen; ende dooz een ootmoedigh gebedt / wordt de hooberdicheyt des lebens genesen. Den Heere hadde een gebodt gegeven dat de brandt-offerhande / op den altaer verbrandt soude worden den geheelen nacht / tot 's morghens toe / ende dat den Priester die aschen van deselve / uptetrocken hebbende sijne Priesterlijke kleederen / ende andere aennemende / soude dragen bukten den heyl-leger / in de alder supberste plaetse / om het selve aldaer te doen verteeren tot den voncken toe / dooz een ander byer nochtans / dan van de heylige plaetsen. Wat wordt ons dooz dese figure anders beteekent dan den brandt-offer van u selven / ende dat alle uwe sonden den tijt van den nacht deses lebens / verbrant moeten worden dooz het byer der

Levit. 6.

der hepliger plaetsē/dat is/van de liefde: Maer is 't sake datter noch pets 's morgens reſteerde/dat ghy u moet vertreckē buptē den heyzleger/upt-treicken=de het kleet van dit ſterbelijck lebē/ het welck aldaer met het vier van het vagebier geſupbert ſoude mogen wordē/tot dat alle de ongeluckelijcke blebelingē van de ſondē geheelick verteerť ſoudē ſijn/en tot dat ghy tot den laetſtē penninck toe / betaelt ſult hebbē.

Wy ſullen dan/ booz al van het vaſten/ende penitentie ; daer nae van de aelmoeſſe / ende ten laetſten van 't Gebedt (want dit breeker verklaringhe van noode heeft /) handelen.

M E D I T A T I E

Van 't Vaſten, 't eerſte werck van voldoeninge.

De voorſtellinge der plaetſe is, ſp ſelven te ſtellen in de tegenwoozdigheyt van Chriſtus onſen Salighmaecker/ gelaest met galle aen het kruys.

Het bereydenſe Gebedt, als boren.

H Et 1. point. Bemerkht dat ghy geſtelt zijt in diſ dal der tranen met onſen eerſten vader Adam / op dat ghy in 't ſweet uwes aenſchijns u bzoot ſoudt eten/ende arbeypden ſout/om te komen tot de hemelſche erbeniſſe/ ende op ſoudt klimmen op den bergh des Heeren : ende dat ghy niet en hebt/ dat u hier in meer belet dan u eygen lichaem ; 't welck bederbelijck is ende de ziele beſwaert / ende ghy het ſelve overſulchs met den toom van matigheyt ende eenen goeden regel moet bedwingen/ op dat het u niet onder den voet en worpe. Ten tweeden / hoe ſchandelijck dat Adam dooz 't ſelve lichaem en dooz begeerlijcke gulſigheyt / nedergevozen is / ende dat / als hy geſtelt was in het Paradijs van allerley welluſten. Deſe heeft ons gebzocht tot alle deſe ellenden ende miſerien / daer wy qualick upt konnen gerdien. Ten derden / overleght wat dat Adam / die nochtans ſo wijs was/ hier toe gebzocht heeft: En de verwondert u / het heeft gheweest eene korte geuoetheit / die hy gebonden heeft in het eten van den verboden appel. O ongeluckigen appel/waer in alle de

De gulſigheyt van Adam is oorſaack van alle quaet geuoetheit.

Sap. 9.

Wat al quaets ons de begeerlijcke gulſigheyt heeft toegebrocht / ende noch dagelijcx doet.

le de

le de quaden ende ellenden deser wereltd ende oock van d'eeuwigheyt besloten waren ! Ghy hebt in desen appel gebeten/o Adam/ ende grootelijcx moeten dit selve uwe kinderen/noch hedens-daeghs bekoo-
pen ! Ten vierden bemerckt/ hoe dat onse Eva/ dat is/ ons eygen vleesch/ ende vbandt/ ons geduerigh-
lijck verweckt om onsen ongeluckighen vader na te volgen/ ende hoe verwozpen saken dat het zijn/ daer wy dooz de gulsigheyt begeerlijck naer zijn ; met
hoedanighen grooten arbeidt ende perijckel deselve ghesocht worden / van de gene diese niet en hebben/ ende hoe lichtelijck datmen die naderhant beracht.

Siet hoe veel datter dooz de gulsigheyt tot groo-
te armoede komen / ende doen het gene dat haer in
geender manieren en betaemt. Hoe veel Religieusen
worden daer gebonden / die anders tot groote hep-
ligheyt souden geraken/ maer hier dooz ter aerden
gewozpen/en belet worden/ dat sy niet op en wassen
in't paradijs van de Hemelsche wellusten/dat is/in
de H. Religie / om dat sy hier in haer selven niet en
willen overwinnen ! Ende boozwaer/ het en is niet
sonder groot mysterie/dat Adam van God almach-
tigh gestelt zijnde in den staet van volmaechtheidt/
dooz de gulsigheyt alleen onder dē boet geworpē is.

Het 2. point. Overlegt het ongemack/dat de gul-
sigheyt mede-bzenght ; Ten eersten/ sy belet allen
voort-ganck in den gheest / ende maecht dat het lie-
haem der ziele wederspannigh wort. Want/soo ons
Climachus getuygt/gelijckelijcx onder de werelt-
sche menschen/de begeerlijckheyt den wortel is van
alle quaet : alsoo onder geestelijke ende Religieuse
persoonen / is de onmatigheyt van eten ende van
drincken. Want het is onmogelijck/als Cassianus
seght/ dat den genen die met spijs overladen is/den
strydt van den inwendigen mensch kan bemercken
ende onderkennen. Want upt de gulsigheyt alleen/
spruyten ontallijcke andere fauten / ghelijck den H.
Gregorius betuygt. Maer den H. Basilius boegt
hier by/ dat hy bemercht heeft/ dat de gene die met
alle andere fauten besmet waren/deselve hebben ge-
laten ; maer die dese onderwozpen hebben geweest /
oft

Grote
schade
voort-ko-
mende upt
de gulsig-
heyt.
Climachus
gradu. 26.

Cassian. lib.
4. cap. 3.

Greg. in I.
Reg. c. 2.
Basil. ferm.
de abdicat.

oft heymelijck/ oft t'ontijden/ oft op onbehoorlijke plaetsen genepgt waren te eten/ ten laetsten geballen zijn upt den staet der religie: oft is't sake dat sy daer in volherdt hebben / gheworden zijn slaven van den dupbel der hellen/nieuws-gierige geesten/murmureerders/ die haer eygen gemack ende baet sochten/ ende hertneckig waren. Ten tweeden/dese sonde en is niet alleen schadelijck aen den geest / ende aen de Godtbyzichtigheyt/ maer belet gantschelijck alle de principaelste oefeningen der zielen/ende maect dat de scherpzinnigheyt des verstants/ende d'andere alder-edelste krachten der zielen bot en plomp wordē. Ten derden/ mach hier by geboegt worden/ dat het lichaem hier dooz met sieckte verbult wort/'t leven verhozt / ende veel ander ongemacks mede-bzengt. Ende also geschiet het/ gelijk ons Innocentius getuygt/dat den mensch ter oorzake van eene welluste/ die in de wijde qualijck vier vingeren beslaet / ende qualijck vier oogenblichen duert/dit tegenwoozdig leven onverbzagelijck ende ellendigh maect / den mensch in perijckel van sijne eeuwige verdoemenisse bzenght / ende dit om het lichaem eene korte ghe-noeghte aen te doen. Soo dat met recht/ wel mach roepen den H. Bernardus: O wezetheyt! men dient het lichaem/om de ziele te vermoozde. En dat meer is/om den lichame eene korte genoeghte aen te doen/bekooptmen d'eeuwige tozimenten; oft ten minsten men stelt sy selven in perijckel van daer in te vallen.

Het 3. point. Bemerckt daer-en-tegen de proffjten dewelcke matigheyt mede-bzenght. Ten 1. dat den vbandt die ons alder-moepelijckste valt / hier dooz geteynt wordt; ende dat veel beter ende bequamer/ dan dooz eenige lichamelijcke oefeningen/ als souden mogen wesen / hayre kleederen/ disciplinen/ op d'aerde te slapen. Want gelijckerwijs dat het vper niet lichter uptgebluscht en wordt dan dooz het ontrecken van het hout; alsoo oock de quade begeerlijckhepdt ende den bonck der sonden/en wordt nergens beter mede gebluscht/ dan als wy dese 't boedsel van alderley sonden / dooz matigheyt ontrecken. Ten 2. aenschouwt de ghene die in voozleden tijden

Innoc. I. 2.
de contem-
ptu mundi,
cap. 17.

Bernard. in
Apolog.

Proffjten/
hoozt-ko-
mende upt
de matig-
hepdt.

de wilbernissen bewoont/en in alle soortē van deugden hoven andze geschenen hebben. Vraegt haerlieden wat geboelen datse van dese deugt gehad hebbē/aengesien dat sy een groot deel van hare hepligheyt hier in gestelt hebben/den H. Basilius seght/dat het onthouden van de spijs/is het gene dat bedwingt de onsteltenissen der zielen:en Chrysologus/dat het vasten/ is de doot van alle boosheden / en het leven der deughden. Ten 3. dit geboelen en hebben de Hepligē niet alleen gehad; maer ook veel heydensche Philosophen/en wijse mannen onder haer-lieden/ die dese deugt in grooter weerden geheuden hebben: So dat Artaxerxes en Ptolomeus/ water ende broot/ booz lechernyen rekenden:en alle kochen waren by die vā Lacedemonien ten eeuwigen tijde uytgebannen.

Gulfigheyt
is dick
wils van
Godt ge-
straft.

Het 4. point. Bemerkht ten eersten/hoe dickwijls/en hoe grouwelijk dat de gulfigheyt van Godt al-
machtigh gestraft is geweest:want op dat ich onsen
eersten Vader Adam booz by gae/ eenen pegelicken
is kennelijk genoech/ tot wat schande dat dese ver-
maledyde sonde Loth gebzacht heeft/tot hoedanige
miserien/ die van Sodoma; waer toe dat gekomen
zijn de kinderen van Heli/ Esau/ende eenen sekeren
Propheet in Bethel: Hoe dier hebben de Israeliten
moeten bekoopen den lust die sy hadden om bleesch
te eten in de woestijne; ende op eenen anderen tijdt/
alffer dertigh duysent mannen van haer-lieden ver-
slagen hebben geweest. Ick late staen den rijcken
breck/ ende ontalliche andere / de welcke door dese
sonde van gulfigheyt vernielt zijn/ende naderhandt
geworpen in de eeuwige pijnen der hellen. Besiet
dan / hoe dat ghy sonderlingh booz vasten/ ende an-
dere manieren van versterbingen / u lichaem sult
konnen bzingen onder het bedwanck des geests.

Genes. 19.
1. Reg. 2.
Genes. 25.
3. Reg. 13.
Num. 11.

Exod. 32.

Luc. 16.

Alle Hepl-
igen heb-
ben 't va-
sten geoes-
sent.

Het 5. point. Bemerkht hoe dat alle die vermaert
zijn/so in het oude/ als ook in 't nieuwe Testament/
het vasten ende de lijf-kastijdinge toegedaen hebben
geweest. Moyses heeft door vasten de wet ende de
gemeynschap van Godt almachtigh verkregen/als
ook Elias: de Niniviten hebben Godt versoent.
Oberdencht ten tweeden/ hoe vermaert dat in het
nieuw

nieuwe Testament hier in geweest is dien Joannes/
 van den welken onsen Heere selfs dese getuygenisse
 geeft/datter geen en meerderen opgestaen en is: en
 de Anna de Prophetesse. Den II. Apostel Paulus
 getuyghet van sy selven: Ick kastyde mijn lichaem 1. Cor. 9.
 en brænge 't onder bedwanch/ op dat als ick een an-
 der gepredicht sal hebben/ ick selve niet verloren en Gal. 5.
 gae. Want die Christus toebehooren hebben hun
 vleesch gekrupst/ met de gebreken ende quade lu-
 sten. Overlegt neerstelijck in de tegenwoozdigheyt
 Godts/ of ghy van dit getal zijt/ of ghy oock soecht
 de genoechte des vleeschs/en hier na verlangt/dan/
 of ghy soecht het vermaeck van den geest ende uwer
 ziele saligheyt. Ten derden/stelt u vooz oogen Chri-
 stus onsen Salighmaker/ die ons behoort te dienen
 vooz eenen spiegel van alle volmaektheyt: Aensiet
 hem/hongerich/dorstigh/geheele nachten overbræn-
 gen in't gebedt/en alderley arbeiden van sijne jonk-
 heyt af/ en ten laetsten gelaest met galle ende azijn/ Ioan. 19.
 aen de galge des kruys. Hy heeft alsoo doende zijn
 leven willen sluyten/ om ons de matigheyt aen te
 prediken; dat hy alsoo als onsen Verlosser soude be-
 talen de schult/ die onsen eersten Vader Adam/ende
 wy sijne kinderen vooz de sonde van gulsigheyt/ ge-
 maect hadde. O Heere Jesu Christe/leert my doch
 vooz het binnenste uwer barmhertigheyt/ dat ick de
 spijs niet anders en gebuyck/ als eene medecijne/ Aug. I. 10.
 dat ghy mooght wesen mijne genoechte/ ende het conf. c. 31.
 gene daer ick allen mijn vermaeck in neme. Dat
 mijne spijs zy/te doe uwen wille; Verre zy van my/
 dat ick/die geerne u soude toebehooren/mijn vleesch
 niet en krupte; maer 't selve onderwozpen soude
 zijn/ ende my selven eene slave van mijnen buyck
 maken/die in vrydom gestelt ben/ende gekocht vooz
 u dierbaer bloet. Geeft my/ dat ick my in u mach Aug. I. 10.
 verheugen:geeft dat ghy gebiet/ende gebiet dat ghy conf. c. 31.
 wilt. Hy bekent (sejde Augustinus) uwen dienaar/
 dat hy 't ontfangen heeft/ ende dat hy glorieert/die
 hem in den Heere glorieert. Ick heb eenen anderen
 u hooren bidden/op dat hy verwerben soude; Neemt
 seght hy van my de begeerlijckheyt des buycks:

want wie sal dese konnen verwinnen; waer dooz
oock de alder-sterckste ende alder-kloetste kamp-
vechtersoberwonnen hebben geweest; dan dooz u/
o soeten Jesu / die mijne eenige salighepdt / ende
sterckte zijt/ Amen.

Ghebedt, om de deught van Penitentie ende
Vasten te verkrijgen.

Psal. 129.

UYt de diepten heb ick geroepen tot u, ô Heere, Hee-
re verhoort mijne stemme; want ick ben gekomen
in 't midden der zee, ende het onweder heeft my in den
gront gestooten, Wie sal my verlossen, mijnen Godt, an-
ders danghy, die beroert het diepste der zee, en stilt het
gheluyt der baren? Wie sal my verleenen, dat ick alle
nachten mijn bedde mach wasschen, ende met mijne tra-
nen sal ick mijne rust-plaetse begieten, op dat ick alsoo
mijne sonden soude mogen uytwasschen, ende door dese
dobbele besproeyinge mijn ziele soude mogen vrucht-
baer maken, ende met eenen ontkomen d' eeuwige ende
altijt-duerende tranen ende droefheyd? Want ick wel
wete, dat, is 't sake dat ick de pijnen der hellen, met eene
korte pijn in dit leven arbeyde af te koopen, d' eeuwige
ontwijfelijcken door uwe gratie sal ontgaen: want ghy
nimmermeer twee-mael het selfde en straft, maer uwe
bermhertigheyt gaet alle uwe wercken te boven. Noch-
tans ghy begeert, ô soeten JESU, dat wy vruchten voorts-
brengen, die in der waerheyt voor wercken der peniten-
tie gerekent mogen worden; ende hebt ons over sulcks
hier in willen voorgaen, ende goet exempel geven; ende
hierom gelijk uwen Apostel getuyght: Die voor uwen
dienaer gerekent wil wordē, die kruyst sijn vleesch, met
alle hare quade lustē, hy en tracteert het selve niet sach-
telijck, op dat hy het niet wederspannigh en bevinde.
Ick neme dan vastelijck voor my, ô alder-goedertieren-
sten JESU, de penitentie met uwe Heyligen, ende vrien-
den te beminnen; want oft den mensche straft sijne son-
den in sy selven door leerwesen (gelijk seer wel seght
den H. Gregorius) of hy straft de selve met den mensch,
die mijnen Heere ende mijnen Godt zijt. Ick neme voor
my, ô Heere, vruchten te doen van waerachtige peniten-
tie, op dat ghy u, met uwe H. Engelen over de bekeerin-

Greg. I. 9.
Moral.
cap. 17.

ge van mijne sondige ziele mooght verblijden, die soo dickwijls hebbe uwen H. Geest bedroeft; ende boosheydt bedreven in de tegenwoordigheyt van uwe Godlijke Majesteit. Ick bekenne, dat dit qualijck doenlijk is; aengesien dat Ambrosius uwen dienaar seght: Ik heb het bevonden lichter te wesen te volherden in sijne eerste onnooselheyt, dan oprechte penitentie van sijne sonden te doen. Maer, ô Hemelschen Vader, alle dingen sijn u mogelijk, ja licht, ende fullen my soo oock wesen, is't dat ghy my bystaet met uwe heylige gratie, daer ick u ootmoedelijck om bidde, Amen.

Ambr. l. 2.
de pœnit.
cap. 10.

Practijcke om het Vasten t' onderhouden.

D' Eerste / t' overleggen hoe dat men zijn lichaem hoestert / oft men dat oock leckerlijck en saghtelijck doet alsijnen knecht / die daer dooꝝ wederspannigh woꝝt: het welk ontwijfelijk geschieden sal / is't sake dat wy der gulsighepdt toegedaen zijn; is't dat wy ons begeben tot verboden ende schadelijcke spijzen t' eten; is't dat wy in't eten t' overbloedigh zijn / en t' ontijde of delicatelijck doen / of al te heftigh ons begeben tot het onderhouden van ons lichaem.

De tweede / te bepepsen of ghy in u selven bemint de tekenen van een waerachtig verloochenen. Waer van het eerste is een breefe van hem t' ontgaen buyten het gene dat nootsakelijck is. Ten tweeden / eene neerstighe wachte eer men gaet eten / ende terwile dat men eet / op dat de wellustigheyt den noot niet en verrassche! en dat men d'eene meer volge dan d'andere. Ten derden / of het ons oock moepelijck en lastigh is / dat wy desen noot onderwoꝝpen zijn. Ten vierden / dat wy noodige saussen toelaten / seldsame ende onnoodige verwoꝝpen.

De derde / het sal seer goet wesen / dat wy ons selven eene sekere mate stellen van spijsen van drank. Want is't sake dat dit aen de beesten gedaen woꝝt; hoe veel te meer is het betamelijck dat den mensch meer dooꝝ redene / dan dooꝝ geboelen gestiert ende geregeert woꝝde. Ende is't by aldien dat wy ons gheboelen getrocken te woꝝden dooꝝ eenige wellustighepdt / laet ons overdenken / dat wy redelijcke

creaturen zijn/ Chzisten menschen/ ende byp/ geene
 slaven van ons lichaem/ of van onse wellusten/ maer
 dienaers ende kinderen van Chzistus Iesus/ die tot
 hoogere ende meerdere saecken geboren ende geroe-
 pen zijn. Oft wel laet u boozstaen/ dat ghy de spijsen
 nu genoten hebt/ daer ghy u geboelt toe verweckt te
 wesen; waer dooz sal geschieden/ gelijk den hepligen
 Bonaventura seer wel bewijst / dat het al eben beel-
 wesen sal/ oft wy die beproeft hadden.

Bonav. de
 profectu.

De vierde / laten een ander altijdt naer zijn goet-
 dunckē spijsē bereyden/ en nimmer meer van de sauf-
 se klagen of spreken / ende het gene daer wy dooz de
 gulsigheyt aldermeest toe gedzeven worden/ ons sel-
 ven ontrecken/ ende den armen uptdeplen. Ende hoe
 aengenaem een sacrificie dat dit Godt almachtigh
 is/ heeft hy somwijlen dooz mirakelen bewesen.

De vijfde/ om spijsē te nutten eene sekerē ende ge-
 stelde ure te houden/ noch niet lichtelijck yet buypen
 den gewoonelijcken tijt te nemen.

De sesste/ niet veel uren lang ober tafel blijven sit-
 ten/ noch geene seldsame/ of uptnemende banchetten
 oft spijsen toelaten. Want het is boozwaer groote
 schande / datmen sijnen buypck / gelijk den Apostel
 spreekt/ langer dient / dan den almogenden Godt:
 datmen grootelijcks prijs / als de maeltijden langh
 geduert hebben / ende hoe kort dat den dienst is/ die
 men God bewijzen moet/ alrijt te lanck schijnt te we-
 sen. Oberlegt/ waerom datmen de lange maeltijden
 instelt/ nergens anders om boozwaer / dan om sijne
 begeerlijckheyt ende lust meer te gelieven/ om sijnen
 buypck meer te bullen en te dienen/ die niet haest ber-
 saet wort/ en op dat hy dooz den kostelijcken tijt/ on-
 nutte kosten/ lachernpen en bzeemde saussen (daer hy
 met kleynder moeyten en arbeyt sijnen honger wel
 kan versaden) verweckt en getrocken worde/ tot ee-
 ne walginge; waer dooz de ziele beswaert/ en het lic-
 haem overladen wort; ende den mensch ten laetsten
 geenē mensch meer en is. Hoozt / hoozt/ seght den
 Hepligen Bernardus / want de spijsē is booz den
 buypck/ ende den buypck booz de spijsē/ Godt sal d'een
 ende d'ander vernielen. De locht/ d'aerde/ de zee/ en
 zijn

Den guls-
 gen mensch
 bemint
 lange
 maeltijden
 ende koutes-
 nissen.

Epist. 2. ad
 Fylconem.

zijn by na niet genoegsaem om de gulsigheyt/ ende
 begeerlichheyt der menschen te boldoen/en hier dooz
 geschiet het/ dat d'arme menschen berooft worden/
 datter robingen geschieden/ dat den hunger der ar-
 men diene tot de welluste der rijcken en machtigen.
 Kinderen der menschen hoe lanck sult ghy wesen
 swaer van herten/om dat ghy bollijbigh ende swaer
 van lichaem zijt; waer toe be mint ghy de ydelheyt/
 ende beronachtsaemt de waerheyt? O ghy delicaeten
 mensch/die sweimt in uwe wellusten ende rijckdom-
 mē/vcl beschaemtheyt verwacht de beschaemtheyt
 tot in de doot. Het rijck der hemelen/ en is noch spij-
 se/ noch dzanck/ noch purper/ noch kostelijke sijde;
 want den rijcken breeck/ die geen van dese dingen en
 ontbraken/is op eenen oogenblik gestooten geweest/
 tot in den afgront van der hellen. Wat sult ghy hier
 op antwoorden/ o ghy gulsige ende onkupsche men-
 schen/ die van uwen buick / uwen Godt gemaect
 hebt;ende anders niet en versint/dan het gene dat de
 gulsigheyt/ende onkupscheyt aengaet;ja die in uwe
 onkupscheden ende buyligheden/gelijck gemest zijt/
 so naer de ziele/als naer den lichame? Ick late booz-
 hy gaen/dat de arme booz uwe deuren om bzoot bid-
 den/ als ghy in alle oberbloedighepdt uwen hunger
 moet soecken ende verwecken met lechernyen ende
 uptgesochte spijsen: men gebuyckht uptgelesen ende
 kostelijke dingen / om den appetijt te verscherpen/
 die nochtans altemael verloren gaen; ende waer 't
 datmen eenige slechte ende verwozpen dingen den
 armen die verhungert waren / boozgewozpen had-
 de/den rijcken soude daer dooz provisie van eene ee-
 wige ende onbederbelijke spijs ver dient hebben.
 Wy moeten ons dan sozghbuldighlijck wachten/
 dat wy naer de bemaninge / ende het exempel van
 den Hepligen Apostel Paulus/ons leven niet koste-
 lijcker en houden / dan ons eppen selve. Dit sullen
 wy beproeben/seght den Hepligen Bernardus/is 't
 saecke dat wy bedwingen/ versaken ende onder den
 boet treden alle lichamelijke ende wereltse wel-
 lusten / ende ons bleesch krupten met sijne hooshe-
 den ende quade begeerlijchheden: Wat seght ghy

Overdaet
 der men-
 schen sons
 der yosijt.

hier tegen/seght hy/sprekende tot sijne Religieusen) die uyt-nemers zijt van spijsse / ende daer en tusschen kilepnachtende zijt 't gene dat de goede manierē aengaet? Hipocrates en sijne discipelen onderwijsen het gene dat strecht om te leeren / hoe dat men de zielen sal behouden en bewaren op de werelt; Christus onsen Salighmaker en sijne naerbolgers/onderwijsen ons hoe wy de selve sullen versaken / ende verliezen. Wie begeert ghy-lieden te volgē vooz uwe Meester? Maer die aldus begint te disputeren:ende seght/dit is goet vooz d'ooghen / dit is schadelijck vooz het hooft/ &c. die geeft genoeg te kennen hoedanigh dat hy is : ghy en hebt dese lesse niet gebonden in het N. Euangelie/of by de Propheten/of in de brieven van de heylige Apostelen. Dese wijsheyt heeft u ontwijfselijck het vleesch en bloet aengepzedickt / niet den geest van den Hemelschen Vader. Ende een wepnig daer naer / seght den N. Bernardus noch ; Laet u voozstaen / dat bidde ick u / dat ghy eenen Moninck zijt/ niet eenen medecijn/ende niet geoozdeelt en sult worden naer uwe complexie/ of gesteltenisse des lichaems/maer naer uwe pfoessie / of 't onderhouden van 't gene dat ghy God belooft hebt. De wellustigheyt in eten ende dzincken wort in de Kloosters seer gebroken/dooz de Godtdzuchtige lesse die daer over tafel gedaen wort; och oft Godt gabe dat de wereltlijcke menschen / die so sozchbuldigh zijn in het gene dat de Keucken aengaet/'t selve haer niet en schaemden t'aenbeerden / ende in sulcher voegen hare ziele te spijsen / ende dat het haer niet en verdoot / ten minsten een gerechte vooz de ziele te bewaren/ als sy niet soo veelderhande gerechten van spijsse vooz het lichaem besozght zijn! want veel beter doet hy die aen de ziele besozght het gene daer sy dooz kan wasen/versterckt ende verciert worden/als die vooz het lichaem besozght het gene / waer dooz datse soude leven in wellusten/ ende gekrenckt worden.

Schiet-Gebedekens.

Die Christo toebehooren, die hebben hen vleesch gekruyft met de gebreken, ende quade lusten.

't En

- 't En sy dat ghy penitentie gedaen hebt, so sult ghy alle- Luce 13.
gader desgelijcks vergaen.
- Bekeert u tot my, uyt alle u herte, in vasten, in weenen Ioël 2.
ende in klaghen.
- Doodt uwe leden, die op d'aerde sijn. Coloss. 3.
Om u worden wy gedoodt allenden dagh, wy zijn ge- Psalm 43.
acht als slacht-schapen.
- Also ghy gedaen hebt, soo sal u geschieden, uwe vergel- Abdiaz 15.
dinge sal hy u wederom keeren op u hooft.
- Laet den etter in mijne beenderen gaen, ende laet het Habac. 3.
onder my uyt-loopen, op dat ick mach rusten in den
dagh der tribulationen.
- Ick kastijde mijn lichaem, ende brenge dat onder be- 1. Cor. 9.
dwanck, op dat ick by avonturen (als ick den anderen
gepredickt hebbe) selve niet verworpen en worde.
- Met Christo ben ick gekruyst, ende ick leve nu voorts, Galat. 2.
niet ick, maer in my leeft Christus.
- Ick ben ghelijck gemaect der doot Christi, oft ick ee- Philip. 3.
nighsins mocht ontmoeten de verrijzenissen, die daer
is van de dooden.
- Voortaen, soo en zy niemant my meer lastigh, want ick Galat. ult.
draghe de lidt-teecken des Heeren Jesu Christi in
mijn lichaem.

HET VIII. CAPITTEL.

Meditatie van de Aelmoesse, het tweede werck
van voldoeninghe.

H Et 1. point. Overloopt in de tegenwoordigheyt
Gods de geheele werelt/ en al 't gene dat daer in
begrepen wort/ ende siet hoe mildt dat Godt geweest
heeft/ hoe liberael t' uwaerts/ daer ghy nochtans al-
tijt so ondanchbaer hebt geweest; en hoe dat hy dit al
gedaen heeft by twilliglick / en sonder uwe verdien-
ste / en siet hoe ghy hem hier in naervolght. Ten 2.
overlegt wat hy van al 't gene dat hem toekomt /
(want het al in sijnder macht is) begeert niet weder-
om gegeven / maer alleen gepresenteert te hebben;
ende hoe onbehoorlijck dat 't is sulchs hem te wep-
geren. Want aelmoessen te geven niet anders en is/
dan Gode te presenteren 't gene dat hem selfs toebe-
hoort / als hy het van ons verespcht dooz de arme

De mild-
heyt Gods
tot de
menschen.

God geeft
kostelycke
dingen/ en
epscht
slechte
wederom.

Gelijckes
nisse.

Ambros.

August.

menschen/die hy tot ons seynt. Ten 3. dat God met ons doet / gelijk eenen Vader met sijne kinderen / die hy veel en verscheyden dingen geeft/ende naderhant om haer'te proeven/en te sien hoe goet-aerdigh en danckbaer dat sy zijn / eenige klepne sake wederom epscht; want in sulcher boegen / epscht dooz den armen van den rijcken; in de plaetse / van goude stucken / koperen; in plaetse van zijde kleederen / slechte/en versleten; in plaetse van leckernyen/slechtte en gemeyne eetbare dingē. Dit epscht ghy/o soetē Jesu/ en eplaes! u wordt dickwijls geweygert/ dat ghy epscht dooz de weemoedige stemme van den armen: dewelcke al is 't datse de hemelen doozgaet / en koint alsoo tot u o Heere der heyl-krachten / en kan nochtans dickwijls niet vermozwen de versteen- de herten van de ondancbare menschen. Ten 4. waer 't hy aldien dat eenen Vader sijnen sone veel verscheyden dingen gegeven hadde / op dat hy daer dooz tot een groot houwelik soude kunnen geraken: en dat den Vader naderhant hier dooz tot armoede gekomen zijnde/van sijnen sone eene aelmoesse soude epschen/oft een stuccken broots/ en soude 't niet seer weedt en onmenschelick wesen het selve sijnen Vader te weygeren? Ende dit selve geschiet dagelijks als men met eenen hongertigen armen mensch bid- dende om een stucck broots/geen medelijden en heeft; den welcken in noot wesende ende gebreck lijdende / ghy niet geholpen en hebt/doot geslagen hebt/ seght den Hepligen Ambrosius.

Het 2.point.Bemerkt ten eersten/van hoe kleynen weerde dat'et is/dat van de rijcke menschen den armen medegedeypt wort vooz eene aelmoesse; een beetken aerde/een versleten kleedt/sulckie spijsen meestendeel / daer den wel-gespijsden eenen afkeer en walginge af heeft; en dese giften zijn onsen goeden ende goedertieren Godt nochtans aengenaem; daerom schaemt u/ hem dit te weygeren / en verwondert u van de onsprekelycke goetherdt Godts. Weest indachtigh seght den H. Augustinus/ niet alleen wat dat ghy geeft/maer oock wat dat ghy ontfangt.Het broot dat ghy mede-deypt is aerde/ komende van de aerde /

aerde/wozdt wederom gegeven aen de aerde/op dat deselbe daer dooz onderhouden soude mogen wozdē: soo dat den armen met recht soude moghen seggen / siet oft ik u niet meer en doe van u ontfangende/dan ghy/ my gebende. Want waer het sake datter niemandt en waer / om van u t'ontfangen / so en soudt ghy oock d'aerde niet uytgeven/om den Hemel daer mede te koopen. Versmaed my alsdan als ghy niet van doen en hebt/noch en eyscht niet van den genen/die my ende u gemaectt ende geschapen heeft.

Ten 2. Bemerkt dat wy/als wy aelmoessen uytdeplen / anders niet en doen / dan gelijckerwijs als of wy ten tijde van eenigen grooten bzant/oberbloet van water/oft in perijckel van plonderinge andere lieden goet in onse bewaernisse hadden; 't welck wy op ons eygen schade en perijckel soudē moeten bewaren: en dat den Heere selbe/die ons eenen getrouwen bzient is/ te bzeden en gereet waer/en hem pzesenteerde om 't gene dat anders gerooft en genomen soude wozden / r'onsen pzofijte en bate te bewaren / en gheduerighlijck te vermeerderen. Soude desen mensch niet uyt sinnigh wesen / die dit niet en soude willen overleveren aen den genen/ die 't selbe toebehoort/ besonder/ als die 't soude bewaren vooz dien/ die 't overgheeft / waer dooz het den overgeber eeuwigelijck soude toebehooren en by-blijben / en hem nimmermeer ontnomen wozden? want de doot sal 't doch haest al vernielen. Hier dooz wozdt den gierigen merckelijck gestraft ende beschaemt gemaect/ die alle menschen ghereet is sijn ghelddt te betrouwen / behalven den Heere alleen / die hem nochtang hondertmael meer belooft. Siet oft men mach seggen dat desen het H. Euangelie ende hare waerheyt geloofst? Want wat isser dat ons dickwijlder wozdt aengepzesen dan aelmoessen? Gheeft aelmoessen / seght onsen Salighmaker/ende siet alle dingen zijn u supber. Ende wederom: Verkoopst het ghene dat ghy besit/ende geeft aelmoessen: jaed dat meer is/ hy heeft hier in de volmaeckthepdt ghestelt / segghende: Is 't sake dat ghy volmaectt wilt wesen / gaet ende verkoopet al / ende gheeft het den armen/ ende ghy

d'Aelmoesse
se bewaert
ons 't gene
dat anders
verloren
soude
gaen.

Den gierigen en
schijnt
Godt niet
te gelooven.

Luc. 11.

Luc. 12.

Matth. 19.

ghy sult eenen grooten schat hebben in den hemel. En dit niet alleen in het nieu Testament/ maer ook in 't Oude; als daer bevolen wordt / dat de obergebleven dzyppen in den wijngaert vooz den armen gelaten moesten worden; en oock d'aren op 't belt / ende de vergeten schooben. Ten laetsten/ heeft Godt Almachtigh bevolen / datmen den hongherigen en den behoefstigen het broodt soude bzeken/ en die sonder wooninghe zijn / heeft hy bevolen te herbergen/ &c. Ende wederom: ick bebele u / dat ghy uwe hant open doet aen uwen broeder / die in noot is.

Levit. 19.
Levit. 23.
Deut. 24.
Isaia 58.

Deut. 15.

Den gierigen heeft lieker eenen oogenblik te besitten dan eeuwelycken.

Bemerkt ten 3. Dat wy hier eenen korten tijt besitten de goederen der werelt/ te weten/ eenen oogenblik van dit lebē/ en wat een schande dattet is/ sijn leven lanck hier vooz sozghvuldigh te wesen/ en niet eens ernstelyck te letten op 't gene dat d'eeuwigheyt aengaet. Want wie wert hier gebonden die so sozghvuldigh is om d'eeuwige ryckdommen en eere te besitten/ daer hy sekerlyck toe kan geraken/ als om te bekomen 't gene dat maer eenen oogenblik en duert?

Het 3. point. Bemerkt dat den onbermhertigen mensch niemant woeder en is in dit leven/ dan sijn eygen selven. Ten 1. Want met deselve mate met de welke hy eenen anderen gemeten sal hebben/ sal hem wederom gemeten worden: En die gesparig zaeyt / gelijk den Apostel getuygt / die sal oock gesparigh maepen. Want het geschiet dooz het rechtveerdigh oordeel Gods/ dat sodanige menschen/ oock in haer leven/ armoede beproeben/ die deselve in de ledekens Christi niet en hebbē willen helpen dragen. Hoe veel wordender gebondē/ die machtigh zijnde van goederen/ dooz schulden/ dobbelen en pacht deser werelt/ haer patrimonie- goeden onnuttelijken verquist hebben; waer van den armen eene mijte mede te depelen / docht haer te wesen eene swaerder sake als sy konden verdraghē? Godt en wordt niet begecht. Daerentegen wy leeren dooz de dagelijcksche erbartheit/ dat hy den Heere woekert/ die medelijken heeft met den armen / en hy sal hem sijnen weder-loon vergelden: want die den armen gheeft / en sal geen gebreck lijden; en so wie versmaet den genen die

Matth. 7.

2. Cor. 9.

Hy is woet ober sy selven die gesparigh is in aelmoessen up te depelen.

Galat. 6.

Prov. 19.
Prov. 28.

die eyscht / die sal armoedelijden. Waer af ons gee-
 ne exempelē en gebzecken. Want hy kan niet bedrie-
 ghen die hondert-werf beloofst ende gheseyt heeft :
 Cert den Heere van ulwen goede/en van de eerstelin- Prov. 3.
 gen aller uwer bzuchten / ende ulwe schueren sullen
 verbult worden met versaehteden/ende ulwe perffen
 sullen van wijn overbloedigh zijn. Daer-en-boven
 't is geheel waerachtig dat sommige uptdeplen het
 gene haer eygen is/ en sy worden rijckier: andere die
 rooben dat haer niet toe en behoort/en leben altijt in
 armoede. Dit heeft gebleken in de arme weduwe
 die den Propheet Elias spijsde/ en is rijck geworden 3 Reg. 17.
 ten tijden dat alle andere menschen gebzeck leden.

Bemerckt ten tweeden/dat wy dagh vooz dag als Wy zijn
 bedelaers komen vooz de poozten van den grooten bedelaers/
 Koninck; en dat hy ook eenigen uptmaecht en seynt/ ende wy en
 op datse van ons in sijnen naem yet souden eysschen. willen de
 Wat isser rechtveerdiger/ dan dat den genen die sij bedelaers
 ne ooren stopt tot het gekrijssch van den armen/ oock niet aen-
 soudē roepen en krijsschen/en niet verhoort worden? hooren.
 waer op den H. Augustinus seer wel te passe komt/ Prov. 21.
 seggende: Wat zijn d'armen anders/dan onse ober- August.
 dzagers? ghy gebet dese ober-dzagers/ sy dzagen 't
 in den hemel: en het gene dat ghy geeft/verliest ghy
 dat? Voozwaer veel geruster worden eenige schattē
 gedzagen vooz de handen van vele / dan vooz eenen
 alleen. Ten derden/ aenmerckt/ hoe dat den Heere
 oock in dit leven de onbermhertige dickwils straft/
 gelijk het blijkt in den Rijcken bzeck / in Mauri- Luc. 16.
 tius den Keyser/ &c. Ten vierden/ denckt wat goe-
 den de aelmoessen mede bzenghen. Dese verlost ons
 van de sonde/en voldoet vooz deselve. Ende hierom
 sprack Daniel in deser voegen tot den Koninck Ba- Dan. 4.
 buchodonosor: Neemt behagē in mijnen raet en ver-
 lost ulwe sonden niet aelmoesse. Want d'aelmoesse Tob. 12.
 verlost van de doot; sy is die de sonden supbert/ ende
 doet datmē bermhertigheyt vint/en 't eeuwig lebē.
 Dese heeft Cornelius gebzocht tot 't geloobe; desel- Aetor. 10.
 ve bewaert in ons de Godlijke gratie. Want d'ael- Eccl. 17.
 moesse des mans/is gelijk eene boze met hem; en de
 gratie des mensches sal hy als den appel der oogten
 bewa-

bewaren: met den schildt / ende met de lancie van den vromen sal sy strijden tegen ulwen vyandt.

Chryf.hom.
33. ad Pop.
Antioch.

Let dan wel op de weerdigheyt van de aelmoesse/ wiens konste te weten/ naer 't getuygen van den H. Chrysostomus/ meer is/ dan eenen Koninck te wesen/ ja dan dooden te verwecke: want hier door doet God ons eenige weldaet aen; maer daer door bewijzen wy Godt selfs weldaet. Ten bysden en ten laetsten/ bemerk dat in den dag des oordeels/ de sententie in deser boegen gesproken sal worden: Komt ghy gebenedijde mijns Vaders/ ende besit het rijk; want ick heb honger gehad en ghy hebt my gespijst: ende ter contrarie aen de gene die tot d'eeuwige doot verwesen wordē: Gaet ghy vermaledijde/ want ick heb honger gehad/ en ghy en hebt my niet gespijst/ &c. Och wat sult ghy aldan wenschen gedaen te hebbē/ die dit leeft? Hoe grootelijcx sult ghy u bedroeven/ en beklagen/ is 't sake dat ghy in dit leven gehad hebt/ waer mede dat ghy/ en uwe kinderen/ en uwe bloetbzienden in alderley overbloedigheyt ende overdaet hebt geleest / en niet met allen waer mede Christus gebreck lijdende/ soude mogē gespijst hebbē geweest?

Matth. 25.

G E B E D T.

Matth. 7.

Alder-barmhertighsten Godt, die ons de wet gestelt hebt, dat wy met deselve mate ghemeten souden worden, met dewelcke wy eenen anderen gemeten hebben; geeft my doch uwe gratie, dat ick tot geender tijde my selven afen keere van eenigen armen, dewijle ik selver om mijn dagelijcx broot, vergevenisse mijnder sonden, en u rijcke ben biddende, en geern soude verhoort wesen: en wilt u aenschijn van my niet keerē, die geseyt hebt, dat ghy barmhertigheyt begeert, en geen sacrificie. Want hoe soude ick in den dag des oordeels dit woort, 't welk meer doorsteckt dan een sweert van twee kantē snijdende; kunnen verdragen, als ghy sult seggen: Ik heb honger gehad, en ghy en hebt my niet gespijst; ende deret ghy van my begeerē broot te etē in mijn rijk? Ik heb dorstig geweest, en ghy hebt my geweygert te drincken te geven; en begeert ghy nu droncken te worden van de overvloedigheyt mijns huys? Ick heb naekt en bloot geweest,

Tob. 4.

Matth. 6.
Osee 6.

Matth. 25.

weest,

weest, en ghy hebt my niet gekleet; ende eyscht ghy nu overdeekt te worden met mijne glorie; en verciert met een kleedt van onstervelijckheyt? Ick ben gevangen geweest, en ghy en hebt my niet besocht; ende soekt ghy te genieten de vryheyt van mijn kinderē? Als ick gaff was, en hebt ghy my niet onthaelt, en derrēt ghy nu verfoecken eeuwelijckē met my te woonen in mijn rijk? Ik heb siek geweest, en ghy hebt my niet besocht; Ick heb doot geweest, en ghy hebt my niet begraven; ende hoe derrēt ghy 't eeuwig leven van my begeeren? En wist ghy niet dat alleen den barmhertigē, barmhertigheyt soude verwerven? Voorwaer Heere, ick en weet niet, wat ick hier op soude kunnen antwoorden; mijne consciencie beschuldicht my van mijne boosheyt, gierigheyt, ende ontrouwighheyt. Want ick wete voorseker, dat het u al toebehoort, hemel, aerde, ende al het gene dat hier in begrepen wort; ende dat ick anders niet en ben dan eenen uytdeylder, die naderhandt van alles strange rekeningē sal moeten geven, 't en zy dat ick u wederom gegeven hebbe, dat u toebehoort: ende is 't dat ick 't wederom geve, soo sal 't my allegader in der eeuwigheyt toebehooren. Waerom en sal ick u dan niet geven, het gene dat u toebehoort? Wat hebt ghy tegen my gesondicht, ô alder-liberaelsten Godt? Waer toegheleove ick den mensch die wantrouwigh ende leugenachtigh is, (want alle mensch is leugenachtigh) ende u niet, die nochtans de waerheydt selve zijt? Oft hate ick in sulcker voegen u, ende mijn eygen selven? dat ick liever hebbe te dienen saligh ende geluckigh te wesen, dan u wederom te geven, dat u toebehoort? En sal ick niet begeeren liever te besitten hondertvout, soo ghy belooft, dan u te weygheren dat u toekomt, ende dat door sulcken middel voor my behouden? Eylas wat grooter blintheyt is dit! Ick en begeere in uwe gelt-kiste, dat is in de handen der armen niet te legghen 't ghene my eeuwelijcken te pas soude komen; ende ick ongeluckigh mensch, hebbe liever u dat te ontrooven ('t welk ick nochtans niet machtigh en ben) tot dat het my onthomen worde, dan door uwen raet het selve al te bewaren, ende met eenen selver bewaert te worden. Mijne rijckdommen vallen my lastig ende moeyelijck, ende dreygen my d' eeuwige quaden;

Beklagh
ons Sal-
ligmakers
in den dag
des oorde-
els/over
den gierig-
gē mensch.

Matth. 5.

Psalms 115.

den; de dieven leggen my listen ende lagen, ende ick en wil deselve nochtans mijnen mede-gheselle niet geven, om alsoo daer af ontlast te wesen; ick hebbe 't liever de dieven te geven, ende dat also quijt te worden. O groote barmhertigheydt, die van de doornen der rijckdommen, druyven pluckt; uyt het quaet van eenen anderen, goet; uyt d'armoede, rijckdommē; uyt de kranckheden, sterckte ende vromigheyt; uyt de schande, een eeuwige glorie. O oneyndelijke liefde, mijnen Heere ende mijnen Godt, verbreydt mijn herte gelijk het sant der zee, dat ick u naervolghende een yeder geern mede-deyle, maer sonderlinge mijne vyanden; ende dat ick u mijnen Heere mach eere bewijfen, medelijden hebbende met den armen. Want hoe veel afgoden-dienaers, ende die u vermaledijden, onderhoudt ghy, spijsst ghy, ende doetse overvloedigheydt hebben van alle wellusten; ende doet uwe sonne opstaen ende schijnen over de goede ende quade? Icken wil voortaan gheen acht nemen wie dat het is, die yet van my ontfanght, maer in wiens naem dat hy het ontfanght, ende wie dat ick het selve geve; ick en begeere niet gesparigh te zaeyen, ende gesparigh te maeyen; maer zaeyen in benedictie, op dat ick ten laetsten mach hooren dese aldersoetste woorden: Komt ghy ghebenedijde mijns Vaders, ende besit mijn rijck: het welck ick verhope, ende u ootmoedelijck bidde, door het binnenste van uwe barmhertigheydt, Amen.

Matth. 5.

Matth. 25.

Practijcke om Aelmoessen uyt te deylen.

Siet wat ghy in den hemel besit.

TEn eersten/insiet uwe inkomsten ende goederen; wat dat ghy in den hemel / en oock wat dat ghy op der aerde zijt besittende. Och hoe menigmael gebeurt het/ dat het byer/het gewelt/ oft eenigh ander ongebal de goederē benecmt/ dewelcke waer 't sake dat ghy den armen gegeven hadt / soudt deselve be-waert ende in der eeuwigheyt gebonden hebben; beschuldigt ende bekent uwe ontrouw/den byant kan u hups innemen en berooben/ maer niet den hemel.

Ten tweeden/bedeylt uwe goederē/en schijkt eene sekere somme booz den armen/ en geeft deselve ootmoedelijck aen den genen die u sal bidden / ende en wepgert niemant geen aelmoesse/soo verre als 't u moege-

mogelijck is. Is 't saechte dat ghy selfs arm zijt/ oft religieus/ ende dat ghy noch silver noch gout en besit: bidt den Heere dat hy den armen wil ghedachtigh zijn: is 't u mogelijck/ soo troost den selven niet woorden/ ende met een blijde aensicht/ 't welck meer medelijden/ dan eenigen af-keer te hemmen geeft.

Ten 3. en weest niet alleen milt en liberael aen de gene die u daerom sullen biddē/ maer soekit ook van selfs de gene/ die uwe rijckdommē/ gelijck packdagers soudē mogen dragen in 't hemelsch vaderlant.

Ten vierden/maecht uwe kinderen ende uwe ondersaten gewent om geern aelmoessen upt te deplen. Dit lesen wy gedaen te hebben de alder-godtburchtighste Koninginne van Spagnien Margareta: hoe dat se hare kinderen/ die sy tot eenen sonderlinghen troost ende bzeught van het Chzistendom voort-gebracht hadde/ plagh van joncks af t'onderwijzen/ dat die/ oock gheheel kleyn zijnde/ met hare eygen handen den armen aelmoessen souden geven.

Berept den armen somtijlen eene maeltijt/ ende dient deselve/ 't welck somtijts Koningē gedaen hebben/ ende noch gebzuyckt wort van sommige hups-gefinnen in de Vasten-abont-dagen: alwaer te werck gestelt wordt/ het gene dat in het 12. Evangelie gesepit is: Als ghy yemant nootd ter maeltijt/ en roept niet uwe vrienden/ maer den armen/ krankē/ kreupelē/ blindē/ en ghy sult salig wesen/ want sy en hebben niet waer mede sy u dit soudē konnen vergeldē.

Ten seften/ 't is eene seer goede pzaetijcke van allen het gewin van dien dagh/ van alle konsten in 't bysonder/ behendigheden/ ende koop-handelingen/ Godt de eerste bzuchten en pzejten toe te eygenen: ja dat meer is/ in de koopmanschap Chzistum als eenen mede-geselle te hebben/ ende het gene dat hem aengaet ter herten trecken/ en sijn gewin den armen mede-deplē. Den 12. Chzysostomus geeft desen raet/ datmen eene kiste soude hebben/ waer in datmen voor sijn gebedt een aelmoesse bezijden soude leggen.

Ten sebensten/ Chzistus oock mede rekenē onder sijne erfgenamen/ ende altydt eenen armen mensch in den naem Chzisti volkomelijck onderhouden:

A

dit

Schickt eē
deel van u
goet voor
den armen.

Soeckt
d'armen
van selfs.

Bemint
d'armoede
van jongs
af.

Luc. 14.
Berept
den armen
eene maelt-
ijt.

Luc. 14.

Bzaeghe
Gode op/
d'eerstelins-
ghen van
alles.

Hom. 43. in
1. ad Cor.

Dat Chzis-
tus uwen
erf-ghes-
naem zy/

gelijk ghy
den ghene
zijt.

dit is eene seer goede practijcke / ende wort oock ge-
bzuypcht / hoe wel van luttel menschen.

God booz-
sekeret de
koopman-
schappen.

Ten achtsten / het gene dat ghy sout moeten geven
den ghene / die u de goederen en koopmanschappen
verscherē / geeft dat Gode oft den armen. Dus heeft
eenen vermaerden koopman tot Sebilien in Spag-
nien seer geluckelijck synen koophandel aengestel-
t: maer ter contrarie als eenen anderen tot Lisbonen
in Portugael die het selbe gewoon was te doen dese
Godbzuchtige gewoonte achter gelatē hadde / heeft
zijne schepen alse by-nae in de haven gekomen wa-
ren / haestelijck dooz een groot tempeest oft onweder
datter onbersiens opghestaen is / in den grondt sien
bergaen / waer dooz hem sijne rijckdommen ende
middelen gantsch benomen zijn geweest.

Een seer
goede practi-
jcke.

Ten negensten / te besorgen dat de kinderē die ael-
moessen eysschē om den armen mede te deplen / haer
gewennen te seggen: dat God booz de deure aelmoes-
sen begeert: ende ons dese manieren van spreken ge-
meyn te maken: Ik heb't Gode gegeven; oft om be-
ter te seggen: Ich heb het Gode wederom gegeven:
God heeft het van my begeert / ik heb het hem gere-
stitueert. Noch en beschaemt u niet dese Chzistelijke
en Godbzuchtige maniere van spreken te gebzuypē /
aengesien dat ghy siet dat men doozgaens de wetten
des werelts / hare spreekwoorden oft maniere van
spreken ende schrijven soo neerstelijck onderhout.

Eē ander.

Ten thiensten / op dat het een dobbel aelmoesse zy /
so kan't dickwijls geschieden (ghelijck ick op ver-
scheyden plaetsen weet gedaen te worden) dat de ael-
moessen uptgedeylt worden aen den genen die ghe-
biecht en gespijst zijn met het hoogweerdig H. Sa-
crament / oft wel de ghene die in den Catechismus
oft Chzistelijcke leeringe dat verdient hebben.

De derde.

Ten elfsten / alle dagen ober tafel een schotel stel-
len / de welcke de schotel Godts genaemt worde / en
van peder gerechte wat afsnijden / dienen en schen-
ken aen Chzisto onsen Salighmaker in zijne leden:
Gelijck ick weet dat geschiet in een Edelen Dooz-
luchtigh hupsgefin; alwaer oock Saterdaeghs al
het melck dat van de hoepen gemolcken wordt / ter
eeren

ereen van de alderheylighste moeder Gods MARIA,
den armen gegeven wordt.

Ten twaelfften / bemerkte drie saken aengaende d'aelmoessen. Ten 1. datter verscheyden practijcken (om dese deugt te werk te stellen) gebonden worden / die gereet en licht om doen zijn / booz diese sal willen beherten / overleggende de miserien en ellenden van het menschelijck gheslachte : welcke miserien oock tweederley zijn / als eensdeels de ziele / en eensdeels het lichaem aengaende : met welcke verscheyden practijcken / wy oock gheestelijcke en lichamelijcke hulpe en aelmoesse konnen doen / te weten / den hongrigen spijzen / etc. Ten 2. dat Godt meer aensiet het herte en den wille / dan het gene datter gegeven wort : gelijk ons klaerlijck te kennen gegeven is in de weduwe / die twee myten gaf : ende in den loon dier beloofd wort aen den genē die alleen een dronck houdt waters sal uptrepcken in den naem ons Salighmakers / aen eenen die 't gebreck heeft. Ten 3. dat de aelmoesse heymelijck moet gheschieden / soo veel als 't moghelijck is / en dat dese alder-profijtelijckst is / die heymelijck en verborghen uptghedept wordt. Och hoe veel menschen worden daer gebonden / die haren naem alomme op der aerden bekent maecten / die nergens in den hemel en sullen bekent wesen ; door dien dat zy als onwijse en dwase kooplieden van te boren haren loon ontfanghen hebben ! Want luttel wordender gebonden / die eenige stichtingen / fundatien / oft andere Godbzuchtighe werken souden instellen / 't en waer sake dat hare naem / macht / oft Godbzuchtigheyt hier door bekent worde ! Dit behoorde al gedaen te worden tot een goet eynde / en met eene rechte meyninge / niet gelijk dit de hypocrjten en gebeynsde menschen doen : Daeren-boven met gewilliger herten / beerdelijck / blijdelijck en ootmoedelijck. Toont alrijt een blyp gelaet in alle dat ghy geeft / seght den Wijfman. Want die d'aelmoesse weet upt te deplen / gelijk dat behoort / die en laet hem niet boozstaen dat hy eenen anderen eenighe weldaet aendoet / maer veel meer dat hem selver groot geluck ende weldaet aengedaen wordt.

Drie saken
moet men
gave slaen
in de ael-
moessen.

Luc. 21.

Matth. 6.
Eccl. 35.

Schiet - Ghebedekens.

- Matth. 25. **S** Oo lange als ghy 't gedaen hebt een van desen min-
sten, hebby 't my gedaen.
- Eccles. 4. Weest den Weesen bermhertigh als een Vader, en voor
eenen man haerder moeder; ende ghy sult zijn als eenen
Sone des alderhooghsten onderdanigh, ende hy
sal uwer bermhertigh zijn meer dan eene moeder.
- Psal. 40. Saligh is dien man die hem verstaet op den behoevigen,
ende den armen, in den quaden dag sal hem den
Heere verlossen.
- Prov. 14. Die den armen ontfermt, sal saligh wesen.
- Hebr. 13. Der weldadigheyt, ende de mede-deelinge en wilt niet
vergeten: want door sulcke offerhande, wort Godt
vernoeght.
- Nazianz. Daer en is niet soo Godlijk in den mensch, als datmen
de paupe- wel doet aen eenen anderen.
rum amore.
- Luc. 6. Weest bermhertigh, gelijk uwen Vader bermhertig is.
- Eccl. 17. Hy heeft eenen yegelijcken bevolen van sijnen naesten.
- Ephes. 4. Weest malkanderen goedertieren, vergevende malkan-
deren.
- Galat. 6. Draeght d'een des anders last, ende alsoo sult ghy vol-
brengen de wet Christi.
1. Ioan. 3. Mijn kinderkens en laet ons niet liefhebben met den
woorde, noch met der tongen, maer met den wer-
ken ende waerheydt.

HET IX. CAPITTEL.

Van het Gebedt, het derde werck van Voldoeninge, en-
de haer gebruyck ende vruchten.

DE derde maniere van goede werckē/waer mede
wy God oock kunnen voldoen/is't gebed:want
dit een aldersoetsten reuck-offer is/ seer aengenaem
aen Godt almachtigh/ en een sacrificie van voldoe-
ninge/ is 't saecke dat het komt upt een rouwigh en
oortmoedigh herte. Ende indien dat wy (soo den H.
Chrysostomus segt) eenige groote gifte aē God wil-
len offeren/wy en hebben niet grooter als 't gebedt/
noch wy en hebben niet moepelijcker dan 't gebedt.
Want dooz 't gebedt en wert niet alleenlijck de ziele
vermoept/maer oock 't lichaem: dit betuygt ons den
H. Geest / als hy seght: dat het menichvuldigh ge-
bedt

Chryf. in
Psal. 116.
De Gebe-
den zijn de
beste giften
die men
Gode kan
offeren.
Eccles. ult.

bedt is eene pijnlijckheyt doo? het lichaem; en dit dient seer wel doo? sommige menschen/die geen aelmoessen en konnen geven/ of niet sterck genoegh en zijn om te baten. Volght dan den Konincklijcken Propheet David na / die vol droefheyt en vernederinge sijns selfs/bzieschte van't suchten sijns hertē/ en doo? een gebedt met tranen gemengelt/versoende den Heere. Den H. Augustinus nu op sijn sterben liggende/ ende geboden hebbende datmen de seben Psalmen van penitentie aen sijn bedde soude herchten / heeft eene sententie uytgesproken / die in der waerheyt weerdigh was van Augustinus gekomen te zijn/ te weten : dat het niet en betaemde / dat een Christus mensch sonder penitentie soude sterbē. Dus is het noodigh/dat de gene die hem tot God wilt bekeeren/den gebede toegedaen zy:want het dickwijls gebeurt dat het hier van de quade begeerlijkheden/den overbloet van quade gedachten/dē aenstoot van onse vanden ons dwingen te roepen tot den Heere/en onse herten en handen op te heffen naer dē hemel.

Psalm 37.

Het gebed is noodigh doo? de gene die hun bekeeren willen.

Daer worden verschepden manieren van bidden gebonden. De eerste is (so ghy de volmaecktheit des gebedts wilt aensien) de contemplatie / of het aenschouwende Gebedt. De tweede/de Meditatie. Van d'eerste wozt gesproken in het derde boeck / alwaer gehandelt wozt van de oeffeningen der gener die volmaecht zijn : Van de Meditatie wozt gesproken in het tweede boeck/ aengesien dat die maniere van bidden / eygen is den genen die eenigen voortganck gedaen hebben: wy sullen daer-en-boven hier sommige andere manieren van bidden voortz brenghen. Ten eersten/men kan yemants anders woorden gebuyckende/bidden/te weten/als wy eenige Psalmē lesen/of andere stemmelijcke gebeden: en dit is ook een seer aenghenaem sacrificie van onse lippen aen God Almachtig/so naer de ziele/als nae't lichaem.

Bedeykinge van het gebedt.

1. Alsmen yemants anders woort gebuyckt. Osee 14.

Ten tweeden/ als men gebuyckt de woorden/de welke komen uyt het binnenste van de affectie des herten/en daer mede de Goddelicke Majesteit aensprekt: welke maniere spruyt uyt dē overbloet van affectie. Want als onse ziel inwēdelik gelijk bet gemacht

2. Ghebedt het welck komt uyt affectie des herten.

maekt is/alsdan berst de blijtschap onser herten ook
uylwaerts/ dooz lofsangē die gesproken worden tot
God; en als onse ziele met blijdschap verbult is/als-
dan verblijden haer oock onse lippen/ om den Heere
te loben/ en te gebenedijden. Want so het hert gesint
is/so getuyghet den mont/ende de liefde maecht den
mensch wel sprekende/ en oberbloedig in woorden.

3. Alsmen
by eens
anders
woorden de
sijne boegt.

De derde maniere is gemengelt/te weten/ als de
ziele dooz yemandts anders woorden / gelijk dooz
bleugelen opgeheben wordt in de locht/ ende nader-
handt selfs voortg blieghet / ende haer selven aldus
behelpt. Dit gebeurt als yemant aendachtelijck en-
de allenghskens eenighe stemmelijcke gebeden ge-
bruyckt; ende d'affectie nu ontsteken wordende / by
sy selven sijn gebedt volmaeckt : ende tusschen bep-
den valt wederom op het eerste.

4. Onder-
menginge
van ver-
suchtingen
onder het
gebedt.

Ten vierden / als wy by het stemmelijck gebedt
geen ander en boegen; maer het selve alleenlijck dooz
byerige affectie ende versuchtingē dickwijls onder-
breken/of naer elck woort in't bysonder/of wel naer
dat wy veel woorden aendachtelijck uytgesproken
hebben : alsoo dat elcke lichamelijcke versuchtinge/
zy als eene opheffinge tot Godt.

5. 't ge-
bruyck der
schiet-ge-
beden.

De vijfde maniere is/een kort begriyp van de ge-
heele volmaecthepdt / alsmen korte Schiet-gebe-
dekens gelijk schichten tot den Hemel seynt / ende
hier dooz sy selven met Godt vereenicht. Want die
Gode aenhanght/is eenen geest met hem. Hier dooz
wozt het herte van onsen alder-lieffsten Salighma-
ker soetelijck doozwont: Ghy hebt mijn herte/seght
hy/o mijne bruydt/gewont/met een van uwe oogen/
ende met een hant van uwen halse. Want datmen
alleenlijck sijne oogen eens vierighlijck opheft tot
den hemel/ is een krachtelijck gebed/ ende beweegt
gantschelijck den Vader der vermhertigheyt. Want
d'affectie moet wesen den oorspronck van dusdanige
gebedekens; welcke affectien zijn leetwesen der son-
den/medelijden hebben met onsen Salighmaeker/
eene begeerte van den hemel/ een verdziet van dit
sterbelijck leven/weedom in tegenspoet/danckbaer-
heyt van de ontalijcke weldaden van Godt almach-
tigly/

Cant. 4.

Waer uyt
de schiet-
gebedekens
moeten
spruyten.

tigh/verwonderinge ober Godts wercken/betrou-
 wen op Godt / eenen pber van sijne eere ; maer be-
 sonderlijck een bzandende liefde tot God/waer dooz
 de ziele met geduerighlijckie / ende bzandende be-
 geerten verlaught / gelijk een hert tot de levende
 wateren/ te dzincken met blijdschap van de fontey-
 nen ons Salighmakers. Ende het byer van dese be-
 geerten wort aldermeest ontfsteken in de meditatie/
 gelijk den Propheet David spzeect / het welck o-
 versulckis den geheelen dagh dooz met schiet-gebe-
 dekens als met byerige pijlen onderhouden moet
 worden / stellende sy selven booz oogen den persoon
 van onsen Salighmaker / gelijkmen in de medi-
 tatie / oft in de H. communie / oft in eenige andere
 oefeninge / waer in d'affectie aldermeest ontfsteken
 is geweest/geboelt heeft. Want is 't dat wy in sulc-
 ker boegen / alle onse wercken derwaerts stieren/
 oft onsen Salighmaker opdagen/soo sal't geschie-
 den dat d'affectie die wy verweckt hebben/geboedt/
 en versterckt sal worden / bysonder als wy dese in
 elck werck vernieuwen. Het is nochtans oock pro-
 fytelijck / al is 't dat wy dese affectie niet en geboe-
 len/seeckere beerskens upt de Psalmen / oft andere
 plaetsen der H. Schrifte aen de hant te hebben
 ende te gebzupcken/ op dat hier dooz ons verkeeren
 ende hanteren met wereltsche menschen / ende alle
 onse uptwendige bekommelingen/ gelijk met eene
 geestelijckie sausse ende geur obergoten machwoz-
 den / ende dat niet alleen de gedaenten van het gene
 dat wy met onse uptwendige sinnen vatten / ons te
 boren souden komen / maer oock Godt onsen Hee-
 re. Want daer en wort niet profytelijcker oft soeter
 gebonden / dan als men dooz dese konste van Alke-
 misterye/ om soo te seggen/upt wereltsche ende ver-
 gancelijckie dingen/ louter gout van de Goddelijc-
 ke liefde weet te trecken / ende Godt alleen in alles
 te soecken en te binden: ja datmen dooz sulcke saken/
 daer gemeynlijck de menschen als met boetstricken
 dooz gebangen en vast gehouden worden/ oock weet
 naer Godt te bliegen/ in hem te rusten/ en in't mid-
 den des bzants van alderley behoringen / den mont

Het byer
 van goede
 begeerten
 ende van
 liefde moet
 met schiet-
 gebedekens
 onderhou-
 den wordē.

Maniere
 ofte konste
 om upt alle
 dingen het
 gout van
 de Goddes-
 lijcke liefde
 upt te trec-
 ken.

te openen / ende scheppen den oprechten ende waer-
achtigen geest van de kinderen Gods.

6. Een aen-
dachtelijck
overleggen
van elck
woordt.

Ten seften / als men aendachtelijck overleght elck
woordt in 't besonder van het gebedt ons Heeren / oft
van eenigh ander / ende op de selve blijft / so lang als
wy daer smaect in binden / en daer naer tot andere
gaen; tusschen beyden hier by voegende eenige t' sa-
mensprekingen / die ons de liefde tot God / ende an-
dere verscheyden affectien / sullen doen spreken.

7. Het be-
mercken
van de ge-
boden / oft
zijnder re-
gelen.

Ten sebensten / overlegghen oft de thien geboden
in 't besonder / oft de geboden der Kercke / oft wel de
regelen van sijne ordze / in welker voegen dat hy die
onderhoudt / oft behoort t' onderhouden; en waer in
dat hy dese overtreden mach hebben / ende naer dat
hy hier af leet wesen berwecht sal hebben / lesen een-
nen Vader onse ende Weest gegroet / oft wel eenigen
Psalm / by exempel den 50. Miserere, oft den Lof-
sanc / Te Deum laudamus. Het selve mach oock ge-
schieden / ondersoekende de seben hooft-sonden / de
krachten der ziele / ende de vijf sinnen.

Drieder-
lep aen-
dachtig-
heyt aen-
gaende het
stemmelijck
gebedt.

Men moet bemercken 1. datter in 't stemmelijck
gebedt / driederlep aendachtigheyt gebonden wort.
D'eerste ende die nootsakelijck is op de woorden; op
dat de selve behoorzijck / bescheydelijck / verstaedelijck /
en geheelijck uytgesproken worden. De tweede waer
dooz men op den sin set / als men is biddende met der
herten / en met den verstande / en doen / gelijk als men
de spijse knouwt / en smaect. De derde is / tot God /
die wy aenbidden / en tot de sake / die wy dooz het ge-
bedt van hem versoeken. Hierom moet men in 't be-
ginsel van 't gebedt sp-selven eenigh eynde dooz oo-
gen stellen / en soo veel als 't mogelijck is / moet men
in sp-selven verwecken eene ghedachtenisse van de
tegenwoordigheyt Gods / en van het hemelsch heyt.

1. Cor. 14.

Daedanige
bereydinge
datter
nootsake-
lijck is tot
een lanch
gebedt.

Bemerckt 2. dat men in de langhe manieren van
bidden / in 't beginsel sijn herte moet vereenigen ende
vergaderen; gelijk men doet / eermen sp-selven be-
geeft tot het mediteren. Ten tweeden / dat men hem
stellen moet in de tegenwoordigheyt Gods. Ten
derden / dat men moet ootmoedelijck van Godt be-
geeren de gratie om wel te mogen bidden.

Be-

Bemerkht 3. dat als men op de voozsejde manie- Het gebedt
wort ghe-
holpe door
eenig pijn-
lick werck.
 re ondersoeckende de geboden oberloopt / ende naer
 elck ghebodt / leetwesen der fauten verweckt heeft /
 dat het seer pzoftijtelijck is / naer het berouw oock
 eenigh werck van boldoeninghe by te voegghen / 't 3p
 knielende / oft met eene andere pijnelijckie ghestelte-
 nisse (die nochtans betamelijck 3p) sijne gebeden te
 spzeken. Het is wel waer dat het gebedt in sp-selven
 boldoet; maer sal nochtans alsdan van meerder bol-
 doeninge wesen / als het soodanigh is / waer door wy
 eenige af-laten souden mogen verdienen / gelijck ghy
 sult bebinden in verscheyden artijckelen van de af-
 laten / die gegunt zijn ter eeren van den H. Carolus
 Borromeus / die als een klaerblinckende licht t'on-
 sen tijden opgestaen is in de heylige Kerckie. Want
 die hier in den raet van sijnen Biecht-bader volgt /
 oft een werck volbringt het gene dat sijnen regel
 aengaet / oft eenige versterbinge doet / ofte yet sulcx /
 die verkrijgt vergebenisse van het derden-deel sijn-
 der sonden. Die sijne conscientie ondersoecht / oft ee-
 nig crups oft beelt devotelijck groet / sp-selven Go-
 de bebeelt / oft aen sijnen H. Enghel / oft aen sijnen
 H. Patroon / oft gebuycht in 't beginsel van eenigh
 werck / dziemael het teecken des H. Crups / oft seyt
 dziemael: God komt tot mijnder hulpe / verkrijght
 thien jaren af-laet. Desgelijcken verkrijgt den ge-
 nen die berouw ende leetwesen heeft van sijne son-
 den / ende een vooznamen heeft van hem te biechten;
 maer die den vijftighsten Psalm Miserere leest / oft
 het Gheloof / oft den Iossanck Te Deum laudamus,
 ter eeren van het dierbaer bloet dat Christus Iesus
 vooz ons gestort heeft / ende dziemael d'aerde kust /
 verdient de selve af-laten / die hy soude verkrijghen /
 gaende op de H. trappen / diemē noemt Scala sancta.
 Dit hebbe ick in 't kortz alhier willen gheraken /
 op dat ick alleen te kennen soude gheben / hoe ober-
 bloedige schatten dat een pegelijck kan by een ver-
 gaderen / het 3p dat hy ghesont oft sieck is / is 't sake
 dat hy wijselijcken sijnen gheestelijcken koophandel
 is aenleggende.

A E N - M E R C K I N G E O P
H E T D E R D E B E E L D T.

Berepdt uwe ziele voor het Ghebedt.

A Engesien dat het [A] Ghebedt een t'samenfprekinge met Godt is, so begeeft u daer toe met alle neerstigheyt, en denckt dat [B] God u tegenwoordig is, noch en [C] laet 'et niet achter om eenige [D] wereltfche bekommering. Maer voor al [E] onderzoekt u consciencie, verfoeyt de [F] sonde, wiens pauwen-hoofst betekent hooveerdigheyt; den watersuchtigen buyk, giericheyt; d'onbeschaemde stinckende bocksvoeten, begeerlijckheyt des vleeschs; den scorpions steert, 't fenijn der sonde; en 't doots-hoofst, den loon der sonde. Voegt by 't Gebed [G] vasten en [H] aelmoessen; volgt uwen [I] H. Engel; bereyt u herte door [K] stilswijgen, [L] eenicheyt, en lesen van goede boecken. Verweckt [M] hope, en stiert u [N] Gebedt ('t welck is als 't sweerdt van Godts woort, ontfekende ons herte) tot Godts eere, om uwe [O] sonden t'overwinnen, en om te verkrijgen de [P] deugd, die staet neffens God met vleugelen: Wantse de ziele van aerdtfche saken opheft: gewapent: wantse onoverwinnelijk is; en door het cruys komtse tot de kroone. Dese wilt ootmoedelijk versoecken, ende bidden voor den thron Godts, gelijk eenen [Q] misdadigen, oft eenen armen bedelaer, of wel als een bruydt. Dese bereydinge heeft [R] Moyfes ons geleert.

Van de bereydinge tot het Gebedt, besonderlijk tot de meditatie.

H Et is eene vermaninge van den Wijsen-man : Eccl. 18.
Maecht uwe ziele geredt booz het ghebedt / op De bereydinge booz het gebedt is nootzakelijck.
dat ghy niet en zijt / als eenen mensch / die Godt
tenteert ; desen tenteert Godt / die hem laet booz
staen dat hy sonder eenighe bereydinghe / in 't ghe-
bedt sijne sinnen sal konnen vergadert ende aen-
dachtigh houden.

Dese bereydinge is tweederley / d' Eerste / die van
langher handt gheschiedt / ende d' andere die recht
te voren gedaen woꝝdt. Tot d' eerste mach gebrocht
woꝝden / ten eersten / datmen alle onnoodige soꝝgh-
buidighedyt wech woꝝpe ; want de soꝝgbuidigheden Die van berre ges-
chiet / is beelderley.
zijn als dooꝝnen / seght den H. Bernardus / die
de ziele in de meditatie steken ende moepelijck bal-
len / en maken ons onbequaem om de Goddelijcke
in-spraakent t'ontfangen. Ende het is ontwijfelyck
eene groote oneere / datmen niet dese so seer bekom-
mert is / dat als Godt almachtigh booz de deure
klopt / ende getweerdicht hem niet ons te spzeeken /
den selven moet staen verbeyden / om onse sotte be-
kommeringen / die van gheender tweerden en zijn.
Hierom hebben de kinderen van Israël een gebodt Exod. 3.
ontfanghen van haer te vertrecken in de woestijne /
eer sy Gode op den berch offerhande souden mogen
opdragen ; op datse ontlast zijnde van alle tijdelij-
ke bekommelingen / haer te beter tot Goddelijcke
saken souden begeben. Want gelijck Cassianus ge- Cassian.
col. 10.
c. 5.
tuyght / die opklommen van verwoꝝpen en aertsche
wercken ende ghedachten / ende haer vertrecken in
het hooghste van den bergh des eenigheds / die aen-
schouwten alleen de Godtheydt met repne ende sup-
vere oogen.

Bemerckt dan ende oberlegt uwe bekommerein- Depl't ee-
nen ande-
ren mede
van 't gene
dat u te
doen staet.
Exod. 5.
gen / ende bedeylt deselve niet andere / soo veel als
ghy kont en mooght : gelijck wy lesen dat Moyses
gedaen heeft booz den raet van sijnen schoon-vader.
Pharao heeft hier booztijts het uptverkioren volck
van Godt almachtig soecken besich te houden niet
het

het hantwerck van pot-aerde/ back-steenen/ en haf te vergaderen/ 't selbe soeckit den dupbel vander hel- len nu oock te doen; maer sijn bedroch ontdeckt heb- vende/ moeten wy gaen/ daer Godt de ziele/ en oock de ziele Godt is nopende/ met dese woorden: Komt mijne alderliefste / laet ons uptgaen in 't veldt/ laet ons vroegh opstaen tot den wijngaerd.

Cant. 7.

Enders
soeckt uwe
consciens
te.

Eccl. 15.

Psal. 65.

1. Ioan. 3.

Ten tweeden/ het is seer profijtelijck aen den ge- nen die hem tot 't gebedt wil begeben/ in 't kortz sij- ne conscientie te ondersoecken; en in sy selven te ver- wecken leetwesen van sijne sonden/ en ootmoedelijck Godt bidden dat wy hem souden moghen komen te spreken: want den lof en is niet schoon in den mont des sondaers; Ende seer wel den Psalmist seght: Hebbe ik boosheyt gesien in mijn herte/ so en sal my den Heere niet verhooren. Maer is 't saecke dat ons herte ons niet en vroeght/ so hebben wy betrouwen aen Godt. Want met wat betrouwen sal den son- daer sijne handen / noch bebloet zijnde dooz de me- nichte sijnder sonden/ derren opheffen tot Godt den hemelschen Vader? en Godts vyant zijnde/ sal hem verstanten/ om hulpe / bystant / ende kostelijcke ga- ven van hem te begeeren?

Tob. 12.

Goeden
raet die
den H.
Chrysostomus
geeft
aen de
Christenē/
aengaende
de ael-
moessen.

Ten derden/ naer het gene dat den Engel Tobias geleert heeft: Goet is het gebedt/ versaemt met va- sten en aelmoessen; sal het profijtelijck wesen/ desel- ve oft lichamelijcke / oft geestelijcke te doen; by ex- empel/ bidden dat sijn gebedt/ sijnen eben-naesten te stade soude mogen komen / en het selbe aen de goet- heydt Godts vooz haer-lieden opdzagen/ oft naer den raedt die den H. Chrysostomus gheeft / dat de Christenen een kofferken t'huyjs gereet souden heb- ben/ alwaer sy vooz het gebed/ eene aelmoesse in mo- gen wozen. Is 't sake dat ghy oock eenige verster- binge / dewelcke onder den naem van het vasten be- grepen wozt / te werck wilt stellen / sult ghy alsoo u gebedt veel aengenaemer maken.

Isai. 30.

Ten vierden / men moet sijne tonge bedwingen van ydelen klap / ende een betrouwen verwecken tot Godt / want in stil-swingen / ende in de hope sal uwe sterckheydt zijn. De hope ende het betrou-
wen

wen is nootsakelijck / dat wy sonder haer niet met allen en kunnen verkrijgen / ende deselve hebbende / alle dingen kunnen verwerben. Mooght ghy gelooven / seght ons de Waerheyt selve / alle dinghen zijn mogelijk den geloovenden. d'Andere bereydinge / en die wat naerder comt / is / datmen met eene goede en oprechte meyninghe hem tot het gebedt begeeft / het welck niet en gheschiet als men hem daer toe begeeft om geestelijke vertroostingen te genieten / ende sijn verstant te verbullen met veelderley debote ende geleerde bemerckingen; maer om Godt alle eere te bewijzen / ende te komen tot de deught / ende een hepligh leven. Dus moeten wy dit wel gade slaen / hoe dat wy onse fouten dooz het gebedt souden mogen afleggen ende verwinnen / bysonder die ons in den wegh der deughden alder-moepelijckste vallen. Want wy moeten ons laten boozstaen / dat wy woestelaers met den Patriarch Jacob zijn / in het gebedt / op dat ons den Heere gebenedye / ende de zenuwe van de dye onser quader begeerlijckheyt souden moghen verdozt worden. Ende boven al / soo moeten wy ons ghebedt aldermeest stieren tot de deught / die ons aldernootsaeckelijckste is / ende te ghen de faute / ghelijck ick ghesepdt heb / dewelcke ons in den wegh Godts aldermeest belet. Want dese als de principaelste overwonnen zijnde / sullen d'andere van selfs te niet gaen / ende lichtelijck overwonnen worden. Wy en moeten hierom d'oeffeninge van andere deughden / als dit soo gheleghen is / niet achterlaten. Maer ghy sult my braghen : Hoe sal ick upt alle materie eenighe hulpe trecken / om de deught die ick boozgenomen heb / om my in te oefenen / te verkrijgen / en de faute die haer tegen is / upt te roepen? Ick antwoorde hier op / dat alsoo haest / als in ons eenige debote affectie sterckelijck verweckt is / soo kunnen upt alle materie lichtelijck trecken / het gene dat hier toe dient / ghelijck P. Puente / in de aenleydinge tot de meditatie §. 4. seer wel bewijst.

Marc. 9.
De naeste
bereydinge.

Genes. 32.

Daer toe
wy ons ge-
bedt alder-
meest moes-
ten stieren.

Hier toe mach oock dienen / datmen den persoon / oft affectie aenneemt / 't zy van eenen misdadigen /
van

van eenen bedelaer/oft ten laetsten van eene Bruyt/
naer d'affectie die wy in ons begeeren te vermecken
oft te vermeerderen. Ende dit bewijst den H. Agna-
tius in het boeckken van sijne oeffeninge / hier toe
grootelijcks te dienen.

Het lesen is hier seer nut. Maer op dat 't herte / 't welck dooz verschen den
bekommeringen verstroyt is geweest / tot sy selven
kome/ sal seer pzoftelijck wesen t'overlesen de ma-
terie van de meditatie/ oft wel van eenighen geeste-
lijcken boeck. Want 't lesen is gelijk eenen trap/om
tot de meditatie / oft het gebedt op te klimmen.

Daer-en-boven d'eeninghepd. Ten laetsten soo woordt den ghenen / die hem tot
bidden wil begeben/ d'eenighepd seer aenghepzen
van onsen Salighmaecker soo dooz sijne woorden /
als dooz sijn exempel: Want aldus spzeekt hy by

Matth. 6.

Boven al
sich stellen
in Godts
tegen-
woordig-
hepd.

den H. Mattheus in 't 6. Maer als ghy bid/so gaet
binnen uwe slaep-kamer / en met ghesloten deuren
soo bidt uwen Vader. Ten laetsten sy selven stellen
in de tegenwoordighepd van Godt / ende gheheel
sijn hemelsch heyz / aldaer geleydt zijnde van synen
goeden Enghel; Ende mach wel gehouden worden
vooz een van de pzeincipaelste belijdingen / daermen
den aldermeesten troost ende vzycht sal konnen upt
genieten. Waer af den H. Bernardus aldus spzeekt:

Bern. ferm.
de 4. mod.
orandi.

Wat moet hy anders dencken/ die hem begheeft tot
het ghebedt / dan het gene dat den Propheet seght :
Ick sal voozgaen tot de plaetse des wonderlijcken
tabernakels/ tot den huyse Godts; want wy behoo-
ren voozwaer ten tijden van het ghebedt in te treden
in het paleys van den hemelschen Koninck/ dat pa-
leys (segghe ick) alwaer den Koninck der Konin-
ghen sit in eenen Konincklijcken stoel vol sterren/
omringelt met eene ontallijcke/ ende onspzekelijcke
menichte van H. Engelen. Soo dat den ghenen /
die dit gesien heeft / gheen nieerder ghetal en heeft
konnen binden/dupsentig dupsenden/ segt hy/ dien-
den hem/ ende thien-werf dupsentmael hondertich
dupsenden/ston den neffens hem: Met wat eene eer-
biedinge/ vzyese ende ootmoedighepd/ behoort dan
aldaer te komen een verwozpen dierken kruppende
upt het morasch van sijne vypligheden. Moeten wy
niet

Dan. 7.

niet al bebedende/sozghbuldigghlijck/ende met eene alder-grootste aendachtighepdt komen in de tegenwoozdigheyt van de Goddelijcke Majesteit/van de heplige Engelen / in de vergaderinge van de rechtbeerdige/ wy die anders niet en zijn dan berwoozpen ende ellendige creaturen ? Hierom seght den selven H. Bernardus/ al is't dat Godt alomme is/ in den hemel moet hy nochtans aenbeden worden / ende daer moeten wy hem ons booz oogen stellen te wesen ten tijden van het gebedt/ &c.

M E D I T A T I E

Hoe dat wy het Ghebedt wel, ende eerbiedelijck sullen beginnen.

Het bereydende Ghebedt, als voren, in het I. Cap.

Het 1. voorbereyt sel is, de voorstellinge van de plaetse / waer dooz d'imaginatie in de materie die wy booz handen hebben/soude mogen hy een vergadert blijven; de welcke daer in gelegen is/ dat wy in de mysterien/die wy nemen t'oberpepsen/ ons laten boozstaen dat de saecke booz ons/oft in ons herte geschiet/ende dit met de selve omstandighepdt/ soo die eertijds waerachtigh gheschiet is : op dat de ziele meer in / dan buypen haer selve zy. Men moet hem oock dikwijls (het welck hier seer wel te passe komt) stellen met sijnen Hepligen Engel in de tegenwoozdighepdt van Godt almachigh.

Alcantara
de med.
cap. 8.

Het 2. voorbereyt sel. Van Godt ootmoedelijck gratie versoeken om wel te mogen bidden / dat is / te mogen volbrzengen een werck van aldergrootste ende alder-profijtelijckste weerde. Ende dit is van noode booz elke meditatie.

Het 1. point. Overleght dese woorden van den Wijzenman: Dooz't gebedt soo bereyt uwe ziele/ende en wilt niet sijn als eenen mensch/die Godt temteert. Want hy temteert Godt/ ende berweckt hem tot gramschap/ die gekomen sijnde om hem te versoenen ; ebenwel sonder bereydinge hem tot het gebed begeeft/of de selve onachtsamelijck volbrzenght. Hierom neemt booz u / eer ghy tot het gebedt gaet/wat

Eccles. 28.
Men moet
hem booz
het gebedt
daer toe
bereyden/
willen wy
dat het
Gode aens
genaemzy.

wat dat ghy doen wilt/ oft bidden/ oft Godt temteren. Want is't sake/ dat ghy dit werck onachtsaemlijck volbrenght / wat doet ghy anders; dan Godt tot gramschap verwecken / tot wien ghy waert gekomen om te versoenen ?

Bemerckt ten tweeden/ hoe neerstelijck/ sozgbuldelijck/ ende hoe veel tijts dat ghy soud besteden/ om u proces aen te geven den Rechter/ op dat ghy soud/ oft van eenig misdaet ontslagen worden/ oft wel eenen voet aerde bekomen; en dunkt u niet dat ghy in het gebed u selven gereed behoort te maken om in de tegenwoozdigheyt van den oppersten Rechter/ ende sijnen Raed/ van d'euwige straffe/ oft booz den ewigen loon te gaen procederen / ende om al het gene dat u nootsakelijck is te verkrijgen? Ende mogelijck sult ghy bevinden dat ghy die in het spelen wacker en blijtig zijt/ hier in slap en slaperachtig sult wesen.

Bemerckt ten derden/ waer upt dat dese oneere die wy het gebed aendoen/ haren oorspronck neemt / en ghy sult ten eersten bevinden dat het komt dooz dien dat wy andere dingen meer achten/ ende ober-sulck daer nae verlanghen / als oft sy ons profijtelijcker/ nootsakelijcker ende behagelijcker waren / dan het gebedt ; daer nochtans niet gebonden en wordt/ dat profijtelijcker / nootsakelijcker ende genoegelijcker is. De nootsakelijckheyt wort hier dooz bewesen / overmits dat wy sonder Godt niet en vermoghen; het welck ghy neerstelijck gade moet slaen. Ende dooz het gebed verkrijgen wy lichtelicken de dingen die ons nootsaeckelijck zijn / tot het gene dat ons te doen staet. Want wat isser sekerder ende lichter/ dan het gene dat ons de waerheyt selfs met dese woorden te kennen geeft. Alle dinghen die ghy biddende begeert/ gheloobet dat ghy die ontfangen sult / ende die sullen u gebeuren; Ende gelijckerwijs het noodeloos is/ soo den Konincklijcken Propheet David seght/ dat de ghene die lesen wil/ booz den dagh ende lichte opstae; alsoo die 't licht belet/ belet met eenen oock het lesen / ende alle dus danighe oeffeninghen / waer toe ons het licht noodtsakelijck is: soo dat de ghene die onder het ghebedt yet anders ter handen trecht

Het is
schadelijck
in het ge-
bedt te
dencken op
sijne be-
kommerin-
gen.

Marci 11.

treckt dan dat het ghebedt aengaet/ die beneemt sy
selven oock 1. het licht/krachten ende sterckten/dat
is/ de gratie/ de welke nochtans booz al noot sake-
lijck is/om yet uyt te rechten. En hoe hy met meer-
dere sozghvuldigheyt en angst denckt van de toeko-
mende dingē/ hoe hy oock meer belet dē goedē boozt-
ganch van sijne sake/ dooz dese verkeerde/ en dwase
neerstighert. Ende hoe groote proffijten datter uyt
het gebedt spruyten/ kunnen hier uyt lichtelijck be-
merckē; dat hier dooz den mensch met God almach-
tig die den eersten oozspronck is van alle saken / als
dan geheelick versaeint/ ende in sulcher voegen Go-
des beguaem instrument gemaect wort/ ende daer
en boven / (het gene dat de genoechte aengaet) ver-
eenicht wort met de fonteyne van alle goederen /
waer uyt hy waerachtige wel-lusten ende genoech-
ten soude konnen scheppen/ als het hem beliest.

Het 2. point. Bemerkht/datmen eenige irreveren-
tie oft oneer kan doen/ soo in het ghebedt/ als in het
aenkomen/als oock in het afscheyden van het selve.

Dit gheschiet in 't aenkomen / Ten eersten / in 't
uytstellen/ als men sonder wettelijke oozsaecke ende
redene andere becommeringen boozstelt : het welck
so veel is/ als oft men eenen Koninck die ons soeket
te spreken / ja dat meer is/ booz onse deure tot dien
eynde staet kloppende/ soude versnaden / ende hem
niet weerdighen ghehoor te geven/ maer alleenlijck
(naer datmen een gespruyt van menschen / lanc en
breedt ghehoort heeft) den Koninck dan met korte
woorden soude aenspreken : oft gelijk als daer eene
sake van groter gewichte booz handen waer daer
men spreken soude van alle onse inkomsten oft mid-
delen/ ja van het leven selve te behouden of te verlie-
sen/ebenwel besigh waer met blieden te vangen/oft
met sandekens te tellen : Overleghet hoe sehandighe
sake dat dit soude wesen.

Ten tweeden / het is oock eene onweerdigheyt /
de bereydinghe soo lichtelijck te veronachtsamen /
als oft daer eene sake van geender weerde op han-
den waer / daerse nochtans van groote ghewichte
is. Dus overdenckt wat bereydinghe dat ghy ghe-
woon

Hoe dat
men irre-
berentien
het gebedt
doet.

1. Sonder
oozsake
dat uyt-
stellende
ende ande-
re bekom-
meringen
boozstel-
lende.

2. Veron-
achtsa-
mende de
bereydinge
daer toe.

woon zijt vooz het gebedt te gebzuycken / ende hoe-
danige bereetselen datse plachten te werck te stellen/
die eenen sterbelijcken Koninck moeten aanspreken;
hoe dat hem eenen Predicant gereet maecht/oft pe-
mandt anders/die in de vergaderinghe van eenighe
treffelijcke personen sijne sententie ende meyninge
te voozschijn moet bzenghen.

Hoedanighe
ge berep-
dinge het
ghebedt
berepsejt.

De berepdinghe/die alder-nootsakenlijckste is tot
het gebedt/is dese: Ten eersten sijn herte onbekom-
mert van alle verstoptheden tot het ghebedt bzen-
gen / en hierom moet men alle quade genegelijckhe-
den sozgbuldelijck versterben/onnoodige bekomme-
ringen aen d'een zijde stellen/ en met een hepligh be-
trouwen Gode alle dingen t' eenemael so lang bebes-
len. Want men kan dit in gheender manieren beter
verboorden/as God neerstelijck biddende/sonder
den welcken wy niet met allen en vermoghen/ ende
die alle dingen werckt in alle menschen. Ten twee-
den een berouw verwecken van sijne sonden/ na dat
men sijne conscientie sal ondersocht hebben; dewijl
wy wel weten dat Godt de sondaers niet en ver-
hoort:want wat vpant Gods die na veel spijt en leet
God aengedaē/noch niet versoent zijnde/soude der-
ren groote saken van Godt epschen / 't en 3p dat hy
wil roonen t' eenemael onbeschaemt/ en onbeleeft te
zijn? Ten derden/men moet sp-selven tot het gebedt
gereet maken/met vasten/aelmoeffen/stilswijgen en
betrouwen. Want den Propheet seght: In stilswij-
gen/en in de hope sal uwe sterckhept zijn:en Tobias
seght tot den Engel;Het gebedt is goet/met vasten/
en aelmoeffen. Ende Christus onsen Saligmaker/
seght: Alle dingen/die ghy biddende begeert/geloo-
bet/dat ghy die ontfangen sult/ ende die sullen u ge-
beuren. En den H. Jacobus sijnen Meester volgen-
de/seg; Is't sake dat yemant van u-lieden wijsheyt
behoeft/ die begeere die van Godt in 't gheloof niet
twijfelende; want de gene die twijfelt/ en moet hem
niet laten duncken/dat hy yet ontfangen sal van den
Heere. Ten vierden/moet men in stilte sijn herte af-
trecken dooz het lesen van Godtbruchtige saken/ en
men moet overleggen/wat foute dat wy meest moe-
ten

Ioan. 5.

Isaia 30.
Tob. 12.

Marei II.

Iacob. 1.

ten overwinnen/ ende tot wat deught dat wy in het ghebedt behooren te trachten. Ten laetsten/ als oft ghy met uwen Engel sout moeten hoorz komē vooz God almachtig ende geheel sijn Hemelsch heyz/ soo neemt aen den persoon/ oft van eenen misdadighen/ oft van eenen armen mensch / oft van eene bruydt. Ende wy bebinden dat dit veel menschen seer pro-
fijtig ende saligh is geweest.

Het 3. point. Wensiet ten eersten de chooren der Heyligen/ en der Engelen vooz het aenschijn Godts schudden en beben / ende hoe datter tot sijnen dienst dupsentigh dupsendt gereet staen; en mogelijk ghy/ eplaes! een arm wozinken vander aerden/ ende eenē domp die maer eenen oogenblich en duert/ sult vooz sijn aenschijn noch lichtbeerdigh derren lacchen; en als ghy met God moet spreken/ sult met alle de werelt klappen : so doende/ als ghy gaet om u selven te verschoonen/ so verergeret ghy uwe sakiē. Ten twee-
den/ aenmerckt de macht van God almachtigh die met drie vingeren de geheele werelt bewaert/ ende draget al vooz 't woordt sijnder kracht/ ende siet hoe onweerdighe/ en onbetamelijcke sake dat het is/ dat den mensch dickwijls met minder eerbiedinge met Godt handelt/ dan hy met den slechtsten en verwor-
pensten mensche soude doen. Soo dat seer wel / eenen Heydenschen Philosoph ons vermaent heeft : Spreeckt in sulcker boeghen met Godt/ als oft het de menschen hoorzen; en handelt alsoo met de menschen/ als oft u Godt aenhoorde.

De Heyli-
ghen ende
d' Engelen
beben vooz
Gods aen-
schijn/ ende
de sonder
derst in sijn
tegelwoor-
dicheyt lac-
chen ende
klappen.

Seneca.

Gebedt om een eerbiedinge in 't gebedt te verwerven.

O Machtigen Godt, ick wete ende kenne, dat ghy hier ende alomme teghenwoordigh zijt, ende dat uwe macht oneyndelijck is, voor wien alle krachten be-
ven, en de kinderen Gods verblijden: met wat eene oot-
moedigheyt behoort ick te komen in uwe Goddelijcke
teghenwoordigheyt, die anders niet en ben dan affchen
en stof der aerden; met wat eene danckbaerheyt voor u;
die my van niet gemaect ende geschapen, en daer-en-

Veroot-
moedinge
sijns selfs.
Dancks
segginge.
Derwe-
kinghe tot
berouw.
Vertrou-
wen.

Luce 15.

Bern. serm.
3. de natali.Jfifrou
weban fijn
eygen fel-
ben.Opd'a
ginge fijn
felfs.

boven door het dierbaer bloedt van uwen eenigen Sone verlost hebt, ende my ontallijcke andere weldaden, alle mijn leven lang gedaen hebt? En ick heb niet te min gefondigt boven 'tgetal van de fandekens der zee, ende en ben niet weerdigh te komen in uwe Goddelijcke tegenwoordigheyt. Maer waer fal ick my keeren, als ick my van u keere? Ik fal my verftouten te komē tot u, die zijt eenen Vader der bermhertigheyt, en eenen God van alle vertroostinghe, en fal seggen; Vader, ick en ben nu niet weerdigh, genoemt te worden uwen Sone, maer maect my een van uwe huerlingen. Ick wete wel, dat met recht in de vyerschare van u Konincklik paleys door oorfake van mijne ontallijcke sonden, het vonnis van d' eeuwige doot over my gestrekē is; maer ick kome, ô mijnen God, om u Godlijk aenschijn te versoenen. Verleent my doch door het bloet van uwen Sone, dat mijn gebedt my niet gerekent en worde tot sonde, ende en verworpt my tot geender tijden van u aenschijn. Ick bekenne, dat ick niet met allen en vermach, ô Heere, sonder u, Ick stelle alle mijn betrouwen in u, ende ick bevelet u al, op dat mijn gebed ende alle dat my aengaet, als eenen soeten reuck-offer gestiert mach worden in uwe tegenwoordigheyt, en dat op my afdale, uwe Goddelijcke bermhertigheyt, waer door ick soude oprechtelijcken mogen volbrengē het gene dat ghy van my vereyscht; maer voor allen dat ick mijn gebed mach ftieren tot uwer eeren, ende met u vereenicht mach wesen, o mijnen Heer ende Godt, van wien, in wien, ende door wien alle dingen staen ende onderhouden worden: ghy zijt al 't gene, dat ick hebbe oft begeere te hebben. Verre zy van my, dat ik voortaan, als ghy my noyt om met u te spreken, ende voor de deure mijnder herten staet en klopt, u soude versmaden door eenige wereldsche bekommelingen, dat ick ongeruft, en haestig soude zijn, als ik dese sake moet aenrechten die alderprofijteliick ste, ende van seer grooten gewichte is, daer ick in andere saken, maenden, ende jaren placht te besteden. Siet ick kome tot u, om u oprechtelick een gebroken en ootmoedig herte op te dragen, welk ghy niet en placht te versmaden; want ick verlekert ben van het gene dat ghy my belooft hebt, te wetē, dat ghy gevē sult aen den genen die 't begeert; te gemoete sult komē die u

soeckt;

socckt; open sult doen, den genen die klopt, ende my sult verleenē, dat ick mijne boosheden en fauten sal mogen overwinnen. N. besonderlijck, is 't dat mijn gebedt verfaemt zy met vasten, en aelmoeffen. O Heere, die alleen machtigh zijt van onreyn reyn te maken, den genen die van onsuuyveren zaden ontfangen is, suuyvert mijn herte, ende mijne lippen, datse haer mogen verheugen als ick uwe lofsangen sal singen, het welck ick verhope te doen met uwe Heylighen, ende uytverkoren in der eeuwigheyt, gesterckt zijnde door uwe gratie. Amen.

Practijcke van de bereydinge tot het ghebedt,
ende van het herdencken oft recolle-
ctie naer het selve.

TEn eersten/ so moet men daegs te voren sijne be-
kommeringen soo veel als 't mogelijk is schic-
ken/ ende booz aleen sekere upre kiesē/ in dewelcke
by het H. Sacrificie van de Misse hooren. Dit
segden H. Ignatius grootelijc te helpen tot de ge-
rustigheyt des herten/ ende booztganch in den geest.

Ten tweedē/ eer men hem tot ruste begeeft/ moet
men sijn herte besigh houden met lesen van eenighe
Godtbyzuchtige boeckē/ ende hier na oock sijne ge-
dachten/ ende affectien daer mede bekommeren/
denckende dat men by het kruys/ oft in de teghen-
woordigheyt Gods/ oft van de heylige Driebul-
digheyt is/ oft op de plaetse is/ daer het mysterie/
dat men daeghs daer na moet mediteren/ geschiedt
is. Ende dit dient tot het ghene/ dat aengaet de
boozstellinge der plaetse.

Dat dat
men doen
moet eer-
men gaet
slapen.

Ten derdē/ eenige aelmoeffe/ ten minstē geestelijc-
he/ en eenige versterbinge schicken te doen; op datter
geenē dag en passere/ die sonder dese goede oefenin-
gen booz by gae. Daegs daer naer 's morgens en so
dickwijls als men bidden moet; Ten eersten alle be-
kommeringē aen d'eene zijde stellē/ en deselve Gode
t'eenemael bevelen/ ja die booz 't gebedt verboozde-
ren. Ten tweeden/ verwecken in sp selven berouwen
en leetwesen. Ten derden/ sp selven eenig seker eynde
de boozstellen/ in het gebedt/ ende vernieuwen eene

puere meyninge. Ten vierden / sy selven Godt ende
 sijnen H. Engel vooz oogen stellen / ende verwecken
 rene groote eerbiedinge / om ootmoedelijck te mogen
 sprekken met sijne Goddelijche Majesteyt / ende ver-
 wecken / geloove / hope ende liefde / met dziemael tot-
 ter aerden te knielen / is 't sake dat de plaetse sulckis
 toelaet.

Als het gebedt volbracht is ; moet men eerweer-
 delijck van daer scheyden / ondersoeken de fauten
 die wy daer in souden mogen gedaen hebben / ende
 ootmoedelijck daer af vergevenisse bidden ; en Godt
 bedanken van de weldaden die hy ons bewesen
 heeft ; syn goet booznemen vernieuwen / ende de ge-
 dachtenisse der selve dooz den dagh verberschen /
 en neerstelijck gade slaen om die te werck te stellen.

Ghebedt, naer een lanck gebedt, oft meditatie.

HEere Godt, die het verbont ende bermhertigheyt,
 welck ghy met uwe dienaren gemaect hebt, on-
 derhout: Ick dancke u, dat ghy u geweerdicht hebt mijn
 gebedt t' aenhooren, verhoort het doch om de glorie
 uwes Heyligen naems, ende geeft my gratie, (sonder de
 welcke wy niet en vermogen) dat ick uwen wille, die
 ick bekent hebbe, ende mijne fauten N. die my groote-
 lijcx leet zijn, soude mogen verbeteren, ende dat ick de-
 se Godtvruchtige begeerten N. mach volbrengen, op
 dat uwen naem groot mach gemaect worden, tot in
 der eeuwigheyt. Ontfangtse doch, met alle mijne wer-
 ken in de vereeninge van de verdiensten uwes Soons, en-
 de van alle uwe Heylighen : schickt van my, die u on-
 weerdigh maecksel ben, naer uwe liefste: Ick geve my
 geheelijcken over, ende worpe my geheel in u, nemende
 het al van uwe vaderlijcke handt, ende begheere u nyt
 gantscher herten te beminnen, ende te dienen. Amen.

Ghy sult hier beneden, een langer vinden.

Bemerckt ten eersten / dat gelijckerwijs hier ge-
 sent wort / dat men het gebedt / tot een seecker eynde
 moet selicken / 't selve doch grootelijcx kan te passe
 ho-

komen in het stemmelijck gebedt. Want alsoo het seer profijtelijck ende nut is gesheele Psalmen te lesen booz verscheypden nooden/ende dient mede om selven in aendachtigheyt te houden: gelyck is / als men elcken Psalm in 't bysonder booz sonderlinge welbadē / Gode opdraeght.

Bemerckt ten tweeden / datmen de gemeynschap met sijnen H. Engel / ende sijne tegenwoozdigheyt in't gebedt dickwijls moet gebzupcken / als oock in onse andere wercken: ons met hem veradende/ende dooz hem onse wercken der Goddelijcher Majesteit opdragende / de herten van onsen eben-naesten dooz hem bereydende / als wy met hen-lieden moeten handelen.

Dienst tot
onsen H.
Engel.

Bemerckt ten derden / datmen dagelijcks gestadelijck sijne geestelijke lesse moet gebzupcken: want in de selve Godt tot ons spreekt. Wat is doch anders / seght den heylighen Gregorius / de heylige Schrijftuere / als eenen brieef van den almachtigen God/tot sijn schepsel? En hierom moetmen deselve

Greg. l. 4.
ep. 40.

aendachtelijck/ en met groote eerbiedinge gebzupcken/ niet metter haesten/ maer/ gelyck luysterende/ op dat wy souden mogen aenhooren/ wat den Heere in ons spreekt. Ende dewijle Godt almachtigh hem weerdicht dit te doen / soo moetmen booz dese lesse een booznemen maechen / al het gene dat Godt ons in-geben sal te werck te stellen. Maer de lesse moetmen Godt bedanken/ ende onthouden eenige sententie van het gene dat wy gelesen hebben/ desen raet wort ons gegeven / van den heylighen Thomas van Aquinen. Hoe grootelijcks soude den schat van onse memorie vermeerdert worden / waer 't by al dien/dat wy daer dagelijcks pet in leyden! Waer af/aengesien dat de Religieusen soo grooten gelegentheid hebben dagelijcks ober tafel / geluckigh sulen wesen / is het saecke dat zy haer geluck hemmen ende verstaen.

Hoe dat
men hem
moet bege-
ben tot de
geestelijke
lesse.

Bemerckt ten vierden / dat als men seer doze en dzoog is in den geest/ dat alsdan dese lesse/wel mach in de plaetse van de meditatie gebzupckt worden: besonderlijck/is 't dat wy alsdan meest/ende langer

200 Den I. Boeck. Het IX. Cap. Van 't Gebedt.
letten / op de profijtelijckste sententien / oft wel soodanighe lessen nemen waer dooz wy somtijds gheproeft hebben dat Godt almachtigh een straelken van sijne Goddelijcke gratie in onse ziele heeft laten schijnen.

SCHIET-GEBEDEKENS.

*Door de welcke de goede begeerten in't gebedt gemaect,
dickwijls den dagh door vernieuwt worden, ende
de ziele tot het goet verweckt wordt.*

- Psalms 62. **G**Od, mijnen Godt, tot u wake ick, van des morgens:
Mijne ziele heeft gedorstight naer u, hoe menigvuldelijck, dorstet na u mijn vleesch. **Want het gebedt/ is eene fonteyne door eene dorstige ziele.**
- Psalms 118. Helpt my, ende ick sal saligh wesen, ende ick sal mijne ghedachten in uwe rechtveerdigmakinghen altydt oefenen.
- Ibid. In uwe rechtveerdighmakinghen, sal ick my oefenen, ende ick en sal uwe woorden niet vergeten.
- Ibid. Hoe seer hebbe ick uwe wet bemint, ô Heere! den geheelen dagh is sy mijne aendachte.
- Psalms 140. Laet mijn gebedt gestiert worden, gelijk eenen reuckoffer in u aensicht.
- Psalms 118. Ick heb gesworen, ende een vast opset gemaect te bewaren de oordeelen uwer rechtveerdigheyt.
- Psalms 39. In 't hooft van den boeck is van my geschreven, dat ick uwen wille doen soude, mijn Godt ick hebt ghewilt, ende uwe wet in 't midden van mijnder herten.
- Psalms 118. In mijn herte hebbe ick uwe uyt spraken gheborgten, op dat ick u niet sondigen en soude.

Het eynde van den eersten Boeck.

D E N
TWEEDEN BOECK
V A N
DEN WECH
D E R G E N E R
D I E
VOORTGANCK DOEN.

A E N - M E R C K I N G E O P H E T V I E R D E B E E L D T.

Van de bekoringhe.

Strijdt eenen goeden strijdt / op dat ghy eenen goeden krijghs-man Christi mooght wesen.

AL is't dat ghy tot den Heere bekeert zijt, en weest nochtans niet sonder forge; want ons levē is hier eene bekoringe en strijt: om dese te wederstaen; so weet dat gy staet tusschen [A] Christus uwen Heere, en den [B] boosen duyvel, die u wederom soeckt te trecken tot de eeuwige bedervnisse, u voor ooghen stellende des [C] werelts wellusten en [D] ydelheyt; de [E] sonde lockt u ook door listige lagē; Maer siet, Christus roept, sijne gebenedijde wonden roepen: en sijn bitter lijden voor onse salicheyt roept ook tot u; wie sult ghy volgē? aensiet den loon die ter deught beloofd is: Bemerket dat de wellusten maer eenen ooggenblick duren, ende de straffen eeuwighlijck, versaeckt dan den bedriegelijken vyant, die hier voortijts de [F] kinderen van Israēl gesocht heeft wederom te trecken in [G] Ægypten, door begeerlijckheydt des vleeschs: en nu soeckt hy den weg des Hemels te beletten door [H] gulsigheyt, door [I] gierigheyt, ja ook, die na by den Hemel zijn, soeckt hy door [K] ydele glorie van boven neder te worpen. Maer die tot den eynde toe volherdē sal, die sal salig wesen.

VOOR-REDEN

TOT DEN TWEEDEN BOECK.

Van den voortganck, ende hare beletfelen
oft bekoringen.

Nedemael dat de ziele/ die van
haer eynde of van 't wit daer sy
na hadde behooren te trachten/
dat is Godt de opperste goet-
hepde / en sijne alderheylighste
geboden/ afgetweken was/ we-
derom gekomen is op den goeden ende rechten
weg; so is sy gelijk den kinderen van Israel /
die den Heere in de sterckte sijnder macht ende
kracht verlost heeft van het jock van Pharao/
ende de slavernye van Egypten. Ende daerom
gelijckerwijs de kinderen van Israel niet ghe-
bleven en zijn in het Landt daer sy gebanghen
waren/ maer dooz Moyses haren leys-man /
boozts gereyft zijn na het landt van Beloften/
dooz de wildernisse; also moet de ziele ook doe.
Maer gelijk den kinderen van Israel gebeurt
is / datse dooz de vervolgingen haerder vpan-
dē/en dooz de rouwigheyt en ongemacken van
de wildernisse/met veel bekoringen overbullen
hebben geweest; also sal de ziele van gelijcken
bekoozt worden om wederom te keeren/ tot het
gene dat se eens verlaten heeft. Wat staet haer
dan te doen? sy moet haer verstercken / en dooz
een rijp beraet verwecken om althijt boozt en-
de boozt te gaen/ versmadende de pijlen ende de
aenbechtigen van haren vpan: want dē Hee-
re becht boozt ons; noch en sal niet toelaten / al
zijn onse vbanden ons van alle kanten omrin-
gelende / datse ons sullen beschadigen / indien
dat

dat wy eenen pber in ons hebben / om alrijt in den wegh des Heeren te voozderen / maer sal ons ober-decken met eene wolcke van sijne barmhertighepdt / ende sal deselve stellen tuschen ons ende onse vyanden : al is 't sake dat in den nacht der bekoringen / ons geene nachtbzeese / ende verbaerthept en sal ontbzeeken.

Maer op dat de maniere van beradinghe / waer af wy hier boven gesproken hebben / ende naderhant noch dickwils spreken sullen / beter bekent soude mogen wesen / hebbe goet gebonden dese hier in 't kozt by te voegen / die gy hier naer inde maniere van mediteren / bzeeder uytgelept sult vinden. Want also dickwils als ons eenige twijffelinghe te voren komt inden geestelijken wegh oft handel van menschelijke saken / so sullen wy in deser manieren raet bindē / en versterckt worden in 't ghene dat ons dede twijfelen / en sal ons in alles te rechte wijsen.

HET I. CAPITTEL.

Van de maniere van beradinge.

Dat wy behooren te doen eer wy ons beraden.

Dat wy moeten doen eer wijlen dat wy beradē. Ten eersten.

Ten tweeden.

Bemerckt dat ghy / al eer ghy dese beradinge wilt aenbeerden / u moet stellen in de tegenwoordighepdt van Godt almachtigh / ende van hem licht ende gratie begheeren / op dat ghy sijnen alderheylighsten wille soudt moghen kennen ; want hem alleen kennelijck is / wat ons nut is. Als dit nu ghesdaen is / soo moetmen ten eersten / het ghene daer men hem wilt op beraden / vooz hem stellen ; gelijk soude moghen wesen / van eenen staet des lebens te verkiezen / om vooztganch te doen in deughden / van sijn huyfgesin te verminderen oft te vermeerderen / van eenigh officie oft beneficie t'aenbeerden / oft te ontfeggen ; ende voozts van andere saken / hoe ende in wat manieren / ende wanneer dat wy dit moeten aenbeerden oft achter laten. Ten tweeden / vooz al vernieuwt uwe affectie / so dat ghy / soo veel als 't moge :

mogelijck is/niet meer tot d'eene zijde dan tot d'an-
dere ghenepghyt en zijt: want als ons herte ghelijck
in eene weegh-schale gelijck hangt / so kan het lich-
telijck tot d'eene oft d'andere zijde gebogen worden/
ende men kan oock beter de teekenen van den God-
delijcken wille onderkennen. Overleght daer naer **Ten derde,**
(u booz ooghen stellende het eynde waer toe ghy ge-
schapen zijt) welck deel van uwe verkiefsinghe u tot
dit eynde min oft meer behulpigh is / te weten / het
aenbeerden van sulcken oft sulcken staet / officie /
conversatie / studien en oeffeningen / oft het weyge-
ren des selfs. Want wy moeten soecken/dit min oft
meer / ende beghrezen/niet dat ons min / maer dat
ons meer kan boozderen ende helpen om tot het eeu-
wich leven te geraken/ ende den Goddelijcken wil-
le te volbrengen. Ende alsoo de sake booz Godt van
alle beyde zijden rijpelijck gewegen hebbende/ moe-
ten wy beslupen / ende de saecke Gode almachtigh
opdzagen; ende wel gade slaen de inwendelijcke be-
wegingen in de stilte ons ghemoets / dooz dewelcke
den Heere sijnen wille placht te kennen te geven den
genen / die desen met oprechter / ende overgegeven
herte versoeken. Ende dit is doozgaens genoegh /
om te verkiefen en sijn beraet te slupen. Want ge-
lijckerwijs dat in de meditatie dickwils een oft
twee bemerkingen onse affectie so beweghen / dooz
medewerkingen van de gratie Godts/dat het niet
noodigh en is eenige andere hulpe te soeken; alsoo
geschiedet oock in het beraet/waer in niet min d'in-
spzaecken ende bewegingen van den H. Geest gade
geslagen moeten worden.

Daer 't sake nochtans dat de boozgesepde poin-
ten niet ghenoeghsaem en waren / om den wille te
verstercken in het goet; alsdan moetenmen boozder
gaen / ghelijckmen in de meditatie doet / ende ghe-
lijckerwijs dat beneden breeider verklaert sal wo-
den; by exempel ghy sult moeten overleggen / wat
dat ghy ulwen vriendt in de tegenwoozdighheyt van
Godt almachtigh soute willen raden / ende met wat
gelijkenisse dat ghy hem soudt soeken wijs te ma-
ken / het gene dat ghy beter vindt. Want het ghe-
meyne

**Watmen
doen moet
als de booz-
sepe ma-
nere niet
en luct.**

Andere be-
merckin-
gen.

De eerste.
De twee-
de.

De derde.

De vierde.

De vijfde.

De sesste.

meynelijck aldus gebeurt / dat wy dooz gaens eenen
anderen goeden raedt geben / ende het slechtste booz
ons selven behouden. Gaet alsdan boozts/ende ver-
merckt / wat dat ghy soudt willen verkosen hebben
in de upre ulwes doodts / ende weet dat ghy dit nu
moet verkiesen. Bemerckt daer-en-boven wat
raedt dat ghy soudt willen ghebruyckt hebben / als
ghy sult komen booz den rechter-stoel van den eeu-
wigen rechter; ende dit sal u noch meer verwecken/
is 't sake dat ghy let op d'eeuwighepdt/ende dat het
gene ghy eens verkosen sult hebben / eeuwelijck is.
Want dat eens gedaen is/ en kan niet herdaen wo-
den. Maer is 't dat ghy overlegt wat de Hepligen
gedaen hebben / oft doen souden in dese saecke/ ende
haer aenroept ende te rade gaet / sy sullen u als ster-
ren schijnen in 't midden van uwe duysternissen en-
de twijfelachtigheden. Overdenckt oock van wat
zijde dat ghy meerder vrede / gherustighepdt ende
blijdtschap van herten soudt gevoelen. Maer boven
al sal het uptermaten proffijtelijck wesen/is 't saecke
dat ghy van Christus onsen Salighmaker/als van
den Engel van grooten raedt/oetmoedelijck vzaegt/
wat dat hy met sijn leven / ende woorden hier in ge-
raden heeft / ende raden soude ; tot hem / segge ick/
moet ghy te rade gaen/ dooz wiens mondt d'eeuwi-
ge Wijshepdt spzeckt / die onsen Meester/ende den
Herder is van onse ziele. Ende is 't saecke dat mo-
gelijck het gene dat geraden is/ swaerder valt/ende
oversulckis u min aenstaet ; alsdan soo moeten ons
de ghedachtenissen van de welbaden / met dewelcke
hy ons boozkomen heeft/ ende ons noodet/ om sijne
alderheplighste raden ende inspraecken te volghen/
verwerken ende boozts doen gaen.

Men moet
ondersoe-
ken wat
ons belet.

Is 't sake dat wy alsdan noch de waerhepdt niet
en konnen bekenen ende volgen ; so moeten wy be-
mercken wat ons soude konnen belettē; ende dit ge-
houden hebbende / het beste kiesē / ende offeren sy
selven tot eenē bzant-offer aen de Goddelijcke Ma-
jesteyt / ende bedancken hem naderhandt / booz liet
licht ende den goeden wille die hy ons gegebē heeft.

Dese maniere heb ick booz-gehouden in de prin-
cipaelste

cipaelfte officien van een Godbzuchtigh leven. Ten eerften / op dat dit soude dienen booz een patroon. Ten tweeden / op dat / als ick de selve in het geheele boeck verbolght hebbe / ende mijn beste gedaen / om nas mijn kranck vermogen den wille te verwerken / de selve daer booz als met eene andere behendigheyt soude mogen bebestigen. Want het boozseker is / dat alle de gene / die of den staet der religie / of eenige andere Godtbzuchtige maniere van leven met rijpen raet aengenomen hebben / door de menschelijke kranckheyt konnen verslappen; ende dat het hier toe seer pzoftelick is om ons te vernieuwen / te herlesen de redenen / door de welke wy desen raet heylighlijcken aenbeert hadden. Want 't gene dat in het religieus leven tot de vernieuwinghe des geests soogrootelijcks gherecommandeert wort / te weten / se selven booz oogen te stellen den dag / op den welchen men gegaen is upt Egypten / met wat eenen geest / ende met wat groote redenen men hier toe beweegt was; mach oock seer wel dienen in alle oeffeninghe van Godtbzuchtigheyt / die men rijpelyck ende bedachtelijck aenbeert heeft. Ghy hebt hier verscheden middelen / de welke ick ootmoedighlijck bidde / dat de Goddelijcke gratie tot pzoft van enen pegelijcken wilt verboozeren.

Maer bemerckt / dat also dickwijls als men eenighen raet slaet / dat de ziele met verscheden bewegingen / ende van diversche geesten herwaerts ende derwaerts gedreven wort: hierom is 't seer nut / jaenootsakielijck de selve t'onderkennen / op dat wy also den wille Gods beter ende sekerder gekent hebben / de / souden mogen volbrengen. Ende sal oversulcks alhier eenige bemerkinge boegen / van de tekenen / door de welke wy de geesten oft inspraken sullen konnen onderkennen.

Bemerkinge oft eerste meditatie, van de teekenen om de verscheyden geesten te onderkennen.

HET 1. point. Bemerkht dat wy ghelijck in eenen weg zijn / den welke van alle kanten omcingelt

Hoe dat men sijnen geest verstercken ende vernieuwen mach.

De verſche-
kelen die
in de we-
relt ſijn.

is van de moordenaers/ ende vol hooghe ende ſteple
plaetſen/ van dewelcke men lichtelijck nebertwaert
ſoude konnen vallen / ende dat wy hierom eenen
leptſman van doen hebben: maer datter veel zijn die
haer hier toe preſenteren als vrienden/ die nochtanſ
onſe geſworen vanden zijn: hoe neerſtelijck moeten
wy dan hier op letten? Doegt dit tot de verſchepden
geeſten/ waer onder is den duyvel/ die hem dickwijls
berandert tot eenen Engel des lichtſ. Ten tweeden/
bemerckt dat wy pelgrims zijn/ ende datter veel we-
gen vooz ons zijn/ de welcke eens gegaen ſijnde niet
te herdoen en zijn/ van de welcke eenighe ſonder pe-
rijckel zijn/ ende eenige ſeer ſorgelijck; en overſulck
moeten wy ons hier op wel onderbragen aen de ge-
ne/ die in de ſelbe wel erbaren zijn / ende vooz al van
d'ewige wijsheyt. Ten derden/ peyſt dat wy gelijck
over eene woefte zee baren / en hoe dat eenen ſchip-
per verlangt na den voozspoedigen wint/ om ſchip-
brake t'ontgaen; en dat wy gheſtelt zijn in 't midden
van contrarie winden/ te weten/ den quaden en goe-
den geeſt: ende hoe dat den quaden alle neerſtigheyt
doet / om ons te ſtooten in de ſchroomelijcke ſchip-
braken van den eeuwighe afgrondt. Bidt dan oot-
moedelijck den Heere ende ſegt: Heere thoont my u-
we wegen en onderwijſt my van uwē paden / ſtiert
my op den rechten weg/ om uwē naem: geeft my/
o Heere / dat ick vooz uwē gheeft ghedzeben mach
worden/ dat ick uwē Sonc zy; want die den geeſt
Chriſti niet en heeft/ en behoort hem niet toe.

Psalm 24.

Het bes-
dorgh ende
argliſtig-
heyt des
werelts.

Het 2. point. Bemerckt hoe veel bedrogs en argli-
ſtigheyt des datter in de wereldt is/ ghelijck het ten
eerſten blijct aen de ſecten der Heydenen: ten twee-
den/ van de ketterpen: ten derden/ vooz het leven
van de boofe menſchen: ten vierden/ oock in het le-
ven van de goede ende gheestelijcke perſoonen / van
de welcke ſommighe ghelept worden als van ſtal-
lichten / oft ſtal-keerſſen inde poelen van de vlee-
ſchelijcke welluſten. Bedancht den Heere vooz goe-
de bewaringhe/ en verwecht in u een mis-trouwen
uwes ſelfs. Ten anderen/aenmerckt dat wy in al-
les/ oock in de alderminſte wercken/ vooz eenighen
geeſt

geest gedzeven worden. Hierom siet neerstelijck toe / dat ghy sout mogen den alder soetsten geest des Heeren volghen / ende neemt booz u dat ghy de leydtgmannen / die u van Godts wegen gegeven zijn / te weten uwe obersten / sult volgen / Ec.

Het 3. point. Aenmerckt dat de dupbelē nu so veel dupsent jaren erbaren / ende altyt makende / hier op alleen upt sijn / om ons te verwinnē / dus ontwaecht ende blijft wacher. Ten tweeden / let op de menichte der dupbelen / die al t'samen (gelijck het blijckt upt het leven van den H. Antonius) tegen eenen armen mensch opstaen / en berootmoedicht u. Ten derden / overdenckt datse nochtans seer bebreest zijn / en dat hare kracht haer benomē is door de macht van onsen Salighmaker / ende datse oversulcks / gelijck de vrouwen lichtelick wijcken / als sy bebinden dat wy haer-lieden mannelijck en kloechelijck wederstaen : 't welck oock ghebeurt aen de klepne kinderen / ende de teere maegdekens / als dese in den naem des Heeren haer den strijt leverē. Leert hier upt eenē kloechen moet te hebben / ende seght met den Propheet : Al is 't datter legeren teghen my opstaen / soo en sal mijn herte niet breezen. Ten tweeden / bemerckt dat den vpant van der hellen / gelijck eenen belt-heer van alle kanten besichticht ende bespiet het kasteel onser ziele / om te weten van wat zijde dat het onsterckste is ; doet ghy oock also / ende weest des gelijck neerstigh / om 't selve van uwen kant te volwercken ende te verstercken / ende hout goede wacht. Ten derden / datmen den vpant lichtelijck wederstaen kan / alsoo langh als hy binnen de vesten niet ghekomen en is : ende hierom moet ghy sozghbuidigh wesen / om de eerste oprijfende gedachten te niet te doen. Ten vierden / bemerckt dat den dupbel allen sijn beste doet / hoe dat hy in soude mogen komen / gedeckt met een schaeps-vel / ingaende in 't eerste met schijn van goede gedachten ; maer daer nae lockende tot 't gene / dat so goet niet en is / ende ten laetsten oock tot het gene dat opentlijck quaet is. Hierom neemt booz u neerstelijck den oorspronck en het beginsel uwer gedachten / den booztganc / ende het eynde t'ondersoecken.

De waerkerhepde der dupbelē om ons te verwinnen.

Hare swaetheit.

Psalms 26.

Bemerckinghe oft meditatie, van het onderschil tusschen de goede ende de quade geesten.

Hoe dat
den dupbel
de quade
queit.

Hoe dat
hy leeft
met de
goede.

Hy soeckt
dat sijn in-
geven be-
deckt blij-
ue.

HET 1. point. Bemerkt hoe dat den dupbel de quade met begeerten des bleeschs / eere / rijckdommen / oft van aertsche dingen / gelijk Pharao dede / moepelijck valt / tot dat hyse gebangen heeft. Hierom laet u vastelijcken boozstaen / dat alle het ghene / dat derwaerts strecht / u van den dupbel / als een doodelijck fenijn inghegeven wordt / ende verwozpt het. Ten tweeden / dat hy de goede menschen veel quellunghen aendoet / ghelijck Pharao de kinderen van Israel gedaen heeft / in het werck van de backsteenen / ende pot-aerde ; om alsoo onse reyse tot het landt van Beloften te beletten : maer contrarie doet onsen goeden Engel. Ten derden / dat hy dese soeckt te bzingen tot onmatige droefheyt ende swaermoezigheyt / alwaer de helle / daer hy toe verwesen is / mede verbult is ; op dat wy in sulcker boegen sijns gelijk soudē worden. Ten vierden / hy soeckt in al sijn ingeben / wesende den Prince der dupsternissen / dat sijnen raet in geender manieren te boozschijn en kome : want den quaetdoender haet het licht / en verweckt de sijne tot gebeynstheyt ende dobbelheyt. Dus neemt vastelijcken booz u / als eene dochter die hare eere ende supberheyt bemint / de arglistigheyt ende schalckheyt van desen onsupberen byer / in aller manieren t'ontdecken aen uwen gheestelijcken vader. Ten tweeden / ende oock als ghy u verstant verdupstert bindt / soo wilt in gheender manieren boozts / oft achterwaerts gaen in den aengenomen wegh / oft in u goet booznemen : maer blijven staen / ghelijck hy doet die sp-selben bindt in eene perijckleuse ende donckere plaetse / alwaer sijn licht onbersiens uptgegaen is / den welcken blijft staen tot dat ter wederom licht gezocht wort. Ende gelijk oft ghy in eenige tempeest waert / boozseckert u schip met den ancker / ende roept tot Godt / die ons licht ende onsen troost is.

Het 2. point. Bemerkt dat u niet inghegeven en wordt van den byandt / van booz de ghehengenisse
oft

oft het toelaten van Godt almachtigh; ghelijck het De byant
klaer blijktt in Job / den welcken den dupbel ber- en ber-
socht heeft/te teinteren; ende in den H. Petrus/den mach niet
welcken hy begeert heeft te siften; ende verweckt in sonder
u een betrouwen tot Godt. Ten tweeden/ dat Godt Gods toes-
als den oppersten Welt-heer / altijd staet voor in de laten.
slach-ordze/aensiet ons bechten/gelijck het gebeurt
is aen den H. Antonius; dus neemt eenen kloecken
moet. Ten derden/dat Godt toelaet/dat onse byan-
den ons souden bebechten/ ende dat hy ons somwij-
len gelijck schijnt te verlaten: ende dit om drie rede-
nen. Ten eersten/op dat de deught ende getrouwig-
heydt van sijne dienaers in de teghenspoet bekend
soude worden; ende desghelijcken oock de slappig-
heydt ende traegheydt der quade. Ende hierom is't
dat de H. Schryfture seght / dat Job ende Tobias Tob. 12.
geproeft hebben geweest. Ten tweeden/ op dat onse
lupigheydt in sulcher boeghen tot neerstigheyt ber-
weckt mach worden. Ten derden / op dat wy die
hoobeerdigh zijn/onse kranckheydt souden kennen.
Ende leert hier upt verstaen/ waerom dat den Hee-
re u eenige tegenheyt toefeynt/oft toe placht te seyn-
den.

Het 3. point. Bemerckt ten eersten/al is't dat het De troost
leven van de menschen eenen strijt op der aerden is/ der goeder
dat het selve nochtans verbult is met menighbul- menschen.
dighen troost ende consolatie/is 't dat wy de deught
begheeren te beïnnen ende goetd willen wesen;
ghelijck het blijktt in het leven van Christus onsen
Heere/vande H. moeder Maria/ende andere Gods
Heylighen/ Ec. Alwaer ghy altyt sult bevinden dat
de droefheyt die sy-lieden gehad hebben/met blijd-
schap vermengelt is gheweest; ende aenghesien dat
d' onepndelijcke eeuwige wijsheydt ende goetheyt
goet bindt dat sulcks alsoo gheschiede/ soo gheeft
u hier in ober / ende laet hem de zorghe / ende als
u yet teghen is / verstercht ende verkleecht u doot
de hope / dat ghy eens ghetroost sult worden. Ten
tweeden datter geene consolatie van God en komt/
van de ghene/ die ons verstandt doot het gheloof tot
Godt trecht / onsen wille doot hope ende liefde/ oft
saecten.

ten minsten ons verweckt tot hemelschen saecken; welck wy gheboelen als ons herte af-getrocken wort van aertsche ende verganchelijcke dingen/ ende met eene heylige blijdschap ontscken wordt: oft inimers als wy gheboelen een groote gherustighepdt des herten; maer als wy ghewaer worden dat dese gherusthepdt in goede menschen gestoot wordt/ soo mogen wy ons wel laten boozstaen / dat dese stoorringhe van den quaden gheestijnen oorspronck neemt; ghelijck den vrede ende gerustighepdt een teeken is datse van Godt ende van den goeden geest komt / besonder is 't datter geene oorsake te voren gegaen en is. Ende hier zijt sozghbuldigh om alsulcken gerusthepdt te bewaren / ende van u te keeren al het gene dat de selve eenighsins soude mogen beletten. Want gelijckerwijs als men in 't licht wesende / siet waer datmen moet gaen / oock booz dien tijdt / als ons naderhant het licht sal ontbreken; alsoo moet men oock doen / ende hem verlioecken in den somer / tegen den aenstaenden geestelijken winter/ &c. Ten laetsten/ laet u boozstaen dat ghy staet tusschen Godt ende den duyvel/ en dat ghy van alle beyde sijden aengelockt ende genoot wordt / ende oberleght wie dat ghy begeert aen te hooren ende te volgen.

Ghebedt oft vast voornemen om den goeden
geest te volgen.

K Omt heyligen Geest, ende laet schijnen uyt uwen hemel een straelken van u hemelsch licht: komt ô licht der herten; rijst op, ô Sonne, ende verdrijft mijne duyfsterissen, op dat mijnen vyant tot geender tijden en segge: Ick hebbe hem verwonnen. O alder-minnelijkste licht, hoe, en sal ick u niet liever beminnen, dan mijne duyfsterissen, danden Prince der duyfsterissen? want dat ghy over my niet en scheent, mijne ziele hadde seer naer in de helle gewoont; 't en waer sake dat ghy de wolcke van de ydelheyt verdreeft, hoe soude 't mogelijk zijn, dat ick recht soude kunnen varen in de woeste ende wilde zee van dese werelt? ende ick en sal mijnen wegh

voor-

voorwaer niet kunnen vervolgen, 't en zy dat ghy, die daer zyt de hope van alle gewesten, hoeken der aerden, ende der zee, my den wegh wijft. Siet hoe veel arme zielen wordender verflonden door de dootlagen van den helschen afgront? Siet hoe veel heydenen ende ketteren loopen, eylaes! in hare eeuwige bedervenisse, bedrogen sijnde door 't schijnsel der waerheyt, overmits dat ghy, die zyt het licht der rechtveerdigheyt; over haer niet gheschenen en hebt? Maer my is de goedertierenheydt en liefde Godts geopenbaert geweest, op dat ick versakende de ongoddelijkheyt, ende de wereltlicke begeerten, soberlijck, rechtveerdelijck en godtvruchtelijck tot uwer eeren soude leven ende u volgen, o mijn leven: Ick sal my verheffen boven de hooghe der aerde, op dat te vergeefs het net gespreyt worde voor de oogen der vogelen. Want als ick bemercke dat mijne gedachten tot aertsche en verganckelijcke dingen haer strecken, so sal ik hier door genoegh konnen verstaen, dat dit eene aertsche, beestelijcke, ja duyvelsche wijsheyt is: want de wijsheyt, die van boven is, en van u komt, o mijnen Godt, die daer zyt het onveranderlijck Licht; de Fonteyne van alle goeden, treckt ons van aertsche saken tot hemelsche; van het schepsel tot den Schepper; van verganckelijcke dingen tot eeuwige. Hier in verbreyt haer de ziele, ende smaect hoe soet dat ghy zyt, o oneyndelijcke Soetheyt: maer in de aertsche dingen wort zy verduystert en met bitterheydt vervult, noch en kan geen ruste vinden, want sy en vint geen ruste buyten u. Wilt hierom, o Heere, my in alle mijne wercken voorgaen; geeft my dat alle mijne gedachten ende wercken, van u altijt mogen beginnen, ende door u voleynt worden; ende al is 't dat tegen my geheele legers opstaen, dat ick nochtans niet bevrees en zy. Want en weet ick niet voorseker, dat ghy my niet en sult laten tenteren boven mijn vermogen, noch laten ongetroost; maer sult altijt voor my gaen, ende my vertoonen den wegh, die ick moet doorwandelen? Want tot u heb ick mijn ziele opgeheven, mijnen Godt, in u stelle ick mijn betrouwen, ick en sal niet beschaemt worden: noch mijne vyanden en sullen my niet bespotten; want alle die u verbeyden en sullen niet beschaemt worden, maer sy sullen u loven ende dancken in

kunnen de
 duystere
 wegen des
 ser werelt
 niet door
 wandelen
 sonder falen.

Tit. 3.

Prov. 1.

Stracht der
 wijsheyt
 die van
 den hemel
 komt.

Dupten
 God en is
 geene rus-
 ste.

Psal. 26.

Psal. 24.

de eeuwigheyt der eeuwigheden, ende sullen gebenedijden uwen naem in de eeuw der eeuwicheyt, Amen.

Practijcke die men te werck moet stellen als
men hem beraedt.

Onder-
soeckt het
beginfel en
het eynde
van uwe
wercken.

Psalms 75.

Bemerckt alijt in de tegenwoordigheyt Godts/
en in zijn Goddelijck licht/het beginfel uwer ge-
dachten en het eynde/ al is 't dat dit eynde verre ge-
legen is/ende overdenckt oft ghy oock overgegeven
ende gerust zijt: ende beint ghy u gerust/ soo hebt
ghy een seker teken dat Godt by u is; want in peys
en in vrede is zijne woonplaetse. Desen mensch sal
hoorwaer seer in den geest verlicht worden / die in
sijne gedachten/woorden en wercken/ dickwijls het
eynde sal ondersoeken/ en sien hoe verre dat hy van
de supbere meyninge afwijkt/oft van de Noortster-
re sijnder wercken / welck behoort te wesen **CHRIS-**
TUS JESUS onsen Heere.

Dolgt
eens an-
ders raet.

Ten tweeden/versoekt hier toe eens anders raet:
want niemant en is sijns selfs medecijn en doctoor/
niemant sijnen eygen raetsheer: want den heyligen
Geest waerschout ons/ dat wy gheensins en soudent
steunen op onse eygen wijsheyt; ende 't en zy sake dat
wy ons aen hem onderwerpen en gehoorzaem zijn/
so sal hy de wijsheyt der wijsen verstootten ende ver-
werpen/ want d' ootmoedighe ende sachtmoedighe
placht hy in sijne wegen te onderrechten.

Beraedt u
hoor het
H. Sa-
crament.

Ten derden/gaet hoor het heylig Sacrament den
Heere te rade ende uwe patroonen / maer besonder
oock bidt ende onderzaeght den heyligen Engel u-
wen bewaerder naer eenen goeden wegh.

SCHIET-GEDEKENEN.

*Waer door wy begeeren door den heyligen Geest
ghesteiert te worden.*

Psalms 24.

THoont my Heere uwe weggen, ende leert my uwe
paden.

Psalms 142.

Maeckt my kennelijck den wegh daer ick in wandelen
mach, want tot u hebbe ick mijne ziele opgeheven.

Leert

Leert my uwen wille doen, want ghy sijt mijnen Godt. Psal. 142.
 Wy bidden u Heere, wilt doch onse wercken door uwe
 gratie voorkomen, ende door de selve vervoorderen,
 op dat alons gebed ende werck, van u altijt mach be-
 ginnen, ende door u begonst sijnde, mach voleynden.
 Een suuyver herte schept in my, ô Godt, ende den rechten Psal. 50.
 geeft vernieuwt in mijnen binnensten.
 Proeft my Godt, ende weet mijn herte: vraeght my, ende Psal. 138.
 keert mijne paden.
 Leydt my voorts in den padt uwer geboden, want die Psal. 118.
 hebick gewilt.
 Heere wat wilt ghy dat ick doe? Act. 9.

HET II. CAPITTEL.

Beraet van de neerstigheydt die wy doen tot de vol-
 maecktheyt, of van onsen dagelijckschen voortgank,
 na dat wy op den rechten wegh gekomen zijn.

DEn mensch. O eeuwige wijsheyt/ Chziste Jesu/
 mijne saligheyt/ mijnen lepts-man/ ende mijne
 toeblycht/ ghy die my geschapen hebt / hebt my op
 desen wegh gestelt / ende hebt my vertoont ontal-
 lijcke goeden / die ghy gereet gemaect hebt den
 genen/ die ulief hebben/ mijne ziele verlanght dick-
 wijs ende haecht naer de waerachtige volmaeck-
 heyt; sy versucht menighmael als sy haer bint in de
 verscheypden omwegen ende perijckelen. Toont my/
 o soeten Jesu/ den wegh daer ik in mach wandelen; Psal. 137.
 want ick mijne ziele tot u opgeheben heb; leert my Psal. 142.
 waer in dat d'oprechte volmaecktheydt / ende ge-
 lucksaligheyt van dit ende het toekomende leven
 gelegen is. Gelijck eenen hert begeerte heeft tot de Psal. 41.
 fonteyne der wateren/ also heeft mijne ziele begeerte
 tot u o Godt.

Christus. Het is een groot / ja het alder-grootste
 gebodt: Ghy sult uwen Heere uwen Godt lief heb- Matth. 22
 ben/upt gantsch uwer herten/upt gantsch uwer zie-
 le/ upt gantsch u verstant/ ende upt alle uwe krach-
 ten; ende uwen naesten gelijck u selven. In dese twee
 gheboden hanght de geheele Wet ende de Prophe-
 ten. Want de volheyt des Wets/ is de liefde. Maer Rom. 10.

hier uyt blijkt de liefde ende volmaectheyt / dat de menschen het selve willen / ende begheeren dat ick wille ende begeere / ende dat in alles / ende desgelijcken versaken dat ick versake. Waer uyt volgt dat se by-naer altydt van my pepsen / ende spreken / niet en wenschen / dan dat mijnen wille volbracht soude mogen worden; ende my / die een patroon ende voorbeeld ben van alie volmaectheyt / naer te volghen. Dat se haer selven altyt met geruster herten betrouwen aen mijne Goddelijcke voorzichtigheyt / ende haer laten voorstaen dat mijne oordeelen rechtvaardigh zijn / ende niet recht gherechtvaardicht in hen selven. Waer uyt komt dat se noyt klaeghachtigh / noyt droevigh / maer altyt blijde van herten zijn.

Den mensch. Maer de volmaectheyt is eene swaere sake / vol arbejts / ende van langen tijdt: Wie sal daer toe / o Heere Jesu / kunnen geraken?

Christus. Sone / is 't dat ghy een weynig wilt arbejden / ende dat upter herten / in de waerachtighe versterkinghe ende in 't gebedt; niet met soo grooten arbejts als wel de kinderen van deser werelt om wereltsche saecken doen: maer doet alleen het seste deel voor uwre ziele / dat sy voor de werelt doen / voorwaer ghy sult mogen gerekent worden in het getal van mijne volmaecte. Ick heb een weynig gearbejdt / seide mijnen Ecclesiastes / ende ick heb eene groote ruste gebonden. Maer wil niemant kloekelijck voortgaen / sonder hem te keeren noch aen de rechter / noch aen de sincker zijde; ick sal hem in korten tijt tot de volmaectheyt brengen: gelijk ick in seer korten tijdt veel kinderen ende dochterkens / maeghdekens van twaelf jaren / tot d' oprechte volmaectheyt van de Goddelijcke liefde ghebrocht heb. Van de welcke niet recht geseyt mach worden / dat se in korten tijdt voleyn / veel tijdt verbult hebben. Wat dunct u / wilt ghy haer-lieden voetstapen naer volgen?

Den mensch. Leert my uwen wille volbrengen / want ghy zijt mijnen Godt.

Christus. Aenhoort mijn woort / want hier in is den geest ende het leven ghelegghen. Ende saligh sult ghy

Psal. 18.

De volmaectheyt is niet veel minder arbejts dan de wereltsche saecken te bekrijghen.

Eccl. 51.

Sap. 4.

Psal. 142.

Ioan. 6.

ghy wesen / is 't dat ghy naer my ghelupfert sult hebben/ende gewandelt in mijne geboden. Siet ghy weet nu het eynde dat u boozghestelt is / want ghy loopt allegader in de loopbane/maer eenen isser die den prijs behaelt : ghy zijt alle nabolgers/maer een verarijght de victorie: ghy zijt alle mijne discipelen/maer eenen woxtter ghecroont. Wie is dit anders dan den genen die alle sijne wercken volmaecktelijck doet/sp-selven verwinnt/en sijnen moet temt? Want desen/ gelijk op eenen weg gestelt zijnde/ volght de rechte bane;maer die anders doet/gaet dooz omweghen / ende komt qualijck met groote moeyten ten laetsten tot het eynde / dat hy boozgenomen hadde. Soudt ghy uwen bziendt wel raden / als hy soude konnen hebben eenen wegh/ hups/hupsvrouwwe/acker/hof/spijse/dzancht/ofte eenige andere goederen/ dat hy de smootste soude kiezen ; dat hy het hups / kleet/ ende alle andere dinghen althijt onvolmaeckit soude laten? ende siet oft ghy in alles oock niet althijt het volmaeckste ende beste en kiest/behalben het gene dat uwe ziele aengaet / ende hoe dat ghy alle dingen volmaeckit wenscht/ behalben u selven. Dit is boozwaer een groote dwaesheydt / want waer 't by aldien dat ghy eene volmaeckte ziele had/so soude 't boozts al goet wesen:maer is 't saechie dat alle andere dingen goet zijn/ ende de ziele quaet/ so worden u oock alle dingen quaet. Want gelijckerwijs de gene die my beminnen/alle dingen tot goet heeren: alsoo den ghenen die my niet en beminnen/en den quaden worden alle dingen tot quaet gerekent. Ende seght my doch: wat de redene is dat ghy tot gheender tijden en veronachtsaemt / als ghy kont oft mooght/ gemackelijck woonen/gesont wesen/eten/dzincken/slapen/gaen/spzeken/wercken/schilderen ende spelen: ende nochtans niet en acht / dat ghy wel soudt mogen leven/bidden/ ende my behaghen? Waerom doet ghy dit tot mijnder/ oft tot uwer eyghen spijt? om wie te gelleben? my/ oft uwen byandt? Gaet u selven te rade/zijt hier in uwen eyghen rechter ende schepdts-man. Als ghy ghekoimen sult wesen tot het eynde uwes lebens: och met wat eene groote

De mensch
soecht in
alles het
volmaeck-
ste ende het
beste/ be-
halben in
het ghene
dat sijne
ziele aen-
gaet.

Doefheyt
der ghenen
die hier
hunne sa-
ligheyt
luttel bes-
herten inde
upre des
doodes.

doefheyt sult ghy alsdan bevangen worden/ die soo slappelijcken en slaperachtelijcken behert / het gene dat ghy alleenlijck behoort behert te hebben/ daer ghy nochtans soo neerstelijck en sozghbuldelijck als le andere dinghen beloopt? Want als ghy u selven alsdan vraghen sult/ waer toe dat ghy geleest hebt / sult bebinden dat ghy qualick begonst hebt te leven/ en niet voortgegaen en zijt: **I**ck hadde u nochtans gestelt op dat uwe paden wassen souden gelijk een klaer-blinckende licht/ tot den volmaeckten dagh; en siet/mogelijck sal het laetste by u erger wesen dan het eerste / die / als ghy eerst de hant aen den ploeg selde/ kloeck/ neerstigh ende vperigh waert/achter na hebt omgesien en u van my afgekeert. **O**ch/ hoe luttel wordender gebonden / die den selven geest behouden ende altydt bewaren / die sy hadden als sy eerst bekeert hebben geweest!

Den mensch. **O** Heere/ wat sullen wy in den dagh des oordeels seggen/ is't by aldien/ dat wy/ hoe wy langher in de schole van de deught ende volmaechtheyt geweest hebben/de **H.** Sacramenten gebzuykt/ nochtans so veel te onvolmaeckter/min verstorben/ d'ootmoedigheyt en overgeven ons selfs min toegedaen sullen gebonden worden! Alsoan sal de kloekheyt en neerstigheyt van eenen peder in 't besonder voer al de werelt kennelijck gemaect worden / en alsdan sal beschaemt blijven / den genen die wijs in sijn eygen oogen geweest heeft / ende sal van de gheheele werelt voer sot gherekent worden. **O**ch/ hoe grootelijcks sal hem alsdan beklagen uwen louwen ende slouwen discipel/ die ghy met soo veel exempele onderwesen ende gheleert hebt / op dat hy sachtmoedigh ende ootmoedigh van herten soude wesen! hy sal alsdan grootelijcks voer de geheele werelt beschaemt wesen/ dat hy u synen meester ende leydsman versmaet heeft.

Blijtschap
der Hepligen
die in
hun leven
gearbejdt
hebben om

Christus. Maer de Hepligen sullen haer verheugen die de volmaechtheyt/ dat is de saligheyt/ soo neerstelijck hier gebolght hebben / soo datse hare ouders/kinderen/ ja hare ziele selve versaeckt hebben / op datse niet en souden afwijcken van het ge-
ne sy

ne sy wisten / daer de volmaecktheydt in ghelegghen was. Sy hebben geduerighlyck getracht tot mijne meerdere glorie / en tot 't gene dat my alderbehagelijckste was: ja mijne Teresia heeft haer selven oock met eene belofte verbonden / altijd te volgen 't gene dat volmaeckter gerekent soude worden. Want sy waren waerachtige kinderen / wiens spijs en vermaek was / in alles te doen / en te volbringen mijnen wille / en den wille van mijnen hemelschen Vader. Daer en was onder haerlieden geenē strijt / dan alleē van ootmoedicheyt / versterbinge en liefde. Och wat eene schoone woestelinghe was dese ! Wat heerlijcke victorie ! Doozwaer een mensch en mach niet booz goet gereckent worden / die niet beter en begeert te worden / en op dien oogenblich als ghy niet beter en begheert te worden / alsdan laet ghy goet te wesen : want die sacht en slap is in sijne wercken / die is eenē broeder des genes / die sijne eegen wercken bederft. En daer en wort niet gebonden dat mijne ziele meer haet / als loutre en floutre menschen / van dewelcke ick aldus gesproken heb dooz mijnen Apostel : Och oft ghy hout waert / of heet ; maer want ghy lou zijt / so sal ick u beginnen upt te braken upt mijnen mont.

Den mensch. Dit is boozwaer eenen vzeedsamen strijdt / ende seer behagelijck aen allen het hemelsch heyt : want hier dooz komt onder haer ende in haer / eenen uptnemenden vrede / eene gheduerighe blijdschap / ende eene vzeught in den H. Gheest. Want de volmaeckte loopen in den wegh der geboden / sy nemen bleugelen aen als arenden / sy blieghen sonder moede te worden : overmits de boosheden nimmermeer sonder pijnen en zyn / ende de denghden noyt sonder prijs en loon ; ende dat in sy selven eerlijck en deughdelijck is / vzeught sijne vergheeldinghe mede. Ende gelijckerwijs als ghy de ghene / die u vze daeghen ghevolght hebben / o Heere / gespijst hebt in de woestijne ; ende de kinderen van Israel met het hemelsch broodt / 't welck alderley vermakelijckheyt in hem hadde ; also hebt ghy dese getroost / ende van den steen der moztificatie zyn haer-lieden gesproten de alder-soetste ende alder-smakelijckste wateren :
ende

tot de volmaecktheyt te geraken.

Saligh verbont van de H. Moeder Teresia.

Sy en mach niet booz goet gerekent worden die niet beter en begeert te worden.

Apoc. 3.

Boët. de consol.

Dat in sy selven eerlijck ende deughdelijck is / vzeught alrijt sijne vergeldinge mede.

ende de bittere wateren / dooz 't hout des heylighen
crups/ zijn haer soet en smakelijck geworzen. Ende
dat met recht / om dat zy hebben ghehoorzsaem ghe-
weest/ ende uwe stemme ende vops aengehoort: die
hebt geseydt: Weest volmaecht/ gelijk uwen hemel-
schen Vader volmaecht is. Waer toe uwen Apostel
Petrus ons oock vermaent: Op dat ghylieden/ segt
hy/ in al uwen wandel en handel/ heyligh zyt; want
daer staet gheschreven: Ghy sult heyligh wesen/ om
dat ick heyligh ben. Ende den heylighen Jacobus
vermaent eenen pegelijcken/ datse doch volmaecht/
gheheel/ ende nergens in ghebreken souden zijn.

Christus. Waerom als sy sagen/ datse van my/ met
so menige weldadē boozkomē wierden/ en kondē sy
niet laten my in alle manierē wederom te behagen;
dit altydt in 't herte hebbende: Wat sal ick den Hee-
re wederom geven/ dooz al het gene dat hy my ver-
leent heeft? overdencht hoe aengenaem dat my dit
is. Want waer 't by aldien/ dat de kinderē van eenē
Koninck/ niet achter en lieten dat verbodē ware/ oft
den Koninck soude mogē misjagen / dan alleen dat
op lijf- straffe verboden ware: maer een kindt noch-
tans wilde oock het minste gebodt volbrēngen / ja
niet een wēck laten boozby passeren / soude 't niet
redelijck wesen/ dat dit kindt boven alle d' andere be-
mint wierde. Dus overleght met u selven/ ende siet
welcke kinderen dat ghy gelijk zyt; en hoe schandī-
ghen sake dat het is / om eene snoode welluste/ den
werch der volmaecthepdt te verlaten / welck is het
aldermeeste gheluck / en blijdschap deser wereltot.
Want ick en roepe u- lieden niet tot onsupberhepdt/
maer tot heylighsmakinge / op dat ghy soudt mogen
smakē en sien/ hoe soet dat ick ben den genen die my
beminnen; en wat eene overbloedige soetichēpdt ick
haer- lieden ghereedt gemaect hebbe. Laet mijne
Heiligen u seggen en verkondigen/ hoe veel dat ick
haer gedaen hebbe: hoe soet dat het haer gewoest is/
de bitterhepdt des wereldts verlaten te hebben/ en te
smaken de beechen mijnder soetichēpdt / waer mede
sy dzonckē sullen gemaect worden in 't hups mijns
Vaders. Maer sy en hebben hierom niet alleen goet
gebon-

Math. 5.

1. Pet. 1.

Jacob. 1.

Psalm 115.

*Is groote
schande om
eene snoode
welluste de
volmaecht-
hepdt te ver-
laten.

1. Thess. 4.

troost en
ghenoechte
der heyligē
die om God
te dienen/ de
werelt heb-
ben verlatē.

gebonden my aen te hangen/maer ontfleken en ver-
 licht wesende van mijne liefde/ sagen klaerlijck/hoe
 redelijck dat het was/ datse my souden dienen met
 een volmaecht herte/ en wierden grootelijc in haer
 selven beschaeamt/ als sy ghewaer wierden/ dat de
 menschen haer blijtiglicher begaben om de werelt/
 dan om my te dienen. Och hoe waren sy gedzeben
 dooz mijne liefde! sy en konden niet rusten/ noch sla-
 pen/ sy wandelden met alle sozghbuldigheyt in mij-
 ne tegenwoozdigheyt/ om my t'eenemael/ en alleen
 te behagen: sy gingen boozt van deughden tot deug-
 den/ haer wegen wieschen/ gelijk een klaer-blinc-
 kende licht. Maer als sy het al gedaen hadden/ sep- Luc. 17.
 den sy/ wy zijn onnutte knechten/ het gene dat wy
 gehouden waren te doen/ hebben wy gedaen; en on-
 tallijcke andere dingen dewelcke wy/ o Heere God/
 ende Koninck der Koningen u schuldigh waren te
 bewijfen/ hebben wy achtergelaten te volbrengen.

Den mensch. Mijne onbolmaecktheydt hebben u Psalm 138.
 we ooghen aensien/ bolmaecht het maechsel uwer
 handen/ ende ontfanget als eenen reuck-offer in u-
 we Goddelicke tegenwoozdigheyt. Want ghy zijt
 weerdig dat in uwen name alle knien gheboghen
 moeten worden/ dat alle menschen u in hepligheyt
 ende rechtbeerdigheyt dienen alle de daghen huns
 lebens/ ende van dese pelgrimage.

Sommighe hooft-stucken, die alhier by exempel
 voorts gebrocht worden, dewelcke souden mogen te
 passe komen, om daer op te beraden.

Voor treffelijke personen onder de gemeynthe.

Vanden Magistraet/ oft een officie ghesocht oft
 aenbeert behoort te wesen.

Hoe dat de vyanden Godts/ tot Godtsdienst be-
 hooren gebrocht te worden/ en de zielen bekeert/
 van Heydenschap oft Ketterpe.

Wie datter behooren verboordert te wordē tot eere.
 Hoe datmen sal de Godtbyzuchtigheyt vermeerde-
 ren/ ende het gene dat den dienst Godts aengaet/
 in sy selven/ ende in sijne ondersaten.

Hoe

Hoe datmen de Justitie sal moeten bedienen.

Wat ende hoedanighe raedts-mannen / datmen sal gebzupcken.

Hoe datmen den armen sal mogen behulpsaem zijn.

Hoe datmen de vyanden sal konnen ver seuen.

Van het vergeten van het ongelijck dat ons gedaen is.

Van het betalen onser schulden.

Van sijn hupsgefin te schicken.

Voor de gene, die van middelbare conditie zijn.

Oft men eenigh offitie sal moeten aanbeerden.

Oft men hem sal begheben tot den houwelijcken staet / oft datmen ongehouwt sal blijven.

Hoe ende in wat maniere / datmen besonderlijck de Godtbzuchtighejdt sal mogen onderhouden.

Hoe datmen sijn hups-ghesin sal schicken aengaende de de Godtbzuchtighejdt ende andere nootsakelijcke dingen.

Van het opboeden sijner kinderen.

Van peys ende vrede t'onderhouden met sijn maegschap.

Hoe datmen allen twist / processen ende vyantschap sal schouwen.

Van alle on-noodige kosten ende maectijden te matigen.

Van alle quade jalousie ende eer-gierighejdt uyt te roepen.

Om sonderlinge sozge vooz den armen te dzagen.

Voor anderen.

Tot wat staet datmen hem behoort te begeben / den houwelijcken oft den Religieusen / ende van welcke religie / ende wat vrouwe / &c.

Tot wat konste / oft ambacht datmen hem sal begeben om zijn leven eerlijck t'onderhouden.

Hoe datmen de Godtbzuchtighejdt sal oefenen / ende hoe dickwils dat men hem sal biechten.

Oft men hem sal begeben tot eenigh broederschap oft Sodalitejt.

Wat

Wat ende hoedanige mede-gesellen datmen sal verkieſen.

Om eenen vermaender of waerſchouwer van onſe gebreken te verkieſen.

Van het updoelen der aelmoeffen.

Van de neerſtighejdt die wy moeten gebzuycken in het gebedt.

Van de recreatie oft vermaeck des geeſts.

Van de ſonderlinghe devotie tot de heylighe Maget

M A R I A.

Gebedt om tot de volmaecktheydt te geraken?

DE *ziele*. Wie ſal my vleughelen geven als van cene duylve, ende dat ick ſal vliegen ende ruſten? Pſalm 54.

Chriſtus. Staet op, haect u, mijne vriendinne, mijne duylve, mijne ſchoone, ende komt: want den winter is nu voorby, den regen is overgegaen, en gepaſſeert; de bloemen zijn geſien in ons lant, de tijde des ſnoeyens is aengekomē, de ſtemme der tortelduyve is gehoort in ons lant, den vijgeboom heeft ſijne vroege vijgen voortgebracht, de bloeyende wijngaerden hebbē haren reuck gegeven; Staet op mijn vriendinne, mijne ſchoone, en komt, mijne duylve in de gatē der ſteenrotſe, in dat hol van den muer. Cant. 2.

De ziele. Ick hebbe, o alderſoetſten JESU, uwe ſtemme gehoort, ick hebſe hooren klincken in de ooren mijnder herten: nademael dat den winter mijnder ſonden voorby gepaſſeert is, ende ghy noodt my, dat ick u, die mijne ziele bemint, ſoude naervolgen: Maer geeft my te kennen waer ghy weydt, waer ghy ruſt in den middagh, op dat ick niet en beginne herwaerts, ende derwaerts woeftelijck te loopen naer de kudden mijnder geſellen. Want u alleen begeere ick naer te volgen, want ghy zijt mijn ſalighejdt: Ende wie iſſer die my ſal afſcheyden van uwe liefde, van den wegh der volmaecktheydt? is 't tribulatie, oft benauwtheydt, oft honger, oft dorſt, oft eenighe andere creature? Ick ſal op den wilden vijgeboom klimmen, ende ſal de ydelhejdt des werelts met Zacheus verſmaden, op dat ick u ſoude mogen ſien, die daer zijt den genen, die van der eeuwighejdt verwacht hebt geweest: ick ſal op den palmboom klimmen, ende ſijne vruchten aengrijpen, ick ſal aenveerden de volmaeckte Weest ſtandbaſtig in het vervolgen des volmaecktheyds. Cant. 7.

Cant. 1.

Bernard.
epist. 153.

't Is
schande
dat de
goet-gieri-
ge mensche
neerstiger
zijn / om
vergaue
kelijcke
rijckdom-
men te
vergader-
en / dan
wyl om de
seulwige.

maeckte liefde, dewelcke is de volheyt des wets; ô soe-
ten J e s u, hoe kleynen arbeydt sal u dit wesen! hoe
langhduerige ruste! hoe lieflijck sal het wesen u te vol-
gen, ô Heere! met u te hanteren, en brenght geene bit-
terheyt mede; maer u naer te volgen verweckt eene on-
sprekelijcke soetigheyt. Want siet ghy zijt schoon mijn
lief, ende cierlijck: vertoont my u aenschijn, het welck
de Engelen verlangen t'aenschouwen, ende het sal my
genoegh zijn. Maer eylaes! wat isser, ô Heere, dat mijne
begeerten, ende den voortganck van de volmaecktheyt,
in my belet? Siet, siet ô Heere, dese NN. verachten
my u te volgen, ende beletten dat ick niet en sinake hoe
soet dat uwe vrucht is aen mijnen mondt. Dat my ver-
mane, ende verwecke ten minsten het exempel van de
begeerlijckheyt der wereldtscher menschen: want wie
heeft oyt eenen eergierigen mensch gesien, die versae-
yt was met d'eere, die hy nu bekomen hadde, ende niet al-
tijdt hier op uyt was, om noch tot eenige andere te ge-
raken? Desgelijcken en wort d'ooge door het sien, noch
d'oore, door het aenhooren van eenen nieuws-gierigen
mensch noyt versae-
yt, noch oock de begeerte der gener
die door gierigheyt noyt te vreden en zijn met de rijck-
dommen die sy besitten; desgelijckē van degene, die we-
reltsche wellusten, lof ende prijs van de werelt soecken;
En zijn dese niet genoeghsaem, om my van mijne luyig-
heyt en traegheyt te beschuldigen? Wy behoorden ons
te schamen dat wy geene meerdere begeerte en gevoe-
len om geestelijcke rijckdommen te vergaderen. Dat
dan mijne ziele beschacmt blijve, dewijle sy nu bekeert
zijnde tot u ô Heere, nochtans met mindere affectie, de
deught vervolght, dan sy van te voren gedaen heeft de
boosheydt ende de sonde; sy moest haer schamen, datse
nu onachtsaemlijcker het leven soeckt, dan te voren de
doot; ende met mindere neerstigheyt hare saligheyt, dan
sy hier voortijts hare bedervenisse vervolgt heeft. Want
op dat wy in geender manieren t'ontschuldigen en sou-
den zijn in den wegh des levens te vervolgen, so is 't hoe
datmen daer in rasscher loopt, hoe datmen gemakelijc-
ker over den wegh geraeckt: ende u licht jock, hoe het
meerder wordt, hoe het beter om dragen is. Wat sal ick
antwoorden? moet ick so dier bekoopen, ellendigh, ende

veel

veel onvolmaeckthedē onderworpe te wesen? moet my d' ydelheyt so dier staen, dat ick niet volmaeck, en goet en begeere te wesen, en u niet en begeere toe te behoore ofte aen te hangen? In mijn beddeken en mijne welluste hebbe ick u gesocht, en niet gevonden: ick sal opstaen, en omgaen de stadt, door de straetkens; in de straten sal ick u soecken dien mijne ziele bemint. Ick heb u gesocht, en niet gevonden, ick en heb geene ruste gevonden, ick en heb niet gevonden alwaer mijnen voet soude mogen rusten, ick en heb in mijne ziele niet gevonden, waer in ghy sout rusten. Treckt my, dat bidde ick u, naer u, en- Cant. 3.
de wy fullen loopen in den reuck van uwe salven. Want niet, ick belijde heden in uwe Goddelijcke tegenwoordigheyt o Heere, die mijne ziele van de door verlost hebt, en mijne voeten van den val, op dat ick behaghen mach. Inder eeuwicheydt en sal ick van uwe gheboden Psalm 55.
niet afwijken: Ick hebbe my ontkleet van mijnē rock, Cant. 5.
hoe sal ick daer medeghekleedt worden? Ick heb mijne voeren gewasschen, hoe sal ick die vuyl maken? maer ick sal gaen van deughden tot deughde; tot dat ick u aenschouwe, den God der Goden in Sion, en dat ick woonachtigh zy in u huys, alle de daghen mijns levens.

Practijcke om de volmaecktheyt te verkrijgen.

TEn eersten/ oberlegt/ tot wat trap der deugden/ 1. Ende va
dat ghy gekomen zijt; Ende op dat ghy sout we- soeckt tot
ten/ oberstet wat hier afseggen Albertus Magnus/ wat trap
oft den H. Bonaventura / ende tot dese kennisse ge- der deugden
komen zijnde/ stelt u een seker eynde/ oft eenen seke- dat ghy ges
ren trap voozder/ tot den welcken ghy binnen eenen komen zyt.
ghestelden tijdt seckerlijck niet alle neerstigheyt
wilt trachten/ noch en rust oft en slaept niet/ tot dat
ghy daer toe ghekomen zijt.

Ten tweeden/het sal hier en bobē profijtelijk we- Bebeelt u
sen/zijnen H. Engel oft synen Patroon dese begeerte wen H. En
of victorie op te dragen; op dat ghy in sulcher boegē gel en Pa
haer-lieden hulpe soudt mogen genieten/ en soodanige troon uwen
sonde moogt uproepen. Hier toe vermaende en boozganch
verweckte den H. Chrysostomus alle mensche Hom. in den wech
2. in Genes. Als hy seght: Ick bidde u lieden al t'sa- der vol
men / dat ghy een-paerlijck u beste wilt doen / soo machtgept.
ghy

ghy het selve van te boren niet ghedaen en hebt/ dat ghy de faute die de affectien uwer herten aldermeest beroert en ontruft / uyt uwe ziele wilt bannen/ ende door eene debote ghedachte / als met een geestelijck sweert / u selven van alle quade beroerten wilt verlossen.

Schiet-Gebedekens.

1. Cor. 9.
Cant. 1.

LOopt also, segt ghy Heere, dat gy verkrijgē moocht. Treckt ons naer u, ende wy fullen loopen in den reuck uwer salven.

Isaïæ 2.

Koimt, ende laet ons opklimmen tot den berg des Heeren, ende tot dat huys van Jacobs Godt, ende hy sal ons sijne weggen leeren, ende wy fullen wandelen in sijne paden.

Psal. 76.

Ick hebbe geseyt, nu hebbe ick begonst.

Psal. 16.

Ick bidde u, volmaect mijne gangen in uwe paden.

Psal. 83.

Salig is den man wiens hulpe van u is, hy heeft opklimminge in sijn herte geschickt in 't dal der tranen, in de plaetse die hy gestelt hadde. Maer wie kan komen tot u Heere, 't en zy dat ghy hem getrocken hebt.

HET III. CAPITTEL.

Van de beletselen des voortgancks in den wegh des Heeren, van de dagelijcksche sonde, ende de bekoringhen.

Nademael dat yemant met de kinderen van Israel uyt de slavernye van Egypten verlost is/ ende tracht om te komen tot den bergh Gods Oreb; so doet den helschen Pharao alle neersticheyt als hy niet t' eenemael den mensch / die sijne reyse neemt naer den hemel/ afstrecken en kan van den wegh der saligheyt; dat hy nochtans door verscheyden bekoringhen/ ende eenig kleyen gebecht sijnen voortganck soude mogen beletten. Dus is het noodigh/ dat wy van wapenen voorzien zijn/ ende dat wy weten/ hoe dat wy moeten vechten met de princen deser duysternissen; Ende hierom sal het nootsakelijck wesen/ alhier van de daghelijcksche sonde / ende van de remedien tegen die bekoringhen/ breeder te handelen.

ME-

Den duyvel soeckt onse voortganck tot de volmaektheit door bekoringhen en dagelijcksche sonden te beletten.

MEDITATIE

Van de daghelijcksche sonde.

Het bereyden de Gebedt, als boven.

De boozstellinge der plaetse is/ (Te bemercken de ziele / en u selven geheel/ als oberdeckt met me= laetscheyt van onbolmaecktheden in de tegenwooz= digheyt Gods ende geheel het hemelsch heyt=

Het Gebedt, als boven.

Het 1. point. Bemerket u boozleden leven / en hoe veel sonden en fauten dat ghy gedaen hebt. Ten eer= sten/ aengaende uwe maniere van leven. Ten twee= den/ is't dat ghy een religieus persoon zijt/ aengaen= de uwe beloften en regelen / in het versterben / in de seedbaerheyt. Ten derden/ in het gebedt/ ende in het gebuyck van de H. Sacramenten. Ten vierden/ in uwe wercken / oock upt de gehoos= saemheyt gedaen. Ten vijften/ in uwen dagelijckschen handel: en ver= weckt in u/ een berou ende leetwesen/ upt gantscher herten/ ende verootmoedicht uwen geest: want ghy sult bebinden dat uwe rechtveerdigheyt anders niet en is dan 't laken der maensuchtiger vrouwen.

Het 2. point. Overlegt de grootheyt van de dage= lijkche sonde. Ten eersten/ om datse onsen grooten Godt vergramt / ende den hepligen Geest bedroeft; Soo dat/ waer 't by aldien datmen de gheheele we= relt met eene dagelijckche sonde te doen/ soude kon= nen verlossen / het selfde niet geoozloft en soude we= sen. Het welck ghy/ eplaes! so menighmael om sulc= ken kleppen oosake gedaen hebt. Ten tweeden/ ten opsichte van de menigbuldige weldaden die wy van Godt almachtigh ontfangen hebben. Ten derden/ om dat wy in het doopsel/ ende veel meer dooz de re= ligie/ Gode toe= ghe= epghent worden. Ten vierden/ dooz dien wy ontailijcke veel hulpe ende bystanden in't doopsel ende in de religie hebben: so dat hier van den H. Bernardus seer wel segt: Ghy segt/ het en is geene groote saecke dat ich dus blijbe/ in dese dage= lijkche ende alderminste sonden; dit is / beminde/ sonder berouw leven/ dit is eene lasteringe tegen den H. Geest / eene lasteringe die niet te vergeben en is.

Groot= heyt der dagelijck= sche sonde / ende waer in die geles= gen is. Ephes. 4.

Serm. 1. de convers. S. Pauli.

Schaden
die de dage-
lijckſche
ſonden me-
de brengen.

Het 3. point. Bemerckt de ſchaden die de dagelijckſche ſonde mede brengt. Ten eerſten/ al is't datſe de gratie niet wegh en neemt / nochtans verachtert ons in den weg der denghden/ en maecht den ſelven moeyelijck. Ten tweeden/ ſp verdonckert alle d'andere denghden/ verbuylt de ziele/ de welcke de buyt Chriſti is/ ende vermindert de liefde. Ten derden/ ſp maecht ons miſtrooſtig/ verbult ons met droefheden en verſchepden quellingen/ dickwijls oock veel jaren langh. Alſoo heeft de ſuſter van Petrus Damianus ſesthien jaren geduerighlijcken gequelt geweest om eene curieuſheyt. Ten vierden/ ſp maecht ons onbeguazem om de geestelijcke vertrooſtingen te genieten/ ſoo datmen noch wereltlijcke/ noch religieuſe genoeghten deelachtig en is; aengesien/ datmen hier ſijne ſinnelijckheydt niet toegedaen en kan zijn/ en daer verbult weſen met het gene dat het verſtant vermaecht. Ten vijfden/ dooz dien dat de dagelijckſche ſonde ons ſtelt in groot perijckel van in dootſonde te vallen; want gelijk den H. Augustinus ſeer wel ſegt: Wy moeten verbaert weſen / dat wy eens overballen ſullen worden/ van de menichte/ is't niet vande grootheyt; want nae 't ſeggē vande Schiſture/ Die klepne dingen verſmaet ſal allenghſkens nederballen. Waer op ſeer wel den H. Bernardus deſe ſententie boegt: De ziele die Gode toege-epgent is/ moet alſoo ſeer haer wachten van klepne ſonden/ als van groote: Want wat onderschept iſſer / 't zy dat ghy verdzinckt dooz de groote baren en golven/ oft dooz veel dzuppelkens die dooz het onderſte van het ſchip allenghſkens in dzingen? Waer dooz de krachten der ziele berdwijnen/ ſo datmen aldus lichtelijck in doodelijcke ſonden valt. Jae dat meer is/ gelijk den H. Gregorius getuyghet / men ſondicht dickwijls leelijcker in eene klepne ſonde/ dan in eene groote: want in de groote/ gelijk den menſch lichtelijck hier tot kenniſſe komt/ alſo komt hy oock geringer tot beterniſſe; maer de klepne / gelijkmenſe klepnaecht/ ſoo iſſe ſoo veel te arger/ en blijft ons te langer en te vaster by. Ten ſeſten/ bemerckt dat alle groote ſaechen / nootſakelijcken aen klepne ſaken ſijn hangende;

Hier. epist.
ad Iul.

Eccl. 19.

De ord. vitæ
ad fratres.

gende; daerom let den orateur oft wel-sprekenden man/ ook op de syllaben/ en d'onderscheppingen die tusschen de woorden gestelt worden. Ten sebesten/ dat dickwijls booz Godt/ als groote saken gerekent worden/ de welke in ons goetdunkien/ kleyn zijn/ gelijk 't blijkt geschiet te wesen in den genen die hout vergaderden/ Nu. 15. in Achan/ Josue 7. en in Moyses die getwijfelt heeft/ Nu. 20. Heli/ 1. Reg. 3. Ananias en Saphira Act. 5. ten laetsten in de gene die de wercken der berinhardtighejdt veronachtsaemt hebben/ Matt. 26. O mijne ziele/ wat isser doch in de werelt/ dat ghy so bemint/ dat u kan verwecken/ om u selven sulcke hinderlijke dingen te onderwozen.

Het 4. point. Bemerkht hoe grootelijcks dat de dagelijcsche sondē ons beletten. Want hoe kleyn dat se oock zijn/ sy benemen onse autoriteyt / en beletten dickwijls groote saken: ja ontstichten onsen ebennasten/ die haer verwonderen/ dat de gene die so dickwijls communiceren/ biechten/ bidden/ Godts lofsangen singen/ en zijn 't Religieusen/ die alle dingen verlaten hebben/ dat die noch gebonden zijn aen soodanige kleynne beuselingē/ die haer/ al is 't dat sy haer eygentlijck daer niet mede en bekommeren / noch: tans dickwijls verwinnen. Het is boozwaer beklagens weerdigh/ dat den mensch/ die soo veel gedaen heeft/ om God te besitten inde religie/ sodanige kleynne beletselen/ van hem niet en wozyt; dat hy die soo diep gegraben heeft/ om lebendige waterē te bindē/ nu ophout. Ten tweeden/ desen bererget oock de geheele gemeynte/ wāt hy hier booz quade gewoonten inbrenght / de welke naderhant oock dickwijls met alle neerstighejdt der Oversten niet en konnen verbeterd worden. Ten derden/ siet hoe dat de Hepligen oock de minste saken geschoubt en gestraft hebben/ gelijk Eusebius by Theodoretus getuygt/ &c.

De dagelijcsche sonden hoe kleyn sy oock zijn/ beletten dickwijls groote saken.

Het 5. point. Bemerkht dat het eene stabelijke sake is/ oock dagelijcsche sonden te doen. Want dit also veel is/ als oft ghy seyd/ dat en is niet verboden op de pene van den hals; dus lust het my / ende is my geoorloft quaet te doen: ter contrarie / merckt dat het den kinderen eygen is / oock de alder-kleynste

Het staet
een Godts
kint toe
doch de
kleynste
sake te blies-
den die Go-
de sijnen
Vader
mishaegt.
Ezech, 22.

saken te blieden. Het welcke Godt den Heere so aen-
genaem is / dat hy eenen soodanigen meer acht dan
dusent andere rechtbeerdige / gelijk het blijkt in
den H. Antonius / Job ende Abraham. Want sulken
man soeckt Godt almachtrigh / die eenen tyn daer
tegen stelt / en die staen soude tegen hem booz 't lant
dat hy hun niet verderben en soude. Siet tot wat
verheben saken dat Godt is verheffende den genen /
die dese kleynen dingen schouwt / en hoe hy d'andere
slauwe en slappe menschen met beelderley geestelic-
ke ongerustigheden straft: want den genen die niet
mede en werckt met een kleyn gratie / die hem ge-
geven wort / en is geen grooter weerdigh; ende wort
hem om sijne louwigheyt geweygert. Want de son-
den / soo wel de kleynen als de groote / en konnen niet
ongestraft blijven; want dit geschiet hier / oft dooz
den mensch die van de selve leetwesen geboelt / oft
dooz Godt / die het aldus schickt dat sy in dit leven
gestraft worden / of sullen naer dit leven gereynicht
worden dooz het bage-bier. Maer seght my doch /
om wat prijs soud ghy willen lebendigh verbzandt
wesen? ghy sult my antwoorzen / om geenen ter we-
relt / ende nochtans stelt ghy u dagelychs in dit pe-
rijckel / om eene ydelheyt / Ec. Wee dan u / die d'on-
gerechtigheyt treckt met seelkens der ydelheyt /
ende de sonde als eene strenge des wagens. Hierom
maeckt een vast propoost om een generael oft ghe-
meyn ondersoek uwer consciencie te doen / op dat
ghy sout mogen gerake tot eene supbere consciencie.

T'samen-sprekinge by een vergadert uyt de heylighe
Schriftuere, de welcke men sal mogen lesen ten
tijde van eenige bekoringe.

DEn mensch. **M**ijne gedachten ontstellen my / die
van te boren in brede slapen ende rusteden; siet /
mijn herte dooz eene groote verstoptheyt wort van
tegenstrijdende winden herwaerts en derwaerts ge-
dregen; en ick en schijne / noch in Godt te gelooven
noch te hopen / louw en slaperachtigh wesende; my
en komt anders niet dan aertsch en dat vergancke-
lijk is te boren / 't en behaeght my niet hemelsche
din-

dingen t'oberdencken/ het en lust my niet te bidden;
 maer wel mijnen tijt ober te bzingen/ met klappen;
 mijn herte wort oberballen van droefheyt/en mijne
 sangh-liedekens sijn verandert in kermen. Ben ick
 dan de zee? is't dat ick segge: Mijn beddeken sal my Amos 8.
 vertroosten/en ick sal verlicht worden met my selbē Iob 7.
 sprekende in mijne rust-plaetse; Ik worde verbaert
 door droomen/en door mijn gedachten worde ik met
 grouwel bestootē. Hierō mijnder ziele verdozt haers Iob 10.
 lebens/spaert my Heer/want mijn dagē en sijn niet. Iob 7.
Psal. 41.

Den Engel. Ghy wort niet bekoringe bevangen/
 ende de tentatie overbalt u / maer weest gerust van
 herte / ende weet voor al dat het anders niet en is
 dan eene tentatie ende bekoringe/ daer ghy nu mede
 bevochten wort.

Den mensch. Ick late my dat niet voorstaen; of sy
 is soo geweldigh dat ickse niet en kan verwinen.

Den Engel. En geboelt ghy niet/dat u van dē duy-
 vel voor-ghelouden wort het gene dat een schijnfel
 heeft van goet/en dit so lebendig/dat ghy het selve Den duy-
 vel aen-
 lockt ons
 tot het
 quaet ons
 der het
 schijnfel
 van goet.
 schijnt t'aenschouwen? (want daer en wort niemant
 gebonden/gelijck den Philosoph seght/ die in sijne
 wercken / sijn eynde als quaet/of van minder goet-
 heyt sy selven voorstelt) geboelt ghy niet / dat ghy
 door dese aenlockinge tot de sonde getrocken wort/
 en seght ghy noch dat ghy ontfelt wort/dat ghy be-
 nout en ongerust zijt? Dit is voorwaer bekoozt wor-
 den/ende door sijne quade begeerlijckheyt getrocken
 ende aengelockt worden. Siet/u wort van uwe Eva
 eenen appel voor-gehouden; wacht u om de liefde
 Godts: onder den honigh is u benijn verborzen/het
 benijn van ader-slangen ongeneselijck. De Egypte- Dent. 32.
 naersche vrouwe/dat is u bleesch/noot ende bleet u; Genef. 39.
 maer ghy als eenen supveren Joseph bliet van haer:
 sy lockt u/ als Thamar dede/ oft gelijck Dalila/en Genef. 38.
 laet u niet met bzedē / ende bermoept u door me- Iud. 16.
 nighbuldige gedachten/ oft wel sy is u weder span-
 nigh als Agar; daerom waecht ende bid/op dat ghy Genef. 21.
 niet en valt in bekoringe: mogelijck sal de werelt/of
 den sondac hem voegen met uwen byant/ verwec-
 kende met woorden ende exempelen tot sonden/ende

2. Tim. 3. verbolgen den genen die Godbzuchtighlyck leven/
oft verleyden haer dooz de liefde van eenige creatu-
re: want gelijck den Wijsen-man seght/ Gods crea-
turen zijn tot haet gemaect/ende tot eene behorin-
ge/ende tot eenen strick van de boeten der onwijsen.
Hierom neemt uwe toeblycht ootmoedelyck tot
God/ende overleght/ wat/ende tot wat eynde u yet
dooz gelept woꝝdt/ ende ghy sult den bypandt konnen
overtinnen/ steunende op Gods gratie.

Psalm 68. Den mensch. Maer ick ben gekomen in de diepte
der zee/ende de tempeest heeft my verzoncken: hoe
sal ick hier upt geraken? Wie sal my verlossen? hoe
sal ick wederstaen sulcken groote ende langhdurige
Eph. 6. behoringhe/ teghen de pꝛincen der werelt ende der
dypsternissen/ tegen de geestelycke boossheden?

Godt en
laet nie-
manden
tenteren/
boven dat
hy ver-
mach.
1. Cor. 10. Den Engel. Siet ghy treet als-nu in den wegh der
saligheyt/ mistrout van u eyghen selven/ende stelt u
betrouwen op Godt/ ende hy sal u geven de begeer-
ten uwer herten: Godt is ghetrouwe/ die u niet en
sal tenteren boven dat ghy vermooght. En geloofst
ghy niet het gene dat de Waerheyt ende de Wysheyt
selve gesproken heeft?

Den mensch. Ick geloobe sekerlyck dat Godt de
eeuwige wijsheyt is/ ende in geender manieren lie-
gen en kan; maer dooz dien dat mijne krachten soo
grootelijcx verflout zijn/ bevinde ick/ dat ick so me-
nigmael valle/ ende ben geduerighlycken in vreesse/
dat ick het quaet/ welck ick niet en wille/ sal doen.
Nochtans gheloobe ick dat hy getrou is/ende en sal
niet toelaten dat ick ghetenteert sal woꝝden boven
mijn vermogen: ende dat ick niet vallen en sal/ dan
met mijnen bypen wille; ja dat meer is/ indien ick
begeere/ so sal ick dooz zyne gratie met die behorin-
ge oock mijn pꝛofijt ende booztganch doen.

Ibid. Den Engel. Maer aenmerckt wie dat het is/ die u
aenlocht/ dat ghy soudt afwijcken van de rechte pa-
den. En is het niet eene alderschroomlyckste sonde/
de welcke van nu al-eer sy u ghebangen heeft/ ont-
neemt u de krachten uwer ziele/ ende trecht de selve
e' eenemael tot der aerden/ houtse ghebanghen ende
trechtse merckelycken af van hare saligheyt? Siet
daer-

De sonde
aenlocht
ons om re-
wijcke van
de rechte
weghen
Gods.

daer-en-tegen van d' andere zijde noot u de deught/
 die belooft u alie hulpe/om u op den genoeghlijcken
 wegh des hemels/ ja tot den hemel selve te leyden /
 om u dooz veel victorien vermaert te maecken/ uwe
 verdiensten dooz de selve te vermeerderen / en daer-
 en-boven oock uwe neerstighejdt ende ootmoedig-
 hejdt te verwecken. Want den genen die verwint/
 wozt ghegeven het Manna : ende gelijk hier vooz-
 tijts aen onsen Saligmaker gebeurt is / also sullen
 u d' Enghelen dienen / is 't dat ghy hier in u selven
 verwonnen sult hebben : Ende sout ghy eenen ande-
 ren den raet geven / van in die sonde te consenteren ?
 daer ghy siet/ dat ghy dooz dese aenlockinge getroc-
 ken wozt in den afgrondt van miserien ende ellen-
 den : want ghy weet wel dat den genen/ die de sonde
 doet/ eene slave is van de sonde. Och/ hoe groote en-
 de lastighe slavernye is het/ dat den mensch soo veel
 ongelucks onderwozen is ! ende wie is 't die men
 hier in dient ? het is u bleesch ende de begeerlijckhejt
 der sinnen/ de welcke onbersadelyck is. Ende gelyc-
 ker wijs als den knecht eenige heerschappye begint
 te hebben/ onberdzagelyck is/ also desgelijcken oock
 u bleesch. Dus moet ghy met den eersten de aenko-
 mende bekoringe van u heeren/ ende ontdecken des
 byants bedzogh aen eenen getrouwen brient. Want
 wee den genen die alleen is/ seght den Wijsen-man/
 ende bemerckt/ dit bidde ick u/ oft ghy in den dagh
 des oordeels soudt willen in de bekoringe geconsen-
 teert hebben.

De deught
 noot ons
 tot den ge-
 noeglijcken
 wegh des
 hemels/ en
 belooft
 hulpe.
 Apoc. 2.
 Matth. 4.

Ecclef. 4.

Den mensch. Neen ick voozwaer.

Den Engel. Och met hoe veel suchten ende tranen
 sult ghy willen en wenschen/maer mogelijk te laet/
 dat ghy gheen consent ghegheben en soudt hebben !
 waerom is 't dat ghy nu in tijds niet wijs en zijt ?
 Is 't dat ghy heden zijne stemme hoozt/ so en wilt u
 herte niet verherden . Wat sal ick segghen van het
 breefselijck ende schroomelijck oordeelken sout ghy u
 niet schamen/ dat soodanige uwe gedachten/ de ge-
 heele wereltdt beropenbaert wierden ? Wat sult ghy
 den Heere vooz antwoort gheben / die u dooz my nu
 vermaent ? Wat sult ghy my konnen vooztbrengen

In den
 dagh des
 oordeels en
 baten noch
 suchten/
 noch tranen/
 daerom
 meest in
 tijts wijs.
 Psalm 64.

om u te ontschuldigen / die u geduerighlijcken ber-
mane ? waer sult ghy u mede konnen verschoonen ?

Den mensch. Met niet met allen / om de waerheyt
te seggen ; want ick klaerlijck sie dat 'et quaet is / dat
ick doe: en is 't sake dat ick rechtsinnelick en oprech-
telijck wil oordeelen / dat ick dus doende / de wet en
den raet van mijnen Heer en mijne God versmade.

Wat sal-
der d'oe-
biger wese
in den up-
ersten
dag van
met ber-
gancelijc-
ke genoeg-
ten d'eeu-
wige to-
menten
gekocht te
hebben.
Eccl. 7.
2. Tim. 2.

Den Engel. Is 't sake dat ghy op de eeuwighepdt
wilt letten / wat sal u d'oebiger als dan wesen / dan
dat ghy niet korte en vergancelijcke ghenoechten /
d'eeuwige tozmenten gekocht / en d'eeuwige blijdt-
schappen verloren hebt. Dus weest gedachtig uwer
uitersten / en in der eeuwigheyt en sult ghy niet son-
dighen : noch en laet u niet voozstaen dat ghy alleen
zijt in desen strijdt : aenschout de Hepligen / hoe dat
den H. Antonius / Paulus / Tobias / en veel meer
andere geoeffent hebben geweest / ende hoe vermaert
dat sy door de geheele werelt gheworzen zijn / door
dien datse kloeckelijck ende mannelijck ghestreden
hebben. Want niemant en wort gekroont / 't en sy
dat hy wettelijck gestreden heeft. Ja dat noch meer
is / den H. Jacobus seght : Saligh is den man die
de bekoringe verdraecht ; want als hy sal beproeft
zijn / so sal hy ontfangen de kroone des lebens. Ende
al waer het oock dat nae dit leven geen ander leven
en volghde / en is 't niet beter salighlijck ende met
een gerust herte te leven / dan sijn ziele met oneerlic-
ke oft andere quade gedachten te besmetten ende te
ontrusten ? Siet / nu beproeft ghy / ghelijck ick ghe-
sept hebbe / hoe veel swarigheden dat u den byandt
aendoet / al is 't dat ghy hem noch in ulve ziele niet
en hebt laten inkomen. Wat soude hy al bedrijven /
o ellendigen mensch ! hoe schadelijck soude hy u we-
sen / waer 't sake dat hy bypelijck / gelijk in een in-
ghenomen stadt / herwaerts en derwaerts u herte
mocht verwoesten ? hy soude 't aldaer ontwijffelijck
al in byande steken / ende met den sweerde vernielen.

Christus. Wat quaethepdt hebt ghy in my bebon-
den / dat gy u van my wilt verbeelden ? Gaet door /
seght mijnen Propheet / tot de eylanden van Cethim
ende besiet / ende segnt tot in Cedar / ende aenmerckt
seer

Iacob. I.

Jerem. 2.

seer neerstelijck oft desgelijcks geschiet is/ oft eenig volck sijne goden verandert heeft / ende die en zijn nochtans boozwaer geene goden: maer mijn volck/ ghy verkeert uwe glorie in eenen af-godt. Ghy hemelen verwondert u seer hier af / en ghy hare poozen word krachtelijck verwoest. En wort niet met recht dat eenen af-godt ghenaeemt / om wiens wille ghy my versmaet/ die u geschapen en verheben heb/ en daerenboven u gewaassen heb in mijn dierbaer bloedt? Siet/ op dat ghy soudt mogen een korte genoeghte genieten/ veracht ghy al mijnen raet; en alle mijne weldaden en vermoghen by u niet / op dat ghy alleen sout mogen gebuycken 't gene dat u den dubbel voorstelt; ghy en acht niet met alle het gene dat ick u beloofte heb/ op dat ghy tot uwen luste sout mogen hebben booz eenen oogenblich tijds / 't gene dat u de bedrieghelijcke werelt boozlept. En siet ghy niet hoe leelijck en verganckelijck dat dese dingen zijn? overloopt alle de geslachten des werelts / ende siet hoe veel duyfendt menschen datter gebonden worden / die met dese wellusten / en verganckelijcke dingen des werelts / bertwijfelt hebben geweest / ende dooz deselbe verloren zijn gegaen / oft wel met veel tranen ende droefheydt / qualijck ten langen laetsten eene korte genoeghte betaelt hebben. Ten laetsten / en weet ghy niet dat ghy staet in mijne teghenwoozdighet / die uwen Rechter / uwen Heere/ en uwen Koninck ben / en sult ghy my noch derren bespotten / ende mijne gheboden verachten? Ick noode u met de eeuwige prijsen / en den dubbel met de eeuwelijck-duerende toornen. Ick hebbe booz u mijn bloedt gestort / ende de doot besuert; ende ghy en verlanght nergens meer nae / dan uwe doot ende uwe bederbenisse. Ick hebbe u geschapen/ende den dubbel soekt u te vernielen/ende sal hy noch blijven d'overhandt houden? Ick hebbe toegelaten dat ghy soudt getenteert worden/ op dat ick u alsoo beproeben soude oft ghy getrouw soudt wesen oft niet. Dus siet wel toe dat ghy getrouwigheyt toont booz my ende geheel mijn hemelsch heyt / oft ick sal tot u haest komen als een gewapent krijgs-

Christi be-
klach ende
bermaen
tot den
sondaer die
op sijne
weldaden
niet en
past.

Ierem. 2.

man / en sal mijnen toozn uytstozten ober u / en ghy sult sien dat het u bitter is / verlaten te hebben den Heere uwen Godt : noch en staet niet op de penitentie / dewelcke ghy daer na sult doen / want ghy genoeghsaem bermaent woꝝdt / dooꝝ soo onberwachte ongelucken: en weest indachtig het gene dat ick geseyt hebbe / ter sulcker uren als ghy niet en mepnt /

Luc. 12.

sal den Sone des menschen komen. Dus streelt ghy u selven te vergeefs van uwe toekomende penitentie / die u vergadert mijne tooznigheyt ende wꝝake : noch ghy en kont niet de hope van vergiffenisse / ende de grootheid mijnder barmherticheyt niet booztg komen / dewyle ghy nu willens en wetens / booz my die u vermane / berwecke / dreyge ende smecke / in 't minste niet en wilt achter laten oft pet doen. Rechtveerdigh zijn mijne oordeelen / ende alle mijne wegen zijn redelijck : ende weet dat het grouwelijck is te vallen in de handen des lebenden Godts.

Heb. 10.

Gebedt tegen de bekoringe.

Maect een vast opset dan in de sonde niet te consenteren.

Rom. 9.

Psal. 17.

Psal. 26.

2. Par. 20.

Job 17.

Psal. 99.

ALis't dat my dese bekoringe seer quelt, siet ick neem voor my, o Heere, in gheender manieren in de selve te consenteren door uwe Goddelicke gracie: en ik wete dat ick vry ben, ende van niemant en kan gedwongen worden: maer waer't by aldien datter eenige ghe-dachten mogelijck in my opresen, ick protestere in uwe Goddelijcke tegenwoordigheyt en gheheel u hemelsch heyr, dat ick in gheender manieren voor goet en houde, 't gene dat eenigslins tegen mijn voornemen, en tegen uwen wille is; ick wete wel dat het in de macht niet en is des genes die wilt en loopt, maer des ontfermēde Gods, ende in u Heere sal ick over den muer gaen, en verworpen die tegen my opstaen. Ik bidde u Heere weest mijn helper, en wilt my niet verlaten, noch versmaet my niet mijnen Godt; want onse sterckte en is so groot niet, dat wy sonder u wederstaen kunnē: maer stelt my neffens u, en wiens hant ghy wilt, laet die tegen my strijden. Ghy hebt geseyt, met hem ben ik inde tribulatie; siet ik worde van alle kanten bevochten, staet my by mijne eenige hope. Ghy wilt my beproevē, oft ick u waerachtelik be-minne, ende ick bemercke dat ick niet getenteert en kan worden

worden boven mijn vermogen: want ghy alle dingē van der eeuwigheyt afin gewichte, getal, ende by mate geschickt hebt. Waerom sal ick dan kleynmoedigh wesen, *Betrouwt op Godt ende hy sal u bystaen.* aenghesien dat ghy my uyt den hemel bystaet, die mijn kracht ende mijn betrouwen zijt? bescherm my dan, *Rom. 6.* ô Heere, want ghy mijnen Godt zijt; neemt wrake van u bloet over uwe vyanden: aensiet u maecksel, ende mijne krauckheyt, en maeckt van my een vat ter eeren, noch en laet niet toe dat ick worde een vat ter schande, van uwen grooten naem. Ik en wille mijn leden niet gevē tot wapenē van boosheyt der sonden, maer mijn ziele sal u dienen, en mijne binnensten sullen roepen: **Heere wie is uwes gelijk?** Want ick weet wel, dat naer het onweder stilte sal opkomen, en als ghy vergramt sult geweest hebben, so sult ghy uwer genade indachtigh wesen; en alsdan sal mijn herte hem verblijden ende verbreyden, en ick sal u lof-sangen singen, die mijne glorie zijt: want in uwen naem heb ick verworpen de gene die tegen my opstaen. Alsdan sal ick in den tempel mijnder ziele u den roef oprechten van mijne vyanden, ende van de afgoden mijns willes sal ick u sacrificie doen, ende ick sal uwen naem belijden, ô Heere, want hy goet is; want uyt *Psal. 53.* alle tribulaties hebt ghy my verlost, ende over mijn vyanden heeft mijne ooge versmaet. Amen.

Waerom spot ghy met my, verganck'lijcke wellustē? *Ewaelf geestelijke wapenen van Picus Mirandula / aldus berdupt schet.* Daer u niet naer en volgt, dan droefheyt end' onrusten, Dan verlies van de ziel, dat eeuwelijck doet schroomē; En 't leven niet en is, dan ydelheydt en droomen.

Siet toe, de felle doot, die wacht u vroegh en spade, Mogelijck u misdaet, sal zijn sonder genade: Eeuwigh soo is de pijn, eeuwigh soo zijn de kroonen, Die het quaet oft het goet, bestraffen oft beloonen.

Hoe weerdigh is den staet, van den mensch hoogh geboren?

Hoe soet den peys des herts, dat God heeft uytverkorē?

Hoe groot des hemels hulp, die ons komt hier beneden?

Hoe bitter is het cruys, dat Christus heeft geleden?

Hoe schoon is het aensien, van al der Sancten werken?

Hoe menigh is de hulp, die onsen geest kan stercken?

Worp

Worp ick nu niet mijn selfs, uytsinnelijck in 't lijden?
 Gae ick mijn eygen ziel niet sortelijck bestrijden?
 Door u soo moet vergaen, al des duyvels geschal,
 J E S U, mijn hulp, mijn troost, mijn liefd' en mijnen Al.
 Amen.

P R A C T Y C K E.

Twaelf regelen van Joannes Picus Mirandula, eensdeels verwekkende, eensdeels den mensch te rechtstierende in den geestelijken strijdt.

TEn eersten / is 't dat den mensch den wegh des deughts swaer en lastig schijnt te wesen/ter oorzaecke van den ghedurigen strijdt/dat hy bemercke/datter veel meer harder / droebigher en moepelijcher dingen gebonden worden/ in alle andere wegen.

Ten tweeden / dat hy bemercke dat in dese wereldt eene ghedurighe oorloge is / ende dat hy hem begebe tot de volgherdighepdt.

Ten derden / dat hy ghedachtigh zy dat het eene sotte ende dwase saecke is te gelooven / datmen in den hemel anders kan geraecken dan dooz ghewelt/aenghesien dat onsen Salighmaecker ghetuyghet/dat het rijck der hemelen gheweldt lijdt/ende hy selver dit dooz het crups bekomen heeft.

Ten vierden/ dat hy hem verheughe/ Christo ghelijck te moghen wesen / ende als hy zijnen sinnen gheweldt aendoet / dat hy overlegghe wat deel des crups dat hy ghelijck is.

Ten vijften / dat hy hem betrouwe op de macht Christi/ die ghesepdt heeft: Betrouwt/ ick hebbe de wereldt overwonnen.

Ten seften/ als d' eene bekoringhe booz-by is/dat hy eene andere verwachte/ aengesien dat den dupbel altijdt rondt-om ons loopt.

Ten sebensten / men moet niet alleen den dupbel overwinnen / maer men moet oock eenighen booztgancck ende profijt nemen upt de bekoringhe : ende dese moet ons dienen/by exempel: de bekoringe van hooverdye / als eene vermaninge oft verwechself tot d' ootmoedighepdt.

Ten

Ten achtsten/ als ghy becht/ soo becht als die nader hant eenen gedurigen peys en vrede sult hebben/ want Godt dit dickwijls verleent aen de gene die kloeck ende vroom van herten zijn: maer als ghy gebochten ende den strijt vol-eynt hebt/ draeght u gelijkewijs oft ghy u terstont wederom tot den strijt soudt moeten begeben.

Ten negensten/ schouwt altyt d'occasien der sonden.

Ten thiensten/ siet wel toe in het beginsel.

Ten elfsten/ oberdenckt dat het soeter is de bekoringe te verwinen/ dan hem te begeben tot de sonden: ende vergelijckt aldus de soetigheyt van de victorie/ met het vermaeck/ het welck in de sonden gebonden wordt/ maer niet den strijdt met de welluste.

Ten twaelfsten/ en laet u niet boozstaen/ dat ghy van God verlaten zijt/ oft dat ghy hem misshaeght/ want hy den rechtbeerdigen placht te proeben; maer verootmoedicht booz al uwen geest/ op dat ghy niet en valt in hooverdye.

Andere practijcken ende remedien.

TEn eersten/ bemerckt dat het eenen sonderlingen middel is/ sy selven te laten boozstaen/ dat mē tuschen Christus ende den dupbel is/ gelijk ons in het beelt bewesen wort; wat obligatie oft verbintnisse dat wy van d'eene en d'andze zijde hebben/ ende terstont de hulpe van God almachtigh versoeken/ ende d'oozsaken van het quaet schouwen. Also is Ioh̄ geseyt/ dat hy op den staenden voet soude uyt Sodomā verrecken/ en hem behouden op den bergh. Hier toe mach dienē zijne memorie af te keere van de bekoringe ende verbeeldinge der selver/ 't zy dooz eenige bekommeringe/ 't zy dooz andere gedachten/ waer dooz men somwijlen elders gedzeben wordt; gelijk soude mogen wesen eenige dzoebige oft wonderbare gheschiedenisse oft pet desghelycks. Dit komt meestendeel te passe in de bleeschelijcke bekoringen/ geestelijcke quellingen/ ende moepelijcke tentatien/ als lasteringen van Godt/ &c. desghelycks oock in d'alderminste dinghen/ ende die van geen-

Oberpep
in wien
dat ghy
meer ghe-
houden
zijt/ in
Godt oft
den dup-
bel.
Genes. 19

der

der weerden en zijn / die gelijk de bliegen en muggen/niet met het sweert oft lancie/maer met eens te blasen overwonnen moeten worden: of die versmaet ende veracht moeten worden / gelijk gedaen wordt van eenen rupter/als hem eenighe honden naer basen/ want soetelijck rijt hy te peerde; die van de gratie Godts gedragen wort. Dat hy van soetelijck sy selven van de tentatie afkeere / ende sijne ooghen tot Godt stiere/ sonder eenige beroerte: oft met het oefenen van de deught / die dese sonde/ daer hy toe getrocken wordt/ tegen is; oft dat hy door het verwerken van de liefde Godts / de welcke alle d'andere deughden in haer begrijpt/ voortgaet in den wegh ende het beoeffenen van de deught.

Oeffent de deught contrarie aen de sonde daer ghy toe verweckt wordt.

Math. 26. Neemt u toeblycht tot Godt door het gebedt.

Abac. 2.

Ten tweeden/ moetmen sijn toeblycht nemen tot het gebedt. Bid op dat ghy niet en valt in bekoringe/ seght onsen Salighmaccher: noch men moet hier af niet ophouden/ tot dat de gewoonlijke ruste wederom gekomen zy. Alsoo heeft den Heere in 't hofken gebeden/ tot dat hy van den Engel versterckt wiert/ noch hy en sal ons niet ontbrecken is 't sake dat wy sullen volhert hebben; want komende sal hy komen/ ende hy en sal niet vertoeben.

Stelt u in de reghen woordighend Gods/ ende verstaet dat hy dese beoebing toelaet om u te proeben. Psalm 120. 1. Cor. 10. Deut. 13.

Ten derden/ also geringe als de bekoringe oprijst/ moeten wy ten minsten onse oogen opslaen/ tot God almachtigh/ die ons tegenwoordigh is/ en dit na het exempel van den Propheet David / den welcken seght: Ick heb mijn oogen opgeheven tot de bergen/ van waer my hulpe sal komen. Dit moeten wy in deser voegen te werck stellen/ te weten/ dat wy dencken. Siet Godt die weet de bekoringe/ ende heeft de selve toegelaten / en sonder twijffel hy en sal my niet laten tenteren boben dat ick vermach: ende hy soo verre dat ick wille/ so mach ick oock proesijt trecken upt dese bekoringe. Godt tenteert ende proeft my / om te sien oft ick getrouwen: gelijk als eenen brudegom soude toelaten datmen beproeben soude de supberheyt sijnder bruydt/ als eenen Koninck de getrouwigheyt van sijnen Velt-heer: ende waer 't saecke dat desen Velt-heer wiste / dat hy niet overwonnen en konde worden / sonder sijnen eyghen wil ende belie-

elieven/en dat den Koninck hem in d' ooge hadde/
oe meynt ghy dat hy hem soude dragen? Dus segt
het den Konincklijcken Propheet David: Al is 't Psalm 26,
at de legeren tegen my opstaen/ soo en sal nochtans
mijn herte niet bevreest zijn. Want den dupbel van
er hellen/ hoe dat hy ons meer bevreest siet; en hoe
hy min op Godt ons betrouwen stellen/ hoe dat hy
ons te wreeder aenbalt: ende die eenen reufe ende
reufe is booz den slappen ende traghen/ desen en
hijnt aen den ghenen die in Godt betrouwen/
naer een Raenken en Miere te wesen/ ghelijck ons
a't leven van de heplighe Vaders verhaelt woꝛdt.

Ten vierden/de verduldicheydt is oock noodich/
want d' onberduldicheydt vergramt Godt/ booz
men sy een seker merck-teecken van hooverdye is:
ghelijck ons den H. Gregorius opentlijck te kennen
geeft/ als hy segt: Die volkomelijck begeert de son-
nen t' overwinnen/die moet beneerstigen ootmoede-
gh de straffen sijnder supberinge te verdrage. Want
het Godt en staet ons niet toe te lijden/ oft hem te
leggen: Waerom doet ghy dit in sulcker manieren?

Ten vyfden/aensiet Christus booz u als gecrupst/
omhelst hem/ kust sijne voeten/ en boeght u aen zijn
kijde. Den H. Augustinus en heeft gheene krachti-
ger middelen gebonden/dan hem aldus t' omhelsen/
hem t'aenschouwen/veel goede propoosten te maec-
ken/en aldus sijne gedachten van de bekoringe af te
keeren: hierom en moeten men met onsen bypand niet
twistigh zijn/maer hem versmaden: Want is 't niet
veel beter met Godt te spreken zijn hulpe en bystant
versoeckende/ dan met den dupbel te woꝛstelen?

Ten sessten/ alsoo haest als 't u mogelijck is/ geeft
uwe bekoringe te kennen aen uwen geestelijken va-
der; want daer en woꝛdt geen beter remedie gebon-
den/ naer het advijs van alle heplige Vaders. Soo
dat Climachus verhaelt/ dat de Religieusen hier
booztijds oock Tafel-boeckkens plachten over haer
te dragen/ op dat sy hare inballende gedachten sou-
den mogen op-teekenen/ die sy naderhandt te ken-
nen gaven; ende boeght daer by/ dat wanneer ee-
nen blinden zijnen lepts-man/ eene kudde haren
Herder/

Vita Pa-
trum.

Weest be-
duldich inde
bekoringen.
Greg.

Keert uwe
gedachten
van beko-
ringe booz
het boozstel-
len van den
gecrupsten
Jesus.
August.

Opent uwe
bekoringhe
aen uwen
vader-va-
der ende
volgt hi-
nen naet.
Climach.

Derder/ eenen die den weg onbekent is/ sijnen weg-
wijser/ een kint sijnen vader/ eenen siecken de mede-
rijne/ en het schip sijnen stier- man onthouden wozt/
dese woerden wel al te samen in groot perijchel ghe-
stelt: maer soo wie sonder de hulpe van sijnen geeste-
lijcken Vader tegen de boose geesten arbeit te bech-
ten/ die woerd van de selve vernielt en gedoot. Hier-
om is het seer pzoftig datmen inde biechte sijne be-
koringen opene/ en te kennen geeft/ niet dat het son-
den zijn/ maer 't is saedt/ ende 't zijn beginselen van
sonden: de welcke dooz desen middel in haren ooz-
spronck vertreden worden. Maer desen raedt noch-
tans in 't ghemeyn gesproken/ en dient eenen pege-
lijcken niet/ besonderlijck aen alsulcken/ die in den
gheest ghequelt oft schrupuleus zijn; noch aen vrou-
wen/ oft aen eenige die kleyne moedig zijn/ op dat zy
niet al te seer op kleyne dinghen/ ende die gheen be-
merckens weerddigh zijn/ en souden letten.

Weder-
waet kloek-
lijck de be-
ginselen der
tentation.

Psalm 136.

Werser alle
quade pdes
le gedach-
ten.

Wapent
u/ tegen de
aenstaende
tentatie/
oft strijt/
in tijde
van peps.

Ten sebensten / men moet de beginselen kloecke-
lijck wederstaen / ende de deuren van onse memorie
ende van onsen wille sozgbuldelijck toesluyten; ende
wy moeten onse ghenegentheden wederhouden / tot
dat wy kilaerlijck weten/ wat dat wy behooren te be-
geeren. Salig is den genen / segt den Propheet/ die
de kleyne hinderkens van Babylonien sal vast hou-
den/ ende verpletteren (te weten/ het quaet ingeben)
aen den steen/ dat is/ aen Christus Iesus.

Men soude qualijck kunnen upleggen/ hoe groo-
telijck dat het helpt/ datmen terstont sijne memorie
soeckit te supberen van schadelijcke ende quade ghe-
dachten/ ende te schouwen alle vermaningen oft ge-
dachtenissen van saken/ daer wy op andere tijden toe
genepghit hebben geweest: maer op dat dit wel ghe-
schiet/ so is 't van noode dat die nae de deugt tracht/
sijne memorie van te boren verbulle met goede ghe-
dachten/ ghetrocken upt het ghene dat hy hoorst en-
de siet.

Ten achtsten / men moet de bekoringen boozho-
men/ ende (gelijck men plach te seggen) de wapenen
gereet maken tegen den tijdt van oorloge. Ghy sult
dan oberlegghen (ghelijck ick noch te boren gheseyt
hebbe)

hebbe) tot wat sonden dat ghy aldermeest geneygh-
 zijt/by exempel/ tot hoobeerdigheyt; ende sult daer
 in boozsien. Ten eersten/ overdencken de leelijck-
 heyt der selver/ ende de schoonheyt van de contrarie
 deught. Ten tweeden/ van de selve spreken. Ten
 derden/ wercken van ootmoedigheyt/ die dese tegen
 zijn/ oefenen: van gelijcken moet ghy oock doen in
 alle de andere.

Ten negensten/ men moet hem seer wachten van
 alle onmatige droefheyt en ongerustigheyt des her-
 ten: want gelijckerwijs dat het qualijck doenlijck is/
 sijnen begonnen wegh op de zee te verbolghen/ als
 daer eenighe tempeest opgerefen is/ oft rijpen raet
 te slaen/ ende volkomelijck sijnen byandt te weder-
 staen/ als de stadt nu vol oproers is: also wort dooz-
 sulcx der zielen booztgancck oock belet: dus moetmē
 booz al besorgen/ Ten eersten/ datmen niet ongerust
 van herten en woode/ noch het gebedt beronacht-
 me dooz al te groote begheerte van eenigh goet/ oft
 dooz haet en vzeese van eenig quaet: maer mē moet
 alle dinghen soetelijck stellen in de handen van de
 boozsichtigheyt Gods/ ende alleen naer sijnen he-
 ligen wille verlanghen; want ghy en weet niet wat
 wegh dat ghy sult verkiezen/ ende wat u nut of pro-
 fytelijck is. Wat is 't dan dat ghy so sorgbuldelijck
 begeert ende vzeest? oft waer van verbljdt ghy oft
 bedroeft ghy u soo onmatelijck? mogelijck is u dat
 alderschadelijckste/ daer ghy aldermeest naer haekt/
 ende ter contrarie by abonturen alderprofytighste/
 daer ghy meest af schzoomt. Ten tweeden/ men be-
 hoozt soetelijck ende met goede ordze/ niet met eeni-
 ghe vzeese oft al te grooten sorgbuldighepdt te ge-
 bupcken/ 't gene dat naer rijpen raet nootsakelijck
 gheoordeelt sal worden/ om tot ons goet booznemen
 te geraken. Ten derden/ het sal nut wesen/ dese won-
 de onsen biecht-vader/ oft eenen goeden bzient te o-
 penbaren/ noch al is 't dat wy geballen zijn/ en moe-
 ten hierom geene plaetse geven aen eenige beroer-
 te/ oft ons selven al te seer overgaen: maer wy moe-
 ten met alle ootmoedighepdt onse toeblycht nemen
 tot den thzoone Godts/ ende Godt bedancken/ dat

Wacht u
 vā onma-
 tige droef-
 heyt ende
 ongerust-
 hepdt des
 ghemoets/
 want sy
 goeden en
 rijpen raet
 beletten.

wy doorz sijn hulp niet swaerder geballé zijn/ 't welk ontwijflijck soude geschiet hebben/ 't en ware dat wy doorz sijn krachtige hant wederhoudé hadde geweest

And're practijcken en middelen tegen de hoofd-sonden.

Oberdenckt de ootmoedigheyt Christi/ en uwre hooreerdigheyt.

O Verdenckt d'ootmoedigheyt Christi/ oock onse ellendigheyt ende snootheyt/ tegens de hoochheidigheyt. Ende naer dat ghy de Goddelijcke hulpe aengeroepen sult hebben/ oberdenckt eenige sententie tot eene remedie hier tegen: by exempel: Wat heb ich geweest / wat ben ich/ ende wat sal ich worden? So wie sy selven verheft/ sal verootmoedigt wordé/ ende die hem verootmoedigt/ sal verheben worden.

Oberpepft Christi armoede/ uwe gierigheyt. Matth. 5. Luc. 6.

Tegen de gierigheyt mach dienen d'armoede Christi Jesu / die rijck wesende / om onsent wille arm geworden is: aenhoozt hem/ ende is 't by aldien dat ghy hem wilt gelooven / soo hebby gewonnen: Saligh seght hy / sijn de arme van geeste/ want het rijcke der hemelen hoozt hen toe: en wederom: Wee u die rijck zijt/ die hier hebt uwen troost.

Aendenckt de supberheyt Christi/ uwe onkupsheyt.

Verwint de onkupsheyt/ aenschouwende de supberheyt van Christus uwen Salighmaecker / die maeght geweest is / ende een maget booz sijn Moeder gekosen heeft. Hy is een onbedleckt lammeken/ ende die hem ober al willen volgen dat sijn al maegden. Is 't saecke dat u de wellusten aenlocken/ hoozt hem seggen: Salich zijns die droevigh zijn/ want sy sullen vertroost worden; en antwoort: O gekrupsten Jesu/ o waerachtige gheneughte/ o onspreekelijke soetigheyt/ verlost my doorz u dierbaer bloedt/ van dese leelijcke ende schandige sonde/ Amen.

Matt. 5.

Stelt de liefde Christi tegen uwe nijdigheyt.

Tegen de nijdigheyt sult ghy de liefde Christi stellen / die oock booz sijn vanden hem geweerdicht heeft de bittere doot te smaken. Dus spreekt Godt almachtigh in deser voegen aen: O mijnen Godt/ van u/ in u/ ende tot uwen dienst is het al/ geeft my een waerachtige liefde: want hier doorz sal men kennen dat wy uwre discipelen zijn / is 't saecke dat wy malkanderen beminnen.

Christus die versaeckt ende treet met de voeten de sonden van gulsigheyt / als hy aen de galge des kruys/ met galle ende azijn heeft willen gelaest wez.

sen. Menschouwt hem/ende ghy sult gesont worden; hoozt hem oock seggen: Saligh zijns die hongerigh Ibidem.
zijn/ ende doostigh naer de rechtveerdigheyt/want
zy sullen versact worden.

Leert van Christus die so verduelig en langmoedig is/de gramschap temmē/en verdraegtoec d'on-
tallijke sonden en lasteringē der menschen:want hy
dit van ons begeert/ seggende: Leert van my; want
ick sachtmoedigh ben/ ende ootmoedig van herten. Aensiet
Christi
verduelig
heyt ende
uwe gram-
moedig-
heyt.

Is't saecke dat u de traegheyt oberbalt/aensiet
uwen Salighmaecker overladen met sijn kruys/en
wat hy al gedaen heeft om u saligh te maken; hoozt
hem in deser boegen tot u spreken: Van mijne eerste
jonckheyt hebbe ick in arbeiden geweest.

Ghy moogt in alle tentatien,dit gebedeken gebruyckē.

GHy beproeft my, ô Heere, oft ick u beminne, ende
nochtans niet boven mijn vermogen. Ick wete wel
dat ick sonder uwe gratie u soude verachten, die noch-
tans al mijn goet zijt; ende dat ick sal moeten eeuwe-
lijcken betalen eene genoeghte van eenen oogenblick,
gedaen om mijnen alder-snootsten vyant te behagen.
Ik heb dan gesworen en voor my genomen t'onderhou- Psal. 118.
den d'oordeelen van uwe rechtveerdigmakingen. Weest
mijnen hulper, en en verlaet noch en versinaet my niet. Psal. 26.

Andere middelen.

TEn eersten/ oberleght en boozsiet 's morgens/so
veel als 't u mogelijk is/uwe gedachten/wooz-
den/ende wercken van dien dagh:ende stiert de selbe
ter eeren Gods/met een vast booznemen booz God/
booz sijn hemelsch heyt/ende namentlijk booz uwen
H. Engel / dat ghy in geender manieren de Godde-
lijcke Majesteit/ willens ende wetens en begeert te
bergrammen/ oock met de alderminste sonde/ jalie-
ber soudt willen de doot sterben/ dan sulchs te doen.

Ten tweeden/ berweckt in u selben een waerachtig
leerwesen/ bysonderlijk van de sonde daer ghy toe ge-
tentteert woort/ indien ghy in de selbe somtijds ge-
ballen zijt. Ten tweeden/ versaeckt de saecke/ die de
oozsake is ende het boozwozpsel van de sonde: want
dit de koozde is / waer mede wy getrocken worden Berweckt
leerwesen
ober de
sonde daer
ghy toe
getentteert
woort.

in onse bederbenisse/ende dese moet in alle manieren afgesneden worden: noch wy en moeten niet beladen wesen / al blijft daer naderhant noch eenige affectie oft geboelen van. Want Godt aensiet het herte/ 't zy in 't goet/ 't zy in 't quaet/welck hy oock alleenlijck sal vergelden of straffen. Noch en ontstelt u niet ter oorzaccken van de moepelijckhepdt des byants: niemant en wordt gequetst dan van sy selven oock in desen strijdt.

Wapent u
met den
schilt des
geloofs.

Ten derden/ neemt den schilt des geloofs/en verweckt het selve in u/aendachtelijck lesende de twaelf artichelen des geloofs: en desen mensch soude moeten wel hertneekigh wesen / die niet en soude beweeght worden dooz alle de groote weldaden / die hier in begrepen zijn: ende hierom is 't datmen het geloof aen de sterbende menschen voorleest: Dit is oock dat den Apostel raet/ Neemt aen den schilt des geloofs/waer mede wy souden mogen alle de byerige pijlen van den alder-boosten uptbluffchen. Ten tweeden verweckt in u hope en betrouwen op God/ ende mistrouwen uwes selfs. Ten derden/ oock liefde / het welck ghy in het kort aldus sult mogen doen: Ick geloove u/o Heere/ick betrouwe in u/en- de ick beminne u upt gantscher herten: want van u tot uwer eeren/ende in u zijn alle dingen.

Aenroep
de Hepligen/
die
uptgesche-
nen hebben
in de deugt
contrarie
aen uwe
tentatie.

Ten vierden/aenroep de Hepligen/die uptgeschenen hebben in de deught / die uwer tentatie contrarie is/en sonderlingh de H. Maget Maria/die in der waerheydt is gelijk eenen leger in slagh-ordze gestelt: Weel sijnder die grootelijcks geholpen zijn geweest in den strijdt van de sonde der onsupberhepdt/ soo diektwijls als sy de H. Maget aengeroepen hebben/ dooz hare onbedlechte Ontfanchenisse.

Wacht u
bā yemant
te oordee-
len/wilt
ghy niet
geoordeelt
worden.
Rom. 2.

Ten vijfden / en oordeelt niemanden van eenige sonde; want dese sententie is waerachtigh: Waer in dat ghy eenen anderen oordeelt/daer in berwijst ghy u selven. Ende daer en wort by na niemant gebonden/ die dit in sy selven niet gewaer en is geworden. Want naer het rechtveerdigh oordeel Godts/ wort hy niet de selve bekoringhe bebochten / die eenen anderen straffelijck oordeelt en vormist. Alsoo lesen wy

wy in het leven van de Oudt-vaders gebeurt te we- Vita Pa-
 sen/als eenen jongelinc sijne bekoringe van onsup- trum.
 berhept eenen ouderlinck beropenbaert hadde/ende
 van den selven straffelijck berispt hadde geweest/ dat
 desen ouderlinck naderhant met de selve grootelijck
 gequelt ende by naer overwonnen is geweest. Maer
 de bermhertige sullen bermhertigheyt verwerben.

SCHIET-GEBEDEKENS.

H Eere ick lijde gewelt, antwoordt voor my. Isaie 38.
 In u Heere heb ik gehoopt, ik en sal niet beschaemt Psal. 30.
 worden in der eeuwigheydt.

In ons, ô Heere, en is so grooten sterckheyt niet, dat wy 2. Par. 20.
 dese menigthe souden mogen wederstaen, die ons o-
 vervalt; maer als wy niet en weten wat wy doen moe-
 ren, dan en hebben wy anders niet meer, dan alleen
 dat wy onse oogen stieren tot u.

Godt hebt acht tot mijnder hulpen, Heere haest u, om Psal. 69.
 my te helpen.

Verloft my van mijne vyanden, mijnen Godt, ende van Psal. 58.
 de gene die tegen my opstaen verloft my.

Heere in uwen naem maectt my gesont, ende door uwe Psal. 53.
 kracht, so oordeelt my, want de vremde sijn opgestaē
 tegen my: ende de stercke hebbē mijne ziele gesocht.

Verlicht u aensicht op uwen knecht, maectt my saligh Psal. 30.
 in uwe bermhertigheydt.

HET IV. CAPITTEL.

Van een vyerighe begeerte te verwecken tot sijnen
 voortganck, ende tot het gebedt, door seven bemerc-
 kingen, oft verweckselen: waer af d'eerste is het aen-
 mercken van ons eynde, ende van de tegenwoordig-
 heydt Godts.

G elijckertwijs dat den honger niet alleen een al-
 der-beste sausse van de spijsē is/ maer ook mede
 grootelijcks dient om het lichaem te boeden en t'ou-
 derhouden/ alsoo desgelijcken worden de geestelijke
 oefeningen seer verboordert door eene vyerige be-
 geerte/ maer boden al het gebedt; ende soo wanneer

Eene vyer-
 ige be-
 geerte/ is
 eene goe-

de sauffte
des gebets
Isaia 26.

Psalm 80.

Doo? sebt
bemerckin-
gē wort dit
verweckt.

Ierem. 48.
1. Cor. 9.

1. Doo? het
eynde van
onse schep-
pinge/ende
de regen-
woozdig-
heyt
Godts.

2. Dat dit
mogelijk
uwe laets-
te ure is.

3. Doo? de
omstaende
quaden.

4. Doo? de
vierichēdt
der H.

5. Doo? de
H. Kercke/
die uwe ge-
beden ver-
suecht.

sp het gebedt voozgaet / soo gheeft sp aen haer eenen goeden geur / ende smaech / ende maecht dat het der ziele profytelijck zy. Dit hadde ontwijffelijck Isasas/doen hy seide: Mijne ziele heeft u begeert des nachts / maer oock in mijnen geest in mijn binnenste / sal ich des morgens tot u waken. Dus weyzt van u alle traeghepdt in de oeffeninghen der deuchden : doet vooz!het gebedt dooz begeerte uwen mont open/ ende den Heer sal dien verbullen / ende sal geben de begeerten uwes herten.

Om dese begeerte te verwecken/soo sult ghy als 't u goet-duncken sal/ eenige van de seben nabolgende bemerckingen gebzupchen/ende alsoo dichtsijls/als ghy u selven geboelt te verflappē in d'oeffeningē der Godbzuchtigheyt/ sult ghy hier aseene nemē/waer mede ghy u selven wacker en dapper soudt mogen maken in den dienst van Godt almachtigh. Want vermaledijt is den mensch/die het werk des Heeren doet onachtsaemlijck: ende eenen;blijden gheber be- mint Godt/ noch hyen begeert niet datmē hem die- ne upt dzoefheyt/ oft upt noot/maer bypwilliglijck.

Ten eersten/ so stelt u selven vooz oogen het eynde waer toe dat ghy gheschapen zijt / ende boben al de Godlijcke tegenwoozdicheydt/welcke voozstellinge de beste is om het gebedt volkomelijck te doen. Waer af in't bzeede gesproken is hier boben in het 1. Cap. ende naderhant noch bzeeder gesproken sal worden.

Ten tweeden/oberdenckt rijpelijck dat dit werk/ by exempel/ u ghebed/ het laetste sal wesen/ dat ghy doen sult/ende de laetste occasie sal zijn om Godt al- machtigh eene ootmoedighe requeste te offeren vooz uwe eenwighe salicheydt.

Ten derden / siet / hoe veel quaden dat u van alle kanten omringhelen/van de welcke ghy niet en sult konnen verlost worden / 't en sp saecke dat ghy uwe toe-blucht neemt tot de deught ende het ghebedt.

Ten vierden/aensiet de vierighepdt der Hepligen ende verweckt hier dooz uwe slappighepdt.

Ten vijften/laet u voozstaen dat ghy uwe moeder de H. Kercke nu van allen kanten bebochten / hoozt segghen/ dat ghy kloeckelijck voozts soudt willen gaen

gaen in de deught/ende dat ghy haer met uwe gebeden te hulpe soudt willen komen ; jaе dat meer is / overlegt hoe dat Christus onsen Salighmaecker / die t'onser liefde in 't hoogh-weerdigh H. Sacrament hem geweerddicht heeft met ons te blijven / spselben onderwozpt ontallijcker injurien / die hem de goddelcose daghelijckis aendoen / die ghy dooz een hepligh ende Godtbzuchtigh leven / ende dooz het gebedt meestendeel soudt konnen beletten.

Ten seften / ghy en sult niet min verweckt wozen dooz de groote begeerte van de zielkens in 't vagebper / die uwe hulpe versoeken : och hoe Godtbzuchtelijck ende pzoftighlijck souden sy eene upre overbzengen / waer 't saechte dat deselve haer-lieden gegeven wierde!

Ten sebensten / laet u vooz-staen dat ghy aenschouwt de menichte der zielen / die verloren gaen / ende arbejdt om deselve te helpen dooz uwe ghebeden ende andersing.

6. Dooz de zielkens / die upt het vagebper onse gebeden versoeken.

7. Dooz de menichte der zielen / die verloren gaen.

Gebedt besluytende de voorseyde verweckselen.

MYn vleesch ende mijn herte zijn verdwenen, ô Heere, mijnen Godt; verre van mijne saligheydt zijn de woorden van mijne misdaden. O Heere, wanneer sult ghy 't aensien, ende wederom stellen mijne ziele van de quaetwilligheyt mijnder vyanden, ende van de leeuwen mijne eenige? Siet mijne krachten hebben my verlaten, ick bidde u weest gedachtigh wat mijn leven is, siet eenen windt is mijn leven, ende mogelijk is dit de laetste ure, ô Vader der bermhertigheyt, in dewelcke ick in tijt van ghenade u mach aenspreken, ende yet doen t' uwer eeren. Sy zijn vermenighvuldigt boven de hayren mijns hoofts, die my quellen, ende die my haten sonder oorzaak. Vreese ende bevingen zijn op my gekomen, ende de duyfternissen hebben my overdeekt, het en lust my niet te lesen, ick en hebber geen vermaeck in; ick en vinde mijne ghewoonelijcke meditatie niet. Eylaes! waer is de dronckenschap des geests? waer is de gherustheydt ende blijdtschap des herten, den vrede in den H. Geest? Mijne ooghen zijn ghekrenckt, opwaerts siende naer de hooghden; wanneer sal ick verschijnen voor u aen-

Psalms 72.
Psalms 21.
Psalms 34.

Iob 7.

Bern. ferm.
54. in Cant.

Isaia 38.

Psal. 110.

fschijn, in den raet der rechtveerdige, en vergaderinge uwer Heyligen, die in de liefde zijn brandende? In wat maniere sal ik mijne Moeder de H. Kercke, die hulpe vā my verfoekt, behulpfaē konnē wesen? hoe sal ik vertroostē de zielkens, die in 't vagevyer zijn, die met u getrouwt zijn? Wie sal my verleenē, dat ick van de bedervenisse sal mogen belettē so veel zielē; die met u dierbaer bloet gekocht zijn, over dewelcke de helle haren mont open-gedaen hadde. Ick bidde u Heere, dat ick u mach opdra-ghen eenen reuck-offer, die aen u Goddelijck aenschijn weerdig zy, en dat ick mijn eygen leven mach beteren. Verhoort my haestelik, mijne kracht begeeft my, en uwe bermherticheyt is goedertieren. Aensiet my naer de menigvuldicheyt uwer ontfermhertigheden, noch en keert u aenschijn niet afvan uwen dienaer, merckt op mijne ziele, en verlostse; om mijne vyandē verlost my, gy weet mijn verwijt, en mijne beschaemtheydt, ende mijne versmaetheyt, in u aenschouwen zijn sy al die my lijdē aendoē. Is 't dat ghy u geweerdigt uwe oogen op my te slaē: gelijk wasch versmelt in de tegewoordigheyt des vyers, so sullen vergaen alle de fondaers, en mijne vyanden vā u aenschijn, en ick sal u, o God mijnen Koninck verhef-fen, en uwen naem sal ick ghebenedijden in der eeuwigheyt, ende in der eeuwigheyt der eeuwigheden, Amen.

Psal. 68.

Psal. 67.

Meditatie van de slappigheyt ende traegheydt.

Het gewoonlijck bereydende Gebedt.

DE voorstellinge der plaetse. Siet boven u/ gelijk oft den hemel open waere/ende aldaer de Hepligen haer verheugen/om eenen arbeydt die eenen oogē-blick ghedueret heeft; ende onder u de verdoemde/huplende ober de ghenoeughten die oock eenen seer korten tijdt gedueret hebben.

Het Gebedt, als boven.

Eccel. 33.

Het I. point. Bemerkht ten eersten de schade van de traegheyt; want veel quaets heeft de ledigheyt gheleert. Ende sy bzencht boven al/ den mensch in perijckel van groote ende sware sonden; want sy onderwoypt den mensch alderley bekoringhen/ sy bzencht voortz droefheyt ende armoede/ dooz dien datmen veronachtsaemt te zaepen en te wercken / als

Berscheys
de a groo-
te schaden
die upt de
traegheyt
spruyten.

als den tijdt sulcks bereyschte. Ten tweeden / het is gelijk een motte van de deughden ende verdiensten / ghemercht dat alle dinghen hier door flappe-lijck ende onbolmaecktelijck boort - gaen (want den mensch woort gelijk eenen siecken tot alle dinghen traegh) so verdozt de geestelijcke vertroostingen / so verbult ons met ydele begeerten ende vermoeiden: ten laersten / verinaledijdt is den mensch die het werck Gods onachtsamelijck doet: ende den Heere begint haer-lieden upt te bzaaken upt sijn Apoc. 3. Math. 25. nien mondt; ende de ponden die hy gegeven hadde / ontnemt hy den onachtsamen / ende geeft die aen den neerstigen / die ponden hebben. Ten derden / de traeghepdt brenghet den mensch op 't perijckel van eenen swaren val. Want ghelijck Cassianus seer wel seght: Men moet hem niet laten boortstaen / Collat. 6. cap. 7. dat het eenen subijten ende on-versienelijcken val is / als men yemant siet ballen; maer dat in hem de sonden allenghskens vermenighbuldighende / tot desen jammerlijcken val hem gebrocht hebben. Ten vierden / d'alder swaerste is / datter groot perijckel is / van nimmermeer van de traeghepdt ende luyghedpdt op te staen. Want die in sonden leeft / en heeft Greg. in Pastor. cap. 35. het betrouwen noch niet verlooren: maer die naer sijne bekeeringe verstaet is / heeft oock de hope van sijne bekeeringhe benomen. De redene hier af is / want upt de traeghepdt spruyt eene quade gewoonte: ende ghelijck den H. Augustinus seght / als men der ghewoonte niet weder - staet / soo volghet daer lib. 8. Confess. c. 5. den noot. Bemerket hier-en-boven de brenghden ende blijdschappen van de byerige menschen / ende daer-en-teghen de moepelijckheyt ende quellinghen van de flappe ende onachtsame: want so zijn ghedwonghen te draeghen den last van den daghe / ende van de hitte / ende so en worden nochtang niet deelachtigh van eenighe bestandighe vertroostinghen / overmits dat so gheduerighlijck ghepraemt worden in hun ghemoet / ende om dat so ghestelt zijnde tusschen de blijdschappen van Godt ende van de werelt / gheen van beyden en kunnen ghenieten / ende oversulcks ghedreven worden door onber-

dra-

serm. 6. de
Ascens. Do-
mini.

dragelijcke begeerten; so dat den H. Bernardus wel derret uyt spreken: En dunct u niet dat het leven van dese trage menschen/ seer wel vergeleken mach worden by de hel/ aenghesien dat terwijlen het verstant ende de begeerten tegen malckanderen strijden/ sy gedwongen worden mannelycke wercken te volbrēghen/ daer sy nochtans niet gheen mannelycke spijsse onderhouden worden?

Wegen be-
merckin-
gen/ bers-
weckende
tot neer-
saghepdt.
Matth. 3.

Het 2. point. Bemerkht ten eersten dese woorden: Allen boom die geen goede vrucht voort en brēgt/ sal uyt-ghēhouden worden. Ten tweeden/ den arbeydt/ penitētien/ ghebeden/ onderhouden des wets ons Salighmakers/ die hy om uwent wille ghedaen heeft/ geensins tot deselve verbonden zijnde. Ten derden/ de arbeyt die de Heylighen/ Apostelen/ Martelaren/ om tot hare salighepdt te geraeken/ aenghenomen hebben: dit te oberpeysen wordet ons booz eene uytnemende middel aengeprezen van Cassianus/ dus stelt mede de hant aen 't werck. Bemerkht ten vierden de byerigheyt der gener die hun tot het kloosterlyck leven begheben: aenschout niet hoedanige heerlijkheyt de maeghden de werelt afleggen. Ten vyfden/ hoe kloeckelich dat alle geschapen dingen arbeiden. Ten sessten/ hoe neerstigh dat de menschen/ die de werelt toeghebaen zijn/ staen naer eere ende rijkdommen. Ten sebensten/ de hoortheyt van ons leven/ ende dat mogelijk heden sal komen dien nacht/ in den welcken wy niet en sullen konnen wercken. Ten achtsten/ dat Godt eenen blijden geber bemint. Ten neghensten/ oberleght uwe uyttersten/ ende dat de tijdt booz by passeert/ die niet wederom te bekomen en is: Daerom beminde/ segt den saligen Ephrem/ en laet ons hier niet onachtsaem wesen/ op dat wy in der eeuwighepdt geene penitentie en behoeven te doen.

2. Cor. 9.

E phr. in 2.
D omini
A lventu
to an. 1.
S eben an-
d. te bers-
w ickelen
te t neer-
st ghepdt en
ar beyt m't
be. grades-
ren: van
ge. sietjes
ke rijck-
do. qmen.

Het 3. point. Oberlegt hoe dat de H. Schryfture de ledighepdt straft. Die de ledighepdt volghet is d' aldersotste: ende hierom is 't dat dit oock de boosheyt van Sodoma ghenoemt wordet: ende op een ander plaetse: Alle traghe sal altydt wesen in armoede. Ten tweeden/ bemerkht dat den mensche ghebooren is

is tot den arbejdt/ gelijk den vogel om te blieden /
 ende dat eenen peggelijck loon sal ontfanghen naer
 synen arbejdt. Ten derden/ bemerket watter in dese
 werelt ghebonden woꝝdt / dat schoon is oft pꝛofij-
 tigh / oft oock behagelijck / 't 3^e in kost oft kleede-
 ren/ het welck sonder arbejdt / oft van ons/ oft van
 de beesten gekreghen kan woꝝden: ja dat meer is /
 het werck al / hemel/ aerde/ ende Godt selve. **Mij** Ioan. 1, 7
 nen Vader werck tot nu toe/ ende ick wercke/ seght
 den Heere / ende soude ghy derren traegh ende le-
 digh wesen? Ten vierden/aenmerckt dat alle staen-
 de wateren/ ende andere dinghen / die niet gheroert
 en woꝝden/ verrotten; dat het yser bot woꝝt/ ja ver-
 roest/ende woꝝdt onpꝛofijtelijck/ende gelijk den H.
 Ambrosius seght: De ledighejdt tenteert alsulc-
 ken mensch / die oock dooꝝ veel andere stryden niet
 en is overwonnen. Ten vijfden / aensiet hoe dat de
 traghe ende flauwe menschen / haer selven in groot
 perijckel stellen / om alle haer verdiensten te verlie-
 sen/ als oock van te vallen in groote sonden / en van
 nimmermeer upt de traeghejdt op te staen/ ghelijck
 boven geseydt is; want sy haer-lieden laten vooꝝ-
 staen / dat sy hepligh zijn: vooꝝts mede / om dat de
 ghene die in ledighejdt haer leven overbrēghen/
 alderley bekoringhen onderwoꝝpen zijn. Hierom
 seght den H. Mattheus: Als de menschen slapen so
 is het onkruidt opgezaeyt in 't midden der terwen:
 d'Israeliten zijn tot d'afgoderij ghebrocht geweest
 dooꝝ ledighejdt: Samson is overwonnen geweest /
 David ende Salomon zijn gheballen. Ten seften /
 bemerket dat den Heere aen de werck-lieden dei
 loon geeft / niet aen die ledigh zijn; ende dat soo wi
 gesparighlich zaeyt/ oock gesparighlich sal maeyen.
 Ten sebensten / bemerket den onepndelijcken prijs
 van de gheestelijcke neerstighejdt / ende schaemt u
 dat de wereltsche menschen om een penningken hi
 een te schapen / soo neerstigh zijn / ende ghy hū-
 ren-teen-teen soo traegh ende onachtsaem zijt om tot de
 ewighejdt te geraecken.

Prov. 13
 Ezech. 1
 Prov. 21
 Ioh 5.
 1. Cor. 36

Ioan. 1, 7

Sec m. 11

Cassian.
 col. 4. c. 19.
 Matth. 13.

Exod. 32.

Matth. 20.

Practijcke om de slappigheydt ende traegheydt af te leggen.

Se
ken
de ti
hept
slap
hept

s teet
en van
aeg
ende
vig
t.

O Verleght de teekenen van de traegheyt en slappigheyt in het binnenste uwer herten. Ten eersten/ eenen schroom hebbē van sware dingen; kleynmoedich en verwozpen van herten wesen in sware saken/ wanhopen van tot ons goet eynde te geraken/ en hierom de ledicheyt soecken/ en den tijt verquiste. Ten tweeden/ geenen smaech nemen in 't ghene dat Goddelijk is/ maer hier in lichtelijck vernoopt worden; slappelijck hem begeben tot het gebuyken van de H. Sacramenten/ en geensins zijn beste doen/ om vierigheyt te verkrijghen: traeglijck en sonder aandachtigheyt bidden: zijne ooghen ten tijde van het gebedt/ herwaerts en derwaerts keeren/ spouwen/ letten op de gebreken van andere/ met de selvede sijne decken: gebeynsdelijck zijne biechte spreke/ het woort Godts niet gheerne hooren/ slappelijck en om haest ghedaen te hebben/ zijne consciencie onder soecken/ met groote moepelijckheyt sy selven vereenigen met God. Ten derden/ geenen pver gevoelen/ soecken de gemeynschap der menschen/ om het verdriet dat men gevoelt te verminderen: te seer op eenen anderen letten/ oordelen/ en qualijck van haerliedē spreken. Ten vierden/ sy selven uytstorten tot het gemak sijns lichaems/ overdencken de ghenoechten der wereltse menschen/ daer na verlangen/ niet letten op de goede inspraken/ die ons gegeven worden/ om ons tot een franger leven te begeben/ al-omme soecken eenigen nenschelijcken troost/ ge-eert willen wesen/ ende naere te trachten. Ten vijfden/ onachtsaem wesen in 't ghene dat ons geboden oft gheraden woort/ de omstandingen en ceremonien lichtelijck achterlaten/ onghestaadich wesen/ de kloosterlijke wetten qualijck konnen volbrengen/ traeglijck onderdanich wesen/ qualijck telken zeden zijn op andere die beter zijn als wy/ hem laten voozstaen datmen elders beter soude boozgaen. Ten seften/ eene luy-roepende stemme/ eene straffe/ onnoodige en overbloedige spracche. Dit is met stendeel getrockē uyt den H. Bernardus serm. 6.

de Ascens. *Cassianus* l. 10. cap. 2. 3. 4. item / l. 12. c. 26. 27. *Seraphinus Firmanus* segt aldus: Den slap-
pen mensch seght: 1. Men leeft nu niet ghelijck eer-
tijds de Hepligen deden / en hy wozept eenige ydele/
oft arglistighe woorden op / die vol spots zijn / oock
nieusgierige ende ledige woorden; hy gaet geruste-
lijck daghelijcks achterwaerts / hy ontschuldicht
zijne loutwicheydt / ende noemtse discretie / ende ten
laetsten / hy noemt de hooverdye / rijpicheydt.

Ten tweeden / het is seer pzoftich van klepne sa-
ken te beginnen / die standtbastelijck te verbolghen/
ende niet veel dingen t' samen te aenbeerden: want
alsoo wast onsen moet / en wordt ghereedt gemaect
tot sware ende ghewichtighe saken.

Ten derden / sy selven eene wet stellen / oft belofte
doen met eenige boete te betalen / als men de selve oft
sijn booznemen sal obertreden / oft op eenige andere
maniere. Want naer de ghetuyghenisse van den H.
Augustinus / is dit den alderbesten noodt / die ons
tot yet dat beter is dwinght. Maer hier staet gade
te slaen / datmen dit niet en moet aenbeerden / son-
der hem met God dooz het ghebedt beraden te heb-
ben / aenghesien datter by nae gheene gheestelijke
siechte ghebonden en wort / die swaerder is om te
ghenesen / als dese. Ghy sult hier af in verscheyden
plaetsen / noch veel andere practijcken binden.

Schiet-Ghebedekens.

Mijne ziele heeft dorst ghehadt tot Godt de leven- Psal. 41.
de fonteyne.

Hoe langhe suldy wesen swaer van herten? waer toe be- Ibid.
mindy ydelheydt, ende soeckt leughenen?

En verworpt my niet in den tijdt des ouderdoms, als Psal. 70.
mijn kracht sal vergaen; zijn, soo en verlaet my niet.

Ick heb gearbeydt in mijn suchtinge, ick sal alle nach- Psal. 6.
ten mijn bedde wasschen, met mijn tranen sal ik mijn
rust-plaetse begieten.

Daer en is gheen gesontheyt in mijn vleesch van d'aen- Psalm 37.
sicht uwer gramschap, daer en is gheenen vrede in
mijnen beenderen van d'aensicht mijnder sonden.

Ick ben katijvich geworden, ende gekromt tot den eyn- Ibid.
de toe, alle den dach ginck ick droeflijck henen.

A E N-

'Tis goet
van klepne
saken te be-
ginnen/
maer die
vast te ver-
bolghen.
Stelt u sela-
ben eenige
boete/ als
ghy u booz-
nemen sult
hebbē oer-
treden.

A E N - M E R C K I N G E O P
H E T V . B E E L D T .

De doodt is nakende / het leven gaet
voorzbp ; wat / staet ghy repser?

BEmerckt dat den [A] tijt van ons leven onseker, kort ende snel is. Dit wort ons voorghebeeld door eenen ouden man met een seysen; want den tijt alle oogenblicken vernieuwt en veroudert, ghelijck het gras dat afgemaeyt wort ende aenwaft. Dus gebruyckt den tijt, die terstont voorby ende te niet gaen sal. Sijnen rasschen loop wort betekent door den [B] fant-looper van een ure. En aen eenen draet van dit broos verganckelijck leven, hanght de eeuwicheyt, die wort uyt-gebeeld door eene slange in 't ront als eenē circkel, geen begin oft eynde hebbende; waer in ons de doodt onversienelijck treckt, oock die sulcks alderminst verwachten. Want dit leven vergaet hier gelijk eenen [C] roock, eene bobbel, eenen pijle, schip, vloet, vogel, hert, en bloeme: wy worden afgemaeyt gelijk het [D] koren in den ooght; en uytgebluscht gelijk een [E] keerffe door het minste blasen. Dus moeten wy waken, want de [F] bijl staet aen dē wortel. Die wijs is sal dese leeringe onderhouden en leven: ende hy sal alle sijne werken in sulcker voegē doen, als oft dese [G] ure de laetste ware, so den Engel vermaent; waer naer terstont de [H] eeuwigheydt volght, geluckich oft ongeluckich.

HET V. CAPITTEL.

Van 't tweede verweckfel tot de volmaecktheyt; welck is de meditatie van de doot, ende hoe rasch dat den tijdt ons levens voorby-gaet.

Het 1. voorbereysel sal wesen t'aenschouwen 't gene in het beeldt uptgetrocken woꝝdt.

Het 2. gratie begeeren/ op dat ghy sout mogen uwen tijdt ende d'occasiën/ die u nu gegeven woꝝden/ neerstelijck waer nemen.

Het 1. point. **A**enmerkt dat dít leven/ de rijkdom: Sap. 5.

men/ eeren/ ende wellusten booz-bp gaen/ ghelijck een schip/ een ribier/ eenen voghel/ eenen pyl/ eenen roock/ ende eene bloeme. 't Welck ons Salomon seer wel uptghedzucht heeft/ als hy seyd in den persoon van den goddeloosen: Alle de dinghen zijn boozbp ghegaen als een schaduwe/ ende als eenen booz-loopenden bode; ende als een schip 't welck baert dooz De ydel: heyd ende snelheyt van het menschen leven.

een bloeyende water/ der welcker spore als 't boozbp ghegaen is/ niet te binden en is/ noch den wegh van sijnen bodem in de bloeden; oft ghelijck eenen pyl upt-gheschoten ter gheooghyder plaetsen/ de ghe-deplde locht is terstondt in haer selven weder ghesloten/ alsoo datmen sijnen dooz-ganck niet en kent: alsoo oock wy gheboren zijnde/ hebben terstont op-gehouden van te zijn; want de hope van den ongoddelijcken is ghelijck een licht wolcken/ dat van den windt wech-gheboert woꝝdt; ende ghelijck het dun schuytm/ dat van de water-baren verstroyt woꝝdt; ende als eenen roock die verheydt is dooz den windt; ende gelijk de gedenckenisse eens boozbp-gaenden gasts van eenen dag. Dus laet ons goet doen terwílen dat het tijdt is/ ende laet ons wandelen/ terwílen dat wy het licht hebben/ op dat de duysternissen ons niet en bevangen/ ende de deure nu gesloten zijnde/ niet en hooren dat dzoebigh: **I**ck en kenne u niet. Gal. 6. Ioan. 12. Luc. 13.

Ten tweeden/ wat daer oberblijft van de ceuwen/ jaren/ maenden/ ende alle verganckelijcke dinghen **W**at ressteert daer van 't gene dat boozbp is? alse booz-bp zijn/ niet met allen/ dan alleen eene blijde bp is?

blijde oft dzoebe ghedachtenisse / van datter wel ofe
qualijck ghedaen is. Hierom bepeyft u nu wat ghy
van beyds in der eeuwigheyt begeert te berkiefen/
ende in wat manieren dat ghy begeert te bidden/ te
leven / &c. Doozwaerdaer en is niemant die dooz
wijs ghereeckent wilt wesen / die lieber een uurken
hier / dan hier nae in der eeuwigheyt soude willen
bancketteren / sijn vermaeck nemen / ende ghe-eert
willen wesen.

Het 2. point. Oberdenckt 't gene aen eenighe van
uwe kennisse ondoozsiens oberghelomen is / ende
bekent dat het eenen pegelijcken soude konnen ghe-
beuren / dat eenen anderen gheschiet is; ende stelt u
elcke ure als de laetste dooz ooghen. *Casarius* sept/
datmen elcken dag / als den laetsten moet schicken/
boeght ghy het selve oock tot elcke ure: ende aenge-
sien dat ghy onsecker zijt waer u de doodt is ver-
wachtende/ soo verwacht ghy de selve op alle plaet-
sen; aenghesien dat Godt u in sulcker boeghen dooz
deelt/ ghelijck hy u bindt als hy u roept/ so ons ge-
tuygh den H. *Cyprianus*. Ende alsoo hanght aen
eene korte ure dickwijls de gheheele eeuwigheyt.
Ende ghelijck yemandt die ghebanghen is / ende
met d' andere ter doodt verwesen/ siende d' een dooz
d' ander naer/ van sijn zijde ter doodt ghesleppt wo-
den/ hem niet en begeeft tot spelen/maer let op sijne
saken/alsoo wilt oock doen. Ende waer 't hy aldien
dat yemandt dooz vergift oft fenijn sijn leven soude
moeten eynden / ende dat hem seben brooden dooz
de seben daghen van de weecke ghegheben waren /
van de welke daer een met fenijn gemenght ware /
met hoedanighen gheboelen meyndt ghy dat hy
hem dagelijcks soude begheben om dese brooden te
nutten? Oft waer 't dat yemant tot een bancliquet
ghenoodt ware / alwaer hem eben veel ghererchten
doozghestelt wierden/ maer een vol vergifts / met
wat een vzeese (de doodt altydt dooz ooghen heb-
bende) soude hy dese proeven? Neemt de selve af-
fectie aen/ ende laet u doozstaen dat elcken dagh/jae
elcke ure uwe laetste is / op dat ghy aldus alle uwe
wercken op het alderbolmaeckste soudt moghen
aen-

aenleggghen / naer het leeren van den H. Thomas / als hy seght: Godt heeft eene andere maniere van doen/door de welcke hy alle sijne wercken op het alderhooghste wel gemaect heeft: desgelijcken moeten wy alle neerstighejdt doen / om alle onse wercken in 't besonder op ons alderbeste te doen; uyt geheel de kracht Christi ons Salighmaeckers / ende met de begheerte van de triumpherende ende strijdende Kercke / ende in den naem van onsen Scheyper: ghelijckerwijs oft onse salighejdt / ende alle d'eere Godts / ende het profijt van de gheheele wereldt/aen een werck alleen waer hanghende: als oft wy nimmermeer ons weder tot dit werck en souden begheben / noch geen ander werck hier naer en souden beginnen. Want de menschen worden sonder ghetail daghelijcks van de dootd verrascht: dus breeft als oft de dootd u alle ure soude overballen / ende neemt d'occasie ende den tijdt waer/ de welcke eens booz- hy ghedaen zijnde/ nimmermeer wederkeeren en sal.

Het 3. point. Bemerckt d'occasie die ghy nu hebt/ van te bidden ende Godtbzuchtelijck te leven/ ende dat ghy oversulcks de goede inspraeken/ die u hier toe verwecken/niet en moet veronachtsamen: want al is 't dat ons leven verlenght wordt / daerom en woort nochtans den tijdt niet verlenght/ in den welcken den Heere onser ghedachtigh sal wesen: want als hy ons gheroepen heeft/ ons d' occasie presenterende/ende dat wy de selve veronachtsamen/so doet hy naderhandt rechtbeerdelijck als hy ons oock vergheet. Ick heb gheroepen / sejdt hy / ende ghy hebt ghewegghert; ick heb mijn handt uytgesteken/ ende daer en was niemant die daer op sagh/ dus sal ik oock in uwe verderbenisse lacchen. Want wat hebben wy anders verdient? wat isser rechtbeerdiger? Wy en hooren niet/wy en worden oock niet verhoort: wy en hebben niet omghesien / hy en siet oock naer ons niet om. Ende onsen Salighmaeker hy den H. Joannes in 't 8. Die van God is/die hoort de woorden Godts: hierom en hoort ghy het selve niet / overmits dat ghy uyt Godt niet en zijt.

S.Th.opuf.
de divinis
moribus.

Wy moesten alle onse wercken boldmaeckte-lijck doen/ende Godt na volgen.

Wy moeten den tijdt waer nemen om deught te doen.

Prov. I.

Ioan. 8.

1. Reg. 15.

Ende in 't eerste boeck der Koningen spreekt Samuel den Koninck Saul in deser voegen aen: Daerom want ghy het woordt des Heeren verwozpen hebt/soo heeft u den Heere oock verwozpen/dat ghy gheen en Koninck wesen en soudt ober Israel. Hy schijnt het woordt des Heeren te verwozpen / die selven niet gereet en maectt gelijk het behoort/ om de stemme des Heeren te hooren / slappelijck hem begebende tot het Gebedt / ende tot andere Godt- vruchtige wercken / ende aldus maectt hy sijn selven onbequaem om de Goddelijcke inspraken t'ontfangen / die den Heere hem alsdan gegeven soude hebben/ waer door hy mogelijck / ende anders niet/ tot sijne salighepdt en soude geraecht hebben. Want hy seyd: In den aengenenamen tijdt heb ick u verhoort: ende onse dagen en zijn niet alleen getelt/aengaende dit verganchelijck leven / maer oock aengaende het eeuwigh leven.

2. Cor 6.

Gebedt om onse wercken wel ende Godtvruchtelijck te volbrengen.

Iob 14.
Den tijt
van peni-
tentie die
voorzij is/
en kan in
geender
manieren
herhaelt
worden.

O Koninck der Koningen, ende Heere der heyrkrachten, ghy hebt alle onse dagen getelt, die niet voorby en kunnen gesien worden, ende hebt gestelt den tijt van penitentie, den welcken als hy eens voorby gepasseert sal wesen, en sal met geen prijs, of met geene neerstigheyt herhaelt kunnen worden. Geeft my dan gratie, waer door ick den selven soude mogen inhalen, ende dat ick terwilen dat het licht is, mijne saligheyt mach werken; op dat ick niet te spade en beweene de jaren; de merckt-dagen, ende de uren van onse pelgrimagie voorby sijnde. Eylaes! hoe veel sijnder van mijn kennisse, ende van mijnen ouderdom, die met de onvoorsienelijcke doot overvallen zijn, die haer nochtans lieten voorstaen door haer sterckte ende vromigheyt, dat sy lanck souden leven! maer sy zijn gewaer geworden dat uwe komste onvoorsienelijck is, 't welck zy ons voorts geleert hebben, op dat wy alle ure gereet souden wesen. Ick begeere Heere J E S U, nu aldus mijn leven, ende mijn Gebedt te beginnen, ende desgelijcken alle mijne wercken, als oft aen elck werck in 't besonder geheel mijne saligheyt,

heyt, ende geheel uwe eere, ende het profijt van de gantsche werelt waer hangende, als oft ick foodanigh een werck noyt meer en soude doen, ende geen ander en soude beginnen. Het is nu tijt van genadigh te wesen, ô Heere, den tijt van genadig te wesen is gekomen. Weest Psal. 101. dan uwer ontfermhertigheden indachtigh, want den dagh gaet ten avont wanneer datmen niet meer en sal kunnen wercken. Komt dan Heere, ende en beyt niet, ende ontbint de misdaden van u volck, op dat wy u mogen dienen in heyligheydt ende gerechtigheydt, alle de Luc. 1. dagen ons levens, Amen.

Practijcke om onse wercken wel te schicken.

TEn eersten / somwijlen aenschouwen van een verheben plaetse / is 't saecke dat dit aldus gelegen is / 't gene den Wijse-man in 't 5. cap. van de ydelhepdt ende verganchelijchheyt van al wat in de werelt is / seer schoon booz oogen stelt / oberleggende te weten / hoe veel datter in dien staet geleest hebben / ende waer datse nu zijn / &c. Het welck alsoan meer beweeght / als men vint cenige verballen huyzen ende steden / oft datmen die sy selven booz oogen stelt : ende hier booz salmen sijn leven kunnen schikken ende verbeteren.

Ten tweeden / een rol oft naem-register hebben van sijn bzienden ende bekenden / maer besonderlijck van groote personagien / die wy plachten groot te achten / ende sien waer dat den mensch is / ende sijne wercken : haer gelijk onderbzagen wat geboelen dat zy nu hebben van de saken deser werelt.

Ten derden / alle weken oft wel alle maenden / overloopen ons boozleden leven / ende ontallijcke pe-riicken die wy booz de Goddelijcke bermhertigheyt ontgaen zijn / op dat wy hier booz souden mogen boozsichtigh ende byerigh worden.

Ten vierden / wat gelegentheydt dat wy gehad hebben / ende als nu noch hebben / van Godtbyzichelijck te leven / besonderlijck is 't saecke dat wy aensien ende letten op de gene die booz ons geleest hebben.

hebben/ende dat wy insien de kaerten die ons de geheele werelt beschrijven; hoe dat den meesten-deel des werelts ende der menschen verloren gaet / oft dooz onwetentheyt oft dooz quaet heydt.

Ten vijfden/somwijlen als in den dienst Gods is op eenige hooge dagen / alle sijne wercken overloopen/ende by sp selven overleggen/of wy die in de ure ons doodts niet beter en souden willen gedaen hebben:want dit het verstant grootelijcks verlicht/ende ontsteekt den wille.

Denkt in
alle uwe
wercken
dat dit uwe
laetste ure
is.

Ten sesten/ diewijls als wy pebers twijfelachtigh in zijn/ op dat wy rechtsinniger ende sonder eenige affectie mogen oordeelen; overdenken wat wy souden willen gedaen hebben/ waer 't saecke dat dit d'ure onser doot ware: boozwaer men soude lichtelijck sijn selven porren om sijnen byant te vergeben/ om alle traegheyt af te leggen/ de Misse op eene behoorlijcke maniere te hooren / om sijn conscientie t'ondersoecken/ &c.

Schickt
alle uwe
wercken,

Ons staet te bemercken / aengaende het schicken van onse wercken/ dat dese booz al/ niet alleen seker ende gestadigh en moeten zijn/aengaende de maniere die wy gebuycken om de selbe te doen/maer ook mede aengaende den tijdt: ende datmen oversulcks behoort te besorgen alle goet/niet alleen booz Godt/maer oock booz alle menschen.

Ten sebensten / het sal oock seer porsijtigh wesen desententie van den H. Thomas / die wy boven bygebracht hebben/t' overleggen:besonderlijck op dat wy alle de principaelste wercken van ons leven volmaecktelijck souden mogen beoeffenen. Maer hier af sullen wy beneden breeder handelen.

Schiet - Ghebedekens.

O Verleggende datter ontallijcke zyn die op dese ure eeuwelijcken verloren gaen, seght uytter herten:

En verdoet met den ongoddelijcken, ò Godt, mijne ziele Psal. 25.
niet: ende met den bloet-stortige mannen, mijn leven niet.

Wat is den mensch, dat ghy sijns gedachtigh zijt? of den Psal. 3.
Soon des menschen, dat ghy hem besoeckt?

Gedenckt Heere dat mijn leven eenen wint is, Tegen Iob 7.
een bladt dat met den wint wech ghenomen word,
toont ghy u machtigheydt, ende een dorre stoppele
vervolght ghy.

Ick hebbe geleyt, in de helft mijnder dagen: Siet ick Isaiæ 38.
hebbe nu begonst.

Weest mijn helper, en wilt my niet verlaten, noch en Psal. 26.
versmaet my niet, Godt mijnen Salighmaker.

S 4

AEN-

A E N - M E R C K I N G E O P H E T S E S T E B E E L D T.

Aenſiet de perſchekelen die u aenſtaende
zijn van de wereldt / dupbel / ſonde / ende van de
doodt / ende neemt uwe toevlucht tot de Godt-
vruchtighepdt ende het Ghebedt als eene vrp-
hepdt.

BEmerckt hoe dat [A] de werelt, [B] den
duyvel, [C] de ſonde, met [D] de doot u
vervolgen, ende neemt uwe toevlucht tot
den gekruyſten [E] Jeſus, die eenen yege-
lijcken minnelijcken tot hem noot, als hy
ſeydt: Komt tot my al die daer belaft ende
beladen zijt, ende ick ſal u vermaecken.
Loopt oock mede tot [F] het Gebedt, ende
Gods tegenwoordigheyt, gelijk tot eene
vrye plaetſe: aldus heeft [G] den heyligen
Antonius, ende veel heylige mannen, door
de wapenen van het Ghebedt, ghetrium-
pheert over hare vyanden. Ende [H] Moy-
ſes heeft door het ſelve de Amalechiten
oock overwonnen. Volght deſen nae, ende
gaet voorts met groote ende wijde ſchre-
den tot Chriſtus uwen Salighmaker, ende
wilt hem volgen: want die den naem des
Heeren aengeroepen ſal hebben, die ſal ſa-
ligh weſen.

HET VI. CAPITTEL.

Het derde verweckfel van de vreefe Godts, het
welck is de meditatie van de perijckelen
in dit leven.

Het 1. voor-bereydsel oft voorstellinghe der plaetse, soo
die in het beelde u doozghestelt is.

Het 2. voor-bereydsel oft Ghebedt.

Het 1. point. Bemerkht ten eersten/ dat ghy van alle
kanten dooz uwre vyanden/ de werelct/ den dupbel/
het bleesch/ de sonde/ ende d' occasien die u daer toe
berwecken/ omcingelt zyt; ende hoe datse nimmer-
meer op en houden om u te verbolghen ende te niet
te doen. Ten tweeden/ datse seer machtigh/archli- Ghy hebt
beel ende
machtige
vyanden.
stigh ende boos zijn/ ende dat ghy oock den minsten
niet en soudt konnen overwinnen sonder de beson-
dere hulpe ende bystandt van Godt almachtigh.
Tenderden/ bemerkht hoe dat de Enghelen dooz de
sonde upt den hemel ghestooten sijn gheweest/ ende
naderhandt Adam upt het aertsch Paradijs/ niet
teghenstaende datse in de gratie Godts gheschapen/
ende (om soo te spreken) met onepndelijcke by-
standen versterckt waren. Dus besozght in alle ma-
nieren/ dat ghy de pijlen van uwen vyandt afkeert
met den schildt van het Ghebedt/ ende van het ge-
loobe/ ende de selve aldus oock upt-bluscht/ seg-
ghende: O Heere Godt der heyl-krachten/ wy en 2. Par. 20.
hebben soo veel krachts niet/ dat wy dese menichte
souden konnen wederstaen/ die ons overbalt; maer
aenghesen dat wy niet en weten wat ons te doen
staet/ soo resteert ons alleen/ dat wy onse ooghen
op-waerts slaen tot u.

Het 2. point. Bemerkht den bal/ van vele goede Het op den
bal der
Godtbych-
tighe.
menschen/ die schenen colommen des hemels ende
pilaren der heyliger Kercke te wesen/ en dat naer
wat sy veel jaren heylighlyck ende Godtbychtelyck
ghelceft hadden/ ghelyck ghedaen hadde Hosius/
Lucifer/ Calaritanus/ Origenes/ Tertulianus/ &c.
van soo veel Religieusen/ die van hare religie/ ende
van

van haren alderheplichsten roep / ende ten laetsten
 oock van het gheloof af - gheballen zijn. Wel met
 der waerhepdt machinen segghen / dat de oorzdeelen
 Godts eenen on-grondeerlijcken af - grondt zijn.
 Menmerckt oock / hoe veel datter ghebonden wo-
 den / die bynae op het laetste van haer leven leelijc-
 ken geballen zijnde in hooverdye / oft in hypocri-
 sye / ellendelijcken verloren zijn gheweest / die noch-
 tans boozsichtigheer / wijsere ende Godtbzuchtigheer
 waren dan ghy zijt. Is 't saecke dat ghy de redene
 van sulcken ongelucken onderbzaeght van de He-
 lighen / ghy sult verstaen / dat soodanige menschen
 afgheweken zijn van een oprecht / supber ende bye-
 righ ghebedt / ende van de neerstighepdt / die sy be-
 hoorzen te ghebzyucken in het beoeffenen van de
 deught / ende dat sy alsoo eplaes ! dooz hare slap-
 pigheyt ende loutwigheyt Godts toozn ende gram-
 schap over haer gehaelt hebben. Ende aenghesien
 datter gheene sonde ghebonden en wordt / dewelc-
 ke den eenen mensch doet / die den anderen oock niet
 doen en soude / 't en waer dat hy bewaert wierde
 dooz de gratie Godts ; soo weest kleyn in uwe ey-
 ghene oogen / ende begeeft u neerstelijck tot het ghe-
 bedt / ende tot de Godtbzuchtighepdt. Aldus heeft
 den H. Antonius ghetriumpheert van sijne byan-
 den / dus heeft Moyses Amalech verwonnen ; ende
 ten laetsten alsoo veel alsser in den hemel ghelucksa-
 lighlijck haer verblijden / hebben in deser voegen de
 helle overwonnen.

Het 3. point. Overleght dese woorden van Chri-
 stus onsen Saligmaker hangende aen de galge des
 crups / gelijk tot u gesproken: Komt tot my ghy al-
 le die belast ende beladen zijt / ende ick sal u verma-
 ken. Och hoe soet sijn uwe woorden in mijne kele / o
 aldersoetsten Jesu ! maer hoe sullen wy tot u gera-
 ken / 't en zy dat ghy ons treckt met hoordekens van
 Adam / met de hoordekens van liefde ? Treckt ons /
 dat bidde ick u / tot u / op dat wy mogen loopen als
 herten / nae de fonteynen der wateren / die nu alhier
 vol benautheden zijn / ende wandelen moepelicke en
 onsekere wegen ; leydit ons in de wegen uwer ghe-
 boden /

De slap-
 pigheyt is
 den oor-
 spronck
 van den
 val.

Matth. 11.

Psal. 118.

Christus
 noodet
 ons seer
 innelijck.

Van de perijckelen in dit leven.

boden / ende onderwijst ons van uwe paden. **Wp**
zijn/ eplaes ! beladen ende oberlast met beel sonden ;
staet ons bp/ ende doo? de glorie van uwen naem/ so
verlost ons / noch en beracht ons niet / o **G**odt die Pfal. 78.
daer zijt onsen Salighmaecker.

Ghebedt, op dat wy van veelderley perijcke-
len in dit leven souden moghen
verlost worden.

Mijne vyanden hebben my van alle kanten omrin- Pfal. 56.
gelt, ende eenē strick hebben sy mijne voeten be- Pfal. 6.
reyt, ende mijne ziele is t' eenemael verslagen, mijne oo-
ge is van de verbolghentheydt verslaghen, ende ick ben
veroudert onder alle mijne vyanden. Wie sal my leyden Pfal. 107.
tot in de vaste stadt? Wie sal my verlossen van mijne Pfal. 6.
grammoedighe vyanden? keert u tot my, ô Heere, ende
verlost mijne ziele, maekt my gesont om uwe bermher-
tigheydt, want daer en is niemandt in de doot, die u-
wes ghedachtigh is, ende wie sal u in de helle belijden?
Laet beschaemt worden, ende seer krachtelijck ont-
stelt, alle mijne vyanden; laetse beroert worden, en seer
haestelijck hen schamen: Want den Heere heeft mijn
bidden verhoort, den Heere heeft mijn gebedt ontfan-
gen. Gaet wech van my, alle die boosheydt werckt, want
den Heere heeft de stemme mijns weenens gehoord. Ick
en sal niet vreesen de duyfsenden des volcks, die my om- Pfal. 11.
ringen, want ghy hebt my geroepen ô Heere, ende ghy
hebt mijnen helper geweest. Staet op Heere, en behout
ons altijt, op dat onse vyanden nimmermeer d' overhant
over ons en krijghen, maer datse kennen dat dit uwe
machtige hant is, ende dat dit u werck is, en ghy zijt ge- Pfal. 9.
worden eene toevlucht den armen, eenen helper in be-
quame tijden, inde tribulatie laetse in u hopen, die uwen
name kennen; want ghy en hebt niet verlaten de ghene
die u soeken Heere; maer ghy hebt die verheven van de
poorten der doot, op dat sy souden verkondigen allen u-
we loonungen in de poorten des dochters van Sion. U is
de forge van den armen gelaten, der weesen sult ghy een
helper wesen, soo dickwijls als hy u in het gebedt belij-
den sal, ende sijne handt op-heffen in 't heylighe, ende u
gebene-

Pfal. 10.
Pfal. 11.

gebenedijden. Want uwe ooghen sien op de arme, ende om de ellendigheyt van den behoevigen, ende dat suchten der armen, sult ghy opstaen, ende ons saligh maken, ende bewaren van desen gheslachte in der eeuwigheyt. Amen.

Practijcke om de perijckelen te
bemercken.

Oberloopt
hy u selven
de miserien
na ziele en
lichaem
met de
welcke an-
dere be-
hangen!
zyn.

TEn eersten / oberloopt met u verstant / de gantsche werelt / ende dat op eenen sekeren dagh ende upre / ghelijck soude mogen wesen onder eenige solemnele Misse / of Vesperen / ende bemercht alle de miserien ende ellenden / die d'andere menschen / soo in de ziele / als in haer lichaem lijden / ende bedanckt den Heere / dat hy u hier af / dooz eene besondere gratie bevizijdt heeft.

Ten tweeden / aenschout somwijlen de werelt / als met stricken gheheelijck overdecht : ghelijck den H. Antonius die ghesien heeft (dese stricken zijn de creaturen / overmits dat den mensch met haerder liefde bevanghen zijnde / in de macht van sijnen vyant komt) ende pepnst in welcker boegen dat ghy u selven ende een ander soudt mogen helpen / ende deselve ontgaen.

Besoeckt
het H.
Sacra-
ment ende
draeght
God ulven
strijt op /
ende bidt
om victo-
rie.

Ten derden / stelt u somtijds in den dagh / oft ten minsten eens daeghs booz het H. Sacrament / ghelijck eene versoen-plaetse / jaе dat meer is / gelijck oft ghy in den Hemel waert / met een waerachtigh geloobe / ende draeght den Heere alleen ulven strijdt op / en schrijft hem toe de victorien die ghy behaelt hebt / ende bidt om gratie / dat ghy soudt mogen wederstaen de listen ende laghen van den duvel / protesteert in sijne Goddelijcke tegenwoordigheyt / dat ghy tot geender tijden booz goet ende vast houden en suit / al wat u dooz eenige menschelike krankheyt sal overkomen.

Schiet-Gebedekens.

HEere mijnen Godt in u heb ick ghehoopt, behoudt *Pfal. 7.*
my uyt allen die my vervolgen, ende verlost my.

Oordeelt Heere de ghene die my hinder doen, verwint *Pfal. 34.*
de ghene die my bevechten; neemt aen de wapenen,
ende den schild, ende staet op tot mijnder helpen.

Verlost my uyt de handt mijnder vyanden, ende van *Pfal. 30.*
mijne vervolgers.

Waerom zijt ghy Heere verre wech-gegaen, ende ver- *Pfal. 9.*
smaet ons in de bequame tijden, in de tribulatie?

AEN-

A E N - M E R C K I N G E O P H E T V I I. B E E L D T.

Volght de Heyligen ende hare deughden naer.

IS't sake dat ghy u-selven in eenige slap-
pigheydt oft traegheydt vint, verweckt u
door de vyerigheydt der Heyligen: Aensiet,
hoe vyerighlijck ende veerdighlijck dat sy
haer tot het Ghebedt, ende tot de Godt-
vruchtigheydt begeven, [A] den heyligen
Benedictus, Augustinus, Dominicus, Ber-
nardus, Norbertus, Bruno, Ignatius, Catha-
rina van der Senen, Terefa, en ontallijcke
andere. Siet hoe veel datter in de [B] kloo-
sters, ende in de wildernisse, Godt dagh en-
de nacht loven ende dancken. Siet hier [C]
den H. Hieronymus, hebbende sijne borst
bebloedight. Aenschouwt aldaer [D] Si-
meon Stylites volherdende in alle winden
ende onweder, staende op eene colomne;
ende boven al [E] den heylighen Francif-
cus; smiltende in de wonden van Christus
onsen Salighmaecker. Ende eylaes! [F] den
sondaer blijft versmoort ligghen in't mid-
den van alle de perijckelen die hem om-
ringelen. Hoort, hoort [G] den Heere seg-
gen; Waect ende bidt, op dat ghy niet en
valt in bekoringe.

HET VII. CAPITTEL.

Meditatie van 't vierde verweckfel van de Heylighe
naervolginghe, welck is de vyerigheydt
der Heylighen.

De voorstellinge der plaetse, gelijk in het Beeldt.

Het Gebedt, als boven.

HET I. point. Bemercht ten eersten / hoe dat de **O**berleght
Heylighen als sy hier op de werelst leefden / een het leben
goet deel van haer leben overghebzacht hebben in 't der Heyli-
bidden ende neerstelijck beoeffenen van de Godt- gen / hoe sy
bzuchtigheyt. Sy gingen van deughe tot deugde / in dese wer-
ende en hadden geene ruste noch dagh noch nachte: relt van de
maer sy sochten den Heere upt geheel haer herte / en- eene deugt-
de met den vperighen wagen / ende vperige peerden in d'andere
van Elias / dat is te seggen / met vperige ende bzalt- boozt ghe-
dende begeerten wierden sy op-waerts gedreven tot gaen zijn.
hemelsche saken. Alle haer-lieden sacrificien wier- Apoc. 4.
den verbrant met dat vper / 't welck den Heere is ko- 4. Reg. 2.
men seynden op der aerden / ende begeert dat het seer Levit. 6.
soude ontfteken worden / te weten / het vper der lief-
de : ende hierom hebben sy haer tot de wildernissen
ende het Kloosterlijck leben begeben (soo dit beelde-
ken u vertoont) op dat sy in de stilte ende eenigheyt
van het gebedt / te beter ende te geruster haren Godt
souden moghen ghenieten. Overloopt dese met der
herten / ende besiet wat neerstigheyt dat ghy doet /
om met Godt vereenicht te wesen. Ten tweeden /
wat datse / soo booz haer-selben / so booz andere ver-
kregghen hebben dooz het ghebedt / ende hoe won-
derbare dinghen datse in alle elementen upt-ghe-
recht hebben. Dooz het ghebedt heeft Elias den re- 3. Reg. 18.
ghen doen ophouden / ende wederom d'aerde doen
besproeyen / eenen anderen heeft dooz het selve den
krancken ghesontheydt verkregghen / eenen anderen
heeft oock den dooden het leben wederom gegeven.
Aensiet hoe grootelijcks dat Godt almachtigh het
gebedt ende de Godtbzuchtigheyt is waerderende.
Ten verden / bemercht / in hoe groote perijckelen dat
de

Paz.to. 1.1.
5.p.2.c.16.
Matt. 26.
Bern.ser.2.
de S.Andr.

de wereltdsche menschen gestelt zijn/ ende hoe datse sonder sozge nochtans / oock in 't midden van hare alderwzeetste vyanden vastelijck slapen/ niet tegenstaende dat den Heere ons soo dickwijls vermaent heeft : Waecht ende bidt / op dat ghy niet en valt in bekoringe. Van beneden/ seght den H. Bernardus/ rijst op de nacht-vzeese/ van der sijncker zijde blegt den phl in den dach/ van der rechter zijde doozwaudelt de becommeninge vol dupsternissen. Van boven komt ons bebechten den middaegschen dupdel: En wy-lieden van soo veel vyanden omringhelt zijnde/ blyven versmoozt in eene schadelijcke gerustighepdt ende onachtsacmhiepdt ; wy slapen / als wy aldermeest behoorden te waechen; wy zijn traegh in geestelijcke saecken/blijtigh in tijdelijcke/ lupe in 't gene / dat onse salighepdt aengaet / veerdich tot onse eyghene bederbenisse. Wie sal des tooberaers ontfermen / die van een serpent geslaghen is / ende allen den ghenen/die de borsten genaken? Ghy Heere/ die heerschapppe hebt ober de macht der zee / ende ghy stilt de heroerten van hare haren.

Ecc1. 12.

Psaln 88.

Den mens-
schelijcken
troost is
pdel/ maer
dien van
het gebedt
is uptue-
mende
goet/ en
sonder
verdriet.

Het 2. point. Bemerkht ten eersten/wat een solaes/ dat de Hepligen getrocken hebben upt het ghebedt/ soo datter veel van haer-lieden veel jaren sonder eenigh verdriet / sonder eenighe menschelijcke vertroostinghe in de wilbernisse volherdt hebben/sommige in groote ende menighbuidige arbeypden ende perijckelen ; ja oock sommighe in tozmenten ende lijden. Want uwe conversatie/ o Heere/ en brenghet geen verdriet mede / maer ghy zijt gewoon in groote vzeught ende blijdschap van uwe fonteynen / o mijnen Salighmaecker / te schencken uwten wijn; uwten wijn / die booztbrenghet ontallijcke maeghdekens / uwten wijn niet den welcken ghy uwe Heplighen dzoncken maeckt. Ten tweeden/oberdencht de pdelhepdt van allen menschelijcken troost: want het gaet doch al booz-by ghelijck een schaduwte / ende

Boet. de
Consol.

Dit is den acrdt van de wellust,
Dat sy eerst gheeft ghenoecht' en rust
Aen de weeldighe herten ;

Maer

Maer als een Bie vervliegheyt zy kort,
 Wanneer den honich is gestort
 Door-strael den geest met smerten.

Maer de blebelinghen van eene goede ende heylighe Platus.
 ghedachte ende meditatie/ verbljden de ziele/ die in
 den Heere haer vermaeck neemt. Want in het ghe- Bern. ser. 18.
 bed/ seght den H. Bernardus/ dzincht men den wijn in Cant.
 die den geest verheught; den gheestelijcken wijn/ die
 dzoncken maecht/ ende doet den mensch alle werelt-
 sche ende vleeschelijcke dingen vergheten. Ende den
 H. Augustinus / dooz-wont zijnde met de pijlen van
 de Goddelijcke liefde / seght: Soeter zijn de tranen
 der gener/ die bidden; dan de blijdschappen/ die men
 schept upt de schouw-spelen. Ende wat seght hier af
 den Konincklijcken Propheet David? Ghelijck den
 hert verlancht tot de fonteyne der wateren/ alsoo /
 verlancht mijne ziele tot u / o Godt. Ende wat sal
 den Heere/ die rijck ende overbloedigh is/ in genade
 desen geven? Hy sal outwijffelijck geven dat hy be- Apoc. 21.
 looft heeft: Ich sal den dorstighen om niet gheven Iob 16.
 van de fonteyne der levende wateren. Wie sal my
 berleenen/ dat mijn gebedt oock verhoort worde/ en-
 de dat my Godt gebehet gene dat ich verwachtte.

Het 3. point. Bemercht hoe dat de Heyligen in den De Heyli-
 hemel onse perijckelen/ ende onsen arbeeyt aenschou- gen in den
 wen; ende hoe dat se dooz de liefde/ diese de menschen hemel
 draghen / vperighlijck Godt almachtigh booz ons aensien on-
 bidden; ende hoe schadich dat het is/ dat wy slaper- se perijckes
 achtigh zijn in't beneerstigen van onse saligheyt/ be- len/ ende
 sonderlijck in't bidden / ende dat wy flou en traegh bidden upt
 komen in Godts tegenwoozdigheyt/ luy ende slap liefde booz
 zijn in't midden van de vierighe Cherubijnen ende ous.
 Seraphijnen? Ende hierom is't / dat de H. Kerche
 niet recht bidt/ dat den hemelschen Vader soude ge-
 lieben onse gebeden met haer-lieden gebeden t'samē
 t'ontfanghen. Ten tweeden/ hoe dat sy-lieden in der
 eeuwighen den Heere verheffen / in de vergaderin-
 gen des gheloobighen volchs; ende in den setel der
 ouderen hem loben. Hierom begint van nu af te
 wercke te stellen / o ziele / die de huyder Christi zijt/
 t gene/

't gene/ daer ghy toe gheschapen zijt/ om hier in al-
tijdt te volherden / noch en gedoocht niet / dat ghy
dooz ydelen klap ende wercken/ veel tijds onnutte-
lijk verquist / noch dat den tijdt/ die u gestelt is tot
het gebedt/ende tot de Godtbzuchtighejdt/ verhoort
ende vermindert worde.

Gebedt om de vyerigheydt der Heyligen
te verwerven.

Psalm 63.

In welcke
het boegen
de Heylig-
ghen hier
hebben ge-
wandelt.

DE beschaemtheydt heeft mijn aensicht overdeekt,
mijnen Heere, mijnen Godt, want ick vreemt ben
gheworden mijnen broederen uwe Heyligen, ende een
uytlander, want ick in gheender manieren ghelijck en
ben den kinderen mijnder moeder, uwe Kercke. Want
ick bemercke, dat sy in haer leven vervult zijnde met
den Heylighen Gheest, ende met uwe gratie, noyt op-
ghehouden en hebben van te bidden, dat sy in de Godt-
vruchtighe wercken hebben volherdt, ende met alle
sorghvuldigheydt ghewandelt in uwe Goddelijcke te-
ghenwoordigheydt. Och met hoe veel suchten hebben
sy voor de deuren van u hemelsch palleys gheklopt, en-
de oock beweeght u aldergoedertierenste herte, o Hec-
re Jesu! met hoe veelderhande begeerten vol ootmoe-
digheydts, hebben sy gepasseert door de wel-geschick-
te slagh-ordre van uwe H. Engelen! desen buyghden
hondertmael's daeghs sijne lichamelijcke knien, ende
duysentmael de knien sijnder herten tot u, ende dien
met weenende ooghen riep uyt het diepste sijnder her-
ten, in droefheydt ende regenheydt wesende, op dat-
ter een straelken van u, die de Sonne der rechtveerdig-
heydt zijt, in sijn ziele soude schijnen, waer door de
wolcken der booser gedachten verdreven, ende de di-
stelen ende doornen uyt sijne aerde uytgheroeyt soudent
mogen worden. Ick versuchte soo veel te meer in mij-
ne miserien ende ellendigheden, op dat ick haer-lieden
soude mogen naer-volgen; 't is waer, ick heb den wille,
maer ick en sie niet hoe dat ick het selve soude kunnen
volbrenghe, 't en zy dat het my van u gegeven worde.
Ick sal opstaen, ende u alleen soecken, den welcken mijn
ziele bemint, ick sal my in eenigheyt vertrecken, op dat
ghy soudt moghen spreken aen mijn herte, ende dat ick
soude

Cant. 3.

foude voortgaen van deughde tot deughde, tot dat ick u sal sien, den God der Goden, in Sion, tot dat ick droncken ghemaectt worde van de overvloedigheydt uwes huys. Hier toe, bidde ick u ô Heere, leydt my op de paden uwer geboden, in dese verwoeste plaetse vol schricke ende vervaertheden, op dat ick u altijt mach dienen, met vreesse ende bevinghe, noch dat ick niet en zy al te onbevreesst in perijckelen, noch al te kleyn-hertigh in tegenspoet. Dit maectt my voorwaer vervaert, en doorsnijt mijn herte met het sweert van eene grouwelijcke vreesse; dat ick in 't midden, van soo menichvuldighe perijckelen, niet bevreesst, niet gheoeffent, noch niet forchvuldigh ghenoech gevonden en worde. Want een van beyde moeten wy door onse onachtsaemheydt voor goet vinden, te weten, dat wy t'eenmael den vyanden overghelevert zijn, ende dat onwetende ('t welck van ons wil keeren uwe goedertieren goetheydt) oft, is 't dat wy so ghestelt zijnde, door uwe machtige handt bewaert worden, dat wy dan wel voor ondanckbare menschen gerekent mogen worden. Hierom breydelt mijnen mont, met uwen lof, op dat u mijne wercken gebenedijden. Want ghy beveelt, altijds te bidden, ende tot geender tijt op te houden. Och, of ick dan mochte door goede, door heyliche ende Godtvruchtighe wercken uwen heylighen naem gebenedijden, als mijne kranckheydt, ende d'ongestadigheydt mijnder herten niet toen laet met u te spreken; ende uwe glorie te verkondigen met de hemelen, die ghy geduriglijk als eenen loon, een paleys en een rijck dat ons belooft is, voor ons aenschijn ghestelt hebt! Want ghy hebt my geschapen tot uwer eere ende uwen lof, ende fiet ick verwoest en verstroyt zijnde, so metter herten, als met mijne ooghen onteere u, ende als ick het wieroock, ende eenen aldersoetsten reuck-offer mijnen Heere soude mogen opdragen, fiet soo zijn daer veel onreyne ghedachten in mijn herte opgeresen. Wat sal ick doen terwijlen de salvinghe van het gebedt, ende de medecijne van de heyliche contemplatie verkeert ende verandert wort tot schult, ende tot wonden ende quetsuren mijnder ziele? terwijlen het gebedt, 't welck een ander voor een solaes ende lavinghe dient, my groote droefheydt mede brenghet?

Psalen 83.

Psal. 118.

Bernard.

De mensch dient te vreesen en sorgvuldich te wesen/ bemercken: de hoe veel op hem uyt zijn.

Isaia 48.

terwijl en de toevlucht der ellendigen aen my verkeert wort tot gramschap, ende ten laetsten terwijl en het aldermeeste geluck ende de spijsen der Engelen, welck is uwen lof, ende het gebedt als het wat langer duert, aen my eene walginge en eenen afkeer mede-brenght? mijne onvolmaecktheyt hebben uwe oogen gesien, en verlaet my niet, en scheyt van my niet; ende ick sal wandelen, ende niet ophouden; ick sal vliegen, ende niet rusten, tot dat ick den Heere eene plaetse vinde, een tabernakel den Godt van Jacob. Ick en sal mijn oogen geenen slaep geven, ende mijne wijnbrauwen sluymeringen, tot dat mijn herte tot u ontwake; ende dat mijn begeerte my tot u trecke, die daer zijt het gene dat mijn herte soude kunnen begeeren, Amen.

Psal. 138.

Psal. 131.

Practijcke om te komen tot vyerigheyt
der Heyligen.

Stelt u
wen pa-
troon des
maents
toesiender
oer uwe
wercken:
volght sij-
ne deugh-
den na.

TEn eersten/stelt uwe H. Patroonen/besonderlijck die u alle maenden ballen / als toesienders op u gebedt ende wercken / leest met haer-lieder de psalmen en lofsangen/en neemt haer-lieden affectie aen.

Ten tweeden / let neerstelijck op hare besondere deughden / ende volgtse naer. Ende op dat ghy dit wel soud mogen te wercke stellen/só doozleest sozghbuldichlijck haer levens.

Ten derden/offert dooz hare handen aen den Heere/ uwe koude ende slouwe gebeden.

Ten vierden / besoecht haer-lieden graben/ reliquien; ende verweckt d'andere menschen dooz u exempel / ende dooz het verhalen van 't gene datse gedaen hebben/om haer eere te bewijfen.

Ten vijfden / begeeft u neerstelijck tot d'oeffeninge van 't gebedt/ want het woort Godts is byerigh en brandende. Hierom is 't by aldien dat ghy hout/ ende slap zijt/komt tot den Heere/ spreekt tot hem/ die daer is / een verflindende bier / ghy die anders niet en zijt/ dan stof/ ende aschen.

Ten festen/ gelijckertwijs als de kinderen van Israel eenen jaerlijcken dagh hadden van het bier/ of te urim, op den welcken se haer verbeughden / om dat

2. Mach. 1.
Levit. 9.

dat alsdan haer-lieden uyt den hemel het vier gesonden was / ende ober-sulchs Godt bedanckten: desgelijcken moeten wy eenen seckeren tijdt kiesē Beckiest eenen sekeren dagh om Gode te dancken van uwen roep ende rechtberedighmaeckinge. om Godt almachtigh te loben ende te dancken vooz de gratie van onse rechtbeerdigh-maekinge / ende van onsen roep / ende vooz de vernieuwinge der selve / ja dat meer is / wy behoorden het vier van sijne Goddelijcke liefde / elcke ure te vernieuwen ende te vermeerderen. Want wat kander soeter gebonden worden ? ende wat isser prolijtlijcker ? het gaet alle geboelen der menschen ende alle blijdschap te boben / 't gene de ziele / o Heere Jesu / in u smaecht / de welcke van haer selven niet vermēten en is / maer in u leeft / die zijt haer leven ende genoeghte.

Schiet - Ghebedekens.

HOe groot is de menighvuldigheyt van uwer soetigheydt Heere, die ghy verborgen hebt den genen die u vreesen. Psal. 30.

In 't aenschouwen der Engelen, salick u lof singen, ick sal aenbidden tot uwen heyligen tempel, ende belijden uwen naem. Psal. 137.

Gelijck den herte begeerte heeft tot de fonteynen der wateren, also heeft mijne ziele begeerte tot u, o God. Psal. 41.

Ick hebbe mijne handen uytgereckt tot u, mijne ziele is voor u als de aerde sonder water. Psal. 142.

Heere verhoort my haestelijck, mijnen gheest is besweecken. Ibid.

Der rechtveerdigheyt sal my, als eenen palm-boom bloeyen, gelijk den Ceder-boom van Libanus, sal hy vermenighvuldicht worden. Psal. 91.

AEN - M E R C K I N G E O P H E T V I I I . B E E L D T .

Ontfermt u uwer **M**oeder de **H.** Kercke/ doet alle neerstighepdt om haer te beschermen door u **G**odtbzuchtigh leven ende uwe vperighepdt.

BEmerckt dat [A] de heylige Kercke is de Moeder van alle geloovigen, ende dat de selve van [B] de duyvelen, ketters, ende ongeloovigen bevochten wort, door wapenen ende schriften. Soo dat den duyvel een groot deel [C] des werelts van de heylige Kercke af treckt. Aenhoort hoe datse van hare [D] kinderen hulpe ende bystant eyscht ende begeert door gebeden, ende beteringe van leven, al is't datse van dē [E] heyligen Geest, ende van de [F] Engelen beschermt wort. Dit vereyscht Christus Jesus onsen alder-goedertierensten Heere, oock van ons; die [G] in het hooghweerdigh heyligh Sacrament des Autaers (t'onser liefde) sy selven ons mede-ghedeylt heeft, ende hem geweerdicht heeft met ons te wesen tot het eynde des werelts, al was't dat hy wel wiste, dat hy hier door met veel lasteringe soude bevochten worden, de welcke wy behooren met vyerige deughden te verdrijven.

HET VIII. CAPITTEL.

Van 't vijfde verweckfel, de liefde tot onse Moeder de
H. Kercke, 't welck is de meditatie van de ver-
druckinge der H. Kercke.

H Et 1. point. Bemerkht ten eersten / hoe dat onsen **Hoe Godt**
Salighmaker de **H. Kercke** als sijne bruyt met **sijne H.**
sijn dierbaer bloedt getrouwt / ende de selve in sulcher **Kercke be-**
voegen bemint heeft / dat hy vooz haer de bittere **minnt heeft /**
doodt heeft willen sterben : ende dat hierom sijne **wat die ges-**
getrouwe dienaers (als sy van haer byanden om- **leden heeft**
ringelt is) haer kloechelijck behoorden te bescher- **ende dages**
men / ende met eene sonderlinge byomighepdt vooz **lijcks lyt /**
haer te bechten. Ten tweeden / overleghet hoe veel **hoe ghy**
heylighe ende Godtbychtige mannen / dat hier **die moet**
gebonden worden / die vooz dagelijcksche tentatie **hoorzaen.**
van tegenspoet ende verbolginge bebochten wor- **2. Tim. 3.**
den. Want alle die Goddelijck leven willen in Chri- **sto /**
die sullen verbolginge lijden : noch daer en
sal geene moepelijckhepdt der verbolginge ontbre-
ken / soo wanneer de neerstighepdt om de Godt-
bychtighepdt te beoeffenen / niet achter-gelaten en
wordt. Dus herhaelt met uwe gedachten / het ge-
ne op voozleden tijden geschiet is ; ende ghy en sult
in het oude Testament niet een vinden / die Gode
aengenaem is geweest / den welcken van te boren
gelijck het goudt niet gesupbert en is geweest vooz
het byer van tegenspoet. Ten derden / bemerkht hoe
groote verbolgingen dat de geheele **H. Kercke** lijdt
vooz de geheele werelt / soo van de Turchen als
van de Heydenen / maer besonderlijck van de ket-
ters. Wat Koninckrijcken en hebben dese niet ver-
nielt ? Wat heylige plaetsen en hebben sy niet ont-
eert ? Maer boven al wordt de **H. Kercke** ver-
volght van alsulcke / die qualijck leven ende noch-
tans in de selve Kercke eenige geestelijcke Over-
hepdt bedienen. Want dese dienaers Christi zijnde
gelijck den **H. Bernardus** getuyghet / dienen Ante- **Bernard.**
christ : sy zijn vereert vooz de goederen des Heeren /

Isaïæ 38.

De quade
geestelijke
persoonen
sijn seer
schade-
lijk.Greg. hom.
27. in Eu.

ende en bewijzen nochtans den Heere / daer 't al af
komt / geene eere ; soo dat de H. Kercke niet recht
mach seggen : Siet in den vrede is mijne bitterheyt
d'alder-bitterste / eerst bitter in de doot der Martelaren /
daer na noch bitterder in het beberchten van
de ketters / ende ten laetsten alder-bitterste in de
boose manieren van mijne epgene huyg-genooten.
Ende den H. Gregorius seght : Ick late my booz-
staen / beminde broeders / dat Gode geen en meerde-
ren spijt aengedaen en wordt van yemant / als van
de Priesters / als hy siet / dat de gene / die hy tot on-
derwijsinge van d'andere gestelt hadde / ongestich-
telijck leven / ende dat sy selver sondigen / die de son-
den behoorden te beletten. Ende de sonden die van
de Religieuze personen gedaen worden / en sijn oock
niet minder / van de welcke wy geheele gemeenten
ende vergaderingen beklagen / die jammerlijcken
gescheent ende mismaecht sijn ; waer van oock som-
mige / als sy behoorden te wesen het sout des we-
relchts / soo sijn sy dwaes ende ontwijs geworden ; en-
de als haer-lieden toefont een Engelsch leven op
der aerden te leyden / ende andere in goet exempel
booz te gaen / hebben alle verargeringe in de werelt
gebrocht / ja sijn oock leeraers ende meesters ge-
worden der dwalingen.

Onsen
Saligh-
maecker
geeft ons
moet in het
Sacra-
ment des
Autaers.

Het 2. point. Bemerckt hoedat Christus Iesus
uyt eene onepndelijke liefde / sy selven aen sijne
Kercke achter-gelaten heeft in het hooghweerdigh
H. Sacrament des Autaers / op dat hy alsoo niet
haer soude moghen wesen tot het eynde des we-
relchts toe / tot bescherminge ende troost van alle
gheloobigen. Bemerckt nu hoe veel onghelijcks
dat hy sy selven t' uwer eere onderwoopen heeft /
het welck hem aenghedaen wordt soo van de too-
beraers ende ketters / die hem niet alleen niet boe-
ten plachten te treden / maer met ontallijcke ande-
re onbehoorlijke manieren t' onteeren. Ende och /
oft dit van dese alleen geschiede ! maer het ghene /
dat beklagens weerdigh is / sulchs wordt hem me-
nichmael aengedaen van Catholijcken / ende som-
mige Priesters / ende Religieuzen / die sonder vreesse
van

van sijne Goddelijche Majesteit leven / soo dat hy
 niet recht dit beklach wederom mach ghebruycken:
 hier mede ben ick ghewondt in het hups der ghe- Zach. 13.
 ner / die my beminden. Want die vooz den Heere
 haer bloedt behoorden ghestort te hebben / dese heb-
 ben den spot niet hem ghehouden / ende hebben hem
 ander-werf ghecrupst. Bemerkht nu hoe dat de on-
 dersaten eenen sterbelijchen Koninck / die niet haer-
 lieden in slach-ordre staen soude / oock niet het ruf-
 schen-stellen van hare eyghene lichaemen / helpen
 ende voozstaen souden: doet het selve vooz uwen
 Koninck Christus Iesus / vooz uwen Vader / uwen
 Verlosser / den ghenen / die u soo menigerley welda-
 den bewesen heeft; ten laetsten / doet het vooz den
 Brudegom uwer ziele.

Het 3. point. Bemerkht hoe kloechelijck dat de Ma- Hoe dat de
 chabeen vooz haren Godt ende zijne Kercke ghe- Apostelen /
 bochten hebben / ende in welker boeghen dat de M- Martes
 postelen / Martelaers ende Leeraers / na de doot laers / Leeraers ende
 ons Salighmakers ghestreden hebben / ende beson- andere
 derlijck hoe de H. Athanasius / Hieronymus / Au- Heplighen
 gustinus / Ec. de Ketters niet hare schriften / ende vooz de
 niet veel andere manieren bebochten hebben: niet Kercke
 hoedanighe sooghbuldighepdt dat sy / als goede Gods hebs
 wachters / op de torens ende wacht-plaetsen van de ben gestres
 H. Kercke ghestelt zijnde / ghewaecht hebben over den.
 hare linden: ende hebben niet alleenlijck voozbech-
 ters der zielen geweest / het welk wel het principael-
 ste is; maer hebben desghelijcken oock mannelijck
 vooz de byzhept der Hepliger Kercke ghestaen / ghe-
 lijck namentlijck gedaen hebben de Heplighen Sta-
 nislavus ende Thomas Cantuariensis. Ten twee-
 den / hoe grooten glorie dat sy hier vooz verkreghen
 hebben: want sy niet overwonnen en hebben tijde-
 lijcke byanden / maer de princen deser werelt / en Ephes. 6.
 de de machtigheden der duysternissen. Ten derden /
 wat vermacheenen / die eenen oprechten yber heeft /
 ghelijck den Heplighen Dominicus / Franciscus /
 Agnatus / Faberius. Doozwaer twaelf Aposte-
 len een wepnigh deeghs / luttel Religieuze Persoa-
 nen in ghetal / hebben meer gearbeydt ende meerde-

B. P. Ignatius.

Vermaen
der H.
Kercke tot
ons.
2. Mach. 7.

re bzychten vergadert / dan duysendt andere. Den salighen Ignatius was gewoon te segghen / dat het ongheloofelijck was hoe groote saecken dat Godt dooz den mensch was werckende / waer het saecke dat den mensch die verkreghen gratie wel waer gebuyckende. Menhoozt dan uwe Moeder de heylige Kercke u met dese woorden aenspreken: **Mijnen Sone** ontfermt u mijnder / die u in mijnen buyck negen maenden gedragen hebbe / ende u drie jaren melck ghegheven ende geboet hebbe / ende tot desen ouderdom gebrocht. **Ich** bidde u sone dat ghy wilt aensien tot den Hemel / ende de aerde / ende tot alle de dinghen / die daer in zijn; ende dat ghy verstaet / dat Godt dit al van niet gheschapen heeft / ende dat gheslachte der menschen: Alsoo sal 't gheschieden dat ghy desen Scherp-rechter niet breezen en sult; maer weerdigh gewoorden zijnde uwer broederen ende deelachtigh / ontfanght de doot / op dat ick in de barmhertigheyt u mach met uwe broeders ontfanghen. Menhoozt dit segghe ick van de heylige Kercke; want dooz haer zijn wy herboren / ende woorden van haer daghelijcks ghespijst / op dat wy in heyligheyt ende rechtbeerdigheyt booz Godt souden leven. Dus laet ons aennemen den pber van **Mathathias** / als wy sien de verderbenisse onses volcks. **Siet** / de heylighe dingen zijn gewoorden in de handen der bremde / sijnen tempel is als een on-edel mensch / de baten van haerder glorien zijn ghevanghen wech-gheboert / hare ouderlingen zijn doot-gheslaghen in de straten / ende hare jonghelighen zijn gestorven dooz der vanden sweert: alle hare verciertinge is wech-genomen / onse heylige dingen / ende onse schoonheyt / ende onse klareheyt is verwoest.

Luc. I.

1. Mach. 2.

Gebedt voor de H. Kercke.

Pfalm 2.

T Samen hebben ghestaen de Koninghen der aerden, ende de Princen zijn te samen over een ghekomen teghen den Heere, ende teghen sijnen Ghesalfden, ende sijn Kercke: Daerom weenende heeft sy gheweent des nachts,

Thren. I.

nachts, ende hare tranen zijn op hare wanghen, ende daer en is by na niemant diese troost uyt allen hare be-
minde. Sy heeft gewoont onder de Heydenen, ende sy
en heeft geen ruste gevonden: alle hare vervolgers heb-
ben haer achter-haelt tusschen de benautheden haers
kints. Daerom ben ick weenende ende mijn oogen wa-
ter voorts-brengende, want mijn kinderen zijn verloren
geworden, want den vyant heeft de overhant gekregen.
Het kindt ende den ouden man, hebben op d'aerde buy-
ten gelegen, mijne maeghden ende mijne jongelinghen
zijn gevallen met den sweerde. Hoe is 't goudt verduy- Thren. 4.
stert, hoe is die beste verwe verandert, hoe zijn de steenē
der alderheyghster plaetsen verstroyt in 't hooft van
alle straten! De heerlijcke kinderen van Sion, ende ghe-
kleet met den besten goude, hoe zijn sy geacht voor aer-
de vaten, het werck van een pot-backers handt! Hare
Nazareen witter dan sneeuw, blinckender dan oudt y-
voor, schoonder dan sapphiren, Religieuze personen
wel verstaende, sommige afvallige ende Priesteren. Hun
aensicht is swerter geworden dan kolen, ende sy en zijn
niet bekent gheweest in de straten; want om de sonden Psal. 105.
van hare Propheten, ende om de boosheden van eenighe
hare Priesters, hebt ghy Heere met eene rasende gram-
schap gestoort gheweest op u volck, ende ghy hebt een Thren. 4.
walginge van u erfdeel gehad, ende fiet die in geele zij-
de kleederen opgevoert worden, hebben dreck omhelst.
Gedenckt Heere wat haer geschiet is, aenmerckt ende
fiet onse versmaetheydt; onse erffenisse is voorwaer ge-
keert tot de vreemde, ende veel Religieuze personen
zijn wedergekeert na Egypten; de knechten hebben o-
ver ons heerschappye ghehad; daer en is niemant ghe-
weest die ons uyt hun hant verlossen soude. Bekeert ons
Heere tot u, ende wy sullen bekeert worden; vernieuwt
onse daghen als van 't beginsel. Keert af van ons uwe
gramschap, want uwe kinderen zijn verlaten geweest,
ende luttel menschen zijnder die eenen waerachtigen y-
ver hebben van uwe eere. Verhoort, Heere, onse gebe-
den, op dat de geheele aerde wete ende kenne, dat ghy
onsen Heere onsen Godt zijt; ende dat uwen H. naem
aengeroepen is gheweest over Israel ende sijn geslachte,
Amen.

Practijcke om de H. Kercke in noodt zijnde; te hulpe te komen.

Bidt vooz
de H. Kercke
ende die
haer wel-
baert kon-
nen vooz-
deren/alle
Religieuſe
oorden/ &c.

TEn eerſten/ het is goet geſtadige gebeden aen te nemen/ ende die tot de H. Kercke boeghen/ oock tot de Princen/ ende den geenen die de gemeyne welbaert ſeer voozderen oft hinderen konnen: Aldus ſeght den ſaligen Ignatius / dat hy dagelijcks met oberbloedige tranen badt vooz de welbaert van den Koninck van Spagnien / als eenen van hem gebeden vooz den Koninck bereyſchte.

Ten tweeden/ vooz alle religieuſe oorden te bidden; want dit de H. Kercke grootelijcks aengaet: ende aldus wordtmen deelachtigh van beelderlep verdienſten / dooz verſcheyden medaellkens / ghelelijk het upt de aſlaten blijktt.

Ten derden/ eeren/ byeren/ ende bidden de Hepligen ende Engelen/ die gheſtelt zijn als beſchermerſ van de Provincien ende Landen / die met hetterpe beſmet zijn.

Ten vierden/ naer ſijn macht mede helpen tot onderhoudt der Seminarien ende plaetſen / daer de jonckhepdt onderweſen wordt/ ende tot de bebozderinge van de Chriſtelijcke leeringe / ende duſdantige andere Godtbychtige oeffeningen / 't zy dooz ſijne middelen/ 't zy dooz ſijnen raet.

Ten vyfden/ den bypdom van de H. Kercke kloekelijck vooz te ſtaen / vooz dewelcke oock de alderſterckſte martelaers de doodt geſtorven zijn / als is geweest den H. Thomas Cantuarienſis / &c.

Ten ſeften / van de geestelijcke Overhept altydt eerlijcken ende degelijcken ſpreken / haerlieden alle eere bewijſen; het welck den H. Franciscus in ſulcker boegen beheret hadde / dat hy eer eenen Prieſter dan eenen Engel ſoude gegroet hebben / waer 't ſake dat sy hem beyde te ſamen hadden komen t'ontmoeten.

Spreekt
eerlyk van
de geestelijcke
Overhept.

Schiet-Gebedekens.

Godt der heyr-krachten keert u omme, ende be- Psal. 79.
soeckt desen wijngaert.

Onsen beschermmer, God, aensiet, ende siet in 't aensicht Psal. 38.
van uwen gesalfden.

Weest onser gedachtigh Heere, in 't welbehagen uwes Psal. 105.
volcks, besoeckt ons met uwe saligheydt, op dat ghy
mooght gelooft worden met uwe erffelijckheydt.

Maeckt ons saligh Heere onsen Godt, ende vergadert Ibid.
ons van de natien, dat wy mogen belijden uwen heyl-
ligen naem.

AEN.

A E N - M E R C K I N G E O P H E T N E G E N D E B E E L D T.

Weest uwer ziele genadigh; die Godt wilt
bejagen/ ende de oberledenen; ende begeeft
u kloechelijck tot de deught.

B Emerckt hoe dat [A] de zielkens in 't va-
gevyer, door uwe deugt ende gebeden
hulpe versoecken, hebt medelijden met
haer, ende veracht hare begeerte noch [B]
des Engels vermaen niet, (gelijck [C] desen
onwijsen doet) want ghelijck sy haer von-
nisse ontfangen hebben, also sult ghy oock
het uwe ontfangen. Dus komt haer te hul-
pe (gelijck [D] desen sone sijne moeder) door
[E] offeranden, [F] ghebeden, ende [G] ael-
moessen. Och hoe blijden boodschap sullē
[H] de Engelen hier af overdragen! Indien
dese zielen eene [I] ure gegunt ware, peyft
hoe sy die besteden souden. Overlegt oock
oft uwe wercken aldus niet ghesuyvert en
moeten wesen; ondersoekkende of sy [K]
hout zijn, hoy, gout oft kostelijcke steenē.
Den heyiligen Cyrillus seght, datmen kley-
ne sonden by stoppelen mach verghelijc-
kē, die haest verbrant zijn; andere by hoy,
daer den brandt wat langer in duert; maer
die noch grooter zijn, by hout, daer het
vyer meerder ende langer voetsel in vint.
Verwondert u over [L] Godts rechtveer-
digheydt, die dit al siet ende toelaet.

H E T

HET IX. CAPITTEL.

Van het fefte verweckfel, van de liefde die men moet hebben tot de zielen die in 't vagevyer zijn, oft de Meditatie van het vagehevyer.

HET 1. point. Overleght hoe dat ghy gemoet sout wesen/indien ghy wist/dat ghy verwesen waert om verbzant te worden / met een groote beschaemt- hepdt booz de gheheele werelddt / wat soudt ghy al doen/ oock alleen om dese maniere van doot met een andere te veranderen? boozwaer ghy soudt alle mid- delen hier toe gebzupcken. Ende is 't dan mogelijk als pement gheloofst datmen om eene dagelycksche sonde/dusdanighe ende soo langhduerige tozmenten moet lijden/ datmen nochtans die niet en soude wil- len/ niet alleen veranderen/ maer gheheel ontgaen/ door hem t'onthouden dikhwijs van een ydel woort/ oft met eene klepne verstervinghe sy selven aen te doen? Bemerkht / waer 't sake dat ghy uwe ouders oft bzienden saegt in dese pijnen liggen/ hoe dat ghy u soudt gheboelen; besonderlyck waer 't datse uwe hulpe versochten door jammerlyck kermen ende klagen / pepnst of het u soude lusten te lachen/ ende u selven genoeghte aen te doen? Dus aenhoort haer roepen: Ontfermt u mijns / ontfermt u mijns/ ten minsten ghy mijne bzienden / ende zijt my behulp- saem waer ghy kont / en mooght/ met gebeden/ ba- sten/ ende aelmoessen.

Grouwe-
lycke pi-
nen der
zielen.

Iob 19.

Het 2. point. Draegt haer wat sy lijden/ende waer- om? ende ghy sult verstaen / dat de pijn die de ziel- kens lijden / de welcke van de gheleerde de pijn des gheboelens wordt ghenoeemt / soo groot is / als opt eenighen quaedt- doender oft martelaer in dit leven geleden heeft / gelijk het selve de H. H. Gregorius ende Augustinus betuyghen; jae dat meer is/ datse meerder is/ als pemandt in dese werelddt soude kon- nen verdragen: soo dat Cesarius seght/ datse groo- ter is/ dan d'alder-wzeetste tyrannen souden kunnen versinnen: ende wat en hebben sy door hare boos- hepdt

Hoedanige
dat de pijn
ne des ge-
boelens is.

Gregor. in
Psal. 37.
August. de
vera & fals.
pœnitent.
cap. 18.
Cesar. ho-
mil. 7.

De pijn
van 't gelle
datse moe-
ten derbē.

hepdt niet bedocht ! Ten tweeden / soo lijden sy de
pijn van te derben het aenschijn Godts / ende is 't
sake dat / als het gene daermen seer naer verlanght
uyt-gheselt word al-hier / de ziele moepelijck ende
lastigh valt ; wat meynt ghy datse ghevoelen ende
lijden / dooz 't lange derben van 't aenschouwen ende
het omhelven van haren alderlieffsten Vader / ende
Brudegom / daer sy soo lange naer verlanght heb-
ben ; ende dat so veel te meer / dooz dien datse het sel-
ve in haer leden met kleyne moeyten hadden kon-
nen outgaen : 't welck sy nu niet sonder groote ende
uytgesochte toymenten en kinnen betalen ! Och hoe
lastigh / hoe droevigh / ende moepelijck valt dese bal-
linghschap aen de vrienden ende kinderen / ende den
genen die daer haken ende snacken naer Godt / als
wesende de fonteyne van de levende wateren / tot de-
welcke sy soo veel jaren ghearbejdt ende verlanght
hebben te kinnen ! Rechtveerdigh zijn nochtans
d'oordeelen Godts ende waerachtigh.

Waarom
dat de zie-
len dit ih-
den.

Het 3. point. Merckt om wat sonden dat de zie-
len dit lijden / ende ghy sult bebinden dat het is / oft
om doodelicke sonden / van dewelcke de schult ver-
geven is ; oft om kleyne dagelijckse sonden / ghe-
lijckerwijs sonden moghen wesen pdele woorden /
onachtsaemhejdt in Goddelijcke dinghen / &c. Ten
tweeden / onderzæcht haer wat ghevoelen datse
nu hebben van de wellusten / ende van d'eere deser
wereldt. Tanderden / wat eene wreethjdt ende on-
menscheijckhejdt dat het soude wesen / dese met
twee of drie woorden te kinnen verlossen / ende dat
te veronachtsamen / oft te vergeten / ende hoe dat
u dit ter herten soude gaen / waer 't by aldien dat
ghy in hare plaetse waert. Ende wat isser doch van
noode om haer te verlossen / dan luttel ghebedekens
te lesen / eenighe aelmoeffen te gheven / oft d'afslaten
haer toe te boegen ! Och hoe neerstelijck ende sozgh-
hulbelijck soudens sy 't selve te wercke stellen / waer
het sake dat haer-lieden een uyzhen ghejont werde
van penitentie / om van so grouwelijcke / nochtans
rechtveerdige toymenten verlost te wesen ! Ten laet-
sten / weet dat het dooz 't rechtveerdig oordeel Gods
gheschiet /

gheschiedt / dat de ghene die onbermhertigh tot de overleden zijn / de selve oock naer hare doot / geene hulpe van de levende en sullen beproeven ; ende dat het daer-en-teghen van de Goddelijcke ghenade / dus gheschicht schijnt te wesen / dat den ghenen die eene ziele upt het baghebier heeft verlost / byna van zijne saligheyt boozsekert is : aengesien dat de God-
Het is een groote hulpe ter saligheyt vanden boozden zielkens.
 bzuchtige zielkens seer danckbaer zijn / ende niet op en houden in den hemel te bidden booz den ghenen / van de welke zy wel weten soo veel deughts ontfanghen te hebben.

Ghebedt voor de zielen die in't Vaghevier zijn.

O Vader der genade, ende Godt van alderley troost, weest de zielen ghenadigh, over de welke uwen heylighen naem aengheroepen is ; dat doch tot u come haer suchten ende kermen ; doet open de ooren uwer goedertierenheydt ; ende vertoont haer u aensicht, daer zy soo veel jaren naer verlanght hebben. Het is wel waer dat uwe oordeelen oprecht ende rechtvaardigh zijn, ende daer en is geen quaet mede gemengelt ; maer uwe barmhertigheyt gaet alle uwe wercken verre te boven. Spaert, Heere, spaert u uytverkoren volck, ende en stelt uwe erffenisse niet tot een verwijt, datse bespot worden van hare vyanden. Verleent my gratie dat ick haer door gebeden, door vasten ende Godtvruchtighe wercken soude moghen helpen, en brenghen tot het genieten van uwe Goddelijcke Majesteit. Want ick wel wete, dat zy mijns beter sullen ghedachtigh zijn, gekomen zijnde in u rijck, dan den schencker van Pharao Josephs indachtigh was : maer met reden souden de menschen my met de selve mate wederom meten door u rechtveerdig oordeel, naer mijn doot, daer ick dese zielen nu mede gemeten sal hebben. Daer en is voorwaer niet wreeder, dan te hooren dese woorden : Ontfermt u mijns ; en t' aenschouwen met de oogen ons geloofs, dat brandende vier, ende de grouwelijcke tormenten, en hem niet gheweerdighen met luttel Ghebedekens, oft eenighe aflaten, te helpen uwe alderlieffste zielen tot de welke ick oock verbonden ben. Och, hoe souden zy
Helpt de zielkens in't baghebier door uwe gebeden / &c. en zy sullen uwe by Godt ghesdachtigh syn.

de uren overbrenghe, die ick soo onnuttelijck laet voorby gaen! hoe grooten profijt soudē zy in korten tijdt doen in de Godtvruchtigheyt! Hierom begheere ick met uwe gracie gheholpen sijnde, in sulcker voegen mijn leven aen te stellen, ende de wellusten met de ydelheyt des wereltds te versaken, op dat ick niet en come in de plaetse haerder tormenten; maer dat ick ontbonden sijnde van dit stervelijck lichaem tot u mach komen, tot u, die daer zijt de begheerte mijnder herten, de ruste, de blijdschap ende glorie, daer ick duysendtmael naer verlanght hebbe, Amen.

Practijcke om de zielen die in't Vaghevier zijn,
behulpigh te wesen.

Sp zijn te
helpē vooz
fundatien/
ghebeden/
aelmoesse/
afslatē/ &c.

TEn eersten/ soo kanmen besozghen dat de Godt-
vruchtighe fundatien ende instellinghen/ onder-
houden worden.

Ten tweeden/ hier toe dagelijcks seckere ghebe-
den en aelmoessen schicken / ende dat soo dickwijls
alsinen hem op eenige repse begeeft oft ober straten
gaet.

Ten derden / ghedenckenisse houden van zijne
overleden weldoenders ende vzienden / ende bidden
vooz hare zielen. Tot dien eynde soo placht in veel
steden den ghenen die 's nachts omgaet / den geloo-
vighen hter toe te bermanen.

Ten vierden/ ober 't kerck-hof gaende/ eenen De
Profundis lesen / oft eenighe andere Ghebedekens/
e..de oock alsoo dickwijls alsinen passeert vooz by
eenigh gherecht oft plaetse der justitie.

Ten vijften / hem jaerlijcks laten voozstaen / dat
wy nu overleden zijn/ ende Ghebeden behoeven/en-
de in't hemelijck doen het gheene datmen den o-
verleden ghewoon is te bewijzen / gelijk wy weten
dat verscheppen gheluckelijck ghedaen hebben.

Ten sesten / d' aflaten neerstelijck de zielkens toe
voeghen. Ende het schijnt voozwaer eene groote
wreetheddt te wesen / dit alsoo te veronachtsamen.

Schiet-

Schiet-Gebedekens.

Rechtveerdigh zijt ghy Heere, ende recht is u oor- Psal. 118.
 deel, maer weest gedachtigh uwer bermhertiger Psal. 24.
 wercken, die van den beginne des wereldts geweest
 zijn.

Waerom zijt ghy Heere verre wech-gegaen, ende ver- Psal. 9.
 smaedt ons in de bequame tijden, in de tribulatie?

Hoe langh sult ghy uwe ziele vergeten tot het eynde? Psal. 11.
 hoe langh keert ghy u aensicht van die?

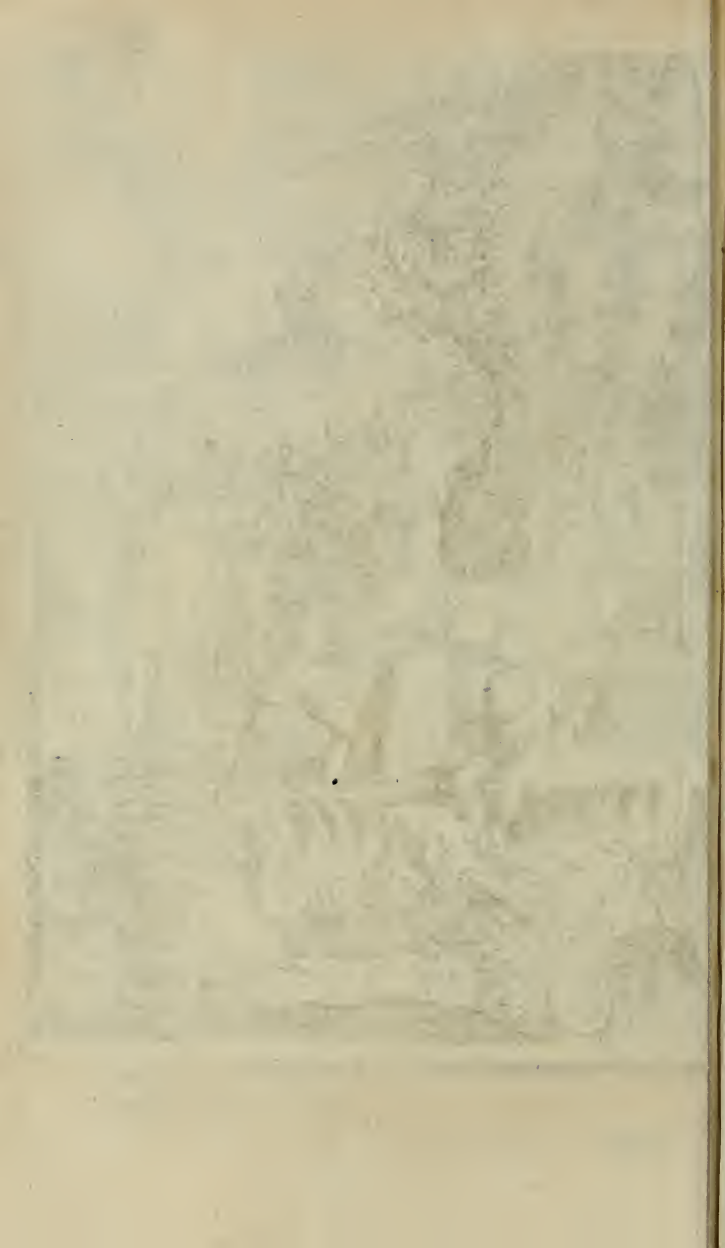

A E N - M E R C K I N G E O P H E T X. B E E L D T.

Bemerckt hoe wijdt ende breedt dat den wegh is / die tot de verderbenisse leydt / ende hoe veel zielen dat ghy soud konnen verlossen / waer 't by aldien dat ghy de volmaechtheydt ter herten naemt.

Bemerckt het [A] groot getal der gener die verloren gaen: de welke [B] den duyvel aenlockt, ende [C] doorschiet met heymelijcke listen en lagen door de [D] ydelheyt daer hy achter schuylt, [E] de werelt treckt ende drijft voorts, te weten, door hare wetten: ende eylaes! daer wordender gevonden die [F] van selfs in de helle loopen; [G] helpt dese met exempel, woorden ende Gebeden: och! siet hoe onseker dat het betrouwen van [H] eenen sondaer is, te weten, op een spinne-webbe, gelijk wy hebben in het 8. cap. van den Propheet Job, waer mede den mont oft put van de helle overdeckt wort. Aensiet hoe dat [I] de Engelen een yegelijck tot yver verwecken: ja dat meer is, hoe dat [K] dē Koninck Jesus Christus selve (waer het noodigh) gereet is op der aerden te komen, om [L] de zielen die in perijckel zijn, te verlossen, ghelijck dit aen [M] den Bisschop Carpus, hier voortijts te kennen gegeven is, so ons verhaelt Dionysius Areopagita.

HET X. CAPITTEL.

Meditatie van het sevenste verweckfel, 't welck
is den yver der zielen.

DE voorstellinge der plaetse, gelijk ons in het beeldt
beteekent wort.

Het gewoonelyck Gebed.

Het 1. point. Bemerkct ten eersten de helsche toz-
menten/ waer mede dupsent en dupsent zielen ee-
welyk gepijnicht worden/van de welke sy bebyjt sou-
de hebben geweest/hadde hem yemant met den pber
der Apostelen tot het ampt begeben om haer te be-
keeren / dooz welcken middel noch oock veel soudē
konnen bebyjt worden. Ten tweeden/siet opwaerts
tot den Hemel/ en bemerkct hoe dat de gelucksalige
zielen/God in den Hemel alle eere bewyisen/met on-
uysprekelycke vzeugt van haerlieden selver/ en met
eene sonderlinge glorie van God almachtig: welke
saken waer 't dat ghy die ter herten wil det nemen/
hoe grootelycks soud ghy de glorie Gods/ en de salig-
heyt der zielen connen vermeerderen/ en boozts oock
hoe veel soude hier toe helpē/waer't hy aldiē dat ghy
met eenen kloecken moet/ulwe sinnelyckhepdt tem-
det en dese quade heroerten N. Ten derden/bemerkct
in hoe groot een verijckel dat den sondaer is; want
boozwaer gelijk de spinne-webbe is zijn betrouwē. Iob 8.

Het 2. point. Bemerkct hoe groot dat de hoogh-
werdigheyt van Godt is/ hoe grootelycks dat het
betaemt datse van eenen pegelycken ge-eert ende
bemindt worde. Ten tweeden/ hoe seer dat hy dit
begeert en wenscht; want hy heeft zijn selven hier-
om vernedert / de gedaente van eenen dienaer aen-
nemende/den menschen gelijk geworden/ ende van
wesen gebonden als eenen mensch; op dat hy in sulc-
hier boegen / als eenen goedertieren Herder / zijn
schaepken op sijn schouderen wederom brenghen
soude. Ten derden/ ende dit niet alleen/maer dat hy
hier-en-boben onmenschelycke tozmenten/ende ten
laetsten oock de doodt geleden heeft / om de zielen
met sijn dierbaer bloedt te verlossen / ende ons booz
hem te supberen een aengenaem volck / gestade-

Oberleght
den staet
der saliger
ende onsa-
liger.

Philip. 2.
Godt is
alle eere
werdig
die hem
booz ons
soo verne-
dert/ende
so veel upt
liefsde gele-
den heeft.

Tit. 2.

lijck volgende goede wercken. Ten vierden / dit en heeft nochtans sijner onepndelijcker liefde niet genoegh geweest / maer is oock bereypt vooz elcke ziele in 't bysonder wederom neder te dalen uyt den hemel / ende hem te weerddigen den kelck van sijn bitter lijden noch eens te smaecten / op datse tot hare salighepdt soudē mogen geraecken. Oberleght oft ghy oock Godts pber in u hebt / ende oft ghy geern u selben / ende al wat u aengaet / vooz de salighepdt der zielen / ende vooz d'eere van Godt almachtigh te pande stelt : oft dat ghy hier-en-tegen niet het minste van u gemak ende eere en wilt derben / waer dooz de zielen die met het dierbaer bloedt ons Salighmakers gekocht zijn / soudē mogen tot hare salighepdt geraken?

Neerstighepdt des
dupbels
ende sijn-
der mede-
gesellen
om de zie-
len te ber-
nielen.
1. Petr. 5.

Het 3. point. Bemerckt ten eersten de upnemende neerstighepdt die den dupbel gebuycket ; want hy gaet om als eenen bzieffschenden leeuw / soeckende dien hy verflinden mocht / ende seynt sijne medegesellen aen allen kanten / om de zielen te vernielen / ende met hem te trecken in de eeuwige bederbenisse. Verfoeyt uwe traeghepdt / vooz sijne wackerhepdt ; ende aengesien dat sijne dienaers / 't zy menschen / 't zy dupbels / so neerstigh zijn om de zielen te bederben / en laet uwen dienst niet gebreecken om die te helpen. Ten tweeden / aensiet met wat manieren dat den byant de menschen soeckt aen te locken / te weten / met eene welluste die eenen oogenblich duert / of met eenige korte ende verganchelijcke eere / welke oock al gemenght zijn met groote bitterhepdt / ende die de ziele tot geender tijden en konnen versaden. Ten derden / oberleght dese woorden : Soo lange als ghy 't eenen van desen minsten gedaen hebt / soo hebt ghy 't in y gedaen / ende hoe dat ghy behoozde gemoet te zijn / om uwen eben-naesten te hulpe te komen / die in sulcken noot gestelt is ; aengesien dat onsen Salighmaker seght : dat het hem al gedaen wort / 't gene men aen sijnen ebennaesten doet / gelijckerwijs dat hy dit in den dagh des oordeels vooz de geheele werelt openbaerlijck sal verklaren.

Matt. 25.

Gebedt

Gebedt om eenen yver der zielen te verkrijgen.

O Christe Iesu, Verlosser des werelts, die ons met u dierbaer bloedt verlost hebt, ende hebt uwe kostelijcke ziele voor ons tot in der doot toe te pande gestelt; worpt toch uwe oogen op ons; want de helle heeft ha- Isaïæ 5.
ren muyl open gedaen sonder eenigh eynde, ende ruym Matt. 7.
is geworden den wech die daer leyt ter verdoemenisse, ende veel zijnder die door desen ingaen: maer engh is den wegh die ten leven leyt, ende luttel zijnder die dien vinden. Hierom faelgeren mijn oogen door de tranen, ende mijn binnenste is heel ontstelt, mijn herte is uytgestort op de aerde; want onse vyanden zijn geworden in 't Thren. 2.
hoofst, onse vyanden sijn rijck geworden om de menich- Thren. 1.
te van hare sonden, ende de Princen uwes volcks, die haer hadden moeten als eenen muer tot beschermenisse voor u huys stellen, dese sijn wech-gegaen sonder sterckheyt. Is 't sake datter eenigh tijdelijck gewin te verwachten is, men reyft ende rotst de geheele werelt door; maer daer gaen ontallijcke zielen verloren, ende daer en is niemant die 't overdenckt in sijn herte. Wie sal mijnen hoofde water geven, ende mijnen oogen eene fonteyne der wateren, ende ick sal beweenen dagh ende nacht de gedoodden mijns volcks? maer des Heeren 't Berlies
der zielen
is te be-
klagen.
Isaïæ 57.
Jerem. 9.
bermhertigheyt heeft gedaen dat wy niet heel verdaen en zijn; want sijne bermhertigheden en hebben niet gefaelgeert. Den Heere en sal in der eeuwigheyt niet verstoeten. Want heeft hy verworpen, soo sal hy oock ontfermen, naer de menighvuldigheyt sijnder bermhertigheden. Want ghy hebt in der waerheyt, o aldersoetsten Iesu onse weedommen geleden, ende met uwe stramen hebt ghy onse qualen genesen. Weest gedachtigh dat ghy gestaen hebt, ende tot noch toe staet in de tegenwoordigheyt van uwen hemelschen Vader, om ons een goet woort te verleenen: opent doch de oogen der verblinden, op dat sy u mogen kennen ende beminnen; doet open de ooren der dooven, op datse uwe stemme aenhooren, o Vader onser zielen, weest onser aller genadigh; want daer en is geen anderen die ons beschermme, oft onsen middelaer zy, dan ghy onsen Heere onsen Godt, Amen.

Practijcke om den yver der zielen te oeffenen.

Sticht u
wen nae-
sten doo-
goet exem-
pel / ten 2.
doo- God-
bzuchtighe
propooste,

TEn eersten moetmen synen eben-naesten goet exempel geben / ende sozghbuldelijck onderhouden 't ghene aengaet de sichtighe van synen eben-naesten. Maer dit moeten booz al de geestelijcke ende religieuse personen doen / op dat de menschen moghen hare goede wercken sien / ende glorificeren den Vader die in de hemelen is.

Ten tweeden / booztg-bzenghen cenighe Godtbzuchtige t'samen-sprekinghen / ende beletten onnutten klap / die de goede manieren plachten te bederven / schouwen ende beletten oock oneerlijcke ofte lichtbeerdige lfedekens.

Ten derden / niemandt in syn huys-gezin ontfangen om te dienen / 't en zy datse beloben alle maenden te biechten ende te communiceren. Het selve mach dienen in arbeyders te hueren / in aennemen van soldaten / &c.

Ten vierdē / lichamelicke weldadē daer toe schikken / dat ghy van den selven pet geestelijck wederom krijgt. Aldus heeft den Sinte Ignatius (genoodet wesende om te spelen een spel / in het welck hy niet erbaren en was) hem met dese conditie tot het spel begeben / dat den verlieser eenige dagen soude moeten leven naer het gebiedt des genes die gewonnen soude hebben : dus heeft hy desen mensch die verloren hadde opgeleydt de geestelijcke oeffeninghen oft meditatieen diemen ghebzuyckit om syn leven te bekeeren : ende dooz desen middel heeft hy hem op eenen goeden weg gebzacht. Aldus hebbe ick op somighe plaetsen gesien datmen niet eer d'aelmoessen uyt en deylde / booz dat de ontfangers oft armen de Christelijcke leeringhe gehoozt hadden. Op ander plaetsen dat die van de Broederschap van onselieve Vrouwe elck in 't besonder eenen armen kose aenden welcken sy een aelmoesse uytdeylden / naer dat sy het H. Sacrament des Outaers genut hadden.

Ten vijfden / de siecken / de bedzuchte menschen / de gebangenen / ende die in de gast-huysen zijn / besoecken / ende haer de Godtbzuchtighepdt aenprijfen.

Wijssbaer
ghebruyck
van den
S. Ignatius,

Besoeckt
de bedrucken
te ende
siecken,

sen. Want men nimmermeer gereeder en is/om de salige bermaninghet'aenhooren/ dan als men in tegenspoet is/ ende oock als men metter daedt geholpen wordt. Nocht men moet sy selven niet laten voorsztaen/ dat dit een Christen-mensch die rijck is niet en betaemt; want wy weten/ dat in den dagh des oordeels ons/ om so te spreken/ alleen te staen sal komen 't gene wy den armen gedaen sullen hebben.

Ten seften/ geestelijche boeckshens/ beeldekens/ ende roosen-hoepkens upt deplen: de rijcken zijn wel in andere dingen upt-gestozt ende mildt/ maer hier in onachtsaem.

Ten sebensten/ de Christelijche leeringe/ ghelijck Verboz-
boven ghesepdt is/ verbozderen/ ende desghelijcken dert naer
de scholen/ ende Godtbzuchtighe hupsen van wee- u herma-
sen ende weduwen/ ende in de selve meerdere sorghe gē de Chris-
bzaghen van de Godtbzuchtighepdt/ ende het gene telijche lees-
dat de ziele/ dan dat het lichaem aengaet. ringhe.

Ten achtsten/dese onderhouden die de bekeeringe der zielen beherten/ want die eenen propheet ontfangt/ in den naem van eenen propheet/ die sal den looneens propheet's ontfangen. Dus heeft den S. Faberius de Koninginne van Portugael gheraden dat se het geldt/ 't welck haer ghegeven wierdt voorsz muplen ende pantoffelen/ toe soude willen epgenen aen de bekeeringhe der zielen; Ende aldus geschiet het dickwijls/ dat soodanighe die niet en prediken/ noch en leeren/ oft die de Christelijche leeringe dooz haer selven niet en konnen voorts leeren/dooz eenen anderen dickwijls veel profijtelijcker doen. En gelijckerwijs dat pemant/ die eenen geuschen Predikant onderhouden/ en geben soude/ al wat tot zynen behoebedient/ soude schuldig wese van dien Godslasteringhe/ en het verlies der zielen/ dat hier naer soude volgen; alsoo/ is het oock waerachtig/ dat het den genen die contrarie doen contrarie gebeuren sal.

Ten negensten/ is't by al-dien dat pemant van Godt gestelt is/ om eene gemeynte te regeeren/ om Magistraten te stellen/ soldaten te vergaderen/ &c. Zijt ghy in
dat die voorsz eerst in sy selven/ ende daer naer oock in officie/
eenen anderē sorge bzage voorsz de Godtbzuchtighepdt. voorz al be-
neersticht
de Godta-
bzuchtighe-
pdt.

Want het is kennelijck dat hem een peggelijck terstont boeght naer de goede / oft quade manieren der gener die in Overhept gestelt zijn. Want al is 't dat ter selden yemandt soo boos ende goddeloos gebonden wordt / die het volck / oft sijne ondersaten tot ongoddelijckheyt vermaent / oft dwingen wilt / en door woorden oft wercken daer toe verwecken; 't is nochtang nootsakelijck oock alle verargeringhen en alle openbare sonden wech te nemen. Want is 't sake dat het waerachtig is / dat d'exempelen trecken / ende de woorden bewegen; soo moeten wy ernstelick by onselven overleggen / hoe grouwelijcke sonde dat 'et is / eenen anderen tot bal te brengen. Ende hierom is 't / dat de Schrijtuere seght: Den kleynen wort vermertigheyt verleent / maer de machtige sullen machtelijck pijn lijden: Aengesiën dat wy dickwijls sien / datse niet altyt een ander in Godbzuchtigheyt te boven en gaen / die boven andere in eere verheben zijn.

Ten thiensten / 't gene dat gesept is van de Overheyt / ende hare verkiefinge / dient so veel te meer in den krijgh / 't zy datter gesproken wort vande Weltheeren / 't zy vande soldaten. Want dat by de vyzheyt ende onghेbondenheyt van leben die daer onder de soldaten placht te wesen / noch oock komt het quaet exempel / van haren Welterheer; so en kan het anders niet gheschieden / oft de Godtbzuchtigheyt moet gentsch en geheel te niet gaen. En overmits / dat alle heerschappye is in de handen Gods / en dat hy dit geeft den genen die hy wilt / ende van hem alleen de victorie te verwachten is; soo blijkt klaerlijck genoegh / dat de sonde van den Capiteyn / oft sijne deugt / grootelick hier toe helpt. Want is 't sake dat ter oorsake van eene sonde alleen van Achan / den leger van de Israëlieten verslagen is geweest; wat salder te verwachten wesen / is 't by aldien dat den Capiteyn / met die berpe / rooberpe / kerkschendinge / onkupscheyt / en hooverdigheyt / de gramschap ende toornigheyt van God almachtig over sy selvé / en over de sijne is verwekende? De kinderē van Israëel waren te velde getrocken om 't geslacht van Benjamin te straffe; maer overmits datse te seer stonde op hare

Sap. 6.

Dan. 4.

Iosue 7.
De sonden
der Welter-
bersten en
de soldatē
heletten
dickwijls
de victo-
rie / ende
zijn oor-
sake van de
nederlage.
Iudic. 20.

hare krachten en menigten van volck/ zijn tot twee reysen toe verdzeben/en ver slagen geweest. Wat sal der geschieden / als de soldaten niet alleen te seer en staen op hare eyghene byzomigheyt / maer oock alle boossheden en schelmerpen toeghe daen zijn? Doozwaer / ick soude geerne de Obersten van den leg her willen byagen/ oft sy haer late boozstaen/dat sy van Godt meer dooz goddeloose soldaten/de victorie/ en oberhant van hare byanden verwachten / dan dooz goede en Godtbzuchtige? Is 't sake datse my booz antwoozde geven/dooz goede;so moeten sy alle neer stigheyt doen/datse sodanige upkiezen / ende sulche soldaten allenghskens maken. Want als dese haer selven verhoobeerdigen dooz hare victorien / en het rijk der goddeloosheyt dagelijcx verbyeyden;meynt ghy oock niet / dat Godt lichtelijck toelaet dat alle ketterpe / ende boose manieren herwaerts ende derwaerts haer sullen verbyeyden? Ghy acht grootelijcx in eenē soldaet de byzomigheyt des lichaems; waerom niet meer eene goede ziele? Ghy en begeert niet den genen die slap ende krank van lichaem is;ende waerom is 't/ dat gy aenbeert den genē die eene boose en quade ziele heeft/en die tegen Godt sijt? Laet ghy u boozstaen/ dat den genē die booz sy selven niet nut en is / eene gemeynte pzoofijtig sal wesen? Of dat hy u getrou sal wesen / die Gode niet getrou en is? Meynt ghy/ het quaet dooz quaet/ het byer dooz het byer upt te blusschen/ de Godbzuchtigheyt dooz de boossheydt te verbyeyden;het rijk van de deught/dooz hare tegen-partpe; Godts vriendtschap/ dooz sijne byanden; sijne eere te verboozderen dooz de gene die hem crupcen / en die de tempels haerder zielen/ende desgelijcken van andere schenden en onteeren? Den Koninck van Juda is in de H. Schrif ture verwonnen geweest / om dat hy sijnen leg her met de goddeloose vermengelt hadde; wat meynt gy dat hem soude overgekomen hebben/hadde hy sijnen leger van sulche boose menschen by een vergadert? Ic late staen / dat de soldaten die goet van conscientie zijn/ mede oock sterck en byoom zijn/ende dat Godt hier en boben met haer becht; en dat dese die so qua-

Den sol daet die booz sy sel ben niet en dooght/ en is oock niet my booz desse publijcke.

3.Reg. 22.

God becht met de Godt bzuchtige soldaten.

lijck

lijck bedacht zijn/dat sy Godt/ende sijn gebodt ver-
acht hebben / noch vooz haer selben / noch vooz het
gemeyn goet; maer vooz den dupbel van der hellen/
den welcken sy dienen/ oozloge voeren. Dus beho-
ren de Delt-heeren t'oberlegghen / wat ampt datse
bedienen / ende wat gelegentheden datse hebben om
haren pber te beoeffenen / ende datse oversulckig de-
selve op sijnen tijdt te werck moeten stellen; op dat
d'ongoddelijckhepdt / niet breeder heerschappye en
hebbe/dan de Godtbzuchtigheyt: ende datse weten/
dat luttel goede menschen veel quaden te boben
gaen in de gratie / en goede jonste by Godt almach-
tighe. d'Exempelen hier af/ en gebzeien ons niet: en
wie sal hier aen twijffelen? dan den genen/ die soude
derren segghen / dat Godt almachtigh / het quaedt
niet en straft/ noch het goet niet en vergeldt?

Schiet-Gebedekens.

- Psal. 21. **M**Aer ghy Heere, en vervremt uwe hulpe niet verre
van my, tot mijnder helpen, siet toe.
Ibid. Godt verlost mijne ziele van den sweerde, ende mijne
ziele uyt de macht mijnder vyanden.
Psal. 88. Hoe lange Heere, sult ghy tot den eynde u afkeeren, hoe
langh sal uwe gramschap, alseen vyer seer ontfteken
worden?
Psal. 34. Heere wanneer sult ghy 't aensien? Stelt wederom mij-
ne ziele van hunne quaet-willigheyt, ende van den
leeuwen mijne eenige.

HET XI. CAPITTEL.

Van de oeffeninghen daer sy toe verweckt worden die
eenighen voortganck doen, waer af het eerste is, de
mortificatie oft verstervinge.

Wat dat
mortificas-
tie is.

MEn soude by nae eenen grouwel hebben / alleen
aenhoorende desen naem / gelijk oock als men
spreekt van billen/ende branden: maer als dese din-
gen ingesien worden / als eene medecijne/ ghelijckse
waerachtelijck zijn / alsdan sullense aenghenamer
wesen. Want dese mortificatie/ anders niet en is /
dan sodanige oeffeninge waer dooz met Gods gra-
tie het ghene in ons krank is / ghesont ghemaecht
wort;

wozt; 't gene liromen slim is/ recht wozt; dat doncker was/ klaer wozt; 't gene in den wegh der deugden bitter was/ soet/ ende genoeghlyck wozt. Ten laetsten/ waer dooz de genepghelyckheden der ziele endes lichaems/ die dooz haer gewelt deselbe / naer de erfsonde beroeren ende ontstellen/ dooz de rechte redene in bedwanch gehouden worden / en waer dooz den mensch voldoet dooz de sonden / verwint sijne behoringhe / sticht sijnen eben-naesten / maecht dat sijnen ghebeden krachtigh zijn / ende komt ten laetsten tot sijnen eersten bzedde/ ende onnoosclheyt.

Deze versterbinge is tweederley; d'eene uytwendigh/ ende lichamelijck/ d'andere inwendigh/ ende gheestelijck. d'Uytwendighe is / dooz dewelcke het lichaem met bastenen andere straffigheden getemt wozt / ende de vijf sinnen naer de rechte redene geschickt worden: waer af den H. Apostel Paulus spreekt: *Ich kastijde mijn lichaem / ende brenghe dat onder het bedwanch/ op dat ich by abontueren / als ich den anderen gepredickt hebbe/ selve niet verworpen en worde. De geestelijcke versterbinge is / dooz dewelcke de genepghelyckheden des herten / ende der zielen gebroken worden.*

Welcke hare be-
deplinge
is.

I. Cor. 9.

Ende al is 't saecke dat het Gebedt seer gepresen wozt/ dooz de gene die van geestelijcke saken schrijben/ ende als d'eerste deught genoemd wozt/ nochtang en is de versterbinghe niet min nootsakelijck/ ende en wozt van deselbe niet min gepresen. Soo dat den Apostel segt: *Want is't dat ghy na 't bleesch leeft/ so sult ghy sterben/ maer is 't dat ghy dooz den geest de wercken des bleeschs doodt / so sult ghy leven: want die Christus toebehooren/ die hebben hun bleesch gecrupst met de gebreke/ en quade lusten. En gelijkertwijs dat de versterbinge den oprechten weg is/ om tot het Gebed te geraken/ also en leyt het Gebed den mensch niet alleen tot de versterbinge/ maer dwinght den selven derwaerts en maecht het selve smakelijck. Dus klimt op met de Bzupt tot de berg van moztificatie/ te weten/ tot moztificatie/ en den heubel des wieroochs; leghet af den ouden mensch/ ende trekt aen den nieuwen mensch/ die na God geschapē is:*

Hoe noots-
sakelijck
dat de ver-
sterbinge
is.

Rom. 8.

Gal. 5.

Cant. 4.

Ephes. 4.

is: ende gelijck de serpentē hare oude bellen tusschen eenige steenrotsen afstroopen/also behoorden wy onse oude manieren af te leggen/ en dat bypwilliglick. So nochtans/ dat/ als ons eenige versterbinge/ van eenen anderen aengedaen woort/ wy dat dan als van de hant Godts nemen/ met sulcken herte/ als wy de medecijne ontfanghen upt de handen van den Doctor/ ende eenige hulpe ende bystant soudē aenbeelden van eenen getrouwen vriendt.

Wat dat wy aldermeest behooren te versterken.
D'eygen liefde.

Wy moeten booz al in ons sterben d'eygen liefde/ dat is/ het gene/ waer dooz wy al te seer ons eyghen bact en gemack in alles soecken: dese eygene liefde/ kan ook booz haer boozwozpsel hebben/ yet dat geestelijck is/ booz so veel als dese dingen eenig pzoijt/ oft genoechte in haer begrijpen; ende dese en is dickwijls niet min schadelick/ als eenige de welcke haer bekommert niet 't gene dat der sinnen vermakelijck is/ gelijck soude mogen wesen/ eere/ rijckdommē/ en andere dusdanige tijdelijcke goederen. Want aengesien dat onse volmaecktheit hier in gelegen is/ dat wy in alles den Goddelijcken wille volgen: dieshalven/ is 't sake dat yemant dooz dese eygene liefde/ in het gene dat de ghelijchozsaemheydt aengaet/ wederspannigh is/ ende al te seer verballen is op sijne oefeningen/ oft al te seer is van sijn eygen verstant/ desen en hindert sy selven niet min/ dan den eersten.

D'uytwerckinge van dese liefde.
2. Tim. 3.

D'uytwerckingen van dese eygene liefde worden verhaelt van den Apostel Paulus: In de laetste dagen/ segt hy/ sullen daer menschen zijn hen selven liefhebbende/ gierige/ hooghmoedighe/ hooberdige/ lasteraers/ den ouderen ongehozsaem/ ondankbarige boose wercken doende/ sonder bewegelijckheyt/ onbzedelijck/ beschuldigers/ onkupsche/ wzeet/ sonder goedertierenheyt/ verraders/ krijgelaers/ opgeblasene/ ende liefhebbers der wellusten/ meer dan Gods. Andere tekenē van dese eygene liefde zijn/ een beschaemte/ ter oorzake van sijne natuerlicke gebreken; hoewel men om geene andere oorzaecke beschaemt en behoort te wesen/ dan om dat men Godt almachtigh vergramt heeft: maer eyghene liefde doet schamen dat men van slechte afkomstē is/ ende men

men wil zijne gebreken onschuldigen/ handelen van dingen daer onse eere aenkleeft; van een ander verfmadelijck/ van sp selven eerlijck en hoogelijck geboelen en fpzeken; alleenlijck trachten naer al wat hoog en verheben is/ en dat ons doet groot achten; alleen forghbuldigh fijn om sp selven te wederhouden/ in dingen die in 't openbaer gheschieden/ en niet in het gene dat heymelijck ghebeurt; tijdelijcke saken be-
neerftigen/ eeuwige beronachtsamen; eerlijck onthaelt wesen/ zijne Godbzuchtighe wercken achterlaten/ ter oorzaken van het bonnisse der menschen/ &c.

De reme-
dien hier
tegen die-
nende.

Het gene dat men hier-en-tegen kan gebreken/ soude mogen wesen/ d' eere schouwen/ zijne gebreken discretelijck openbaren/ sp selven geensins ontschuldighen/ van sp selven/ oft van yet dat ons aengaet sonder noodt nimmermeer fpzeken; in het gene dat het lichaem aengaet/ niet begheeren dat onnoodigh is/ oft dat alleen tot eenige welluste dient/ maer alleen noodtsakelijcke dingen/ ende (voor soo veel als 't ons aengaet) wenschen hier in gheene ghenoechte te voelen. Ten laetsten/ eenen alder-besten middel is 't/ alle sijne wercken doen met eene supbere ende oprechte meyninge/ 't zy dadelijcke/ 't zy krachtelijcke/ de welcke spruyt upt de ghene die te boozen ghedaen is gheweest; niet ten opsichte van ons eppen baet/ maer om dat Godt sulcks begheert/ ende tot profijt van onsen ebennaesten/ &c.

Een ander ghebreck moeten wy door de verster-
binge overwinnen/ te weten/ onsen eppen wille/ een seer schadelijcke melaetscheit onser zielen/ dewelcke desgelijcken de goede wercken schepndt en bederft. Waerom/ seiden de Joden/ hebben wy gebast/ ende ghy en hebt niet aensien; wy hebben onse zielen verootmoedicht/ ende ghy en hebt niet geweten? Ende den Heere heeft geantwoort: Siet in den dach uwes bastens wordt uw wille gebonden.

Men moet
desgelijcken
versterken
sijnen ew-
gen wille.
Isaia 58.

Den eppen wille is/ die ons niet ghemeyn en is met Godt/ ende de menschen; maer die ons alleen eppen is: als wy 't gene wy begeeren/ niet en doen ter eeren Godts/ noch tot profijt van onsen eben-naesten/ maer ten opsichte van ons selven; niet voor ons nemende

Wat het is
d' eppen
wille.

nemende hier door Gode te behagen/ende eenen anderen te bate te komen / maer alleenlijck te voldoen aen de genepgelijckheden ons gemoets.

Watse
hoort
brenght.

Hier upt komen en spruyten verscheyden andere fauten; want ghelijckerwijs den H. Augustinus be-
toont/ alle sonden nemen hier upt haren oorspronck.
Want die eene slabe van sijne eygen wille is/ is me-
de nieuwigierigh/ ongestadigh/twistigh/qualijck kon-
nende verdragen onderwesen en onder-recht te wo-
den / vol ontschuldighen / ende de selve alijt aen de
hant hebbende/van sijn eygen goetduncken/en geer-
ne sijnen eygen wille doende / niet willende staen on-
der eens anders bebel/ in dinghen die de ghemeynce
aengaen/ traegh ende onachtsaem zijn/in eygen ge-
mack neerstigh ende sozghbuldigh.

Middelen
ende reme-
dien hier
tegen.

De middelē en remedien hier en tegen/ mogē we-
sen: Ten eerste alle nieuwigierigheyt bryedelen/oefte-
nen hem in de gestadigheyt; en om in een woort al te
begrijpen / de boozseyde fouten/met 't gene dat daer
tegen is/verbeterē/en eens anders wille geerne vol-
gen/al en is 't onsen oversten niet. Dit geeft ons ge-
noeg te kennen den Apostel als hy segt: Weest onder-
danigh alle creaturen om God. Want dit den eygen
wille doot / en verdrijft de begeerte van prijs en lof /
welck een quaet gebroetsel van den eygen wille is.

1. Pet. 2.

Men moet
oock door
den de be-
geerten
van eer-
gierigheyt.
Ioan. 5.

Dus moetmen ten derden uproepen de begeerte
van eergierigheyt/welck is een groot fenijn in het
geestelijck leven/ want hier door ons gheloobe oock
dickwijls komt te wanckelen. Hoe mooght ghy ge-
looben/segd de Waerheyt/die glorie van malkande-
ren ontfangt? Want daer en is geene sonde die haer
boozder verbreyt heeft/en noch hedensdaeghs booz-
der uptstreckt van eergierigheyt: want ten opsichte
van eere/ ende om groot gheacht te worden/ doen de
menschen meestendeel hare wercken / ende oock de
heydenen en hebben geen ander eynde: want de we-
tenschap/ eere/ rijckdommen/ schoonheyt/oberdaet
in kleederen / 't en zy datmen hier in gheprezen ende
gesien wordt/ en sijn niet seer geacht.

Dat re-
medien
hier tegen
zijn.

Men moet dan by sp selben sluyten/datmen geene
eere aenbeerden en sal / 't en zy sake dat dese ons op-
ge-

geleydt woꝝdt van den geuen die ons kan gebieden/
 oft dat sulchs goet gebonden woꝝdt van onsen gee-
 stelijcken Vader : maer dat men nochtans sijn herte
 daer op noyt en sal laten rusten. Men moet somwij-
 len eenigen eerlijcken staet ende ampt aenbeerden/
 te weten/ als de gehoꝝrsaemheꝝdt sulchs soude ber-
 eyschen/ oft den noot ende het pꝛofijt onser zielen/ oft
 den booztganch van onsen eben-naesten/ oft wel de
 verberꝝpdinge van de glorie Gods. Want gelijcker-
 wijs als men van de rijckdommen oꝝrdeelt/ so moet-
 men oock van de eere vommissen. Dus is 't hy al-
 dien/ dat de rijckdommen ende eere overbloedigh
 zijn/ soo en wilt u herte daer op niet stellen : Ja dat
 meer is/ geeft ende biedt een ander geerne het eer-
 lijckste/ 't zy in officien ende ampten/ eerlijcke tijte-
 len/ de weerdighste plaetse/ ende dat gewillighlijck/
 om hier in onsen Salighmaecker gelijck te mogen
 wesen : kiest ootmoedige ende verwoꝝpen saken/ be-
 deelt uwe deughden soo veel als 't mogelijk is; be-
 geeft u geerne tot soodanige ampten ende officien/
 waer af andere den naem hebben als oft syse gedaen
 hadden/ ende en spꝛeeckt van uwe saken niet. d' Oꝝ-
 saken die ons moeten verwecken om alle eere ende
 grootachtinge te schouwen/ zijn onse kranckheꝝdt/
 ende het perijckel van lichtelijck in eenige pꝛdelheꝝt
 te ballen. Want is 't sake dat pꝛemandt d'eere die hy
 noch niet bekomen en heeft/ al te heftigh begeert/
 hoe sal hy konnen met der herten kloeckelijck ver-
 smaden/ dese daer hy nu toe gekomen is ? Is 't dat
 hy een gemeyn officie bedienende/ hem in ootmoe-
 digheꝝt tegen den windt van pꝛdelheꝝdt niet en kan
 wederhouden/ hoe sal hy dit konnen uptrechten/ nu
 verheben zijnde/ ende op eene hooge plaetse gestelt ?
 Hierom segt seer wel den H. Bernardus/ datter lut-
 tel gebonden worden/ die oberheꝝt ende gebiet ober-
 een ander hebben/ met hare eyghen bate ende booz-
 deel; ende noch luttelder die het selve doen met oot-
 moedigheꝝt: Ja dat meer is/ den H. Gregorius der-
 ret wel stoutelijck seggen/ dat het onmogelijck is/
 dat d'onbolmaeckte d'eere aenbeerden met bꝛuchte
 van haer-lieden ondersaten/ ende dat se haer niet en
 ver-

Psal. 62.

Bern. serm.
2. in Cant.Greg. in 1.
1. Reg.

verheffen. Hierom is 't dat alle Heyligen soo sozgh-
buidelijck alle eere geschouwt hebben / namentlijck
de H. Gregorius / Chrysostomus / Martinus /
Augustinus / Fulgentius / Nicolaus. Leest hier af
P. Arias van 't versterben.

Men moet
sijn eygen
goet duncken
ken versterben.

Het vierde quaet datmen dooz de verstervinghe
moet genesen / is ons eygen goet-duncken / eene op-
rechte laserpe / gelijk den H. Bernardus seght / van
onse ziele. Ende wat is het eygen geboelen ? dit is /
als ghy u vastelijck laet voorsztaen seker ende waer-
achtigh te wesen / het gene dat den Obersten / oft (als
den Obersten sijn gheboelen niet te hemmen en geeft)
't ghene andere wijsse mannen oock vooz sulchs niet
en houden / al en sijn dese uwe Obersten niet. Want
gelijck den H. Basilus seer wel seght: Het is groo-
te hooverdye / sp selven niet te willen onder-geven
als het meeste deel van ander geboelen is. Ende den
H. Bernardus: Kander wel meerder opgeblasent-
hepdt ghebonden worden / dan dat eenen alleen sijn
eyghen goet-duncken stelle vooz het verstant ende
goet-duncken van eene gheheele ghemeynte / als oft
hy alleen den Geest Godts hadde ?

Basil. in
Reg. brev.
9. 123.

Bern. ferm.
2. de refur-
rect.

Remedien.

Om dit dan wel te helpen / soo dient hier toe het
overleggen van onse onwetenthepdt / dewelcke on-
gemeten is ; ende de verscheppenthept van opinien /
ende veelderlep begeerlijckheden / waer dooz de re-
dene verdonckert ende verdupstert woizdt : ende hoe
menighmael hebben wy dooz de erbarenthepdt be-
bonden / dat wy bedrogen hebben geweest ? Ende ge-
lijckerwijs dat dese faute den oorspronck is van alle
quaet ende tweedzacht / soo in de H. Kercke als in
andere gemeynten ende alle vergaderingen ; alsoo is
oock het versaken / ende het oberwinné der selbe / een
seer aengenaem sacrificie ende offerande aen Godt
almachtigh. Dus boeght geerne u goet-duncken
naer den wille ende het goet-duncken van eenen an-
deren / op dat ghy zijt een kindt des vzedes / ende van
Godt uwen alderlieffsten Vader: Kiest eenen geeste-
lijcken vader / dooz wiens voorszichtighepdt ende
wijshepdt ghy u laet leyden ende regeeren: het en is
u nochtans hier dooz niet verboden ootmoedelijck
eengs

d' Ontwe-
tenhepdt
des mens-
ches ber-
epscht den
raedt ende
onderwijs
van een
ander / ende
nament-
lijck van
sijnen
geestelics-
ken vader.

eens anders raedt t'onderbraghen / oock der genen die minder zijn ; jaeweest blijde als ghy van eenen anderen onderrecht wordt : want ghy en weet niet / gelijk den Propheet Job getuyghet / van waer dat ghy eenigh licht ontfangen sult / in 't midden van de duysternissen van soo grooten onwetenschapd.

Meditatie van het verfterven.

DE voorstellinghe der plaetse is, t'aenschouwen Christus onsen Salighmaecker hanghende aen de galghe des kruys / hebbende gheheel sijn lichaem doozwondt ende doozhackelt.

Het 1. point. Bemerkht ten eersten / hoe onsen eersten vader Adam gestelt was / eer hy in sonden viel ; hoe dat het lichaem alsdoen der ziele onderwozpen was / de begeerlijchheden der redene / ende dese alle aen Godt almachtigh : so dat den mensch sonder eenigh beletsel hem begaf tot het aenschouwen van God almachtigh / ende in alles ober een quam / met den wille Godts / &c. Ten tweeden / hoe dat alle dingen dooz de sonde verkeert zijn : ende hoe dat dit niet min en misstaet / dan oft de leden die boven behoorden te staen / beneden waren. Ten derden / is 't hy aldien / dat den mensch nu lebē wilt na de rechte redene te weten / als een mensch ('t welck alleen sijn opperste goet is) ende niet als een beest / soo moet hy sselven uytgaen ende versterben : ende noch veer meer / is 't saecke dat hy wilt leven ghelijck een Christenmensch / oft ghelijck een religieus persoon / ende niet wederom en begeert te keeren tot het wereltsch lebē.

De nature is dooz de sonde beedozben.

Dus bemerkht / dat den mensch dooz de moztificatie / of het versterben herstelt wordt in sijnen eersten staet / aengesit / dat hy hier dooz de reden / de werten / ende Gode onderdanigh ende onderwozpen is : ende daer-en-teghen / de selve schouwende / krank blijft / ende den beesten ghelijck wordt / &c. Hierom / neemt vooz u / dat ghy de rechte redene sozghbuldelijck ende neerstelijck wilt soecken ende omhelsen.

Den mensch mozt dooz het versterben hermaect.

Het 2. point. Bemerkht ten eersten / dat de moztificatie / den wille / het verstant / ende de andere krachten der zielen gheneest / ende volmaect ; soo dat se der

redene onderdanigh zijn/ende dat den ouden mensch
gehrupst sijnde onder 't bedwancht gebrocht wort.
Ten tweeden/dat hy alsoo langh als wy op dese we-
relt reysen / niet volmaecktelijck en konnen ontste-
ken worden dooz eene begeerte van hemelsche saken/
't en zy dat wy neerstigh zijn in 't bedwingen van de
begeerlijkheden des lichaems / oock der gener die
geoorloft / ende nootzakelijck zijn. Ten verden/ dat
dese philosophie / dese wetenschap/ ende dit geluck/
naer het geboelen van alle wijzen / gelegen is in het
versterben van sy selven : want den genen die onge-
storven is/ is geduerighlijck vol droefhepdtg/ ende
wort altijt als eene zee gedreven:maer die sijne qua-
de genegelijckhepdt verstorven heeft/is in eenen ge-
duerigen vrede / ende leyt hier een hemelsch leven/
ende is boven alle vergaenckelijcke dingen : ja en
wort niet verandert/noch dooz boozspoet/noch dooz
tegenspoet. Ten vierden/overlegt de vertroostinghen
der Hepligen ende hare ruste / oock in uptnemende
strangigheyt van leven/ ende geduerige versterbin-
gen. Ten vijften/overdenckt wat begeerlijkheden
dat u alder-moepelijckste vallen / waer dooz ghy
meest soud konnen vermonnen worden / ende neemt
dooz u/ die/ dooz het besonder ondersoek uwer con-
scientie upt te roepen.

Het 3. point. Bepust hoe aengenaem dat aen Godt
is d'offerhande van het versterben sijns selfs : want
hierom heeft Christus onsen Salighmaker/al was
hy glorieus / bedwongen de glorie die upt sijne ziele
komende/'t lichaem overgoten soude hebben / ende
dat op dat hy booz ons de alderbitterste tozmenten/
ende de doot selve soude mogen verdragen ; en hier-
om wort aen dese de verlossinge van 't menschelijck
geslacht toegeschreven. Ten tweeden / sijne salige
Moeder/den H. Jan Baptista/ ende alle de Aposte-
len hebben met menigbuldige tegentheden geoeffent
geweesst/ waer afeenen aldus spreekt : Tot op dese
ure zijn wy oock hungerigh ende dorstigh / ende wy
worden met halsslagen geslagen. En met hoedanige
liefde ende vperigheyt van lijden / hebben de marte-
laers de wzeede tyrannen gepzaemt / op dat sy haer
in

Het ver-
sterben
sijns selfs
is Gode
een aenge-
naeme of-
ferhande.

in fulcker boegen als't haer soude gelieben pijnigen souden! Ten derden/onsen Heere heeft alle Hepligen desen geest van sy selven te versterbē/ook in d'alderminste dingen ingegeven/gelyk het blijktt in den H. Hieronymus en andere: so dat het Gode aengename is den reuck van eene bloeme/eenige sause/spijse/twa- 2.Reg.23.
ter/gelyck David gedaen heeft/te derben/en Gode op te dragen/van oock eenen dooden te verwecken.

Het 4. point. Bemerkht wat eene groote eere dat het ons is/door dese oeffeninge onsen Salichmaker/ Het is eer-
die in sijn leven soo veel voor ons geleden heeft/ naer lich Gode
te volgen:want het is eene groote glorie den Heere te in lijden
volgen/ ende hy heeft een gebodt gegeven / ende ge- naerbola-
sept: Die na my komen wilt/ die verloochene sy sel- gen.
ven/ en neme sijn kruys/ ende volge my naer. Noch Eccl.22.
daer en han geen seckerder teken gegeven worden Matt.16.
van de vrientschap van onsen Salighmaecker/ dan
het kruys te dragen met hem / die onsen Koninck/
onsen Heere/ ende ons hooft is. Aldus/ als David 2.Reg.15.
met bloote voeten uptgegaen is / en isser niemant 2.Reg.11.
gebonden geweest / die hem heeft derren te peerde
stellen. Drius en heeft niet willen in sijn huys gaen/
als Joab/ ende d'Arche Gods woonden onder ten-
ten : ende hoe en saleen Christen mensch hem niet
schamen te strijden onder het kruys/ ende nochtans
van het selve eenen grouwel te hebben? eenen Capi-
teyn ende een hooft te hebben door:want met door-
nen/ende selver genoeghte ende gemack te soeken.

Het 5. point. Bemerkht dat de verstervinge eene De ver-
voldoeninge is voor onse sonden. Alsoo getuygt ons sterbige
de Schysure/dat Achab/David/ende meer andere sijns selfs
aen Godt voldaan hebben. Hierom is't dat den H. dient tot
Gregorius seght: Wy moeten dit neerstelijck gade voldoenin-
staen/dat wy oock arbeydē ons t'onthouden van ee- ge der son-
nige dingen die ons geoorloft zijn/gedachtig wesen- den.
de/dat wy bedreuen hebben 'tgene ongeoorloft was/ 3.Reg.21.
op dat wy in sulcker boegē onsen Heere en Schepper Greg.hom.
souden mogē voldoē. Aldus heeft gedaē de H. Mag- 34.in Euāg.
dalena/en alle de gene die haer tot leetwesen vā hun
boozleden leven begeben hebben. Want sy boozse-
kerlijck wisten / dat God alle sonde straft / oft hier/

Luc.7.

Ione 3.

of hier namaels/ten 3p dat wpsel selber straffen. En aldus geschiedet/gelijck die van Ninibe gebeurt is/ dat wy dooz het hersterben verlost worden soo van alle quaden in dit leven/ als van al het gene dat ons soude mogen overkomen in het toekomende leven.

Gebedt om den geest van sterven te verkrijgen.

Psal. 87.
Matt. 8.

Wie sal my geven, ô alder-goedertierensten Jesu, dat ick u sal mogen volgen? Ick sie dat ghy in het arbeyden zijt van uwe jonckheyt af, ende dat de vossen hollen hebben, ende de vogelen des hemels nesten, maer ghy ô Heere, en hebt niet daer ghy u hoeft op nederleggen mooght. Ende waerom dit? dan op dat ghy my soud leeren door u exempel de wellusten des vleeschs niet te beminnen, maer mijne leden die op der aerden sijn te temmen. En wie en sal door uwe liefde niet getrocken worden, ende door dese alder-soetste stemme: Ick heb u een exempel gegeven, op dat ghy oock so doen soud, gelijck ick u-lieden gedaen hebbe? O soetigheyt! ô genade! o krachtige liefde! Ghy den alder-grootsten wesen- de, zijt den alder-minsten geworden; Waer door is dit geschiet? door de liefde, de welcke hare weerdigheyt niet indachtigh en is, uytgestort is in weldaden, gantsch vol is van jonsten, krachtig om yemant te bewegen. Wat isser geweldiger? de liefde heeft d'overhant over Godt, ende en salse my niet kunnen overwinnē? En sal de liefde van mijnen Godt, mijne eygene liefde niet kunnen uytblussen? Ick wete wel, dat die niet en haet sijnen

Wonder-
lijcke kracht
der liefde.

Luc. 14. Vader ende Moeder, en oock mede sijne ziele, die en kan uwen discipel niet zijn. Wil ick u dan volgen, so moet ik my selven haten, ende mijne ziele verliezen, op dat ickse soude mogen vinden. Och hoe soet sal wesen de vruchte, die ghy ons gebiet te plucken van u heyligh kruys, en by een te vergaderen uyt uwe naervolginge! Ick sal dan gaen tot den bergh van myrrhen, en tot de heuvelen des wierocks, ende door uwe liefde de heylige mortificatie te wercke stellen. Want die u toebehooren die hebben hun vleesch gekruyst, met de gebreken ende quade lusten. Kruyst dan, ô Heere, mijn vleesch, ende besnijt mijn herte, op dat ick mach gerckent worden onder uwe kin-
de-

Godt leert
ons de wel-
lusten des
vleeschs
herwerpē.
Coloss. 3.
Ioan. 13.

Bern. sup.
Cant. ferm.
64.

Luc. 14.

Cant. 4.

Gal. 5.

deren. Ghy en hebt, ô Heere, den naem van Salighmaker niet eer willen aenveerden, dan als ghy besneden hebt geweest: ick en kan oock mijne saligheyt niet bekomen, ten zy dat ick het merck-teken draghe van uwe rechtveerdigheyt, van u geloove, ende van uwe naervolginge, ende door eene oprechte verstervinge onderkent worde van de kinderen deser werelt. Verleent my, ô Heere de gratie, dat ick om uwent wille gevangen ende gespannen zy, ja de doot mach sterven, ende blijde zijn, als ick weerdigh gevonden sal worden om uwen naem eenigh ongelijck te lijden. Geeft my, ô Heere Jesu, dat ick uwe heylige mortificatie geduerighlijk in mijn lichaem mach dragen; want ick vastelijck betrouwe, dat, indien ick u gelijck ben geworden door het sterven, dat ick door uwe bermhertigheyt en ghenade u gelijk sijnde sal verrijfen ter glorie, ende dat door uwe gratie. Amen.

De versterben sijns selfs/ is een merck-teken van de nabolginge Christi.

2. Cor. 4.

Praetijcke om sy selven te versterven.

De eerste/ behalven/ die bobē vermelt zijn/ sal wesen/ met een seker getal/ by exempel van vijfde/ ter eeren van de vijf wonden van onsen Salighmaker/ sijn versterbingen Gode op te dragen/ besondelijck aengaende het gene daermen het besonder ondersoecht sijnder conscientie op doet / ende niet ophouden/ tot dat dit volbrocht is. Want gelijckerwijs David niet opgehouden en heeft / de Philistijnen te verbolgen ter liefde van Michol die hem van Saul tē houwelijcke belooft was/ tot dat hy hondert hoofden van dese sijne vyanden by een vergadert hadde; also op dat onse ziele weerdig mach gebonden worden om van Godt bemint te worden/ moeten wy eenige victorien behalen van onse vyanden / welcke sijn onse quade passien oft begeerlijkheden/ onse eygene liefde/ ende soodanige andere.

Neemt booz u seker getal van versterbingen.

De tweede is/ de selve altemael vereenigen met het lijden van Christus onsen Salighmaecker/ ende die in sulker voegen aen sijne Goddelijcke Majesteit opdragen/ ende dat by maniere van vergeldinge/ ende op dat wy als lidmaten aen ons hooft/ als soldaten aen onsen Capiteyn / ende oprechte kinderen aen onsen Vader gelijck mogen wesen.

Bereenicht uwe versterbingen met het lijden van Christus.

De derde / het is seer pzoofijtig by een te vergadereneene rolle oft catalogue daer in zijn ghetekent alle de ghelegghentheden / die by souden konnen hebben van ons te versterken / is 't by aldien dat by het crups Christi en zijne wonden ober ons begheeren tedraghen.

Oberdenct dat den prijs die naer eenen swaren strijdt volgt lofselijcker is dan die naer eenen lichten strijdt volgt.

De vierde / t'oberdencken / als men in eenigen grooten ende swaren strijdt is / dat men ghestelt is in dese werelddt als op een stellagie ; ende dat by behooren als byzome soldaten te verlanghen naer het ghene dat swaer ende verheben is / en dat het eene loffelijcker ende prijsbaerder saechte is / te moeten bechten met eenen stercken en welgewapenden byand / dan met eenen slechten ende verwozpen fiel.

De vijfde / dickwijls t'oberdencken dat de creature eenen wijn is / den dupbel den schencker / die ons noot om daer af te drincken / en dat in den gront van den kroes verborghen leyt eene slanghe / en den oorspronck van alle quaedt / naer het segghen van den Wijsen-man : En aensiet den wijn niet / als zijne verwe in't glas blinckt : by gaet soetelijcken in / maer ten eynde / sal by bijten als eene slanghe / ende ghelijck den basiliscus sal by zijn venijn uytstorten.

Prov. 23.

Schiet-Gebedkens.

Psal. 30.

D Raecht u vromelijck , ende laet u herte versterckt worden, alle die in den Heere hopet.

Psal. 49.

Offert den Heere dat sacrificie des lofs , ende betaelt den alderhoochsten uwe beloften ; alle die ronts-omme hem giften aenbrenght.

Psal. 2.

Aenveert de leeringhe , op dat den Heere by avonturen niet gram en worde, ende dat ghy niet en vergaet van den rechtveerdighen wech.

Psal. 31.

En wilt niet worden ghelijck een peert oft eenen muyl, de welcke gheen verstandt en hebben.

Psal. 43.

Om u worden wy ghedoodt allen den dach , wy sijn gheacht als slach-schappen.

Prov. 16.

Beter is eenen verduldighen man , dan eenen stercken man , ende die sijns moets Heere is , dan eenen verwinner der steden.

HET XII. CAPITTEL.

Van het versterven der menschelijcker
genegentheden.

Gelijckerwijs dat in het opperste deel van onse
ziele/den oorspronck van alie quæet is den eygen
wille/de eygene liefde/ende het eygen geboelen: des-
gelijcken in het onderste deel der genegentheden/ die
anderz noch goet noch quæet en zijn/ is het beginsel
van alle quæet d'ongestorvenheyt. Ende de beroerten
der zielen worden passien oft genepghelijckheden ge-
noemt/ dooz dien dat den sinnelijcken appetijt oft
lust beroert zijnde dooz de verbeeldinghe van eenigh
goet oft quæet/brenght mede eenige indzuchinge oft
veranderinge in het lichaem. Dese lust is tweeder-
ley/ te weten den begheerenden lust/ ende den gram-
moedigen. Den begeerenden lust/die hem streckt tot
het gene dat enckelijck in hem selven goet oft quæet
is/heeft dese ses ghenepghelijckheden. Ten eersten/
een liefde van het goet dat hem vertoont wert/ upt
dese liefde spruyt een verlangen tot het goet/ so wan-
neer het niet tegenwoordig en is aen den beminner:
ende eene blijdschap als 't hem tegenwoordigh is.
Ten tweeden/ soo wanneer eenigh quaedt hem ver-
toont aen ons gemoet/terstont so spruyt daer in ons
eenen haet van het selve quaedt/ dat naer eenen
schroom des selfs/ indien het niet teghenwoordigh
en is; ende ten laetsten eene droefhepdt ende pijn so
wanneer het den mensch overvalt. Den grammoe-
dighen lust streckt hem tot het goet ende quaedt/
booz so veel als de selve swaer ende moepelijck zijn:
de ghenegentheden van dese zijn vijve. Ten eersten/
eene hope van eenigh goet dat moepelijck is om te
verkrighen. Ten tweeden/ een stoutighepdt teghen
het quæet dat qualijck kan verwonnen worden: Ten
derden/ eene wanhope van het goet/ datmen niet en
kan verkrighen: Ten vierden/ eene breefe van het
quæet datmen niet en kan verwinnen: Ten vijfden/
eene groote gramschap tegen het selve quæet. Dese
gheneghentheden hebben booz haer boozwozpsel oft
wit daer sy toe strecken/ alle dingen die booz de sin-

Wat dat
de gene-
gentheden
zijn.

Waer dat
se gebom-
den wo-
den.

Ses ge-
nepghelijck-
heden van
den bege-
renden lust.

Vijf ghe-
nepghelijck-
heden van
den gram-
moedigen
lust.

Welch het
boozwozps-
sel van dese
genepge-
lijckheden
is.

Remedien
hier tegen.

Gal. 6.

Men
moet de
liefde des
werelts
uoproepē.

Luc. 16.

nen begrepen worden; welcke zijn het goet deser werelt/ oft die geleghen zijn in pzoft/ eere oft genoegte. Dus is 't dat pemandt sijn affectie van verganc-
kelijcke dingen afstreckt en stiert tot hemelsche / desen sal verkrijgen eene heerschapppe ober sijne ghenepgelijkheden; dooz dien dat dese van de voozseyde affectie geheelijck beweeght worden. Want den genen die de tijdelijcke saken niet en bemint/den selben en verlanght daer oock niet naer / noch en verblijt hem niet te seer als hy die besit: wederom/ is 't dat hem yet daerentegen overkomt/ te weten/ eenig quaet / hy en haet dat niet / maer als eenen oprechtien dienaer Chzisti/ omhelst ende bemint het crups/ als het gene dat in der waerhepdt nut ende pzoftelijck/ saligh / eerlijck / ende vol ghenoeghen is: en bliet het selve in geender manieren/maer soecht het; ende en is oock niet onmatelijck bedoeft / maer glorieert met den Apostel in 't crups/ dooz 't welck hem de werelt gecrupst is/ ende hy der werelt. Desghelijcken versmaet hy de goederen deser werelddt / aengesien dat hy sijn betrouwen volkomelijck in de eeuwige goederen gestelt heeft: hy schouwt wel het quaet dat swaer is/ vooz soo veel als de rechte rede ne uytwijst; maer en wort nochtang dooz geene stoutighepdt beroert: hy en wanhoopt oft en bzeest niet/ want hy niet en begeert. Ghy siet dan dat den middel ende remedie van alle sijne genepgelijkheden te verwinnen is / sy selven bloot te maken van alle eygen liefde/ ende alle geschapen dingen/ waer naer de liefde van Godt almachtrigh pleeght te volgen. Besozght dan vooz al / dat de liefde van alle dingen deser werelt in u matigh zy: 't welck geschieden sal / is 't dat ghy dickwijls op hemelsche saken denckt / en pepnst dat alle verganchelicke saken gemenghelt zijn met menighbuldige pynen ende sinerten / ende oversulckis dat het onmoghelijck is / dese nu hier te ghenieten / ende hier naemaels 't gene dat eeuwich is. Ende hierom is 't datter gesepdt wiert aen den rijcken bzeck: Sone weest gedachtigh dat ghy goet ontfanghen hebt in u leven. Dit is ontwijfelijck swaer / besonder in 't beginsel; maer men moet sijn
bleesch/

bleesch/ gelijk onsen Salighmaecker ons gheleert heeft/ crupcen; ende alle genoeghten / die de sinnen souden mogen vermaken (dooz de hope van eeuwighe dingen) versaken: en het sal gebeuren dat het versterben dooz de gewoonte / ons so soet sal ballen/ dat het gheen sterben/ maer een waerachtigh leven sal worden. Bemerckt datter geseydt is/ dat de liefde van tijdelijcke saken / 't zy van eenige welluste/ 't zy van eenigh gemak / d'oorzake is van alle beroerte oft ontsteltenisse: en aengesien dat enen pegelijcken van sijnen lust getrocken woꝝdt / ende gelijk het gebeurt in spijsen ende haren smaech / datse verscheden zijn/ en verschedelijck bevallen; soo moet enen pegelijcken dit neerstelijck gade slaen / ten eersten / wat dat hem aldermeest vermaeckt/ende waer dooz dat hy meest getrocken woꝝdt; op dat hy de verstervinge soude mogē te werck stellen. Ten tweedē/ hier op letten/ dat de welluste/ gelijk eenē pegelijckē kenelick is/ haren inganck in ons neemt/ dooz de deuren onser sinnen; waer in wy aldermeest behooren te waken / op dat wy den byandt in het inkomen souden mogen wederstaen: By exempel/ daer komt pet dooz oogen dat vermakelijck is / ende terstont komt daer ene liefde / ende daer naer eene begeerte of affectie/ soo datmen naderhant grootelijckx moet arbeypden om die te verwinnen: ende waer 't by aldien dat de begheerte / oft dat byer terstont ghebluscht hadde geweest/ oft om een ander ghelijckenisse te gebruycken/ het hooft van dit serpent terstont geplettert hadde geweest / oft hadde den byant buyten gesloten geweest / soo soude de ziele in vrede volherdt hebben: maer aenghesien dat het niet en kan gheschieden/ als wy niet de menschen handelen/ besonderlijck is 't by aldien dat de deuren niet wel gesloten ende bewaert en woꝝden / oft den byandt sluypt samtwijlen onboozsiens in; soo houdt goede wacht / ende bespiedt oft hy oock vriendt is; aensiet den mooyt-priem/ waer mede hy u/ gelijk Joab Amasam gedaen heeft/ soeckt te vermooꝝden: aenschout ulwen byandt / die u bedecktelijck onder het decksel van eenighe creature soeckt te dooꝝschieten. Ende aldus

De welluste komt in dooz de deuren onser sinnen/ ende daerom beslet haer het inkomen wilt ghy ruste hebben.

aldus sult ghy lichtelijck uwe begeerte versterben / noch ghy en sult niet lichtelijck verleyt worden dooz eenig uytwendig schijnsel / noch hy en sal u niet trecken in de stricken die hy u bereypt heeft: maer is't hy aldien dat ghy dese tijdelijcke sake moet gebuyckē / so sult ghy 't kostelijck van 't slecht onderscheyden / den angel / of het gene dat schadelijck is van den honich; ende en sult niet alleen versterben in het ghene dat u niet geoorloft en is / maer oock in 't gene dat u toegelaten wort. Van daer is een groot verschil tusschen den rechtbeerdigen ende den goddeloosen / in 't gebuyck van de selve sake; den eersten geniet de sake matelijck / ende met eenige pijn ende moepelijckheyt / ende heeft altijts sijn oogen geslagen op 't gene dat eeuwigh is: den tweeden wort gedreven als een onredelijcke creatuere in alle saken / ende hy heeft een walge van hemelsche saken. Als in sulcker boegen pemandt de ongeregelde liefde tot de creaturen wederstaen heeft / ende boozsichtiger ghelworden is dooz de perijckelen daer hy sp selven in ghebonden heeft; machinen somwijlen dit wederom overdencken / ende sp selven booz oogen stellen / en naderhant wederom het quaet van hem keeren. En al is't dat desen strijt tegen de gedachten nū is / waer dooz pemandt hem gereet maecht tot den aenkomenden strijdt / overdenckende 't gene datter gepassert is; overmits dat hier dooz in de ziele geplant wort een gestadigheyt van de deught; het is nochtans veel nutter ende profijtelijcker sp selven hier in te oefnen / als de gelegentheyt aen de handt is / oft als men bypwillighlijck soeket de gelegentheyt van eenigh ongelijck van versmaetheyt / honger / ongemack oft om sijnen smaek te versterben / ende van eenige andere begeerlijckheyt / &c. Maer het ghene datter gesepdt is van sijne gedachten te verhalen / en is in geender manieren te verstaen van oneerliche ghedachten / oft eenigen grooten haet / oft sodanige geweldige begeerten des gemoets: want hier in de alderbeste victorie is / de blucht te nemen / oft sijne gedachten af te keeren / ende al wat dat daer eenighsing toe strecht.

Doemen
regen sijne
gedachten
strijden
moet,

De beste
victorie is
ver de on-
eerlijke
gedachten
is / de
blucht te
nemen.

De pꝛactijcke dan van sijne quade genepgelyckheden te versterben is: Ten eersten / dickwijls t'overdencken hemelsche saecken / sijn herte afstrecken van alle welluste / ende al wat de sinnen mede gaet / als wesende dingen die den mensch niet en betamen. Waer toe sullen mogen dienen meditatieën vande seiven hooft-sonden.

Ten tweeden / sekere bemerckingen en exempelen aen de hant hebbē / waer mede men sy selven (hier by voegende 't gebedt) soude konnen behelpen / als d'occafie sulcx verespchte / en waer dooz wy ons gemoet / als 't begint te wanckelen / soudē mogen bevestigen.

Ten derden / als het so gelegen is / ten eersten sijn begeerte een weynigh wederhouden / ende ondersoekken / oft het oock goet is / oft profytelyck dat ons boozgehouden wort. Wie isser die booz eenen wijsen gerekent wort / die in dupsternisse wesende / synen boet oft hant lichtbeerdelyck te verre sal upsteken / besonderlyck als hy weet datter dooznen / duplighedyt ende perijckelen sijn van besmet te worden?

Ten vierden / de hulpe Godts aengeropen hebbende / dooz Godts liefde / ende upt eenen haet van ons epghen selven / verwecken eenighe contrarie deugden; maer is't by aldien dat de sake noetsake-lyck oft profytelyck is / de selve niet eene supbere en oprechte meyninghe aenbeerden / ende niet alleen upt welluste ende genoechte.

Ten vijfden / oberdencken naer de victorie de boozgaende gedachte / ende bestien van waer ons het perijckel overkomen is / oock oft wy / en waer dooz wy gevallen sijn / daer naer boozsichtelyck eenighe repen / in de tegenwoozdigheyt Godts en van sijn hemelsch heyt / (gelijck boven geseyt is) de selve wederstaen; eene oft meer occasien soecken / en niet een seker getal dese Gode op-draghen / en aldus niet de hoofden der Philistijne (dat is niet werken van versterbingen) de liefde Godts verdienē. Maer mē moet vooz al de curieusheyt hzypdelen in't sien / hooren / &c. gelijckwijls dat Guiltelmus Parisiensis wel leert. Want hoe krachtig datse is / blijkt in alle schou-spe-
len / 'tzy datse droebig sijn / 'tzy blijde / waer dooz hoe groo-

De pꝛactijcke hier af is / 1. t'oberdencken hemelsche saeken.

2. Het gebedt ende goede bemerckinge.

3. Ondersoecken oft het goet is dat ons boozgehouden wort.

4. Is de sake niet goet verwecken contrarie deughden.

5. Bemerct oft wy gevallen sijn / en dooz wat ooz sake.

'Tis nooz dich dat mē de curieusheyt in't sien / hooren / &c. be-dwinght.

Exempelē
der gener
die de curi-
eushepdt
hebben
bzomelijck
overtwon-
nen.
1. Theſ. 5.

2. Reg. 23.

Luc. 19.

Genes. 21.

grootelijcks dat den mensch getrocken wordt/ leert ons den H. Augustinus met het exempel van Aliphus: want naer dat hy hem eens begeben hadde tot het aenschouwen van dese spelen/ en heeft daer naer van de selve qualijk getrocken konnen worden. Den H. Hugo Bisschop van Lincolnien in Engeland/ en heeft den tijt van vijftig jaren geene vrouwe aengesien/ en den H. Franciscus en kerdender niet eene van aensien. Is't sake dat dese mannen breefsden/ die nochtans gewapent waren met dat pansier des gheloofs/ met den helm der salighepdt/ en bebzijdt met alderley Goddelijcke wapenen/ en sullen wy naentkens niet breefsen/ die den vyant so menigmael overwonnen heeft? Aldus moeten wy ons gehoor oock besnijden van alle fabelen/ onnutten klap/ ende nieuwe tijdingen; so moeten wy den reuck/ en alle andere sinnen/ dooz eenen hepligen haet van ons selven/ en ter liefden Gods versterben. En dat niet alleen in groote/ maer oock in klepne saecken; want het en heeft niet veel te bedieden/ datmen sy selven onthoude/ van het aensien van eenige buyle en onbehoorzijcke saecke; maer het is groot te achten als men 't selve doet in klepne saecken/ en in't gene dat geoorloft is. Aldus heeft David uptgestort en Godde geoffert het water dat hem ghebzocht was upt de cisterne van Bethlehem; want die niet getrou en is in klepne saken/ noch sy selven daer in niet en kan verwinnen/ die en sal het selve oock in groote niet doen. Maer de ziele aldus verstorven zijnde/ blieghe gelijk een dzooge pluyme opwaerts tot den hemel; want anders nat wesende dooz eenige aertſche dompen valt geduriglijk nederwaerts. En daer wort ten laetsten aen de ziele in dese speninge/ eene groote maeltijdt berepdt/ gelijk hier voortijds Abraham ghedaen heeft op den dagh van de speninge van zijnen sone/ 't welck is de gheestelijcke verstervinghe. Want Godt en wordt niet gebonden in het lant der ghener die sachtelijcken en ghemackelijcken leven. Dus op dat het ghene hier af gesept is/ soo veel te dieper soude inogen in ons herte ghepzent worden/ siet ende leeft de naerbolghende meditatie.

D'eerste

D'eerste meditatie van sijne gheneyghelijckheden te versterven.

DE voorstellinge der plaetse sal wesen. *Op* selven te stellen in *Godts* tegenwoordighejdt/ ende hem laten boozstaen/ datmen omringhelt is van boose honden/ oft datmen beelderley wilde dieren in *op* selven geboelt die tegen malkanderen strijden/ ende onse eenige bederbenisse soecken.

Het Ghebede, als hoven.

Het 1. point. *Men*merkt ten eersten dat den mensch om *Gode* te dienen van *Godt* gheschapen is/ ende ontfangen heeft alle sijne leden/ krachten ende gheneyghelijckheden/ op dat hy de selve ter eeren *Godts*/ en naer sijnen *Goddelijcken* wille (want het hem al toebehoort) soude gebzupcken/ 't en *op* saecke dat hy lieber hebbe/ niet alleen in een lidtmaet/ *Ec.* maer oock in gheheel sijn lichaem ghepijnsicht te worden. Dus verfoept u booz-leden leven/ende offert u ende al het ghene dat u aengaet aen *Godt* almachtigh. *Men*merckt ten tweeden/ dat dese gheneyghelijckheden alleen *op* na oorzake zijn van onse eeuwige berdoemenisse/ ende zijn den oorzponck van alle onse sonden/ is 't sake datse niet wel in 't bedwanck ghebruden en worden; ja dat meer is/ oock oorzake zijn van de lichamelijcke siekten/ ende tijdelijcke quaden. Want luttel wordender gebonden/ die de goede ende sachtmoedige menschen tegen vallen. Ten derden/ oberlegt hoe groote beroerten datse mede bzen- gen/ gelijkmen genoegh sal bebinden/ is 't sake datmen alleenlijck dit gade slaet; dat gelijcherwijs de ontsteltenisse der humeuren siekten medebzenght/ ende ten laetsten oock de doot; alsoo doet de beroerte der geneyghelijckheden aen de ziele. Dus verweckt u om dese te verwinnen/ booz soo veel als ghy u leven ende d'ewige salighejdt ter herten neemt.

Het 2. point. *Bemerkt* ten eersten/ hoe soet dat den bze- de ende de gherustighejdt des herten is/ als dese gheneyghelijckheden verwonnen zijn/ ghelijck het blijkt in onsen eersten *Vader Adam*. Die dus gestelt is/ en bzeest niet/ hy en hoopt niet/ hy is in eene

Het geweld der geneyghelijckheden is oorzake van alle siekten der zielen.

Het herte leeft in soeten bze- den na dat de geneyghelijckheden verwonne zijn.

gedue-

geduerige soetigheyt/in cene ruste ende stilte der ziele/ende dickwijls oock des lichaems: het welck alle wijfen soo seer geacht hebben / dat de Heydenen om hier toe te komen/ alle dingen versmaet hebben; ende de menschen noch dagelijcks so grootelijcks achten/datse alle neerstigheyt doen om hier toe te geraeken. Want waer toe is 't dat de menschen haer lichaem met spijsse begeeren te verbulen/ hare begeerten ende eergierigheyt/ende andere lusten soecken te holdoen/haer verstant soecken te versaden met curieuse ende nieuwighe dingen / 't en zy/ op datse souden mogen seggen aen hare ziele: Hout hier op. maer al te vergeefs / aengesien dat de ziele hier mede niet versaet oft verbult en kan worden / al waer 't oock dat sy dese al bekomen hadde/ebenwel moeten sy weten datter niet gebonden en wort/ dat sy seckerlijck ende vastelijck konnen besitten / gebuycken/oft genieten: ende datter alsoo groote breefe in het herte van den mensch gebonden wort/ als de begeerte ende liefde groot is/ met de welcke hy dese dingen verbolght. Ten tweeden/bemerckt datter gheenen soo wreeden vyant oft beul en kan gebonden worden/die u so gestadelijck kan pijnigen/als dese genepgelijckheden die van binnen zijn: ja dat meer is/den dubbel en kan u nergens in beschadigen/'t en zy dat hy dese tot sinen dienst gebuycke. Ten derden / bemerckt dat den mensch gheschapen is / op dat hy over alle geschapen dingen heerschappye soude hebben / ende dat sinen lust hem onderwozen soude zijn; maer dooz dese ghenepghelijckheden wordet den mensch selve oock d'alderflechtste saecken onderwozen / is 't hy aldien / dat hy dese niet en bemint nae den wille Godts. Hierom verwoyt eenen mensch/ die in sulcher boeghen ghestelt is/ den vrede sijnder ziele / d'eeuwighe glorie / ende al dat goet is / om tot sijne ghenepghelijckheyt te gheraken; ende is 't dat hy ghebzaeght wordet / waerom dat hy dus uyt sinigh is / sy selven dus quelt? sal u dooz antwoorde gheben/dat het ghene hy verbolght/hem niet toe en laet anders te doen/dat hy daer aen onderdanigh is ende anders niet doen en kan; hy moet hier toe komen.

Den dubbel bebercht ons dooz onse ghenepgelijckheden.
Gen. 4.

men. Ende dickwijls gebeurt het / dat het eene verwozpen faecke is daer hy naer staet/waer af/is 't by aldien dat hy belet worde/ oft dooz ghewelt/oft dooz ghebodt/ oft dooz eenige wet/hy geeft sy selven in de handen van den vyant/hy murmurereert/en alle goede dingen vergetende/lept een ellendig leven/die anders hadde connen gelukkig wesen hadde hy gewilt. O ongeluckigen ende alder-verwozpensten mensch/die sy selven so beel beulen ende pijnigers overgegeven heeft/ om eene alderflechtste sake te genieten/ ende met eenen berooft worde van de eeuwige glorie ! Ende al is 't dat hy niet alijt en komt tot de eeuwige verdoemenisse/ so moet hy nochtans in der eeuwighepdt derben de glorie die hy verlirogen soude hebben/waer't sake/dat hy sy selven verwonnen hadde.

Het 3. point. Merckit ten eersten/alle de creaturen/ ende siet/ indien dat ghy uwe affectie op eenige laet ballen / dat ghy terstont overballen sult worden van begheerten / hope / vreesse/ pber/ stoutighepdt / graminmoedigheyt/ so wanneer daer yemant hem tegen u sal stellen/ en wederom van eenen haet/ van 't gene daer teghen is / van droefshepdt / ende met eene wanhope van het goet: ende is 't dat ghy verkrijght uwe begheerte/ dan sullen u bebechten liefde/ pber / uytstozingen tot inwendige dingen / ende eene aenklebinge van uwe geest aen de verganchelijcke creaturen. Want eerst so wort eene sake bemint/de welke hare liefde indzucht in het herte van haren beminder/ ghelijck het yper in het hout verweckt eene groote hitte. Daer dese liefde volghet een verlangen/ eene blammende begeerte / enen vrandenden sinne. lijcken pber/ ende eene quellinge des geests/ so wanneer men niet en kan verkrijgen 't gene men begeert; daer nae soo komt in ons eene ongeregelde hope/eene vreesse/eene wanhopinge/dat men niet en sal verwerken daer men naer verlanght. Stelt hem yemant tegen ons/so ontfreecht de graminchap met eenen gsooten pber ende eene ongetemde stoutigheyt. Waer by (indien wy berooft zijn van onse begheerte) boeght haer eenen grooten haet / eenen schzoom van eenigh quaedt/ ende eene lastige droefshepdt. Ende soo men

Hoe beel
beroerten
datter ko-
men upt de
liefde der
creaturen.

verkrijght het gene datmen begeert / soo spruyt in ons een welbehagen/dat ons seer krachtelijk trecht/eene vperigheyt endz oock eene quellinge des geests/eene opgetogenthepdt oft aertsche aenklebinge des gheests / dooz de welcke den minnaer gheheel verflonden is in de creature die hy bemint / eene smiltinge des herten / op dat het goet dat men bemint daer in soude mogen bloepen / eene lebendige ende krachtige aenhanghinghe aen de schepselen / eenen pber booz de selve / eene breefe van die te verliesen / eene groote hope / oft een diep mistroutwen van die te bewaren / eenen haet / eenen schroom / eene droefheyt van dat daer strijdt tegen 't gene / dat wy beminnen. Ende aldus wordt den begeerenden lust geduerigh beroert / dooz hare ses genepgelijchheden / de welcke zijn : liefde ende verlangen / blijdschap ende haet / schroom ende droefheyt. Insgelijks de graminoudige begeerlijchhepdt wordt oock beroert dooz hare bijbe / te weten : dooz hope / dooz wanhope / breefe / stoutighepdt ende gramschap. Is het dan alsoo / dat alle saken hoe kleyn datse oock zijn / u kunnen beroeren in soo veel manieren / versaeckt dan alle ongeregelde liefde der creaturen / ende stelt uwe liefde alleenlijck op Godt / die de fonteyne is van allen goet.

De tweede Meditatie, van her selve.

De voorstellinge der plaetse, als boven.

HEt 1. point. Bemerkht ten eersten / dat God / als het opperste goet / ende de fonteyne van alle saken / altijt by u is / die alomme mede werckt / ende waer in alle uwe ruste gelegen is / ende siet oft u van hem soude kunnen afschepden eenige saecke / die ghy soud mogen wenschen / oft nu hebt / oft soudt willen besitten ; ende oft ghy soud mogen seggen met den Apostel : Wie sal ons schepden van de liefde Chrizsti ? Ende op dat ghy soud kennen / waer toe dat ghy ghenepghit zijt / let op het ghene daer ghy meest op denckt / ende siet hoe snoode / bitter / leelijck / ende verganchelijck dat dit is. Ten tweeden / bemerkht dat het selve geensins en versaeckt / maer meer ende meer verweckt om noch meer te begeeren /

Rom. 8.

De gedachten
ten geben
re kennen/
wat het
herte be-
munt.

ren / jae daer-en-boben seer quelt ende pijnelijck is.
 Ten derden / hoe leelijck dat het is / dese dingen onderworpen te zijn / ende hierom alsoo beroert te wesen. Ten vierden / dat gelijckerwijs niemandt van den beginne des wereldds in eenige saecken ruste en heeft konnen binden / dat ghy desghelijcken deselve hier in oock niet en sult genieten / ende dat ghy voorszwaer in de ure uwes doots / of in 't upterste oordeel / wel soudt willen dese sake so niet bemint te hebben.

Ten vijften / hoe dat den dupbel als eene spinne Den dupbel sit als eene spinne in alle creaturen. sit in alle creaturen / om van daer alle goede menschen dooz de liefde der selber te doozschieten: gelijck het blyckt in onse eerste moeder Eva / die van het serpent bedrogen is geweest. Ende denckt dat ghy ghequelt sult worden / soo voorsz als na het besitten / eerst van den dupbel / ende daer na van alle de voorszepde genepgelijckheden / begeerten / hope / wanhope / afkeeren / vreesen ende grammoedigheden / &c. Indien dat den dupbel van der hellen / u met de liefde van eenige sake bevangen heeft / soo sult ghy sijns gelijck worden : Want hen-lieden gelijck moeten sp worden / als den Propheet getuyghet / diese maechen: Psalm 115. ende het is al eben veel oft het wat kleyns oft wat groots is. Want veel zijnder / seght den H. Gregorius: Greg. die van het sandt overballen worden / die haer van groote saecken gewacht hebben.

Ten seften / oberleght wat dat ghy van die saecke zijt verwachtende: is 't welluste? voorszwaer ghy moet weten / dat het herte dooz beroerten gedreven / geene oprechte genoeghte en kan genieten / ghelijckerwijs de spijs den siecken niet en smaect: ende siet / ghy sult in God veel meerder genoeghte / meerderen smaect ende welluste binden.

Het 2. point. Bemerckt ten eersten / hoe dat Godt / die de fonteyne en den oorsprongh is van allen goet / in u tot nu toe geduerighlijck de beexkens van sijne genade ende barmhertighed / dooz ontallijcke weldaden heeft laten bloepen / ende noch dagelijcks doet bloepen: hierom versmoort in hem alle uwe genepgelijckheden; dat hy uwe vreesen / ghelijck Jacob septe: dat hy uwe hope / aengesien dat hy u alleen

kan helpen: dat hy uwe liefde sy/ende al 't gene daer ghy naer verlanght: dat ghy niet en haet dan dat tegen hem strijt/die alle dingen begrijpt/en alleen goet is: want u niet en kan deyren sonder sijne belieste/noch yet buyten hem geluckigh maken. Bemerkhten tweeden/ waer dooz dat het gebeurt/ dat ghy en veel menschen niet u dit niet en beheret. Dit is booz: waer gelijk tooberpe en verblintheydt der oogen en des verstants/ende eene upnemende uptsinnicheyt: want aengesien dat ghy geene ruste en kont binden in geschapen dingen / en dat hier niet en is/dat ghy langh oft volmaecktelijck kont besitten: is het niet een groote uptsinnigheyt hem niet te willen in eenige klepne saecken versterben/om Godt/in den welcken alle genoeghte gelegen is / hier en hier namaels in der eeuwigheyt te genieten? Ten derden/alwaer't dat ghy oock booz eenen tijdt alle geschapen dingen soudt mogen genieten/ghy soudt nochtans dese moeten versaken/by aldien dat ghy begeerdet in ruste te leben. Want aengesien dat wy dooz het genieten der creatueren / anders niet en soecken dan gerustheydt des herten/ ende dat dit onmogelijck is hier in te verkrijgen/ eensdeels dooz dien dat de blijdschap hier dooz genietende / op een schreyen upkomt; soo oock dooz dien dat eenige saecke verkrege de begeerte tot een ander meer verweckt / dan upbluscht: gelijk den water-suchtigen plach te ghebeuren / die niet geen drincken genoeghsaem verfaet en wordet; boozts mede / dooz dien dat de creatueren ontallich zijn/ende dat men ober-sulcks verlooren moeyte doet / soo is het noodigh die gantsch ende gheheelijck te versaecken / ja oock sijn ergen selven / om te geraecken tot eenen waerachtigen peys ende ruste sijnder ziele: soo ghy nochtans tot dese / gelijk het allen menschen toestaet / soekht te geraecken. Ten laetsten/als wy eene van dese lusten verkrege hebben / soo rijst terstont in ons op eene breefe/ ende die soo veel te grooter/ hoe ons de saecke meer ter herten gaet. Waerom en verliest ghy dan niet peys en brede in Godt booz den kortsten wegh/te weten/dooz het verloochenen uwes selfs/ ende des

Verblint-
heydt der
menschen.

sen in Godt gebonden hebbende / hoe komt dat ghy u niet en schaemt tot sijnder spijt ende onreene eenigh solaes van de creaturen te bedelen?

Het 3. point. Bemerkht watter van noode is om de gheneyghelijckheden uwer herten / dat is uwe alderweerdste byanden te verwinnen. Ten eersten/ soo isser van noode eene groote couragie/ die haer te goet kent om haer aen dese aertsche ende ydele saeken t'onderwerpen. Ten tweeden/ eene seer neerstighe ende sozghbuldighe wacht der sinnen / want de byanden hier dooz insluppen / gelijk dooz de poozen / die men lichtelijcker bukten houdt / eer dat sy in komen/dan mense daer naer kan updozjben. Ten derden/ overdenken dat Godt/ die al ons goet is/ met ons is; ende daerom alle onse begheerten tot hem stieren. Ten vierden/ gedurigelijck overpeynsen d'ydelheyt en snoodtheyt van alle saecken deser werelt. Siet boozts / waer toe dat ghy in't doopsel de werelt versaeckt hebt; boozwaer anders nergens om / dan op dat ghy alle wereldtsche saecken soudt schouwen/ niet so seer lichamelijck als wel geestelijck/ en niet der herten/en niet eenen gestadigen wille om den Heere te dienen alle de dagen uwes lebens.

Het ghebedt ende de practijcken / salmen mogen nemen upt de meditatie van het Versterven.

De eerste Meditatie, van den haet sijns selfs.

De voorstellinge der plaetse is, sy selven booz oogen stellen eenen schzoomelijcken en grondeloosen kuyl / als eenen afgrondt/ waer upt alle booshepdt komt.

Het Ghebedt, als boven.

HET 1. point. Overlegt ten eersten de woorden: Die niet en haet zijnen vader en moeder/en daer-en-boven zijne ziele / die en mach mijnen discipel niet zijn. Ten tweeden/ hoe dat yemandt/ die eenen anderen haet/ teghen den selven gemoet is; ende weet/ dat die sy selven haten wil / teghen sy selven alsoo behoozt ghestelt te wesen: sy behoozt hem te verblijden in't quaedt dat hem aenghedaeen wordt / ende te beminnen die hem sulckis aendoet: want dien spandt dan niet hem t'samen tegen sinen gheswo-

Strijt tegen de quaeden geneyghelijckheden.

Die ons haten helpen ons onsen byant verwinnen.

ren byant/welcken hy selver is; andere/die hem geene quellinge aendoen/ maer naer den mont spreken/die en mach hy soo seer niet achten/ gemerckt dat sy sijnen byant onderhouden. Ten derden/siet hoe veel derley begeerten dat dese eygen liefde in u verweckt/ ende hoe veel gelegentheden / dat ghy hebt om den haet van u selven te beoeffenen / ende verfoept de eygen liefde/ seggende met den Heydenschen Philosooph Seneca : Ick ben edelder ende hooger geboren / dan dat ick eene slave van mijn lichaem soude zijn. Verweckt u hier door o Religieusen persoon/ ende aenbeert het gene hart ende scherp is/ ende beymintse / die u sulchs aendoen ; ende hier-en-tegen versmaet het gene dat sacht ende soet is.

Sen.ep.66.

Alle quaet
spruyt upt
de eygen
liefde.

Het 2. point. Bemerckt ten eersten/dat alle sonden/ ende dies volgende allen het quaet deser werelt/ spruyten upt de liefde ons selfs. Want niemant en sondicht door eergierigheyt of onkupscheyt/dan alleen door dien dat hy sijn gemack bemint: ende hierom is 't dat desen / die eenen volmaeckten haet sijns selfs heeft/by is van alle sonden. Ten tweeden/dat dese eygen liefde Christum onsen Saligmaker gekruyst heeft. Want gelijckerwijs den Apostel getuyght / den sondaer kruyst den Sone Godts / soo veel als hem eygen aengaet : ende hierom is 't / dat men voor den haet sijns selfs/ Godt ende onsen Salighmaecker moet voldoen. Ten derden/ bemerckt dat de eygene liefde is gelijck eene schroomelijcke melaetsheyt/ ende een merckteeken van den dupbel der hellen; maer dat den haet sijns selfs een teken is van eenen discipel van onsen Salighmaker/ gelijck dit selve genoegh blijkt in de lebens der Heyligen.

Den eygen
wille ende
de liefde
sijns selfs
sijn onse
gesworen
vpanden.

Het 3. point. Overleght op wie dat de menschen gram plachten te wesen/ te weten/ op haren gesworen byant : soodanige is uw wille/ ende de liefde uwes selfs. Want het is eenen verrader/stelt ons beynij ende vergif om te dinccken / is den alder-hoorderdighsten ende wzeetsten / eenen verdrucker der ellendiger menschen/ d'oorzake van alle oorlogen en oproerten dier in uwe ziele opstaen/ eenē roover van de goede wercken/ den dootslager van Godt ende de

zie=

ziele. Dese dingen toegeboeght der eygen liefde/
kanimen de selve also verfoepen.

¶ *Samensprekinge met onsen Saligmaker hangē-*
de aē de galge des kruys/ die ons in sulker manieren
bemint heeft / dat van de plante des boets / tot den Iſaie 1.
top des hoofts in hem geene gesonthepdt en was.

De tweede Meditatie van den haet sijns selfs.

De voorſtelling der plaetse, als boven.

H Et 1. point. *Mensiet Chzistum Jesum bā de god:* Onse eyge
deloose menschen onder de voeten getreden in 't ne liefde o-
huyg van Caphas/ en bemerckt hoe veel te leelijc: bert reet
ker dat dit geschiet van sijne eygene liefde; ende hoe ende ber-
schandigh dat het is/ dat een alderberwozpstē slave/ smaet Chz-
het welck is ons vleesch / Godt den Koninck der istum onsen
Koningen versmade en onder de voeten trede. Ten Saligh-
tweeden/ u eygen vleesch/ dat uwen alder-wzeetsten maker.
byant is/ende hoe onbetamelijck dat het is/ dat wy
dit soudē beminnen / ende stellen vooz eenen bzient
die sijn bloet vooz ons gestozt heeft; eenen verrader
in laten / ende den Heere bupten slupten; een alder-
stechtste saecke/ te weten/ eenen stinckenden wozm/
welck is u vleesch / in meerder eere en weerde hou-
den/ dan de opperste ende alderhooghste Majestept.

Het 2. point. *Bemerckt hoe Chzistus onsen Sa-*
lichmaker/ als eenen alderwijsten Koninck/ al was't
dat hy dupsent ende dupsent middelen hadde / waer
mede hy dese slave soude konnen verlossen / heeft
nochtans om sijne onepndelijcke goethept ende lief-
de te toonen / vooz de selve slave / die hem alle spijt
ende ongelijck aengedaen hadde/ de doot willen ster-
ben/ ende lijden al het gene dat mogelijck was te lij-
den. Ten tweeden/ bemerckt dat dese slave/ hier-en-
tegen in alles sijn gemack soeckt / om hier vooz sij-
nen Koninck ende Vader wederspannigh te vallen.
Ten derden/ dat hy oock de eygen kinderen van den
Koninck / dat is/ de goede ende Godtbzuchtige be-
geerten doodt / om sijnen boosen byant te gelieben.
Ten vierden / dat den Koninck die u soo toegedaen
is uwe hulpe begeert/ om wzahe te nemen van sijne/
ende uwe byanden / ende hoe berre dat het van daer

is/ dat ghy hem hier in soudt willen ghelieben ende gehooz gheben ; maer onthaelt hier-en-teghen desen vyandt/ toont hem alle vziendtschap/ met hem handelende van uwen Koninck te vermoorden ; want gelijck boven gheseyt is / den sondaer cruyft wederom onsen Salighmaker. Doeght ende past dit al op uwe sinnelijckhepdt/ende verfoeytse/ende verweckt een groote liefde tot Godt / die daer allen u goet is.

Het is
groote
oneer/ aen
het lichaem
de ober-
hant te
gheben.

Het 3. point. Bemerkht ten eersten / dat ghy ghemaeckt zijt / van een alder-edelste ziele / ende een seer slecht ende verworpen lichaem. Ten tweeden/ wat eene oneer dat het is / datmen eenen sack der wozmen/te weten ons lichaem/welck onredelijck is/ d'overhandt laet hebben ober de ziele ; en wat eene sottighhepdt dat het is / tot d'eeuwighe bedervenisse sijnder ziele/ zijnen vyandt dooz eenen korten tijdt te verheughen/ende de ziele/ ende het lichaem t'samen eeuwelijck overgeven te branden.

T'samen-sprekinghe , als boven.

De derde meditatie, van den haet sijns selfs.

De voor-stellinghe der plaetse , als boven.

Het 1. point. Bemerkht ten eersten/ hoe veel duyvelen dat ons alle listen en lagen legghen/ ende hoe grooten schade datse den menschen doen. Ten tweeden/ dat ghy nochtans geenen schadelijcker vyandt en hebt / dan uwe epgene liefde / ende datter niet in de werelt en is/ dat u meer hindert. Ten derden/ dat alle uwe vyanden verwonnen worden/ is't by al-dien dat ghy dese epgen liefde verwint. Dus versaecht desen vyant geheelijck / en alle vermaeck / als eene aenlokinghe der wellusten/ ende smeekinghen des vleeschs/en overlegt met eenen/ hoe goet dat de Heere is aen den genen/ die hem oprechtelijck soecken.

Het 2. point. Bemerkht ten eersten/ dat de genoechte der uptwendige sinnen luttel tijdts duert / en siet hier en tegen hoe gestadich/ edel en vast/ de genoechte is/ die de ziele in God en in de deught schept ; hoe wel dat sy haer oock vermaeck in de ghenoechte die het lichaem aengaet. Ten tweeden/ bemerkht dat het onmoghelijck is / datmense beyde t'samen

men kan genieten; hier te wetē sijn lichaem verbu-
len/en hier namaels de ziele. Ten derden/dat/als 't
dat ghy het lichaem al toegeeft 't ghene het soude
mogen wenschen/ dat het nochtans nergens anders
tōe dienen en sal/dan tot een terginge ende een nieuw
berwecksel / ende dat sijnen lust tot geender tijde en
sal versaet worden. En is het niet een groote dwaes-
heydt/ sijnen vpant pet te geven/op dat ghy genoot-
saecht soud zijn om hem noch meer te geven / en be-
sozgen / en op dat ghy uwe slavernye te herder soud
maken. Ten vierden/is 't by aldien dat ghy de ver-
ganchelijcke genoeghte versmaet / soo sult ghy hier
naer eene eeuwige genieten / ende oock in dit tegen-
woordigh leven eene meerdere dan ghy soud hebben
als ghy uwe wellusten ende genoeghten hier volgt.

Den sinne-
lijcken lu-
sten wordt
niet ver-
saedt.

Het 3. point. Bemerkht ten 1. hoe verblind dat de
bleeschelijcke affectie is; hoe buyl/en met wat eē pe-
rijchel datmen hem aen de selve onderwozpt/en daer
af laet leyden/aengesien dat wy niet het licht der re-
denen begaeft zijn. Ten 2. oberleght dat het bleesch/
ende de bleeschelijcke liefde tegen alle deugden strij-
den/obermits/dat de deught swaer om te bekomen/
ende haren wortel gelijkmen gemeynelijcken seght/
bitter is; ende het bleesch altijts sijn gemak soeckt.
Tē 3. oberdenckt/dat so veel als ghy begeert te was-
sen in de liefde Gods/dat ghy so veel moet vermin-
deren van u epgē liefde; want 't een met 't ander niet
t'samē en kan blijven staen. Ten 4. bemerkht hoe dat
Christus onsen Salighmaker sijn eygen bleesch ge-
haet heeft / en oberleght dese woorden: Die na my
komen wilt die verloochene sy selven/ende neme sijn
kruys/ en volge my na: en ghy sult siē dat desen haet
van sy selven/soo noodigh is/dat hy niet weerdig en
is den naem te voeren van een religieus/of van een
oprecht Godbruchtig mensch/die Christum niet na
en volgt. Besiet nu/of ghy in der waerheyt mooght
seggen: Met Christo ben ick gekruysst/en verweckt
u selven tot de liefde van uwen Heere/uwen Godt.

Den wortel der
deught is
beter.

Matth. 16.

Gal. 2.

Der'samen-sprekinge, het Gebedt, ende dat daer noch
volghet/sal mogen genomen worden upt de Medita-
tie van het Versterben.

d'Eerste Meditatie van de nieuws-gierigheyt, een groot achter-deel in den wegh des Heeren.

De voorstelling der plaetse, sal wesen te bemercken dat onse ziele is gelijk een kasteel / hebbende vijf poozen / die onse byanden bespien.

Bona. spec.
discip. c. 5.
De wercken
van
nieusgierigheyt.

H Et 1. point. Bemerkht ten eersten / welck dat de wercken van de nieuwsgierigheyt sijn apt den h. Bonaventura. Den nieuwsgierighen mensch / seght hy / die bekommet hem met 't gene / dat hem niet aen en gaet / veronacht saemt dat nootsaekelijck is / ende sy selven vergetende / bemerkht / ondersoect / ende let op eens anders wercken: is 't dat hy ergens pet hoozt hy is sozghbuldigh om daer nae te vernemen / ende sonder schaemte begheert dat te weten / van de gene / die sulcks willen verhoijen; hy komt op ongeoorloofde plaetsen / boeght hem in de vergaderingen / ende t'samen sprekinge van de broeders / daer hy niet toe geroepen en is; als ghy meynt dat hy vertrocken is / boeght hem sonder schaemte aen uwe zijde / ende aen uwe oore / soo dat ghy oock de alderheymelijckste woorden niet secrete en kont uyt spreken; hy dooziet alle hoecken / hy laet sijne oogen herwaerts ende derwaerts om-loopen / hy blijft stille staen op al het ghene dat hem ontmoet / hy blijft staen op de ghemeyne plaetsen / hy verbljdt hem als hy vreemde aensichten ontmoet; hy is besich met nieuwe tijdingen ende wereltdsche saken te hooren ende te vertellen / hy en hout niet op nieuwsgterighlick te overleggen / 't gene daer hy geenen last af en heeft. Ten tweeden / bemerkht hoe dat dese dinghen mis-staen.

Teecken
van de overwonnen
curiositeit.

Et 2. point. Bemerkht dat de teecken van de overwonnen curiositeit sijn / noch t' hups / noch bukten 't hups sijne oogen onboozsichtelijck peters op wozen / 't en zy dooz noot / oft om eenigh eerlijck en tamelijck vermaeck; nimmermeer nochtans op onghelijcke personen / niet vernemen nae eens anders dingen: upt het gene dat wy sien / eenige Godvruchtige bemerkkinge trecken. Ten tweeden laet u voozstaen / dat ghy Christus onsen Salighmaecker oft

oft de **M.** Maget Maria siet / wel geschicht en ver-
storben: ende siet hoe verre dat uwe manieren hier
af noch zijn / ende verweckt u om haer na te volgen.

Het 3. point. Bemerckt ten eersten / dat ons dit le-
ben / en onse sinnen gegeven zijn / om Godt te ken-
nen / ende op dat wy soudē verkrjgen het gene ons
noodigh is ter salighepdt / waer upt men lichtelijck
kan verstaen / hoe verre dat hy verdooft is / die sijne
ziele met vuple en oneerlijcke verbeeldinghen en be-
geerten besmeurt. Ten tweeden / bemerckt dat de
byanden in geender manieren den inganch en kon-
nen krijgen / oft het kasteel onser ziele innemen / 't en
zy dat onse sinnen dooz nieuwgierigheyt oft curieus-
heyt / al te onbehoorlijcken open staen. Ten derden /
dat ghelijck het licht om doen is / hem te bescher-
men / tegen de byanden die van buyten zijn; dat also
ooch als onse sinnen wel bewaert zijn / al 't gene dat
van binnen is wel bewaert sal wesen. Hierom moet-
men sy selven begeben tot treffelijcke en profijtelijc-
ke dingen / waer mede men den hemel soude mogen
be-erven: en bemercken hoe leelijcke sake dat het is /
lieber te disputeren van eenige namen en woorden /
nieuwte tijdinge te onderbzagen / yet willen sien / Ec.
dan mijne ziele te bebzijden van de eeuwige tozmen-
ten / ende sy selven te kennen.

t' Samensprekinge met den gecrupsten Iesus /
vol pijnē zijnde in alle sijne sinnen.

Eene andere meditatie van 't selve.

De voorstellingē der plaetse ende het gebedt, als boven.

HET 1. point. Bemerckt ten eersten / wat dat ghy nu
hebt / van al 't gene dat ghy tot noch toe nieuw-
gierighlich gehoozt ende gesien hebt. Ten tweeden /
wat het u soude baten / dat ghy veel meer soudt we-
ten / ja kennisse sout hebben van alles / ende u selven
ende Godt niet en soudt kennen / ende den wegh om
hier toe te geraken. Ten derden / bemerckt dat den
mensch hier niet volmaectelicken kan begriypen /
maer dat dit seer onvolmaectelijck geschiet. Soo
dat wy ooch de natuere van een het alder-kleynste
beestken niet en kunnen dooz grondeeren. Ten vier-
den /

De nieuw-
gierigheyt
opent de
poorten
onser sin-
nen.

De mensch
en kan hier
niet vol-
maecten-
lijck ver-
staen.

Ecclef. I.

den/ bemerckt dat eenen nieuwsgierigen mensch al tijt ongerust is / en in 't midden van veel moepelijckheden/en perijckelen leeft; overleghet daer-en-tegen de ruste des genes / die het in Godt al vint/ en hem be-geeft om alle nieuwsgierigheyt geheelijck te versterben. Hoozt den Wijsenman: Ick heb in mijnen sin boozgenomen te soecken/ende te onderbragen wijselijck van alle dingen/ die onder de sonne geschieden. Dese alderquaetste bekommeringe heeft Godt den kinderen der menschen ghegeven/ dat sy hen daer in bekommeren souden/ en ik bekent dat hier in ooc arbeit was en pijnelijckheyt des geests/ om dat in veel wijsheden / veel verholgentheden is; en wie wetentheyt vermeerdert/ die vermeerdert oock den arbeit.

I. Reg. 6.

Het 2. point. Bemerkht ten eersten/ wat eene sotte sake dat het soude zijn / eenige klepne saken ende die van geender weerde en zijn/ende eenen anderen aengaen/ te beneerstigen / als daer perijckel is van 't leven te verliezen/ en dat noch meer is / van 't eeuwigh leven: Ten tweeden / dat desen den alderwijssten in den hemel sal wesen/ die hier met dē H. Benedictus/ wijselijck ongeleert sal zijn/ te weten van curieuse en nieuwsgierige dingen. Bemerkht ten verden/ dat ghy in Godt vint/ op 't alder-supberste en ten vollen alle genoeghite die ghy upt eenige geschapen creaturen sout mogen scheppen. Ten vierden / dat ghy te vergeefs arbeit / als ghy u laet boozstaen dat ghy uwe ziele die onbersadelijck is/ soeket te versaden / boozhooren ende sien/ aengesien dat d'ooghe niet versact en wozt van sien / noch d'oore niet verbult en wozt van hooren. Ten vijfden/ overdenkt hoe dat den Heere de nieuwsgierigheyt van de Betsamijte met de doot gestraft heeft / in alle de gene die alleen hare ooghen op d'Wercke geslagen hadden. Ten seften/ hoe dat Eba/ boozdien datse in 't aertsche paradijs van de curieusheyt bekoozt ende van deselbe verwonnen was ons in alle dese ellenden en miserien gebrocht heeft.

Het 3. point. Bemerkht ten eersten/ dat pemant te vergeefs eenige neerstigheyt doet/ om te geraken tot het aenschouwende leven / 't en zy/ dat hy sijne uwendige sinnen/ maectit te versterben/ ende hierom is 't

is 't dat de byzuydt gefeyt woꝝdt : keert uwe ooghen/
want sy hebben my doen wech bliegen/en overleght
hoe fchadelijck dat dit is. Ten tweeden/sog en moet
ghy tot geender tijden nieuſgieriglijk de volmaekt-
heden Gods; ſijne oordeelen/en wercken onderſoet-
ken; want een onderſoekter der Majesteit / ſal van
der glorie verduikt woꝝden. Wy en moete nimmer-
meer de redenen onderſoeken/ waerom dat ons yet
geboden woꝝt/ maer ons met boilen toeflaen begebe
om 't ſelbe te volbrengen/ gelijck wy doen/in ſaken/
die ons gheloobe aengaen; Het is de ſtemme ende de
bzage bandē dupbel: Waerom heeft hy 't u geboden?
Maer Abraham ſwijgt ſtille/hy en onderſoekt niet/
noch waer dat hy moefte gaen / als hem belaft was
upt ſijn lant te vertrecken; noch naer de nakomelin-
gen van ſijnen Zone/ als hem geboden wierdt/ den
ſelben God op te offeren; deſgelijck en heeft Iſaias
niet met allen onderbzaght als hem beboelen werd
naecht te gaen; noch Jeremias als hy over-laden
wierdt met boeyen ende ketenen; noch Ezechiel/ als
hem belaft wierdt dat hy op eē zijde ſoude gaē liggen.

Cant. 6.

Prov. 25.

De ghe-
hoorſaem-
heyt en ont-
derſoekt
geene rede-
ne.

Iſai. 3.

Dat de *ſamenſprekinge* geſchiede tot Godt / in den
welcken de Heyligen alle dingen aenſchouwen/ met
eene groote begeerte van liefde ende verſakinge van
alle affectie tot nieuſgierige dingen.

Het *Gebedt*, ende de andere ſaken / ſalmen mogen
nemen upt de meditatie van het Verſterven.

Een ander Gebedt.

HEere Jefu Chriſte, in wien verborghen zijn alle de
threſooren ende ſchatten van wetenſchap en wijs-
heyt; och oft ick u mochte kennen, en my ſelven deſge-
lijcken, ende uwen alderheyliſten wille! want deſe my
alleen genoeghſaem is; waer door ick in der eeuwigheyt
wijs genoegh kan worden, u kan kennen, ſien, ende in al-
le dingen mach beſitten; ende ſoveel te meer en te vol-
maeckter, hoe ick door de nieuſgierigheydt te min her-
waerts ende derwaerts ſal verſtroyt worden: want eene
ſake is noodigh, ende dit is het eeuwich leven, dat wy u
alleen kennen. Wat wil ick dingen onderſoeken, die hoo-
ger en ſtercker zijn dan ick ben? Waer toe ſal ik mijn oo-
gen

Godt en
ſijn ſelven
te kennen
is de hoog-
ſte wijs-
heyt.

Eccleſ. 3.

Bernard.
ferm. de 7.
donis.
Idem ser.
ad Clar.

gen slaen op d'ydelheyt en niet op u, van wien ick alleen hulpe verwacht? Maer, eylaes! als d'aerde mijnder herten door onachtsaemheydt, dijstelen ende doornen voortsbrenght, door dien datse in haer selven geen ruste en vint, so is sy genootsaecht haer buyten haer te keeren; en sy begint slaperachtigh te worden in het onderfoecken haers selfs, wordt dan curieus ende nieuwigierigh om te weten het gene dat een ander aengaet. Ende waer toe fullen my oock dienen alle schouwspeelen en ydele wetenschappen, wat baet dit aen de ziele oft aen het lichaem? Want mijn ziele en kan hier mede niet verfaet worden, noch ruste in eenighe creature vinden, maer in u alleen, waer in alle dingen gevonden worden. O salige ziele, aen de welcke ghy alleen genoegh zijt, en dient in de plaetse van alle andere dinghen; en die in u alle dingen siet, ende van u al ontfanght, ende tot u alle dinghen schickt.

De Practijcken sult ghy boven binden.

HET XIII. CAPITTEL.

Oeffeninghe oft beradinghe, van het versmaden van d'oordeelen der menschen.

De bzeese
hant de ooz
deelen der
menschen
doet groot
achterdeel
in den gee
stelijcken
boort
ganck.

MEn bindt gheen meerder beletsel in het geesteslijck leven en beneerstinge der volmaechtheit/ dan te bzeesen de oordeelen der menschen / en 3p selven naer die te schicken: hier dooz is't boozwaer/ dat de boozgenomen heplighe begeerten niet alleenlijck in het beginsel / als 3p noch jonck en teer zijn/ worden verdocht; maer oock als 3p nu groot ghewassen zijn/ worden neder geworpen en uptgeroept. Want hoe veel sijnder/ die verbeert zijnde / dooz andere lieden segghen ende opspraecke veronachtsamen veel Godtbzuchtige oefeninghen/ tot de welcke 3p hun andersins souden begheben; oft gewoon sijnde die te oefenen ende te ghebruycken/ verlaten die booz eenen tijdt! hoe veel zijnder die in lasteringe ende ander onghelijck souden versoenelijck ende sachtmoedigh zijn / 't en waer / dat 3p dooz het oordeelen des werelts tot wazake verweckt wierden! De Godtbzuchtighepdt en heeft geen meerderen vbandt/

byandt / dan de opspraak van Goddeloose : ende dat te verwonderen is / die dooz exempelen tot het quaet niet en worden ghetrocken / sietmen dickwijls dooz woorden van den rechten wegh ende volmaecker leben afgheleydt worden.

Het eerste voor-bereytsel sal wesen, sy selven te stellen in de tegenwoordighheyt Gods / ende van zijn hemelsch hof / met een booznemen van alle dingen te schicken na sijne glorie.

Het tweede voor-bereytsel, seer ootmoedighlijck gratie begheeren / op dat wy dooz de selbe sonden mogen bekennen de fonteyne / by-hang van allen quaet; de welcke is / hem te boeghen na de oordeelen der menschen / ende naer de selbe (ghelijck den meestendeel der menschen doen) zijn leben te schicken.

Den mensch. O eeuwige Wijsheyt / siet / soo dickwijls als ick by my selven maecke een Godtbychtig booznemen / soo gheboele ick / dat ick niet alleen en bemercke wat de saecken in haer selven zijn / maer oock hoedanigh geboelen de menschen daer af hebben ! Want indien ick my selven stelle eene wet van wel te leben / van te schouwen quade geselschappen / en onnutte t' samen-sprekingen / van soberheyt / van de wereld te schouwen / van seebaerheyt in kost ende kleederen / van my dickwijls te biechten ende ten H.

Sacramente te gaen / so geschiedet dooz het oordeel der menschen / dat veel van dese saken my duncken swaer ende lastich te wesen ; ja oock dickwijls dooz het oordeel van boose menschen / oft immers van de ghene / die noch goet / noch quaet / maer tusschen beyden zijn / ende ober beyde zijden kreupel gaen.

Christus. 'Tis eē dooz-bonnisse / het welk schijnt te streckē tot agterdeel / maer sonder verstant gesprokē.

Den mensch. Het verdoet my seer / dat ick alsoo verboert en wech ghenomen worde dooz de winden der menschen sprake en geklap / en niet dooz de gewichtigheyt der saecken / maer dooz het duncken. Maer wie sal my berlossen van dese gemeyne quale en siechte / dan ghy / mijnen Godt ? want so ick bemercke / de Religieusen zijn oock met dese bevangen / worden dickwijls dooz de selbe daer neder ghelwozen / ende

De oordeel der menschen makē 't goet booz-nemē swaer en lastich.

ende dooz lof oft misprijs doen hun doolen van den rechtē padt der ootmoedigheyt en gehoozsaemheyt; doet hun afwijcken van de wet der eenboudighepdt.

Christus. 't Is also/en men vintse selden/die/daer den regel rupin is/den selbē strengelijck onderhout.

Aug. lib. 2.
conf. c. 9.

Den mensch. Sp breezen uyt te sehjnen in besonderhepdt ende eygenthepdt / ende andere niet te behaghen / ende u niet te mishagen. Het welck uwen dienaer Augustinus eertydts oock lilaeghde: Ick schame my niet onbeschaemt te wesen.

Christus. Och hoe groote elende ende boosheyt der werelt is dit! dewelcke so groote macht neemt oock ober de Kloosters/ en de gene/die hun selbē verachtē! die booz my alleen behoozden te lebē/en te sterbē.

Galat. I.

Den mensch. Boozwaer ick begeere dat seer/want ick hoore uwen Apostel seggen: Indien ick de menschen behaeghde/ ick en soude Christus dienaer niet zijn. O waerachtige uytspzake! wie oberlepdt dese/ soo hy behoozt? och oft ghy u gewerdighde my die te verleenen / die alleen kont supber maken/ dat van onsupber zaedt is ontfanghen / ende alleen als den Samaritaen kont onse wonden ghenesen? een peghelijck heeft in het heyligh doopsel de werelt / hare oberdadighepdt ende oordeelen versaeckt / ende bastelijck booz hem genomen u te dienen/ende alsoo tot het leven in te gaen; ende siet / ick en binde niet dat ons meer achterwaerts treckt/ dan de pdele bonnissen des wereldts: wy breezen quaet ghe-noemt te worden / ende wy en kunnen dit niet verdraghen; ende nochtans verdragen / dat wy om de woorden alleen der menschen / quaet zijn.

d' Oordeelen der menschen en zijn anders niet dan pdele gedachten ende raserijen.
1. Ioan. 5.
Ioan. 2.

Christus. Maer wat zijn dese oordeelen meer dan pdele gepersen/propoosten ende raserijen van eenige menschkens; ende meest van quade/ ende alsulcke / die ons niet toegedaen en zijn? want een peghelijck spzeekt ende oordeelt soo hy gemoedt is. Ende aengesien de geheele werelt gestelt is in de booshepdt / ende al dat in deselve te binden is / en is anders niet dan begeerlijckhepdt des bleeschs/ der oogen/ende hooberdye des lebens: hoedanigh kan het bonnisse der selber wesen?

Der

Den mensch. Dit is het gheboelen der ghener/ die booz vernufter willen ghelouden worden; datmen dese saecken niet de Godtbzuchtighepdt moet voegen/ die van de selbe seer verschillen / ende tegen de Godtbzuchtighepdt strijden: ende by aldien dat niet gheschieden kan/ datmen als dan lieber van de Godtbzuchtighepdt wat moet af-trekken; op dat het niet en soude schijnen / dat wy ons aen het oordeel ende gheboelen van andere niet en willen onderwoopen.

Christus. Waer toe zijn dese oordeelen profijtelijck oft schadelijck? wat batet de mane/sonne/ ende sterren/dat sy van de afgodisten booz Goden eertijds gehouden zijn geweest? wat schadet het goudt / dat het booz slijck wordt geacht?

Den mensch. Niet met allen/ghelijck het ons oock niet en schadet / oft batet/ dat wy verscheypdelijck geprezen worden / dat wy geprezen worden / dat wy bekend zijn/ ydelijck vermaert oft misprezen worden.

Christus. Boozwaer in 't besonder willen bemint wesen (aenghesien dat wy een yegelijck van onsen naesten / als ons selben moeten beminnen) is tot onghelijck van andere menschen; ende gheprezen te willen zijn / maect ons gheheel onprijfelijck ende berispelijck: want die dat begheert / en is nu niet lofbaer / want niemant en wordt ten rechten geprezen / dan die goetd / ende die oprechtelijck / ende niet valschelijck prijfsbaer wordt gheacht. Op dat pement soude mogen geprezen worden/ moet hy den lof alder meest schouwen/ghemerckt dat hy niet oprechtelijck geprezen en kan worden / die den lof van selfs soecht / maer is om sijne hooverdpe seer wel misprijfsens weerdigh. Inghelijcks die hem vergramt oft droebich is om eenigh onrecht oft lasteringhe / die hem aenghedaden wordt / die gherupghet dat hy het selve weerdigh is / ende dat hy booz soo veel soecht den lof / als hy gheschoutwt heeft het misprijfsen. Indien ghy dan veracht oft versmaedt sijt gheweest / indien pemandt quaedt vermoeden van u ghehadht heeft / niet teghenstaende is 't dat ghy u daer inne hebt verheught / soo verclaert ghy/

D'oordeel der menschen/hummen lofen misachtmen ge en baet noch en schaet.

Niemandt en is oprecht lofbaer/ dan die deught bemint.

De mensch
en heeft
van sy sel-
ben niet
dat lof-
weerdigh
is.

A^{cor.} 3.

A^{cor.} 14.

dat 't selve te onrecht u geschiedt is / ende met recht
waert ghy weerdigh veracht te wesen / indien ghy
u om dese verachtinghe hebt bedroeft. Ende wat
hebt ghy van u selven / oft dat ulve is ? voorszwaer
niet met allen / want 't is al mijn. Waerom wilt
ghy dan het selve tot u trecken ? waerom begeert
ghy dat een ander u dat toeschijve / ende daerom u
eere bewijse ? Gelyck de dupbelen willen / dat hun
de Goddelijcke eerbtedinghe aenghedaden worde /
alsoo wilt eenen ydelen mensch gheprezen ende in
verwonderinghe zijn / ende my de eere / die my met
recht toekomt / ontrecken. Indien hy wijs waer /
hy soude met mijne Apostelen seggen tot de ghene /
die hem beminnen ende verheffen : Ghy Israelijt-
sche mannen / waerom verwondert ghy u hier af /
ende siet op ons / als oft wy dit dooz onse eyghen
kracht hadden ghedaen ? oft gelyck andere seiden/
als men hun wilde offerande doen : Mannen waer-
om doet ghy dit ? wy zijn oock sterbelijcke men-
schen / ghelyck ghy-lieden zijt ; wilt ghy dan / dat sy
my verlatende op u sien ? u sonderlingh prijsen ende
alle eere bewijzen ? dat zy mijne byanden worden /
om dat sy ulve vrienden souden zijn ? Wilt ghy my
voorz-by gaende ende versupnende de eere / den lof/
de liefde / die ghy my kondt betoonen / toe-
schicken aen eenen seer ydelen afgodt ; dat is aen het bonnis-
se ende oordeelen der menschen ? want ghy / die de
oordeelen der menschen bemint / wordt de selve dooz
de liefde onderwoopen / ende bemint de werelt / en
wordt mijnen byandt. Wilt ghy dat de menschen
dooz de liefde tot u / belet worden my uyt gantscher
herten ende met volkomen liefde te beminnen ? wilt
ghy my als eenen muur stellen tusschen hun ende
my / om dat zy my niet volkomelijcken en souden
aenhanghen ? Ghy verblijdt u moghelijck / indien u
veel menschen aensien / ende vereeren : dat is / dat
zy bedroghen worden / ende ghy hun bedrieght / in-
dien sy tot u komen / indien ick hun yet dooz u gun-
ne. En siet ghy niet dat de blieghen vergaderen by
den pot / ende de blopen ende mugghen komen tot u
bleesch / ende daer uyt supghen ? sy supghen u bloedt
voorz

boo2 hun en trecken 't u af: also die tot u komen om hulpe oft troost te verwerben / begeeren 't gene/ dat hun is/ dat ick hun boo2 u toeschicke/ want om hun hebbe ik u dat gegeven/ sp ontfangen dat mijn is: dat sp my dan den lof geben: en en so2gt ghy boo2 geen lof oft laster/ noch boo2 geen oo2deel der menschen.

Den mensch. Indien ick dan gheen lof en mach hopen noch begheeren / noch het verfmaden haten/ is 't sake dat ick goet wil wesen ende Gode aenghe- naem: o Heere/ hoe groote onwijshepd is 't te wil- len quaat zijn om den selven lof te bekomen oft im- mers niet soo goet / boo2 het verachten der men- schen my verstoorende ende bedzoebende.

Christus. Wie isser/ die soude willen bederven zij- ne gesontheyt / wetenthepd / sterckhepd/ rijckdom / om dat die niet en worden gepresen / ja mispresen? Niemandt en pijnicht sp selven met honger / om dat de dwase ende de uyt sinnighe roepen/ dat de spij- se ende dzanch benijn is.

Den mensch. En nochtans/ om dat permandt by a- bontueren teghen ons zijnen mondt niet en soude o- penen oft mispresen / onthouden wy ons dickwils van de Godtbzuchtighe oeffeninghen/ en van de ge- hoo2saemhepd te volbzengen: dat is / van de spijse der ziele/ en berliesen de sterckte en rijckdom der sel- ber; en wy worden om niet verhoecht onder de sonde.

Christus. Indien permant u raedt vzaeghe2 / wat hy soude moghen verkiezen / oft wat hem nutter soude zijn/ oft oprecht rijck / eerbaer ende gheluc- kigh te wesen / oft valschelijck boo2 sulcks ghehou- den te zijn / overbloedighepd te hebben van alle dinghen / oft bloot ende onversien van alles / rijck te wesen van bestandighe deughden / oft alleenlijck met schijnelijcke verciert. En soudt ghy niet oo2- deelen dat de waerachtighe dinghen boo2 de val- sche ende schijnbare behoo2den ghestelt te worden? nochtans is een peghelijck met dese doolinge be- vanghen / ende om dat sp niet en souden mispresen worden / hebben zy lieber onrechtveerdigh / oft im- mers min rechtveerdigh te zijn / dan om de deught met recht ende reden prijsbaer / salich / ende alle

De man-
ten syn
wijser in't
verkiezen
van rijck-
lycke ende
wereltche
dinge/ dan
in de gees-
telijcke.

eere weerddigh te zijn. Hoe verscheyden sal het oordeel der menschen zijn in de ure des dootds : voozwaer anders sal alsdan wesen het oordeel bykang der gheheele werelddt. Dan sal den genen van de werelddt gepresen worden / die haer hier te boren verstootten ende versmaedt sal hebben ; ende die ter contrarie sal berispt worden / die dooz hare bedriegelijke stemme verleydt sijnde / een ledigh / vuyl ende onaerdigh leven sal hebben gelept : alsdan sal verheben worden de liefde der armoede / de versmaedinge van alle eere des werelddts / ende hare oordeelen ; dan sal de milthepdt tot den armen ende alle deughden met haer oock van de quade / maer boven al van my ende mijne liebe Hepligen in der eeuwigheyt gepresen worden ; soo dat ick met recht begeert hebbe dat den sterf-dagh der Hepligen / hunnen geboort-dagh soude genoemt worden / ende oock in der waerhepdt soude zijn / want sy alsdan opstaen / ende als sterren / die den dagh deses levens ondergaet beginnen in den nacht te schijnen.

Onbe-
dacht heyt
der men-
schen / die
oock in de
ure des
doots ont-
sien haer te
beteren.

Den mensch. Maer de boose ontsien alsdan oock als 't tijt is van de saligheyt te beneerstigen / hun tot u te bekeeren / hun openbaerlijck te biechten / het hooghweerdigh Sacrament des Altaers / het Olisfel te ontfangen / om dat men niet en soude seggen / dat sy onstantvastigh oft bebreest zijn / ende worden in sulcker boegen wreedelijck gepijnicht dooz hun eppen conscientie.

Christus. Indien ghy de oorzake wilt ondersoeken die is klaer / sy seggen : Wat soude men van my seggen ?

Den mensch. Goeden JESU, wordt dan het seggen ende een vliegende woortd meer gheacht / dan de saecke selbe ; dan de waerachtige salighepdt ? Wordt daer op meer ghelet / dan om u te ontfanghen / dan van u besocht / geboedt ende verstercht te worden ? wordt daer van meer op een woortd ghепast / dan op alle uwe gaben ? meer op eene kleyne breefe van eenige opspzaecke der menschen / dan op het perijckel van het eeuwighe leven ? O hoe groote kracht ende machty van menschelijcke oordeelen ! Cplaes !

Waes-
heyt der
menschē / die
meer pas-

wat

Wat sal hy in 't oordeel verantwoorzen / als sijne dwaeshepdt openbaer sal zijn booz gheheel de wereldt? Alsoan o eeuwige Wijshepdt sult ghy hem berwijten / dat hy u versmaedt / ende meer werchs ghemaecht heeft van het seggen van eenighe berwozpen menschen / dan van u gebodt. Dan sal gheheel de wereldt tegen hem opstaen / dan sullen de Hepligen hem bespotten / ende de dubbelen begecken; welker lof dat is hun scherpe pijlen / die hy met soo groote begeerte hadde gesocht / ende dooz de welchenu gewont zijnde / sal gesiraft wozen met de eeuwige schande.

Christus. Maer die my ende de Godtbzuchtigheyt booz de menschen sal hebben beleden / dien sal ich oock belijden ende bekennen booz mijnen Vader: Maer soo wie my / ende mijne wozen geloochent sal hebben booz de menschen / dien sal den Sone des menschen oock loochenen / als hy sal gekomen zijn in sijne Majesteit / ende die van sijnen Vader ende der Hepliger Engelen.

Den mensch. Hoe bedzucht sullen de kinderen deser werelt zijn; eplaes! in de lange eeuwighepdt / dat sy om een woort / een gepeps / eenen wenck van eenigen mensch / verloren sullen hebben dupsent gelegentheden der saligheyt / en der eeuwiger glorie.

Christus. Alsoan gelijk oock in 't oordeel sullen de boose huplen / seggende: siet dese zijn 't / die wy soemwijlen hebben gehadt tot spot / ende gelijkenisse des berwijts / wy onverstandige achteden haer-lieder leben te wesen rasernpe / ende hun eynde sonder eere: siet / hoe sy gerekent zijn / onder de kinderen Godts / ende onder de Hepligen is haer-lieder deel.

Den mensch. Wy willen bemindt wozen / ende siet / indien wy daerom uwe liefde verlaten / wy sullen in der eeuwighepdt van u onsen Godt ende uwe heplige Engelen gehaet wozen: wy trachten naer eere / ende alle onse boosheden ende verbozghentheden onser herten / sullen booz een peghe-lyck openbaer zijn: wy willen vermaert zijn / ende eplaes! wy sullen in eene eeuwige ghebanckenisse ghesloten / ende altydts-duerende vergetenthepdt

Matt. 10.

Dalsh oorz
deel der
boose men-
schen.
Sap. 5.

Die hier
wil van de
werelt be-
mint/geeert
ende ver-
maert wo-
zen / sal in
der ewighe-
pdt van
Godt ge-
haet / ver-
smaet ende
vergeten
wozen.

begraben ligghen / noch ghy onsen Godt en sult ons noot gedachtigh wesen ; de gene naer welcke wy hebben gelupstert / welker oordeelen wy hebben ghebyzest / sullen ons met eeuwighen vermaeldijdingen quellen. Indien wy naer eere staen / en behoorden wy / eplaes ! niet voer de voerby-blieden / die als eenen roock maer eenen ooghenblich en duert / de eeuwige eere te verkiezen ! O gelucksalige zielen / aen de welcke den heyligen Geest desen raedt ende leere ghegheben heeft / dat ghy de eeren ende jonsten des werelts soudt verachten / ende u verheben heeft boven alle gheschapen dingen. O saligen Alexius / die daer ghy seer edel waert van stamme / hebbet verborzen gehouden / om voer de geheele werelt te bewijzen / dat ghy waert een kindt Godts : ghy hebt verwonnen / o vromen kamp-bechter / ghy hebt verwonnen ende victorie behaelt / onder de trappen schuplende / ghy hebt de geheele werelt voer gespreet de stralen uwer heylighejdt. O heilige Apostelen ende Martelaren Christi / hoedanige exempelen van versmadinge der dwase oordeelen des werelts / hebt ghy ons achter gelaten / ghy gincht blijdelijck van d'aensicht des raets / om dat ghy weerdigh waert geacht voer den name JESUS versmaethejdt te lijden. O salige vergaderinge der Anachoreten ende Eremiten / hoe gelukkig hebt ghy met de werelt gespot / om dat die niet en soude spotten ! ghy hebt met de boeten gestooten 't gene dat sy groot achtende / ghy hebt verhoren 't gene dat sy misprees. Wie hadde u desen geest gegeven ?

Christus. Weet voerwaer / dat het bleesch ende bloedt hun dit niet en hadde geopenbaert / maer den Geest mijns Vaders die in de hemelen is / ende sy hebben hier voer eenen grooten vrede vercregen ; sy en waren noot beancort / aen niemant verbonnen ; maer ontslagen / by en sonder sozghen voer eere ende oneere / voer quade fame ende goede fame / als verleyders ende nochtans waerachtige / als die onbekent zijn ende nochtans bekent / als stervende ende levende / als gekastijdt ende niet ghe-

Exempel
van de vers-
madinge
des we-
relts ende
hare oorde-
elen.

2. Cor. 6.
Vrede ende
gerusthejt
der gener-
die d'oor-
deelen der
menschen
versmadede.

doet.

doodt. Maer eenen wereltſchen mensche / die ge-
 quelt wort van het menschelijck opsicht / moet waer
 nemen d'oogen / monden / ende manſeren van een
 pegelijck / ende eens pegelijcks knecht zijn. Want
 die pet bemindt / moet nootsaekelijck aen het sel-
 ve dooz de liefde onderwozpen worden / ende ver-
 volght sonder ruste (welck wel het alder-ellendigh-
 ste is) de liefde / jonste / ende goede achtinge sijns
 selfs (die om de ydelhepdt niet oprechten konnen
 zijn) ende en kan noyt weten oft hy die verkregen
 heeft ; want het herte vanden mensch is quaeet ende
 ongrondeerlijck ; wie sal 't selve kennen ! Want dick-
 wijls die u met den monde uytwendelijck prijst /
 versmaet ende berispt u inwendelijck ; ende tegen ee-
 nen die u verheft / isser hondert die u verachten ende
 vernederen : soo dat / in wat gedaenten ghy u als ee-
 nen Proteus verandert / noyt en sult ghy aen eenen
 in alles / noyt en sult ghy aen een pegelijck behagen /
 maer sult aen veel misshagen.

Hy maectt
 sy selven
 eene slabe /
 die op de
 oordeelen
 der men-
 schen acht.

Ierem. 17.

Den mensch. Och tot wat dieren prijse worden de
 oordeelen der menschen verkocht / daer nochtans
 niemant opt en kan weten / oft hy die oprechtelijc-
 ken ende naer sijn begeerte verkregen heeft : ende
 al waer 't sake dat hy 't wiste / soo en soude hy van de
 selve niet eenen oogenblich verseeckert konnen blij-
 ven / soo onstantbaestigh ende wancielbaer bemerc-
 ke ick de herten ende liefde der menschen te wesen ;
 ende dat hy heden op dese ure prijst / hy verwozpet
 op de selve. Wy verwonderen ons / siende dat pe-
 mant sijn goet verquist met onkupshepdt ende gul-
 sighepdt ; maer veel onbedachter is hy / die om de in-
 beeldingen / gesintheiden der menschen / de oprechte
 bestandige eere / vrede / deught / ende uwe gratie / dat
 is alle goet / verliest.

Onthijs is
 hy / die om
 de gesint-
 heden der
 menschen
 Gods gra-
 tie ende als
 len goet
 met haer
 verliest.

Christus. 'T is wel waer / dat den mensch veel el-
 lenden onderwozpen is / maer de gene die sy selven
 vermenght by andere lichamen / by maniere van
 spreken / dat is by het goetduncken / verwonderin-
 ge / eere / ende liefde der menschen / vermeerdert sijne
 ellenden seer : want gelijck hy geboelt de quetsueren
 van sijn eygen lichaem / alsoo geboelt hy oock de

quetfure van d'andere/ ende hy bzenghet hout om felfelven te branden/ ende banden om gebonden en getrocken te worden.

Den mensch. Daerom neme ick vast booz my/ noyt acht te slaen oft aen te hangen 't goet-duncken der menschen en des wereldts: maer alleenlijck aen te sien / wat van my de rechte redene/ ulwen goddelijcken wille/ uwe geboden ende raden berepffen: want hoedanig en hoe dwaes dat is het oordeel des wereldts / is opentlijck verklaert gheweest in u leuen ende doot: want ghy zijt in den nacht in eenen stal ghebozen; dertigh saren hebt ghy onbekent ende veracht met den menschen verkeert/ ende na dat ghy aldersoetste JESU u geweerdicht hebt te beropenbaren aen de wereld / hoe menighmael hebt ghy ons dese versmadinghe des wereldts bebozen / ghy en hebt gheen eere / staet oft lof ghesocht / segghende: Ichen soecke mijne glorie niet/ daer is een die se soeckt ende oordeeldt. Maer noyt en heeft het meer gebleken hoe valsche het oordeel des wereldts is/ dan in uwe alder-heplighste doot: Want daer ghy heplighende onnoosel waert / een Lam sonder vleckie / zijt van de wereldt gherekent gheweest onder de quaet-doenders / veracht ende ghehouden als den slechtsten ende verwozpensten der mannen; ende sal ick den lof oft verachtinghe der menschen achten? Noch ghy en hebt uwe Heplighen gheen anderen wegh ghewesen / die u ernstelijck/ niet ghebernsdelijck / oprechtelijck / niet bedrogen dooz dolinghe oft eyghen liefde / hebben bemindt / ende hebben vierighlijck begheert versmaedt/ booz dwasse ghehouden ende gheacht te worden / op dat sy u souden moghen naerbolghen. Doozwaer het is een groote oneer die wy u aendoen (ghelijck ulwen dienaar Chrysostomus leert) indien wy u booz-hy gaende/ tot onse mede-knechten ons keeren/ als oft ghy niet genoeghsaem en waert / om ons naer berdienste te pzijsen. Dit verwerret al / dese saecke heeft gheheel de wereldt in beroerte ende onruste ghestelt / want wy doen alle dinghen ten opsiene van de menschen/ ende wy en draghen gheen sorghe

booz

Christi leuen ende doot heeft claerlyck betoont / hoe sot dat zijn de oordeelen des wereldts.

Joan. 8.

Chrysostomus de contemnenda laude hominum.

hooz de goede wercken / maer wy bejaghen en ſoecken den lof van onſe mede-knechten.

Chriſtus. Daerom heeft Hieronymus waerachtelijck dooz my gheſeydt : d'Eerſte deught van den Moninck is te verſmaden d'oordeelen der menſchen/ende alrijdts te peyſen op 't ghene dat mijnen Apoſtel heeft gheſeydt : Indien ick de menſchen behaeghe / ick en ſoude den dienaar Chriſti niet weſen.

Gal. 1.

Den menſch. O alder-lieſten JESU, ghy en locht my niet alleen met exempelen / maer oock met ſeer veel en groote weldadē/ die ghy my op alle oogēblichē toefchickt; want wat verkondigen my deſe/ dan datmen den opzechten lof van u moet ſoecken / van wien ons alle goet toekomt ? Want is 't ſake datter geen goet en komt dan van u / die de zee zijt van alle goederē/ waerom wille ick van andere groot geacht worden / daer zy my niet en kunnen geben dan dooz u/ geen ſake opzechtelijck en konnē weerderē/ want zy geene ſake volkomelijcken en kunnen bekennen ? Doozdeel alleen is opzecht ende waerachtigh/ aengeſien dan dat wy het doozdeel der menſchen niet en bzeefen / 't en zy dat wy met eenen van hun ons ſelben pet beloven. Die u de fonteyne van alle goet aenſiet / en bemerckt datter buyten u niet en is/ die veracht alle dingen om u ; want wat ſoude hy buyten u ſoecken ? hy ſiet dat de kromme wegghen/ dooz welke de menſchelijcke verblindtheyt ruſte ſocht / lanck ende ſwaer zijn / ende datter gheenē brede in die te binden en is / jae dat meer is dat den ellendigen menſch daer dooz ſy ſelven bzeinght tot alle onruſte/dzoefhepdt en benauthepdt des gheests ; want hy beveelt ende overgeeft ſy ſelven aen de ongheduldige ende onſekere winden van den wille / jonſte en bzeefe der menſchen / die noyt in eenen ſtaet en blizben. O hoe ſottelijck bemint ſodanigen de ydelheyt/ ſteunt op de ſeibe/ als op drijvende barē/ op de locht/ op ſnelle winden/ bzeeft met redene / ende bzeefende betoont dat hy onwizs ende onboozſichtigh is. En nochtans deſe ydele bobbelkens worden dooz ſo veel om-wegen/ ſoo veel bzeefen/ ſoo veel gebeynſheden/

Van God alleen kan ons eenigh oprecht goet/ lof oft eere toekomen.

door so veel perijckelen ende arbeeyden van de menschen gesocht.

G H E B E D T.

W Eest ons bermhertigh Heere, Schepper van alle dinghen, ontfermt u onser ydelheydt ende slaver-nye, met dewelcke wy de werelt ende de gepeysen der menschen dienen. Indien wy lust hebben om te dienen, is 't niet beter te dienen u mijnen levenden en waerachtighen Godt? is 't niet beter u te dienen Koninck der Koningen, en Heere der Heeren? Indien ick begeere gepresen te worden, so begeere ick voor u hemelich hof, voor de wijde werelt, en in der eeuwigheyt gepresen te worden: indien ick glorie soecke, so wille ick d'onstervelijcke glorie van u handt verwachten: indien ick voor verachtinge vreesse, soo moet ick aldermeest vreessen van u veracht en versmaet te wesen? want wie sal prijsen den genen, die ghy veracht sult hebben? wie sal desen voor goet houden, dien ghy waerachtighen Godt, die de herten en nieren ondersoeckt ende doorsiet, sult verworpen hebben? Siet Heere, ick hebbe den rechten wegh der waerheyt, en uwe waerachtige oordeelen, die gerechtveerdicht zijn in haer selven, verkoren. Verlicht dan mijne duyfstermissen, dat ick voortaan den dagh des mensches, niet meer en begeere, maer wensche u alleen te behagen, vreesse u te mishagē. Want ghy zijt mijnen lof, ghy zijt mijne glorie: is 't dat ick my beroemen, ende verheffen moet, in u sal ick my beroemen; want door u fullen wy onse vyanden opwerpen, met den hoorn, ende door uwen naem fullen wy versmaden, die tegen ons opstaen; op dat wy sonder vreesse verlost uyt de handen onservyanden, u souden dienen alle de daghen ons levens, Amen.

Practijcke om d'oordeelen der menschen te versmaden.

Den regel
uwer wer-
ken moet
zijn de wet
Godts/ en
niet 't ooz-
deel der
menschen.

T En eersten/ men moet zijn wercken oberleggen/ ende die schicken; niet naer het oozdeel van 't gemeyn volck; maer naer den regel van de wet Gods/ ende alsdan met eenen kloecken moet voortgaen in den wegh der deughden. Het is onspreekelijck/ hoe seer

seer onsen booztganch in den aengenomen wegh der deughden belet/ ende verachttert woort dooz het vzees- sen/ ende aensien der oordeelen der menschen: want dit heeft veel menschen afghekeert ende weer-hou- den/ van dickwijls te biechten/ ten H. Sacramente te gaen/ ende boben dien van verscheypden andere Godtbzuchtige oeffeninghen. Men vintter veel die wel derren/ d'eerste/ende de boozgangers zijn/ in de schole der ydelheyt ende boosheyt; maer luttel die in den wegh der Godbzuchtigheyt hun derren daer toe verstanten. Men vzeest hier in de woorden en 't ydel oordeel der menschen / en men vzeest daer in niet het strenge oordeel des eeuwigen rechters. Hoe groote- lijcks dat Godt dit misgaeght / blijkt klaerlyck dooz sijne eegen woorden als hy seght: dat hy booz sijnen hemelschen Vader in den dagh des oordeels Luc. 9. niet en sal bekennen / die hun gesthaemt sullen heb- ben booz de menschen hem te belijden.

Ten tweeden/ is 't geraten ende seer pzoftelyck hem dickwijls te verbeelden / als oftmen ghestelt waer op eene groote verthoon-plaetse oft theatre dooz Godt en sijn hemels geselschap / om daer op / in hunne teghenwoordigheyt onse wercken te vol- brenghen / ende in sulcher voeghende oordeelen der menschen te versnaden.

Ten derde/ gemerckt dat dit quaet sijne oozspronk neemt upt de eegene liefde / en dat niemant byhang eens anders oordeel oft verachtinghe en vzeest/ 't en zy dat hy oock niet eenen soecht den lof oft pet dier- ghelijcks / soo is ons van noode eene grootmoedig- heyt/ want dese en laet niet toe dat den mensch eeni- ge ydele oordeelen en vermoedingen/ ja oock niet ee- nen anderen mensch diene en onderwoopen zy; veel min dat hy die van hem niet sijn groot achterdeel en ten prijse van de Christelijke vryheyt soude bedelen.

Ten vierden/ de Heplighen hebben booz eene ma- niere gehad/ sommige dingen te doen om de tongen des volchs te verwecken / ende hun selven te doen verachten / sonder nochtang daer toe enige gerecht- tighen oozsaec te gheben. Hier inne moetmen hun naervolgen / indien wy willen den loon van de vol- maecht-

Stelt u
dickwijls
in Gods
tegenwoor-
digheyt/en
sijnder
Heplighen.

De vzeese
der men-
schelijcke
oordeelen
spruyt upt
de eegen
liefde/ende
woort dooz
ootmoe-
digheyt
verwonn-
nen.

Loslijck
gebruyck
der Hepli-
gen.

Schiet-Gebedekens.

- I. Cor. 4. **H**Et is my voor 't minste dat ick van u-lieden oft van
den menschelijken dage geoordeelt worde.
Psal. 118. Ik hebbe gedaen oordeel en rechtveerdigheyt, en levert
Psal. 42. my niet aen die my lasteren: oordeelt my Heere, ende
onderscheyt myne sake, van dat onheylig volck; ver-
lost my van de boose ende bedriegelijcke menschen.
Ierem. 12. Ick en hebbe den dagh van de menschen niet begheert,
ghy weter.

HET XIV. CAPITTEL.

Meditatie van de Hooverdigheyt.

DE voorstelling der plaetse is, *Bemerckt ende stelt u
hoor ooghden den af-gront der hellen / ende hoe
dat alle pijnen der verdoemde haren oorspronck ne-*
men van de hooverdigheyt alleen.

Het Gebed, als voren.

Het 1. point. *Bemerckt ten eersten/ dat de hoover-*
dye is eene ongheregelde begheerte van uptnemen-
hepdt / 't zy in tijdelijcke oft gheestelijcke dinghen /
waer door yemant sy selven meerder maecht oft be-
geert te wesen / dan hy in der waerhepdt is : ende
dit is alsoo grooten sortighepdt / als oft een naent-
ken qualijck te vreden ware / datmen seyde / dat hy
geenen reuse en is / oft dat het kleedt van eenen an-
deren hem niet en past. Hierom is 't dat den hey-
ligen Chrysostomus seer wel seght: Daer en is niet
quader dan de hooverdighepdt/ die de krachten der
zielen/ die de menschen van Godt gegheben zijn/ in
sulcker voegen nederdzucht / datse haer de wijsheyt
beneemt / ende van wijsdwise maecht. Want is 't
dat yemandt in sijne lenghde de maet van ander-
halven voet niet te boben en gaet / hem laet hoor-
staen dat hy hoogher is dan de berghen / ende dat
hy oversulckx sy selven verheft/ als oft hy boben de
ber-

*Wat de
hoover-*
dye is.

Chryf. ho.
59. in Matt.

berghen ware / men soude boozwaer gheen ander teecken van sijne dwaeshepdt behoeven te verwachten : aldus als ghy eenen hooveerdighen mensch bindt / die sy selven laet boozstaen dat hy beter is als een ander / ende meent dat hy veracht wordt / als hy met iemandt anders vergheliecken wordt : boozwaer ghy mooght wel ophouden van eenigh ander teecken te soeken van sijne uptsinnighepdt : want desen is veel meer weerdtich bespot te zijn / dan de ghene die upter natueren dul ende onverstandigh is / dooz dien dat hy sy selven dese uptsinnighepdt aenghedaen heeft. Ende een wepnigh daer naer seght den selven Chrysostomus : Desen heeft den dubbel boozwaer als een verworpen slave / ende eenen miserabelen ghevanghenen wech-gevoert / onthaelt hem met slaghen / ende doet hem alle spijt aen / waer hy kan oft mach. Ten tweeden / overdenckt / dat de hooverdye komt dooz dien datmen geene kennisse sijns selfs en heeft / ende upteene oprechte dwaeshep / gelijk het blijkt uyt het bovenghestelde exempel. Hier uyt komt / dat den mensch hem valschelijck laet boozstaen / datmen hem veel schuldigh is / dat hem veel geoorloft is ; ende aldus doende gheschiedet dat hy noch de wetten onderdanigh en is / noch danckbaer en is booz de ontfangen weldaden ; want hy laet hem duncken dat hy in niemandt ghehouden en is / daer hy nochtans in eenen pghelijcken verbonden is / hy woort van hem alle gheboden / hy en acht niet met allen de wetten ende regelen / hy soeckt eenen anderen te ghebieden / hy doet alle dinghen / als oft hy eenigh bevel hadde. Dus overlegt ghy / die dit leest booz een remedie wat dat ghy naer soo veel sonden verdient hebt. ende op dat ghy tot dese kennisse soudt moghen geraecken / denckt neerstelijck wat ghy geweest hebt / wat ghy zijt / ende wesen sult. Ten derden / bemerk dat in dese werelt geen quaet en is / noch aengaende de ziele / noch aengaende het lichaem / het welck u niet en soude moghen overkomen / ja dat meer is / dat ghy niet verdient en hebt : Want is het niet wel redelijck / dat alle creatueren wrake nemen

De hooverdye
berdye
sy uyt uyt
d'ontwe-
tenthepdt.

van

van het ongelijck / dat ghy den schepper aengedaen hebt / dus verwondert u / dat de Engelen / en Godt booz al / u berdzaghen / die ghy dooz uwe wercken lastert / verwondert u oock / dat Christus uwen Salligmaecker u niet en straft / dien ghy soo wederspannigh valt dooz uwe manieren en sonden / en in zijne schole van ootmoedighejdt anders niet boozts en bzencht dan traeghejdt / onbeleefthejdt / ende versteenhejdt des herten / ja selve den minsten arbejdt niet en doet om hem open te doen / als hy booz uwe deure klopt. En gaet aldus boozts tot de creaturen.

Het 2. point. Bemercht dat ghy als eene creature behoozt uwen Heere en Godt onderworpen / en onderdanigh te zijn ; als eenen Christen mensch de K. Kercke / als eenen borger de gemeynte ; ja dat meer is / is't dat ghy oprechtelijken oordeelt / ghy zijt aen eenen pegelijken verbonden : want die Godt dooz de sonde weder-spannigh is / die doet desghelijken alle creaturen ongelijck ; waer in sult ghy u dan konnen gloriëren en verheffen ? Ten tweeden / dat ghy sulchs in der waerhejt zijt / en anders niet dan waer booz ghy van Godt den Heere gehouden word. O verleght dan / hoedanich dat ghy in zijne teghenwoozdighejdt zijt / ter oozsaecke van veel quade wercken / maer wepnigh goede / en die noch onbolmaecht ; soo dat ghy u selven wel te recht met een sweer boletters mooght vergelijcken. Ten derden / vergelijckt u met de beesten / aengaende de gesteltenissen des lichaems ; en sult ghy niet bebinden datse u hier in te boven gaen ? en aengaende u verstandt / ghy en zijt niet alleen van de duybelen verwonnen / maer gaet haer oock in booshejdt te boven / ten opsichte dat ghy naer soo veel ontfanghen weldaden / soo menighmael wederom in sonden gheballen zijt ; ende wat sal 't wesen / is 't dat ghy u wilt vergelijcken hy de verdoemde / die veel min sonden ghe daen hebben dan ghy ? Wat salder geschieden is 't dat ghy u vergelijckt met de Heydenen / die haer soo neerstelijck tot de deught begheben hebben / ende tot den dienst van hare valsche Goden ?

Het 3. point. Bemercht hoe seer dat Godt almach-

tigh

Den mensch
en is niet
anders/
dan gelijk
hy booz
Godt be-
kent is.

tigh de hooberdighepdt haet. Ten eersten / uyt de ghetupgenisse van de H. Schzifture / die al-omme de hooberdighe ende op-gheblasen menschen verfoeyt. Want de hooberdye is hatelijck booz Godt ende booz de menschen / ende is 't beginsel van alle sonde / endeden Heere haet de ghene / die daer mede besmet zijn. Ende dese sonde en is niet alleen hatelijck booz Godt / maer oock booz de menschen ; soo dat de Schzifture seght : Dat het beter is hem te verootmoedighen met den sachtmoedigen / dan den roof te deplen met den hooberdigen. Boozwaer / ghelijck den H. Augustinus seer wel betupght / daer is qualijck een bladt van heylighe boecken / waer in ons niet gheleert en wordt / dat Godt den hooberdigen wederstaet. Ten tweeden / bemerckt de straffen van de hooberdige menschen / soo wel hier / als hier namaels. Och hoe grouwelicke exempelen hebben wy van Lucifer / Adam / Aman / ende Nabuchodonosor ! Ten derden / bemerckt d'ellendighe slavernye van de hooberdige menschen ende haer leben / welck vol benauwtgheden ende sorghbuldigheden is / hoe sy met breefe ende hope geduerighlijck bevochten worden : ende versaeckt dit leben upter herten. Ten vierden / aenmerckt dat den mensch / dooz het rechtbeerdigh oordeel Gods / ter oordeel van de schroomelijcke sonde van hooberdye / valt in alderley onkupshepdt / ende andere sonden. Want de hooberdigheyt berooft ons van alle deugden ; ende gelijck den H. Gregorius seyd : De Koninginne van alle sonde is de hooberdigheyt / want als sy het herte geheelijck bevanghen heeft / soo lebert sy het selve aen de seben hooft-sonden / als aen soo veel weerde bebel-hebbers / om dat t'eenemael te vernielen ; ende sy is een klaer teecken van de verdoemde menschen / gelijck d'ootmoedigheyt van de uytverkoren is. Bemerkht ten laetsten / de schande die den hooberdigen sal moeten lijden in sijn upterste : want die bebel hebben ober andere / sullen een strangh ende swaer bonnisse verwachten ; maer den ootmoedighen sal genade ghebeuren / als den machtigen machtelijcke toornenten sal lijden. Och hoe lastig sal den hooberdigen

Godt haet
de hoo-
berdige-
hepdt.
Eccl. 10.

Aug. doct.
Christi. 1.3.
c. 13.

Ethier 7.
Daniel 4.

Basil. Cōst.
mon. c. 10.
lib. 31.
Mor. c. 17.
& lib. 34.
Mor. c. 18.

Den hoo-
berdigen
sal tē laet-
sten met
schande
verbult
worden.

gen het begeek ende de bespottighe der duyvelen ballen / als sy haer sullen bespotten en seggen : Ghy zyt gewont gelijck wy / ghy zyt ons gelijck gewoorden / utwe hooberdye is tot in de helle getrocken.

Meditatie van de Ootmoedigheydt.

DE voorstellinge der plaetse. Laet u voozstaen dat ghy nu eerst van niet gheschapen / naecht / ongewapent / ende van als berooft zijnde / staet in de teghenwoozdigheyt van Godt almachtig / en geheel het hemelsch heyt / dat vooz u is den afgront van alle sonden ; achter u / en van alle kanten ontallijke vyanden die u voozt stooten ; onder u de helle open ; boven u den hemel en het hemelsch heyt u aenschouwende.

Wat de ootmoedicheyt is. Bidt den Heere / dat hy u wilt verleenē eene oprechte ootmoedigheydt des herten.

Gal. 6. Het 1. point. Bemerckt dat d'ootmoedigheyt eene deught is / waer dooz den mensch upt de kennisse zijns selfs / kleyn wordet in zijn eyghen ooghen / ende kent hem waerachtelijck verwozen te zijn / upt het gene dat hy van sijn selven is. Ende wat is 't dat hy upt sijn selven is ? voozwaer niet met allen : want den mensch is van niet / ende soude wederom in niet beranderen / het en ware dat hy bewaert wierde dooz de machtighe handt Godts ; ja dat meer is / soude min dan niet worden / te weten / hem tot de sonde keeren / een aldergrootste quaedt. Besiet nu oft ghy wel sulcken gheboelen van u selven hebt / want is 't dat ghy u laet duncken dat ghy wat zyt ; daer ghy niet en zyt / soo bedzieghet ghy u selven / ghelijck den Apostel ghetuyghet. Ten tweeden / aenghesien dat ghy van u selven niet en hebt / soo overdencht wat ghy van een ander / te weten van Godt / van de menschen / ende van d'andere creaturen hebt. Schepd dese dinghen van u / ende leghtse aen d' een zijde / te weten / u wesen / u leven / en u verstant / ende gheeftse wederom den gheenen daer ghyse af ontfanghen hebt : ende besiet wat u sal overblijven : voozwaer niet met allen. Houdt u dan hier aen / dat ghy u selven soudt moghen kennen / ende leeren ver-

ootmoed-

Den menschen heeft van sy selven niet.

1. Per. 5.

ootmoedighen onder de machtighe handt Godts.
 Ten derden / bemerkht u selven (boo2 soo veel als
 ghy pet zijt) den dach uwer geboorte / u geheel leven /
 ende den uytgancht uyt dese bedruchte werelt / ende
 ghy sult in der waerhejdt bebinden / dat ghy in alle
 de deelen uwes lebens katjibich ende ellendich zijt.
 Want wat hebt ghy gheweest ? niet. Wel aen / wat
 zijt ghy nu ? aensiet u lichaem / wat is 't anders dan
 eenen sack vol buyligheydts ende wormen ? aen-
 merckt uwe ziele / soo veel als 't verstandt aengaet /
 vol dolinghen ende onwetentheyd / soo dat het van
 geene goede saetie reenemael opzachtelijck en kan
 oor2deelen ; aengaende den wille / wederspannich tot
 al dat goetd is / genepghet tot alle quaedt. Want en
 hebt ghy in u selven niet den bonck van alle hoofst-
 sonden / ende den wortel die ghedurichlijck weder-
 om groeyt / ende wortd ghewaer de brandende ghe-
 nepghelijckheden van den lust der begheerten ; ende
 de ghenepghelijckheden van den grammoedighen /
 traegh tot alle het ghene dat goetd is ? Wat sal ick
 seggen van de memorie ? eplaes ! met hoe veel ydel-
 heydt isse besmet ? Ten vierden / bemerkht doch het
 quaedt dat u omcinghelt / ghelijck wy boven in de
 boo2-stellinghe der plaetse ghesepdt hebben ; de pe-
 rijckelen der sonden daer ghy in vallen kondt ; de
 boo2-leden sonden / ghelijck een swaer ende lastigh
 pack ober u hanghende ; de duybelen die u van alle
 kanten bebechten ; de helle die onder u sijnen mondt
 open doet ; den hemel boven u open / ende den Rech-
 ter die u verwacht om bonnisse ober u te strijcken.
 Ten vijfden / oberleght wat ghy worden sult ; boo2-
 waer / aengaende het lichaem / maer eenen korten
 tijdt / naer sieckten / ende naer veel ellenden ende
 miserien die ghy sult gheleden hebben / een spijs der
 wormen / ende dat tot den dagh des oor2deels toe.
 Blijft hier een weynigh staen beminde Leser / ende
 daelt (noch lebende) in de graben. Hier naer preys
 wat dat ghy worden sult naer de ziele / te weten /
 naer veel dwalinghen / naer eene langhdurighe
 quellinghe des geests ende sonden / sult ghy moeten
 sterben / ende sult ghetrocken worden boo2 den rech-

De ellens-
 diecht der
 menschen.

De perijck-
 kelen.

Wat daer
 sal geschies-
 den naer
 de doot.

terstoel van God almachtigh/ onseker zijnde van u-
we saligheyt/ en dooz sijne sententie sult ghy berwe-
sen worden ten minsten gebzant te zijn in't bagebier/
want luttel wordender ghebonden die hier op dese
werelt ten vollen ghesupbert zijn. En is't oock wel
mogelijck dat ghy uwen hozen derret op-heffen/ en
tegens Godt boosheyt spzeken? Ghy die anders niet
en zijt dan eenen domp / die een luttel tijds ghesien
wort/die van daech zijt/en morgen sult verdwijnen.

Jacob. 4.
Psal. 74.

De onwe-
tenheyt der
mensen.

Het 2. point. Veruyst dat ghy van u selven niet met
allen en vermoogt noch en weet/ maer dat Godt al-
le dingen in alles werckt / en dat ghy zijt gelijck een
kleyn kindeken/ dat noch opstaen/ noch sy selven be-
schermen/ noch staen/ noch onderhouden/ noch de sel-
ve van een ander eysschen en kan. En leert van den
alder-sachtmoedighsten Iesus / sachtmoedigh en
ootmoedigh van herten te zijn/ schrijbet hem al toe/
en u selven niet met allen. Want hy is het licht/ het
welck alle dingen dooz-licht / ghy zijt gelijck eenen
lanteerne / die / al is't datmen in haer eenich licht
stelt/en verlicht nochtans upt haer selven niet/maer
het licht datter ingestelt is: jae dat meer is verdup-
stert het selve licht / het welck naer het goetd-bunc-
ken van den ghebruycker al-omme ghestelt mach
wordē. Leert dan ootmoedig van herten wesen/ van
den alder-ootmoedighsten J E S U S. O Heere / zijn
hier toe gekomen alle de thesooren en schatten van
wijsheyt en wetenschap die in u verborzen zijn / dat
wy dit als eene wonderbare saecke leeren / dat ghy
sachtmoedigh en ootmoedigh van herten zijt? Is
het sulcken grooten saecke / kleyn te wesen/ dat 't en
waer saecke dat het van u te werck ghestelt wierde/
die groot zijt / van niemanden en soude konnen ghe-
leert worden? ende dit is immers inder waerheyt
alsoo / want de ruste der zielen en wordt anders niet
gebonden/ dan als de ongheruste op-geblasentheydt
berteert is / waer dooz den mensch sy-selven laet
voorztaen groot te wesen/ als hy noch vol ongheson-
de humeuren steecht.

August. de
S. Virgini-
tate.

De onbol-
maeck-
heydt.

Het 3. point. Mensiet de volmaecktheden van d'an-
dere creatueren / ende dat ghy niet boven d' andere
en

en hebt/ maer dat u hier-en-teghen veel ghebzeecht/
 ende dat ghy vand' andere in veel dinghen over-
 wonnen wordt/ al is't dat ghy haer moghelijck in
 een te boben gaet. Hierom overleght wat u betaemt
 aengaende den kost ende kleedinghe/ (die niemandt
 kostelijck en begheert/ dan op dat hy soude moghen
 ghesien worden) oock aengaende u officie ende
 woon-plaetse/ op dat ghy niet beschaemt en wordt
 in den dach des oordeels/ en dat u gheboden wordt
 de leeghste plaetse te nemen/ soo ghy nu u selven
 al te veel toegheeft. Ghy sult met der waerhepdt
 bevinden/ is't dat ghy alle dinghen wel insiet/
 dat de alderflechtste ende alder-berwoypenste u al-
 derbest soude betamen. Want is't dat het spottens
 weerdigh ware/ dat eenen slechtsten boer hem sou-
 de willen boben den Koninck verheffen/ oft dat
 pemandt hem liet duncken groot te wesen/ dooz
 dien dat hy op eenen bergh verheben stonde; veel
 meer sult ghy oock beghecht ende bespot worden/
 is't dat ghy wilt trachten naer yet dat boben u ver-
 standt is/ is't dat ghy u wilt verheffen ter ooz-
 saecke van de gaven die ghy van Godt ontfanghen
 hebt/ daer ghy nochtans siet/ dat onsen Saligh-
 maecker sy selven vernedert/ ende eenen anderen ge-
 dient heeft. Verheught u dan naer het exempel der
 Heplighen/ in het versmaden uwes selfs/ belijdt dat
 ghy anders niet weerdigh en zijt/ maer dat andere
 menschen/ alle eere/ privilegien/ en eerlijcke amp-
 ten ende officien verdient hebben: en klaeght over
 niemandt/ want alle creature ende Godt besonder/
 kan hem grootelijcks over u beklagen: ende is't dat
 ghy u selven booz slecht ende verwoypen acht/ soo
 wacht u om booz yet anders te willen gherekent oft
 ghetracteert worden; want dit is eene groote ghe-
 vepnstheyt/ en boosheyt: en is't dat ghy alle ande-
 re booz beter ende wijser houdt als ghy zijt/ so moet
 ghy haer-lieden alle eere bewijzen/ ghy en moocht-
 se niet bedroeben/ niet oordeelen/ maer moet van
 eenen pghelijcken goetd geboelen hebben/ ende wel
 spzeeken/ ende hun het beste jonnen/ ende oock toe-
 schicken.

Het tweede deel.

De mens-
chbuls-
dighet
onser son-
den.

Eccl. 9.

Aug. hom.
25. lib. 50.
hom.

Rom. II.
Isaia 64.
Luc. 17.

H Et 4. point. Bemerckt de menighite ulwer son-
den / die ghy tot spijt van ulwen Heere gedaen
hebt / ende leert kleyn wesen in u eygen oogen. Is 't
dat ghy bebochten wort dooz eenige ydelheyt / we-
derhout u dooz dese gedachtenisse / ende oberdenckt
het alder-swaerste / waer dooz ghy de eeuwige pij-
nen ende tozimenten der hellen verdient hebt / waer
af al is 't dat ghy mogelijk vergiffenisse verkreuen
hebt / en behoort nochtans nimmermeer sonder
bzeese te wesen / aengesien dat ghy niet en weet / oft
ghy des haets oft der liefden weerdigh zijt. Ten
tweeden / bemerckt in hoe groote sonden dat ghy
noch soudt mogen vallen. Want daer en wort gee-
ne sonde soo groot gebonden / die den eenen mensch
doet / oft eenen anderen en soude de selve doen / 't en
ware dat den Schepper der menschen hem / nu val-
lende / wederhiele. Want wy staen op eene slij-
berachtige plaetse / ende eenen bergh die siepl afda-
lende is / ende eplaes! wy worden van alle kanten ge-
dreeben om te vallen; maer besonderlijck dooz onse
natuerlijcke geneygelijckheyt. Ten derden / be-
merckt dat ghy niet voorsecker en weet / oft ghy
opt eenigh werck gedaen hebt / dat Godt aenge-
naem is geweest: Want wie heeft den sin des Hee-
ren gekent? Ende siet alle onse rechtveerdigheden
zijn als 't laecken der maensuchtiger vrouwen / ende
als wy al gedaen hebben dat ons bevolen is / soo en
zijn wy anders niet dan onnutte knechten: is 't dat
de gaben Godts vermenighvuldicht worden / soo
wordt oock onse verbintenisse ende rekeninghe meer-
der / waer aen wy nimmermeer ten vollen en sullen
konnen voldoen. Ten vierden / bemerckt dat ghy
niet met allen machtigh en zijt upt u selven te doen /
maer dat ghy zijt gelijk een landt 't welck anders
niet voorts en bzinght dan distelen ende doornen /
het en zy dat ghy in u hebt het saedt van de gratie
Godts / ende hoe menichmael hebt ghy dit in u wel
verdooft ende versmacht / ende als ghy hondert-
werf bzuhten hadt moeten voorts-bzingen / en
hebt

hebt het minste niet gedaen? Ten vijfden / overloopt alle uwre wercken / ende ghy en sult 'er niet een binden / waer in ghy u selven niet en soudt konnen berispen / oft waer op den genen die de herten ende nieren doozstraelt / niet en soude konnen binden te seggen.

Het 5. point. Bemerkht dat dese deught soo noot-
saeckelijck is / dat sonder de selve geen andere Gode
en behaeght : Want 't en y dat ghy wort als klep-
ne kinderen / getuyghet ons de Waerheyt selfs / soo en
sult ghy in het rijcke der hemelen niet komen. Dooz
dien dat het is den gront ende het steunsel van het
geestelijck bouwsel / ende wy moeten dooz ootmoe-
dighepdt om hoogh klimmen / gemerkht dit alleen
den wegh is ; ende die eenen anderen wegh ingaet /
die valt eer dan hy opklimt / want d'ootmoedigheyt
alleen verheft ons / sy is alleen die ons tot het leven
lepdt. Dus leert ons den H. Bernardus. Ende den
heyligen Chrysostomus seght: Dat sy is de moeder /
den wortel / de boetster / het steunsel / ende den bandt
van alle goet / ghelijck de hooverdope is van alle
quaet ; daer en is niet krachtiger ende machtiger
dan d'ootmoedighepdt / sy is stercker dan de steenen /
baster dan eenen Diamant-steen. Bemerkht ten
tweeden / dat het Gebedt van den genen die hem
verootmoedicht / altijt verhoort wort. Hy heeft ge-
sien tot den gebeden der ootmoedigen / seght David /
ende hy en heeft hen Gebedt niet versmaet. Ja dat
meer is / hy en siet op niemant anders. Want tot
wien / seght hy / sal ick sien / dan tot den armen / ende
den heel gebroken van gестe / ende die van mijnen
woozden beeft? maer Godt wederstaet den hoover-
digen.

Het 6. point. Bemerkht dat ghy gestelt zyt op de
stellagie van deser werelddt / ende in de tegenwooz-
dighepdt van het gantsch hemelsch heyt ; suyp wy u
selven oft ghy liever van dit gheselschap gepresen
wilt wesen / oft van eenen woym der aerden. Ten
tweeden / bemerkht dat de geheele volmaeckthepdt
van een Christen leven in d'ootmoedighepdt gele-
gen is / dese is de hooghepdt van den mensch / dese

Hoe noot-
saeckelijck
dat d'oot-
moedig-
heyt is.
Matt. 18.

Bern. ferm.
2. de ascenf.
Domini.
Chryst.
hom. 20. in
Acta.

Psal. 101.

Isaïæ 66.

1. Pet. 5.

is sijne glorie ende sijne hooghdadigheyt / oprechtelijck te bekenmen het gene dat groot is / ende het selve aen te hangen / ende glorie te soecken van den Heere der glorien. Ten derden / let op d'exempelen van Christus onsen Salighmaker / die sp selben verootmoedicht heeft totter doodt / op dat ghy in der ewigheyt soud blijven leben. Ten vierden / oberleghe de waerheyt van dese sententie : Alle die hem verheft sal vernedert worden / ende wie hem vernedert sal verheben worden. Ten vyfden / oberloopt de exempelen der Heiligen / die glorieerden / ende hun vernaeck namen in het kruys des Heeren : sp verheughden haer / om datse weerdigh waren geacht voor sijnen naem versmaetheyt te lijden. Sp hadden liever gepijnicht te worden met Moses ende Gods volck / dan der tijdelijcke genoeghte te genieten. Ten laetsten / bemerkte dat den grooten Godt alleen van de ootmoedige ge-eert wort / ende dat sijn sprake is met den simpelen ; ende datter niet en is dat hem aengename is / dan dat wy ons rekenen onder de minste.

Philip. 2.

Luc. 14. 18.

Acor. 5.

Hebr. 11.

Prov. 3.

G H E B E D T.

O Alder-oortmoedighsten Jesu, mijnen Schepper ende Verlosser, en hebt ghy my niet van niet geschapen, ende met u dierbaer bloet verlost? Voorwaer hieromme behoore ick u t' eenemael toe : mijn memorie, mijn verstant, mijnen wille, het is al u, ende het maecksel uwer handen, ende al het gene dat ick hier uytrechte, door uwe gratie, komt u toe, maer ghy hebbet my mildelijck gegeven, op dat ick 't soude gebruycken, met conditie dat ick van alles naderhant scherpe rekeninge soude geven. Is 't dan dat ick dit van uwe hant ontfangen hebbe, om dit al te gebruycken, ende is 't dat ick het selve al qualijck doe, wat heb ick dan daer ick my in kan verheffen oft glorieren, dan in mijne kranckheden, oft hoe sal ick my selven boven eenen anderen stellen? Eylaes ! sal ick wel eens kunnen danckbaer wesen voor duysent en duysent weldaden, die ick van uwe milde hant ontfangen hebbe ? mach ick wel van een sonde sonder vrees wesen,

Eccl. 5.

fen, als oft de selve my vergeven ware? Ick weet wel dat ick menighmael de helle verdient hebbe, maer ick en kan niet weten, oft ick daer voor ten vollen betaelt hebbe, ende oft ick uwe liefde, oft wel uwen haet weerdigh ben. Ick sien oock datter ontallijcke ellenden ende sonden zijn, waer inne ick soude kunnen vallen. Want daer en is geene sonde soo groot die den eenen mensch doet, die den anderen niet doen en soude, waer 't dat hy van u, ô Heere, niet geholpen en wierde. Siet ick ben in uwe tegenwoordigheyt, als een kint dat eerst geboren is, ick en kan niet staen, noch gevallen sijnde opstaen, noch eten, noch ick en ben niet machtigh om my selven te beschermen in 't midden van mijne vyanden, ende van veel benauwtheden. Voorwaer met recht mach ick bekennen, ô Heere, dat ick den aldersnootsten ben; sulck een gevoel en moet ick van my hebben, soo moet ick van my spreken, soo moet ick my selven tracteren, ende voor sulcks van eenen anderen geacht worden; ende alle andere menschen voor beter ende wijser houden dan ick ben. Maer siet, ô Heere, niet tegenstaende dat ick sulcks ben, soo kranck ende soo ellendigh, nochtans ick misprijse eenen anderen, ick stelle mijn gevoelen, ende mijn selven boven haer, ick ontschuldige mijne fouten, ick soeckse te verborgen, ick ben geern groot geacht ende gepresen, ick vreesse veracht ende mispresen te zijn. Ter contrarie, ô alder-ootmoedighsten Jesu, die my d'ootmoedigheydt van uwe geboorte af, tot uwe doot toe geleert hebt, die om mijnen wille eenen Samaritaen ende eenen schimp van de geheele werelt hebt willen worden, sult ghy, ô Heere, de alder-leeghste plaetse verkiesen, die mijnen Koninck zijt, ende sal ick naer de hooghste staen? in geender manieren, ô Heere; want ick en ben 't niet weerdigh, ende sal noch verworpende worden door uwe gratie in mijn eygen oogen, want ghy veracht de hooveerdige van herten, ende verheft uwe ootmoedige vrienden. Sulcks begeere ick te leven ende te sterven, geholpen sijnde door uwe Goddelijcke gratie, ende wensche dat ick dese mijne begeerte soude mogen bevestigen met mijn eygen bloedt, ô machtigen ende alder-ootmoedighsten Jesu, tot uwer eeren ende glorie. Amen.

Eccl. 9.
De mens-
schelijke
kranck-
heyt.

Practijcke om d'ootmoedigheydt
te oeffenen.

D'Eerste sal wesen/somwijlē t'oberloopē de trap-
pen van de ootmoedigheyt/die wy hier beneden
sullen stellen/ende ons selven daer op onder soecken.

De tweede/ghelijck 't in de meditatie gheseyt is/
te bemercken dat wy van alle kanten omringelt zijn
met alderley perijckelen/welcke bemerckinge up-
termaten profijtelyck is / ende al-omme te passe
komt in de bekoringhen.

De mensch
naer de
ziele is ge-
lijck een
nieu-gebo-
ren kindt.

De derde / het selve sal kommen geschieden/ ober-
denckende dat wy gelijk een nieu-gebozen kindt zijn/
't welck alle miserien ende hatigheden onder-
worpen is/ ende berooft van alle wapenen en hulpe
om sy selven te beschermen / oft ghelijck eenen lan-
teerne/so ick in de meditatie bewesen heb. Dese be-
merckinge moeten wy in alle gelegentheyt van yde-
le glozie gebuycken/en men moet den genen die ons
pijst/houden dooz eenen/die dooz misverstandt/oft
dooz bedroch / Godt te vergeefs soeckt t' ontrecken
dat hem toe-komt/ende schijnt ons 'tselbe te willen
geven / en in sulcker boegen ons deelachtigh te wil-
len maken van zijnen roof die hy Godt dooz ons te
pijnen ontrocken heeft ; oft wel / die ons soeckt oft
dooz haet/oft dooz onwetentheyt te benemen de eeu-
wige glozie van ons goet werck/ende nemen ghelijck
de kroone van ons hooft / om in de plaetse een yde-
le te stellen / en aldus met ons den spot te houden.

De vierde/by ghetal hebben zijn onbolmaeckthe-
den/ ende dat naer den uptwijs van den A. B. ende
den selven oberloopen als ons eenighe bekoringhe
van ydelhepdt overkomt. Want het ghene eens aen
eenen Keyser geraden wierde/om de haestige gram-
schap te verwinnen/dat hy eerst zijnen A. B. soude
opseggen eer hy eenighe sententie oft bonnisse soude
uytsprecken ; 't selve salmen hier niet sonder groot
profijt kunnen te wercke stellen / en den selven lich-
telijck daghelijcks somwijlen oberloopen.

De vijfde / Een oprechte biechte dickwijls ghe-
sproken/ helpt hier toe grootelijcks.

En

Ten seften/bemercken dat wy alomme zijn gelijk op een stellagie ghestelt/ende dat wy van boben van Godt almachtigh ende van sijne Heplighen ghestien worden; en dat hier teghen een verwozpen dierken van pdelhepdt in ons op-staet. Dit sal ons konnen te passe komen tegen d'pdele glorie / ende de opgeblasentheyt der herten / die somwijlen komit upt eenige goede wercken/ of ter oorsake van de gaben die wy ontfangen hebben. Als oock is't dat wy bemerken/ hoe ontweerdig dat het is dat wy met d'ontfangen weldaden tegen Godt opstaen / als hy ons eert/ dat wy hem onteeren; als hy ons vertroost / dat wy den hepligen Geest bedroeven; als hy t' onswaerts milt en liberael is/ dat wy ter contrarie het gene dat hem toebehoort en eygen is/ ons toeschrijven. Want wat doet eenen hoobeerdighen mensch anders / dan van Godt t' ontfangen sijne gaben / en de selve terstondt daer naer geven aen sijnen gesworen byandt tot spijt van sijnen Heere / oft met de selve hem beechten; van Godt verheven te worden / en soecken daer tegen Godt wederom te bekleppen? En hierom is't dat hy dooz den Propheet Isaias hem beklaget/ seggende: Ick heb hinderen opgebzocht en verheven/ maer sy hebben my veracht.

Den hoobeerdighen wapent synen byandt tegen Godt,

Isai. 1.

Hier sal oock grootelijcks toe helpen/ is't dat wy noyt in 't spreken ons selven te veel en laten voostaen/maer dat wy alle dingen der Goddelijcke Majesteit toeschrijven / waer af alle gaben af-dalende zijn/ en dat men te werck stelle dat den Apostel segt: Is't dat yemandt spreekt / dat het zy van Godt; Is't dat hy eenigh ampt bedient / dat het selve geschiede als dooz de kracht die van Godt komt. En hierom en moetē wy noyt dese woordē gebzupken: Ik heb dit of dat gedaē; maer/ dooz de gratie Gods is dit of dat gedaen: En aldus spreekt den Apostel/ als hy sepde: Ik niet/maer de gratie Gods met my.

1.Petr. 4.

1.Cor. 15.

De seivenste/ in al't genedat u ontmoet/ weest alrijdt de leeringe van de ootmoedighepdt indachtigh: Wat wordt anders dooz de valleyen oberbloedigh in horen/ dooz de doozrigheiden onbzuchtbaerheyt op de bergen betekent van ootmoedigheyt/ Ec.

d'Achste/somtijlen bemercken segenderley bal-
len; d'eerste is/ van de gene die uwes gelijck zijnde /
en leelijck geballen zijn: de tweede/ van de heydenen:
de derde/ der kinderen die voor het Doopsel sterben:
de vierde/der gener die wanhopen: de vijfde/ van die
haer te seer beroemen op Godts barmhertigheyt:
Den seften/ van alfulcken die tot de volmaechtheyt
ghekomen waren: Den sebenden / van die bynaer
volherdt hadden / ende noch geballen zijn.

Ten negensten/ eenige deugden in andere bemerc-
ken / ende die sy selven voor oogen stellen om naer te
volgen / oock sy selven boven niemanden te stellen.

Ten tiensten / eenen verkiesen die ons uyt bzient-
schap ende getrouwelick vermane/ ende soodanigen
die ons niet en soecke naer den mondt te sprecken /
maer oprechtelijck de waerheyt segge.

Ten elfsten/ oeffenen wercken van ootmoedig-
heyt / en gehoorzaamheyt/ naer 't exempel Christi
onser Saligmakers. Ende daer en wort niemant
soo groot gebonden / oft hy en moet hem somtijlen
boegen naer den wille der gener die hem onderwor-
pen zijn: 't welck hy met groote bzuchten sal doen /
is 't by aldien dat hy geern waerneme de ghelegent-
heden ende occasien van deugden te beoeffenen.

Ten twaelfsten/op wegh zijnde/geern volgen den
raedt van sijnen mede-geselle / in 't gene dat voor de
hant te doen staet; tot geender tijden beroemelijcken
sprecken van sy selven / oft van het ghene dat ons
aengaet.

Bemerckt dese tekenen ende trappen van de
ootmoedigheyt.

Trappen
van d'oot-
moedig-
heyt.

DEn eersten / sijn eygen snootheyt kennen: Den
tweeden/ hier af leetwesen hebben: Den der-
den/ gener sijn schult bekenen: Den vierden / sijn
beste doen dat d'andere sulck geboelen van ons heb-
ben: Den vijften / verduldigh verdragen als sy het
segghen: Den seften / verdragen dat wy als slechte
ende verworpen menschen getracteert worden: Den
sebensten/wenschen dat het in sulcker manieren ge-
schiede.

Practijcke

Practijcke dienende tot de kennisse sijns selfs van
den E. P. Robertus Sotowellus.

WAt heb ick geweest o Heere! wat ben ick? wat sal ick wesen? Ick en heb niet geweest / ick en ben niet met allen / en ick sal mogelijk min dan niet wesen. Ick heb ontfangen geweest in de erf-sonde / ick ben vol dadelijcke sonden / ende wie weet oft ick niet verwesen sal worden / tot d'eeuwige straffe? Ick heb ellendigh geweest in 't beginsel / ick ben noch ellendigher in mijnen voortganc / ick sal alder-ellendighste wesen in mijnen uptganc. Ick ben geboren van onsuiver zaedt / ick ben eenen sack vol buyghheys / ick sal wesen eene spijs der wormen. Als ick niet met allen en was / was ick buyten 't perijckel van verdoemt en ook van salig te worden; en als nu ben ick in groote twijfelachtigheyt van 't selve: ick sal / oft gelukkig wesen dooz 't gene ick verhope / oft dooz 't geneden tijt en 't perijckel soude kunnen mede-brenghen / seer ongeluckigh. Ick heb geweest / dat ick niet en konde verdoemt worden; ick ben soo gestelt / dat ick qualijck kan saligh worden; Ick sal sulcx wesen dat ick oft in der eeuwigheyt verloren / oft in der eeuwigheyt behouden sal wesen. Ick weet wat ick geweest heb / te weten den alderboosten; wat ick nu ben / en weet ick niet; want ick geene sekerheyt heb / oft ick in de gratie ben; wat ick wesen sal / en weet ick oock niet / want mijne saligheyt onseker is. Vergeeft my Heere dat ick geweest heb / verbeter dat ick nu ben; Schickt my tot 't gene dat ick wesen sal: keert my af van de boozleden quaden / stiert my in het teghentwoordigh goet / ende tot den eeuwigen loon. Amen.

Schiet-Gebedekens.

O Heere gheeft my dat ick u ende my selven mach Aug. l. 2.
kennen, dat ick u beminne, ende my selven ver- Soliloq. c. 1.
achte.

Wie ben ick o Heere Godt, ende wat is het huys mijns 2. Reg 7.
Vaders, dat ghy my veel weldaden sout bewijzen?

Wat

Iob 7.

Wat is een mensch dat ghy hem groot acht, oft waer toe stelt ghy u herte aen hem?

Psal. 112.

Wie is gelijk den Heere onsen Godt, die in de hooghe woont, ende de ootmoedige aensiet in den hemel, ende op de aerde?

HET XV. CAPITTEL.

d'Eerste meditatie van de ghehoorsaemheydt, de dochter van de ootmoedigheyt.

Hoe noot-
sakelijck
dat d'ons-
derwoz-
pinge in
alle din-
gen is.

DE voorstellinge der plaetse, Sy selven de geheele wereldt dooz ooghen stellen / Christum onsen Salvghmaker / de V. Maget ende Moeder Gods Maria / de Engelen / ende alle geschapen creatueren die Godt / oock tot den minsten wenck gehoozsaem zijn.

Het 1. point. Bemerckt hoe dat de Goddelijcke Majestejt / al is 't datse alomine tegenwozdigh is / nochtans dese werelt niet en heeft willen regeeren / dan dooz eenige Overhepdt / gelijk het blijkt in de hemelen / Engelen / ende menschen. Bemerckt ten tweeden / dat dese onderwozpinge soo noot sakelijck is / dat gelijckerwijs het in den omloop der hemelen gheschiedt / daer den ondersten met eene sekere ghe- noeghelijckhepdt alleen gheroert wozt / dooz den genen die hy alder-naest onderwozpen is / dat alsoo oock den mensch van Godt / ende van den Godde- lijcken wille niet gheregeert en wozt / het en y dat desen met den wille des Oversten vereenigt y. Den eersten oft hoogsten hemel / hier in is dē wille Gods / den welcken eenen regel / oft het recht-snoer is van alle goede willen / hier naer volght den wille des Oversten die hy berkosen heeft. Want alle macht van Godt afbalende is / ende wozt van God dooz eene sonderlinghe sozghē ghestiert / aengesien dat de ghe- meynthe dooz den Oversten gheregeert wozt / waer dooz Godt almachtigh met recht meerdere sozghē bzaeght / dan dooz eenen pegelijcken in 't besonder. Bemerckt ten derden / dat alle geschapen dinghen Godt onderdanigh zijn / dus schaemt u / dat ghy al- leen Godt weder spannigh zijt / aen wien nochtans alle dinghen ghegeven zijn / van den alder-mildesten Godt / op datse u soudē onderwozpen zijn / ende dat ghy

ghy wederom Godt onderwozpen ende onderdanig sout wesen. Bemerkht ten vierden/hoe onweerdige sake dat'et is/ dat den mensch/den wille Godts/dat is/van sijnen Oversten/niet gehoozsaem en is; want soodanigen mensch / wederstaet / ende stelt hem niet alleen teghen den toom / maer oock tegen den berijder/ gelijk een ongetemt peert. Want wie de Overhept wederstaet/ die wederstaet Godt; ende hierom is 't dat de Schzifture seyt : Zoo wie hem verhooverdicht / niet willende onderdanigh wesen des Priesters geboden/ diesal sterben. Rom. 13.
Deut. 17.

Het 2. point. Bemerkht de weerdigheyt en de volmaeckthepdt van de gehoozsaemheydt. Want dese ons op het aldervolmaeckste vereenicht met God/ so dat sulcken mensch qualijck kan helen: Ten tweeden/dzaeght ons geheelijck op/in eenen bzant-offer/ ghelijck oftmen den boom selbe / ende niet alleen de bzuchten op en dzoeghe; want sy geeft / ende levert ober het werck / den wille / ende het goetduncken 't welck het alderswaerste is. Siet oft ghy soodanigh zijt/ te weten/ als een doot lichaem/ende eenen ouden mang stock/ in de handen van ulwe Oversten. Ten derden/de gehoozsaemhept/is de deugt alleen / die d'andere deughden (naer het seggen van den H. Gregorius) in 't herte plant / ende naer het inplanten bewaert. Ende dat eens-deels/dooz dien dat alle de oeffeningen der deughden bevolen werden; eens-deels dooz dien dat de gehoozsaemhept in haer beslupt de uptwerkinghen van ootmoedighepdt/verduldighept/ hope ende liefde; ja dooz haer als eenen toet-steen/wozden alle de andere deughden gepzoest ende bekent ghemaect / die oock in de alderverlichtste Hepligen zijn: Ten vierden / bemerkht dese plaetse van de Schzifture/Onderdanighept is beter dan slach-offerhanden/ en gehoozsaem zijn/ is meer dan offeren het vet der rammen. Want ghelijck de sonde der tooverpen/is wederspannig zijn/ ende als dat groot misdaedt der afgoderpen is / niet willen hooren. Den H. Gregorius leyt de slach-offeranden upt/te wesen/de lijf-kastijdingen/ende werken van devotie; Ende d'onderdanighepdt/ seyt hy/ is beter De volmaeckthept ende weerdighept van de gehoozsaemhept.
Greg. lib. 35. mor. c. 10.
I. Reg. 15.

dan

dan slagh-offeranden / want dooz slagh-offerande worden de lichamen Godt op-gheoffert / maer dooz de onderdanigheyt / den eyghen wille. Overleght / hier-en-boven / dese woorden van onsen Saligma-ker : Die u lieden hoozt / die hoozt my / en die u ver-
 smaect / die versmaect my. Want 't zy dat Godt / oft den mensch / Stadt-houder Godts ons pet gebiedt /
 gelijck den H. Bernardus seer wel seght / men moet het voozwaer met de selbe neerstigheyt / ende eerbie-
 dinghe volbzenghen. Ende hierom is 't dat ons den
 Apostel vermaent : Al wat ghy doet / doet het van herten / als den Heere dienende / ende niet den men-
 schen. Bemerckt ten vijfden / dat dooz de ghehooz-
 saemheyt alle bekozinghen ende perijckelen ober-
 wonnen worden ; naer het segghen van den Wijsen-
 man : Een onderdanigh man sal victorie spreken ;
 Ende dat onse wercken hier-en-boven veel edelder
 ende verdienstiger worden / ende onse ghebeden van
 meerdere krachten. Want Godt sal onse ghebeden
 onderdanigh zijn ende verhooren / is 't dat wy onsen
 Obersten ghehoozsaemheyt bewijzen. Ten sesten / de
 gehoozsaemheyt / gelijck Climachus getuyghet / is
 eene versakinge onser zielen / eene ghewillige doodt
 van ons eyghen lichaem / een leven sonder sozge / een
 schip-baerte sonder schade / een begravenisse van
 onsen wille / een leven van ootmoedigheyt / ende ge-
 lijck of pemandt al slapende reysde : want hy onbe-
 sozght is / 't zy dat hy eenigh werck doet / 't zy dat hy
 het niet en doet / als hy maer de gehoozsaemheyt en
 volgt / want hy hem selbe God ober-gelebert heeft.

Het 3. point Bemerckt ten derde / in hoe veel dups-
 ternissen dat den mensch gestelt is / hoe dat hy ver-
 blindt is / hoe onseker dat alle onse dinghen zijn / soo
 dat niemandt en weet wat hem nut is : Ende ober-
 sulcx is het eene groote weldaet van Godt almach-
 tigh dat wy eenen goeden leydts-man hebben / ende
 besonderlijck Godt / die in sulcker boeghen op ons
 let / als oft wy alleen in de werelddt waren : soo dat
 wy niet recht moghen segghen : Den Heere regeert
 my / ende my en sal niet ghebzeken / in de plaetse der
 weyden daer heeft hy my ghestelt. Want ghelijc-
 ker :

Luc. 10.

Bernard. de
præcept. &
discip.

Coloss. 3.

Prov. 21.

Gregor.

Grad. 4.

Het ghe-
mack en de
profijten
die de ghe-
hoozsaem-
heyt mede
weyghet.Aug. lib. 3.
Conf. c. 11.

Psal. 22.

hierwijs dat Godt ons dooz de H. Sacramenten hepligh maecht / alsoo regeert hy de menschen dooz de menschen / ende gheeft sijnen wille te kennen : want den religieus / ende alle de ghene die eenen anderen onder-wozpen zijn / hebben altijt d'Arcke des Heeren / dat is / hare Obersten / die sy altijt kunnen te rade gaen. Ten tweeden / datter gheen konste ghebonden en woꝝdt / die lichtelijck sonder meester gheleert woꝝdt / ende dat den gheestelijcken wegh so veel te meer eenen erbaren leys-man bereyscht / ende dat het eene groote dwaeshepdt is / op sijn eyghen perijckel willen beproeben 't ghene ons onbekent is / als men anders vermacht. En hierom is 't / soe Climachus seght / dat oock den ongheleerden / ende luttel erbaren / dooz de ghehoorfaemhepdt geleydt zijnde / tot de volmaeckthepdt gheraecht / ende dat sonder dese / oock den alder-wijsten lichtelijck failleert. Ten vierden / bemerckt de profijten van de oprechte onderdanighepdt : want is 't dat pemandt oprecht onderdanigh is / hy sal terstondt gheboelen dat oock d'alder-meeste bekozinghen / besonderlijck des bleeschs sullen verdwijnen / ende dooz de selve ghenesen woꝝden. Ten vijfften / met hoedanige liefde ende eerbiedinghe dat men d'Obersten eere moet bewijzen / aen gesien dat se onse Vaders zijn / Stadt-houders Gods / ende die rekeninghe sullen gheben dooz onse sielen. Weest onderdanigh / seght den Apostel / uwen Obersten / ende zijt hen onder-wozpen / want sy waken ghestadelijck / als die redene dooz uwe zielen sullen geben ; op dat sy dat met blijdschap doen moghen / ende niet suchtende ; want dat en is u-lieden niet profijtelijck.

Exod. 25.

Grad. 4.

Heb. 12.

Der tweede meditatie van de Gehoorfaemheydt.

De voor-stellinghe der plaetse. Bemerckt / Godt die alle dinghen boozts-bzenght / ende die ons een ghebodt gheeft van sijnen wille te doen.

HET 1. point. Bemerckt dat onse saligheyt hier in gelegen is / dat wy den wille Gods mogen volgen een als alderbolmaecksten regel : ja dat het saliger is / dan te wesen de Moeder Gods / ghelijck den

De ghehoorfaemhepdt is onse salighepdt.

H. Au-

Luc. II.

H. Augustinus getuyghet. Ende hierom seyde onsen Salighmaecker/ als de vrouwe in 't H. Euangelie geseydt hadde: Saligh is den buyck/ die u gedragen heeft; dat's immers waer/ maer oock sijn sy saligh die het woordt Godts hooren/ ende dat bewaren. Ten tweeden/dat onsen Salighmaker seer veerdiglijck ghekomen is/ om den wille van sijnen hemelschen Vader te volbrengen; ende gheworden is ghehoorzaem tot der doot/ niet alleen aen Godt sijnen hemelschen Vader/ en aen sijne Moeder/ maer aen de boose menschen/ te weten/aen den Keeser Augustus/ en aen de beulen/ die hem alle tozimenten aende den. Ten laetsten heeft de selve in sulcker voegen bemint/dat hy het seyde te wesen sijne spijs/ te doen den wille van sijnen Hemelschen Vader. Siet / oft ghy den Heere JESUS gelijck zijt. Dus soecht alsoo neerstelijck/als ghy de lichamelijcke spijs doet/dat den wille van God/en van uwe Oversten volbrocht worde. Ten derden/overleghet dese woorden: Soo wie doet den wille mijns Vaders/dese is mijn broeder/ende suster/en moeder. Ten vierden/bemerckt hoe dat de H. Maghet Maria/ haren Sone naer ghevolght is/ ende desgelijcken d' Apostelen/die den Heere allegader dooz Bethanien/ dat is/ het hups van gehoorzaemhepdt tot den bergh van Oliveten/ als hy ten Hemel soude op- klimmen/gelepdt heeft. Want dooz de ghehoorzaemhept hangen wy op het alder-volmaeckste aen de Goddelijcke voorszichtighept/ de welcke wy dooz onse Oversten ghewaer worden. Ten vijfden/bemerckt dat den ghenen/ die oprechtelijck ghehoorzaem is/niet en behoort aen te sien hoedanigh sijnen oversten is/ te weten/geleert / oft onghleert / aenghesien dat wy dooz de Goddelijcke wijshepdt ende dooz- sichtighepdt ghestiert en gheregeert worden. Ten seften/ dat den selven oock behoort dooz goet te houden/ende te begheeren/het gene dat van den Oversten geschicht wort/ gelijck wy doen in dinghen die 't geloobe aengaen/ ghelijck herwijs oft het ghebodt upt den mondt van Godt almachtig selber quam. Waer toe dient/dat den H. Hieronymus seght; Laet u voorzaen/dat het saligh is/

Hier. epist.
ad rust.

is/ 't gheene den Obersten ghebiedt ; noch en wilt het gheboelen uwer Obersten niet vonnissen ; u staet toe onderdanigh te zijn / ende te volbrængghen datter geboden is/ gelijck Moyses seght: Hoozt Israel/ ende swijgh. Want die dooz eenighe redene beweeght woꝝdt/ om onderdanigh te zijn/ die is sꝫ selven ende der redene onderdanigh/ en niet den Obersten; noch en mach dooz geen opꝛecht gehooꝝsaem mensch gerekent woꝝden ; gelijck die om de redene alleen ghelooft/ die en is niet ghelooftich. Ten seivensten/ bemerket de onꝛosijten / die uyt het versupmen der selber spruypen. Ten eersten / den mensch steunt op sijn epghe wijsheꝝdt / 't welck sortelijck gedaen is; want den wech van den sot is recht in sijne ooghen/ maer die wijs is / hoozt de raden. Ende hooꝝwaer men kan niet langh gehooꝝsaem wesen / als het epgen geboelen tegen-strydt ; want soodanigen murmurceert lichtelijck / oozdeelt lichtbeerdelijck sijnen Obersten / acht sꝫ-selven beter ; en hierom dese gehooꝝsaemheꝝdt en is gheene deught van lijdsaemheꝝdt/ maer een dechfel van argheꝝdt. Dooꝝts/ ten tweeden / d'eendꝛachtigheꝝdt gaet te niet ; want het is redelijker dat de leden het hooft / als dat het hooft de leden onderwoꝝpen zijn. Bemerket/ hoe dat ghy hier teghen misdoet / ende hoe grootelijcks dat het misstaet / wanneer een religieus persoon die sꝫ selven overgegeven heeft om te wesen gelijck eenenouden mans stock / oft een doodt lichaem / ende om de gehooꝝsaemheꝝdt te houden hooꝝ eenen reghel sijns lebens / sꝫ selven nochtang hier in misgaet ; en wat een hoobeerbighheꝝdt dat het is ; dat pemant hem laet hooꝝstaen / wijsen ende beter te zijn in sijn epgen saken dan Godt selve. Want aengesien dat den ongehoꝝsamen weet/ dat het gebodt van Godt komt/ waerom oozdeelt hy anders / ende is der ghelooꝝsaemheꝝdt wederspannigh?

Het 2. point. Bemerket ten eersten/ dat de gehooꝝsaemheꝝdt t'eenemael te niet doet den epghe wil/ die eene schadelijcke lazerpe onser zielen is: want het is in der waerheꝝdt eene melaetscheꝝdt de welcke maect/ dat het goetd gheen goetd en is/ ende strijdt

Prov. 12.
De onꝛosijten vān
de epghe
wijsheꝝdt.

De bruch-
ten vande
gehooꝝ-
saemheꝝdt.

teghen Godt / ende onderbreekt de schickinge die Godt almachtigh op de werelt ghestelt heeft. Ten tweeden / dat dese de deure opent / aen alderley sware bekoringen en ontsteltenissen: noch doch geene sonde en treckt den dupbel soo lichtelijck den Monich weder tot de doot / dan als hy hem daer toe brenghet / dat hy op sijn eyghen goetduncken ende verstandt soude betrouwen. Maer den onderdanigen / ende die sijnen eyghen wille versaecht heeft / vaert ghelijck in eene stille habe. Bemerckt ten derden / besondelijck als ghy hier af belofte gedaen hebt / hoe swaer dat het is; niet onderdanigh te wesen / aenghesien dat ons hier toe de redene / onse scheppinge / verlossinge / ende onsen roep verbinden. Hierom seght wel den H. Basilius: Zij dat ghy sonder de wete van uwen Obersten doet / dat is die verpe en kerckschenderpe / ja is u schadelijck / ende gheensins profijtelijck / al is 't dat u het selve goetdunckt te wesen / want is 't goet / waerom en brenghet ghy 't niet te voorschijn? Bemerckt ten vierden / is 't by al-dien dat ghy uwe Obersten niet onderdanigh en zijt / soosult ghy nootsakelijcken u bleesch / ofte den dupbel moeten onderdanigh wesen; ende overleght / hoe sottelijck dat het ghedaen is / het soete jock Christi te veranderen met eene soo sware slavernye.

De conditien van de gehoorzaamheyt.

Het 3. point. Bemerckt ten eersten / de conditien van de gehoorzaamheyt / en oft de selve in u gebonden worden: Ten eersten / sy moet geheel wesen / oock in de alderminste saken: want het schande is / datmen oock het minste ontrecke in den brandt-offer. Ten tweeden / datse beerdigh zy / en dat wy sijn ghelijck dappere en wackere Engelen / en tot den minsten wenck gereet: want 'tzy dat Godt / 'tzy dat den mensch eenigh ghebodt gheeft / wy moeten het selve voornaem / met de selve neerstighepdt / ende eerbiedinghe volbrengen. Ten derden / sy moet simpel en eenboudich wesen / te weten / dat wy de selve purelijck ter eeren Godts doen / niet om eenigh gemak. Ende hierom is 't dat die oprechtelijck gehoorzaam is / gheen onderscheet en bindt in 't ghene hem geboden wordt / oock in de alder-swaerste saken te aenbeerden.

Cass. coli.
Abb. Moy-
fis.

Basil.

beerden. Ten vierden / sp moet volherdigh wesen.
 Ten vijfften / blijtigh. Ten seften / ootmoedigh. Ten
 seivensten / sp moet upt de liefde en debotie spruyten.
 Ten achtesten / met eene geestelijke blijdschap. Be-
 merckt ten tweeden d'examplēn der Heplighen / die
 oprechtelijck onderdanigh hebben gheweest / gelijk
 was Abraham / eenen Religieus Joannes genaemt
 Ec. ende wy moghen ons schamen / dat wy pema-
 den onderdanigh waren / die soo seer in gheestelijke
 saecken niet erbaren en waer ; nochtan / ghelijck
 Climachus ghetuyghet / Godt en is niet onrecht- Grad. 25.
 veerdigh / dat hy sulcke zielen sal laten bedrogen
 worden / die met een gheloof ende ootmoedigheyt /
 haer selven eenen anderen onderwerpen. Tander-
 den / bemerckt de straffe der ongheloozsaemheyt
 van Adam / Saul / ende van dien Propheet in Be- Gen. 2.
 thel / ende weest verschickt. Overdenckt / dat den 1. Reg. 15.
 meesten troost / ende gheluck der Heplighen is / te 3. Reg. 13.
 weten ende te doen den Goddelijcken wille / ende Het geluck
der gehooz-
saemheyt.
 dat den onderdanighen dese goederen mede deel-
 achtigh is. Ten vierden / bemerckt datter geene
 verdienste en is sonder gheloozsaemheyt. Want
 wie wordt daer ghebonden / die sijnen knecht sal
 willen loonen / die vooz sijnen meester niet en sal
 willen wercken / noch sijnen wille niet en begeert te
 doen ? Ende de gheloozsaemheyt is van sulcker
 weerde / datse al het ghene daer sy aenkomt ver-
 dienstigh maect / oock de wercken / die upt haer
 selven noch goet noch quaet en waren / gelijk hier
 vooztijts het roedeken van den Koninck Midas / al
 wat het geraeckte / in louter goud veranderde. Ten
 laetsten / bemerckt (aengesien dat ghy op so beelder-
 lep manieren / uwen Heere ende Godt toebehoort)
 hoe groote sonde dat het is / te murmureren / niet te
 willen gehoozsaem wesen / gelijk het blijkt in Cha-
 re / de kinderen van Israel / ende Maria de suster
 van Moyses : Soo dat den H. Basilius seer wel ge-
 sept heeft : De gehoozsaemheyt verdient eenen meer-
 deren prijs ende loon / dan de goede wercken ghe-
 boeght met matigheyt.

G H E B E D T.

O Mijnen Schepper ende Verlosser, mijnen Heere, en Godt, siet hier u schepsel, uwen dienaar, uwen Sone, die u op ontallijcke manieren verbonden ben, om uwer Godlicker Majesteit onderdanigh te wesen: Maer eylaes! al is't dat allen dingen u onderdanigh zijn, ende dat ghy my dit al verleent hebt, op dat ick u soude gehoorsaem wesen; nochtans naer't exempel vanden verloren Sone, ick ontfange uwe goederen en weldaden, ende en begeere niet onderdanigh te zijn; als oft ick wijser, ende voorsichtiger waer dan ghy, ende de gene, die ghy gestelt hebt om my te regeeren. Ende hierom is't, dat ick niet en weet waer my keeren; ende leve vol forge, die nochtans gerustelijk soude kunnen leven, waer't sake, dat ick mijn betrouwen op u stelde. Want wat weet ick, wat my nu is? Dit weet ick alleen, dat ick u behoer gehoorsaem te wesen, ende op te dragen met den Patriarch Abraham mijnen wille, die mijnen eerst-geboren is, en mijne vryheyt; Dit doe ick als heden in de tegenwoordigheyt van uwe goddelijcke Majesteit ende geheel u hemelsch heyr, ende ick begeere in alles gehoorsaem te wesen, mijne Overste te bekennen als uwe Stadthouders, ende de selve met eene oprechte liefde, alle eere bewijzen, geensins vonnissen hare geboden: want die oprechtelijken heeft leeren onderdanigh wesen, en weet van geen vonnisse te strijcken. O soeten Jesu, die om mijnen wille gehoorsaem zijt geworden tot de doot des kruyces toe, en uyt u lijden d' onderdanigheyt in u selven, ende ons voorts geleert hebt door u exempel, ende verwonnen; Ghy seght, Niet mijnen wille, maer den uwen geschiede. Sal ik dan seggen, niet uwen wille o Heere Godt, maer mijnen wille geschiede, wederstaende, ontschuldigende en tegensprekende so dickwijls als mijne sinnelijckheyt, en mijn eygen goetduncken anders sullen raden dan my de gehoorsaemheyt leert? Ghy segt, Ick en soeke mijnen wille niet, maer den wille van die my gesonden heeft; ende ik daer-en-tegen, tē sy dat het my wel sinaeckt, en behaegt datter geboden wort, soecke menigmael mijnen wille te doen. Maer ick offere u desen nu tot een slachtofferande; op dat ick voordaen den selven niet en gebruycke, noch

Wt onge-
hoorzaam-
heyt spruyt
forge ende
onruste.

Phil. 2.

Luc. 22.

Ioan. 5.

in't kleyn, noch in't groot, 't en zy dat het u behagelijck is. Want niemant, ô alderminnelijcksten Heere, en leeft voor fy selven, maer tot uwer eeren, en tot uwen dienst, die u geweerdigt hebt voor ons te leven ende te sterven. Och ôfick in der waerheyt seggen mochte: Ick leve nu, voorwaer ick niet, maer Christus in my! Want wat isser saliger, dan mijnen boosen wille die my so dickwils bedrogen heeft, ende noch dagelijcks bedriegt, als ick den selven volge, uyt te schudden: en den uwen aen te treckē, die den regel is van alle goeden willen? O eeuwige wijsheyt, stiert my in de paden uwer geboden, en onderwijst my, hoe dat ik uwen wille alleen sal kunnen volbrengen: want ô Vader des huysgefin, die my geroepen hebt in uwen wijngaert, ick en sal van u geen loon kunnen verwachten als ghy de arbeyders loon sult geven naer hare wercken, is 't dat ick naer mijnen wille ende goetduncen sal gedaen hebben: ende niet naer u welbehagen. Verleent my dan gratie, ô Heere, dat ik den selven mach kennen, ende uyt gantscher herten volbrengen. Amen.

Het is saligh sijnen eegen wil-
le te ver-
sa-
ken.

Practijcke om de gehoorfaemheydt te oeffenen.

D' Eerste is neerstelijck bemerckē wat Overstē/en lepts-mannen dat u Godt in elck werck gegeven heeft; en daer na haer-lieden geboden/en wetten ondersoecken ende onderhouden/daer en wort geene deugt gebondē/die haer verder uytstrect/en die pro-
fijtelijcker geoeffent wort/als de gehoorfaemheydt.

De tweede/neerstelijck volbrengen 't gene onse ouders/ ende meesters sullen geboden hebben / oock in de alderminste saken. Hierom heeft de H. Catharina van Senen in 't hups haerder ouders levende / in haren Vader/Christum / in hare Moeder / onse L. Vrouwe ghe-eert / ende dese met alle sozghbuldigheyt onderdanigh geweest.

De derde/als wy's morgens onse wercken schicken/de selve altijt na den regel van de geboden/ ende den wille des Oversten / dat is/ van Godt almachtigh schicken ende stieren.

De vierde/in alle twijfelingen/voor al/ God door eē ootmoedig gebed/ en daer naer onsen Oversten te rade gaē/en dat met een oprecht overgebe onse selfs.

De vijfde/ sijn herte gereet maken/ tot de geboden/ die ons swaer ende lastigh souden konnen vallen.

De sesste/ dickwijls in sijn herte/ dese woorden overleggen: Die u hoozt/ die hoozt my: dat is/ de ewige Wijsheyt/ goetheyt ende macht/ der welker niemant en kan wederstaen.

De sebenste/ tot geender tijden soecken den Oversten tot sijnen sin te trecken/ maer sijne redenen boozts- bzingen met een overgeven sijns selfs.

Schiet - Ghebedekens.

1. Reg. 2.

S Preeckt Heere, want uwen dienaer hoort.
Heere wat wilt ghy dat ick doe?

Act. 9.

Psal. 118.

Ick heb mijne handen opgeheven tot uwe geboden, die ick bemint hebbe, ende ick sal my oeffenen in uwe rechtveerdighmaeckingen.

Psal. 115.

O Heere, want ick ben uwen knecht, ick ben uwen knecht, ende uwer dienst-vrouwen Sone.

HET XVI. CAPITTEL.

Meditatie van de Gierigheydt.

De voorstellinge der plaetse, **B**emercht ende aensiet alse de menschen gelijk op eenen bergh klimmen/ ende hoe dat Christus de armen aenlept/ ende dat de selve onsen Salighmaecker soetelijken nabolgen/ d'andere den dubbel/ of wel sommige onsen Salighmaecker/ maer dooz dien datse overladen zijn/ dickwijls nederwaerts in 't opklimmen vallen.

Bidt den Heere/ dat hy u herte wil verlichten/ op dat ghy de weerde van de armoede soudt mogen bekennen/ die den Heere van dat hy in dese werelt gekomē is/ in weerde gehouden heeft tot der doot toe.

Wat de
gierigheyt
is.

H Et 1. point. **B**emercht wat de gierigheyt is/ te weten eene onbersadelijcke begeerte van geldt/ ende goet deser werelt; waer dooz den mensch het selve in sulcher boegen toegedaen is/ dat hy niet en kan vergeten/ als sijn gelt hem ontnomen wort/ hy sjeckt onnoodighe ende nieusgierige dingen/ oock sonwijlen met schade van eenen anderen/ ende be-
waert die niet al te groote sorghvuldigheyt. Ten
twee-

tweeden / hoe leelijck dese sonde in haer selven is: Hoe leelijck dat de gierigheyt is.
 eerst ten opfichte van het booz-wozpsel seiber : ende
 hoe dat dē mensch hem t'eene-mael eene slabe maecht
 van het gelt / een slecht metael van der aerden (soo
 dat de gierigheyt eenen afgoden-dienst genoemt
 wort) waer dooz hy niet beter / noch geluchiger en
 wort / aengesien dat het bukten ons is / dan alleen
 dat ons daer dooz eenige ydelheyt aen-wacpt / ende
 dat wy rijck genoemt worden. Ten tweeden / hoe
 leelijck sy is / overmits de edelheyt ende weerdig-
 heyt van den mensch / die hier toe geboren ende ge-
 schapen is / dat hy dooz de liefde soude besitten God /
 die allen ons goet is / ende hy verwozpt sy selven
 dooz de gierigheyt tot slechte ende verganckelijcke
 dingen / ende acht meer het gelt / 't welck eene ver-
 wozen substantie is / dan sijne ziele. Ten derden / ter
 oorzake van de maniere / die men gebuycht om sil-
 ber ende gout te vergaderen / aengesien dat het den
 mensch nootfaecht / om hem te begeben tot het al-
 der slechtste gewin / oock met schande / dooz twist en-
 de kijnbagie / perijckel van sijn leven te verliezen / ende
 onsprekelijcke sozghbuldicheden; waer dooz het her-
 te op ontallijcke manieren / herwaerts ende der-
 waerts verstroopt wort / soo datter geenen tijdt noch
 plaetse gebonden en wort / daer men gerustelijck op
 sy selven soude mogen letten. Ten vierden / dooz dien
 dat men 't met de selve sozghbuldigheyt ende neer-
 stigheyt by een moet houden / het gene nu vergadert
 is. Ten vijfden / dat oock naer het geboelen van alle
 de heydenen / eenen gierigen mensch / booz den al-
 der-verwozensten gerekent wort / als die geen ge-
 niet oft gebuyck van sijn goet en heeft / ende sy sel-
 ven altijdt meer ende meer belast dooz het gene dat
 hy vergadert.

Het 2. point. Bemerkht waer toe dat ghy ten laet-
 sten / alle dese goederen wilt by een schapen. Ten
 eersten / den gierigen stelt hem booz oogen peys Hoe onber-
sabelijck dat se is.
 ende rust / ende siet hier-en-tegen / hoe dat hy rijcker
 wort (welck ghebeurt in alle aerdtische dinghen)
 hoe dat de begheerte van goet te vergaderen oock
 meer vermeerderet / gelijk wy in den water-suchtig-

gen menſch dagelijks ſien geſchieden met het dꝛinc-
ken; want de ongoddelijcke en hebben geenē brede.
Ten tweeden/ ſtelt hy hem vooz oogen het ghemack
des lichaems; om wel geſleet te worden/leckerlijck
te eten / &c. om welcke redenen/ eplaes! den rijcken
bꝛeck begraven is geweest in de helle. Ende om de
waerheyt te ſeggen/wat geven de rijckdommen den
menſch anders/ dan koſt ende hleederen! Voowar
anders niet met allen; ende dit en gebꝛeecht den ar-
men oock niet. Maer den rijcken heeft eene ſaecke
meer/ te weten/ dat alwaer veel rijckdommen zijn/
aldaer oock veel hulpers ghebonden worden/ om de
ſelbe op te maken/ende te verteerē;ende dat de wel-
luſten een ſonderlingh boetsel zijn van menigerhan-
de ſiechten; waer af/ die ſober ende matigh zijn/ niet
af en weten: ende dat hy hier-en-boven ontallijcke
inſtrumenten heeft (het welck aldermeest te bekla-
gen is) van gulſighepdt/ onkuyſheyt/ ende van alle
andere ſonden / om hem te bꝛengen tot de eeuwighē
bederbeniſſe/ ende niet en heeft in eenen ſtibberach-
tighen wegh / waer mede hy ſp ſelben ſoude konnen
wederhouden. Wat heeft dan den rijcken/waer dooz
hy ſp ſelben ſoo grootelijks ſonder redene wil ber-
hoobeedigen op ſijne rijckdommen? Mengemercht
dat de rijckdommen geene oprechte eere en konnen
mede bꝛengen / overmits datſe minder zijn dan den
menſch/ende upt haer ſelben niet en hebben dat pꝛij-
ſens weerdigh is. Bemerkht ten vierden/in hoe veel
ſtricken des dupbels datſe vallen / die hier begeeren
rijck te weſen; want den wortel van alle quade/ is de
begeerlijckheyt. Ten eerſten/ ſp en konnen haer niet
begeven tot het gebedt / want aldaer is haer-liever
herte / daer haren ſchat ende thꝛeſoos is. Ten twee-
den / ſp geboelen eenen afkeer van alle wercken van
Godtꝛuchtighepdt/ aengeſien dat ſp alijt gebꝛeck
lijden/ende inimmermeer en konnen verſaet worden.
Ten derden/ ſp ſchꝛapen 't al by een/hoe ende in wat
manieren datſe konnen/ 't zꝛ/ datſe geoozloft zijn/ oft
niet/ en zijn in ſulcher vaegen verſot op 't gene datſe
onrechtbeerdelijck vergadert hebben/ dat het by-na
onmogelijck is haer te bꝛengen tot reſtitutie/ oft om
weder-

De gierige
vallen in
de ſtricken
des dups
bels.

wederom te geven datse qualick gewonnen hebben. Ten vierden/ alse komen te sterben/ wordense by-na wanhopigh/ ter oorsake van de scherpe rekeninghe/ diese moeten doen/ om datse den armen ontrocken hebben/ dat den armen toe-quam/ en om datse van hare goederen moeten scheyden. Dus/ o mensch/ woeyt van u uwe rijkdommen/ ghelijckerwijs oft ghy in eene groote tempeest oft onweder soudt moeten verdrinckē en vergaen/ 't en waer dat ghy u van de goederen ontlastedet; ende en wilt u herte niet op stellen/ is 't dat ghy overbloedigh van rijkdommen zijt/ op dat ghy ten laetsten mooght geraken tot d'eeuwige haben. Ende nademael/ dat ghy alle dingen moet laten aen een ander/ soo en wilt booz hen geene blijfchap vergaderen/ en booz u d'eeuwige tormenten/ met het onrechtveerdigh besit ende behouden van eens anders goet: Ende is 't by aldien dat ghy (ten minsten) in de ure des doots/ yet sult moeten versaken/ of wederom geven/ en wilt doch so langh niet wachten tot dat u de doot overbalt/ met so groot een achterdeel van ulve ziele.

Het 3. point. Overlegt de groote dwaesheit van de gierighe menschen deser werelt/ die aen Godt d'eeuwighe wijsheyt/ (die haer hier honderdmael meer/ ende hier naer d'eeuwigh leven belooft) nochtans weygheren (in sijne armen) wederom te gheben/ dese dingen/ die doch boozsecker verloren sullen gaen; ende ghelooven hier-en-teghen de bedrieghelijcke werelt/ ende de menschen/ daer sy een kleyn ghewin af te verwachten hebben. Ten tweeden/ aenghesien dat ghy maer eenen uytdeelder der selver zijt/ wat eene sottigheyt dat het is/ dat ghy die weyghert aen Godt wederom te gheben/ ende verquift aldus dat eenen anderen toekomt/ waer af ghy naderhandt scherpe rekeninghe sult moeten geven. Ten derden/ dat ghy liever hebt eenen oogenblick rijck te wesen/ soek met soo veel ellenden/ ende hier naemaels altydt arm/ dan in der eeuwigheyt met eene onspreekelijcke glorie rijck te zijn/ ende alhier met Christus uwen Koninck ende Heere/ booz eenen korten tijdt arm. Ten vierden/ dat ghy dese

De sottigheyt der gierigen.

ſlechte en verwozpenen dingen / ſo grootelijck zijt achtende als de kinderen hare beuſelingen / en kinderſpelen / daer nochtans Chriſtus ende alle de wijsen ſulcks gantſch niet geacht en hebben. Ten vijfden / dat ghy ulwe ziele / alwaer de geheele werelt niet by te ghelijcken en is / ende waer vooz Chriſtus onſen Salighmaecker de doot geſtozen is / om ſulcken ſlechten prijs verhoopt / oft ten minſten onvolmaecht ende arm laet in 't toekomende leven ; ende alſoo de rijkdommen meer acht / dan u ſelven. Ten ſeften / al-hoe-wel dat den Heere ons beloofte / dat als wy eerſt 't rijcke Godts ſoecken / alle andere dingen ons toeghevozen ſullen worden / dat nochtans eenen gierigen dit veronachtaemt / als oft hy Godt niet en betroude. Bemerckt hoe dat den Heere op deſe werelt de gierige menſchen geſtraft heeft / hoe dat hy Achan om ſijne dieberpe heeft doen ſteeninge ; Jeſabel / die den wijngaert na Balthazar begeert hadde ; Ananias ende Saphira / dooz dien datſe yet ontrocken van de goederen / dieſe vooz de voeten der Apoſtelen brachten / ende den verrader Judas alle met eenen gruwelijcken doot geſtraft heeft.

Iof. 7.

4. Reg. 9.
Acor. 5.

Matth. 27.

Meditatie van de Armoede.

De voorſtelling der plaetſe , ſal weſen onſen Salighmaecker te ſien met ſijne Discipelen ſlechtelijck gekleedt / hongerigh / in groote armoede reysende dooz doozen ende ſteden / ende dat wy als pelgrims hem volgen op den bergh.

Het Gebede , Bidt op dat ghy mooght kennen de weerdigheyt van de armoede.

Wat de
armoede
is.

Het 1. point. Bemerckt dat d'armoede is een verlooſeninghe (ten minſten metter herten) van alle uytwendelijcke ſaeken / ſy ſchickt oft haeght den menſch geheelijck / ſo wel uytwendelijck als inwendelijck / vooz ſoo veel als dit van noode is. Ten eerſten / deſe ſteit in 't verſtant een oprecht geboelen van deſe ſaken / gelijk ſy in de tegenwoozdigheyt Gods zijn / en beroont datſe in der waerheyt verganckelijck / ſlecht en ſchadelijck zijn. Ten tweeden in den wille een afkeer en een walginge deſer dingen. Ten laet-

laetſten / in 't werck een volkomen verloochenen (is het dat hy van God tot de volmaechtheit geroepen wordt.) Overleght oft ghy dese deught oock groot acht / hoe gereet dat ghy zyt u bloot te maecten van alles / waer 't sake dat uwer ziele saligheyt oft den noot sulchs van u bereyschte. Bemerkht ten tweeden / dat ghelijcker wijs de begeerlijckheyt den oorspronck ende den wortel is van alle quaet / ende den fondament-steen van Babylonien / ghelijck den H. Augustinus bewijst; alsoo is d'armoede en het versmaden der rijckdommen het beginsel van alle goet / ende een moeder van alle deughden / den gront-steen van 't hemelsch Jerusalem / ende van onse alderhooghste saligheyt. De redene is / overmits datse ons beneemt het instrument van alle sonden / welck is den rijckdom / die de gulsigheyt ende hooberdigheyt boedt ende onderhoudt; ende brenght mede eene nootsakelijckheyt / ende blytigheyt om wel te leven: aengesien dat het naer het geboelen van de eeuwige wijsheyt lichter is / dat eenen hemel passere doot d'ooge van eene naelde / dan dat den rijcken kome in 't rijcke der hemelen. Gelooft ghy dit oock? Bemerkht hier-en-boven / dat d'armoede de sonden repnighet / naer de getuygenisse van dese Schryfture: Ick heb u verkoren in den oven der armoede; ende datse den mensch bevizt van alle wereltlijcke bekommeringe / op dat permandt Godt alleen soude mogen dienen ende aenhangen. O groot geluck der Chzistenen / wien ghesont is / datse met d'armoede den hemel kunnen hoopen ende be-erven! dat u dan d'armoede niet en misnoege / want daer niet rijcker en kan gebonden worden.

Het 2. point. Bemerkht dat de armen aen Godt d'alder-aenghenaemste zyn / aengesien dat hy d'armoede bypwilliglyck aengenomen / ende sonderling in haer selven bemint heeft; ende de rijckdommen hier-en-tegen / ende alle eere / heeft hy soo in sijn geboorte / als naderhant in sijn leven / ende ten laetsten in sijn doot t'eenemael met de boeten getreden: die als hy rijck was / om onsent wille arm is gewoorden; soo dat hy niet en heeft gehad waer hy sijn hooft op rusten

De armoede is eene moeder van alle deughden. Aug. l. 2. de Civit. Dei. cap. 13.

Ambr. l. 3. in Luc.

Matth. 19.

Isaiz 48.

Aug. ser. 28. de verbis Apost.

d'Armoede is Godt seer aengenaem.

2. Cor. 5. Luc. 9.

Philip. 3.

rusten mocht / ende heeft een arme moeder en arme discipelen verkosen. En wy moeten ons laten boozstaen / dat hy eenen staet verkosen heeft die hem be-
 taemde. Desghelycken hebben alle de Heyligen ge-
 daen/die met den H. Apostel Paulus alle dingen ge-
 acht hebben als dzek/ haer verheugt hebben in hong-
 er/komnier / doost/ en niet met allen te besitten : so
 dat den H. Franciscus heyliglyk de genen die armer
 waren dan hy/benijdde. Hier-en-tegen de wereltsche
 menschen / en de gemakelycke dienaers van Godt
 almachtigh / begheben haer met bollen toestaen om
 rijkdommen te vergaderen/op dat se kostelyk/cier-
 lyck/ nteusgteriglyck/ en gemakelyck gekleet mo-
 gen zijn/ en op deselve maniere ober tafel/en in hare
 wooninghe onthaelt mogen worden/ hier dooz ghe-
 beurt het dat sy gheern zijn in gheselschap van hare
 vrienden/en niet geerne en dienen/Ec. Versmaet de-
 se dingen / niet min oft meer dan ghelyck als eenen
 die een mannelijck herte heeft / eenige beuselinghen
 ende kinder-spielen veracht/ en hebt u herte ghedue-
 riglyck gevesticht in 't gene dat eeuwiglyc ende on-
 verganchelick is / en als eenen vromen soldaet van
 uwen Salighmaker die u boozgegaen is / en hebt
 geenens grouwel van 't gene dat lastigh ende moepe-
 lyck is. Bemerckt ten tweeden / hoe verheben dat
 is den moet van eenen seligheus die d'armoede on-
 derhoudt / waer dooz hy boven alle aerdsche din-
 ghen wandelt / soo dat hy oock niet met de woorden
 en begeert het sijn te noemen / op dat sijn herte daer
 aen niet en soude gehecht worden. Ten derden/ hoe
 grooten strijdt dat hier in geleghen is / aenghesien
 dat hier dooz den meesten-deel der menschen ober-
 wonnen zijnde dooz hunne in-geborene begeerlijck-
 hepdt/soecken ober al 't gene hun aengaet / 't ghene
 gemakelyck is / ende 't ghene eenigh schijnsel heeft
 van verheben te zijn;hierom seght oock seer wel den
 Wijsen-man: Saligh is den man/die na 't gout niet
 wech gegaen en is:wie is desen/ende wy sullen hem
 prijsen? wat eene groote glorie is 't dan de begheer-
 lijckhepdt te verwinnen / dooz dewelcke alle men-
 schen haer laten verlepden / wereldtlycke / gheeste-
 lycke

Het goet
 en geluck
 der gewil-
 liger ar-
 moede.

Eccl. 31.

lijcke en oock de flappe en floutwe Religieusen! waer toe dient het gene dat den **H. Chrysostomus** seght: **De ziele van eenen armen blinkt als 't gout/ schijnt als eenen kostelijcken steen/ verheert met de menschen als eenen Engel/ ende is den dubbelen niet onderwozpen/ en is altydt by Godt. Ten vierden/ dat dese armen/ gelijk Paulus ghetupghet/ zijn als niet hebbende/ en alle dingen besittende; en gelijk hier booztijds Climachus seyde/ eenen Moninck/ die hem bloot ghemaecht heeft van alle saken/ is eenen Heere van de gheheele werelt. Bemerkht ten vijften/ dat die 't al verlaten sullen hebben en den Heere naegebolghet/ hondertfout ontfangen sullen/ ende sitten op de twaelf stoelen/ oordeelende de twaelf gheslachten van Israel/ ende dat soo wanneer als de Koningen sullen staen/ ende de machtighe deser werelt sullen beben. Besiet/ o Religieus/ oft ghy oock in der waerheyt wel sout mogen seggen: Siet/ wy hebben 't al verlaten/ ende oft u herte niet aen eenige slepne beuselingen ghehecht en is/ die van te voren alle dingen soo kloeckelijck had verloochent.**

Chryf. ho.
47. in Matthe

2. Cor. 6.

Grad. 16.

Matth. 19.

Het 3. point. Bemerkht Godts boozsichtigheyt ober den armen/ nae het seggen van den Psalmist: **De rijke hebben ghebreck ghehad/ ende hongher gheleden/ maer die den Heere soecken/ en sullen niet vermindert worden van allen goet. Want den Heere boozsiet den armen als sijn Edelmans in tijds/ sy hebben Godt booz haren Hoof-meester/ gelijk het volck gheluckigh is/ wiens den Heere haren Godt is. Ten tweeden/ dat sy alleen weten ende beproeven geestelijke verheuginghen in 't binneste haerder herten/ sy en vreesen niet/ sy en berhopen niet/ sy zijn sonder eenige sorge/ met luttel te vrede; waer in Epicurus oock de salicheyt stelde: sy en geboelen geen walginge als de rijke/ maer worden upt de steenrotse met honigh verbult; ende als sy haer also wel verblijden niet hebbende/ dan de gheheele werelt besittende/ genieten sy de heerne sonder de note te krahen: Want die Godt oprechtelijck soecken/ worden dese dingen toegewozpen/ gelijk Paulus/ Daniel/ en Elias geschiet is/ ende noch dagelijcks alle Religieuse**

De Goddelijcke boozsichtigheyt ober den armen.
Psal. 33.

Psal. 143.

ligieufe gebeurt. Ende hierom zijne gereet in alle ghewesten des werelts sonder eenigh teergeldt te gaen/ ende haer te begeben tot het bekeeren der zielen; want sy haer betrouwen op Godt ghestelt hebben/ dat hy haer-lieden niet en sal vergeten.

G H E B E D T.

2. Cor. 8.

Eccl. 31.

1. Tim. 6.

Bar. 3.

Matth. 6.

Het exem-
pel onses
Saligma-
kers.

Isaïæ 66.

Matth. 8.

Luc. 19.

O Koninck der Koningen, en Heere der heyrkrachten, ô mijnen Saligmaecker, die als ghy rijck waert, om mijnent wille arm geworden zijt, op dat wy door uwe armoede rijck souden mogen worden; verleent my dat ick tot geender tijden en gae naer het gout, noch en hope in het gelt, oft schatten, noch in de onsekerheydt der rijckdommen, en dat ick niet te seer besorght en ben om rijck te worden, aengesien dat dese schadelijcke begheerten de menschen brenghen tot hare bedervenisse. Want waer zijne die 't silver tot schatten vergaderen, ende het gout daer de menschen in betrouwen? Sy zijn verdweenen ende ter hellen neder-ghedaelt. Hierom, ô Heere **J e s u**, t' uwer eeren en ter liefden uwer armoede, die ghy begeert hebt door uwen Propheet, dat ick gedachtigh soude zijn, offere ick uwe Goddelijcke Majesteit al het gene dat ick van uwe mildehant ontfangen heb: noch ick en begheere u niet met allen van desen brantoffier met Ananias t'ontrecken, noch ick en wille niet soo sorghvuldigh wesen, wat dat ick sal eeten, oft waer mede mijn lichaem bekleet sal worden. Want ghy zijt mijnen Vader, en ghy weet dat wy dit al van noode hebben: ick sal dan voor al u rijck soecken; en ick weet, dat dese dingen my toegeworpen sullen worden: Verrezy van my, dat ik mijn herte soude willen laten vallen op een brocxken aerde, die tot het rijck der hemelen geroepen ben, sonderlingh, naer dat ghy Koninck van hemel en aerde sijnde, alle dinghen om mynent wille verlaten hebt, ende en hebt niet gehadt, ô alderminnelijcksten Saligmaecker, (die nochtans den hemel voor uwen stoel hebt, ende de aerde eenen bancxken uwer voeten) daer u hoeft soude mogen op rusten. Hoe, sal ik dan, oock eenen oogenblick, yet onrechtveerdelijk by my bewaren, wàer ick eeuwelijck mede gepijnicht worde? Hoe, sal ick kostelicker dingen gebruycken, als ghy, die mijnen Koning zijt,

zijt, ende d'alderflechtste tot uwen gebruyck genomen hebt? En soude ick niet beschaemt wesen boven mijnen staet gekleedt te gaen, ende u sien naeckt wesen? dat ick anders niet en soude doen dan goet ende geldt by een te vergaderen, ende u niet naer te volgen? Ick schame my als ick verstaet dat de Heydensche Philosophen allen haer goet wech-geworpen hebben, ende dat ick vol sorgen leve, die uwen sone ben, voor den welcken ghy, als eenen getrouwen, ende sorghvuldigen Vader, altijd besorgt zijt. Verleent my de gratie, dat ick alle mijn sorge in u worpe, ende dat ick oprechtelijck arm van heren zy. Want ghy hebt geseydt, dat de arme van geeste saligh zijn, ende dat het rijk der hemelen hen toebehoort, maer de rijcke hebt ghy ydel gelaten. Waerom en begeere ick niet saligh te wesen, ende t'ontgaen de droevige sententie: Wee u ghy rijcke! want die u waerachtelijck dienen zijn als behoefstige, maer veel menschen rijk makende, als niet hebbende, ende alle dingen besittende. Ende hier-en-tusschen en hebben sy niet eygens met de Levijten, noch en hebben geen deel onder d'andere geslachten, dan ghy hebt haer-lieden geseydt: Ick ben u deel, ende ervenisse. Maer my is 't goet den Heere aen te kleven, te stellen in mijnē God, mijne hope.

Matth. 5.

Luc. 1.

Luc. 6.

2. Cor. 6.

Num. 18.

Psal. 72.

Practijcke om d'Armoede t'onderhouden.

D'Eerste/ 't zy dat hy wereltlijck/ 't zy religieus zy/ dat hy overlegge ende hy getal hebbe/ al dat hem toebehoort/ ende dat hy sie oft hier yet onder is dat hy onrechtbeerdelijck besit/ oft sonder wete van sijnen Oversten. Is 't dat hy religieus is/ dat hy overlegghe oft hy yet heeft dat niet noodigh en is/ oft al te curieus/ ende dit alle jaren eens oft meer/ ende dat hy 't al levere in handen ende in de macht van den Oversten. Het is boozwaer eene beklagelijcke saecke/ dat een Religieus/ die de geheele wereldt/ ende al dat hy te verwachten hadde/ verlaten heeft/ sijn herte soude stellen op een roosen-hoecken/ een boeckken/ een mesken/ oft yet sulchs/ ende dit soo veel te schandiger/ hoe dat hy heerlijcker de wereldt verwonnen heeft. Hierom is 't datter sommighe gebonden worden/ die een rol van alle hare dingen

Een Reli-
gieus en
moet sijn
herte op
geene klep-
ne saecken
stellen.

gen hebben/ende dese niet en vermeerderen/'t en zy dat sy 't van te voren rijpelyck overdacht hebben.

De tweede/dat hy alle secdbaerheyt in sijne kleedinge honde/ende in al wat sijnen hupsraet aengaet; en dat hy al 't gene 't welck hy sijne pzacht (is 't dat hy wereltlyck is) oft sijn gemak ontrect/uytdeple aen Christus in den armen / ende dat hy overdecke de naechte ledelings ons Saligmakers/ met 't gene daer van te voren de muere mede behangen waren.

De derde/eenen pegelijckē kan sy selvé eenē anderen onderwozpen/gelijckinen verhaelt dat Thomas Morus gedaen heeft/te wetē/dat hem also van eenē anderen van alles besozgt wort/ en met het gene dat hem gegebē wort te vreden zy/'t welck besonderlyk de kinderē des hupsgeins/dochterē/maer boven al religiense persoonē behoore te doen:die haer moestē verheugē/ als sy eenige oorzake hebbē om d'armoede te beproeben; noch het en is in geender manieren te verdragen/datse klagen/ en nochtans booz arme begeeren gerekent te worden / en datse niet en konnen lijden dat haer yet ontbzie/ aengesien dat oock de rijcke niet al en hebben datse wel souden willen.

De vierde / als onsen staet / ende de eere daer pmandt toe verheben is/verepscht datmen kostelijck gekleedt gac/so kan den genen die naer de perfectie ende volmaechthejdt van armoede tracht / beminnen ende besozghen dat de kleederen die hy onder draeght/slecht/ ende verwozpen zijn/ gelijck'er van den H. Carolus Boromeus vertelt wort.

De vijfde is/naer het exempel van onsen Saligmaker/van dē armen geenen afkeer te hebben/en de selve liever dan de rijcke/die hier hare troost hebbē/hy te staen/met haer spzckē/dooz sy selvé/oft dooz de sijne haerlieden troostē. En boozwaer/al is 't dat dit mach dienen aen alle rijcke / oock groote Heeren en Princen/besonderlyck nochtans moet het dienē den religiensen. Want het is onverdzagelich dat de gene die professie makē van d'armoede t'onderhoude/en dat aen God belobē/deselve nochtans in haer eygen selben niet lief en hebben/ ende Christus onsen Saligmaker die d'armoede verhoesen heeft/niet naer en wil.

Men
moet lie-
ver de ar-
me dan de
rijcke
troosten.

willen volgen/ den armen verachten/ en den rijken naer den mont spreken. Want onsen Heere is als eenen armen mensch in dese werelddt gekomen / heeft arme discipelen verhoosen/ ende heeft getuygt dat hy ghesonden was om den armen het H. Euangelie te verkondigen; ende ghy religteus/ die eenen naerfolger van Christus zijt / en sult ghy haer-lieden niet beminnen/ oft soudt ghyse somwijlen oock wel derren verachten? ghy toont boozwaer dat ghy luttel denckt op 't gene daer ghy toe geroepen zijt/ ende dat ghy Gode belooft hebt / ende niet en pepnst dat ghy d'armoede moet toeschrijven dat ghy leeft en onderhoudē wozt/ ja dat hier in uwe saligheyt gelegen is.

De seste / ondersoecken tot wat trap dat wy van de armoede gekomen zijn. Dese zijn naer de leerin- ghe van den H. Bonaventura: Ten 1. alle tijdelijcke dingen verlaten; Ten 2. alle werelddelijcke ende tijdelijcke bysinden ende maghen; Ten 3. sp selben. Oft wel: Ten 1. niet besozght wesen booz 't ghene dat tijdelijck ende verganchelijck is; Ten 2. naer deselbe niet begeerlijck wesen; Ten 3. dese versma- den/ ende die niet aenbeerden/ dan bedwongen zijn- de. Oft op een ander maniere: Ten 1. met alles te byeden wesen; Ten 2. niet aenbeerden dan dat noot- sacchelijck is; Ten 3. het selbe oock geern derben. Oft wel: Ten 1. niet nemen sonder van te booren oozlof gebzaeght te hebben; Ten 2. niet geven son- der oozlof; Ten 3. niet hebben dat overschiet; Ten 4. in het ghene dat tot onsen behoeven gegeven wozt/ wenschen het alder- slechtste booz sp selben; Ten 5. blijde zijn als ons yet noodelijcks ontbreect.

De traps
pen van de
armoede.

Ondersoeck waer door datmen de ghebreken van de armoede kan bekennen.

TEn eersten / niet willen derben dat noot sakelijck is/ 't welck nochtang dē oprechten armen eygen is: Ten tweedē/ sijn eygē gemak toegedaen wesen: Ten derden/ sijne dingē niet gade te slaen: Ten vierden/ by een te vergaderen dingen die niet noodig en zijn/ begeerlijck wesen en niet geern te gevē: Ten vijfden/ dat slecht is/ mis-achtē/ en gesparigheyt hatē:

Ec

Ten

Ten seften / kostelijcke ende konstelijcke gemaecte dinghen tot sijnen ghebruyck begeeren : Ten sebensten / pet ghebruycken met een begeerte van eygendom / soo dat hy qualijck te vreden soude zijn / waer't datmen 't hem afname : Ten achtsten / eenige loose treecken gebruycken om dese dinghen te ghenfelen : Ten negensten / pet verborghen / opsluyten / oft byrenen anderen pet hebben te bewaren : Ten thiensten / pet overleveren / uptdeplen / ontfangen / geven / oft wel tot sijn gebruyck upt den huse nemen / dooz sekeren aengenomen ende versierden doozlof.

Schiet-Gebedekens.

- Psal. 61. **I**s't dat de rijckdommen overvloedigh zijn, so en wilt u herte daer aen niet stellen.
- Eccl. 31. Saligh is de rijcke die na't gout niet wech-gegaen en is, noch niet gehoopt en heeft in't gelt en in de schatten.
- Matt. 6. Soeckt eerstmael het rijck des hemels, en alle dese dinghen fullen u toegeworpen worden.
- Prov. 30. Armoede en rijckdom en geeft my niet, maer geeft my alleen mijnen nootdruft.
1. Tim. 6. Wy en hebbē niet gebracht in dese werelt, 'tis oock sonder twijfel dat wy van hier niet wech-dragē en mogē.
- Matth. 19. Is't dat ghy wilt volmaeckt zijn, soo gaet verkoopt dat ghy hebt, ende geeft het den armen.
2. Cor. 8. Om uwent wille is Jesus arm gheworden doen hy rijck was, op dat ghy door sijn armoede rijck soudt zijn.

D'eerste Oeffeninghe van het bedeylen
sijnder goederen.

Waer toe de goederen aen den mensch van God gegeven zijn.

Het 1. point. Bemerckt tot wat eynde dat u de goederen van Godt gegeven zijn / te weten / op dat ghy de selve niet anders dan tot sijnder eere en glorie / ende tot uwer ziele saligheyt soudt besteden. Overleght / oft ghy dit aldus tot noch toe ghedaen hebt. Ten tweeden / weet dat het ons niet geoorloft en is / de selve leghe te laten ligghen en sonder profijt daer mede te doen / ghelijck dien in't Euangelie dede / die sijn pondt verborghde / maer dat ons bevoelen wordet koopmanschap daer mede te doen / tot dat den Heere sal komen ; ende dat op het alderprofijtelijckste /

Matth. 25.

lijckste / is 't dat wy getrouwe knechten begeeren te wesen / en booz soodanighe gepresen willen worden; ghelijck den ghenen die by den H. Matth. in't 25. den welcken bijf ponden ontfangen hebbende / noch bijf andere daer by ghewonnen hadde.

Denckt doch eens oft ghy niet en soudt begeeren / dat uwe goederen in sulcker boegen gebzupcht sou= den worden / oft ghy niet en soudt willen / dat het saedt dat ghy in de aerde wozyt / hondertmael meer boozt- bzenge; en leert hier upt / dat den Heere met redene begeert dat ghy in sulcker boeghen uwe goe= deren soudt gebzupcken / dat ghy eenen getrouwen besteder / oft upt-deplder soudt moghen ghebonden worden. Bemerckt hier beneffens / dat 't L. gene ghy seght uwe te wesen / u in geender manieren toe en be= hoort / maer Godt; en dat ghy ober sulcks naer u goet-duncken en bate alleen / hier af niet en mooght schicken. Ten laetsten / ghy en zijt niet getrouw / in= dien dat ghy jaerlijcs (om so te seggen) hondert kont winnen / en nochtans alleenlijck tachtentigh uwen Heere geeft; en twintigh verquist in pdelheyt / en in u epgen ghebzupch: gelijck dien knecht dede / van den welcken wy geschreben vinden by den H. Euan= gelist. Also doet hy / die sijne goederen / niet opzichte= lijk en gebzupht ter eeren Gods / maer tot sijn epgen eere en grootheyt / oft eenige pdelheyt daer in soekt.

In welc= ker boegen wy onse goederen moeten gebzupckē.

Luc. 16.

Het 2. point. Bemerckt datter dzy soozten van menschen / oft knechten / oft om beter te seggen / van kinderen ghebonden worden. D'eerste zijn de gene / die de goederen van haren Heere oft Vader berdoen tot sijnder spijt en oneer / en hier dooz hem bebechten. Soodanige zijnse / die hare goederen misbzupc= ken tot onkupsheyt / en onbetamelijke pzacht / ende haer mede-ghesellen dooz haer exempel / oft ander= sins berwerken om hun na te volgen / oft mede-dep= len de gene die sulcks doen om dat sy 't te bequame= lijcker souden mogen doen / ende in sulcker boeghen onderhouden sy met hare goederen de byanden Godts. En moghen wy haer-lieden niet met recht verghelijcken / by de ghene die van haren vader / oft meester ghelt ontfanghen / om haer te dienen /

Dzy sooz= ten van menschen oft kinderē op vers= scheyden manier de goederen gebzups= kende.

1. Soozte,

De 2. soor-
te.
Matt. 6.

ende te beschermen / ende dit ontfangen hebbende /
hueren niet het selve moordenaers om haren Va-
der / oft Heere te vermoorden / van de welcke / sy haer
selven 't hooft maken. D'andere soorte is van al-
suicken / die Godt willen dienen / ende de rijckdom-
men / gelijk de Samarjten God ende den Afgoden
dienst wilden bewijfen: sy willen de koophandel drij-
ven vooz Godt / ende vooz haer eygen selven. Dese
over al / daer den Heere sijne wapenen stelt / willen
daer hare wapens byvoegen als den Heere selve: als
den meester twaelf ponden betaelt worden / so nemen
sy daer van tot haren voozdeel de ses / dit is een deel
van de glorie ende van 't profijt. Dit zijnse die in de
tegenwoordigheyt Godts derren seggen / dat se eens-
deels haren eygen wille / eensdeels den wille Godts
begeeren te volbringen. De derde soorte is / die wel
weten dat 't gene sy besitten / haer niet toe en behoort /
ende het selve Gode opdzagen / op dat hy naer sijne
beliefte dat soude gebuycken / ende ondersoecken
sozghbuldelijck hoe dat sy den Heere hier mede eeni-
ge bzeught / eenige eere / ende glorie souden mogen
aendoen. Dit zijnse die geheelijck overgegeven zijn
in Godts wille / ende gebonden zijn sonder blecke /
ende die de rijckdommen deser werelt niet gebolght
en hebbē: Dese / op dat se de Discipelen van Christus
onsen Salighmaker souden mogen worden / verfa-
kent ende verlatent al wat sy besitten / gelijk by den
H. Euangelist bevolen wort. Overleght by u selven
ouder wat soorten of getal van menschen dat ghy tot
noch toe geweest hebt / ende vooztaen wesen wilt.

Luc. 14.

Men sal
scherpe re-
keninge
moeten ge-
ben in den
dagh des
oordeels
van de goe-
deren hier
ontfangen.

Het 3. point. Bemerckt datmen in den dagh des
oordeels / een scherpe rekeninge sal houden van de
ontfangen goederen / want van het bedeylen der sel-
ver spreekt den H. Mattheus in sijn 25. cap. in sulc-
ker voegen als oft men alsdan geen acht nemen en
soude op andere saecken. Ten tweeden / bemerckt
hoe dat menschelijcke begeerlijckhepdt in dese we-
relt altijt upt is / om tot het hooghste te geraken / en-
de anders niet en wenscht dan dat het gelt seer wel
besteet soude worden in spijse / in klederen / in huy-
singen ende landen / ende hoe sottelijcken dat het ge-
daen

daen is datmen niet eens en dencht op de beste woon- In alle
 plaetse/ noch op alfulcke spijsse/ klederen ende ver- dingen des
 cierselen die in der eeuwighepdt dueren sullen. ser werelt
 soude boozwaer soodanigen koopman booz onwijs soecken wy
 ende dwaes achten/ die booz den selben prijs soude het beste
 kunnen eene kostelijcke peerle bekomen/ ende noch en hoogh-
 tans een ander die hy soude weten veel slechter te ste/maer
 zijn/booz sijnen Heere oft booz sy selben soude willen in het gees-
 koopen. Al anders worden wy dooz d'euwige wijs- telijck en
 heyt onderwesen/ alse seght: Het rijck der hemelen de eeuwe-
 is gelijk eenen koopman soeckende goede peerlen. lijck niet.
 Ende gebonden hebbende eene kostelijcke peerle/soo
 is hy werch-gegaen/ ende hebet al verkocht wat hy
 hadde/ ende heeft die gekocht. Overlegt dit in de
 tegenwoozdighepdt Godts/ ende begeert van hem
 verlicht te worden/ versoekende oock sijne gratie
 waer dooz ghy in u mooght berwecken een groot
 leet-wesen/dat ghy een kind des lichts wesende/ soo
 boozsichtigh niet en hebt geweest/ als zijn de kinde-
 ren deser werelddt in haer geslachte. Die altijdt be- Lucz 16.
 sozght zijn/ hoe ende in wat manieren dat sy meer
 profijts/meer cere ende gemak dooz gelt ende goet/
 upt haer lant ende sant/ upt hare konste/ &c. souden
 kunnen behalen/ ja doozrepsen ende doozrotsen tot
 dien eynde de geheele werelddt; maer ghy gedreben
 sijnde/ 't zy dooz het exempel van andere/ 't zy dooz
 eenige redenen my onbekent/daer ghy hondert-fout
 soudt mogen profijteren/hout u alleen te breden met
 tachtentigh/ende daer ghy uwe dingen soudt kunnen
 boozseecken/ stelt u selben/ ende al wat u aengaet/
 in beeld der ley perijckelen.

Die t'samen-sprekinge sal wesen: Waer dooz ghy u/ en-
 de al wat u aengaet/ Gode sult opdragen/op de-
 se oft op diergelijcke maniere.

OFonteyne van alle goederen, van wien my alle goet
 afdalende is, ende daer ick alleen den uytdeylder af-
 ben, ick offere u de selve gantschelijk op, want het behoort
 u t'eenemael toe, en ick wensche allen 't selve geheelijck
 tot uwer eeren te besteden. Och oft ick wiste, hoe en in
 wat maniere dat ick dit op het alder-beste soude mogen

doen! Voorwaer ik soude my daer toe, als eenen getrouwen dienaer veerdelijk begeven, geholpen sijnde door uwe Goddelijcke gratie, tot uwer meerdere glorie, Amen.

De tweede oeffeninge van de selve bedeylinge
sijnder goederen.

In 't bedeylen
der goederen
moeten den
wille
Godts
ondersoeken.

HET 1. point. Bemerckt dat men in 't bedeylen sijnder goederen / vooz al moet ondersoeken den wille van Godt almachtigh: want al wat ghy uptgedeylt sult hebben / dat tegen den wille Godts is / of met den selven niet ober een en komt / dat sult ghy dyp-dobbel moeten goetdoen ende betalen. Daerom begeert hier in / gelijck ghy in andere dingen doet / dat Godt geliebe synen wille u te kennen te geben / ghelijck Ioannes een Roomsche Edel-man gedaen heeft / als hy sozghbuldelijck de H. Moeder Godts Maria gebeden heeft / om te weten waer toe datse begerde dat hy sijne goederen soude besteden: de welcke hem te kennen gegeven heeft / dat het haer aengenaem soude wesen / waert dat hy sijne erfelijckhe goederen tot het bouwen van een Kercke soude besteden / welck sy ook met een seer doozluchtig mirakel bebesticht heeft: maer op dat u den wille Godts kenbaer worde / soo moet ghy u selven geheel Gode overgeben; want Godt en geeft soodanige menschen synen wille niet te kennen / die van te boren vastelijck by haer selven gestoten hebben / haren eygen wille te volgen. Dit is dat Godt almachtigh dooz synen Propheet is beklagende: Want sy soeken my van dage te dage / ende sy willen mijne wegen weten / als een volck dat rechtbeerdigheyt gedaen heeft / ende het oordeel van Godt niet verlaten en heeft; sy bzagen van my de boumissen van rechtbeerdigheyt / sy willen Gode na by komen. Daerom hebben wy gebast ende ghy en hebt het niet aengesien; wy hebben onse zielen veroormoedicht / ende ghy en hebt het niet geweten? Siet in den dagh u wes vastens wort uwen wille gebonden.

Wat aelmoesse dat
de beste is.

HET 2. point. Maer op dat ghy met redene soud mogen begripen welck dat den wille Godts is / oberdencht wat aelmoesse dat beter is. Doozwaer soodan

ni

nige is 't / waer dooz d'eere Godts aldermeest ber-
 heept wort; hierom is 't dat alle Godtbzuchtige her-
 ten/wenschen dooz hare middelen ende andersing/te
 mogen beneerstigen dat alle menschen souden ko-
 men tot de kennisse van Godt / ende den selven sou-
 den lief hebben ende beminnen; ja waer 't sake dat sy
 nieuwe hemelen/ ende nieuwe chooren der Engelen
 konden maken/ sy souden dat geduerighlyck begee-
 ren te doen/tot lof ende prijs van Godt almachtigh.
 Ende aengesien dat Godt alder-meest van de recht-
 beerdige ende goede menschen ge-eert wordt; soo
 schijnet aen Godt alder-aengenaemst te wesen dat-
 men sijne aelmoesse aen die geve/op dat Gods dienst
 bequamelijck soude mogen dooz haer geschieden.
 Daer sijn tweederley goede menschen / d'eerste zyn/
 die/ op datse Godt beter souden mogen dienen/ ende
 oprechtelijck volgen / verlaten bywillighlyck al
 dat sy besitten. Ende het is kennelijck genoegh hoe
 seer dat den Heere begeert datmen alsulcken die-
 naers helpe onderhouden. D'andere soorte is van
 alsulcken die of by gebal/ of dooz hare foute/of dooz
 bedwanck ende noot gedwongen zyn/arm te wesen:
 de welke is 't dat ghy van uwe goederen mede-
 deplt / sult oock wel ende Godtbzuchtelijck doen.
 Maer hoe veel aengenameer dat d'aelmoesse is / die
 men aen d'eerste / dan die men aen de tweede geeft/
 is kennelijck genoegh. Onder de goede menschen
 sijnder noch tweederley te binden; D'eerste van de
 gene die alleen haer eygen salicheyt beneerstigen en
 de God dienen: de tweede/die hier-en-boven veel an-
 dere menschen tot den dienst van Godt almachtigh
 soecken te trecken / die sijne eere soecken te verhep-
 den ende te beschermen. Datter soodanige religieuze
 personen gebonden worden / is eenen pegelijcken
 kennelijck genoegh. En het schijnt dat de rijcke van
 Godt gestelt zyn als procureurs / aen de welke de
 rijckdommen tot dien eynde gegeven zyn / om al-
 sulcken werck-lieden tot den dienst Godts te ver-
 boozderen. Ende hoe dese werck-lieden bequamer
 ende volmaeckter zyn / hoe sy oock beter den koop-
 handel van den Heere drijben; beter boozwaer dan

Twee soor-
 ten van
 goede men-
 schen.

alsulckie die ten selven eynde / met groote onseker-
 heyt van wat daer afkomen sal / eerst gesocht en aen-
 genomen worden / en daer na oock met groote soz-
 buldighejdt moeten onderwesen worden. Dit kan
 dooz een exempel / upt den krijgs-handel getrocken/
 klaerlijck bewesen worden: want wat Koninck isser
 die niet lieber gheoeffende ende erbaren soldaten en
 soude in sijnen leger begeeren / dan nieuwe aenhome-
 lingen die noyt booz den brandt en hebben geweeft?
 wie en soude niet lieber alsulckie soldaten onderhou-
 den / die hy ober veel jaren selve aengeschebē heeft/
 dan nieuwe aen te nemē / van de welke hy niet booz-
 sekert en is / oft sy tot den krijg nut en bequaem sul-
 len wesen? ten laetsten / een pegelijck soude dese solda-
 ten booz de bequaemste houden tot d'oozloge en om
 eere te behalen / die eenen boozsichtigen ende wijsen
 Welt-heer / met grooten arbejdt upt veel dupsenden
 uptghelesen soude hebben. Eygent ende voeght dit
 aen Christus onsen Koninck en de religieuze persoo-
 nen / die haer tot de bekeeringhe van haren naesten
 begheben / want dese hebben hunnen roep booz hun
 veldt-teecken / en alle d'andere / soo veel alffer wo-
 den onderhouden / worden opgehoedt op dat sy
 metter tijt alsulcke oft dierghelijcke / ghelijck dese
 nu zijn / souden mogen worden. Dus soude 't oock
 aengenameer wesen aen den Koninck / datmen erba-
 ren piloten ende stier-mannen soude soecken en on-
 derhouden / om sijne schepen en blote boozsichtelijck
 te stieren ende te regeeren / dan eenige gemeyne ende
 slechte boots-gesellen / nergheens toe bequaem / dan
 om den durch upt te pompen; soo oock lieber soude
 hy hebben datmen konstige boumeesters soude aen-
 beerden dan plomme arbejders. Maer hoe treffelijck
 ende eerlijck dat het is booz God ende booz de men-
 schen / van alle kanten by een te bergaderen fraepe en
 uptgelesen booz-bechters van 't Catholijck gheloo-
 be / oft konstige werck-meesters en stier-mannen in
 de zee deser werelt / daer so veel menschen dickwijls
 schip-brake lijden / en is niet van noode hier bzeeder
 te bewijzen; dies is het klaer dat de aelmoesse aen
 sulcke personen alderbest tot profijt en vrucht van
 vele

Het is seer
 loffelijck
 soodanige
 versoonen
 dooz ael-
 moessen te
 helpen / die
 andere
 menschen
 tot den
 dienst
 Gods
 soecken te
 trecken.

bele verbzeyd/ worden / wanneer men eenen na den lichame onderhout / op dat hy verscheyden andere nae den geest soude voeden; ja dickwijls gebeurt het oock dat men met eenen dooz den selben middel veel armē na den lichame te hulpe komt. Ten alder-laetsten dit gaet vast / dat d'aelmoeffe na het gheboelen van alle de Godts-geleerde/ booz al gegheven moet worden aen den Godt-bzuchtighsten. Hierom is't dat den H. Hieronymus/ schrijvende tegen den ketter Vigilantius/ en uptleggende dese woorden: Maecht booz u bzienenden van de onrechtbeerdige rijkdommen; bzaegt of dit verstaen moet worden van alsulcken armen/ de welke wel onder een versteten kleet/ en onder de buyligheyt des lichaems/ inwendelijken ontfeken zijn met bleeschelijcke begeerten : daer en staet niet/ segt hy simpelich/ dat de arme saligh zijn/ maer de arme des geests ; in de ghemeyne armen te helpen en moet men sijn verstandt niet te werck stellen/ maer de handt in de bozse steken, in de heplighe armen moet men het verstant der saligheyt gebzupen/ gelijk daer geschreven staet: Salig is den man die hem verstaet op den behoevigen / en den armen/ in den quaden dach sal hem den Heere verlossen.

Hieron.
Contra
Vigilant.
cap. 5.
Luc. 16.

Psal. 40.

Op-draginghe sijns selfs ende sijnder goederen, waer door den rijcken arme, ende ghelucksaligh is voor Godt.

O Mijnen Godt, siet, ghy hebt my dese goederen gegunt, ô onghemetē goetheydt ! maer zijnsē oock oprecht goet ? ô goedertierenste Jesu, ghy zijt de eeuwige Wijsheyt, geweerdicht u dit my te leeren, ende te spreken; want uwen dienaar die luyfert toe; maer siet, wee roept ghy tot de rijcke, die hier hebt uwen troost, wee u ! hoe kunnen dit dan oprechte goederen wesen ? Eylaes ellendigh mensch dat ick ben, wien ghy dreyght, ô fonteyne van alle goet ! Ja wat meer is, ghy voeght daer by : Voorwaer ick segh u lieden, want den rijcken sal qualijck geraken in het rijcke der hemelen, ende sijn dit dan goederen ? ende wederom ; 't Is lichter eenen kemel door d' ooghe van een naelde te gaen, dan eenen rijcken te komen in u rijck : ende zijn dit dan goederen ? is

De rijcke
lijcke goe-
deren en
zijn niet
goet.

dit dan waer, ô eeuwige Waerheyt, is dit dan waer? en zijn dit dan goederē, ô oneyndelicke goetheyt? In welker voegen dan zijnsē goet? is 't om datse ons aen u, die zijt 't eeuwig goet, aengenaem maken? hoe kan dit wesen, daer ghy (so uwen Apostel van ugheruygt) hebt de arme in dese werelt uytgelesen en verkoren? oft wel, is 't om dat wy door dese beter en Godvruchtiger zijn? maer eylaes! ick hoore u seggen: Is 't dat ghy goet-rijcke zijt, ghy en sult sonder schult niet wesen, en alle de gene die rijckdommen willen vergaderen in dese werelt, vallen in bekoringen, ende stricken des duyvels, en veel zijnder door 't silver en gout verlooren gegaen: sullen wy door de behulpzaamheyt der rijckdommen te kloecker ende veerdigher uwe Goddelicke majesteyt dienen? maer ick hoore u seggen: Ghy en kont Gode niet dienen en den rijckdom: en kont ghy niet! en konnen wy niet? zijn dit dan goederē? niet te min ghy sult ons tot u keeren. Hoe? en verskert ghy niet, dat die 't gout bemint, en sal niet gerechtveerdigt wesen? want daer en is niet booser dan het gelt te beminnen, en saligh is den genen die nae het gout niet gevolgt en heeft, noch sijn hope op sijne schatten niet en heeft gestelt! en ter contrarien, gelucksaligh noemt ghy de arme van geeste, en dat met redene, want ghy hebt geseyt dat het rijcke der hemelen hun toebehoort. O krachtige stemme des Heeren, nederwerpende de Cederboomen! stemme des Heeren, openbarende dat verholen ende verborgen was! maer gheloove ick dese oock mijnen Godt? geloove ick u waerachtelijck ô eeuwige Waerheydt? geloove ick u oprechtelick, ô eeuwige Wijsheydt? zijn uwe uytspaken waer, zijnsē seccker, zijnsē ongetwijfelt, en mach ik dan niet met goede redē seggen: Wee my ellendig mensch! den welkē de vergankelijke goederen, die ik maer eenen oogenblik genieten en mach van u, ô alle goet, afscheyden! goederen, die hunnen besitter quaet makē: goederē die hem schadelik zijn, en niet en latē sonder misdaet levē! goederē, die my uytfluyten, en ooterven uyt mijn eeuwig erfgoet, 't welck in hē alle goederē besluyt! wat sal ic u doe, o bewaerder der menschen? waerom hebt gy my wederspannig aen u gemaekt? Ic weet wat my te doe staet, ic sal u eere met mijne goederē: maer wat seg ic? sy zijn u en niet mijn. Want

wat

Schade
der rijdes-
lijcker
goederen.

wat heb ick doch in dese werelt gebrocht? wel is 't waer dat ik uytreycker der selver ben, maer eylaes! is 't sake dat gy in rekeninge treet met uwe dienstboden, wie salder getrou gevonden worden? Ik weet wat ick doen sal, de benautheden omringen my, en ick worde gesmeten door de barē deser woeste, en ongetemde zee, liever dan dat ick soude verfincken; ick sal 't al uytwerpen, en ghy sult my mijn erfgoet weder geven: den wegh is engh, ick sal 't al vrywillighlijck af-leggen, liever dan ick in der eeuwigheyt buyten gesloten van u soude moeten blijven, en ick weet dat ick 't al weder sal vinden: u en kan niemant volgen dan die afgaet al dat hy besit; niemant? ick verlatet en versaket dan al, ick begeere, ick bid u, ja met ootmoet en smekende valle u te voet, en versoecke door uwe grondeloofse barmhertigheyt, dat ick doch mach uwen discipel wesen! O mijnen Heere, o mijne saligheyt, o mijn leven! ghy en verblijft u niet in onse bederffenisse en doot; neemt dan van my alle begeerlijckheyt, en aenveert dese mijne begeerte, door dewelcke ik 't al versake, ick begeere arm en bloot te wesen, ick offert u al op. Is 't dat mijn goederen verloren gaen, ik sal eenstemmelik met den H. Iob seggen: Den Heere heeftse my gegeven, den Heere heeftse wederom ghenomen: den naem des Heeren zy in der eeuwigheyt gebenedijt. Is 't sake dat gy van my door den armen vraegt, oft wederom eyscht dat u toekomt, belovende hondertfout weder te gheven, ick sal 't u geerne betrouwen, en nimmermeer en sal ick yemant bedroeft van my wech seyn: den: maer ick belijde in uwe tegenwoordigheyt, en in 't aenschijn van u gantsch hemelsch hof, al dat ick sal verstaen, 't zy door natuerlijcke redene, 't zy door raet van voorsienige personen, 't zy door H. insprake, te wesen tot uwer (en niet tot mijnder) meerder eere, en glorie, dat sal ick volbrengen. Al dat ik eens verlaten moet, met d'affectie ick verlatet nu; al dat ick eens verliezen moet, verliese ick nu, op dat ick 't selve weder vinden mach, ik versaket al, om uwen discipel te mogē wesen. De werelt en kent, noch en verstaet dit niet, welcker neerstigheyt tot cieraet der familie, en vermenighvuldige der huysen alleen is streckende; maer ik ben uwen dienaar ende getrouwen uytdeylder, al dat ick sal oordeelen tot uwer meerder

Het pack
der rijck-
dommen
belet heer-
delijck
Godt te
volgen.

meerder glorie, tot winste der zielen, ende meest naer uwen Goddelijcken wille te wesen, sal ick beneerstigen: want u en kan ick niet bedriegen, ende ick weet wat ick van mijnen knecht soude vereyschen, ick weet daer beneffens wat dat ghy van my begeert; ghy hebt geseydt dat ick mijn geldt tot woeker moet geven, aen u sal ick het geven, en hondertfout sult ghy my weder geven. Ia ick geef 't u, en siet van sonden aen ick ben arme, siet ik heb 't al verlaten, en volge u na: wat sal dan my geworden? ghy sult my mynen Godt wesen, ende al myn goet, ghy sult my in plaets van alles wesen, die my u-lieden en alles hebt geschoncken; ick geve u my selven wederom, en al dat ick besitte; want ick door uwe gratie hondertfout hope t'ontfangen, en het eeuwigh leven te besitten. Ick geloove u vaster, want ghy de Waerheydt selve zijt, dan eenen leugenachtigen mensch; ick geloove u, want ghy de goetheyt selve zijt, en door geen miltheydt verwonnen en kondt wesen; hoe wel dat 't ghene dat u toekomt en geven wy dat u niet wederom, o mijnen Heere, ende Godt mijnder herten? ontfanghet dan gelijk ick het u op-offere, met een oprecht en ongeveynst herte, op dat ghy my met der daet wel is 't waer rijck, maer met der herten ende toegedaenheydt arm van geeste, als het uwen wil sal wesen ontfanght in uwe eeuwige tabernakelen. Amen.

Godt is
aen den
Goddzuchtigen
in
plaets
van alle
goet / ende
hijne
milde
berogelinge.

HET XVII. CAPITTEL.

d'Eerste Meditatie van de Suyverheydt.

DE voor-stellinghe der plaetse sal wesen, t'aenschouwen Christum onsen Saligmaker / die vande H. Maget MARIA, met eene ontalijcke menighthe van H. Maeghden in het hemelsch Jerusalem gheduerighlijck gebolghet wordt.

De tweed-
digheyt
van de
supber-
heyt.

Het I. point. Bemerkht de weerdigheyt van dese dencht / wat een geluck ende ruste datse aen de ziele mede-dept: so dat den Philosoph Plato wel heeft derren seggen / dat 'et leven der mensche soude wesen gelijck het leven der Goden / waer 't by aldien datse sonder het gebuyt der vrouwen hadden konnen leven. Ten tweeden / bemerkht de moepelijchheyt van
de son-

de sonde/ die dese deught teghen is. Want sy weten
 boozwaer / wat dat is verdziet des vleeschs te heb-
 ben/ die de werelt beminnen. Ten derden / kent de
 weerdighejdt van de supberhejt/ dooz den prijs die
 de alderwijste hier booz gegeven hebben. Want hoe
 veel maeghdekens hebben hier booz / upt de liefde
 Christi haer leven te pande gestelt. Mensiet de H. H.
 Agnes/ Catharina/ Barbara/en geheel de chhoz der
 Maeghden. En is 't dat haer de martelie ontboken
 heeft/ soo hebben sy deselve t' hups gesocht/ te weten
 dooz een strange versterbinge en eene harde maniere
 van leven / hebben sy soecken de supberhejt t' onder-
 houden. Bemerkht ten vierden/ haren prijs upt ha-
 re moepelijchhejdt / waer dooz den meestendeel van
 de werelt overwonnen wort: ende hierom is 't dat
 God almachtig deselve niet en heeft willen stellen
 als een gebodt/maer/als eenen raedt. Bemerkht ten
 vijfsden/ dat het een teken is van de eeuwige berkie-
 singhe/ ende dat oversulcks/ die de repnighejdt on-
 derhouden/ baten van eere genoemt worden.

1. Thess. 4.

Het 2. point. Bemerkht de privilegien ende uptne-
 mentheden van de supberhejdt. Ten eersten/ dat sy
 den mensch de Engelen gelijk maect / ja dat meer
 is/ dooz dien dat d' Engelen geen lichaem en hebben/
 ende dies- volgende gheen en strijdt onderwoopen en
 zijn/ so gaen de supbere menschen d' Engelen hier in
 te boven/ naer het geboelen van den H. Bernardus.
 Ten tweeden / die in repnighejdt leeft wordet van de
 Engelen omcinghelt ende bewaert / ghelijckerwijs
 de kinderen in 't sozneps ghebeurt is / ende sy wor-
 den berhoelt met eenen hemelschen dauw / die den
 bzant der onkupshejdt uptbluscht. Ten derden/ den
 supberen mensch is Gode alder-aengenaemst / ende
 sijn geneugte is/ gelijk den H. Basilius segt/ te ver-
 keeren met soodanige menschen. Hierom is 't dat de
 H. Maghet MARIA verkosen is gheweest onder d'ap-
 senden / en dat den H. Joannes boven alle d' andere
 discipelen bemint is geweest. Ten vierden/ de supbe-
 re ziele wordet van onsen Salighmaker getrouwt in 't
 geloobe ende in barmhertighejdt/ ende wordet over-
 goten met gheestelijche geneughten/ dooz dien dat se
 de

De privile-
 legien van
 de supber-
 hejdt.Basil. lib.
 de virgini-
 tate.

Osea 2.

Isaïæ 56.

de bleeschelijcke verlaten heeft; soo dat sy hondertmael in dese werelt ontfanght/overmits dat sy van ontallijcke ellenden verlost/ende met veelderley goeden verbult woꝝdt. Hierom is 't dat den Heere be-
looft den besnedenē te geven eenen beteren naem dan der sonen ende der dochteren / ende dat haer deel alder-aengenaemste sal wesen in den Tempel Godts.

I. Cor. 5.

Het 3. point. Bemerkht dat de repnigheyt dē mensche alder-bequaemste maect tot de liefde Godts/ter oorsaecke van de bygheyt die hy geniet; maer die aen eene vrouwe gebonden is/ en heeft geene macht van sijn lichaem. Want die sonder hups-vrouwē is / die is besorght voꝝ het gene dat den Heere aengaet/hoe dat hy Gode behagen mach; maer die met een hups-vrouwē is/ die is gedeelt. Ten tweeden/ doꝝ dien dat eene supbere ziele/ Christus voꝝ haeren bypdegom heeft in den hemel / ende het woꝝdt Godts in den schoot van Godt den Vader; want hy maeght zijnde / heeft eene maeght verkosen. Ten

Ambr. 1. 2.
de virgin.

derden/bemerkht dat dese deugt/de menschen Gode gelijck maect; want de onbederbelijckheyt maect den mensch Gode alder-gelijckste/ende dat hy eenen supberen ende onbeblekten spiegel is. Ten vierden/dat het eene offerande is/dewelcke gelijck Origenes seght/Gode alder-aengenaemste is/ende waer doꝝ wy alderbest Godt konnen versoenen. Ten vijfden/dat dese deugt/naer het getuygen van den H. Hieronymus/ berkeleyen woꝝdt met de martelie/ ja selve martelaers voꝝts-brenght. Ten sesten/datse eenen grooten loon in den Hemel gereet maect/ende doet

Lib. 1. de
virgin.

Apoc. 14.

dat wy 't Lam volgen alwaer dat het gaet/ende dat wy mogen singhen sijnen sangh. Bemerkht voꝝts met wat eene soꝝge dat wy dese kostelijcke peerle behooren te bewaren ende gade te slaen/ overmidts de groote perijckelen in dewelcke wy daghelijcks ghestelt sijn om die te verliezen. Wy moeten oversulckis van ons heeren / al te grooten ghemeynschap ende occasie van ongelijcke persoonen. Ten tweeden/wy moeten schildt-wachte houden doꝝ d'ootmoedigheyt. Ten derden/de gehoorzaamheyt neerstelijck te wercke stellen. Want naer het segghen van den H.

Bernar-

Bernardus/ also voeght hem ons onderste deel naer onse ziele/eben-eens gelijck wy ons boegen naer het gebodt van onsen Obersten / ende de wederspanninghepdt des bleeschs geeft te kennen onse ongheloozsaemhept. Ten vierden/hier toe sal oock grootelijcx helpen/ sijne beloften dickwijls te vernieuwen.

Bern. ferm.
1. in fest.
SS.

De tweede Meditatie van de Suyverheydt.

DE voorstellinghe der plaetse. Aensiet de **M. Moeder** Gods **MARIA**, omcingelt met heylige Maeghdekens/ ende klaer-blinckende in den hemel.

Het 1. point. Bemerckt datmen tegen dese Engelsche supberhept sondicht: In den eersten / doo? onrepe gedachten; Ten tweeden / doo? woorden die eenighsins hier toe strecken; Ten derden / doo? de genoechte die men sijn vijf sinnen aendoet. Maer de tekenen van dese deught zijn: de oogen/tonge ende ooren wel te bewaren. Ten tweeden/seer wepnigh gebuycken het gene dat de sinnekens mede gaet/ ende van hem wepren/al wat sacht ende gemakelich is. Ten derden/ repnigheyt in den mont. Ten vierden/ repnigheyt in alle vrientchap/schouwende te grote gemepnschap van vrouwen/hare's samensprekinghen ende giften. Ten vijften / blieden al wat dese deught tegen is/gelijck sijn/grammoedighept/hoorberdye ende geselschappen. Ten sesten / supberhept in onse gedachten / ende alle beroerten/ 't 3p wakende/'t 3p slapende. Dit sijn de bladeren van de alderschoonste lesie der supberhepdt.

Hoe dat
men tegen
de supber-
hept son-
dicht.

Teken
van de sup-
berhepdt.

Greg. 1. 11.
Moral. c. 82

Het 2. point. Overlegt de leelijckhept van de contrarie sonde/aenmerckende den oorspronck van ons lichaem/het welck is d'oorzake van veelderley buyligheden ende ontallijcke siekten / ende ten laetsten een spijs der woorme: Slaet hier op eens uwe oogē/ ende ghy sult bemercken de leelijckhepdt van dese sonde/in sulcker boeghen/dat de natuere den mensch gheleert heeft / altydt hier toe eenighe berbozghen plaetsen te soecken. Stelt hier-en-tegen d'edelhept der ziele/ ende bemerckt dat hare ghenoeghen/ veel supberder zijn:dies versaeckt alle genoeghte/die het lichaem aengaen/ ende soeckt de wellusten/ ende genoegh-

De leelick-
hept van
de onsup-
berhepdt.

Greg. l. 31.
Mor. c. 17.

Iob 31.

De verb.
Domini.

noeghten der ziele / ende stiert de selbe tot het gene /
dat hemelsch is. Ten tweeden / bemerkht hare wercken : de welcke zijn verblinthejdt des herten / onbedachtighejdt / ongestadighejdt / haestighejdt / liefdesijns selfs / haet van Godt / eene begeerte tot het tegenwoozdigh leven / ende eenen schroom ende wanhope van het toekomende. Ten laetsten / dese sonde dwinght den mensch / tot alle onbehoozlicke dingen / ende is ghelijck den Propheet Iob seght : Een byer totter bederbenisse toe verslindende. Ten derden / overleght / in hoe veel sonden / dat de menschen vallen / die niet dit byer ontfeken zijn / in hoe veel perijckelen datse komen van haren naem ende faem / ende van de krachten soo der zielen als des lichaems te verliezen ; de menschen worden hier dooz den beesten ghelijck / oock naer het geboelen van de Heydenen / ende het is een onbersadelijcke ghenoechte / die niet lichtelijck t' ontkomen en is. Bemerkht hoe Christus onsen Salighmaker / ende sijne Heyligen / niet hare oogen / ende gantsch haer uytwendigh gelaet / dese contrarie deught betoonen : siet / hoe datse hare ooghen bewaert hebben ; wat eenen haet dat sy ghehadt hebben van alle nieuwighejdt / ende hoe sy alle occasien eenighsins tot sonden treckende / gebloeden hebben / gelijckertwijs gedaen hebben de Heylige Bernardus / Benedictus / Thomas / Edmundus / Faberius : ende aenmerckt hier-en-tegen / hoe schandelijck datse gevallen zijn / die hier in niet wel toegesien hebben / al was 't dat sy anders heplig van leven waren ; ghelijck David / Salomon / Sampson ende andere / waer af den hepligen Augustinus segt : Ick heb bevonden dat de Cedar-boomen van Libanus / die leysmannen van d'andere waren / dooz dese schadelicke peste van onkupscheit gevallen zijn ; van de welcke ick niet meer achterdenckens en hadde / dan van het oneerlick leven van Ambrosius / oft Hieronimus : ende derret ghy in den fleur ende jeught van u leven / wel getoeft zijnde / in 't midden van alle perijckelen / hopen dat ghy supberlijck sult konnen leven ?

Het 3. point. Bemerkht hoe dat Godt in de werelt dese

dese sonde gestraft heeft. Ten 1. met den algemeene oberbloet. Ten 2. met het vernielen van Sodoma. Ten 3. door de doot van de 24 duysent Israëlieten/ door de verderbenisse van de kinderē van Heli/ door het ongeluckigh eynde van Salomon / door de vervolginghe die David heeft moeten lijden van sijnen eyghen sone / ende door den val van Sampson / &c. Bemerckt daer-en-boven de straffen en pijnen / die de onsupbere in der eeuwigheyt lijden/ ter oorsaecke van eene genoegte die eenen oogenblik tijts geduere heeft/ besonderlijck in de lidtmaten met dewelcke sy de sonde volbrocht hebben / gesteken zijnde in eenen brandenden poel/ daer sy oock groutweliche toornen lijden/ in alle hare sinnen / gelijk ons verschepden visioenen / ende openbaringen geleert hebben.

De straffe
van de son-
de van on-
kupsheyt.
Genes. 7.
& 19.
Num. 22.
1. Reg. 4.
3. Reg. 11.
2. Reg 15.
Iudic. 16.

G H E B E D T.

O Alder-heylichste Maget, ende Koninginne van alle maeghden, aensiet ons doch, met uwe minnelijcke oogen, ende aensiet onsen strijdt, ende d'oorlogen van de kinderen van Adam. Eylaes! sy leven in het midden van hare vyanden, in 't midden van ontallijcke perijckelen; ja sy zijn gedwongen, hare vyanden by haer te logeren, te voeden, ende t'onderhouden; want niemandt sijn eygen vleesch oyt gehaet en heeft: ende wie sal het gewelt van desen vyant kunnen ontgaen? Siet van desen is verwonnen geweest, den alderheylichsten David, eenen man na het herte Gods; den alderwijtē Salomon, den aldersterksten Sampson. Wie sal hem dan kunnen verwinnen? O hoe veel duysenden heeft dese beeste vernielt, en gestooten tot in den afgront van der hellen oock op dese ure! Och hoe veel verborgen en secrete sonden en boosheden sullender te voorschijn komen van menschen, die nu Godvruchtig en heylig schijnen te wesen! Want dit is eene algemeyne sonde, die ons ingeboren is, en dewelcke den vyant van der hellen gedueriglijck soeckt in ons t'ontstekē. Och hoe ongeluckig zijn wy ellendige menschen! ō mijne ziele, die van sulcken wreeden vyant sonder ophouden bevochtē wort, daelt neder tot in der hellen; en is 't dat het u lust in der eeuwigheyt te brandē, op dat ghy voor eenen oogenblik sout mogē spaken eene

bittere genoegte, so gaet voort, ende en schout d' occasiē niet, maer bemint de perijckelē, en gaet in deselve verlorē. Indien nochtans dat ghy wilt wijs zijn, so hout dese begeerlijkheyt in't bedwang, stiert u herte opwaerts tot uwē Bruydegom, die sijn vermack neemt, te handelē met de kinderen der menschen. Waerom lust het ons meer te wentelen in't slijk met de verckens, dan te genieten sijn omhelsen, en met de Engelen te verkeerē; en haer-lieden gelijk te wesen? Weest indachtig hoe edel dat ghy zijt, ende en wilt u selven niet al te seer verworpen om u lichaem te dienen; maer neemt de vlucht: in de vlucht is de victorie en u saligheyt gelegen; in harde saken is dese soetigheyt te vinden, in moeyelijckheyt is den meesten troost te behalen. O mijnen goeden Engel, die my hebt in uwe bewarenisse, en die eenen leyts-man zijt mijnder ziele, keert doch altijt mijn oogen af, dat ick geene ydelheyt en sie, op dat mijne ooge mijne ziele niet en verrade; dat my de vreesse van mijnen Godt wederhoude, dat ik sijn Godlijk aenschijn alle eerbiedinge bewijse, op dat mijne vyandē tot geender tijdē dē spot met my en houdē.

Practijcke om de Suyverheydt t' onderhouden.

Eene als
derbeste
remedie is
schouwen
d' occasie.
Eccl. 3.
Cyprian.
de sing.
Cler.
Basil. 17.
Constit.
Monast.
cap. 4.

TEn eersten; bliet alle occasien: want is 't dat dese nabolgende schiziture ergens te passe komt / soo is 't hier / te weten / die het perijckel bemint die salder in vergaen. Hierom was 't / dat den H. Cyprianus seght / datmen niet en behoort langh te blijven in de tegenwoozdigheyt van vroug-persoonen. En den H. Basilius leert / datmē alle neerstigheyt sal doen / om alle conbersatie van vrouwen / is 't mogelijk / t' rene-mael te schouwē / maer is 't dat dit niet doenelijck en is / datmen immers soude beneerstigen / dat deselve seer selden / en op het alder-kortste geschieden. Maer de wereltlijke menschen / en moeten haer niet laten boozstaē / dat dit alleē booz de religieuse dient. Want sy mogen eens oberdencken / oft sy in 't midden van so veel perijckelē meer boozsekerz sijn / dan alsulckie / die dooz geduerige oeffeningē der Godbzychtheyt gewapent sijn? Ribadeniera verhaelt van den S. P. Franciscus Borzia / dat als hy noch in de werelt was / nimmermeer eenige vrouwē ginch besoecken / dan

dan een hapren kleeft aenghetrocken hebbende.

Ten tweedē / d'eerste oprijfende gedachtē / terstont verdrijven en wederstaen / tellende / oft de ruyten van de gelasē / of de hepers van de solderinge / of yet sulcx aen-nemende waer mede wy onse gedachten souden mogen verstopen / oft wel eenige dzoete / of wonderbare geschiedenissen metter herten overleggende.

Ten derden / sijn lichaem kastijden / sonderlinghe dooz vasten: want hier dooz wozt het boetsel van dit hyper vermindert: Ich castijde mijn lichaem / seght den heplighen Apostel Paulus / ende bzenge dat on- 1. Cor. 9
der 't bedwanck.

Ten vierdē / niet soecken van ongelijcke persoonē / op eene sonderlinghe maniere / bemint / ge-eert / noch yesten te wesen / en alle gemeenschap / en 't besoecken affsnijden / oock van sijnen Biecht-Vader selve / 't en ware dat dē noot anders waer bereyschende / gelijk de hepligen gewoon zijn te doen. Ende hierom is 't dat men soz ghelijck wandelt / als men te langh t'samen spzeecht: waer upt komt / dat men sijn herte te seer op malikanderen stelt / ende dat sonder het selve ghewaer te worden. Want al is 't / dat ons oock de hepligen desen raedt geven / van altijt eenen Biecht-Vader te ghebruycken; nochtans aen hem gelijk gehecht te wesen / ende als hy wech is / al te seer naer hem te verlanghen / en is niet sonder perijckel / ja is seer schadelijck in den gheestelijken wech.

Ten vijfden / alle ledigheyt op het alderneerstigste schouwen: want veel quaets heeft de ledigheyt Eccle. 33.
gheleert; Dit is gheweest de boosheyt uter suster Sodoma / seide den Propheet / hooverdpe / ver-
saetheyt van broode / ende overbloedigheyt / ende Ezech. 16.
hare / ende haerder dochteren ledigheyt.

Ten sesten / let op de tekenen van de bleeschelijcke liefde / de welke den heplighen Bonaventura ons geeft. Ten eersten / ydele fabelen / en onprozijtelijcke t'samen-spzeringen gebuycken / daer ter contrarie de geestelijcke liefde placht geboet te wesen dooz gestichtige t'samen-spzaken. Ten tweeden / onbehoorelijcke manieren / en roeringen der leden: want de geestelijcke liefde / is geseten / en boozsichtig / ende doet

D. Bonav.
lib. 2. de
profectu
cap. 27.

De teeken
nen van de
bleeschelij
ke liefde.

datmen sijne oogen wel bewaert / en alle d'ander le-
den onder 't bedwanck van eenen goeden regel hout.
(Ten derden/een ongerustigheyt des herten/sprupte-
de uyt het wech-wesen van de gene die mē lief heeft/
oberdenckende wat hy doet/waer dat hy is:maer de
geestelijke liefde/en bzaegt hier niet naer. Ten vier-
den/qualijk nemen dat hy een anderen lief heeft/ja-
loers wesen/dat hy eenen anderen aenspreekt/of dat
hem peinant raet bzaegt. Ten vijften/lichtelijck en
sonder redene ontstelt wesen. Ten seften/de heplige
liefde en weet niet/van snutdoerckens/bā leckerny-
en/verschepden gifckens/ minnelijcke en amoreuse
bzielen te sepfenden. Ten sebensten/ al te seer geveyn-
sen/ als of wy de sonden van den genen die wy aldus
beminnen/niet en sagen/so datmē de selve/ook som-
tijts schijnt te beminne. Dit uyt dē H. Hieronymus.

S. Hieron.
epist. 2. ad
Nepotia-
num.

De sebenste practijcke/ende eene alderbeste waer-
schouwinge is/die ooc dooz d'erbaretheit van beel
bepzoeft is / een ander niet lichtelijck te oozdeelen/
of te bonnissen van dese sonde: want het gebeurt seer
dickwijls / datmen in 't gene waer af men eenen an-
deren oozdeelt/ gelijk den H. Apostel seer wel seght:
Sy selven verdoemt ; want dit gecnen anderen ooz-
sproncken heeft/dan de hoobeerdyz/die dickwijls in
sodanige menschē niet eer genesen en wort/booz dat
sy selber in onkupscheit geballen zijn? Siet hier af
verschepde exempelen in 't leven bande Outvaders.

Rom. 2.

De achtste is / sijne uytwendige sinnen op het al-
der-neerstighste te bewaren : want hier uyt komt al
het quaet in de ziele. Hier toe dient uyt sijn huys te
bannen/als naeckte en oneerlijke beelden:want is 't
sake/dat na het vermaen van den H. Apostel niet ge-
noemt en mach worden onder de Chriстенē dat buyl
oft oneerlijck is / hoe beel te min mogen sy het selve
aenschouwen? Maer men siet/eplaes! hy-na ober al
dat sulcke verweckelen boozts gestelt worden. Is 't
dat de spijsse mijnen broeder verargert / seght den H.
Apostel Paulus/so en sal ick geen vleesch eten in der
eeuwigheyt: is 't dat uwe ooge of uwen boet u verar-
gert/ soo gebiet den Heere dat wy dien af sullen snij-
den/ende wech worpen. Ende wie sal aen dese kon-
nen

I. Cor. 8.
Matth. 5.
Marc. 9.

nen wijs-maken / datse een verwechfel ende instru-
ment van de Goddinne Venus wel ende konstelijck
geschildert/maer naect/wech souden wozen? sy en
willen niet dat de konste verloren gae / ende sy zijn
niet verbaert de zielē/die met Christi dierbaer bloet
gekocht zijn/te vernielen ende te bederven/sy sijn be-
doeft dat de beelden van eenen excellenten konste-
naer bedorben worden/ende en zijn niet beladen/dat
de beelden van Godt almachtigh geschent / ende tot
de hellsche blammen verwesen worden. **O Heere Je-
su/hoe is't te vergeefs'tgene ghy haer-lieden geseyt
hebt: Wat baet het den mensch / is't dat hy alle de**
werelt wint/maer sijnder ziele verlies lijft? Hoe kont
ghy/ o hoe kont ghy oock alderminnelickste moeder
met goede oogen aensien met uwē gebenedijden
Zone/ dat hups/waer in't verwechfel der onkups-
hepdt / hoosheyt en bedervenisse allen den genen die
daer in komen/boozgesteld wordt? Want waer toe
is't/dat een buyle ende oneerlijke schilderpe de salen
van de Christenen onteert? is't mogelijk om dat den
meester van den hupse indachtigh soude zijn/ om
hem tot oneer te begeben/ ende op dat den genen/die
van buyten inkomt ende sulcks siet/ 't selve met der
herten oock soude begeeren? oft om dat hy de konste
soude mogen aenschouwen ende sijne ziele verliesen?
Ick late my ontwijfelijck boozstaen/ dat den dupbel
daer ontrent is / die d'ooge der gener die daer inko-
men/derwaerts stiert/ om in deser voegen de zielen/
die sulcks niet verwachten/te mogen betrappen/ en
haer sijn benijn in te geben/'t welck onder dē honich
gedeckt is. En wat geboelen dat ik hebbe van de ge-
ne die dusdanige schilderpen maken/kan ic genoeg
verstaen/al en segge ick anders niet. Dese uwe wer-
ken en zijn geene afgoden-beelden / maer den byant
der ziele heeft dooz u gemaekt een konstigen strick/
om de zielen te vangen dooz het gesichte: **Is't sake/
dat u verstant en konste hier aldermeest in speelt en
meest versmacht/soo toont ghy wel/waer uwē aert
u toe drijft: De byant selfs/ en kan niet in alle zielen
verbeeldē eenige oneerbaerheyt;maer hy wēschet dat
van u-lieden soude in een schoon paneel uytgedruckt**

Matt. 16.

worden een geduerigh verwechfel van sijne oneer-
 bare boosheyt / ende de teekenen van sijne victorie/
 dooz de welcke hy gemaect heeft / dat de leden Chri-
 sti / souden worden leden van eene oneerbare vrouwe.
 Waer't sake dat ghy toondet en leerdet dooz schilde-
 ren / met wat middel dat u vaderlant verraden sou-
 de konnen worden / of de gemeyne finantie of Chze-
 sorier-kamer soude konnen berooft worden / en soud
 ghy niet met recht / als eenen verrader moeten wo-
 de gestraft? En waer't dat ghy sulcx in de kerche be-
 dreeft / en soude men u niet als eenen kerck-schender
 houdē? En nu / en weet ghy niet dat de ziele het huyg
 en het kasteel is van uwē Saligmaker / en dat de sel-
 ve alderkranchste is vā de sijde daer sy vereenigt is
 met het bleesch? En weet ghy niet dat het dē tempel
 Gods is / daer ghy dese schandelijke beelden instelt?
 So daer ontbreect de bekoringe des duyvels / ghy
 gaet selfs en doet het werk van dese boose vyant met
 alle uwē konste en vernustheyt. Ik en wille hier ook
 niet verfwijgen / te vermanen / datmen het lesen van
 oneerbare dingen in aller manieren moet schouwen /
 en de nieuwgierigheyt moet temmen en bedwingen.
 Want wat begeert ghy te weten / dat ghy sonder son-
 de niet en mooght doen? Qualijck sullen de dienaers
 van Venus 't selve by de Heydenen goet binden / ende
 sal dit den Christenen wel behagen? Maer ghy sult
 my booz antwoorde geven / dat ghy soecht de konste
 van de welsprekentheyt / en om u selven in verschep-
 den talen te oefenen : maer wilt ghy hier booz uwē
 goede manieren / en ziele verliezen? Ghy wilt leeren
 wel spreken / en qualijck en ongeschicktelijck leven / of
 om beter te seggē qualijck spreken / en qualijck leven:
 Want uyt de oberbloedigheyt van het gene daer het
 herte vol af is / daer spreekt men geerne af. Ende
 waer toe worden dese saken gelesen / dan om nader-
 hant boozts te vertellen; en op dat het soude schijnen
 datmen erbaren is en welsprekende in het gene dat
 de konste van minnen aengaet / en oock datmen me-
 nighmael geoeffent is in den winckel van alderley
 boosheyt: insgelijcks op datmen den kostelijcken tijt
 onnuttelijck soude mogen verquisten / ende dat hier
 dooz

dooz veel zielen souden verloren gaen. Ten laetsten/
op dat in 't midden van haer-lieden soude gebonden
worden den doodelijcken vpant van de supberheydt/
als men van daer berdzehen heeft/ dooz onnutte ende
oneerbare woozden/ den liefhebber van alle reynig-
heydt/ den Zone van eene Maget.

Schiet - Ghebedekens.

Doorsteeckt mijn vleesch met uwe vreesse, want van Psal. 118.
uwe oordeelen heb ick gevreesst.

Heere voor u is alle de begeerte mijns herten, ende mijn Psal. 37.
suchten en is voor u niet verborgen.

HET XVIII. CAPITTEL.

Meditatie van de Seeghbaerheydt.

De lichamelijcke seeghbaerheydt / helpt groote- De seegh-
baerheyt is
seer geyze-
len.
lijcks naer het gevoelen van alle wijsen / tot de
gerustigheydt ende geschicktheit : Hierom is 't dat
ghy einigen booztganc wil doen / denckt hier op
rûpelyck / ende aanbeert de selve met alle neerstig-
heydt / ende mediteert hier dickwijls af.

De voorstelling der plaetse, sal wesen u te stellen in
Godts tegenwoozdigheydt / als oft ghy eerstmael
geschapen waert / ende u lichaem met alle sijne lid-
maten ontfangen hadt / op dat ghy de selve ter eeren
Godts soudt mogen gebzuycken / ende dat sy u sou-
den mogen wesen wapenen / dienende tot de gerech-
tigheydt / niet tot de boosheydt / gelijk den Apostel Rom. 6.
spreekt.

Het 1. point. Bemerket dat de seeghbaerheyt eene Dat de
seeghbaer-
heyt is / en-
de hoemen
daer tegen
kan mis-
doen.
deught is / de welke de eerlijckheydt / ende het wel-
staen in alle roeringen des lichaems onderhoudt /
maer besonderlijck in de tekenen die men met d'oo-
gen plach te doen / acht nemende op den persoon /
plaetse / ende tijdt : men misdoet hier tegen dooz
plompe / dooz bzoot-dzoncken ende dooz ghemaecte
manieren ; bemerket / oberloopende uwe wercken /
oft alle de roeringhen ende bewegingen uwes lic-
haems hier nae / ende na het upthiisen van hare
regelen / gepast zijn ; oft der rijpigheydt / ootmoed-

Maer in
de seeg-
baerheyt
van ma-
niere gele-
gen is.
Prov. 6.

Lib. I. off.
c. 19. & 20.

Seegbaer-
heyt in de
sprake.

Eccle. 6.

Matig-
heyt in
jockernpē.
Seneca.

Hier. ep. 8.
cap. 7.

digheyt/ Godtbzuchtigheyt hier in uytſchijnen; oft
uwe ooghen vriendelijck / en niet ſtuer en ſtaen/niet
herwaerts en derwaerts draepende / niet al te ſeer
opgeheben; want deſe verſaecht den Heere: het hooft
moet recht ghehouden worden/ een wepnigh neder-
waerts buygende/niet lichtveerdighlyk herwaerts
ende derwaerts ghedraept worden/ de lippen mate-
lijck geſloten; ten laetſten het geheel aenſicht blijde;
den ganck/ waer in den H. Ambroſius d'autoriteyt
ſeght gheleghen te weſen / ende een tecken is van
eene inwendige ſtilte des herten / moet met ſimpel-
heyt ende eenboudigheyt verſaemt weſen ; de klee-
deren reyn / de handen moeten ſtil ghehouden wor-
den ; de ſtemme niet al te ſtil / ghebroken / oft boer-
achtigh/ maer ſoet/ en t'samen eenighe mannelijck-
heyt behoudende; de ſprake ſonder beroerte/vreed-
ſamigh/vriendelijck ende ſtil : want een ſoet woort
maecht dickwijls veel vrienden / ende een woort
helpt dickwijls hier meer toe / dan groote giften.
Ende den H. Ambroſius ſeght op eene andere plaet-
ſe / dat uwe ſprake/ claer/ ſimpel/ open ende ſonder
omweghen zy/ met alle degelijckheyt en ſtatigheyt/
niet ghebeynt. Als ghy met yemant met woorden
niet ober een en kont komen / dat ghy niet en kijft
met eenige gramschap / dat ghy niemandt en ver-
maent met bitterheyt/ niemandt en onderrecht met
quade gratie. En men ſoude niet konnen ſeggen/hoe
grootelijcks dat deſe dingen helpen tot de deught/
ende tot d'inwendige bereeninge des herten. Alhier
dient oock de deugt de welke helpt om alle bootten
en jockeren te matighen / waer af Seneca aldus
ſeght; Dat uwe genoegelijcke t'samen-ſprekinge ſy
ſonder ſpijtigheyt/u gecken en bootten/ſonder ſnoet-
heyt: want deſe ſomwijlen nootſakelijck zijn/ by ma-
niere van eenigh eerlijck en degelijck vermaeck: ge-
lijck men oock eenigh ſpel deughdelijck mach ge-
brycken. Men moet hier nochtans gade ſlaen/ſegt
den H. Ambroſius/ dat wy geheel het accoozt niet en
brycken van alle de deugden als dooz een verachtin-
ge. Daerom o Aeligiens/gecken en gabberen/ ende
van eenen anderen begecht te worden / laet dat hoorde
de

de wereltlijcke perſoonen / uwen perſoon betaemt een geſtadigheyt. Ja oock Tobias woꝛt hierom gepreſen / om dat hy niet kinderachtighs ghedaen en heeft / als hy noch jonck was. Tob. 1.

Het 2. point. Bemerckt hoe neerſtelijck dat deſe deught geoeffent moet woꝛden. Ten eerſten/door de leelijckheyt van de onmanterlijckheyt / de welcke d'oogen van alle die haer aenſien miſſhaeght/gelijck hier-en-tegen / de ſeegbaerheyt/eenen pegelijcken treckt/om hem te beminnen. Ten tweeden/door dien datſe van den H. Geest ſeer berispt woꝛt. Gelijck den Propheet ſegt: Om dat de dochteren van Sion/opgeheben zijn geweest / en hebben gewandelt met eenen uptgeſteken hals/daerom heeft den Heere caluwe gemaect den top haers hoofts. En den Wijsman: Een afballende menſch / die met Godt niet over een en komt/een onnut man gaet met eenen verkeerden mondt / hy winckt met de ooghen/ hy vlijft met den boete/met den vinger ſpreekt hy. Hierom is 't dat ons ſo dickwijls op verſcheyden plaetſen de ſeegbaerheyt aengepreſen woꝛt / en op dat alle dingen eerlijck / en met goede manieren onder ons ſouden mogen geſchieden. Woe manterlijckheyt ſeght den Apoſtel / zo kennelijck alle menſchen. En onſen Saligmaker ſeght: Laet u licht alſoo ſchijnen/voor de menſchen/op dat sy ſien moge uwe goede wercke/en glorificeren uwen Vader/die inde hemelē is. Bemerckt ten derden / dat eenen wijsen en boozſichtigē menſch / hier upt oozdeelt / van het gene dat inwendich is; want upt den geſichte woꝛdt eenen man gekent/en dat habijt des lichaems en het lacchen der tanden / en den ganck des menſch verkondigen van hem. Want/is't by aldien ſeght den H. Ambroſius/ dat de roeringe der leden is/ gelijck eene ſekere ſtemme der zielen; ſoo machmen met recht ſegghen/ dat als de uptwendige ledenen qualijck gemanierd zijn/ te kennen gheben / dat het herte oock ongeſchickt en qualijck ghemanierd is. Waer upt den H. Gregorius Nazianzenus langh van te booren boozſepdt heeft/dat den afballighen Julianus/de geheele werelt ſchadelijck ſoude zijn. Maer leert/ dat de ſeegbaer

De leelijckheyt van de onmanterlijckheyt.

Iſaia 3.

Prov. 6.

1. Cor. 4.

Matt. 5.

Eccle. 19.
Li. 1. offic.

De roeringe der leden is gelijck een ſtemme der zielen.

Naziapz.

2.2.9.193.
a.1. ad 3.

baerheyt/ niet gebeynst en moet wesen/maer gelijk den H. Thomas seght/moet komen upt het binnenste/ bemerckende dat Godt onsen Vader/ ende meester alomme by ons is.

De seeghbaerheyt
verweckt
seer tot de
Godbzuchtigheyt.

Het 3. point. Bemerckt gelijk datter niet gebonden en wort/dat de mensche meer ontsticht als d'omanierlijckheyt/ dat hier-en-tegen oock niet en is / 't welck de menschen soo seer verweckt tot de Godbzuchtigheyt als de seeghbaerheyt en manierlijckheyt; aenghesien dat d'exempelen trecken/ daer de woorden qualick eens verwecken. Och hoe profijtelijck is 't aldus met den H. Franciscus te prediken/ soo dat hy te vergheefs veel woorden gebzuyckt/ die niet de wercken / en sijne quade manieren 't gene hy gesept heeft wederom bederft. Hierom is 't dat den

1. Pet. 3.

H. Apostel/ de vrouwen vermaent / datse dooz hare seeghbaerheyt/en manierlijckheyt (dewelcke krachtigh is in de tegenwoordigheyt Gods) hare mans / die de woorden niet en ghelooben / soudē bekeeren.

Gestichtige manieren
van den H. Gregorius
Thaumaturgus.

Dit is altijd waer/ dat de menschen/met dewelcke den H. Gregorius Thaumaturgus verkeerde/beleiden hebben/datse meer dooz sijne gestichtige maniere/ende de ootmoedigheyt bekeert wierden / en hem bemindē/ dan ter oorsake van sijne mirakelen:want sonder de beständige deughden/en kan geene bzient-schap / die nochtans het meeste goet is/ 't welck den mensche soude moghen toekomen / ghestaen. Ten derden / bemerckt dat de lichtbeerdighe manieren / de ziele bederven / ghelijck diesghelijcks de quade t'samen-spreckingen. Hierom seght aldus den H.

Serm. de humil.

Basilius:Laet ons / ons begeben tot seegbaerheyt: want onse ziele / die wort gelijk aen hare oeffeninghen/ ende sulcks als sy werckt / alsulck een beeldt ende ghedaente treckt sy oock aen. Ten vierden / dat oock alle de ghenegghelijckheden / is 't datmen d'upwendige wercken bedwinght/berisacht ende verdooft worden/gelijk het byper/ datmen bluscht / het welck oock lichtelijck ende sonder moeyte gheschiet. Ten vijften/bemerckt dat sonder dese deught alle debotie ende Godtbzuchtigheyt gantsch ende gheheel te niet gaet / ghelijck een vat het welck vol

gaten

Schaden
der onma-
nerlijck-
heyt.

gaten is / al datter in besloten is / uytloopt. Ten seften / dat d' on-manierlijckheydt den mensch / al is hy anders goet / ten minsten besmet. Ende al wat besmet is / oft eenige blecke heeft / dat en mach Gode almachigh niet op-ghedraghen worden tot eene aenghename offerande. De lichtbeerdigheydt van manieren kan somtijds vooz eenen korten tijdt wesen / in den ghenen / die anders oock goet is / maer nimmermeer in eenen die deboot is / seght den H. Bonaventura / is 't dat hy waerachtelijck deboot is. Ten laetsten / is 't dat ghy eenen Religieus zyt / bemerckt de manierlijckheydt van veel wereldtsche menschen / die hier af nochtans selden / oft nimmermeer vermaent / oft onderwesen en worden ; bemerckt oock datmen uyt u alleen / oordeelt van alle uwe mede-broeders : ende hoe groote schade / ende achterdeel dat hier uyt komt.

Bonav. de
profeſt.
Relig.
cap. 5.

Het 4. point. Bemerkht de gestichtige en ootmoedige conuersatie van Christus onsen Saligmaker / so binnen als buyten den huyse ; desgelijcken van de H. Maghet Maria / ende van d' andere Heplighen. Overlegt / hoe dat den S. P. Ignatius / gelijckimen oock verhaelt vanden H. Malachias / nauwelijcks een lidtmaet en roerde sonder redene : hoe datter veel vooz 't aensien alleen van den H. Lucianus martelaer bekeert hebben geweest. Den H. Chrysostomus seght / dat d' Apostelen / niet so seer vooz mirakelen / als vooz haer H. leven de werelt bekeert hebben / het welk meest uyt scheen in haer lieden gestichtige maniere van doen / ende seeghbaerheydt : ghelijckimen besonder mach bemerken vanden H. Johannes / die niet een mirakel gedaen en heeft / ende desgelijcken den Patriarch Abraham / die nochtans het gheloof wijt ende breedt verheypdt heeft.

De gestich-
tige seegh-
baerheydt
van onsen
Saligma-
ker / van
Maria sij-
ne H. moe-
der / en van
den S. P.
Ignatius.

Het 5. point. Bemerkht dat ghy eenen tempel des Heeren zyt / en gelijck een graf / het welck ontwijfelijck behoorde glorieus te wesen / aenghesien / dat ghy soo menighmael deelachtigh zyt van 't H. Lichaem des Heeren. Ten tweede / dat alle uwe lidmaten aen God toege-eygent zijn / soo dat ghy daer over geene macht en hebt. Hierom is 't / dat den H.

Men moet
Godt oock
met het
lichaem
eeren.
Iſaia 11.

Auguſt

Augustinus sijne broeders aansprekende/ segt: Dus
crupst u-lieden met sijne heplige bzeese/ ende siet wel
toe / dat de tonghe / dewelcke de macht ontfanghen
heeft van den sone Gods upt den hemel te trecken /
teghen den Heere niet en spreekke ; ende dat de han-
den / dewelcke geberbet worden met het bloedt van
Christus onsen Salighmaker / niet besmeurt ende
gheberbet en worden dooz 't bloedt der sonde. Ten
laetsten / siet / hoe dat niet alleen de ziele Godt en
moet dienen / maer dat oock het lichaem mededza-
ghen moet de versterbinghe van onsen Heere JESUS ,
dooz geschickte manieren en dooz de seeghbaerheyt/
op dat den Heere ghelobet worde van een gestadigh
volck. Dooz het alderlaetste aenschout alle de lid-
maten Christi uwes Salighmakers / booz u dooz-
wondt / ende spreeket den Heere aen / ende vzaeght
hem / wat hem daer toe ghebzocht heeft ? ende ghy
sult verstaen / dat het is gheweest / dat ghy hem met
elck lidt in 't bysonder soudt loben ende prijsen / ge-
lijck hy u / met sijne ledekens verlost heeft.

Psal. 34.

Eenige vermaningen van den S. P. Ignatius aengaende
het verkeerren met de menschen.

TEn eersten / hy gaf desen raedt / datmen alle kij-
bagie soude schouwen / ende hy belijdde / dat hy
lieber soude sien / maer eenen trap van volmaecht-
hepdt in sijnen eben-naesten sonder dese faute / dan
verschapden trappen / met dese.

Ten tweeden / datmen eenen pghelijcken soude
boldoen : want daer niet soo kostelijck en is / dat de
broederlijcke liefde / als die eens gequetst is / soude
konnen vermaken. Ende datmen hierom verdulde-
lijck alle tegen-sprake soude moeten lijden / jae oock
dichwijls lange ende onnutte propoosten.

Ten derden / hy epschte tijdt alffer pet te besorgen
was / ende als dien eens gestelt was / soo begheerde
hy / datmen den selven tijdt dooz sijne neerstighepdt
soude boozkomen.

Ten vierden / hy seght / datmen soo boozsichtigh
behoorde te wesen in 't spreken / als oft al het ghene /
datmen

datmen seght / soude moeten in 't openbaer komen.

Ten vijfden / datmen luttel woozden moeste ghe-
brypcken / ende deselve traegelijck boozts-bzengen.
Ende datmen verduldigh behoozde te wesen / in 't
langh verhael van andere t'aenhooren.

Ten seften/hp vermaende/datmen hem om Gods
wille / soude boegen nae den aerdt van eenen pege-
lijcken / ende niet dzoebig wesen met den genen / die
blijde was ; maer datmen met den bedzoefden lief-
lijck soude handelen. Ende met den grammoeiligen
ooch rasch spzeken. Ten laetsten / seght hp / dat ge-
lijckerwijs den vbandt insluppt met het ghene / dat
hem niet toe en behoozt / ende gaet upt met het gene
dat hem toebehoozt: want hp komt in sonder hem te
stellen tegen den aert van den genen / die hp wilt be-
vechten ; ja hp geeft hem goede gedachten booz het
eerste / ende daer nae gheeft hp hem ghedachten / die
schijnen goet te zijn ; ende dit gedaen zijnde / gaet upt
met het syne / dat is / hp krijght het quaet eynde daer
hp nae heeft verlanght. Aldus behooren wy oock
eerst / in onsen eben-naesten het goet te pzijfen / ende
daer na al soetelijck het quaet te verbeteren.

Men be-
hoozde
hemselven
nae den
aerde van
onsen nae-
sten te boe-
gen.

Ten sebensten / datmen noyt af en moeste schep-
den / van den ghenen / diemen soecht tot goet te trec-
ken / hem latende bedzoeft oft qualijck te bzeden.

Ten achtsten / datmen hem soo veel / als onse ma-
niere van leven toelaet / boege ende te ghemoet ko-
me aen eenen anderen / op datmen also doende eenen
pegelijcken boldoe.

Ten negensten / datmen niet terstont tot 't hoogh-
ste en klimme / maer allenghskens / ende alsoo eenen
anderen soetelijck make te verboozeren.

Ten thiensten / datmen hem voeght / naer eens
pegelijcks vermogen. Want waer 't dat pemandt
in eenen pot met eenen engen hals veel t' samen sou-
de willen gieten / desen soude eer stozten / dan daer in-
gieren.

Ten elfsten / hp seght: datmen hem moeste wach-
ten / dat in ons dese nabolgende fouten niet bemerk
en wierden: als zijn / oberdaet in eten ende dzincken /
manieren van spzeken / die de saken grooter maken
dan

Faute en
de gebze-
ken in 't
berkeeren
met onsen
ebennaes-
ten.

dan sy en zijn / ende met de waerheydt niet wel over een en komen ; oock woorden / die ydel en twisfigh zijn / en eenige onmanierlijkheden in't roeren synder leden : want soodanige dingen / gelijckse schadelijck zijn / ende beletten het goetd geboelen datmen van ons heeft ; alsoo verminderen sy oock de liefde / ende de affectie / die men ons soude moghen draghen. Dus bereyschte sy in den uytwendighen mensch / eene betamelijcke ghesteltenisse ende eene seeghbare ghelijcksoornigheydt / welck een teekken is van de inwendige ghesteltenisse des herten.

Ghebedt, om de seeghbaerheydt, ende eene heylighe conversatie te verkrijghen.

O Alderminnelijcksten J E S U, die ter oorfaecke van de ongeregelde manieren, ende roeringhen mijnder leden, in alle uwe litmaten seer grouwelijck ghepijnt hebt geweest, gheeft my gratie, door uwe seeghbaerheydt, dat ick al-omme ghedachtigh zy wie dat ick ben, ende het goet exempel, het welck ghy my hier in ghegheven hebt, op dat om mijnent wille uwen naem niet gelaetert en worde. Het is wel waer, dat ick eene andere wet in mijne leden vinde, strijdende teghen de wet mijns verstants: maer ick, die mijne leden heb doen dienen aen de sonden, waerom en sal ick de selve niet brenghen tot den dienst van de gerechticheydt? Is't dat mijne ooghe my verargert, oft mijne hant, ghy ghebiet my de selve af te snijden, ende van my te worpen: hoe veel te meer moet ick mijne leden dwinghen met de wetten van de seeghbaerheydt, op dat ick niet en verargere eene van de kleyne, die in u gelooven? Ick en wille, noch door spijs, oft door mijne manieren, oft roeringhen der leden yemandt bederven van de ghene daer ghy voor gestorven zijt: maer ick sal met uwen Apostel in uwe Goddelijcke tegenwoordicheyt segghen: Is't dat mijn eten, mijnen ganck, mijne kleedinghe, oft mijnen handel mijnen broeder verargert, ick sal my hier afinder eeuwicheyt onthouden, op dat ick niemant en verargere, op dat onsen dienst niet veracht en worde; maer dat alle de gene die my sien fullen, uwen naem mogen gebenedijden, ende seggen: Siet dit is het saet, het welck

Rom. 7.

Matt. 5.

Matth. 18
Niemandt
en moet in
onze ma-
nieren
ontsticht
worden.
Rom. 14.

1. Cor. 8.

Philip. 2.

welck den Heere ghebenedijt heeft. Want ghy hebt ons gestelt, op dat wy souden mogen wesen sonder klachte, en simpele kinderen Godts, onberispelijck, in't midden der quader en verkeerder Natien; Op dat wy souden 1. Tim. 4. mogen wesen een exempel der geloovige, in't woort, in wandelinghe, in liefde, in't geloove, in suyverheydt, op dat uwen voort-ganck eenen yegelijcken kennelijck zy, en onse conversatie goet sy, op datse in het gene daer sy ons in lasteren, siende onse goede wercken, loven u onsen God in den dach van de besloekinghe. Ik wete wel dat het niet genoeg en is, dat ik my van de groffste sonden onthoude. Want hier vraegt seer wel den H. Apostel Jacobus, seggende: Iacob. 3. Wie isser wijs en geleert onder u lieden? dat die thoone uyt sijne goede wandelinghe sijn werck, in de sachtmoedigheyt der wijsheyt. Want aldus is 't den 1. Petri 2. wille Gods, dat ghy wel doende, stom makē sult der onwijser menschen onwetenheyt; en dat u licht alsolichte voor de mensche, op datse aen siende onse goede werckē, Matth. 5. souden mogen loven en dancken u onsen Vader, die inde hemelē zijt, en wort gebenedijt in der eeuwichheyt, Amē.

Practijcke om eene Seeghbaerheyd der manieren te verkrijghen.

D'Eerste/ te letten op alle de fouten/ de welcke wy met elck siddt doen / ende hier op ons oock beza-
zen by andere. Want het kan qualijck gheschieden/
dat men hem naer de regelen der seeghbaerheyt sou-
de konnen voeghen/ 't en zy sake dat men van andere
gode gheslaghen worde. Hier dooz sien wy geschie-
den dat men in de teghenwoozdigheyt van andere
menschen meer ghedachtigh is de seeghbaerheyt
' onderhouden / dan elders: dit recommandeert Men moet
oock alleen
zijnde/ de
seeghbaer-
heyt on-
derhouden.
nochtans den H. Bonaventura neerstelijck/ dat een
reghelijck hem in sulcker voegen soude dragen al-
een zijnde / oock bestoren in sijn kamer / gelijck hy
moet als hy by d'andere is. Want bobē dien dat den
jenen die aldus doet/ lichtelijcker komt tot eene ge-
voonte van seeghbaer te zijn / geraecht oock des ge-
lijcken lichtelijcker tot een volmaecht gebedt/ en tot
de ruste der zielen/ waer toe een groot beletsel zijn de
yptgestozte ende ongeregelde manieren van doen.

De tweede/ te lesen eenige boecken die hier af geschreven zijn/ gelijk van den H. Bonaventura tot de Nieuwelinghen oft Nobitien/ als oock van andere. Want al is 't sake dat d'uytwendige seeghbaerheyt/ 't en zy sake dat sy spruyt uyt 't accoozt van d'andere deughden/ niet lang en sal blijven staen/ sy is noch tang een groot behulp tot de deugt/ en't gene dat in't beginsel met swarighepdt/ ende tegen de nature geschiet / wozt allenghstiens licht ende geneuchelijck.

Schiet-Gebedekens.

Philp 4.
Matth. 5.

UWe manierlijckheydt zy kennelijck alle menschen. Laet u licht also schijnen voor de menschen, op dat sy sien mogen uwe goede wercken.

HET XIX. CAPITTEL.

Meditatie om sijnen tijdt wel gade te slaen.

Gelijck ghy kont bemercken dat inde geheele werelt alle dingen op sijnen tijdt/ met mate/ ghetal ende gewichte gestelt zijn/ also behoozden het oock te gheschieden in den mensch/ den welken eene kleyne werelt is/ ende die op 't alderneerstighste sijnen tijdt wel behoozde te besteden/ ende gheheel sijn leven met alle de deelen des selfs / naer den tijt passen en regeren. Het welck eene sonderlinge hulpe is / dienende tot de Godtbruchtighepdt.

De voorstellinge der plaetse is : hem laten boozstaen te zijn in eene wildernisse/ ende bemercken hoe dat alle dingen boozby gaen / soo datmen naer eenen oogeblick niet wederom en kan krijghen van al dat eens geweest is.

De kort-
heyt van
den tijdt/
hare onse-
kerhepdt
ende weer-
de.

Het 1. point. Bemerket ten eersten/ hoe onsecker dat den tijdt van ons leven is / en hoe kort / is 't dat den selven vergeleeken wozt met de langhduerende eenwighepdt. Ten tweeden/ dat wy alle oogheblichen/ oft een eeuwig ghewichte van glorie / oft wel van pijn vergaderen. Want de verdiensten eeuwelijck vergolden sullen worden / ende de sonden (oock die kleyne zijn) in de verdoemde eeuwelijck gestraft. Ten derden/ hoe grootelijcks dat de menschen deser werelt waerneemen de ghelegghenthepdt van

van haren koop-handel aen te rechten / van haer
 gewin te beneerstigen ; hoe datse 's morgens vroegh
 in de weer zijn / den dagh in arbeiden overbzengen/
 repfen ober zee / ende oock haer leven wagen. Be-
 merckt ten vierden / dat den tijdt het kostelijckste is
 van al datter in de werelddt gebonden woꝝdt / ende
 niet te herhalen en is : maer / eplaes ! gelijck den H.
 Bernardus seer wel seght: Daer en woꝝt niet koste-
 lijcker gebonden dan den tijdt / ende daer en is niet
 dat hedensdaeghs minder geacht woꝝdt. De da-
 gen gaen boozhp / de maenden / ende de jaren on-
 ser salighepdt ; ende daer en is niemant die hier eens
 op denckt / daer en is niemant die hem beklaght dat
 den dagh verloren is / ende nimmermeer wederom
 keeren en sal. Bemerkht oock waerom dat den sel-
 ven so kostelijck is ; de reden is / om dat wy daer door
 alle d'ingen kunnen winnen / ende sonder den selven
 niet uptrechten en kunnen. Ja dat meer is / alwaer
 het dat den mensch de geheele werelddt soude wil-
 len geven / om den tijdt van sijn leven te verlan-
 gen als de doodt gekomen is / ende dat booz eenen
 oogenblich / hy en soude 't selve nochtans niet kon-
 nen verkrijgen. Bemerkht dit wel. Hoe grootelijcks
 mepnt ghy / soudende verdoemde ende oock de ge-
 lucksalige achten / waer 't saecke datse noch een ure
 mochten leven ; d'eerste op datse de salighepdt / d'an-
 dere op datse meerder glorie soudende mogen verkrij-
 gen ! Hierom is 't dat d'eeuwige Wijshepdt roept
 ende seght: Och hadde ghy 't oock bekent / ende booz-
 waer in desen uwen dagh / die tot uwen bzede is !
 Och oft den mensch kende hoe grootelijcks dat hy
 in dit leven de goederen ende rijckdommen sijnder
 ziele kan vermeerderen ! Ende is het wonderl aen-
 gesien dat de Heydensche Philosophen van den tijdt
 alfulcken geboelen gehadt hebben ; onder de welc-
 ke Zeno seyde : Datter niet en was dat den mensch
 meer gebzack als den tijt. Ende Democritus: Dat
 het kostelijckste datmen verliesen kan was den tijt.
 Ende aldus spreeckt Seneca: Dus doet aldus / Lu-
 cili / neemt u selven wel waer tot uwen pꝛosijte / ende
 spaert wel uwen tijdt. Want wie woꝝdt hier ge-
 bon-

Serm.ad.

Schol.

Den koste-
 lijcken tijt
 woꝝt on-
 der de men-
 schen kleyn
 geacht.

Derquis
 sringe des
 tijts sal
 ons hier
 naermaels
 berouwen.

Luc. 19.

Zeno.

Democri-
 tus.

Seneca.

vonden die den tijdt in sulcher weerden houdt / als het behoort? Dus overleght hoe dat ghy ulwen tijt sult besteden / hoe dat ghy het kostelijckste dat ghy hebt / sult gebuycken / waer mede dat ghy dit sult vermangelen / sal't mogelijk wesen met klappen ende snappen / met ledighejdt ende spelen / aengesien dat ghy hier-en-tusschen Koninckrijcken kont verkrijgen / de gratie Godts vermeerderen / ulwen evennaesten helpen / ulwen roep ende verkiefsinge dooz goede wercken verskeren.

Het 2. point. Bemerckt dooz al / hoe luttel tijts dat u resteert / ende hoe veel dat ghy verloren hebt. Ten tweeden / hoe dat ghy den selven moet besteden. Seneca vermaent ons hier toe seer wel / als hy seght: Laet ons onse ziele aldus stellen en schicken / als oft wy in ons uyterste gekomen waren; ende en laet ons niet uytstellen: die alle dagen sijn leven soo volmaect / als oft den laetsten dag ware / die en sal geen tijdt te kort komen. Daerom siet toe / seght den H. Apostel Paulus / hoe dat ghy behoedelijck moogt wandelen / niet als onwijse / maer als wijse / winnende den tijdt / want de dagen quaet sijn. Wy moeten den selven dan besteden tot onse salighejdt / want hy hier toe ons van Godt gegeven is; ende is't dat wy dit niet en doen / soo sullen wy eene scherpe rekeninge daer af moeten geven. Dus bemerckt hoe veel tijds dat ghy stelt in geestelijcke oefeningen; oft ghy ten vollen volbzenght den tijdt die daer toe / ende tot andere Godtbzuchtige wercken gestelt is; oft ghy dese wercken alleen geeft het gene dat u overschiet / ende d'andere het beste ende principaelste. Doozts / oft ghy de selve niet beter en soudt kunnen doen. Wie sal daer soo dwasen koopman gebonden worden / die stercht ende verwozpen strop op eenen merckt-dagh sal koopen / als hy goud en kostelijcke gesteenten soude kunnen bekomen? Ten derden / bemerckt aendachtelijck wat ghy op eē ure goets soudt kunnen uytrecte / wat dat ghy soudt kunnen doen op eenen dagh / en op eenige weke / waer't dat ghy neerstigh ende volherdigh wilde wesen in den wegh der deughden: En schaemt u / besonderlijck / is't dat ghy wilt

Ephes. 5.

Wy moeten den tijt tot onse salighejdt besteden.

Die den tijt versquist / is als eenen dwasen koopman.

Wilt aenmercken eene onſprekelycke neerſtighejdt die de wereltdſche menſchen gebzupcken in d' alderminſte ende alder-ſlechtſte ſaecten te beloopē.

Het 3. point. Bemerckt hoe ſottelijck dat het gedaen iſ/alle dingē (doozloopt al't gene dat u belieft) wel ende ſcherpelijck t'oberleggen / die het hupshouden aengaen/ende daer-en-tuſſchen den tijt veronachtſamen/den welcken het alder-kostelijckſte iſ datter gebonden kan worden/ende den ſelven in onnutte ende pdele dingen oberbzengen. Ten tweeden/hoe groote ende ſware ongemacken dat u overgekomen zijn upt de ledighejt/ende veel menſchen dagelijcks pzoeben/die nimmermeer pet ſekers ter handē trecken / maer alleen ſoo het balt / ghelijck een ſchuytken 't welck naer geen ſekere habē en baert / maer alleen herwaerts ende derwaerts drijft.

Gebedt om ſijnen tijdt wel te beſteden.

EYlaes! wat iſ den menſch, wat iſ ſijn leven, wat iſ den tijt die hem gegeven iſ, hoe kostelijck en kort iſ hy?

Nu iſ 't de ure om van den ſlaep op te ſtaen, nu iſ onſe ſalighejt naerder. Alſnu bevroede ik, ô mijnen Heere mijnen God, dat het lijden van deſen tijt niet weerdigh en iſ

Rom. 13.

der toekomender gloriē, die in ons ſal geopenbaert worden. Want het gene dat wy alhier voor eenen korten tijt in tegenhejt moeten lijden, dat ſal ons hier namaels menigvuldelijck in den hemel vergolden ende betaelt worden: ende hierom iſ 't dat wy hier ſuchten, kermen, ende benauwt zijn, verwachtende eens t'eenemael onder uwe kinderē gerekent te worden, 't welck zijn ſal, als wy ontbonden ſullen weſen van dit kranck ende ſtervelijck lichaem.

Rom. 3.

Och, wanneer ſal ons deſen dagh verſchijnen die eeuwelijck ſal dueren, op den welcken wy klaerlijck fullē belijde, dat elcken oogenblick ons deſe eeuwighejt verworvē heeft! Als wy ons ten vollē ſullen verheugē, al iſ 't dat wy nu een luttel tijts moete bedroeft zijn; op dat de proevinge onſes geloofs, veel kostelijcker dan gout gevonden worde, tot uwer eeren en glorie, ô alle mijn goet ende welvaert! och hoe kostelijck ſal ons alſdan den tijt ſchijnē, waer door wy d'eeuwighejt haddē konnē koo- pen, hoe kort d'ure van ons leven, hoe kort allen arbeyt,

1. Petr. 5.

Men kan mer den tijt d'eeuwighejdt koo- pen.

Bern. ferm.
ad schol.

hoe kostelijck een quartier uys, 't welck wy dickmaels onprofijtelijck laten voorby passeren, ja in boosheden overbrengen ende in onnutten klap ! Een woort vlieght voorby, 't welck niet herhalijck en is; den tijt gaet voorby, die niet te herdoen en is ; noch den onwijfen mensch en siet niet wat dat hy verliest; ende hy seght : Het lust my te klappen tot dat d'ure gepasseert zy. Och , wat seght ghy tot dat d'ure gepasseert is , daer dese ure u gegeven is om penitentie te doen , om vergiffenisse te verwerven, om gratie te verkrijgen, om glorie te verdienen door de miltheydt van uwen Schepper ende Heere ! tot dat den tijt gepasseert zy, in den welcken ghy de Goddelijcke goetheyt had moeten versoenen, om te komen tot het geselschap der Engelen, te verlangen tot de erfenis- se die ghy verloren hebt, om te verwecken uwen slapen ende flauwen wille, beschreyen de boosheyt die ghy gedaen hebt. O Heere wilt my toch gratie verleenen , dat ick u hier mach dienen eenen korten tijt die ick te leven heb , ende hier namaels mach loven ende dancken in de eeuwigheydt der eeuwigheden, Amen.

Practijcke om den tijdt wel te besteden.

TEn eersten/ bemerk welcken tijt dat u den alderbequaemsten sal wesen om u dingen te doen/ en booz al om uwe salighejdt te beneerstigen/ en siet wel toe dat ghy den alderbesten niet over en brenghet met dingen van geender weerden/ en dat ghy tot het gebedt/ en om uwe salighejt te verboozeren/ niet en verkieft den onbequaemsten tijt. Aldus sien wy/ explicat laes! dat de menschen dagelicks doen/ te weten/ dat men het beste van sijn leven aen de werelt schencht/ en het beste van den dagh in ydelhejdt overbrenghet; maer als het lichaem nu onbequaem is / en den overdoom ons overbalt / soo wiltmen hem tot Godt- bzuchtighejdt begeben. Men dient de gemeynte in den fleur van sijn leven/ ende men begint alleen sijne salichejt te beherten als ons leven ten eynde streckt. En wat dunct u dat meer te weerderen is/ saligh te zijn/ oft eenen goeden bozger te wesen ? Dat dan eenen pegelijck sijne jaren/dagen en uren bedeyle/ ende aldus doende en sal hy sijn leven by gebal niet over- bren-

De mens-
schen schic-
ken het bes-
te aen de
werelt/ en
de laten
booz Godt
het slecht-
ste,

brenghen/maer bedachtelijck. Deſen worzdt onder de lege ende trage menſchen gereeckent / die alleen wel doet als daer eenige occaſie komt/om het treffelijck uyt te rechten. Maer wy moeten den tijdt in ſulcher hoegen bedeylen / dat wy voer al doen daer wy toe verbonden zijn / dat is het gene dat onſe ſaligheyt aengaet/te weten/den dienſt Godts/het Gebedt/het ſacrificie van de heylige Miſſe/ het leſen van geestelijcke boecken / ende het onderſoek onſer conſcientie. Ten tweeden / dat wy beneerſtigen het gene dat deſe dingen aldernaeſt is / gelijk is het gene onſen ſtaet ende officie vereyſcht / oft ons ambacht ende handt-werck : Want den menſch is geboren tot den arbeit/ gelijk eenen vogel om te vliegen. Tanderden moetmen beſorgen 't gene het huſthouden aengaet : Ten vierden/dat ſtreckt tot eenige eerlijcke en tamelijcke vermakinghe. Want gelijckmen met een gemeyn ſpreek-woort plach te ſeggen : Den bogen kan niet altijdt geſpannen ſtaen.

Alle dingen moeten op ſijnen tijdt beneerſticht worden.

Ten tweeden / hout alle maenden rekeninghe/ hoe dat ghy uwen tijdt beſteet hebt ; ende overlegt oft ghy den ſelven niet beter ende proſijtelijcker en ſoud konnen beſteden.

Schiet - Ghebedekens.

Siet nu hier den aengenen tijdt , ſiet hier den dagh der ſaligheyt : daerom laet ons wech-worpen de wercken der duyſterheydt. 2.Cor.6.

Broeders het is nu de ure van uyt den ſlaep op te ſtaen, want nu is onſe ſaligheyt naerder , dan doen wy eerſt geloofden. Rom. 12.

Alle dat uwe hant doen mach,dar doet neerſtelijck,want daer en ſal noch werck , noch reden, noch wijsheydt, noch wetentheydt zijn in de helle, derwaerts dat ghy haetelijck gaet. Eccl.9.

Werckt dewijle dat ghy 't licht hebt , want den nacht komt alſer niemant wercken en mach. Ioan.9.

Wandelt dewijle dat ghy 't licht hebt , dat u de duyſterniſſen niet en bevangen. Ioan.12.

HET XX. CAPITTEL.

Meditatie, aengaende het verkiesen ende schicken van
sijn huysgesin, een groot voordeel in den wegh
des Heeren.

DE voorstellinge der plaetse sal wesen, te bemercken dat
wy staen in de tegenwoozdigheyt Godts / ende
dat Godt aen ons bebeelt eenige van onse mede-
knechten / op de conditie nochtans dat sy Godt al-
leen sullen dienen.

Alle Oer-
heyt komt
van Godt.

Het 1. point. Bemerkht ten eersten / dat alle macht
van Godt komt : want daer en geschiedt in dese
wereldt niet by gebal / maer al seer bedachtelyck /
ende alsoo wozt van Godt oock uytghedept alle
macht / rijkdommen / ende wetenschappen / waer
dooz den eenen aen den anderen wozt onderwoz-
pen : Van yemant sal bzagen : Tot wat eynde ge-
schiet dit ? waer op dient booz antwoorde / dat dit
tot het selve eynde geschiet / tot het welcke eenen
Prince bebeelt sijn Vanden aen eenen Veldt-heer /
te weten / niet op dat sy tegen hem souden opstaen /
maer op datse booz hem kloeckelijcken souden
vechten / waer toe hy de selve oock met eede ver-
bindt; ende op dat sy haer bloet te pande souden stel-
len booz het rijk / ende booz d' eere van haren Hee-
re / bebelende desgelijcks dat sy hier toe onderwe-
sen souden worden. Oft gelijck eenen vader sijne
kinderen aen eenen meester geeft om haer t' onder-
wijsen / t' onderrechten ende te leyden : want dit
het officie is van de Heeren / van de vaders des
huysgesins / van de meesters / ende van de gene
die eenen anderen leeren ende onderwijsen. Ten
tweeden / overleght hoe dat alle treffelijcke ende
kloecke mannen beneerstigen / dat sy al te samen
die onder haer bevel zijn / mannelijcke ende treffe-
lijcke saecken uptrechten ; ende wat een eere ende
glorie het hun is / steden in te nemen / ende de byan-
den te verwinnen. Doeght dit tot het huysgesin
ende de scholen. Ende bemerkht wat ondersaten
dat u bevolen zijn / ende wat dat ghy al ter eeren
Godts dooz de selve soud konnen uptrechten. Wie
en

Sorge van
sijne onder-
saten.

en weet niet dat ſomwijlen alleenlijck eenen ſchoolmeester / niet alleen een geheele ſtadt / maer oock dickwijls een geheel landt ſoude konnen bederven? Ende deſghelijcken oock dooz ſijne diſcipelen be- waren ende helpen / gebzupckende de ſelve als ver- weckſelen der Godtbzuchtigheyt? Wie en weet niet dat ſommige knechten beranderen in Heeren / dat oock van de ſlaven Koningen groeyen / ende dat de diſcipelen zijn als een ſtoffe om tot alle ampten ge- reedt gemaect te worden. Het is een ſeer groot werck goede oꝛdze te ſtellen/ende te leeren de manie- re van wel te leven / als oock dooz deſe maniere veel menſchen te bzenghen tot de volmaecthepdt des deughts. Maer dat meer is ende trooſtelijck booz de menſchen/Godt almachtigh ſelfs ſtelt alſulcken oꝛ- dze/ende gebzupckt dien Heere of meester als een in- ſtrument van de regeringe des wereldds / dooz den welcken hy veel menſchen tot de Godtbzuchtigheyt verboozdert/ ende hy ſaept dooz hen ſijn Goddelijck ſaet der deughden op der aerden. Ten derden/bepepft hoe nootſaeckelijck dat het is aen eenen Heere / ſijn huysgeſin aldus te ſchicken / op dat het ſelve aen Godt aengenaem ſoude weſen/ende hem alleen die- nen / niet aen ſijnen vyant : want den meester ende Heer/ blijft boꝛge booz ſijne onderſaten : ende wee u is 't by aldien dat dooz uwe onachtſaemhepdt oft quaet exempel verloren gaet uwen ſone / uwen die- naer of diſcipel/die mede eenen diſcipel ende dienaer Chriſti is/ ja oock eenen ſone Godts : want al is 't dat ghy anders goet zijt / ghy en ſult nochtang hier in niet ontſchuldicht worden/ maer ſult ten opſich- te van eenen anderen verloren gaen/die dooz u eygen leven ſoude behouden geweest hebben. En hebt ghy uwe macht/ huysen ende rijkdommen hier toe van Godt almachtigh niet ontfangen / gelijk als eene ſoldpe van uwen Heere ende Koninck / op dat ghy/ ende die u beboolen zijn/ Godt ſoudt dienen?

Den mee-
ster oft
Heere blijft
boꝛge booz
ſijne onder-
ſaten.

Het 2. point. Bemerckt dat dit verkieſen (het welk op de kinderen niet en valt) nootſakelijck is/ op dat ghy goede onderſaten ende diſcipelen ſoudt mogen hebben / oft immers die niet heel quaedt en zijn.

Ende wie isser die met sijne vbanden ter oorloghe sal trecken? wie sal hem ter zee begeben met krankhe en onstercke boots-gesellen? Soo van ghelijcken uwe knechten en discipelen zijn ghelijck in een schip met u / ende dienen ghelijck onder u vaendel / waer doorz ghy uwen alderstercksten vbandt den dupvel van der hellen moet bebecchten: want en is het leven van den mensch niet eenen krijch op dese werelt? ghelijck Job seght. Ende wie zijn onse medegesellen in den gheestelijcken strijdt / anders dan onse knechten / discipelen / ende ondersaten? Bemerckt dan hoe psofytelijck ende nootsakelijck dat het is dese verliesinghe hier in te gebuycken. Want het gebeurt dickwijls / dat eenen alleen doorz sijne luygheyt / de kloeckigheyt en behendicheyt van alle d'andere belet / gelijck Achab den leghe van de Israeltien / ende het is klaer dat om Jonas alleen / blieden de van het aenschijn Godts / alle d'andere schipbracke geleden souden hebben / 't en waer saecke geweest / dat sy hem uyt het schip hadden gheworpen: eenen alleen is ghenoechsaem om een gheheel huysgesin te bederven / ende te beletten alle de Godtburchigheyt / ende neerstigheyt van synen meester. In wat perijckel is ghekomen het huysghesin van Jacob / alleendoor dien dat Rachel de vreemde afgoden verborghen hadde? Ten tweeden / door dien dat dit boorzeker is / dat desen alleen ghetroouw ende ghedienstigh is aen synen meester / die den oppersten meester / Godt almachtigh ghehoorzaem is; en dat desen onderdanigh is aen den Heere die synen mede-knecht is / die den oppersten Koninck onderworpen is: Van ghelijcken dat hy kent den ghenen die hem spijst ende onderhoudt / als hy weet dat het al komt van den ghenen die hem gheschapen heeft; ten laetsten / dat hy als dan ghehoorzaem is aen alsulcken / waer af hy eenighe vergheldinghe vermach / als hy den aldermiltsten vergelder ghetroouw is.

Het 3. point. Bemerckt hoe dat het nootsakelijck is / om sijn huysgesin wel te schicken / dat den genen die oberste is / d'andere boorza met goet exempel.

Want

De ondersaten helpē de meester regē sijne vbanden strijden.

Iob 7.

Iosue 7.
Ion. 1.

Gen. 35.
Het is eenen goede ondersaet / die boorz al den oppersten meester onderdanigh is.

De oberste moeten d'andere met goet

Want hoe sal hy sijnen dienaer derren bermanen tot den dienst van God almachtigh/ die den selben veel krachtelijcker treckt / dooz sijn quaat exempel / om den dubbel te dienen / en onderdanigh te zijn ? Hierom is't dat de H. Schrifsture seyt ; datter als Saul verhoosen is geweest / niemant gebonden en is onder die van Israel / die beter was dan hy ; hy gingse al te boven van de schouderen en opwaerts. Soo behoorden alle oberste en vaders des huysgesins te wesen: dus bemerckt dat/ als Saul kleyn in sijn oogen was / so is hy geworden het hooft in de geslachten van Israel ; maer verheben zijnde / ende overbloedigheyt hebbende van alle dingē/ is hy den Heere wederspannigh geworden. Ten tweeden / daer wort oock een groote sochbuldigheyt van de oberste bereyscht. Want die eenen anderen moet bevelen/ is gestelt als eenen wachter op eenen verheben toren/ en als eenen oppersten van het schip / die aen het roer ophandelt is om alle perijckelen van verre te hoorsien. Dus is't hy aldien / dat ghy met alder neerstigheyt besloten hout u gelt-kiste/ oft u kasteel/ so moet ghy boozwaer meerder sozge draghen booz de ziele van uwen dienaer/ discipel/ oft ondersaet/ booz de welcke ghy rekeninge sult moeten geven : noch en ontschuldicht u niet / seggende : een peghelijck sal sijnen last draghen/ aenghesien dat dit uwen last mede is.

exempel
boozgaen.

1. Reg. 15.

Gal. 6.

Ghebedt tot Godt , voor sy-selven ende
sijn huys-ghesin.

O God mijnder Vaderen , en Heere der bermhertigheyt , die alle dingen gemaect hebt door u woort, en door uwe wijsheyt hebt ghy den mensch gestelt, dat hy soude heerschappye hebben over de creature die van u gemaect is, dat hy de Wereldt regeeren soude in gerechticheyt ende rechtveerdigheyt, ende dat hy met oprechticheydt sijns herten, soude recht oordeel oordeelen; geeft my de bystaenstere uwer stoelen de wijsheyt, ende en wilt my niet verworpen van uwe kinderen, want ick ben uwen knecht, en een soon uwer dienst-vrouwen, een kranck mensch, en van korter tijt, en te jonck tot het verstant van dat oordeel en der wetten. Ende is't datter

yemandt sal wesen volmaeckt onder de kinderen der menschen, is 't dat uwe wijsheyt by hem niet en is, so sal hy voor niet gerekent worden. Seynt die van uwe H. hemelen, en van den stoel uwer grootheid, dat die met my zy, ende met my arbeyde, dat ick weten mach wat dat aengenaem by u is, want sy weet en verstaet alle dingen, en sy sal my leyden in mijne wercken matelijck, en my bewaren in hare matigheyt. Ende mijne wercken sullen aengenaem zijn, en ick sal u volck rechtveerdelijck beschicken, ende ick sal weerdig zijn de stoelen mijns Vaders: want wie isser van de menschen die mach weten Godts raet? oft wie mach dencken wat Godt wilt? want de gedachten der stervelijcker mensche sijn vol vreesen, ende onse voorfinnigheden zijn onseker. Want het lichaem dat verdorven wordt, beswaert de ziele, ende de aertsche inwooning druckt nederwaerts dat verstant, 't welck veel peysende is. Ende qualijck kunnen wy begripen de dinghen die op der aerden zijn, ende die voor ons gesicht zijn, die vinden wy met arbeyt. Maer de dinghen die in den hemel zijn, wie sal die ondersoecken? ende wie sal uwen sin weten, 't en zy dat ghy de wijsheydt geeft, ende dat ghy seynt uwen heyligen Geest van den alderhooghsten, ende 't en zy dat de paden der gener die op der aerden zijn, gebetert zijn, ende dat de menschen gheleert hebben, de dinghen die u behaghen? want door de wijsheydt zijn sy ghenesen, alle die u behaeght hebben van den beginne. Ick bidde u aensiet het gebedt van uwen dienaar; want ghy hebt my dese zielen bevolen: maer ick ben een kleyn kindeken, en niet verstaende mijnen uytganck ende inganck. Hierom sult ghy uwen dienaar geven een eerbaer herte, dat hy mach onderscheiden tusschen goet ende quaet. Geeft my wijsheyt en verstandigheyt, dat ick in-ga en uyt-ga voor u volck. Want wie mach u volck weerdelick berechten, 't en zy dat ghy met hem zijt, en hem bystaet? Och oft ick uyt het binnenste mijnder herte mochte seggē: Heere wie kan by u vergeleken worden! Och oft sy alle die my bevolen zijn u dienden uyt gantscher herten! want is 't dat dit door mijne onachtsaemheyt ende quaet exempel anders geschiet, ghy sult met recht het verlies van haer-lieden zielen, van my vereyschen, en een scherpe rekeninghe van my

2. Reg. 3.

2. Paral. 1.

my begeeren, in den dagh uwes toorns. Want 't zijn uwe kinderen, voor dewelcke ghy u dierbaer bloedt te pande gestelt hebt, hoe slechte van conditie dat sy oock souden moghen wesen, en 't zijn mijne mede-dienaers; en moghelijk om dat sy alhier verworpen zijn, fullen sy hier naermaels Heeren wesen, ende ick eenen slave; sy-lieden d'eerste, en ick den laetsten; sy fullen mogelijk als Princen en Vorsten ghestelt worden aen het hooghste eynde van uwe tafel, en ick sal moeten met schande de laetste plaetse nemen. Het is reden dat ick als-nu waecke voor haer-lieden zielen; en is 't by aldien datter yemant val-le door mijne schult, so sal ick voor hem moeten vergel-den. Verleent my dan, ô Heere der heyr-krachten, dat ik wel roefie, en wel mach gade slaen, die my bevolen zijn, en dat ick aldus Overste ben, dat ick haerlieden die my bevolen zijn, in de deugt mach vervoorderen; dat ik haer so voorga, dat ick hun tot u mach brengen, ende dat ick kleyn in mijn eygen oogē mach wesen. Want is 't dat ye-mandt voor de sijne, en al dermeest voor sijn huysgenoo-ten geen forge en draegt, die heeft het geloove gheloo-chent, en hy is arger dan een ongeloovige, en ghy sultse al straffen die hooveerdelyck wandelen. Dit is dan, ô al-dersoetsten Iesu, de konste der konsten, verheven te zijn, en nochtans sy selven hierom niet te verheffen; mach-tigh wesen, ende het selve niet te weten; bekennen sijn macht om veel goets uyt te deylen, ende niet weten, hoe datmen yemant quaet soude konnen vergelden. Maer, ô Heere, die alleen machtigh zijt, en van wien alle macht afdalende is, so in den hemel als op der aerden, bewaert my; want ghy zijt mijnen Heere ende mijnen God: be-keertse allegader die gy my gegeven hebt, op dat ik nie-mandt van die en verliefe, maer datse uwen naem ende glorie altijts soecken, en datse weten dat ghy den Heere zijt, en gheenē anderen. Geeft my dat ick in alle sacht-moedigheyt mijne saligheyt wercke, en dat wy den eenē des anders last mogē dragen. Ghy hebt my vermaent, seggende: Bekent neerstelijk 'taenschijn van uwe beestē, en aenmerckt uwe kudden. Och oft ick de vruchten die sy konnen doen neerstelik vergaderdeloch oft ick al het gene dat haer schadelijck kan wesen, sorghvuldelycken van haer keerden!och oft ik ook mochte verbannen we-sen

Onse on-
dersaten
moeten als
kinderen
Gods ge-
acht wor-
den.

3. Reg. 10.

1. Tim. 5.

De oot-
moedigheyt
moet met
de overheyt
versaemt
wesen.
Greg. 26.
mor. c. 19.

Ecc. 3.
Gal. 6.

Prov. 27.

Rom. 9.

Pfal. 33.

Pfal. 61.

Pfal. 2.

Job 4.

fen voor mijne broeders, op datse u souden mogen kennen ende beminnen! komt kinderen hoort my, de vreesse des Heeren sal ick u leeren. Hoopt in hem alle vergaderinghen des volcks, stort uyt voor hem uwe herten, Godt is onsen hulper in der eeuwigheydt, gaet tot hem ende word't verlicht, ende soo en sullen uwe aensichten niet beschaemt worden: aenveert de leeringhe, op dat den Heere by avontueren niet gram en worde, ende dat ghy niet en vergaet van den rechtveerdigen wegh. Maer ick bidde u, ô Heere Godt, door het binnenste uwer ontfemhertigheden, den wercke uwer handen sult ghy uwe rechter handt uytreycken, op dat wy u met een volmaeckt ende oprecht herte moghen dienen ende behagen alle de dagen ons levens, Amen.

Practijcke om sijn huys-gefin wel te schicken.

De eerste is/dichwils neerstelijck te oberleggen/hoe kostelijck dat een ziele is / en in wat manieren dat wy de zielen van onse huys-genooten / ende daer wy last ober hebben/ souden mogen helpen/ ende van den Heere hier toe ootmoedelijck begeeren de gratie die hier toe van noode is.

Den oberste moet besorgen dat Godt oock van sijne dienaers ge-dient worde.

De tweede / soo wanneer ghy pemandt in u huys ontfanght / siet dat ghy met hem alsoo wel ober een komt / van den dienst Godts / als van u selven te dienen / te weten / dat hy ten minsten alle maenden biechte ende communicere / op dat wy ons selven niet meer en souden schijnen te beminnen / dan onsen Heere. Waer 't hy aldien dat hy hem niet en begheerde te boeghen / ende d'andere schadelijck soude zijn / so moet ghy hem terstont upt den huysse setten. Ghy sult hier af een doozluchtigh exempel vinden in den H. Elzearius/wiens leven Surius beschrijft den seven-en-twintighsten September. Als dat hy ghelijck eenen nieuwen vader des huys - ghesins / heeft op eene nieuwe maniere acht beginnen te nemen ober sijn huys / ende alderley nieuwe ende goede manieren daer in te planten/ ende den overtreder straffen booz te stellen. Hy heeft ten eersten inghestelt dat alle die van sijnen huysse/ so mans als vrouwen/dagelijck ten minsten eene gheheele Misse debotelijck

Surius.

Opzende geschickte heyd des huysgesins van den H. Elzearius.

botelijck souden hooren. Ten tweeden dat sy sup-
berlijck souden leven: die anders deden die dreef sy
ten hupse upt: want sy en begeerde niet datter pe-
mant sijn tafel soude genieten/ den welcken sy sou-
de weten dat met eene doodelicke sonde besmet was/
op dat die d'andere oock niet en soude bederven/ en-
de op dat sy sijne sonde niet en soude schijnen te ster-
ken. Ten derden/ dat de Edelmannen/ soldaten/
maeghden/ en joffrouwen/ ter weke eens hare son-
den souden biechten/ ende alle maenden het hoogh-
weerdigh hepligh Sacrament des Outaers devo-
telijck souden nutten. Ten vierden/ dat de boorzepde
maeghden ende joffrouwen van 's morgens tot den
middagh toe/ haer souden begeben tot het gebedt/ en
andere geestelijcke oeffeningen: naer den noen haer
souden besich houden met haer handt-werck. Ten
vijfden/ datter niemant soo stout gebonden en sou-
de worden/ die soude derren Godt lasteren/ de H.
Maget Maria/ oft eenighe van de Heplighen; noch
dat pemandt soude eenen valschen eedt doen/ noch
oock sweeren upt een quade gewoonte oft lichterbe-
delijck/ noch eenige oneerlijcke woorden spreken.
Want sy wiste wel dat de doodt ende 't leven sijn in
de hant van de tonge/ gelijk den Wijsen-man seyt: Prov. 18.
ende dat quaden klap de goede manieren bederft/
als den Apostel ghetuyght. Ende sy begheerde dat
de gene die dese goede ordonnantien quamen t'ober-
treden/ aldus ghestraft souden worden/ datse ten
tijde van d'andere ober tafel waren/ op d'aerde sou-
den eten/ anders niet hebbende tot hare maeltijt dan
water en broodt/ oft datse den geheelen dagh in haer
kamer besloten souden blijven/ ghebruyckende de
ghemepne spijs. Ten seften/ datter niemant met
teerlingen mochte spelen/ oft eenigh ander onghes-
oorloft oft oneerlijck spel. En als pemandt hier tegen
misdaen hadde/ soo mocht sy wel eene sware straffe
berwachten. Ten sebensten/ dat alle de gene die van
sijn hupse waren/ in vrede/ vrientchap/ en eendzachtig-
heyt souden leven/ dat den eenen den anderen niet
en soude vergrammen/ noch met woorden/ noch
met der daedt: ende soo pemandt een ander wat mis-
daen

Het ghes-
bruyck der
H. Sa-
cramentē.

Verbodt
van Godt
oft sijn
Hepligen
te lasteren.

Prov. 18.
I. Cor. 15.

Verbodt
van alle
onbehoor-
lijck spel.

Vrede en
vriendt-
schap.

**T'samen-
spzekingē
van goede
saken.**

daen hadde/ dat hy terstont peys soude maken. En op dat dit selve soude mogen geschieden/ dede hy alle neerstigheyt : en hy strafte se oock die ergens in misdaden hadden/ naer hare verdiensten. Ten achtsten/ datmen alle dagen/naer den middach/oft het abontmael/ten ware datter eenig wettelijck beletsel overgekomen ware/een t'samen-spzekingē soude houdē/ en dat in sijne tegenwoordigheyt / van het leven van onsen Salighmaker / tot onderwijfingē der zielen. En in dese t'samen-spzekingē/ terwile datter eenen spzack/so begeerde hy dat d'andere vooz hem soudē bidden in haer herte/op dat Godt sijnen mont soude willen roeren / dat hy soude mogen upt-spzeken/het gene waer dooz d'andere soudē mogen gesticht wesen: noch daer en mocht niemant so stout wesen/ om in pēnants anders woozden te varē/oft hem andersing te beletten. En als daer pēnant gebonden soude worden / die dit niet en soude onderhouden / dat den selven buytē dese Godbzuchtige t' samen-spzekingē soude gesloten worden/ tot dat hy sp-selven gebeter t hebbende / van de andere wederom geroepen wiert.

**Bergades
ringē tot
het abont-
ghebedt.**

De derde/besozgen dat alle de hups-genooten ten minsten tot het abontd-gebedt by een geroepen soudē moghen worden : het welck den hepligen Boro-meus in geheel sijn Bisdom ingebzocht heeft. Het selve mach verstaen worden van eenighe geestelijcke lesse 's abonts voozt te bzenghen / besonderlijck als alle die van den hupsē by een komen / het welck in verschepden plaetsen gheoeffent wordt.

**Het ges-
bruyck van
geestelijcke
boecken.**

De vierde / besozghen datter gheestelijcke boeckliens by de hant zijn / ende dat de dienst-boden tot de sermonen / ende tot andere gheestelijcke oeffeninghen ghesonden worden.

De vijfde / datter prijsen ghestelt worden vooz de Godtbzuchtige ende goede/ ende datmen so veel als het mogelijck is / niet en gebe / dan tot dien eynde/ op dat den genen die dese dinghen ontfanght / hier dooz beter worde/ ende lichamelijcke dingen ontfangende / tot geestelijcke berweckt worde. Ende hoe grootelijcks dat dit helpt om de kinderen ende de jonckheyt te verboozeren/ is ongeloobelijck.

De

De ſefte / in een huysgeſin daer kinderen zijn ende knechten / moet men de meeſte ſorge draghen voer de kinderen / op dat die wel opgebracht moghen worden. Bemerckt dit wel / want gemepnelijck ſodanighe als den ſcheut oft griſſie is / ſulck eenen boom moet men verwachten; Ghy ſult by Tobias binden hoe dat men de jonckheyt wel op-brenghen ſal: Ghy ſult / ſeght hy / uwe moeder in eeren hebben / alle de dagen uwſ lebens: want ghy moet gedachtigh zijn / hoe-danighe / ende hoe groote perijckelen / dat ſy geleden heeft om u / in haer lichaem / en als ſy oock ſal vol-eyndt hebben den tijdt van haer leven / ſoo begraeft haer ontrent my: ende alle de dagen uwſ lebens hebt Godt in uwe gedachten / ende wacht u dat ghy nimmermeer tot de ſonde conſent en geeft / noch achter en laet de gheboden des Heeren onſes Godts. Van uwe goeden doet aelmoefſe / ende en wilt u aenſicht niet afkeeren van eenige armen menſche; alſoo ſal't geſchieden dat oock van u niet en ſal afgekeert worden het aenſicht des Heeren: Na dat ghy vermoogt / alſo weest bermhertich; is't dat ghy beel hebt / ſo gheeft oberbloedighlijck; is't dat ghy luttel hebt / ſoo weest oock neerſtich dat luttel mede te deplen / want ghy bergadert u eenen goeden loon in den dach des noots: want de aelmoefſe van alle ſonden / ende van de doot verlost / ende ſy en ſal niet ghedooghen / dat de ziele gaen ſal in de duſterniſſe. Een groot betrouwen ſal voer den hoogen God zijn de aelmoefſe allen den genē dieſe doen. Wacht u mijnen Sone van alle onkupſcheyt / ende behalven uwe huys-broutwe / en lijdet nimmermeer eenig miſdaet te weten. En laet nimmermeer de hooverdye in uwen ſin oft in u woort heerſchappye hebben / want daer voer heeft beginſel genomen alle verderbeniſſe. So wie u het gewoont heeft / geeft hem terſtont ſijne loon / en den loon van uwe huerlinck en laet geenſ by u blijven. Wat ghy niet en begeert dat u geſchiede / ſiet dat ghy nimmermeer dat een ander en doet. Wbroot eet niet den hongerigē / en behoevigen / en niet uwe klederen bedeckt de naekte. Wbroot en alwen wijn / ſtelt op de begravinge van eenen recht-
beerdi-

*ſorge
voer het
opbrenghen
der kinde-
ren.*

*Tob. 4.
Onder-
wijs om
de jonck-
heyt wel
op te bren-
ghen van
Tobias.*

*Bermher-
tigheyt tot
ſijnen e-
ben-naes-
ten.*

*Blucht
van on-
kupſcheyt.*

veerdigen/ende en wilt daer niet af eten en dꝛincken
met de sondaers. Soeckt altijt raet van den wijsen.
Tot allé tijden gebenedijt God/en begeert van hem/
dat hy uwe wegen beschicke/ ende alle uwe raden in
hem mogen blijven. En wilt niet vzeesen mijnen so-
ne/want wy leven boozwaer een arm levē/maer wy
sullen veel goets hebben/is 't dat wy Godt vzeesen/
en dat wy afschepden van alle sonden/ende weldoen.

De kinde-
ren moe-
ren van
alle onsup-
berhepdt
bewaert
worden.

Hier beneben/ men moet booz al besozgt zijn/ dat
onse kinderen noch en sien/ noch en hoorē/ yet dat te-
gē de supberhept is. Het welk ons Iubenalis eenen
Hepdenschen Doet gewaerschout heeft/ seggende :

Niet dat lichtveerdigh is, in hooren oft aenschouwen,
Moet komen in het huys alwaer is eenigh kindt ,
Wech roffianen , wech met u oneerbaer vrouwen ,
Wech oock des vryers fangh , als hy by nachte mint.
't Quaet moet men voor de jeught forghvuldelijcken
schouwen.

Men moet de kinderen van jongs af/indzucken het
gene dat het leven van onsen Saligmaker aengaet/
ende dat d'eeuwige Wijshepdt uytgesproken heeft/
van de liefde/ ootmoedighept/verbuldighepdt/ende
milthept tot den armen. Maer hedensdaegs plant-
men de kinderen fabelkens in('t welck Plato groo-
telijcks verbodt) veel beter soude 't zijn/ dat sy van
jonghs af in hare memorie dzuckten de gheschiede-
nissen van 't leven onses Saligmakers/ende beson-
derlijck het gene / dat hy in sijne kindtsche jaren ge-
daen heeft. Den H. Hieronymus wenschte/ dat hy
d'eerste deugt der kinderen soude mogen onderwij-
sen / waer af ghy hem sult in 't breecht konnen lesen.
Ten tweeden / men moet neerstelijck de genepgent-
heden der kinderen gade slaen/ en waer mede/ datse
vermaekt wordē/en dese moeten soetelijck verbeter-
t worden/dooz het voozstellen van eenige prijsen. De
inwoonders van de eplanden die wy heden Majori-
ca en Minorica noemen / gaben haer kinderen gee-
nen onbijt/'t en waer datse dē selven met den slinger
te wozen/van te boren verdient hadden; aldus sou-
dē d'ouders/ oock 't gene dat nootsakelijck is/ de kin-
deren

Hier.ep. ad
pentan.

deren geben / ende eenen prijs stellen vooz de ghene/
die wel gedaen soude hebben / ende alsoo gelijkmen
met een gemeyn spreekwoort seght : Twee vliegen
met een lap slaen. Ten derden/ eenen pegelijcken is
kennelijck genoegh/ wat eene neerstighejdt datmen
behoort te doen/ in het verkiesen van de boesters en
de meesters/ soo aengaende het lichaem als de ziele.
Want de fauten die in dese ghebonden worden/ vol-
gen de hinderen ontwijffelijck na. Aldus lesen wy/
dat Alexander den Grooten/naer-gebolgt heeft den
onmanierlijcken ganch van sijnen meester Leonis-
des: den Keyser Nero/ heeft upt de bozsten van sijne
boester/ de woethejdt gesogen. Hier upt mogen sp
alle/ die in overhejdt gestelt zijn/ bemerken/ ende
besonder alle meesters/ hoe neerstigh datse behooren
te zijn/om hare manieren te schikken na het uytwij-
sen van de deught. Want het is onmogelijck/ dat pe-
mant/ die tot dzonckenschap/ onkupschejt/ ende cer-
gierighejdt genepgh is/ eenen anderen ten rechten
onderwijsen kan in de ootmoedighejt/ ende matig-
hejdt. Datse dit gade slaen/ datse vooz haer selven
niet en leven/ maer vooz beel andere : ende dat vooz
eene faute/ diese onderwozpen zijn/ so beel zielen ver-
loren gaen/ die haer bevolen zijn. Daer en kan geene
meerdere bedervenisse vooz de jonckhejt gebonden
worden/ dan eenen meester/ die van grooten verstan-
de is / maer quaet ende boos van manieren. Men
moet vooz al besorgen dat de hinderen niet ledigh en
zijn: Ende hierom behoortmen haren tijdt te bedep-
len/ soo dat hy eensdeels overghebracht worde in
Godtbzuchtighejdt / in oeffeningen die het bozger-
lijck leven aengaen/ ende in eerlijke vermakingen.

Goede ber-
kiepinghe
van boes-
sters ende
meesters.

Eene qua-
den meester
is de beder-
venisse der
jonckhejt.

Schiet-Gebedekens.

HY en sal in 't midden mijns huys niet wonen , die Psal. 100.
hooverdighejdt doet.

Ende mijne ziele sal hem leven , ende mijn zaedt sal Psalm 21.
hem dienen.

Vreest den Heere alle sijne Heylighen : want sy en heb- Tob. 4.
ben geen gebreck , die hem vreesen.

Mijne ooghen zijn tot de ghetrouwe der aerden , datse Psal. 102.

met my sitten fouden : die in den onbesmetten wech wandelde, dese diende my.

Ibid.

Ick en stelde voor mijne oogen geene onrechtveerdige faken: die overtredingen deden, heb ick ghehaet.

HET XXI. CAPITTEL.

Meditatie hoe goet dat het is alleen te zijn.

Het eerste voorbereysel. Stelt u gelijk in de wildernisse met onsen Salighmaker / als hy was vastende / ende biddende.

Het tweede voorbereysel. Een gebedt naer den eyfch van dese materie.

Eenigheyt
der ziele.

Seneca.

HET I. point. Bemerkht dat men op twee manieren alleen kan wesen; op een maniere/ naer de ziele/ en op eene andere maniere naer het lichaem. Alleen te wesen/naer de ziele/ 't welck van een pegelick kan verkreghen worden / is hier in gheleghen dat den mensch sijn herte somwijlen af-treacht van uptwendige dingen/en in sp-selven vereenicht worde. Ick heb my / seyde Seneca / niet alleen vertroocken van de menschen / maer oock van alle saken. Want een pegelijck kan hem ontledigen / die 't begeert : nie-mandt en wordt daer gebonden/ die de saken naer-loopen/ een pegelijck neemt deseibe aen / ende sp laten haer booz-staen / dat het groot gheluck is / seer belammert/en bekommert te wesen. Men kan dese afgetrockentheydt/ oock in 't midden van het getier der menschen genieten. Aldus sien wy/ datter som-mighe ghebonden worden / die het ghene dat booz haer is niet en sien/noch en hoorē/ noch en smaken.

Eenigheyt
des lichaems.

Thren. 3.

D'andere eenigheyt gaet het lichaem aē/ waer booz men hem oock afstreckt lichamelijck van het geselschap der menschen / ende dat op datmen hier booz soude mogen gheraken tot eene heplighe eenigheyt des herten/ ende het selve soo veel te beter tot hemelsche saken soude moghen stieren/ naer het ghene dat ons de Schzifture leert/ hy sal alleen sitten en swijgen; want hy heeft sp-selven boven sp-selven geheben. Siet oft ghy dese eenigheyt bemint / ende hoe veel dat ghy hier in verboozdert zijt. Bemerkht ten

twee-

tweeden / hoe grootelijchs dat de Hepligen dese eenigheyt des herten geacht hebben. Want wat hebben anders getupghet de H. Joannes Baptista / Paulus / Antonius en soo veel dupsent Heremijten / die haer leven / afgetrocken zijnde van de werelt / in de wildernisse ober-ghebracht hebben / dan datse de stemme van den H. Gheest metter herten ghehoort hadden / dewelcke Arsenius oock uytwendighlijck gewaer geworden is / als hem geseyd wierde; Bliet / schuplt / en swijght? Ja daer en wort byna niemant onder de Hepligen gebonden / die dese niet toegedaen en is geweest. Menschouwt het exempel van Chri- Matth. 4.
 stus onsen Salighmaker / die van den H. Geest ge-
 leydt is geweest in de woestijne naer sijn doopsel / en heeft aldaer veertigh dagen volherdt / en desgelijcken vernacht in 't gebedt / hy vertrack alleen op den berch / ende gaf hem tot het gebedt / en seer dickwijls op den berch van Oliveten: want gelijck den H. Jo- Lan. 13.
 annes getupghet / Judas wist de plaerse / want Jesus daer dickwijls t'samen gekomen hadde met sijne discipelen. Volght uwen Heere / ende d'eeuwige wijsheyt naer. Hoe noot-
saeckelijck
dat de een-
igheyt
des herten
is.
 Bemerkht ten derden / hoe nootsake-
 lijck dat deselve is: want gelijckerwijs datmen qua-
 lijck pet onder het getier van 't volck kan uyt rech-
 ten; alsoo is dit veel meer waerachtigh in 't ghene
 dat onse saligheyt aengaet. Want is 't sake dat nie-
 mant wijsheyt en schaft / dan alleen zijnde / en in stil-
 te / noch pet treffelijchs ter herten en treckt / 't en zy
 dat hy belet datmen hem niet en stoorre / oft eenig ge-
 tier en make; jae / is 't datmen selver in 't spelen / o-
 ver tafel / by nachte in 't slapen / ruste soecht; wat en
 behoortmen niet te doen / om sijne saligheyt te ver-
 bodderen / is 't datmen dese behert? Wat en sullen
 veel perijckelen / vermaningen / het exempel selve / en
 de leetinge van onsen Salighmaecker hier in niet
 doen? Hoozt hem u vermanende: Als ghy bid so gaet Matth. 6.
 binnen uwe slaep-kamer / en met gesloten deuren so
 bid uwen Vader in 't heymelijck. Aenhoozt hem tot
 u spreken doorden Propheet: Ick salse leyden in de Osez 2.
 woestijne / ende ick sal tot haer herte spreken; als oft
 hy wilde segghen / dat hy onder het ghetier van 't
 J f 2 volck

4. Reg. 4.

De heplis
gen hebben
hem selven
dickwijls
vertroc-
ken.

volck niet gewoon en was te spreken / oft wel niet tot het herte / om yemant te bekeeren. Noch hy en geeft geene boozderinge in den geest / dan alleen den genen / die hem afgetrocken heeft / ende met gesloten deuren / bemerkte de paden van sijn huys. De vrouwe de welke den H. Propheet Eliseus plach te herbergen / en konde haer schulden niet betalen / soo langh als sy haer deure niet en hadde gesloten / noch d'olie gegoten in de pdele vaten. Ende den mensch moet menighmael veel schulden maecten / ende met ontallijcke sonden overballen worden / 't en zy dat hy hem selven somwijlen vertrecke. Dit heeft den Heere willen te hemmen geven Marci in 't 6. als hy sijne discipelen / seer belet sijnde in de predicatie / geseyt heeft: Komt aen d'een sijde / in eene verlaten plaetse / ende rust een wepnigh. Hierom is 't dat den H. Franciscus op den bergh Albernus / den S. Ignatius op den bergh Cassinus haer vertroocken hebben. Ende den H. Martinus was gewoonelijck alle jaren een maent laack / alle dingen uptslypende / buypen de stadt / in eene eensame plaetse te vertrecken / om aldaer sijnen geest ende herte met Godt te vereenigen. Het selve dede den H. Carolus Boromeus / ende is noch heden daeghs / ja heeft alrijt alle heplige mannen eygen geweest. Overleght hier met wat eenen geest / sy lieden gesocht hebben alleen te wesen / ende in dese maniere van leven soo langen tijdt volhert hebben : en is 't niet geweest / door eenen H. Geest? Dus kont ghy genoegh bemercken / dat men van den quaden geest gedreven wort / als men eenen groo- wel heeft van alleen te wesen. Wilt ghy dan / dat u Godt aen u herte spreekt; begeert ghy eene seckere maniere van leven met Moyses t'ontfangen? socht alleen te wesen. Wilt ghy Iesum sien verschijnen / wilt ghy den hyndegoni met de byndt binden? komt buypen in 't veldt / verlaet het gedruys van 't volck / niet soo seer lichamelijck / als wel metter herten; blietse nochtans oock met den lichame / soo veel als uwe maniere van leven toelaet.

Het 2. point. Bemerkte waer upt dat het komt / dat dese eenigheyt des lichaems soo seer gepresen wort.

Dit

Dit gheschiet / om datse den geest / die herwaerts
 ende derwaerts verstroyt is / vergabert; ende die
 van te voren gelijk verdooft was / wacker maecht/
 ende doet lusteren naer de stemme des Heeren: soo
 datse dien begint t'aenhooren / diese van te voren
 niet gekent en hadde / ende begint te smaechen de
 soetigheyt van de deught in haren oorspronck. Hier-
 en-tegen / gelijk het accoozt van de musijcke / als
 daer eenigh getier is / niet gehoozt en kan worden/
 noch oock de stemme van den genen die spreekt: al-
 soo en kan oock d'insprake van den H. Geest / noch
 d'invendighe vertroosting niet ghesmaecht wor-
 den dan als men alleen is: ja dat meer is / den mensch
 en kan niet bedachtelijcken yet doen / dan wesende in
 dese eenigheyt. Wie soude kunnen schilderen / schij-
 den / oft yet van bukten leeren in't midden van een
 verckens merckt / oft daer het vol gekrijsch is? men
 kan dan gheen werck ernstelijck doen sonder dese
 eenigheyt; noch het lichaem en kan sijn gemak
 niet hebben / oft de ziele hare ruste. Dus bemint de
 eenigheyt uptter herten / ende neemt dooz u / dat ghy
 Godt almachtigh begeert te hooren spreken aen u
 herte. Bemerckt hier-en-boven / wat eene behulp-
 saemheyt dat dit alleen wesen mede-brenght. Ten
 eersten / den genen die de eenigheyt aenneemt / dooz
 dien dat hy den troost der menschen bywillighlijck
 verft / maecht hem werddigh om den Goddelijcken
 troost te smaken; ende hoe grootelijck dat dit te
 achten is / is kennelijck genoegh. Doozt die hem
 alleen vint / ontrect sp selven by-na alle aenlockin-
 gen der sonden. Ja dat meer is / gelijk die met de
 pest bevangen zijn / niet geneselijck en zijn / 't en
 sp datse van de andere siecken afgescheyden wor-
 den; alsoo en kan de ziele niet gesont worden / 't en sp
 dat sp haer aftrecke van de gene die met besmetten-
 ie ende aenklebende sonden behangen zijn. Hierom
 is 't dat den Propheet van sp selven gheseyt heeft;
 Siet ick hebbe mijn berre gemaecht al vliedende /
 en ick bleef woonende in de woestijne. Desen soecht
 ene woestijne / seyde Seneca / die met den onnoose-
 en / ende onbeblekten begeert te leven: En waerom

Hoe goet
 dat de een-
 nigheyt des
 lichaems
 is.

Die alleen
 is ontgaet
 de aenloc-
 kinge der
 sonden.

Psal. 54.

Seneca.

Die alleen
is en mis-
doet niet
met sijne
tonge.
Iacob. 3.

Seneca.

Ambr. I. II.
de offic.

Athan. in
ejus vita.
Eenigheyt
der we-
stijne.

dat? ten eersten / om dat hy aldaer met sijne tonge
niet en kan misdoen. Ende is 't dat yemant niet de
woorzen / oft tonge niet en misdoet / die is een vol-
maeckit man: ja ook de Philosophen sepden / dat den
genen die stil konde swijgen / den Goden alder-ge-
lijckste was; ende om te komen tot het opperste van
de volmaecktheit / soo berepschten sy datmen luttel
woorzen soude gebuycken / selden ende stillekens
spreken. So dickwijls / seght daer eenen / als ick on-
der de menschen geweest hebbe / ben ick minder
mensch t' hups gekomen. Den H. Ambrosius sepdē:
Te konnen swijgen / ende op synen tijt te spreken / en-
de het versmaden van de rijckdommen / syn de mee-
ste steunfelen en fondamenten der deughden. Hier-
en-boben men wordt soo lichtelijck niet getrocken
om sijn herte op eenige creatuere te stellen / als men
alleen is; want dat verre gestelt is / en locht soo seer
niet aen / als 't gene dat booz oogen is: daer-en-bo-
ben als wy alleen zijn / dan berleyden ons geene qua-
de exempelen. Hierom sepdē den H. Antonius / die in
de woestijne sit ende rust / wordt van dyp quaden be-
hijt / te weten / van hooren / spreken / ende sien. Ende
tot Arsenius wiert gesepd / ghelijck boben noch
vermelt is: Oliedt / swijght / ende rust; want dit zijn
de woortelen om niet te sondigen. Hierom is 't oock
datmen hem dooz het ingeben van den H. Geest be-
geeft tot het kloosterlijck leven / ende tot de wilder-
nisse. Ende al is 't dat de wereltdsche menschen /
hier in niet al eben veel boozdeels en hebben / sy kun-
nen nochtans menichmael eenigen tijdt binden / om
den selven te besteden in devotie / ende in het lesen
van Godtbuychtige boecken: ja dat meer is / ick late
my boozstaen met Seneca / dat het een van de ver-
maerste ende sekerste tekenen is van een wel gestelt
herte als yemant in sy selven vereenicht ende ver-
saemt is. Dit siet men immers dickwijls gebeuren /
dat den genen / die dooz het aenhooren van sermoo-
nen ende bemaningen niet bekeert en wordt / me-
nighmael het selve verkrjght / met hen eenen dagh /
oft eenige uren te vertrecken / ende rijpelijck op sijnē
saken te letten.

Het

Het 3. point. **W**emerckt wat goederen dat mede-
 bzenght/alleen te wesen. Want hier dooz komt den
 mensch tot sy selven/ ende oberlegt sijne saken rijpe-
 lijck / ende schicktse wijselijck / gesuybert hebbende
 d'ooge sijns verstants; en al is 't dat hy niet en schijnt
 te doen/ soo doet hy nochtans groote saken. Hy wort
 oock bequaem om met God te spreken/ende den sel-
 ven te genieten. Ende seght my eens/ is het niet veel
 soeter met Godt/ dan met eenen mensch te spreken/
 met Godt segge ick/ die daer is de fonteyne van alle
 gelucksaligheydt ende goetheydt / waer mede den
 mensch dooz het gebedt vereenicht wort / 't welck
 nochtans niet en kan gebeuren/ dan als hy hem ver-
 treckt/ en besozgt/ dat hy alleen is! Want waer heeft
 Godt almachtig Elias/ waer heeft hy Moses aen-
 gesproken? is 't niet in de woestijne geweest? 't welck
 hy ons oock dooz den Propheet Isaias geweerdicht
 heeft te beloben/ seggende: Hy sal hare verwoestheyt
 stellen/ als wellustigheden/ ende hare verlatenheyt/
 als den hof des Heeren. Blijtschap ende bzoelichheyt
 sal daer in gebonden worden / dancksegginge / ende
 de stemme des lofs. Soo dat seer wel seght den H.
 Augustinus : Soeter zijn de tranen / der gener die
 bidden/ dan de blijdschappen en bzeughden die men
 schept in't aensien van de schou-spelé. Hier hy magh
 seer wel geboeght worden het lesen van de boecken
 van de Oudt-Vaders / ende de genoeghte die ge-
 trocken wort in 't gemeyn upt de studien. Ghij siet
 dan wel/ hoe veel goets datter spruyt upt dese eenig-
 heyt. Met wateen byp gemoet aenschout tot men van
 hier den hemel / hoe blijdelijcken verachtmen van
 hier d'aerde ende d'aertsche saken. Hier in weten wy
 dat den S. Ignatius hem gewoon was te oefenen/
 ende als hy overgoten was met hemelsche vertroo-
 stingen / met luyder stemmen te roepen: Hoe stinckt
 my d'aerde/ als ick mijne oogen slae op den hemel.

De goederen der eenigheyt.
 Seneca
 Epist. 8.

De eenigheyt maect den mensch bequaem om met Godt te spreken.

Isaiæ 51.

In Psal. 127.

Gebedt om te verkrijgen de deught van alleen te wesen, ende van stilswijgen.

O Liefhebber der menschen die uwe woonplaetse gestelt hebt in een licht, tot het welck wy niet en kon-

nen geraken, (want niemant en kan u aenschouwen, ende blijven leven) wat hope souden wy kunnen hebben van u te vinden? geen voorwaer, ten waer sake dat ghy om onsent wille nedergedacht waert uyt uwen Koninklijcken throon, uyt u hemelsch paleys, in dese wildernisse, in een verlaten en woest lant. Want wy waren gelijk schapen doolende sonder herder op de gebergten. Ende wat soudt ghy anders kunnen doen, wiens natuere, de goetheyt, en barmhertigheyt selve is? En sout ghy voor ons niet oprijfen in 't alderhooghste, op dat het volck, welck sat in duysternisse, soude een groot licht aenschouwen? En waerom dit? op dat wy wederom souden keeren, ende ons bekeeren tot u die eenen herder onser ziele zijt, en op dat wy u souden volgen in de woestijne, den tijt van dry dagen reysens, alwaer ghy ons sout spijfen, met het hemelsch broot van u dierbaer bloet en lichaem; op dat het oordeel in de woestijne soude mogen wonen, en het werck der rechtveerdigheyt vrede soude wesen, en d'oeffeninge der rechtveerdigheyt stille swijgen, en vryheyt tot in der eeuwigheyt. Uwen Propheet hadde voorseyt: De verlaten wildernisse, en de afwegen sullen haer verblijden, en de woestijne sal haer verheugē, en sal bloeyen als eene lelie, groeyende sal sy groeyen, en haer verheugen vol blijfchap, ende lovende, de glorie van Libanus is haer gegevē, de schoonheyt van Carmelus, en van Saron, sy sullen de glorie des Heeren sien, en de schoonheyt onses Gods. Dan sal den kreupelen springen als eenen hert, en de tonge der stommen sal geopent zijn; want in de woestijne zijn de waterē gescheyden, en de beken in de verlatē plaetse. En 't lant dat drooge was, sal wesen tot een staende water, en het dorstigh lant tot fonteynen der wateren. In de rustplaetsen daer te voren draken woonden, daer sal opgaen de groenheyt des riets en der biesen. Wat betekent dit anders mijnen Heere, mijnen God, dan dat de ziele haer verheught, alsoe alleen is, en niet in 't midden van het getier der menschen; datse alleen, en afgescheyden zijnde van de gemeynschap der menschen, bloeyt en groeyt, en uwer glorie deelachtigh wort? datse wateren overvloedelijck drinckt van uwe fonteyne, o Saligmaker, en dat de ziel dewelcke van te voren dorre en droogh was, wort gelijk eenen vloet

In de
woestijne
wort de
ziele ghes-
pijst ende
vermaecht.

Isaia 32.

Isaia 35.

der

der wateren? want den genen die van de wateren drinkt, die ghy hem geven sult, uyt hem fullen ook levende wateren in alle overvloedigheyt vloeyen. Verleent my dan ô Heere dat ick u gewillighlijck van alle de jaren, maenden, en dagen mijns levens eenige rhienden opdrage, dat ick u volge in de woestijne, en aldaer aenhoore wat dat ghy in my spreeckt; want het en brenghet geen verdriet mede, met u te verkeerren, ô eeuwige wijsheydt, maer overvloedigh is de soetigheydt die ghy verborgen en bewaert hebt, voor den genen die u vreesen. Ghy gebiedt ons ô Heere, ledig te wesen, en te sien, dat ghy God zijt, dat is, alle goet: Ende men seght dat ghy uwe verkorenen verborgt, in de verborgentheydt van uwen aensicht voor de verstooringe der mensche. Och oft ick mijn vermaek name, om uwent wille verborgen te worden, en dat ick gewillighlijck van soo veel dagen der ydelheydt in dit leven, eenige soude mogen besteden in stilte ende ruste tot saligheyt mijnder ziele: op dat ik u mochte hooren spreken aen mijn herte; op dat ick met u, en met uwe heyligē liever sprake, dan met de menschen. Want wie heeft uwen sin, o Heere, gekent, oft wie heeft uwen raetsman geweest? Onbegrijpelijck zijn uwe oordeelen, ende ick en weet niet door wat wech, dat ghy my in mijn Vaderlant begeert te leyden. Maer d'ongerustigheyt der herten, ende de verduysterheyt mijns verstants en laet mijn lichaem niet rusten: my lust te gaen sien, en te hooren, en fiet ik keere wederom ydel, want dit en kan my niet versaden; ick keere vermoeyt, want daer geen rust gevonden en wort buyten u. Dus mijne ziele gaet uyt u landt, uyt u maeghschap, uyt het huys uws Vaders, vergeet u volck, ende uws Vaders huys, ende den Koninck sal begeeren uwe schoonheyt. O mijne ziele, weest alleen, op dat ghy u selven alleen soudt mogen bewaren voor den genen, die het alleen al toekomt, den welcken ghy u onder al datter is, gekosen hebt. Schour onder de mensche te komen, vertreckt u van uwe huysgenooten, vrienden, en die aldernaeste zijn, ook van dē genē die u dient; vertreckt u, niet met den lichaem, maer metter herten: met goede meyninge, met devotie, met dē geest. O wie sal my dit geven dat ick u alleen sal mogen vinden, o alder-liefsten mijnder ziele! en dat ick in u mach rusten, ende dat

*Men be-
hoort de
Godt van
sijne wel-
daden tiens-
den te ge-
ben.*

*Psalms 45.
Psalms 30.*

*Psalms 44.
Bern. serm.
40. super
Cant.*

Coloss. 3.

alle verstroytheden van my gheweert zijnde, ick in't binnenste mijnder herten my soude mogen verheughen, in deughden voorts-gaen, in ruste blijdelijck leven, dat ick mochte dootd zijn, ende mijn leven mocht verbor-gen zijn in mijnen Salighmaecker, in u mijnen Godt, tot dat ghy komt, ende ons leyt in uwen schoonen hemel, in het geselschap der Heyligen, alwaer wy ons eeuwelijck fullen verblijden, Amen.

Practijcke om geerne alleen te zijn.

Prov. 4.

De eerste / met alle neerstigheyt / ghelijck de Schrijtuere ons vermaent: Bewaert u herte /

De redene
moet booz
het herre
macht
houden.

en uwe uptwendige sinnen. Siet wel toe / dat de redene goede wachte houde / op dat den byant in u herte niet en kome / en uwe ruste / noch d'eenigheyt uwer ziele niet wech en neme. Want eenen mensch / die sy selven in hooren / sien ende spreken niet en kan bedwingen; is gelijk eene stadt die van alle kanten open licht / sonder mueren oft poozen: en mach niet recht oock vergeleken worden / aen eenen hof sonder tuyn / waer van den Wijsemman seght: Die den tuyn wech nemen sal / die sal gebeten worden van de slange / te weten / van de slange der hellen. Hier upt komet / dat dit het eerste teken is / datter in een klooster eenen goeden regel en ordze is: indien dat de seeghaerheyt / en eenigheyt daer wel onderhouden worden / twelck in sulcker boegen / ten tijden van den S. Agnatus in 't gebuyck was (gelijck ick verstaen hebbe van de gene die met hem geleest hebben) dat 'et scheen datter niemant in huys en was / daer sy nochtans seer groot van getal waren; Ja dat meer is / als daer yemant eenigh getier maecte / so quam hy ook Generael wesende / upt sijne kamer en vermaende den selven rijpelijck: so dat ick 'er eenen ghekent hebbe / die also dihwilg als hy boozhy de kamer van desen saligen man moeste passeeren / sijne schoenen in sijne handen nam / op dat hy geen geruchte en soude maken / oft hem eenige moepelijckheyt acendoen. Dit is de geest der Heyligen; die anders wandelt / die gact achterwaerts / gelijck den H. Bernardus wel segt.

De tweede / Neemt dagelijcks / ten minsten eenigen

gen tijdt om uwe saligheyt te beneerstigen/ vertreckende u alleen vand' andere. Aldus weten wy/ dat ghedaen heeft Thomas Morus/ ende andere mannen/ die klaer in heyligheyt geweest hebben. Is 't dat ghy dit t'huyjs niet doen en kont/ neemt hier toe den tijdt/ in eene Religieuse plaetse/ ende vertreckt u aldaer/ ende bzenght daer eenigen tijdt ober/ in eene pzoofijtelijcke ledighepdt.

De derde/ Also dikwijls als ghy kont oft moogt/ so schickt alle uwe dingen in stilte/ en alleen zijnde/ en oberlegt in deser manieren de paden uwes huyjs. Daer en is boozwaer niet pzoofijtelijker/ dan alle sijne saken bedachtelijck te doen/ ende niet by gebal/ gelijck ik oock op andere tijden vermaent hebbe. Hierom als ghy eene sake van eeniger weerde/ repse/ oft ampt wilt aennemē/ vertreckt u eenige dagen/ en volghet uwen Salighmaecker naer/ die sy selven 40. dagen in 't gebedt ende baten geoeffent heeft/ eer hy hem gaf tot pzediken. Scipio Africanus by de Romeynen plach te segghen: dat hy nimmermeer min ledig en was/ dan als hy ledig was; door dien dat hy in dese ledighepdt oberlepde wat hem te doen stont.

De vierde/ Alster eenige groote feestdagē aenstaēde zijn/ na 't exempel van beel/ so hout u/ t'huyjs zijnde/ dikwijls alleē/ of is 't sake/ dat dit niet doenliken is/ vertreckt u in eenig klooster. Maer ghy sult my mogen seggen/ dat dit alleen den wegh niet en is/ die den mensch ter saligheyt leyt. Het is waer: maer sult ghy den sekersten/ en den bequaemsten/ die u tot rijdommen/ eere ende glorie kan leyden/ berachten?

De vijfde/ Al is 't dat alle menschē/ maer besonder Religieuse persoonen/ jaerlijcx eenige dagē behoorden te nemē/ om haer te versinnē/ laet ons alle maēden/ eenen dag hier toe verkiezen/ aengesien dat wy van Arsenius lesen/ dat hy dit alle wekē gewoonlik was te doen. Maer dit moet booz al geraden wordē den genen/ die hem wil beraden van eenige treffelike sake/ van 't verkiezen van eenige maniere van leven/ of yet sulcx/ op dat hy mach hooren wat dat den H. Geest in hem spzeecht/ en op dat hy mach gelept worden van den genen/ dien alleen kennelijck zijn de wegen

Men behoort alle dingen bedachtelijck te schikken en te doen.

Het is lofsijck alle maēden eenen dag tot stilte en Gods dienst te verkiezen.

wegen der menschen / ende die alleen kan onse onse-
here boozstenigheden dooz sijne vaderlijke booz-
sichtighepdt stieren ende regeeren.

Het is wel
reden dat
hy immers
enen dagh
aen Godt
gebe/diet
soo veel
in de we-
relt ber-
quist.

Ten seften / Is 't by aldien dat het u niet gelegen
en is/ veel dagen alleen te wesen/ kiest immers eene
booz uwe ziele/ ghy die soo veel geeft aen u lichaem/
en aen uytwendige en wereltlijke oefeningen: blijft
een dagh by uwen Salighmaker na 't exempel van
de Apostelen/ maer niet sonder eenighe boozgaende
berepinghe. En oberleght booz al / hoe veel datter
dooz 't aennemen van't Kloosterlijk leven de werelt
verlaten / en dit aennemen als eenen sonderlinghen
middel/ om tot hare salighept te geraken. Waerom
en wozt ghy niet beweeght dooz de perijckelen die u
omringelen / op dat ghy ten minsten de werelt booz
enen tijdt sout verlaten ? Siet wel toe/ dat ghy dese
gelegenthept niet en laet booz by gaen / op dat ghy u
inder ewighept niet al te laet en beklaegt. Siet hoe
veel misdadigen wordender inde kerckers gedwon-
gen alleē te zijn? hoe veel Princen houden haer alleē/
om hare authoritept te bewaren? hoe veel krankhen
worden hier toe bedwongen dooz noot? Bemerkht gy
ook uwe siechte/ ballingschap/ gevangenisse/ en ge-
neest u selben in dese eenighept. Dewelcke booz waer
veel menschen soo profijtelick gheweest heeft/ dat sy
geheel haer leven gebetert hebben van onsprekelijke
quellingen des geests/ dat sy van ontallijcke benaut-
heden verlost zijn/ en verwinders haers selfs gewoz-
den zijn/ 't welk sy noyt van te voren en hadden kon-
nen verkrijghen ; daerenboven noch den haet en nijt
afgelept hebben/ vrede met hare byanden gemaect
hebben/ en sonderlinge weldaden van God almach-
tigh verkregen hebben/ &c. En waerom wil ick dit
breeder bevestigen? Dit bewijsen ons genoeghsaem
d'oeffeningen van den S. Ignatius, die de heele werelt
dooz genoeg bekend zijn/ en de vruchten/ die daer uyt
spruyten/ gelijk ons de jaerlijke brieven onser So-
cieteyt getuygen. Ende op dat onsen alderhepligh-
sten Vader/ Paus van Roomen Paulus den V. alle
Religieuze tot d'eenighept van dese oefeningē soude
verwecken/ heeft mildelijck vollen aflact ghegeven
aen

aen de gene / die haer daer toe souden begehen.

Maer bemerckt dat dese oeffeninghen dewelcke gheschieden als men hem aldus alleen vertreckt / segt verschepden deelen oft eynden in haer begripen. Ten eersten / eene generale biechte: Ten tweeden een beraedt / van het schicken sijnder saken: Ten derden / een leetwesen van het gene / dat ghepasseert is: Ten vierden / een booznemen van sijn leven dichts wijs te vernieuwen / dooz eenighe recollectie / oft versinnen sijnder oeffeningen alle weken: Ten vijfden / van ons booz ooghen te stellen / in wat staet oft trap der deughden / dat wy souden begeeren te sterben: Ten sessten / eene wel-gheschickte maniere van leven: ende dat wederom: Ten eersten / aengaende het ghebedt: Ten tweeden / de mortificatie oft versterkinge: Ten derden / de bedeylinghe des tijds: Ten vierden / de reformatie oft verbeteringe van de manieren / en besonderlyck aengaende de meyninghe: Ten vijfden / aen-gaende de gheleghentheden om deughden te werck te stellen: Ten sessten / de begeerte / ende mede-werken om tot de volmaechtheit te geraken. Want den genen / die hem tot dese eenigheyt oft oeffeningen begeeft / en moet sy selven niet laten boozstaen / dat het sijn eenighe hooge contemplatie / maer de kennisse sijns selfs / ende beteringhe sijns selfs: ende hierom is dit eene alder-beste bereydinghe / te oversien / welcke faute dat ons aldermeest belet / wat ghenepgelijchheyt ons meest ontstelt / ende dus moet men deselve geestelijcke oeffeningen derwaerts schicken. Hier toe dient het gene / dat den H. Bernardus seght / de meditatie oft bemerkinghe / supbert booz al de fonteyne daer spruyt spruyt / te weten de ziele; boozts sy regeert de begeerlijchheden / schickt onse werken / verbetert dat onmatig is / stilt en verbetert de manieren / ten laetsten geeft sy ons de wetenschap so van Goddelijcke / als van wereltlijcke dinghen. Dese is dewelcke al het gene dat verwoest is upt een schept / het gene dat te seer verdeypt is / by een vergadert / dat verborgen is ondersoecht / het gene dat waerschiynigh is / ende de waerheyt achterhaelt / van alle kanten weeght / ende

Oeffeninghen tot het vertrecken ende eenigheyt.

Oeffeninghe in de kennisse sijns selfs.

Lib. I. de Confid. Duchten der Meditatie.

ende het gene dat gebeynst is/ doozsiet. Dese is/ de-
welcke van te vooren schickt / dat ons te doen staet/
het ghene dat boozby ghepasseert is / oberlegt/ op
datter in de ziele niet met allen ghebonden en worde
het welck onvolmaecht zy/ oft verbetert soude moe-
ten worden. Dese is/ dewelcke in boozspoet/ de te-
genspoet doozsiet/ ende in tegenspoet wesende desel-
ve byna niet en gheboelt: waer van het eene de bo-
migheydt / ende het ander de boozsichtigheydt/ en-
de wijsheydt aengaet. En dunckt u niet dat den ge-
nen / die hem in sijn leven tot dese Godtbzuchtighe
eenigheydt ende pzoofijtelijcke stilte niet en begeeft /
sijnen tijdt laet verloren gaen?

De enig-
heyt is ee-
ne goede
remedie te-
gen alle
kranckhe-
den der
ziele.

De sebenste/ Is 't sake dat ghy noch dooz het ge-
bedt / noch dooz het lesen van gheestelijcke boecken/
noch dooz het aenhooren van de sermooenen u bindt
geholpen te wesen/ so bzaeght u selben/ oft ghy oock
begeert geholpen te zijn? Want waer't by aldien/ dat
ghy kranck sijnde naer den lichaem/ te vergeefs ge-
pzoeft hadt u met eenige middelen te helpen / ende
darmen u een sonderlinge remedie gabe / het welck
ghy sonder eenigen hinder soud konnen gebuycken/
soudt ghy wel soo sot wesen om het selbe te verach-
ten? Doeght dit tot uwe ziele: ende pzoeft dit alder-
salighste remedie. Vertreckt u eenige weecken / oft
hont ghy dat niet doen / eenige dagen / ende is 't dat
ghy dit oock niet en vermooght/ ten minsten eenen
dagh: kan dat oock niet zijn/ soo maecht dat ghy upt
sommige dagen een uurken uptsplijt / tot saligheyt
uwer zielen / booz u selben / om Gode almachtigh
eene aengename saecke te doen; ende dit en sal niet
wesen om eenen gupchelaer/ oft eenen kamer- speel-
der gehooz te geven / maer om Godt almachtigh te
mogen heoren spreken aen u herte. Aenhoort hem/
ende en wilt uwe ooren / ende herte niet slupten;
maer schaemt u / dat ghy menighmael uwen koste-
lijcken tijdt met lust overbzenght in 't klappen; en-
de dat diekwijls / gelijk den H. Bernardus seght/
tot dat d'ure boozby is / dewelcke u van den Heere
gegeven was om penitentie te doen/ om vergiffenisse
te verwerben/ om gratie te verkrijgen/ om glorie te
ver-

Bern de
triplici cu-
stodie.

verdienen; en dat het u niet en lust een upzke of twee te besteden om u tot ruste/ eenigheydt/ ende stilswijgen te begeben: waer upt een pegelijck naer het geboelen van alle wijsen mannen; maer besonderlijck alle religieuze personen/so veel goets konnē genten. Het is voorszeker/ dat het dickwils meerder proeft medebzengt een ure obergebzacht te hebben in 't bemercken oft betrachten van Godlijcke dingen in stilte/ende met aendachtigheyt/ dan veel sermoonen onder de menichte van de menschen gehoozt te hebben. So dat seer wel tot desen propooste Seneca geantwoort heeft/ aen eenen die hem bzaeghde/ wat hy aldermeest moeste schouwen/ seggende: dat hy hem aldermeest moeste wachten van veel volcks dat in roeren is/ende hy voegt daer by dese woorden: *Ich en bzenge nimmermeer de manieren wederom van eenigh getier komende/ die ick daer gebzagen heb.*

De achtste. Gelijkkerwijs dat men in alle deugde allengskens ophlimmen moet/ alsoo oock hier in. Maect u dan dit met der tijt gewoon/ en bedwingt u selven een wepnig tijts alleen te wesen/ en daer na recht desen tijt noch wat upt/ en boedt uwen geest aldus zijnde/ met beelderley vertroostingē: ende doet dat/ by exempel dē tijt van eē of twee quartier upz/ ter eeren van de *H. Maget Maria*/ op dat ghy alsoo soudt mogen genoeghte nemen van alleen te zijn.

De negenste. Men placht somwijlen dus alleen wesende/ eenig verdziet te krijgen: Waer mede den *H. Antonius* in sijne eerste proebinge bebochten is geweest: maer hy is geleert geweest door 't bermaen van dē Engel/ hoe hy dat selve soude mogē verwinnen/ te weten/ onderbzehende somwijlen het gebedt/ met eenig uptwendig hantwerck; in deser manieren sult ghy u oock met verscheyden oefeningen mogen bekommeren/ ende aldus dit verdziet versoeten. Dese zijn/ ten eersten/ het stemmelijck gebedt/ schickende hier toe somwijlen de staten en heplige plaetsen/ diemen te Goornen placht te gaen besoecken: Ten tweede/ het inwendigh oft verstandelijck gebedt/ het welck men gemeynelijck meditatie noemt: Ten derden/ het lesen van geestelijcke boecken.

Eene upre in stilte met Godt oberghes bzocht/ is dickwils beter dan veel sermoonen.

Onder het gerucht der menschen en is de deught niet te bekomen.

Remedie tegen het verdziet in stilte ende eenigheyt.

Schiet-Gebedekens.

- Psalm 62.** **I**N't midden van de wildernisse, ende in de plaetsen, die niet doorwandelt en waren, die dorre ende droog waren, daer ben ick voor u verschenen, op dat ick soude sien uwe kracht ende uwe glorie.
- Psalm 54.** Siet ick hebbe my verre gemaect al vliedende, ende ick bleef woonende in de woestijne.
- Osee 2.** Ick false leyden in de woestijne, ende ick sal tot haerder herten spreken.

HET XXII. CAPITTEL.

Meditatie van de Volherdigheyt, eene sonderlinghe hulpe in den wech der deuchden.

Wat dat de volherdigheyt is. **D**E voor-stellinghe der plaetse. **I**s sy selven stellen in de tegenwoordicheyt van onsen Salighmaecker/ hangende aen de galge des crups/ den welken/ gelijk hy 't al volbrocht heeft/ alsoo heeft hy ons oock achtergelatē een schoon exempel van volherdigheyt. *Het Gebed, als boven.*

Thom. a
Kempis.
l. i. c. 11.

I. Cor. 12.

Het I. point. **B**emerckt dat de volherdigheyt is een gestadige en gedurige volherdinge in de welbedachte redene/ niet tegenstaende datter eenighe swa-
righeydt dooz het langh-dueren overkomt. **O**verloopt hier uwe heplige begeerten/ en siet hoe dickwijls/ en hoe rijpelyck dat ghy dese booz u genomen hebt/ en hoe onghestadelijck dat ghy de selve vervolght hebt: en waer't hy al-dien/ dat ghy alle jaren u bestē ghedaen hadt/ om alleenelijck een ghebzeck upt te roepen/ hoe verre dat ghy nu gekomen soudt wesen! **T**en tweeden/ weet dat Godt eenen pegelijcken roept; niet alleen tot eene sekerre maniere van leven/ maer daer-en-boven oock tot eenen sekeren wech oft padt in den selven staet: welke zijn eenige oefeningen/ waer dooz den mensch/ indien hy de selve gebuychete/ tot de volmaektheit soude geraken/ en anders niet (want daer zijn menigerley gratien en gaben/ al is 't datter maer eenen gheest is.) **H**ier upt spzuyt ghemepnelijck datmen afvalt van sinen eersten begonsten wech/ en somtijlen oock van sinen roep tot de religie/ dooz dien datmen eenige

eenige dingen / die kleyn schijnen te wesen/en noch-
tans grootelijcks te achten zijn / veronachtsaemt/
ende sijne ghewoonelijcke oefeningen achter laet/en
aldus belet de inbloepinghe van Godts gratie.

Het 2. point. Bemerckt de noetsakelijckheyt deser
deught / oock in de alderminste saken : want die tot
den eynde toe volherden sal/die sal saligh wesen. Het
welck/al is't eyghentlijck van de volherdigheyt ge-
sejdt/daer den mensch tot den eynde toe in volherdt:
het streckt hem oock niet te min tot d' andere oeffe-
ningen : in de welcke is't dat ghy onghestadigh zijt/
so sult ghy dese boozsejnde volherdighejdt eenigsins
doen wanchelen/daer den vrandt van der hellen ge-
duerighlijck op upt is. Boozts / ghelijck Lauren-
tius Justinianus seght: De deught en verdient niet
ghesepren te worden / 't en zy datmen in de selve is
volherdende. Gelijck den genen die een deel van sij-
ne schuldt betaelt / geensins en boldoet; noch die al-
leen een deel van den wech over-repft / niet geraken
en kan/daer hy booz hem genomen hadde te komen.
Wat doen dese dan? Sy vermoeden haer / booz-
waer te vergeefs / ende met groote schande/ by ghe-
brek van de volherdighejdt. Want het goet te be-
ginnen ende qualijck eynden/ wat is dat anders dan
mismaeckte dingen boozts-brengen? Dusdanigh
werck mach niet recht een monster ghenoemt wo-
den/hebbende sijn beginsel van de redene/ maer eyn-
dende met de sinnelijckhejdt. Sonder de volher-
dighejdt boozwaer noch den ghenen die becht en sal
victorie verkrijghen/ noch desghelijcks die victorie
gebochten heeft/ en sal gekroont worden. Ende ge-
lijck den H. Bernardus ghetuyghet: De volherdig-
heyt is de jeught der krachten/ het eynde der deuch-
den/een boester der verdiensten/middelareffe tot den
prijs / de suster van verduldighejdt/ de dochter van
stantvastigheyt/ de vriendinne van brede/den bandt
van de brient schap/een sterckte van alle heyligheyt.
Neemt wech de volherdighejdt / noch den dienst is
eenigen loon weerdigh / noch de welbaet eenige jon-
ste/ noch de bromighejdt eenighen prijs en lof.

Het 3. point. Bemerckt ten eersten/hoe leelijck dat

G g

het

Boodtsa-
kelijckheyt
van het
volherden.
Math. 24.

Laur. Iust.
de ligno
vitæ tract.
de obed.c.
ultimo.

Aug. serm.
8.ad fratres
in Breimo.
Een goede
werk qua-
lijck geepnt
mach wel
een mon-
ster ghe-
noemt
worden.

Bern.epist.
ad Ianuen-
ses.

Hoe lees-
lyck dat
het is veel
te begi-
nen ende
luttel te
bolependen.

Die we-
derom
balt in
sonden is
als eenen
berrader.

De stants-
vastigheyt
maecht
goede
wercken
licht.

De heime-
len ende
andere cre-
aturen

het is / veel dingen te beginnen / ende niet bolepen-
den / ende gedreben te worden gelijk een riedt / her-
waerts ende derwaerts; het welck dese gelijckenisse
genoeghsaem bewijst / ende oft pemandt op de werelt
alle dinghen alleen begonst sage. Ten tweeden / dat
wy te verghcefs arbeypden / geduerighlyck timme-
rende / ende wederom bzekende. Ten derden / be-
merckt dat den ghenen die in afgelepde sonden her-
balt / doet gelijk eenen verrader die versoent zijnde
met den Koninck / wederom op een nieuw berra-
ders-stucken aenrecht / ende den Koninck soecht te
vermoorden: want den sondaer / dooz de doodelijche
sonden / soecht onsen Salighmaker te krupcen. En-
de al is 't dat onsen Heere / dooz de dagelijcksche son-
den niet gekrupst en wozyt; nochtans dooz dien dat
den mensch dooz deselbe allengskens meer geneygt
wozt om in doodt-sonden te vallen / overmits dat de
kracht van de liefde hier dooz vermindert wozt / soo
schenen sy oock mede derwaerts te strecken. Ten
vierden / bemerckt dat de beste maniere van leven /
dooz de stantvastigheyt ende de gewoonte / ten laet-
sten seer licht wozt / maer hier-en-tegen dat den ge-
nen die altydt begint / gelijk is alsulcken eenen die
altijt leert / en dat hem oversulckis alle dingen swaer
ende moepelijck vallen. Dus stelt u dit dooz oogen /
ende overleght by u selven / seggende: Siet ick ben
dese loop-baen in getreden: maer waerom? wil ick
de kroone behalen of niet? Dooz waer is 't dat ick dit
wil / segt my wat is beter / een maent oft twee kloec-
kelijck te arbeypden / ende nader-handt in groote rust
te leven / oft wel in de schole van onsen Salighmaker
altijt te leeren / ende nimmermeer tot eenige weten-
schap te geraken; altydt zaeyen ende noyt maeyen;
graben / ende nimmermeer water binden; altydt be-
sich zijn met een hups te timmeren / ende noyt vol-
maecht ende ghedaen werck hebben / om 't selve te
mogen gebuycken / ende daer in te schuylen / maer
geduerighlyck alle winden ende tempeesten onder
den blooten hemel onderwozen te wesen? Ten vyf-
den / bemerckt dat de roeringen der hemelen altydt
gestadig ende gelijcksoornigh zijn / dat de tijden des
jaers /

jaers/ende alle andere dingen die van Godt gescha-
pen zijn/ met eene geduerige oorde en maniere gere-
geert worden: dat alle saken in gewichte/ getalen-
de mate/ oock de alderminste gemaeckt zijn. Op
dat wy hier dooz insgelijcks souden leeren neerstigh
ende sozghbuidigh wesen/ ende van alle gheschapen
dingen hier toe genoodet souden mogen worden. O-
berloopt dusdanigh gemack ende ongemack/ van
de gestadigheyt/ ende ongestadigheyt.

leeren ons
de stant-
vastig-
heyt.

Het tweede Deel.

HET 4. point. Bemerckt wat dat u in de oeffeninge
van de deught ongestadigh maecht. Het is ten
eersten/ dat ghy den arbejdt schout; maer is 't dat
ghy de sake wel insiet/ ghy vermeerderet den arbejdt
meer dooz sulchs te schouwen/ gelijk het lichter is
een hups t'onderhouden/ dan van den grondt op te
bouwen; sijne ghesontheydt te onderhouden/ dan
alffe verloren is/ wederom te krijgen; toesien dat-
men niet en valt/ dan gheballen zijnde wederom
op te staen. Dus oberleght oft het wel ghedaen is/
eenighen kleynen arbejdt te mijden/ ende eenen
meerderen ende by-na onberdrazghelijcken aen te
nemen/ ghelijck doet den ongestadighen; oft wel
ten tweeden/ het gheschiedt om d'opsprake ende de
oordeelen der menschen. Och wat eene sortigheyt
is dit! bemerckt dat den ghenen die u raedt oft
dwinght om op te houden ende t'ontbreken in uwe
goede oeffeningen/ u grootelijcks hindert/'t zy dat
hy dit doet onder het decksel van vriendt oft van
vriendt. Want is 't hy aldien/ dat hy waerachtelijck
uwen vrient niet en is/ soo is hy nochtans uptge-
maecht van uwen gesworen vrient den dupbel van
der hellen/op dat ghy op den wech soudt mogen be-
swijcken/ op dat ghy uwen leysman Christusum Je-
sum niet stantvastelijck en soudt volgen/ ende ten
laetsten/ op dat ghy dooz de moepelijckheyt ver-
wonnen zijnde/ (bemerckende den kleynen voort-
ganck die ghy doet) hem met eene walginghe soudt
laten naer te volghen; want die kleynen dingen ber-
smaedt/ ghelijck de Schristuere spreekt/ sal in der

Den ooz-
spronck
van onge-
stadig-
heyt.

De op-
sprake van
andere
maecht de
mensch
soms tijds
ongesta-
digh.

EccI. 19.

waerhepdt allenghstiens verballen. Desen doet gelijk eenen die de opgehoudede wateren van eene slupse om eenen meulen te draepen / op eenen tijdt laet ontspringen. Och hoe veel tijts ende arbejts moet men hebben om een klepne onachtsaemheyt wederom in te halen! Desgelijcken siet men in eenige werchlieden die geduerighlyck bier moeten stoken / de welke groote schade lijden / soo wanneer het selve in 't minste vergaen is / dese moeten top nabolgen in alle sozghvuldigheyt ende neerstigheyt / ende het bier dat eens ontsteken is op den outaer onser herten / gelijk hier booztijds geboden was / geduerighlyck boeden ende onderhouden.

Levit. 6.

EccI. 27.

Den onge-
stadigen
verandert
als de ma-
ne.

I. Cor. 7.

Col. 14. c 5.

De deught
van vol-
herdigheyt
is swaer.
Matt. 20.

Climach.
trad. 3.

Het 5. point. Bemerckt de dwaeshepdt van alsulcken / die veranderen gelijk de mane / die ongestadig zijn / ende die seer dickwijls hare goede oeffeningen veranderen ; want soodantige menschen staen te beghefs dooz eene vermetenthepdt dickwijls naer het gene dat sy eens hooren ; noch sy en bemercken niet datter verscheyden roepen zijn / ende dat eenen pegelijcken sijne gabe heeft van Godt / den eenen aldus / den anderen alsoo. Dat hy prijse de deughden van d'andere / seyt Cassianus / maer dat hy in sijn aengenomen deught boozts-gae / al is 't dat sijne sinnelijcheit daer tegen pzeutelt / want dooz eenen onberwinnelijcken arbejt moet het al verwonnen wordē.

Het 6. point. Bemerckt ten laetsten / hoe swaer dat de deught van volherdigheyt is / en ober-sulchs seer eerlijck en prijsens weerdigh : want veel sijnder geropen / maer luttel uytberkorē. Dat ons diene booz een exempel ende spiegel / Saul / Salomon / Judas / Nicolaus Diaconus / Tertullianus en Origenes / en soo veel religieuze personen die haren eersten roep verlaten hebben. Ten tweeden / hoe neerstelijck dat de Hepligen dese deught onderhouden hebben / volherdende langē tijt in groote strangigheyt op een plaetse (want gelijk Climachus seer wel seyt : Die lichtelijck van plaetse veranderen / worden booz quae gerekent) bemerckt hoe de Hepligen volherden in volmaeckte supberheyt ende Godtbruchtigheyt. Ende spreekt u selven aē met den H. Augustinus : En sulc ghe

ghy niet vermogē dat die en die hebben konnen vol- Aug. 1. 3.
 brengen? Ten derden/hoe dat Christus onsen Sa- Conf.
 lighmaecker tot den eynde toe volherdende / gesept
 heeft: Ick moet met een doopsel gedoopt worden/en
 hoe worde ik benauwt tot dat het volbracht worde!
 En wederom aen het kruys/ heeft hy u gesept: Het
 is al volbracht. Ten vierden / oberlegt tegen de Ioan. 19.
 kleynmoedigheyt/ Godts boozsichtigheyt en liefde
 t'ons-waerts / ende dat wy alle dingen vermogen/
 door den genen die ons versterckt. Maer bemerckt
 dat gelijk inde kortse 't herballen seer quaet is/ des-
 gelijcken oock in de sonden/en dat sulcher menschen Phil. 4.
 uitersten erger worden dan hare eersten/ naer uyt- De mensch
 wijzen van de Euangelische parabele. Want om de die in son-
 ondanchbaerheyt van den sondaer soo is sijne bekee- den her-
 ringe van Godts wegen swaerder geworden; ende balt/balt
 van des dubvels wegen desgelijcken / door dien dat swaerder.
 den dubbel meerder macht over hem heeft verkre- Matt. 12.
 gen; ja oock van sijns selfs wegen / obermits dat hy
 swaeker ende kranker geworden is. Hierom seyt
 den H. Apostel Paulus: Het is onmogelijck dat de Hebr. 6.
 gene die eens verlicht hebben geweest / ende hebben
 gesmaecht de hemelsche gaven / en afgeballen zijn/
 soudē wederom vernieuwt worden ter penitentie.

•Het derde deel.

H Et 7. point. Bemerkht wat middelen dat ghy tot Bemerc-
 noch toe gebuyckt hebt om u selven te verwin- kinge der
 nen/of om tot de deugt te gerakē/en wat booztgang middelen
 dat ghy gedaen hebt; is't dat ghy een kleynen boozt- diemen ge-
 ganck gedaen hebt / oberlegt of dien middel die ghy buyckt tot
 hier toe gebuykt hebt/uyt sy selvé krachtig genoeg de vol-
 is oft niet: Soo niet/ende indien ghy geen ander en maekthept.
 begeert te gebuycken / soo onderbreyght u selven of
 ghy de onvolmaekthept begeert te verwinnen/en tot
 de volmaekthept te geraken. Ghy sult u selvé ant- Die geene
 woorden: Ja. Waerom bedriegt ghy dan u selven? bequame
 Want soudt ghy wel seggen/dat alsulcken eenen be- middelen
 geert genesē te wesen / die wel wetende dat de reme- en verkiest/
 diē die hy tot noch toe gebuykt heeft/ niet krachtig en soekt
 genoegh en zijn/ en nochtans geen andere die hy aen niet oprech-
telijck de
volmaekts
hepdt.

de hant heeft/wilt gebzupcken? wie bedzieghet desen anders dan sy selben/ende onberstandige menschen/als oft hy begeerde het gene dat hy niet en begeert. Seght my eens / waer 't hy aldien dat ghy eenen saeght die dickwijls sijn beste gedaen hadde om een swaer gewichte op te heffen/of om eenen wagon met sijn handen boozts te porren/ oft met een os of peert den ploegh boozts te trecken / maer dat hy 't selbe niet machtigh en ware ; ende dies niet tegenstaende dat hy noch hulpe / noch meer krachts daer toe en wilde gebzupcken / soudt ghy seggen dat hy dit oprechtelijken meynde ? Boozts/ waer 't sake datter pement ghebonden wierde die wel soude begeeren dat eenige timmeragie opgebout ware / ende noch- tans daer toe noch materialen/ noch werck-lieden en wilde soecken / oft oock de hant aen 't werck stellen/ en soudt ghy niet seggen dat hy onwijsselijcken sijne saken soude aenleggen ? Doeght dit u selben toe/die van meyninge zijt eenen toren van de bolmaeckthept op te rechten. Waer in boozwaer al het selbe is/ geen middelen te willen gebzupcken/ oft wel soodanige/die niet krachtigh genoegh en zijn: ja het soude dickwijls beter wesen / geen te werck te stellen/ dan sy selben te vergeefs vermoeyen / ende dooz een ydel behagen sijns selfs hem in meerder perijckel te stellen / ende dooz eenen geduerigen arbeydt allenskens gelijk dooz een yper vergaen.

Den tijdt
ende ure
om te ver-
winnen
moet waer
genomen
worden.

Het 8. point. Overdenckt of ick wil my selben hier in nu verwinnen of nimmermeer. Is 't dat ik 't van sinne ben eens te doen/so moet ick liever nu volstandelijck boozts gaen/eer dat mijne liefde ende affectie verslauwe/ ende terwijle dat ick in dit leven de gelegentheyt hebbe / oock terwijlen dat de krachten van mijne ziele ende lichaem noch geheel ende niet gehrenckt en zijn dooz de traegheyt en ongestadigheyt. Boozts terwijlen dat Godt/van wien my alle hulpe en bystant moet toekomen / min op my dooz mijnen ongestadigen wille bergramt is / waer toe wil ick dan dese sake uytstellen ? en groepen mijne genepgelijckheden niet / als sy berouchtsaemt worden ? en vermindert den yper ende de yperigheyt der liefde niet/

niet/dooz uytstellen ende onderbreken? ende en wort de siechte der zielen dagelijks niet grooter/ hoe dat ick langer in lauwigheyt ende slauwigheyt volherde? Ten laetsten/wat batet my dat ick langh beyde?

Het 9. point. Bemerckt dat in alle sware oeffeningen der deughden/ d'z saken gebonden worden / dewelcke u behooren boozts te drijben. D'eerste/ is den noot/ die een scherp sweert is/ ende den welcken hier ontwijffelijck gebonden wordt/ aengesien dat wy tot onse eeuwige salighejdt begeeren te geraken. Ende het is boozseker / datter veel van haer eersten roep afballen / dooz dien datse haer seiben in 't beginsel niet en verwinnen / en dat sy naderhant oock schijpbzake lijden van hare eeuwige salighejt. Ten tweeden / soo behoort u te beweghen de geneughte die de verkregeu victorie mede- bzengt: want die sacht ende slap is in sijne wercken/ die is een bzoder des genes die sijne eygen wercken bederft / ende altydt arbeydt en nimmermeer en geniet de vruchten sijnder handen; hier-en-tegen die eens de moepelijckhejdt van de deught verwonnen heeft/ die is altydt geluckigh. Het derde verwecksel is/ d'eeuwige glorie/ dewelcke de deught toekomt. Siet hoe kloeckelijck dzagen haer de kinderen deser werelt/ om eene ydele eere te behalen/ ende en sal u de eeuwige niet verwecken! Wat en hebben de heylige Martelaren niet gedaen / die haer nu met onsen Heere ewelijcken in den hemel verblijden? hoe sult ghy derren met haer/ ende booz haer te boozschijne komen / die dooz hare yzome seften/ ende dooz veel lijdens gekroont zijn?

Ich bidde u/ bevinde Leser/ ende bermene u/ dat ghy die Sodoma verlaté hebt/ u spoepende naer het gebergte/ niet achterwaerts en wilt sien/ noch af en wilt trecken uwe hant van den ploeg / noch van den boort van het kleet van onsen Saligmaker/ dat ghy niet af en komt van het dach der deugde/ om wederom te keere tot de klederen die ghy eens uytgeschut hebt/ dat ghy uyt den acker niet wederom t'hups en keert: noch en bemint niet de veldtrachtige plaetsen met Loth/ ende de lieffelicke hoven/ die niet begoten worden met den dauw des hemels/ gelijk de heylige

Den noot van ons selben in de deught te oeffenen.

De gheueghthe der victorie sijns selfs.

Prov. 18.

D'eeuwige glorie volghet de deught.

Hieron. epist. 18. ad Lucinum. Bermainge tot het volgheden in de deught.

Aug. ser. 8.
ad fratres
in Eremo.
Wof der
stantba-
righeyt.

aerde/maer van dē onklaren Jozdaen/na dat hy sij-
ne soete wateren/ dooz het vermengelen van de doo-
de zee verandert heeft: Veel zijnder die begonst heb-
ben/maer luttel zijnder tot het sop der deughden ge-
raecht. **O** mijne broeders / dat het ons niet en ver-
dziete groote saken te beginnen/ende noch in het ge-
ne dat eens begonst is te volherden / wetende dat de
volherdighepdt het leven geeft aen de berdiensden /
verciert de goede propoosten / vergeldt den loopen-
den/ kroont den bechtenden/ leyt om den loon t'ont-
fangen / ende bzenghet ons tot de habene: dit is den
rock van Joseph / komende tot de enckelen toe/ ons
bzengende tot ons eynde:dit is't Priesterlijck kleet/
hangende tot op de voeten : dit is den steert van de
offerhande / dewelcke wy schuldigh zijn Gode al-
machtig op te dragen: dit is dē versen van het goet
werck/die wy tegen het bijten van het serpent moe-
ten bewaren:dit is de deught/dewelcke God bindt/
dese is 't die alle goet haren eygendom geeft.

Gebedt om de volherdighepdt in den wech der
deughden te verkrijgen.

Epist. ad
Rom. Et
refertur a
Hieron. I.
de Script.
Ecclesiast.
Rom. 8.

O Koninck der Koningen, en Heere der heyrkrach-
ten,wien te dienen,is heerschappye hebben; wie sal
my verleenen dat ick u oprechtelijck en volherdelijck
mach dienen, en dat ick mach bewijfen dat ik waerach-
telijck ende uyter herten uwen dienaer ben, met vrome
dingen uyt te rechten, en sware te verdragen? Ick hoore
uwen kloecken martelaer Ignatius seggen, dat het vyer,
't kruys, de beesten, het breken mijnder beenderen, het
scheuren mijnder leden, het meurselen van geheel mijn
lichaem, en alle de pijnen en tormenten van den duyvel
der hellen over my komen, alleenlijck op dat ick mijnen
Salighmaker mach genieten. Ende den Apostel roept al-
dus: Wie sal ons scheyden van de liefde Christi? tribula-
tie? oft benauwtheyt? oft honger? oft naecktheydt? oft
perijckel? oft vervolginge? oft 't sweert? Ick ben seker
dat noch doot, noch levē, noch Engelen, noch heerschap-
pyen, noch krachten, noch tegenwoordige, noch toeko-
mende dingē: noch sterkheyt, noch hoogheyt, noch diep-
te, noch geen ander creature ons en sal mogen scheyden
van

van de liefde Godts, dewelcke is in Christo Iesu onsen Heere. En wat is 't dat my belet, en by-na niet en scheyt van u mijnen Heere ende mijnen God, zijn 't niet beuseligen en kinderspel, ydelheyt der ydelheyt, op dat ick tot u niet en soude geraken? Ick schame my van mijne voorleden luyicheyt en traegheyt, dat ick tot noch toe so kout geweest heb in uwe liefde, die een vyer zijt altijts brandende, en nimmermeer verbrandende. Maer ick begeere u van nu af, en besonderlijck uwe martelaers, ten minsten in kleyne saken naer te volgen, al ben ick swack en kranck, ghy sult my te ghemoete komen door uwe gratie, op dat ick u soude mogen behagen. Sullen de kinderen deser werelt, en de slaven van den duyvel der hellen stercker ende wijser wesen dan uwe dienaers? Sullen sy soo veel verdragen, om naderhant gepijnicht te worden, ende en sal ick niet kunnen lijden, om eenen eeuwigen prijs te behalen? Sullen sy neerstelijck ende forghvuldelijck alle dingen doen voor den helschen leeuw, die altijt uyt is om haer te verslinden, ende sal ick achterwaerts keeren, oft my laten voorstaen yet swaer te wesen om te verdragen voor u o mijnen alderlieftsten Vader, mijnen aldergoedertierensten Koninck, ende alderbarmhertighsten Verlosser? Verre zy van my dat ick sulcks soude doen, oft dat ick eenigh werck swaer oft lastigh soude achten, eenigh officie oft versmaetheydt moeyelijck soude vinden. Sier, ick verachte vrywillighlijck van nu af alle d'ydele eeren deser werelt, op dat ik u stantvastelijck soude mogen naervolgen, ende d'euwige eere bekomen. Och oft ick alle dingen mochte hebben, ende alle dingen versmaden om uwent wille, geholpen zijnde door uwe gratie! Och oft ick u mocht beminnen en liefhebben met d' affectie, met dewelcke ghy van alle creature t'samē bemint wort, u mocht beminnē bovē al in desen oogenblik van dit tegenwoordig leven! dat ick door de sterckte der martelaren, swaer en lastige dingen stantvastelijck soude mogen verdragen, en door de vromigheyt der belijderen soude mogē volherden tot den eynde toe in de oefeninge der deugden, tot dat ghy komt ende neemt my op tot u, tot dat ghy my versaedt, ende my zijt in plaetse van alle andere dingen! Weest my hier in behulpzaam, o alderheylichste Maget Maria;

**Het en is
maer pdele
heyt het
welck ons
van Godt
aftreckt.**

**De die-
naers der
werelt en
mogen de
dienaers
Gods niet
beschamē.**

helpt my ô alderkloeckste Martelaren. Staet my by ô H. Engelen, in wiens tegenwoordigheyt ick dit voorne-
men make. Helpt my, o Heere Iesu, die mijne sterckte
zijt, mijne kracht ende mijne blijdschap, mijne vreesse,
ende al mijn goet, Amen.

Praetijcke om te volherden in 't begonnen goet.

Me moet
van klep-
ne dingen
beginnen.

Eccles. 4.

D'Eerste/ beginnen van klepne dingen / ende die
gestadelijck onderhouden. Het is ongeloobelick
hoe veel dat hier aen ghelegen is/ te weten/ van niet
veel dingen t'samen t'aenbaerden / maer luttel din-
gen wel beherten. Want beter is een hant-vol met
ruste/ dan bepde de handen vol met arbeyt / ende pij-
nelijckhepdt des herten.

De tweede/ een register te maken van de bedey-
linghen van geheel den dagh (waer af wy nae der
hant noch breeder sullen spreecken) oft sy selven een
seechere wet stellen om die te onderhouden.

De liefde
der deught
berweckt
tot stant-
vasticheyt.

De derde/ men verkrijght de volstandigheyt des
herten in dzynderley manieren. Ten eersten/ dooz de
liefde van de sake die wy verbolgen: ende hierom
moet men de deughten volmaechtheyt groot achten.
Ten tweeden/ dooz eenig verbont/ belofte oft eedt.
Wy konnen ook onsen Oversten/ oft een goet vriend/
so veel victorien die wy booz ons nemen van de by-
ant onser zielen te verkrijgen/ van te boren beloben;
en gelijk een weddinge instellen/ of oock eene belofte
met eenige straffe daer by boegen/ oft wel byperigli-
kist dat wy ergens in misdoen/ eenige byp-willighe-
ke boete stellē. Ten derde/ opdragende God almach-
tig dagelijck in de tegenwoordigheyt van 't hoog-
weerdigh H. Sacrament / eenigh goet propoost.

De vierde/ offeren synen goeden Enghel/ oft de
Hepligen/ die hy booz syne patroonen gekosen heeft/
een seker ghetal van victorien / dooz dewelcke hy sy
selven verwonnen heeft / en niet ophouden booz dat
hy tot dit getal gekomen is. Men vint'er sommige
die een gewijdt habijt oft kleet van eenige ordze dra-
gen booz eenen sekeren tijt/ en dat Godbzuchtelijck:
och oft sy niet alleen sorghebultig waren om het lie-
hamelijck kleet/maer oock om het geestelijck kleet/
der

De inbr-
dige deugt
is beter
als het
uptwendig
kleet der
Religie.

der zielen te verkrijgen / eenighe penitentie aennemende / tot dat sy haer in 't een oft in 't ander overwonnen hadden. De gebangen dzagen lanck hay? / die belegert zijn verdzagen den honger tot dat sy verlost zijn. Waer 't by aldiendat wy oock dooz eene geduerige versterbinge deselve naerbolghden / wy souden verwinders worden bande tyrannye van onse sonden / ende de slavernye der selver.

De bysde / sy selven booz oogen stellen d'exempelen der gener die volmaecht zijn / ende hare kloekmoedighepdt aentrecken.

De seste / is 't dat yemandt dooz kortheyt van den tijdt eenige oefeninge niet en kan doen / ghelijck hy booz hem genomen hadde / dat hy dat immers in 't kortste doe; maer is 't dat hy 't achtergelaten heeft / dat hy dat herhale / op dat hy blijve in de goede gewoonte / jae selve dat hy daer wat by voeghe / op dat hy alsoo de faute verbeterere / al is 't dat hy daer in niet misdaen en heeft.

Schiet-Gebedkens.

Maeckt stantvastigh Godt, het ghene dat ghy in ons Psal. 67.
gewrocht hebt van uwen tempel.

Ghy hebt geseyt, o Heere, dat het rijck der hemelen gewelt lijdt, ende dat de gheweldige dat gheweldelijck innemen. Matth. 11.

Godt der heyr-krachten keert u omme, siet nederwaerts Psal. 79.
van den hemel, ende besiet, ende besoeckt desen wijngaert. Ende volmaecht dien den welcken uwe rechte handt geplant heeft.

HET XXIII. CAPITTEL.

Van de maniere van mediteren, waer door de ziele van aerdtische dinghen op-ghetrocken wordt tot Godt.

AEngesien dat / naer de getuyghenisse van den Homil. 4.
h. Augustinus / den genen die wel kan bidden / & 50.
oock een goetd leven sal leyden; ende dat het Ghebedt 't welck meditatie ghenoemt wordt / boven alle Hoe noot-
andere nut ende Gode aengenaem is; soo hebbe ick sakelijck
booz my genomen / hier af byreder te spreke / en eenig dat het
Ghebedt is.
behulp

Bonavent.

behulp hier toe dienende eenen peggelijcken / maer
besonderlijck de religieusen te geven. Want den reli-
gieusen staet / is 't dat wy den H. Bonaventura wil-
len gelooven / sonder het gebedt ende de contempla-
tie toegedaen te wesen / is gantsch doore ende onbol-
maecht / ende gereedt om onder den voer te geraken.

Maer toe
dat dit
dooz beel-
dekens
uytghes-
duckt is.

twee be-
leerselen
van het
Gebedt.

d' Onge-
stadijgheyt
van de
imagina-
tie.

Maer desen onsen arbejdt en is den religieusen
niet alleen toege-eygent / maer eenen peggelijcken /
waer dooz wy het ghene dat by lof-weerdige schrij-
vers gebonden wordt / oock dooz de beeldkens uyt-
gedrukt hebben. Dese sullen eenen peggelijcken mo-
gen dienen / alse in doozrighejdt des gheests ghestelt
zijn; maer sy sullen besonderlijck te passe komen den
genen die niet seer geoeffent en zijn om aendachtigh
te zijn / ende om de meditatie niet meerder profijt te
ghebruycken. Want die dese maniere te werck sul-
len stellen / sullen lichtelijcken ontgaen twee saecken
die de meditatie diewijls lastigh ende onbrucht-
baer plachten te maken.

d' Eerste is / de ongestadigheyt van onse imagina-
tie oft voozbeeldende kracht / dewelke naer de sonde
van onsen eersten vader Adam / t'eenemael ontbon-
den zijn de / maecht dat de ziele herwaerts ende der-
waerts gedreven wort / ende en laet niet toe datse be-
kommert zy niet Godtbruchtige gedachten : en op
datse in bedwanck gehouden worde / soo is 't gera-
den deselve niet H. gedachten ende verbeeldinghen /
gelijck op eene plaetse te hechten. Het welck / als het
den H. Ignatius / onsen eerste vader / grootelicx be-
haeghde / so heeft hy geboden aen P. Natalis / dat hy
hem soude begeben / om 't leven Christi niet schoone
beeldkens uyt te doen drucken / ende tot een sonder-
linge bate der gener die mediteren / soude in 't licht
brengen. Het welck hoe waerachtig dat het is / leert
ons de ervarentheyt; ende desgelijcks bevesticht ons
de H. Kercke / dooz den H. Geest onderwesen / in de
welcke het gebuyck der beelden seer gemeyn is.

De dooz-
heyt van
den wille
ende het
verstant.

Het tweede beletsel / 't welck de gene die haer tot
de meditatie begheven / ontmoet / is eensdeels in den
wille / eensdeels in 't verstant : want het ghebeurt
menighmael dooz eenige doozrighejdt / dat wy niet
en

en konnen begrijpen / noch overlegghe met ons verstandt : ende aldus ghebeurt het / dat den wille doore zijnde/ gheene vruchten van goede begheerten voort en brenght. Dit wordt gheweert door eene menigh-buldighe ende aen-dachtighe bemerckinghe / van het gene dat gemeynelijck dient / om de deughden in onse ziele eerstmael te planten / oft als sy nu gheplant zijn / t'onderhouden: ghelijck soude moghen wesen eenighe voort-stellinghe der plaetse / van dese Goddelijcke Rhetorijcke / oft wel-spreekentheydt / by exempel van de doot / oft van het bemercken van de andere uytersten ; de exempelen ons Saligh:nakers / oft van de Hepligen/ oft eenighe andere / van dewelcke wy hier naer breeder sulden handelen.

Nochtans/ noch den ghenen die plant / noch den 1. Cor. 3.
genen die begiet en is wat/ maer Godt die den wasdom geeft/ die noot sakelijck de ziele moet overstralen/op dat de bloemen voort komen/ende de vruchten wassen in onse aerde.

Men moet dan voort al de gratie Godts aenroepen/ waer mede geholpen zijnde/ die dese korte maniere ghebruyckt / lichtelijck profijt trecken sal upt de meditatie/ende sal sijne ziele doore en droogh zijnde / met veelderlepe Godt vruchtighe begeerten besproepen ende vruchtbaer maecken. Ich heb in den voortgaenden boeck/als ich van het Gebedt/als van een voldoende werck gesproken heb/ook gehandelt van de bereydinge tot het selve/ en tot de meditatie/ 'twelck oversulcx onnoedig is hier te herhalen/maer sal van daer genomen mogen worden / hoe datmen te weten de materie sal mogen verkiezen ende oversien / in welker boegen datmen de meditatie moet stieren / om sijne onbolmaschtheden te verwinnen. Want in saken die de manieren aengaen / en plach niet krachtig te wesen/ dat alleenelijck in 't gemeyn geseydt wordt/maer men moet tot de saken in 't besonder komen. Hier upt comet datter sommige gebonden worden/die haer oefenen in den welriekenden hof der deughden / ende van de mysterie Christi onses Saligmakers; ende blijven nochtans al eben opge-

De meditatie moet gestiert worden om de deugt te oefenen.

opgeblasen/ epgen-foeckelijck/ ongehoorzaem/ ende uytgestoort tot uytwendige geneughten / ende en geven geenen goeden reuck van haer / den welcken sy uyt onsen Salighmaecker hadden moeten trecken. Maer dese dingen/ ende het gene dat wy gesept hebben van het boozbereydtel der plaetse / ende het bereydende Gebedt / ende andere saecken hier toe dienende / sullen mogen genomen worden / gelijk ick nu gesept hebbe/ uyt den eersten boeck/ als nu sal ick spreken van de meditatie in haer selven.

Van de maniere van Mediteren.

Wat de
meditatie
is.

Mediteren is / met sy selven oberleggen/ ende in sijn herte/ gelijk schilderen eenigh mysterie/ of leeringe van het leven Christi/ of eenige volmaechtheypdt van Godt almachtigh / met d'omstanden der personen/ wercken/ woorden/ plaetse/ ende tijt/ ende dit tot dien eynde/ op dat wy gelijk biekens hier nyt/ als uyt bloemkens de soeten honich/ dat is/ de Goddelijckie liefde/ souden mogen vergaderen/ en boortse eenige onderwijfinge of deught/ ende een verwecksel tot de selve souden mogen binden om ons leven te schikken; ende dat wy onsen wille souden mogen bukken/ ende boozderen om te komen tot de boozgestelde deught/ soo dat wy als gierigh zijnde/ de selve tot ons geestelijck profijt mogen schikken.

Het is een
werck des
verstants.

De meditatie wordt genoemt eene bemerckinge/ oft werckinge des verstants. Want/ naer dat de sake ons booz de memorie boozgeleydt is/ soo oversiet het verstant het selve wederom/ gelijk met eene ooge/ ende alle sijne deelen ende omstanden/ gelijk souden mogen zijn/ den persoone/ de plaetse/ den tijdt/ het eynde/ wie dat het is/ wat het is/ waer het geschiet/ wat daer toe gebuycht wordt / waerom dat het gedaen wort/ in wat manieren dat het aengeleyt wort/ ende wanneer dat het geschiet; ende oberleght wat deught dat wy hier uyt sullen mogen trecken / oft vervolgen / ende wat soude dat wy sullen moeten schouwen/ op dat wy tot onse saligheypdt souden mogen geraecken/ die een pegelijck/ als het eynde waer toe dat hy geschapen is / altijt behoorde booz oogen
te

te hebben. Hier naer moet den wille / als alle dese dingen aenhoort hebbende / die het verstant bevolet heeft / aenbeerden / oft immer sijn beste doen / om het selve t' aenbeerden. Het welck nochtans te vergeefs sal geschieden / sonder de hulpe van Godt almachtig / aengesien dat wy van ons selven / niet met allen en vermogen. Het verstant dan / bedient hier in het officie van eenen jacht-hont / het wilt opjagende / het welck den wille / gelijk eenen habick soeckt te hangen ; want het verstant en behoort hem tot geen ander eynde hier toe te begeven / dan op dat den wille soude moghen eene Godtzychtige begeerte tot Godt / ende tot de deught verkrijgen / oft om de selve te ontfeken / ende te vermeerderen.

D'affectie die in de meditatie geoeffent wordt / is dzyderley : De eerste is / van leetwesen der sonden : De tweede van de liefde tot de deught : De derde van de liefde Godts. Op de welke / die in het geestelyk leven erbaren zijn / passen drie wegen der zielen / van de welke den eersten is / den supberenden wegh ; den tweeden / den verlichtenden wegh ; den derden / den vereenigenden wegh.

D'affectie van de meditatie is dzyderley. Waer op dzy wegen passen.

Sy noemen den supberenden wegh / als het verstant der ziele / de leelykheyt der sonden boozhout / op datse de selve souden versoepen / ende desgelijken oock souden letten op hare uitersten : waer dooz sy beweeght sijnde boozts-gaen / gelijk met de boeten haerder affectien (om alsoo te spreken) dooz den wille tot de vreesse Godts / ende haer afkeeren van de sonde met een groot mishagen.

Den supberenden wegh.

Den verlichtenden wegh is / als het verstant den wille de schoonheyt van de deught boozstelt te be-minnen / ende in alder manieren te verbolgen / besonder dooz het exempel van onsen Salighmaecker / ende de Hepligen ; soo dat hy de deught (ghelyck Salomon van de Wijsheyt spreekt) stelle booz de Koninckrijcken / ende Rechters-stoelen / ende de rijkdommen niet met allen en achte / met haer vergelecken.

Den verlichtenden wegh.

Sap. 7.

Den vereenigenden wegh / wordt genoemd / waer inne den wille / dooz het overdencken van de weldaden /

Den vereenigenden wegh.

den / ende volmaecktheden Gods / dooz de liefde tot Godt gedreven wort / haer boegende naer den Goddelijcken wille / ende verlanghende naer eene volmaeckte vereeniging met hem.

Waer upt men kan bemercken / datter dypderhande affectien oft begeerten gebonden worden / die op de dyp boozsejde wegen gepast / ende in verscheyden manieren ghedept konnen worden.

D'affectie
van den
supberen
den wech.

D'affectien van den supberenden wech / zijn beschaenite van de sonden / leetwesen der selver / en een vzeese van de Goddelijcke rechtbeerdighejdt / waer upt spruyp eene begeerte om sy selven te versterben / op dat den mensch aen God soude mogen boldoen.

D'affectie
van den
verlichten
den wech.

D'affectien van den verlichtenden wech / zijn een liefde tot verscheyden deughden / eene hope / ende begeerte om de selve te verkrijgen / eene versaekinghe van alle aerdtische dinghen / ende van sijnen eyghen wille / naer-bolginghe Christi / ende der heylighen.

D'affectie
van den
vereeni-
genden
wech.

D'affectien van den vereenighenden wech / zijn / de liefde Godts / danck-segginghe / pber der zielen / verwonderinge / blijdschap / ende geluck-biedinge van de volmaecktheden Godts / overgheben sijns selfs / versuchten ende verlanghen tot de Fontepue des lebens / ende de hemelsche glorie / &c.

Hoe veel
affectien
datter zijn.

Bemercht / datter ghemeynelijck maer seben oft acht booznaemste affectien gerekent en worden. Dese zijn van verwonderinge / van berou / medelijden / dancksegginge / hope / blijdschap / liefde / en nabolginge. Den C. P. Alcantara / deylt de geheele meditatie / in de dancksegginghen / in het opdzaghen sijns selfs / en in het eytschen oft begeeren. Men kan hier in geene sekere oorde bolghen ; maer men moet den H. Geest bolghen die ons sal leyden. Dit is al tijt seker / dat de volheyt van de wet / is de liefde / en hier toe moet alle onse meditatie / ja selve onse ghedachten / woorden ende wercken ghestiert worden.

Rom. 13.

Bemercht hier-en-boben / dat op dese dyp wegen passen de weken van de oefeninghen van den H. P. Ignatius : want d'eerste weke dient tot den supberenden wech / en hare affectien ; de tweede en derde wecke dient tot den verlichtenden wech ; de vierde weke

welke komt over-een met den vereenigenden wech.

Ende al is 't by aldien dat dese meditatie ende affectien op elcken wech ende welcke passen; ende dat in de selve meditatie geboeght konnen worden verscheyden affectien van dese wegen: Nochtans moet den genen / die hem beghheeft om te mediteren in de eerste welcke / oft in den supberenden wech booz al besorgen / dat hy in sy selven leetwoesen van sijne sonden verwecke; in de tweede ende derde / eene naerbolginghe / welke affectie eyghentlijck den verlichtenden wech toekomt; in de vierde welcke / oft in den vereenigenden wech / moet hy de liefde booz ooghen hebben. Maer gelijckerwijs nu ghesepdt is / dese affectien worden meestendeel in de selve meditatie onder een ghemenghelt / ghelijck dat gheschieden kan: Soo dat den genen die mediteert / Ten eersten van de deught / de welke hem booz oogen gestelt wort / droevigh zy / dat hy die tot nu toe so qualijck beoefent heeft: Ten tweeden / dat hy hier naer sy selven verwecke / om die te bearbeyden naer het exempel van Christus onsen Salighmaecker: Ten derden / dat hy hem daer toe bewege dooz d'affectie van liefde / ende van danckbaerheydt.

De affectie
worden
oock in de
selve medita-
tie ghe-
mengelt.

Van dese maniere van mediteren / schrijft in't bzeet Andreaz Capella / in de booz-redene van sijne meditatie / al is 't dat hy in elck Evangelie dzy meditatie maect / naer den eytsch van de dzy wegen. Maer den H. Bonaventura in een boeckken / twelck hy noemt / een kleyn goet / spreekt in't bzeet hier af in deser boegen / seggende: Hier uyt blijkt klaerlijck genoeg / hoe dat mē tot de wijsheyt van de H. Schrijfture kan geraken / mediterende te weten / achtervolgende den supberenden / verlichtenden / en volmaecten wech. Ende niet alleen het inhoudt van de H. Schrijfture / maer oock alle onse meditatie behoort hier toe te strecken. Want alle meditatie van een wijs mensch / is / oft aengaende menschelijcke werken / oberdenckende te wetē / wat dat den mensch gedaen heeft / en wat hy behoort te doen / oft wat hem beweeght / om het te doen oft t' aenbaerden; oft aengaende de Goddelijke werke / oberleggende / hoe beel-

Bonavent.

De medita-
tie der
wijzen is
van het
gene dat
ons te doe
staet.
Oft aen-
gaende te
Godde-
lijke wercken.

De ziele
moet in de
meditatie
aendachtig
wesen.

Practijcke
der medi-
tatie.

dat God den mensche belast en bevolen heeft / dat hy alle dinghen om den mensch gedaen heeft / hoe veel dat hy upt den hemel komende / verlaten heeft / en hoe groote saken dat hy beloofd heeft / en hier in zijn besloten de wercken van de scheppinge / verlossinge / en dat hy ons sijn glorie mede-gedeelt heeft; oft aengaende de beginselen van dese twee / de welcke zijn te weten Godt / ende de ziele / hoe dat dese twee op mal-kanderen moeten passen. En hier in moet alle onse meditatie rusten / want het is het eynde van alle kennis / en uptwerckinge / en is d'oprechte wijsheyt / waer in de waerachtighe wetenschap gheleghen is dooz de erbaretheyt. En in soodanige meditatie / moet onse ziele geheel aendachtig wesen / met alle hare krachten / te weten / na het upt-wijzen van de rechte redene / naer het getuygen onses gemoets / en met geheel onsen wille. Want in sulcken meditatie de redene al vragende stelt haer yet dooz / daer naer de conscientie oozdelende geeft hier op een bonnisse / als dan het vzoegen des herten overtuygt den mensch / en ten eynde / den wille yet verkiefende maectt een volkomen besuyt / van al het voozgaende / volgende het Chzistelijc uptwijs der redene. Als hy exempel: So ymant wilt mediteren eenige pointen die dienen om de ziele te supberen van sonden / so moet de rede ne ten eersten ondersoecken / wat verdient heeft sulcken mensch / die geschonden heeft den tempel Gods? Ten tweeden / de conscientie antwozdt hier op / dat sulcken persoon moet verdoemt zijn / oft gesuybert worden dooz tranen van penitentie: Ten derden / het vzoegen des hertē oozdeelt hy hem selver aldus: Ghy zijt den ghenen die Godts tempel hebt geschonden: Ergo so moet ghy eeuwelijcken zijn verdoemt / oft hier gekastijt worden dooz penitentie. Ten vierden / so kiest den wille / datse niet en begeert verdoemt te worden / en aenbeert bypwilliglick de wapenen der penitentien. Ende volgende dese maniere kan men oock in de andere wegen vooztg-gaen. Den H. Bonaventura boegt hier nader hant hy / hoe dat me dooz het Gebet geraecht tot de waerachtighe wijsheyt. Na dat wy bewesen hebben / seght hy / hoe dat men tot de waer-

waerachtighe wijsheyt geraecht dooz lesen/ medite-
 ren. &c. moeten wy bemercken/ hoe dat wy daer toe
 komen/ dooz bidden. En wy moeten weten/ dat in
 het Gebet/dy trappen oft deelen gebonden worden/
 die het selve volmaken: van den welken den eersten
 is/ beklach van onse ellende: den tweeden barmher-
 tighedyt versoeken/ ende den derden opperste eere
 bewijzen. Dese opperste eere en kunnen wy Gode al-
 machtig niet bewijzen/ 'ten zy saecke/ dat wy gratie
 van hem verwerben. En wy en kunnen de barmher-
 tighedyt Gods om ons sijne gratie mede te deelen/
 niet bekomen/ 'ten zy dat wy onse ellende beweenen/
 en hem dese te kennen geven. Want alle volmaecht
 Gebedt/ moet dese dy deelen in hem besluyten: dooz
 dien dat het een deel sonder d' ander niet ghenoech-
 saem en is. Het beweenen is/ aengaende alderley el-
 lendē/ 't zy om vergevenisse van eenige schult te ver-
 krijgen/ 't zy dooz 't verliesen van de gratie/ oft 't zy
 dooz het upstellen der glorie; daer-en-boven dese dy
 dingen moeten oock in haer gebondē worden/ te we-
 ten: Weedom/ schaemte en bzeese. Weedom/ ter ooz-
 sake van de schade die wy dooz de sonde geleden heb-
 ben: de schaemte/ ten opsichte van het ongelijck dat
 wy Godt aenghedaen hebben: bzeese/ overmits het
 perijkel ende de misdaet. Want upt de gedachtenisse
 van het gene dat geleden is/ spzyt den weedom/ als
 yemant indachtig is/ wat hy achter gelaten heeft/ te
 weten/ het gene dat hem van rechts wegen beboelen
 was: wat hy bedrebe heeft/ te weten de sondē die hem
 verboden waren; wat hy verloren heeft/ te weten de
 gratie van een Christen leven. Wt het verstant van
 het gene dat tegenwoordig is/ spzyt eene schaemte/
 als hy overlept dat hy geheel achter gegaen is/ die
 nu behoorde op het hoochste gekomen te zijn: en hier-
 en-boven hoedanig dat hy is/ leelijck en mismaecht/
 die naer Gods eygen beelt geschapen was: wat dat
 hy is/ te weten eene slave/ die by was. Wt het booz-
 sien van toekomende dingen/ spzyt eene bzeese/ als
 hy overdenckt waer henen dat hy gaet/ dat hy loopt
 in den afgront van der hellen: wat hem sal ontmoet-
 ten/ het scherp en strangh oordeel/ het welck hy niet

Dy deelen
 des Gebets.

In het
 Gebet
 moet ge-
 bonden
 worden
 1. Weedom.
 2. Schaem-
 te.
 3. Bzeese.

Rom. 8.

Hoe men
krachtelijck
de barm-
hertigheyt
Godts
moet be-
geeren.

1. Met ons
verbloedig-
heyt der
begeerten.

2. Met een
betrouw-
wende
hope.

3. Met
neerstelijck
de hulpe
der Heplij-
gen te
aenroepen.

en kan ontgaen/het welck nochtans rechtbeerdigh
is: wat hy hier dooz behaelt/den loon vand' eeuwige
doot. Ende als wy bidden om barmhertigheyt van
eenige gratie te verkrijgen/ soo moet dat geschieden
met eene overbloedigheyt van den H. Geest/ die
dooz ons selve begeert met onspreekelijke suchtingen/
met een vrouwende hope/ die ons komt van
onsen Zaligmaker/ die dooz ons alle gestorven is;
met eene neerstigheyt om hulpe te versoeken van
alle Godts Itebe Hepligen. Ende als dese dyp saken
t'samen malkanderen ontmoeten/ soo begeertmen
krachtelijck Godts barmhertigheyt. De overbloedigheyt
der begeerten krijgtmen van den H. Geest/
want dooz hem zijn wy van den Vader in den Sonen
eenwelijck verhoesen: dooz hem zijn wy in 't doopsel
geestelijck herboren: en dooz den selven H. Geest/
sijn wy ten laetsten eendzachtelijck vergadert in de
Kercke. Wy hebben eene betrouwende hope van
Christus onsen Heere/ want hy heeft sy selven dooz
ons op der aerden aen de galge des kruys opgedragen/
hy wort oock dooz ons geoffert van onse moeder
de H. Kercke in het H. Sacrament des autaers/ tot
sijnder gedachtenisse/ende ten laetsten/ overmits dat
hy hem vertoont dooz sijnen hemelschen Vader/ ook
nu in glorie sijnde dooz ons. Wy worden verweckt
om neerstelijck de hulpe der Hepligen te aenroepen/
dooz bescherminge ende den dienst die ons de Heplijge
Engelen doen/ ten opsichte van de Gebedekens
die de Hepligen dooz ons stozten/ende de verdiensten
van de rechtbeerdige die noch op de werelt zijn strij-
dende. Den oppersten dienst/ dien wy Godt bewij-
sen/upt wat gratie dat hy komt/ bereyscht dyp saken.
Want ten eersten moet ons herte neder-gebo-
gen wesen tot eene eerbiedinge ende aanbiddinge om
de gratie te verkrijgen die wy versoeken. Ten twee-
den/ moet het verbyept worden tot goetgunstigheyt
en dancksegginge. Ten derden/ moet het verheben
worden tot een behagen/ende eene vriendelijcke t'sa-
men-spreekinge/ gelijk eenen bruydegom met sijne
bruyt/ 't welck ons den H. Geest leert in 't boeck der
Sangen. Waer in eene wonderlijcke vzeught ende
blijd-

blijdschap te binden is / is 't by aldien datmen hier in geschicktelijck boorts-gae : soo dat den mensch oock opgetrocken worde / ende doet de ziele seggen: Het is goet dat wy hier zijn. Ende hier moet ons Marc. 9.
 Ghebedt voleynden / noch wy en moeten niet op- Psal. 41.
 houden / tot dat wy ingaen in de plaetse des wonderlijcken tabernakels / tot den hupse Godts : waer in de stemme des verheugens / is dat geluyt des genes die blijdelijck etende is. Ende op dat ghy soudt mogen gebogen zijn / tot eerbiedinge / verwondert u van de ongemeten Godlijcke Majesteit / ende aensiet uwe ontweerdigheyt. Op dat u herte verbeeydt soude mogen worden tot goetgunstigheyt / bemerket de goetheyt Godts / ende besiet uwe snootheyt. Op dat ghy verheben mooght worden / tot een behagen / overlegt de Goddelijcke liefde / ende aenmerckt uwe flauwigheyt: soo sult ghy dooz dit bemerken mogen opgetrocken worden in den geest.

Den C. P. Arias / in het boeckhē dat hy gemaect heeft van de maniere van mediteren / vermaent desgelijcken dat wy d'affectie van de liefde Gods moeten verwecken / naer dat wy ons in eenige deugt / en d'andere affectien geoeffent sullen hebbē / en dat dooz het bemerken van eenige Goddelijcke volmaechtheden. En op dat dit klaerlijck blijcke / bemerket / dat de meditatie besonderlijck ingestelt wordt / om ons leven te beteren / en datmen over-sulks daer in eenige deught moet aenmercken / en tot de selve ons verwecken: en dit niet luyelijck / maer acht slaende op sp selven / ende bemerkende hoe tragelijck dat wy de selve tot noch toe geoeffent hebben. En aldus doende oeffent men hem in de affectien van de eerste weke / en in den supberenden wegh. En men neemt naderhant vooz hem / de selve naer het exempel van onsen Saligmaker / ende der Heyligen te oeffenen / t welck eene affectie is van nachvolginge / die past op de tweede en derde weke / en op het verlichtende leven. Daer naer verweckt haer de ziele / dooz de liefde en weldaden Godts / het welck aengaet de vierde weke / en het vereenigende leven. So datmen hem in de eerste weke / als men sp selven vooz oogen stelt de son-

Hoe men in de meditatie de affectie der deughden moet verwecken.

de daermen in geballen is / oft de deught de welcke
 men veronachtsaemt heeft / tot leetwesen begeeft ;
 Ten tweeden/ tot d'affectie van naervolginge; Ten
 derden/ tot de liefde. In de tweede weke/wordt ons
 ten eersten booz oogen gestelt de naervolginge van
 eenigh goet exempel ; Ten tweeden/ een leetwesen
 ende schaemte dat wy het selve veronachtsaemt
 hebben ; de welcke affectie oock vermeerdert wordt
 booz het overleggen van Godts weldaden : Ten
 laetsten wordt men ontsteeken tot de liefde Godts.
 Is't sake dat de materie van onse meditatie is / ee-
 nige volmaektheit/ of welbaet van Godt almach-
 tigh: So behoort de meditatie/ten eersten geboeght
 te worden tot de liefde Godts/waer naer volghet een
 leetwesen / dat wy de gheboden van onsen alder-
 liefsten Heere overtreden hebben : Ten laetsten/ ne-
 men wy booz ons onsen Heere naer te volgen. Ick
 hebbe in't gemeyn gesept/datmen inde meditatie de
 deught die men verweckt heeft / tot sy selven moet
 boegen / maer men moet hem boben al begeben tot
 de oeffeninge van geloobe/hope/ende liefde: 't welck
 seer licht om doen is. Want wy moeten gelooven/
 ende ons vastelijck laten boozstaen/ dat alle dingen/
 gelijk booz ons alleen/upt eene onepndelijcke liefde
 van Godt geschapen zijn/ende 't selve oock verstaen
 van het gene dat onsen Saligmaker booz ons gesept
 en gedaen heeft/'t welck onse affectie wonderlijcken
 ontsteekt: En aldus doende/oeffenen wy ons geloo-
 be/en maken het selve lebendigh; dat ons sonderling
 aenprijs den C. P. Puente §. 6. van sijne inleydinge;
 ende Bartholomeus Salucius / in het Hofken der
 Gebeden : want als wy bemerken dat het om on-
 sent wille gedaen is / soo wordt men lichtelijck ont-
 stecken tot eene hope / ende begeerte om hem naer te
 volgen/ en ten laetsten de liefde; al is't dat dese meer
 booz eene bywillige liefde van Godt / ende van
 Christus onsen Saligmaker in ons verweckt wort.
 Is't by aldien dat de meditatie aldus geboeght
 wort tot eenige Goddelijcke / of Sedelijcke deught
 te oeffenen / ende aldus den wille boozgesteld wordt/
 soo datse van de selve bemint wordt / ende de sonde

her=

ber soept/soo salse alijt nut ende profijtigly wesen.

Is 't saecke dat de materie van de meditatie/anders niet en is/dan eene sententie;so moetmen noch tans de deught/die daer in gerecommandeert wort/ met alle hare behoozlijcke omstanden bemercken/ te weten/ wie/ waer/ om wat redene/in wat maniere/ wannier dat Christus de selbe / oft den H. Geest dooz d' Apostelen/of Propheten heeft uptgesproken. Is 't datter eenige sonde in de materie berispt wort/ ende dat de selbe/oft de deught die dese tegen is booz de materie van de meditatie gekosen wort/ alsdan moetmen de sonde ende de deught bemercken / ende de gelogentheydt om de deught te beoeffenen / gelijk ons booz oogen gestelt wort in het beelt van de deught / ende de sonde te wegen. Maer als men wil contempleren van eenige creatuere / behalven de Goddelijcke volmaecktheden die in de selbe uyt= schijnen / soo sult ghy daer lichtelijck eenige onder= wijsinge/te weten/eenige deught upt trecken. (Gelijk onsen Salighmaker sijne discipelen heeft leeren betrouwen/upt het aenschouwen van de vogelen des lochts/ende de lilien des belts:) ende leetwesen in u berwecken / dat ghy niet neerstelijck uptge= druckt en hebt in u leven de deught in de materie van de boozgestelde meditatie. Ende aldus sal geschieden/ het gene dat den H. Augustinus seght; de meditatie brenghet boozts wetenschap / de wetenschap/berouw ende leetwesen/het leetwesen debotie/ ende de debotie volmaeckt het gebedt.

Hoe dat men op eenige sententie mediteren sal.

Matt. 6.

August. 1.
de spiritu
& anima
cap. 70.

Wt het gene dat tot noch toe gheseyt is / blijckt/ dat een yegelijck hem kan oeffenen in de selbe meditatie in de dyp wegen/oft hare affectien. Maer dooz dien dat het dickwijls lastigh valt/in de selbe langh te volherden / soo bemerckt dyp saecken/ die u grootelijcks hier in sullen helpen.

Het gene dat kan dienen/ om in de meditatie ende in de affectie te volherden.

Ten eersten / soetelijck/ ende neerstelijck te letten op de omstanden van het exempel onses Salighmakers/of van de deught. Want men moet hem wachten van sy selven gewelt te doen / gemerckt dat de ziele meer beweeght wort/ dooz een soet ende een in= nigh bemercken ende oberleggen van de omstanden

1. D' omstanden.

der deught/dan dooz gelwelt/ende het her-halen van eenige propoosten/ ende wercken.

7. Gemepne plaetsen.

Guilielm. Parif. in Rhetor. div. Vinc. tract. de vir. Spirit.

Ten tweeden/te hebben eenige sekere beemerckingen/en als gemeepne plaetsen/ waer dooz ghy u Gebedt soudt mogen bruchtbaer en profytigh maken/ ghelijck Guilielmus Parisiensis spreeckt in sijne Goddelijke Rhetorijcke/ alwaer hy de maniere van mediteren beschrijft. Soodanige plaetsen stelt ons den H. Vincentius booz oogen in een tractaet dat hy gemaect heeft/ van het geestelijck leven / en eenige andere. Ende het schijnt dat alle meditatie is gelijck eene maniere van sp-selben te beraden:want het eynde van den genen die mediteert/moet wesen/hem selben te verwecken tot Godtbruchtige affectien/sijn herte en sijn gemoet slap/ traegh/ en twijfelachtigh zijnde/ te ontfeken tot den lof van Godt almachtigh/tot de boozgestelbe deught/ en om hem wel te beraden. Het welck dooz dese naer-bolgende Capittelen lichtelijck sal kunnen geschieden.

Me moet de deugden beemercke/ ende beoewerken.

Me moet hem oeffenen in 't mistroutwens sijn selfs. Hoe dat de wille beoewekt moet worden.

Beemercke 1. het eynde van uwe schepping/ en hoe grootelijck dat de deugt hier toe helpt.

2. Wat spulwen brient sout raden ende dooz wat gelijcke nisse.

Want/ naer dat yemandt in eenigh mysterie / oft eenige volmaechthept van Godt/oft eenige creature / waer op dat hy heeft beginnen te letten / eenige deught beemerckt sal hebben / die hy geerne in sijne ziele soude willen planten ; die moet boozts leetwesen verwecken/dat hy deselve tot noch toe/ niet verbolght en heeft / ende booz hem nemen dese te volgen;maer aengesien dat hy dit niet en vermacht/sonder Godts gratie / moet hem oeffenen in Godts tegenwoordighept/ in oortmoedighept/ mistroutwen sijn selfs/ ende betrouwen op Godt.

Daer naer/op dat hy sijne wille ontfেকে/sijn eynde booz oogen stellende/dat hy ten eersten beemercke/wat gemak dat hem komt upt de deught/ende wat ongemack /hier-en-teghen upt de sonde / ende wat gelegentheden dat hy van dese twee heeft.

Ten ij. is 't dat hy boozder begeert te gaen/dat hy oberdencke / wat dat hy soude willen raden aen sijnen brient/die raet van hem soude begeeren om dese deught te mogen beoeffenen/ende dooz wat gelijcknisse dat hy hem die soude aen-prijzen / ende dat hy het selve booz hem selver neme te doen.

Ten

Ten ij. dat hy overlegge wat dat hy soude willen gedaen hebben in de upze sijns doots; Ten iij. hoe dat hy soude wenschen/in den dag des oordeels/dese deught gheoeffent te hebben. Ten v. wat hy soude wenschen gedaen te hebben in alle eeuwighejdt.

Ten vij. dat de Heiligen ons in dese deught boozghegaen zijn / dooz haer exempel / ende wat geboelen dat sy daer af gelhadt hebben / dooz schriften achter-gelaten. Insgelijckis wat hier af gesepdt hebben de Philosophen / ende wijsen mannen.

Ten vij. men mach dencken / wat eenen vrede / vrydom / en glorie dat hy geniet / die dese deugt onderhout; en hier en tegen / hoe ongerust / ende onge-eert dat desen blijft / die de sonde onderwozpen is.

Ten viij. dat hy sy selven onderbraghe / wat het doch is / dat hem verweckt / om de sonde booz de deught te stellen; ende hy sal bebinden / dat het anders niet en is / dan eene snoode / verganchelijcke / ende onbersadelijcke welluste. Dat hy dan eenen kloecken moet scheppen met den verloren sone / ende segghe: Ick sal dooz de deught gaen tot de fonteyne van alle goet / ende sal water scheppen met blijdschap upt des Salighmakers fonteynen / ende ick sal versaet worden; liever dan upt den stinckenden poel van dese werelddt / met grooten arbejdt soecken dooz de sonden mijnen doost te blusschen.

Ten neghensten / men moet upt het leven van Christus onsen Salighmaker exempel trecken van de deught de welcke ons boozgesteld is / ende upt eenige sententie der heyliger Schrifture / de welcke altydt in grooter meerden gehouden moet werden.

Ten x. dat hy overlegge de weldaden Gods/waer dooz hy bekent / dat hy ten minsten upt danckbaerhejt verbonden is / om de deught t'omhelsen.

Ten xj. dat hy by sy selven aldus sluyte: Niemand en kan twee Heeren dienen; oft men moet dooz de sonden aen den dupbel / oft dooz de deught / Godt almachigh dienen: maer het is veel beter / Godt te dienen / die het opperste / ende alder volmaekste goet is / dan onsen gesworen bypand. Dat hy dan booz hem neme / het selve / upt een oprechte liefde te doen /

3. Wat hy soude wenschen in de upze des doots.

4. In het oordeel.

5. In der eeuwighejdt.

6. Der exemplen der Heiligen.

7. Overlegt den vrede die de deught bergheselschap.

8. Eene oprechte blijdschap van de selve.

9. Verwekt u selven / dooz het exempel Christi / ende de sijn leerninge.

10. Gock dooz veel weldaden Godts.

11. Arcmt booz u lieber Godt te dienen dooz de deught A. dan den dupbel dooz de sonde.

geholpen zijnde dooz sijne Goddelijcke gratie.

1. **Doeght**
hier by u-
we begeer-
ten/ oock
met smeec-
ken/ soo
booz u als
booz an-
dere.

Wartmen
moet doe/
na de me-
ditatie.

1. **Danckt**
Godt.

2. **Ver-**
niet uwe
propoo-
sten.

3. **Stiert**
het gene
dat u te
doen staet/
tot **Godt.**

4. **Maecht**
u gereet
tot regens-
hepdt.

Me moet
al het gene
dat booz-
sept is/ op
ene medi-
tatie niet
oerloo-
pen.

3. **Mid-**
delen om
d' affectie
te verhol-
gen.

(Ten xij. so moet hy dese deught die hy in de mate-
rie bemerkte heeft ootmoedelijck van God begeeren/
ja smeeken om die te verkrijgen dooz het lijden van
onsen Saligmaker/ dooz het tusschen-spreken van de
H. en dat hy niet alleen om dese deught en bidde/
maer oock om d'andere sonder eenige twijfelach-
tighepdt/ ende met een sonderlingh betrouwen.

(Ten laetsten / de Iesde indachtigh zijnde / dat hy
Godt bidde/ daer hy booz gehouden is te bidden.

Als de meditatie volepnt is/ soo moet hy ten eer-
sten Godt dancken dat deselve wel volbracht is / en
booz alle andere ontfangen weldaden / en den Heere
opdragen sy selven en al wat hem aengaet. (Ten 2.
oberleggen hoe dat hy dien dag met de hulpe Gods/
ende dooz de meditatie die hy ghedaen heeft / sijne
onvolmaechtheden / ende sonden sal mogen blieden.

(Ten 3. moet hy boozsien wat hem dien dagh te doen
staet/ ende in welker boeghen/ hy het selve in de te-
ghenwoozdighepdt Godts / Godtbruchteijck sal
konnen aenlegghen. (Ten 4. wat hem soude moghen

ontmoeten / dat hem teghen soude moghen zijn /
waer toe hy hem ghereet ende veerdigh sal maec-
ken.

Bemerckt / dat hier in geender manieren geleert
en woort/dese maniere te ghebzuypcken/om alle dese
middelen in eene meditatie te oberloopen/ maer dat
men aldaer behoozt op te houden/alwaermen de de-
botie gebonden sal hebben / daermen naer ghesocht
heeft. Ende aengesien/ dat het dickwils genoegh is/
om den wille te bevoegen/ neerstelijck/ ende soetelijck/
(gelijc boven gesept is) te letten op de omstanden van
eenigh exempel van onsen Salighmaker/ oft de na-
ture van eenige deught/sonder eenige andere hulpe;
soo blijckt het dat wy dese middelen dan alleen moe-
ten ghebzuypcken / als ons herte doore en droogh is.

Het derde/ t welck dient/om d'affectie sonder op-
houden te verholgen/ is (gelijck verscheyden leeren)
eene berispinge sijns selfs/ sy selven aanspreken/ op-
draghen/ biddingen/ smeekinghen/ verwonderin-
ghen / verlangen ende wenschen naer de deught/ oft
ber-

versuchtingen: welke niet anders en zijn/dan korte ghebedekens / waer dooz de ziele hare begheerten te kinnen gheeft / nademaal dat de selve dooz de meditatie / oft dooz eene sonderlinghe gratie van den H. Geest / hier toe verweckt is geweest. De ziele kan tot Godt versuchten upt eene begeerte: Ten eersten / om de sonden upt te roepen; Ten tweeden / om de deughden in te planten; Ten derden / om onsen Saligmaker naer te volgen / ende medelijden met hem te hebben; Ten vierden / ende besonder / om Godt te beminnen / ende hem te genieten / met eene verwonderinge ende blijdschap van sijne goetheyt.

Ghy hebt dan dypderlep manieren / waer dooz ghy in deselve deught te oeffenen / sult konnen volherden: want hier upt spruyt sonderlingh het pzo- fijt van de meditatie / is 't dat dooz al / ghelijck ick boven gewaerschout hebbe / de pzo-ooften en booz- nemen van de deughden niet in 't wilde ghemaecht en worden; maer ghelijck dickwijls gesept sal worden / haerder ghelegentheden in 't besonder overlept worden / ten minsten in 't laetste van de meditatie / ende dat hier dooz de ziele gereet ghemaecht worde. Den H. Ignatius pzijs oock besonderlijck het vernieuwen van het goet booznemen / 't welck klaarder bewesen sal worden met exempelen / ende dooz het ghene / dat dooz de beeldeken in 't besonder sal verklaert worden. Dewelcke in dyp deelen / gedeelt konnen worden; Ten eersten / het beelt selve / en sijn- der deelen verklaringe; daer naer de meditatie hier toe dienende / aenghesten dat daer in selve begrepen wort; Ten laetsten / het gebedt / 't welck zy / ghelijck de p-actijcke / ende de verwekselen van de medita- tie begrijpende / ende te passe komende eenen pege- lijcken / van wat deught / dat hem gheliebe te mediteren. Want dit zijn / ghelijck gemeyne middelen en verwekselen tot de deught en tot de volmaecktheyt / in een ghebedt begrepen / en sijn machtygh om ons sonderling tot de deught te verboozderen / by exempel / op dat de verduydigheyt in ons herte soude mogen wortelen. Neemt dan / datter yemant is / die in eenigh impsterie de verduydigheyt / dewelcke hem dooz

Wat dat versuchtingen zijn.

De fonteynen der selver.

Hoe dat men de pzo-ooften moet maken / ende de ghelegentheden waer moet nemen.

Het is goet sijn booznemen te vernieuwen.

Hier in sijn dyp dingen besonderlijck besloren.

Het gebedt is gelyck de p-actijcke van meditatie.

vooz oogen gestelt wort / naer volgen wilt / ende dat
 hy begeert te proeven / oft sijnen wille slap / oft wel
 veerdigh is / soo sal hy hier upt hulpe ende bystant
 binden ; Ende is 't by aldien dat het penant niet en
 lust te mediteren / so sal hy kunnen elck gebedt / welck
 in 't generael tot de deught geboegt wort / in 't beson-
 der tot de deught die hy sy selven vooz oogen gestelt
 heeft / oft daer hy naer tracht / kunnen boegen : ghe-
 lijck dit naderhand kilaerlijck sal blijcken als men de
 oeffeninge te werck sal stellen. By exempel / daer is
 pemandt / die in de Geboozte onses Salighmakers /
 het exempel van sijne diep-grondige ootmoedighheyt
 bemerckt heeft / en hy soecht het selve na te volgen /
 maer hy en kan alle de hooft-poincten / vooz ber-
 strophheyt van sinne niet overleggen (want dit wort
 hier geleert / ende niet van de meditatie / oft gebe-
 den alleenlijck te overlesen) wat sal desen doen ? Het
 sal seer profijtigh wesen / dat hy de deught / ende ha-
 re omstanden een weynig bemercke / gelijck deselve
 ons in 't beeldt voozghestelt wort / ende dat ontrent
 den tijt van eenen Miserere / oft twee / ende dat hy /
 daer naer het gebedt lese / 't welck naer de meditatie
 van het vrouwen op Godt / ende van het mistrou-
 wen van sijn eygen selven gestelt wort / maer dit al-
 lenghskens ende bedachtelijck. Ende dat hy nader-
 handt voozts-gae / is 't by aldien dat het selve hem
 alsoo goet dunckt. Want als hy de devotie ghebon-
 den sal hebben / die hy gesocht heeft / soo en moet hy
 geen voozder moeyte doen / oft arbeiden : maer hy
 moet daer in rusten / volgende den H. Geest / die ons
 hier in sal leyden. Dan gelijck ick geseyt hebbe / de
 huyt sal haer alleenlijck beropenbaren / als men tot
 de oeffeninge hem sal beginnen te begheben. Want
 wat souder soeter / oft lieffelijcker kunnen gebonden
 worden / vooz eenen die hem tot de meditatie wilt
 begeben / ende tot het oeffenen der deught / dan in stil-
 te des herten / ende des lichaems / dese beelden in 't
 besonder t'aenschoutwen ? ende so wel sijn herte / als
 sijne oogen hier vooz vermaken ? Wat souder pro-
 fytelijcker oft nutter kunnen ghebonden worden /
 vooz den genen die by sy selven beraet / tot wat staet
 van

Als pe-
 mant voz-
 re is / kan
 de gebeden
 passen op
 elke deugt.

Bemerk
 datmen de
 gebeden
 bedachte-
 lijck moet
 lesen.
 Het is ee-
 ne verma-
 kelijcke / en
 profijteli-
 ke sake de
 beelden
 t'aenschou-
 wen so om
 de deught
 te verma-
 ken als
 oock om
 sijn beraet
 wel aen te
 stellen.

van leven/ dat hy hem wilt begeben/ wat ampt dat hy beghoert t' aenbeerden/ oft hy hem tot een volmaechter oefeninghe sal schicken/ dan in eene D. stilte/ in sijn kiamerken vertroocken zijnde/ ende besonderlijck in 't secreet sijnder herten/ dese boozgestelde saken te doorwandelen/ ende met eenen den alderbesten wegh der saligheyt te bespeuren.

Tot de practijcke/ oft het gebuyck/ van het gene dat tot noch toe gesept is/ soo is dit naer-bolghende eene seer lichte ende behendighe maniere/ te weten: naer dat ghy de materie/ of het poinct der meditatie overlesen sult hebben/ maecht hy u selven dese questien; Ten eersten/ wat staet my in dese materie te bemercken? Ten 2. wat moet ick wegen tot mijnen boozt-ganch? Ten 3. wat affectien moet ick in my berwecken ende gevoelen/ dese sake aldus overleypdt hebbende? Ten 4. in welckier voegen/en wat manieren/ ende wanneer sal ick dese leeringen/ die my hier boozgesteld worden/ te werck moeten stellen? Ten 5. hoe moet ick aldus beweeght zijnde met mijnen Godt spreken? Noch een andere practijcke van mediteren/ sal oock kunnen wesen van den E. D. Bozgas/ die upt alle dingen track eenighe beschaemtheyt; Ten 2. dancksegginge; Ten 3. eenige begeerte; gelijk betoont wort in sijn boeckken.

Bemerckt
dese korte
ende pro-
ffijtelijcke
practijcke
om te me-
diteren.

Sodanige is oock de maniere/ de welcke leert den E. D. Capella; te weren: Ten eersten/ bemerkinge: Ten 2. dancksegginge: Ten 3. beschaemte: Ten 4. pet begeeren: Ten 5. datmen hem moet oefenen in het opdragen van sy selven.

A E N.

A E N - M E R C K I N G E O P H E T X I. B E E L D T.

Wilt ghy weten de maniere van mediteren? laensiet dese in 't mysterie van de geboorte.

U Bereyt hebbende om te mediteren, so verkiest de materie; als hier, by exempel de [A] geboorte Christi: overlegt oft schildert de materie met alle d'omstanden in u [B] herte, 'twelk den vrede onderhout: ten 1. [D] wie daer geboren wort: ten 2. [E] hoe, watter geschiet en geseyt wort: ten 3. [F] waer ende wanneer: ten 4. [G] waerom, te weten, om Adam, ende ons allen te verlossen: ten 5. treckt uyt elck eenighe [H] deught, so ghy hier siet uyt elck perck eene strepe tot de deught als u metter hant wijfende; ende bemerckt wat [I] occasie ghy der selver hebt. Verfoeyt [K] sonde. Verweckt dikwijls [L] dankbaerheit, [M] blijfschap, [N] verwonderinge ende [O] medelijden: maer oeffent over al in alle materie eerst [P] het geloof, hope en liefde. Neemt wel waer de [Q] deugt die in 't mysterie verschijnt ende gheleert wordt. Ende al hebt ghy uwe meditatie genomen, alleenlijk op eene [R] leeringe oft onderwijs, so bemerckt evenwel de voorseyde omstanden, maer meest wat [S] deught het leert, ende wat d'occasie van deselve is: ende oeffent met eenen de voorseyde affectien.

Meditatie van de geboorte Christi, in de welcke de practijcke van de voorseyde maniere bewesen wort, ende wy tot de liefde worden ontfteken.

Voorstellinge der plaetse, gelyck in 't beelde.

Het Gebed om liefde te verwerven, gelyck vorē staet.

Het 1. point. **B**emerckt dit groot mysterie/ in het welcke den **Sone Gods/ d'eeuwige Wijsheyt/ en het Woorzt des Vaders** is gebozden een kint van eenen dage op der aerden. **I**s 't dan oock geloobelijck dat **God met de menschen woonen soude op der aerde?** **I**s 't dat den hemel ende de hemelen der hemelen u niet en begripen / hoe veel min dese kribbe? **W**oorzwaer hedē wozt een wonderlick mysterie verklaert/ de naturen wozen vernieut. **N**u machmen uptrouwen: **D**en bermhertigen en genadigen **Heere heeft** **gemaect een gedenckenisse van sijn wonderlickheden.** **W**ant niet en isser so wonderlick als dit wozt/ dat **Godt/ Godt blijvende/ mensch is gebozen; en dat den eeuwigen/ ende de wijsheyt selve/ gebozen is een kint van eenen dage/ &c.** **W**e wetentheyt is wonderlijck tot ons gebozen/ ende wy en sullen tot die niet konnen geraken: **Heere wie heeft uwen sin gekent/ of wie heeft uwen raetsman geweest? Komt dan ende laet ons dit wozt sien / datter geschiet is / dat den Heere ons ghetoont heeft/ laet ons met betrouwē gaen na den thzoon sinder bermhertigheyt.**

Want wat sult ghy alder-soetsten **Jesu ons** **konnen wepgheren / die u gheweerdicht u selven ons te geben?** **W**at sal ons uwen eeuwigen **Vader konnen ontfegghen / die sijnen eyghen Sone niet en heeft gespaert / maer heeft dien booz ons allen geleverd?** **S**iet ick ben in sonden ontfangen / ende de quade / der welcker gheen getal en is / hebben my om-ringhelt: nochtans en sal ick nu niet breezen / want ghy zijt **Emanuel/ dat is God met ons.** **G**hy en kondt my uwe gaben niet ontfeggen / die u gheweerdicht hebt booz my te openē het binnenste uwer bermhertigheyt / in dewelcke ghy opgaende upt dē hoogen ons besoeckt. **G**eest my **Heere om de glorie uwes naems/ dat ick verbult met dit betrouwen u mach**

Het ghe-
loobe.

2. Paral. 6.

Psal. 110.

Psal. 138.

Rom. 11.

Luc. 2.

De hope.

Psal. 50.

Luc. 1.

mach in blijfchap dienen/ ende niemant en foecke te behagen noch vzeese te mishagen dan u; aenghesien ghy alleen mijnen al en mijnen God zijt/ dat ick niemant en beminne dan om u/ aengesien ghy mijn eenigh goedt zijt/ en ghy u geweerdigt hebt mijns gedachtig te wesen op den hoogen stoel uwer glorien.

De liefde tot welke de meditasie gestiert wordt.
Psalms 18.

Aertwijf.

Verwonderinghe.

Verispin- ghe ende noodtinge.
Philip. 2.
Matth. 10.
Matth. 20.

Waghe.

Want wie en soude alder-goedertierensten Jesu/ uwe liefde ende goedertierenheyt die haer nu openbaert / niet ontsteken? Owe Majesteit verheught haer als eenen reuse om den wegh te loopen/ en sijn uytganch is van den hoogen hemel / ende sijn ontmoeten is tot het hooghste van den selven / ende daer en is niemant die hem soude konnen verborghen van sijne hitte. O onghemeten liefde mijnen God/ maecht my een met u/ gelijk den Vader ende den Sone een zijn. Doozwaer mijn herte is seer bezoeft / dat mijne sonden **N.** tot noch toe u van my gheschepden hebben; maer ick bidde u worpt dese achter uwen rugge/ op dat ick uwe liefde mach na volgen en volmaechtelyck uytzuken / met sulcke ende sulcke oorsake **N.** want hoe sal ick mijne hulpe konnen wepgeren mijnen naeste/ hoe verwozpen hy oock zy/ als ick aensie dat uwe Majesteit haer heeft vernedert/ en ghy om onsent wille hebt aengenomen de gedaente van een slave/ doen wy noch uwe vyanden waren? Den knecht en is niet meerder dan den Heere/ ghy zijt ghekomen om te dienen/ en niet om gediend te worden/ om dat ghy ons de liefde sout leeren/ en soudt genesen de meeste wonde onse hooverdigheyt. Ende wy moeten volgen d'exempelen van onsen Heere. Want wie soude de weerde der selver ghekent hebben op dese aerde/ bedeckt met de duysternisse des doodts/ daer de sonde en onwetentheyt overbloedigh waren / 't en ware ghy Heere mijnen Godt ons alsoo hadt dooz u exempel gheleert? Siet nademael dat ghy u gheweerdicht hebt/ niet alleen eens/ maer dickwijls ons de liefde te bevelen / sal het dan noch verdzieten aen de soldaten hunnen Capiteyn te volghen? aen de knechten hunnen Heere? aen d'ondersaten hunnen Koninck? ende aen de creaturen hunnen Schepper? Mijne ooghen hebben

hebben gesien myne onbolmaechtheit / ontfermt u
 inijnder en verhoort my; want myne ziele op u al-
 leen betrouwt: Geeft my bolmaechte liefde / dat ick
 geene personen uptnemende mach arbeiden eenen
 pegelijcken/sonderlinghe myne vanden/ deught te
 doen om uwen name. Ick bidde u Heere weest ge- Bedinghe.
 dachrig/dat ghy booz ons gebozen en gestozven zijt/
 ende en verwozpt niet/ dit mijn gebedt en offerande.

Want ick offere my aen u / om dat ick u opzech-
 telijck soude beminnen / ende alle mijne naesten ins-
 ghelijcks om uwen 't wille: want indien ick maer
 de vrienden en beminne / en doen de Heydenen dat
 oock niet? Ick sal dan booz uwe gratie bidden booz Math. 5.
 de ghene / die my bergrammen: ick sal deught doen
 aen de ghene die my haten / om dat ick soude mo-
 ghen getelt worden onder de kinderen van den eeu-
 wighen Vader / die sijne sonne laet op-gaen op de

goede ende quade / ende reghent op de rechtbeardi-
 ghe ende onrechtbeerdighe. Ick weet wel / dat dit
 niet en is in de macht van den ghenen / die wilt oft
 loopt / maer o Godt / in de uwe / die ghy ontfermt.
 want wy en kunnen sonder u niet doen / noch wy en
 zijn niet ghenoechsaem upt ons selven yet te pepsen
 als upt ons selven / maer onse ghenoechsaemhepdt
 is upt u alleen / hoe wel wy sien dat dese liefde een
 groot behulp en troost is tot het leven: want eenen
 hzoeder / die van sijnen hzoeder gheholpen wordt op
 desen swaren en seer perijckeleusen wech / is gelijk
 eene stercke stadt / en daer en is geene dzoever sake/
 dan met pemanden twistig te zijn: Want wat quaet
 en wozt de tweedzachtigheyt niet upt? ghemerckt
 dat sy het herte quelt in dyp manieren / te weten / sy
 verbult de ghepepsen ende memorie met onkupsche
 inbeeldingen/ sy scherpt de tonge / ende verbult die
 als met venijn / na datter gheschreben staet: Hunne
 tonge is een scherp sweert / ende onghenefelijck be-
 nijn vanden aspicy / met welck de quade wercken
 overkomen/ als bruchten der booshepdt.

Wantrou-
 wen syns
 selfs / ende
 betrouwen
 op Godt.
 Rom. 9.
 2. Cor. 3.

Maer wat dwaeshepdt ende onwijshepdt is't / de
 sonde booz de deught te verkiezen / de dwaeshepdt
 booz de boozsichtigheyt/ de kleynmoedighepdt booz

Psalms 56.

Bemerckt
 het vrasht
 der deught

ende schade
der sonde
om sijn
eynde te
krijgen.

de sterckmoedigheyt/d'onrechtveerdigheyt booz de
rechtveerdigheyt / d'onmatigheyt booz de matig-
heyt; terwylle niet de sonde/ maer dese deugden hun
alt'samen tot de liefde boegen / wensg bzuucht seer o-
verbloedigh en soet is in de memorie / verstandt en
wille. Maer mijne ziele / laet ons sien wat oorzaken
dat wy van d' een en d' ander hebben om de deugt te
gebruycken / ende de sonden af te sweeren en te ver-
foepen. **N.** En wie is so onboozsichtig/die eenen an-
deren soude willen raden bypandtschap te onderhou-
den/ om wat oorzaecke het oock zy/ 'ten zy dat hy is
uyt-sinnich en boos? Want en is de liefde met den
naesten niet 't selve / dat den kalck is in den muer?
boozwaer desen sal sonder den moztel vallen / en hy
en sal alleen niet konnen staen in de slach-ozden / die
de liefde niet geboegt en sal hebben met sijnen mede-
geselle. Maer dit en openbaert hem noyt beter dan
in de ure des doots: want wat Christen wilt met pe-
mant twist hebbē/ als hy hem gereet maect om tot
den Rechter te gaen/die ons wederom meten sal met
de selbe mate daer wy mede gemeten sullen hebben?

Dat ghy
enen an-
derē soude
raden/
doet dat.

Dat ghy
in de doot
sout wens-
schen.

Dat in't
oordeel.
2. Petr. 4.

Want in der waerheyt dese deugt alleen sal in het
oordeel het proces winnen / want de liefde bedeckt
de menigte der sonden/ en hy sal naectt verschijnen/
die niet gekleet en is met dit bzuylt-kleedt / en al-
soo geworpen worden in de uiterste duysternissen.

Dat ghy
in de eeu-
wigheyt
soude
wenschen.

Daerom Heere begeere ick dese alleen van u / ick
wille de liefde alleen / ende ick sal die eeuwelijken
willen; oft ick sal my bedroeven/ dat ickse niet ghe-
wilt en hebbe/ 't welck soo ick hope/ niet geschieden
en sal: Ick sal dan maken / dat d'oorzake niet en sal
boozby gaen / van sulchs als ick wenschen sal in der
eeuwigheyt ghedaen te hebben.

Siet d'ex-
empelen
der Heplij-
ghen.

Hierom is 't dat de Heplighen dese deughdt soo
seer hebben gerecommandeert met hunne schriften
en exempelen: den discipel die ghy goeden Jesu soo
seer beminde / en wiste niet anders te verkondigen
dan de wet der liefden: ende hoe prijzen de Heptenen
(aen de welcke ghy o Sonne der rechtveerdigheyt
niet en zijt opgegaen) de eendzachtigheyt / door de
welcke kliepne dinghen wassen?

Ende

Ende hoe grooter bze de der herten / hoe grooter vertroosting in den H. Geest is hier dooz te binden / die uwe Hepligen geproeft hebben / ende pzoeben alle lief - hebbers der liefden. Doozwaer desen bze de bloepende uyt de waerachtige deught / gaet alle geboelen te boben / want o alder-soetsten Jesu uwe plaetse is gemacckt in bze de. Ende daer ghy zyt / moet bze de zyn in den H. Geest: gelijck daer is tribulatie ende benautheyt in alle ziele die quaet doet.

Hoe grooten bze de uyt de deughte komt.

Phil. 4.
Rom. 14.

Wat kander dan zyn dat my van dese deught soude konnen afkeeren? een ydele en onreynne vermakin- ge / die genomen soude worden uyt den seer leelicken poel der sonde? Die sonde schijnt om de epgene liefde / in ons hert te stozten wat bitterachtige welluste; maer so haest als sp't ingestozt heeft / is die verdwonen / ende daer en blijft maer het leetwoesen / onruste der herten ende droefheyt. Indien ick lust hebbe om my te vermaken / 't is my geoozloft wateren in blijtschap te putten / uyt u fonteyne van alle goederen / dooz het belept der deught / der welker wateren die gedroncken sal hebben / die sal noch doozst hebben sonder pijn / ende sal versiet worden sonder walginge / oft vermoepinge / ende sal in u het opperste goet verblijden. Maer niet en wondt mijn herte soo seer / dan dit u woozt en exempel / waer mede gy dit teken aen uwe kinderen gestelt hebt: want hier aen sullen alle menschen bekennen / dat sp uwe discipelen zyn / indien sp liefde tot malcanderen hebben.

Datter niet en is / waarom de sonde kan behaagen.

Siet het exempel en leeringhe Christi.

Hier toe dienen de weldaden / met de welke ghy dooz uwe onepndelijcke liefde my hebt booz-komen en dagelijks noch boozkomt; want ghy wilt ons o beminster der menschen tot de deught trecken met seelkens der liefden. O hoe vieriglijck behoozde ick alle deught / die uwe Majesteit my boozlept / te omhelsen; aengesien ghy mijn herte wondt met soo veel weldaden / als met pijlen der liefde! Doozwaer 't soude eene seer groote ondanchbaerheyt zyn 't selve aen mijnen Heere ende Godt ende aen mijnen milden gheber te wepgheren: uwe bermhertighepdt o Heere moet sijnen dienaer hier af verhoeden.

Met hoe groote weldaden Godt ons noot tot de deught.

Maer hoe wel mijnen God / dit alsoo niet en wa-

Is beter
Godt te
dienen doo
de deught/
dan den
dupbel
doo de
sonde te
dienen.

re; en is't nochtans niet beter u Koninck der Konin-
gen ende Heere der Heeren doo de deught te dienen/
dan aen onsen meest geslaghen vyant doo de sonde
om niet verhocht te worden / ende komen onder het
joch van den alder-wzeetsten tyran? Och 't en moet
noyt zernant in den sinne komen soo uptsinnigh te
worden / dat hy verlaten hebbende u / het opperste
goet ende oppersten Koninck / soude aenhangen het
opperste quaet ende den geslagen vyant / mogelijk
gelocht doo de blijdschap van eenen oogeblick. O
menschelijke verblintheit! o onse onwijsheyt! o
hoe ydel zijn de kinderen der menschen in 't wegen!
want ghy zijt den alder-machtighsten / alder-wij-
sten/de fonteyne van alle goederen / alle goet is ons
van uwe milde hant komende: ghy alleen verfaet en-
de verbult onse herten / ghy zijt ober al tegenwooz-
digh / ende de deught trecht my tot u / uwe goeder-
tierenheyt noot my / ende de liefde dwinght my / het
is my van goet u aen te hangen / ende mijne hope te
stellen in mijnen Heere. O menschen maecht u le-
digh / ende siet / hoe soet den Heere is / hoe weerdigh
hy is om glorie ende eere te ontfangen. Kinderen
der menschen / hoe lange sult ghy wesen swaer van
herten/waer toe bemint ghy ydelheyt/ende soecht de
leugen? weet dat den Heere Godt is / hy heeft ons
gemaect / ende niet wy ons selven.

Wel aen dan Heere / geeft dat ghy gebiet / ende ge-
biet dat ghy wilt. Ghy gebiet te beminnen / &c. geeft
my dat / ende aensiet van den hoghen stoel uwer
glorien / de gene die arbeiden ende schip-brakinge
lijden in dese zee ; want den wint is ons tegen/en het
lichaem dat bedorben wordt/beswaert de ziele/ende
d'aertsehe wooninge drucht neder den sinne/pepsen-
de hemelsche dingen. Aensiet Heere de liefde van u-
wen Zone / die ons bemint ende gewasschen heeft
van onse sonden in sijn bloet. Hoozt uwe Hepligen
die booz ons bidden/hun bloet ende verdiensten roe-
pen booz ons ellendighe / op dat wy sonden moghen
de hulpe uwer gratten verkrijgen / ende sonden ma-
gen oeffenen de deughten die ons noodigh zijn / doo
dese oosake. Ik bidde u oock ootmoedelyck mij-
nen

Psal. 72.
Psal. 45.
Psal. 33.
Psal. 4.
Psal. 99.

Sap. 9.
Apoc. I.

nen Heere ende mijnen Godt / dat ghy u wilt ge-
weerdigen te verhooren het suchten van uwe hepli-
ge Kiercke/ende vooz komen in de soetigheden uwer
soetighepdt. **N.** alle de gene daer ick schuldigh ben
vooz te bidden/ Amen.

Ghy siet hoe in 't mysterie der geboozten geoes-
fent wordt eerst het geloofbe / hope ende liefde; daer
naer hoe dat uyt de omstanden/de leeringe van eeni-
ge deught genomen wort/tot het welcke achter naer
verscheyden aenpozzingen geboeght worden / dooz
de welcke den wille gepzaemt wordt / om de selve
deught te omhelsen.

Het selve kan geschieden (gelijck hier boren ge-
sept is) indien pemaent eene spreucke oft Schrifstue-
re neemt tot materie van de meditatie/oft indien hy
ook eene creatuere bemerckt. Want daer en is gee-
ne / die de glorie Godts niet en verkondicht / ofte
geene leeringe en geeft om wel te leven : ende daer-
om wort den lupaert met rechte van den Wijse-man Prov. 6.
gesonden tot de miere/ seggende : O lupaert gaet tot
de miere/ende bemerckt hare wegen/ende leert wijs-
hepdt / de welcke al en heeft sy noch leptsman/ noch
meester / noch pzince/ bereypt nochtans in den somer
hare spijs / ende vergadert in den ooght dat sy sou-
de eten. Hoe langh sult ghy lupaert slapen? wanneer
sult ghy opstaen uyt uwen slape? een wepnigh sult
ghy slapen / een wepnigh sult ghy slupmeren / een
wepnigh sult ghy uwe handen t'samen leggen om te
slapen/ende de gebzeckelijckheyt sal u komen als ee-
nen wandelaer / ende d'armoede als een gewapent
man. Maer indien ghy rasch zijt/soo sal uwen ooght
als eene fonteyne komen / ende d'armoede sal verre
van u blieden.

HET XXV. CAPITTEL.

Van de maniere van mediteren, door de werckingen
van 't Geloove, Hope, ende Liefde.

ND is u uytgelept de maniere om de begeerten
oft affectien te vermeerderen/ oberloopende ee-
nige plaetsen van dese Goddelijcke Rhetorijcke: ook
hebt ghy gesien verscheyden manieren die u uyt-

gelept zijn om te mediteren / onder de welcke gestelt is eene / waer dooꝝ geoeffent worden het geloof / hope ende liefde / die als Goddelijcke deughden met goeden rechte d'eerste plaetse hebben. Maer om dat dese boken d'andere eene sobere uptnemenheyt hebben / ende oock so gemeyn niet en zijn / soo moeten die niet alleen lichtelijcken aengeraeckt / maer met goede soꝝge uptgelept worden. De Goddelijcke goetheyt / van welcke alle goet ende gabe komt / wilt geven dat het selve zy tot glorie haers naems ende salighepdt der zielen.

Alle geschapē dinge
is ons
eenen boek
des le-
bens.

In den eersten dan / gelijk ick hier boren vermaent hebbe / indien wy neerstelijck insten alle't gene / dat dooꝝ de Godlijcke macht geschapen is / 't selve kan ons zijn eenen boeck des lebens: want de hemelen vertellen de glorie Godts / ende alle creatuere roept dese dꝝy dingen: Neemt / geeft / wacht; neemt ende ontfanght van God de gifte / geeft hem danck / wacht u van tot spijt van den geber ende uwe bedervenisse / te misbruycken 't gene dat u gegeven is tot u leven. Want wy konnen upt alle creaturen een leeringe des lebens nemen / ende de selve bemercken / niet als of het ons van Godt alleenlijcken ware geseyt / maer oock als of 't in de creaturē selve met letteren geschreven ware. Wederom al wat d'eeuwige Wijsheyt haer geweerdicht heeft ons te openbaren / dient daer toe dat wy haren wille ende raet souden verstaen / op dat wy schapen van Christus dooꝝ sijne seer genadige barmhertighepdt het leven souden hebben / ende oberbloediger hebben / gelijk hy met sinen mont hem geweerdicht heeft te openbaren / met den welken hy heeft verklaert de verborghentheden van 't beginsel des wereltds. Insgelijcks al wat van de waerhepdt is komende tot ons dooꝝ de Philosophen oft eenige Wijsen der werelt / ende veel meer dooꝝ H. Schrijvers / dit is al van hem komende / om dat hy den wegh tot hem leyden soude toonen / ende de waerhepdt / dooꝝ de welcke men tot het leven soude mogen geraecken: want hy alleen is den wegh / ende de waerheyt ende het leven. Ten laetsten / om dat wy souden weten dat van hem gedaen

ende

ende gesept is allen 't gene dat van pement wel ge-
sept oft gedaen is tot onse onderwijfinge. **S. Pau-**
lus seght alsoo van de **H. Schrifstueren**: Al watter ge- Rom. 15.
schreven is / is geschreven tot onse onderwijfinge.
Maer wat helpt dat het geschreven is / indien wy
siende betere ende saliger saecken/die niet en kunnen
aenbeerden? Doozwaer niet: ja het soude seer schade-
lijck zijn te weten den wille Godts/ ende dien niet te
kunnen volbrengen / oft dat ons den wegh gewesen
worde / en dat wy van den selven afgekeert worden:
Daerom boeght'er den **Apostel** by: Op dat wy dooz Ibidem.
verdulghen ende vertroosting der **Schrifstueren**
hope souden hebben. Maer van wat sakekten eersten
van gratie te vermerken / om te doen 't gene dat tot
onse leeringe geschreven is/ daer na van de eeuwige
glorie / indien wy gewoontelt ende gefondert zijn in
de liefde; als ghy dan sult begonst hebben eene medi-
tatie van eenigh mysterie / oft overlept hebt 't gene
ghy in eenige creatuere oft eenige spruyche sult kon-
nen bemerken / en dat ghy eene leeringe des lebens
daer upt sult genomen hebben / soo verweckte eerst
't geloof van die leeringe/ als of u de selve van **Godt**
(dat in de **H. Schrifstueren** meest plaetse heeft) in dit
mysterie oft **H. Schrifsturen**/ oft oock wereltliche ge-
schriften boozgehouden wort. Want al dat de waer-
heyt aengaet/ al wort het by de **Philosophen** gebon-
den/ dat hoozt **Gode** toe/ende het is van hem om on-
sent wille gekomen. 't Selve is oock indien ghy
dooz 't aensien van eenige creatuere geleert wort tot
de saligheyt. Want al wat in de selve ende van de sel-
be is/ 't zy dat het komt dooz eenen **Engel**/ of mensch/
of redelijke creature; 't is seker dat het al van **God**
almachtigh komt/ als upt de fonteyne van alle goe-
deren: want het en is niet min van **Godt** / hoewel
het gemeynsaemlijcker is/ dat de miere (by maniere
van seggen) spreekt tot den lupaert / om hem wijs-
hepdt te bedieden / dan dat selt saemlijcker geschiet/
dat de eselinne bā **Balaam** hem straffede vermaent.

Verweckt
het geloof
van de lee-
ringe/die
ghy upt een-
igh myste-
rie/ creatu-
re/ &c. sult
getoeken
hebben.

Geloof dan **Godt** / want hy is de waerhepdt/
geloof de waerhepdt / die u soo is booz-gehou-
den / ende na 't uytwijfen der selver neemt booz u de

Matth. 23.
Luc. 14-

Oberlegt
de redenen
waerom
dat dese
leeringhe
seer geloof-
belijck is.
Plalyn 92.

deught te aenbeerden: By exempel in dese Schrif-
ture: Al die hem verheft sal vernedert worden: ge-
looft dat het waerachelijck alsoo is; want de waer-
heyt seght dit/die niet en kan bedriegen noch bedro-
gen worden:want dit is de redene om te ghelooben.

En 2. en gelooft niet alleenlijcken Godt/ dat is de
waerheyt die 't seght/Maer ghelijck het geschiedt
in 't Goddelijck en menschelijck gheloof/ soo ober-
legt de redene waerom dat dit niet alleen geloobe-
lijck en is/maer oock seer geloobelijck: want de ge-
tuggenissen des Heeren zijn boven maten seer ghe-
loobelijck geworden; besiet dan waerom dat de men-
schen gemeynlijk malkanderen plegen te gelooben;
woozwaer ghy sult bevinden verscheyden oorzaken/
want de sommige gelooben om dat sy selver ontwe-
tende/ blindt en onboozsichtigh zijn; men ghelooft
oock om dat den genen die 't seght/van autoziteyt /
oprecht en getrouw is; van gelijcken men ghelooft
overmidts de sake in haer selben gheloobelijck is;
want gelijckerwijs men qualijck kan gelooben yet
dat onmogelijck schijnt te zijn/en also schijnt te we-
sen teghen de Godlijcke macht/ oft wel teghen sijne
wijsheyt en boozsienigheyt oft goetheyt: also schijnt
eene sake geloobelijck te zijn / al sy ons dooz de rede-
ne wort boozgehouden als mogelijck. En dit ver-
mach veel in de tegenwoozdige sake: want 't ghene
dat geboden oft geraden wort / wort van den alder-
wijsten Godt geraden/die als hy een gebodt gheeft/
gheeft oock den middel om dat te volbrēghen.

Merkeckt
eene groo-
te begeerte
om vast-
lijck aen-
te hanghen
't ghene/
dat van 't
geloof u
boozghe-
houden
wordt.

En derden / oeffent eene Godtbzuchtighe be-
gheerte der gheloobelijckheyt/ met de welcke ghy
bastelijck mooght aenhanghen/ 't ghene dat u van 't
gheloof boozgehouden wort. Ghy sult segghen:
Hoe sal ick dat doen? Ick antwoorde: bemerk
't gene/dat den mensch van 't geloof afkeert/ en ver-
soept dat. Het eerste is/ den raedt oft leeringhe van
een ander/ te weten / van eenen dupvel oft mensch.
Het tweede / de aenlockinghe oft noodinghe van ee-
ne creature / dooz de welcke den mensch afghetroc-
ken ende ghelockt zijnde / lijdt schip-brakinge van 't
gheloof/ gelijck den Apostel spzeect van de begeer-
lijck-

lijckhepdt. Het derde / zijn toornen ende teghen-
spoedt. Maecht dan een boornemen / al waer 't dat
geheel de werelt / ja gelijk den Apostel spreekt / oock
eenen Enghel uyt den hemel leerde contrarie aen de Gal. 8.
saken / die seker zijn van 't geloof / dat ghy hem soudt
vermaledijden ; hoe veel te meer eenen mensch ende
gheheel de werelt / hoe sy smeecht / ende hoe sy ver-
baert maecht / ja al werde het selve boorgehouden
met verlies van goet / van fame / oft des lebens / ge-
looft nochtans ende staet vastelijck nae het exempel
der martelaren / al word ghy gedreven door moeye-
lijckhepdt oft smeeckingen / oft om onghewal te
lijden / oft goet te verliezen. Ten vierden / als ghy u
soo hebt ghecoeffent in een punt des gheloofs / streckt
u uyt tot d'andere redenen / want die zijn bykans de
selve / die ons alle de ghetughenissen des Heeren
gheloobelijck maecten. Ghy mooght dan overloo-
pen de sonderlinge mysterien des gheloofs / ende de
artijckelen des selfs : ende ten laetsten in 't eynde
oft naer de meditatie pepst ten vijfden dit ernste-
lijck by u selven : Indien ick waerachtelijck ghe-
loofde / ende een levendigh gheloof hadde / aengesien
het selve sonder wercken doot is / wat wercken sou-
de ick doen boor dese oft die deught N. van welcke
de meditatie word ghedaen / door die oft dese oorsa-
ke / die ick soo dickwijls hebbe ghehad / ende noch
hebbe op den dagh van heden ?

Oeffeninghe der Hope.

N Aer dat ghy het geloof ghecoeffent hebt / so oef-
fent de hope. Vraegt ghy hoe ghy dat sult doen ?
Ick antwoorde : Als ghy siet dat u het selve van
Godt waerachtelijck is bevolen oft gheraden ; ver-
wacht seckerlijck van sijne onepndelijcke goetheit
de gratie / dier noodigh is om dat te voldoen / want
hy en leert niet om te bederven / noch hy en noodet
niet om uyt te jaghen / hy beheelt oock soo strenghe-
lijck niet het ghene dat niet en kan ghedaen wor-
den ; verwacht insghelijcks oock de glorie / ende het
ghene dat beloofd word den ghenen / die ghehoor-
sacm is aen de gheboden ende raden des Heeren (ge-

Iacob. I.

Daer toe
dat onse
hoye moet
strecken,

lijck ghy siet geschieden in de acht saligheden en el-
ders) hoopt sekerlijck te verkrijghen/ en dat om dat
Godt waerachtigh is in sijne beloften/by den wel-
ken geene veranderinge noch om-lommeringhe der
verkeeringe en is. Bemerckt datter twee dinghen
verhoopt worden/ macht oft gratie om in den wijn-
gaert te wercken/ oft om te loopen in de loop-plaet-
se/en den loon oft prijs selve. Ende siet ten eersten/
hoe de sake van uwent wegen gehoopt kan worden/
ende wat oorsake ghy van wanhope ende hope hebt;
nemende exempel van menschelijcke dinghen. Ten
tweeden/ van wegen de sake selve/ die daer gehoopt
wordt. Ten derden/ van Godts weghen/ van den
welcken de sake verfoept wordt. Ghy kont van u-
went weghen wan-hopen/ Ten eersten/ want ghy
swack zijt tot hooge saken/ om in den wijngaert te
wercken/om te loopen in de loop-plaetse. Ten twee-
den/ overmits ghy onweerdigh zijt vooz hem/ van
den welcken ghy de giften en gaven verhoopt/ om
dat ghy hem ongelijck hebt ghedaen ende ondank-
baer zijt geweest vooz sijne weldaden. De menschen
plagen te hopen/ wanneer sy weerdigh ende dank-
baer waren/ ende wanneer sy niet weldaden hadden
verbonden den ghenen/ van den welcken sy niet ver-
hoopten te hebben: Neemt dit oock vooz u in deser
manieren/dat/den Heere heeft ons dooz sijne berm-
hertighhejdt deelachtigh ghemaecht van het lot der
Heplighen/ die hem aenghenaem zijn/ ende hy ghe-
weerdicht hem te bekennen dat hy van ons wat
ontfangt 't 30 aelmoeffen/ 't 30 niet anders.

Getwichti-
ge redenen
waer dooz
dat onse
hoye groot-
telijck ver-
sterckt en
vermeer-
dert kan
worden.

Ten tweeden/vermeerderen de menschen de hope
van wegen den genen/ van wien sy niet verhoppen.
Ten eersten/om dat hy 't belooft/ ende sy selven also
verbonden heeft. Ten tweeden/om dat hy meerdere
saken aen deselve gegeven heeft/ ende dat dooz sijne
goethejt/en om dat hy dit gewoon is upt sy selven te
doen: en kan doen als hy wilt. Ten derden/om dat
den belover bedwongen kan worden. Ende en heeft
den Heere niet belooft/ ende meerdere dinghen ghe-
geven/en (om so te spreken)en wort hy niet gedwon-
gen en gelocht in de eene ooge van de bruyt 4 ende is
de

de liefde doech tegen hem niet krachtigh? En heeft hy niet gesept tot Moyses: Laet my gaen? En heeft hy niet ghesepdt tot Abraham: Sal ick booz Abraham konnen verbozen dat ick doen sal?

Genes. 28.

Ten derden/wanhopen de menschen van weghen de sake/ indien die hoogh ende swaer is:maer sy hopen te doen ende te verwerben eene lichte sake:maer de geboden en raden Godts en zijn niet swaer/want sijn jock is soet / eude sijnen last licht. Dus tot noch toe isser gesept van de vermeerderinge en oeffeninge der hope / om dat eene saecke in dyp manieren kan verhoopt worden.

Ten vierden/ als ghy / die de begheerte der hope wilt vermeerderen/ pepst/ wat saken den mensch de hope plagen af te nemen. Ten eersten/den raet van eenen anderen/oft dupbel/oft mensch. Ten tweedē/ smeekinghe / om datter yet anders soude verhoopt worden: maer al was 't dat sy hun altegader tegē u stelden en smeecten om u van den Heere te keeren / jae al waer 't dat den Heere u kastijdde; seght ghy evenwel: Al sloeg hy my doot/ich sal in hem hopen.

Ten vijfden/en hoopt niet alleenlyk dat/daer af in de tegenwoozdighe materie wozt gehandelt / als by exempel/bande ootmoedicheyt;maer strect uwe hope tot allen 't gene dat u noodigh is tot de saligheyt.

Ten sessten/pepst/indien ghy waerachtelyk hooptede / wat / ende hoe ghy sout doen: want die niet en hoopt / die en zaeyt niet / en arbejdt niet / en becht niet/ gelijk dat in menschelijcke saken blijkt. Ter contrarsen/die hoopt/ die ackert/becht/sweet/loopt om den prijs te krijgen:welcke dingen inde materie van de deught ende Godtbzuchtighejdt/daer wy af handelen/ de sake niet onbeguamelyk booz en houden/ gelijk booz eenen pegelycken blyckelyk is.

Oeffeninge der liefden.

Om de liefde te verwecken oft t'ontstecken / bemerk het ghebodt oft den raed/ die u ghegheben is / oft dooz eene creature in-ghegheben upt de onghemeten liefde Godts / ende dat om u opperste goet ende saligheyt: ende neemt die als eenen wegh u van

Bemerkingen dienen de om de liefde t'ontstecken ende te doen groeyen.

Psal. 118.

u van den leptsman gewesen/als de waerhepdt van den meester / als het leben van den Heere / als eene medecijne van den medecijn-meester/ als eene kroone van den Koninck oft meester van 't spel/ ende dat alleen tot u eygen goet ende profijt. Hoe seer behoozt u dan aen te porren sijne liefde/ die niet gemaect en heeft van al dat hy ghemaect heeft/ dan om u / die niet en begheert van 't ghene dat hy bebeelt / niet en spreekt/ niet inne en geeft/ dooz alle creaturen/ dan dooz u/ ende dooz uwe liefde ; hy / segge ick/ die uwen meester ende herder / uwen leydts-man op den wegh/ uwen Koninck ende Schepper is? Want sijne geboden zijn soeter dan honich/ een licht booz onse voeten/ beminnelijcker/boben gout ende den steen Copasion. Maer ghy ziele/ die van Godt met eene gewillighe liefde bemint zijt/ wacht u van hem met eene andere liefde te beminnen / wacht u van eenen huerlinck te wesen/van u eygen profijt en glorie aen te sien ; maer bemint alleenlijck sijnen wille / sijne glorie en eere. Ten tweeden / bemerckt waerom de menschen gewoon zijn te beminnen : Ten eersten / om dat sy meynen dat sy bemint worden. O hoe seer heeft ons den Vader bemint/ die sijnen eygen Sone niet en heeft gespaert/ maer heeft dien geleybert booz ons allen! hoe seer heeft ons den Sone bemint/ die op-geoffert is geweest/om dat hy gewilt heeft/ende heeft sijne ziele booz ons sijne schapen ghestelt ! hoe seer heeft ons den H. Gheest bemint / die tot ons is gekomen in 't byer der liefden/ ende eyscht booz ons met on-uypsprekelijcke suchtingen/ dat is/ doet ons eyschen met groote begeerte/ onse salighhepdt !

Ten tweeden/ ick hebbe hier horen geseyt/dat het geloof en hope vermeerdert worden / om dat de sake geloobelijck en hopelijck is : alsoo oock de minne en liefde Godts en van sijnen wille / om dat hy uyt sy selven beminnelijck is ; en hy is uyt sy selven beminnelijck / ende seer volmaect ende goet / soo wel om de ghedane weldaden / als om het ghene/ dat hy bereydt booz de gene/ die hem beminnen.

Ten derden/ besiet welcke saken u soudent mogen afkeeren van de liefde/ niet smeken/ niet verbaren/

en met raden: en bepeynst hoe sterckelijck ghy moet beminnen; want de liefde is sterck als de doot/ ende jalourshepdt hert gelijk de helle; hare lampen zijn als lampen des byers ende der blammen; veel wa- Cant. 6.
 teren en hebben de liefde niet kunnen uptblusschen. Al lockten u dan alle de goederen der werelddt/ ende dat u allen het quaet omringelde ende verstooyde/ ja dat u oock alle de Enghelsche gheesten anders raed-
 den; bemint Godt/ want hy alleen goet is/ en weer-
 digh om te ontfangen de liefde/ glorie ende eere.

Ten vierden/ neemt waer/ dat ghy hem mooght beminnen met eene sonderlinghe liefde; want hy u met eene sonderlinge liefde heeft om-helst. Want al dat van Godt gedaen/ oft gesept/ oft toegelaten is/ laet u boozstaen dat allen 't selve booz u alleen ghesepdt is/ ende alleen ghedaen oft toe-ghelaten is om uwe liefde; want Godt heeft soo groote liefde tot een peghelijck in 't besonder/ als hy doet tot allegaeder: dat is/ eene onepndelijcke/ onspreekelijcke/ ende onbegrijpelijkhe liefde.

Ten vyfden/ pepnst/ indien ghy oprechtelijck Godt beminde/ hoe dat ghy soudt pepsen/ spreken/ Greg. hom. 3. in Evang.
 ende doen; want de liefde Godts en is noyt ledigh/ want indien Godt in eene ziele is/ soo werckt hy groote saken; maer indien hy wepghert te wercken/ soo en is hy daer in niet.

Wilt ghy dit in 't korte hebben?

Als in eenige spreucke en Schriffture/ oft creatu- Hoemmer
het geloof
oeffenen
sal.
 re/ oft mysterie/ eene leeringe/ oft Godtbuch-
 tige onderwijfinge boozgeleydt wozt om te omhel-
 sen/ pepnst ende ghelooft: Ten eersten dat u die van
 God boozgehouden wozt/ en datter boozgehouden
 is/ seer waerachtigh is: en/ Ten tweeden/ dat oock
 de waerheyt seer geloobelijck is: daerom/ Ten der-
 den/ aenhangt de selve met geheele begeerte/ op dat
 ghy met den Apostel mooght segghen: Wie sal ons Rom. 8.
 dan scheyden van de liefde/ van de ootmoedigheyt/
 verduydighepdt/ ende manierlijckheyt Christi? Ec.
 tribulatie/ oft benauidthepdt/ oft honger? Ec.

Daer nae hoopt hulpe van Godt/ want hy die de
 goet-

In welcke
ker voegen
dat men
de hope
moet oef-
fenen.

Hebr. 11.

Hoofte oef-
feninge
der liefde/
ende hoe
die in ons
verweckt
wozt.

goetheyt en onepndelijcke macht is/ dat bebeelt/ en hy heeft beloofd gratie te geven. Ten tweeden/ aenmerckt wat sake / dat moeten vermeerderen het betrouwē en hope/ en eenige menschelijcke sake hopelijck maken. Ten derde/ aenbeert dat gelijk de Hēy- ligen/ van dewelcke den Apostel seght: Sp zijn gesteentigt/ sp zijn gesneden/ sp zijn gestorben in de doo- dingē des sweerts/ om de hope ende het betrouwen.

Ten derden/ verweckt de liefde/ om dies wille dat hy 't gebiedt tot uwe ende niet tot sijn profijt/ volghet dan den Heere upt liefde/ aengesien hy u 't selve van de eeuwigheyt en upt gewilligheyt raet oft gebiedt. Ten tweeden/ bemerckt hoe minnelijck hy en sijne geboden u zijn. Ten derden/ omhelst hem/ versaken- de alle dingen om sijnent wille / en bemint hem upt geheelder herten / upt geheelder ziele / upt geheel u verstant/ ende upt alle uwe krachten.

Maer dit kont ghy met dyp bzagen in alle mate- rie doen/ van dewelcke d'eerste is; hoe waerachtigh ende geloobelijck is / 't gene datter boozgehouden wozt? De tweede: wat sekere hope datter is om te verwerben? De derde: met hoe groote liefde deselve my van God is bevolen/ ende met hoe groote liefde ick die moet volbrēngen?

Hier na bemerckt / indien ghy oprechtelijck ge- loofde/ hoopte/ beminde/ hoedanigh uwe gepepsen/ woorden ende wercken souden zijn.

Dese maniere sult ghy mogen gebuycken in al- le meditatie / het zy dat die zy van eenigh mysterie/ oft van eenige creature oft spreucke. De mysterien zijn ober al bekent / de creatueren zijn ober al ghe- meyn; daerom sal 't genoegh zijn eenige sonderlin- ge spreucken hier booz te houden.

Spreucken uyt de H. Schrifture, in dewelcke dese maniere profijtelyck sal konnen ghe- oeffent worden.

AL die hem verheft sal vernedert worden, ende die hem vernedert sal verheven worden. *Luc. 14.*
Dit is mijn ghebodt, dat ghy malkanderen sult bemin- nen, gelijk ick u bemint hebbe, *Ioan. 15.* dat is / ge-
lijck

lijck 't den selven uptleght : En wy moeten oock de zielen voor onse broeders stellen. **1. Ioan. 3.**

Soeckt eerst het rijke Godts ende sijne rechtveerdigheydt, ende alle dese dinghen sullen u toegeworpen worden. **Matth. 6.**

Wat helpt het dē mensch, dat hy geheel de werelt wint, maer dat hy schade van sijne ziele lijdt. **Matth. 16.**

Voorwaer voorwaer segge ick u, indien ghy yet van den Vader begeert in mijnen naem, hy sal 't u geven. **Ioan. 16.**

Maer Godt is getrouw, die u niet en sal laten beproeven boven 't gene, dat ghy vermooght. **1. Cor. 10.**

Die u hoort, die hoort my, die u versmaet, versmaet my. **Luc. 10.**

De verduldigheyt is u noodigh, op dat ghy doende den wille Godts, mooght verkrijgen de belofte. **Hebr. 10.**
Vermaledijdt is den mensch, die 't werck Gods bedriegelijck doet. **Ierem. 48.**

In wat roepe een yegelijck gheroepen is, dat hy in den selven blijve. **1. Cor. 7.**

MEDITATIE VAN DESE WOORDEN:

Al die hem selven verheft, sal vernedert worden, ende al die hem vernedert, sal verheven worden.

Besluitende in hem de oeffeninghe des gbeloofs, hope ende liefde, ende de maniere van te mediteren met de dry Goddelijcke deughden.

Bemerckt elck woordt in 't bysonder. Al, 't welck bewesen woordt dooz het exempel der Enghelen / die hun verheben hebben: die hem selven, niet een ander / verheft, in gepepsen / woorden / oft wercken / in goederen der natueren / in uptwendighe ende der gratien: die sal vernedert worden, te weten van God / van de menschen / ende van de dyabelen. Hoe waerachtigh is dese spreucke mijnen Godt! Hoe betamelijck is 't dat ick u gheloobe / ende dat ick aen uwe gheboden ende leeringhe gheloozsaem zy? want alle uwe gheboden zijn de waerhepdt selve. Ick legghen / ghy zijt de eeuwige waerhepdt / d'oneyndeelijck wijshepdt ende goethepdt / die niet en kondt bedriegen

bedzieghen noch bedzoghen worden; maer ick ben blindt op den wech / waerom en sal ick u / mijnen leydts-man niet volghen waer ghy oock gaet? ick / die daer ben een dolende schaepken in dese woeste wildernisse / ick die een hint ben / niet wetende mijnen uptganck ende inganck / ende en sal ick u / o eentwige Wijsheyt niet hooren? Siet ick ben in duysternisse / ende ghy zijt mijn licht / ghy zijt de sterre booz den ghenen die schip-bzekinge lydt / hoe en sal ick u niet volgen? ende en sal ick my niet wapenen met den schildt des geloofs / dat mijne rechte handt oft mijne rechte ooghe is? ick sal dan het gheloof houden / op dat ick de bypanden soude mogen wederstaen / ende beletten dat sy my dese oogeniet en nemen die Naas den Israëlitien wilde upstelen? Ick gheloobe dan ende belijde u op de oordeelen uwer rechtveerdigheyt: want waerom en soude ick u niet gelooben? en zijn uwe getuygenissen niet te seer geloobelijck gheworden? Den af-wijckenden Engel heeft hem verheben: Adam / Nabuchodonosor hebbe haer verheben / en hoe zijn sy berootmoedigt van u / die in de hooghden woont / ende d'ootmoedighaensiet in den hemel en op de aerde? Ja dese waerheyt wordt dooz dageijckliche beproebinge en experientie bebestight: by na alle de creaturen leeren ons die / ende maken / mijn Heere / uwe oordeelen waerachtigh / gerechtveerdicht in haer selven; want 't is recht / dat de genen / die hem stelt tegē synen Scheyper / en hem verhoobeerdigt / vernedert worde. Ick aenbeerde dan dit u woozt / dat ick wete getrouwt en alle aenbeerdinge weerdig te wesen; en hoe wel den byant in mijn herte byenght hoobeerdige gepeysen / en arbeit om upt de goederen / die ghy ons verleent hebt te krijgen eene ydelheyt / een seer groot quaet / om my quaet te maken / dooz dien dat ghy goet tot my zijt / om my hoobeerdig te maken / dooz dien dat ghy tot my genadigh zijt / ende seer ootmoedelijcken tot my daelt; oock om my gierig te maken / om dat ghy seer mild tot my zijt; en benijvende uwe glorie / ende nae deselbe staende / hoe ghy my die meer wilt mededeelen / hoe hy die meer soecht te beletten / maer al mocht-

1. Reg. 17.
Geden die
dient tot
de saken
des ghe-
loofs / en-
de maect
die geloo-
vigh.
Psal. 112.

Psal. 18.

Kenne
minge des
geloofs
met ver-
soepinge
van 't con-
trarie.

al mochte ick hebben al de goederen der werelt / ick
 ber soepe ende verwozpe die alle als eenen strick / als
 eenen steen om aen te stoeten / als eenen hoogen val /
 als rene eeuwighe beder venisse. Want (om alsoo te
 seggen) al worde ick bedwongen met toz menten / en-
 de verdzucht met tegenspoet / om dat ick my selven
 soude berheffen oft wozken / soo en sal ick nochtans
 niet laten in u te ghelooben ende met u ootmoedigh
 dooz uwre gratie te zyn / ende meer berkiezen ver-
 wozen te zyn in 't hups van mijnen Godt / dan te
 woonen in de tabernakelen der sondaren.

Psalm 83.

Men mach
 hier over-
 loopen de
 andere ac-
 tijkelen
 des ge-
 loofs.

Noch ick en geloobe u/o eeuwighe Waerheyt/daer
 inne niet alleenlijck / maer ick gheloobe oock allen
 't gene/dat ghy my dooz de H. Kercke boozhoudt/al
 is 't selbe geschreben oft niet: Want het is my al ge-
 loobelijck geborde/om dat ghy 't/o eeuwighe Waer-
 heydt/hebt geseydt; ende dat het selbe bebestigen soo
 veel exempelen der Hepligen / soo veel schziften der
 Goudt-baderen/ soo veel woorzen der Philosophen/
 dewelcke uwre onsielelicke dingē dooz sielelicke be-
 kent hebbende/ en hebben u nochtans niet als Godt
 geglorificeert/ende daerom zyn sy gegeven in eenen
 verkeerden sinne/ ende hebben geleest tot onsen pro-
 fytte/ indien wy booz u leven ende sterben: ick segge
 indien wy leven ende ons gheloobe dooz de wercken
 bewijzen: Want indien ick oprechtelijck geloofde /
 indien het geloobe van dit u woorzt in my oprechte-
 lick wozchte/het soude wozden gelijck een mostaert-
 zaet tot eenen grooten boom. Want die in u gelooft/
 sal oock doen de wercken/die ghy mijnen Godt hebt
 gedaen/ en sal sijnen schepper naer volgen. Indien
 ick ootmoedigh ware/hoe waerachtelijck soude ick
 my-selven slecht achten/ hoe slecht soude ick willen
 gelhouden wozden/ en niet ootmoedigh geacht woz-
 den? ick soude ootmoedelijck/manierlijck spzeliē/ ick
 soude eenē pegelijcken toegeben/ ick soude een pege-
 lijck booz my stellen/ ick en soude niemanden hoog-
 moedelijck wederstaen/ men soude de ootmoedighheyt
 sien in de stemme/ manteren en oogen / niet hoover-
 dije/niet eygen bonnisse/eē peste mijnder ziele:maer
 geworden zijnde uwre discipel/soude ick sachtmoedigh

dich ende ootmoedigh van herten zijn/ ende ick soude ruste binden vooz mijne ziele en gratie in uwe oogen/ daer ick uyt geheel mijn herte na haecke.

Oeffeninge der hope.

Werck der hope.

Matth. 11.

Matth. 7.

Pfal. 22.

Pfal. 30.

Pfal. 118.

Pfal. 4.

Ephes. 6.

Ick sie ende geloobe wel dattet waerachtigh is/ 'tgene/ dat uwe Majestept ingheeft: maer hoedanig is mijne kracht/ dat ick dese deught soude moogen bekrijgen in 't dal der ellenden/ die den Engel in den hemel ende Adam in 't paradijs heeft verloren/ ende die den byandt soo veel ende groote mannen gestelt zijnde in 't hoochste der Godtbzuchtighept heeft ontnomen/ woypende hun in de diepte? Nochtans Heere om dat ghy 't geboden hebt/ so ben ick versichert/ dat ghy my gratie sult geven/ op dat ick uwe geboden mach volbrængen; want ghy o aldergoedertiersten Vader en zijt geen en tyran/ die uwe kinderen soudt bevelen/ dat sy niet en souden kunnen doen/ die hun soude nooden segghende: Komt tot my ghy alle die beladen en belast zijt/ en ick sal u vermaaken/ en dat ghy niet en sout doen. Ghy hebt beloofd seggende: Begeert ende ghy sult ontfanghen/ soeckt ende ghy sult vinden. Waerom en soude ick dan niet hopen? wat en soude ick niet hopen? hoe ende waer en soude ick niet hopen? al wandele ick in 't midden van de schaduwe der doot/ soo en sal mijn herte niet breeken. Siet/ wel is 't waer dat ick hier arbeide/ en dat ick worde geladen met mijne hooverdye/ die my nederdzucht/ en soude my verdrieken tot in de helle/ indien ghy uwe handt daer niet onder en settedet: Maer wāt ick in u hebbe gehoopt/ so en sal ick in der ewighept niet beschaemt worden. Gheeft dan dat ghy beveelt/ ende beveelt dat ghy wilt. Ghy hebt geboden dat uwe gheboden te seer wel souden betwaert worde; maer ick wete oock wel/ dat ghy uwe gratie niet en sult weygeren/ dooz dewelcke ick u gehoorzaam sal zijn; want Heere ghy hebt my sonderlinge in de hope gestelt. Ghy sult my geven uwe wapeninge/ om dat ick soude konnē wederstaen in den quaden dag/ staen opgeschoot aen de lendenen in de waerhept/ gekleedt met het pantsier der rechtberdighept/ nemende in alles dē schilt des geloofs/ en vooz helmēt de hope der salighept. Wel is 't

is 't waer dat ick niet weerdigh en ben/ die u onge- Rom. 5.
lijck gedaen hebbe ende u gelastert met mijne wer-
ken: maer daer de boosheyt heeft oberbloedigh ge-
weest / plach dooz uwe berinhertighepdt de gratie
oock oberbloedigh te wesen. Ick bekenne wel/ dat
ick niet weerdighs booz uwe oogen en hebbe ghe-
daen; maer ick belijde dat ick dooz uwe gratie u wil
dienen/ende u soecken upt geheel mijn herte:hier op
moeten u alle uwe wercken belijden/ende uwe heyl-
ligen moeten u gebenedijden.

Maer boozwaer dit soude my een kleyen betrou- Hebr. 10.
wien zijn / want ick ellendigen mensche en weet niet
oft ick liefde oft haet weerdigh ben: maer het selve
wordt vermeerdert / om dat ick wete dat ghy 't be-
looft hebt / ende dat ghy meerdere saken ghegeven
hebt aen de ghene die niet en begheerden; ghy hebt
u selven aen my gegeven / uwe ziele hebt ghy gege-
ven in de doot dooz my/ende u lichaem ende bloedt
tot eene spijse ende troost van mijne ziele. Ick wete
dat ghy aen veel menschen dese deught hebt gege-
ven/maer sy waren veel weerdiger dan ick/ doch sy
waren't dooz u / en ghy hebt de macht upt steenen te
verwecken de kinderen van Abzaham. Ick wete
dat ick boozgenomen hebbe dooz uwe gratie nopt te
verlaten uwe wet/ uwen raed/ noch u selven/ maer
met eene innige onihelsinge mijns herten/ u te om-
helsen/ tot dat ghy my gebenedijt sult hebben; ghy
die met een woort alle dingen hebt geschapen/ ende
kondt met eenen wenck genesen alle mijne qualen.

Maer 't en is boozwaer niet swaer dooz uwe gratie
oortmoedigh te zijn: en is 't niet lichter neder te da-
len dan op te klimmē? is 't niet lichter te zijn dat wy
zijn/ dan te zijn dat wy niet en zijn? te hebben / en te
vertoonē dat wy hebben/dan te hopen en te toonen
dat wy niet en hebben? Ick hope dan sekerlijcken
dooz uwe gratie / dat ick dese gratie in uwe ooghen
sal binden: ende hoe wel ghy Heere vertoeft/ noch-
tans sal ick verwachtende u verwachten; want ko-
mende sult ghy komen/ ende niet vertoeben: Al is 't Hebr. 10.
dat my den vrandt oft den langen arbeijt yet anders
inneblaest; nochtans sal ick hopen/ ende al waer 't

Wersprey-
dinge der
hopen.

dat ghy my doot sloeght/nochtang sal ick in u hope.
Ende ick en sal niet alleenlijck dese gratie begeere
ende ontfangen/soecken ende binden:maer oock
al dat my totter salighepdt noodigh is; ick sal klop-
pen aen de deure uwer barmhertigheyt / ende die sal
open gedaen worden / ende ghy sult openen uwe seer
milde handen/in de welcke ghy my geschreeben hebt/
ende sult my verbullen met ghebenedijdinge / om
dat ick uwen name soude ghebenedijden ende leven
in de eeuwen der eeuwen.

Du dan mijne ziele / indien wy oprechtelijck ho-
pen dooz ootmoedigheyt op te kinnen/ ende onsen
Godt gelijk te zijn; waerom sullen wy soecken
aertsche berwozen dingen? sullen wy toelaten dat
alle eerlijcke hemelsche dingen aen andere gegeven
worden? Wy moeten ons verootmoedigen/ op dat
wy op eenen bequamen tijt mogen verheben wor-
den in den dagh der besoeckinge. Wanneer sal dien
komen / wanneer sal 't komen/ dat ghy ons o Godt
tot u sult nemen/ende wy u sullen mogen siē! Maer
een mensche en sal u niet sien ende leven. Och oft ick
stierbe/ op dat ick u mijn leven mochte sien! want
waerom vertoeve ick hier / oft wat hout my hier?
Indien't u anders beliest/ick ben oock gereet:want
ick hebbe u mijnen wille toege-eygent/ende alle mij-
ne liefde/alsood dat ick niet/ja geene deught oft gabe
en begeere/ dan om u te behagen/aengesien niet van
u gedaen oft bevolen is / dan om dat ghy my alleen
soudt behagen/ ende dat my soude misshagen alle
dingen/ die van u verbyemt zijn.

Werkkin-
ge der lief-
den.

Want ghy beveelt my d'ootmoedigheyt/ende ghy
raet my de volmaechtheyt/ om dat ghy my tot mijn
hoozdeel dooz uwe ongemetene liefde soudt mogen
verheffen. O mijnen Godt/o alder-gcedertierensten
liefhebber der menschen / hoe supberlijcken bemint
ghy my/miet hoe onverdiende liefde! Siet indiē ghy
yet beveelt oft gebiet/ende indien ghy yet maecht/of-
schept / dat doet ghy al om mijnent wille : ende sal
ick eenen huerlinck zijn / dienende om loon / ende u
niet liever gehoozsaem zijn dooz puere liefde / om u
te behagen? ende op dat ghy soudt mogen genoeghte
heb-

hebben in mijne zielſtop dat ghy u ſoud mogen ver-
heugen in uwē dienaer/ende in hem glorieren/dooz
dien hy u niet ongetrouw en iſ/ om dat ghy u ge-
weerdicht hebt bermhertighepdt met hem te doen?
Indien ghy dooz liefde beveelt/ wat ſoeckt ghy an-
ders dan liefde? Ghy wilt van my bemint zyn/wat
iſ dan beminnen? u toegedaen zyn/verblijden van
uwe goederen/bedroeft zyn van 't quaet dat ghy het
uwe acht/geerne hy u zyn/van u pepſen/ende met u
ende van u ſpreken/om uwē wille wercken. Is dit
beminnen? ende ſal 't my bitter zyn u te beminnen o
opperſte ſoetighepdt/oneyndelijckie lieffelijckhepdt/
ongemeten goethept/mijne bermhertighept/mijnen
toeblycht ende mijnen Verloſſer.

kan ick uquaet willen/die niet anders en begeert
dan uwe goederen my mede te deplen? en ſal ick my
niet verblijden van uwe goederen ende glorie/ aen-
geſien ghy my alle dingen met u ſelven hebt gegebē?
en ſal ick uwe ongelucken niet geboelen/ aengeſien
dat den genen die my raecht/raecht den appel uwer
oogen? en ſal ick niet geerne hy u zyn/ wiens ge-
noeghte iſ met my te zyn/ met my/ die ben eenen
wozin ende geen menſche/aſſchen ende ſtoffe? Ghy
pepſt altoos op my/om dat ghy my ſoud mogen hel-
pen/ my boozſien/ my beſtieren/ my onderhouden/
my boeden;ende hoe ſal ick u kunnen vergeten? Ghy
zijt gekomen upt het hooghſte der hemelen/ om dat
ghy ons ſoudt openbaren de verholē dingen van 't
beginſel der werelt/en hoedanig iſ uwe geweerdin-
ge/alder-minnelyckſten Jeſu! Ghy hebt ons brien-
den genoemt/ende hebt ons bekent gemaect al dat
ghy van uwē Vader hebt ontfangen:ende ſoude het
mogen geſchieden/ dat ick van u niet en ſoude ſpre-
ken? Laet mijne tonge hangen aen mijne keele/in-
dien ick uws niet en bermāne/indien ick uws niet
gedachtig en ben alle de dagen mijns lebens. Och en
ſoude ick uws niet gedachtig weſen/ die my/om dat
ick ſoude zyn/ berkoſen hebt upt beel dupsenden/die
ghy vergeten en niet gekent en hebt? Alle menſchen
dier geſchāpen konnen worden/ die hebben altydts
geweeſt in uwe tegenwoozdighepdt/ in den afgront

Godt gee
ons alle
dingen met
ſe ſelven.

Zach 2.

Prov. 8.

Pſal. 136.

utwer macht/ ende sy en kommen niet zijn/ 't en sy dat
 ghy bebeelt dat sy souden boozt-komen; ende alsoo
 ick noch was onder dese ontallijcke / die beter ende
 uytnemender souden geweest hebben dan ick/ soo is
 my nochtans bevolen boozts te komen op dese we-
 relt. Maer wat hebt ghy toch in my gebonden/ dat
 ghy my boven andere/ van het beginsel des werelts/
 soudt beminnen? wat hadde ick gedaen/ als ick noch
 niet en was? wat saeght ghy dat ick doen soude/ die
 u hebbe versmaet / ende groot onghelijck ghedaen
 dooz mijne sonden/ die ick hebbe bermenighbuldicht
 boven het getal van het sant der zee? Wat heeft u
 dan Heere beweeght/ dat ghy mijns soudt gedachtig
 wesen? boozwaer dit is geweest uwe liefde/ die my
 genmaecht heeft als ick niet en was/ ende die my her-
 maecht heeft naer dat ick was. Ick was geboren
 en met my seer veel andere / gelijk ontallijcke bloe-
 men des ackers / ende doen wy t'samen in uwe te-
 genwoozdighepdt stonden / latende ontallijcke in de
 ongeloobighept/ ende sterbende sonder doopsel/ hebt
 ghy my wederom tot de hope doen gaen/ om dat ick
 onder uwe kinderen soude getelt worden. O onuyt-
 sprekelijcke geweerdinge! o onepndelijcke barmher-
 zighept! siet ghy hebt my gedaen gelijk in den ober-
 bloet aen Noë / ende ghy hebt mijne ziele behouden.
 Daer stondender ontallijcke veel/ sy stonden noch op
 den oever van de woestijne deser werelt; ende siet de
 wateren der sonden oberbloeyen't al / ja de wateren
 komen oock op de hooghste bergen: siet ick hoore
 roepen / my dunckt dat ick sie sie hun armen uytste-
 ken/ om dat sy van u in de Arcke/ dat is de H. Kerc-
 ke souden genomen worden: ick stonde oock sozge-
 loos onder hun u verachtende ende bespottende/ ghy
 hebt my geroepen van de doodt tot het leven/ van de
 bederffenisse tot de salighepdt/ van den gemeynen o-
 verbloet in de Arcke. Ende dit en is't niet al / ghy
 hebt my op u schouderen in de selve uwe schaeps-
 hope gedragen. Och hoe sal ick u omhelsen o liefde/
 o minne/ o afgront der liefden! Saligh is't volck
 wiens God de Heere is; tvolck/ dat hy booz hem tot
 zene erffenisse heeft verkoren! Den Heere heeft van
 den

den hemel neder gesien / hy heeft gesien alle de kin-
deren der mensche: van sijne berepde wooninge heeft
hy gesien op alle de gene / die d'aerde bewoonen. En-
de siet daer was honger in't Egypten van deser we-
relt / ende daer is noch honger; maer ick en was niet
sozghbuldigh dooz 't bzoot / dan ick was aen u o mij-
nen Salighmaker moepelijck / ende ick stont gelijck
ick noch stae / onder ontallijcke menschen / die van
honger vergaen; maer ghy hebt my geroepen ende
roept my geduerighlijck / boedende my met uwe
hant. Wat segge ick met uwe hant? ghy boet my
met u lichaem / ghy laeft my met u bloedt / ende ghy
geeft u selven aen my geheel: ende wien sal ick toe-
behooren? Siet d'oogen des Heeren zijn op de gene Psal. 32.
die hem bzeesen / om dat hy hunne zielen van de doot
soude berlossen / ende hun boeden in den honger.

Het is bzant / ende de wereltdt bzant / ick stae in 't
midden der misdadiger / die ghy dooz een rechtvee-
digh oordeel laet bzanden ende verteert worden van
hunne begeerten: van uwe sijde ballender M. ende
r. M. van uwe rechte sijde / maer de geessel en heeft
niet genaecht aen my ende mijn tabernakel. Wat
hebbe ick gedaen? wat hebbe ick verdient? niet:
Maer o Jesu / o Jesu / o Jesu de stemme uws bloets
heeft geroepen tot Godt den Vader / ende ick hebbe
gratie in uwe oogen gebonden / ende ghy zijt geko-
men / ende ghy hebt my genomen upt het midden
der perijckelen: ende wien sal ick toebehooren? Onse
zele verhept den Heere / want hy is onsen hulper en-
de beschermmer / want in hem sal ons herte verblij-
den / ende wy hebben in sijnen H. name gehoopt.

Hy berloft
ons upt de
bzant des
werelts.

Daer was schip-bzekinge / ende sy duert noch /
maer eplaes! hoe veel soecken te vergeefs de plancke
der penitentie? wie heeft my konnen upt trecken?
wie hebet willen doen? sy hebben my alle verlaten:
maer ghy zijt gekomen / ghy zijt neder-gedaelt / ende
hebt in u bloedt geswommen / om dat ghy my soudt
upthalen. Eplaes! wie ben ick? wie ben ick? ende wie
zijt ghy? waer af kent ghy my / die niet en ben / ende
arger als niet? waer dooz onderkent ghy my onder
soo veel dier verdzincken: dooz waer alleenlijck dooz

Hy berloft
ons upt de
schip-bzake.

Psalms 33.

Hy spaert
ons onder
sijn vally-
den die hy
re niet
doet.

uwē onepndelijckē minne en liefde. Ik sal den Heere
op allen tijt gebenedijden/ sijnen lof is altyt in mij-
nen mont. Mijne ziele sal in den Heere geloofd wor-
den/ laet de sachtmoedige hooren/en hun verblijden.

Siet ghy zijt gekomen als eenen stercken gewa-
penden/ en hebt uwē heyl-legers bevolen/dat sy uwē
vanden souden te niet doen: ick was onder dese en
ick was verloren gegaen/het bonnisse was gegeven/
en mijn misdaedt was meerder dan van d' andere ;
en nochtans hebt ghy bevolen/en ik hebbe't gehoozt:
Bewaert my dit kindt: ende vooz wien sal ick leven?
D' andere maken ghelupt/ ende niet rechte/ d' ande-
re huplen / andere benijden't / segghende : Waerom
wozt desen opgenomen ? wat heeft hy meer dan wy
gedaen? ende ick ben beschaemt om dese stemmen/
die my de Waerheydt en mijn conscientie ingeeft.
Wat sult ghy doen Heere? ick wete ghy sult mijnder
ontfermen / jaē ghy sult vooz my verantwoozden:
Is uwē ooge quadt om dat ick goet ben ? siet sy seg-
gen : Desē heeft alle sijn goet verquist: en ick dit
hoorende ben beschaemt/ en lijde gewelt/ antwoozdt
vooz my/ neemt de wapenen ende schildt / ende staet
op tot mijnder hulpen / rucht up het sweerd / ende
beslupt teghen hen / die my verbolghen: seght tot
mijne ziele / ick ben uwē salighepdt. Ghy hebt het
ghesepdt/ ende siat sy wozen beschaemt / en sy vree-
sen die mijne ziele soecken. Ick siender ontallijcke in
den nacht der dupssternissen/in dupssterepdt niet we-
tende waer gaen : Ick wozen wandelde niet hun
onder dupsent dupsenden / ende ick die was in dups-
sternisse / ende in de schaduwē der doot hebbe vooz
my sien opgaen een groot licht. Jaē wat sal ick seg-
ghen ? wat sal ick sprecken ? ghy selve o Sonne der
rechtveerdigheyt/o schijnselder gloriē/o blinckin-
ghe van het eeuwich licht / zijt ghekomen ende hebt
my verlicht ; ende voen ick stondt onder alle volck/
dat onder de sonne is / hebt ghy my de oore open
ghedaen / en hebt my willen uwē weghen leeren.
Wat sal ick noch meer seggen ? wat sal ick spre-
ken? laet my stilswijgen ende mijn herte tot u spreec-
ken. Ghy en hebt soonet ghedaen aen alle natien/
ende

Matth. 20.

Psalms 34.

Psalms 147.

ende en hebt hun uwe oordeelen niet gheopenbaar.
 Maect den Heere groot met my / en laet ons sijnen
 naem verheffen met malcanderen. Ick hebbe den Psal. 33.
 Heere gesocht / en hy heeft my verhoort / en heeft my
 verlost uit alle mijne tribulatiën. Gaet tot hem / en
 wort verlicht / en uwe aensichten en sullen niet be-
 schaemt worden. Desen armen heeft geroepen / ende
 den Heere heeft hem verhoort / ende heeft hem saligh
 gemaect van alle sijne tribulatiën. Noch o goede
 Jesu en hebt ghy vermoeyt gheweest / al verwierp
 ick uwe woorden achter-rugghe / en wandelde ick't
 al dooz-loopende / ende speelde op de straten / en spot-
 tede met u ; nochtans hebt ghy my verkoren / om
 my te leeren uwe wegen. My dunct dat ick weder-
 om ontalliche beel menschen hoore binnen 's monts
 spreeken ende segghen : Waerom wordt desen ver-
 koren ? ende waerom worden wy verloren ? ende ick
 en hebbe oock niet wat ick soude segghen / dan : Ick Psal. 88.
 sal de barmhertigheden des Heeren in der eeuwigh-
 heydt singhen : 't zijn de barmhertigheden des Heer- Thren. 3.
 en dat wy niet verdaen en zijn.

Nochtans hebbe ick naer alle dese saken gedooft/
 ende en hebbe uweraden niet gehooft saem geweest/
 maer ben soodickwijls wech gegaen verachtende u-
 we geboden / hoe wel sy licht zijn : en ghy saeght my Hy brengt
 met beel andere gaen en oock verlooren gaen ; wat ons we-
 sout ghy mijnen Godt ghedaen hebben / o onepnde- derom op
 lijcke goetheydt wat soudt ghy gedaen hebben ? Och den rechtē
 hoe dickwijls hebt ghy uwe Enghelen ghesonden / wech.
 die my dolende souden weder roepen / ende seer soete-
 lijcken in mijne ooren souden roepen : Komt weder- Cant. 6.
 om / komt wederom / komt wederom Sunamitis /
 comt wederom op dat wy u mogen sien. Ik ben dan
 weder-ghekommen / oft ben eer wederom getrocken.
 Want niemant en kan tot u komen / 't en zy dat u-
 wen Vader hem ghetrocken sal hebben. En kondt
 ghy van my niet hopen / dat mijne ooghen altydts
 tot u souden wesen / ghelijck de uwe tot my open
 waren dach ende nacht / ende dat mijn herte met u
 soude zijn ; ende dat ick voortaan niet en soude be-
 minnen / noch begheeren / noch wenschen / dan dat

uwen wille soude gheschieden / waer in ick wiste
 mijne salighepdt ende mijn opperste goet gheleghen
 te wesen? Ja met recht. Maer eplaes / hoe dickwils
 wordt het vooz-nemen ende de meyninghe in een
 werck met de liefde van eene creature besmet / ende
 hoe licht wordt daer pet af-ghetrocken van mijne
 liefde tot u / hoe wel de liefde van alle creaturen my
 niet genoeghsaem en is om dat ick u weerdighlijck
 soude beminnen. Ick wete ende sie datter beel ghe-
 levert zijn gheweest in de handen van woede Hee-
 ren / de duyvelen / sergeanten uwer rechtbeerdig-
 hepdt : want ghy hebt'er beel verlaten / ende sy zijn
 verballen van hunnen roep / van uwe gratie ; ende
 ick moeste met 't selve recht / ja met meerder reden
 verlaten worden. Sy waren allegader gebanghen
 in 't net der ydelhepdt / daer geheel de werelddt (ghe-
 lijck uwen dienaer S. Antonius heeft gesien) mede
 bedeckt is / maer ghy hebt dickwils bevolen dat-
 men my soude sparen / ende ghy en hebt my niet la-
 ten leyden in bekoringhe. My dunckt dat ick als
 uyt der aerden hoore roepen / ende van onder d'aer-
 de / dat ghy my gespaert hebt / dat ghy my met soo
 veel gebenedijdingen hebt voozkomen / ja my dunckt
 dat ick het selve oock uyt den hemel hoore. Ick sie
 dat seer veel hun verwonderen / als oft ghy hun niet
 en hadt ghedaen / 't ghene dat ghy my dooz uwe on-
 begriypelijcke goedertierenhept hebt verleent. O
 hoe veel quaets isser in de werelddt / ende welck en
 soude met ghemeynen rechte oock mijne sonden niet
 behooren te straffen ? Ick segghe soo veel sieckten /
 soo veel ellenden / soo veel katydbigheden ? maer ghy
 hebt verboden / datse tot my niet en souden komen :
 Wat sal ick u mijnen Godt wederom gheben ? wat
 sal ick u wederom gheben ? vooz wien sal ick leven ?
 vooz wien sal ick leven ? o minne / o liefde / mijnen
 Godt / ick bidde om eene salie seer ootmoedelijck :
 zijt mijnen helper / en verlaet my niet / en verwozpt
 my noyt / en verwozpt my niet o grooten Godt om
 uwe liefde / en verwozpt my noyt van u aengesicht.
 Mijnen sangh is altyts in u / ghy weet het : Mijnen
 sangh is altydts in u. Ick ben vooz veel als een
 won-

wonderlijck werck gheworden / ende ghy zijt eenen
 stercken helper. Ghy raedt datmen van u soude
 hoopen gloepende goudt / dat is / de liefde : ick be-
 geere 't ende versoecke 't seer / ende ick bidde weder-
 om seer ootmoedelijck / dat ghy my lieber laet ster-
 ven / dan dat ick u niet en soude beminnen / dat ick
 niet en lebe dan voer u alleen / dat ick niet en spreke
 dan tot u / dat ick niet en hope dan u / dat ick niet
 bukten u en soecke. Och / och oft ghy my hoorde /
 ende dat ghy toe-liet tot den thoon uwer glorien /
 mijne klepne begeerte / dewelcke is / aenghesien dat
 ick u niet en kan beminnen dan voer de gratie / dat
 ghy my wilt geven de liefde / ende 't is my genoegh;
 dat ghy verleent het broploft-kleedt / op dat ghy
 den reuck des selfs mooght riecken / ende uwe ziele
 my mach gebenedijden: Noch ick en begeere gheene
 glorie noch eenige gabe / noch voerdeel: dese laet ick
 uwe bienden toebeshooren / aen wien sy eygen zijn :
 ick ben den knecht ende sone van uwe dienst maeght / Psal. 115.
 ick en begeere niet anders / dan dat ick soude weder-
 om lief hebben den ghenen die my bemint / dat ick
 voer u soude konnen sterben / ende voer u leven.
 Voer-steecht my ende laet uwe liefde my wonden /
 dat ick voer my selben sterbe / ende voer u lebe. O
 liefde! o vper dat altydts brandt! o minne! o mijnen
 Godt! Wie sal ons / o ziele / schepden van de liefde Rom. 8.
 Christi? tribulatie? benautheydt? honger? naecht-
 heydt? perijckel? verbolginge? 't sweert? want ick
 ben verseliert dat noch doot / noch leven / noch En-
 ghelen / noch heerschapppen / noch krachten / noch
 teghenwoerdighe / noch toekomende dinghen / noch
 sterckheyt / noch hoogheyt / noch diepte / noch eenige
 andere creatuere ons en sal konnen schepden van de
 liefde Godts / dewelcke is in Christo Jesu onsen
 Heere.

A E N - M E R C K I N G E O P H E T X I I . B E E L D T .

Wilt ghy volgen de deught/ gheteeckent
in het misterie **D**? betrouwt op Godt al-
leen / wantrouwt dan u selven.

HOe wel ghy voor u genomen hebt de
deught in 't misterie waergenomen ,
ende [A] Christus te volghen ; eylaes ! u sal
wederhouden [B] de wereldt , ende 't ghe-
wicht van de bedorven nature, oft ghy sult
wederom getrocken worden met de ban-
den der [C] sonden: maer betrouwt op Godt,
ende [D] Christus sal u verlossen , ende sal
u den wegh wijsen na de [E] deught. Son-
der dese gratie is den mensche ghelijck [F]
een jonck kindt , dat niet en kan op-staen,
noch op sijn beenen rechten, noch hem be-
schermen , noch voeden , oft dit van een
ander begheeren. Wantrouwt dan van u sel-
ven, ende betrouwt alleen op Godt ende sijn-
ne gratie, met [G] David, die Goliath heeft
verwonnen , niet met de slingher , maer in
den name des Heeren, ende en twijfelt
gheensins, op dat ghy met [H] den H. Pe-
trus om het kleyn geloove niet en begint te
verdrincken.

HET XXVI. CAPITTEL.

Meditatie van het betrouwen op Godt, ende wantrouwen sijns selfs, het welck in alle ghebeden moet gheoeffent wesen.

Voor-stelling der plaetse, ghelijck in't beelt.
Het Gebedt is, om dese deught te verkrijgen.

Het 1. point. Bemerkht dat den mensch so krank is / dat hoe wel hy siet en booꝝ goet houdt beter dinge / dat hy nochtans die niet en kan volgē / van booꝝ hulpe van Godts gratie / om dat hy achterwaerts gehouden wort / oft van de liefde der werelt / oft gewicht der naturen / oft van den dubbel met de bandē der sonde: Want niemant en kan tot Iesus komen / 't en zy dat hy van hem getrocken worde; 't welck de byzuydt heeft uptgedzucht roepende: Trecht my nae u / ende ick sal loopen in den reuck van uwē salben. *I. Cor. 12.*
Ten tweeden / bemerkht dat den mensche is gelijck een jonck hant / omringelt van de vanden / ende onderworpen hun ongelijck / want gelijck 't selbe hem niet en kan beschermen / noch kuysschen als 't byl is / noch opstaen als 't gevallen is / en op zijnde / niet recht staen / dan met hulpe van een ander; noch spijse soecken indien 't honger oft dorst heeft / ende (dat het alderellendighste is) van niemant hulpe in dese saken kan epsschen; also en is den mensch niet genoegsaem yet tot sy selven als upt sy selven te doen / noch oock segghen Iesus dan in den H. Geest. Siet hoe wel den Heere ons vermaent: 't En zy dat ghy wort als klepne kinderen / soo en sult ghy in het rijcke der hemelen niet komen. Want alleen desen die sy selven kent en booꝝ sulcx acht / gaet tot den Heere / die seght: Laet de klepne kinderen tot my komē / want alsulcken behoort 't rijcke Gods toe. *Matth. 18.*
Ten derden / bemerkht hoe luttel soꝝghbuldig sodanigh hant is / so veel aengaet den kost / kleederen / ende wooningen / want het en pepst hier op niet / maer sonder soꝝghe zijnde / laet een ander booꝝ hem soꝝgen / neemt booꝝ u dit nae te volgen / ende beveelt alle saken aen de Goddelijcke goedertierenhepdt. *Luc. 18.*
Ten verden / hoe dat den Heere gelijck eene seer bziendelijcke moeder / seer bziende-lycken

krankheyt
des men-
sches / en
hoe Godt
die booꝝ
komt en
versterckt.

Ian. 6.

Cant. 1.

I. Cor. 12.

Matth. 18.

Luc. 18.

lijcken alle dese kindtsche ongemacken boozsiet / soo dat hy met recht dooz Isaias seght : Gelyck oft pe-
mant van sijne moeder soetelyck aengesproken wor-
de/ alsoo sal ick u-l. vertroosten/ende ghy sult aen de
bozsten gedraghen worden / ende op de knien sullen
sy u sineecken. Siet ick sal tot u keeren de riblere
des vzedes / ende de glorie gelyck een bloeyende be-
ke : Ende is't mogelijk dat een vrouwe soude haer
sprakeloos hint vergeten / dat sy niet en soude ont-
fermen den sone haers lichaems ? en al waer't dat
sy 't vergate / ick en sal u nochtans niet vergheten :
siet in mijne handen hebbe ick u gescheyden.

Het komt
al van
God/ ende
wort al
dooz hem
in wesen
behouden.
Siet Lud.
de Pueate
6.p.med.50
Actor.17.
Ioan. 15.

Het mis-
haegt God
dat den
mensch op
sy selven
betrouwt.
Jerem.17.

Prov.12.
Sy worde
van God
verlaten.
Exempel.
Daniel 4.

2 Paral. 25.

Het 2. point. Bemerket dat alle dingen die hier in
de werelt zijn / altemael van Godt hebben dat sy
zijn / datse bewaert worden ende wercken / dat wy
uyt hem/ ende dooz hem/ ende in hem leven/beroert
worden/ ende zijn/ gelyck den Apostel spreekt. Ten
tweeden/ dat het sekerlijcken te gelooven is/ dat wy
sonder Godt en sijne gratie niet en kunnen wercken
tot der salighepdt/ na dat woordt onses Salighma-
kers: Sonder my en kondt ghy niet doen: maer dat
hy alle dinghen in alle dinghen werckt / ende geeft
een pegelyck gelyck hy wilt. Ten derden/ bemerket
hoe grootelyck dat het Gode mishaegt dat den men-
sche de hope stelt op sy selven/ oft op een ander/ ende
niet op sijne goethepdt. Vermaledijdt is den men-
sche / die op eenen mensche betrouwt / ende stelt het
bleesch tot sijnen arm; want hy sal wesen als de hep-
de in de wildernisse/ en hy en sal't niet sien als't goet
komen sal ; en die op sijne ghepeynsen betrouwt / doet
booslyck. Ten vierden/ dat alle de ghenedie op hun
selven betrouwen/ van God verlaten worden/ gelyck
Goliath verwonnen is van Dabid in den name des
Heeren ; Nabuchodonosor geworden als een beeste.
Waerom den Propheet aldus spreekt tot Amasias:
O Koninck is't sake dat ghy meyt dat d' oorlogen
gelegghen zijn in de macht des heps/ so sal God ma-
ken dat ghy sult verwonnen worden van de vyan-
den: want het is in Godts macht te helpen ende ter
vluchten te keeren. Dit hebben beproeft de Israeli-
ten/ zijnde in grooten getale verwonnen van wepni-
ge

ge Benjamiten/want de Schriffture seght: De kinderen van Israël betrouwende op hare barmherticheit en menichte/ hebben hunne slach-orden gestelt. Basillus meynit/ dat niemant van eenige bekoringe en woert verwonnen / 't en zy dat hy te seer op sy selven vertrouwt. Maer Richardus seght: 't Is onmogelyk dat den mensche van sy selven kan triumpheren/die hy beproevinge niet en heeft bebonden / dat hy doos syn eyghen kracht gheen triumphen en kan verkrijgen/en dat Godt soo lange bekoringen plach te sependen/ tot dat hy 't selve volkomelyk verstaet.

Basilius.

Richardus.

Het 3. point. Bemerckt hoe dat het betrouwen op Godt / den mensche van alle quaden verlost; Henroep my (seght hy) in den dach der tribulatiën/ ick sal u verlossen/ ende ghy sult my bereeren; ende wederom / bemerckt dat een weynich wan-trouwen veel quaedts by brenghet. Maerom Moyses twijfelende by de wateren der op-spraken/is doos hem gesloten het landt van Belosten. Ende Petrus heeft in de zee beginnen te verdzinken / die te vozen / op Godt betrouwende / ober het water ginck. Ten tweeden/ ondersoect de oorsake hier af/en ghy sult bevinden dat een mensche Godt mistrouwende / meer sy selven schijnt te betrouwen/oft om dat d'onvermogen goetheit niet en wilt/ oft d'ongemete ne macht hem niet en kan verlossen/oft doen het gene dat hy begeert. Ten derden / bemerckt met hoe grooten liefde den Heere hem selver eenen leysmaen aanbiedt/ den genen die den wech der saligheyt wils ingaen. Ick ben (seght hy) den wech/ de waerheyt/ en het leven / niet alleenlijcken om den wech te wijzen / maer oock om dat desen goeden ende barmhertighen Herder / op sijne schouderen soude draghen het dolende en krank schaecken. Ten vierden / hoe wel den Heere van den mensche doos seer veel sonden tot gramschap verweckt is / dat hy nochtans de boosgaende sonden niet ghedachtigh en is / so jaest als den mensch wederom komt om hem te volgen/ dat meer is / ghelijck hy in den verloren sonde heeft bewesen / dat hy hem omhelst ende ontvinct/ ende aendoet het beste kleedt / &c. Ten laetsten/

Het betrouwen op God verlost den mensch van alle quaden.
Psal. 49.
Num. 20.
Matth. 14.

Hebr. 5.

sten / dat hy hem vertoont voer het aenschyn des
 Vaders in den hemel / om dat hy als eenen seer goe-
 den Advocaet voer ons soude spreken / die altyt om
 sijne eerwaardigheyt verhoort wort.

G H E B E D T.

Rom. 7.

Sap. 9.

Psal. 3.
Psal. 117.

Agor. 17.

I. Cor. 12.

Psal. 43.

Psal. 117.

O Heere roept ghy my om dat ick u soude volgen?
 aenghesien dat ghy ons een exempel hebt gegeven,
 en dat het eene groote glorie is, soo N. als door ootmoe-
 digheyt u mijnen Heere te volgen. Maer eylaes! mijnen
 Heere mijnen God, ick ben een onsaligh mensch: wie
 sal my verlossen van het lichaem deser doot? Ick hebbe
 wel geneughte met uwe wet na den inwendighen men-
 sche, maer ick sie een andere wet in mijne leden, weder-
 staende de wet mijnder herten, ende my gevangen ma-
 kende in de wet der sonden, die in mijne leden is. Siet,
 ick en doe niet het goet dat ick wille, maer ick doe het
 quaet dat ick niet en wille. Ick wille u volgen al waer
 ghy gaet, en loopen in de wet uwer geboden, ende uwe
 deughden nae volgen; maer beuselingen der beuselin-
 gen, ydelheyt der werelt wederhouden my, ende dit lic-
 haem dat verdorven wort, beswaert de ziele, end'aert-
 sche inwooninghe druckt nederwaerts't verstant't welk
 veel peysende is. Sy zijn vermenighvuldicht die my be-
 nauwen, en veel staen tegen my op; sy hebben my om-
 ringelt gelijk bien, sy zijn ontfteken gelijk vyer in de
 doornen, maer in uwen name sal ick over hun wreken.
 Ick ben gestooten ende omgeworpen om dat ick soude
 vallen, maer ghy Heere ontfanght my: want wat creatu-
 re en soude niet vergaen sonder u, in wien alle dingen
 leven, roeren, ende zijn? Hoe sal een onsterck mensche
 sonder u kunnen staen in de slibberachtigheyt van dit le-
 ven? Ick bidde u en laet my niet aenkomen dien voet
 der hooveerdyen, dat ick op mijne kracht soude betrou-
 wen: want ick ben versiekert dat ick niet en wete noch
 en vermach sonder u gestelt in't midden der vyanden,
 in't midden der golven ende ellenden. Heere ghy werkt
 alle dinghen in ons, ick en sal in mijnen boge niet ho-
 pen, ende mijn sweert en sal my niet saligh maecken,
 maer uwe rechte hant heeft kracht gedaen, de rechte
 handt des Heeren sal my verlossen, de rechte handt des
 Heeren.

Heeren heeft kracht gedaen : ghy zijt mijne sterckheyt en lof, en ghy zijt my geworden tot saligheyt. Komt en fiet alle die mijnen Heere vreesen, ende ick sal u vertellen hoe groote dingen hy mijne ziele gedaen heeft : alle vyanden ende volcken hebbē my, die eē ongewapent en arm kint ben, omringelt, en ick hebbe over hun gewroken in den name des Heeren. En wilt niet betrouwen op de Princen, op de kinderen der menschen, want den man en sal in sijne sterckheyt niet gesterckt worden; noch hy en heeft geen goet behagen in de beenen van den man. Vermaledijt is den mensche, die op eenen mensche betrouwt, en stelt het vleesch sijnen arm; want hy is mijn sterckheyt en lof, en hy is my geworden tot saligheydt. Den Heere is mijnen steen, ende mijn sterckte, ende mijnen Salighmaker, mijnen stercken Godt, ick sal op hem hopen, mijnen schildt, ende den hoorne mijnder saligheyt, mijnen verlosser ende mijne toevlucht, mijnen Salighmecaker. Ghy sult my verlossen vande boosheydt, ick sal den loffelijcken Heere aenroepen, ende ick sal saligh zijn van mijne vyanden. Dat den wijsen niet en gloriere in sijne wijsheyt; ende dat den stercken niet en gloriere in sijne sterckheyt; ende dat den rijcken niet en gloriere in sijnen rijckdom; maer dat den genen die gloriert, daer inne gloriere, dat hy u weet ende kent, ô Heere, want ghy zijt ons licht, ende ghy sult mijne duy sternisse verlichten.

Psal. 117.

Psal. 145.

Jerem. 17.

2. Reg. 22.

Practijcke om te verkrijghen betrouwen op Godt ende wantrouwen sijns selfs in alle Ghebde ende saecke.

TEn eersten/bemerckt hoe dat u seer veel saken in verschepden dinghen qualijck ghelucht zijn / al docht u dat ghy u seer wel beraden hadt.

Ten tweeden/ en bestaet niet/ dan met Godt verzoent zijnde/ ende hem aengeroepen hebbende; want wy en vermogen niet sonder Gods gratie: Daerom eer ghy eenige gewichtige sake begint/ hebt tē minsten berouw van uwe sonden / ende aenroept Godt/ seggende: Godt merckt aen tot mijnder hulpen. Welck veersien de Gude-vaders eertijts dickwijls

En aens
beert niet
en staet
van sonde.

gebruycht hebben/ ghelijck Cassianus verhaelt.

Draeght
Gode op
den booz-
spoet uwer
saken/ ende
danckt
hem.

Ten derden/ bedanckt God van den goeden booz-
spoet uwer saken/ besoeckende (indien het u gelegen
is) het H. Sacrament des Outaers: ende en schrijft
u selben noyt pet toe/ maer Gode alleen/ ende be-
tuyght dat oock met woorden. Want gelijck de reli-
gieusen geschouwt hebben dese woorden: Mijn ende
Uwe; alsoo is 't haer oock seer nut niet sy-selven ep-
gen te maken/ op dat dit woort soude geschieden:
Indien yemandt dient/ dat die diene als upter
kracht/ die Godt geeft. Indien yemandt spreekt/
die spreke als woorden Gods/ op dat in alle dingen
Godt mach ge-eert worden.

Verkieft
jaerlycks
enen dagh
tot danck-
segginge.

Ten vierden/ schickt alle jaer eenen feest-dagh tot
dancksegginge booz de weldaden u in't besonder ge-
geven.

Ten vyfden/ bedanckt Godt dagelijcx tweemaels
in't ondersoek der consciencie/ oft ten minsten eens/
en aen- neemt alle goet en quaet/ als van sijn handt.

Widt om
gratie alle
dage/ om
uwe wer-
ken te vol-
bringen.
Ontfangt
de welda-
den der
menschen
als van
de handt
Godts.

Ten seften/ boozsiet al wat ghy doen moet 's mo-
gens oft 's abonts te boren/ ende begeert booz elck
gratie met groote ootmoedighepdt ende wantrou-
wen uwes selfs.

Ten sebensten/ en begeert geene weldaedt van ee-
nen mensch/ 't en zy dat ghy deselve te boren oot-
moedelijcken begeert hebt van Godt den geber van
alle dingen/ ende soo ghy pet van den menschen ber-
krijght/ rekent het als oft ghy 't van Godt verkre-
gen had; want de menschen zijn maer uptrepckers/
Godt is den Heere/ sonder welcken sy die niet en
konnen uptrepcken/ al waer't dat sy dat seer beger-
den; noch sy en konnen het niet werperen/ als 't sij-
ne Goddelijcke goedtheydt beliest.

Het is
goet op
sijn eppen
wijshepdt
niet re-
staen.

Ten achtesten/ daer-en-boven is het goet tot wan-
trouwen van sijn selven/ in sijne eppen sake/ niet te
steunen op sijne epgene boozsienighept/ maer op de
boozsienighept Gods/ en daer-en-boven ootmoede-
lijck van andere raet en hulpe begeerē. Boozwaer het
is een teeken van groote hoochmoedighepdt en be-
trouwen sijns selfs/ indien yemant inepnt dat hy al-
leen wijs is/ kan niemant raet en eyscht/ oft maer
alle-

alleenelijck met den monde / ende daer toe neme eenen die eer sijn saken soude prijsen dan stieren. Ende het is seker dat eenen mensch die sy-selven mistrouwt ende op God betrouwt / dat desen oock meer betrouwt op de vernufttheyt / boozsichtigheyt ende goetheyt van een ander / dan op de sijne. Dit maect dat dese menschen bereet zijn tot den wille van hunne Oversten ; dat sy niet en wepgeren te doen / ende niet en versoecken / aengesien sy hun selven mistrouwen.

Ten negensten / dit is een teken ende practijcke van sijn wantrouwen / noyt te seggen : Ick sal het doen ; Ick heb het gedaen ; Ick belobe / oft met ver-sekeringe. Ick sal maecten dat het gedaen sal zijn ; maer op dese maniere : ick sal dit doen met Godts gratie ende hulpe. Ick sal het doen / indien Godt my sal helpen ; ende met eenen sijn hert tot God hessfen / ende hulpe begeeren.

Schiet-Gebedekens.

- Z**ijt mijnen hulper , en verlaet my niet , noch en ver- Psal. 26.
smaedt my niet Godt mijnen Salighmaker.
Het is goet den Heere te belijden , ende lof te singhen u- Psal. 91.
wen name Alderhooghten.
Ick sal u alle daghen belijden , ende ick sal uwen name Psal. 144.
loven in de eeuwe , ende de eeuwe der eeuwen.
U moeten Heere belijden alle uwe wercken , ende uwe Ibidem.
Heyligen moeten u gebenedijden.
Want door u sal ick verlost worden van de bekoringhe , Psal. 17.
ende door mijnen Godt sal ick door den muer gaen ,

A E N - M E R C K I N G E O P H E T X I I I . B E E L D T .

Bemerckt ende weeght de deught teghen de sonde/ ende overlegt de natuere van beyde.

Bruchten
van de
deught.
Schaden
der sonde.

Wilt ghy u meer tot de[A]deugt verwecken? Siet hoe veel gewichtiger dat sy is dan de[B]sonde, ende geheel de wereldt. De deught belooft ende toont u lof ende prijs: de sonde slavernye en strafsingen (want die de sonde doet, is een slave der sonde.) De deught geneest ende versterckt de krachten der zielen; de sonde quetst en vernielt met dryderhade schichten, gelijk zijn de dry ongevallen des werelts. Bemerckt[C]d'oorfaken van beyde, ende omhelst d'oorfaken van de deught, schouwt die van de sonde.[D]Alle deught, gelijk het blijkt in[E]d'armoede met S. Franciscus, maeckt onbelemmert, en voordert u door den rechten wegh tot[F]de saligheyt: maer[G]de sonde treckt af van den wegh der saligheyt, soo oock de[H]werelt, ende hare, ende der rijckdommen liefde leyt door omwegen, en beswaert ten minsten den genen die opklimmende is, ende maeckt eenen seer traghen voortganck. Wat dan? neemt dit eerst voor u in alle beradinge, tot wat[I]eynde ghy geschapen zijt, alsoo dat u tot het selve de deught, ende 't gene dat deughdelijk is, alleen kan leyden ende voorderen.

HET XXVII. CAPITTEL.

Van den eersten middel om de meditatie ende hare begeerten te vermeerderen: oft meditatie van het waerden der deught ende sonde, ende verkiefinge der selver.

HET I. point. Bemerckte eerst hoe dat den Heere alle dingen in gewichte / getal ende mate geschapen heeft / ende hoe verre de hemelsche dingen de aertsche in groothed / weerdighepdt ende prijs te boven gaen. Ende waerom dat? Dit is soo wel tot sijnder glorien / als om dat den mensch / die dajelijcks den hemel aensiet / ende sijne schoonheyt / sijne grootte ende bevel ober dese aertsche dingen / tot den selben niet alleen het hooft / maer oock sijn herte altydts soude opheffen / ende stellen de geestelijcke ende eeuwige dingen voor de verganckelijcke. Ten tweeden / hoe waerachtigh is dese spreuke van David: Nochtans de kinderen der menschen sijn ydel / de kinderen der menschen sijn leugenachtigh in de wage / om dat sy in ydelhepdt malkanderen souden bedriegen: maer hoe seer dat dit Gode misgaeght / leert Salomon / seggende: Gewicht ende gewicht / mate ende mate / alle heyde is verfoeyelijck by Godt. Och met wat een valsche ghewicht worden de hemelsche dingen gewaerdeert / ende hoe groot worden de aertsche dingen geacht! Siet hoe kleyn ende verwoyden dat geacht wordt van de kinderen deser wereldd / de materie der deught / te weten / straffe dinghen / serpente / doot / hitte / koude / lydinge van armoede ende ongelijck (die den saligen P. Ignatius seght dat seer moeten geacht worden van de sijne / ende van grooten gewichte sijn in 't aensicht van onsen Schepper ende Heere) ende ter contrarie / siet hoe groot sy achten / eere / wellusten / edeldom / sterckhepdt / rijckdom / &c. ja eenen penninck / een woort / want sy dickewijls om d'een ofte om d'ander eeuwelijcken verliesen / leven ende ziele: ende ghelijck de kinderen om de bobbelen ende buplighepdt klyben / ende verachtend' eeuwige

Sap. 11.
Alle dingen
sijn in sijne
volmaecht
heyt geschapen.

Psal. 61.
De menschen der
werelt en
kennen den
prijs niet
van de
deught.
Prov. 20.

dingen ende waerachtighe deught : hierom worden de bierscharen oberballen dooz de menichte van de processen ; ende eplaes de na-voiginge der deught is seer seltsaem. Tanderden/ waer upt dit geschiet : ende ghy sult bevinden dat het daerom is / dat sy niet aen en sien het eynde van hunne scheppinge/ maer alleen de tegenwoozdige dingen : want indien sy op 't selve achteden/ sy en souden anders niet achten dan dat tot dit eynde kan boozderen : gelijk den siecken den medecijn-meester ende mederijnen beelacht / om datse profijtelyck zijn tot sijne gesontheyt/ ende den soldaet de wapenen/ende allen werck-man sijn gereetschap. Besiet oft ghy oock niet de gemeyne dolinge bebangen/dan oft ghy beter beraden zijt/ hebbende goet opsicht op uwe salighepdt/ ende daelt tot uwe gebreken in't besonder / ende tot de deughten die ghy begeert.

Het 2. point. Bemerckt dat niemant dese saecten beter en kan bemercken / dan de gene die van de selve niet bedrogen en worden dooz haren schijn / ende die de weerde der selver seer wel weten. Siet dan / hoe grootelijcks dat Godt de deughdelijcke dingen geacht heeft / soo wel om dat hy de tijdelijcke goederen geeft aen boose menschen / als om dat hy aen sijne kinderen geeft de deught ; maer alder-meest/ dooz dien hy sijnen Sone op de wereldt heeft ghesonden / om dat hy ons soude leeren de wereldt versmaden / ende de deught in weerden te hebben. Ten tweeden / hoe grootelijcks dat d' Engelen die achten / die ons tot de selve altydts vermanen. Tanderden / wat hier de dupbelen af houden / die ons eeuwelijcken daer af soecken tetricken/ dooz enen onblusschelijcken haet / ende geven alle dingen hunne knechten ende slaven/ om die van de deught te brengen / sy en breefen niet / sy en worden nergens mede bedwonghen / dan alleenlijcken met de deught : want (ghelijck Job seght) daer en is geene macht by de selve te ghelijcken. Ten vierden / in hoe grooten eere by de Heydenen/ oock die boos waren / de versierde ende schijnelijcke deught is gheweest ; ende hoe sy die vereert hebben/

De menschen en aensien het eynde niet.

Hoe groot dat de deught van Godt geacht is.

Den dupsel wordt alleen van de deught overwonnen.

Joh 41.

De Heydenen achten oock groot hunne schijnelijcke deught.

ben / alleenelijck verlicht sijnde met het licht der natueren: wat eere sy oock doen hunne clupsenaers ende priesters die sy hebben / die eene groote boossheden bedecken met den ydelen schijn der deught. Ten vijfden / bemerckt dan wat de deught in haer selven is / te weten / eene goede gesteltenisse der zielen / door de welke men wel leeft / die niemant qualijck en gebeyndt / ende die God in ons / sonder ons werckt. Siet haer gewapent / want sy 't al verwint ; sy en kan niet gewont worden / ende sy maecht hare be-minners haer gelijk / begiftse met oberhant ende met de kroone ; sy gaet hooge dingen te boven / ende sy gaet met eenen bliegenden ganck ende bleugelen na de hemelsche dingen. Besiet aen alle hare schoonheyt. Doorwaer (seght Lactantius in sijne onderwijsinghe) niet en kan daer schoonder dan de deught / niet weerdiger als de wijsheyt gebonden worden. Van dese seght Plato aldus : Indien sy konde met oogen aengesien worden / sy soude eene groote liefde tot haer verwecken. Clemens Alexandrinus seght: De schoonheyt vertoont haer alleenelijck in de ziele / ende daerom is desen alleen oprechtelijck schoon / goet ende eerbaer / die met de deught begaeft is / ende dat wordt alleenelijck door goet gehouden / dat schoon ende eerbaer is. Maer de deught alleen die vertoont haer oft door een schoon lichaem / oft door eene minnelijcke gedaente van matigheyt ende manierlijckheyt.

Het 3. point. Ten eersten / bemerckt wat de sonde is / te weten / een monster dat de ziele mismaecht ende leelijck maecht / besinet / verduyrt met veel siecken / ende wint met dyp pijlen / te weten / in de gedachten / verstant ende wille / gelijk het blijkt in de hoosbeerdhe / gierigheyt / gramschap / onkuyshed / &c. pepst dan dat ghy aensiet eenen mensche u bekent / die met dit gebreck van sonde ghequelt is / ende dat ghy met eenen siet sijne gepeysen / bonnisse ende woorden / &c. oft pepst op d' alder-schoonste ende wijsste Engelen / ende wat in hun de sonde gedaen heeft. Ten tweeden / ondersoekt der menschen tijdelijcke goeden oft weelden / indien daer

Beschijnghe van de deught.
D. Thom. I.
2. q 55. a. 4.
in 1. arg.

Lactant.
112.
Initit.
De schoonheyt der deught.
Plato.
Clemens
Alexand. in
Pedagog.

De sonde is een monster.

Slavernij
der
sonde,

eenige zijn/ t'samen met geheel de wereld / ende dat die gheensins by de deught en konnen gheweghen oft verghelen worden. Ten derden/ hoe groot dat is de byzheyt der deughten / hoe groot de slavernij der sonde : want hoe grooten slave is den eergierighen/ goetd-gierighen / gulfigen ende onkuysschen mensche/ende hoe herde wetten hebben sy? want hoe wel dat men tot hun spreekt van de ziele / van den naem en faem / ja oock van het eeuwighe leven / sy seggen: Ick en kan my niet onthouden van de sonde daer ick aen verbonden ben. Ten vierden / hoe seer dat Godt/die het onpeyndelijck goetd is/haet de sonde die een onpeyndelijck quaetd is. Ten vyfden / hoe dat de sonde de ziele berooft van alle gheestelijcke goederen/van Gods blyentschap/van de gaben des H. Gheests / van de byzucht der goeder werken/ en doet de namen upt den boeck des lebens.

Ghebedt tot d'eeuwighe Wijsheydt, om met de werelt niet te dolen in de waerderinghe der deught,

Lucas 18.

Het licht
der ziele,

O Aldersoetsten Jesu, doen ghy u noch geweerdighe pelgrim te zyn op dese werelt, doen riep tot u den blinden staende by den weg: Jesus Sone van David ontfemt u mijnder, ende hy en begheerde niet anders dan te sien dit kort ende onstantvastigh licht, dat den nacht dagelijcks wegh neemt, ende de veranderinge wisselt : maer ghy door uwe groote goedertierenheydt, hebt hem ghegheven dat hy oock soude sien u de Sonne der rechtveerdigheydt, een licht dat noyt op en houdt, een licht des waerachtighen geloofs. Dit licht begeere ick ootmoedelijck van u, ô eeuwige Wijsheydt, op dat ick u mach beminnen, en vinden de gave des verstants: Want den mensche en kent hare werde niet; noch sy en wort hier niet gevonden op der aerden van de vleeschelijcke menschen, die gemackelijck leven. Den afgrondt heeft gheseydt: Sy en is in my niet, want de boose van de werelt en vinden die niet. En de zee deser werelt spreekt: Sy en is by my niet. O eeuwige Wijsheydt, ghy zijt verborghen voor de oogen van alle die leven, ende ghy zijt ver-

verholenaen de wijsen deser werelt. Want wie waerdeert de deught? een yegelijck soeckt sy selven, ende al wat dese werelt aengaet; hierom sweetmen en looptmen, maer om de deught ende't rijk der hemelen en soudemen bykans niet eenen voet versetten. De deught ende uwe gheboden worden ghehangen in eene ongherechte weegh-schale, want de goederen deser werelt den sonde zijn gewoon veel meer te wegen: de deught ende uwe onbevleete wet die de zielen bekeert, die wort veracht. Siet de sonde wondt doodelijck onse zielen, ende sy wort bemint, sy verblint het verstant, ende sy wort aenghenomen, sy versteent den wille, en sy wort gesocht, sy maect de memorie vuyl, en sy wort neerstelijck begheert. Sy treckt ons van u dewelcke zijt den wegh der saligheyt; maer de deught maect ons goet en salig. Ende de kinderen der menschen ydel en leugenachtigh, die worden bedroghen ende sy bedrieghen een ander: daer en is niemant die dit ter herten neemt ende overpeyst: Allegader, seyde den Apostel, zijn sy afgeweken, want sy zijn meest al onnut geworden, ende daer en is bykans niemant die goet doet. Och hoe grooten verblintheydt overvalt ons ellendighe! want ghy, o Sonne der rechtveerdigheyt, verschijnt ons, om dat wy dit ende d'ydelheyt der werelt souden sien, ende dat wy d'oorsaken der sonde souden schouwen, ende de wonden der selver mijden, ende siet wy vallen in't midden der vyanden, als oft wy niet en wisten, hoe dat de sonde der gulsigheyt ghewont heeft onsen vader Adam, ende het sweert der hooverdye d'Engelen nederwaerts geworpen, die sy met Lucifer gemaect heeft, de leelijckste, quaetste, wreetste vande suyverste geesten. Maer dit is d'uytsinnigheyt ende onwijsheyt der kinderen van Adam o mijnen Verlosser. Daer worden noch hooghe faken ghehoopt ende ghehaect, ende het lust hun noch dese N. sonde te dienen. Ick hebbe oock ghedooft Heere, gelijk een verloren schaep, ick bidde u soeckt uwen knecht, want ick en hebbe uwe geboden niet vergheten, ende leyt my op den rechten voetpadt, verleent my dat ick d'oorsaken mach schouwen, ende keert af met uwe seer goedertieren handt, dat ick noyt en kome in bekoringhe. Amen.

**Dalsche
weegh-
schael der
werelt.**

Psal. 118.

Practijcke om de deught ende sonde te weghen
nae hare verdiensten.

Ondersoec
sijns selfs
met een re-
gister sijn-
der gebre-
ken.

Ten eersten / sy selven ernstelijck bemercken / en
ondersoecken wat quade gewoonten ende gebre-
ken datter in de ziele en in 't lichaem zijn / en een re-
gister van deselve maken / ende ondersoecken hier op
het bonnisse van een ander.

Ten tweeden / dit register somwijlen ten minsten
eens ter maendt ober-loopen / ende sien de boozde-
ringe ende berachteringe.

Ten derden / verhalen yemandt oft sijnen vriendt
oft biecht-vader het getal der gebreken / 't welck
den salighen P. Ignatius booz seer profijtelijck
heeft gebonden.

Bemerck-
kinge van
de oorsake
der deughte
ende der
sonden.

Ten vierden / sonderlinge in de sonden en deught-
den bemercken / welcke d'oorzaken der selver zijn /
op dat ghy d'eene sout mogen schouwen / ende d'an-
dere aen-nemen.

Ten vijften / sy selven dickwijls beschaeamt ma-
ken / dat ghy geene meerdere neersticheyt en doet om
Godtbzuchtigh te wesen / dat ghy siet / dat soo veel
boose menschen / dieben ende moordenaers / soo veel
onghemacks lijden om hare boosheyt te doen : jae
oock alle wereltsche menschen / om dat sy hunne be-
geerten souden volbrengen.

Ten seften / bemerckt hebbende de sonden van u
boozleden leven / en den arbeidt gedaen booz de we-
relt / in 't verdragen van hare wetten ; soo ordineert
yet desgelijcks om de deught te verwerven.

De bon-
nissen der
menschen
en moeren
onze Gods
bzuchtig-
heyt niet
verstoort.

Ten sebensten / noyt verlaten de deught en Godt-
bzuchtige gewoonten om den wille oft bonnisse der
menschen oft om eenige tijdelijcke saecke ; want dit
soude deselve seer sleyn achtende zijn / ende booz de-
selve te stellen eene seer ydele sake / maer stantvaste-
lijck vervolgen de dingen / die eens goet ghebonden
ende geordineert zijn geweest.

Schiet-Gebedekens.

VErlicht Heere mijne oogen, dat ick tot geenen tijde Psal. 12.
en ontslope in de doot, op dat mijnen vyant noyt
en segge: Ick hebbe hem verwonnen.

Geeft my verstant, ende ick sal uwe wer ondersoecken, Psal. 118.
ende ick sal die bewaren in geheel mijn herte.

Ick hebbe de boosheyt gehaet ende verfoeyt, maer uwe Ibidem.
wer heb ick bemint.

Hoe hebbe ick Heere uwe wer bemint, 't is mijn over- Ibid.
peysen geheel den dagh.

Hoe soet zijn uwe uyt-spraken voor mijne keele, boven Ibid.
honich voor mijnen mondt.

A E N-

A E N - M E R C K I N G E O P H E T X I V . B E E L D T .

**Wenstet wat raedt dat ghy soudt gheben aen
eenen vriendt/ van de deught hem beradende /
ende met wat gelijckenisse ghy hem hier
toe soudt verwecken.**

*De quade
gewoonte
moet ge-
broken
worden
eerste sterck
worde,*

IS't dat ghy twijfelt ende dat ghy u her-
te noch ghereeder wilt maecken tot de
deught , soo siet wat ghy in de teghen-
woordigheydt Godts uwen oprechten
[A] vriendt soudt raden , ende doet dat
voor u selver; indien [B] de sonde u weder-
houdt, ende meest [C] de quade gewoon-
te ; so breeckt die af, want anders dese als
een nootfakelickheydt maeckt eene kete-
ne, en van eenen draet beginnende maeckt
sy eenen kabel. Voorts gelijk ons Matth.
10. door het serpent ende duyve te ken-
nen ghegeven wordt, soo volghet [D] een-
voudighlick ende voorsichtelijck op den
rechten wegh den [E] goeden Engel uwen
leydts-man, ende den raedt van Christus;
neemt wel waer [F] d'occasie der deught.
Bepeyft eenige gelijckenisse oft onghelijc-
kenisse, om u de [G] deught voort te stel-
len; want dit heeft ons de [H] Heere Jesus
geleert, met de parabelen van den [I] her-
der, den [K] zaeyer, den [L] wijngaerdt,
ende den [M] verloren sone.

HET XXVIII. CAPITTEL.

Van den tweeden middel om te vermeerderen de meditatie ende hare begheerten (te weten) om met sulcken grooten voorsichtigheydt de deught te verkiezen, als wel de kinderen der wereltd wereltdsche saecken doen.

Voor-stellinge der plaetse, gelijk in 't beeldt : 't bereyden de gebedt/ als boren.

Het I. point. Bemerket hoe boozsienigh dat de kinderen deser wereltd zijn in hunne handelingen ; in rijckdommen / welluste / oft eere te verkrijgen ; hoe neerstigh om t'ondersoecken goeden raedt ; hoe bereydt ende onbermoet / om te volbrzenghen / dat sy sien hun profijt te zijn / hun en verbaren noch perijckliken der Zee / oft moordenaren / noch geduerigen arbeydt / noch ongelucken van andere. Vergelijckt dese met de neerstigheyt / die de kinderen des lichts doen om hunne salighepdt te boozderen / ende neemt booz u in eene soo gewichtige sake / als is uwe salighepdt / u te beraden met d'alderboozsichtigste ende wijsste : noch en laet niet toe / dat Godt ober u synen knecht niet rechte soude mogen klagen / segghende : Wie isser blind dan mijnen knecht / oft wie isser doof dan den genen / aen den welken ick boden hebbe gesonden ? Ende aengesien dat niemandt en kan weten wat in den mensche is / dan den geest des menschen / die in den mensche is / soo moetmen booz al te rade gaen de rechte reden / onbedorben booz eenige gentlepht / ende men moet weten / dat 'et selve als dan genoegelijck gheschiedt / soo wanneer wy onse sake / als oft spreken bremden aenging / ons selven booz oogen leggen ende ondersoecken / ghelijck den Prophheet Nathan aen den Koninck David fraep booz ooghen heeft ghehouden de leelijckhepdt van sijne sonden : ende ghelijck de vrouwe van Thetua hem wijs gemaecht heeft dat hy Absalon in gratie soude ontfangen. Siet dan uwe verheeringe / u leven / oft een deel van 't selve / niet met uwe (om soo te seggen) maer met eens anders ooghe / ondersoeckt oft ghy dat in een ander soudt booz goet houden / hoe ghy hem

Dooz sienighepde der menschen in wereltdsche saken.

Isaie 42.

1. Cor. 2.
Maer moet hem sijne saken beraden als oft sy een bremden aengingen.

2. Reg. 12.

2. Reg. 14.

hem in dit oft dat soudt raden / ende wat wegh ghy hem sout wijsen / neemt ghy den selven als sekerder ende bequamer tot de deught ende salighepdt. Ten laetsten / bemerckt hoe groot en hoe bitter dese verwijtinge met recht in 't oozdeel sal wesen / alser sal bewesen worden / dat den genen / die den weg aen andere heeft ghewesen / ende andere dooz geleert hepdt heeft boozgegaen / nochtans selve gedooit heeft / ende in dupsternissen gevallen is. Want eenen knecht / die den wille van synen Heere weet / sal met veel slaghen geslagen worden / ende die de wet weet ende niet en doet / 't is booz hem sonde.

Luc. 12.

Iacob. 4.

Schade
der quade
gewoonte.

Iob 20.

Prov. 22.

Ierem. 13.

Aug. lib. 8.
Conf. c. 5.

Het 2. point. Bemerkht dat ons niet se seer af en treckt om goede raden t' aenbeerden / dan een verouderde gewoonte: want hoe veel bermaningen sijnder van noode / om dat pemant eene quade genegenthept soude af-leggen? De beenderen van den mensch (seggt Job) worden verbult met de gebzekē sijnder jonckhept / ende sullen met hem in 't stoffe slapen. Het segghen dat den Wijse-man is: Den jonghelinck naer synen wegh die hy hem gewent / en sal van dien niet wijcken als hy out gheworden sal zijn. Welck soo waerachtigh is / dat Jeremias 't selve willende upt drucken ghesepdt heeft: Indien eenen Moriaen kan veranderen syn vel / of den Lappaert sijne verschedentheden; soo sult ghy oock goet kunnen doen / naer dat ghy quaet geleert hebt. Want de gewoonte is ghelijck eene tweede nature / ende gelijk eene ketene daer den mensche mede ghebonden wordt / ghelijck den hepligen Augustinus ghesepdt heeft: Ick was (sepdt hy) ghebonden niet niet vzeemt pser / maer met mijnen pseren wille / den bypandt hadde mijnen wille / ende hadde my van den selven eene ketene ghemaect / ende hy hadde my ghebonden; want dooz den quaden wille is boozts-ghetomen de welluste / ende als men de welluste dient / soo groept daer upt eene gewoonte / ende als men de gewoonte niet en weder-staet / soo komt daer af eene noodtsakelijckhepdt. Waerom als ghy by u selven overleght van de deught te volghen / ende de sonde te schouwen / soo weet dat ghy u hier booz seer moet wach-

wachten/ dat ghy aen de boosheyt geen en geeft
om te verouderen / ende dat ghy van den eenen trap
niet en valt in eenen argeren/ gelijk den heyligen A-
poſtel Petrus / als hy eerſt Chriſtus hadde gheloo-
chent ; ten tweeden met eenen eedt hem heeft ver-
ſaecht/ en ten derden oock verbloecht. Lazarus vier
dagen dootd zijnde / en konde niet verwecht worden
dan met tranen en roepen/ het welck een gelijckeniſſe
is van eenen ſondaer/ die doot het gebuyck der ſon-
den is begraven / ghebonden / bedeckt / ſtinckende
gemaect / en gheſloten onder eenen grooten ſteen/
te weten/ onder de quade ghewoonte.

Matth. 26.

Ioan. 11.

Het 3. point. Bemerkt dat alle 't gene/ dat in de we-
relt is/ geſchapen is van de milde hant des Heeren/ ſo
wel tot onſen gebuycke / als oock tot onſer leeringe
en onderwijſinge. Daerom ſeyde den ſaligen P. A-
gnatius / datter by naer niet geboegelijcker en was
tot een gheestelijck leven/ dan de handelinghe oft ge-
meynſchap met Godt almachtig/ die eene deugt oft
Godtbuychtige genegentheyt is / doot de welcke wy
uyt de geſchapen dingen trecken 't gene dat tot ons
geestelijck profijt kan helpen/ en dat onſe herten en be-
geertē kan ophieven tot hemelſche dingen om de me-
morie buychtbaer te maken van Godtbuychtige ge-
pepen en gelijckeniſſen/ en den wille met die als met
ſackelen t'ontſteken. En ſiet hoe ghy deſelbe tot noch
toe ghebuyckt hebt / te weten / oft ghy dit ghedaen
hebt gelijk eenen wiſen Sone Gods/ oft gelijk een
peerdt en muyl / in de welcke gheen verſtandt en is.
Want doot ſodanige bemerkinge komen den men-
ſche verſchepden gelijckeniſſen te boren ; ſoo dat wy
doot eenig ſienelijck dinck klimmen tot d'onſienelij-
cke ; gelijk als wy doot de ſchoonheyt van 't gene dat
wy ſien/ bemercken als doot eenen voetſtap de God-
lijcke ſchoonheyt / oft als wy doot onſienelijcke ge-
ſchapen dingen / gelijk is onſe ziele / opſtaen om te
beſchouwen den onſienelijken God/ oft ten laetſten
doot ſienelijcke dingen ons porren om andere ſienelij-
cke te beſchouwen/ gelijk ons dit de Goddelijcke wiſ-
heyt doot gelijckeniſſe ende parabelen heeft bewezen.
Gheluckigh (ſeght Richardus) zijn ſp / aen wien

Handelinghe met
Godt doot
aenſchou-
winge der
creaturen.

Pſalm 31.

Richard.
tract. 3. de
Exterm.
mali.

in eene leere verandert/ dat booz andere plach te zijn tot eenen bal. Hierom wilt ghy u selven tot de deugt verwerken ende hebben eene overbloedighe materie van meditatie ende ghepeynsen? aensiet dese siene-lijke werelt/ ende verwondert u van hare schoonheyt ende verscheydenheyt/ ende bemerkte hoe de creaturen haer hebben tot haren Schepper. Ten eersten/ naer het seggen van Trismegistus: Sy zijn gelijk eenen spiegel der Goddelijcker dingen/ ende eenen boeck vol Goddelijckheyt/ spreekende in onse ooren sijne macht/ sijne wijsheyt/ ende goetheyt/ en lobende hem hier af. Ten tweeden/ siet hoe sy hem allegader gehoorzaam zijn. Ten derden/ hoe sy u al te samen dienen/ ende u onderwijzen/ indien ghy't wel wilt aenmercken. Waerom den Wijsen-man seyd: Gaet o lapaert tot de miere: Ende de Wijsheyt selve: Zijt boozsichtigh gelijk serpente ende simpel gelijk duppen. Ten vierden/ hoe sy allegader arbeiden/ soo om haer selven te behouden/ als oock den meestendeel om naer hare gesteltenisse te wassen ende volmaect te worden/ ende dit al tot onse onderwijfinge/ op dat wy insgelijcks boozts souden gaen in den wech des Heeren/ ende vandaghe te daghe wassen/ ende behouden dat wy vercreghen hebben.

G H E B E D T.

EYlaes! ô eeuwigh licht, minnelijcke waerheyt Iesu Christe, Wijsheyt des Vaders, Engel van den grooten raet, met hoe dicke duyfsterne zijn wy omringelt! Verlicht de gene, die sitten in de duyfsterne ende in de schaduwe des doots, om te bestieren onse voeten in den wech des waerheys en vrede. Wy sien ander lieden gebreken en schaden, en wy en achten d'onse niet; in die zijn wy scherp-siende, en in d'onse blindt. O hoe veel voorfichtigher zijn de kinderen van dese werelt in haer gheslachte dan de kinderen des lichts? Want wy raden onse vrienden N. dese oft die saken, als beter sijnde, te weten, dat den wech tot de ewicheyt niet wederkeerlijck en is, dat den dach, ure, oogenblick der doot onseker is, dat wy moeten leven als oft wy dese ure souden sterven.

Wy

Trismegif.
De crea-
turen zijn
als eenen
spiegel en
als eenen
boek van
Goddelijc-
ke saken.

Prov. 6.
Matth. 10.

Luc. 1.

Luc. 16.
Wy zijn in
onse eegen
sake blind/
ende claer-
siende in't
gene dat
andere
aengaet.

Wy hebben eene walge van ander lieden gebreken, ende wy zijn gereet om die te berispen, maer ons ſelven ſmecken wy, ſoeckende onſchuldigingē in de ſonden. En ſoud ghy met recht niet mogen ſeggen: Medecijnmeester geneeft u ſelven, aengeſien wy andere goeden raet geven, ende ſelve den quaden volghen. O wat ſtraffen oordeel is daer voor den knecht, die weet den wille van ſijnen Heere, ende dien niet en doet? voorwaer hy ſal met veel geceſſelen geſlagen worden. Heere en gaet met uwen knecht in geen oordeel, maer doet my na u woort in 't goede, op dat ik 't ſelve mach volgen, dat ick andere ſoude raden in den ſtaet des levens, in verkiefinghe der deugden, in verachtinghe der ydelheden ende uytroeyinghe der gebreken, op dat ik niet bedwongen en worde te hooren dit woort: Ghy die een ander leert, en leert ghy u ſelven niet? die dit of dat N. eenen anderen predickt, verſuymt ghy dat ſelver? die quaet voor ſy ſelver is, hoe kan hy goet voor een ander weſen? Verleent my dan o eeuwige Wijsheyt, dat ick mijne wegen alſoo mach beſtieren, gelijk ick die aen eenen anderen ſoude wiſen: dat ick alſoo aſſtant mach doen van 't quaet gelijk ick dat een ander ſoude raden, dat ick alſoo het beſte mach verkieſen, gelijk ick dat mijnen beſten vrient ſoude voorhouden. En wat iſſer, dat my wederhout, die het beſte ſie en voor goet houde? Eylaes mijnen Heere, mijnen verloſſer van mijne toornige vyanden, het is alleenlijck de quade gewoonte, eene ſware en ſchadelijcke kerene, die niet lichelijck en kan ontdaen oft gebroken worden, 'ten zy dat ghy te hulpe komt o Heere der krachten. Ik ſal opſtaen, ick ſal opſtaen, ende Heere ick ſal u door uwe gratie volgen. Ick en ſal niet vertoeven, op dat de gewoonte niet en veroudere, ick en ſal niet verbeyden om tot u te komen ende de deught te volgen; want ick beminne u uyt geheel mijn herte, o licht mijnder oogen, mijnen eenigen toevlucht. Ontbint de t'ſamen-bindingen der goddelooſheyt, ontbint de banden, die wederhouden dē genen, die door u bloet vry gemaect is. Geeft my vederen als van eene duyve: op dat ik mach vliegen ende ruſten: verheft my boven de hooghe der aerden, op dat het net te vergeefs voor mijne oogen geſpreyt worde; op dat ick mach ſien de wercken uwer handen, ende leeren, waer

Luc 4

Luc. 12.

Rom. 2.

Eccl. 14.

Bern. ſerm.
de 7. verbis
Domini.

voorsichtigheyt, waer deugt, waer verstant, waer lanck
leven, ende kost, waer het licht der oogen ende vrede is.

Practijcke van de voorsichtigheydt.

Maniere
om van
uytwendig-
ge dingen
tot Godt
te komen.

TEn eersten / wandelende lancks de straten ende
veldē neemt waer de bernustheyt der menschen/
die een pegelijck oeffent in 't sijne / ende neemt daer
uyt eenige geestelijke bzucht.

Ten tweeden / gewent u 't selve te doen uyt alle
creatures.

Ten derden / neemt also oorsake van Godbzuch-
tige houtinge / ende ondersoect (om den tijt niet ge-
noeghte ober te bzengen) wat geestelijke dingen uyt
d'een ende d'ander konnen genomen worden.

Ten vierden / daer konnen oock namentlijck by
ghebrucht worden de gesteltenissen van de dingen /
daer Christus ende de Maget Maria by geleecken
worden in de Schysiture / gelijk van 't schip / boom /
sonne / licht.

Ten vyfden / ondersoect wat quade gewoonten
dat ghy hebt / ende arbejdt die te verwinnen. Ick
meyne datter geene meerdere boozsichtigheydt en
is / aengesien datter lichtelijker eene goede gewoon-
te booz den tijdt ende gebzupch ghelegen wordt als
eene seer quade.

Ten sessten / gelijk de glerige met alle dingen soec-
ken pzoft te doen / so gewent ghy u oock: ende 't zy
dat u geluck oft ongeluck toekomt / siet in alles booz
u / op dat u herte van sijnen staet niet verwozpen en
wozde / ende boeght ulwen wille na den wille Gods.

Ten sebensten / gelijk de hinderen des wereldds
aenhangen met eergierigheyt de groote Heeren / al-
soo ghy een boester - kind der deught neemt waer
de vrienden ende oeffenaers der selver / ende veran-
dert met deselve soo seer als 't doenlijck is.

Ten achtsten. Bemercht wat passien in u meest
macht hebben / ende gebzupcht die tot geestelijke
boozderinge / by maniere van segghen : Zijt ghy
hoobeerdygh? gebzupcht hoobeerdye / ende heft u
herte tot de dingen / die oprechtelijck hooghe ende
ber-

Soet ge-
bzupck der
passien.

berheben zijn / veracht aertſche / ende berſmaet de
bonniſſen der menſchen vooꝝ de Goddelijche. Ende
en wilt niet toelaten / dat ghy met recht ſoudt mo-
gen beſchuldicht worden van deſe onwijſheyt ; met
dewelcke de beminnaers der werelt meer achten de
tijdelijche dan d'eeuwighe dingen / d'ydele dan de
waerachtige / de creaturen dan den Schepper ende
het opperſte goet.

Schiet - Ghebedekens.

DE kinderen deſer werelt zijn voorſichtiger dan de Luc. 16.
kinderen des lichts in hun geſlachte.
De voorſichtigheyt des vleefchs is de doodr. Rom. 8.
Wie is'er blindt, dan mijnen knecht ? Iſaiæ 42.
Heere keert mijne oogen af, op dat ſy geen ydelheyt en Pfal. 118.
ſien, maeckt my levende op uwen wech.
Want ghy Heere mijnen Godt verlicht mijn lampe, ver- Pfal. 17.
licht mijn duyſterniſſe.
Stiert my in uwe waerheyt, leert my, want ghy zijt God Pfal. 24.
mijnen Salighmaker, ende ick hebbe u verbeydt ge-
heel den dagh.
Proeft my God ende weet mijn herte, vraeght my ende Pfal. 138.
bekent mijne voer-paden.
Ende ſiet oft daer wech des boofheydts in my is, ende Ibid.
leydt my op den eeuwigen wech.

A E N - M E R C K I N G E O P H E T X V . B E E L D T .

Bemerkt hoe ghy in de doot wenschen sult ge-
oeffent te hebben **N**. de deught : dus gebzupcht
het leven wel ende d'occafie.

*De deught
blijft ons
by als alle
dingen ons
verlaten.*

Siet, of ghy in de[A]doot niet wenschen
en soud de deugt voor de sonde geoeff-
fent te hebben. Want de[B]deught sal dan
daer alleen ende eenen troost zijn , als [C]
de sonde ende haren worm u sal pijnigen,
[D]de doot vervaren, [E]den duyvel gereet
sal by u staen om uwe ziele te nemen , als
oock uwe beste[F]vrienden, de rijckdom-
men , vleesch ende bloet u fullen verlaten:
als[G]d'occafie vertrocken sal zijn, ende al-
le wereltsche [H]genoeghte ende spelen
vergaen. Van allen u goet en sal u maer een
[I]slaep-laken overschieten; u [K]vrienden
en magen fullen wel met den lijcke gaen,
maer eylaes sy fullen u verlaten , in de aer-
de steken ende vergeten, welck geselschap
alwaer 't dat ghy[L]begeerde, ghy en soud
niet verwerven. Hier tegen [M]den recht-
veerdigen verheugt zijnde door de deugt
ende Engelen, sal de doot met het leven, de
drcefheyte met de blijdschap veranderen,
ô met wat een geruft herte sal den recht-
veerdigen, ende met wat een beroert herte
sal den sondaer komen voor [N]het oor-
deel Godts,

HET XXIX. CAPITTEL.

Van den derden middel om de Meditatie ende hare be-
geerten te vermeerderen; oft van de doot, ende van de
bemerckinge op het ghene dat wy alsdan wenschen
souden gedaen te hebben.

Voor-stellinge der plaetse, gelijk in't beeldt.

Ge woonlijck Gebede.

HET 1. point. Bemerckt waerom dat ghy van
Godt in dit leven gestelt zyt / te weten / om dat
ghy in eenen korten tijdt soudt hoopen d'eeuwige De mensch
en heeft
maer eene
sake te doe.
glorie / ende dat hierom noch ghy / noch eenigh
mensch yet anders te doen en heeft / daer sy noch
tans meestendeel al andere dingen doen. Ten twee-
den / bemerckt als dese ure gekomen sal zyn / hoe hy
moet ghestelt zyn / die op desen speel-wagen ende op
dese merckt sijne saken wel beschickt heeft : eben-
eens boozwaer / als of eenen hungerigen mensch tot
een leckere maeltijt geroepen wiert / of eenen werck-
man tot sijnen loon / ende eenen bedelaer tot eenen
Koninckrijck : ter contrarie dat de boose menschen
alsdan met de dwase maeghden te laet op de olie Math. 25.
pepsen / ende dat sy alle dingen verlatende haestelijck
getrocken worden booz den Rechter / naekt / ende be-
last met veel schulden / ende seer beroert. Wat wij-
sen mensch bemerckt dit / die niet terstont de deught
geerne en aenbeert / al is 't dat haren woztel bit-
ter is ?

Het 2. point. Stelt u booz oogen als oft ghy sooda- Hoe bitter
dat de doot
is aen de
gene / die de
werelt be-
minnen.
nigen mensch saeght ligghen op sijn sterben / ende
pepst hoe bitter hem is de gedachtenisse des doots /
terwijl hy eenighen vrede heeft in sijne rijck-
dommen / meest als hy sijne ooghen keert naer de
plaetsen / tijden / sijne boozleden wellusten / ende
vrienden / die hy gebzupchte / aen de welke hy nu
moet adieu seggen ende eeuwelijck verlaten : want
hy sal sien dat den sanc in weeninghe / ende alle
blijdschap in droefhepdt berandert is / ende dat dese
daghen kortz in eenen eeuwichen nacht sullen ver-

anderen. Och hoe ydel sullen alsdan verschijnen de aenlockingen der werelt / hoe bitter sullen zijn de wellusten. De vzienden sullen sien (gelijck men segt) ende aenbidden d'opgaende sonne / den erfgenaem sal naer de erbe ende roof haken. De bekoringen sullen van alle sijden aenballen ende overballen. Ter contrariën sal 't gebeuren aen de Godtbzuchtighe ende Godtbzeesende mannen / want dese sullen niet drooge oogen verlaten 't ghene dat boozgegaen is / sy sullen hun verblijden / dat den arbeit / om den loon ende troost te verwerben ghedaen is / dat het salighschap volbzacht is / dat de ruste ende de kroone naer den wettelijcken strijdt der dencht verkrengen is.

Bemerc-
kinge des
toekomst-
den tijds
booz den
sterhenden
mensche.

Het 3. point. Indien den sterbenden mensche sijn gepeys stiert tot de toekomende dingen / soo sal hy sien 't verloopen des tijts tot het laetste oorzdeel toe / ende in 't selve beelderhande veranderinge des werelts en hare rijcken : maer en sal niet eenen mensch sien die hem gedachtigh sal zijn. Ten tweeden / sal hy sien d'euwigheydt / in de welcke hy moet gaen niet eenen stappe / die eplaes seer onseker ende schroomelijck is: hy sal oock sien dat sijn oorzdeel bereypt is / ende dat daer hy staen veel beschuldigers ende pijnigers / ende dat het bonnis seer onseker is / aengesien den mensche niet en weet / of hy liefde oft haet weerdig is. Ten derden / dat geheel de ewigheyt hanght aen desen oogenblich / ende dat alle oorzaecke der saligheyt sal ontnomen worden. O Heere oft de menschen wijs waren ende verstonden / ende de uyterste booz-sagen. Ten vierden / sal hy aensien het lijck ende graf / haren langen sleppe / maer korten tijdt duerende / ende die hem in der ewigheyt sal verlaten / ende het open graf ende gapen der woymen / om te verflinden het lichaem / dat hy leckerlijck ende teerlijck heeft bewaert. Ten laetsten / waer henen sal den allendigen mensch hem keeren ? boven hem siet hy den gestoorzen Godt / beneden de helle open / rontsom hem de vanden getier maken / van binnen de conscientie knagen : ende hy siet dat aen dese ure / ja oogenblich hanght de seer lange ewigheyt.

Ecccl, 9.

Gebedt

Gebedt van de Doodt.

U Wen Ecclesiastes, ô mijnen Godt heeft geseyt: Beter is 't te gaen tot een lijckhuys, dan tot het huys des blijde maeltijds, want in het lijckhuys, wordt vermaent het eynde van allen menschen, ende de levende peyst wat daer toekomende is. Maer de betooveringe van ydel klappinge verdonckert goede dingen, ende de ongestadigheydt der quaet-lustigheydt verkeert onsen sinne: want als de doot gekomen sal zijn, dan sullen geopen worden d'oogen der blinden, ende sy sullen sien hoe de werelt ende hare begeerlijckheydt voorby gegaen is; men sal alsdan een ander gevoelen hebben ende anders oordeelen; niemant hoe quaet hy oock is, sal wenschen de deught ende goetheyt niet geoeffent te hebben: maer het sal eenen ydelen wensch zijn. Hy sal sien dat alle het gene, dat hy beminde, voorby gegaen is, gelijk een schaduwe, dat het graf bereydt wordt; hy sal de laetste ure hooren, hy sal tijdinge krijgen van de doot, sijn herte sal kloppen, d'oogen sullen breken, sijn aensicht sal bleek worden, sijn vrienden sullen wech loopen, de rijckdommen sullen hem verlaten, hem latende een slaep-laken, ende dese wellusten sullen gebroken zijn, ende den sondaer en sal geene hope hebben van de eeuwige wellusten, om dat hy veronachtsaemt heeft de deughden, ootmoedigheydt, liefde, miltheyt ende verduldigheydt. Maer daer tegen sal den goeden stervende mensch troostende gedenckenisse hebben van de deught, ende een wel overgebracht leven. Hierom mijnen Godt, indien ick dese dingen wel door-sage, ick en soude de deught noyt versuymen, noch de sonden, die door uwe barmhertigheydt uytgeroeyt zijn, en souden in mijn herte niet wederom groeyen. Uwen beminden Josias heeft de beelden gebroken, de bosschen afgekapt, ende om dat die niet wederom en souden opgerecht worden, heeft hy de plaetsen vervult met doots-beenderen. Voorwaer de afgoden, die ick eere bewijse, soo dickwils als ick van de deught wijcke, en souden niet wederom opgerecht worden in den tempel mijnder herten, indien in 't selve waer eene geduerige gedenckenisse der doot. Want den

Eccles. 7.
Het is beter te gaen tot een lijckhuys/dan tot eene blijde maeltijdt.
Sap. 4.

In d'ure des doots worden d'oogen geopen.

4. Reg. 23.
De gedenckenisse der doot doet de sonden schouten.

Serm. de 6.
tribulatio-
nibus.

schroom in den uytganck (gelijck uwen Bernardus segt) de droefheyt in den doorgank, en schaemte in de tegenwoordigheydt der glorien van den grooten Godt vermaent ons. Van waer (seght hy) komt ons dese geveynstheyt, van waer komt dese soo schadelijcke slappigheyt? van waer komt dese vermaledijde sorgeloosheyt? Waerom verleyden wy ellendige ons selven? mogelijkck zijn wy nu rijck geworden, mogelijkck regneren wy: maer en beleggen dese schroomelijcke geeften niet de deure van ons huys? en verbeyden de lelijcke menschen niet onsen uytganck? indien wy dan de deught oprechtelijcken hebben geoeffent; gelijck wy voorwaer sullen wenschē, soo sullen wy door uwe gratie sonder sorghe zijn, uwe rechte hant sal ons besoecken, ende d'alderlieffelijckste aenschouwen der Engelen, ja oock uwe tegenwoordigheyt (goeden Iesu) sal ons verheugen en saligh maken: ghy sult u aensicht toonen, ende wy sullen saligh zijn.

Want ick ben versckert, dat noch doot, noch leven, noch tegenwoordige, noch toekomende dingen, noch hoogheydt, noch diepte, noch geene andere creature my en sal mogen scheyden van uwe liefde. Daerom ick sal nu doen, dat ick dan sal wenschen gedaen te hebben, ende de gemeyne dolinge ende uytfinningheyt en sal my door uwe gratie soo niet bedriegen, dat ick nu soude verkiezen, 't gene my aldan ende in der eeuwigheyt soude berouwen. 't Is geordineert dat een yegelijck eens moet sterven, ick sal nu voor my selven beginnen te sterven en voor u te leven, ô mijn leven ende mijn licht. Want de dagen van den mensch zijn seer kort, ende 't ghetal van sijne maenden is by u! jac ghy sult komen gelijck eenen dief in der nacht. Ick sal dan waken tot dat ghy komt, ô Bruydegom mijnder ziele, ende ick sal wercken terwijlen dat het licht is, terwijlen dat het tijt is van penitentie ende tijt om te wercken, op dat ick aldan niet en beklaghe dat ick doen met ledigheyt hebbe overgebracht: ick sal gebruycken de talenten ende oorsaken, die u goetheyt my verleent, op datter aldan niet belast en worde, dat ick als eenen boosen knecht gheworpen worde in de uyterste duyternissen, als ick eylaes hopen soude geleyt te worden met den goeden en getrouwen knecht in 't huys ende blijdschap van mijnen Heere.

Rom. 3.

Iob 14.

Luc. 12.

O wan-

O wanneer sal dat zijn? wanneer sal ick komen en verschijnen voor u aensicht? wanneer sult ghy komen, om my te verlossen van dit stervelijck lichaem, op dat ick levende u mach belijden, u mach loven ende verheffen in de eeuwen der eeuwen, Amen.

Practijcke voor de gedenckenisse der Doodt.

Ghy sult dese saecke meer in 't lange gehandelt sien in 't derde Boeck/daer gesproken woert van de bereydinge tot der doodt: ick en sal hier maer eenige stellen.

D'eerste: Doet alle dage offerande in de Misse met den Priester voer de overleden / ende als gestelt in het midden der dooden (want de Kercken zijn vol graben)pepst dat ghy hoorts sult moeten sterben / en overlegt oft ghy nu tot der doodt bereydt zijt.

Offerande
voer de
overleden.

De tweede. Den Wijsen-man segt: 't Is beter te gaen tot een huys der droefheydt / dan tot een huys der blijdschap: daerom indien ghy over eenighen vrient rouwe draeght / schickt u dies te meer tot de doodt: Indien u pement hy geballe tegen komt in den rouwe gelieet / en pepst niet dat het selve hy gebal geschiedt / maer dat hy u als eenen vermaender gesonden is. Alsoo verhaelt Joannes Damascenus van eenen Godtbzuchtigen Koninck / die de Religieusen daerom groot achtede ende eerde.

Eccl. 7.

In hist. de
Barlaam &
Iosaphat.

De derde. Den heyligen Joannes den Helmoesse-
nier doer een seer Goddelijcke voersienigheyt / wil-
de dagelijchs van synen knecht vermaent worden
van syn graf / ende dat het selve voer hem bereydt
wierd/en dat het allengshens volmaecht soude wor-
den / op dat desen heylighen man aldus voer de ge-
denckenisse der doot soude verscherpen de begeerten
van een beter leven. Men seyt oock van Philippus
Koninck van Macedonien / dat hy in synen voer-
spoet sy-selven eenen vermaender heeft gestelt / die
hem alle dage's morgens soude seggen/ dat hy eenē
mensch was / om dat hy synen hoogen moet soude
doen sincken/ende dagelijchs overleggen d'onstant-
vastigheyt der soztupnen en andere ellenden van het

S. Ioannes
eleemofy-
narius.

Philippus
Macedo.

leven des menschen / ende die tot hem nemen. Och hoe beschaeint sal desen de Chzistenen maken in den dagh des oordeels! Ghy sult mogen naervolgen het exempel van den H. Joannes ende desen Koninck / indien ghy het vornisse van de doodt oft ydelheyt der werelt des daeghs te boren sult geschreben hebben / ende eer ghy slapen gaet / aen u bedde geplacht / om dat het selve des anderen daeghs als ghy wakker wordt eerst uwe oogen home / ende u herte bewege.

Den slaep
is een beelt
van de
doodt.

De vierde. Wepst alle dage / als ghy slapen gaet / oft ghy ghereet zijt om te sterben: want het bedde vermaent ons met recht van den grave / gelijkmen seght dat den slaep is een beelt van de doodt. Gaet dan soo slapen / als of ghy dien nacht soudt gebracht worden voor het oordeel / ende verweckt ten minsten leetwesen met eene belijdenisse des gheloofs / hope / liefde ende dancksegginghe indien ghy enen Religieus zijt / vernieuwt uwe belofte / ende slaept ende rust alsoo in vrede.

Schiet-Gebedekens.

IN dien wy met Christus gestorven zijn, soo gelooven Rom. 6.
wy, dat wy oock met hem sullen leven.

De dagen van den mensch zijn kort, het ghetal van sijne Iob 14.
maenden is by u. Ghy hebt sijne palen gestelt, die niet
voorby gegaen en sullen kunnen worden.

O doodt hoe bitter is uwe ghedenckenisse voor eenen Eccl. 41.
mensch die vrede heeft in sijn goet!

Wy sterven allegader, ende wy verdwijnen gelijk wa- 2. Reg. 14.
teren in der aerden, die niet weder en komen.

Wie is den mensch, die sal leven ende die de doodt niet Psal. 88.
en sal sien, hy sal sijne ziele verlossen van de handt der
hellen?

Zijt bereet, want op wat ure ghy niet en meynt sal den Luc. 12.
Sone des menschen komen.

De zielen der rechtveerdighen zijn in de handt Godts, Sap. 3.
ende het torment des doodts en sal hun niet raecken.

A EN-

A E N - M E R C K I N G E O P H E T X V I . B E E L D T .

Wat sult ghy wenschen in het oordeel gedaen te hebben/ de deught *N*. oft de sonde *N* ?

O Schroomelijck aensien van 't oordeel des Heeren; Siet mensch wat ghy dan soudt wenschen ghedaen te hebben , doet dat nu , ende bemint [*A*] de deught , die u dan alleen sal helpen , als de verholentheden [*B*] uwer herten sullen veropenbaert worden. Wel is waer dat [*C*] den Engel de goede wercken sal verhalen , maer [*D*] den duyvel sal u oock voor Godt ende alle de werelt van sonden beschuldigen. Och hoe seer sal dan [*E*] den boosen wenschen ghevoeght te worden met de goede ! ô droeve [*F*] scheidinge ! ô deerlijck aensien , [*G*] hier wort de wereldt (die de menschen nu soo groot achten) met den vyere verbrant; [*H*] daer schudden de Koninghen ende Princen , hier sal gegeven worden een onwederroepelijck vonnisse der [*I*] straffinge, oft [*K*] glorien. Gedenckt dan, ô mensch uwer uytersten , ende ghy en sult in der eeuwigheydt niet sondigen.

HET XXX. CAPITTEL.

Van den vierden middel om de Meditatie ende hare be-
gheerten te vermeerderen oft van het uyterste Oor-
deel.

Voor-stellinge der plaetse, gelijk in 't beeldt.

Het Gebedt, als horen.

H Et 1. point. Bemerckt ten eersten/ datter eenen ^{Stedenen} dagh van Godt ghestelt is / die niemandt en ^{van het} weet / op den welken hy de werelt in rechtbeer- ^{uyterste} digheyt sal oordeelen/ in eenen man/ in den welken ^{oordeel.} hy't geordineert heeft: eensdeels om dat het bon- ^{Matth. 24.} nisse/ het welck gegheben is in 't bysonder oordeel / ^{Actor. 17.} soude uptgespoocken worden / ende dat een peghe-
lijck soude ontfanghen eyghen loon des lichaems /
naer dat hy heeft ghedaen/ oft goet/ oft quaedt / en- ^{2. Cor. 5.} de dat het selve / als een instrument insghelijcks
gheoordeelt soude worden: eens-deels oock om dat
sijne rechtbeerdighe ende heplighe oordeelen sou-
den blijcken / hoe-wel hy nu toe-laet dat de quade
boozspoedigh zijn ende gheprezen worden / ende de
goede berdzucht ende veracht: 't welck Dabid ber-
socht hadde te verstaen / maer niet en hadde konnen
begrijpen / tot dat hy de uyterste van alle beyden
hadde bemerckt. Ten laetsten/om dat aen Christus
d'eere soude weder - ghegheben worden booz de
schande die hy by Jerusalem op den bergh van Oli-
veten heeft gheleden. Want hierom heeft hy het
oordeel van allen aen sijnen Sone ghegheben / op
dat een peghelijk den Sone soude vereeren / ghe-
lijck Ioannes seght: Daerom moetmen onsen Hee- ^{Ioan. 5.}
re gheluck bieden van dien dagh / ende Godt danc-
ken / om dat hy de volcken oordeelen sal in de ghe-
rechtigheyt. Bemerckt ten tweeden/ de tekenen /
die daer sullen boozgaen / hoe dat den Heere / ghe-
lijck Isaias spreeckt / sal onboozsiens komen / en- ^{Isai. 29.}
de sal besoecken in dondere ende bebinghe der aer-
den / ende in eene luyde stemme des storm-wints en
onweder/ en der blammen des berflindenden byers.
Booz hem (seght Joël) is een berflindende byer / ^{Joel 2.}
ende

Gzoulwe-
luchhepdt
des vooz-
deels.

Apoc. 6.

Sophon. 1.

2. Petri 3.

ende naer hem een verbrandende blamme; sonne en-
de mane zijn verdupstert/ende de sterren hebben haer
licht ingetrocken / ja de sterren sullen upt den hemel
vallen / ende de sonne sal verdupstert worden / ende
sal worden ghelijck eenen hapren sack/ende de mane
gelijck bloet. Och met wat goeden recht roept So-
phonias: De stemme van den dach des Heeren is
bitter/ den stercken sal daer benout worden/den dag
der gramschappen / dien dagh is den dagh der tri-
bulatien ende benoutheyt / den dagh der verderbe-
nissen ende ellenden/den dagh der dupsternissen ende
der donckerhepdt / den dagh des nevels ende onwe-
ders/den dagh des trompets ende geklanchs: Wen-
siet de werelt gelijk Sodomia brandende / een byer
verwoestende d' aerde/de zee/steden/torens/ende de
hooverdye der werelt; de elementen sullen dooz de
hitte ontbonden worden/ende de aerde ende wercken
die daer inne zijn/ sullen verbranden. Slaet uwe oo-
ghen rontom/ siet hoe dat het de versindende blam-
me al bevanght/ ende daer en is niet dan vuyphedyt
ende verwoestinge; en sal u de werelt ende hare ge-
daente noch konnen behagen?

De trom-
pette des
Enghels:
Staet op
ghy doode.

Het 2. point. Bemerckt dien donder van de trom-
pette des Enghels: Staet op ghy doode; ende hoe
dat de verdoemde ziele met eenen grooten schroom
bedwonghen wordt aen te doen haer lichaem: maer
de heplighe ziele doet het selfste aen met seer groote
blijdschap / ende let oock op de t'samenspreckinge
van heyde/ende neemt booz ooghen 't gheboelen van
eene goede ende quade consciencie. Siet daer na hoe
groote menighte van volcke datter komen upt de
steden ende speloncken / die al gaen na het dal van
Josaphat: ende naer dat ghy dese aendachtelijck
hebt aenghesien/soo onderschepdt/indien ghy kont /
den Koninck van eene slave/den rijcken van den ar-
men / den wijzen van een kindt. Waer sal dan we-
sen de gunste der menschen / den rijckdom / de glo-
rie / de wijshepdt deser werelddt? daerom verfoept
doch / al dat soodanigh is / ende dat u van de vol-
maectthept wederhout. Hier na aensiet hoe de scha-
pen geschapden worden van de bocken/de goede van
de

Schepdin-
ge van de
goede ende
quade
menschen.

de quade / de terwe van het onkrupdt ; ende hoe dat dese roepende ende huplende / seggen tot de bergen : Apoc. 6.
 Walt op ons. Och wat eene dzoëve / deerlijcke / beklagelijcke scheydinge ! Och wat en sal den mensch niet wenschen ghedaen te hebben / om dat hy op dien dagh soude by de goede ghestelt worden ! maer hier en helpen noch tranen / noch bidden / noch huplen. Alsdan sal tot den ootmoedigen ghesepdt worden : Luc. 14.
 Klimt opwaerts : tot den rijcken / machtigen ende hoobéerdighen : Gheest desen plaetse. Och met wat schaemte sal hy nederwaerts gaen ! Alsdan sullen de rechtbeerdighe staen in groote standt : Sap. 5.
 vastighepdt teghens de Kepsers / Koninghen ende Princen der aerden / die hun hebben benouwt / ende wech-ghenomen hunnen arbeydt / die sullen schudden ende beben / seggende by hun selven / ende suchtende van benouwtheden des geests : Dese zijn sy die wy somwijlen in spot hebben ghehadt / ende in ghelijchenisse der lasteringen. Wy onberstandige achteden hun arm / ootmoedigh / ende benouwt / haer leven te wesen rasernye / ende hun eynde sonder eere : siet hoe sy gherekent zijn onder de kinderen Godts / ende hun deel is onder de Heplighen. Hier-en-tuschen sal den Heere komen met groote macht ende De komste van den Rechter tot het oordeel. Luc. 21.
 majesteit / hy sal komen in sijne heplige dupsenden / met sijne alderheplighste Moeder / ende sy sullen de goede toelacchen / ende de quade verwoyten. Terstondt sal verschijnen het teeken van den Sone des menschen / klaerder blinckende dan de sonne ; ende de kinderen Godts sullen hunne hoofden opheffen / ende de naerbolghers van het krups ende verstervinghe sullen hun verblijden / die nu hun bleesch Gal. 5.
 hebben ghekrupst met hunne begeerlijckheden / ende sy sullen hun verheughen met eene ongheloofelijcke blijdschap / siende dat sy in sijne handen ende wonden gheschreben zijn : sijne byanden sullen beschaemt worden ende verdwynen. Wat sult ghy dan verkiezen ghedaen te hebben ? Daer naer sullen de boecken der consciencie open-ghedaen worden / ende de raden der herten sullen Openinge van de boecken der consciencie.
 veropenbaert worden / dan sullen te voorschijn komen

Matth. 10.

Sophon. 1.
Joel 2.

Isaïæ 30.

Het ontwe-
derroepes-
lijk bon-
nisse.

Matth. 25.

men alle quade meyningen seer verborghen/ ghe-
veynstheyt/ meynneedigheyt/ dibernsche booznemens
van een pegelijck/ tot eene seer groote schande ende
beschaemtheyt van de boose. Siet oft ghy sout wil-
len dat alle de verholentheden uwer herten booz een
pegelijck openbaer waren; siet wat ghy nu in desen
boeck schrijft/ deughden oft sonden/ want niet en
isser verborghen/ dat dan niet en woort gebeten. Ter-
stont sullen hier nae volgen breefelycke beschuldin-
ghen/ Christus sal hun verwijten de welbaden/ de
Heplighen hun vermaninghen ende exempelen/ de
dubbels hun ingeben ende boosheden/ alle de crea-
turen hun misbzyck. Den Heere sal Jerusalem
ondersoecken in lampen: waerachtelijck den dagh
des Heeren is groot/ seer breefelyck. Wie sal dien
verwachten? sijnen rooyn is brandende/ ende swaer
om dzagen: sijne lippen zijn verbult met verstooringe/
ende sijne tonghe gelijck een verflindende byer/
sijnen gheest is ghelijck eene overbloedende beechte
om de volcken te bederven. Den sondaer sal staen/
ende hy sal van binnen sien sijne conscientie hem be-
schuldighende/ ende de dubbelen van alle kanten
bereydt tot den roobe: waer sal hy henen blieden? de
helle sal onder gapen/ boben sal hy den hemel ghe-
stoten ende den Rechter ghestoozt sien: waer sal hy
gaen?

Het 3. point. Bemerket hoe dat als de boose over-
streden sullen sijn/ soo dat sy niet en konnen looch-
nen/ ende de goede sullen gheprezen sijn/ als dan het
ontwederroepelijck bonnisse ghegheben sal worden
van de eeuwigheyt/ te weten/ van de hooghste salig-
heyt/ ende van de eeuwige pijnen. Ten eersten sal
den alder-goedertierensten Jesus segghen: Koint
(te weten van het kruys ende tribulatie) ghebene-
dijde mijns Vaders/ ende besit het rijcke dat u be-
reydt is van het beginsel des wereldts: dese als-
dan ende oock alle de Enghels sullen verbaest sijn
van de miltheyt ende onepndelijcke liefde Godts.
Ter contrarien sullen de boose hooren: Gaet van my
(te weten van allen goet/ uwen Vader ende Godt)
ghy vermaledijde in 't eeuwig byer. Oberleght elck
woort

woozdt in 't besonder/ ende indien ghy kont/ verga- Rom. 2.
 dert u noch eenen schat der gramischappen in den
 dagh der gramischappen. Terstont sal 't bonnisse te
 werck ghestelt worden/ ende d'eerste sullen gaen in
 het eeuwigh leven / ende d'andere in het eeuwigh
 bier : Wel aen / voeght u nu by de goede / ende be-
 proeft hoe grooten blijdschap sy van de deught en-
 de van de eeuwigh ruste ghenieten. Gaet nu by de Het droe-
 quade/ende overleght d'onberdragelijcke bitterheyt bigh aen-
 die hun by-bzenght soo dit bonnis als hunne epg- schouwen
 ne consciencie / om dat sy in der eeuwighheyt van der ber-
 Godt / van den hemel/ ende heylighe vrienden ghe- doemden.
 schepden worden / ende met wat een ooge sy den he-
 mel ende vrienden aensien ; hoozt oock het seer droef
 afscheyt/dat sy nemen van hunne bekende vrienden:
 ende terstont sal de aerde open gaende / bedecken de-
 se onsalige menschen ghemengelt met de dupbelen/
 onder de welcke zijn veel Koninghen / machtighe
 Prelaten/ Edele/ eergierige/ onkupsche menschen.
 Staet ende waerdeert met eene rechtveerdige scha-
 le de werelt ende hare begeerlijkheden / ende siet
 hoe ghy nu soo groote perijckelen sult ontgaen.
 Komt van daer wederom by u uytverkorene / ende
 gaet met der herten met de selve na den hemel / ende
 biedt hun geluck. Ten laetsten / gaet by den Heere
 Jesus het alder-sachtmoedighste Lam / sijnde nu
 lanckmoedigh ende lijdt saem / ende bidt hem dat
 hy u niet en verwozpe van syn aensicht. Ich bidde
 u goeden Jesu / en komt niet in 't oordeel met u-
 wen knecht / maer doet met my na uwe groote
 barmhertigheyt ; want alle levende en sal in uwe
 teghenwoozdigheyt niet gherechtbeerdicht wor- Psal. 142.
 den. Wat sult ghy doen (seght uwen Propheet) in Isaia 10.
 den dagh der besoeckinge ende ellende / van verre
 komende ? Tot wiens hulpe sult ghy bluchten ?
 Och Heere / daer en is geene hulpe dan in u / ghy
 zijt mynen ontfanger / mijne toeblycht / mynen
 Godt / ick sal in u hopen. Ghy sult my verlossen Psal. 90.
 van de stricken des jagers / ende van dat scherp
 woort : Gaet van my. Heere ick en wille van u niet
 geschepden worden / ick en wille u fonteyne des le-

Rom. 8.

benden waters niet verlaten / noch nu noch in der
eeuwighejdt. Want wie sal my scheyden van uwe
liesde / tribulatie / oft benaeywthejt / oft honger / oft
naechthejdt / oft perijckel / oft 't sweert ? Ick ben
versekert / dat noch leven / noch Engelen / noch heer-
schapppen / noch krachten / noch teghenwoordige /
noch toekomende dinghen / noch sterckhejdt / noch
hooghejdt / noch diepte / noch geen andere creature
my sal konnen scheyden van uwe liesde.

G H E B E D T.

Iob 14.

WIe sal my mogen geven, dat ghy Heere, my in der
hellen soudt beschermen, ende verberghen tot dat

Osee 13.

uwen toorne voorby gaet ? want ghy aldersachtmoe-
dighste Lam, sult komen gelijk den Leeuw, uyt het ge-
slachte van Juda, gelijk eenen beyr na dat hare jongen
genomen zijn, ghy sult tegen komen de goddeloose, die

Openinge
van alle
verholen
sonden.

nu uwe vermaningen ende inspraken tot der deugt ver-
smaden, ende als dien dagh sal verschijnen, dan sullen
verlicht worden de verborgentheden der duyfsteriffen,
ende de raden der herten sullen openbaer zijn. Wat de

Matth. 24.

onkuyfische, eer-gierige, goet-gierige menschen gehan-
delt hebben, wat afgodt sy gediend hebben, sal voor de
werelt openbaer zijn, ende dan sal daer eene groote tri-
bulatie zijn, sodanige als 'er niet en heeft geweest van 't
beginfel der werelt, noch zijn en sal: maer alleenlijcken
voor hun die de deugt niet oprechtelijck geoeffent heb-
ben, ende die uwe geboden niet en hebben onderhou-
den. 't Is nu swaer een weynigh tijts verootmoedicht te
worden, de laetste plaetse te houden, honger ende dorst
te hebben, te lijden, veracht te worden, maer alsdan sal
d'ootmoedigheyt glorieus zijn, ende sal een betrouwen
geven voor uwe Majestejt. 't Is nu moeyelijck te bre-
ken de beroeringhe der herten N. eens anders wille te
volgen; maer alsdan sal den gehoorsamen ende verstor-
ven van u lof hebben voor de gheheele werelt. Dan sal
de verduldighejdt met het heyligh Kruys blincken, den
regenspreker sal met den boosen huylen. Dan sullen de
benauwde hunne hoofden opheffen, want hunne verlos-
singhe sal naken. Dan sal den hooveerdigen slave van dese
werelt

werelt gebonden worden met eeuwige banden, ende omringelt worden met schroomelijcke vlammen. Want Psal. 49. een vyer sal in uwe teghenwoordigheydt ontfteken, ende een geweldigh onweder in uwen om-ganck; maer in uwe rechte hant sal verkoeling wesen, ende een kroone voor de gene die u beminnen, ende die u soecken uyt geheel hun herte. Och hoe seer sal dan den boosen wenschen getelt te worden onder de goede! maer te vergheefs: want die nu doof is tot de vermaninghen der deught, sal met de sonden ghedreven worden in 't eeuwigh vyer: ende waer den boom eens gevallen sal zijn, daer sal dien blijven, 't zy aen den Zuyden, 't zy aen het Noorden. Wie sal konnen peysen den dagh uwer toekomst? wie sal dien konnen vertellen? hoe droef is de scheydinge van u ô Heere, en uwe uytverkorene in der eeuwigheyt? ende dat, om dat den boosen niet eenen oogenblick, een weynigh tijts in dit leven en heeft willen arbeiden. Wy zijn vermoeyt (seggen sy) op den wech der boosheyt en bedervenissen, en wy hebben sware wegen gewandelt; maer den wech des Heeren en hebben wy niet geweten: wat heeft ons geholpen hooverdye? oft wat heeft ons gegeven de beroemelijkheyt der rijkdommen? alle dese dingen zijn voorby gegaen gelijk een schaduwe, ende wy en hebben geen teken van deught konnen toonen, en wy zijn verteert in onse quaetheyt. Dese sullen de doot soecken, en sy en sullen die niet vinden, en sy sullen begeeren te sterven, ende de doot sal hun vluchten. Maer de vergeldinge der goeden sal geneughlijck ende soet zijn, aen dewelcke hebbende wat tijts benaut geweest, gegeven sal worden d' eeuwige glorie, bereyt van het beginsel der werelt. Dan sullen sy u Heere Jesus singen eenen nieuwen sang; want ghy zijt glorieuselijcken in hun groot gemaekt, want ghy hebt het peert en den opsitter, en die hun verdruckten, geworpen in de zee der ellenden, in de eeuwige vlammen: maer aldermeest, om dat voortan geen geroep, noch droefheydt meer en sal zijn, noch op dat hun de sonne niet en sal vallen, noch eenige hitte, en voortan sal den geest seggen dat sy souden rusten van hunne wercken, en sy souden verheugen in uwe tegenwoordigheyt. Verleent my aldergoedertierensten Iesu, door het binnenste uwer

Benautheyt der boose in den jongsten dag.

Eccles. 11.
Malach. 3.

Sap. 5.

Apoc. 9.

Blijtschap der uytverkoren.

Exod. 15.

Apoc. 21.

ontfermingen, ende door de liefde, met welcke ghy ons hebt bemint, nu also te leven ende de deugt te oefnen, op dat ick u in der eeuwigheyt mach genieten, ende u bekenen ende beminnen met geheelder herten ende geheel mijne ziele. Amen.

Practijcke om te oefnen de ghedenckenisse
van het Oordeel.

In den
dagh des
oordeels
sullen alle
dingen
naer hunne
weerde ge-
acht wor-
den.

D' Eerste / te bemercken / hoe dat 't gene dat wy hier sien blincken / ende nu van de werelt soo veel geacht wort / alsdan geacht sal worden / als den Heere ten oordeele sal komen ; want daer sal zijn de oprechte wage ende prijs van alle dingen.

De tweede / alle dese dingen die wy nu sien / de selve aenschouwen / als verganckelijck / ende die met dat breefelyck vier vernielt sullen worden / ende verwecken dickwijls de berachtinge der werelt / ende neerstigheyt doen tot d'eeuwige saken.

De derde / dickwijls sijn herte ondersoeken / ende aldus tot sy selven spreken : Siet alle dat ick nu peyse oft doe / sal openbaer worden voer de geheele werelt.

Alle mens-
chen sullen
malkande-
ren gelijk
zijn.

De vierde / te pepsen / dat alle menschen alsdan malkanderen gelijk sullen zijn / ende datter niet swaerder en sal zijn / dan ongelijck gedaen te hebben aen Godt ter liefden van eenigen mensche / die Godt om sijne boosheyt alder-meest mishaeght / gelijk nochtans de wereltse menschen dagelijcks doen.

De vijfde / in alle verstervinge pepsen / wat dat beter is / beschaemt te worden voer de geheele werelt / oft voer eenen biecht-vader alleen ?

Alle din-
gen ver-
manen
ons tot het
oordeel.

De sesste / somwijlen als men de heylige breefe des Heeren wilt verwecken / te sien / hoe dat alle dingen ons van het oordeel bemanen : want soo veel Religiösen als wy sien / soo veel rechters sien wy ; soo veel creatueren / soo veel beschuldigers sien wy / in dien wy die misbruycken / d'aerde is den kercker / daer de misdadige in gesloten sullen worden : de locht is den schroomelijcken stoel van den Rechter ; als wy een gedruysch hooren / laet ons bemercken het ghekracht der hemelen ; soo dickwijls als wy sanc-
sancti

lauck hooren/de beklaginge der berdoemde : indien
 wy pet riecken/laet ons pepsen den bzant van de ge-
 jeele werelddt. Ten laetsten/laet ons sien/hoedanigh
 de dingen zijn sullen/ die hier nu zijn.

De sebenste/te pepsen in alle berkiefsinge/wat wy **Wat sult**
 alsdan souden willen gedaen hebben. Du worden **ghy wens-**
 in se oogen als met een betooberinge gebonden/ende **schen in**
 yet bonnisse ende de redene worden verblint ; maer **den jonck-**
 alsdan sullen de onwijse hunne uptsinnighhepdt sien/ **sten dagh**
 ende sullen seggen: Wy achteden huij leven te wesen **gedaen te**
 rene uptsinnighhepdt ende huij eynde sonder eere/ siet **hebben.**
 hoe sy nu gherekent zijn onder de kinderen Godts/ **Sap. 5.**
 ende huij deel is onder de Hepligen.

Schiet-Gebedekens.

Doorsteect met uwe vreesse mijn vleesch , want ick **Psal. 118.**
 hebbe van uwe oordeelen gevreesst.

En komt met uwen knecht niet in 't oordeel , want alle **Psal. 142.**
 levende en sal in uwe tegenwoordighepdt niet ghe-
 rechtveerdicht worden.

Dien dagh is den dagh der gramschap, den dagh der tri- **Sophon. 1.**
 bulatien ende duyfsternisse , den dagh des nevels ende
 stormen van winde , den dagh van trompetten ende
 geklanck.

Den dagh des Heeren is groot ende vreesfelijk , ende **Ioel 2.**
 wie sal dien verwachten?

A E N - M E R C K I N G E O P H E T X V I I . B E E L D T .

Indien ghy twijfelt in de verkiefinghe der
deught/besiet oft ghy in alle eeuwighejdt
niet en fult wenschen dat ghy die
verhoren hadt.

Hoe lanck
is d'eeu-
wighejt.

Hoe dier
fouden de
verdoemde
een ure als
leen willen
koopen.

Voor al bemerckt[A] d'eeuwigheyt, en-
de hoe dat de Heyligen in den hemel,
ende de verdoemde in de helle wenschen
de deugt beter geoeffent te hebben. O hoe
lanck is d'eeuwighejdt, by der welcker ja-
ren, het getal[B] van de sandekens, noch de
[C] druppelen der zee vergeleken en kon-
nen worden: daer den[D] boom eens sal ge-
vallen zijn, 't zy na het Zuyden, 't zy na het
Noordē, daer sal dien altoos blijven, noch
daer en sal voortaan geenen[E] tijt, oft[F]
occasie, oft[G] doot meer wesen, dan d'eeu-
wige: siet hoe dat oock maer eene[H] sonde
dē mensche in de helle sluyt. Och hoe dier
foude den verdoemden ook[I] een uurken
willen koopen, indien hy penitentie konde
doen! maer 't is te vergeefs, ende hy wordt
van[K] den duyvel bespot. Siet dan wat, en
in welcke[L] eeuwigheyt ghy nu schrijft,
want dat eens gepeyft, geseyt ende gedaen
is, is eeuwich, ende en kan niet ongedaen
zijn. Och, och, oft u dit ter herten ginck!

HET XXXI. CAPITTEL.

Van den vijfden middel om de meditatie te vermeerderen, oft van de Eeuwigheyd.

Voorstellinge der plaetse, gelijk in 't beeldt.

Gebedt, als boren.

HET 1. point. Gelijk alle de rivierē bloeyen in de zee/so strecken haer alle saken na d'euwighheyt/ende sommige bederbelycke dingen verwachten een eeuwighe onbederbelyckheyt/maer sommige sulden wederom keeren tot haren niet / ende daer inne blijven. Menschout dan als upt een schou-plaetse alle creaturen/ende overleght op hoe korten tijt alle dingen boozby sullen gaen gelijk eeneschaduwē; soo beel bloemen/bzuchten/dieren en wercken/also dat die booztaen noyt meer in der eeuwighheyt en sullen zijn;ende slaet uwe oogen op u selven/versiekt sijnde dat u leven gelijk de andere dingen boozby gaen sal/ende dat 't selve noyt dan in 't oordeel vernieuwt en sal worden. Alsoo Ferrēs van eenen berghe overziende sijnen seer grooten leger / ende overleggende hoe korten tijdt geheel den selven soude leven / heeft begonst te weenen : maer wy oversien hebbende de ydelheyt der dingen/ die ons van de deught afstrekken / laet ons onse oogen keeren tot de deught ende d'eeuwige dingen.

Ydelheyt
ende vers
ganchelhe
heyt des
werelts.

Ferrēs heeft
over sijn
leger ge
weent.

Het 2. point. Bemerckt datter is tweederhande eeuwighheyt / eene geluckige ende eene ongeluckige/ende dat het nootsakelijck is een van twee te beereben / ende dat het nu in uwe macht is de deught te volgen / ende de salighste eeuwighheyt te verkrijgen; of eplaeg! de sonde te volgen/ende gewoopen te worden in de eeuwige ellenden. Overleght hier wat dese eeuwighheyt is/ te weten/ eenen onepndelijcken/onbegrijpelijcken/ende seer langen tijdt. In de selben zijn niet alleenelijck veel meer jaren / dan daer zijn sterren des hemels/sanden der zee ende druppelen waters / ende oock bloemen ende bladeren der boomen/maer oock hondert dupsent milioenē meer dan al dit te samen. Ende al waer 't dat yemant van het beginsel af tot den eynde des werelts toe

Wat de ee
wichheyt is.

veel jaren telde / ende dat hy die astroock van de eeuwighheyt / hy en soude nochtans noyt soo veel konnen begripen / oft d'eeuwighheyt soude eben-wel geheel ende ongebroken blijven. Nu bemerckt hoe seer dat de eeuwighheyt vermeerderd de pijnen der verdoemde / dooz dien dat in deselve gheene schofsinge gebonden en woꝝdt / noch geenen troost / oock niet van een druppel waters / noch oock geen eynde / want hunnen woꝝm en sterft niet. Ter contrarien hoe groote saligheyt dat van de selbe eeuwighheyt komt tot de salige / dewelcke hebben de meeste versekertheyt / ende seer versekerde besittinge van het opperste goet ; want sy en fullen in der eeuwighheyt geenen honger noch dorst meer hebben. Wat isser dan dat den mensch bꝝenght tot soodanige uyt-sinnigheyt / dat hy de geluck-salige eeuwighheyt versmaedt / ende al willens valt in de eeuwige pijnen / droefheden ende toꝝnemen ? Dooꝝwaer Heer ick moet roepen met uwen Propheet: Ghy hemelen verschꝝickt u hier af / ende ghy hare pooꝝren woꝝdt krachtelijck verwoest. Laet u dan booz-staen dat u een van twee ober-komen is / te weten / oft dat ghy saligh zijt in den hemel / oft ('t welck niet gheschieden en moet) dat ghy verdoemt zijt in de helle / ende bepepst wat geboelen ghy alsdan soudt hebben om de deught te aenbeerden.

Het 3. point. Bemerckt in alle uwe ghedachten / woꝝden ende wercken / dat ghy moet een van dese twee eeuwigheden verkiesen : want al dat eens geypst / gescydt / oft gedaen sal zijn / dat sal eeuwigh wesen / dooz dien dat eens gedaen is / niet en kan ongedaen zijn : en daerom sal het selve den mensch oft eeuwelijck salig maken / oft verdoemen. Men moet hierom alle werken rijpelyk en bedachtelijck doen / aengesien datter geenen wederkeer en is / noch sulcken verbeteringe / dat de saken niet geschiet en souden zijn ; maer gelijck eenen seyde / wy schilderen / wy schryben booz d'eeuwighheyt / allen eeuwigh werck sal synen meester pijsen oft laken ; want al woꝝden de sonden dooz de penitentie uytgebaegt / nochtans en woꝝdt d'onnooselheyt niet wederom gegeven.

GHE-

D'eeuwigheyt vermeerderd de pijnen der verdoemde.

Marc. 9.

Apoc. 7.

Jerem. 2.

Wy schilderen / wy schryben booz de eeuwighheyt.

G H E B E D T.

O Mijnen eeuwigen God, ghy blijft alleen stantvastig, ende by u en is geene veranderinge noch verkeerlinge, want al verouderden alle dingen gelijk een kleet, en veranderden gelijk een decksfel-kleedt, nochtans ghy mijnen Godt zijt den selven, en uwe jaren en sullen niet beswijcken. Maer wy het werck uwer handen, vaten van den pot-backer, die heden zijn en morghen niet en verschijnen, versuchten ghelijck alle creaturen, tot dat dit bedervelijck aendoet d'onbedervelijckheydt, ende het stervelijck aendoet d'onstervelijckheydt. Ende alsoo ons hier eenen korten tijt gegeven wort om te leven, soo haken wy tot het eeuwigh leven; maer eylaes! oft wy en kennen den wech niet, oft dien gekent hebbende, verlaten wy den selven. Want welcken is anders desen, dan uwe voetstappen te volgen, die den wech zijt in 't exempel, de waerheyt in de belofte, ende het eeuwigh leven in den loon, soo wanneer als dien dagh in der eeuwigheyt verschenen sal zijn? Och met hoe groote ende onvertellijcke blijfchap sullen wy verfaet worden, als wy de deught sullen hebben gevolght, en uwe stemme gehoorfaem geweest? Och wat genoeghte sal 't zijn, dat deselve naer seer veel eeuwen noch gheheel sal wesen! ende als wy ghelaest sullen zijn met de beke uwer welluste, datter noch sal zijn eene onuytputtelijcke zee ende eeuwige fonteyne! O saligen hunger ende dorst, nae den welcken volght foodanige verfaetheydt! O salige verachtinge, die d'eeuwige eere verheft! O salige droefheyte ende arbeyt der deught, na den welcken volght de eeuwige ruste ende blijdtichap! Hoe lieflijck zijn uwe tabernakels Heere der heyr-krachten! mijne ziele verlanght ende verflout na de voor-hoven des Heeren, en het schijnt dat alleen den tijdt onser tribulationen seer kort ende licht is, die 't eeuwigh gewicht der glorien in ons werckt. Maer nochtans om dat den mensch niet en weet oft hy liefde oft haet weerdigh is, soo sijne vreesse ende bevinge my overkomen, d'eeuwighe glorie noot my, ende d'eeuwige straffinge vervaert my. Wat sal ick doē? Laet ons o mijne ziele gaē in 't huys onser eeuwigheyt,

Psal. 101.

1. Cor. 15.

Psal. 83.

Psal. 54.

heydt, ende laet ons d'eeuwige jaren in ons gepeys hebben: niet en isser saliger dan de goede eeuwigheyt, ende niet droever dan d'onfalige. Wien soude het lusten eenen oogenblick oft eenen korten tijdt te lacchen, om in der eeuwigheyt te schreyen? Hoe sal 't hem lastigh wesen door de deught te laten varen de genoeghte des werelts eenen oogenblick duerende, die op d'eeuwigheyt sal peysen? Wien sal d'arbeyt van de deugt swaer zijn, die sal aensien den eeuwighen loon? Ghy o eeuwighe Waerheydt, aenbiet eeuwighe eere ende blijdschap; de werelt 't gene maer eenen oogenblick en duert: wat sal ick wenschen in alle eeuwigheden verkoren te hebben? wat soude den rijcken vreck verkiesen, eyschende een droppel waters in de tormenten soo veel jaren langh, maer te vergeefs. Daer is eē al te groote spatie russen de salige ende onfalige zielen: d'onfalige oock om eene sonde gesloten zijnde in den eeuwighen kercker, te vergeefs wenschen sy om eene ure tot hunne saligheyt, die soo veel jaren hunne herten versteent hebben, om dat sy op uwe weggen niet en souden peysen, dien ghy in uwe gramschap gesworen hebt, indien sy in uwe ruste sullen gaen. Verleent my aldergoedertierensten Godt, alsoo d'uyterste en d'eeuwigheyt der selver te bemercken, dat ick u in de eeuwe der eeuwen mach loven, Amen.

Luc. 16.

Psal. 84.

Practijcke, om dat de gedenckenisse der eeuwigheyt vast in het herte bevesticht soude worden.

Die pet
tijdelijck
berlaet
sal 't eeu-
wigh ber-
werben.

D'Eerste. Bemerckt in de creatueren dickwijls d'pdelheyt der selver/ende laet u vastelijck boozstaen/indien ghy eenige van die versaeckt/dat ghy booz eene tijdelicke eene eeuwigesult hebben: gelijk hy exempel/indien ghy om Godts wille/eere/gelt/eenigh gemak des lichaems/ulwen eygen wille in eenighe sake verwozpt/ghy en hebt die niet verloren/maer ghy hebt deselve/die te boren tijdelijck ja oock maer van eenen oogenblick en waren/eeuwig gemaect. Dese oefeninge is seer krachtigh/sonderlinghe indien die dickwijls met der daedt woꝝdt gebzupcht/oft met der herten boozgehouden. Ghe-
lijck

lijck by maniere van segghen / ghy zijt seer toeghe-
 daen aen desen boeck / beelt / hups / acker / kinderen /
 nemet soo als oft u die van Godt af-genomen wier-
 den / oft dat hy die van u begeert / om in der eeuwige-
 heyt te bewaren / ende om eeuwigh te maken. Pepst
 oock dat 'et u beboelen sal worden / dat ghy van plaet-
 se / officie / wooninghe sult moeten veranderen ; dat
 ghy sult moeten gaen in 't perijckel uwes lebens /
 ende gheeft al 't selve Gode terstont over met eenen
 gewilligen ende overgegeven moet / niet als oft ghy
 die sout verliesen / maer om 't gene dat ghy bemint
 eeuwigh te maken. Want dat onsen Salighmaker
 geseyt heeft van de ziele: Die sijne ziele sal verloren
 hebben / sal die binden / heeft plaetse in alle andere
 dingen. Ende en oeffent u niet alleen in toekomen-
 de / maer oock in boozleden dingen / in dewelcke ghy
 eenen wederspanninghen wille hebt beproeft / op dat
 ghy dien mooght verbeteren / ende boogen tot pro-
 fytelijke dingen.

De tweede. Stelt dese bemerckinge door alle uwe
 wercken / te weten / dat die noyt ongedaen en kunnen
 zijn / als eens gedaen zijn / ende maecht dat die so-
 danigh zijn / als ghy in der eeuwighheydt sult wen-
 schen de selve geweest te hebben.

De derde. Als uwe wercken gedaen zijn / over-
 loopt die wederom / ende overleght u gebedt / ende u-
 we woorden / ende weet dat al datter tot dien oogen-
 blick ghedaen oft gepepst is / nu eeuwigh is gewor-
 den / want het gene dat eens gepepst / geseydt oft ge-
 daen is / en kan niet ongedaen zijn.

Schiet-Gebedkens.

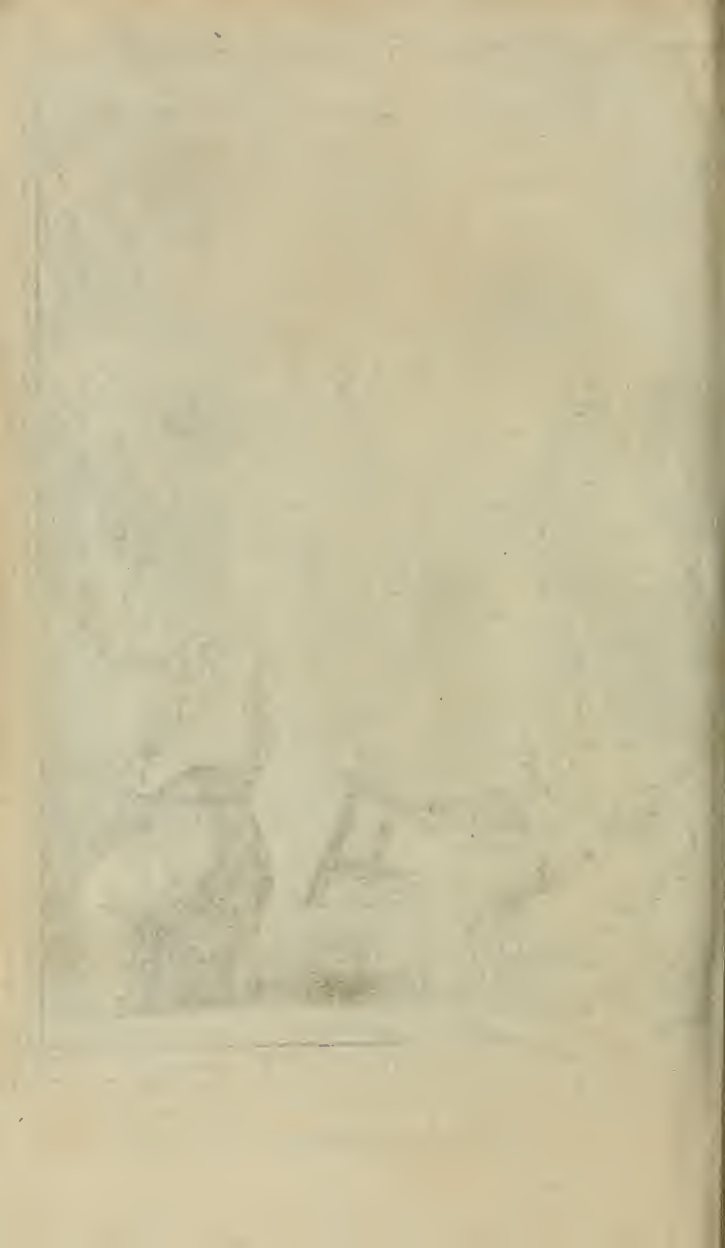
DEn mensch is de ydelheydt gelijk geworden, sijne Psal. 143.
 dagen gaen voor-by gelijk eene schaduwe.
 Eens menschen dagen zijn als hoy, gelijk eene bloeme Psal. 102.
 des veldts sal hy uyt-bloeyen.
 Den Heere weet de daghen van de onbevleekte, ende Psal. 36.
 hunne ervenisse sal in der eeuwigheydt zijn.

A E N - M E R C K I N G E O P
H E T X V I I I . B E E L D T .

Merck de exempelē der Heylighen / ende hunne
woorden van de D. deught u boorgehouden. .

OM dat ghy te stercker tot de deught ver-
weckt sout worden, soeckt ende volght
[A] d'exemplen der Heyligen, meest van uw'
Patronen, ende verfoeyt [B] de sonde, die u
van deselve treckt, ondersoeckt wat sy van
dese deught hebben gevoelt, en geschreven;
hoe sy die hebben geoeffent door 't ingeven
van den [C] H. Geest. Het beste voorbeeldt
van alle deught is de [D] Moeder Godts Ma-
ria; van eenen yver ende neerstigh ghebedt
[E] S. Paulus; van de penitentie [F] S. Hie-
ronymus oft Antonius; van verduldigheydt
[G] de Martelaers. Siet oock wat [H] de Phi-
losophen alleen verkeerende in de schaduwe
[I] der deught van die ghevoelt hebben; hoe
sy die geoeffent hebben: Waerom en volght
ghy dese niet? De mannen van Ninive (seght
den Salighmaker) fullen in 't oordeel met dit
gheslachte op-staen, ende fullen dat verdoe-
men; Want sy hebben penitentie ghedaen
door 't prediken van Jonas, ende siet desen
is meerder dan Jonas. Ende 't selve seght hy
van de Koninginne van den Zuyden, die
van het eynde der werelt gekomen was, om
te hooren de wijsheyt van Salomon: 't selve
moeten wy nemen van alle Philosophen, en-
de ons door hunne schijnelijcke deught por-
ren tot de waerachtige deught.

HET XXXII. CAPITTEL.

Vanden seften middel om de Meditatie ende hare be-
geerten te vermeerderen, oft vande navolginghe der
Heyligen.

Voorstellinge der plaetse, gelijk in 't beeldt.

Gebede, als horen.

HET 1. point. Bemerkht dat den Heere behalven
de twee groote lichten in dese werelt / oock ge- Genes. 1.
gheben heeft seer veel sterren; dies ghelijcks dat hy
behalven Christus ende de H. Maghet Maria heeft
in de H. Kercke gegeven de Heplighen / die ons als
mede-ghesellen ende leydts-mannen op den wegh
na het Hemelsch Jerusalem souden dienen. Siet oft
ghy haer volght / ende bemerkht / hoe dese veel lij-
dende ende kloeckelijck de quade gheneghentheden
verwinnende / ghekomen zijn tot de upt-nemen-
de deught. Ten tweeden / wat eere sy Godt hebben De Hepli-
ghen her-
werck ons
tot de
deught.
2. Petr. 1.
gedaen / verweckende ontalliche veel menschen dooz
hun exempel om Christus ende sijnen raedt te vol-
gen / blinckende gelijk den Apostel seght / ghelijck
lampen in de dupstere plaetsen deser werelt. Ober-
loopt hunne schoone victorien / hoe wel moepelijck /
die sy ober hunne zielen berckregen hebben / verloos-
chenende d'eere / de wellusten ende begheerten des
vleschs. Sy zijn gesteenicht gheweest / (seght den Hebr. 11.
Apostel) van een gehouwen / geproeft geweest / ende
dooz 't verstaen des sweerts ghestorven; sy hebben
omgegaen in schaeps-pelsen / in gepten-vellen ghe-
breck lijdende / benout / ghelijck / der welker de
werelt niet weerdigh en was / in woeste plaetsen do-
lende op bergen ende speloncken / ende in de hollen der
aerden: ende dit alle om dooz de getuygenisse des ge-
loofs geproeft gebonden te worden / ende de deught
te verwerben. Ende boozwaer met goeden rechte:
want aenghesien de deught soo uptnemende is / wat
wonder is 't / indien de goede menschen soo groo-
te neerstighepdt ende arbeypdt doen in eeuwige din-
gen / als de wereltse menschen doen om verganc-
elijcken rijckdom te verwerben?

Het

Iacob. 5.

Den
mensch
bzoofsch
dooz de na-
ture/ kan
groot wo-
zen dooz de
gratie.

Ezech. 43.

Greg. I. 24.
Mor. II.
De alder-
heplighste
maghet
Maria is
een booz-
beest van
alle heplig-
gen.
Apoc. 12.

Thomas.

Het 2. point. Bemerkht dat de Hepligen (ghelijck den Apostel spreekt) ons gelijk hebben geweest. Elias (seght hy) was eenen mensch ons gelijk/ geboelende het lijden/ boozwaer sy waren van eene stoffe/ onderwozen dooz de wet der menschelijcker naturen deselbe ellenden des lichaems ende zielen/ ende siet/ hoe veel van hun eerst hebben gheweest groote sondaers/ gelijk Mattheus/ Saulus/ Magdalena/ ende hoedanighe sy daer naer dooz de gratie booz Godt gelwozen zijn. Ende dat een pegelijck bekenne hoedanigh den mensch is/ dooz de nature/ ende wederom hoedanigh ende hoe groot hy dooz de gracen kan wesen. Ende en aenmerckt niet alleenlijck de sonden/ die veel Hepligen booz hunne bekeeringe/ maer oock die sy na deselbe gedaen hebbē/ als Moyses/ David/ Petrus; ende neemt hier upt oock uwe ellende ende de Godlijcke bermhertighepdt. Gaet daer na boozts ende siet hoe groot sy booz Godt gelwozen zijn/ hoe ghetrouw/ bzoorn/ verduldigh/ ootmoedigh/ Godt minnende/ ende verghelijckt uwe kleyne ende krancke deught met hunne deught. Toont (seght Godt tot Ezechiel) aen't volck van Israeel den tempel/ ende laetse beschaemt worden van hunne boofheden/ ende laetse dat gestichte meten/ ende laetse hun schamen van alle de dingen/ die sy ghedaen hebben; maer wat is den tempel anders dan ghelijck den H. Gregorius het selve uptlegt/ het leven der Heplighen/ die den Heere ons heeft ghestelt tot een exempel/ die waerachtelijck wonderlijck is in sijne Hepligen? Dooz al stelt booz oogen booz alle de Heplighen/ de alder-heplighste maget Maria/ als een booz-beest van alle hepligheyt ende Godtbzuchtighepdt. Want sy is de vrouwe gekleet met de sonne der rechtveerdighepdt/ in de welcke Godt heeft ghestelt sijn tabernakel: want ghelijck S. Thomas seght/ de ziele aenschouwende de volmaechthepdt der sonne kan klimmen tot de Goddelijcke volmaechtheden: insgelijcks beschouwend de de volmaechtheden van Maria ende hare heerlijcke deughden/ sal sy komen tot eene wonderlijcke kennisse Godts. Ten tweeden/ bemerkht dat sy so

niet

niet boozkomen en zijn gheweest van Godts gratie/dat sy sonder arbeit gekomen zijn tot de deught; want sy hebben de gaben van de Godlijke miltheit niet veel waecten/ strengigheden/ ende byna niet een gheduerigh ghebedt verkregen: ende hoe onbetamelijck dat het is te betrouwen dat wy de selbe ledigh sijnde/oft niet veel doende soudē verkrijgen/ indien wy ons by hun wilden gelijcken. Den H.

De hepligen en hebben niet sonder groten arbeit de deught verkregen.

Bonaventura maecht de alder - heplighste maget aldus sprekende tot eenen mensch: Weet boozseker/dat ick my selven booz soo sondigh ende slecht ende onweerdigh van de gratie Godts achtende ghelijck ghy/daerom eyschte ick soo wel gratie als de deugt. Dochter ghy meynt/ dat ick alle de gratie/ die ick hadde/ gehad hebbe sonder arbeit/maer 't en is alsoo niet. Ja ick segge u/ dat ick geene gratie/ gabe oft deught van Godt ghehad en hebbe sonder arbeit/ maer met geduerigh gebedt/ vperige begeerte/ diepe devotie/ veel tranen ende groote benouwtcheit/sprekende/ende peysende al dat hem behaeghe. Weet boozseker/ datter geene gratie en komt in de ziele dan dooz't gebedt ende hastijdinge des lichaems. Ten derden/ bemerkct hoe sozghbuldigh de Hepligen geweest zijn/ om te soecken ende waer te nemen oock de minste behulpselen der deughten: Hierom bedwongen eenige dooz een eeuwich booznemen/ hunne tonge/ eenige d'oogen/ eenige de handen. Want die klepne saken versmaet/ sal allenghsuens afballen/ende daer is dickwijls meer verijckels om de slappigheyt in klepne/dan in groote sonden.

Bonavent. in Medit. de vita Christi.

Eccl. 19.

Het 3. point. Bemerkct ten eersten/met hoe groote volherdinge de Hepligen van hun eerste kintscheit of booztgegaen zijn in den loop der deughten; want sy alleen sal salig zijn/die volhert sal hebben tot den ynde toe. Ten tweeden/hoe sy de deught verkregen hebben/ te weten/gebuzpckende Godts gratie/ende n latende hunne talenten niet ledigh liggen; soo hebben sy dagelijcks verwozen vermeerderinghe der gratien/ ende alsoo is hunnen voet-padt gelijck en blinckende licht gewassen tot den volmaechten dagh.

Volherdigheyt der Hepligen.

Matth. 10.

Prov. 4.
Sterckte
om alle
beletſelen
te verwinnen.

dagh. Verhoopt dese oock van den Heere/en volghet naer de beste salvinge. Ten derden/ beinerckt hoe sy dooz eene fraepe sterckhepdt dooz-gaen hebben het hoogste der deught/ ende verwonnen alle beletſelen/ ouders/rijckdommen/kinderen/quade genegenheden/ende op eenen tijt volbrocht veel tijden. Verkieft ghy oock de beste maniere des lebens/ de gewoonte sal die genoeghlick maken; ende overleght dit neerstelijck. Maer gaet tot Godt den Vader/ ende offert hem den lof van geheel 't hemelsch heyl/ ende d'arbeiden/die de Heiligen booz sijne liefde hebben verdragen/booz al de alderbperigstelieste van de Moeder Gods/ in de welcke hy van der eeuwigheyt sijn behagen heeft gehad/ende dooz dese bidt om gratie/die u noodig is om hun na te volgen/roept aen hunne boozsprake/die niet alleenlijck seer begeeren uwe saligheyt/maer oock uptnemende heylighepdt. Bedanckt Godt booz hune glorie/ ende biet hun ghe-luck van de selve upt geheelder herten.

Ghebedt om te verwerven naervolginghe
der Heylighen.

Ioan. 14.

O Salighmaker der werelt, ghy zijt wel den wegh, de waerheydt ende het leven, ende onsen leytſman in dese onse pelgrimacie tot d'eeuwigheyt, die noyt herhaelt en kan worden; maer ghy hebt my oock de Heyligen in den selven wech gegeven tot leytſmannen ende mede-gesellen. Ick bidde u dan door het binnenste uwer barmhertigheyt, dat ghy my wilt gratie gheven, op dat ick hun kloeckelijck mach volgen in waerachtige ootmoedigheyt, liefde ende andere deughden, die uwen alder-heylighsten wille ende mijnen roep van my vereyscht. Ick ben beschaemt Heere Iesus dat ick tot noch toe soo schoone exempelen hebbe versuynt, en uwe seer heylighe inspraken, die my hadden behooren te trecken in de soetigheyt van uwe salven. Eylaes! wat isser dat my van den voet-padt der deught kan trecken ende dwinght ter sijden te gaen, als my voorlichter soo veel door-luchtige menschen, die gestiert zijn, niet van dese wereldt, maer van den heylighen Gheest? O of

oft ick nu eene genoeghte krece, om met hun eenen oogenblick kloeckelijck te strijden, die seer begeere met hun te regneren ende u te loven! Want indien ick nu bloo en vervaert ben in den strijt; hoe schandelijck sal't dan voor my zijn met sooglorieusen kamp-vechters te verschijnen voor u mijnen Koninck ende mijnen Godt! Ick begeere dan, o Heere, voortaan soo mijn leven aen te stellen, dat ick in de tegenwoordigheydt uwer Heylighen ende van uwe Goddelijcke Majesteit niet beschaeamt en worde, noch oock als ick sal moeten spreken tot mijne vyanden in de poorte, in den uytganck van dit leven. Voorwaer ick stof ende aschen betrouwe op uwe oneyndelijcke goetheyt, dat ghy my uwe gratie niet en sult weygeren, op dat ick niet deughden N. verciert dragewen name, ende trecke ende bekeere de zielen tot u, op dat die met my u in den hemel mogen loven ende glorificeren, van de welcke ghy nu om mijne ende uwer dienaeren gebreecken gelastert wort. Want eenen dienaar heeft waerachtelijck gheseyt, dat d'Apostelen de werelt bekeert hebben, niet dat de wonderlijcke teckenken hun wonderlijck maeckten, maer het versmaden der rijckdommen, verachtlinge der glorien, ende ontlastinge van alle saecken deser werelt.

Beschaemt-
heyt der
slautwe mē-
schen voo-
het gesels-
schap der
Heiligen.

O alder-salichste Maget, ick bidde u verhoort mijne gebeden, die ick heden voor u uyt-storte, op dat ghy my, welcken den Heere Jesus uwen Sone hem geweerdicht heeft met Joannes te bevelen, wilt verwerven cieraet van alle deughden, versmadenisse van alle menschelijcke saecken, suyverheyt der herten ende des lichaems, ootmoedigheydt ende liefde.

O salige zielen, dien nu dese eeuwige saligheyt is ge-jont, aeniet my uwen broeder, die noch ben doende pel-grimagie in de plaetse des schrooms ende woeste wildernisse, op dat ick u soude mogen naer-volgen.

O heyligen Engel mijnen bewaerder, die in den spiegel van de seer klaer -blinckende Godtheydt voorstelt mijne perijckelen, val, ende d'oorfaecken der sel-ver: ick bidde u helpt mijne ghebeden, ende stiert my op den goeden wegh, op dat het u niet en verdric-te, ende u niet en bedroeft, dat ghy my bewaert, maer u in der eeuwigheyt mooght verblijden.

Psal. 90.

O mijne Patroonen NN. omringelt my van alle kanten met uwe hulpe tegen de vyanden, die op my vallen, op dat geen quaet tot my en kome, en geen geesfele en genake aen mijn tabernakel. Want den Heere heeft hem geweedicht sijne Engelen en u te bevelen, dat ghy my in alle mijne wegen soudt bewaren. Komt dan aldersterckste vechters tot mijnder hulpen, op dat ick door uwe hulpe mach sien wrake over mijne vyanden gheschieden, en met u in der eeuwigheyt mach loven ende glorificeren onsen Heere in 't landt der levende, Amen.

Practijcke om de Heyligen te eeren.

Het ober-
lesen van
het leven
der Hepligen.

D'Eerste. Ober-leest neerstelijck de lebens der Hepligen / ende daer-en-boven bergadert bescheyden exempelen der deughden / ende oberleght dicswijls in uwer herten eenig schoon exempel / dat bequaem is tot het besonder ondersoecken der conscientie / genaemt Examen particulier : want dit is eene krachtighe medecijne ende remedie / ende als eenen wel-riechenden appel / om de krachten der zielen te mogen vermaken.

1. Cor. 4

De tweede. Arbejdt oock in u te maken eene gelijckenisse der manieren ende deughden van eenigen hepligen Patroon. Hier toe bermaent ons den Apostel seggende : Zijt mijne naer-bolgers / gelijk ick Christi naerbolger ben.

De derde. Leest het leven van uwen Patroon van de maent / neerstelijck / en ber-cert hem door het naer volgen van eenige deught / ende begeert tot deselve sijne bystant / ende maecht een tafelken van alle uwe Patroonen / op dat ghy in de upze uwer doot hunne hulpe mooght begeeren / ende vrienden hebben om aen te roepen.

Bedeplin-
ghe der
Hepligen
om op el-
ken dagh
van de
weke de-
selve te
aenroepen.

De vierde. Men bint eenige die de choozen der Hepligen bedeylen op elcken dagh van de weke / aenroepende des Sondaeghs de choozen der Engelen / des Maendaeghs S. Jan den Dooper / des Dinsdaeghs de Patriarchen ende Propheten / des Woensdaeghs d' Apostelen / des Donderdaeghs de Martelaren / des Vrijdaeghs de Confessoren / des Saterdaeghs

daeghs de Maeghden. Maer men moet booz al
dickwijls aenroepen de Koninginne der hemelen /
ende S. Michiel den Prince der hemelscher hez-
scharen/ met den Engel onsen bewaerder.

De vijfde. De oeffeninge der ghener die de eere
der Heyligen bedeylen op alle upzen van den daghe/
is oock loffelyck.

Schiet-Gebedekens.

BEmint den Heere alle sijne Heyligen, want de Heere Psal. 30.
sal de waerheyt versoecken, ende overvloedelijc-
ken betalen de gene die hooveerdye bedrijven.

Doet mannelijck ende laet u herte versterckt worden Ibidem.
alle die in den Heere hoopt.

Een weynigh is beter den rechtveerdighen, boven veel Psal. 36.
rijckdommen der sondaren.

Maer de rechtveerdige fullen d'aerde erven, ende fullen Ibid.
op die woonen in de eeuwe der eeuwe.

Bewaert de onnoselheyt, ende fiet de rechtveerdigheyt, Ibid.
want het zijn de bevelinghe van den vreedsamighen
mensche.

A E N - M E R C K I N G E O P H E T X I X . B E E L D T .

Och hoe grooten vrede soudt ghy hebben / in-
dien ghy de deught N.oeffende! overleght
dit neerstelijck.

Wt de
deught
suzuyten
ruste ende
eere: upt de
sonde pijn
en schande.

B Emerckt hoe grooten vrede ghy soudt
genieten, ende hoe grooten eere ghy
soudt verkrijgen, indien ghy de deught oef-
fende gelijk [A] S. Franciscus ende andere
Heyligen geproeft hebben, want [B] de
deugt is altyts met [C] den vrede gevoeght,
sy woont met dien t'samen in een herte, en
doet [D] den Heere Jesus daer inne rusten:
Ick bidde u, siet hoe sy allegader de deugt
vereeren, aengesien de groote soo wel als
de kleyne besoecken de [E] hutten ende [F]
graven der Heyligen, ja God selve eert die,
ende [G] d'Engelen oock op de werelt, en-
de dese met Christus geweerdigen hun met
de heylige menschen gemeynschap te hou-
den, om de sonderlinge grootachtinge der
deught, gelijk het blijkt in [H] de H. Ca-
tharina van Senen, aen de welcke den Hee-
re sijn herte gegeven heeft. Siet hoe hoogh
[I] de Moeder Godts door de deught ver-
heven is. Ter contrarie [K] de sonde pij-
night, ende maect ongerust de ziele, ende
berooft den mensche van alle eere, oock in
de meeste [L] ydelheden ende genoegh-
ten der werelt,

HET XXXIII. CAPITTEL.

Van den sevensten middel der meditatie, oft van den vrede ende gerustheyt der ziele, die uyt de deught is spruytende.

Voor-stellinghe der pl.ietse, gelijck in 't beelt.
Gewoonelijck Gebedt.

Het 1. point. **Bemerckt dat de neerstighepdt ende** Alle menschen soeken vrede ende ruste der herten.
gepepsen der menschen daer toe alleenlijck strecken/
om dat sy soudē vercrijghen vrede ende ruste der
herten. Den gierigen schrobber deser werelt / den
eergierigen ende curieusen en heeft niet anders booz
hem / dan om te versaden sijn herte / het welck naer
berganchelijcke dinghen haecht / om dat hy soude
mogen seggen: **Mijn ziele rust** / want ghy hebt seer
beel goederen booz beel jaren opgelept. Want de be- Luc. 12.
geerten der aertscher menschen zijn ghelijck beroc-
ringen / die de ellendige soo lange p.amen / tot dat sy
genieten 't gene sy begeert hebben / en daer inne vrede
binden / die den mensche daer niet in binden en kan;
maer hy kan metter waerheyt seggen: **Ich hebbe in**
alle dingen ruste gesocht / en ick en hebbe die niet ge-
bonden; want al besittede hy geheel de werelt / hy is
even seer ja dupsentmael ongeruster / ghelijck het
blijkt hy de machtige van dese werelt. **Wat een uyt-**
sinnighepdt is 't dan te volgen de wereltsche saken / In wereltsche saken en is geene ruste te vinden.
en in u alder-soetsten **Jesu geenen vrede te soecken?**
Ten tweeden / pepst waer uyt dat het geschiet dat de
beminners der werelt geene ruste in aertsche din-
gen en binden / hun begebende tot de sonde ende af-
wijckende van de deught. **Ten eersten** / om dat dese
dingen ongestadigh ende berganchelijck zijn / daer
sy hun hert aenhechten. **Ten tweeden** / om dat sy eene
geduerige vreesse ende sozge by-b.ingen / soo wel om
de selve te vercrijgen / als om te bewaren. **Ten der-**
den / om dat den vrede ende ruste daer alleenlijck is /
daer geene oozloge en is / maer dat als een bleesche-
lijck mensche sijner begeerlijkheden onderdanigh
is / hy alsdan aen de redene / aen de wetten / ende
aen **Godt selve oozloge doet** / ende wapent sijne sin-

nen ende passien sijnder ziele tegen de redene / ja tegen de selbe/ende tegen Godt doet hyse bechten. Hoe sal dan daer brede konnen zijn? want wie heeft hem wederstaen (seght Job) ende heeft brede gehad? ende Baruch : Hadt ghy ghewandelt in den weegh Godts/ ghy soud boozwaer in eeuwigen brede ghewoont hebben. Want de oeffenaers der deught onderwerpen de begeerlijkheden onder de deught/ ende de redene onder Godt / ende hebben eenen wille met hem: dus overleght hoe gerechtigh ende schoont 't selbe is/ ende verfoept de sonde.

Onsake
der beroer-
ten die in
de boose
mensen
zijn.

Het 2. point. Ten eersten/bemerckt van waer daeren-boven de beroerte komt in de ziele van den boosen mensch/boozwaer om dat hyijnen wille niet en kan volbrengen / want hy bebind dat seer veel menschen eenen anderen wille hebben/en die ook tegen den sijnen is/om dies wille dat hy heeft veel mede-begeerders ende bypers / en dat veel eene sake niet en konnen besitten. Maer de rechtveerdige / ende die de deught toegedaen zijn / volbrengen altydts hunnen wille / want sy en hebben geen anderen wille dan Godt/ende daer en is niet dat Godts wille kan wederstaen. Want die geen eppen wille en heeft/doet nochtans altydts sijns selfs wille/ ende also niet wilende doen onsen eppen wille/ worden wy altydts gebonden dien gedaen te hebben/ gelijk den H. Dorotheus plach te seggen / ende daerom doet sulcken alle dingen naijnen wille / ende sijnde altydts blijde/ geboelt hy in sijn herte eene geduerige maeltijt: ende aengesien eenen sot verandert gelijk de mane / soo blijft eenen wijzen in de wijsheyt gelijk de sonne/ en volghet Godt na. Ten tweeden/bemerckt dat alle de gene / die sonde doet/ slabe is van de sonde/ ende de slavernye van de sonde ende sondigen mensche is soo groot/ dat hoe wel hy siet/ dat hyijnen wille niet en kan volbrengen/hy nochtans niet en kan ophouden. Ten derden / bemerkte dat hoe wel eenen boosen menschijnen eppen wille kan doen / dat hy daerom niet te geruster en is/ om dat den selven strijdt tegen den wille Godts / ende daerom is hy altydts gequelt met broeginge der conscientie / ende alsoo door sijn eppen

Dorotheus

Eccl. 27.

Joan 8.

engen bonnisse en word hy niet ontslagen/ maer een schuldigh mensch geoordeelt/aengestē der consciētie strengelijck beschuldighet/ende de selve verdoemt en pijnicht. Och hoe grooten helle geboelen de sondaren hier door! ende niet alleenlijcken/ die sware sonden doen/ maer oock die hunne gebzeken dienen/ ende en arbeypden niet om hunne genegentheden te doen versterben. Ten vierden/ bemerckt ter contrarie/ hoe grooten troost komt door den vrede in de ziele van den rechtveerdigen/ ende hoe schoon dat is 't aensien van den klaren hemel/ locht ende zee; wat vrucht den vrede brenghet in eene gemeynte: ende schickt dit toe de ziele. Om te weten hoe groot desen vrede te achten is/daer wy af spreken/moetmen den heyligen Apostel Paulus aenhooren/ als hy seght: Den vrede Godts/ die alle verstant te boben gaet: want daer en is geen sake hy te gelijcken/ een gerust herte wort van de Wijsen-man met rechte genoemd: Eene geduerige maeltijt/ en dien gaet alle sinnen te boben/ ende gout ende silber en sal niet geacht worden in gelijckenisse van dien. Want hoe grooten sake is't (seght den H. Ambrosius) niet beweeght oft beroert te worden door vrees/ niet gequelt te worden met achterdencken/met geene droefsheyt ongerust te worden/maer als opeenen seer sekeren oever het onberoerlijck gepeys te stillen in eene goede habene tegen d'opstaende baren der wereltscher onwederen!

Troost en de vrede der rechtveerdige.

Phil. 4.

Prov. 15.

Ambr.li. i. de Iacob.

Het 3. point. Bemerckt wat groote eere gedaen wort aen de oprechte deught/ oock in een slecht ende onbekent mensche/en oock hoe de gebeynsde deught hy de Heydenen in de maeghden van Vesta ende in de priesters ge-eert is geweest en noch wort. Siet hoe de Kefers ende machtige des werelts eeren de Heyligen noch in 't leven sijnde/ dat sy komen in hunne hutten als in kercken/om raet te vragē. Het palpeys van de Princen (seght Athanasius) ende alle het Konincklyk hof verheft den H. Antonius een mensche verwoyden in 't uiterste eynde des werelts: spreken de van Constantinus en sijne sonen. Ende de graben der Heyligen zijn gelijck eene toeblycht/gelijck eene verlichtinge van alle qualen: hoe veel pelgrimagien

Wat eere datter gedaen wort aen de oprechte deught.

Athan. in vita Antonij.

Den H. Antonius wort van de werelt vereert.

wozden derwaerts gedaen? hoe veel gisten wozden der ghesonden? met wat eere wozden hunne reliquien vereert? die de menschen wat tijds te boren (indienmen aensiet hun geslacht ende uptwendige goederen) in gheender weerden en hielden / oft oock en souden hebben / indien sy sonder deught waren. Ten tweeden/siet hoe oprecht ende vast dese eere is/ daer d'andere wereltdsche eere geheel ydel is. Want (gelijck Chrysostomus seght) het roepen des volcx / met welcke sy de rechters prijsen en toeroepen / en komt niet upt der waerhepdt/ maer hier dooz wozdt alleenelijck geschildert den onwaerachtighen naem van de eere / 't welck klaerlijck blycht / als sy van hunne officien afgegaen zijn. De ghedenckenisse van den rechtbeerdigen (seght den Wijsen-man) is met lof / maer den naem van de goddeloose sal verrotten. De deughdelijcke wozden Koninghen ghe-noemt / ende sy zijn waerachtighlijck stercker ende machtiger (want sy heerschapppe hebben ober hunnen moet) dan die eenige steden in-neemt; want sy zijn de beste vrienden van den oppersten Koninck / den welcken als hy de sijne wilt vereeren / wat en doet hy niet? Dit betuyght S. Franciscus/ S. Dominicus/ den saligen P. Ignatius/ S. Catharina van Senen / met dewelcke hy oock sijn herte heeft gemangelt; andere veel / gelijck Magdalena heeft hy gheweerdicht te besoecken ende met groote gemeynsaemhepdt te vereeren. Maer wat souden de Engelen doen / als sy sien dat hunnen Koninck soo grooten werck van een deugdelijck mensch maecht? Siet hoe waerachtigh dit wozdt is: Al die hem verheft / sal vernedert wozden / ende die hem vernedert / sal verheben wozden. Maer hoe groot dat is de schande der boosheden / blycht upt dagelijcksche straffingen der misdoenders / ende dat de menschen/hoe boos sy oock zijn/hun schamen van hunne boosheden / ende dat niemandt en is hoe machtigh oft wijs hy is/ die de boosheden dient/ die niet eenen spot en wozdt van de sijne / ende eene beschimpinge zijnder vrienden ende vanden. Want de spreucke van den hepligen Paulus is seer waerachtigh: Tri-

De eere
der hepligen is oprecht ende gestadigh.
Chrysost.
I. quod ne-
mo laudatur
nisi a seipso.
Prov. 10.

De deughdelijcke wozden met recht Koningen gheheemt.

Lucz 14.

De schande volghet na de booshepdt.

Rom. 2.

bulatie

bulatie ende benauthendyt in alle ziele van den mensche die quaet doet / maer glorie ende eere ende vrede eenen yegelijcken die goet doet.

G H E B E D T.

O Prince des vredes, en blijtschap van geheel de aerde, ons herte soeckt in alle saken rust, een yegelijck begeert vrede en stilte; want dit is d'eenige saligheyt in desen onsaligen staet en ballingschap, vrede te vinden, daer ons leven eenen strijt is: ende daer toe zijn wy gerechtveerdicht van u, om dat wy vrede by Godt souden hebben, door u onsen Heere Iesus Christus. Den arbeyt van eenen yegelijcken streckt hem om vrede te hebben, dese soecken d'onkuysche, goet-gierige, eer-gierighe menschen, maer te vergeefs; want de goddeloose en hebben geen vrede; sy en hebben geen vrede, dan die uwe wet beminnen. *Rom. 5.* Ghy hebt ons desen uyt den hemel gebrocht, en der werelt verkondight. *Esaiæ 48.* Ghy wordt waerachtelijck genoemd den Prince van den vrede, den hoeck-steen, die twee dingen een maect, en versoent in u d'onderste met d'opperste. *Psal. 118.* O hoe groot is de saligheyt van die ziele, die ghy door de deught verheft boven d'onwederen deser werelt, gevestigt in eene heylige beschouwinge: sy en sal geen quaet vreesen, want ghy zijt met haer: haer herte en sal met geene begeerlijckheden beroert worden, want ghy zijt haren al: sy staet tusschen voorspoet en tegenspoet verskert en stille, als op eene hooghe, en sy veracht alle dingen. *Den vrede komt van boven.* O onsen vrede mijnen God, wie sal my geven vederen als van eene duyve, en ick sal vliegen, en ick sal rusten in de gaten van de steen-rotze, in 't hol van den muere? *Psal. 54.* Want ghy zijt gekomen, om dat ick vrede soude hebben, en als ghy ssterven sout, hebt ghy my den vrede gelaten, seggende: Ick late u den vrede, ick geve u mijnen vrede. *Cant. 2.* Heere zijt mijns genadigh, dat ick niet en geve uwe ervenisse (die ghy my met uwen bloede getekent achtergelaten hebt) *Ioan. 14.* voor eene slechte sake van dese werelt, die kranck ende verganckelijck is. *Psal 75.* In vrede is uwe plaetse gheworden, alsoo dat ghy oock niet en hebt ghewilt dat u eenen tempel gheinaect soude worden, dan van den vreed- *Godt is eenen konink des vredes.*

famighen Salomon ; noch geboren worden , dan in tijde
 van vrede ; noch sterven , dan om ons vrede te verwer-
 ven. Indien ick dan vrede hebbe , soo ben ick verseker-
 t , dat ghy Godt des vredes ende liefde met my sult zijn ,
 ende wat salder dan meer zijn dat ick daerenboven sou-
 de konnen begeeren ? want desen vrede gaet alle verstant
 te boven. O hoe groot , hoe groot is de saligheydt van
 een vreedsamigh herte , niet te begeeren , niet hopen , niet
 vreesen , niet te willen behalven uwen H. wille ; niet ge-
 praemt te worden met eene vroeginge der consciencie ;
 t'allen uren tot de doot , tot uwe komste , gereet te zijn.
 Indien yemandt dit eens heeft ghesmaect , ick en weet
 niet (seght uwen Bernardus) oft sulck een al schroome-
 lijcker ende pijnlijcker soude vinden voor eenigen tijd
 de helle te lijden , dan ghesmaect hebbende de soetig-
 heydt van dese gheestelijcke neerstigheydt , wederom te
 gaen tot de smekingen , of liever de moeylijckheden des
 vleeschs , ende wederom aen-nemen d'onversadelijcke
 curieusheydt der sinnen. Noch ghy en geeft niet alleen-
 lijck den vrede aen de deught , maer na die volght noch
 eene eeuwighē ordinantie van uwe Goddelijcke Maje-
 steyt eene oprechte eere. Want die sy selven met eene
 Konincklijcke macht bedwinght , wort een Koninck ge-
 noemt , om dat hy sy selven kan regeeren , hy is een rech-
 ter van sy selven , ende is sijns selfs , om dat hy niet ghe-
 vangen en wort geleyt in de schult , ende niet geworpen
 wordt in de sonde. Ende voorwaer de deught alleen ver-
 dient eere ; maer noch heerschappyen , noch hooghe sta-
 ren en konnen de boosheydt niet eerlijck maken , met
 recht wordt eenen deughdelijcken armen mensch meer
 van eenen yegelicken geacht , dan alle de macht der we-
 relt. Want eenen yegelijcken is soogroot , als hy is in u-
 we oogen , ende Heere ghy sult de gene , die u beminnen ,
 hier oock vereeren , maer die u vermaden sullen onedel
 zijn. Waerachtelijck heeft uwen Psalmist geseyt : Uwe
 vrienden zijn uytermaten seer eerlick geworden , ô God
 uytermaten seer is hare heerlickheydt versterckt. Maer
 alsoo ghy door uwe oneyndelijcke ontferminghe u ghe-
 weerdicht hebt my voor uwen vriendt te verkiezen ;
 want ghy hebt my kennelijck gemaect alle de ghebo-
 den ende raden , die ghy van uwen Vader hebt ontfan-
 gen ;

Philip. 4.

Bern. ferm.
35. in Cant.

Ambros.

1. Reg. 2.

Psal. 133.

gen; so en wille ick geenen vriendt van dese werelt zijn ,
maer u alleen uyt geheel mijn herte, ende alle mijne ge-
dachten beminnen , u minnelijck omhelsen tot dat den
dagh aenkomt , ende de schaduwen ondergaen , tot dat
ghy voor my verschijnt , en opent de schatten uwer lief-
den , die my bemint hebt van het beginfel des wereldts.

Practijcke om te verkrijgen gerustheyt
der herten.

TEn eersten / sp selben dickwijls op dese ende dier- Obergebe
sijns selfs
in de wille
Godts.
gelijcke maniere overgeven : **Mijnen Godt en-**
de mijnen Al / uwen alder-heplichsten wille moet
in alles gheschieden. Een en pghelijcken kan ver-
scheyden saecken booz hem nemen / om te beproeben
oft sijn hert daer teghen is oft niet / ende kan sp sel-
ben ober-geven.

Ten tweeden / indien eenighen tegenspoet ober-
komt / sijn herte vergadert houden ende pepsen: Ten
vrede is soo veel ende meer weert / ende ghelijck pe-
mandt alle dinghen geeft booz sijn leven / oock alsoo
lieber alle dingen verliesen dan den vrede.

Ten derden / dickwijls en ootmoedelijck te biechten.

Ten vierden / boben al sachtmoedigheyt / ende
berdzijben uyt sijn herte alle verbitterthejdt ende
quaet vermoeden.

Ten vijften / tamelijcke bekommeringhe ; want
Martha is beroert dooz te veel dingen; hier af heeft
Jesays oock Moyses vermaent.

Exod. 18.

Ten sesten / neerstige bewaringe der sinnen.

Schiet-Gebedekens.

DEn vrede Gods alle verstant te boven gaende, moet Philip. 4.
onse herten ende onse verstandnissen bewaren.

O Heere ghy hebt ons tot u ghemaect , ende ons herte Augustin.
is ongerust , tot dat het in u rust.

Grooten vrede is den genen die uwe wet beminnen , en- Psal. 118.
de hun en is geene verargeringe.

Inden vrede sal ick t'samen slapen ende rusten , want Psal. 4.
ghy Heere hebt my sonderlinge in de hope gestelt.

A E N - M E R C K I N G E O P H E T X X. B E E L D T.

Ⓢ hoe grooten blijdschap heeft hy / die de
deught volgt ! laet u dit ten minsten
trecken tot de selve *R.*

GHeheel de [A] wereldt en kan u herte
niet vervullen , dat beroert wort met
de winden van [B] verscheyden begeerten:
waerom laet ghy u dan van de deught af-
trecken door [C] dwase smeeckingen der
sonden ? te weten , om dat ghy soudt mo-
ghen drincken uyt den stinckenden [D]
poel , om den welcken ghy doolt lancks
eenen periculeusen en [E] krommen wech,
alwaer de [F] hooverdye, onkuysheyt, gie-
richeydt , lockende sonden u in [G] eene
beeste veranderen , ende trecken u in den
[H] afgront der hellen. Siet [I] het rijke
Godts is binnen u , waerom soeckt ghy dat
te vergeefs elders ? siet seer groote [K] blij-
schappen der deught, die't herte waerach-
telijck vervullen , die den [L] salighen
P. Xavier ; ende andere Heyligen oock in
dit leven ghesmaect hebben. Voorwaer
de blijdschappen geput uyt Godt de fon-
teyne van alle goet vloeyen in het [M] her-
te, ende versmaden 't selve ; maer de blijd-
schappen [N] geput uyt den poel der son-
den , verlopen ende verdwijnen.

Het rijke
Godts is
binnen
ons / ende
niet in
aertsche
dingen.

HET XXXIV. CAPITTEL.

Van den achtsten middel om de meditatie ende hare begeerten te vermeerderen, oft van de Blijdschap, om welcke men de deught behoort te volgen.

HET 1. point. Bemerkht dat'et den Heere dooz sijne goedertierenhepdt / die hy heeft tot de menschen/ alsoo geschickt heeft/ dat sy dooz de welluste getrocken souden worden om te wercken: ende indien de lichamelijcke welluste dese kracht heeft/ veel meer heeft de geestelijcke/ dat is/ de ghene die komt upt de deught. Indien ghy dan dooz de welluste van de deught ghetrocken wordt / siet hoe veel betere ende meerdere/ hepligher ende oprechter welluste komt upt de deught / dan upt de verganckelijcke geneuchte van dese werelddt. Ten eersten/dooz dien dat de welluste upt de werelddtsche saecken ghetrocken/seer buyl/ leelijck ende balsch is / alsoo dat Aristoteles seght dat de buyle ende leelijcke vermaelingen / gheene vermaeckinghen en zijn / dooz dien dat sy sulcks niet en zijn / dan aen de ghene die van binnen qualijck ghestelt zijn / ghelijck (seght hy) de kinderen groot achten hun speel-dinghen / die de mans versmaden. Sy zijn soo buyl/dat de Philosophen ende Poëten versiert hebben dat de menschen in beesten ende wilde dieren veranderen/ die bevinghen waren met de liefde van Circe: ende en is niet qualijck versiert; want en sien wy niet dat een hoobeerdighe mensche wandelt gelijck eenen paulw? dat eenen onkupschen dertel is ghelijck een gepte? dat den gulsighen ghelijck een vercken ghedzeven wordt tot den buylck ende spijs? ende niemant en isser eerbaer / die dese genegentheden dooz schaemte niet en bedeckt. Siet dan hoe leelijck ende verwozen dat dese blijdschappen in haer selven zijn. Want de vertroostinghe der werelddt (gelijck den H. Bernardus seght) is oprechtelicken verwozen / enderghens toe pzoijtelijck / ende het ghene dat meer te breefen is / sy is een beletsel van de waerachtighe ende

De oprechter welluste spruyt upt de deught.

De welluste der werelddt is onsupber ende balsch. Aristor. 10. Ethic. 3.

Sy verandert de menschen in beesten.

Serm. 4. in vigil. Nativit.

ende salige bermaninge: want wat begeert den gul-
sigen mensche so seer anders/ dan een stuck bleesch/
een oft twee leckere beten; ende die te aengenaemer/
hoe sy seldsamer zijn? hierom baertmen ober zee/
hierom worden zielen verloren / d'hemelsche erve-
nisse beronachtsaemt / gelijk d'eerste geboorte van
Esau; ende hierom komen Religieuze omdens som-
tijds in verjckel.

De ver-
makinge
des geests
is meerder
dan die
van het
lichaem.

Het 2. point. Bemerckt dat de vermakinge des
geests ende der deught veel meerder is / dan die van
het lichaem. Ten eersten/om dat het geestelijck goet
ende voozstellinge beter ende edelder is: want hier-
om behooren wy lieber te derben onse lichamelijckie
ooge dan de redene. Ten tweeden/om dat de geeste-
lijckie goederen blijven/ ende dat d'andere vergaen.
Maer waer toe streckt de Godtvyzuchtigheyt / ende
welck is het edelste van al? Doorzwaer Godt. Wat
wonder is 't dan/dat sijne omhelsinghe/ door dewel-
ke wy hem als aen het opperste goet worden toege-
boegt/seer soet ende geneueghlijck is? Dese geschiet/
als de ziele met God door eene oprechte deugt wort
geboeght/maer meest door de liefde ende geestelijckie
beschouwinge/in dewelcke Aristoteles ende de Phi-
losophen de saligheyt gestelt hebben. Aenmerckt nu
hoe groote blijtschappen de Hepligen upt deselve ge-
voelt hebben/so dat sy de grootheyt der selver niet en
konden verdragen / gelijk wy lesen van den saligen
Ephrem/den saligen P. Fabier/als sy riepen: 't Is
genoeg Heere/'t is genoeg. Maer de redene waerom
dat de saligheyt in God is/als ook d'eenige/oprech-
te/ en opperste vermakinge van den mensch / is de-
se/ om dat God sijn eynde is/en al dat tot sijn eynde
komt/verwerft sijne saligheyt. Ten eersten/om dat
hy alleen de ziele versaedt/ maer alle d'andere din-
gen geensins / niet meer dan oft yemandt sy-selben
wilde boeden met roock oft windt. Sy sullen (seght
Oseas/sprekende van de Goddeloosen)eten ende niet
versaedt worden. S. Hieronymus seght: Gelijk
de rechtbeerdighejdt versaedt/ alsoo de booshejdt
gheen wesen hebbende / bedzieghet d'etende met een
pdel bedroch / ende laet de buicken van de etende
pdel.

Hoe men
Godt sal
omhelsen.

De blijt-
schap der
Hepligen
in de
deught.

Godt al-
leen ver-
saet den
mensch/
ende met
de werelt.
Oseas 4.
Hieron.

pdel. Ende **Isaias** gelijckt de wereltsche menschen **Isai. 29.**
 by de droomers / die hun laten duncken dat sy eten/
 ende als sy wacker zijn / hebben sy honger. O wat
 onsalighepdt is 't/ te moeten putten te vergeefs met
 een vat vol gaten ! te vergeefs batten na de locht !
 De uptsinnighepdt van den wereltschen mensche
 is soodanigh / seght **S. Bernardus** / dat hy honge- **Vide Bern.**
 righ zijnde / met volle kaken de locht inneemt / en- **in sermo-**
 de hopet daer mede versact te worden; oft dat hy in- **ne : Ecce**
 neemt eenen solferachtighen roock; daer hy oock **nos reli-**
 niet mede verbult en woëdt. Ende den Wijsen-man **quimus.**
 seght : Den gierigen en sal niet geen geldt verbult **Ecclel. 5.**
 worden / ende die de rijkdommen bemint / en sal
 uyt die geen byuchte nemen : 't welck oock geschiet
 in alle andere sonden. Siet **Salomon** en hadde sij-
 ne oogen niet gewepgert / ende hy heeft gesien dat
 het al pdelhepdt ende benauwt hept der herten was. **Eccel. 2.**
 Ter contrarien die honger ende dorst hebben na de **Matth. 5.**
 rechtveerdighepdt / sullen hier ende hier namaels
 versact worden.

Het 3. point. Bemerkht dat den mensche is als **Den dorst**
 dorstigh / ende dat den wereltschen mensch niet lan- **der ziele**
 ge ende moepelijckie omwegen soecht sijnen dorst te **woëdt met**
 verslaen/maer dat hy dien gelijk eenen watersuch- **aertsche**
 tigen mensche met wereltsche saken vermeerderet/ **dingen ver-**
 ende dat hy put als uyt eenen solferachtighen ende **meerderet.**
 stinkenden poel / daer de begeerlijckhepdt hem toe
 noot : maer dat den rechtveerdigen mensche **Godt**
 ober al teghentwoërdigh heeft / die de fonteyne is
 van alle goet / ja dat het rijk **Godts** binnen in ons
 is. O hoe groote onweerdighepdt ende uptsinnig-
 hept is 't / die te verlaten ! Dit beklaght den Heere
 doo **Jeremias** : Sy hebben / seght hy / my verlaten **Jerem. 2.**
 de fonteyne des levenden waters / ende sy hebben
 boo hun gegraben water-putten / die geen water
 en konnen houden. Maer mijne ziele heeft gedorst **Psal. 41.**
 tot **Godt** de levende fonteyne : wanneer sal ick ko-
 men/ende verschijnen? wanneer sal ick komen/ende
 sult ghy my verbullen met blijdschap met u aen-
 sicht? Ten tweeden / bemerkht dat het seker is/ in-
 dien ghy dedet den halben arbeëdt ende moepte om
 de

de waerachtige deugt / die gedaen wort vooz de we-
relt / dat ghy hier ende eeuwelijck saligh soudt zijn.

G H E B E D T.

Psal. 41.

Cant. 1.

Psal. 131.

Psal. 62.

August. in
Psal. 36.

De ghes-
neughte
der beesten
en is het
goet niet
der mens-
schen.

Gelijck den hert snackt na de fonteyne der wateren,
soo snackt o Godt, mijne ziele tot u. Mijne ziele
heeft dorst gehad tot Godt de levende fonteyne; wan-
neer sal ick komen, ende verschijnen voor u aensicht
mijnen Godt? Geeft my te kennen, dien mijne ziele be-
mint, waer ghy weydet, waer ghy rust in den middag; op
dat ick niet en beginne herwaerts ende derwaerts woef-
telijck te loopen na de kudden uwer ghesellen. Indien
ick mijnen ooghen slaep geve, ende ruste den slaep mijns
hoofts, tot dat ick Heere Iesu uwe plaetse vinde, en ru-
ste in u tabernakel! In 't woeste onbewandelt lant ende
sonder water sal ick u openbaren, op dat ick soude mo-
ghen sien uwe kracht ende uwe glorie. En verberght u
aenschijn niet van my, want welcke is mijne verwach-
tinghe, en zijt ghy die niet Heere? Ick en sal niet meer
wandelen moeyelijcke ende quade weghe. Want wat
zijn de wellusten, om de welcke wy vermocyt zijn ghe-
weest? en zijn die niet vuyl, leelijck, onvriendelijck, om
de welcke wy ons schamen als die geleden zijn? Waer-
achtelijck, waerachtelijck alder-soetsten Iesu het is bit-
ter, het is bitter u te verlaten. O uytfinnigheyt der kin-
deren van Adam! al zijt ghy tegenwoordigh, o zee van
alle goederen, sier sy vlieden ende maken leelijcke kuy-
len ghelijck den poel van Sodoma, die den dorst niet en
bluschen maer ontfeken. O blijdschap, die uyt u mij-
nen God genomen wort, hoedanige blijdschap is die? hy
kentse die u kent, die heeft geproeft Heere hoe soet ghy
zijt voor den ghenen die u beminnen. Wat soeckt ghy
mijne ziele? vermaect u in den Heere, ende hy sal u ge-
ven de begeerten uwer herten. Soeckt u goet, want een
ander goet is voor eenen anderen, ende alle creaturen
hebben een hun goet; voor de beesten is 't goet den
buyck te vullen, niet ghebreck te hebben, te slapen, op te
springhen, ghesont te zijn, voorts te brenghen oft baren.
Soeckt ghy, mede-erfghenamen van Christus, sulcken
goet? waerom verblijft ghy u? omdat ghy een mede-ge-
felle

selle zijt van de beesten? recht uwe hope op tot het goet van alle goederen. Want ghy mijnen Godt zijt alleen het goet, en kont alleen het herte versaden; ghy alleen zijt eene blijdschap, die seer vast zijt door een geduerige genoechte, de genoechten zijn in uwe rechte hant tot den eynde toe: dit is 't dat ick beminne, als ick u mijnen God beminne, die zijt alle volmaeckt-blijvende en vloeyende goet: Alle andere genoechten zijn kort, 't zy oft die komen uyt eere, 'tzy uyt wellustte, want alle dinghen zijn verganckelijck en onseker. Want wie kan glorieren van de gunste des werelts, dewelcke op een oogeblick wech loopt? sy is altijs onseker, en sineeckt gelijk Joab, en doodet u in 't heymelijck; sy vloeyt soetelijck binnen, en is in 't eynde gelijk eene slange. De kinderen deser werelt gevoelen de stekingen der gepeysen, de knagingen der consciëntien, daer die mede bedeckt, oft eer mede te niet gedaen wort. Wat kan soet zijn sonder u, o opperste soeticheyt, onse saligheyt en blijdschap boven alle blijdschap? Beter, beter is eenen dach in uwe voorsalen bovē duyssenden; beter zijn de brockelingen, die vallen van de tafel van mijnen Heere, dan de genoechten van alle de werelt. Hebbende dan alle dinghen in u, waerom sullen wy u verlaten? Ick verwondere my van het blinken in de sonne, van de schoonheyt in de bloeme, van den smake in 't broot, van de vruchtbaerheyt in de aerde; maer alle dese dinghen zijn van u mijnen Godt, ende 't en is niet te twifelen, oft ghy mijnen Schepper hebt noch veel meer behouden voor u, dan ghy de creatueren gegeven hebt. Het soude my misschien verdrieten te haecken, indien den wech lanck ware door de wildernisse; maer siet, indien ick wille, ick mach nu uwen vriend zijn door uwe gratie, en voor u verblijden, en in een gerust herte u bereyden eene geduerige maeltijt, ende met glorie en eere gekroont worden. Siet, bidde ick, seght uwen Ecclesiasticus, met uwe oogen, ick hebbe luttel tijts gearbeyt, en ick hebbe groote ruste voor my ghevonden, gaet tot haer ende wacht hare goede vruchten; want ghy sult in haer werck een weynich arbeyden, ende ghy sult haest van haer gheslachten eten. Ick sal dan voort-aen ende nae desen oogeblick u Heere Jesum eerstelijck volgen, ende de deught omhelsen: want indien

De gunste
des we-
relts is
bedriege-
lijck.

Bern. ser. 1.
in fest. om-
nium San-
ctorum.

Ecc. 51.

Psal. 83.

Psal. 72.

Psal. 141.

ick dit gedaen sal hebben, soo sal mijn hert ende mijn vleesch verheugen in den levenden Godt: indien ick 't niet en doe, soo en ben ick niet verwachtede dan tribulatie ende benautheyt. Wat is my dan in den hemel, ende wat begeere ik van u op der aerden! Ghy zijt mijn hope, mijn deel in 't landt der levender.

Practijcke om de blijdschap uyt de deught te krijghen.

Het ver-
kinnen
sijns selfs
is soeter
dan sijne
wellusten
te volgen.

D'Erste/ als den mensche geboelt dat hy van de welluste gelocht wort / soo moet hy sinen moet schozzen/ ende matigen de begeerte / want 't ghene dat hy dooz de sonde soecht oft hoopt/ dat kan hy beter ende pzoftijtelijcker verkrijgen dooz 't bidden ende sy-selven berwinnende.

De tweede. Soo dickwijls als de welluste u noo-
det/so pepst 't genē S. Bonaventura pepde/ dat ghy die nu al hebt genoten/ want daer en is geen verscift oft ghy de wellust waerachtelijck oft alleen dooz meyninge genoten hebt / aenghesien dat na deselve anders niet en blijft dan droefheyt uyt de gebuyckte welluste / die ghy met waerachtige blijdschap in den Heere sult konnen soecken / ende putten uyt de fonteynen des Salighmakers.

De derde / oeffenen de versterbinge ende versaeckinge in groote ende kleyne saken / want dit is seer pzoftijtelijck/ en dit en sal niet swaer zijn/ indien wy weten dat ons om dat wy eenen soodanigen geschapen troost achter gelaten hebben/ eenen eeuwighen bereydt is in den hemel / jaer oock eenen eeuwighen troost in dit leven.

Schier-

Schiet - Ghebedekens.

En dinck hebbe ick van den Heere begeert, dit sal Psal. 26.
 ick versoecken, dat ick mach woonen in des Hee-
 ren huys alle de daghen mijns levens, op dat ick
 mach sien de wellusten des Heeren, ende besoe-
 ken sijnen tempel.

Ick gheloove te sien de goeden des Heeren in het landt Ibidem.
 der levender.

Sy fullen droncken worden van de over-vloedigheydt Psal. 35.
 uwes huys, ende ghy sultse laven met de vloet uwer
 wellustigheyt.

Want by u is de fonteyne des levens, ende in u licht sul- Ibidem.
 len wy het licht sien.

A E N - M E R C K I N G E O P H E T X X I . B E E L D T .

Aensiet ende volght na het boozbeelt van de
deught *D.* dat u van den Heere getoont is.

Christus
heeft ons
boozge-
gaen in al-
le deugh-
den.

A Enmerckt Christen-mensch hoe dick-
wijls den H. Geest, ende Christus den
Heere u in [*A*] de heylige Schrifture gege-
ven heeft schoone leeringhen der deugh-
den; siet hoe [*B*] de deught u toont, met hoe
veel exempelen [*C*] den Heere Jesus u heeft
voorgegaen, [*D*] volght hem; aensiet ende
doet na het [*E*] voorbeelt op den bergh ge-
toont; hoort [*F*] Christum ons op den bergh
leerende, dat wy hem ende [*G*] de deught
fouden volgen. Hoort [*H*] Godt den Vader
het selve bevelende: ten laetsten, schout de
[*I*] sonde, die tot uwe bedervenisse u af-
treckt van Christus ende den hoogen weg
des Kruys oft der deught te volgen. Want
eenen yegelijcken wordt bekoort, getroc-
ken ende gelockt door sijne begeerlijck-
heydt, ende genoot tot de sonde, door den
schroom van de strengigheydt die in de
deught is, oft door de liefde van de werelt-
sche welluste, die maer eenen oogenblick
en duert.

HET XXXV. CAPITTEL.

Van den negensten middel om de meditatie ende hare begheerte te vermeerderen, oft van de navolginghe Christi.

Voorstellinge der plaetse, gelijk in't beelt.

Gebedt, als boren.

HET 1. point. Bemerkht eerst/ Godt den Vader u met dese woorden aensprekende: *Siet woynen der aerden/aensiet mensche ghy eenen domp eenen korten tijt verschijnende: alsoo hebbe ick Godt de werelddt bemint / dat ick mijnen eenigen geboren Sone ghegeven hebbe / op dat alle die in hem ghe- looft niet en vergae/ maer hebbe het eeuwighe leven.* *Ioan. 3.*

Ende aenmercht met hoe grooten liefde de Goddelijcke goetheydt u soodanigh een boozbeeldt heeft ghegeven / onepndelijcker ende volmaeckter dan alle de Hepligen. Aensiet met hoedanighe verwen hy hem gheweerdicht heeft dit boozbeeldt te schilderen; want in't selbe is de witheyt van't eeuwighe licht / ende het beeldt van de maeghdelijcke reynigheyt/ ende de gedaente van het wesen des Vaders/ het schaerlaken ende purper van het dierbaer bloedt van't onbeblechte Lam. Ende bemerkht aengesien dat hy soo kostelijcken boozbeeldt heeft ghegeven/ het welck upt den hemel is ghesonden / oft het betaenit dat dit van u sal versmaedt ende verwozen worden. *Godt den Vader heeft synen eenigen Sone aen de mensch gegeven tot een alderbolmaekste boozbeelt van alle denighden.*

Wepst dat Godt den Vader stelt in 't midden van ons het jonck kint Iesus / ende dat hy seght: *Ten 3p dat yemant hem verootmoedicht ghelijck dit jonck kint / hy en sal niet komen in 't rijck der hemelen.* Omhelst hem den welcken seer groot zijnde / is om u een kleyn kint gheworden/ ende minder dan d'Engelen. Ten tweeden / aenmercht ghelijck 't is de hooghste saligheyt Godt te sien / gelijk hy is in den hemel/ alsoo is't de meeste weerdigheyt ende saligheyt/hier Iesus Christus te kennen ende na te volgen. *De meeste saligheyt alhier is onsen Salighmakeer te kennen ende na te volgen.*

Ten derden / wat eene woefsheydt / om soo te seggen / dat het is boozden

Christus
toont ons
den wegh/
ende wy en
willen
daer na
niet hoorē.
Ioan. 14.

Isaïa 65.

1. Cor. 6.

Iob 22.

Verbete-
ringe van
de dyp
krachten
der ziele
naer het
exempel
Christi.

Heere Christus/ dat hy sy selven aen 't kruys gestelt heeft als een doozbeelt / met soo veel tozimenten/om dat hy u soude saligh maken/ om dat ghy/meest ghy Religieus / u soudt na hem doegen / ende dat ghy nochtans 'tselbe veracht. Ten vierden/dat den Heere dooz eene onepndelyche liefde gedaelt is upt den hemel / om ons den wegh te wijsen (want hy is den wegh / de waerhepdt ende het leven) om het dolende schaepken wederom te bzingen : ende eplaes ! hoe dickwijls o alder - goedertierensten Iesus steecht ghy u hant upt / ende daer en is niemant die daer na siet : ghy roept ende wy wepgeren te komen. Och met hoe goeden rechte klaeght ghy dooz uwē Propheet; Ich hebbe geheel den dagh de handen uptgesteken tot dit volck / dat niet en geloofde ende tegen my sprack: Och hoe dzuckelijck is 't u o onepndelycke goethepdt / te hooren van uwe kinderen/ die ghy hebt gehocht met den dierbaren schat uwes bloets : Gaet van ons/wy en willen uwē wegh niet weten.

Het 2. point. Bemerckt waer inne men den Heere Iesus moet naer volgen / ende aemmerckt dat ghy ten eersten sult moeten verbeteren de dyp krachten uwer zielen / die dooz d'erffsonde seer verargert zijn. Weyst dan hoe heplige ghedachten dat Iesus heeft ghehadt in sijne memorie / hoe supber sijn verstant heeft geweest van alle dolinge ende valshepdt / ende sijnen wille verbzemt van alle aertsche liefde / ende verbult met d'onepndelycke liefde des Vaders. Ondersoecht dan uwē dyp krachten / ende arbeidt de wonden der selber te genesen dooz het exempel van Christus. Ten tweeden / bemerkte insgelijcks de deught van armoede / van sachtmoedighepdt / van heplige droefshepdt / hoe grooten hunger der rechtveerdighepdt in Christus was / hoe groote bermhertigheyt / supberheyt der herten/liefde van vrede / verduhdighepdt / pber ende ootmoedighepdt / van de welcke 't gene S. Leo seght / kan gesept worden van de andere deughden : Sy en moet van geene rijcke menschen veracht worden / geene edele en moeten hun van die schamen / want het mensche-lyck geluck en kan tot soodanige hoogheyt niet ver-
heven

Niemant
en moet
hem scha-
men. Cij-
stum naer
te volgen.

heben worden / dat sy met rechte behoorden te men-
nen / dat het haer schande soude wesen te lijden 't ge-
ne dat God (zijnde in de gedaente van eenen slave)
hem niet en heeft geschaemt te lijden.

Het 3. point. Bemerckt de maniere op de welke
d'eeuwige wijsheyt alle dingen seer soetelick ende
boozsichtighlijck beschickt / boozwaer (gelijck den
wijsen-man seght) sy en heeft noyt eenige bitterheyt
gehad / maer heeft heerlijcke exempelen achter-ge-
laten in alle saken van gehoozsaemheyt / liefde / sup-
ber booznemen ende debotien. Ghy dan insgelijcks
en wijckt noyt van den Goddelijcken wille noch in
u werck / noch in de maniere des selfs / maer aensiet
hem altydt in boozspoet ende teghenspoet met een
onberanderlijck wesen : want d'oogen des Heeren
zijn klaerder blinckende dan de sonne rondsomme
siende alle de wegen der menschen / ende de diepte
des afgronts / ende doozsiende de herten der men-
schen / in de verborzen deelen. En laet niet toe dat u
soo blijckelijcke exempelen te vergeefs zijn boozge-
stelt. Want hy heeft ons een exempel gegeven / op
dat wy souden doen gelijck hy gedaen heeft. Ende
die seght dat hy in hem blijft / die moet wandelen
gelijck hy gewandelt heeft. Daer-en-boven / be-
merckt dat wy den Heere Christus niet alleen en
moeten nabolgen / maer oock onsen hemelschen Va-
der / want het is ons alsoo bevolen. Sijt ghy dan vol-
maeckt / gelijck uwen hemelschen Vader volmaeckt
is. Daerom acht dat de mysterien ende deughden
der menscheijckheyt zijn als een deure / dooz welke
ghy soudt innegaen in de krachten des Heeren ende
tot de bemerkinge van sijne volmaeckheden. Want
den Heere seght : Ick ben de deure / indien yemant
dooz my ingaet / die sal saligh zijn / ende hy sal upt
ende inne-gaen / ende hy sal weyde binden. Daerom
bemerckt de volmaeckheden Godts / als de lanch-
moedigheyt / boozsichtigheyt / wijsheyt / miltheyt
ende goetheyt / stelt se booz u om na te volgen.

Sap. 8.

Eccl. 23.

Ioan. 13.

1. Ioan. 2.

Matth. 5.
De mysterien der
menscheijckheyt
Christi / lepen
den ons tot
de Goddeijckhe
volmaeckheden.

Ioan. 10.
Vide libel-
lum D. Tho.
de divinis
moribus.

G H E B E D T.

- Coloff. 2.
Ioan. 1.
Psal. 142.
- O** Alder-minnelycksten Iesu, alderklaerfte fonteyne, ende spiegel van alle volmaecktheydt, in den welcken woont lichamelijck alle volheydt der Goddelijckheydt, in den welcken de schatten der wetentheydt ende wijsheydt Gods verborgen zijn; van uwe volheydt hebben wy allegader gratie voor gratie ontfangen. Maer nochtans onse ziele is noch dorre, ende is voor u gelijk aerde sonder water, sy en is noch in u niet verandert. Doet my dan dese gratie, op dat ick u mach navolgen, in u zijn, in u leven, ende altijts beroeren, ende dat ick naer uwe teekeningen in my selven mach uytdrucken de seer volmaeckte exempelen der deughden. Want en mooght ghy niet met goeden rechte klagen, indien ick ellendigen en katijvigen knecht weygere u te volgen? Hoe? sal ick my schamen? 't is eene groote glorie den Heere te volgen. Sal ick daer droef om zijn? maer 'ten sal eenen rechtveerdighen niet beschamen, wat hem oock aenkomt, ende d'oprechte van herten hebben altijts blijdschap; want by u is de fonteyne des levens, ende in u licht sullen wy 't licht sien. Wat sal ick my dan van u keeren ende van uwe voet-stappen, die ick root sien van den bloede, blincken van het vyer der liefden, die ick gevoele eenen reuck van hun geven, ende dat ick nochtans tot uwe liefde niet en sal gedreven worden? Ghy zijt het voor-beeldt dat ons op den berch is getoont; ick begeere dit door uwe gratie na te volgen, ick begeere u de krachten mijnder zielen toe te eygenen. Verre moet voortaan zijn uyt mijne memorie het gedruysch van de wereldtsche gedachten, van ydele saken: ick sal mijne memorie vercierem met gepeysen van hemelsche dinghen, ende ick sal nemen uyt uwen tempel, dat is uyt mijn herte d'afgoden van mijne voor-leden ydelheydt. Och oft ick vergeten hadde dat achter is, oft ick altydts op u peysde, oft ick door al't ghene dat ick met de sinnen begripe ginge in uwe kracht! hoe lichtelijck soude ik konnen stillen alle de beroeringen mijnder herten, indien ick slote dese poorte der memorien, ghelijck ick
- Eccl. 23.
- Psal. 35.
- Exod. 25.
- Philip. 3.
- vaste-

De sonde
ende quade
lusten be-
driyfteren

Ioan. 1.

vastelijck voor my neme te doen! want soo haest als den vyant hier inne gekomen is, ende daer inne gekomen is een gensterken van hooverdye, gramschap oft onkuyfheyt, wort mijne ziele beroert, ende het verstant wort verduystert, alsoo dat ick niet en kan aensien u ô waerachtigh licht (die daer verlicht allen mensche die in de werelt komt) noch de redene die ghy my tot eenen leyts-man hebt gegeven. Komt alder-salichste licht, ende vervult het binnenste mijnder herten, op dat ick my selven ende u mach kennen, ende weten dat alle dingen niet en zijn buyten u: ghy alleen zijt, die zijt, alle andere dingen zijn eene schaduwe ende ydelheyt der ydelheyt. Verleent my oock dat soo wanneer ick sal bekennt hebben 't gene dat u behaegelijck, dat goet, rechtveerdigh ende heylich is, dat ick hoe wel blind ende onwijs, dat voor sulcx oock mach oordeelen, want ghy zijt d'alderwijste, ghy zijt de machtichste, beste, ichoonste, weerdichste om van een yegelijck alleen bemint te worden; ende ghy o eeuwich licht ende eeuwige wijsheyt, ondersoeckt alle dingen, ghelijck ghy alle dingen ghemaect hebt: waerom en sal ick u niet gelooven, maer liever de bedriegelijcke wereldt? Ick bidde u neemt van my dese verblintheyt, dolinge ende onwetentheyt. Geeft my dat ick geloove de H. Schriftuere u woort, en uwe heylige Leeraers, ende mijne overste. Maer aengesien dat het sonde is het goet te weten, en niet te doen; so geeft my, bidde ick u, dat ick geneuchte mach nemen om te doen het goet dat ick sie: geeft my eenen heyligen wille, dat ick niet anders en begeere dan u, ende om u: laet het mijne spijsen zijn uwen wille te doen, mijn eygen vonnisse te versaken, noyt steunen op mijne eygene voorfichtigheyt, gelijk aen u goeden Jesu eene spijsen heeft geweest den wille van uwen hemelschen Vader. Och oft alle menschen bekenden alder-oortmoedighsten Jesu, dat ick uwen discipel ben, niet alleenlijcken indien ick den goeden wille ende de liefde hebbe (dewelke is den bant der volmaecktheyt) maer oock als ick de oortmoedigheyt hebbe om de deughden te verborgen, gelijk ghy uwe glorie verborgen hebt, ende dat ick altijds begeere de leeghste plaetse, ende niet den eersten stoel, die ick voor hooverdye verfocye als het laken van een maen-

Ioan. 4.

Ioan. 8.

1. Cor. 10.

siecke vrouwe. Ick begeere alder-oortmoedighsten Jesu met u te wandelen; ick en begeere niet hooveerdigh te zijn, aen-gezien ghy u verootmoedight noch te sitten, aen-gezien ghy mijnen Koninck ende mijnen Godt staet, noch genoechte te hebben daer ghy mijn hoofd Christe Jesu gepijnicht wort, noch ge-eert te worden, aen-gezien ghy schande verkoren hebt. Ick (seght hy) en soecke mijne glorie niet, daer is eenen diese soekt ende oordeelt: alsoo begheere ick te doen alle dingen tot uwe glorie, oft ick ete, oft drincke, oft iet anders doe, ick sal versmaden tegen-woordige, verganckelijcke ende verdwijnende dingen, ende begheere nu hemelsche ende eeuwige, my-selven u over-geven, ende alle dingendoor uwe gratie van uwe alderminnelijckste hant ontfangen, Amen.

Praetijcke stierende tot de Naer-volginghe Christi.

D'Eerste/ als ghy twijffelt/ ende niet en weet wat ghy seggen oft doen moet / bemerckt hoe Jesus Christus d'euwige wijshepdt dat segghen oft doen soude / ende aen-roept sijne gratie / op dat ghy hem mooght naer-bolgen.

Ten tweeden / als ghy zijnde in stilte ende ruste u leven wilt schicken/so pepst dat den Heere Christus by u tegenwoozdich is / ende schickt ende stiert alle uwe wercken na sijnen regel.

Matth. 17.

Ten derden/aengesien wy een gebodt hebben ontfangen van Godt den Vader / dat wy den Heere Christus soudent hoozen ende naer-bolgen/ want op den bergh Thabor is dese stemme van de Apostelen ghehoort: Dit is mijnen beminden Sone / in den welken ick goet behagen hebbe gehad/ hoort hem; soo moeten wy het selve vol-bzingen / soo seer als't mogelijk is. Want daerom is't Woordt vleesch geworzen / ende heeft in ons gewoont / om dat het ons met sijn exempel soude nooden / ende dat den mensch hem daer nae soude schicken.

Schiet-

Schiet-Gebedekens.

HOort na den Heere, als oft hy tot u seyde : Komt Psal. 33.
kinderen, hoort my, ick sal u leeren de vreesse
Godts.

Komt tot hem, ende wort verlicht, ende uwe aensichten Ibid.
en sullen niet beschaemt worden.

Die naer my wilt komen, dat hy sy selven verloochene, Matth. 16.
ende sijn kruys op neme, ende my volge.

Ick hebbe u een exempel gegeven, op dat gelijck ick ge- Ioan. 13.
daen hebbe, ghy oock soo soudt doen.

AEN-

A E N - M E R C K I N G E O P H E T X X I I . B E E L D T .

Merck de weldaden ende gaben **Godts** /
doo? welcke ghy met recht tot **N.** de deught
gheroepen wordt.

De menig-
buldighe
weldaden
Godts
bermercken
ons tot
liefde.

Bemerckt de weldaden met welcke God
u tot de deught noot : te weten , van de
[A] scheppinghe, [B] mensch - wordinghe
CHRISTI, [C] verlossinge, [D] heylige Sa-
cramenten ende gratien. Daer-en-boven
Godt [E] voet ende kleedt u, [F] verlost u
van veel quaets ende ellende, ende seynt u
sijne gaven, door sijne [G] Engelen, gelijk
hy eertijds [H] aen de Israeliten ghedaen
heeft, Godt gheeft tot uwen gebruyck en-
de vermakinge [I] den regen, [K] de Son-
ne, ende [L] wasdom van de vruchten, om
dat ghy [M] de deught soudt volgen. Ende
aengesien Godt dit al uyt eene groote [N]
liefde doet, en sult ghy oock van liefde
niet smiltē? want het is betamelijck dat
wy de deught, hoe wel sy uyt haer selven
beminnelijck is, ende de sonde verfoeye-
lijck, nochtans oock om de liefde van
Godt onsen Heere, ende om de weldaden
met welcke hy ons voor - komen heeft
omhelsen.

HET XXXVI. CAPITTEL.

Van den thiensten middel om de meditatie ende haere begheerten te vermeerderen, oft van de weldaden Godts, met dewelcke hy ons noot tot de volmaectheydt.

Voor-stellinghe der plaats, gelijk in 't beeldt.

Gebedt, als boren.

HET I. point. *Beemerckt ten eersten/ dat den mensch van Godt dooz sijne weldaet van niet gheschapen is nae sijn beeldt ende gelijckenisse / ende dat hy daerom niet by en is / ghelijck het jonck van eenen wilden Esel / maer dat hy Godt moet onderwozen en gehoozsaem zijn/ niet alleen sijner geboden/maer oock sijner werckinghen ende inspraken / indien hy sijn ampt wel wilt bedienen:want hier toe is hy van den Heere gheschapen / wien hy gheheel toebehoort. Laurentius Justinianus seght : d' Angeborene redene roept/ dat een pegelijck hem Godt soude onderwozen/ van den welcken hy heeft/ dat hy is; sal dan de bijle glorieren tegen den ghenen die daer mede snijdt / oft sal de saghe haer verheffen teghen hem / daer die af getrocken wordt? gelijk oft de roede op gheheben wierdt tegen den genen / die haer opheft. Ten tweeden/ overleght de weldaet van de menschwor dinghe Christi ende onse verlossinge / ende dat wy ghekocht zijn met eenen grooten prijs / met het bloet van 't onbeleckite Lam / om dat wy hem souden glorificeren ende draghen in ons lichaem. Ten derden / hoe wel dit groote dinghen zijn / nochtang worden die seer verlicht / indien wy aen-mercken/ dat Godt ons van de eeuwigheyt af heeft verhooren booz het beginsel der werelt / op dat wy sijne kinderen ende baten ter eeren souden zijn / ende dat hy daer toe middelen heeft gheordineert / ende dat hy ons / soo haest als wy gheboren waren / ghebrocht heeft tot het hepligh Doopsel / in de heplige Kercke heeft op-gheboedt / ende in de oprechte Arche ghestelt / dat hy ons de heplighe Sacramenten heeft ghegeven / om dat wy souden zijne en upberhooren*

De mensch is Godt onderwozen dooz de schepinge. Iob 11.

Laurent. Iust. 1. 3. c. 5.

Dooz de verlossinge. 1. Pet. 1.

Dooz de berkiefinge tot de eeuwighe glorie.

1. Petr. 2.

koren gheslachte / een hepligh volck / het volck der
berkrijginghe / ende om dat wy sijne deughden sou-
den verkondigen. Alder-bermhertighsten God wat
sal ick uwe eeuwige goetheyt weder-geven / ick die
my gheroepen sie tot u geloof ende gratie / terwijlen
datter andere ontallijcke veel gheboren worden ende
sterben inde Heydenschap en ongeloof / ende sal't my
dooz alle dese dingen swaer zijn de deught t'aenbeer-
den / welck is / de schoonheyt / saligheyt / frapheyt /
rijckdom ende de glorie mijnder ziele ? sonderlinghe
terwijlen ghy my niet alleen soo groote dingen en
hebt gegeven / maer oock noch veel meerdere beloof-
t hebt / altydts toonende den hemel / den stoel uwes
rijcks / onsen loon / ende daer-en-teghen verborgende
de helle / want ghy hebt liever bemindt te worden /
dan gebzeest.

Wy zijn
om niet
dooz Gods
gratie
rechtbeere-
digh ghe-
maecht.

Galat. 1.

Het 2. point. Bemerkt hoe dickwils ghy sult kon-
nen gebzupcken dat woordt tot de Romeynen in het
derde: Wy zijn om niet gherechtbeerdicht dooz sijne
gratie. Hoe dickwils hy u dooz sijne Goddelijcke
bermhertigheyt / soo langhmoedelijck tot peniten-
tie heeft verwacht / ende al gaender op elcke ure veel
dupsenden verloren / hy heeft u nochtans gespaert /
om dat uwe ziele kostelijck was in sijne tegenwoor-
digheyt. Ten tweeden / oberleght dese woorden: Het
heeft hem beliest / die my ghescheyden heeft van het
lichaem mijnder moeder / ende heeft my dooz sijne
gratie gheroepen / om dat hy synen Sone in my
soude openbaren / op dat ick't Euangelie soude pre-
dicken: ende voegt dit tot eene geestelijcke roepinge /
dooz welcke ghy uyt 't midden van eene quade natie
ende de boose werelt gheroepen zijt tot het oprecht
paradijs ende saligheyt op der aerden / tot eene Apo-
stolijcke maniere van leben / ende den sekersten wegh
der salighepdt. Waerachtelijck sal een pghelijck
sp selven toevoeghen het woordt van Mardocheus:
Eene kleyne fonteyne is ghewassen tot eene groote
ribiere / sp is berandert in een licht ende sonne / ende
heeft ober-ghebloeyt tot seer veel wateren. Want
Heere soo haest als uwe stemme gehoozt is in mijne
ooren / siet soo zijn my t'samen met de selve alle goe-
deren

Esther

deren gekomen / ende seer veel gratien zijnder ghebloept uyt de zee uwer barmhertigheyt. Ten derden / bemerckt seer veel andere besondere weldaden der naturen / dat ghy ghekomen zijt van goede ouders ; dat ghy gekregen hebt goede meesters / medegesellen ende nootdrift / dat hy u soo veel creaturen heeft gegeven tot vermakinge ende nootsakelijckheyt. Het welck den H. Basilius seer wel verbolgt in de eerste Homilie: Hy heeft gemaect (seght hy) van niet / dat wy sonden zijn / ende heeft ons voort-ghebrocht uyt het binnenste der aerden / hy heeft uytgheleyt de elementen / hy heeft tot onsen dienste gegeven alderhande beesten ; om onsent wille zijn de reghenen / de sonne / de berghe / ende beltachtighe landen schoon vertiert / om onsent wille loopen de rivieren / spzingen uyt de fonteynen / &c. Wat sal ich nu seggen alder-liefsten Vader / indien ich bemercke / hoe groote ende veel ongeballen ende perijckelen ander overkomen / ende van de welcke ghy u gheweerdicht hebt my alder-snootsten sondaer te bewaren ende verlossen? maer ich en soude dese dingen noch so groot niet achten / 't en waer ich sage / dat die quamen van eene onepndelijcke liefde van de eeuwighheyt / ende die noch voor niet. Siet hoe leelijck dat het is / God niet willen wedergeven wederkerige liefde / maer die te gheben eene slechte creature / ende door sijne epgene liefde van het opperste goet ende de deught R. afgekeert te worden.

Besondere
weldaden
Godts.

Alle Gods
weldaden
komen uyt
eene onepn-
delijcke lief-
de.

Het 3. point. Bemerkht ten eersten / dat den dienst Gods (gelijck S. Augustinus segt) daer inne meest ghelegen is / dat de ziele Godt niet ondancbaer en soude zijn / want d'ondancbaerheyt is van Godt seer ghehaet / ghelijck wy dat oock aen de menschen sien / jae sy is soo seer van Godt ghehaet / dat hy als van binnen geraeckt zijnde met droefheyt der her-ten / seght door Isaias: Ich hebbe kinderen op-gheboet ende verheben / ende sy hebben my versmaet. Siet oft hy alsoo niet met reden van u en kan klagen / indien ghy sijne H. inspraken beronachtsaemt. Alffer tien melaetsche gesupbert waren / ende maer eenen en bedancchte / soo septe Jesus : Zijnder niet

Augustin.

De on-
danc-
baerheyt
misgaecht
Gode.

Isaie 13.

Luc. 17.

thien

ihien ghesupbert / ende waer zijn de neghen? daer en is maer desen vzeindelinck ghebonden / die Godt glorie gaf. Ghy zijt van den Heere ghesupbert / wacht u dat ghy ondanchbaer niet en verwozpt sijne leeringhe / ende niet en volghit d'exempelen sijnder deughden. Ten tweeden / bemerkht nae het seggen van S. Bernardus / datter niet en is welck soo seer belet dat onse ghebeden niet verhoort en worden als d'ondanchbaerhepdt. Wat is d'oorzaeck / seght hy / dat Godt ons daer wy sonder ophouden bidben / sineecken ende begheeren / niet en verhoort / die hy soo groote ende onberdiende gratie te boren heeft uptgherepcht? ende Bernardus antwoordt / 't en is niet berispelijck / dat wy begheeren : maer de begheerte en wordt niet volbracht / om dat wy ondanchbaer gebonden worden. Den selven seght in't sermooon op het boeck der Sanghen : Ondanchbaerhepdt is vbandt der zielen / verpdelinghe der verdiensten / verstroyinghe der deughden / verlies der weldaden : ondanchbaerhepdt is eenen verbrændenden windt / verdrooghende vooz haer selve de fonteyne der Godtbzuchtighepdt / den dauwe der barmhertighepdt / den bloet der gratien. Siet dan / aenghesien den Heere u soo groote weldaden gheeft / ende die tot gheen en anderen eynde / dan om dat ghy hem vooz de deught sout vereeren ende dienen / hoe danighlijck ghy hem behoort toeghedaen te zijn / ende te verghelden aen soo grooten Majesteit. Ten derden / bemerkht ten eersten / wat daer noodigh is tot danckbaerhepdt / te weten / niet alleenlijck te segghen / Heere / Heere / maer sijnen wille te doen / want wat dancksegginghe sal 't konnen zijn / in dien d'eeuwige goethepdt met de lippen wordt gheceert / ende met de wercken onteert? Ten tweeden / dat ghy vooz u neemt / waerachtelijck de Goddelijcke goethepdt om niet te dienen / op dat ghy soudt moghen segghen : Ick sal u ghewillighlijck offerhande doen / ende ick sal uwen name belijden / want die goet is / ende want ghy my hebt verlost upt alle tribulatiën. Ten derden / dat ghy u selven soudt offeren met eene groote begeerte om alle swarigheyt ende

Bern.

D'ons
danckbaer-
hepdt maect
onse gebe-
den ons
weerdigh.

Serm. 52.

D'ons
danckbaer-
hepdt belet
dat de
gratie
Gods tot
ons kome.

Wat de
danckbaer-
hepdt van
ons ver-
eyscht.

Psal. 53.

ende benautheden / die u van Godt soude moghen
 toe - ghesonden worden / ghewillichlyck t'ontfan-
 ghen / ende met eenen u - selven gheheelijck ober-
 geben om weder - om berooft te worden van alle
 de selve weldaden / indien 't hem belieft. Want in-
 dien wy soo veel goets van sijne hant hebben ont-
 fangen / waerom en souden wy het quaet niet ont-
 fangen? Laet ons hem in alles bedancken / ende
 offeren een offerhande des lofs / ende betalen aen
 den Alder - hoogsten onse beloften : want eene of-
 ferhande des lofs / seght hy / sal my vercieren / en-
 de daer is den wech door welken ick u sal toonen
 de salicheydt Godts. Want door dese danckbaer-
 heydt wordt Godt meest ghenoodt om sijne myste-
 rien t'openbaren / die ghebenedijt is in der eeu-
 wicheydt.

Psalm 49.

Ghebedt voor de Weldaden.

MYn ziele (Heere mijnen Godt) maect u groot, om
 dat ghy u gheweerdicht hebt my aen te sien uyt
 den hooghen stoel uwer glorien. Want Heere wie ben
 ick, dat ghy mijns sout ghedachtich wesen, ende hoe-
 danich is het huys mijns Vaders : Ick sal u mijnen
 Godt ende Koninck verheffen, ende ick sal uwen naem
 gebenedyden in de eeuwe der eeuwe. Ick sal u alle da-
 gen gebenedyden, ende ick sal uwen naem loven in de
 eeuwe der eeuwe. Komt en hoort alle die Godt vrees-
 t, en ick sal vertellen, hoe groote dinghen hy mijne ziele
 heeft gedaen. Van der eeuwicheyt heeft hy my geordi-
 neert van den ouden tijdt, eer d'aerde gemaect was, en
 siende my in de gemeyne ende onsalige gesteltenisse van
 de kinderen van Adam, besmet door de erf - sonde der
 verdoemenisse onderworpen, heeft hy my uyt ontal-
 lijcke by naer duysenden verkoren voor het beginsel der
 werelt, ende heeft my eer ick was, van der eeuwicheyt
 bemint, ende als ick nu begonst hadde te wesen, ende
 ick dit licht aensach, heeft hy my verlicht met het
 waerachtich licht, ende de sonne der rechtveerdicheyt
 is voor my op - ghegaen ; daer veel andere met eene
 ontijdighe doot sijn wech ghenomen, heeft hy my ghe-
 bracht

Prov. 3.

bracht tot de gratie des Doopsels, des geloofs, en in den schoot der heyliger Kercken, en heeft my gevoedt met het vleesch ende bloet van sijnen Sone: ende nochtans, ô alder-goedertierensten Vader, wist ghy vander eeuwigheyt wel met hoe veel sonden ick u somwijlen soude verstooren, hoe dickwijls ick u wederspannigh soude zijn. Maer uwe liefde heeft mijne quaetheyt verwonnen, u vyer heeft mijne koude verwonnen, uwe goedertierenheydt heeft mijne sonden verwonnen. Ende wat isser eeuwigen Vader, dat my sal kunnen scheyden van uwe liefde? hoe en sal ick niet geerne gehoorfaem zijn uwer gheboden, ende doen allen uwen wille? en sal ick niet volgen de deught ende voet-stappen van uwen alder-liefsten Sone? Mijne ziele ghebenedijt den Heere, en al dat binnen my is, sijnen heyligen name. Gebenedijt mijne ziele den Heere, ende en wilt niet vergeten alle mijne vergeldingen, die genadig is aller uwer boosheden, en geneest alle uwe siekten, die van de door u leven verlost, en noot u met barmhertigheyt en genadigheden. Want Heere indien ghy ons niet en hadt geholpen, noch dagelijcks en bewaerde; luttel min soude onse ziele in der hellen gewoont hebben: maer uwe handen, die my geschapen en gemaect hebben, die hebben kracht gedaen, en hebben my van mijne vyanden verlost, sy hebben my met alle ghebenedijdinghe vervult; want al dat ick geschapen sie, dat zijn uwe gaven, met dewelcke ghy my noot, om dat ick u soude dienen: want ghy en hebt die niet geschapen om uwent wille, oft om de schepselen selve, maer om datse uwe uytverkorene, ende desgelijcks uwe uytverkorenen u soudent dienen. En ick en moet die niet min achten, om dat die aen andere oock gemeyn zijn; want dat is voor my eene seer groote weldaet ende eere: ick dancke u daer voren, ende voor alle weldaden aen eenige menschen gedaen, en dies te meer, hoe sy dat min bekennen oft u gebenedijden. En boven al bedancke ick u, om dat ghy aen ons heeft Christus Iesus gebenedijt, verleent hebt te voegen sijne menschelijckheyt met het Goddelijck Woort, ende hem gegeven de kroone der schoonheyt, op dat hy soude zijn den Koninck der Koninghen, ende Heere der Heeren. Inghelijcks voor alle de gaven aen hem gegeven; van

wiens

Psal. 102.

Alle gheschapen
dingen
nooden
ons tot
Godes
dienst.

wiens over-vloedicheydt wy allegader mede ghedeylt hebben. Desgelijcks bedancke ick u voor alle de weldaden, die ghy met uwe milde hant gegeven hebraen de alder-reynichste Maget M A R I A, ende voor dat ghy haer verkoren hebt tot eene Moeder van uwen Sone, en gestelt boven alle Engelen. Ick bedancke u oock voor de ghetrouwe Engelen die hun Prinschap hebben door uwe gratie behouden: voor de Heyligen die tot den eynde toe hebben volhert om uwent wille, ende hebben over hen selven ende de werelt getriumpheert: ten laetsten bedanck ick u voor alle rechtveerdige ende on-rechtveerdige, die ghy met uwe grootdadigegratie hebt voor-komen, ende u noch ghe-weerdicht daghelijcks te voor-komen. Want Heere ghy zijt weerdigh, dat u hemel ende aerde gebenedyde, ende al datter inne is, ende dat alle dingen vertellen uwe glorie. Och, och! oft ick alsoo leefde dat het u noyt en beroude van uwe miltheyt aen my bewesen, ende dat ghy niet vergramt en wordet om de boosheyt mijnder giericheyt, ende u aensicht van my niet en verberghde. Weest gedachtich Heere dat ghy desen wijngaert mijne ziele hebt ghebrocht uyt Egypten, ende uyt de duyfternissen van Egypten; dat ghy verworpen hebt seer veel volcken, ende dese mijne ziele geplant hebt; dat ghy leyts-man van hare wegen hebt geweest, ende die gestelt hebt op uwen heylighen berch, in de H. Kercke, jae oock in eenen gheestelijcken roep. Ick bidde u door uwe ongemeten liefde, en wilt niet toelaeten, dat ghy verwacht hebbende van der eeuwicheyt ende gehoopt hebbende wijndruyven, ick u nu voort-brengen soude wilde druyven; dat ghy van my sout seggen 't gene ghy eertijds seydet van het uytverkoren volck: Ick hebbe u gheplant eenen uyt-verkoren wijngaert, alle waerachtich saet, hoe zijt ghy my verkeert tot den quade ghy vreenden wijngaert? Ick bidde u laet dese uwe gramschap van my keeren ende en siet mijnen wijngaert noeyt verwoest, op datter de distelen ende doornen niet inne en wassen: maer laet mijne ziele zijn ghelijck eenen besproeyden hof, bloeyende van deughden, gelijk een hout dat geplant is neffens de loopende wateren, dat u vrucht mach geven op sijnen tijt, op dat het niet en ge-

Danck-
segginge
voor de
wel-daden
die de Hey-
lige Gods
ontfangen
hebben.

Psalm 63.

Godt heeft
ons als es-
sen uyt-
verkozen
wijngaert
geplant.

Isaie 5.
Jerem. 1.

Matth. 21. schiede als ghy komt, ende niet vindende eene vrucht van oprechte deught, ghy my soud vermaledijden (gelijck ghy ghedaen hebt aen den vijgh-boom) ende dat niemant geene vrucht meer van den selven en sie. Heere gebenedijdt de vrucht uwer handen mijne ziele, op dat ly u r' allen tijden mach gebenedijden, nu door oprechte deught ende Godtvruchtigheydt, maer in der eeuwigheyt met lof ende lofsangen ende sangen ende vyerige liefde. Amen.

Practijcke om Godt te dancken voor
de Weldaden.

TEn eersten / Godt dickwijls des daeghs dancken van alles / sonderlinge in de Misse ende ondersoekinghe der conscientie.

Dancks
baerheyt
voor gratie
des Doopsels.

Ten tweeden / herdencken de sonderlinge weldaden op eenige feestdagen van den jare / gelijkmen siet in't gemeyn ende openbaer geschieden in de H. Kercke; ende oock den dagh onser geboorte/ oft den naesten daer aen voor de gratie van 't doopsel houden voor feestdagh / ende vperen die met biechten/ ten H. Sacrament te gaen/ aelmoessen te doen/ ende oefenen andere Godtvruchtige wercken.

Ten derden/ is 't oock eene profytelijke practijcke/ende dat sonderlinge des Sondaegs / alle ure eeneweldaet te gedencken/ ende Godt lobben/ ende beginnen alsoo op der aerden een hemelsch leven.

Dancks
baerheyt
voor groo-
te ende
kleine wel-
daden.

Ten vierden/ men moet niet alleenlijcken danckbaer zijn voor groote / maer oock voor de minste weldaden. Waerom S. Franciscus ghewaer wordende eenige inspraak/bleef oock midden op de strate staen/en danckte Godt/ ende neemt dit oock voor eenesonderlinge gratie/dat ghy God kont dancken.

Voer al
dat ons
overkomt.

Ten vijfden / neemt waer dat alle 't gene dat ons van yemant toekomt / Gode moet toegeschreven worden/op dat Godt den autheur van alle goet/ alle liefde gegeven worde/ ende en verstaet dit niet alleenlijck van voerspoet / maer oock van tegenspoet. Want eenen medecijn/die snijdt ende bzant/ en is niet onprofytelijcker dan den medecijn die strijckt ende
ber-

berkoelt. Wat sullen wy dan beter in't herte kunnen
 dzagen ende met den monde uytspreeken/ende met de
 penne schryven/dan Godt lof/oft Deo gratias? daer August.
epist. 27. ad
med.
 en kan niet korter gheseyt / noch blijdelijker ghe-
 hoorst/noch grooter verstaen/noch profijtelijker ge-
 daen worden.

Schiet-Gebedekens.

Gebenedijdt mijn ziele den Heere , ende al dat in my Psal. 102.
 is sijnen heyligen name.

Gebenedijdt myne ziele den Heere , ende en wilt niet Ibidem.
 vergeten alle sijne vergeldingen.

Wat sal ick den Heere wederom geven voor al dat hy Psal. 115.
 my gegeven heeft?

Komt ende siet alle die den Heere vreeft , ende ick sal Psal. 65.
 vertellen hoe groote dingen den Heere mijne ziele
 heeft gedaen.

De bermhertigheden des Heeren sal ick in der eeuwig- Psal. 83.
 heydt singen : van geslachte tot geslachte, sal ick ver-
 kondigen uwe wachtheyt met mijnen mont.

A E N - M E R C K I N G E O P H E T X X I I I . B E E L D T .

Men siet boven Godt ende beneden Lucifer: siet oft het beter is Lucifer door de sonde/
oft Godt door de deught te dienen.

GHy moet nootsakelijck een van dees twee dienen, te weten, [A] Godt, oft [B] den duyvel. Welck is beter? [C] de deught noot u dat ghy Godt, [D] de sonde dat ghy den duyvel soudt dienen. Siet toe wat ghy doet, ende merckt wel wat Godt is; hy is [E] dryvuldigh ende een, [F] de fonteyne van alle goet, [G] eeuwich, [H] almachtigh, [I] den alder-wijsten, [K] den alder-miltsten, alleen [L] het herte versadende, alle dingen [M] vervullende, ende over al tegenwoordigh, [N] den alder-rechtveerdighsten, ende [O] den oppersten Koninck. Gaet by hem, ende offert hem geheel [P] u herte gelijck [Q] eene bruydt met liefde ontsteken, levert hem door [R] geloove, hope, ende liefde, [S] ende treckt tot sijne liefde al die ghy kont, brandende met eenen yver van sijne eere, ende doet alle dingen tot sijne glorie.

HET XXXVII. CAPITTEL.

Van den elfften middel om de meditatie ende hare begeerten te vermeerderen, oft van de Volmaecktheden Godts, door welcke wy met redene verweckt worden, om hem door de deught te dienen.

Voorstellinge der plaetse, gelijk in 't beeldt.

Bereydende Gebedt gelijk 't plach.

HET 1. point. Bemerkct o Chzistene ziele/ die geroepen wordt om de deught t'omhelsen ende tot de volmaecktheydt / dat ghy nootsakelijcken Godt dooz de deught moet dienen / oft den dupbel dooz de sonde/ ende dat in alle wercken/ gepepsen/ woorden/ begeerten / &c. ende siet wie ghy verkieft onderdanigh te wesen. Want niemant en kan twee Heeren dienen / Godt ende Mammona; de Arche ende Dagon en konnen in eene plaetse niet zijn / daer en is geene overkominge van Chzistus ende Belial / noch daer en is gheene gemeynschap van de rechtbeerdighheyt met de boosheyt / noch geselschap van het licht met de duysternisse. Maer wat dunckt u beter te wesen? Ten tweeden / bemerkct wat den dupbel is / te weten / den uwen ende Godts seer schadelijcken ende wreeden vpant / die dooz de smeeckingen der werelt u noot tot het eeuwighe bier / in het welck hy geworpen heeft ontalijcke veel Koningen / Princen ende liefhebbers des werelts : Wat is hy noch ? Hy is een seer schroomelijck ende mismaecht dier / in het welck geene Godtbzuchtigheyt / gerechtigheyt / noch mildtheyt en is / maer eenen kuyl van alle sonden ende quaet. Ende hy noot ons dooz eenen seer grooten haet ende nijdt / dooz den welcken den boosen Lucifer berooft zijnde van den hemel / wel soude willen dat wy insgelijcks gestoten wierden upt de eeuwighe blijdschap / ende souden zijn in de selve verdorpenisse met hem / ende hier toe soeckt hy alle listen ende bedroch om ons tot de sonde te locken / sonderlinghe tot hoobereydte / eergierigheyt ende liefde

De mensch moet van twee een dienen / oft Godt oft den dupbel.

Matth. 6.

2. Cor. 6.

Wat den dupbel is.

der rijckdommen. Ten derden / bemerket dat de sonde niet anders en arbejdt / by maniere van spreken / dan dat men haer soude dienen; maer de deught arbejdt / dat men Godt soude dienen. Ten vierden / pepst wat het is den dubbel dooz de sonde te dienen / te weten / bedwongen te worden om te doen seer verwozpen ende on - weerdige dingen / op alle ure ende ooghen - blickt ghebonden te worden aen de ketene van den quaden wille / aen een verwozpen ende slechte sake / ende slave van de selve te worden / want eenen gierigen dient het ghelot / den on-kupschen de wel - luste.

Godt is
alleen /
ende alle
dinghen
zijn als
niet.

Exod. 3.

Hy moet
van een-
pegelijck
gedient
worden.
Hy is de
fonteyne
van alle
goedt.

Sap. 11.
Isaie 40.
Hy is een-
wigh ende
onverant-
werelijck.

Het 2. point. Ten eersten / bemerket en begrijpt dooz een lebende gheloobe dat Godt waerachtelijck is den alder - besten ende meesten / die eenen peghe-lijcken moet dienen / ende dat hy waerachtelijck alleen is / aen - ghesien andere dinghen als niet en zijn booz hem / daerom seyde Moses : Die is / heeft my tot u gesonden; bemerket dat den selven is den alder - edelsten gheest / den alder - minnelijck-
sten ende eenboudichsten sonder eenighe mengelin-
ghe / een in wesen / maer dyp - buldich in persoo-
nen ende onsterbelijck. Siet dan oft het oorzbaer-
lijcker is te dienen / hem die is / of het ghene dat
niet en is : der verganchelijcke werelst ende ulwe
byanden meer dan den onsterffelijcken Godt. Ten
tweeden / bemerket dat hy is de fonteyne van alle
goet ende volmaechthejt / ende dat hy alle dinghen
uptnemenlijcken in sy - selven heeft. Waerom Sin-
te Franciscus aldus plach te bidden: Mijnen God/
mijnen Godt / den Godt mijns herten / ende mij-
nen al. Over-loopt / indien ghy wilt / de volmaecht-
heden der creaturen / ende schijckt dellesde der sel-
ver tot Godt de fonteyne der goederen / in den welc-
ken die alle te samen zijn / ende daerse upt ghebloedt
zijn / ende dagelijcks upt - bloeden. Want hy heeft
alle dinghen ghemaecht / ende alle dinghen zijn booz
hem ghelijck een dzuppel daus vallende in den moz-
gen - stont / oft als een aeghen der waghen. Ten
derden / hy is eenwigh ende on-veranderlijck. Ghy
Heere (seght David) zijt van de eeuwe tot in de
eeuwe /

eeuwre / maer wy niet blijvende eenen ooghenblich
ende noyt in eenen staet ; maer indien wy sijne
deught ende geboden beminnen / soo sal hy ons met
hem eeuwig ende saligh maken. Laet ons dan dien
Heere eeren / die altydts den selven is / ende wiens
jaren niet en sullen beswijken. Ten vierden / aen-
merckt dat hy almachtigh is / die met een woordt
oneyndelijcke werelden kan schapen / ende insghe-
lijcks op den opslach van eene ooghe te niet doen.
Men siet dit ghestichte der werelddt / aenschouwt de
zeen ende hemelen / hy heeft ghesepdt / dat dese sou-
den zijn / ende sy zijn ghemaecht ; hy heeft met d'yn
vingheren gheweghen de groote swaerhepdt der
aerden / ende met ghewichte de berghe ghewegen /
ende de heubelen in eene waghe. Hy is de fonteyne
der wijshepdt / die alle dinghen van de eeuwighepdt
heeft bekent / de nature / macht / volmaeckthepdt
van alle dinghen / de beroeringhe / ghedaente ende
ordinantie / ende seer onderschepdelijck alle din-
ghen in ghewichte / ghetal ende mate / ende elck in
het besonder / alle de haren ons hoofst / hy telt
het ghetal der sterren / ende roeptse alle met haren
name / hy heeft de wateren metter buyst ghemet /
ende den hemel met de palme ghewegen / ende hy
heeft van der eeuwighepdt boozsien den op-ganch
ende onder-ganch van alle menschen / de verdiensten
ende quade wercken om-siende alle wegen der men-
schen. Indien hy hem alle menschelijcke ende En-
ghelsche wetenthepdt woordt ghelecken / het is eene
oprechte onwijshepdt. Sult ghy dan derren sijne
wercken berispen ende seggen : Waerom hebt ghy
ons alsoo bevolen / oft waerom geschiedt dat alsoo ?
Daer en is gheenen raedt / daer en is gheene wijs-
hepdt / tegen den Heere / hy is den konstenaer van
alle dinghen / hy hebet al ghebonden / een licht een
peghelijck verlichtende ende openbarende de diep-
ten der ghepeysen ende verborghentheden. Maer
booz al weeght eens de liefde / met welcke hy be-
mint al dat hy heeft ghemaecht / ende hy en haet
niet van deselve. Want in dese liefde heeft hy een
eyghen behagen / hy werckt alle dingen om sy-sel-

Hy is al-
machtigh.

Isaie 40.

Hy is de
fonteyne
der wijs-
hepdt.

Isaie 40.

Job 12.
De liefde
Godts.
Sapient. 11.

ben / ende hy bemint van de eeuwighejdt ghewil-
 lighlijck ende weldoende jalours van sijne glorie /
 booz zijn rechtbeerdighe / nochtans in vrede een
 autheur van vrede/ende hy is pberighende oordeelt
 met stilte:lanckmoedigh ober de booshejt der men-
 schen / ghebende een teeken aen de ghene die hem
 vzeesen / om dat sy soudien blieden van d'aenschijn
 des booghs / ontfermende ende bermhertigh/ ver-
 ghetende de booshejdt / ghelijck het aen Ninive is
 gebleecken : oock seer mildt tot sijne vbanden ende
 ondancbare menschen : ongemeten/ dien de heme-
 len der hemelen niet en konnen beslupten / ende
 ober al teghenwoozdigh: want in hem leben wy /
 ende roeren ons ende hebben 't wesen / alsoo datter
 niet en is/ dat wy meer soudien konnen soecken/aen-
 ghesien wy alle dinghen in hem hebben / eenen seer
 rechtbeerdigen ende oprechten rechter / een vzeese-
 lijck wzecker/ goethertigh/ weldoende/ gespraek-
 saem/sterck/ grootdadich/ soet/hepligh/supber/den
 schepper/ bewaerder / alle dingen met sijne boozsie-
 nighejdt regeerende ende bewarende. Want hy is
 den waerachtigen Heere/ ende Heere der heyz-scha-
 ren / ende Koninck der Koninghen/ ende Heere der
 Heeren/groot/ ongemeten/hooch/verheben/ geheel
 heminnelijck/begeerlijck/loffelijck/ ongelijckelijck:
 soodanigh ende soo groot is den Heere. Wat weder-
 houdt ons dan/ eplaes! van hem te dienen! hoe ghe-
 reetsamelich dientmen de werelt in seer sware dien-
 sten! ende het is ons swaer/o Heere/ in utwe teghen-
 woozdighhejdt onse salighejt te wercken dooz waer-
 achtighe deught/ waerachtige ootmoedighejt/sup-
 verhejdt/ ober-ghebinghe. O booshejdt ende ver-
 blindthejdt van de kinderen van Adam!

Psal. 59.

Hy is
 lanckmoe-
 digh ober
 de boos-
 hejt der
 menschen.

Aetor. 17.

Hy is al-
 leen den
 waerachtig-
 en Heere.

Alle dingē
 zijn hem
 onderda-
 uigh.

Het 3. point. Bemerkht hoe geheel 't hemelsch hof
 sijne wencken gehoozsaem is / d'Engelsche geesten
 ende alle Hepligen / ende hoe sy arbejden sijne eere
 ende glorie dooz eene seer groote liefde met ghedue-
 rigen lof te verheffen/ende gedzeben te worden met
 eenen seer vperigen pber: ende dat niet alleenelijck
 dese / maer oock de winden ende de zee / ende alle
 dingen hem ghehoozsaem zijn / ende sult ghy onder
 alle

alle andere dingen kunnen wederstaen sijnen wille ?
 O hoe veel betamelijcker soude het zijn / dat ghy met
 eene seer supbere meyninge / dat is / om dat het hem
 beliest / en hy het wilt / ende hy seer weerdigh is / u in
 de deught ende Godtvruchtighepdt oeffende / ende
 arbeypde te komen tot volmaecktheit / dan dooz ho-
 pe van vergeldinghe / oft breefe van straffinghe !
 want hy is weerdig om eere / glorie ende benedictie
 te ontfanghen / die alleen Heere / ende alleen den Al-
 derhooghten is. Apocal. 4.
 Ten tweeden / stelt aen d'een zijde Hoe on-
 den duppel / de wereldt / den eyghen wille ; aen d'an- weerdigh
 dere zijde Godt den alder-besten ende meesten : ende het is hem
 aenmerckt met eenen dat alle creatuere van hem is selben van
 geschapen tot glorie sijns naems / ende hoe ongodde- Godt af te
 lijck ende onweerdigh dat het is / die dooz eene qua- keeren.
 de meyninge te heeren van haer eynde / ende sy sel-
 ben van den Schepper tot de creatueren te heeren.
 Ten derden / bemerckt dat den Heere in alle creature
 tegenwoozdigh is / ende dat hy die bewaert / ende in
 die werckt met eene gewillige liefde om uwent wil-
 le / ende hoe leelijck dat het is / dat ghy eenen huer-
 linck soudt zijn / noch hem met geene oprechte lief-
 de en soudt dienen / ende met gheen geheelder her-
 ten beminnen.

G H E B E D T.

H Eere onsen Heere , hoe wonderlijck is uwen name Psal. 8.
 over geheel aertrijck ! wie sal in de wolcken u ghe-
 lijck gemaect worden , oft wie sal uwes gelijk zijn in
 de kinderen Gods ? want ghy zijt den hoogen Heere bo-
 ven alle volcken , ende uwe glorie is boven de hemelen.
 Laet dan alle volcken die ghy ghemaect hebt komen ,
 laetse u aenbidden ende uwen naem glorificeren , eenen
 onuytsprekelicken naem , die boven alle naem is , ende in Philip. 1.
 uwen naem moeten alle knien ghebooght worden , van
 den ghenen die in den hemel , op der aerden , ende onder
 d'aerde zijn : want wie isser eenen grooten Godt , mijn
 ziele , gelijk onsen Godt ? Hy is almachtigh boven alle
 sijne wercken , ende veel verborgen dingen zijn meerder
 als dese ; want wy sien luttel van sijne wercken. Godt is Ecccl. 43.
 vreesfelijck en seer groot , en sijne macht is wonderlick ;
 al

al glorificeren wy Godt, so seer als wy kunnen, soo is hy noch al veel meerder, en sijne grootdadigheyt is wonderlijck. Gebenedijgende den Heere laet ons hem verheffen so veel als wy vermogē; want hy is meerder dan alle lof. Wie sal hem sien en sal 't vertellen? wie sal hem groot maken gelijk hy is van den beginne? Siet God is groot, te boven gaende onse wetentheyt, 't getal sijnder jarē is onwaerdeerlijck, is hooger dan den hemel, en wat sult ghy doen? dieper dan de helle, en van waer sult ghy het kennen? sijn mate is langer dan d'aerde, ende breeder dan de zee; is 't dat hy 't alomme worpt ende over een benauwet, wie sal tegen hem seggen: Eylaes Heere wie en spreekt nu niet teghen u? ghy alder-goedertierenste God noot tot deught, ende beveelt: Leert van my, want ick ben sachtmoedigh ende ootmoedigh van heren: neemt mijn jock op u: ghy seght mijn jock is soet, en mijnen last licht: ende siet dit woort schijnt hert te wesen, ende daer en is bykans niemandt die 't kan hooren. U dan te dienen o Heere en is dit niet regneren? en is het niet een groote glorie u te volghen? wie is 't dan die ons sal kunnen scheyden van uwe liefde? den leelijksten vyandt, die rontsom gaet ghelijck eenen briesshenden leeuw, en soeckt wie hy soude mogen verslinden? oft de seer ydele wereldt, den roock der eeren, de schaduwe en dompe een weynich tijts verschynende? oft de vuyle en qualijck een oogenblick duerende welluste. Dit zijn eylaes! dit sijn de saken, die de ellendige menschen drijven, en worpen in de bedervenisse en eeuwige ellende, die ons van u o alle goet en ewigen Vader keeren, hoewel ghy so lanckmoedelijck verwacht ende vertoeft tot penitentie. In der waerheyt uwe bermhertigheyt is boven alle uwe wercken: want oft wy sonde doen, wy en sullen u geene schade doen, en indien onse boosheden vermenigvuldicht zijn so en sullen wy niet tegen u doen, ende indien wy rechtveerdelijck handelen, en sullen wy u niet geven, oft ghy en sult niet uyt onse hant ontfangen, ghy soeckt alleenelijcken waer mede ghy ons soudt kroonen, ende daerom wilt ghy dat alle menschen komen tot de kennisse der waerheydt, ende en begeert niet dat yemant verloren gae, om dat ghy goet zijt, ende om dat uwe bermhertigheyt is inder eenwigheyt. 't Is my dan

goet

Job 11.

Matth. 11.

Godt te
dienen is
regneren.
Ioan. 6.
Rom. 8.
1. Pet. 5.

Job 35.
Godt en
heeft nie-
mandts
dienst van
noode.

1. Tim. 2.
Psal. 99.

goet u mijnen Godt aen te hangen , ende u te dienen alle de daghen mijns levens. Mijn ziele heeft lust gehad om te begeeren uwe rechtveerdighmakinghen tot allen tijden, want uwe uytſpraecken zijn waerachtelijck voor mijnen mondt ; soet boven honig ende honigh-raet. En sal mijne ziele u niet onderworpen zijn? ja ick hebbe gesworen ende voor my genomen te bewaren d'oordeelen van uwe rechtveerdigheyt , ende ick sal uwe wet altijts bewaren in de eeuwe, ende eeuwe der eeuwe : want ghy zijt eenen aldermachtighſten, wijsſten, mildſten, goeder-tierenſten, rechtveerdighſten, ſchoonſten, onuytſpreckelijcken, ende geheel begeerlijcken Koninck. Ick en wille niet meer gelijk worden dese boose werelt: maer proeven welck uwen goeden ende welbehagenden ende volmaeckten wille is. Want ick ſegge door de gratie die my ghegeven is, ick en wille niet dienen eenen anderen Heere, de begeerlickheydt des vleefchs, der oogen, of de hooverdye des levens, maer u Koninck der Koningen, Heere der Heerē, u alleen behagen in rechtveerdigheyt ende heyligheyt; want ick wete, indien ick de menſchen behaegde, dat ik uwē dienaer niet en ſoude kunnen zijn. Och oft ick alle menſchen tot u door een goet exempel en deugt konde brengē, vande duyſterniſſe tot het licht, vande dolinghe op den rechten wegh, van de leugenē tot de waerheydt! Ick begeere gebeficht en meer als gebeficht te worden voor uwe glorie, voor de ſaligheyt van mynen naeſten, op dat ſy u moghen bekenne ende beminnen, en weten dat den Heere God is, en datter geen anderen Godt is behalven ghy. Zijt dan mijnen hulper, ende en verlaet my niet, noch en verworpt my oyt Godt mynen Saligmaker, want in u alleen Heere hebbe ick gehoopt, ende ick en ſal in der eeuwigheyt niet beſchaemt worden, in u Godt is mijne ſaligheyt en glorie, myne hulpe en hope, want mijn vader en myne moeder hebben my verlaten, maer ghy Heere hebt my opgenomen: in u ben ick bevestight in 't lichaem mijns moeders, ghy zijt mynen beſchermer. Ick ſal u dan Heere mijne ſterckheydt, beminnen uyt gheheel mijn herte, uyt gheheel myne ziele, uyt gheheel myne ghedachten, ende uyt alle myne krachten. Want wat is voor my in den hemel, ende wat hebbe ick van u ghewilt op der aerden?

Pſal. 118.

Pſal. 118.

1. Tim. 6.

Galat 1.

1. Cor. 12.

Pſal. 30.

Pſal. 26.

Pſal. 72.

D'onghemeten ende honigh-vloeyende kracht der liefden, alder-soetsten Iesu, moet my verslinden, op dat ick door de liefde uwer liefden mach sterven, die u geweerdicht hebt om mijne liefde te sterven, Amen.

Practijcke om hem te oeffenen in de Goddelijcke volmaecktheden.

Oeffeninge van
het geloof/
hope/
ende liefde.

D'Eerste/d'oeffeninge van het geloof/hope ende liefde / van het welcke hier boren breeder ghesproocken is / want dese Goddelijcke deughden ver-eenigen de ziele met de Goddelijcke goetheydt.

De tweede / gemeynschap met Godt / in de welke den mensche / door de creaturen op - klimt tot Godt almachtigh.

De derde / eene supbere meynninghe in alle werken / soo seer als 't doenlijck is.

Oberghes-
vinge sijn
sels.

De vierde / obergebinge / door welke yemant al het sijne / ende meest den wille aen den Goddelijcken wille toe-eggent ende obergeeft / ende hem in alles volgt.

Schiet-

Schiet - Ghebedekens.

Gelijck den hert begheerte heeft tot de fonteyne psal. 41.
der wateren, alsoo heeft mijn ziele begheerte tot
u Godt.

Mijn ziele heeft dorst gehadt tot Godt de Ievende fon- Ibidem.
teyne, wanneer sal ick komen ende openbaren voor
d'aenschijn Godts?

Tot u heeft mijn herte geseyt, mijn aensicht heeft u ver- psal. 26.
socht, u aenschijn Heere sal ick versoecken.

Mijn ziele heeft ghedorstigh naer u, hoe menighvulde- psal. 62.
lijck dorst naer u mijn vleesch?

Groot is den Heere ende loffelijck bovenmaten, in de psal. 47.
stadt onses Godts, in sijnen heyligen berch.

Wie sal in de wolcken den Heere gelijk worden? wie psal. 88.
sal Godes gelijk zijn onder de kinderen Godts?

Groot is den Heere ende te seer loffelijck, ende zijnder psal. 144.
grootheyt en is geen eynde.

AEN-

A E N - M E R C K I N G E O P H E T X X I V . B E E L D T .

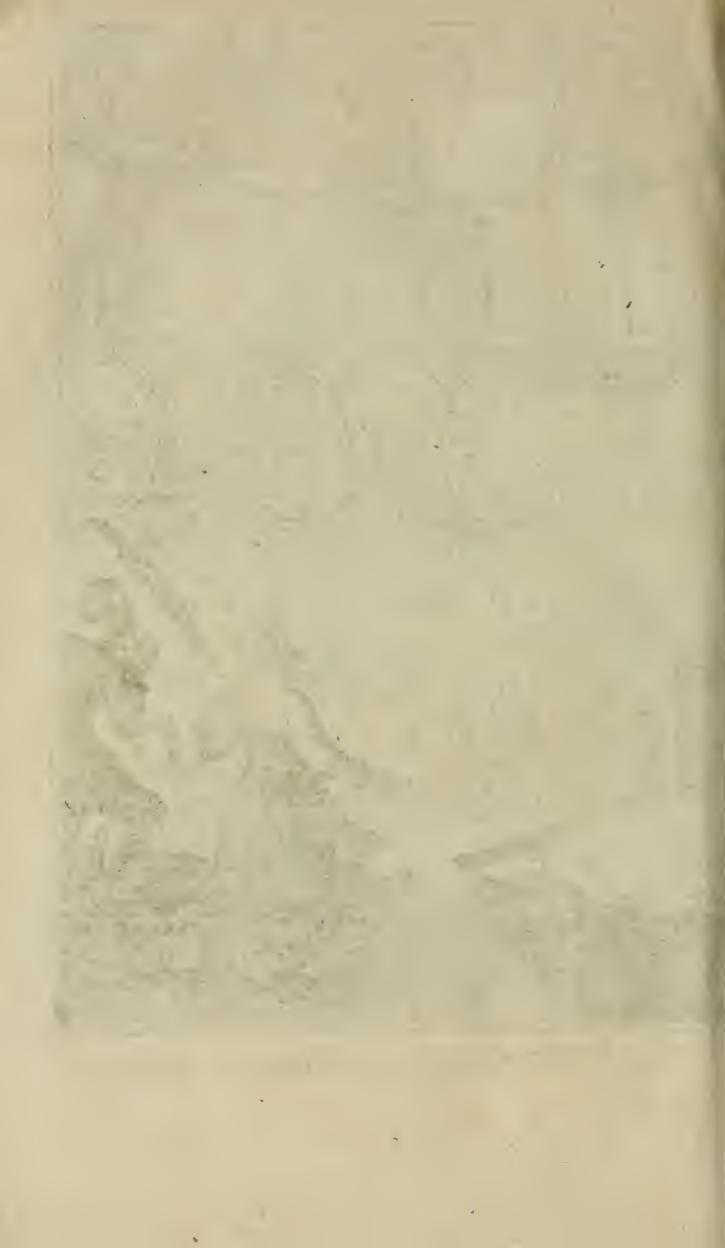
Laet uwe begheerten by Godt bekend
worden in alle ghebedt ende bedinghe met
danckfegginge/ want sonder hem en
vermooght ghy niet.

TE vergeefs hebt ghy alle dese dinghen
overleyt, 't en zy dat Godt daer by is.
Begeert dan de deught door [A] de passie
Christi, ende verfoeyt [B] de sonde, neemt
voor u in 't eynde van 't gebed oft medita-
tie (voorsien hebbende [C] d'occasien) de
deught te oeffenen, tot de welcke ghy u in
de meditatie hebt verweckt. [D] Bidt Godt
om de deught te verkrijgen, bidt oock [E]
de Heyligen, dat sy God voor u willen bid-
den: bidt vyerighlijcken gelijk [F] eenen
die sterven sal, oft gestelt is in groot perijc-
kel. Bidt oock om [G] geloove, [H] hope, [I]
liefde, [K] ootmoedigheyt, [L] mildheyt, [M]
reynigheyt, [N] soberheydt, [O] sachtmoe-
digheyt, [P] neerstigheyt: ende ten laetsten
gedachtigh zijnde de liefde, bidt voor [Q]
de geheele heylige Kercke, [R] voor u ou-
ders ende oversten, [S] voor de ondersaten
u bevolen, ghelijck David dede, [T] voor
weldoenders, [V] voor vyanden, [W] voor
fondaren te bekeeren, ende [X] voor de
zielen die ghesuyvert moeten worden.

Ghebedt en
begheerte
om de
deught te
verkrij-
ghen.

Ghebedt
voor onsen
even-naes-
ten.

Oeffeninghe der begheerte.

Ick bidde u Heere God van den Hemel, sterck, groot 2. Esdrae 1.
 ende vreeselijck, die u verbont ende uwe barmhertig-
 heydt bewaert met de gene die u beminnen ende bewa-
 ren uwe geboden; laet doch uwe ooren toe-luyfteren,
 ende uwe oogen open zijn, op dat ghy mooght hooren
 het gebet van uwen dienaer; dat ick heden voor u bidde,
 op dat ick mach doen uwen wille, ende getrouwelijck
 uwe Heylige in-spraken; want indien uwe Majesteit
 haer niet en heeft gheweerdicht my aen te sien met de
 goedertieren oogen uwer barmhertigheyt, so is mijnen
 arbeydt ydel en oock mijne meditatie. Ick bidde u dan
 Heere, laet uwe ooren luyfteren naer het gebedt van u-
 wen dienaer, en geeft my de deughden, die mijne ziele
 noodigh zijn; een levende geloof, eene vaste hope, eene
 volmaeckte liefde; gheeft my een ootmoedigh en rou-
 wigh herte, op dat ick u mach behaegen; een ruym en
 mild herte, op dat ick u mach na-volgen; een eerbaer en
 suyver herte, op dat ghy in't selve mooght rusten; een
 sober herte, op dat ick u mach sinaken; een sachtmoed-
 igh herte, op dat het mach blijcken dat ick uwen disci-
 pel ben; een neerstigh en vroom herte, aenghesien ghy
 my belooft hebt, dat noch ooge en heeft gesien, noch oore
 gehoord, noch in des menschen herte is gekomen, wat 1. Cor. 2.
 ghy bereyt hebt voor de gene die u beminnen. Godt der
 heyr-krachten keert u omme, siet nederwaerts van den
 Hemel, en besiet, en besoeckt desen wijngaert, en vol-
 maect den selven, die uwe rechte hant heeft gheplant, Psalm 79.
 ende op den Sone des menschen, die ghy voor u beve-
 sticht hebt, onse perijckelen moeten bewegen u Vader-
 lijck hert, mijnen Godt, Godt van allen troost, ende
 zijt gedachtigh uwer ontfermingen, die van de eeuwig- Psalm 24.
 heydt zijn. Ghy die met een woort alle dinghen ver-
 mooght, ende ons hebt ghegheven uwen eenighen ge-
 borenen Sone, en sout ghy ons alle dinghen met hem niet
 geven? Verhoort Heere het gebet van uwen dienaer en Daniel 9.
 sijne biddinge om uwes selfs wille, verlost ons om de glö-
 rie uwes naems, en zijt onser sonden genadig, en geeft Psalm 78.
 ons tot geenem verwijte om uwen name, ende en maeckt
 geene

Psal. 49.

Hebr. 5.

Ioan. 14.

Tot de al-
berheplig-
ste maget.

geene schamperheydt van den stoel uwer glorien. Ghy hebt geseyt: Roept my aen in den dagh der tribulationen, ick sal u verlossen, ende ghy sult my vereeren. Ick kome dan tot den throon uwer bermhertigheydt, en hoe sal 't my mogen geweygert worden, aengesien het bloet van uwen alder-liefsten oock voor my roept van de aerde, niet om wrake, maer om Godtvruchtigheydt: den selven heeft wel verdient dat ghy mijne ondeughden sout verworpen: dē selven heeft voor my met tranen ge-eyscht, en het is verhoort om sijne eerweerdigheydt oock voor my den minsten van alle uwe dienaren. Indien mijne handen vol zijn van bloet der sonden, ick bidde fiet op dese handen, in dewelcke ghy u geweedicht hebt my te schrijven; aensiet sijn alderheyligste herte, en uwe Majesteit sal van my gedenckenisse, ende liefde en goedertierentheydt tot my vinden. Hy heeft beloofd: Alle't gene ghy van den Vader sult begeert hebben in mijnen naem, sal hy u geven, het staet uwe goedertierentheydt toe, te consenteren, ô eeuwige Waerheydt, 't gene dat wy begeeren in den name van uwen eenigen geboren Sone. Ik bidde u aensiet op sijn aensicht, en sijn offerande, die ghy niet en kont verachten, aensiet op de ghebeden uwer Heyligen, der alderheyligste Moeder van uwen Sone, ende van mijne Patroonen. Ick weet wel Heere, ick weet, dat sy nu van hun selve verskert zijnde, voor ons orgvuldigh zijn: sy zijn in de havene, en wy in de schipbrekige zee; aenmerckt de liefde die sy tot u hebben gehad, en hun bloet dat sy voor u hebben gestort. Thoont my, ô aldersaligste maget by uwen Sone, dat ghy eene Moeder zijt, eene Moeder der gratien, eene Moeder der bermhertigheydt, ende dat niet alleenlijck aen my, maer oock aen de benauwde Heylige Kercke, aen mijne ouders en oversten, op dat sy alle dingen naer uwen wille oprechtelijck mogen handelen; aen mijne ondersaten, op dat sy u vyerighlijck mogen dienen; aen mijne wel-doenders, op dat sy door de tijdelicke dingen d' eeuwige mogen verwerven; aen mijne vyanden, op dat sy in der eewigheydt met mijnen levenden en waerachtigen God, ende met my door liefde mogen vereenight worden; aen de sondaren, eylaes! op dat sy ten laetsten hunne oogen mogen keeren na de sonne der rechtveerdigheydt; ende

ten

ten laetsten aen de geloovige zielen, op dat sy haest mogen komen tot de begeerde om-hellingen, en sien u regnerende met den Sone, ende u gebenedijden in de eeuwen der eeuwen, Amen.

Praetijcke om de begeerte te oeffenen
in 't Ghebedt.

Hier worden geleert verscheyden manieren van bidden/die **S. Paulus** in den eerste brieft tot **Timotheus** in 't tweede capittel prijft / seggende: **Ich bidde datmen ten eersten sal doen gebeden / bidden: gen/begeeringe/ dankseggingen vooz alle mensche; want dit is goet en aengenaem vooz onsen Salighmaker Godt/ die wilt dat alle menschen souden saligh worden/ en tot kennisse der waerheyt komen.**

1. Tim. 2.
Verschey-
de manie-
ren van
bidden.

D'eerste maniere is het gebedt / dooz welck wy ons herte opheffen tot Godt/ op dat wy hem souden loben en glorificeren/ gelijk de heyligen geduerigh in den hemel doen: want men moet het gebedt alsoo beginnen/ en daerom het selve meest instellen/ Godt te verheffen/ ende sijne groote daden verhalen/ ende maken als eene Litanie van sijne volmaechtheden / en komen van d'eene tot d'andere na een behoortlyck vertoeven / hem lobende als den aldermachtighsten/ besten/ heylighsten/ mildesten/ lancmoedighsten/ ende voozichtigsten/ insgelijcks om de diensten / die hy gewoon is de creaturen te doen. Want hy is den schepper/ bewaerder / beschermmer/ regeerder/ meester/ vader/ medecijn / salighmaker ende glorificeerder der selver. Maer van dese maniere is gesept in het voozgaende capittel.

1. Gebedt
streckende
tot Gods
delijcken
wille.

Deselbe maniere kan geoeffent worden verhalen: de deughten ende uptnemenheden van Christus onsen Heere in sijne tegenwoozdigheyt / die hy in de Mensch-wozdinge / Geboorre en andere mysterien heeft bewesen/ seggende: **Ich verblijde my seer o alder-soetsten Jesu/ om uwe ongemeten liefde en ootmoedigheyt/ dooz welcke ghy u geweerdicht neder te dalen uyt den schoot uwes Vaders in het lichaem van de Maget / om ons menschen en onse saligheyt wille/ Ec. Insgelijcks kan een pegelijck verwecken**

Psal. 102.

alle de krachten sijnder zielen tot den lof Gods/ seggende met den Propheet: **Mijne** ziele gebenedijt den Heere/ ende al dat in my is/ sijnen hepligen naem/ of in den naem van alle creatueren sijnen lof verhoondigen als met de tonge der selver / bykans op de selve maniere gelijk de dyp kinderen deden in den gloeyenden oben van Babylonien: Gebenedijt alle wercken des Heeren den Heere. Hier toe dient oock te overloopen de chooren der Engelen / ende de ordenen der Hepligen/ende die alle nooden tot Godes lof.

Dan. 3.

2. **Dancksegginge.**

De tweede maniere is dooz dancksegginge/welcke maniere dickwijls behoort gebuyckit te worden in het gebedt / ende ober dagh/ van de welcke meer geseyt is hier boren.

3. **Begeerte** van het quaet te ontgaen ende goet te verkrijgen.

Vide P. Lud. de puente tr. 1. de orat. 15.

De derde maniere is dooz begeerten/dooz welke wy het quaet verbidde / en begeeren vooz ons goede dingen/ als de deught/ gratie Godts/ ende devotie. Ende dese begeerte geschiet/toonende aen onsen Heere onse ellenden ende wonden / ghelijck de arme bedelaers doen/ende versoecken met byerige begeerten sijne hulpe. Ten tweeden/dooz heymelijcke aengebinge/als wy met korte woorden onsen noot ende begeerte verhalen/ en daer inne blijvende staen vooz den Heere / gelijk hondkens/ etende van de byzselingen die vallen van de tafel van hunnen Heere/ende gelijk d'oogen van eenige dienst-maeght/ zijnde in de handen van hare vrouwen / alsoo souden oock zijn onse oogen tot den Heere onsen Godt/ tot dat hy onser ontferme. Alsoo begeerde hy/die seyde: Heere indien ghy wilt/ghy kont my supberen. Alsoo seyde oock Martha: Heere hadt ghy hier geweest/mijnen broeder en soude niet gestorven hebben: Ende dit geschiet dooz eene groote eerbiedinge/oft een groot betrouwen / gelijk doen de susters seydten tot Jesum: Siet dien ghy bemint/ is sieck.

Matth. 8.

Ioan. 11.

4 **Begeerte** dooz het voozhouden van herschepden reden om de goetheyt Gods. Psal. 24.

De vierde is / beggeren updruckelijck verlost te worden van ellenden / ende deughtden te verwerben met biddinge / die ghelijck is eene besweeringe offerende herschepden redenen. De eerste is om Godt selve: alsoo badt David/ seggende: Ghy sult om uwen name mijne sonden genadigh zijn / want die is groot/

groot/dat is/want het betaemt uwe grootheddt ende goetheyd / en op dat de bpanden u niet en bespotten/ oft de gene die op u betrouwen/ als oft ghy hun niet en hielpt / ende men u te vergeefs diende: ongelijcks om dat hy is eenen Vader ende beschermer/ &c.

De tweede redene ende tijtel van te bidden/ is doo? Doo? Christus onsen Heere.
Christum den Heere/want wy konnen sijne verdiensten voortbrengen/sijn leven/passie ende doot/ de beloften hem gedaen/dat dit sijne eere toestaet.

De derde redene van bidden is/den Heere offeren Doo? de verdiensten der Heeligen.
de verdiensten der Heeligen / ende meest van onse liebe Vrouw de Moeder van sijnen eenigen geboren Sone.

Maer men moet bemercken ten eersten / gelijk Granatensis vermaent / dat het goet is in't begeeren/te eyschen verscheyden deughden ende remedie tegen onse gebreken / doo? dien dat in deser boegen onse booznemens vernieuwt worden/ ende oock den geest seer geboozdert. Daerom zijn hier by gestelt de deughden/ die de hooft-sonde contrarie zijn/t'samen met het geloobe ende hope.

Ende yemant en moet niet alleenlijck booz sy selven bidden / maer doo? liefde oock booz de H. Kercke / Men moet oock bidden booz de H. Kercke/ oversten/ weldoenders/ &c.
obersten/weldoenders/ bpanden/sondaren ende overleden zielen / die wy allegader kunnen stellen in de leden Christi/ de H. Kercke sijne bruyt in't herte/ d'oberste in't hooft/ de ondersaten in sijne slincke/de weldoenders in sijne rechte hant / de bpanden in de knien/ de sondaren in den slincken/ ende de geloobte zielen in den rechten voet.

Ten tweeden moet men bemercken/ dat de seben getijden konnen geboeght worden tot dese seben staten van menschen/ daer men booz moet bidden.

Ten derden moet men bemercken/dat het seer nut sal wesen om aendachtigheyt te verkrijgen/ dat men geestelijken begrijpt de onderscheypdingen/ diemen hier lichamelijck kan sien uptgedruucht / ende dat men hier doo? sy selven geesteene aenpozinge tot bperighepdt in't gebedt/ende andere Godtdruuchtige oeffeningen.

HET XXXIX. CAPITTEL.

Oeffeninge na de Meditatie.

Danks-
zegginge.

TEn eersten / bedanckt Godt booz de gabe des ghebedts / dat d'onopndelijckie Majestept haer gheweerdicht heeft u te laten komen tot hare tegenwoordighepdt ende t'samen-sprekinghe / ende niet versmaedt en heeft ulwe verstopde ghebeden : al is 't dat hy sit in sijnen thoon / in 't midden van de hemelsche sale / ende aen de maeltijt des bzuiplofts / die hyijnen Sone heeft gemaecht onder de Loben ende Loffangen der Engelen ende Hepligen / ende dat hy niet gheweygert en heeft u ghenadelijck met de selve te aenhooren / ende bedanckt hem in 't generael booz alle weldaden / gelijk u leeren sal het eerste Beeldt van de vier / die gestelt sullen worden in den naesten boeck. Ten tweeden / bemerckt de gebreken die ghy ghedaen hebt in de meditatie / ende hoe ghy (versterckt zijnde dooz 't hemelsch bzoot ende manna van het Godtbzuchtigh gebedt ende meditatie) niet alleenlijck dese faute / maer oock andere (die ghy in 't kortte moet overleggen ende verfoepen) sult schouwen / maer meest dat gebreck / het welck ghy bemerckt dat u alder-meest belet in den boortganch der volmaektheit / ende het welck ghy dooz een sonderlingh ondersoech arbept te berwinnen. Ten derden / bemerckt in 't kortte al wat ghy dien dagh te doen hebt / ende offert het selve Godt op ende schicket behoorelijck. Ten vierden / boozsiet wat ongeluck dat u soude mogen toekomen / ende berepdt u herte daer toe met eene volinaeckte overghebinghe. Maer soodanige oeffeninge moet in 't kortte overloopen worden / gelijk de redene dat uptwijst / ende gelijk dat profijteliicker na de meditatie alleenlijck om sy selven te vereenigen / geschieden kan / 'ten ware dat den quaden boortganch van de meditatie raedde langher daer op te blijven staen / ende alsoo dat gebreck te voldoen : hoe bequaemelijck dit soude mogen geschieden / sal u de beproevinge leeren. Om dat van dese vier punten dit ende

de

Bemere-
kinge van
onse gebre-
ken in de
meditatie.Wat ons
in den dag
te doen
staet.
Wat onge-
luck ons
soude mo-
gen toeko-
men.

de meer andere profijten heeft/soo moetmen breeder van de selbe spreken. Want de voorszede vier punten besluyten daer-en-boven in haer de maniere om profijtelijcken te mediteren / oft liever om se selven te vereenigen/ ende te vernieuwen sijn leven/ desgelijcks de maniere om slapen te gaen / ende te doen ondersoekinghe sijnder conscientie om 's morgens op te staen / om hem te bereyden tot de heylige Sacramenten der Penitentie ende des Altaers/ om Diffe te hooren/ &c.

Gebedt na de Meditatie.

Wie isser gelijk den Heere onsen Godt, die in 't hoo-
ge woont, ende aensiet ootmoedige dingen in den
hemel ende op der aerden? Ghy zijnde den Koninck der
Koningen, ende Heere der Heeren, geweerdicht ghy my
aen te sien, die stof ende aschen ben? Mijne ziele gebene- Psal. 102.
dijdt den Heere, ende al dat binnen my is sijnen heyli-
gen naem: gebenedijdt mijn ziele den Heere, ende en
wilt niet vergeten alle sijne vergeldingen, maer laet ons
hem dienen met een volmaect herte, ende laet ons aen-
doen den Heere Jesus Christus in alle gepeys N. woort
N. ende werck N. laet ons sijn kruys opnemen, ende laet
ons hem navolgen. Ick bidde u alder-soetsten Jesu, aen- Offerande
sijns selfs.
veert dese mijne begeerte ende alle mijne dingen door
de handen van de salige Maget uwe Moeder, in de vere-
eeninge van alle uwe verdiensten, ende schickt van my
na uwen alder-heylichsten wille. Want o Godt mijn-
der herten, ende mijnen al, uyt u, in u, ende voor u zijn
alle dingen.

Ander Gebedt na de Meditatie.

Eylaes! Heere mijn eenige hulpe, Koninck der Ko-
ningen, ende Heere der Heeren, ick aschen ende stof
gestelt in soo veel perijckelen, hoe koudelijck ende ver-
stroydelijck hebbe ick om de onachtsaemheyt der be-
waringe mijnder sinnen ende herten met u gesproken in
de tegenwoordigheyt van geheel u hof, dat u met ge-
heelder herten looft, gelijk oock doen alle rechtveer-
dige ende Godtvruchtige zielen? Ontfermt u mijns, die

**Deroot-
moedinge
sijns selfs.**

**Opoffe-
ringe.**

**Oberge-
vinge.**

**Beenieu-
winge van
het booz-
nemen.**

**Betrou-
wen op
Godt.**

**Wantrou-
wen sijns
selfs.**

2. Reg. 6.
Iudith 9.

een kint ben van alles behoevende, ende die niet en kan in sijne seer groote perijckelen aen-roepen de hulpe van sijnen Vader, van den Vader der barmhertigheden, uwen alder-soetsten Iesus: ende aenveert indien ick yet goets hebbe gedaen, 't welck u werck alleen is, in de vereeninge uwer verdiensten, leven ende doot, van de salige Maerget Maria ende alle Heyligen, sonderlinge van de gene, die ick tot patroonen hebbe verkoren, doet met uwen knecht soo u goet dunckt: indien 't u belieft my te vertroosten oft te verlaten, uwen wille geschiede: in der waerachtigheyt indien ghy my aensiet, ick ben weerdig dat ghy my verlaet: maer indien ghy aensiet uwe wonden, ghy sult vinden, waerom ghy my niet en sult verworpen, om dat uwe barmhertigheyt soude zijn boven alle uwe werken.

O Heere verleent my gratie, dat ick geredelijck mach volbrengen het gene, dat ghy alder-goedertierensten Vader my geleert hebt, tot troosten en saligheyt mijnder ziele, door uwe on-eyndelijcke liefde en minne, aengesien ick openbaerlijck uwen wille bekend hebbe. Ghy kent, ghy kent, die 't al kent, mijne vyerige begeerten, hoe seer ick verfoeye dese mijne onvolmaecktheden N. ende mijnen eygen wille, en het vleesch mijnen meesten vyant: maer en waer uwe ontferminge niet groot, ick soude voorwaer in mijne kranckheyt vergaen, daerom zijt ghy mijne eene hope en betrouwen; want hoe sal ick kunnen betrouwen op my selfen, die niet en ben, en arger dan niet? Voorwaer ick ben verworpen en ellendigh, maer ick sal noch verworpende en ootmoediger worden, ten minsten in mijne eygen oogen; want 't gebedt van de ootmoedige en sachtmoedige heeft u altijd behaeght. Ick sal oock wenschen voor slecht gehouden te worden, en ick wensche te mogen versmaden de genoeghten der wereldt, en wandelen in uwe tegenwoordigheyt, mijnen oversten gehoorsaem te zijn gelijk u, mijnen naesten om uwen wille te beminnen, ende meest mijnen vyant, op dat ick niet en soude zijn gelijk eenen Heyden en Publicaen, die alleenlijck beminnen die hun lief hebben. Wie sal my verleenen, dat ick op sijn hooft mach vyerige kolen vergaderen om uwen wille; op dat ick oprechtelijck u kint mochte zijn? Ghy alleen kont

het

her geven, van wien alle beste gaven en alle volmaeckte giften neder-dalen. Geeft my bidde ick u, ô Vader, ó mijnen Godt, gratie, op dat ick dese onvolmaecktheden N. volkomelijck mach verbeteren, ende alle mijne wercken N. gelijk ick voor my genomen hebbe, doen tot meerder glorie uwes naems, op dat dese bemerckingen ende exempelen, soo wel uwe als der Heyligen, met soo veel vermaningen ende middelen, my in den dagh des oordeels niet en zijn tot versuchtinge. Hier-en-boven Heere, indien ick u beminde (dat ick hope en wensche uyt geheel mijn herte) soo moet ick geerne voor u lijden, daerom aenveerde ick van nu af allen tegenspoet van uwe handt N. ende omhelse de kruycen, verstervingen ende op-spraken, op dat ick u ende uwe Heyligen gelijk mach zijn, om dat ick voor mijne sonden soude voldoen, op dat ick u o oneyndelijke goetheyt mach beminnen uyt geheel mijn herte, uyt geheel mijne ziele. Och oft ghy u geweerdighde te stellen als een teken op mijn herte, als een teecken op mijnen arm, op dat my voortaan niemant meer moeyelijck en zy, ende dat een yegelijck mach weten dat ick uwe ben, ende ghy mijn, ende dat ghy u gheweerdicht eene wooninghe by my remaecten, ende my korts door uwe oneyndelijke barmhertigheydt sult trecken tot u, ende my ontfangen in de eeuwige tabernakelen. Ick hope dat ghy my sult leyden in 't huys uwes Vaders, ick sal gaen in de machten des Heeren, ende ick sal sien ende bemercken uwe wonderlijckheden van de grootheyte ende afgront uwer liefden, Amen.

Rom. 12.
Iacob. 1.

Werk
van ber-
duldigheyt
en liefde.

Cant. 8.

Practijcke van 't gene datmen doen moet naer de
Meditatie, ende eerst van de verstroyingen,
ende remedien der selver.

DEn Propheet seght: Jerusaleem heeft eene sonde gesondicht/ daerom is sy ongestadigh geworden: Doo? waer onse ziele heeft oock gesondicht/ en sy is ongestadigh geworden/ sy is woest-loopende gegaen na veel minnaers ende hare begeerlijckheden/ so dat sy op geene plaetse en rust/ maer wordt verstroyt in verscheppen deelen. Maer aengesien dat dese verstroyingen ende upt-loopingen der herten/ ghelijck

Thren. 1.

Hoe schadelijck de
berstroptheit is.
Eccles. 10.

Cyprian.
de orat.
Dom.

Cafl. col. 9.
cap. 2.

1. Remes
die/ sijn
herte ber-
gadert te
houden.

2. Godste-
genwooz-
dighepdt.

Bozaken
der ber-
stropingen
in't gebed.

sterbende bien/bederven alle soetigheyt der salve oft
des gebedts/ ende seer beletten het profijt des selfs/
soo moetmen neerstelijck daer inne boozsien. Want
hoe wilt ghy van Godt verhoort worden (seght Cy-
prianus) als ghy u selvé niet en hoozt? Wilt ghy dat
Godt uwes gedachtigh zy als ghy bidt/ als ghy u-
wes selfs niet ghedachtigh en zijt? Dat is als ghy
met der ooghen wilt waecken ende met der herten
slapen/ daer nochtans een Chzisten behoort met der
herten te waken/ als hy met de oogen slaept.

Het eerste en sonderlinghste remedie tegen de ber-
stroptheit is/ te houden sijn herte vergadert booz het
gebed: want wy moeten ons soo bereyden booz 't ge-
bed/ gelijk wy biddende gebonden willen worden;
want 't gepeys en herte wozt in 't gebedt verstercht
dooz den boozgaenden staet/ende dit moet dies- hal-
ben te neerstiger gedaen worden; want dooz 't gebed
als dooz eenen water-loop bloeyen tot ons de waterē
der gratie/ en daerom en isser geene sake die de dup-
bels so breefsen/ende die sy so seer soecken te beletten.

Ten tweeden/ is oock een sonderling remedie/ be-
halven de bereydinge van dewelcke gesproken is in
het eerste boeck in 't neghenste capittel / te behouden
de teghenwoozdighepdt van de Goddelijcke Maje-
stept/ende een waerachtigh geloof van de selve dick-
wijls te verwecken/en staē met grooter eerbiedinge
oock uptwendige booz deselbe majestept en sijn hof /
als of wy gewordē waren een schouspel booz de we-
relt/ Engelen en menschen. Indien ghy kondt bid-
dē in de tegenwoozdicheit of booz 't H. Sacrament/
doet dat oock: maer indē niet/so is 't nochtans goet
en profijtelijck hem derwaerts te keeren/waer men
oock is/ aengesien 't volck van Israel van God ge-
leert is geweest hem in 't bidden te keere na dē tem-
pel. Het dient oock tot eerbiedinge seer stille van lic-
haem te zijn/ende d'inbeeldinge oft imaginatie vast
maecken op eene sekere plaetse / dooz de boozstellin-
ge der plaetse / van dewelcke in 't lange is gesepdt.

Ten derden/bemerckt dat dyp saken ons in't gebed
berstropen/te weten/tegenwoozdige/boozleden ende
toekomende dingē. De tegenwoozdige dā meest/als
sy de

sp de begeerte tot haer treckē/ maken ons ongerust/
 en verstoppen dooz curicusheyt/ en daerom wozt seer
 jepzese eenigheyt/ ruste en bewaringe der sinnē. De
 boozleden dingen beletten ons / als pet qualijck ge-
 daen is/ of niet aengenaem en is geweest ; want dit
 is het herte gewoon te pepsen en t'oberlegghen in 't
 gebedt / als peimant sp selven te booren niet en heeft
 onderfocht en sijn herte in ruste gestelt. Indien dan
 peimant ruste soecht onder het bidden / so moet hy sp
 elven wel onderzoeken/ eer hy konit tot den gebede/
 ende verwecken leetwesen der sonden ende alle saken
 ehickē ; pepsende ten eerste/ dat alle dingē van geen-
 der werde en zijn hy de neersticheyt om Gode te be-
 jagen/ en sijnen wille te volbzengen/ ende also dat hy
 niet anders en wilt pepsen/ dan dat de Godlyke Ma-
 esteyt aēgenaem is/ en dat hy niet en wilt in plaetse
 van wierdoock en soeten geur offeren de dompen van
 ene verwozpen en stinckende ziele/ te weten/ ydele/
 onnutte/ leelijke en quade gepepsen. Hy moet sp selvē
 neerstelijck laten boozstaen / ja vastelijck gelooven/
 dat hy verliest en belet den booztgancē van sijne an-
 dere saecken/ indien hy op deselve pepst ten tijde van
 het gebedt/ aengesien dat dooz dese gebzeken het ver-
 tant verdonckert wozt / en den wille trager tot het
 joet/ en dat de gratie Godts/ die ons licht en sterck-
 jept is/ dooz deselve belet wozt. Indien hy dan soo
 doet en alle dingen kleyen acht / vergeleken hy Godt
 en sijne eere / so is 't seker dat hy lichtelijcker de we-
 reltsche saken sal vergeten/ gelijkmen gewoon is te
 verachten andere verwozpe dingē/ besonder als men
 wilt pepsen op saken/ die van grooter gewichte zijn.

Du so veel aengaet de toekomende dingen/ die wy
 nogelijck sullen moeten doen oft lijden/ 't is blijcke-
 jk/ dat wy tot beyde gratie van doen hebben. Want
 hoe sullen wy verkrijgen dese gratie oft pet vermo-
 gen/ 't zy dat wy pet te handelen hebben / oft dat wy
 moeten prediken/ oft pet in 't openbaer seggen / oft
 moeten schrijven/ anders dan dooz een aendachtigh
 n eotmoedig gebedt? Alsoo dat alle gepeps van ee-
 lige toekomende sake die ontydig oft niet noodigh
 n is/ een groot beletsel is van het Goddelijck licht/
 gelijck

De boozle-
 de quellma-
 gē en moe-
 ten het ge-
 bedt niet
 versto-
 ren.

De toeko-
 mende din-
 gē en moe-
 ten ons
 niet bes-
 kommenen
 in 't ghe-
 bedt.

gelijck ick gesept hebbe/ en eene toestoppinge van de fonteyne der gratten/ en een groot achterdeel van de sake/ daer ghy u toe bereet maect. Maer indien ghy yet breeft; geen sekerder toelucht isser dan bedelst te wordē onder de schaduwē van de vleugelen des Heeren. Laet dan dit uwe breefe en hope zijn/ te woonen inde bescherminge Gods/ want dē Heere alleen kan alle dinghen doen / en onse byanden bekeeren als hy sal willen/ ende als onse wegen hem sullen behagen.

Maaniere
om de ver-
stoppinge
upt te sluy-
ten gebue-
rende't ge-
bedt.

Siet gy wel niet wat vast en psochtelik booznemē alle gepeys van boozleden / tegenwoordig en toekomende saken/ uptgesloten moet wordē? Maer dit en is niet genoeg booz onse krankheyt/ dan indien in 't gebed ons eenige verstopingen overkomen/ so moet men eerst soetelijck en niet niet verfoepinge/ d'oogen onser herten af-keeren / om datse d'pdelheyt niet en soudē sien/ en men moet terstont wederom komē op den weg en boozgenomen plaetse/ als of wy van den selven afgedoot waren. En indien de menighe der boozbeeldingē praemt / nochtans moetmen booz dē byant niet wijken/maer mē moet d'oogē terstont tot Godt opheffen / en 't geloobe van de Goddelijcke tegenwoordigheyt niet groote neersticheyt verwerckē.

Ootmoes-
digheyt
naer goes-
den booz-
spoet in 't
gebedt.

Neemt ook waer ren eersten/ dat 'et seer d'aendachtigheyt verboozdert/ al dat dient om te verkrighen brede der herten/ gelijck oock is d'ootmoedigheyt te bewaren als het gebedt boozspoedelijck booztgaet / want daerom wort den troost dickwijls in 't gebedt wech genomen / om dat de ziele haer selbē niet kennende/ dooz 't gebed wort opgeblasen. Daerom ghebeurt 't gene dat Salomon seght: Die veel honichs eet/en is hem niet goet. Daerom den H. Bernardus seer bequamelijck segt : Hooverdye is in my gebonden / ende den Heere is in gramschap gewelen van synen knecht/ hier upt komt dese onbzychthaerheyt mijnder ziele / en gebreck van devotie dat ick lijde / ick en kan tot geen tranen beweegt worden/ den lofsanck en smaect niet/ 't en lust my niet te lesen/ 't en vermaect my niet te bidden/ ick binde de gewoone-lijcke Meditatie niet. Waer is de bronkenschap des geests? Waer is de stilte/ en blijdschap ende brede in den

Prov. 25.
Serm. 34.
in Cant.

Hoover-
dye is ooz-
sake van
dozheyt in
het gebedt.

den H. Geest? Hier naer schrijft den H. Bernardus wederom aldus: Ick hebbe metter waerhepdt be-
bonden/datter niet soo krachtigh en is om gratie te
verdienen / te behouden ende wederom te verkrij-
ghen/dan wanneer ghy t'allen tijden vooz Godt be-
bonden wordt niet hooge dingen te sinaken/maer te
bzeesen. Saligh is den mensch/ die altijds bebbeest Prov. 28.
is. Bzeest dan als ghy de gratie sult verlozen heb-
ben/bzeest oock als sy sal wederom gekomen zyn/en
dit is altijds bebbeest te zyn:bzeest insgelijcks als u
de gratie is ontrocken/als die terstont staet te vallē:
bbeest en beeft/als gy geboelt/dat God op u gestoozt
is: bzeest/want ulwe bewaringhe heeft u verlaten.

Ten tweeden / neemt waer / dat hoe wel eenighe
dinghen/ die nu gesept zyn/ by naer maer te passe en
komen in 't inwendigh gebedt / dat den meestendeel
doch plaetse heeft in 't uyt-sprekende gebedt/ en dat
het daerom nut is in 't selve het herte op te heffen /
meest in 't beginsel en eynde van de Psalmen/insge-
lijcks elcken Psalm te lesen tot een seker eynde ende
voornemen / ende met een verscheyden Godtbzuch-
tiglijcke en betamelijcke gesteltenisse des lichaems/
doch met verscheyden Patroonen ende choozen der
Heplighen ; de selve Godt almachtigh op-offeren.

Tē derde neemt waer/dat de practijcke van som-
nige seer profijtelyk is/ aē te tekenen de heplige in-
spraken/en verlichtingen ende begeerten. Ende dit
helpt seer; Ten eersten/want de schrijften der Heplige
betuppen/dat dit dē Heere behaegt heeft/dien hy be-
zolen heeft dat sy dit souden doen/ende dat sy souden
licht nemen op de gaben die sy ontfangen; Tē twee-
den/ om dat de vooz-gaende wateren der hemelscher
besproepinghe met woorden vol van den Heplighen
Geest bewaert souden worden/ als in eenen getrou-
wen water-bach/teghen den tijdt der drooghten: en
dat het also soude geschieden dat de blebelingen van
het hepligh gepeps eenen hepligen dag souden hou-
dē in onse ziele. Dē H. Augustinus belijt/dat hy dat
aengesien heeft in 't schrijbē van sijnen Manuael oft
Hant-boek. Tē derde/om dat het schijnt dat de vooz-
nemens als sy geschreven zyn/gelijc de contractē en
de

Elcken
Psalm
mach tot
een seker
eynde gele-
sen worden
tot aen-
dachtig-
hepdt.
Het aen-
teekenen
der goeder
inspraken
helpt tot
het gebedt.

Maniere
van de h.
inspraak
oft booz-
nemens
aen te te-
kenen.

de verbonden onder de menschen / meer vasticheyt hebben / ende meerder beschaemtheit / als die wederom gelesen en nochtans versupint worden. De maniere van schryven sal van wesen / als by exempel : Heere ick bedancke u / dat ghy u op den 25. dach van December 1622. geweerdicht hebt open te doen den prijs uwer armoede / die ghy rijk zijnde om mijnen wille hebt aengenomen / om dat ghy my soudt leeren / &c. Ick neeme dan booz my booz uwe gratie (want uyt my selben en kan ick niet) heden d'armen met sulche oorzake N. ende booztaen soo ende soo te helpen met geestelijcke ende lichamelijcke aelmoeffe / niet te versteeken eenige arme bzienden / maer ter contrarien die boben andere te vertroosten. Och oft mijne wegen gestiert wierden / om uwe rechtbeerdichmaeckingen te bewaren.

Psalms 118.

Ten vierden / neemt waer gelijk'er dickwijls gesepst is / datmen eenich schiet-gebedt moet nemen / dooz 't welck peimant soude mogen's daeghs overleggen de bzuucht van de Meditatie / en bewaren het vper / dat Dabid sepde t'ontsteken in sijne meditatie / gelijckerwijs ick hier onder sommige stelle / die bequaem zijn om t'onderhouden alle Godt-bzuuchti-ge begeerte.

Psalms 38.

*Schiet-Gebedkens, met welcke den Oeffenaer sal mogen
ber-halen de vruchten van elcke meditatie.*

Psalms 15.

GHy hebt my kennelijck ghemaect de wegen des levens, ghy sult my vervullen met blijdschap met u aensicht; wellusticheden zijn in uwe rechte hant, tot den eynde.

Psalms 118.

Heere ick hebbe bekent dat uwe oordeelen zijn gerechticheyt, ghy hebt my in uwe waerheyt verootmoedigt.

Ibidem.

Ick sal peysen in uwe rechtveerdich-makingen, ick en sal uwe woorden niet vergheten.

Psalms 76.

Ende ick sal my bedencken in alle uwe wercken, in uwe vonden sal ick geoeffent worden.

Psalms 17.

Ende ick sal on-besmet zijn met hem, ende ick sal my wachten van mijne boosheydt.

Psalms 61.

En sal mijne ziele Godt niet onderdanich zijn? want van hem is mijne salicheydt.

Het eynde van den tweeden Boeck.

D E N
DERDEN BOECK
V A N
DEN WEGH
D E R
VOLMAECKTE.

A E N - M E R C K I N G E O P H E T X X V . B E E L D T .

Baruch 3.

Leert waer de voorszienicheydt is / waer de deugt is/waer het verstant is/op dat ghy t'samen weten mooght/ waer de lanchtheyt des lebens is / en des lebens onderhoudinge/ waer't licht der ooggen is/en den brede. Wie heeft sijne plaetse gebonden? en wie heeft in sijn schatten gegaen?

VEel seggen: Wie heeft ons het goet getoont? siet ik sal u te kennen geven, wat goet is, en wat den Heere van u vereyscht: voorwaer het is ten eersten ons selven te oordeelen (want indien wy ons selven met een menighvuldigh [A] ondersoeck sullen geoordeelt hebben, soo en sullen wy van den Heere niet gheoordeelt worden) ten tweeden, dat wy beminnen de bermherticheyt, verdragen andere menschen gebreken, en sorgvuldig met [B] God wandelen. Want door desen middel met eene geduerige [C] Meditatie van de passie Christi, en [D] Godlijcke beschouwinge oft contemplatie met gheduerige hanteringhe van de Biechte en het alderheylichste [E] Sacrament, maer alder - meest met [F] de liefde Godts en des naesten, sult ghy komen tot oprechte stilte des herten, en tot de plaetse daer 't licht der oogen is, en den vrede, die alle sinnen te boven gaet, besonderlijk, indien ghy ten minsten in eenicheydt des herten uwe ziele sult geoeffent hebben met dese Godtvruchtige oeffeningen.

V O O R -

SIMILIS FACTVS SVM PEL-
LICANO SOLITVDINIS *Psal. 101*

V O O R - R E D E N.

In de twee eerste boecken is ghehandelt van den wegh der beginnende ende voortgaende/ende van de hulpen inde selve. In dit boeck moet ghehandelt worden van den wegh der volmaeckte/ende hunne oeffeningen. Want by-naer alle de oeffeningen zijn eenighsins eenen peghelijcken ghemeyn/ ghelijck alle deughden/ maer de volmaeckte besitten ende oeffenen de selve volmaecktelijcker. Ick noeme volmaeckte; niet die soodanigh geheelijck zijn:want wie is desen? Ja/seght S. Bernardus/ niemant en is volmaeckt/ die niet en begeert volmaeckter te wesen: maer de ghene die grooten voortgauck hebben ghedaen in de deught/ meest in ootmoedigheyt ende liefde/ die noem ick de volmaeckste.

Bern. epist.
34. ad
Drog.

Maer aenghesien de volmaecktheydt meest ghelegen is in de liefde Gods/ soo wordt hier meestendeel gehandelt van de selve/ ende van't gene dat de Christene ziele tot die bereypt. Ende dit is supberheydt der herten/ die dooz de Goddelicke gratie verkregen wort met geduerige vernieuwinge/ met ondersoekinghe sijns selfs/en met de biechte. Ick hebbe gesept dooz de Goddelijcke gratie/ want wie kan supber maken/ dat ontfangen is van onsupber saet? en is by't niet alleen/ die ondersoect de herten en nierē? Maer dit en is noch niet genoeg/ want nae dat den spiegel der zielen gesupbert is/ soo moet den selven verlicht worden van de Sonne der rechtveerdigheyt. En hoe sal dit bequamelijcker kunnen geschieden dan met dijkwyls ten

H. Sacramente te gaen ende aendachtelijcken te bemercken den gekrupsten Christus onsen alderlieffsten Heere? ende doo? een supber voo? nemen in alle onse wercken / doo? welke wy alle onse wercken tot Godt / ende de Goddelijcke goetheydt / als eene seer aengename offerhande soudē mogen stieren / ende hem beminnen in alle creaturen / ende alle creaturen in hem. Daer na klimt de ziele opwaerts om di? wils te hebben de Goddelijcke tegenwoozdicheyt / ende zijnde in dien middagh ende aensien van haren Schepper gewont / wo? sp ontsteken met d'eeuwige liefde / eene liefde / doo? welke sp hem niet alleenlijk en perst met seer minnelijcke omhelsingen / maer treckt alle dingen tot hem / sp siet alle dingen in hem / en siet hem alleen in alle dingē; sp en kent niet dan Iesum / en dien gekrupst / hem kent sp in de kinderen / een kint / schoon boven alle kinder en der menschen: in de jongers eenen jongeling groepende in gratie by God ende de menschen; in de mang een volmaecht man en haren byzupdegom. Als sp desen gebonden heeft / nae dat sp hem langh gesocht heeft / lange begeert / ende met dupsent versuchtingen geroepen heeft / omhelt sp hem waer sp oock is / wat sp doet / oft sp eet / oft sp dzinkt / oft sp yet anders doet / sp doet het al om hem / die haer heeft bemint: ende sp leeft / sterft ende rust in hem: ick segge sp rust doo? de ruste der beschouwinge / ende sp sit in de schoonheyt van den bzede / en rijcke ruste / en verwerft tekenen der saligheyd / doo? dien den **H.** Geest getuygenisse geeft / dat sp is een kint van den hemelschen Vader / den Vader der barmhertigheyt ende van den Godt van alle troost.

Van de Volmaecktheyt, waer in die gelegen is.

A Engesien men hier sal moeten handelen van de volmaecktheyt/soo sult ghy mogelijk begeeren te weten/ende dat niet redene/ in wat deught de volmaecktheyt meest gelegen is. Daerom verstaet dit niet korte woorden. Ten eersten / weet dat die niet gelegen en is in de gratten/die booz niet gegebē zijn/ gelijk in de gratten der mirakelen van hooge beschouwingen. Gebed: niet in groote wetentheyt/ al is die ingestoot/ gelijk in Salomon heeft geweest: noch in volmaecktheyt van den staet/ alwaer 't oock eenen Engel/ noch in onder-houdinge van eenige strengere discipline/oock niet in de uptnemenheyt der repnigheyt/tot welke deselve is geschicht/hoe wel dese groote behulpfelen tot de heyligheyt zijn / dat is/ tot de liefde/ gelijk de mirakelen groote tekenen der selver zijn. Van dewelcke den Heere segt: Maer en wilt u daerom niet verblijden / om dat de geesten u onderdanigh zijn: want soo ick geseyt hebbe dooz de getupgenisse van S. Gregorius/dese too- nen meer de heyligheyt/dan sy die maken. Maer de volmaecktheyt is meest geleghen in de liefde van Godt ende van den naesten: want de liefde is de volmaecktheyt der wet/ ende daerom/ gelijk den Apostel segt: Al sprake ick met tongen der menschen ende Engelen/ maer indien ick de liefde niet en hebbe/ soo ben ick geworden als een luydende koper / ende een klinkende belle. En al hadde ick de propheete/ ende wiste alle de verborghentheden ende alle wetentheyt/ende indien ick hadde alle geloof/ alsoo dat ick oock bergen soude versetten / maer indien ick de liefde niet en hebbe/soo en ben ick niet. Ende indien ick alle mijn goet ghedeelt hebbe tot spijse der armen/en indien ick mijn lichaem lebere / also dat ick brande/ maer indien ick de liefde niet en hebbe/ 't en baet my al niet.

Maer de liefde is tweederhande: eene van begeerte/ met welke wy Godt beminnen om onse willes ende om ons goet: d'andere van vrientschap/

De volmaecktheyt en is niet gelegē in de gratten die booz niet gegeven zijn.

Luc. 19.

Greg. hom. 29. in Euang.
Sy is meest geleghen in de liefde.
Rom. 13.
1. Cor. 13.

De liefde is tweederhande.

met welke wy hem beminnen niet om onsen wille/
 maer om hem-selven ende sijne goetheydt : ende in
 dese is de volmaechtheydt. Wel is waer dat Godt
 niet en woert bemint sonder loon/ hoe wel hy bemint
 moet worden sonder opsicht van loon ; want de
 waerachtige liefde en kan niet ydel zijn / nochtans
 en is sy niet gelijk van eenen huerlinck. Maer en
 verstaet dit niet van de liefde die alleenlijck den
 mensch beweeght ende vermaecht; maer van de lief-
 de die hem brenghet tot de wercken: want hem te ver-
 blijden van de goederen Gods/ van sijne tegenwoor-
 digheyt ende toespreekinge/ en is geen teken van eene
 waerachtige liefde/ maer den puer om te onderhou-
 den sijne geboden ende raden zijn een seker teeken.
 Want ghelijck Gregorius seght/ vertooninghe des
 wercks is de beproebinghe der liefden. Ende S. Jan
 seght : Kinderkens en laet ons niet lief hebben met
 de woorden noch metter tongen/ maer metter wer-
 ken en waerheyt. Welck Richardus seer frap upt-
 leght / seggende : Eene geboelijcke beminninge (by
 welke / soo wy te boren gheseyt hebben/ beteekent
 wort de beminninge der zielen) beweeght dickwijls
 meer den ghenen die min bemint/ ende die min vol-
 maecht is. Want een yegelijc en bemint so veel niet/
 als hy wel geboelt/ en als hem dunckt dat hy in dien
 staet bemint; maer soo veel als hy in de deught ende
 liefde gefondeert is / en getrouw geacht wort om de
 geboden t'onderhouden. Eene soete genegentheyt tot
 Godt/ is in sekere manieren vleeschelijc en bedrife-
 gelick/ ende staet somtijts meer toe/ de menschelijck-
 heyt/ dan de gratie/ het hert/ dan den geest/ de sinne-
 lijckheyt/ dan de redene. Wat verklaert de waerheyt
 anders/ als sy seght: Die mijne geboden heeft en on-
 derhout/ desen is't die my bemint ? Maer wy moe-
 ten hem beminnen upt geheelder herten / upt geheel
 de ziele / upt geheel de gedachten / ende upt alle onse
 krachten. Wt geheelder herten segt Chrysostomus/
 dat is / en laet u herte niet genegen zijn meer tot de
 liefde van eenigh dinck/ dan tot Godt/ noch en hebt
 geen vermaeck meer in de gedaente der werelt / dan
 in Godt/ niet in eeren/ niet in gout/ &c. maer meynt
 dat

Bern.de
 dilig. Deo.
 De liefde
 moet ons
 tot goede
 wercken
 brengen.

Gregor.

Rich.in
 Cant.c.6.

Een yegeli-
 jck en be-
 mint soo
 veel niet
 als hy wel
 geboelt.

Chrysost.
 in Imperf.
 sup. Marth.
 Hoe men
 Godt upt
 geheelder
 herten be-
 minnen
 moet.

dat ghy alle dese dingen in Godt hebt / op dat ghy Godt boven al mooght beminnen. Ghy siet dat hy wilt/ datmen hem geve geheel het herte/ende geheel de ziele/indien ghy dan yet bemint niet om hem/soo bemint ghy hem min en onvolmaecktelijcker. Maer men moet dooz de volmaecktheit alle genegentheyt der creatueren stellen op den Schepper selve. Dit sal geschieden / indien ghy de genegentheyt van de creatuere om Godts wille afleght/ ghy sult seggen: Seght my in wat maniere? antwoort: Wat haet ghy? en ist niet het schadelijck/verderbelijck beletsel van meerder goet? Dit is vooz u de liefde van de creatuere / dooz welke ghy yet treckt van de liefde des Scheppers/aengesien ghy hem niet weerdighlijcker en kont beminnen / al beminde ghy hem upt geheelder herten / ziele ende krachten/ hem die daer is alle u goet/ende begrijp van goet/ende indien ghy daer-en-boven weet dat alle goet 'twelck geschapen is onepndelijck volmaeckter in Godt is/ en dat ghy dat mooght genieten; wat creature sal u dan kunnen bedziengen/ende u herte deplen? Dit is het gene dat Thomas van Kempen seer wel segt: Wien alle dingen een zijn/ende alle dingen tot een treckt/ende alle dingen in een siet / die kan stantvastigh van herten ende vreedsaem in Godt blijven. In de hemelsche saligheyt sal Godt een in alle wesen; maer de eenigheyt in Godt die men in dit dal der tranen verkrijght / dat verkrijgen de volmaeckte in eeniger manieren/dooz dien sy trecken alle dingen tot God/ende sy worden van alle dingen tot Godt getrocken/ sy sien alle dingen in hem/want sy aensien al dat geschapen is als seer klepne straeltkens van het eeuwigh licht/ende gaen dooz de selve als met leeren tot Godt: sy hebben alle dinghen in hem / alsoo dat sy waerachtelijck met S. Francisco mogen seggen: Mijnen Godt / Godt mijnder herten / ende mijnen al; ende daerom verliesen sy geerne/ ja sy verwerpen van selfs alle rijckdommen/ende eere/fame/gunste/ iuders / kinderen / vzienden / ende al datmen hebben kan/ lieber dan sy Godt soudē misghaghen; ja sy haten en verliesen boven al hun selven ende hun-

De Imitat.
Christi l.1.
cap.3.

1. Cor. 15.
Hoe men de
eenigheyt in
Godt ver-
krijght.

Hoe de vol-
maeckte
menschen
alle dinghen
verfmaden
om de liefde
Godts.

ne ziele / om die te binden/soo geerne / ghelijck een kint / dat sijn kinderspel ende mosselschelpen soude geven/om een rijck te verkrijgen. En alle Christenē moeten berept zijn liever te verliesen rijckdommen/ fame/leven/en alle dingen/dan de gratie Godts/dat is/ Godt boven alle dingen beminnen:soo seer dat sy liever souden berooft worden van huyshouwe/kinderen/rijckdommen/ eeren/ja van 't leven selbe/ghelijck alle de Martelaren/dan sy God souden vertooren. Waer upt verstaen wort/dat een pegelick de genegentheyt tot de geschapen dingen moet matigen/ende de volmaecte menschen ook de selbe verloochenen:want een volmaect dienaar van Christus/ghelijck **S. Hieronymus** seght/ en heeft niet dan Christus/of indien hy yet anders heeft dan Christus/soo en is hy niet volmaect: tot welcke kennisse hem brengen de boecken van die ydelheyt der werelt. Want als men wel doorszien heeft d'ydelheyt der menschelijcker dingen/soo wort de werelde en liefde der selver minder / overmits den onsaligen mensch daer dooz getrocken wort tot eene selvere bedervenisse / bedrogen dooz sijne eygene liefde. Want eygene liefde/ofst begeerlijckheyt na het seggen van **S. Augustinus**/is den wortel van alle quaet/maer de liefde Godts/is den wortel van alle goet: maer alle creaturen/die wy begeeren/die begeeren wy om onse eygene liefde / zijnde dooz de selve gedreven. Van den welken breeder gesproken is in 't tweede boeck / alwaer verklaert is/datmen die moet verwinnen dooz haet sijns selfs/op dat de liefde Godts gestort soude worden in onse herten dooz den H. Geest. Ende de begeerlijckheyt van de rijckdommen moet dooz armoede verwonnen worden; de begeerte van gemak des lichaems/van wellusten ende maeghschap/dooz verloocheninge der selver: van den eygen wille/van vyshheyt en eere/ook dooz versakinge der selver ende gehoozsaemheyt. Eene ziele die dit verkrijgen sal hebben/die trecht dooz haer selven tot Godt/ghelijck het hier opwaerts/ als het sojneps open is; ghelijck blot-hout dat onder het water neder-gedrukt heeft geweest/ en boven komt/als 't gewicht wech-geno-

men

Epist. 1. ad
Heliodor.
Een vol-
maect
mensch en
heeft an-
ders niet
dan Chri-
stus.

Aug. ferm.
39. deremp.

Die han de
liefde der
creaturen
verloft is/
blijcht son-
der swaer-
heyt tot
Godt.

men is. Also oock eene ziele verlost van de liefde der creaturen/ blieghe opwaerts/ ende rust in Godt/ gelijk den zepl-steen in 't Roorden/ ende hanght hem aen/ ende woert eenen geest met hem/ ende ten laetsten begeert al 't selve met hem: 'twelck is eene volmaeckte bzientschap met Godt ende de volmaecktheit selve. Dit heeft den Heere J E S U s opentlijck getuyghet/ seggende: Ick en bidde voor hun-lieden alleen niet/ Ioan. 17. maer oock voor de gene/ die voor haer-lieder woert in my sullen gelooven/ op dat sy alle een mogen zijn/ gelijk ghy Vader in my/ ende ick in u/ op dat sy oock in ons mogeneen zijn: ende opeen ander seght hy: Wie is mijne moeder/ ende wie zijn mijne broeders? Matth. 12. alle de gene/ die gedaen sal hebben den wille mijns Vaders/ die in den hemel is/ desen is mijnen broeder/ ende suster/ ende moeder. Siet hoe bassen t' samen-boeginge datter is tusschen de ziele ende Godt: hoe groote en oprechte bzientschap. Maer ghy sult my bragen wat verschil isser tusschen de rechtbedighe onder malkanderen: tusschen de volmaeckte ende onvolmaeckte/ aengesien dat de onvolmaeckte oock liever behooren alle dinghen te verlaten dan God? Ick antwoorde sulcken verschil alser is tusschen Koningen ende de huyg-mans/ tusschen den stercken ende den onstercken/ op de selve maniere als d'een sterre is verschepde van d'andere in klaerheyt/ gelijk de saden/ van de welcke eenigh woert-bzengt dertich-fout/ d'andere seftich-fout/ d'ander hondert-fout bzuichten; gelijk tusschen de kooplieden/ van de welcke den eenen wint twee/ den anderen byp talenten/ en den anderen byf. Ick segge den volmaeckten doet alleen den wille Godts/ gelijk van David geseyt woert: waer toe ons den Apostel Iacobus be- maent/ seggende: Op dat ghy volmaeckte ende geheel mooght wesen/ nergens in gebrekende: eenen onvolmaeckten en doet hy-naer niet anders/ dan dat be- volen woert op straffinge van de eeuwige pijn. Den volmaeckten arbeit om Godt met alle sijne krach- ten aen te hangen/ want hy geeft sijn verstant ge- ban gen tot de gediensstighet van het geloof/ ende looft Godt in alle wercken: hy heeft hem over al tegen- woert.

Ver-
schil
tusschen de
rechtbedi-
ghe onder
malkanden
ten.

Matth. 25.

Iacob. 1.

Den vol-
maeckten
daer woert
van Godt
niet ghe-
schepden/
binds hem

in alle din-
gen / eert
hem in al-
les.

woordigh dooz sijne gedachtenisse / hy hanght hem
aen beminneude hem dooz den wille in alle creaturē/
hy en spzeect niet anders dan de broozden Godts/
en dat uyt sijne liefde: hy en bedient niet dan dooz de
kracht die Godt aendient/ die 't hem al geeft; hy eert
God dooz alle dingen/ die hy siet/ hoort/ smaecht en
gevoelt; hy arbejdt alle menschen tot Godt te bren-
gē/ hy siet ober al yet/ dat God aengaet/ dat hy sou-
de mogen beminnen; ende aengesien dat hy weet te
schepdē 't gene dat kostelijck is/ van 't gene dat slecht
en verwozpen is/ soo bemint hy alsoo alle geschapen
dingen/ dat hy dooz deselbe komt in de macht des
Heeren en in den seer vperigen oben der liefden/ tot
den Heere die de weldaden aen alle creaturen om on-
sent wille heeft gedaen/ en aen ons deselbe heeft ont-
steken als balsen en caneel tot eenen reuk der soetig-
hejdt. Dese volmaecte onderhouden alle de gebod-
den/ want de geboden zijn geschickt om te weyzen
het gene dat der liefde contrarie is/ en niet de wel-
he de liefde niet en kan staen. Maer de raden worden
geschickt om te weyzen de beletselen van de werkin-
ge der liefde/ die nochtans der liefde niet contrarie
en zijn/ ghelijck is het houwelijck/ bekommeringe
van wereltsche handelingen/ en andere diergelijcke.
Maer uyt het blijkt dat dien een volmaecht man
genoemt wordt/ die niet alleenlijck niet beschuldigt
en is van eene dootd-sonde/ maer die oock verre is/
van het gene dat ons tot deselbe trecht/ ende in de
deught belet: oft/ de volmaecht hejdt is gelegen in
het alder-beste gebuyck der deughten/ en in 't weyze
der beletselen/ die tegen de liefde zijn/ en die weder-
houden; daer na in de begeerte van de Goddelijcke
liefde/ welck is het eynde van de wet: Hierom seght
den Heere: Ich ben A ende ^{en} het beginsel en eynde/ en
seer wel Gregorius: De liefde is het beginsel ende
eynde van alle deught. En den Apostel: Het eynde des
gebodts is de liefde van een supber herte en goede
conscientie/ en ongeboynst geloobe/ dit is het fonda-
ment van alle goet. Ja te gelooven dat God is/ ver-
drijft alle quaet/ en plant in alle goet. Seght my die
daer gelooft dat Godt is almachtigh/ alle dinghen
we-

D. Thom.
2. 2. q. 184.
a. 2.

Verschil
tussen de
raden ende
de geboden
Godts.

Hom. 23.
ad Rom.
1. Tim. 1.

Een op-
recht ge-
loobe is
het fonda-
ment van
alle deught.

wetende/ende den alder-besten/ sal hy hem gebeynst houden/ ende hopen dat hy sonder straffinge sal mogen bedziēgen/ en sal hy hem verhoobeerdigen? En weet hy niet/ dat Godt de hoobeerdighe verwozpt/ ende vernedert alle de gene/ die hun verheffen? ende in der eeuwighepdt verheft al die hun vernederen? Sal hy gierigh zyn tot wereltdsche saken/ die weet dat hy Godt en alle dingē in hem kan hebben? booz= waer hy is veel te gierig/ dien God niet genoegh en is. Sal hy onkupsch zyn/die hy der hant sal hebben de fonteyne der blytschap/en den Godt van alle vertroostinge? Sal hy nijdig zyn/die weet dat het Gode geschiet/ watmen sijnen naesten doet/ die weet dat het Gods wille is/dat den selven dese goederen geniete? oft sal hy Gods raet oordeelen booz onbooz= sichtig oft quaet te wesen? Sal hy gulsiggh zyn/die de welluste van hier eenen oogen-blick/ in God kan eeuwigh maken/ indien hy de gulsigheyt wilt ber= smaden? Maer op wien sal eenen grammoedigen mensch gram worden? op Godt? die gesept heeft: Die u raecht/die raecht den appel mijner ooge? Hoe sal hy traegh oft luy zyn/ die bekent/ hoe veel goets hy verliest/ende hoe groote ellendē hy verwerft? Indien 't geloobe dit geeft/ veel meer sal de liefde doen: upt de liefde tot Godt/ komt de liefde tot den naesten: ick segge de riviere van den brede/ soetigheyt der herten/een soet woort/en wercken der barmhertigheyt/meest de geestelijche:want die sijnen naesten bemint/ overkomt met hem in alle goederen/ ende verdzijft van hem/soo seer als hy kan/ sonderlingen de quaden der zielen; hy besorght 't goet/ endeen oordeelt niemanden vermetelijck/ hy en spreekt geen achter-klap van yemant/en hy helpt eenen pegelijcken met wercken ende exempelen.

Maer ghy sult vraghen/ oft een pegelijck tot volmaecktheydt kan komen? Ick antwoorde: Ja / in wat state hy oock gestelt is; hoe wel den eenen staet daer toe bequamer is dan den anderen. Cassianus seght: Het is blyckelijck/ dat niemant om de ongeleerttheydt uptgesloten en wordt van de volmaecktheydt der herten/ noch dat de plompheyt yemanden

Druchten
der liefde.

Een pegelijck kan tot de volmaecktheyt komen.
Coll. 10.
c. ult.

schadelick is om te krijgen supberhepdt der herten; ja aengesien dat Godt spreekt met de eenboudighe oft simpele / soo verheft hy dese by naer altydts tot meerdere hepligheyt / op dat alle bleesch in sijne teghenwoozdigheyt niet en soude glorieren. Indien ghy niet en kont bidden / contempleren oft beschouwen / dickwijls biechten ende ten H. Sacramente gaen / oft naervolghen de heplige strengighepdt; soo zijt verduldigh ende ootmoedigh / bemint Godt ende ulwen naesten metter wercken ende waerhepdt / looft sijnen wille in alle dinghen; ende ghy sult verkrijgen eene kostelijcke peerle / schat / wijsheyt / ende oprechte volmaeckthepdt.

Practijcke om Volmaecktheydt te verwerven.

Trappen
tot de vol-
maeck-
hepdt.

Indien ghy begheert te hebben trappen tot de volmaeckthept; siet hier zijns. Den eersten is / na dat ghy gesupbert zijt van de swaerste sonden / te schouwen oock neerstelijken de minste / en u te oefnen in manterlichheyt. Den tweeden / versmaden tijdelijke dingen / en ten minsten met een begeerte die te verloochenen. Den derden / ulwe passien / meest de eergierighepdt te bedwingen. Den vierden / bedwingen de tonge / ende die meest van achterklap ende ydelhepdt wederhouden. Den vijften / met eene menigbuldige vernieuwinge soecken supberhepdt der herten ende gepepsen / ende dooz eenen yber van boozderinge spselven dagelicks tot boozderende saken strecken / en volmaken sijne wercken ende gepepsen. Want den weg der rechtbeerdiger wast als eē blinckende licht tot den volmaeckten dag. Den seften / verduldichept houden in tegenspoet / en houden booz blijfchap / als wy gevallen zijn in verschapden bekoringē; want de verduldigheyt heeft een volmaekt werck. Veel zijnder neerstich in't onderhouden bande regelen / sy zijn stille en gerust: maer indien ghy de bergen raecht / sy sullen roochen. Den sebensten / dickwijls oefnen d'inwendige deugden / sonderlinge die seker zijn / als van een supber booznemen / van liefde / van yber / en van de tegenwoozdigheyt Godts. Den achtsten / een wille

wille met Godt hebben / nerghens af klagen/ maer houden onder so veel veranderingen der dingen alle gelycksozmighepdt ende ruste der herten.

Eenen korten regel van den saligen P. Ignatius, om volmaecktheyt te verwerven.

D En eersten / ghy en mooght noyt pēmant tegen spzeeken / 't zy met reden oft sonder / noch tegen den obersten / noch den genen die minder oft die uwes gelyck is: maer moet altydts aennemen / dat van andere goet gebonden wordt / u selven niet ontschuldigen noch tegen-spzeeken / al hadt ghy uwe redenen.

Den 2. Ghy moet eene blinde gehoozsaemhepdt bewysen in d'alderminste ende klepne saken aen uwe oberste/ aen die minder ende uwes gelyck zyn/ pepsende dat ghy Godt dit belooft hebt.

Den 3. En aensiet noyt de gebreken van andere / maer zyt altydts berept om die te ontschuldigen/ ende ter contrarien om u selven te beschuldigen. Iae wenscht van eenen pegelijcken bekent te worden / so van binnen als van buyten.

Den 4. En spzeekt/oft antwoort/oft mediteert/ oft wandelt / oft doet noyt yet/ het en zy ghy eersten pepst of 't Gode behaeght / oft het is tot stichtinghe van uwen naesten.

Den 5. Hout ober al byphept des geests oock met alle personen/ende en aensiet niemant ; maer hout altydts dese byphept/soo dat ghy oock contrarie hunnen wille doen mooght / ende en verliest die om geen beletsel.

Den 6. En zyt met eenen peghelijcken niet ghemeyn oft vziendelijck / maer bzaeght raedt aen den gheest / tot wien hy u meer beweeght ende drijft. In-siet nochtans neerfelijcken / hoedanigh ende welcke de bewegingen zyn/ die u daer toe souden bewegen.

Den 7. Oeffent u gheduerighlijcken / badelijcken ende inwendighlijcken in Godtbzuchtige oefeninghen / ende begheert sot gheacht te worden door de menschen/

menschen / op dat ghy booz wijs van Godt mooght
gehouden worden / om hem te winnen.

Ondersoek
sijn selfs.

Den 8. 't gene dat nu gesept is sal u werck zijn.
Oberloopt dan dese dingen des morgens ende oock
des abonts als ghy slapen gaet.

Beschrijvinge van eenen geestelijcken man.

En geestelijck man schicht den mensche inwen-
dighlijcken. Hy verciert dien van buypen. Hy
bedwinght hem van buyle dingen. Hy bemint op-
rechte ende profijtelycke redenen. Hy en wordt niet
hinderlijcken uptgestort tot lachhen. Luyde spre-
kende en roept hy niet. Hy gaet gemanieret. Hy en
ondersoeckt niet curleuselycken de daden van ande-
re. Hy aenbeert niet een bzolijck ghelaet de berma-
ningen. Hy vergeeft lichtelijck de dolinge van ande-
re. Hy en wordt dooz prijsen niet verheben. Hy en
wordt niet neder-geworpen dooz achter-klap. Hy
antwoort lichtelijck ende sachtmoedelijck den genen
die hem bzaeght. Hy wijckt lichtelijck aen den ge-
nen die tegen strijt. Hy hoozt andere verduhdighlijck.
Hy arbeyt sijnen bzoeder in alle saken te stichten. Hy
spreekt seldom ende statelijck. Hy is spaerlijck ende
sober in spijs ende bzanch. Hy is geschicht in gelaet
ende woorden. Hy is een hint der waerhepdt. Hy
heeft sijn ooghen neder-geflaghen ende eenboudigh.
Hy is oprecht van supberhepdt. Hy is uptnemende
in ootmoedighhepdt. Hy is gereedsaem dooz gehooz-
saemhept. Hy is gewapent met verduhdighhepdt. Hy
is stantvastigh in 't geloobe. Hy is gheduerigh in 't
Gebet. Hy is neerstigh in 't werck. Hy is strenge
in 't vasten. Hy is stichtigh in manieren. Hy is aen-
ghenaem in handelinge. Hy is ghespraechsae in
woorden. Hy is mild in 't geven. Hy is sijn bzienden
getrouw. Hy is sijn bpanden goedertieren. Hy is aen
Godt overgegeven. Hy is booz sp selben doot. Hy is
booz de werelt gekrupst. Hy is 't eenen pegelijcken
al / om dat hyse allegader soude winnen.

HET

HET II. CAPITTEL.

Oeffeninge om te verwecken eene groote begeerte van Volmaecktheydt.

HET 1. voor-bereydſel. Bemerckt u ſelven in de tegenwoordighejdt des Heeren met Moyses op den hoogen bergh / van den welken ghy mooght ſien de neerſtighejdt ende grooten arbejdt der menſchen / die ſp doen om in dit leven ſalſgh te zyn door eere/ rijkdommen/ &c.

Gebeds, op dat ghy oock ſoudt mogen ontſteken worden met een groote begeerte tot de ſalighejt.

Het 1. point. Bemerckt met hoe grooten/ hoe langen ende gheduerigen arbejdt de menſchen ſoeken te komen tot wetentheydt ende kenniſſe der creaturen / hoe wel nochtanſ dat ſoo wie vermeerbert de wetentheydt : dat die vermeerbert de bzoefſhejdt. Maer ick bzaage u / en is de volmaeckthejdt niet de oprechte wijshejdt/ door welke den menſche Godt ende ſp ſelven kent / ende en weet niet alleenlijck de menſchelijcke ende Goddelijcke rechten/ maer vol-
De volmaeckthejt is de oprechte wijshejt.
 bzenght die oock ? ende nochtanſ berdzietet u eenen korten tijt om de ſelve te arbejden. Ten tweeden/ bemerckt hoe ſeer ſp arbejden om hare lichamelijcke geſonthejt te bewaren : ja hierom verliesen ſp dickwils te vergeefs allen hun goet / ghelijck de vrouwe in't Euangelie. Maer de wijshejt ende het ſtuderen van de volmaeckthejdt en leert niet alleenlijck kennen de medecijne der zielen / maer den menſche verkrijght oock door de ſelve volmaeckte geſonthejdt des lichaems.

Het 2. point. Bemerckt deſe woorden van den Salighmaker : Wat vrouwe iſſer hebbende tien penningen? is't dat ſp eenen penning verloren heeft/ Luc. 15.

en ontſteecht ſp niet een licht/ en keert het hups upt/ ende ſoeckt neerſtelijck tot dat ſp dien vint ? De-
De volmaeckthejt is den verloren penning.
 ſen penninck is de volmaeckthejdt / geteckent met Godts beelde / want de volmaeckthejdt is eene gelijckeniſſe Godts. Den Wijsen-man ſeght: Alle dinghen zyn 't gelt onderdanigh : maer d'aerde/ zee/ locht/ Eccl. 10.

- Hebr. 11. locht / byer / sonne ende de doodt selve is eenen volmaeckten man onderdanich / aen - ghesien de volmaeckte som-wijlen heerschappij over dese dingen gehad hebben: aensiet dan hoe groot dat men de selve moet achten. **O** hoe veel boozsichtiger zijn de kinderen van dese wereld / dan de kinderen des lichts in hun geslachte? Bemerkht ten tweeden dese woordē: Het rijk der hemelen is gelijck eenen mensch / soeckende goede peerlen / ende gebonden hebbende een kostelijcke peerle / herkoopt hy al dat hy heeft / ende hy koopt die: want eene soodanighe heeft ongemeten rijckdommen: nochtans en beswaert zy den mensche niet / maer verciert ende maect hem salich. Dese is de volmaecktheit / van de welcke men mach seggen: Sy is kostelijcker dan alle rijckdommen / ende al dat begeert wort / en kan hier by niet geleken worden. **O**f gelijck S. Augustinus seght: Dese kostelijcke peerle is de liefde / sonder de welcke u niet profijtelijck en is / al wat ghy hebt; en indien ghy dese alleen hebt / het is u genoeg: Men seyd dat de peerle wort boozt - gebracht dooz den dauw des hemels / alsoo wort de volmaecktheit alleenlijck verkregen dooz de groote barmhertigheyt Gods. Bemerkht ten derden / dat de volmaecktheit ghelijck is eenen schat die verborghen is in den acker / den welken eenen mensch dien bouden heeft verbergh / ende upt blijdschap van dien / soo gaet hy ende verkoopt al dat hy heeft / ende koopt dien acker / desen is de volmaecktheit. Want 't is eenen on - eyndelijcken schat / welcke wie dien ghebruyckt hebben / zijn deelachtigh geworden van de vrientschap Gods.
- Den verborghen schat. Matth. 13. Sap. 7.
- Sp is het rijcke Gods. Rom. 14.
- Het 3. point. Bemerkht ten eersten / dat de volmaecktheit waerachtelijcken is het rijcke Gods / dat wy daghelijcks in het ghebedt des Heeren eyschen. Want spijs en dranch en is het rijcke Gods niet / maer rechtveerdigheyt ende brede in den heiligen Gheest. Gods rijk wort genoemt dit / dooz welck Godt in ons regneert / gelijck S. Jan dat uitleghet. Ende wy zijn waerachtelijck Koningen / indien wy volmaectt zijn / gelijck den H. Chrysostomus

mus in't lange verclaert; want het rijke Gods is
 waerachtelijck in ons door de volmaecktheydt der
 deught: ende ghelijck Godt in den hemel ghesien
 wordt/ gelijckter is eene eeuwige blijdschap/ gelijck
 de salige lichamen onlijdsamen ende klaer/ suel ende
 subtyl zijn / ende gelijck daer de Hepligen / de kin-
 deren ende bzienden Godts versaedt worden van de
 overbloedigheyt van het hups Gods; alsoo geboe-
 len dese dinghen in hare ziele de gene die eenichsins
 volmaeckt zijn. Laet ons dan met eene groote vie-
 righeyt tot dit rijk gaen / want het rijk der heme-
 len lijt geweld / ende de geweldigen nemen dat wech. Matth. 11.
 Bemerckt ten tweeden / dat de volmaecktheyt ons
 maeckt bzienden Gods/ 't welk verclaert wort met Sp maekt
ons Gods
bzienden.
 d'eygen woorzen van d'euwige Wijsheyt: Ich
 hebbe u bzienden ghenoeit / want ick hebbe u be-
 kent ghemaeckt / al dat ick van mijnen Vader ge-
 hoorz hebbe. Ioan. 15.
 Wat en doen de menschen niet om
 bzienden van den Koninck te zijn? doet ghy wel soo
 veel om Godts bziend te zijn? wat laet ghy van u-
 we sinnelijckheyt achter om dat ghy Godt sout be-
 hagen? Ende de volmaecktheydt en maeckt niet
 alleen bzienden / maer oock kinderen Gods: waer- Sp markt
ons kinde-
ren Gods.
 om wy aldus vermaent worden om na te volgen de
 hemelschen Vader: Zijt volmaeckt / gelijck uwen
 hemelschen Vader volmaeckt is. Sp markt
de ziele de
Brupdt
Christi.
 Iae sy maecht de
 ziele oock eene Brup van den Sone Gods / gelijck
 het opentlijck bewesen wort in geheel het boeck der
 Sagen. Bemerckt ten derden / hoe grooten brede/
 geneughde/ gemepnschap met God/ hoe groote glo-
 rie hier ende in den hemel den volmaeckten mensch
 heeft. Alle welke dingen hoe groote begeerte behoer-
 den sy in ons te verwecken? want de begeerlijckheyt
 van wijsheyt bzingt tot het eeuwig rijk. Ich heb-
 be begeert/ seght Salomon/ ende my is verstant ge- Sap. 7.
 geben: ende ick heb aen - geroepen/ ende den gheest
 der wijsheyt is in my gekomen. Ten laetsten / ick
 bidde u / besiet wat datter is / dat u belet / dat ghy
 dit rijk/ desen schat en alle goederen niet en krijght/
 en ghy sult bevinden dat het meest al is eene kleyne
 saecke/ eene genegentheyt tot eenige creature. Ver-
 gelijck

Bemerckt
 uwe belet-
 selen.

gelijckt ende ober-leght dit met de volmaecktheit /
ende neemt bastelijck booz u met eenen grooten wil-
le tot die te arbeyden.

Ghebedt om te vermeerderen de begheerte
van de Volmaecktheit.

Gen. 13.

O Eeuwigen Vader, ghy hebt tot my geseyt : Wandelt voor my ende zijt volmaeckt. Maer eylaes ! hoe langh sal ick mijn vleesch verscheuren, ende sal ick mijne ziele dragen in mijne handen ? Hoe langh sal ick arbeyden, om voor my eenen put te graven, die ick mach noemen de overvloedigheydt uwer gratien, om mijnen dorst te verslaen, ende den dorst van mijnen alder-liefsten Heere, die op den autaeer des kruys dorst heeft nae mijne saligheyt ? Wanneer sal ick komen, ende tot u gaen, ô fonteyne des levenden waters, op dat ick niet meer dorst en hebbe in der eeuwigheyt ? Siet gelijk de oogen der knechten zijn in de handen van hunne Heeren ; ghelijck de oogen der dienst-vrouwen op de handen van hare vrouwen, alsoo zijn onse ooghen tot den Heere onsen God, tot dat hy onser ontfermt. Ontfermt u mijnder Heere, ontfermt u mijnder, ende neemt doch wech de verblintheit mijnder herten, ende de traecheyt van mijnen wille : want wat belet my, dat ick niet gheluckigh en ben ende oprechtelijcken saligh ? Siet Heere anders niet dan mijn eyghen liefde, ende de liefde der creatueren N. de welcke my wederhouden, ende maecten my onsalich ende ellendigh. Helpt my, ô mijne kracht. Waerom vergeet ghy mijne armoede ende mijne tribulatie ? Heere leyt my op den wegh, ende wijst my waer de wijsheydt is. Want wie is in den hemel ghelommen, ende heeft dien uyt de wolcken ghenomen ? wie is over de zee ghevaren, ende heeft die ghevonden ? daer en is niemant die hare wegen kan weten. Leert my waer dat is den verborghen schat ende de kostelijcke peerle, om de welcke ick sal mogen verkoopen al mijn goet, ende dat verachten als niet. Want den mensch is oprechtelijck saligh, die de wijsheydt ghevonden heeft ende verkrijgt volmaecktheit, ende de verkryginghe der selver is beter dan de koopmanschap van

De eyghen
liefde als
leen maect
ons ellen-
digh.

Baruch 3.

De op-
rechte sa-
lighheyt.
Prov. 3.

het

het beste ende alder-louterste gout ende silver. Hare vrucht is kostelijcker dan alle rijckdommen; ende al dat begeert wort, en kan by dese niet geleecken worden. Ick hebbe die bemint boven gesontheyt ende schoonheydt, ende hebbe voor my ghenomen die tot een licht te hebben; want haer licht is onblusschelick, ende alle dingen sullen my met haer toekomen, ende ontallicke eerbaerheydt door hare handen. Ick segge, ghy sult by my komen, ende sult eene wooninge by my maken, ende ghy sult wonen in 't tabernakel mijnder herten, ende ick sal in u verheugen ende verblijden, ende ick sal u in geheel mijn herte beminnen, het welck myne eenighe begeerte is, het rijcke dat ick begeere; den schat dien ick soecke; de peerle, die ick begheere te koopen; de saligheydt, nae dewelcke ick met geheel mijn herte hake.

Practijcke om te vermeerderen de begeerte der Volmaecktheydt.

D'Eerste / neemt vastelijck booz u te volghen de volmaecktheydt / ende het rijck der hemelen gewelt aen te doen / ende vermeerdert dien wille al tijts. Maer wacht u neerstelick (gelijck S. Bernardus seght) soo wel van de klepne als van de groote sonden / want die in seer groote sonden vallen / beginnen van de minste: ende het minste gewin oock te soecken / is seer groot gewin / want die wat heeft / dien sal noch gegeven worden.

En bast
boornemen
van de vol-
maeckthe-
heydt.
Bernard de
ordine
vitæ.

De tweede / aensiet / gelijck ick dickwijls gesepdt hebbe / alle creatueren / ende bemerckt hoe u die tot de volmaecktheydt nooden / hoe sp de begheerte der selver in u vermeerderen / ende u aenbzenghen als giften / met welcke sp u van Godts wegen tot hem souden locken.

Alle de
creaturen
nooden
ons daer
toe.

De derde / handelt dickwijls met gheestelijke mannen / ende houdt Godtzychtige t'samen-spze-kingen: want het byer ontsteect in de t'samen-spze-kinge gelijck in de meditatie.

De vierde / aenmerckt de begeerten die u van den Heere toe-ghesonden worden / ende als uwen moed slapper geworden is / soo oberpepst de ghene die ghy vertydts veel byeriger hebt gehad.

De Gods-
delijcke in-
sprake ga-
de slaen.

De vijfde/ stelt u een oft meer booz exempel/ die ghy in verscheyden deughden soudt mogen na-bolgen/ gelijkmen seght van S. Antonius.

Schiet - Ghebedekens.

Psal. 18.

DE rechtveerdigheden des Heeren zijn oprecht, verblijdende de herten: het ghebodt des Heeren is klaer, verlichtende de oogen.

Ibid.

Uwe oordeelen zijn begeerlijck boven goudt ende seer kostelijcke gesteenten, ende soeter dan honich ende honich-raten.

Psal. 23.

Wie sal klimmen op den bergh des Heeren, oft wie sal staen in sijne heyilige plaetse? die onnoosel van handen is, ende suyver van herten.

HET III. CAPITTEL.

Oeffeninghe tot sijns selfs vernieuwinghe.

De voorstellinge der plaetse 27, als oft ghy de menschen saeght upt de wereldd tot het oordeel roepen / ende den eenen upt den acker / d'andere upt den meulen/ upt den bedde/kamer/maeltijt/ ende booz verscheyden dooden ende wegen derwaerts gaen.

Ghebedt, begeert vernieuwinge der herten.

In de laetste ure vertoont haer de ydelheyt.

HET I. point. Bemerckt ten eersten/ indien ghy nu moest sterben / ende rekeninghe van u leven gheben / hoe ydel dat alle de saken deser wereldd soudenschiynen: die booz-leden ende ghepasseert zijn souden gheheel ydel zijn / aenghesien datter niet afen is ghebleven / de teghenwoozdighe slecht / ende de toe-komende vol breefe / ober-pepst wat ghy dan soudt willen ghedaen hebben. Ten tweeden / pepst hoe onweder-roepelijck dat is den verlooren tijdt / ende d'occasien tot het gaet / die ghy gehadt hebt / ende onder-soeckit hoe ghy die boortaen sult moghen gebzupcken. Ten derden / siet uwen boortganch in den wech der deughden / hoedanigh ende hoe groot dien is. Desen sult ghy weten indien ghy bemerckt het eynde waerom ghy hebt begonst te leyden een gheestelijck leven / wat trappen van volmaecht-

Den verloren tijt blijft verloren.

maeckthejdyt ghy u ſelven hebt boozgheſtelt / ende met hoe groote begeerte ende wille ghy dien in 't be-
ginſel hebt booz-ghenomen / oft ten minſten behooz-
de booz-ghenomen te hebben / ende oock wat uwen
ſtaet vermach. Maer hoedanigh heeft dien ghe-
weeft ? Ten eerſten / Godt met geheelder herten ende
geheelder zielen aen te hangen; want die Godt aen- I. Cor. 6.
hanght woꝝdt eenen gheest met hem: Ten twee-
den / met eenen pegelijcken vrede te hebben / en dooz
lieſde ende wille met hun geboeght te woꝝden / daer-
en-boven indien het uwe oberſte zijn / aen gheen van
hunne wetten / oft bebel met verſtant oft wille te
wederſtaen. Ten derden / dooz den haet uweſ
ſelfs / verloochenen alle menſchelijcke dinghen /
den lof der menſchen / de rijckdommen ende blijdt-
ſchappen der wereltd / ende gheneughte hebben in
Goddelijcke ſaecten. Siet dan hoe ghy Godt aen- Bereenins
hanght met uwe dꝝp krachten. Met de memorie / ghe met
te weten / hebbende hem ober al teghenwoꝝdigh / Godt dooz
ende ſeer dickwyls met hem ſpreekende / want men de dꝝp
moet altydts bidden ende nopt beſwojcken. Ten krachten.
tweeden / met den verſtande / pꝛijſende alle ſijne Luc. 18.
wercken ende rechtbeerdighe oꝝzdeelen / 't zꝝ dat hy
aen u oft andere goet oft quaet toefepndt. Ten der-
den / met den wille nopt klagen van Godt / oft men-
ſche / oft eenigh ongheluck / ende dat dooz dien dat-
ter in de ſtadt gheen goet noch quaet en is / dat den
Heere niet ghedaen en heeft; oock gheen ghebodt
willens ende wetens verſupmen / hoe kileyn dat het
oock zꝝ. Kenmerckt oock oft ghy een ſupbere meꝝ-
ninghe in alle dingen hebt / dat is / oft d'ooghe des
verſtants ſupber is. Bemerkht ten tweeden / hoe Liefde tot
ghy geboozdert zijt tot uwen naeſten. Ten eerſten / onſen eben-
met de memorie / oft ghy niemandt en verſupmt oft naeſten.
achter-laet / maer oft ghy van ſelfs ſoeckt het pꝛofijt
van uwen naeſten / ſonderlinghe van den genen die
u niet ſeer toe-ghedaen en is / oft ghy hem ſoeckt te
bekennen. Ten tweeden / met den verſtande / oft ghy
met niemandt twiſtelijck en handelt / maer dat ghy
geerne u goet-duncken hem onderwoꝝpt / ſonderlin-
ghe aen uwe oberſten. Ten derden / met den wille /

oft ghy van een gheboelen zijt met hun / ende meest
 oft ghy met u oberste al het selve seght / ende aen hun
 ghelheel overghegeven zijt / niet schickende van
 eenige saecke / plaetse / officie / oft bekommeringhe.
 Oft ghy gheneughte hebt in't goet / in den lof ende
 eere van uwen naesten / als in u eygen / ende hem ge-
 luck biet ende boozdert / oft ghy u bedroeft ende me-
 delijden hebt in sijnen teghenspoet / ende oft ghy
 hem met der daet / soo seer ghy lont / niet eenen pber
 aen lichaem ende ziele helpt / ende dat om Godts
 wille / niet om eenige gelijkfomighepd / oft eeni-
 ge natuerelijcke gratie : dan oft ghy van hem eenen
 afstreck hebt / hem oordeelt in u herte / u selven meer
 dan hem acht / ende van sijne gebreken spreekt. Ten
 derden / bemerckt wat booztgancx ghy ghedaen
 hebt in de versmadenisse van menschelijcke saecken /
 van lof / misprijnsinge / ende geboelen van mensche-
 lijcke oordeelen / in verwoypinge van ghemack ende
 vermaeckingen / die niet de sinen geboelt worden /
 in versterbinge ende haet uwes selfs. Ende ten eer-
 sten / oft ghy u selven ende u eygen ghemack dooz de
 liefde van de eeuwige dingen versmaet. Ten twee-
 den / oft ghy niet het verstant u booz den alder-
 slechtsten houdt / ende booz sulcken wilt geacht ende
 ghelhouden worden. Ten derden / oft ghy niet den
 wille bemint / die van u quaet gheboelen hebben /
 ende quaet van u seggen / ende oft ghy die lief hebt /
 ende prijst / ende oft ghy de ghene / die u prijsen / ende
 achten / ende alsoo bedzieghen / daerom geensins
 en bemint ende onderhoudt. Hy bedzieghet sy sel-
 ven gheheelijck / die sijnen booztgancx alleene-
 lijck waerdeert / uyt de meditatie ende beschou-
 winghe / ende begheerte der selver : Want indien
 uwe meditatie oft ghebedt vyerigh ende goet is /
 ghemerckt dat sy is eene opheffinghe der herten tot
 Godt ; soo is't seecker / dat ghy dooz de selve verhe-
 ben wordet boven de hooghde der aerden ende aert-
 sche dingen / ende dooz de selve gheschiedet / dat ghy
 niet anders en begeert oft wenscht dan Godt / ende
 sijnen alder-heplighsten wille. Indien 't selve niet
 en gheschiet / soo verheft ghy u te vergeefs van
 die

Versma-
denisse van
menschelics
ke saken.

Den boozt-
gancx en
is niet als
leenelijck
gelegen in
de medita-
tie.

die / ende het is meer een bedrôgh des dubbels dan een teeken van booztganch. Ten vierden / neemt booz u / hoe ghy booztaen u leven wilt aenstellen / ende wandelen in den wegh der geboden ende raden Godts.

Het 2. point. Bemerkht ten eersten / wat beletsel u verdraeght in den wegh der salighejdt / wat passie / wat creatuere oft hare liefde. Ten tweeden / oft ghy dit beletsel kont wepren / ende hoe groote uptsinnighejt dat het is de selve niet te wepren; neemt oversulcks ernstelijck booz u een particulier ondersoek te doen / ende de middelen daer toe te gebuycken / die het selve krachtelijck souden mogen helpen. Want boozwaer hy en begeert oprechtelijck sijne ghesonthejt niet / die allcenelijck wilt gebuycken onkrachtige middelen / ende die booz alsulcke booz lange experientie ende erbarenthejt bebonden zijn geweest. Ten tweeden / aenmerkht in de tegenwoozdighejdt Godts / wat eene droefhejdt / ende wat eene schande dat het is / te sien betere ende heyliger middelen / oock te konnen smaken soo groote soetighejt van de volmaechthejt / ende nochtans dese groote goederen niet te willen verkrijgen / ende dat oft om de begeerte van d'eere / oft om liefde tot eenighe creatuere / oft om eenen seer korten troost. Stelt dan u herte op uwe wegen / ende siet waerom dese pzoophete in u plaetse heeft : Ghy hebt veel gesaeyt ende luttel gemaeyt; ghy hebt geten / ende ghy en zijt niet versaet; ghy hebt gedroncken / ende ghy en zijt niet droncken gheworden; ghy hebt u gedeckt / ende en zijt niet werm geworden; ende die loon heeft vergadert / die heeft dien geworpen in eene dooz-gaette boze / boozwaer dit geschiet om datter het herte niet ernstelijck toe gebrocht en wordt.

Beletselen in den wegh der salighejdt.

Aggæi 1.

Het 3. point. Bemerkht de boet-paden van u hups / ik segge / uwe wercken van 'smozgens tot 'sabouts toe / ende bemerkht 'er twee saken inne. Ten eersten / oft ghy boozgenomen hebt ter eeren Godts te doen. Ten tweeden / oft ghy oock u booznemen al volbrœnght. Daer-en-boven bemerkht hoe ghy u hebt in tegenspoet / te weten / hoe verduldighlijck en oot-

Bemerkkinge onser wercken van 'smozgens tot 's abouts.

moedighlijck. Ten laetsten / stelt in geschrijfte het ge-
ne ghy vooz u genomen hebt / ende offeret aen de al-
der-heplighste Ozebuldigheyt dooz de handen van
de alder-heplighste Maget / ende dooz den Engel u-
wen bewaerder / ende toe-eygent u selven geheelijck
aen de Goddelijcke Majesteit / vernieuwende oock
uwe beloften / indien ghy eenen Religieus zijt.

Gebedt om voortganck te doen.

Psal. 119.

WEe my dat mijne pelgrimagie verlengt is, ik hebbe
gewoont met de bewoonders van Cedar, seer lan-

Isaïæ 59.

ge heeft mijne ziele eenen vremdelinck gheweest : wy
hebben oordeel verwacht, maer te vergeefs, de salig-

Isaïæ 58.

heydt, ende sy is verre van ons geworden. Onse booshe-

Prov. 6.

Schade-
like traeg-
heyt in den
wegh der
drughden.

den zijn vermenighvuldicht voor u, ende onse sonden
hebben ons geantwoort. Ick bidde u neemt van 't mid-

Prov. 10.

den van my de ketene N. ende maeckt dat in mijne duy-

sternisse u licht opgae, ende dat mijne duysternissen wor-

den als den middagh. Hoe lange sal ick luyaert slapen ?
wanneer sal ick van mijnen slape opstaen ? Want siet de

gebreckelijckheydt sal tot my komen als eenen wande-

laer, ende d'armoede als eenen gewapenden man. Maer
indien ick rasch ben, soo sal als eene fonteyne mijnen

oogft komen, ende d'armoede sal verre van my vlieden,
die mijne flappe hant gewrocht heeft ! want siet ick ar-

Isaïæ 58.

beyde soo veel jaren te vergeefs ; ende geheel den dagh
begeere ick, ende mijne begeerten dooden my, om dat
ick niet kloeckelijck ende stantvastelijck en wercke

om mijne saligheydt ende de spijs die niet en vergaet.
Maer wat wederhout my, dat ick niet rijck, niet wijs, niet
saligh en ben, noch dat u rijck in my niet en is ? Siet N,
O mijnen Godt ! ick ben beschaemt voor u: wat uytsin-

wiens

viens wateren niet en beswijcken, op dat ick u mach ge-
noemt worden eenen gemackelijcken Sabboth, het hey-
igh des Heeren glorieus, op dat mijnen wille niet meer
n my gevonden en worde. Dan Heere sal ick door u ver-
naeckt worden, ende sult my verheffen boven de hoog-
le der aerden, ende ghy sult my spijzen met uwe ervenif-
se, ende ghy sult bevrucht worden van de vruchtbaer-
neydt van u huys.

Practijcke om te verkrijgen vernieuwinge
der herten.

D' Eerste. Bemercht in't kozt op de maniere hier
voren verklaert / als ghy eenigen ledigen tijdt
hebt / uwe gebzeckelijckhepdt ende booztganch / soo
tot Godt / tot uwen eben-naesten als tot u selven.
Maer aenmercht meest 't gene daer ghy u besonder
ondersoek op doet / ende siet in 't selve zijn min oft
meer fouten / dan in de boozgaende werke / en maecht
alsoo uwe rekeninge ende teekent die indien 't u
goet dunckt: want veel sijnder die alsoo hunne wer-
cken aenteekenen. Aldus schreef den salighen P. A-
gnatius in een boeckken oock alle de bewegingen
des H. Geests ende sijn leven.

Besonder
ondersoek
sijns selfs.

De tweede. Indien ghy geboelt dat ghy niet veel
en boozdert / noch gepoort en woort met eenige oeffe-
ninge die ghy booz handen hebt / oft meditatie / oft
lesinge / oft gewillige penitentie / soo aenbeert een
ander / ja versterckt u oock somwijlen na het goet-
duncken van uwe oversten oft biecht-vader / met ee-
ne verbintenisse op eenige penitentie tegen de onge-
stadighepdt.

Verander-
inge van
oeffeninge.

De derde. Overloopt het register / na 't welck ghy
uwe wercken geschicht hebt / ende neemt u gemerck
tot volkomen onderhoudinge van 't selve.

De vierde. Toe-egent u booznemen aen ber-
ckheden Hepligen / ende offert die met een hepligh
booznemen / ende bevesticht die in de tegenwoordig-
hepdt van het H. Sacrament na de communie.

De vijfde. Onder andere siet dat ghy altyds ar-
beijt om booztganch te doen in oprechte ootmoedig-

Woort-
ganck in
oortmoes-
dighheyt/
liefde/ &c.

heyt/ten tweeden in oprechte liefde/verklarende die
lieber niet der daedt/dan niet woorden: ten derden/
in de gemeynsaemheyt niet Godt/oft Godts tegen-
woordigheyt: ten vierden/in eene supbere meynin-
ge: ten vyfden/ in de vereeniging van de alder-heyl-
ghste Maget.

Eene andere maniere om sy-selven te vergaderen,
ende de Practijcke.

Ick hebbe hier voren geseydt / dat de vier-boudige
oeffeninge/die gestelt was na de meditatie/hadde
verscheyden gebzupck:so om 's morgens op te staen/
soo om 's avonts slapen te gaen / soo oock om het
herte te vergaderen. Andien dan de meditatie hier
voren gestelt u te langh dunckt te wesen/ gebzupcht
dese korte maniere.

Gods wel-
daden.

Stelt u selven in de tegenwoordigheyt Godts/
ende bemerckt ten eersten de weldaden / die sijne
Goddelycke mildheyt u de boozleden welke heeft
gegeven/ ende bedanckt hem.

Onse ge-
breken.

Ten tweeden/ bemerckt uwe gebreken/ ende son-
derlinge / die dooz eenige gewoonte veroudert zijn/
oft ghy booztgaet oft niet/ ende wat u meest op den
wegh belet / ende doet daer af een sonderling onder-
soeck.

Onse werck-
ken.

Ten derden/ bemerckt uwe wercken van 's mor-
gens af tot des avonts/ ende indien ghy eenen Ae-
ligteus zijt / soo schickt die naer uwe regulen ende
ordinantien / naer d'exempelen van den Heere Je-
sus/ ende Hepligen.

Aijdsaems-
heyt in tes-
gen-spoet.

Ten vierden/hoe ghy u gehad hebt in tegenspoet/
hoe matelijck / hoe stille / ende boozsiet het gene u
soude moghen ober-komen / ende versterckt uwen
moet daer tegen.

Ten laetsten / schrijft in 't korte u booznemen oft
ordinantien/ende offert die aen Godt onsen Heere.

Het gebzupck sal mogen leeren/dat dese vier punc-
ten hebben in haer groot profijt ende een korte ma-
niere van een geestelijck leven. Maer neemt waer /
dat elck van die maecht op haer selven eene oeffe-
ninge/

ninge / ende daerom bedeylt dat geheel oock in beel-
deelen. Maer als ghy u dooz dese practijcke sult ver-
gaderen ende uwe begheerten vernieuwen / indien
het u beliest / soo siet aen de beelden hier nae gestelt /
die ober-een komen met dese vier capittelen: ick ho-
pe dat u die een geestelijck behulp sullen geven.

Schiet-Gebedekens.

Ick hebbe u in geheel mijn herte versocht, en verdrijft Psal. 118.
my niet van uwe geboden.

Ick hebbe den wech der waerheyt verkoren, ick en heb- Ibidem.
be uwe oordeelen niet vergeten.

Siet ick hebbe uwe geboden begeert, maeckt my leven- Ibidem.
de in uwe gerechticheydt.

A E N - M E R C K I N G E O P H E T X X V I . B E E L D T .

I. Theff. 5.

**Danckt Godt in alle dingen/want
dit is fijnen wille.**

NAe de meditatie [A] bedanckt Godt voor fijne ontallijcke weldaden aen u bewefen, voor [B] de fcheppinge, [C] verloffinge, [D] Sacramenten, [E] gave des gebedts, [F] deughden, [G] Heylighe infpraken. Aenmerckt ende danckt Godt, dat hy u door den goeden Engel [H] befchermt teghen de laghen des [I] duyvels, ende bewaert van foo veel [K] perijckelen, fieckten, verfcheuringen, tooveryen, bedervingen ende ongevallen van water ende vyer. Maer wat fult ghy Gode voor foo veel goets weder-geven? Bedanckt Godt, sonderlinge om dat hy u met fo lange verduldigheydt heeft verdraghen, die andersins met de duyvelen ende [L] Goddeloofse foudt verlooren gegaen hebben. Laet dan [M] u herte alleenlijck in Godt ende fijnen wille ruste foecken.

HET IV. CAPITTEL.

Oeffeninghe van dancksegginghe.

Ick hebbe in 't boozgaende Capittel in't hozt upt-
gelept eene vierboudighe oefeninghe / laet ons
nu in het lange verbolghen peghelijcks deel van de-
selbe.

Het 1. voor-bereytsel. Stelt u selben in de tegenwooz-
dighepdt Godts en van sijn hof: ende gaet met eene
groote begeerte; maer nochtans met schaemte / by
de chooren der Heiligen / die Godt loben.

Het 2. voor-bereytsel. Begheert van den Heere / dat
hy u gratie gebe / dat ghy hem moocht dancken: be-
geert van sijn hof / dat sy hun geweerdighen / uwten
lof by den himmen te voegen.

Het 1. deel. Danckt Godt booz sijne weldaden.

Ten eersten / booz de weldaden ghegheben aen de mensche-
lijckheyt van onsen Heere Christus / te we-
ten: dat die geboeght is geweest met het Goddelijck
woozdt: ten tweeden / dat hy 't hooft is van de En-
gelen ende menschen: ten derden / dat in hem is alle
volhepdt der gratien / wijshepdt / wetenthepdt ende
heplighepdt.

Danckseg-
ginge booz
de welda-
den gegebē
aen de
mensche-
lijckhepdt
Christi.

Ten tweeden / booz de weldaden ghegheben aen de Heplighe
Maghet Maria / dat sy is de Moeder
Gods: ten tweeden / dat sy is sonder smette van ee-
nighe sonde: ten derden / dat sy begift is met de
meeste gratie: ten vierden / dat sy met de meeste glo-
rie verheben is boven alle Heiligen / ende Engelen
Godts.

Booz de
weldaden
bāde als
der hepligste
Mager.

Ten derden / booz de weldaden aen de Enghelen
ghegheben / booz hunne scheppinghe / verkiepinghe
ende volherdinghe / glorie ende weerdighepdt van
officie.

Weldaden
der Enge-
len.

Ten vierden / danckt Godt booz de weldaden aen de He-
iligen ghegheben / dat hy hun geroepen heeft
tot de volmaechtheit: ten tweeden / dat hy hun met
soo veel deughden heeft verciert: ten derden / dat hy
hun met mirakelen heeft vereert: ten vierden / dat
hy hun met glorie begift: ten vijfden ende ten laet-
sten /

Der He-
ligen.

sten / dat hy dooz hunne tusschen-sprekinge seer veel dingen heeft gegeven.

**Weldaden
der recht-
veerdige.**

Ten vijfden/danckit vooz de wel-daden/ die hy de rechtveerdige geeft: want hy verdraeght hunne onvolmaechtheden/ hy supbertse ende verlichtse met wetentheyt/ hy ontsceektse met liefde/ hy trecktse van 't quaet/ ende verlostse van de tribulatiën/ ende verleent hun eene salige doot.

**Der son-
daren.**

Ten seften/danckit hem vooz de sondaren: ten eersten/ om dat hyse verdraeght: ten tweeden/ om dat hyse goedertierlijck roept tot de penitentie: ten derden/ om dat hy hun tijdelijcke dingen verleent/ ten vierden/ om dat hy hun noch dickwijls salighepdt geeft in de doot.

**Der H.
Kercke.**

Ten sebsnten/ dooz de weldaden gegeven aen de H. Kercke: ten eersten/ dat sy Christus heeft vooz haer hooft ende Brudegom: ten tweeden/ dat sy van den Hepligen Geest wort geregeert: ten derden/ dat sy alleene heeft de sekere ende waerachtige leerlinge: ten vierden/ dat sy heeft de Sacramenten: ten vijfden/ de genoegelijcke verscheydenhepdt der ordenen.

**Onse ey-
gen wel-
baden.**

Ten achtsten/ bedanckit Godt vooz de weldaden/ die hy insgelijcks aen u als allcen ghegeven heeft/ vooz de weldaedt der scheppinge/ nature/ der sortynen/ ende meest vooz de welbaedt der menschowdinge/ verlossinge ende gabe der gratien/ des gheloofs/ hope ende liefde/ des gebedts/ &c. dat Godt eenen Engel gheschickt heeft tot uwe bewaeringhe: want hy heeft u sijne Enghelen bevolen/ om dat ghy by gheballe uwen voet niet en soudt stooten teghen den steen/ ende dat hy dien niet alleenlijck ghegeven en heeft aen u/ ende pegelijcken mensch/ maer oock alle Landen/ Landtschappen/ Vergaderingen/ Prelaten; om dat die ons souden regeeren nae sijnen alder-H. wille. Ober-leght wel ten eersten/ de gracie des doopsels/ der penitentie ende roepinghe. Ten tweeden/ hoe veel menschen datter verloren gegaen zijn/ (daer hy u bewaert heeft) eer sy tot het doopsel quamen; hoe veel datter naer het doopsel dooz eene onboosstienighe doot sonder verouwa

Psal. 90.

herouwen der sonden ghestorven zijn. **Merck** hoe veel teghenspoet in dese werelt is / ende hoe veel oorzaken van werken der bermhertighedyt dat ghy hebt; ende ghy sulter voozwaer soo veel sien / als ghy binden sult ellenden / waer af den aldergoedertierensten Godt u verlost heeft: **Ten** derden / noot alle Heplighe Enghelen / ende alle creaturen / om dat sy niet u Godt souden loben vooz de onghe-meten weldaden / die hy u geeft / hoe wel ghy de selve niet en verdient. **Ten** vierden / offert hem u herte / ende alle uwe woorden ende werken met een seer danckbaer herte.

Het 2. deel. **Bemerck** hoe grootelijcs ghy Godt **Danckseg-** moet bedancken vooz de gabe des gebeds. Want hy **ginge vooz** heeft ghewilt / dat alle dingen tot ons dooz 't gebedt **de gabe** souden komen: nochtans Godt en heeft ons ghebedt **des gebeds.** niet van doen / maer hy bekeert dat vooz ons tot menigerhande profijten. **Ten** tweeden / datmen dooz 't selve met Godt mach spreken / ende so dickwijls als men wilt / ingelaten wort tot den thoon van so groote Majesteit. **Ten** derden / om de werkingen des gebedts: want ten eersten / het paeyt Godts gram-schap; want de **Schryfture** seght: **Moses** heeft ge- **Exod. 31.** bedden den Heere / ende hy is te vreden geworden: ten tweeden / het verwerft vergevenisse der sonden: **Ich** hebbe u al de schult quijt gescholdē / om dat ghy my **Matth. 18.** gebeden hebt: ten derden / het verlost van perijckelen ende quaet; also verjaeght **Ezechias** **Sennacherib** : **4. Reg. 19.** ten vierden ende ten laetsten / het verkrijghet alle lichamelijcke ende geestelijcke dingen / die den mensche nut zijn.

Het 3. deel. **Bemerck** hoe groot de milthepdyt **De milt-** Godts tot ons is / die ons soo lichtelijck ende dick- **heyt Gods.** wijls maer een woordt biddende / soo groote dingen geeft / ghelijck het blijckt in veel Hepligen / ende hoe grootelijcs dat het hem misshaeght / als 't de Reli-gieusen oock niet en lust behoorzijck het ghebedt te doen / om daer dooz tot volmaechthepdyt te gheraken / hoe wel hy de selve soo minnelijck daer toe noodt? segghende: **Al** die begheert / die ontfanght; ende die soeckit / die bindt; ende aen den ghenen / die

Godt ver-
hoozt ons
op bequa-
men tijdt.

Matth. 7.

die klopt wordt open ghedaen. Ten tweeden / be-
merckt hoe groote goedertierentheyt dat het is / dat
den oppersten ende machtigen Godt soo verstroyde
gebeden niet en verwoypt. Ten derden / dat hy dooz
sijne Vaderlijcke sozghbuldigheyt ons weygart /
'tghene dat hem dunckt ons schadelijck te zijn / ende
dat hy ons op den bequamen tijdt verhoort: Wat
mensck is daer van u lieden / seght hy / is't dat sij-
nen sone broodt van hem begeert / sal hy hem eenen
steen bieden? oft is't dat hy eenen vissche begeert /
sal hy hem een serpent gheben? Indien ghy dan /
die doch quaet zijt wel weet goede gaben uwe kin-
deren te geven; hoe veel te meer sal uwen Vader die
in de hemelen is / goede gaben geven den genen diese
van hem begeeren?

Het Ghebedt J E S U des Soons Syrach.

Eccles. 51.

Ick sal u belijden Heere Koninck, ende ick sal u mij-
nen Salichmaecker t'samen loven. Ick sal uwen naem
belijden, want ghy zijt my eenen hulper ende eenen be-
schermer geworden. Ende ghy hebt mijn lichaem ver-
loft van de bedervenisse, van den strick der quader tong-
gen, ende van de lippen der gener die logenen wercken,
ende voor 't aenschijn der ghener, die daer by stonden,
zijt ghy my eenen hulper geworden. Ende ghy hebt my
verloft na de menigte der bermhertigheyt uwes naems,
van de briesschende, die bereyt waren om te eten, van
de handen der ghener, die mijne ziele sochten, ende
van de poorten der tribulatiën, die my omringhelt
hebben, ende van het verdrukken der vlamme, die my
omvangen heeft, ende in't midden des viers en ben ick
niet verbrant gheweest: uyt de diepte van den buyck
der hellen, ende van de besmette tonghe, ende van de
logen- tale, van den boosen Koninck ende van de on-
rechtveerdighe tonge. Mijne ziele sal tot der doot toe
den Heere loven, ende mijn leven was naeckende ter
hellen nederwaerts. Sy hebben my van alle sijden
omringelt, ende daer en was niemant die my mocht
helpen. Ick sach na de hulpe der menschen, ende daer
en was geen. Ick hebbe gedachtich geweest uwer berm-
hertig-

hertigheyt Heere, ende uwe mede-werckinghen, die van den beginne der werelt zijn, want ghy Heere verlost de gene die u verdragen, ende ghy verlostse van de handen der Heydenen. Ghy hebt op der aerden mijne wooninge verheven, ende voor de af-vloedende doot hebbe ick gebeden. Ick hebbe aengeropen mijnen Heere mijns Heeren Vader, dat hy my niet verlaten en soude in den dagh mijnder tribulatiën, en in den tijt der hoo-veerdige sonder hulpe. Ick sal uwen naem altijts loven, ende dien t'samen prijsen in de belijdinge, ende mijn gebedt is verhoort. Ende ghy hebt my verlost van de verdervenisse, ende hebt my uytgetrocken uyt den quaden tijt. Daerom sal ick u belijden ende lof seggen, ende ick sal uwen naem gebenedijden.

Practijcke om Godt te bedancken van sijne giften ende gaven.

D'Eerste. Boven de ghene / die ghy in't booz-
gaende Boeck hebt / sal dese mogen zijn: in ges-
chrijfte stellen Gods besondere weldaden tot u / ende
die beschrijven met woorden vol liefde / en also Da-
vid ende de Propheten naerbolghen / die booz eene
maniere hadden / na dat sy eenige sonderlinge wel-
daden ontfangen hadden / daer afeen gedicht oft lof-
sanck te maecken. Leert (seght den H. Bernardus) Bernard.
niet lup of traeg zijn in te bedancken: leert booz elc-
ke weldaet bedancken: bemerckt neerstelijck wat u
boozgeset wort / op dat aen gheene gaven Gods de
behoorzijcke danck-segginghe ontnomen en worde.
En hoe wel de danckbaerheyt meer met de werken
dan met de woorden bewesen moet worden; noch-
tans is't Gode seer aengenaem / indien wy hem van
de weldaden dickwijls loben / en die dick-wijls ober-
peysen. Maer in elcke weldaet moeten vijf dingen
bemerckt worden: ten eersten / de onepndelijke weer-
digheyt van den geber: ten tweeden / sijne onepnde-
lijke liefde: ten derden / de uyt-nementheyt van de
weldaet: ten vierden / onse slechticheydt ende
verwozpentheyt: ten vijfden / Gods onepnde-
lijke mildheyt. Ende op dat de danck-seggin-
ghe

Wenteeke-
ninge van
onse by-
sondere
weldaden.

Hulpe der
hepligen.

Genes. 28.

Psal. 115.

ge behoorzlich souden geschieden; so maect men bidden de heylighe salige geesten/ dat sy hem gheweerdigen willen ons te helpen/aengesien wy niet weerdiglick genoegh hem konnen dancken: Daer nae moet men alle creaturen nooden ende wederom giften offeren. De eerste is: den Heere vooz uwen Godt ende Heere kennen/ gelijk Jacob: Indien/sepde hy/Godt met my sal geweest hebben/ ende my bewaert hebben op den wegh/ langhs den welcken ick wandele/ soo sal den Heere my tot eenen God zijn. Hier toe dient een opset maken van sy selven noyt pet toe te geven/aengesien dat wy het Gode al schuldig zijn/die alle dingen in alles wercht. Ten tweeden/ vooz hem nemen Godt te dienen om niet/ende niet om u profijt. Ten derden/hem alle uwe wercken/arbejt/ende u selven geheel opofferen/tot al 't gene dat sijn eeuwige wijsheyt ende Vaderlijche voozsienigheyt goet duncken sal/ 't sy voozspoet oft tegenspoet. Alsoo singht den Konincklijcken Propheet vooz seggende: Wat sal ick den Heere wederom geven vooz al dat hy my gegeven heeft? Den kelck der saligheyt (hoe wel bitter) sal ick nemen/ ende den naem des Heeren aenroepen. Mine beloften sal ick den Heere betalen (ooch met het leven selve) want kostelijck is in des Heeren aensicht de doot van sijns hepligen/ om dat sy vooz hun-selven ende de werelt sterben.

De tweede. Ende gelijk wy de voozleden jaren oberpepsen in de bitterheyt onser zielen/also moeten wy hem ooch bedancken vooz de vergebinge van de groote sonden.

Liefde tot
onself naes-
ten.

Prov. 11.

De derde. Soo dichtwijs als wy eenige weldaet van Godt hebben ontfangen/aengesien wy hem niet en konnen wedergeven eenigh weldaet/laet ons onsen naesten eenig sodanigh doen/indien het selve hangheschieden. Daerom begeerde den Heere dat hem souden gegeven worden de thjenden van alle 't gene/ dat de Israeliten besaten/ende hem toeghe-eyghent worden d'eerste geborene. Volghet dat na/ende uwe ziele die hem gebenedijdt/ sal bet worden. Want de bloeden der gratien komen wederom ter plaetse daerse uptgaen om wederom te bloeyen.

Schiet-Gebedekens.

A Engesien de danckbaerhejdt Gode soo aengenaem is/ soo schijnet dat de heplige mannen ende Propheten hun in geene saeckie meer gheoeffent en hebben dan in dancksegginghe: hierom en doet David by-naer niet anders in gheheele Psalmen: maer neemt nochtang eenighe veerskens bequaem tot soo heplige oeffeninge der danckbaerhejdt.

Sijnen name zy gebenedijt in der eeuwigheydt.

Palm 71.

Maeckt den Heere groot met my, ende laet onsijnen naem verheffen met malkanderen.

Palm 33.

Vervult moet worden mijnen mont met love, op dat ick mach singhen uwe glorie, ende geheel den dach uwe grootheydt.

Palm 70.

Gebenedijt mijne ziele den Heere, ende al dat binnen my isijnen heyligen naem.

Palm 102.

Vv

AEN.

A E N - M E R C K I N G E O P H E T X X V I I . B E E L D T .

Onderfoecht uwe gebzecken / ende doet neerstigheyt om de sonden uyt te roepen / ende de deught te planten.

Oytroep
mige der
sonde.

ONderfoeckt[A]uwe consciencie, ende eyfcht van deselve [B] rekeninge voor [C]den Rechter Christus. Stelt u voor ooghen[D]Godts geboden, ende[E]uwe regelen: fiet hoe[F]den duyvel u beschuldight, ende hoe luttel[G]goets ghy hebt gedaen, vertreedt [H]de sonde, ende fiet hoe ghy die sout mogen vlieden: kapt af den onsaligen[I]boom der sonden, ende greffiet de [K]nieuwe deught. Daer na[L]bevecht dat [M]ghebreck met sonderlinge forge ende onderfoeck, ick segge dat ghebreck, dat u meest van het onder-houden van de [N]thien geboden ende[o]uwe regelen (dat is in den wegh Gods) achterwaerts hout. Zijt wacker tot alle[p]occasie van victorie, ende aenmerckt dat den eersten trap der [Q]deugt den moeyelijcksten is, den tweeden lichter, den derden den alder-lichtsten.

H E T

HET V. CAPITTEL.

Van het ghemeyn Onderfoeck.

Dit Capittel hout in de maniere van te doen een gemeyn onderfoeck / 't welck eben-eens gelijck ick gesejdt hebbe gedaen moet worden / als oft ghy moest rekeninge van uwen boozleden tijt geben booz Godt / booz de Engelen / ende booz uwen vyandt : Ende dit wordt bedeylt in vijf deelen.

Het eerste is / dancksegginge booz alle ontfangen weldaden.

Het tweede is / versoekinghe van gratien om de sonden te bekennen ende te versoepen.

Het derde / onderfoeck sijns selfs / beginnende van het laetst-leden onderfoeck / ende onderfoeckende / soveel als 't doenlijck is / te gepeysen / woorden ende wercken na de tijen geboden / ende indien pemaendt religieus is / oock na sijne regelen.

Het vierde / versoeyninge der ghebreken ende sonden / verweckt booz verscheyden bemerkingen.

Het vijfde / een booznemen / booz 't welck pemaent schickt booztaen sijn leven beter aen te leggen : waer toe psofijtelijck sal zijn eerst te boozsien watmen sal moeten doen oft lijden / ende sijn herte tot beyde geereet maken.

Oeffeninge van een gemeyn Onderfoeck.

Het 1. point. Bemerkht ten eersten / om hoe veel redenen dat het betamelijck is onsen Schepper en welendoender te dancken. Ten tweedē / siet opwaerts / ende ghy sult aenmercken dat de Hepligen niet anders en doen. Ten derden / siet nederwaerts / en ghy sult hooren dat de verdoemde niet anders en roepen dan ondanchbaerheyt / en eeuwige vermaledijdingen teghen d'oneyndelijcke goetheydt. Ende siet nu wie ghy wilt gelijck zijn. Ten vierden / siet met hoe kleynen sake ghy booz sijne so groote weldaden kont voldoen / ende verheft de stemme uwer herten niet alle de chooren der Heplighen ende Engelen / ende doet u best om met geheel u herte te loben onsen Hee-

Danckbaerheyt tot Godt.

re ende Godt / gelijk in 't lange gesept is in 't eerste Capittel.

Dupsternis-
nisse des
verstants.

Eccl. 9.

Het 2. point. Bemerckt met hoe groote dupsternis-
sen wy bevangen zijn / hoe veel dolingen dat de we-
relt om-winden / die d'alderwijste menschen brengen
tot seer leelijke sonden ende uyt sinnigheden. Ten
tweeden / hoe veel Hepligē om eenige verborzen son-
den in sware perijckelen gevallen zijn. Ten derden /
dat wy daerom onseker zijn / oft wy liefde oft haet
weerdig zijn. Hier uyt bemerckt met hoe groote oot-
moedighepdt en gestadigheyt dat men aen Godt den
Vader moet bidden / dat hy onse memorie wilt be-
vestigen : aen Godt den Sone / dat hy ons verstant
wilt verlichten : en boven al aen den H. Geest / dat hy
ons wilt geven eenen wille om de sonde te verfoeyē.

Supberint-
geder ziele.

Het 3. point. Bemerckt de voet-paden van ulwen
hupse / ende gaet in de slaep-kamer uwer herten / en-
de siet hoe noodelijck dat het is dese te supberen.
Ten eersten / van doodelijcke wonden / ende daer uyt
wozpen de doot-vyanden / ingenomen hebbende den
thoon / in den welcken den alder-goedertierensten
onsen Salighmaker Iesus hem geweerdigen soude
te sitten / ende hy ons komen met den Vader ende
den H. Geest / ende eene wooninge hy ons maecken.
Ende indien ghy aenmerckt met hoedanige neer-
stigheyt ghy begeert supber te hebben 't gene dat on-
trent het lichaem is / ghy sult lichtelijck beboeden /
wat men sal moeten doen in de ziele / die in weerde
hemel ende aerde te boven gaet.

Droefheyt
omhet ver-
lies van
het eeuwig
goet.

Het 4. point. Bemerckt hoe droeve hy is / die schade
lijkt / oft die verliest sijne ouders / kinderen / goederen /
eere / jonste oft gewin : ende weet dat hy veel droeuer
moet zijn / die verloren heeft het eeuwighe gewin / de
gratie Godts / en sijne jonste. Ten tweeden / hoe droef
hy behoort te zijn / dat hy een mensch zijnde / verto-
rent heeft eenen soo grooten Godt ende goedertieren
Vader / dien hy quaet booz goet weder-ghegeven
heeft. Ten vierden / siet van waer het verballen ende
vertragen in Godts dienst gheschiet / ende ghy sult
aenmercken / dat het komt dooz ghebreck van op-
rechte droefheyt / daerom oeffent u meest in de selve.

Het

Het 5. point. **N**eeemt vastelijck vooz u/ in de tegen- Vooznemen
van bete-
ringe.
woordighepdt van Godt ende sijne Engelen / de ge-
bzeken te schouwen/ sonderlinge de gene die ghy ar-
bept te verbeteren in't besonder onderfoeck: ende siet
hoe gewichtich in alle saken is een vast vooznemen.
Ende bemerckt hoe dat wy sien dat de gene die vooz
hun nemen met een vast opset te schouwen het ghe-
selschap / oft het by-wesen van hunnen byant/ ende
t'ontgaen het perijckel des lichaems / naeutwelijck
daer toe konnen gebrocht worden dat sy hunne iney-
ninge soudē afgaen. De vooznemens ende belof-
ten die men doet / worden in dyp manieren vast ghe-
maect: ten eersten/ gelijck alsulcke gedaen worden
in de tegenwoordigheyt van andere / soo doetse vooz
d' Engelen ende Hepligen Godts / ende aenroept u-
we Patroonen. Ten tweeden/ gelijck daer een boete
wozt toe gestelt: soo moet ghy dan oock schicken in-
dien ghy in faute valt / eenige gewillige kastijdinge
aen te nemen. Ten derden/ is't pzoftelijck de selve
aen andere te kinnen te geven / sonderlinge aen den
Biecht-vader / om dat ghy oock versterckt soudt
worden door menschelijck opsicht.

Gebedt om hem t'onderfoecken, besluytende
de X. Geboden.

Verlicht Heere mijne oogen, op dat ick tot geenen Psal. 12.
tijde en ontslope in de doot, noch in de sonde en
ruste, op dat mijnen vyant noyt en segge: ick hebbe hem
verwonnen. Komt waerachtigh licht, die alle menschen
verlicht, verdrijft de duyfternissen mijnder herten, op
dat ick u mach sien, na wien ick hake. Mijne ziele heeft
u in der nacht begeert, ghy weet het tot dat den dagh
aen quam, ende de schaduwē neder gingen, ende ghy die
genoemt zijt den opganck soudt verschijnen in mijn her-
te, gaet voor my om te wijsen den wegh des daeghs in de
colonne der wolcken, ende in desen nacht in de colom-
ne des viers, want sonder u zijn wy in't midden ons le-
vens in de doot; sonder u zijn wy als dolende schapen;
sonder u zijn wy blind, ende en weten den weg niet, daer
wy in soudē wandelen, O eeuwige Waerheyt, verstroyt

de donckerheyt mijnder herten , op dat ick tuffchen fooveel verfcheydenheden des weghs ende van dit leven, by u mach komen, om wiens wille ick leve, ben ende verſuchte.

**Droots
moedinge
ſyns ſelfs.**
1. Eſdr. 9.

Jerem. 31.

Apoc. 3.

Jerem. 17.

Iacob. 3.

**Belwaers
niſſe der
tonge.**
Ibidem.

1. Siet ick ſtae heden voor u , mijnen Godt , ende ick worde beſchaemt, ende ſchame my mijn aenſicht naer u op te heffen: want myne booſheden zijn vermenighvuldicht boven mijn hooft , ende myne misdaden zijn gewaſſen tot den hemel toe , maer ick ſtae voor den Vader als eenen ſone ; voor mynen Advocaet als eenen misdadigen; voor mynen verlosſer als eene ſlave; daerom verheſſe ick myne oogen , mijn herte , ende myne hope , op dat ghy myne ſonden ſoudt genadigh worden, ende uytwiſſchen alle myne booſheden. Bekeert my ende ick ſal bekeert worden, want ghy zijt mynen Heere ende Godt. Maeckt dat ick gedachtigh mach weſen , van waer ick ben uytgevallen , en dat ick penitentie en d'eerſte wercken mach doen. Ick hadde u mynen Schepper moeten beminnen uyt geheel mijn herte, ick hadde al tſelve met u moeten willen ende niet willen , en op u alleen betrouwen, ende u gelooven. Maer eylaes! mijn herte is gedeylt geweest, ende ick hebbe tveeſch geſtelt als mynen arm, en ick ben tot niet gebracht , ende ick en hebbe niet geweten dat ick op u alleen konde ende moeſte ſteunen, lenen, ende verroeren , noch my oyt om uwent wille ſchamen, of onderſoecken tgene dat boven my is, maer veroormoedigt wordē onder uwe machtige hant. Ten tweeden, gelijck mijn herte is gegaen na de ydelheden, alſoo heeft mijne tonge oock ontfteken het rat mijnder geboorten , ende die behoort hadde te weſen het hout des levens , om u te loven; van u te ſpreken o alle mijn goet, heeft my ende andere gegeven een oorſake des doots.

2. O ſaligh ende volmaeckt , die met ſijne tonge niet gefondicht en heeft! want die meynt dat hy Godtvruchtigh is, niet remmende ſijn tonge, de Godtvruchtigheydt van deſen is ydel. O ſeer geluckigh is hy, die u ſijne beſoften volkomelijck heeft voldaan , die ſijne lippen hebben onderſcheyden!

3. Ende och oft ick in u mijn vermaeck hadde gehad, ende hadde onderhouden den luſtigen Sabbath , vierigh zijnde in uwe dienſten , ende myne lippen haer hadden

ver-

verheught, als ick u fangh: ick soude met de ſtemme geſongen hebben, ick soude met den geest geſongen hebben, om dat ick vermaect ſoude worden in de ſtemme uwes lofs: want ghy ſoudt uwe aerde beſocht hebben, Pſal. 64. ende ſoudt die geheel vochtigh gemaect hebben, ende ghy ſoudt hebben vermenighvuldicht die rijck te maken, Den vloet Godts ſoude vervult zijn met wateren, ende myne tranen ſouden geweest zijn den wijn der Engelen: ghy ſoudt gebenedijt hebben de kroone des jaers van uwe goedertierenheydt, ende uwe velden, de krachten mijnder zielen ſouden vervult hebben geweest met vruchtbaerheydt, ende de ſchoone plaetſen der woefstijnen ſouden vet geworden zijn, ende de valeyen ſouden overvloedigh geweest hebben van terwe, van terwe der uytverkorene, ende ghy ſoudt my met wijn beveſticht hebben in de heylighe offerande der Miſſen, met den wijn der uytverkorene, den wijn die maeghden voortbrengh.

4. Dan ſoude het my eene ſpijſe geweest hebben uwen wille te doen, dat is, van myne overſte, ick ſoude hun om uwen wille vlytiglijck ende volherdighlijck gehoorsaem geweest hebben, noch ick en ſoude in geene kleyne faken met eenen herden necke ende een onbeſneden herte den H. Geest niet wederſtaen hebben; want ſy en bevelent my niet, maer uwen geest die door hun ſpreekt, want ghy hebt gheſeyt: Die u hoort, hoort my, Indien ick dit hadde ghepeyft, hoe geerne ſoude ick hun eere, liefde, ende alle andere dingen bewezen hebben, als zijnde uwe ſtadt-houder; aengeſien ſy waken, als die rekening ſullen geven voor myne ziele. Maer ick ſoude my aen mijne onderſaten oock gegeven hebben als aen u, ick ſoude beſorcht hebben hunne nootſakelijkheden; ick ſoude verduldelijck hunne kranckheden ende laſten gedragen hebben, wel wetende, dat het minſte dat ick aen een van de minſte doe, aen u doe, ô mynen Godt ende mijnen al. Gehoorſaemheyt.

5. O hoe grooten aenporringe moet dit zijn, dat ick niemant ſoude hinderen met een nijdigh gepeys, oft ſchamper woordt, oft met der daet: maer vrede ſoude houden, ſoo verre als 't doendelijck is, met een yegeelijck, den vrede Chriſti, die alle ſinnen te boven gaet!

Luc. 10.

Hebr. 13.

Marth. 25.

Liefde ende vrede in een pege-
lijck.

Matth. 5.

want wy zijn uwe kinderen, die uwe sonne laet opgaen op de goede ende quade. Ende indien ick alleenlijck sal beminnen mijne vrienden ende welvaert, fiet dit doen de Heydenen, ende oock de beesten: maer quaet met goet te verwinnen, dit staet door uwe gratie toe uwe kinderen, ende mijnen eenigen wensche is, dat ick onder hun soude mogen getelt worden.

Supplicand.

6. Want ick hope dat ick in 't laetste oordeel voor sodanigh bekend sal worden, ende daerom wille ick verre van my doen alle vuyle ende aen-lockende begeerten, op dat ick u op eenigen tijdt met een suyver herte mach sien, ende tegen mijn oft mijns naestens lichaem niet en soude sondighen, maer dat ick door eene seer neerstige bewaringe der ooghen ende sinnen mach verdrijven de vyerige pijlen, die gloeyende zijn van dat vyer, dat totter doot toe verslint, ende ontheylight alle heylige dingen. Schept in my mijnen Godt een suyver herte, ende vernieuwt in mijn binnenste eenē oprechten geest, keert van my hooveerdye, die ghy door u rechtveerdigh oordeel straft met onkuyscheydt, op dat ten minsten den mensche alsoo soude verootmoedicht worden, ende sy-selven bekennen: want hy was den mensche gelijk, die sy-selven bemerckt hadde in eenen spiegel, ende hy is wech-gegaen, ende vergeten hoedanigh hy was.

Psal. 50.

Iacob. 1.

Matinge
der begeer-
lijckheyt
van goet.

7. Ick bidde u bluscht dese begeerlijckheyt in uwen dienaar, ende insgelijcks oock de ooghen, op dat ick niet (ontsteken zijnde met de begeerlijckheyt, die den wortel is van alle quaet) en soude nemen, oft verborgen ander lieden goet, ende hun schade doen, die na u gebodt het mijne behoorde te geven; ick die begeere getelt te wesen onder de salige, ende arme van geeste, ende die liever alle dingen heb te verlaten, dan u, (die mijnen al zijt) te verliezen.

Schouw-
wen van
achter-
klap.
Prov. 8.

8. Ende ick wete wel, dat aen uwe Majesteit dese begeerlijckheyt mishaeght, maer veel meer eenen dobbelen ende leugenachtigen mont (want ghy mijnen Godt zijt de waerheyt) gelijk ghy oock verbiet onsen naesten met de tonge te slaen, sijne fame te verdonckeren ende te oordeelen eens anders knecht. Van dese dingen, bidde ick u mijnen Saligmaker, behoedt my, want ick wete wel dat hy u wreedelijcken wont, die sijnen broe-

der

der soo ſteekt : hy pijnicht u, die den ſelven bedruckt ende verſmaedt, dien ghy geweerdicht hebt met ſoo grooten prijs te verloffen.

9. Och oft ick uwe Majesteit met deſe ſaken noyt **Barout.**
vertoorn en hadde ! ick en wete niet o mijnen Godt ,

mijnen Schepper, mynen Verloffer, hoe ick u ſoo ver- **Iſaie 40.**

geten hebbe, die altijts mijns gedachtigh zijt, mijns die niet en ben: want alle volcken zijn voor u oft ſy niet en waren, ende worden niet ende ydel geacht, Och oft my

yemant gave een fonteyne der tranen, op dat ick dagh

ende nacht ſoude weenen; want ick hebbe u fonteyne

des levenden waters verlaten, ende ick hebbe in den he-

mel ende voor u geſondicht, voor u, die aen dry vingeren

haught de werelt, ende hebt alle onſe wercken in ons

gevrocht ! Voorwaer veel wateren mijnder ſonden en

hebben uwe liefde niet konnen uytbluſſchen, die ghy u

geweerdicht hebt met ſoo veel ende ſoo groote welda-

den, ende ſonderlinge in uwe paſſie te verklaren. Gebe-

nedijt moet ghy Heere mijn Godt zijn in der eeuwig-

heyt, want ghy zijt goedertieren ende bermhertig over

mijne quaetheyt, ende ghy en hebt my niet gedaen nae

mijne ſonden, maer nae de menighvuldigheydt uwer

bermhertigheydt. Maer nu hebbe ick mijne voeten ge-

wafſchen, ick en ſal die voortaan door uwe gratie niet

meer vuyl maecken; want ghewafſchen zijnde door u

bloedt, en ſal ick my niet wederom beſmetten, noch

u wederom voor my kruycen, o Chriſte Jeſu: maer ick

ſal my neerſtelijck wachten, datter niet aen uwe alder-

ſuyverſte oogen in my en miſhage: ick ſal voor u wan-

delen; ick ſal eenen yegelijcken om u beminnen, ende

al het gene dat uwen alder-heylichſten wille ſal beken-

nen, ſal my ſeer aengenaem weſen, ende ick ſal 't van u-

we Vaderlijcke hant ontfangen: want ick begeere voor

u te leven, voor u te ſterven, o mijn leven, o mijne ſalig-

heyt, o mijne blijdschap. Dit bekenne ick heden voor

u, ende geheel u hemelſch hof, ick neme 't ſelve hof tot

ghetuyge mijnder begheerte, ende tot hulpe mijnder

kranckheydt, tot uwer glorie. Amen.

Luc. 15.

Iſaie 40.

Iſaie 26.

Cant. 8.

**Boornemē
van bete-
ringe.**

Practijcke om te doen een ghemeyn
onder-foeck.

D'Eerste. Begint nae het ondersoeck wederom
sozghbuldelijck te wandelen booz den Heere u-
wen Godt / ende vernieuwt u booznemen ten min-
sten alle uren.

De tweede. Iae ghy sult op elcke ure koztelijck
konnen uwe ziele ondersoecken by nae op de selve
maniere.

Booz eenē
Dader des
hupsge-
sins.

Genef. 30.

Lib. de
monte con-
templatio-
nis.

De derde. Indien ghy een Dader des hupsgesins
zijt / maect dat u hupsgefin oft in 't gemeyn oft elck
in 't besonder dit ondersoeck doet. Want alsoo sullen
sy wederom tot hun herte komen en den Heere ver-
soenen booz hun ende u hupsgefin ; het welck Godt
dickwijls booz sijn rechtbeerdigh oordeel castijt om
de booshepdt van eenen / gelijk hy dat om de Godt-
bzuchtighepdt van eenen knecht heeft gebenedijdt /
soo de Schziftuere van Jacob verhaelt / om wiens
wille hy het hups van Laban heeft rijck gemaect.

De vierde. Bemerckt dat dit ondersoeck ghe-
bzupcht kan worden op de maniere van mediteren /
van dewelcke Gerson aldus schrijft: Ik kenne eenē
persoon / die niet luttel daer booz en heeft ghepzo-
teert / dat hy sy selven neerstelijck aensagh / als een
arm ende ellendigh mensche / ende klimmende met
sijn herte na den hemel bedelde dese dingen van elc-
ken Hepligen. Volghet van soodanigen armen nae /
ende toont de siekten ende wonden uwer zielen aen
den Heere ende sijne Hepligen / ende bidt om hulpe.

De vijfde. Om datmen bzeeder spreken moet
van het besonder ondersoeck / slaet dit hier allene-
lijck gade / dat het dickwijls goet is / sonderlinghe
booz de bekommerde / dat sy het selve doen niet het
gemeyn ondersoeck.

Practijcke van 't besonder onder-
foeck.

Maē klimt
allenghs
kens tot
de deught.

AEnghestien datmen maer met trappenien komt
tot de volmaecthepdt / soo salmen hier moeten
uylt.

uptleggen een besonder onderfoeck / genaemt examen particulier / het welck seer van den saligen Vatter Ignatius gepresen is geweest. Ende dit is / als pement met eene besondere neerstighepdt / ende (om wel te seggen) met eenen strijdt hem begeeft om elck gebreck in 't besonder te verwinnen / ende de deughden allenghskens ende traps-gewijse te verkrijgen / waer toe dooz Godts gratie de nabolgende stieringe helpen sal. Maer op dat pemandt deselbe elck in 't besonder pofytelijck soude ghebruycken / eer hy een sonderlingen strijdt tegen eenigh ghebreck aenstelt (gelijck S. Bernardus vermaent) soo moet den mensche sy selven kennen / ende weten tot wat goet hy upter natueren meest gheneghen is / oft tot wat quaet; met wat oefeningen hy meest sal geboozdert worden / ende met wat gebreken lichtelijcker bedorben worden; wat loon oft straffinghe hy booz dese moet verwachten / hoe beel hy dagelijcx boozwaerts oft achterwaerts gaet / ende met hoe grooten vernufthepdt hy arbejdt het boozleden quaet te beweenen / het tegenwoozdige te schouwen / en het toekommende te boozkomen; met hoe grooten stantvastighepdt der herten hy arbejdt wederom te krijgen het verloren goet / te bewaren ende vermeerderen het ghene dat hy heeft. Hier dooz sal hy tot sijns selfs kennisse komen / welck de Philosophen ende alle Hepligen soo seer hebben ghepresen / ende hier inne sonderlinge gelegen is / dat wy bekennen de ghebreken onser zielen. Waer toe oock sal mogen helpen den boeck van sinte Bernardus van de Bemerckinge ende van het Inwendigh hup; ende van S. Bonaventura tot de Nobiten; van Seraphinus Firmanus van de Volmaechtheit der zielen; ende van Thomas van Kempen / libr. 4. cap. 7.

Insgelijcks raedt vragen aen den Oversten ende Biecht-bader / ende bemercken sijn boozgaende leven / onderfoeckende de woztelen van 't quaet / ende van wat saecken hy van sijne vanden somwijlen is berispt geweest; oft van sijne Oversten dickwijls vermaent. Dooz desen middele sal pement bekennen de sonderlinghste ghebreken sijnder zielen / ende met wat

Bern. de
interiori
domo.
Kennisse
van de ge-
nenthe-
den sijns
selfs.

wat schickinge oft ordze hy die moet aen-ballen.

De schickinge is dese / dat hy eerst bebechte d'inwendige gebzecken / daer andere hun aenstootten / oft die onsen booztgancck meest verachteren : Maer de ordonnantie in de deughden is dese / dat pemandt hem selven eerst oeffene in de gene / die meest noodelijck / pzoftelijck / gemeyn / en bast zijn : te weten : Een supber booznemen / handelinge met God / pberder zielen / ootmoedigheyt / gehoozsaemheyt / maer boven al versmadinge van menschelijche dingen ende haet sijns selfs.

Wat ordziantie mē moet houden.

Men moet hier bemercken / indien wy ons oeffenen in de deught / dat wy die niet geheel t'samen en moeten omhelsen / maer datmen allenghskens eerst van de lichtste moet beginnen / als hy exempel om ootmoedigheyt te verkrjghen / dat hy ten eersten booz hem sie / dat hy sy selven niet en pzyse : ten tweeden / dat hy sijn beste doe om niet te willen ghepzesen worden : ten derden / dat hy hem vermijde booz de menschen te doen / daer hy om soude mogen ghepzesen worden ; ten vierden / dat hy upt-slupte alle ontschuldunge : ten vijfden / oock de gepepsen der hooberdigheyt / ende daer neerstigh toe zy : ten seften / dat hy hem hier inne oeffene / dat hy een peghelijck hebbe booz sijne Oberste en als beter dan hy. Maer verstaet dit also / 't en ware dat pement in sy selven maer en bebonde een hooft of eenen tak van sulcken gebzeck : want alsdan (gelijck het klaer is) moetmen dien alleenelijck uproepen.

hoe lang gen tijdt.

Men moet den tijt ernstelijck gebzupcken om het gebzeck upt te roepen / tot dat wy 't verwinnen / oft tot dat wy ten minsten soo seer boozderen / dat wy lichtelijck de bekoringen kunnen wederstaen / ende heerlijcke wercken kunnen doen ; oft indiender van de deught gehandelt wordt / tot dat wy deselbe in alle gevallen lichtelijck kunnen oeffenen.

Meerstigheyt om eenigh bysonder gebzeck te verwinne.

Maer aengesien na het seggen van Cassianus ende den S. P. Ignatius datmen alle oeffeninghen / gebeden ende gepepsen daer toe moet schicken / ten tijde als dit besonder ondersoeck geoeffent wort / om een gebzeck alleen te verwinnen / soo sullen de byboezingen /

gingen/ die hier naer volgen / daer toe seer moghen helpen. Om welcke wel te doen men eenen dagh oft twee moest besteden om die te bemercken ende te wercke te stellen / eermen teghen het ghebreck eenen sonderlingen srijt aen-neemt.

d' Eerste by-boeginge onder dese is / eene vergaderinge van 't ghene dat tot dit ghebreck oft drught behoort / want den oeffenaer moet booz hem selber upt de schijbers vergaderen 't ghene dat de Predicanten dickwijls booz andere doen. Ten eersten / moet hy aenmercken / welck de nature / het teken / den trappe ende werckinge is van 't gebreck / want een pegelijck moet weten in wat trap dat hy ghestelt is / einde wat occasien dat hy heeft om te vallen. Hier toe sullen stoffe geben Peraldus / P. Lessius de Justitia & Jure in 't eynde / P. Buseus in sijne boecken genaemt Viridarium ende Panarium. Den H. Bonaventura van den boortganch / P. Arias van de versterbinge en andere. Ten tweeden / dat hy remedien tot deselve bergadert. Hier onder worden begrepen werckingen oft practijcken / als aelmoeffen geben / doen dit oft dat goet werck / so dickwijls als men geballen is. Ten derden / beweginghen / 't welck zijn exempelen ende gelijckenissen / die het gebreck natuerelijck updrucken / insgelijcks de leelijckhepdt ende moepelijckhepdt der sonde : oock spreucken van de H. Schrijfture / eenige redenen dewelcke vertoonen het profijt / d'eerbaerhepdt / ende genuchte der deught / ghetrocken upt H. Schijbers ende Philosophen : ten lesten / den loon der deughden / ende de straffingen van Godt toegesonden aen de menschen / die dit ghebreck onderwozpen waren.

Dese saecken sullen mogen met eene goede schickinge ende ordze gheschreben worden / in deser voezen; eerst moet gestelt worden de nature / leelijckhepdt ende d'occasien / die daer zijn oft kunnen zijn van het gebreck. Ten tweeden / eenige redenen tegen 't selbe gebreck. Ten derden eenige treffelijke spreucken. Te vierden / exempelen van Christus en van de Heptlijzen / Ec. Ten vijfden / gelijckenissen. Ten seften / loonen ende straffinghen. Ten sebsensten / practijcken.

Eene

Goedanig
het gebreck
is.

Remedien
tegen 't selbe.

Beroeringe
om sy sel-
ven te ber-
wecken.

Eene van dese is te berkieſen d'alder-krachtighſte bewegingen/ende dooz de ſelbe ſy ſelven berwecken/ ſtellende hem een wepnig tijts booz oogen d'occafien die hy gehadt heeft oft ſoude konnen hebben van de ſonde oft deught / d'eene aennemende ende d'andere verwozpende: want alſo ſal hy hebben minder e ſtrijt ende afkeer/dooz dien dat alſ hy ſy ſelven deſe occaſie ſal boozhouden/dat hy alſdan oock t'samen ſijnen wille ſal oeffenen ontrent de deugt / om die te begeren/ende ontrent de ſonde om die te verſoepen. Daer nae moet hy hem in 't beſonder ghereet maken om lichter wercken te volbrengen/ om eenen moet dooz de victorien te berkrjgen. Ten derden moet hy hem oeffenen in de werkingen die ſwaerder ende nader zijn. Ten vierden / de ghene die noch boozder zijn/ welke den dupvel met eene groote looſheyt plach te raden datmen eerſt ende booz al ſoude doen/ alſ by exempel/om de martelie te wenſchen/op dat hy ons hier dooz ſoude opblaſen ende ydel laten / ende daer naer beroert maken met mindere wercken. Het is nochtanſ ſeer pzoſijtelyck met d'eerſte occaſie die daer te boren komt kloechelijck ſtrijden/ is 't datter geen occaſie booz en komt / de ſelbe te ſoecken (uptgenomen de ſonde van onkuyſheyt/wiens alle occaſie ende gedenckeniffe moet gebloden worden.) Indien datter van de andere ſaken geen occaſie en wort gebonden/ ſo moeten wy die op ſekere plaetſen ende tijden ons boozhouden/ ghelijck ick gheſepdt hebbe. Welck neerſtelijck moet aenghemerckt worden/ want hier upt komt eene groote bzucht/alſ wy booz den ſtrijt beginnen/ende met boozſichrigheyt ons tegen het toekomende onweder behoeden.

Boozſich-
righepdt
tegen den
toekomende
den ſtrijt.

Bemerck-
kinge van
onſen
boozt-
ganck

De tweede hyboeginge. Den oeffenaer moet dikwijls bemercken (behalven dat hy doet alle dage ontrent den noene ende 's abonts in 't onderſoek) ſijnen booztgancken beſwijkinge/alſ by exempel dat hy alle weke oft maende/ op eenigen ſekeren tijdt bemerckt de ſiechte ſijnder herten / oft die oock ghe- neeſt/ oft de remedien oock ghenoeghſaem zijn/ &c. want indiense niet ghenoeghſaem en zijn/ ſoo moet men andere remedien beſighen/ oft boozwaer wy belij-

belijden/dat wy niet en begeeren genesen te worden/
maer te vergeefs arbeiden. Ende dat hy dit besiet
gelijkende den eenen dagh by den anderen / d'eene
weke met d'andere/ d'eene maent met d'andere/ oft
hy meer sonden ende fauten heeft gedaen/oft dat hy
meer victorien heeft gehad / want d'een ende d'an-
der moet gestelt worden. Het is profijtelijck de vic-
torien in 't beginsel te tellen / als'er seer veel gebre-
ken zijn/ ende de sonden/ als die wepniger zijn. Ja
het is goet booz hem te nemen eenighe victorien te
berwerben op eenighe boete / oft ter eeren van dien
oft desen Hepligen/het welck den oeffenaer met eene
grootte begeerte behoorde te soecken/lettende hier op
hoe hy het selbe doet / oft indien hy hem in eenighe
deught oeffent/ so is het goet booz hem te nemen ee-
nig getal van werckingen met eene grootte begeerte
te doen / lettende oock op de maniere met dewelcke
hy dese oeffent / want in deser boeyghen sal een pege-
lijck sy selven seer boozderen ; maer noch meer / in-
dien veel t'samen spannen / volghende het exempel
van de kooplieden ende soldaten/van dewelcke d'ee-
ne maken een geselschap om goet te verkrijgen / en-
de d'andere om victorie en perijckelen aen te gaen.
In de wercken der Apostelen staet/dat vijftig man-
nen t'samen gespannen waren ende gesworen had-
den / seggende tot den Prince der Priesteren : Met
eenen bloeck hebben wy ons selven verbloecht / dat
wy geene spijs proeben en sullen / tot dat wy Pau-
lus ghedoodt hebben. Laet ons oock glorieuselijck
ende in het goet dese nabolgen. Want boozwaer het
is eenen schoonen strijdt in de teghenwoordighejdt
Godts / datmen triumphje van de wereldt krijght/
daer den dubbel verwonnen wordt/ende daermen te
samen spant om het rijck der hemelen gewelt aen te
doen/ ende daer ten laetsten de eeuwige glorie ver-
kregen wordt. Waer het saecke dat de oberste dese
practijcke ghebruycken / sy soudent soetelijck ende
kerckelijck inne-brenghen Godtbzuchtige oeffenin-
gen ende onderhoudingen der regelen / meest indien
sy aen de Godtbzuchtighejdt toegaven alle het ooz-
deel dat sy konden. By exempel / indien yemandt
begeer-

Astor. 23.

Groothejt
des strijts
ende victo-
rie.

begeerde datmen het stil-swijgen onderhiel / dat hy maecke / dat eenige te samen spannen / ende hun van selfs daer toe penitentie stellen / ende indien die niet ghenoeghsaem en zijn / als eene medecijne die niet sterck ghenoegh en is / dat sy daer eene andere bydoen / tot dat sy verwinnen. Ende alsoo pleeghe de menschelijke voorzichtigheyt ende vernuftheyt in alle andere saecken te doen / want indien eene columne niet genoegh en is voor een huys / een peerdt voor eenen wagen / een rot soldaten voor den byandt / men doet daer een ander by.

**Medita-
tie op de
voorzestel-
de deught.**

De derde byvoeginge is / datter eenige meditatie gheschieden soude van de voorgeselde deught / ende datter genomen worden bewegingen die haer eygen zijn na de materie van de meditatie / ghelijck oock schiet-gebeden / diemen soude moghen bemerken door de tweede maniere van bidden van den S. P. Ignatius / oft ten minsten het soude goet zijn de meditatie te voeghen na de materie van het ondersoek / al waer 't dat de meditatie andersins niet en werde ingestelt van de deught.

**Gulpe der
gebeden
ende oefen-
ingen.**

De vierde byvoeginge. De gebeden ende Godt-
bzuchtige oefeningen moeten hier toe gheheelijck
geschickt worden / alsoo datmen het selve met groot
betrouwē door alle dese seer begeere / dickwijls up-
schietende Godtbzuchtighe begeerten / ende nabol-
gende de moepelijckheyt van de Evangelische we-
dulwe. Ende dit en sal niet swaer om doen zijn / in-
dien wy aenmercken dat aen eenen droeben mensche
alle dingen schijnen droef te zijn / ende aen eenen blij-
den alle dingen blijde / ende dat den mensche alle an-
dere dingen soodanigh schijnen te zijn / als sijne ge-
negentheyt is. Hier toe sal pzoftelijck zijn eens ee-
ne halbe ure oft twee te bemerken hoe dat alle din-
gen tot dese saecke souden mogen bequamelijck ge-
voeght worden. Men kan oock een gebedt maeken
van de principaelste beweegh-reden diemen by een
vergadert heeft tegen dese sonde / oft door de deught
diemen beheret / 't welck als eenen schildt kan gestelt
worden tegen alle bekoringen. Alsoo konnen oock
Patroonen die in dese deught vermaert hebben ge-
weest /

weest/ verhooren ende aengeroepen worden alle dage
ende sonderlinghe 's moꝝghens/ ende het waer oock
seer goet alsdan dat gebedt te lesen.

De vijfde byboeginge. Hier-en-boven moetmen Berster-
binge.
daer by boeghen de bersterbinghe / dooꝝ welcke den
oeffenaer aenneemt eenige gewillige penitentie / soo
dickwijls als hy misdoet/ als is op sijne boꝝste staen/
gelijck den saligen Pater Agnatiꝝ vermaent / &c.
ende het sal seer pꝛofijtelijck zijn indien de peniten-
tie ter selver plaetsen gheschiedt daerinnen misdaen
heeft als 't moghelijck is. Men soude oock moghen
eenige andere aennemen/ tot dat pemant verkrijght
het gene dat hy begeert/ als by exempel/ vasten/ hem
wat tijts onthouden van wijn (gelijck eertijds was
de maniere van de Nazareen) oft van sout oft ande-
re toespijse. Maer de oefeninge der deught die con-
trarie is aen de faute die wy willen uptroepen/ is de
alder salighste penitentie / indien ghy arbeit de son-
de upt te roepen. Hoe wel dat andere bersterbingen
in spijse/dranck/curieusheyt/ swijgen/ &c. derwaerts
geschickt konnen worden. Het is oock seer pꝛofijte-
lijck / dat eenen bziendt upt eenen pber de selve peni-
tentie met u doet / tot dat ghy u ghebzeck hebt ghe-
betert / soo wel om het selve van Godt te verwer-
ven / als om dat de straffinghe van eenen bziendt
vooꝝ u ghewillighlijck aenghenomen / u soude aen-
poren om te doen dat ghy behoort te doen. Een
berstandigh ende hertelijck mensche geboelt licht-
lijcker het quaedt dat een ander om sijnent wille
lijdt / dan dat hy selber lijdt ; alsoo lesen wy dat de
Hepligen dooꝝ de penitentie een deel der sonden van
de misdadighe plaghen op hen te nemen; soo heeft
den salighen P. Agnatiꝝ / staende in hout water / S. P. Igna-
tius.
eenen onkupschen mensche van de stabernye der S. P. Xave-
rius.
sonden verlost; ende den saligen P. Faberius heeft
met soodantige vernustheyt eenen bersteenden men-
sche beweeght.

De seste byboeginge. Men moet sijn booznemen Bernieu-
winge des
booznes
mens.
dickwijls vernieuwen / waer toe eene geweldige be-
geerte lichtelijck den wegh wijst. Maer om dat dese
geduerige vernieuwinge des booznemens dickwijls

achter gelaten wort dooz gebzeck van memorie/soo salmen deselbe mogen helpen dooz tekenen diemen op een sekere plaetse sal stellen / als by exempel : een sententie booz hem aen de tafel / oft eenigh ander vermaen-teken na beliefte / ende stellende sp-selben sekere tijden/ op dewelcke het selbe moet vernieuwt worden. Onder de tijden moet den eersten zijn den morgenstont / op den welcken den oeffenaer / boozsiende een oft meer occasien der sonde die hy alsdan heeft oft noch hebben sal/bemerckt eenige beroeringe/ en verweckt sp-selben oft dooz de schoonheyt der deught/oft dooz de leelijckheyt der sonden/en neemt booz hem de gewoonlycke occasien der sonden neerstelijcker te schouwen / verfoepende oock mede de sonde/oft indien men handelt van de deugt/ hy omhelst die ende d'oozsaken der selver. Den tweeden tijt is den middag/op welcken dit ondersoek in't kortte moet aengesteld worden / oft in 't besonder / oft in 't beginsel van 't gemeyn ondersoek / ende de begeerte moet vernieuwt worden gelijk 's morgens/ en dit onder-soeck moet vergeleken worden met het boozgaende / om te sien in het welcke meer fouten zijn. Den derden tijt is den abontstont / op den welcken het selve even-eens gedaen moet worden. Den vierden die neerstelijck bemerckt moet worden/kan zijn 'sabonts in't bedde/want het wort seer wel onthouden dat pemandt booz den slape by sp-selben overpeyst. Den vijfden/als de ure slaet/als wannermen insgelijcks syn booznemen moet vernieuwen / dooz eenige beweginge die d'oozsake der deught booz oozgen stelt / voegende daer by een schiet-gebedt / het welck indien het geschieden kan/in hem beslupt de kracht van de beweegh-redene. Ja het soude seer goet zijn met alle bewegingen te voegen eē bequaem schiet-gebed/en dat also t'samen veranderen/op dat ons herte altydts wat nieuws soude hebben/ en met geneughte her-halen. Den sessten tijt komt by gebal/gelijk alffer oozsaethe is van te vallen in sonde oft om deught te doen/ op welcken tijdt het booznemen dies te neerstelijcker moet vernieuwt worden / hoe 't selve van nootsakielijcker is / dooz sien dat de bequaem-

's Mozgens.

's Middaeghs.

's Abonts.

Als de ure slaet.

Als d'oozsake 't selve verpecht.

quaemheyt daer toe booꝝ-gehouden wordt. By dit vernieuwen van 't booꝝnemen dooꝝ het sonderlinge onderfoeck sal proffijtelijck konnen geboecht worden de korte bemerckinge van de booꝝ-leden ure / na het exempel van de **H. Guilielmus/ Bonaventura** en onsen saligen **P. Ignatius** / om te weten oft die is ober-gebzacht gelijck het behoort / ende gelijck pēmant booꝝ hem hadde genomen / oster pet misdaen is in de materie van 't sonderlingh onderfoeck: daer na booꝝ-siende watmen op de naest-bolghende ure moet doen/ ehde alle 't selbe aen God dooꝝ de handen van de **H. Maeght** op-offeren. Ende dit sal alsoo/ gelijck ick geleert hebbe / oft gelijck het een pegelijck beter behaecht/ geschieden; als by exempel / indien pēmant hem oeffent in d'ootmoedighheyt.

O Iesu die om mijnent wille zijt gegeesselt, ende hebt seer ootmoedigh geweest (alsoo soudemen moghen eenigh blijde/ droef/ oft glorieus misterie verhalen) wat sal ick u weder-geven op desen onweder-roepelijcken ooghenblick mijns levens? (Hier machmen doen de bemerckinge ende booꝝnemen van de toekommende ure) Ick offere u gheheel my; mijne beloften (indien ghy eenen Religieus zijt) ende mijne werken, mijne sinnen ende voornemens in de vereeninghe uwer verdiensten; ende ick bedancke u, ô eeuwige Wijsheydt, voor het goet ende quaet dat ghy my blinden ende krancken door de creaturen sult doen, Ick begeere u, ick beminne u, ô allen mijn goet, ô waerachtighe versadinghe, wanneer sal ick voor u d'alder-ootmoedighste zijn, want sonder u en zijn wy niet ende en vermogen wy niet?

Hier by moet geboeght ende verhaelt worden de bemerckinge oft beweginge / die pēmant heeft aengenomen na de materie van 't examen in 't particulier/ als by exempel: aengesien dat ick ben soo verwoꝝpen/ &c. Ende pēmant mach gebzupcken dit gebeden oft eenigh schietende gebedt / indien hem dit te lanch dunckt/ t'samen met het onderfoeck van de booꝝgaende ure / en schickinge van de nabolgende. Maer (soo ick geseyt hebbe) men moet het schietende gebedt somwijlen veranderen ende het herte

De tegenwoꝝdigheyt Gods. Onderfoek van de booꝝ-leden ure. Overgevinge ende bereeninge. De liefde Gods.

daer mede vermaecken/sijnen mont openen (gelijck den Psalmist seght) ende sinen asem herhalen.

Het neerstelijck lesen.

De sebenste byboeginghe is neerstelijck te lesen/ soo wel het gene datter vergadert is om den wille te verwecken / als oock de schrijvers / die van dese deught oft sonde hebben geschreben: ende het is seer pzoftelijck dagelijcks upt de selve yet te overloopen / insgelijcks oock den regel die gheschicht is tot middel om de sonde te berwinnen / die ghy bebecht/ oft de deught te verkrijgen daer ghy u in oeffent/indien ghy eenen Religieus zijt.

Eenen goeden vermaender.

De achtste byboeginge. 'Tis goet te hebben eenen vermaender/die gegeven oft oock van selfs gekoren is/ of indien dit u niet aen en staet/ soo is het goet te kennen te geven aen den biecht-vader oft oversten/ uwen booztganch oft gebreck/ende begeeren indien het soo gelegen is / somwijlen onberhoets geoeffent te worden van eenen brient oft oversten / somwijlen oock na dat ghy u daer toe bereydt hebt ende naer u vermogen: Andiender veel zijn/ die te samen spannen om malkanderen te bermanen / die souden moghen offeren t' samen eenige wercken ende booznemens / ende dese als beloften vernieuwen booz het Eerweerdigh H. Sacrament; sy souden oock aen malkanderen kunnen openen hun gebreck en booztganch/ ende hun daer op beraden/ende d'een den anderen raet geven/oock gebieden ende instellen sekere victorien ende wercken/die sy doen souden/stellende daer by eenige boete oft loon: by exempel die meer victorien of wepniger gebreken telt/ sal mogen hebben een deel van de verdiensten van eene maent / oft dage/ &c. Ja d' eene ordene soude mogen de andere nabolgen oft oock beroepen / gelijck ick weet op seker plaetsen te geschieden.

Geestelijck t' samen spreken.

De negenste byboeginge. Dichtwijls van de selve saken te samen spreken/ende arbeypden dat de andere oock hun beste souden doen om diergelijcke deught te verkrijgen: want de liefde van de deught/ als by exempel/ van reynigheyt/ doet ons die in ons selven ende in andere beminnen/ ende de contrarie sonde haten. Daerom dede seer wel den saligen P. Faberius

us/ als hy belastede aen de gene die de hooberdye in hun selven wilden verdrucken / dat sy daer af aen d'andere souden preken / ende alsoo hun selven daer toe souden vermanen. Maer men moet bemercken dat het gene wy gesept hebben / meest al strecht om de gebreken upt te roepen/ hoe wel dat al het selve byhangs moet waergenomen worden om de deught te verwerben. Doo?waer meest al de menschen worden meer geholpen doo? de liefde der deughden/ dan doo? de misprijnsinge der sonde/ want wy worden sterckelijcker ende soetelijcker getrocken doo? de liefde/ hoe wel dat het beter ware te beginnen van de gebreken/ als een onkruid/ upt te roepen ende te vervolgen/ ende daer na komen om de deught inne te planten: maer het schijnt byhangs op een te komen. Immer? watter af is/ men moet in beyde stantvastig wesen/ nochtans soo moet men alle gewelt schouwen / aengesien dat al dit Godts werck is/ ende dat al het selve hanght aen sijne gratie/ op wien men daerom moet betrouwen/ aen wien men alleen den booztganch moet toeschrijven/ ende niet aen onse vernustheyt; want andersins en sullen wy niet booztgaen: daerom is het van noode dat ghy dit wel diep in u herte druckt.

*Schiet-ghebedt het welck ghevoeght kan worden
tot alle deughden.*

Het eerste/ O Jesu myne eenige deught; **Het tweede/** Ick ben droef om dese N. myne ongehoorsaemheyt om uwent wille; **Het derde/** En ick neme voor my tot uwer glorien in uwe tegenwoordigheyt; **Het vierde/** Als de klock sal slaen; **Het vijfde/** Om dat ghy het alsoo wilt, gehoorzaam te wesen.

Het eerste deel van dit schietende ghebedt heeft de werckinge van sijn eygen wantrouwen: het tweede, leetwesen: het derde, voornemen ende werckinge der tegenwoordigheyt Gods: het vierde, occasien: het vijfde, beweginge.

De Meditatie voor het gebreck in het
gemeyn mach zijn dese.

Voor-stelling der plaetsen. Bemerkht den mensch/die
die ghebreck onderworpen is / ende daer naer Chri-
stus oft onse **L. Vrouwe**/oft eenigen Heiligen in de
tegenwoordighheyt Godts/met de contrarie deught
verciert.

Natuere
van het ge-
breck.

Trappen,

Leelijck-
heyt.

Occasien,

Heerlijck
verwinnen
sijns selfs.

Het waer-
nemen der
occasie.

Teecken-
en des ge-
brecks.

Ongebal-
ten der
sonde.

Het 1. point. Bemerkht de natuere ende d'oorzaec-
ken van 't gebreck oft sonde / hoedanigh hunne
voorzellinge is / welck hunnen oorspronck / ende
hoedanigh hun eynde is / te weten / eene seer korte
wellust. Ten tweeden/hunne trappen/als strecken-
de naer de helle/ende op wat trap ghy zijt. Ten der-
den / hare leelijckheyt upt der natueren/ om dat sy
strijden tegen de natuerelijckere rede / ende misstaen
den mensche. Ten vierden/ hare occasien/ ende hoe
dickwijls die te boren komen/ ende wat dwaesheyt
dat het is schade te lijden door het gene daer pemant
den oppersten ende eeuwighen loon soude moghen
door verkrijghen / oft achter te laten het goet / dat
versumpt zijnde noyt verhaelt en kan worden. Ten
vijfden/bemerkht datmen dickwijls door eene heer-
lijcke daedt verkrijght overbloedigheyt der gra-
tien / ende ter contrarien indien pemant eene goede
occasie verwozpt / dat hy mischien oock berooft sal
worden van de gratie / die hy nu ghebruycken kan/
ja oock van de saligheyt. Ten seften/bemerkht dat
de goede occasien achter te laten / is den byant
moet gheben ende sijne kracht vermeerderen / dien
wy nochtans (sonder dat wy hem helpen) beproeft
hebben sterck te zijn / ende indien ghy u selven op
eenigen tijdt verwinnen soudt willen / waerom dan
nu niet? Ten sebensten/besiet oft de teecken-
en van 't gebreck in u niet en zijn / op dat ghy u selven niet en
smeect.

Het 2. point. Bemerkht de groote ongeballen die
upt de sonde komen: eerst/ de tijdelijcke: ten twee-
den/ de geestelijcke / ende de beletsels der saligheyt
ende volmaechtheyt / dat is van het opperste goet:
ten derden / hoe groote beroerte der herten upt de
selve

albe volghet. Ten tweeden/bemerckt de treffelijcke preucken der H. Schziftuere / der Hepligen / der Dijfen / ende het ghemeyn bonnisse van alle goede menschen/ ende wat d'instel van uwen regelende le-
 ren van u berepcht. Ten derden/bemerckt d'exem- Exempes
len der H.
Schzifture.
 pelen dooz de welcke opentlijck blijckt de verfoep-
 nge ende leelijckhepdt der sonde / treckt dese upt de
 H. Schziftuere / upt de heplige Historien / ende le-
 lens der Hepligen/upt het bozgerlijck ende gemeyn
 eben der menschen ; siet met wat straffe dat sp ooz-
 reelen ghestraft te moeten worden alsulcke die met
 dese sonde H. besmet zijn / ende wat loon sp berdie-
 ren/ die met de contrarte deught verciert zijn. Ten
 vierden/ bemerket hoe seer dese sonde den dupbel be-
 jaeght / ende hoe dat hy dooz de sonde met het be-
 rijn der wellusten/ ons de doot aenbrenght / welc-
 ke wellust soo wanneer ghysc hebt/sal u een walgin-
 zhe zijn / indien ghysc begeert / soo false u quellen/
 met een onbersadelijcke ende ongheruste begeerte.
 Ten vijfden bemerket / indien ghy u selven hier in- Blijdschap
der verster-
kinge.
 ne versterft / dat Godt u van d'ander zijde als een
 kroone ende onspreeckelijcke blijdschap belooft ;
 want de blijdschap volghet het deughdelyck werck/
 soo wel in dit leven als in d'ander : ende wat dwaes-
 hept dat het is/lieber den byant dan den alder-min-
 nelijcksten Saltghmaecker te gelooven. Ten seften/
 bemerket wat ghy uwen bzient in dese saken soude
 raden / ende wat ghy soudt willen in de ure uwes
 doots gedaen hebben/ &c.

Meditatie om de deught te verwerven.

HET 1. point. Bemerckt dat de deught niet anders Wat de
deught is.
 en is dan een bequaemhepdt/dooz de welcke het
 herte des menschen soude mogen ghenesen worden/
 als eenen blinden verlicht worden / ende als eenen
 reupelen wandelen:ende aengesien dat wy dese sake
 oo seer wenschen in't lichaem/besiet hoe seer wy die
 in de ziele behooren te wenschen. Ten tweeden/dat
 ghelijck den mensch sp selven niet en kan ghenesen
 van de gebzeken des lichaems / als van blintheypdt/
 Ex 4 alsoo

alsoo en kan hy oock niet genesen worden van eenig gebreec der zielen/sonder sonderlinge gratie Gods/hoe veel middelen hy oock gebuycht/ &c. aengesien dat alle dingen soo veel wercken ende niet meer als Godt hun kracht en geest/ daerom schrijft hem dit alle toe. Ten derden/pepst dat de deught dynderhande is/ Bozgerlijke/ Geberusde ende Waerachtige deught / waer af de waerachtige alleen Godt oprechtelijck bemint : dus gelijk sy oock waerachtelijck arbeit om hem te behagen/met welcke de ziele haer insgelijcks vertiert / om dat sy hem als haren buydegom soude aengenaem zijn. Stelt u dit eynde booz ooghen / ende haecht hier nae met gheheelder herten.

Dynder
hande
deught.

Nature
der deught.

Het 2. point. Bemerkht de nature / werckingen/ oorzaken / eynde ende trappen der deught : welke zijn dese : het booz-nemen om de deught te verkrijgen : seckerhepdt tegen de behoringhen ende swarigheden : genoeghte in het gebuyck der deught. Overleghet oock wat sy plach te doen in 't verstant/ in den wille / en in de uytwendige saken ende werckingen / ende hoe de krachten der zielen haer tot de selve hebben : let oock op de teekenen ende occasien. Ten tweeden/bemerkht de schoonheyt ende eerbaerhepdt der selver / hoe gelijk-fozmigh sy der redene is / hoe seer betamende dat sy is eenen Christen oft Keisgicusen persoon. Ten derden/hoe verre ghy van deselve gewoest hebt oft noch zijt. Ten vierden/hoe noodigh die is ?

Proffiten.

Het 3. point. Bemerkht de profyten: ten eersten/ de ruste ende stilte der zielen/ in dewelcke de deught heerschapppe heeft. Ten tweeden/ oock van het lichaem/want de deughden de passien stillende/maken het lichaem wel-barende. Ten derden/ de schaden / die daer komen uyt het gebreec der deughden; want het gebeurt dickwijls dat eene kleyne sake / soo het schijnt / (indien sy booz de deught niet wech-genomen en wordt) dickwijls seer veel goets belet / ende als eenen grendel sluyt de deure booz de geestelijcke wellusten.

Het 4. point. Bemerkht de treffelijcke spreucken der

der H. Schryfture: ten tweeden/ der Hepligen: ten Spreucken
der H.
Schryftu-
re.
derden / der Wyfen: ten vierden / het gemeyn bon-
nisse van de goede: ten vyfden / de verbintenisse der
regulen/indien ghy een Keltigeus zijt: ten sesien/de
middelen die de Hepligen gebzupcht hebben.

Het 5. point. Bemerkcht d'exempelen/als in Godt Exempe-
len.
almachtigh (gelijck S. Thomas leert in 't boeck
van de goddelijche manieren / die hy booz-stelt om
na te volgen) in Christus onsen Heere/in de H. Ma-
get Maria/ als u in 't besonder gegeven ende gela-
ten / insgelijcks in de Hepligen / in de Philosophen
ende andere; ten laetsten in de vrienden.

Het 6. point. Bemerkcht ten eersten/hoe aengenaem Hoe de
deught God
behaeght.
dat de deught aen Godt is. Ten tweeden / de glorie
ende lof van de gene/die in de deught vermaert heb-
ben geweest op dese werelt/ soo wel van de Hepligen
als Philosophen. Ten derden/ den hemelschen loon
diemen de deught schuldigh is / ende dien aen den
genen die eenen goeden strijdt becht / van Godt sal
gegeven worden.

Daer kan eene andere meditatie zijn van eenige
schietende gebeden nae de tweede maniere van bid-
den/ van dewelcke gesproken wort in 't negenste ca-
pittel van 't eerste boeck.

Schiet - Ghebedekens.

H Eere leyt my in uwe rechtveerdigheyt, om mijnder Psal. 5.
vyanden wille beschickt in u aenschijn mynen
wech.

Heere voor u is alle mijn begeerte, ende mijn suchten Psal. 37.
en is voor u niet verborgen.

Boosheydt hebbe ick gehaet ende verfoeyt, maer uwe Psal. 118.
wet hebbe ick bemint.

Van alle myne boosheden verlost my, tot eenen schimp Psal. 38.
hebt ghy my den onwijfen gegeven.

Wacht my noch meer van myne ongerechticheyt, ende Psal. 50.
suyvert my van myne sonde.

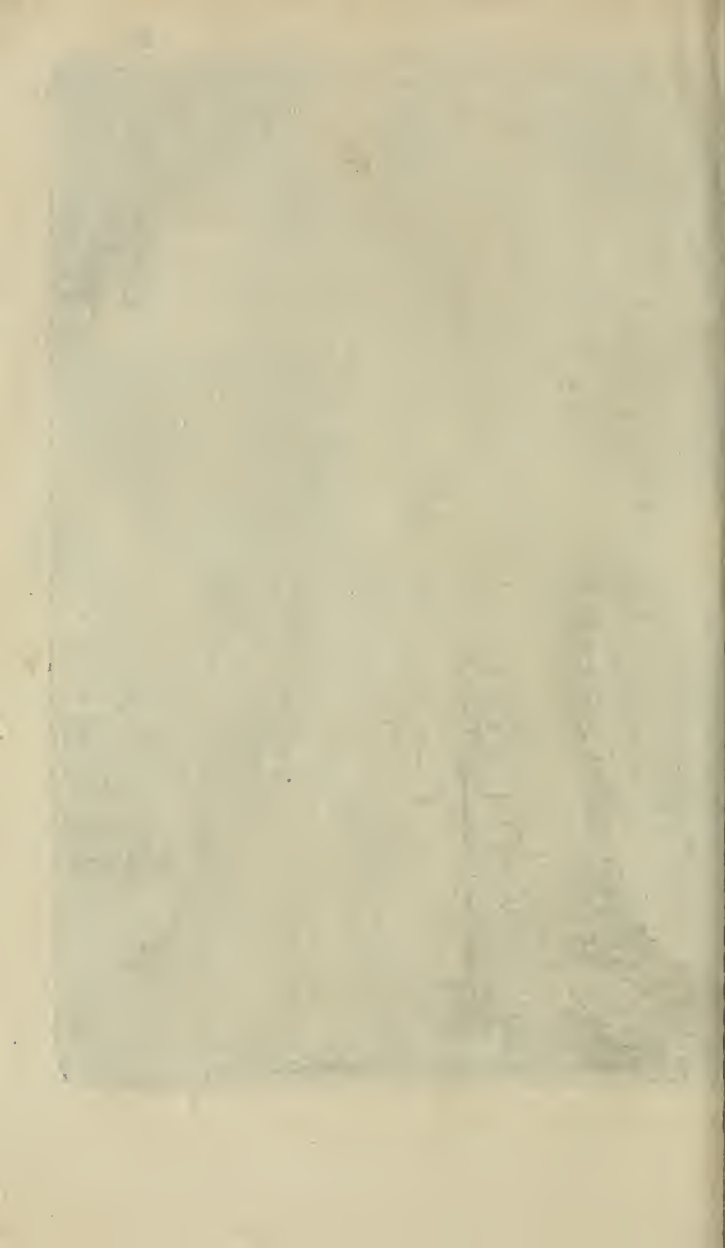
A E N - M E R C K I N G E O P H E T XXVIII. B E E L D T.

**Dooziet uwe wercken / ende beschickt die in
de teghenwoordighejdt Godts / tot glorie
van sijnen grooten naem.**

*Schickin-
ge van ons
se wercke.*

Bemerckt wat ghy heden, ende oock op
[A] dese ure te doen hebt, ende als oft
ghy liept in eene loop-plaetse, stiert uwe
[B] wercken ende stappen nae het eynde,
dat is, tot Godts glorie met een [C] vyerigh
herte, ende weet sekerlijck dat ghy sonder
[D] Godts gratie dese niet en vermooght,
dan begeert hebbende, doet uwe wercken,
als in [E] ghewichte, getal ende mate, ende
niet anders dan oft u [F] de doot volgh-
de, ende ghelijck [G] den Engel, ende [H]
den duyvel u ende alle uwe wercken gade
floegen. Jae doet alsoo [I] de goede wer-
cken, als oft voor u [K] een graf werde ge-
maeckt. En dit niet alleen, maer volmaeckt
uwe wercken nae [L] het exempel van
Christus ende de Heyligen, welcke [M] de
Engelen Godt op-offeren. Maer boven al
bemerckt altijds, dat [N] Godt met het he-
melsch hof u altijds aensiet.

HET VI. CAPITTEL.

Oeffeninge van de Bemerkkinge der saken,
die ons te doen staen.

*De voorstellinge der plaetse, sal wesen sy selven stellen
in de tegenwoordigheyt Gods / ende van sijn hof.*

Gebedt.

HET 1. point. Bemerkcht dat onse volmaechtheyt De volmaechtheyt is in de wercken gelegen.
wel kan jaer moet ghekent worden upt de volmaechtheyt van onse wercken / alsoo dat dien waerachtelijck volmaecht mach genoemt worden / die sijne wercken volkomelijck ende wel doet. Siet dan dat ghy arbejdt uwe wercken dagelijcks te volmaken / ende ghelijck wy in Deuteronomio vermaent Deut. 16.
worden / dat ghy verbolght gerechtelijck 't gene dat gerechtigh is: want ghy moet uwe voozderinge bekennen upt uwe wercken / en upt deselve als bzuichten weten de vermeerderinghe van de inwendighe deught. Want het en is niet genoegh wel te werken / maer men moet arbejden / dat het zaet der gratie Gods vooztbzenghe de dertighste / sestigste ende hondertvoudighe bzuicht / ende dat sijne talenten den meesten woeker maken tot de meeste glorie der Goddelijcker Majestejt / ende tot onsen profijte. Menmercht hoe onredelijck dat het is / daer ghy komende upt den acker uwer herten soudt vergaderen hondertvoudige bzuichten (aengesien den Heere dien soo dickwijls besproept heeft met den douwe sijnder gratien en sijns bloedts) dat ghy segghe ick maer eene klepne bzuicht voozts en bzenght / te weten / dat ghy uwe gebeden en wercken onvolmaectelijck doet. Men seght dat den Heiligen Bernardus in de Mettenen gesien heeft Engelen / die schreven de ghebeden der Broederen / van de sommighe met gout / sommighe met silber / sommighe met water / ende dat sy sommighe oock achter lieten. Men siet dan uwe wercken / ende oberloopt hoe die weerdigh zijn van d' Engelen geschreven te worden.

HET 2. point. Bemerkcht / dat ghy in allen werck Bemerkkinge in elck werck.
dizs saken moet bemercken: Ten eersten Godt: Ten twees

tweeden u selven: Ten derden de sake/ die ghy moet doen. Ick segghe ten eersten Godt/ als het eynde/ ende van wiens wille ghy niet en mooght wijcken. Men moet dan/ Ten eersten sien wat eynde dat God ghestelt heeft booz de saecken ende wercken van alle menschen/ ende tot het selve moet ghy stieren uwe ooghen/ ulwen boet ende allen werck. Ten tweeden/ dat Godt teghenwoozdigh ende bereet is / om te doen den wille van de gene/ die hem vzeesen. Maer om dat dit soude mogen gheschieden/ ende dat ghy van hem als den oorzponck van alle saken sout moghen beweeght worden/ is 't noodigh dat ghy met hem gheboeght zijt/ ende niet en begint dan nae sijnen wille; want andersins en kondt ghy niet pzoosijtelijck doen/ noch hy en sal met u niet wercken/ hoe wel hy u sijne mede-werckinghe niet en sal wepgheeren. Dit is dat den Propheet vermaent/ segghende: 't En zy dat den Heere 't hups timmere/ te vergeefs arbeiden sy die dat timmeren: 't En zy dat den Heere de stadt beware/ te vergheefs waerlt hy diese bewaert: te vergheefs arbeidt hy eenen toren te timmeren/ die den middel niet en heeft om dien te volmaecken. Menroeft dan seer ootmoedelijck sijne bystant/ opdat ghy sijn eynde mooght weten/ ende tot hem uweraden stieren. Daer na stelt allen u betrouwen op hem/ ende leght allen angst af/ booz den raedt van den Apostel/ seggende: En zijt niet sozghbuldigh/ maer in alle ghebeden soo laet uwe begeerten kennelijck worden booz Godt/ ende gelijck den Apostel Petrus seght: Wozpende alle uwe sozghbuldighed op hem. Want d'on-ruste belet de gratie Godts/ ende sy krencht onse vernustheyt/ ende het is seer swaer in deselbe als in een onweder den rechten wegh te houden. Indien daer dan eenige onruste te horen komt/ volhert in 't gebedt met den Heere Christus in 't hofken/ tot dat de stilte weder komt. Daer-en-boben soo moet ghy u selven aen-mercken/ ende dat ghy upt u selven niet en vermooght/ ende aen Godt hanght/ gelijck de strale van de Sonne/ ghelijck den hamer van den werck-man ende de penne van den schrijver/ also dat de Schysure met

De hulpe
Godts.

Psal. 126.

Luc. 14.

Betrouwen
op Godt.

Philip. 4.

1. Pet. 5.

rede.

redene seght: Godt werckt alle dingen in een pege-
lijck/ ende het gheloof leert het seeckerlijck/ dat nie-
mandt profijtelijck tot de salighept sonder de gratie
Godts en kan wercken.

1. Cor. 12.

De Gods-
lijke tegen-
woordig-
heyt.

Ioan. 15.

Bemerckt
neerstelijck.

Het 3. point. Bemerckt hoe ghy uwe wercken vol-
komelijck soudt moghen doen/ ende hoe seeckerlijck
ghy die sult doen/ indien ghy altijd Godt als den
prijs-gheber aensiet. Ten tweeden/ bemerckt den
vpant/ die u gade slaet om u te berispen/ ende den
Enghel/ om dat hy waer-nemen soude/ het ghene
dat wel ghedaen wordt/ om dat den Heere het selve
daer nae soude kroonen. Ten derden/ oft ghy uwe
wercken ghedaen hebt in ghewichte/ ghetale ende
mate/ ende oft ghy Godt naeghebolght hebt. Ten
vierden/ oft ghy u selven hebt boozgesteld het exem-
pel van Christus ende de Heylighen. Ten vijf-
den/ oft ghy neerstelijck bewaert hebt de vryheyt
ende ruste der herten: want soo haest als yemandt
die verloren heeft/ soo is hy als buyten den weghe/
ende als eenen wijngaerdt-ranch upt den wijn-
gaerdt/ die nochtans gheene vrucht en kan booz-
brengen/ 't en zy dat dien in den wijngaerdt blijue.
Ten seften/ bemerckt dat ghy alle dingen soo moet
doen/ oft het nu de laetste upre ware/ ende ghy dit
noch moest doen in dit leven/ dat ghy booz-handen
hebt: ende sck wilde dat ghy niet bemercktede/ oft
seer in-saeght de moepelijchheyt in dese neerstighe
maniere van doen: want ghy moet u seeckerlijck la-
ten boozstaen/ dat ghy de beste maniere van leven
moet verkiezen/ ende dat het sekerder/ dan seker is/
dat deselve kortz ghenoeghelijck sal zijn. Ten laet-
sten/ bemerckt wat men nae het werck moet doen/
want veel bederven het werck in 't eynde als sy wel
ghedaen hebbende/ het selve aen hun selven schijnen
toe te schryben ende niet aen Godt/ die daer d'oor-
sake af is. Waer booz ghy u neerstelijck moet wach-
ten/ ende aenmercken u selven als een instrument/
ende een lantearne/ in dewelcke den Heere licht heeft
ghestelt/ ende hoe wel hy dooz u ghelicht heeft/ het
selve is noch verdonckert gheweest dooz uwe son-
de. Neemt oock neerstelijck waer de ghebzecken
op

Gebedt, door 't welck yemant Gode sijne
wercken op-offert.

Genes. 3.

Ick sal spreken tot mijnen Heere, al ben ick stof ende
asschen, ende als niet voor u: wie heeft den wijngaert
geplant ende en heeft van dien niet geten? Wie saeyter,
ende en vergadert de vruchten niet? Siet Heere mijnen
Godt ick ben uwen wijngaert, begheerende vrucht te
gheven op sijnen tijdt, ick ben den acker ende d'aerde
drinckende dickwijls den overkomenden reghen, dick-
wijls verlicht door de sonne uwer gratien, dickwijls met
u bloet besproeyt, dickwijls met de deught der inwendi-
ger vermaningen berispt ende gesuyvert, op dat ghy uyt
my soudt vruchten sien. Neemt dan van uwen dienaer
den sone uwer dienstmaeght, neemt alder-goedertie-

Offeran-
de.

Genes. 27.

rensten Vader, de spijs die ick u offere, ende die ick ge-
leert heb gereet te maken van mijne vrouwe ende Moeder,
d'alder salighste Maget Maria, aen de welcke ghy
ons altegader, als aen een Moeder aen 't kruys hebt be-
volen. Sy heeft my ghekleet met uwe gratie, met seer
goede kleederen, op dat mijne ziele u soude aengenaem
zijn, ende den reuck der selver ghelijck den reuck van
eenen vollen acker, dien ghy hebt gebenedijdt met den
douwe des hemels ende de vetthigheyt der aerden. Want
ick en sal u niet met allen op-offeren uyt de stinckende
riole van eygen liefde, maer ick neme voor my alle din-
ghen te doen door eene suyvere ende oprechte liefde
tot mijnen weldoender, mijnen Schepper, mijnen alder-
miltsten Verlosser, ende alder-soetsten Bruydegom
mijnder ziele, om dat ick hem alleen soude moghen be-
hagen. Hierom voortaan ô Heere, sal ick mijnen wegh
stieren in uwe tegenwoordigheyt, ende ghy sult aensien
de wercken mijnder handen, op dat ick alle dingen soude
mogen doen in gewichte, getal ende mate; want ick
wete dat eens ghedaen is, en kan niet onghedaen zijn.
Ghy sult my leeren uwe wegen, wegen der liefden en-
de minne, op dat ick zijnde sachtmoedigh ende ootmoe-
digh van herten niemant en soude hinderen, maer u vol-
gen wel doende, ende so veel als ick vermach een yege-
lijck

Supper-
heyt der
mepninge.

lijck beminnen, ende meest mijne vyanden; want 't gene dat een mensch ghezaeyt sal hebben, dat sal hy oock maeyen. Indien ick den noodt sal moeten plaetse geven, ende dat dit lichaem, dat bedorven wordt, ende de ziele beswaert, sal moeten gevoedt ende vermaectt worden, dat sal zijn als eene last-dragende beeste by u, ende het sal om u gevoedt worden, ende ghy mijne eenige toevlucht sult my verlossen van mijne nootsakelijkheden. Ten laetsten, ick sal uwe altijts wesen, gelijk ghy mijne zijt, ende ick sal op u hopen, ende ter wijlen het tijt van penitentie is, sal ick mijne misdaden suyveren, ende soo sal ick onsaligen mensch gaen na den avont, want mijne daghen zijn als van eenen huerlinck, tot dat den dagh opkomt, ende de schaduwen neder-dalen, ende dat ghy soudt komen, ende my tot u nemen. Maer ick bidde u en komt my niet als eenen dief in den nacht, ick sal u alle uyre verwachten ghelijck eenen ghetrouwen knecht, tot dat ghy komt ende mijns gedachtrigh zijt, tot datter geroepen worde, tot dat de deure open gedaen worde, tot dat ghy my binnen leydt, tot dat ick gae in uwe heylige plaetse, tot dat ghy vaeght alle tranen van mijne oogen, tot dat ghy tot my seght, dat ick soude rusten van mijne arbeyden, tot dat ick hoore: Verblijdt u geden ende ghetrouwen knecht, gaet binnen in de blijdschap uwes Heeren, tot dat ghy my kust met den kusse uwes monds, ende ick u sie de begeerte mijnder oogen, ende u omhelse ende vast houde in der eeuwigheydt ende de eeuwe der eeuwe. Amen.

Galat. 6.

Sap. 9.

Iob 7.

Cant. 2.
& 4.

1. Theff. 5.

Matth. 25.

Cant. 1.

Praetijcke tot bemerckinge van de saecken,
diemen moet doen.

De beste is eerst sijne wercken bedeylen in dagelijcke/ wekelijcke/ maendelijcke ende jaerlijcke wercken. Ten tweeden/ die verciere nae den Patroon van Christus ende der Heylighen/ oeffenende Godts tegenwoozdigheyt/ ende eene supbere meyninge/ ghelijck het in de meditatie geseydt is. Ten derden/ die alsoo beschrijven/ ende met hem dragen ghelijck eenen handt-boeck ende regel van leven.

d' Eerste bzucht/ die daer komt upt het gebuyck van sodanige geestelijcke oeffeningen/ is/ gerustheyt

Bedeylinghe der wercken.

Bzuchten van dese oeffeninge.

der

der herten: want d'ordinantie/ is oorzaecke van den
 brede/ ende daerom daer de wercken wel gheord-
 neert zijn/ ende d'oeffeningen bescheyden/ daer is de
 ziele breefsamigh; want sy weet wat ende wanneer
 sy 't moet doen/ sy verbetert de veranderinge der ge-
 peysen/ ende sy verduyft lichtelijck de quade ende
 niet betamende gedachten dooz de Godtbruytse.
 Hier by komt dat een pegelijck hem pozt om sozgh-
 buldighlijck t'onderhouden d'oeffeninge/ die hy sy
 selven als een gebodt gestelt heeft/ ende dat hy alsoo
 niet lichtelijck af en wijcht/ ja sozght oock om vooz-
 deringe/ ende hy onderscheydt lichtelijck/ bemerc-
 kende oft hy vperighlijcker oft slappelijcker syne
 gewoonlijcke oeffeningen verbolght.

Noodighe
 bemerckin-
 ge.

Prov. 4.

Psal. 83.

Neem't nochtans waer/ dat niemant sy selven en
 mach overvallē met de menigte der wercke oft met
 die diewijls te doen/ maer dat hy moet volgen het
 exempel der Hepligē/ welker boetpadt als ee blint-
 kende licht allengshens was groepende tot den vol-
 maechten dag. Sy gingen van d'eene deugt in d'an-
 der/ tot dat sy sagen den Godt der Goden in Zion.
 d'Oeffeningen dan moeten geschickt worden na een
 pegelijcks begriip/ ouderdom ende vooztganch/ op
 dat deselbe lichtelijck souden mogen verbolgt wor-
 den/ aengesien d'onstantvastigheyt seer misstaet en-
 de schadelijck is/ daerom moet het gebedt met eene
 aengename veranderinge volgen het lesen/ naer het
 gebedt den arbeydt ende lichamelijcke oeffeninge.

De maniere na dewelcke de wercken moeten ge-
 ordineert worden/ staet in de voozgaende meditatie/
 maer nochtans om dat het lilaerder soude zijn/ sal
 ick een exempel geben.

Nemant is gewoon Misse te hooren/ maer son-
 der hier op te letten: desen dan begeert sy selven te
 volmaken/ wat sal hy doen? 's Daeghs te boren sal
 hy stellen den tijt ende sehere gebeden/ ja oock sehere
 gepeysen van soo grooten mysterie in 't derwaerts
 gaen/ onder de Misse/ ende als hy wederom komt/
 als hy upt den hupse gaet/ sal hy sijn vooznemē ver-
 nieuwē/ als hy weder komt sal hy God danckē/ &c.

Nemant sal mogen bragē/ of 't niet beter en waer

na de bequaemhepdt / die daer komt sijn herte op te
heffen / ende de geestelijcke oefeninge die ons voer
komt aen te nemen? Hier op antwoort den H. Bona-
ventura ende andere: dat in dier boegen van het ver-
volgh ons lebens noyt gheozdineert en soude zijn:
maer datmen doen moet gelijk wy gesepdt hebben
van 't mediteren/te weten/datmen hem daer toe ge-
reet moet maken; nochtans indien den Geest elders
lepdt/ soo moetmen hem volgen.

Onse wer-
ken moete
van te bo-
ren bedacht
ende ghe-
schickt we-
sen.

Maer men moet hem wachten / dat (ghelijck in
seer heplige dingen plach te gebeuren) upt het ghe-
brypck geen misbrypck en rijse / ende upt dickwijls
te doen een verflappinge/ maer men moet in de me-
ditatie den mont open doen ende den asem scheppen/
op dat wy met den geest beginnende / met den geest
mogen voldoen.

Noch men mach oock dit gebreck van sommige
niet naer volgen / die soo haest alsser in andere eenige
saken ghepresen worden/ de hunne terstont berlaten
ende d'andere aennemen. Want dit is dickwijls ee-
ne curieusheyt ende ydelheyt/indien het onbedachte-
lijck geschiedt. Want een pegelijck heeft eene gabe
van Godt/ nochtans en wort daerom niet verboden
de voetstappen der Hepligen te volgen; ende die te le-
sen; want daerom heeft den Heere begeert dat hunne
oefeningen in 't licht soudén komen.

Schiet - gebedekens voor d'offeringe van sijne werken.

HEere ick hebbe geseydt, 't is mijn deel te bewaren Psal. 118.
uwe wet, te weten in alle werck.

En sal mijne ziele Godt niet onderdanigh sijn? want van Psal. 61.
hem is mijne saligheyt.

In 't hooft van den boeck is van my geschreven, dat ick Psal. 39.
uwen wille doen soude, mijn Godt ick hebbe gewilt,
ende uwe wet in 't midden mynder herten.

Ick ben uwe, maeckt my saligh, want ick hebbe uwe Psal. 118.
rechtveerdighmakingen verlocht.

Neemt my na uwe uytprake, ende ick sal leven, ende en Ibid.
beschaemt my niet van myne vertoevinge.

A E N - M E R C K I N G E O P H E T X X I X . B E E L D T .

**Bemerckt wat teghenspoet dat u heden soude
konnen toe-komen / ende bereydt u herte
daer toe.**

S. Andreas.

Tobias.
Iob.

Voorliet het quaet ende ongemack dat
u heden kan over-komen, ende zijt ge-
dachtigh dat ghy met dese ghemeyne wet
geboren ende gheroepen zijt, te weten dat
ghy u kruys met [A] Christo soudt dragen,
ende hem naer-volghen tot in de glorie.
Omhelst dan het kruys met [B] S. Andreas,
ende versterckt u selven met d'exempe-
len van den [C] ouden Tobias, [D] Job, ende
andere Heylighen, want u kruys is van [E]
Godts groote liefde naer uwe kracht van
alle eeuwigheyt gewegen, ende als van [F]
den Engel tot u gesonden: indien ghy wey-
gert dit t'aenveerden, soo sal [G] den duy-
vel u een swaerder opleggen. Geeft dan u
selven over aen Godt, op dat hy u leyde
ende stiere, want hy alleen weet de uytgan-
gen der [H] wegen, ende wacht u dat ghy
(die seer onwetende zijt) nae u eyghen ge-
voelen geenen wech en verkieft, ende ver-
troost u met desen troost, dat het [I] kruys
van een uyrken vergolden wordt met den
eeuwigen [K] loon.

H E T

HET VII. CAPITTEL.

Oeffeninghe van de bemerckinghe der ongevallen,
die ons kunnen over-komen, ende eerst van 't
verdragen van ander lieden gebreken.

Gelijckmen gemeenlijck seght / pijlen die booz-
sien zijn / quetsen min / en gelijck **S. Gregorius**
seght : **W**p nemen verdragelijcker aen d'ongeballen
der werelt / indien w^p teghen deselve ghewapent
worden met den schildt der boozsichtigheyt. **D**aer
om moeten alle daghe 's moorghens / ghelijck het
nu d'ickwijls gesepdt is / booz dese onse boozsichtig-
heyt booz-komen / ende teghen de aenstaende be-
spyinginghen der vyanden neerstelijck doen bewa-
ren de poorten onser zielē / en daer gedurige wakens
aen-stellen. **N**ademael dan dat w^p sullen gheschickt
hebben 't ghene dat ons toe-staet te doene / laet ons
onse ooghe heeren tot het ghene dat w^p moeten lij-
den; ende in ghelijcks tot **G**odt die alle dingen met
seer groote goetheyt ende gherechtigheyt regeert
ende weegt: oock heeren tot d'exempelen van **C**hri-
stus onsen Heere ende van de Heiligen; tot d'eeuw-
ghe loonen / die daer ghegeven worden booz de tri-
bulatie van eene ure. **E**nde het sal in ghelijcks seer
helpen t'aenmercken / dat alieenelijck den wech des
Kruys tot het leven leydt: maer dat d'andere wegen
al om-weghen zijn / ende eenen ongheluckigen upt-
ganck hebben / hoe wel de beginselen smeeckende
ende schoon zijn. **M**aer terwijlen dat geen mensch
en weet wat wech dat hem saligh is / soo maecht dit
het herte alder-geruste / ende daerom is 't den seker-
sten raedt in dese onsekeren sake sp-selven te bevelen
aen de **G**oddelijcke boozsichtigheyt.

Greg. hom.
35. in Euang.
De booz-
sichtigheyt
wapent
ons tegen
de onge-
ballen.

Den wech
des kruys
leyt alleen
tot het le-
ven.

d' Oeffeninge van 't selve.

De voorstellinghe der plaetse, sal zijn booz een crucifix.
Gebet, als vooren.

Het 1. point. **B**emerckt ten eersten / dat op dese we-
relt alle dingen van den Heere alsoo zijn geschapen /
dat hoe wel den strijdt tusschen de elementen gedue-

Der schild
ende ver-
schepden
heyt in de
creaturen.

rich is/ dat nochtans den selven oock seer schoon/ ende eene eendzachtige tweedzachtighejdt is. Ende 't gene dat daer geschiet in de gesteltenissen der lichamen/ 't selve heeft oock plaetse in de zielen: Gelyk dan de menschen van verschepden gesteltenissen ende humeuren zijn/ oock verschillen van aensicht ende stemme/ alsoo zijn oock hen geboelen ende oordeelen verschepden/ gelyk het blyckt in de kinderen ende mans. Een pegelyck weet hoe verschepden dat de meyninge der selver zijn van eene sake: ende het selve geboelen moetmen hebben van alle dingen: aengesien dat eenen man niet min/ ja meer verschilt van eenen anderen man / dan eenen man van sy selven verschilt/ als hy een kint was. Ende nademael dat ghy stiet in alle creaturen te zijn soo groote verschepdenhejdt en veranderinge/ soo en verwondert u niet te seer/ dat het selve oock geschiet in de bonnissen ende genegentheden/ ende verdraeght die dan verduydighlyck: noch indien dat ghy oudt zijt en wenscht niet/ dat de kinderen out souden zijn; oft is't dat ghy jonck zijt / soo wenscht niet dat die oude kinderen souden zijn; maer boeght u na een pegelycks ouderdom ende na de gesteltenisse van de personen: en ghemerckt dat ghy niet en wilt dat sy allegader 't selve met uwe oogen souden sien/ ende dat op de selve maniere met u / noch oock dat sy met uwe ooren allen 't selve souden hooren: Waerom begeert ghy dan dat sy 't selve met u souden oordeelen / aengesien dat sy soo wel een verschepden verstant hebben/ als sy verschepden ooren ende oogen hebben?

Een pegelyck heeft goede gesteltenissen ende daer by sijne gebreken.

Het 2. point. Bemerket datter niemant en is onder de menschen/ die niet en heeft seer veel goets/ ende loffelycke gesteltenissen / gelykmen die gemeynelyck noemt: insgelijcks datter niemant en is/ die zijn ghebreck niet en heeft / om het welck hy eenen anderen moet wijcken / ende dat hy daerom seer onvoorsichtigh is / die van een ander eenen afkeer heeft om de gebreken des lichaems oft der zielen: want hy dan oock eenen afkeer van sy selven soude moeten hebben. Maer het is redelycker dat wy veel goede saecken die in een ander zijn bemerkken / ende dat

dat wy die niet het gebzeck d'welck wy in hem hebben ghesien ende ons misshaeght vergelijcken / ende soo sal't geschieden dat wy het goet meer sullen achten: dan dat wy om een gebzeck 'twelck wy in onsen eben-naesten sien / willen berooben alle sijne andere deughden van den prijs ende lof die hun toestaet / wie soude te recht eenen seer goeden acker verachten om eene netele / oft eenen seer geleerden man versmaden / om dat hy eenige saken niet en weet / oft de spijse / om dat die alleen niet alle smaken en behelst / verwerpen ? Daer-en-boven moetmen sijn uptnemende gebzeck / gelijkmen niet het gebzeck sijns naestens / het welck indien hy dooz eegen liefde verblint zy / niet en vint / soo moet hy hem sekerlijck laten boozstaen / dat het selve is de hooberdope / 'twelck d'alder-meeste quaet is.

Het 3. point. Bemerckt indien pemant eenigh gebzeck heeft / daer ghy wy af zijt ; dooz wiens gratie dat dit geschiet: is't niet dooz Gods gratie? Indien dan de hant van eenen anderen / oft eene leere / oft eenen bergh / oft toren u hooger stelt / soo verheft ghy u selven begeckelijck / om dat ghy hooger zijt dan den genen / die op der aerden blijft. 'Tselve is ook / indien pemant te peerde sittende / seerder loopt dan eenen die te voet gaet oft kreupel is / ende dat hy dien hierom bespotte. Mengesien dan dat de goederen die ghy hebt / toegeschreben moeten worden de gratie Gods / soo verdient ghy wel dat u de selve worden afgemen / indien ghy eenen anderen beschimpt : en dit is het gene / dat den Apostel seght : Daer ghy eenen anderen in oordeelt / daer inne verdoemt ghy u selven ; ende wederom : Indien een mensche haestelijck geballen is in eenige misdaet / onderwijst soodanigen in den geest der sachtmoedighed / u selven bemerkende / op dat ghy oock niet bekoozt en wordt.

Men moet wachten bemerken lijk oordeel.

Rom. 2.

Gal. 6.

G E B E D T.

Verre moet het van my zijn, dat ick roockende vlas soude uytblussen, ende gekroockt riet geheel in stucken breken : verre moet het van my zijn, dat ick op de sonden van andere soude gram zijn, die van de myne

Isaie 42.

Oſea 6.

gepraemt worde. Want hoe ſoude ik in uwe tegenwoordigheyt verſchijnen, die barmhertigheyt begeert ende niet offerhande, die liever hebt dat ick my ſoude verſoenen met mynen broeder, dan dat ick u ſoude offerande doen, ende die my ſult wederom meten met de ſelve mate, daer ick mede ſal gemeten hebben? Daerom vergeve ick ten eerſten alle myne vyanden, hoe wel in der waerheyt niemant tegen my ongerechtelijck en heeft gedaen, indien ick my ſelven wel bemercke; want alle uwe creaturen met rechte moeſten my verworpen ende benacuwē, die een overtreder ben van uwe wet, maer uwe barmhertigheden zijn boven alle uwe wercken. Ik bidde geeft my uwe gratie, op dat ick uwe lanckmoedigheyt mach navolgen, ende u in mynen naeſten ende in alle dingen, boven al ſeer vyerighlijck beminnen, Amen.

Matth. 7.

Practijcke om de Verduldigheyt te oefnen.

Daer en
gebzeken
geene oc-
caſien van
tijden.

De practijcke van deſe oefninge iſ een pegelick van noode / want op geene plaetſe noch op geenen tijt en gebzechter ſtoffe om te berdzagen de gebzeken van andere. Want aen wien dient den knecht na ſijne begeerte? of aen wat knecht voldoet den Heere? Wie iſſer ſonder gebzeken? oft wie geboelt ende oberkomt met een ander in alle ſaecten? boozwaer niemant. Hierom / om dat ghy ſoudt behouden vrede ende ruſte het opperſte goet der herten / oeffent u dikwijls ende neerſtelijck in deſe oefninge / ende ghy ſult daer eene ſeer groote bzucht in vinden / ende eenen ſeer grooten byſtant tot alle Godtbzuchtigheyt.

Geruſt-
heyt der
herten in't
berijſpen.

Maer ten eerſten / arbept booz al te hebben een geruſt herte / eer ghy pemanden berijſpt; want de gramſchap verblindt booz den pber de ſcherpſinnigheyt des herten.

Ten tweede / verweckt in u ſelven droeſſheyt van diergelijcke ſonden / ende verootmoedicht u / betrouwende alleen op Godt.

Ten derde / oeffent medelijden tot uwen naeſten / ende arbept de droeſſheyt der berijſpinge met liefde te verſoeten.

Ten vierden / aenroept Godts hulpe / ende als ghy

ghy u beste gedaen hebt / soo bebeelt Godt dat hy de lieden wilt ghenesen : Want Godt gheneest ende 1. Reg. 2. maecht levende.

Men moet oock bemercken ten eersten / dat het met eene openbare berispinge moet ghestrafte worden / dat openbaer is / ende met eene besondere ende in 't verborzgen / dat besonder ende verborzgen is.

Ten tweeden / datter in 't eerste sachte medecijnen moeten toegeboeght worden / ende daer naer bitterder : want / naer 't seggen van den heyligen Augustinus : Gelyck sy beter zijn / die de liefde stiert / alsoo zijnder meer die de hzeese betert. Bequaemheyt der medecijne. August.

Ten derden / men moet seer groot opsicht nemen op de gesteltenisse van den persoon / op den persoon selve ende op den tijdt : hierom en bekijft geenen die 1. Tim 5. ouder is dan ghy / maer bidt hem als uwen Vader ; want men moet dikwils in 't openbaer wijcken van den rechten wegh / om dat een ander soude mogen boorzp gaen / ten zp datmen wilt tegen veel stooten / ende verstooren alsulcken die vol begeerten zijn.

HET VIII. CAPITTEL.

Oeffeninge ende meditatie, van Verduldigheydt in eygen ongeval oft lijden.

Voor-stellinge der plaetse.

HET 1. point. Bemerkht ten eersten / als uyt eene schou-plaetse seer veel ongeballen / daer de menschen ober al mede ghequelt worden / ende siet hoe groot dese ongeballen zijn / ende hoedanigh de menschen zijn / diese moeten lijden. Boorzwaer is 't dat den meestendeel quaet is / nochtans soo zijnder oock veel goede onschuldige / ende Godt seer lief-getale die hier mede besocht worden / aengesien byna alle de heerschapppen / rijckdommen ende joncken / zijn in de macht van de boose : ende aensiet u selven hoedanigh dat ghy zijt / wat ghy om u boorzleden leven verdient hebt / ende om het gene dat ghy dagelijks doet : ende ick meyne dat ghy veel stoffe sult hebben om Godt te dancken van sijne onepndelijke barmhertigheydt tot u. Want wat is het ghene dat ghy

Menichs buldigheyt der ongeballen.

De Heyligen hebben meer geleden dan wy.

lijdt/indien ghy uwe sonden aenmercht/ende indien het geleen wort by 't gene dat Jacob/Joseph/Job ende andere Gods groote vrienden/ Apostelen ende Martelaren geleden hebben? Bemercht ten tweeden/ hoe grooten lof dat ghy by een peghelijsch sult hebben/indien ghy 't verdzaeght. Ten eersten/ by God/ om dat ghy u geeft onder sijnen wille/ ende roont door lijde uwe liefde tot sijne Majesteit: want die wort meer betoont met lijden dan met werken: waerom ghy dupsent sult binden/die veel sullen geven en bidden/ maer sullen seer onberduldighlijsch verdragen een kleyn ongeluck om Gods wille. Ich bidde u/mercht wat liefde en hoe flauw dat dese is; indien die oprecht waer/en soude die niet soodanigh zijn/als die gebleken heeft in de sterckheyt ende verduldighheyt der Martelaren? boozwaer de liefde is oprechtelijch sterck ende onbrekelijch/ja de liefde is so sterck als de doot/ ende de jaloersheyt is hert als de heile. Ten tweeden/ bemercht indien ghy berduldigh zijt/hoe groot ghy sult wesen by de Heplige seer stercke beminnaers/en dat om dat ghy hun gelijsch geworden zijt/ van dewelcke gesongen wordt: Hoe veel hebben alle de Hepligen geleden? Ten derden/ niemant en isser by de menschen/ die hem niet en verwondert van eenen berduldigen mensche/en de die niet meer en acht eenen mensche die synen moet kan bedwingen/ dan eenen verwinner der steden. Want soodanigen is eenen koperen muur ende eenen onberwinnelijcken schilt gedeckt met berduldighheyt ende gerechtigheyt.

Op en weeten ons sen wegh niet tot de saligheyt.

Het 2. point. Ich bidde u/bemercht teneersten/oft ghy wel weet lanchs wat wegh dat ghy soudt mogen tot den hemel geraen: boozwaer 't is seker/ dat ghy 't niet en weet; daerom pepst aldus: Siet Godt seynt in dese tribulatie toe/ dit is den wegh lanchs den welken hy in wilt naer den hemel leyden/ende lanchs geen en anderen/ te meer al waer't dat ich allen mijn best dede/ nochtans en soude ich dese tribulatie niet ontgaen. Daer-en-hoven aengesien dat het seker is/ dat wy door veel tribulatie moeten saligh worden/ ende dat alle de ghene die

2. Tim. 3.

Godt:

Goddzuchtighlijck in Christo willen leben/vervol-
ginghe sullen lijden/ ende dat seer waerachtigh is
dit woordt: De wereldd sal haer verblijden/ maer Ioan. 6.
ghy sult bedroeft zijn/ dan uwe droefsheydt sal in
blijdschap beranderen: Mengesien seggh ick/dat dese
saken alsoo zijn/so onderschept ende sluyt by u selven
oft ghy wilt saligh worden oft niet/ oft ghy wilt
Goddzuchtighlijck leben/ oft ghy hier u wilt be-
droeben met de hinderen Godts/ ende oft ghy be-
geert dat de droefsheyt in blijdschap berandere. In-
dien ghy dit toe-laet/soo bidde ick u wederom seggh
my/ Waerom klaeght ghy dan? Staet het u toe te
verkiefen de maniere van benauidtheyt ende tegen-
spoet/ oft Godt? dat is/ moet den siecken stellen de
maniere van medecijne/ oft den medecijn-meester?
Moet den Capiteyn den soldaet volgen/ oft den sol-
daet de Capiteyn? of moet d'eeuwige Wijsheyt onse
onwijsheyt volgē? Ten tweede/indien ghy dit crups
en benauidheyt wepgert/pepft voorszekerlijck/dat ghy
eene die veel swaerder is/ van den dubbel sult moete
lijden. Want daerom seggh den Heere: Komt tot my Matth. 11.
alle die belast ende beladen zijt/ende ick sal u verma-
ken:want mijn jock is soet/ende mijnen last is licht:
Daerom beweenen de boose in de helle/ dat sy ghe- Sap. 5.
wandelt hebben sware wegen/ ende geleben hebben
d'alder-swaerste tyrannye des wereldds. Ten der-
den/ bemercht dat wy allegader met dese wet gebor-
ren zijn/ dat wy teghenspoet moeten verdragen/
ende dat ghy u daer te bergheefs teghen stelt; want
den Heere selve segt: Het is u hert tegen 't sterck-pser Acor. 9.
met de boeten te stooten. Sal het slijck tegen de pot- Isaie 45.
bacher seggen: Wat doet ghy? Indie ghy 't dan niet
en kont ontgaen/waerom zijt ghy heroert/ende ver-
meerdert ghy uwe droefsheyt ende quaet? want ghy
en kont Godt niet hinderen; en is 't dat ghy 't selve
aen uwen naesten wilt doen/ hy sal wreker zijn/ die Deut. 18.
seggh: Geeft my de wreke/ ende ick sal die bergel-
den: also dat hy straft met het eeuwigh byer/ die tot Rom. 12.
sijnen naesten seggh: Achha. Is u dit niet genoeg? Ten
vierden/nademael dat ghy in u selven siet eene hoo-
veerdye en onberduldigheyt/ en wilt ghy dan noch

tang van deselbe niet ghenesen worden? ghy seght /
Ja. Laet dan den medecijn-meester sijn hant aen u
steecken / danckt hem / die u helpt om dese beesten te
dooden / ende desen brandt te blusschen; want de ver-
duldigheyt en kan sonder dese oeffeningen niet ver-
kregen worden / noch d'ootmoedigheyt sonder de
verootmoedinghe.

Beschouw
het lijden
des Hee-
ren.

Psal. 115.

Gal. 6.

Bemerckt
de glorie.
2. Cor. 4.
Hebr. 10.

Het 3. point. Oberloopt de mysterien bande passie
Christi. Ten eersten / de benautheyt des herten van
den aldersoetsten Iesus / ende boegt de uwe daer hy /
ende also versaemt zijnde / offertse aen de Goddelijc-
ke Majesteit. Daer na siet wat hy lijdt / van wien /
ende hoe / in sijn lichaem / leden / naem ende eere / ende
seggt ten minsten tot elcke repse: Wat sal ick u weder-
geven mijnen Koninck ende mijnen Godt / uwe al-
derverwoopenste slave / vooz al 't ghene dat ghy my
hebt gegeven? is 't niet betamelijck dat ick op u sou-
de betrouwen / die soo groote dinghen vooz my hebt
ghedaen? sal ick niet wat verdragen vooz mijne sa-
lligheyt / aengesien ghy u geweerdicht hebt so groote
dingen vooz my te lijden? Ten tweeden / aenmerckt
dat den alder-wijsten ende besten Heere het crups
vooz sy selven ende de sijne heeft verhooren; ende seght
dan: Wy moeten glorieren in 't crups onses Heeren
Iesu Christi / vooz welcken de werelt vooz ons ghe-
crust is. Ten derden / bemerckt 't eeuwig gewicht
der glorie / dat vooz de tribulatie van eenen oogen-
blich sal ghegeven worden / ende nae dat den Apostel
seggt / dat de verduldigheyt tot alle saken noodelijck
is / om dat wy de belofte souden wederom brengen /
ende onse ziele besitten. Bebeelt u dan met een edel
herte aen de Goddelijcke vooz sienigheyt in den tijdt
ende eeuwigheyt / ende maecht dat ghy wilt 't gene
dat Godt wilt / want andersins en kondt ghy niet
begeeren dat u profijtelijck is / want ons profijt al-
leen is Godt / blijft dan in hem / ende gebet hem / die
oer al ende alle het goet is / ende ghy en sult noyt
konnen klagen: want hy klaeght die eenigh goet
derst / ende siet / indien ghy wilt / ghy hebt het al in
uwen Godt / indien ghy vooz den wille ende liefde
met hem gheboeght zijt / want hier aen hanght alle
de

de wet ende Propheten / ende hier in is de vol-
maecktheydt der liefden gelegen.

G H E B E D T.

O Eeuwige Wijsheyt, die sterckelick streckt van 't een eynde tot het andere, ende schickt alle dingen soetelick, en hebt ghy niet geseyt door uwen Propheet: Daer en is geen quaet in de stadt, dat den Heere niet en heeft gedaen? ende en hebt ghy niet geseyt dat alle de hayren onses hoofts getelt zijn? en aensien uwe ooghen ons niet altydts? en zijt ghy niet onsen Vader, onsen alderminnelicksten Schepper ende bewaerder? en leven wy in u niet? ende beroeren, ende en zijn wy in u niet, en al datter is? Siet niet een bladt op den boom en roert hem sonder uwe voorsienigheyt, noch sonder deselve en valt geen mussche op der aerden. Indien my dan desen oft dien tegenspoet toekomt; sal ick als eenen hondt in den steen bijten, ende mijne oogen niet tot u opheffen, die 't selve doet, ende my dat toe-seynt door eene ongemeten liefde? Heere ick bidde u dickwils om verduldigheydt, ende nochtans ick en begheere die niet te verwerven door de gewoonelijcke maniere: maer als een mensch Godt tenterende wille ick verduldigh zijn, ende daer-en-russchen ick en wille niet lijden. Heere ghy hebt uyt 't gene dat ghy geleden hebt, gheleert verduldigheydt ende gehoorzaamheyt, ende sal ick alle sware dingen verworpen? voorwaer ik ben eenen blooden soldaet. Ghy zijt voor my aen het cruys genagelt, gekroont ende gegeesselt geweest, ende sal ick alle gemack soecken? Ghy hebt hongher gheleden, ende sal ick mynen buyck willen op-vullen? Ghy hebt verkoren schande en verwijt, ende sal ick uyt sinnigh mensche na glorie sien? Ghy hebt in alles verkoren harde, slechte en strenge saken, gelijk oock alle uwe Heyligen, maer ick gedreven niet met uwen geest, maer van 't vleesch en werelt, sal ik mijn eygen profijt soecken? En weet ghy niet alder soetsten Jesu, te verworpen het quaet, ende te verkiesen het goet? indiender dan quaet gelegen waer in 't cruys ende in de tribulatie, soudt ghy dat verkoren hebben? soudt ghy uwe Moeder ende alder liefste Heyligen geschoncken hebben den Kelck des lijdens, die omgegaen hebben

Sap. 8.

De booz-
sienigheyt
Gods.

Amos 3.

Matth. 10.

Acor. 17.

Marc. 10.

Isai. 7.

Hebr. II.

ben in schaeps-pels en geyten-vellen ghebreck lijdende, benaut, gepijnicht door de wildernisse van dit leven, op dat sy souden komen in 't oprechte lant van Beloften? hoe wil ick eenen anderen wegh vinden, dan ghy eeuwige Wijsheydt hebt verkoren? o mijnen Godt mishaeght my uwen raedt? hebt ghy moeten lijden ende alsoo gaen in uwe glorie? hoe sal ick dan in deselve komen, dan door de heyrbane des H. Cruys? Waer ick gae oft vluchte, ick en kan gheen^sins het cruys ontloopen, omringelt zijnde van alle kanten met ongevallen; maer ick maecke, door mynen eygen wille ende wederstant, hart ende onverdragelijck, 't gene dat anders soet soude zijn, indien ick het geerne van uwe hant name, want ghy hebt geseyt: Ick ben met hem in de tribulatie. Wat sult ghy met my maken, ô goede Jesu? is 't niet seker dat ick met u niet en kan regneren, 't en zy dat ick met u lijde?

Psal. 90.

waerom hate ick de gene die my een kroone maken, ende waerom heb ick eenen afreck van hem, aengesien dat sy deselve voor my maken, oft tot hare onvoorsichtigheyt, oft tot hun groot achterdeel ende quaet, het welck soo groot is, datmen daer oock deernisse mede in sijnen vyandt soude hebben? Siet sy geven my medecijne tot myne sonden, en wapenen om myne vyanden te verjagen, maer ick, ô goeden Jesu, en wilse niet hebben, ende ick als een rasende mensch, beminne de gene die myne vyanden voorstaen, ende hate haer, die deselve verwinnen: ende eylaes! ick en schame my niet, my selven met den monde eenen Christen te noemen, en met de werken 't selve te verloochen. O alderlieftsten Jesu, kondt ghy foodanigen mensche in uwen dienst verdraghen, die sulcken schroom heeft van het cruys als van den duyvel? ende die geensins bemint die hem vervolghen, noch voor hun-lieden en bidt, noch hun deugt doet, maer als een Heyden en Publicaen alleen bemint die hem beminnen, ende haet die hem haten, dat oock de wilde dieren doen? ende hoe wel ghy beveelt datmen sijne vyanden soude beminnen, ende dat ghy daer toe stelt so grooten loon. Nochtans eylaes! een soet woordt van mynen even-naesten tot my ghesproocken, oft eenen kleynen dienst vermach meer by my, dan uwen wille, ende alle uwe beloften; want daerom vergeve ick hem al wat hy

regen

Op en
konnen
het cruys
met ont-
gaen.

Het lijden
is onse
medecijne
ende onse
wapenen.

Matth. 5.

tegen my misdaden heeft seer gheerne , maer om uwent wille en verdrage ick oock niet een woordt. Siet ick belijde voor u myne misdaden , ende ick begeere seer ootmoedelijck uwe gratien door uwe pijnen ; ende vermoeytheden door uwe droefheden ; ende ontallijcke wonden, door verdriet ende verwijten, op dat ick myne vyanden mach leeren uyt gront mijns herten beminnen; allen tegenspoet van u ghesonden , vrywillighlick mach aenveerden; door veel tribulationen van uwe voorsienigheyt gesonden, op eenigen tijt mach saligh worden, ende staen onder uwe uytverkoren vrienden , de aldervroomste Martelaren, vermaert door soo veel lijdens; onder de Confessoren ende Maeghden , die oock door hun cruys vermaert zijn , en u inder eeuwigheyt genieten. Ick geve my over aen uwe voorsienigheydt, ichickt dan uwe creature na uwen H. wille. Doet met desen worm der aerden dat u belieft, o Heere Godt mijns herten, want wat wete ick wat my profijtelick is? ghy zijt den medecijn mijnder zielen , ghy weet wat my nut is , ghy zijt mijnen leyts-man , ende ghy weet waer langhs dat ghy my moet leyden. Ick wete dat ghy , ô hemelschen Vader , my niet en sult verwerpen , niet verachten , noch niet verlaten , want ick en sal u niet verlaten , ô goeden Jesu, geholpen zijnde door uwe gratie , ick begeere met u te sterven, ende myne vyanden te verwinnen, ende aen te hangen in der eeuwigheydt der eeuwigheden , Amen.

Obergheben
sijn selfs.

Practijcke om te oeffenen verduuldigheydt van
sijn eygen ongevallen.

D'Eerste/ 's mozzgens in't ondersoek der consciencie/ ja oock op alle uren te boozsien/ ghelijck het geseydt is / d'ongeluck dat u kan toekomen/ ende u herte daer toe bereyden.

Boozsiet
het ongeluck.

Ten tweeden/ als u gegeven woijt eenige occasie van verduuldigheydt / soo wilt uwe oogen tot Godt na den hemel heeren / ende hem dancken/ ende hem omhelsen/ pepsende dat ghy zijt by den ghecrupsten. Bedwinght dan uwe stemme / ende laet de gramscap in u versterben : noch en verhaelt daer na niet tegen pemant het ongelijck dat u is gedaen/ noch en ver-

Heert u tot
Godt.

Bedwinght
uwe stemme.

ver-

vermeerdert dat niet; want dit is het selve beswa-
ren/ ende sy selven dooz listen des dupbels tot wazak
verwecken: maer ghy moet dat als eenen oprechtel
ootmoedigen mensch verminderen/ aenghesien da
aen hem geen ongelijck en geschiet/ die Godt so on-
ghetrouw is geweest/ ende soo dickwijls ongelijck
gedaen heeft.

**Doozkomt
uwen naes-
ten.**

Ten verden/ indien ghy eenige bitterheyt geboel
teghen uwen naesten/ boozkomt hem ten minsten
dooz een ander/ indien ghy 't niet anders en kondt
doen: eerst met verootmoedinge/ al waer't oock dooz
sijn schult geschiedt: ten tweeden/ met weldaet; ten
derden/ bidt ten minsten neerstelijck booz hem. Men
vinter/ die dooz eenen afkeer ende haet/ schouwden
het aensien ende sprecken van hunnen naesten: den
Heere wilt se oozdeelen upt hunnen eygen mont ende
daet/ gelijk hy doen sal/ ende sy en sullen sijn aensicht
niet sien. Men vinter/ die de selve niet en willē booz-
komen met verootmoedinge/ als oft dat niet en be-
taemde/ daer nochtans den Heere hem heeft veroot-
moedicht/ ende die geen sonde en heeft gedaen/ heeft
hem laten reechenen onder de moordenaers? Wilt
ghy misschien schijnen niet te kunnen dolen/ en dat
ghy gheen mensche en zijt? Siet booz u dat ghy niet
en valt ghelijck den afvallighen Engel/ ende als een
van de Princen. Ten vierden/ offert u selven dage-
lijcks in de Wisse tot alle tribulatiē/ die ghy van
eens pegelijcks handt soudt mogen ontfangen/ van
waer die oock komen/ daer nae bekend dat ghy die
als eene weldaet van de hant Gods hebt ontfangen/
ende bidt booz de gene die u vervolgen.

Phil. 2.

**Offert u
tot tribu-
latie.**

Schiet-Gebedekens.

**S. Ignatius
marr.**

Ick ben het koren Christi, ick sal ghemalen worden
met de tanden der beesten, op dat ick soude gevon-
den worden een suyver broodt.

Psal. 118.

Het is my goet dat ghy my hebt verootmoedicht, op
dat ick soude leeren uwe rechtveerdighmakingen.

Psal. 26.

Zijt mynen hulper, ende verlaet my niet, ende veracht
my niet Godt mynen Salighmaker.

HET IX. CAPITTEL.

Oeffeninge van de H. Communie.

Hugo segt/datter dyp manieren zijn van offeranden/ een van 't lichaem des Heeren / het tweede van een rouwich herte / het derde van een verstorven lichaem. Daer moet dan boozgaen d'offerande der ootmoedighepdt in 't herte / ende de hastijdinge in 't lichaem / om datter devotie soude zijn in 't consacreren van 't lichaem des Heeren. Hierom moeten 's daeghs te boren de ziele supberen met leedtwesen oft biechte/ende doen ten minsten eenige onthoudinge van spijs. Ten tweeden / moetmen doen eenigh werck der barmhertighepdt tot onsen evennaesten (dat gheschieden kan met booz hem te bidden) op dat de ziele soude bekleedt worden met het bzu ploftskleedt. Ten derden/moetmen af-leggen de liefde tot eenige creature/ booz hem nemende/oft indien 't geoozloft is/doende datelijck eenigh werck van versterbinge / op datmen mochte aendoen Jesus Christus / het welck soude mogen bergeleerken worden by het oo plof nemen / met welke Jesus booz sijn passie heeft afschepdt ghenomen van sijne Moeder / want sy was booz hem bpkang eenen eenighen troost. Ten vierden / moetmen ten minsten doen eenigh werck der ootmoedighepdt / 't welck gelijk soude zijn de wasschinge der boeten: 't welck oock S. Bernardus de sijne beboelen heeft.

Hugo de clauastro animæ, l. 2. cap. 23. Dyp manieren van offeranden.

Voor de H. Communie.

TEn eersten/ bemerkte den Heere Jesus/ als met sijn hof tot u komende. Maer vraeght van alle creaturen/wie hy is/te weten/den alder-machtighsten / alder-wijsten / alder-besten / alder-rechtbeestighsten Godt/den welcken mensch geworden zijnde/soo groote dingen booz u heeft gedaen/gelijk hy nock alle dingen booz u heeft geschapen/ &c.

Ten tweeden / bemerkte hoe grooten bereydinge laer van noode is: siet wat ghy Godt om sijne wel-

daden

Wie hy is die tot u komt.

daden schuldigh zijt/ geleert door de figuren/ exempelen der Heiligen ende de redene/ aenghestien alle tijtelen van Koninck/ Keeser/ &c. hem toekomen.

Waarom
hy tot u
komt.

Ten derden / waerom ende hoe hy komt / te weten/ om sy selven volkomelijck mede te deplen / om alle mirakelen die hy ghedaen heeft gheestelijck te vernieuwen / waer upt ghy kont nemen verscheden personen/ nu van den blinden/ nu van den watterfuchtigen/ nu van den gichtigen mensche/ gelijk de salvinghe des H. Geests u sal leeren / ende met sulche begeerte tot hem gaen/ om dat hy u soude genesen / ende als cene kleynne werelddt herscheppen / ende den H. Geest in u binnenste vernieuwen. Siet oock hoe dier dat dese spijsse uwer zielen Christus gelooft heeft.

Tot wien
hy komt.

Ten vierden / aenmerckt tot wien hy met ziele ende lichaem komt / ende verfoept uwe principale onvolmaecktheden oock in 't besonder/ namentlijck de gene / teghen dewelcke ghy u particulier ondersoek doet.

Wtwerck
kinghe van
't H. Sa
crament.

Ten vijfden / bemerckt hoedanigh dat is d'uytwerckinge van 't Ew. Sacrament/ te weten/ seer groot profijt / d'opperste weerdighejdt / d'opperste geneughte / want de ziele wordt den tempel / moeder/ graf/ ende hemel Godts : oeffent hier de wercken des geloofs / hope ende liefde/ oberlopende de sonderlinghste volmaecktheden ende weldaden/ als hy exempel : Heere / ick geloobe dat ghy zijt die my geschapen hebt / ende alle dingen om my / ende siet nu komt ghy tot my/ hoe en sal ick dan in u niet hopen/ ende sal u upt geheel mijn herte beminnen/ &c.

In de Communie.

De God
delijcke
Majes
teyt / en
de onse
kleynhejt.

Bemerckt op eenen ooghenblich de Majestejt Godts / ende den afgrondt uwer verwozpenhejdt/ ende omhelst den Heere met de liefde der Engelen/ Aerts-Engelen ende Heiligen / gaende met der herten door alle de chooren / ende geeft u geheel ober / offerende hem alle dinghen / ende biedt hem veel geluckis van alle sijne goederen.

N.

Na de Communie.

T En eersten / moetmen een levende geloobe ver- Verwecke u geloof / &c.
 wecken: Ten tweeden / verwonderinge / veroot-
 moedinghe / dancksegginghe / ende omhelsinge / op-
 offeringhe met vereeninghe / begeeringe ende be-
 linghe. Laet u uwe sonden ende onweerdigheyt
 verwecken tot de begeerte der verootmoedinge : tot
 de verwonderinghe der volmaechtheden Godts /
 tot dancksegginghe aller sijne weldaden / tot d' om-
 helsingen der liefden Godts / sijne ongemetenheyt
 ende onepndelijcke goetheyt. Daer na offert u sel- Offert u
selven.
 ven ende alle dingen in de vereeninghe der verdien-
 sten Jesu Chrijst. Ten laetsten / begeert voer u ende
 de gene die u beboelen zijn het gene dat ghy wilt / niet
 twijffelende in 't ongeloof: Want die twijffelt (seght
 S. Jacobus) is gelijk de bare der zee / die van den Iac. 1.
 wint wort beroert ende gedreven : Sulcken mensch
 dan en moet niet meppen / dat hy yet van Godt sal
 ontfangen.

Gebedt voor ende na de Communie.

A Enbiddelijcken, alder-machtighsten, ongemeten, en Veroot-
moedinge
sijns selfs.
 onbegrijpelijcken Godt, ghy woont in een licht daer
 men niet aenkomen en kan, hoe sal dan u licht kunnen
 over-een-komen met myne duyfstermissen? ghy zijt die
 zijt, ende alle dinghen zijn voor u aenschijn, als oft die
 niet en waren, ende gelijk een druppel douws voor den
 dage vallende, hoe sal hy dan komen tot u, die meynt Sap. 11.
 dat hy wat is, aengesien dat hy niet en is? voor u schudden
 de colommen des hemels ende bedecken hunne aen-
 sichten; by u staen thien hondert duyfent Engelen, ende
 sal ik, die eenen worm ben en geen menschen, wiens ver-
 keeringe op der aerden is, derren tot u komen? Ghy zijt
 den stercken, yverigen God, den Koninck der Koningen,
 die geen menschen en kan, en blijven leven; wat sal
 ick dan doen die met ontallijcke sonden beschuldicht
 ben aen uwe Majesteit, die oock heden noch meer son-
 den soude doen, indien uwe gratie my niet en wederhiel
 myne ziele, die daer is nedervallende en loopende na de
 kudden haerder mede-gezellen, soeckende water-putten

Beschul-
dinge sijns
selfs.

Jerem. 3.

die geen water en kunnen houden, en verlatende de Fonteyne des levenden waters. Siet dit is de ongetrouwe ziele, die u verworpende na de heylige bruyloft met u gehouden in't Doopsel, heeft onkuyfcheyt gedaen met veel minnaers, dat is, met veel creaturen, en heeft om de liefde der selver de heylige inspraken, de welcke uwe kinderen zijn, gehaet ende gedoot in uwe tegenwoordigheyt, ja heeft u bloet veracht. Ten laetsten, myne geboorte is my eene schult, mijn leven, sonde ende ellende, ende het sterven eene straffinge. Heere mynen Godt hoe sal ick den hemel derren aensien? oft kunnen aensien? die verblindt zijnde en hebbe u niet bekend, die nochtans over al zijt, en over al om mynen wille werckt? Ghy hebt my soo dick wijs van de helle verloft, ende nochtans eylaes! en hebbe ick u niet bemint gelijk ick schuldigh was, maer ick heb aengehangen eene bedriegelijke creatuere, eenen geslagen vyant, op dat ick soude verliezen het leven, den troost ende saligheyt mijnder ziele (die in u alleen gelegen was) op dat ick myne vryheydt, ende u die 't al te boven gaet, voor eene seer verworpen saecke soude verkiezen, ende verre soude gaen van u o eeuwigen Vader, die over al zijt; ende over al heerschappye hebr. Ende moet ick niet vreesen, dat ick sal met Osa ende de Bethsamiten geslagen worden in't gesichte van de Arcke van u alder-heylichste lichaem? dat ick (niet hebbende het bruylofts-kleet) sal ghejaeght worden uyt u hemelsch Avontmael, om de verckens te voeden, en nochtans, o Herder mijnder ziele, niet versaet worden? De schaemte heeft mijn aensicht bedeckt. Wat sal ick, o bewaerder der menschen doen, zijnde blind op den wegh, gewont in den bosch, gightigh op het bedde? sal ick met Cain vlieden van u aensicht? neen ick Heere, maer komende sal ick komen by mynen Vader, naer de fonteyne des levenden waters, die dorst heeft na myne saligheyt; tot den Herder, die soeckt het verloren schaep; ick sal komen, blindt zijnde tot het licht; geladen ende werckende tot den genen, die my soude vermaken; ick sal mijnen Vader om den halse vallen, mynen Vader segge ick, mijnen Medecijn, mynen Meeſter, mynen Priester, ende myne spijs. Siet mijn leetwelen is groot gelijk de zee, daer en is niemant van alle myne geminde,

Toelucht
tot Godt.

Thren. 2.

die

die my soude vertroosten, wat isser voor my in den hemel, ende wat hebbe ick voor u gewilt op der aerden? ydelheydt der ydelheden, ende 't is al ydelheydt, maer ghy zijt mijne eenige begeerte. O ziele, siet Jesus staen aen de rechte handt van de kracht Godts, siet hy komt ende eenen seer grooten loon met hem. Komt ghy dan o goeden Jesu! Heere komt en wilt niet vertoeven, want ghy komt om te onthalen den verloren sone; om te vermaken den vermoeden; te verblijden den genen die u bedroeft; om te trecken die vliet; om te kussen, die u certijts geesselde; om te kroonen, die u met doornē stack; om te omhelsen, die u kruyste; om levende te maken, die u doode; om te beminnen met eene oneydelijcke liefde, die u haettede. Wel aen mijnen Godt, siet neder uyt den hoogen stoel uwer glorien, ende en verworpt my niet, die daer ben het werck uwer handen, gemaect ende hermaect van u, ghekocht met eenen grooten prijs, op dat ick u mach glorificeren ende dragen in mijn lichaem, ja die oock ben gewasschen met u dierbaer bloet, en aenu, o aldersoetsten Jesu toegewesen voor soo veel tranen, schamperheden, spousels ende vonnisse des doots, die ghy al om mijnent wille verdragen hebt. O wat sal ick u voor al dit weder-geven, anders dan my selven geheelijck? Ick achte nu alle dingen als dreck, om dat ick u soude mogen winnen; ick wille met u op de laetste plaetse sitten, om dat ick u soude mogen behagen; ick wille myne overste tot der doot toe gehoorfaem zijn, alle dingen nemen van uwe handen. Doet met my na u wel behagen; en laet my buyten u niet behagen, geen en lof des sondaers, geene creaturen, wiens troost my niet en kan versaden: ghy zijt alleen mijne versaetheydt, ghy zijt allen mijn goet. Ick bidde u verleent my dat ick my selven gantschelijck mach besich houden tot uwer glorien, dat ick mijnen naesten met alle liefde tot u mach brenghen, ende dat ick gheheel u mach zijn, ende ghy mijn; dat ick in u mach leven als in het hout des levens; dat ick door u mach leven, o hemelsch Manna; dat ick met u, ende om u, mach leven ende sterven, o aldergoedertierenste Lammeken, Siet ick kome tot u, ende ghy gheweerdicht u oock tot my te komen, om dat ick u soude glorificeren, om dat ick

Het over-
geven sijns
zelfs in de
Geddelijcke
handen.

Wperige
begeerte
tot Godt.

u soude beminnen, om dat ick van u soude genesen worden, om dat ick voor het gene dat voorleden is, soude voldoen, voor het toekomende gratie verwerven, ende gratie verdienen in u aenschijn tot hulp van de Heylige Kercke ende Religieuſe ordenen, voor myne ouders, weldoenders, ende diemy bevolen zijn, ende oock voor mijne vyanden. Ick kome by u, om dat ick u soude omhelsen, vastelijck gheloovende, dat ghy waerachtelijck hier zijt, die alleen wonderlijckheden doet. Vermeerdert mijn geloof, verweckt myne hope, ontſteect mijnne liefde. Komt, komt, komt Jesus, laet uwe genoeghte zijn by my te zijn, ende de myne by u te zijn. Komt mijnen alder-soetſten, alder-machtighſten, alder-wijſten, alder-bermhertighſten, alder-minnelijckſten Godt, met uwe Heylige moeder, met alle de Heylige Patriarchen, Apostelen, Martelaren, Confessoren, Macghden, sonderlinge mijne Patroonen N. ende van de welcke wy heden gedckenisse houden, laet hun mijn herte bereyden tot uwe wooninge, tot uwe Arcke, tabernakel, throon, tempel, slaep-kamer ende beddeken, dat ghy in my mooght rusten ende blijven, op dat ick u korts mach sien, ende tot u komen, u beminnen, in u branden, smiltē, vertheyt ende volmaeckt worden, Amen.

Practijcke om Godtvruchtelijck ende devotelijck te communiceren.

De Biech-
te.

D' Eerste ende alder-nootſakelijckſte bereydinge is / te doen eene oprechte en volmaecte biechte / waer van eensdeels geſproken is in't eerste boeck / de welcke men ſoo dickwijls ende in ſulcher voegen moet gebuycken / gelijk ons van onsen biecht-vader geraden ſal worden.

Meditatie
van 't lij-
den ons
Heeren.

Men geſien dat de communie een memoriael en gedckenisse is van de paſſie ons Salighmakers / ſoo is 't oock eene goede bereydinge / hier af ſijne meditatie te doen : gelijk oock van de geboorte ons Heeren / oft de boodtschap van de H. Maget Maria / oft van de menſch-wordinge van 't woort Godts / doordien dat dit myſterie dooz de communie gelijk vernieuwt wordt. Och hoe grootelijcks wort hier den
son-

sondaer verheben! ende wat een vernederinge is dit van den Schepper ! De meditatie mach oock gheschieden van de historie van Zachheus/ &c.

De derde. Wy sien datmen soo veel pelgrimagien doet om de reliquien der Heiligen te besoecken/ ende het is seer wel gedaen: maer waer in zijn dese te vergelycken met dit hooghweerdig H. Sacrament. Laet ons dan hier onse pelgrimagie doen / ende om soo te spreken/ tot eene waerachtige ootmoedigheyt/ liefde/ende devotie: tot eene verwonderinge dat den Koninck komt tot eenen armen mensch/ ende Godt selve komt om versoent te wesen tot den genen / die de doot verdient ende veel verraders stucken uytgerecht heeft. Laet ons ons verheugen/ ter oorsake van soo veel ontfangen weldaden/ ende dat ons verschenen is niet eenen Engel/ maer Godt selve/ ende dat niet met eenige twyffelachtigheyt/ maer sonder achter-dencken.

Pelgrimagie tot het hooghweerdigh H. Sacrament.

De vierde. Overdenckt dat het eene maeltijt is/ ende bereyt u over-sulcks met kleederen/ met eenen appetijt / geestelijke wasschinge ende eerbiedinge: lobt ende prijst den weert ende de gerechten: draegt mede ende bewaert 't gene dat ghy d'uwe soudt mogen mede deplen. Het sal den appetijt mogen verwecken/u van andere spijzen t'onthouden/ende hierom is't dat Godtzychtige personen haer gereet maecten door eenige onthoudinge van spijs. De H. Margareta van Hungarien/gelijk ons Surius getuyghet/bastede daeghs te boren/te water en te broode: den S. Stanislaus Kostka onthielt hem daeghs te boren van sijn abontmael: de H. Hedwigis/Hertoginne in Polen/door eene sonderlinge eerbiedinge en liefde/was overgoten met tranen/ en viel dickwijls op haer knyen door het H. Sacrament / eer sy haer begaf tot het nutten des selfs/ het selve aldus ceren: den S. Faberius deplden het selve uyt aen den volcke op sijne knyen/ende stoztede dagelijchs overbloedige tranen / als oft hy eerst Priester hadde geworzen: den S. Alosius bedancchte Godt almachtigh dyp dagen door de voorszeden communie / ende bereyschte dyp dagen gratie door de toekomende.

Bereydinge sijn selfs/ als tot eene geestelijke maeltijt.

Dagelijks
debotelich
Misse
hooren.

De vijfde. Dagelijks debotelich Misse hooren/
ende in de seibe geestelijck communiceren/ende alsoo
verlangen ende hem ghereet maecten tot denaeste
communie.

Praetijcke om de Misse te hooren.

Derwaerts gaende/oberdenckt dat ghy gaet ge-
lijck tot den bergh van Calvarien/ende wat dat
ghy daer sien sult/ende met wat eene debotie dat ghy
aldaer tegenwoozdigh moet wesen. Komende in de
plaetse/besproept u met wy-water/ende verweckt in
u een leetwesen der sonden. Als dan/aenbidt vooz al
Godt almachtigh/dooz geloof/hope/ende liefde/en-
de vernieuwt uwe meyninge/seggende: Ick geloobe
Heere/ende ick hope in u/en ik beminne u uyt gant-
scher herten. Ten tweeden / oberleght de weerdig-
heyt van dese offerande. Ten derden / neemt vooz u
eerweerdelijck u aldaer te binden : welcke dingen al
in het nabolgende gebedeken besloten zijn.

Gebed om
debotelich
Misse te
hooren.

Ick geloove u,ô Koninck der Koningen,die door eene
uytnemende liefde ons waerachtelijck u vleesch ende
bloet ghegeven hebt,ende dat onder dese gedaenten,op
dat ghy geduerighlijck met ons soudt mogen wesen , op
eene wonderbare maniere ons u selven achterlatende,
ende het selve door ontallijcke figuren ende wonderba-
re teecken en te kennen hebt ghegeven. Ick begeere my
dan te vinden in dese gedenckenisse van u lyde,wijsheyt,
mogentheydt ende goetheydt aendachtelijck, ende met
soo groote devotie, als het my mogelijck sal wesen, met
uwe Engelen,ende met geheel u Hemelsch heyr, r'uwer
eeren,tot mijnder ziele saligheyt,tot profijt van de Hey-
lige Kercke , ende alle de gene , die haer-lieden aen my
gerecommandeert hebben N. ende tot lavinge ende so-
laes van de overledenen N. Geeft my hier toe gratie , ô
myne cenige hulpe, Amen.

Verwijlen dat den Priester hem gereet maecht
om Misse te doen / eer hy begint / oberdenckt hoe
dat d'Engelen daer ontrent komen / om het H. Sa-
crificie te vereeren/ende beschaemt u van uwe slap-
pighedyt.

Amen

Aen den Confiteor; Overloopt in't hooft uwe sonden/ verweckt in u een berouwen/ ende vernieuwt het propoost van u te beteren. Doozts daer na in het ver-
volgh van de Misse let op de woorden / is't dat ghy
de selve verstaet/ oft leest u kroosen-hoepken/ oft yet
anders.

In't Offertorium : overleght wat u dien dagh te
doen staet/ ende offert dat/ ende weest uwe goede be-
geerten indachtigh / ende uwe oude goede boozne-
mingen/ende vereeniget al met de verdiensten Chri-
sti Jesu.

Alsmen Sursum corda seght / denckt op het lijden
uwes Salighmakers / want het is eene gedachte-
nisse des selfs. Ende aen beyde de Memento, bid booz
alle de gene daer ghy in gehouden zijt / stellende de
selve in de deelen des kruys/ soo voren verhaelt is.

In de Elevatie, bemerckt Christus hangende aen
de galge des kruys / ende aenbidt hem. Daer naer
overleght wat tegenheydt dat u soude konnen ont-
moeten/ ende geeft u hier in over.

Bemerckt namaels Godts weldaden / ende
maecht u gereet tot de geestelijke communie / bid-
dende den Heere dat hy tot u wil komen / dat hy u-
we ziele wil supberen van dese N. ende dese N. sau-
ten/ende de selve wil verbullen met deughden. Ten
laetsten communiceert met eene bperighlijke be-
geerte met den Priester.

Daer de communie bedanckt den Heere/ende biet
Godt almachtigh veel gelucks van sijne Goddelijc-
ke volmaecktheden. Vernieuwt wederom uwe be-
loften ende goet booznemen/ende offert Godt desge-
lijcks noch eens het gene dat u te doen staet / ende
in't besonder tot bersterbinge van het gene/daer ghy
u besonder examen op doet.

Ghebedt dienende om geestelijck te
communiceren.

Siet, hier stae ick arm ende gebreckelijck aen de tafel
van den grooten Koninck, ende van mynen alder-
liefften Vader, aen uwe tafel, o Christe Jesu: ende ick ge-
looveu, o eeuwige Waerheydt, dat ghy waerachtelijck

Matth. 8.

Bonav. l. I.
Stimuli.

tot het woort van den Priester, om my te besoecken, u weerdicht te komen uyt het hooghste van uwe hemelen: nochtans kennende mijne kranckheyt, ende de menighe mijnder sonden, en derre ick u niet Sacramentelijck ontfangen; maer ick segge met den hondertsten man, wiens knecht met verscheyden andere, ghy oock verre van daer wesende, genesen hebt: Heere ick en ben niet weerdigh dat ghy binnen gaen soudt onder mijn dack, maer komt door den mont van den Priester in myne ziele. Ick bidde u wiltse doch suyveren van alle hare quaden ende onvolmaecktheden N. ende verciertse met alle goeden ende deughden N. voedtse met u lichaem ende bloedt, op datse als een hondeken mach eten van de tafel des Heeren, ende datse vervult worden met hemelsche benedictien, het welck ghy vermooght ende dickwijls geeft, oock soo overvloedelijck als oft ick u met der daet, ende Sacramentelijck waer ontfangende. Dit betrouwe ick u geheelijck, ende dat ghy my niet en sult verlaten, ende datter niet en is dat my heden van u sal af-scheyden, noch tot geender tijden. Want ick hebbe u gesien, ende ick heb bekent uwe groote liefde, uwe onuytsprekelijcke barmhertigheyt: ende 't en zy dat ick soo kout ben als een ys, soo hart als eenen steen, of dat ick een wilt dier ben geworden ende geen mensch; soo en sal ick door uwe gratie deselve niet kunnen vergeten, maer ick sal in u leven ende ghy in my. Ghy sult al tijdt myne hope wesen, mijne blijfschap, genoeghte, betrouwen, rijckdommen, liefde, ruste, stilte, soetigheydt, spijs, vermaeck, bescherminge, onderstant, mijn verlangen ende verwachtinge, mijne toevlucht, mijne hulpe, mijne verkoeling, mijne verduldigheyt, mijne bescherminge, mijne voorsprake ende verantwoorden, op wien ick geduerighlijck peyse, mijn doen ende mijn laten, ten laetsten mijnen schar, waer in alleen vastelijck ende onberoerlijck mijn verstant gewortelt is, Amen,

Schiet-

Schiet - Ghebedekens.

D En bermhertigen ende ontfermenden Heere heeft Psal. 110.
 gedenckenisse zijnder wonderlijkhedē gemaekt,
 hy heeft spijsē gegeven den genen die hem vreesen.
 Hoe goet is den Godt van Israël voor de ghene die op- Psal. 72.
 recht van herten zijn.

Neemt ende eet, dit is mijn lichaem.

Matth. 26.

Oeffeninge oft beraet ; van devotelijck ende dickwijls
 ter H. Communie te gaen.

D En mensch. *O* eeuwige wijsheyt/ o licht der her-
 ten / met hoe verscheyden geboelen ende exem-
 pelen worde ick verstropt! ick en kan by my selven
 niet beboeden noch sluyten / wat my nutter is ; oft
 dese H. Sacramenten dickwijls te gebuycken / oft
 dooz verbiedinge selden my tot die te verhoorden.
 Doozwaer uwe goedertierenheyt ende goet-gun-
 stigheyt nood my/ o Heere Jesu/ die u geweerdicht
 hebt oock de kreupelen/ blinde/ krancke ende de son- Luc. 14.
 daers (onder welke ick den eersten ben) tot dese
 groote maeltijt te roepen.

Ich bidde u dan / indien dit uwen Goddelijcken Ioan. 6.
 wille meer behaeght/ dat ghy my gratie wilt verlee-
 nen/ dooz dewelcke ick tot dit heyligh avontmael/ en
 hemelsch banquet dickwijls ende Godtbruchte-
 lijck mach gaen/ ende met u/ die mijne eenige salig-
 heyt zijt/ mach vereenicht worden.

Christus. Ich ben van den hemel gedaelt/ om dat
 ick u. i. dit hemelsch broodt soude dooz-dienen / op
 dat de ghene/ die dit broodt souden eten / in der eeu-
 wigheyt souden leven. Ich hebbe begeert / dat in
 het sacrificie der Misse / soude zijn eene volkomen
 gedenckenisse mijnder passie ende liefde. Ich heb-
 be op den autaar des kruys in het byper der liefde
 willen byanden / om dat ick u een soet ende aenghe-
 naem broodt soude wesen / ende op dat ghy in my
 allen vermaeck soudt hebben. Waerom vzeest ghy
 dan u daer toe te verhoorden / aenghesien / dat
 ickse roepe : Komt / eet mijn broodt / ende dzynt Prov. 9.
 den wijn dien ick u ghemenghelt hebbe ; dzynt

ende wordt dzoncken / o alder-lieffte : want 't en zy dat ghy ghegheten sult hebben het bleesch van den Sone des menschen / soo en sult ghy geen leven in u hebben.

Psal. 110.

Den mensch. Dooz - waer alder-goedertierensten Jesu / ghy maectit hier eene ghedenckenisse van uwe wonderlijchheden / o barmhertighen ende ontfermenden Heere / op dat ghy spijzen soudt de gene / die u bzeesen : wat is doch den mensch / dat ghy u gheweerdicht hem te roepen / met hem te bankquetteren / in hem te komen / ende uwe woon-plaetse by hem te maken ? wat goederen en moeten hem niet toekomen / by den welken ghy / die zijt de fonteyne aller goetheydt / u gheweerdicht te rusten ? doozwaer my dunckt dat de ghene / die soo dickwijls gheboedt worden met het hemelsch broodt / moeten hemelsch / ende een met u gemaectit worden.

Ioan. 6.

Christus. Sy leven ende blijven in my / ende ick in hun / indien sy hun tot dese maeltijt / in dewelcke ick ghenut worde / ende de ghedenckenisse mijnder passie wordt gehouden / naer hun menschelijck vermogen neerstelijck bereyden. Maer ick ben de spijsse der groote : groept dan oock / ende nut my / ende ghy en sult my in u niet veranderen / gelijk de spijsse uwes lichaems ; maer ghy sult in my verandert worden / ende deelachtigh zyn van alle de ghene / die my bzeesen.

Aug. l. 10.
conf. c. 19.

Den mensch. Heere ick geloobe't : want aengesien ghy zijt den alder-machtighsten ende mildtsten / soo en kondt ghy in ons niet komen sonder ons te vercieren met de gaven uwer gratien / niemant en kan tot u fonteyne des lebens komen / ende dorst hebben tot de stinckende wateren deser werelt : de ziele / die het geoorlooft is upt uwen kelck / die oprechtelijck goet is / te dzincken / en heeft geen en lust om te dzincken upt den kelck der dubbelen.

Gen. 49.

Christus. Alsoo ben ick gewoon te doen dooz mijne gratie : maer daer zijnder eenige / die eten heden mijn broodt / het welck dient dooz welluste aen de Koninghen / ende van stonden aen keeren hun met den

der verloren sone tot den draf der verckenen : booz-
waer aen die menschen wordt het laetste argster dan
het eerste ; want ick worde bedwongen mijne plaet-
se / dat is / de ziele den duyvelen over te geven / die ick
tot soo grooten prijsse gekocht hebbe / om dat ick ge-
eert ende in haer ghedraghen soude worden : want
mijne wel-luste is te zijn met de kinderen der men- Prov. 3.
schen.

Den mensch. Daerom Heere / bzeese ick daer te Rom. 2.
komen / op dat ick in den dagh uwer gramschap /
booz my selven geene gramschap en soude vergade-
ren / want ick ellendigh ende krank ben : noch ick
en kan mijne vpanden niet wederstaen.

Christus. Hier toe hebbe ick dese tafel in uwe te- Chryf ho.
61. ad pop.
Antioch.
gen woordighedyt bereydt teghen de gene / die u ver-
drucken ; want die my debotelijck ontfangen / gaen
van dese tafel als byer-spouwende leeuwen / schzoo-
melijck oock aen den duyvel : ende daerom / t en valt
niet swaer aen den ghenen / die begeert hem te we-
derstaen. Want indien pemandt aenmerckt / dat ick
met hem ben / en sal hy met Dabid niet mogen seg-
ghen : Indien de legers teghen my staen / mijn her- Psal. 26.
Iob 17.
te en sal niet bzeesen. Stelt my by u / ende laet eens
pegelijcks handt tegen my bechten. Boozwaer daer
en is gheen stercker behulp teghen alle de behorin-
ghen / sonderlingen des bleeschs / wiens pijlen vpe-
righ zijn / ende met het welck den strijdt altijd on-
seker is : de begheerlijckhedt / den wortel van allen
quaedt wordt vermindert / want ick alleen versade
de hongertighe ziele met goederen / ende late de rijc-
ke met ydele handen wech-gaen : allen brandt der
wel-lusten wordt ghebluscht ; want ick ghebe hun
het broodt welck allen vermaeck ende smaeckelijck-
hedt in sy selven beslupt ; want mijnen Propheet
heeft waerachtelijck ghesepdt : Wat is sijn goet / Zach. 9.
ende wat is sijne schoonhedt / dat het koren der
upverkorenen / ende den wijn boozt-bzenghende
maeghden ?

Den mensch. Maer soo veel wereltsche bekom-
meringhen verstoppen ons in sulcker voeghen / dat Psal. 75.
sy ons beletten tot u te komen / als wy wel souden
begee-

begheeren / ende ghemerckt dat uwe plaetse ghemaeckt is in vrede / soo en kan u den dienst niet aenghenaem zijn / als het herte ende ghemoet verstroopt is / ende seer qualijck konnen wy met het byploffte kleet komen tot u / Koninck der Koninghen / ende Heere der Heeren.

1. Cor. 11.

Christus. Den mensch moet sy selven eerst beproeven / ende alsoo van mijn broodt eten / ende van mijnen kelck dzincken ; want die eet ende dzinckt onweerdighlijck / eet ende dzinckt het oordeel vooz sy selven. Maer dese beproebinghe bereyscht / dat ghy supber zijt van groote sonden / ende dat ghy vooz soo veel als de menschelijke krankheyt toelaet / u bereydt tot soo grooten gast / ende soo groote maeltijd. Doch my en kan geene sake meer mishagen dan te hooren dese ontschuldigingen / die ick soo openbaerlijck verwozpen ende verstootten hebbe.

Luc. 14.

Ich hebbe eene hoebe / ick hebbe eenighe jocken offen ghekocht / ick hebbe eene hups-brouweghetrouwt / ende daerom en kan ick niet komen / het is my seer verdrietigh achter een pghelijck ghestelt te worden / ende het is eene groote onweerdigheyt / dat by sommighe gheene saecke met mindere neerstigheyt ende sozghbuldigheyt en wordt ghedaen / dan tot mijne tafel te komen / ende te nutten het broodt der Enghelen : sy binden tijdt vooz alle andere saeckien / ende daer en is noch tijdt / noch stont / vooz de alder-meeste ende weerdighste : men spoedt hem om te gaen naer de merckt / naer den koophandel / tot het spel / tot klappen / tot jocken / ja oock al waer 't saecke datmen gaet om sijnen naesten te helpen / ('t en zy den noodt oft ghehoorzaemheyt daer toe pzaemt) 't is eene groote onweerdigheyt / datmen my / die hunnen gast ben / verlate : my die uyt het opperste der hemelen ghekomen ben / om dat ick hun soude spijsen / vermaken / genesen / ende my selven gheheel soude gheben. Souden sy ten hupse van eenen vriendt soo willen ghehandelt worden ? met soodanighe goet-gunstigheyt onthaelt worden ? met alfulcke onbeleeftheyt verlaten worden ? Sout ghy uwen vriendt willen raden /

aen=

aen-gheſien datter ſoo veel goets met my komt ; dat ick ſoo veel quaedts dooz mijne teghen-woozdighepdt verdrijbe ; ghemerckt dat het my ſoo ghe-noeghlyck is niet u te zyn tot den eynde des werelts : ter contrarie / ſoo dzoebe om ſien / dat mijne tafel ydel is / ende veracht wordt ; ſoudt ghy hem raden dat hy ſelden tot my / ſijnen Heere ende God ſoude komen? Maer hy heeft ſijne ſaken te doen: ſeght my doch / wat weerddiger ſake heeft hy dan my te ontfanghen? hy heeft boozſichtighepdt van doen : wat is hem proſijteliſcher / dan dat hy my by hem hebbe / die ben d'eeuwige Wijshepdt / ende den Enghel van den grooten Rade? Hy heeft ſterckte van doen / en ben ick niet uwe kracht ende ſterckhepdt? en wercke ick niet alle dinghen in een pegelyck? Ja dit is het Ioan. 6. hemelſch broodt / op dat ſoo yemandt van dit eet / niet en ſterbe : ende ick en verghebe hier niet alleenlyck de boozleden ſonden / maer beware oock van de aenſtaende ; ende epgene den menſch mijne verdienſten. In der waerhepdt / die is de oorzake / waerom de wijshepdt des werelts (die boozwaer dwaeshept is) haer ſelven bedzieghet / ſonder my gaetmen Iſaiz 29. ter oorloghen / men neemt raet ſonder my / daer ick nochtans ben den Heere der hep-legeren: ick alleen doe verdwynen de wijshept der wijsen / ende en helpe den raedt der goddelooſen niet. Moſes mijnen dienaar en dede alſoo niet ; die niet en heeft willen leyden het volck / al was hem dat dooz my bevolen / het en waer dat ick boozden leggher ſoude gaen / ende den leydtſinan weſen in ſijne teghenwoozdighepdt. Indien dan ſonder my gheenen raedt / geene macht / gheene boozſichtighepdt en is / en ſullen de ghene / die my verlaten / van my niet verlaten worden / eſde hinnen wegh en ſal die niet ſonder boozſpoet zyn?

Den menſch. O Verloſſer / met reden moeten wy breeſen / als wy gekomen ſullen zyn tot het eynde onſes lebens / dat ghy u niet gheweerdigen en ſult tot ons te komen / aengheſien wy gheweyghert hebben tot u te komen. Mogelyck wordt den ſondaer niet deſe rechtveerdighe ſtraffe geſtraft / ſoo dat hy / die gheſont

gesondt zijnde/ u niet en heeft willen ontfangen/ als een pegelijck hem afbalt ende hulpe loos licht/ oock van u worde berlaten.

Luc. 22.

Christus. En doe ick dit niet met goeden rechte/ aenghesien ick soo dickwijls verwozpen ben ghe- weest: want hoe veel mijne Predicanten ende die- naers roepen soodanighen mensch tot my? ende nochtans hoe veel zijnder/ die herdmeechigh ende onbesneden van herten/ wederstaen den H. Gheest/ ende der goeder in-spraken? Ick staer/ ick kloppe/ ende begheere niet eene begheerte den Paesthen met hun te eten; maer door dien dat de werelt/ het vleesch/ hun oock op d'andere zijde noot/ wor- de ick dickwijls verwozpen/ ende worde nauwe- lijcks in 't laetste verhoort ende in-ghelaten/ ende nu in-ghelaten zijnde/ worde van sonden aen upt- ghesaecht. O ellendighen mensch/ wat sult ghy verantwoorden/ als ick u in den dagh des oordeels uwe ondanchbaerheyt sal verwijten? als ick u vza- ghen sal/ waerom hebt ghy my de fonteyne des lebenden waters berlaten? waer in heb ick u mis- daen/ oft waer in hebbe ick u moepelijck geweest? Ick hebbe u vriendelijck ghenoodt ende gheseydt: Komt d'zucht/ ende koopt sonder gheldt/ sonder ee- nighe manghelinghe/ ende hoe dickwijls hebt ghy mijn abondmael versmaedt? ick hebbe u gheboet met mijn vleesch ende bloedt/ ick hebbe u omhelt/ ende hebbe u ghegheven den kus des vredes/ jae ick hebbe my selven u ghelevert/ maer door mijne goet- heydt ende door uwe boosheyt ben ick verwozpen gheworden/ ende ghy zijt dolende ghegaen in den wegh uwer begheerten. Watter moghelijck yet an- ders dat u te doen stont/ dan dat ghy my soue beha- ghen? dat ghy my soudt soecken upt gantscher her- ten/ dat ghy my soudt soecken/ terwijlen dat ick gebonden kost worden? Nu komt ghy/ op dat ick u soude ontfangen in de eeuwighe tabernakelen/ die dickwijlder uwe gheslaghen byanden/ dan my/ niet alleenlijck en hebt ontfangen/ maer die oock met groot perijckel tot u ghenoodt: hoe dickwijls om eenighe sonden te volbrængghen/ hebt ghy veel gele-

gheleden ende gearbeydt? ende ick ben upt mijnen
thoon / upt mijnen tempel / den welcken ghy- lie-
den zijt / gestooten gheweest / ende nu wilt ghy een
deel met my hebben / ende aen mijne tafel u verheu-
gen.

Den mensch. Och hoe dickwijls sal ick my in der
eeuwighejdt bedroeven / indien ick u mijnen Godt
ende Heere niet en sal ontfanghen hebben? hoe
sal ick van u derren eyschen om te komen in u rijk /
indien ick het mijne hier voor u sal ghesloten heb-
ben / om 't selve voor den byandt open te doen? O
Heere mijnen Godt / ick worde met schaemte ober-
goten als ick oberpeyse uwe onghemetene liefde /
met dewelcke ghy als eenen reuse u verheught / om Psal. 18.
te loopen den wegh / om upt het opperste der heme-
len / tot eenen wenck der Priesteren in hunne han-
den te dalen / ende tot my te komen. Ich schaeme
my / dat ick soodickwijls in de ooren mijnder herten
ghehoort hebbe uwe lieflijcke stemme: Doet open Cant. 3.
mijne suster / mijne bruydt / mijn hooft is vol van
dauwe / ende mijn geblochten hayt vol van droppe-
len des nachts. Wat sal ick doen / oft wat sal ick u
antwoorden / als ghy tot my sult seggen: Siet ick Apoc. 5.
stae aen de deure / ende ick kloppe / indien yemant
mijne stemme hoort ende de deure open doet / ick sal
tot hem komen / ende het abondmael met hem
eten / ende hy niet my?

Christus. Bemerckt daer-en-boven mijne Hepli-
gen / met hoe veel wakens / met hoe veel ghebeden /
met hoe veel suchten sy den wegh voor my bereyde-
den: indien sy aten / indien sy droncken / de tranen
liepen hun af / ende mengelden hunnen dranch met
tranen / om dat sy / die nutteden het broodt der En- Psal. 101.
gelen / gedwongen waren te eten den dras der ver-
kenen: allen vertoeven was hun te langh / door het
welck sy gedwongen wierden mijne tafel te derben:
allen vertoeven was hun te kort / ende allen arbejdt
licht / als sy aten ende droncken aen mijne tafel.

Den mensch. Eplaes Heere! eplaes ellendighen
mensch / dat ick ben / die uwe liefde niet en praemt /
ende den honger niet en pozt: maer die tot u come /
moghe-

moghelijck om dat my mijne eere ende fame daer toe dwinght/de gewoonte my verweckt/ al is 't dat mijne ziele eene walginge heeft van dit aldersoetste manna ; hierom geboedt met u bleesch / haecche ick na den bleesch-pot van Egypten/ende gelaest met u dierbaer bloedt / pepse ick op den pot van Babilonien : vermaecht met uwe omhelsinge / mijne ziele ongerust ende ongebonden / die spoedt haer om onkuschepdt te bedzijsen / ende te boeleren met beelbzemde minnaers. Waerom gaen wy doch van het aensicht des Heeren ? waerom hebben wy u / onse salighepdt verlaten ? waerom vergeten wy u/o Jesu / ende uwe onghepaelde liefde ? en is 't booz ons niet goet u aen te hangen / ende met grooten bzeede te sinaccken/ hoe soet dat ghy zijt ? te gaen tot uwen autaer / tot u / die onse jonckhepdt vernieuwt ? dat wy in u blijven/ende ghy in ons ? want ghy hebt geseydt: Die mijn bleesch eet/ende mijn bloet drinckt/ die blijft in my / ende ick in hem. **O** aldersoetste woordt : Ghy in my, ende ick in u ! **O** hoe groote veranderinge ! Ghy in my , ende ick in u ! **O** hoe groote liefde ! ghy in eenen verworpen mest-hoop/ ende ick in u / het opperste goet ! **O** wonderlijke veranderinghe ! Ghy in my , ende ick in u ! wat kan ick meer begeeren oft berhopen ? boozwaer ghy besoeckt ons in uwe salighepdt / om te sien de goethepdt uwer uptberkorenen.

Ioan. 6.

Psal. 105.

Cant. 3.

Osez 11.

O Heere/stelt ende druckt u gelijk eenen zegel op mijn herte/gelijk eenen zegel op mijnen arm. Ick sal uwes met gedenckenisse gedencken / ende ick en sal in der eeuwicheyt van uwe geboden niet afwijcken. Ghy hebt my getrocken in de koozdekens van Adam/in de banden der liefde. Wie sal my schepden van uwe liefde ? Wie sal my boorzaen wederhouden / dat ick gheroepen zijnde / ter bzuylt niet en soude komen/ oft doost hebbende/ niet en soude gaen tot de fonteyne / als eenen verloren sone tot mijnen vader/sieck ende kranck tot den medecijn/oft als een bzuylt tot den bzuyldegom ende de begeerte mijnder ziele ? Ick bidde u en wilt my niet verwerpen booz u rechtbeerdigh oordeel / maer indien ick ver-

toeft

toest heb/ indien ick spader heb opengedaen/ indien ick vergeten heb mijn broot te eten: ick en sal't voort- aen niet meer doen/ maer ick sal dickwijls ende eers- biedelijck my vertoonen in uwe tegenwoordigheyt/ noch ick en sal sonder gratieniet wederkeeren/ maer mijne handen sullen droppen van de eerste myrre / Cant. 5.
dat is/ van versterbingen/ ende mijn herte sal tot u spreken/ ende mijne ziele sal u aenhangen/ ende uwe rechte handt sal my ontfangen.

Eene andere oeffeninge voor de heylighe Communie; waer door de ziele van onsen Salighmaker, ende onsen Salighmaecker desgelijcks van de ziele genoodt wordt: mer een verhael van verscheiden weldaden, tijtlen, ende mirakelen in het heyligh Sacrament, met wercken van berouw, dancksegginge, overgeven sijns selfs, geloof, hope ende liefde.

Bemerckt/ datmen naer elcken sin/ oft sententie/ een weynigh gelijk sijnen aessem her-halende/ ober-leggen moet/ datmen gelesen heeft.

Ten tweeden/ is't by aldien dat d'affectie oft beweginge verperscht/ dat ghy noch langer soudt blijven op het selve/ doet dat bypelijck.

Ten derden/ bemerckt dat dese oeffeninghe kan gheschieden/ 't zy in het laetste van de Misse des daeghs te voren/ eermen ter H. Communie gaet/ oft wel datmen tot dien eynde communicere/ oft in sijne kamer 's morgens oft 's abents/ gelijk hier beneden bewesen sal worden/ maer besonderlijck in de Misse.

's Sondaeghs.

Christus noot de ziele. Komt tot my alle/ die ar- Math. 11.
beyt ende belast zijt/ ende ick sal u vermaken. Ioan. 6.
Allen het gene dat my den Vader heeft gegeven/ dat komt tot my/ ende den genen die tot my komt/ en sal ick niet verwoopen.

De ziele noot Christum, als haren Schepper. Psal. 8.
Wat is den mensch/ dat ghy sijns ghedachtigh zijt/ oft den sone des menschen/ dat ghy hem besoecht? Want het
A a is al/

Iſaia 40.

is al / als een dzoppelken des eemers / ende als een
aefken der wage. Ende het is al / als oft het niet en
waer in uwe Goddelijcke teghen-woozdighepdt /
als niet / ende als ydelhepdt is 't van u gheacht.
O lief-hebber der menschen / o aldermachtighsten
Heere Godt / die my geschapen hebt / ende alle din-
gen om mijnent wille / ende soo wonderlijck u hebt
willen verhozen in dit Sacrament onder dese ge-
daenten: in der waerhepdt ghy zijt sachtmoedigh
ende ootmoedigh van herten! Tot u heeft mijn her-
te gesept / mijn aensicht heeft u versocht / u aensicht
sal ick Heere versoeken. Seght tot mijne ziele / ick
ben uwe salighepdt / ende weest mijns ghenadigh.
Verhoort my / ghy die daer zijt de hope / van de
gantsche werelt.

Psal. 28.

Psal. 33.

Beroutw.

Psal. 6.

Ich heb gearbeydt in mijn weenen ende suchtin-
ghe: ick sal alle nachten mijn bedde wasschen / met
mijne tranen sal ick mijne rust-plaetse begieten.
Ich hebbe gesondicht tegen den hemel ende booz u.
Och oft ick noyt van uwe geboden afgheweken en
hadde! Want en is 't my niet goet mijnen Heere /
ende mijnen Godt aen te hangen? u alleen te soec-
ken? tot u alleen te versuchten / van den welcken my
alle dinghen gekomen ende af-gedaelt zijn? Wat sal
ick u wederom geben / die mijns ghedachtigh hebt
geweest / als ick uwes vergeten hadde / dien duyfen-
tigh duyfent dienen / ende thienmael hondert duy-
fent staen neffens hem / ende wiens knechten niet
telbaer en zijn. Ghy aensiet d' aerde / ende doetse
beben / ende houdtse hanghende met uwe mach-
tige handt. Ich lobe ende danck u / o machtigen
Godt / booz alle uwe weldaden / ende dat in de beree-
ninge van alle de dancksegginghen / die uwe alder-
heylighste ziele / o soeten Jesu / van het beginsel
haerder scheppinge gebuycht heeft / ende noch ge-
buycht / en uwe M. Moeder / endeliebe Heyligen ge-
buychen. Ich geloobe vastelijck / dat in dit M. Sa-
crament waerachtelijck is u lichaem en bloet; want
ghy hebt gesept / o eeuwige wijshepdt / dat dit u lic-
haem is / ende hebt dat my gegeven; ende oversulcx
ick stelle allen mijn betrouwen in u / ende bebele u /
allen

Belooft/
hope ende
liefde.
Oberger-
den,

allen het ghene / dat my aengaet. Ick beminne u /
 upt geheelder herten / upt gantscher ziele / upt ghe-
 heel mijn verstandt ende upt alle mijne krachten :
 want van u / in u / ende tot uwer eeren is het al. Ick
 verlanghe duysendmael naer u / dien oock d'En-
 ghelen verlanghen te aen-schouwen / van wiens
 schoonheyt de sonne ende mane hun verwonderen.
 O Heere Jesu / wanneer sult ghy komen ? wanneer
 sult ghy my berheugen ? wanneer sult ghy my ber-
 saden ? O mijnen Godt / o Godt mijnder herten / en
 mijnen al ! dat ick dooz d'onepndelijcke ende honich-
 bloepende kracht uwer liefden / verstonden worde /
 op dat ick dooz liefde / die ghy my bewesen hebt /
 mach sterben / want ghy tot mijnder liefde / u ghe-
 weerdicht hebt de doot te sterben.

Tegen-
 woordig-
 heyt
 Gods.

Verfuch-
 tinge tot
 Godt.
 Vereenig-
 ge.

's Morgens wacker wordende / verhaelt dit we-
 derom / naer uwe gewoonelijcke gebedekens. Over-
 legt in't beginsel van de Diffe / met wat eene bye-
 rige liefde / dat het betaemt dat ghy uwen Saligh-
 maker ontfanght / als wesende / by exempel / uwen
 schepper / oft uwen herder / uwen verlosser / &c. Ten
 tweeden / overdenckt de woorden / met welke uwen
 Salighmaker u noot ; Ten verden / de woorden met
 dewelcke de ziele van hare zijde het selbe doet ; ende
 gebuycht d'affectien die in dese oefeninghe gestelt
 zijn ; Ten vierden / vernieut deselbe somwijlen dooz
 den dagh.

's Maendaeghs.

Christus noodt de ziele. Siet ick sta vooz de deure /
 ende ick kiloppe / is't dat yemant mijn stemme hoor-
 t ende de deure open doet / tot dien sal ick ingaen / ende
 ick sal met dien het abontmael eten / ende hy met
 my. Ick ben eenen goeden herder / ende kenne mij-
 ne schapen : ende ick come upt het alderhooghste der
 hemelen / op dat se het leven souden hebben / ende dat
 overbloedelijcker.

Apoc. 3.

Ioan. 10.

De ziele noodt Christum, als haren herder O mijnen
 herder / ende behoeder / o eeuwige wijsheyt / ende
 aldersekerste waerheyt / die my boedt ende onder-
 houdt / ende alle dinghen om mijne wille : ende

Isaia 40.

boben dien verandert hier het broodt in u lichaem
ende bloedt/ op dat ick soude mogen leven/ende in u
verandert worden. Daer staet van u gheschreben :
Als eenen herder sal hy sijne kudde voeden / in sijne
armen sal hy de lammerkens vergaderen / ende in
sijnen schoot sal hy die opheffen ; die vol ende be-
vucht zijn sal hy selve dragen. Soeckt / ende be-
soeckt dan uwe schaepkens / ghelijck eenen herder
doet sijne kudden ; als hy is in't midden van sijne
verjaeghde ende verstropde schapen. Wept die ende
leptse in vette weyden / op de verheben bergen van
Israel. Mijn herte is bereydt / o Godt / mijn herte is
bereydt ; laet uwe stemme luyden in mijne ooren/
want uwe stemme is soet / ende u aensicht schoon / o
alber-schoonste / onder die geboren der menschen.
Want wat ben ick verwachtende / anders dan u / o
Heere ! Daer / ick schame my / o Godt / mijn aensicht
op te heffen tot u / want ik met veelderhande vyper
gebouleert hebbe : ick hebbe gearbeyt in mijne such-
tinge / &c. als boven.

Psal. 56.

Cant. 2.

's Dijns-daeghs.

Zach. 9.

Christus noot de ziele. Siet uwen Koninck komt
tot u / rechtbeerdig / ende Salighmaker. Hy is arm /
ende sit op eenen ezel / ende op een beulen der ezelin-
nen jongh / waer is mijne eet-plaetse / daer ick het
Paesch-lam met mijne discipelen macheten ?

Marc. 14.

De ziele noot Christum, als haren Koninck. O Ko-
ninck der Koningen / ende Heere der heylkrachten /
die my tot het geloof gheweerdicht hebt te roepen /
achterlatende soo veel duysenden ; ende alhier in't H.

Psal. 39.

Sacrament soo wonderlijck de gedaenten / sonder
hare substantie hebt willen bewaren. Verberpende
heb ick u verberpdt / o Heere / ende ghy hebt uwe oo-
gen op my geslagen / ghy die daer zijt het verlangen
van het hemelsch Jerusalem. Gebenedijt is hy / die
daer komt in den naem des Heeren. Weest onsen
hulper des morgens / ende onse salighepdt in den tijt
der tribulatiën. Want nae u hebben wy verwacht /
komt Heere / ende en verberpdt niet langer ; ontbindt
de sonden van uwe geslachten. En weest niet ghe-
dach-

Matt. 21.

Isaia 33.

Psal. 78.

dachtigh onser oude boofheden / maer weest mijns genadigh; want ghy zijt mijnen Koninck/ die toefent aen Jacob saligheden. Staet op / waerom Psal 43.
slaept ghy Heere / staet op/ ende en verstoet my niet tot den eynde toe. Waerom keert ghy u aensicht af van ons / waerom vergeet ghy onse armoede / ende onse tribulatie? Ick hebbe gearbejt in mijne suchtinge/ Ec. als boven.

's Woens-daeghs.

Christus noot de ziele. Komt ende eet mijn broodt/ Prov. 9.
ende drinckt den wijn / die ick u ghemengelt hebbe. Alle ghy dorstighe komt tot de wateren / ende die Isaie 55.
gheen gelt en hebt komt met spoet / koopt / ende komt / koopt sonder gelt/ ende sonder eenige wisselinghe/wijn/ende melck. Eet vzienden/ende drinckt/ Cant. 2.
ende wordt droncken alder-liefsten: want met begeerten heb ick begeert dit Paesch-lam met u te Luc. 22.
eten.

De ziele noot Christum, alsharen alder-miltsten vrient. O alder-miltsten Heere / die u geweerdicht hebt genoemt te worden/ende te wesen onsen vrient/ ende broeder: ende boozwaer mijnen vrient/ die my u selven t'eenemael gegeven hebt / die my tot penitentie ende uwe vrientschap gheroepen hebt: ende hier eben-wonderlijck werckt door de gedaente/als door de substantie selve/ die ons allen het gene / dat ghy van uwen Vader gehoozt hebt/ kennelijck ghe- Ioan. 15.
maeckt hebt. Wat is den mensch / dat ghy hem groot acht / oft waer toe stelt ghy u herte op hem? Iob 7.
gelijck den hert begeerte heeft tot die fonteynen der wateren / alsoo heeft mijn ziele begeerte tot u / o Godt / mijn ziele heeft dorst gehad tot Godt die levende fonteynen/wanneer sal ick komen/ende openbaren booz d'aenschijn Godts? Mijne tranen hebben mijn broot geweest dagh ende nacht/om dat ick u verlaten hebbe de fonteyne der lebender wateren/ ende hebbe booz my gebozsten putten gegraven/ die Ierem. 2.
geen water en konnen houden. Ick hebbe gearbejt in mijne suchtinge/ Ec. als boven.

's Donder-daeghs.

Cant. 5.

Christus noot de ziele, als sijne bruyt. Doet my open
mijne suster/ mijne vriendinne/ mijne duyve/ mijne
onbesmette/ want mijn hooft is vol dauw/ en mijn
Cant. 2.
hant-blechten vol druppelen der nachten: Staet op/
haest u/ mijne vriendinne/ mijne duyve/ mijne schoo-
ne/ ende komt/ vertoont my u aensicht. Ick sal u
Ofez 2.
trouwen in der eeuwigheyt/ in rechtvaardigheyt/ in
het oordeel ende in barmhertigheyt/ ende ontferme-
nissen. Ende ick sal u my trouwen in't geloof/ ende
ghy sult weten/ dat ick den Heere ben.

Cant. 5.

De ziele spreeckt Christum aen als haren Bruyde-
gom. Ick ben opgestaen om u open te doen mijne al-
derlieffte; mijne handen hebben gedruypt van myn-
rhe/ ende mijne vingers waren vol van de alderbeste
mynrhe. Komt o mijnen alderlieffsten bruydegom/
die u gheweerdicht hebt my te ropen tot desen staet
van uwe kinderen: ende hebt willen alhier soo won-
derlijck wesen/ geheel in de geheele Hostie/ geheel
oock in het alderminste deelken der selve/ door eenen
geestelijcken ende wonderbaren vondt/ op dat wy
niet na den bleesch en souden leven: maer in u/ wiens
ghenoechte ende sonderlingh vermaeck/ is te wesen
Prov. 8.
met de kinderen der menschen. Och hoe soet is/ o
Heere/ uwen geest/ die om de soetigheden/ die in u
zijn/ aen ons uwe kinderen te vertoonen/ verbult
ende versaet ons met het broodt uyt den hemel ghe-
sonden; 't welck in hem heeft alle soetigheyt/ ende
Sap. 12.
alle lieflijckheyt van sinake! Komt o Heere in u
hups/ in uwen tempel welcken is mijne ziele/ die
ick u duyfentmael opghedragen hebbe. Gaet uyt/
Cant. 3.
ende besiet ghy Dochters van Jerusalem den Ko-
ninck Salomon in sijne kroone/ waer mede hem sij-
ne moeder ghekroont heeft op den dagh van sijnder
bruyloft/ ende in den dagh van sijns herten blijd-
schap. Maer eplaes! o soeten Jesu/ waerom sult ghy
Jerem. 14.
als eenen vrendelinck wesen op d'aerde/ ende als
eenen reysenden man afwijckende/ om te herber-
gen? komt mijnen alder-lieffsten/ ende neemt uwe
woonplaetse by my/ treckt my na u/ ende ick sal loo-
pen

pen na den reuch van uwe salben. Want niemant en
 kan tot u komen / 't en zy sake dat hy van u getroc- Cant. 1.
 ken worde. Ick hebbe gedooft als een schaep dat Psal. 118.
 verloren was / maer ick keere nu wederom upt ge-
 heelder herten. Keert u tot my/ende wozyt achter u-
 wen rugge alle mijne sonden: ick hebbe gearbeydt in
 mijne suchtinge/ Ec. als boven.

's Vry-daeghs.

Christus noot de ziele. Staet op/ staet op/ ende sit Isaïæ 52.
 o Jerusaleim / ontbindt de banden van uwten hals
 ghy ghebangene dochter van Sion : want dit segge
 ick/ die uwten Heere ben : booz niet zyt ghy gekocht
 gheweest ; ende sonder gelt sult ghy verlost worden.
 Want ick hebbe u met eenen grooten prijs gekocht/
 op dat ghy my alle eere soud bewijzen/ende my soud
 dzagen in u lichaem. Ick hebbe u gekocht niet met 1. Petr. 1.
 verganchelijck gout oft silber/maer met mijn dier-
 baer bloedt. Ende hier-en-boben mijne stieren ende Matth. 22.
 gemeste beesten zijn gedoot/ ende alle dingen zijn be-
 repdt / komt ter bysploft. Wat hebbe ick u konnen
 doen/ dat ick niet ghedaen en hebbe ? Want wat is Zach. 9.
 mijne goetheyt/ oft welcke is mijne schoonheyt dan
 de terwe der uptberkorenen / ende den wijn die
 maeghden boozts-bzenght ?

De ziele spreeckt Christum aen, als haren verlosser. O
 onuytsprekelijcke liefde! op dat ghy den knecht soud
 verlossen / soo hebt ghy o Heere u overgelebert ende
 de doot gestorben! o J E S U, alder-miltsten Verlosser/
 die uwten verwozpen dienaer met u dierbaer bloedt
 hebt willen rantsoenen / ende op alsulcke maniere
 hier wesen / dat al is't dat de H. Hostie gedept wor-
 de / u lichaem nochtans niet ghedept en kan wor-
 den / ende dat/ op dat ick mijn herte van u niet ghe-
 schept oft gedept en soude hebben. Mensiet my ende
 weest mijns ghenadigh / noch en beracht my niet/ Psal. 62.
 Godt mijnen Salighmaker / mijne ziele heeft naer
 u verlanght des nachts / ende tot u wake ick in den
 morgen-stont. Mijne ziele heeft doostigh geweest
 naer u/ende hoe menighbuldelijck doost naer u mijn
 bleesch/ in't woest en onbewandelt lant. Tot u heb-

- be ick mijne handen uptgerecht; want mijne ziele is in ulwe tegenwoozdigheyt/als eene aerde doore ende dzoogh sonder water. Ontfermt u mijnder Godt/naer ulwe groote barmhertigheyt. Ontfermt u mijnder/want ick ben alleen gelaten arm ende ellendigh.
- Pfal. 50.
- Pfal. 24.
- Pfal. 118.
- Ende waer sal ick myn keeren van u aenschijn/o mynen Vader/ ende mynen verlosser van mijne vyanden die op my verbittert zijn? Uwe ben ick/maecht my saligh/ want ulwe rechtbeerdighmakingen heb ick versocht. Ick hebbe gearbeeyt in mijne suchtinge/ Ec. als boven.

's Saterdaeghs.

- Cant. 5.
- Cant. 2.
- Cant. 4.
- Christus noot de ziele. Komt in mynen hof mijne suster/mijne bruyt/ ick hebbe mijne myrre gemaeckt met mijne kostelijcke specerijen; ick hebbe mijn broot gegeten met mynen honich/ ick hebbe mynen wijn gedroncken met mijn melck. Staet op/haest u mijne vriendinne/ mijne duylve/ mijne schoone/ende komt; want den winter is nu voor-by gegaen/ den regen is over-gegaen/ de bloemen zijn gesien in ons land: Komt van Libanus mijne bruydt/ komt van Libanus/ ghy sult gekroont worden.

- Die ziele noot Christum, als haren Vader, die haer alle glorie sal geven. O Vader der toekomende eeuwew/o mynen verheffer ende saligheyt! Och hoe overtreffelijck is ulwe erbenisse! Hoe groote saken hebt ghy gereet gemaeckt voor de gene die u bresen ende beminnen/o mynen Godt/ die in mijne tegenwoozdigheyt sulcke eene tafel bereypt hebt tegen alle de gene die my verbolghen; die u gewerdicht hebt hier by ons te wesen/ onder beyde de ghedaenten gheheel; ende neder te dalen/ oock tot het minste teken ende stemme van eenen qualijck-levende Priester; ende dat om mijnent wille: Verleent my/ dat bidde ick u/dat mijne spijs zy/ ulwen Godtlijcken wille te volbrengen. Ende is 't by aldien/ dat ick dese gratie voor u aenschijn gebonden heb/ dat ghy my u selven hebt gegeven/ soo thoont my u aensicht/ dat ick u kennen mach/ en vinden/ na den welcken mijne ziele grootelijckis verlanght: ende hoe worde ick benout tot
- Pfal. 22.
- Exod. 33.

tot der tijdt/ dat dit gheschiede? Dertoont my uwe glorie/ende ick sal saligh wesen. Weest uwes verlosserschaepken gedachtigh/o goeden herder/o alderminnelycksten Vader/en vergeet uwen verloren sonen niet. Ick bekenne wel/dat ghy my niet van doen en hebt / ende dat ick u niet profijtelijck oft nut en ben: maer ghy weet wel (soo ick hope) o Heere/ dat ick u beminne/ ende dat ick geduerighlijck naer u versuchte. Och hoe bemint zijn uwe tabernakelen Heere der heyl-krachten! *Mijne ziele verlangt en- Psal. 83.*
de stouwt na de voorsz-hoben des Heeren: ick hebbe gearheydt in mijne suchtingen/ &c. als boven.

Schiet-Gebedekens.

DAer en is geene andere natie soo groot, die sijne *Deut. 4.*
goden heeft hem soo by-komende, gelijk onsen Godt tegenwoordigh is alle onse gebeden.

Eene ghedenckenisse sijnder wonder wercken heeft hy *Psal. 110.*
ghemaect, den bermhertighen ende ghenadighen Heere, spijsse heeft hy ghegeven den genen die hem vreesen.

O heylighe maelrijdt, alwaer Christus ghenut wordt, *Gebede van de K.*
waer ghedachtenisse gehouden wordt van sijn bitter lijden, de ziele wort vervult met gratie, ende ons wort eenen pandt gegeven van de toekomende glorie.

A E N - M E R C K I N G E O P H E T X X X . B E E L D T .

Net op alle uwe ghedachten / woorden / ende
wercken ; waer toe dat ghyse doet : ter eeren
Godts oft ter eeren uwes vyandts.

Bemerckt , dat ghy gestelt zyt tusschen
Godt ende den duyvel uwen vyant , en
bemerckt neerstelijck , wie dat ghy in alle
gedachten, woorden en wercken dient, oft
soeckt te behagen: is 't niet aen God? en be-
geert ghy niet te volbrengen sijnen heyli-
gen, welbehagelijcken, en volmaecten wil-
le? Dus [A] offert hem u herte, en alle uwe
werken, [B] uwen goeden Engel sal deselve
opdragen in sijne Goddelijcke tegenwoor-
digheyt, en voor [C] dē throon van de God-
delijcke Majesteit, die alle dingē in berm-
hertigheyt sal loonen ende kroonen. Maer
so ghy niet en werkt na Gods wille op hem
te behagen, maer uyt uwen eygen wille, oft
gedreven zijnde, door [D] giericheyt, of [E]
begeerlikheyt des vleeschs, oft [F] hooveer-
dye des levens, oft [G] begeerte van eere en
groot-achtinge; so zyt ghy grootelijcx be-
drogen : want u en staet hier af niet anders
te verwachten, dan een hant vol roecx ; en
sult soo veel doen als oft ghy [H] den duy-
vel uwe wercken waert opdragende, waer
mede ghy als met afghefneden rijs (is 't dat
ghy verloren gaet) eeuwelijcken [I] ghe-
brandt ende gepijnicht sult worden.

H E T

HET X. CAPITTEL.

Oeffeninge vande fuyvere meyninge.

Bemerckitten eerften / dat de fupbere meyninghe Dat de
fupbere
meyninge
is.
fodanigh is / waer dooz den menfch pet doet / dooz
dien dat het Godt alfo behaeght / ende om dat
Godt die fulchs begheert / 't felve weerdigh is / ten
opfichte van fijne ongemeten goetheydt / op dat alle
dingen tot fijnder eeren fouden gefchieden.

Dese is tweederley: d'eene is dadelick / waer dooz
pemant metter daet eenigh werck tot Godt ftiert ;
d'andere krachtelijck / ende is alfo genoemt om dat
de kracht der felver in alle andere wercken bloeyt /
fo wanneer als men in 't beginsel van eenigh werck /
oft 's morgens defelbe wercken tot Godt met eene
dadelijcke meyninge gefchickt heeft. De dadelijcke
moet men dickwijls gebuycken / dooz dien dat het
menighmael gebeurt dat de meyninghe berandert
wordt / al is 't dat pemant 's morgens dooz hem ge-
nomen heeft alle fijne wercken ter eeren Godts te
fieren / oft dat hy eenige andere goede meyninghe
gehadt heeft / by exempel / fijn werck te doen / dooz
dien dat het ober een komt met de rechte redene / oft
op dat hy eenighe deughden foudde moghen verkrij-
ghen / die de Heyligen fouden naebolgen / de fonden
uytroeyen / de gratie Godts vermeerderen / fijnen
eben-naeften goet exempel gheben / fijnen Oberften
onderdanigh wesen / op dat hy faligh foudde worden.
Maer defe moeten al ter eeren Godts geftiert wor-
den / waer toe alle dinghen gheschapen zijn. Want
hy heeft alle dingen ghemaecht om fijn eegen felve. Prov. 16.
En aldus / al is 't fake dat wy dooz ons felben goet /
deughden / ende glorie moghen begeeren / nochtans
is 't dat wy ghetrouwe dienaers willen wesen / ende
is 't dat onfe zielen repne buyden Chrifti begeeren
te zijn / fo en moeten wy dooz ons felben geene bagge
oft hals-cieraet eyschen / dan dooz foo veel als onsen
buydegom dit felbe begeert / ende hem dat aenstaet:
Den soldaet van onsen Salighmaecker en behoort
gheen ber ciersel oft wapen te begheeren / dan waer
dooz

Psal. 3.
Psal. 58.

door den selven hem begeert te beschermen. Hierom seght David aen den Heere : Ghy zijt mijne glorie/ ghy zijt mijnen lof: maer sijne sterckte bewaerde hy door den Heere/ ende verespichte alsulche deughden/ op dat alle menschen Godt in hem souden loben ende dancken/ ende op dat het verciersel van de dieneren den Heere soude vereeren : hier toe noode hy eenen pegelijcken/ ende verlaughde te vertellen/ hoe groote saken/ dat hem den Heere gedaen hadde.

Het is
profijtelijk
in een
werck veel
goede
mepningen
te hebben.

Bemerckt nochtans/ dat het seer profijtelijk is/ datmen sy selven in 't beginsel van eenigh werck veel mepningen/ oft verwechfelen van gehoorsaemheyt/ bersterbinghe/ pber/ berwerwinghe van welbaden/ danckbaerheyt/ door oogen stelle; want also sal het geschieden datmen verscheypden deughden sal beoefenen/ ende dat ons werck opklimt gelijk een roeden des reuckis upt de kostelijcke specerpen van myrrhe/ ende wierooch/ ende van alderley poeder des apotekers; al is 't dat de liefde Gods alleen genoeghsaem is/ ende d'overhandt heeft/ aenghesien datse alle d'andere in haer beslupt: want de liefde is verduuldigh ende goedertieren/ &c.

Cant. 3.

1. Cor. 13.

De wercken die in haer selven noch goet/ noch quaet en zijn/ worden goet door de goede mepninge.

Bemerckt ten tweeden/ dat de goede mepninghe soo noodtsaeckelijck is/ dat alle wercken/ die in haer selven noch goet noch quaet en zijn/ sonder dese niet goet en konnen wesen: noch de wercken die in haer selven al goedt zijn/ en konnen insgelijcks sonder dese niet profijtelijk oft goet zijn aen den ghenen diese doet/ ghelijckertwijs oock gheene quade wercken/ goet en konnen wesen al is 't datse met eene goede mepninghe gheschieden. Want het en is tot gheender tijden gheoorlooft quaet te doen/ op dat daer eenigh goet soude moghen uptspruyten. Soo dan de wercken/ die in haer selven noch goet noch quaet en zijn/ worden goet door de goede mepninghe/ als souden moghen wesen/ hoopen/ arbeypden/ studeren/ sy selven vermaken; dewelcke niet verdienstelijck en souden wesen sonder dese supbere mepninge: ghelijck oock niet verdienstigh en is/ als yemandt een aelmoesse gheeft alleenelijck upt een naetuerelijck medelijden: want

Godt

Godt en vergheldt d'arbeyders niet / die noch vooz
 hem in den wijngaert en wercken / noch op eeni-
 ghe andere maniere hem en dienen. Waer upt
 blijkt / hoe grootelijckis dat te achten is de fupbere
 ende heplighe meyninghe : want sy is van fulcker
 macht / datse die wercken die noch goet noch quaet
 en zijn / goet maect / ende verguldt alle dinghen
 als met het goude roedeken van de liefde van
 Mydas / ende gheeft alle de ghedachten / woorden /
 ende wercken / het leven / fatfoen / ende wesen. Ende
 oberfulckis / is sy meer te weerderen / dan de werc-
 ken felbe / ende is eene mijne van oprecht gout / dat
 is van de liefde / een alderbeste faufe / ende het steun-
 fel van alle goede wercken : welck steunfel / is 't dat
 het van aerde ghemaect is / ghelijck het werck
 van Nabuchodonosor ; soo fal 't oock lichtelijck om Daniel 2.
 verre ballen. Hierom en moeten niet soo seer be-
 laden zijn / befonderlijck in de religie / alwaer alle
 dinghen hanghen aen den wille des Oberften ende
 van Godt almachtigh / wat datmen doet / maer
 met hoe groote affectie ende begheerte datmen het
 felbe doet. Hierom is 't oock dat de Schriftuere
 seght : God fagh tot Abel / ende fyne affectien / ende Genef. 4.
 daer naer tot fyne giften. Ende wy felbe en achten
 de giften niet / dan als wy weten datse upt een goet
 herte / ende van goeder handt komen ; soo dat wy
 defelbe van onsen vbandt niet en fouden begheeren
 t'ontfanghen : alsoe en behaghen Godt almach-
 tigh desghelijckis niet d'offerhanden der goddeloo-
 fen / ghelijck 't gebleecken heeft in Core / Dathan / Num. 16.
 ende Abiron. Hier-en-teghen de goede meyninghe
 doet / dat oock d'alderminste dinghen van ons ghe-
 daen / seer groot van Godt gheacht worden ; ghe-
 lijck het blijkt in de Weduwe / dewelcke twee Marci 12.
 penninckens offerden. Dus pet te doen om de
 helle oft om de galghe t'ontgaen al is het goet /
 't is nochtans gheheel flabelijck : pet te doen ten op-
 fichte van den loon / die daer te verwachten is / dat
 is de maniere van doen / der huerlinghen : maer upt
 liefde om God de behagen / dat is hinderlijck. Ende
 bemerckt gelijk den H. Augustinus seer wel seght / August.
 hoc

hoe dat ghy selber gedient wilt wesen / ende oft ghy van uwe hupsvrouw niet en wilt bemint wesen / dooz dien dat ghy haer beel goets doet: want anders soude het te breezen zijn / datse u verlaten soude / als ghy in armoede soudt wesen.

Wat nootsakelijck is/ op dat eenigh werck berdensigh 3p.

Beemerckt ten derden/ dat het nootsakelijck is/ op dat een werck verdienstigh 3p: ten eersten/ dat het van alle kanten goet 3p: ten tweeden/ dat den persooone Godt aenghenaem 3p: ten derden/ dat het geschiede dooz eene goede meyninghe / het welck naer het gheboelen van alle Godt-gheleerde / te verstaen is/ ten minsten van de krachtelijcke meyninghe/ die upt desen wille spruvt / dooz den welcken den rechtbeerdigen aen sp selven Godt booz sijn laetste eynde stelt/ ende dat hy Godt in alle sijne gedachten/woozden ende wercken sal soecken: ende neemt booz hem/ den selven volstandelijck te dienen / ende in alle dinghen te behaghen. Ende alsoo als het quaedt eynde geweert is / soo worden de wercken van den rechtbeerdigen / oock sonder de dadelijcke meyninge tot Godt ghesiert; is 't by aldien nochtans/ dat het werck dooz gheene omstaende bedorven en wordt: maer de wercken/ die noch goet noch quaedt en zijn / moeten met eene supbere meyninge ende eynde bericiert worden; te weten/ dat Godt heeft ghewilt dat sulchs gedaen soude wesen / om datse nootsakelijck zijn/ oft om datse ons behulpigh zijn tot eenigh goet eynde/ oft wel/ dooz dien dat de rechte redene sulchs bereyscht.

Men moet roesien dat de meyninge in het gheheel werck alijt goet blijve.

Beemerckt ten vierden/ dat ghelijckerwijs als de meyninge in 't beginsel kan bedorven worden/ alsoo kan het selve oock gheschieden / in 't midden / ende somwijlen oock in 't eynde: hierom moet men dit alrijts wel gade slaen/ dat het onkrupdt der ydelheydt niet en wasse onder onse goede wercken / dat onsen wijn niet geen water gemengelt en worde / ende dat wy van den goeden wegh niet af en wijcken.

De eygene liefde bederft bozen al de goede meyninge.

Beemerckt ten vijfden/ datter niet ghebonden en wordt/ dat soo seer de goede meyninghe bederft/ als d' eygene liefde oft eyghen ghemack ende vermackinghen; waer in den mensch zijn eyghen baet is

soec

soeckende / ende het ghene dat hem mede-gaet / als geacht te wesen / &c. Maer hier-en-boben/ oock alle andere affectien/ 't en zy sake datse wel getemt zijn/ bederven dickwijls de meyninge / ende boozkomen de redene / besonderlijck nochtang de ydele glorie / ende de begeerte om een ander te behaghen / oft de hzeefs om eenen anderen te misshagen.

Beemerckt ten seften / al is 't dat het gherecommandeert woerdt/ van de meyninge dickwijls te vernieuwen/ dit moet nochtang sonder gewelt geschieden; ende het soude genoegh wesen/ het selve te doen booz al 's mozgengs/ 's abondts/ booz de meditatie/ booz het examen ende Misse / booz eenige lichamelijke oeffeninge / booz den eten / booz de recreatie ; maer besonderlijck alle upren / oft op sekere ende gesette plaetsen ende tijden/ ghelijck dit eenen pege-lijcken gelegen is.

Dese oef-
senninghe
moet son-
der gewelt
geschieden.

Beemerckt ten sebsften / de trappen van de supere meyninge; den eersten is/ niet doen oft laten ten opsichte van de menschen; den tweeden is/ alle din-
gen doen booz de kracht van de goede meyninge die-
men gehadt heeft / 's mozgengs / oft op eenen ande-
ren tijdt van dien dagh; den derden is/ dickwijls en-
de metter daedt deselve meyninge te vernieuwen/ al
is 't dat dit geschiedt sonder eenigen smaech van de-
botie; den vierden/ als dit geschiedt met een yperige
liefde ; den vyfden/ als yemandt soo verre gekomen
is/ dat is 't dat hy somtijts booz eenigh ander eynde
per doet / nochtang terstondt gelijck genoodtsaecht
woerdt/ om het selve Gode op te dragen/ ende op den
gewoonelijcken wegh wederom te keeren/ booz eene
kloecke ende yzome liefde/ waer booz hy niemant/
dan Godt alleen/ en begeert te behagen.

Trappen
van de sup-
ere meyn-
inge.

Beemerckt ten achtsten/ elf tekenen; Ten eersten/ sijne saecken niet aengaen met eenige beroerte/ ende
ontsteltentisse; Ten tweedē/ in 't werck aldus boozts-
gaen / dat waer 't hy aldien / hy gebzaeght wierde /
waer toe dat hy dat dede/ waer henen dat hy reysde/
als eenen reysenden man terstondt booz antwoorde
soude gheben : Ich reyse derwaerts ; ich doe 't ter
eeren Godts ; ende indien hy ghewaer wierdt / dat
hy

Tekenen
van desel-
ve.

hy in 't minste van den rechten wegh afweke / ter-
 stondt wederom op den rechten wegh soude heeren;
 Ten derden/ niet beangst wesen / ende dooz het ghe-
 ne dat ons te doen staet niet te seer berstroot wesen ;
 Ten vierden/ naer dat het werck gedaen is / beree-
 nigh wesen in sy selven / ende niet seer bekommert
 wesen wat d'andere daer af seggen sullen; Ten vijf-
 den/niet ontstelt wesen als de sake niet gelucht en is
 na onse begeerte ; Ten seften/ geen ydele gedachten
 hebben naer het werck ; Tensebsten / niet al te
 sozghbuldelijck aensien / oft daer veel pñsers/ toe-
 sienders/ende toehoorders zijn/Ec. Ten achtsten/ de
 oordeelen der menschen versmaden; Ten negensten/
 in alle sinnelijcke dingen seer machtigh wesen/ ende
 geern hem onthouden van nieuwsgierige ende sachte
 saken; Ten tiensten/ alleen zijnde oft voor d'andere/
 eben neerstelijck sijne saken doen; Ten elfsten/tot al-
 le dingen sy selven overgeven / noch yet wenschen/
 oft vreesen.

D'eerste Meditatie van de suyvere meyninge.

Het bereydende Gebedt, als voren.

De voorstelling der plaetse, sal wesen / te bemercken
 de geheele werelt / ende in't midden van den hemel
 Godt die het al verbult met benedictie / ende hier-
 en-tegen den duyvel/ het vleesch/ de werelt/ende den
 eygen wille / die alle dingen in roere stellen / dooz
 dien dat sy ons aftrecken van Godt die onsen Heere
 ende ons opperste goet is.

Sonder de
 goede meyn-
 inge en
 zijn geene
 wercken
 verdienste-
 lijck.

Plal. 75.

Gelijckes
 ms.

HEt 1. point. Bemerkel datmen nootzakelijck om
 een van dese vier moet werken / ende is't dat
 wy't niet en doen ter eeren Gods/dat alle onse wer-
 ken dooz eene ydelheyt geheelich in roock sullen ver-
 anderen / hoe hepligh datse oock zijn. Och veel sul-
 lender ghebonden worden die by ghebreck van een
 goede meyninge (alse in de ure haers doods ghe-
 komen sullen wesen) gheslapen sullen hebben haren
 slaep als mannen der rijckdommen: veel Koningen/
 Princen / ende oock religieuze personen / en sullen
 niet binden in hunne handen! Den reyser doozwan-
 delt

delt seer graote wegghen / op hope dat hy eens rusten sal / ende om rijkdommen te bekomen; maer soo hy nae veel arbejts / niet en geraecht tot het gene daer hy nae ghetracht hadde / hoe grootelijck is hy bezwoest? Het selve sal u gebeuren / als ghy den wegh u leydende tot d'eeuwigheyt / doorkomen sult hebben / ende bevinden sult / dat ghy te bergeefs gearbeydt hebt / ende hier dooz anders niet behaelt en sult hebben / dan pijnen ende tozmenten. O soeten Jesu / ick schame my dat ick yemant anders opt in mijn leven / dan u bemint hebbe / met gedachten / woorden ende wercken: Dooztaen sult ghy my wesen als een teken op mijn herte / ende als een teeken op mijnen arm.

Cant. 8.

Het 2. point. Bemerckt dat het eene soorte van afgoderpe is / als den mensch / Godt-latende die hem tegenwoozdig is / aen den selven den rugge keert / ende de zijn aensicht keert naer eenen afgodt / naer eenige creature / oft naer sijnen eygen wilie ende ghemack / Godt / ende Godts wille verachtende / hier toe dient de sententie van den Propheet Samuel: Wederspannigh te zijn is ghelijck de sonde der tooverpen / ende niet te willen hooren is als dat groot misdact der afgoderpen: hierom is 't dat de gierigheyt eenen afgoden-dienst genaemt wort / ende eene afkeeringe van Godt. Ende sy worden hen-lieden gelijk / als ons den Psalmist getupght / diese maken / ende alle die in hen betrouwen. Maer ghy zijt mijnen Godt / ghy zijt mijne glorie / ghy zijt mijn eynde. Want alle sonde is ghelijck eenen toekeer tot de creature als tot sijnen afgod. O sal ick dan aenkleben / o mijne hope / het is goet u aen te hanghen / ende in u mijne hope / blijtschap / ende liefde te stellen. Bemerckt ten tweeden dese ghelijckenisse: Waer 't saecke dat den Koninck eenen verwozpen mensch van niet opgebracht hadde / ende hem begift met veel gaben / ende verheben tot hooghen staet / om te bechten tegen den sijnen ende des Koninckis doot- byandt: dat nochtans desen also haest als hy hier toe gekomen soude wesen (ghelijck nu gheseydt is) hem gingh begeben tot zijnen gesworen byandt / ende hem beschoncke met des Koninckis giften / tot dien eynde / om dat hy

Het is een soorte van afgoderpe hem selven van Godt te keeren tot eenige creature.

1. Reg. 15.

Psal. 113.

Ghelijckes
ms.

den Koninck (in wiens tegenwoozdighejdt dat dit al gheschiede) spijt soude aendoen / ende met sijnen byant in-spannen; denckt eens hoe dit den Koninck ter herten soude gaen? Doeght dese gelijckenisse tot het ghene dat u te doen staet. Ende het is al even veel / oft ghy klepne oft groote dinghen den byandt presenteert: want de klepne sonden zijn gelijck eenen Godts-penninck van verraderpe / want het is den wech tot deselbe. *Eylaes! o Heere/* hoe menighmael hebbe ick d'een oft d'andere m. *szupht* tot ydelhejt/ ende hebbe de glorie verkeert in schande / ende ben eenen spot geworzen aen mijne byanden! Siet/ ick ben nu gebangen ende geboeyt; geeft my uwe hant/ seynt my uwen H. Engel / op dat ick verlost zijnde van al het verwachten mijnder byanden / u mach singen mijne glorie / booz u mach leven/ende in der eeuwighejt u gebenedijden.

Een werk
met goede
meyninge
gedaen/
gaet alle
andere
verre te
boven.

Bemerck
kinge van
Godts
weldaden.

Bernard.

Het 3. point. Bemerckt dat een werck/ het welck upt eene supbere meyninge gedaen is/ soo veel te boven gaet een ander/ al is 't oock goet/ als den hemel een note te boven gaet/ oft de zee een druppelken/ het geheel aertrijck een sandeken. Siet dan wat dwase hooplieden dat wy zijn vergeleken/ met de kinderen deser werelt. Bemerckt ten tweeden/ hoe dat de Heyligen alle neerstighejt gedaen hebben/ om hare berdienste te vermeerderen. Ten derden/ hoe grootelijcx dat ghy aen Godt verbonden zijt/ ten opsichte van vele ghemeyne ende besondere weldaden / die ghy van sijne milde hant ontfangen hebt. Boven al aenmerckt de weldaden van uwe scheppinge/ berlossinge/ bewaringe/ en van uwen roep. Insgelijckis dat God sy-selven so dichtsijls geeft tot eene spijse/ prijs en loon van onse werken; o Heere ick wete dat ick u geheelijck toe-behoore / dooz dien dat ghy my geschapen hebt; maer om dat ghy my oock verlost hebt/ en om mijnent wille mensch geworzen zijt/ so soude ick u veel meer schuldig wese/ dan my selvê/ waer 't dat sulcx in mijnder macht ware; en dat booz so veel als ghy meerder zijt/ dan den genen booz den welckē ghy u geschoncken hebt. Wat sal ick u dan wederom geven/ booz alle uwe barmhertighede? Bemerckt ten

ten Bierden / dat den genen die in de meyninge fail- Den genen die in de meyninge failleert/ komt in alles te kort.
leert / in alles failleert / want hy doolt in het eynde
waer toe hy geschapen is: ende gelijckerwijs als den
ghenen die op den wegh doolt / hoe dat hy verder
komt/ hoe dat hy oock meer van den wech afwijckt:
soo oock van ghelijcken/ hoe dat yemant eene saecke
heftiger/ oft dziftiger dzijft/ oft/ hoe het werck van
meerder werden is/ is't datter de goede meyninge
gebreecht/ hoe dat oock het gene wy ter handen trec-
ken/ sozgelijcker ende meer te verbloecken is. Wat
blijft ghy/ o mijne ziele/ in de wegen van Egypten/
om te dzincken d'onrepne ende d'onklare benijntge
wateren? keert wederom ghy Sunamitische/ ende
aensiet uwen Godt/ den wegh/ het eynde / ende den
Koninck van alle eeuwen/ Amen.

T'samen-spzake / gelijck wy inwendighlijcken
sullen geinoet wesen.

De tweede meditatie van de suyvere meyninghe , ende
van de meeste glorie Godts te soecken.

De voorstelling der plaetse, als boven.

H Et 1. point. Bemerkht ten eersten / hoe dat den De Goddes-
lijcke milts-
heyt/ende de
blychheyt
der men-
schen.
Heere de geheele werelt geschapen heeft/ als ee-
ne alder-schoonste woon-plaetse / ende daer in ver-
schepden dingen tot pzoijt ende vermaeck van de
menschen: ende dat wy bzecke menschē in onse kley-
ne werelt qualijck aen onsen alder-miltsten Koninck
wederom willen gheben 't gene dat nootsaeckelijck
is / noch en bemerkhen niet wat hem aengenaem;
maer wel wat ons ghemackelijcker is. Ten twee-
den/ bemerkht hoe overbloedigh dat hy heeft willen
wesen in onse verlossinge / alleenlijck om datse ons
soo veel te pzoijtelijcker soude wesen / hoe wel dat
oock een dzuppelken bloets meer als genoeghsaem
was om ons te verlossen; maer eplaes! hoe onacht-
saem ende traech zijn wy/ om onse salichent/ ende het
gene dat sijne meeste glorie aengaet / te verbooze-
ren? Bemerkht ten derden/ hoe veel Sacramenten
met andere geestelijcke hulpen ende gratien dat hy
ons verleent: ende laet ons beschaemt zijn / is't dat
wy pet soeken dat hem niet aengenaem en is. Want

wat isser schoon ende goet / 't welck ons den aldermiltsten Heere niet gegeven en heeft?

Wp sorgen
meer booz
ons selven
dan booz
het gene
dat wp
God schuldigh
zijn.

Het 2. point. **B**emerckt hoe besorght dat wp zijn om booz ons eygen selven ende booz ons bleesch te soecken al dat eerlijck/ gemackelijck en profijtelyck is: ende niet tegenstaende dat wp onsen Heere ende Godt / veel meer affectie ende liefde schuldigh zijn/ hem nochtans het selve in't minste niet en bewijzen/ ja oock wepgeren/ ende luttel besorght zijn van sijne meeste glorie. **O**berloopt uwe slappigheyt in het gene dat Godt aengaet / ende ghy sult bevinden / dat ghy die anders niet en zijt dan een verwozpen slave/ uwen Heere aldus aenspreket: **I**ck begeere eerlijcken van u onthaelt te worden / ende weest ghy niet het alder-slechtste te vreden: **I**ck begeere insgelijcks dat desen mijnen mede-knecht / ja oock uwen byant van u ende my eerlijcken ontfangen worde/ zijt ghy booz uwe eere selber sozghbuldigh; ende als 't my sal gelieben/ soo sal ick u aenspreken/ ende u eere bewijzen. **W**ant en zijn de menschen niet sozghbuldiger om wel met de menschen te staen/ dan met God? ende als sy de vrientschap der menschen verloren hebben / meer ontfelt ende onthecht / dan als sy de vrientschap Godts verloren hebben? en dienen sy de menschen niet veerdiger ende neerstiger/ bewijssende haer alle eere/ dan sy doen aen Godt den Heere? **B**emerckt ten tweeden / dat Godt als eenen Koninck pemandt mildelijck verscheyden kostelijcke giften uptdeylt / ende dat hy yet kleyns wederom begeert/ al is't dat hy het selve niet van doen en heeft/ op dat hy soude sien/ hoe dat desen gemoet is / die het selve ontfangen heeft: ende denckt hoe seer dat het soude misstaen / dat wp hier-en-tegend'alder-slechtste saken/ die men de honden qualijck soude boozwozpen/ wederom soude geven? **A**ldus doet hy/ die zijne quade lusten volghet: welcke lusten wel met recht rasende honden ghenoemt mogen worden / ende aen dese schenckt den mensch sijnen tijdt/ krachten/ sijne vernufthepdt / ende het beste van sijn leven / maer aen Godt schenckt hy het gene dat hy wil quijt zijn. **B**emerckt ten derden / dat de wereltsche menschen alsoo

De quade
lusten zijn
als rasende
honden/ die
men 't beste
booz
wozpt/ ende
de booz
God blijft
het slechtste
se.

soo de werelt dienen / dat een pegelijck sijn beste doet om in rijckdommen / wellusten/ &c. den meesten te zijn: hier-en-tegen dat Godt van de sijne lauwelijck ende flauwelijck ghedient wordt / ende dat d'alder-slechtste dingen hem gegeven worden.

Het 3. point. **Bemerckt** ten eersten / dat alle dingen in Godts tegenwoozdigheyt niet met allen en zijn / ende dat wy ons behooren te schamen / dat wy ten opsichte van yemant anders onse werken doen. Ten tweeden / dat de Hepligen / ende Engelen hare stemmen ende affectien verwecken / ende ophessen om Godt geduerighlijck te loben ende te dancken / ende datse niet te min noch beschaemt zijn / datse soo luttel doen aen die hooge Majesteit. **Oberlegt** / dat ghy in't midden van haer-lieden zijt; ende hoe grootelijcks dat ghy u behoort te schamen / dat ghy soo slap zijt ende traegh / om de meeste glorie Gods te soecken / ende dat ghy somwijlen wel verret brengen / oft ghy dit oft dat tot de meeste glorie Gods gehouden zijt te doen? **Ende eplaes!** waer't sake dat Godt u alleen gabe het gene daer hy in gehouden is / hoe luttel soude u boozwaer toebehooren? **Bemerckt** ten derden / hoe dat hy aen ons / die sijne gesworen vyanden waren / schenckt ende geeft d'alder-kostelijckste gifte die daer te binden is / te weten : sy selven ende sijnen gebenedijden **Sone** / endeden **H. Geest** : ende dat upt eene uptnemende / ende alder-meeste liefde / waer doot hy ons coek bemint heeft / meer om soo te seggen dan sy selven / maer wy hier-en-tegen en hebben hem soo lief niet / als wy ons selven doen.

Alle dingen
zijn als
niet booz
Godt.

Operigheyt
der Engelen.

Traegheyt
der menschen.

T'samen-spzake.

Gebedt om de suyvere meyninge te verkrygen.

O Jesu, Koninck der Koningen, ende Heere der heyrkrachten, wien te dienen, is heerschappye hebben, voor den welcken met rechte alle knien gebuyght worden, der hemelscher, der aertscher creatueren, ende die onder d'aerde zijn : Siet wy zijn hier ghestelt op den speel-wagen van dese werelt, van uwe milde hant hebben wy ontallijcke weldaden ontfangen, ende ontfangen noch dagelijcks, op dat wy u souden dienen, loven,

Philip. 2.

De Godde-
lijke wel-
dadigh.

dancken, ende onse saligheydt wercken. Wat sullen wy doen, o mynen Verlosser? Siet hier staen uwe, ende myne alder-wreetste vyanden, den duyvel, de werelt, ende het vleesch, die ghereet zijn om my te trecken tot haren dienst, ende myne lidtmaten tot de boosheydt, tot myne eeuwige schande ende bedervenisse: maer ghy zijt mynen Schepper, mynen Koninck, mynen alder-besten Vader, ende mynen alder-goedertierensten Godt, die my duytsentmael weder-houden hebt, als ick in den afgront gevallen soude hebben, ende weder-houdt my noch geduerighlijck, die my u eygen bloedt dagelijcks tot een teecken van liefde schenckt; wie sal ick dan dienen? sal ick u verlatende, geven aen myne vyanden een woordt, ofte gedachte, ofte eenigh werck, ende dat noch met myne groote schade, ende uwe groote droefheydt? Ende waerom sal ick doch dat doen? sal 't wesen, op dat ick voor de geheele werelt u soude versmaden, ende aen u den rugge keeren? op dat ick als eenen afgoden-dienaer, eere soude bewijzen aen myne geswore vyanden, ende op dat ick ten laetsten met uytgesochte tormenten van haer gepynight soude worden, ende wederom verloren gaen? ende oft ick hier de wereltsche eere al voor kregen, wat is 't anders dan een hant vol roocks, den welcken of ick verkregen heb, ick nimmermeer oprechtelijck en kan weten, ende veel min kan ick desen behouden; oft ick sal hier voor verkrygen eene korte ghenoechte, de welke de conscientie naderhant ende het herte met onsprekelijcke tormenten pynight; maer ghy hebt my van der eeuwicheyt met eene oneyndelijcke liefde bemint, en belooft my voor een woort alleen een gedachte, ende een werck d'eeuwige glorie, en hier-en-boven hebt ghy my ontallijcke weldaden bewesen, en bewijst my de selve noch dagelijcks; ende sal ick u noch bespotten, ende uwe gaven, dat is myne lidtmaten, ende myne krachten tot uwer spijt gebruycken? En laet my, ô alder-soetsten Jesu, dus uytinnigh niet zijn: maer verleent my de gratie, dat ghelijck ick u my selven t'eenmael als eenen boom opghedragen heb, ende op verscheyden, ja ontallijcke manieren u toebehoore; dat ick oock desgelijcken de vruchten op sijnen tijt soude mogen wederom geven, op dat ick van geene dieverye met recht beschuldight en

Den loon
des we-
relts.

Den loon
Godes/ ook
hoor kley-
ne merce-
ken.

en worde, ende dat ghy my niet schrickelijck en zijt in den laetsten dagh, op dat ick niet te vergeefs met de arbeiders voorts en kome, hebbende alle myne wercken gedaen voor de werelt, voor mijn eygen vleesch, en wille, ende uwen alder-heylighsten wille veracht, want wie loont den genen die voor hem niet en arbeyt? Maer ghy zijt, ô Heere, mynen alder-meesten loon: u begeere ick ook te dienen sonder loon oft sonder vergeldinge. Want wie soude ick beter mynen dienst kunnen bewyzen? aengesien dat ghy zijt den alderbesten, den alderwyften, den alder-machtighsten, den alder-goedertierensten, den alder-weerdighsten, ende die my op ontallijcke manieren alder-liefst gehadt hebt. Vrywillighlijck sal ick u offeranden opdragen, ende ick sal uwen naem belijden, ô Heere, ick sal u lief hebben sonder bedwanck, 't zy dat ick ete, 't zy dat ick drincke, 't zy dat ick yet anders doe, ick sal het al t' uwer eeren doen.

Practijcke om de suyvere meyninge
te oeffenen.

Op dat wy de boozsepde trappen allenghstiens souden mogen opklimmen / is d'eerste practijcke / by sy selven t'oberleggen / watter is in elcke saken 't besonder dat wy beminnen / ende het selve verterben / op dat onse meyninge daer booz niet bedozen en worde. Hier naer / dooz eenige van de boozgenoemde verweckelen sy selven ontfleken / ende beuercken hoe redelijck dat het is ter eeren Godts sijne wercken te stieren (gemerckt dat wy hier toe gehapen zijn) liever / dan om den dubbel / de werelt / ft onsen eygen wille te gelieuen / ende Godt te vercrammen dooz afgoderpe / gelijk de Hepligen spreken. Dit moet men eerstmael / dooz de meditatie wel iep in ons herte drucken / en naderhant onse werken Gode opdragen / ende tot den seluen stieren. Ten eersten / 's morgens: Ten tweeden / in de Misse: Ten erden / op elcke ure in 't besonder: Ten vierden / in 't camen / oberleggende van te boren alle onse werken / woorden / ende gedachten / soo veel als men kan / ide de selue opdragende aen de Goddelijcke Majestept / ende dese vereenigende met de werken van

Pers wat
ghy in elcke
sake be-
munt.

Hoeredelick
dat het is
ter eeren
Godts sijne
werken te
stieren.

Braecht
op booz
Godt uwe
werken /
bereenicht-
se met de
werken on-
ses Heeren.

Christus onsen Salighmaker: want alsoo sullen se veel aengenameer wesen in de tegenwoordighheyt Gods/bekleedt zijnde met het alder-supberste gout van sijne liefde. Hier naer moet men het teecken des H. Kruys ghemaeckt hebbende vooz eenighe vooz-naemste wercken/ ende daer naer tot d'andere die van minder weerde zijn/ allengskens voozts-gaen.

's Morgens.

's Morgens dan/als ghy op-staet/ sult ghy knielen/ ende tegen u selben seggen: Siet ghy zijt gheschapen/ om Godt almachtigh te dienen/ niet den dupbel/de werelt/ oft het vleesch/ &c. ende vooz dese bemerckinghe sult ghy op-draghen in 't besonder alle uwe wercken/ gedachten/ende woorden die ghy kondt voozsien/ ende seggen: Iesus met alle die in den hemel/ op der aerden/ ende onder d'aerde zijn/ neme ick vooz my alleen/ vooz u mijne knien te buigen. 's Abonts in 't eynde van 't examen/ sult ghy bemercken/ dat den dagh ende uwe wercken vooz-by zijn ghegaen/ ende wat eene groote blijdschap ghy soudt genieten/ waer 't by aldien dat ghy deselve met eene supbere meyninge ghedaen hadt/ aenghesien ghy mogelijck desen nacht sult sterben/ dus moet ghy deselve verbeteren/ wenschende dat ghy het al ter eeren Gods soudt moghen ghedaen hebben/ ende dat ghy wederom uwe wercken/ ende al het gene dat u aengaet Gode op-draeght/ tot het naeste examen. De maniere om uwe wercken op te dragen/ sal mogen dese wesen. Ten eersten/ u herte op-heffen tot Godt die ons tegenwoordigh is/ ende hem uwe wercken op-dragen tot sijne meeste glorie/ het selve somwijlen uytsprekende/ maer meestendeel met der gedachten. Het is oock seer pzoftigh sijne wercken te vereenighen met de wercken van Christus onsen Salighmaker.

's Abonts.

Schiet-

Schiet-Gebedekens.

Dese salmen konnen gebzuycken: Wie isser te gelijcken by onsen Heere onsen Godt? Hem be- Psal. 112.
merckende / niet alleen / oft hy alle eere weerdigh
ware / maer dien / wien alleen alle eere ende glorie
toekomt.

Wat heb ick in den hemel, ende sonder u wat heb ick Psal. 72.
gewilt op der aerden? **Oft:** Gebenedijt den Heere, alle Dan. 3.
de wercken des Heeren, **als oft hy wilde seggen:** Het
behoort Godt al toe, ick en wille my niet met allen toeschrijven,
ick en begeere tot uwe spijt, uwe gaven niet te misbruycken, o mijnen Godt.

Tot de meeste glorie Godts begeere ick dat te doen.

U zy lof, glorie ende dancksegginghe in alle eeuwen der eeuwen. Amen.

Niet ons Heere, niet ons, maer uwen name gheeft de Psal. 113.
glorie.

A E N - M E R C K I N G E O P H E T X X X I . B E E L D T .

**Wandelt in Gods teghenwoordigheyt /
ende weest volmaecht.**

GElooft en laet u vastelijk voorstaen dat
[A] Godt alomme tegenwoordig is, en
dat hy met sijn [B] oogen, veel klaerder dan
de Son, alle dingen, oock uwe nieren, ja u
herte selve door-siet. Hy siet [C] onse be-
nauthedē en [D] bekoringen, om ons te hel-
pē. Hy aenschout de slemers en dempers,
die alhier hare goeden ontfangē; hy siet [F]
die berou hebbende, hier hare sonden be-
weenen, op dat hyse soude vergelden: en
[G] de quade, om die te straffen vroegh oft
laet. Dus hebt hem altijs voor oogen, 'tzy
dat ghy [H] koopmanschap doet, 't zy dat
ghy eet oft drinckt: 't zy dat ghy [I] speelt
doet het al in sijne teghenwoordigheyt [K]
wandelt met hem, en voor al, weet dat hy
in [L] u hert tegenwoordig is; handelt met
hem van uwe saken; [M] kiest een staet des
levens nae sijn wil, en let oock op uwe na-
turelijcke geneygelijckheydt: want dese is
oock van God, gelijck is alle [N] geestelicke
en [O] tijdelicke macht. Godt wercket al in
al, ende aenraeckt alle dinghen van d'een
eynde tot d'ander sterckelijck, en schickt
alle dingen soetelick naer sijne aldergroot-
ste mogentheyt, wijsheyt ende goetheyt.

H E T

HET XI. CAPITTEL.

Oeffeninge van de tegenwoordigheyt Gods.

Het bereydende Gebed, als boven.

De voorstelling der plaetse is, t'aenschouwen gelijk een oneyndelijck licht/ het welck dese geheele werelt als een stippekien zijnde doozstraelt/ ende doozlicht: want dese geheele werelt anders niet en is dan een Sap. 11.
dzuypel dauws in den morgen-stont.

Het 1. point. *Beemerckt o mijne ziele/ alle de deelen des werelts/ ende al het gene datter in is/ oft boven is/ de bosschen/ hollen/ &c. Ten tweeden/ het water: Ten derden/ de locht: Ten vierden/ het vper: Ten vijfden/ den hemel ende al het ghene dat daer in is; ende dat hier niet met allen gebonden en wordt/ het welck Godt niet tot in 't binnenste toe en doozgrondert/ oock de plaetse daer ghy teghenwoozdelijck staet/ u/ ende al het gene dat u aengaet/ oock de dingen die niet en zijn/ ende de oneyndelijcke plaetsen. Ongemeten Godt/ o mijnen Vader/ hoe groot is* Psal. 138.
u huys! Is 't dat ick in den hemel klimme/ daer zijt ghy; is 't dat ick neder dale ter hellen/ daer zijt ghy tegenwoozdigh: noch de hemelen der hemelen en kunnen u niet begrijpen. Och/ hoe verblint zijn de kinderen der menschen/ die u niet en breefen als haren Heere/ niet lief en hebben als haren Vader/ noch en worzen dooz u haren Koninck te aenschouwen/ als brame soldaten behooren te doen niet ver-
kloecht. Verweckt hier oock u geloobe ende liefde.

Het 2. point. *Beemerckt dat Godt alomme tegenwoozdigh is/ dooz sijn wesen/ macht/ ende bwesen. Ten eersten/ dooz sijn wesen/ want al-omme is waerachtelijck de alderheplighste Dypvuldigheyt den Vader boozts-bzengende den Sone en met hem den H. Geest/ soo dat ghy alhier gelucksaligh sout wesen/ waer 't by aldien dat ghy het licht der glorie haddet: weet dan dat ghy tot geender tijdt alleen en zijt: ende dzaegt u met eerbiedinge in Gods tegenwoozdigheyt. Ten tweeden/ dooz by-wesen: want by alle dinghen kent/ uwe bekinghen/ oock uwe nieren/*

Sap. 8.

nieren/ en al't ghene dat u aengaet : dus soecht hem alleen te behaghen / bebeelt het hem al / die strecht van den eynde tot den eynde / daer onse boozsienigheden onseker zijn. Ten derden/ dooz sijne macht/ de welcke met de wijshejdt en goetheyt in alle geschapen dingen uptschijnt/ in gewichte/ getal/ mate/ maniere / ghedaente / ordze oft schickinge / substantie/ kracht en verwekinge/ oozspronck/ verloop/en het eynde. En dese dingen worden alle van God geroert ende onderhouden/ d'een geeft hy het wesen/ d'ander het leven / d'andere wel te passe te wesen / d'ander verstant te gebzupcken; soo dat waer't hy aldien dat hy sy selven ontrocke/alle dingen soudē te niet gaen. Ten laetsten/ hy werckt so wel het gene dat naturelijck is/ als boven-naturelijck; soo wel het gene dat konstelijck is/ als het gene dat sedelijck is; so dat hy hier dooz gelijk als de ziele in't lichaem kan gekent worden. Hy aenschout ten laetsten in alle plaetsen/ so de goede/ als de quade/ ende een pegelijck als oft hy alleen in de wereld ware. Ende wie sal hem derren vertoornen / den welcken thien-werf duysendtmael hondertigh duysenden neffens hem heeft staende? Wie en sal u/o ongemeten goetheyt/niet beminnen/ die alle dingen met uwen segen verbult/ende ons al tijt tegenwoozdig zijt? wie en soude u niet bzeesen/ o Heere/ ende uwe ongrondeerlijcke oozdeelen? wie en sal booz u niet willen wercken / die alle dinghen alomne doet/ ende dat tot onser bate.

Dan. 7.

Het 3. point. Bemerckt ten eersten/o mensch/God ends de heylighe Ozeibuldighejdt/ binnen u die het al doozsiet/ende dieper/ende vaster met u vereenicht is/ dan uwe ziele met u lichaem. Ten tweeden/ hoe dat hy sijne volmaechtheden aen sijne creaturen mededept / ende oock aen u ghebende het wesen / verstant / &c. ende besonderlijck het geloobe ende gratie/ waer dooz ghy sijnen sone zijt / ende hoe dat ghy dooz hem gaet en staet. Want in hem leeft en roert ghy / ende alle uwe liematen/ krachten ende sinnen / ontfanghen van hem haer wesen ende de kracht om te wercken : ja dat meer is ghy wordt van hem omlommert / ghelijck een kindeken in het lichaem van sijne

sijne moeder / en hy is u booz eenen muur / booz een
 bedde/ende eene boester: ghy zijt in hem gelijck eene
 vogel in de locht / eenen visch in 't water/ of gelijck
 pemandt die in een groot licht ghestelt is / oft in een
 vyer altijts brandende/ en u nochtans niet verbran-
 dende/ ende ghy sout ontwijffelijck in niet verande-
 ren/ waer 't sake dat hy sp selven ontrocke. Ten der-
 den/ bemerkht hoe dat alle dingen in uwe ziele ghe-
 bonden worden/ Godt ende de geheele wereldd / de-
 welcke dooz de poozten uwer sinnen in u komt: Ten
 anderen/ hoe dat uwe ziele haer selven kent/ bemint/
 gedenckt/ ende een beeldt / en een woon-plaetse van
 Godt is: dus maect een kamerken in u herte met
 de H. Catharina van Senen / alwaer ghy den Hee-
 re sout mogen aen-bidden ende te rade gaen / gelijck
 sp van den Heere vermaent is geweest. O mijne zie-
 le bidt aldus in 't heymelijck / verblijdt u van den
 thresoor die u booz oogen is: verheught u dat hy u-
 wen beschermmer / u licht / ende allen u goet is: ver-
 acht al 't ghene dat sijne Goddelijcke ooghen/ die de
 Sonne in klaerheyt verre te boven gaen/ mishaegt.
 Stelt my/ o albergoedertierensten Heere nebens u / Iob 17.
 ende wiens handt ghy wilt / laet tegen my strjden:
 dat mijn herte niet gedeplt en zy/ende dat ick niet en
 vergae / maer dat ick mach volherden in de liefde /
 ende in u alleen/ ende ghy/ o Heere in my.

Het 4. point. Bemerkht eenige besondere manie-
 re / dooz dewelcke Godt / sonderlingh in eenighe
 plaetsen is. Ten eersten/ in den hemel/ alwaer hy sij-
 ne glorie vertoont / ende verlanght daer naer. Ten
 tweeden/ hy is besonderlijck op der aerden / alwaer
 hy eenigh teken geeft van sijne tegenwoordigheyt/
 ghelijck als hy hem aen den Patriarch Jacob ver-
 openbaerde/ die terstont gheseydt heeft: Doozwaer Gen. 28.
 Godt is in dese plaetse / ende ick en wist het niet:
 desghelijcks is hy in de kercken ende bidt-plaetsen.
 Overleght hier verschapden in-spraecken Godts /
 ende bedanckt hem. Ten derden / hy is op eene be-
 sondere maniere in de rechtveerdighe. Want die
 in de liefde blijft / die blijft in Godt / ende Godt in 1. Ioan. 4.
 hem. Ten vierden / in het hepligh Sacrament des
 Outaers.

Psalin 8.

Outaers. Ten vijfden/hy is in den hemel/aengaent de sijn menschelijcke nature/en beschickt al het gene dat ons aengaet. Siet in hoe beelderley manieren dat Godt u tegenwoordigh is/en hoe na dat hy by u is/ende hoe verre dat hy nochtans van u is/als ghy sondicht/hem vergramt/en hem vergeet? **O** Heere wat is den mensch dat ghy zijnder zijt gedachtigh?

Greg. Nazianz. orat. de cura pauperibus praestanda.

Het 5. point. Bemerkht ten eersten/hoe schandigh dat het is/ dat Godt al-omne besigh is/ ende alle dinghen onderhout om uwent wille/ dooz alle dingen u tot sijne liefde treckt/ u ontallijcke weldaden doet (want al het ghene dat eenighe creature ghedaen wordt/ wordt ghedaen ten opfichte van den mensche/ ende oversulcks wordt het den mensche ghedaen) dat hy u bewaert van menigerley quaden/ (want gheen quaet en isser dat u niet en soude konnen toekomen) ende dat ghy hem nochtans niet gedachtigh en zijt! Den H. Gregorius Nazianzenus seght: dat wy soo dickwijls niet en behoorden onsen aessem te herhalen/ als wy wel en behoorden Godt ghedachtigh te wesen. Want Godt doet ons ghedurighlijck weldaden aen/ **E**c. Bemerkht ten tweeden/ dat dese oeffeninghe soo noodtsakelijck is/ dat Dionysius Richelius wel derret segghen: de besonderlijcke oorsaecke te zijn/datter soo luttel menschen tot de volmaecthepdt geraecken/ dooz dien dat sy haer tot andere oeffeninghen begeben/ ende niet tot dese/ende hy boeght daer by: Laet u ten minsten beweghen om dese oeffeningen dickwijls te ghebypcken/ de bermaninghen der heplighe Vaderen/ die allegader t'samen als van eenen Meester/ te weten/ den H. Geest geleert zijnde/ ons tot dese oeffeninghe vermanen. Bemerkht ten derden/ hoe grootelijcks dat dit onsen S. V. Ignatius gheacht heeft/ dit by-na alleen ghedurighlijck indruckende/ ende met den Konincklijcken Propheet David ende andere Heplighen ghebypckende. Ten vierden/ hoe grootelijcks dat dit de heplighe Schrijfture recommandeert/ seggende: Soecht den Heere/ende wordt versterckt/ soecht zijn aensicht altydt. In alle uweweghen denckt op den Heere/ ende hy sal uweweghen

Psal. 104.

ghen stieren. Ende wederom / hoe dickmaels ver-
maent ons onsen Salighmaecker alleen tot het ge-
bedt? ja dat meer is / hy heeft geseydt: Men moet Luc. 18.
altijdt bidden. Ten vijfden / hoe dat dese oeffeninge
ons de Engelen ende gelucksalige gelijk maecht /
die altijdt het aensicht van den hemelschen Vader
aenschouwen. Want het aenschouwende leven is
hier in dese werelt een beginsel van onse salighepdt.
Ten sessten / aensiet de psofijten / die hier upt spzup-
ten. Ten eersten / het geeft ons de supberhepdt des
herten / ende het bebyjdt ons van de sonden: gelijk
het ghebeurt is aen de vermaerde Thais / ende den
H. Ephrem. Ten tweeden / hier dooz overwinnen
wy de bekoringen / gelijk het blijkt in Susanna. Dan. 15.
Ende sonder dese oeffeninge wordt den mensch ter-
stondt oft een beeste dooz onkupshepdt / oft eenen
dupbel dooz grammoeidighepdt / gelijk eenen seke-
ren Rutheur seer wel seght. Ten derden / hier dooz
verkrijghtmen eene ghestadighepdt des herten in 't
gebedt / ende eene standtbastighepdt in tegenspoet /
als wy het al ontfangen van de handt van Godt al-
machtigh. Ten vierden / men verkrijght oock de
volmaekthepdt van alle deughden. Want dooz dese
oeffeninge wordt het herte met Godt vereenicht
ende verlicht / soo datmen het selve oock uptwende-
lijk kan bemercken; gelijckerwijs dat de Sterren
lichten / tegen over de Sonne ghestelt zijnde. Ten
vijfden / het bzenght doozts eene groote liefde van
Godt / ende geestelijke vertroostingen: want ghe-
lijk de Schriffture van Josias seght: In alle mon- Eccl. 49.
den sal sijne gedenckenisse als honich soet worden /
ende ghelijck dat musjck-spel in de maeltijdt des
wijns. Ten laetsten / overleght wat dat in mensche-
lijke saecken doen soude de tegenwooꝝdighepdt van
eenen Koninck / Vader / Ghechter / Vriendt / Bru-
degom: de Fonteyne van alle goet / in de tegenwooꝝ-
dighepdt van eenen die doostigh is: het Broodt in
hem besluptende alle soetelijcken smaecke / dooz ee-
nen hongherighen ghestelt zijnde: het selve doet aen
de menschen de teghenwooꝝdighepdt van Godt al-
machtigh.

Gebedt om de tegenwoordigheydt Gods
te verkrijghen.

Pfal. 18.

DE hemelen vertellen uwe glorie, ô oneyndelijcken Godt, ende alle creaturen roepen in mijne ooren: Groot is den Heere, ende groot is sijne macht, maer oock myne redene bespeurt u in dese uwe wegen, ende vint u: want al-omme schijnt uyt uwe wijsheyt, macht, ende goetheydt, ende wy leven, roeren, ende zijn in u, gelijk een spongie in het midden van de zee, ende eenen vogel in de locht; ende hoe komet dat ick u niet teghenwoordigh en kenne? ghy aensiet my geduerighlijck, ghy bemerckt alle mijne wegen met uwe scherpsienige oogen, veel klaerder dan de Sonne, ende ick en sie u niet die nochtans al-omme zijt, ende uwe woonplaetse in mijn herte hebt, boven my den throon uwes rijcks. Ghy zijt rontom my gelijk het water, de locht, ende het vyer, ende ghy zijt een zee van alle goeden; ende hoe sal ick kunnen vlieden van u aenschijn? oft om beter te seggen, waerom en sal ick niet vreesen ende bevinge niet wandelen in uwe Goddelijcke teghenwoordigheyt, ô rechtveerdigen Rechter ende goedertieren Vader! Is 't wel mogelijk dat den mensch kan vergeten den genen die hem gheschapen heeft, ende die hem ontallijcke weldaden bewesen heeft? Siet al het ghene datter gevonden wordt, is om mijnen wille, niet voor hem, noch voor u; maer roepen eenpaerlijck, dat ick u soude lief hebben ende beminnen, ende dat ick u nimmermeer en vergete, die my tot geender tyden en vergeet, al ben ick uwes luttel indachtigh, ende en houdt niet op van my alderley weldaden te bewysen. Wat is doch den mensch dat ghy sijns gedachtich zijt? Ende al waer 't dat dit luttel ware, en ververscht ons nochtans de memorie niet het over-dencken van u bitter lijden ende smerten? ende en worden wy niet verweckt om u vyerighlijck ghedachtigh te wesen, door de groote liefde die ghy ons toont, dat ghy alijdt met ons hebt willen wesen in het hoogh-weerdigh H. Sacrament? O lief-hebber der menschen, hoe komet, aenghesien dat ick u in soo veel verscheyden manieren tegenwoordigh hebbe, ende dat selve gheloove, ende u nochtans

Pfal. 8.

niet

niet en ontfie, niet en beminne oft en eere ghelijck dat betaemt? wat sal ick doen, o mijnen Godt, mijne toevlucht, mijne hope, mijne glorie ende mijne blijdschap? ghy kont my alleen vertroosten, ghy zijt alleen, die my kont verstercken. Komt ende vertoont my u aenschijn, ende neemt uwe woon-plaetse by my. Stelt u als eenen zegel op mijn herte, als een teecken op mijnen arme, op dat ick in u geduerighlijck mach blijven; ende in uwe liefde, op dat ick mach wandelen voor uwe Goddelijcke oogen, alle de dagen mijns levens, ende dat ick in der eeuwigheydt u aensicht mach aenschouwen, u die daer zijt het verlangen, ende de begeerte mijnder oogen, Amen.

Cant. 8.

Manieren ende Practijcken om de tegenwoordigheydt Godts te beoeffenen.

Bemerckt ten eersten met der herten/ende in eene stille plaetse / in het ghene dat ghy tegenwoorde- Godt is alle dinge.
lijck sult sien/ aldaer Godt dooz sijn wesen / by-wesen ende macht. Ten eersten/dooz sijn wesen: want Dooz sijn wesen.
hier dooz / gelyck boven gesepdt is / verbult hy hemel ende aerde/ende hy is beel meer vereenicht aen elcke creature / dan de ziele aen het lichaem. Ten Dooz sijn by-wesen.
tweeden / dooz sijn by-wesen: want hy alle dinghen klaerlijck ende bescheydelijck kent / ende dat van der eeuwigheydt / ende dooz-grondeert onse nieren/ Dooz sijne macht.
ende ons herte. Ten derden/dooz sijne macht:want alle dinghen gheeft hy datse zijn ende onderhouden worden / ende werckt oock dooz deselve. Doet dit Dooz sijne macht.
besonderlijck als u eenighe teghenheydt overkomt/ oft als u yemant eenighe weldaedt bewijst/ op dat het al mach ghestiert worden tot den genen van den welcken alle dingen voortkomen.

Ten tweeden/overlegt hoe dat wy in hem leven/ Wy leven ende wandelen in Godt.
roeren / aeffenen ende wandelen / zijnde al-onnec van hem omringelt ende omcingelt.

Ten derden / oeffent dese teghenwoordigheydt Godts op eene besondere maniere nae de H. communie: ende dit niet alleen gheloovende / ende dooz oberpeysinghe met redene / u booz oogen stellende / maer hier by voegende geloof / hope ende liefde.

E c c

Ten

*Me moet
Godt in
sijn herte
aenbidden
ende te ras-
de gaen.*

Ten vierden/ aensiet hem / als den genen die upt den hemel alle uwe gangen ende wercken gade staet. Ten vyfden/dat ghy zijt als eenen tempel van den heyligen Geest/en aen-bidt God in 't sacrificie van u herte / en gaet hem aldaer te rade gelijk Moyses in het tabernakel. Want wat wijsheyt soude het wesen / de eeuwige Wijsheyt ende Waerheyt by hem te hebben/ende niet sozghvuldigh te wesen om sijnen wille enderaet t'onder-vragen/aengesien dat hy den Koninck ende den Heere der heyz-krachten is.

*Den H.
Francis-
cus.*

Ten seften / aenmerckt neerstelijck de creatuere met dewelcke de Goddelijcke wijsheyt haer selben geweerdigt heeft te vergelijcken/gelijckerwijs zyn/ eenen Leeuw/ een Lam/ eenen Hoek-steen/ &c. oft van dewelcke hy heeft willen lijden. Aldus wierdt den H. Franciscus upter-maten seer beweeght/aenssiende een lammeken: eenen anderen stierde alle dingen/die hem te boren quamen tot het lijden ons Heeren/ by exempel / als hy een leer sach/ oft eenigh gekrijsch hoorde/ oft het geklop van hameren/ oft dat hy het sach regenen: want hy met een danckbaer herte overdocht den bloedigen regen / ende het ghereetschap van het lijden onses Salighmakers.

*Alle crea-
turen ver-
wecken
ons tot
den Gods
delijcken
lof.*

Ten sebensten / wy kunnen oock alle de creaturen als Gods weldaden/bemercken/ en ons laten boozstaen dat wy deselbe tot ons hooren spreken: Ontfangt, geeft wederom, en wacht u wel: want is 't dat se de menschen pet geven/het welck van de milde hant Gods komt/ zy bereyschen oock desgelijcks dat wy Gode danckbaer zyn/ende dat wy ons wel wachten van deselbe te misbzupcken/ ende dat het behoozlijck is dat wy onse liefde wederom tot hem keeren.

*God moet
in alle
obersten
ge-eert
worden.*

Ten achtsten / het is seer pzoftigh om de liefde ende de gehoozsaemheyt te vermeerderen/ dat is tot alderley volmaecktheden Godt t'aenschouwen in alle redelijcke creaturen. Hierom eert in alle obersten/soo geestelijcke als wereltlijcke/Godt almachtigh / ende neemt hare geboden als cene stemme dewelcke van Godt komt: Want den ghenen / die u hoozt/die hoozt my seghet onsen Salighmaker; ende die u versmaedt/ versmaedt my.

Ich

Ick vermane hier dat het profijtlijker is datmen met der herten/dan met de gedachten de tegenwoordigheyt Godts oeffent / ende dat het beter is met Godt te spreken/dan alleen pet te overdenken; jae de affectie brenghet veel bemerckingen van selfs mede/ als zijnde de fonteyne der selver.

Een ootmoedigh gebedt/ende het selve dickwijls verhaelt ende upt liefde gesproken / plach geneylijck dese gaben boorts te brenghen. Hier toe helpt oock seer het gebuyck van eenige uptwendige tecken / gelijk soude mogen wesen van eenen rinck/ van het horologie/ oft het slaen van de klokke/eenig beeldt/ &c.

Schiet-Gebedkens.

EN wilt u aensicht van my niet af-keeren, en wijckt Psal. 26.
niet wech in uwer gramschappen van uwen die-
naer.

Wanneer sal ick komen ende openbaren voor't aen- Psal. 41.
schijn Godts?

Siet op my, ende ontfermt u mijnder, want ick ben ee- Psal. 24.
nigh ende arm.

De ooghen des Heeren sijn op de rechtveerdighe, ende Psal. 33.
sijn ooren in hunne gebeden.

Gelijk de ooghen der dienst-vrouwen op de handen van Psal. 121.
haerder vrouwen, alsoo sijn ons ooghen tot den Heere
onsen Godt, tot dat hy onser ontfermt.

Is't dat ik in den hemel klimme daer zijt ghy, is't dat ik Psal. 138.
nederdale ter hellen daer zijt ghy tegenwoordigh.

Voorwaer den Heere is op dese plaetse, ende ick en wist Gen. 28.
dat niet.

HET XII. CAPITTEL.

Oeffeninghe van de Liefde Godts.

Bemerckt ten eersten / dat de liefde is eene bewe- Dat de
gelijchheyt des wils tot eenigh goet. liefde is.
den/ dat deselve tweederley is / d'eerste begeerlijck / Begeerlijck
waer dooz wy pet lief hebben/om ons eegen profijt : he liefde.
de tweede van bzientschap/ waer dooz wy eene sake Liefde van
beminnen / aen dewelcke wy eenigh goet wenschen. bzients-
Ten derden / aenghesien dat wy niet begeerlijck en schap.

Isaia 53.

Psal. 45.

Ioan. 17.

zijn nae het dat ons onbekent is / soo bemerckt dat de kennisse van het goet / den oorspronck is van de liefde. Ende dese kennisse is d'ijderley; d'eerste/waer dooz het goet bekent wordt / is dooz hooren seggen/ gelijk alser verhaelt wordt dat den wijn goet is : ten tweeden/ dooz het gesicht : ten derden/ dooz den smaech. Hooren / in de liefde Godts / is der gener die eerst beginnen; sien/van die eenigen booztganch ghedaen hebben; ende het smaechen / van die volmaecht zijn. Hoozt m'p hoorende / seght den Propheet/ende eet het goet. Hy vermaent ten tweeden/ Weest ledigh ende besiet 'twelck eygen is/den genen die eenigen booztganch doen. Ten derden/ Smaecht ende siet.

Bemerckt ten tweeden / dat hier uyt volght hoe datter meerder goet is / hoe dat het lieffelijcker is/ is't sake nochtans dat het genoeg bekent is. Want dit is het eenwigh leven / seght den Heere / datse u kennen/ die alleen den waerachtigen Godt zijt/ende die ghy gesonden hebt Iesum Christum.

Meditatie van de liefde Godts.

Het eerste voor-bereydtsel. Stelt u in Godts tegenwoozdighejdt.

Het 2. bereydtsel. Bidt hem/dat hy u sijne liefde wilt geven/ 't welck het meeste is van alle sijne gaven.

De 3.
krachten
zijn als 3.
tafereelen.
De liefde
is gelijk
aen de sake
die men be-
mint.

HET 1. point. Bemerkct dat de Goddelijcke Majesteit u d'p krachten gegeven heeft / de memorie/ het verstant / ende den wille : ende dat dese als tafereelen zijn / de welcke van hare booz-wozpsels/ oft verbeteret/oft wel bedorven worden. Maer daer en is geen edelder danden wille. Want hoedanigh de liefde is/ soodanigh is oock den mensch : ende de liefde is sulchs als de sake die men bemint. Dus is het by aldien dat ghy het goets bemint / soo zijt ghy goet; is't dat het quaet is / soo zijt ghy oock quaet/ is't dat het gene 't welck ghy bemint een alder-beste saecke is / soo sult ghy seer goet wesen : want de ziele is boozwaer meer daer sy bemint/ dan daerse het leven geeft / ende wort vereenicht met

met het gene datse bemindt / ende wordt het selve onderwozpen / ende in het selve ghelijck ghe-eynt / ende gheboelt in haer allen d'affectien der selber eben als haer eyghen; want die de rijckdommen ende de schoonheydt bemindt / en gheboelt die de veranderingen der selber niet? Is 't dat dese vergaet / soo vergaet oock met eenen de ziele / die hier aen gekleeft is. Is sy droebigh / sy is oock droebigh. Is sy blijde / sy is oock mede blijde / ende wel te beden. Hoe veel saltiger is 't met Godt vereenicht te wesen / ende eenen geest met hem te hebben / ja oock Godt ghelijck te wesen / naer het seggen van dese Schrijftuere : Ich hebbe gesept / Ghy zijt godden ! Want sulcken ziele vermacht 't al / in den genen die haer versterckt / ende sy en breeft niet / behalven hem. Dus sluyt dit by u selven / dat ghy den alder-besten wilt wesen / den alder - besten Godt beminne : want is 't dat ghy de alder-schoonste dinghen soudt kunnen ende mogen aenschouwen / ick en gheloobe niet dat ghy soo dwaes soudt willen wesen / dat ghy liever eenige leelijcke oft grouwelijcke dingen soudt willen aenstien ? waer 't by aldien / dat ghy eene soete melodije soudt moghen hooren / soudt ghy liever een qualijck luyende willen aenhooren ? Is 't saecke dan dat ghy booz uwe sinnen soecht / het ghene dat de selve alder-meest soude kunnen vermaecken / waerom en soecht ghy booz uwe liefde oock niet het alder-beste goet / op dat ghy tot de meeste goetheydt soudt mogen gheraken ? maer ghy veronachtsaemt oock het selve / al hebt ghy dat aen de handt. Want daer en wordt niet weerdiger oft kostelijcker ghebonden dan Godt ende sijne goetheydt : hierom mijne ziele neemt booz u / dat ghy met vollen toestaen sult lief hebben ende beminnen het alder-meeste goet : ende gebuyckt by u selven dese redene : Is 't saecke dat ter eenige welluste / ruste / oft tijdelijck goet te beminnen is / soo moet Godt boven al bemint worden ; want al het gene datmen soude kunnen wenschen / en is met hem niet te vergelijcken. Ja is 't dat

Die Godt
bemint
wordt den
alderbesten.

Cant.8.

de liefde / soosal hy dat tegen de liefde gerekent als
 booz niet versmaden. Is't sake dan dat tusschen des-
 se twee dingen geene gelijckenisse en kan gebonden
 worden / soo moeten Godt boven al beminnen.
 Want is't dat ich pet beminne / obermits dat het
 goet is / soo moet ich boozwaer meer beminnen / het
 gene dat duysentmael beter is. Waerom loopt ghy
 dan herwaerts / en derwaerts / o mensch / soeckende
 de goeden uwer ziele / ende uwes lichaems? Bemint
 een goet / het welck alle goeden t'samen in hem be-
 sluyt / ende het is genoegh.

Anselmus.

Godt is
 den mensch
 gelijck ge-
 worden om
 van den
 mensch be-
 mint te
 worden.

Het 2. point. Bemerkht waerom dat ghy pet be-
 mint; Ten eersten / dooz dien dat ghy ober-een-
 komt van natuere / aldus bemint alle dier sijns ghe-
 lijck. Ende op dat hier niet en soude ontbreken / soo
 heeft den genen die onsterbelijck was / onse ster be-
 lijckhe natuere aen willen nemen; die van der eeu-
 wighejydt was / is willen worden een kindeken van
 eenen dagh. Is't sake dan / dat ghy den mensch lief
 hebt / die niet u mensch geworden is / hoe veel te lie-
 ber moet ghy Godt hebben / die om uwent wille
 mensch geworden is.

Ten tweeden / dooz dien dat den genen die ghy be-
 mint / tegenwoozdig is. Maer wie is u naerder dan
 Godt / die u op een sonderlinge maniere naer by is
 dooz sijn wesen / by-wesen / ende macht? Ghy waert
 binnen / seght den heyligen Augustinus / ende ich
 buypen / en daer sochte ich u / ende op de schoone din-
 gen / de welcke ghy gemaecht hebt / was ich verba-
 len: ghy waert niet met my / ende ich en was niet u niet
 de dingen hielen my verre van u / de welcke waer't
 dat sy in u niet en waren / sy en souden niet wesen.

Den
 mensch en
 heeft niet
 nutter dan
 Godt.

Ten derden / men heeft pement lief / dooz dien dat
 hy profijtigh is. Ende wie wort daer gebonden / die
 ons nutter is / dan Godt? Wie heeft u meer ge-
 geven in uwe tijdelijcke goederen / ende rijckdommen
 meer in getal / gedueriger / beter ende geriebelijcker?
 Die sijnen eppen Sone niet en heeft gespaert / maer
 heeft den selven booz ons alle gegeven. Ja dat meer
 is / daer en is geen goet / het welck van hem niet en
 komt. Alle alder-beste gabe ende alle volmaechte
 giste/

gifte / komt ons van boven. Wie sult ghy eer be-
minnen? de fonteyne waer upt alle goet komt / oft
de gote / dooz de welcke dit tot u komt? Godt die
den oorzponck is / oft den genen die het selve tot u
brenghet? Godt is den oorzponck in sy selven/hy is
die in alle creatueren mede wercht / hy verweckt de
milde ende goet-hertige/hy versoent die eenigen af-
keer van malkanderen hebben/hy is't alleen/die sij-
ne hant opent/ende verbult alle dieren met synen se-
gen ende benedictie.

Ten vierden/ men bemint yemant/ dooz dien dat hy
hy liefelijck / minsaem / oft soethertigh is. Maer
wie isser doch liefelijcker dan ghy zijt / o Heere
Godt? Ick hebbe den Heere gesien / seght Jacob/
aensicht tegen aensicht / ende mijne ziele is saligh
geworden. Hierom heeft u/ o Heere/ mijn herte ge-
sept: Mijn aensicht heeft u gesocht/ u aensicht sal ick
o Heere soecken.

Daer en is
niet minsa-
mer dan
Godt.
Gen. 32.

Ten vijfden/wy beminnen yemant/dooz dien dat
hy ons bestaet / gelijk onse ouders : maer mijnen
Godt/ mijnen Schepper/ en heb ick van u niet ver-
kregen het gene dat ick ben? En is hy niet ulwen
Vader/ o mijne ziele/ eenen goeden/ende boozsichti-
gen Vader/ die u geschapen/gemaecht/ende beseten
heeft? hy heeft hem hier-en-boven gewerdicht te
worden onsen broeder/ ende booz sijne broeders sijne
ziele te pande te stellen. Ja dat meer is / hy seght
klaerlijck: Den genen die den wille doet van mijnen
hemelschen Vader/ die is mijnen broeder/suster en-
de moeder. Ten laetsten/hy is ulwen broedegom/die
geseyt heeft : Ick sal u myn trouwen in't geloof. O
Sacrament in der waerhepdt seer groot / ende een
groot / ende sonderlingh teecken van eene uptne-
mende berinshertighhepdt/ende liefde!

Niemand
en bestaet
ons nader
dan Godt.
Deut. 32.

Osee 2.

Ten seften / met eenen getrouwen bzient / seght
den Wijse-man en is niet te verghelijcken. Desen
bemint men dickwijls meer dan synen eygen broe-
der : maer mijnen ghetrouwen bzient is mijnen
Godt. Want van sijne bzientchapen worde ick niet
uptgestoten dooz eenen nieuwen bzient die eerst aen-
komt.

Godt is
den alder-
getrouwen
bzient.

Op is
de fonteyne
van als
te goet.

August.

Het 3. point. **B**emerckt wat perſoonen/ ende wat dat ghy in deſe wereldt lief hebt; ende onderbzaeght u ſelven waerom dat ghyſe affectie bzaeght / ende ſtelt deſe liefde tot Godt die den oorzprouck van alles is / ende ſeght : Ghy hebt deſe dingen / o Heere ghemaecht / die ſchoon zyt / want ſy zijn oock ſchoon : ghy die goet zyt / want ſy zijn goet : ghy die zyt / want ſy oock zijn : maer ſy en zijn niet ſoo ſchoon / niet ſoo goet / oft en zijn oock alſoo niet gelijck ghy / die zyt haren Schepper/ by den welcken / als andere dingen worden geleken/ ſoo en zijn ſy noch ſchoon / noch goet / ja dat meer is / en zijn oock niet.

G H E B E D T.

Wie ſal my geven vederen als van eender duyve , ende ick ſal vliegen ende ruſten in u mynen Godt ? want waer ſal ick ruſte vinden anders dan in u ? van wie , door wie , ende in wien alle dingen gevonden worden ; die alleen onveranderlijck , eeuwich , den alder-beſten , den alder-goedertieren ruſten ende den alder-minnelijckſten zyt. Waer ſal den blinden gaen dan tot u , die het eeuwich licht zyt , verlichtende alle menſchen ? Waer mede ſal mijn herte verſaedt worden dan met u , die de waerachtige ruſte zyt ? Is 't dat yemant eenige ſoetigheyt begeert , ghy zyt d' onſprekelijcke ſoetigheyt , ende ghy zyt vermakelijck. Is 't datter yemant gevonden wort die de ſchoonheyt behaeght , ghy zyt ſchoon myne alder-liefſte , wit-blinckende , ende rootverwich , den alderſchoonſten onder de geboren der menſchen , naer den welcken d' Engelen verlangen t'aenſchouwen . Waerom ſal ick u dan verlaten , die de fonteyne zyt van allen goet ende ſchoonheyt , ende my keeren tot de putten , die geen water en kunnen houden , dat is , tot ydele creatueren ? Hebbe ick wel oyt verſaet gheweest , met de gene , die ick genoten heb ? En ben ick niet eer daer door gelijck getergh gheweest ? Is 't datter yemant is , die naer ſijn gemack ſtaet , ghy zyt d' oprechte ruſte in der eeuwigheyt , ghy zyt de genoeghte der zielen , ghy zyt den genen in den welcken ik my ſal glorieren : Is 't dat ick mijn

ver-

vermaeck wil nemen in yemant lief te hebben, waerom en sal ick niet beminnen het opperste goet, ende den genen, die my bemint, o on-sprekelycke ende on-eyndelycke liefde, die my voor den beginne des werelts bemint hebt, die my alomme panden uwer liefden achterghelaten hebt, die in duyſent ende duyſent-der-hande manieren, in elcke creature in 't beſonder uwe liefde tot my-waerts bewezen hebt. Ay my, Heere, wee den genen, die ſoo verſteent van herten is, dat hy door deſe liefde niet vermorwet en wordt, oft ten minſten door deſelve niet verwermt en wordt. Ghy overvalt my met weldaden, ende ick blyve al even ſlouw; ghy bewaert my ende draeght my gelijckerwijs een kindeken plachtgedragen te worden, jae dat meer is, ghy waſcht af myne melaetſcheydt, ende myne ſonden met u dierbaer bloet. Verbaeft u, ghy hemelen hier over, ende ghy hare poorten weeft ſeer verwoeft, want den Heere heeft hem geweerdicht ons groote weldaden te doen. Komt ghy alle, die Godt vreeſt ende bemint, ende ick ſal u verkondigen wat hy myne ziele al gedaen heeft, hy heeft my gheleyt in ſijnen wijn-kelder, hy heeft in my de liefde geſchickt. O ghy Cherubijnen ende Seraphijnen, die uwe voeten ende aenſichten overdeekt, door dien dat ghy beſchaemt zijt, dat ghy ſoo grooten goet als is onſen Godt, niet meer en bemint; ende hy en is nochtans voor u niet geſtorven, noch en heeft u niet gewaſſchen in ſijn bloet, noch en heeft om uwent wille geen dryendertigh jaren geſlaeft, ende veel geleden, maer hy heeft u met een wordeken gheſchapen. O Heere, men ſoude mogen ſeggen, dat ghy ghelijck droncken zijt van liefde, die deſe Dalila dus behert: en weet ghy niet, datſe u verraden heeft aende Philiftijnen uwegheſwore vyanden? Ghy weet dit al wel, o Heere, maer ghy zijt verduldigh, ende lanckmoedigh over de boosheydt der menſchen; ende als wy u begeekt ende beſpot hebben, ende dat onſe ziele geboeleert heeft met veel minnaers, ſoo ontfanght ghyſe nochtans alſſe wederom keert tot u. Ende ſal 't wel moghelijck weſen datſe u noch wederom ſoude kunnen vergeten, ende haer ſoude kunnen begheven tot eene verganckelijcke creature? hy is voorwaer des doodts weerdigh, o Heere Jeſu,

Godt is
gelijck
droncken
van liefde
tot den
menſch.

die voor u weygert te leven. Ik sal u leven, dien alle creaturen leven: want die u niet en leeft, die is nu anderwerf doot. Ik sal u dan leven, die voor my alleen geleeft hebt, en gearbeydt hebt, gestorven zijt, die my dit al gegeven hebt, dat in de werelt is; ende waer 't dat 'et niet genoeg en waer, ghy sout daer ontwijfelijk noch meer by voegen. Maer o Heere, wie heeft dese dingen van uwe hant gesocht? sy en versaden my niet, sy en vermaecken my gheenens; maer quellen my: want sy roepen aen myne ooren van uwe schoonheyt ende goetheyt: ende naedemael dat ghy verre zijt van de uytwendige oogen, ende in 't binnenste mijnder herten, soo hijgende naer mynen aessem soecke ick u, ende ick en vinde u nochtans niet. Vertoont my u aensicht, ende het is my genoegh, ver-
toont my u aensicht: komt, want ick naer u versuchte: waerom keert ghy u aensicht van my? is 't dat ghy my gewondt hebt met uwe liefde, gheneest my met de soetigheyt der selver. Maer dat uwen wille nochtans geschiede; doet het gene dat u belieft, niet dat my aengenaem is. Is 't dat ghy u van my vertrecket, zijt ghebenedijt ende ge-cert in der eeuwigheyt: is 't dat ghy oock tot my komt, gebenedijt moet ghy wesen. Nochtans en verlaet my niet t'eenemael, noch en gaet niet verre van my, ende en laet my niet in een verwoest landt; maer treckt my naer u, ende dat myne ziele althijt meer zy, daerse bemint, dan daerse leeft. Ay my, want myne wooninge is verlenght! Maer aengesien, dat u dit aldus belieft heeft, soo believet my oock wel. Want ick hebbe u mynen wille opgedragen, u behoort hy toe. Ick en begeere niet o Heere: dat ghy immermeer het mes wederom geeft in de handen van u kint. Ick hebbe u ziele ende lichaem opghedraghen; bewaertse ende schicktse tot uwen dienst, gelijk u dit behagelijk is: Ick begeere althijt een met u te wesen, ende anders niet te wesen dan om uwent wille. Nochtans eene kleyne bede sal ick van u begheeren, ick verhope dat ghy mijn aensicht niet en sult beschaemt maken. O Heere en verlaet my niet, ende en vergeet my tot geender tijdt: noch en laet niet toe, dat ick u oyt vergete. Dat my de dootd liever overvalle, dan dat ick sonder u leve, oft dat ick u mis-haghe. Maer verleent my dat ick u mach beminnen, ende eenen
yege-

**Offerant
de sijns
selfs.**

yegelijcken trecken tot uwe liefde. Want ghy gebiedt ons dit selver, ende dreygt ons, is 't dat wy anders doen, al is 't dat wy uwer liefde onweerdigh zijn; maer ghy zijt dit overtreffelijck weerdigh, om van een yegelijck bemint te worden. Maer, o Heere, wat ben ick doch, August. oft wat batet u, dat ghy gebiet van my bemint te worden; ende 't en zy sake, dat ick het selve doe, so zijt ghy op my vergramt, ende ghy dreyght my grootelijcks te straffen; en is dese ellende niet groot genoegh, dat ick u, niet en beminne? Och oft ick ghedurighlijck tot u versuchte, o oneyndelijcke soetigheyt; dat ick alrijt nae u dorste, o fonteyne der levende wateren; dat ick alrijt na u verlange die het verlangen zijt, van het hemelsch Jerusaleem, dat ick geduerighlijck myne oogen op u geslagen hebbe, o alderliefften bruydegom mijnder ziele; dat ick u alrijt leve, o mijn leven, dat ick alrijt voor u sterfe; dat ick sonder ophouden naer u verlanghe ende hongerigh zy, die my alleen kont versaden; ick sal tot u komen, die myne toevlucht zijt; dat ick u alrijt in mijne gedachten mach hebben, o eeuwige liefde; dat ick u alrijt mach omhelsen met de armen mijnder ziele, ende dat ick u niet en verlate, tot dat ick u met eene onsprekelijcke blijdschap mach aenschouwen, ende dat ick versaet worde, ende u vast houde, ende in u woone, ende in u smelte, ende een met u zy, ende dat ick niet meer in my selven en zy? En vergeet doch, o Vader, tot geender tijden u kint; en vergeet u schepsel niet, o barmhertigen Godt. Het is wel waer, dat ick niet met allen en ben, ende ghy zijt het al; maer ghy hebt dit al om mijnent wille ghemaect, ende ghy en haet niet van al het ghene dat ghy ghemaect hebt: maer ghy hebt soo groote saken geschapen, ende sulcke wondere dingen geleden om mijnent wille, is 't dat ghy myne ellende veracht, aensiet uwe goetheyt ende liefde. Dese sullen u seggen, dat ick u toebehoore, ende ghy en kondt niet laten van den selven my te geven, want ghy d' eeuwige waerheydt, het selve belooft hebt. Geeft my dese liefde, ende dat ick deselve eenen yegelijcken mach aen-prediken, ende u hier in der eeuwigheyt beminnen, Amen.

Practijcke om sy selven tot de liefde Godts
te verwecken.

D'Eerste. Dese oeffeninge komt ober een met de tegenwoordigheyt Godts/ ende van de supbere meyninge. Desgelijchs hier toe dienen d'oeffeninge van den yber/en van 't lijden ons Heeren/ besonderlijck het mediteren der selber / ghelijck oock d'ichwils te letten op Godts weldaden; waer af wy hier boren op verscheyden plaetsen gesproocken hebben.

Den kortsten wegh van de liefde is 't versterken sijns selfs. Bemerc kinge der volmaectheden Godts.

Maer den kortsten wegh tot de liefde / is het versterken/ besonderlijck van sijne eyghen liefde / ende van alle ydelheyt / ende sijn herte op te heffen dooz de geschapen dingen tot Godt.

De tweede. Het is oock goet/ alle daghen in sijne meditatie eenige bemerckinge dooz oogen te stellen van de volmaectheden van God almachtigh/ ende daer dooz het yber van de Goddelijcke liefde in sy selven t'ontsteken. Want daer en is geen oeffeninge/ die de oeffeninge van de liefde Godts te boven gaet/ aengesien dat gelijcherwijs den Apostel getuyghet / 1. Cor. 13. alle andere dingen sonder dese van geen der weerden en zijn; ende dese in eenen ooghenblich ons Gode alder-aenghenaeinste maecht / ende van ypanden / vzienden/ ende van ellendige / d'alder-geluckighste maecht.

God moet in onsen naesten bekend worden.

De derde. Dewelcke seer profijtigh is/ in sijnen eben-naesten God te bekiennen/ ende hem alle wercken van gedienstigheyt ende liefde te bewijzen/ als oft die aen onsen Salighmaecker ghedaen wierden. Dit is eene alder soetste oeffeninghe dooz dewelcke wy veel by Godt konnen verdienen/ ende den genen die niet met allen ghebreken heeft in sijne armen veel mede te deplen. Maer wy sullen hier af breeder spreken / als wy sullen handelen / van de liefde van onsen eben-naesten.

Debote nuttunge des H. Sacraments.

De vierde. Debotelijck ende met groote eerbiedinge hem begeben tot het nutten van 't H. Sacrament / ende niet upt eene dzooge en dozre gewoonte alleen. Want men smaect alhier de geestelijcke soetigheyt gelijk in de fonteyne selve. Onder soecht u
op

op de epgendonimen/oft trappen der liefde/delwelcke ghy binden sult by den H. Bernardus / Bonaventura / Richardus / van de trappen der liefden. **Trappen der liefde.**
Den eersten trap is/ dat de liefde onverschepdelijck is/soo dat de ziele met den Apostel soude mogen segghen: Wie sal my schepden van de liefde Christi? **1. Sp is onverschepdelijck.**
Den tweeden/ datse onbersafdelijck is/ want 't byper en seght nimmermeer/ het is genoegh/ende de gene/ die met dit byper ontftecken zijn / en laten haer tot geender tijden boozstaen/ datse yet misdaen hebben/ ende seggen altydt datse onnutte knechten zijn. **2. Sp is onbersafdelijck.**
Den derden/ datse onberwinnelijck is / want de liefde is sterck als de doodt / ende veel wateren en hebben de liefde niet konnen uytblusschen. **3. Sp is onbertwinnelijck.**
Den vierden/ datse vermakelijck is/ dat de ziele (hier mede brandende) seggen mach/ den Koninck heeft my geleydt in sijne wijn-helders. Ick hebbe sijns gedachtigh gewerft/ ende ick heb my verbljft. **4. Sp is bermakelijck.**
Den vijfden/ datse de ziele booz-wondt met beele byperige begeerten/ waer booz wy wel soudén willen/ dat een pegelijck Godt dien- **5. Sp booz-wont de ziele.**
de/ ende doet hare beste om eenen pegelijcken tot hem te trecken. **6. Sp is bozst tot Godt.**
Den seften / datse altyt bozst heeft nae God/ ende nae hem verlanght / hem altydt booz ooghén heeft / ende dat alle creatueren haer dienen om hem gedachtigh te wesen. **7. Sp haekt om met Christus vereenight te wesen.**
Den sebensten / datse begeert en haecht om met Christo vereenight te wesen/ met een verboziet van dit leven/ gedreben zijnde booz de liefde daerse mede ontftecken is.

Schiet-Gebedekens.

WIe is ghelijck den Heere onsen Godt, die in de Psal. 112.
 hooghden woont, ende d'ootmoedige aensiet,
 in den hemel ende op d'aerde?
 Wat hebbe ick in den hemel? ende sonder u wat hebbe ick gewilt op der aerden? Psal. 72.
 Gebenedijt myne ziele den Heere, ende alle dat binnen my is sijnen heyligen naem. Psal. 102.
 Alle uwe wercken moeten u belijden Heere, ende uwe Heyligen moeten u gebenedijden. Psalm 144.
 Groot is onsen Heere, ende groot is sijne macht, ende sijnder wijsheyt en is geen getal. Psalm 146.

HET XIII. CAPITTEL.

Oeffeninghe ende Meditatie van de liefde van
sijnen Even-naesten.

*De voorstellinge der plaetse, bemercken de Heplighen /
scheppende upt de glorie ende het geluck van alle de
andere Heplighen/eene sonderlinge blijdschap/ als of
dese haer eyghen ware / ende hoe dat onsen Saligh-
maker/ als haren byoeder/ met haer handelt.*

Tekenen
van liefde
tot synen
even-naeste.

HET I. point. Bemerkht ten eersten / ende onder-
soeckit / oft ghy in der waerhepdt in u beuint de
teekenen der liefden tot uwen even-naesten. Van
de welcke het eerste is / sijne eyghene bate niet te
soecken / noch dat hem-selven aengaet; Ten twee-
den / hem verblijden in de welbaert van synen even-
naesten / ende van sijn qualijck-baert hem bedroe-
ven; Ten derden / sijn goet ende gheluck ober al ver-
boozderen/ ende het quaet wepzen; Ten vierden/ lie-
ver sijn gebreck verdozen / dan de liefde schenden /
ende aldus volbrachten de wet Christi onses Sa-
lighmakers: want dat is eens anders last dragen;
Ten vijften/ gespraeksaem ende lief-ghetal wesen;
Ten seften / sijne geestelijcke ende tijdelijcke goeden
oock van selfs haer mede-deplen. Hierom kan dese
liefde qualijck volmaectit ghebonden worden onder
de wereltsche menschen / 't en zy datse goethertigh
ende mildt zijn. Ten sebensten / niemant lichtveer-
dighlijck tegen-spreken/oft wederstaen. Bemerkht
ten tweeden / dat de liefde / de byzondtschap / ende
d'eendzachtighepdt het eenigh solaes is van dit te-
ghenwoozdigh leven / sonder de welcke oock de die-
ren niet en kunnen leven: ende soodanigh / datse
oock van de Heptenen selve boven alle andere goe-
den gestelt is/ende geleken is by de sonne. Bemerkht
ten derden / datter veel goets ende gemacks upt de
liefde komt / ende upt de tweedzacht niet met allen;
upt de liefde komt ons hulpe teghen onse bynden /
die ons van alle kanten om-ringhelen: daer is eene
mede-deplinghe van alle goeden / ende eenen troost
in 't quaedt ende tegenhepdt: Ten laetsten/ altoer-
der twee vergadert zijn in den nagh des Heeren /
daer

Gal. 6.

Matth. 18:

daer is hy in 't midden van hen. Ende wat kan daer
gebreken / daer Godt hem geweedicht hy te wesen
om alle onse begheerten te verhooren? Want onsen
Salighmaker seght: Is 't sake datter twee van u-
lieden ober-een-komen op der aerden / van al het ge-
ne datse begheeren / sal hen gheschieden van mijnen
Vader die in den hemel is.

Het 2 point. Vensiet Godt in uwten naesten / ende
hoe dat onsen naesten met Godt ende onsen Sa-
lighmaecker vereenicht is dooz de natuere: want
het is het maeksel ende het beeldt van Godt; maer
dooz de gratie is 't Godts Sone / ende den broeder
Chzisti / sijnen soldaet / sijnen weerdt / ende sijnen
tempel / jae hy is hem sulchen vziendt / dat hy booz
hem sijn bloedt / ende sijn leben gheschoncken heeft;
ende ghereet soude wesen / het selve dupsendt-mael
booz eenen pegelijcken te geven / waer 't van noode.
Maer hy gheboeght mogen worden sijne gaben; het
gheloof / hoop / deughden ende gratien / die in uwten
naesten zijn / dewelcke te verachten / ende alleen op
den uptwendighen schijn / uwe ooghen te wozen /
grootelijc te berispen is. Het is eene groote schan-
de / booz hy te gaen soo veel oozsaecten om pemandt
lief te hebben / ende alleen te bemercken eene klepne
faute / die u eenen afkeer doet hebben. Sout ghy wel
eenen acker verachten / dooz dien datter wat on-
krup in wast? sout ghy eenen penninck wech-woz-
pen / *N.* obermidts dat hy van 't beste goudt niet
geslagen en ware? Is 't sake dat ghy op u selven wel
let / ghy sult boozwaer veel meer binden / waerom
dat ghy met recht veracht sout moeten worden: het
welck ontwijffelijc sal gheschieden / dooz het recht-
veerdigh oordeel Godts / is 't hy aldien dat ghy u-
wen naesten bonnist; op dat u met deselve mate ge-
meten worde / met dewelcke ghy eenen anderen ghe-
meten sult hebben. Dit oberlept hebbende / siet wie
datter is / van den welcken ghy moghelijc eenen
afkeer sout mogen hebben / ende weeght de redenen
van d'eene zijde / ende van d'andere / te weten / van
de liefde / ende van den afkeer.

*Mē more
God in sy-
nen naes-
ten aen-
schoutwen.*

*De fauten
van onsen
naesten en
moetē niet
bemercke
worden.*

Het 3. point. Bemerkht hier-en-boven / hoe groote
veree-

De beree-
ninge on-
der de me-
schen is
noodigh.
Matth. 5.

vereeninge datter onder de menschen van noode is:
Ende booz al/ dat ghy dooz Godts ghebodt gehou-
den zijt eenen peggelijcken te beminnen/ ghelijck u
epghen selven/ ende dat den ghenen die dat ghebodt
volbzenght die wet volbzocht heeft/ ende dat het
niemanden pzoftijtelijcker en is dan den genen die 't
selbe onderhouwt: want hy is van eenen pegelijcken
bemint/ ende is in eenen gheduerighen peys ende
blijtschap/ ende hy besit alle goederen; want hy ver-
heught hem alsoo seer van de wel-baert van synen
naesten/ als oft dese hem epghen ware. Bemerkht
ten tweeden/ dat het niet ghenoegh en is synen nae-
sten lief te hebben/ maer in sulcker boegen/ gelijck
Christus ons lief heeft ghehadt. Ick ghebe u een
nieuw gebodt/ seght onsen Heere/ dat ghy malkan-
deren lief hebt/ gelijck ick u lief gehad heb. Soo
dat den hepligen Joannes seght: Wy moeten oock
onze zielen booz onse broeders stellen: Ende ghe-
lijck den hepligen Apostel Paulus seght: Iffer ce-
nighe vertroostinghe in Christo/ isser cenigh solacs
der liefden/ isser eenige ghemeynschap des gheests/
zijnder eenighe binneuste der barmhertigheden: soo
verbult mijne blijdschap/ dat ghy een ghevoelen
mooght hebben/eene liefde hebbende:eendrachtigh/
ende eenen sin hebbende/niet doende dooz twistinge/
noch dooz ydele glorie/ maer in oemoeidigherdt/
d'een d'ander hoogher achtende/ niet elck aenmerc-
kende dat sijne is/maer 't gene der anderen is. Be-
mercht ten derden/dat onsen Salighmaker begeert
heeft dat de menschen in sulcker manieren souden
over-een-komen/ gelijck den Vader ende den Sone
een zijn. Want aldus heeft hy gebeden van dese we-
relt schepdende: Ick en bidde booz hen alleen niet/
maer oock booz de ghene/ die dooz hen woordt in
my ghelooven sullen/ op dat sy al een moghen zijn/
ghelijck ghy Vader in my zijt/ ende ick in u/ dat sy
oock in ons moghen een zijn/ op dat de werelt ghe-
loobe/ dat ghy my ghesonden hebt. Bemerkht ten
vierden/ dat het onser aller ghemeynen bypandt is/
die de tweedzacht onder ons stroopt/ ende wat eene
groote booshepdt dat het is niet hem te spannen tot
sijn

Stercke
vercenn-
ge van
Godt be-
geert.
Ioan. 17.

Den booz-
sen bypandt
is oorfake
van twee-
dacht.

ſijn eygen bederbeniſſe ende de bederbeniſſe van ſijn
 nen broeder/ ende dat de krachten die verſaemt zijn
 door d'eendzachtigheyt onoverwinnelijck zijn. Ten
 hiſſden/ overleght dat de mate waer mede wy onſen
 even-naeſten beminnen / is de mate/ daer wy Godt
 mede beminnen/ ende dat deſelbe ſoo noodtſaecke-
 lijck is/ dat den Apoſtel ſeght: Waer 't dat ick ſpza: 1. Cor. 13.
 lie/ met der menſchen/ ende der Engelen tongen/ en-
 de de liefde niet en hebbe/ ſoo ben ick ghebonden als
 een luydende metael/ ofte eene klinckende belle: En-
 de al hadde ick de Propheeten / ende dat ick kende
 alle verborghtheden / ende alle wetentheydt / ende
 al hadde ick al het gheloobe / alſoo dat ick berghen
 verboerde / ende ick de liefde niet en hebbe / ſoo en
 ben ick niet. Ende is 't dat ick totter armen ſpijſe/
 bedeyle alle mijne goeden / ende al leverde ick mijn
 lichaem/ alſoo dat ick verbrandt worde/ ende ick de
 liefde niet en hebbe / ſoo en batet my niet.

G E B E D T.

O Jezu, oneyndelijcke liefde mijnen God, wie iſſer die
 hem kan verborgen van uwe hitte ende liefde? Iſſer
 wel eenigh hert 't welck ſoo verkilt is, dat het niet en
 ſmilte door uwe liefde, ende bloet? Seynt uyt uwen hoo-
 gen hemel dit vyer in mijne beenderen, ghy, wiens vyer
 is in Sion, ende wiens oven is in Jeruſalem. Geeft my Iſaia 38.
 gratie, die my ende mijnen naeſten bemint hebt, ende
 ons gewaſſchen hebt in u dierbaer bloet, dat ick u mach
 beminnen uyt gantscher herten, ende mijnen naeſten
 om uwent wille, als uwen ſone, als uwen broeder, als u-
 wen vriendt, ende u lidtmaet, want ſoodanigh hebt ghy
 hem geweerdicht te maecten, ende te kennen te geven,
 dat al wat aen my oft aen yemandt anders, oock aen u-
 wen vyant gedaen wordt, u gedaen wordt, ende dat den
 genen die ons raectt, raectt den appel van uwe ooghe.
 Verre zy dan van my, al waer 't dat my yemandt oor-
 ſaccke gaef van eenigen af-keer, ende dat hy hier door
 ſy ſelven ellendigh ende katijvigh maectt, dat ick
 hier door nochtans my ſelven ſoude willen quetsen oft
 hinderen. Verre zy dat ick een verbondt ſoude maec-
 ken met onſen alle gemeynen vyandt, tegen uwe gebo-
 den,

*Sijne
vrienden
alleen te
beminnen/
en is geen
groote
sake.*

den, die ghy ons achter-gelaten hebt. Ick weet voorseker dat indien ick anders niet en doe dan beminnen, die my lief hebben; 't welck oock de Heydenen ende Publi- canen doen, dat ick geen loon ontfanghen en sal, noch u voor mijnen Vader hebben, die uwe sonne doet schijnen over de goede, en over de quade, en regent op de rechtveerdige ende onrechtveerdige. O hemelschen Vader, ick begeere uwen Sone te wesen door uwe gratie, en te beminnen oock de gene die my tegen zijn. Ick begeere dese uwe livereye te dragen, o soeten Jesu, op dat een yegelijck sie, dat ick uwen discipel ben, die oock voor de onrechtveerdige de bittere doot gestorven zijt, ende spijsft ons uwe kinderen, ende broeders, met u H. lichaem, ende u dierbaer bloedt: die als ghy vermaledijdt wiert, niet vermaledijdt en hebt, maer leverdet u selven over, den genen die u onrechtelijck oordeelden. Ghy hebt uwe ziele voor my te pande ghestelt, ick sal myne ziele desgelijcks geerne voor mynen naesten geven: ick en begeere geene vyandtschappen te dragen; maer ick sal vergeven den ghenen die my misdaen hebben, op dat ghy, aen den welcken ick veel duysent ponden schuldigh ben, my oock soudt willen vergeven ende quijtschelden: ende ick vergeve het haer-lieden uyt gantscher herten, ende begeere oock myne vyanden, dienst, liefde, ende alle besondere tekenen der selver te bewysen: want zy my niet misdaen, oft gequetst en hebben, maer ick my selven; zy hebben my getoont, wie dat ick ben, te weten, eenen die sy-selven sottelijcken lief heeft, die niet een wordeken verduldelijck voor u en kan verdragen, voor alle uwe pynen ende smerten, voor alle de weldaden die ick van uwe milde hant ontfangen hebbe, voor alle de ontallijcke sonden, en boofheden die ick tegen u bedreven heb. Waer is dan myne liefde? waer is de liefde, die sterck is gelijk de doot? de jaloersheydt hart als de helle? al waer de liefde is, aldaer wercktse oock ontwijffelijck groote saken, ende verdraeght desghelijcks: is 't by aldien dat seniet gereet en is om te lyden, het en is voorwaer geene liefde. Want wat en verdraeghtmen niet om rijckdommen te bekomen, om eene ydele ende verganckelijcke schoonheyt te behouden? de dagen vallen te kort, ende den ar-

*Liefde tot
sijne vyanden.*

beyt

beyt en is niet lastigh door de grootheyt van de liefde der selver, ende sal my yet hart oft swaer vallen te doen, oft te lyden om de liefde te verkryghen, welcke is den bant van de volmaecktheydt, het eynde van de wet, ende meerder dan alle de brandt-offeranden ende sacrificien? verleent my eene onghemeten liefde, mynen Godt, dat ick in u mach blyven, ende ghy in my: want die in de liefde blijft, die blijft in u, ende ghy in hem.

Marc. 12.

Praëtijcke om de liefde tot onsen naesten
t'onder-houden.

TEn eersten/men moet seer neerstelijck gade slaē/
datter geen bitterhepdt oft quaet vermoepen in
ons herte en begint te wortelen. Het is qualijck ge-
loobelijck hoe grooten af-heer des herten datter
dichwijls boozts-kont/upt een quaet vermoepen/
waer upt naderhandt komen schadelijcke vbandt-
schappen/ dooz dien dat een kleyn boncxken van
tweedzacht in 't beginsel niet upt-ghebluscht en is
geweest. Ende dit is d'archlistigheyt van den dup-
bel der hellen/die hier dooz soecht/ oock d'alderbeste
vzienden van malckanderen te schepden. Het alder-
beste remedie hier-en-tegen is/ de liefde/ ende eenen
grooten moet te hebben. Want waer 't by al-dien
dat ghy uwen naesten aen-spraecht / alffer eenigh
quaet vermoepen in u op-gheresen is / so soudt ghy
niet alleen het quaet niet goet verwinnen/maer oock
het vermoepen van het quaet / ende soudt in sulcher
voegen / veel quaets in 't beginsel konnen verdoo-
ben / het welck naderhandt qualijck upt te bluf-
schen is. Dus sult ghy alle dingen upt de wet der
liefden in 't goet keeren: want de liefde en denckt
geen quaet. Het is boozwaer sottelijcken ghedaen/
hem te laten boozstaen / dat yemant onsen vrant is/
ende den selven sulcks maken / alleen dooz ons ver-
moepen.

Den ooz-
spronck
van ver-
bitteringe
moet ter-
stont ge-
weyrt
worden.

Ten tweeden / niemant lichtelijck tegen spreken.
Want dit is seer schadelijck aen de liefde / ende niet
en isser/ gelijk den S. Ignatius plach te segghen/
dat vergeleken kan worden met de schade die aen de
liefde

Niemant
tegen te
spreken.

Eccl. 3.

liefde aengedaen wort. Hierom is't dat den Wijsen-
man ons vermaent : Sone doet uwe wercken met
sacht-sinnighgedt / ende boven der menschen glorie
sult ghy bemint worden.

Eenen an-
deren booz-
komen.

Ten derden/ eenen anderen boozkomen met wel-
baden ende eere/maer besonderlick met liefde. Daer
en is niet dat ons meer tot de liefde verweckt / dan
eenen anderen in liefde te booz-komen : de liefde en
wordt niet met geen anderen prijs / dan met sijn eggen
selven gekocht.

Teekenen
der liefde
tot onsen
naesten.
1. Cor. 13.

Ten vierden / ondersoekt oft ghy in u selven be-
vint de teekenen van liefde / die den Apostel ver-
haelt schrijvende tot die van Corinthen. De liefde/
seght hy/ is verduuldigh/ 3p is goedertieren. De lief-
de en benijt niet/ 3p en doet niet qualijck/ 3p en wort
niet opgeblasen/ 3p en is niet eerglierigh/ 3p en soekt
niet dat haer toebeloozt/ 3p en wort niet gekrept/ 3p
en denckt geen quaet / 3p en verbljdt haer niet van
ongerechtigheid / maer 3p verbljdt haer niet de
waerheid : alle dingen verdraeght 3p/ alle dingen
geloofst 3p/ alle dingen hoopt 3p/ alle dingen ver-
wacht 3p.

Practijcke om syne vyanden te beminnen.

Ten eersten/ te bemerken de welbaden/ die ghy
van dien mensch ontfangen hebt / op den welc-
ken ghy verbittert zijt.

Bergete-
nisse van
ongelijck.

Ten tweeden / te vergeten het ongelijck dat ons
van hem in boozleden tijden aengedaen is/ al is't dat
het ons dickwijls te boren komt: Ende alsoo als wy
dies indachtigh worden / het selve gelijck aen Godt
quijt-schellen/ ende ons verwecken tot liefde.

Eccl. 6.

Ten derden/ hem aenspreken/ ende sijne gemeyn-
schap geensins schouwen : want een soet woort/
maecht veel vrienden/ ende vermoet de vyanden.

Welbaden
tot de gene
die ons
haten.

Ten vierden/ hem eenige welbaden bewijzen/ als
voort hem biddende/ oft yet anders lichamelijck be-
roonende. Is't dat uwen vyant honger heeft / soo
spijst hem/ is't dat hy dorst heeft/ soo geeft hem wa-
ter te drincken. Want ghy sult vperige kolen verga-
deren op zijn hooft/ en den Heere sal't weder loonen.

Schiet-

Schiet-Gebedekens.

DE mensch hout tegen den anderen gramschap, ende Eccl.28.
hy soeckt van den Heere remedie.
Vergeeft uwen naesten die u hinder doet, ende dan sul- Ibid.
len u sonden oock vergeven worden.
Op een mensch sijns gelijk en heeft hy geene bermher- Ibid.
tigheydt, ende hy bidt voor syne sonden.
Met wat mate dat ghy gemeten hebt, daer mede sal u Marc.4.
wederom gemeten worden.
Is 't dat yemant seght, ick heb Godt lief, ende dat hy sy- I.Ioan.4.
nen broeder hatet, die is eenen logenaer.

HET XIV. CAPITTEL.

T'samen-sprekinge tusschen den mensch, die begeert
onderwesen te worden, ende den Oeffenaer van de
Contemplatie, oft het aenschouwende leven.

DEn Begeerenden. **I**ck hebbe veel hooren seggen
van de Meditatie: ick wilde wel / dat ghy my
pet wildet leeren van de Contemplatie.

Den Oeffenaer. **H**et ghene dat ick upt het lesen
van verscheyden boeckken gheleert hebbe / dat sal
ick u geerne mede-deelen: maer in 't kort: want
waer toe hier veel woorden te ghebryucken? ghy
hebt die fonteyne selve / den heylighen Bonaven-
tura / de twee Dionysios / Gerson / ende dese naer-
volgende treffelijke mannen / P. Paz / P. Puente /
P. Arias / ende meer andere; ghy hebt hier-en-bo-
ven die Salige Teresa. Dus hoort in 't kort / het
ghene dat ghy begeert. Maer bemerckt ten eer-
sten / dat het eynde van het geestelijck leven / ende
van alle gheboden / ende raden is / de vereeninghe
van onsen wille / verstandt / ende de krachten on-
ser zielen met Godt (waer toe het versterken ghe-
bryuckt wordt / doot het gebedt / ende de Meditatie
wordt de ziele opgetrocken / ende doot de Contem-
platie / is die gelijk aen Godt gehecht) dat is / dat
men Godt soude beminnen; upt gantscher herten /
upt gantscher zielen / ende upt alle onse krachten /

Het eynde
van het gees-
telijck le-
ven.

Wat dat de
Contem-
platie in de
ziele
werckt.

ende op dat dit geschiede boven alle aertsche dingen/ soo moet de ziele haer boven haer selven verheffen/ het welck geschiet / dooz de Meditatie ; maer veel volmaecktelijker dooz de Contemplatie / waer dooz/ gelijk dat Godt/ ende alle Goddelijche saken klaerlijker ghesten worden / alsoo wordense oock vperighlijker be mint.

Den Begeerenden. Ende wat onderschepdt isser tusschen het Mediteren / ende het Contempleren?

Aug. lib. de
Spiritu, &
anima.

Onder-
schepden-
heyt tus-
schen de
Meditatie
ende Con-
templatie.
lib. de con-
templat.

Dat de
Contem-
platie is.
Gelijcke-
nis.

Dit onder-
schil wort
noch met
een andere
gelijcke-
nisse ver-
klaert.

Den Oeffenaer. De Meditatie/ gelijk den Heiligen Augustinus ghetuyght / is eene ondersoekinghe van de verborghen waerhepdt. Want dese soecht de eeuwighe waerhepdt dooz verscheden redenen des verstandts / om de selve naderhandt te aenbeerden ende te be minnen. Maer de Contemplatie is / ghelijck den Heiligen Augustinus bewijst / eene vermaeckelijche verwonderinge van de waerhepdt / de welke ons nu klaerlijck vertoont wordt / oft wel gelijk Richardus seyd / een onghebonden ende klaer aen-schouwen der zielen / van alle kanten upt-gespreyt / als te weten de waerhepdt / nu dooz de Meditatie ghebonden / ende de ooghen nu ghelijck onderwoopen is : Ghelijckerwijs ofte den Wijn / in de Wijn-druybe aenghesien wierde / ende dan naderhant daer upt gheperst zijnde / in een gelas ghesmaecht wierde / ghelijck ons seer wel beschrijft P. Puente.

Den Begheerenden. Ich hebbe de Contemplatie somwijlen / met dese gelijckenisse hooren beschrijven / gelijk oft een beelt mij booz oogen ghestelt wiert om daer op te letten: Het welck op twee derley manieren kan geschieden. De eerste is/ is't dat ich elck deel in het besonder aendachtelijck be mercke/ ende ondersoecke de ghesteltenisse ende schickinge van de schaduywe ende koleuren / de lebendighhepdt/ ende het ober-een-komen van ghelijcke mate ende proportie/ &c. De andere is/ dat ich be merckende/ de fraeytghhepdt ende schoonhepdt van dit beeldt/ mijn ooghen daer op geheght houde/ om de geneugh-

te de welcke ick daer uyt ſcheppe; ende dat ick dooz
eene groote liefde tot de ſelbe Schilderpe gedreuen
worde; ende dat dies te meer / hoe dat ick de ſelbe
klaerlijcker aenſchouwe / hoe dat ick min dooz ee-
nige andere begeerte elders getrocken worde. Maer
uyt ſal komen eene ſoꝝghvuldighepdt om de ſelbe te
bewaren / ende eenen pber om liever al / dan die te
verlieſen. De eerſte maniere ſeght men ghelijck te
weſen aen de Meditatie / de andere / de Contem-
platie.

Den Oeffenaer. Deſe ghelijckeniffe is ſeer be-
quaem: Want in de Contemplatie verblijdt haer
de ziele in eene ſtille ende eenboudighe werckin-
ghe des verſtands; ſoo oock van de waerhepdt de
welcke met groote moepelijckhepdt dooz de Me-
ditatie ghebonden is / oft ons vertoont is dooz het
licht des gheloofs. Maer die deſe dinghen ſiet/
contempleert veel ſoeter / ende lichter / ende wordt
dooz hare teghenwoozdighepdt meer beweeght/
dan die deſe niet en ſiet; al is't dat hy wel gheſtu-
deert heeft ſoo in de Philoſophie / als in de Theo-
logie / ende van deſe ſelbe ſaecten redenen kan ghe-
ben / ende uytlegghen: alſoo oock veel lichter/
met minder moeyte / ende proſijtelijcker betracht-
men de ſelbe ſaecte dooz de Contemplatie / dan
dooz de Meditatie; Want die het ſelbe dooz Con-
templatie doet / bemerckt met eenen opſlagh des
ooghs ghelijck de Coninginne Saba dede / naer
datſe veel gehoozt / ende verſtaen hadde / by exem-
pel de wijshepdt van onſen Salomon in het regee-
ren van deſe wereldt: ofte maecht ſy ſelven een bon-
delken van Myrthe met den Heplighen Bernar-
dus / van alle de ſinerten ende piñnen van ſijnen Hee-
re ende Godt. Ende naer dat hy / elck in het beſon-
der bemerckt / ende onderſocht heeft / ſepdt ten
laetſten doozwondt zijnde van Ieſde; Ick hebbe
ghebonden den genen / den welcken mijne ziele be-
mint: ende houdt hem ſtille ſonder eenighen ar-
hepdt te doen / ghelijck eenen Vogel / die naer dat
hy veel omgedraept / hoogh ende leegh in de locht
gheblagen heeft / houdt hem vaſt in de locht / ende

Andere be-
schijninge
van de
Contem-
platie.

Dionysius
Carthusia-
nus.

Greg.

beracht alle de aerdtſche ende verganckelijcke dinghen, Den C. P. Paz heeft die naer mijn goetduncken ſeer beſchepdelyck beſchreven / als hy ſeydt: De Contemplatie iſt eenen boeck / een blaer ende ſeeker in-ſien van Godt / mede-bzenghende eene verwonderinghe van hemelſche dinghen / eyndende in de liefde / ende upt de liefde ſpruytende. Want dit iſt het begintſel / ende het eynde / dat wy Godt / ende onſen Heere Jeſum Chriſtum ſijnen Sone / die al / ende alleen ons goet iſt / ſouden moghen beminnen. Want het eynde van de wet / ende van de Contemplatie / iſt de liefde. Ende ghelyck Dionysius Carthusianus / ſeer wel ſeydt / de Contemplatie en mach niet genoemt worden het Contemplatijs leven / dan vooz ſoo veel als ſp een werck iſt voorsz-gebracht van den wille dooz de liefde / ende dooz deſelve liefde met het uiterſte eynde verdienſtelijck / ende met een vermaeck bereenight: Want de kracht der liefde / iſt een instrument der zielen / die alſe ons herte upt de wereldd treckt / ghelyck den H. Gregorius ſeydt / heft het ſelbe om hooge.

Den Verlangher. Iſt dan de Contemplatie / een werck van het verſtandt / aen-geſien datſe ghenoeint wordt / een gheestelijck aenſchoutwen / oft een aenſien ghegront in de waerhejdt van het ghe-loobe?

De Contem-
platie
iſt een
werck des
verſtants.

Den Oeffenaer. Gantschelijck: Want gelijckerwijs dat den menſch dooz de lichamelijcke ooghe / lichamelijcke ſaecten acufiet; alſoo aenſchouwt hy dooz het verſtant / het welck iſt als de ooge der ziele / hemelſche dinghen / ende boven al Godt: ende de Contemplatie iſt een lebende ende ghewillige werckinge / ende ober-ſulchs dooz het toedoen der Goddelijcker gratie onſe werckinge. Want hoe ſoude deſelbe verdienſtelijck weſen / ten ware dat ſp ons werck ware! Want gelijck den Hepligen Auguſtinus ſeer wel ſeydt / die u geſchapen heeft ſonder u / en ſal u niet ſaligh maken ſonder u.

Den Verlangher. Waer upt komt het dan / dat de Contemplatie ſomwijlen beſchreven wordt als een
paſſie

passie oft als yet dat wy lijden? Ende dat Dionysius verhaelt van den H. Hierotheus / dat hy ghe-
woon was Goddelijcke saken te lijden.

Dionys.
cap. 2. de
divin. no-
min.

Den Oeffenaer. Contemplatie wordt een passie
genoemt / oft yet dat wy lijden / als sy (menschelijck
spreeckende) volmaectit ende volkomen is. Ten
eersten / dooz dien dat de ziele sonder arbeidt / siet /
ende bemindt / als sy contempleert. Ten tweeden /
overmidts dat de Contemplatie de menschelijcke
krachten te boben gaet / ende is eene liberale ende
boben-natuerlijcke gabe van Godt almachtigh.
Want den Heere trecht de ziele naer hem ; maer
nochtans dooz den wille ende het verstandt / ende zy
volght ende loopt naer den reuck van sijne salben.
Want de Contemplatie / gelijk den H. Bernardus
seght / geschiedt dooz een dooz-komen / ende by ma-
niere van spreken / eene nederdalinghe Godts tot
de menschelijcke natuere / 't welck gheschiedt dooz
sijne gratie / ende eene verheffinge van de mensche-
lijcke nature tot het woordt Godts / dooz de liefde.
Ende niemandt en kan yemanden lief hebben / oft
volgen / 't en zy sake dat hy den selven kenne en sie :
want naer het ghene dat onbekent is / en heeft men
gheen verlanghen. Is 't dan dat yemandt contem-
pleert / soo wordt zijn herte op-gheheben tot Godt /
ende aenschouwt den selven sonder eenigh beletsel ;
ende dooz de liefde als dooz een ghewichte wordt
hy tot hem ghedreven / ende rust eyndelijck in hem.
Dooz al dan wordt het herte op-geheben in Godt /
ende klimt met Moyses op den berch. Ten twee-
den / is ghelijck op-ghetrocken aen-gaende den wil-
le / ende het verstandt / soo dat het niet anders en
denckt oft en begheert dan Godt ; ende om-helst
hem met dese twee ermen / ende seght : Ick hebbe
hem gebonden / ende ick en sal hem niet laten gaen.
Maer het is hier-en-boben nootsakelijck dat d'ima-
ginatie oft de verbeeldende kracht oock in stilte zy /
ende op-ghetoghen / op dat de verstroptheden ghe-
weert worden. Ten vierden / somwijlen worden de
uyt-wendighe sinnen in sulcker boeghen ghebon-
den / dat men niet en let op het ghene dat teghen-

In wel-
ker boegen
de contem-
platie eene
passie
wordt ge-
noemt.

Effecten
der con-
templatie
en hoe die
geschiedt.

woozdigh is / ende en konnen de ziele oock niet be-
roeren. Ten laetsten / soo wordt oock het lichaem /
in de Heplighen van de aerde op - gheheben: naer
dese op-ghetoghenthepdt / ende die aendachtighe
bemerckinghe / soo volghet de verwonderinge / ende
hier naer de soetighept. Ende bemerckt met den
H. Gregorius / dat onse ghewoonlijke Contem-
platie hoort is / ende ghelyck den spronck van de
sprinck-hanen die op-springhen / ende terstondt we-
derom neder-ballen op d'aerde ; oft ghelyck de vis-
schen / die somwijlen uyt het water op-schieten /
maer terstondt wederom in 't water ballen : alsoo
is 't dat wy oock dooz de gratie Gods ons herte een
weynigh verheffen / maer worden na-der-hant ter-
stont wederom ghedwongen te dalen tot de gewoo-
nelijke Meditatie.

Den Verlanger. Du verstaet ick wel / waerom dat
de Contemplatie eene ruste genoemt wordt.

Den Oeffenaer. Het is eene waerachtige ruste / ee-
ne verbullinge aller begheerten / de volmaecthepdt
der deughden / den loon van de versaeckinghe sijns
selfs / het eynde des Gebedts / ende een seer krach-
tigh middel om te verkrijghen de supberhepdt des
herten: het is de gelucksalighept van dit leven / ende
wordt oock aldus ghenaeemt : ende ghelyck de ghene
die eeuwich-duerende is / in het aenschouwen ende
beminnen van Godt almachtigh / gelegen is ; alsoo
oock is dese op haer maniere in alle bepde geleghen.
Maer alsoo langh als wy noch repers in dese we-
relt zijn / soo is d'onse altydt onbolmaecht / al is 't
dat den on-sienelijken Godt sijne teghenwoozdig-
hepdt ons doet gheboelen / dooz eene wonderlijke
ende soete werckinghe in onse ziele ; ende vergadert
alle hare begheerlijkheden in hem alleen / ende
bzenght soo onse ziele tot eene seer soete ende aenghe-
name ruste.

Den Verlanger. Met wat neerstighepdt moet ick
my hier toe begeven ?

Den Oeffenaer. Maect u hier toe gereet / als dies
ontweerdigh wesende / dooz ootmoedighepdt / eene
bolmaecte ghehoorsaemhepdt / ende ober-gheven
uwes

Onse con-
templatie
zijn ge-
woonlijk
hoort.
Gregor. I.
31. moral.
Gelijcke-
nis.

De con-
templatie
is een rus-
te der zie-
len.

Onse con-
templatie
is hier seer
onbol-
maecht.

Berepdinge
tot de
contem-
platie.

uwes selfs / ende bidt daerom ghedurtighlyck / ende beveelt de reste de voorszichtighejdt van Godt almachtigh. Want een peghelijck en is daer toe niet gheroepen / gelijck den H. Gregorius ghetupght / oft en zijn daer toe alle niet bequaem / ghelijck zijn soodanighe die van natuere wegghen ongherust zijn / al is 't dat Godt almachtigh de natuere verbeteren ende volmaken kan. Want het is eene upnemende gabe Godts / ende die niet gemeeyn en is : ende ghelijck den H. Augustinus seght : Het is de Contemplatie alleen / die met recht alle verdiensten der rechtbeerdighmakingen / ende alle den arbeydt / die wy in de deught souden mogen te werck stellen / te boven gaet ; ende hy vergelijckt deselbe met het gout / ende de kostelijcke ghesteeften : want sy is seer bequaem / om ons tot de liefde / waer in de volmaekthejt gelegen is / te brengen.

August.
ferm. de
tempore.
43.

Weerdighejt der contemplatie.

Den Verlanger. En raet ghy my dan niet / dat ick daer naer trachte ?

Den Oeffenaer. Ich rade het u wel / maer dooz dien wegh / dooz den welchen u den Heere dooz de gehoorsaemhejt sal leyden. Ende weet datter meer als eenen wegh is ; ende Godt en sluyt niemandt luyten : j. : selve de slechte ende onghelerde menschen / zijn hier toe veel bequaemer om met den Heere te spreken. Den eersten wegh is / waer dooz pe- mant sijne eygene liefde / hoobeerdighhejt / ende de begeerte van aerdtische dingen versaeckt. Want in eene quaedtwillighe ziele / en sal geene wijshejt ghestort worden. Ende ghelijckerwijs dat het lichaem / dat verdozven wordt / beswaert de ziele ; ende de aerdtische in-wooninghe / druckt nederwaerts dat verstandt het welck veel peysende is : alsoo en wordt daer niet ghebonden / dat de bperighejt der heyligher Contemplatie meer belet / als den roock van de aerdtische begheerten / ghelijcken eenen nebel vergadert van veel op-klimmende dompen / oft het ghewichte der liefde tot eenighe geschapen dingen / waer dooz de ziele nederwaerts ghetrocken wordt. De wijshejt en wordt niet ghebonden in 't landt der ghener die sachtelijck le-
ven

Dooz welcken wegh men de gabe der contemplatie moet soeken.
Rom. 12.

Wat de contemplatie meest belet.

Iob 28.

ben sonder versterbinghe; den afgrondt seght/ **S**p en is in my niet/ende de zee/dat is het herte van den mensch die seer bekommert is/spreekt in deser boegen: **S**p en is met my niet/sp is verborghen upt de oogen der ghener die nae den bleesch leven / ende de vogelen des hemels / dat is den hooverdigen / is sp onbekent.

Den Verlangende. **O**ch wie sal my geven bederen/ die Dabid wenschte/als van eender duybe/ende ich sal bliegen/ ende rusten! Hoe sal ich gheraken tot de ruste die ghy soo seer pzyft?

Richard. in
Benjamin.
P. I. C. 79.

Den Oeffenaer. Dooz de neerstigheyt / ghelijck Richardus leert / dooz den arbeidt van het werck/ dooz de neerstigheyt van de Meditatie / dooz de neerstigheyt des Ghebeds oft der begheerten: eyscht dit dick-wijls / maer en pooght u hier toe niet / ghelijck sommighe onwijffelijck ende vermetelijck ghedaen hebben / dan alleer u selven gereet maeckende dooz diepe ootmoedigheyt/ ende d'oeffeninghe van andere deughden / van het ghebed/ende Meditatie. Verboozdert u dan tot de Contemplatie / besonderlijck dooz het versterben / het beoeffenen van de deughden / ende het onderhouden der reghelen uwes staets: want de ziele moet van te vooren van de begheerte van alle ghenenchte / van tijdelijke glorie ghesupbert worden/ gelijk den H. Gregorius leert / ende na-der-handt moetse haer begeben tot het aenschouwende leven. Hierom is't dat wy in het leven van de Oude Vaders / ende hare onder-wijssinghen / seer dickwijls vermelt vinden/van het ghene dat ons in de deughden soude mogen onder-rechten; maer seer seldom sult ghy achter-halen eenighe leeringhe die sp ons achtergelaten hebben van de Contemplatie / oock niet de ghene die het Contemplatijf / oft aenschouwende leven toeghedaen waren / maer hebben wel gheleert / het ghene dat d'ootmoedigheyt / ghehoorzaemheyt / oberghen sijns selfs / de supberheyt des herten aengaet. Want saligh zijn de supbere van herten/ want sp sullen Godt hier / op eene sekerere maniere / dooz een spiegel sien/ende daer naer aen-

Hoe dat
men hem
moet dra-
gen ende
gherect
maken/om
de gabe
der con-
templatie
te verkrif-
gen.

Gregor. 6.
moral.

Matth. 5.

aensicht teghen aensicht. Ich hebbe ghesepdt / dat men booz al de hoobeerdigheyt moet versterben / want het Ghebedt alleen / des gheneg die hem verootmoedighet / sal booz de wolcken gaen. Ende booz de teechenen van een Contemplatijf / neemt dese die den H. Bonaventura gheeft / de ghewoontsaemheyt / d'ootmoedighheyt / een ander niet te oordeelen / sy selven niet verheffen ; want die waerachtelijck de Contemplatie toegheedaen zijn / zijn d'alderootmoedighste / sy weten wel dat de ghene die het officie van Martha bedienen / dickwils Gode aenghenamer zijn / dan die Mariam naer volghen / al is 't dat dese het beste deel in sijn selven verhoosen heeft. Is 't dat ghy dan ootmoedigh ende wel verstozen zijt ; is 't dat u niet en beletten uwe behoeftighe sinnen (ghelijck in de siecken placht te gheschieden) uwe pijnelijke sorgen / uwe knagende sonden ; oft de menighe van ydele phantaspen ende gedachten u niet af en trecken / soo sal den Koninck u leyden in sijne slaep-kamer.

1. Cor. 13.
Eccl. 35.
Merckteechenen
van een
contem-
platijf
mensch.
Bernard.
serm. 23 in
Cant.

Den Verlanghende. Maer wat oeffeninghen konnen ons helpen ende ghereet maecten tot de Contemplatie / behalvens het versterben / ende het Ghebedt ?

Oeffeninge
die ons be-
hulpsaem
zijn om te
contem-
pleren.

Den Oeffenaer. Te sitten aen de boeten van onsen Salighmaecker met Maria / hem aensien / mediteren / ende den gecrupsten Jesus contempleren. Ghy zijt wel indachtigh wat boeck dat den hepligen Bonaventura den H. Thomas van Aquinen ghetoont heeft ? dit was een crucifix / het welck hy sy selven booz ooghen stelde / ende met tranen begote. Booz waer onsen Salighmaker Christus Jesus ende sijn leven / is de deure / hy is den wegh / de waerheyt / ende het leven.

Den Verlangher. Maer my dunckt datter veel zijn van de ghene die haer tot de Contemplatie begheven / dewelcke achterlatende alle andere dinghen / boozts-loopen tot het bemerken van de Goddelijcke volmaecktheden !

Misbruyk
ende abus
van vele
contem-
plative.

Den Oeffenaer. Dit geschiet boozwaer menighmael aldus / besonderlijck in de ghene die hier in on-
erba

Luc. 14.
Cant. 2.

Het is seer
profijtelijck
te medite-
ren van
Godts te-
genwoor-
digheyt en-
de sijne
volmaecktheden.

ervaren zijn / ende hen selven laten boozstaen datse wat zijn. Het waer beter dat sy eerst d'uyterste plaetse verkosen / tot dat sy hoorzen : Vrient klimt opwaerts. Oft dese woorden : Staet op / haest u / mijn vriendinne / mijn duybe / mijn schoone / ende komt / want den winter is nu boozbp / te weten / van de sonden ; den reghen is ober - ghegaen van menigerhande phantasiën / de bloemen der deughden zijn ghesien in ons landt. Het is nochtans seer profijtelijck te mediteren van Godts teghenwoor- digheyt / ende sijne volmaecktheden / aenghesien dat het voornaemste werck van de Contemplatie / is het aenschouwen van Godt / booz soo veel als hy al-omme teghenwoor- digh is ; ja dat meer is / in elcke Meditatie hem daer toe keeren / ende ophlimmen : boozts / de weldaden van Godt almachtigh díchwijs met een danckbaer herte overdencken / ende dooz het aenschouwen van de creaturen op- klimmen tot den Schepper der selver ; besonderlijck nochtans / gelijk ick geseyt hebbe / upt de Medita- tie van de mensch-wozdinge Christi / van de H. Ma- get MARIA, ende andere Godts Heyligen. Maer bemerckt dat ghy van de volmaecktheden Godts / op tweederley manieren uwe Meditatie komt aen- rechten.

Twēe
manieren
om te me-
diteren van
de vol-
maeckthe-
den Gods.

Ten eersten / dooz affirmatien / het welck gheschiet als wy van Godt segghen / oft hem toe- schryben eenige volmaecktheden : by exempel affir- merende Godt is almachtigh / wijs / rechtbeer- digh / goet / den Schepper / regeerder / beschermmer / onsen Vader / meester / inderij / Salighmaker / en- de al het ghene dat eenen alder - besten Vader / en- de beschermmer toe-gheschzeben kan worden / dat moet hem met recht ende onepndelijcker meer toe- gheboeght worden / want met recht moeten wy hem dese ende ontallijcke andere volmaecktheden toe- schryben. Ende dese maniere volghet de konste der schilderers naer / die alijt wat by boeghen in het ghene dat sy schilderen / ende men kan daer niet ge- noegh by boeghen. Alsoo wordet Godt eeuwigh ge- noemt / wiens eeuwighheyt soodanigh is / al is 't dat ghy

ghy geduerighlyck met der gedachten dupsentigh dupsent jaren daer by boeght / soo en kan ons verstant nochtans oock van verre tot het begrijp des eeuwighheids niet geraken.

Ten tweeden/ dooz negativen / 't welck gheschiet De tweede maniere.
als wy pet van Godt wepen oft loochenen / gelijk als wy / bemerckende de volmaechtheden der creatueren / de selve loochenen in Godt te wesen / noch dien niet toeschrijven / want dese volmaechtheden der creatueren eyndelijck zijn/ ende vermengt met beelderley onvolmaechtheden; by exempel: Wy segghen dat Godt geen licht en is / gheen wittighepdt/ schoonhepdt/ vermakelijckhepdt; maer pet 't welck dese dinghen onepndelijck te hoven gaet/ ende het welck al dese dingen veel volmaechtelijcker ende op een edelder maniere begrijp/ dat hy onepndelijck/ onmetelijck/ onbegrijpelijck/ ende onuytspreekelijck is. Aldus seght den H. Bonaventura in den boeck van het Aleyn goet / p. 3. Men seght dat Godt niet en is pet datmen geboelen kan/ maer dat de sinnen te hoven gaet; niet pet datmen verbeelden kan / maer dat hoven onse imaginatie ende verbeeldende kracht is; noch pet sulcks datmen met den verstande begripen kan / maer dat ons verstant verre te hoven gaet. Dese maniere is veel verhebbender / ende wordet vergeleken met de konste van graveren. Maer het gene dat hier geseyt is / diewat meestendeel tot het verstant/ en bemerckinge/ mer den wille heeft hier in verre het voordeel: want desen / aengesien dat alle dingen in Godt onepndelijck zijn/ende datter in dese werelt niet gebonden en kan worden / dat hier mede te vergelijcken is; wenscht ende begeert hem onepndelijck te beminnen / ende verfoept al het gene dat berganchelijck is/ende acht het als buyghheyt ende dreck. Ende daer toe wordet de Contemplatie ghestert / op dat de ziele dooz liefde niet Gode vereenicht / ende van alle ongerelghe affectien oft wercken der creatueren afgitrocken worde. Maer bemerckt dat den wille verscheyden wercken beslupt. Het eerste werck / als ghy Gode veel gelucks hiedt / ten opsichte van die volmaechtheden

Des wercken des wils/ die by oeffene

in 't con-
templeren.

maecktheden die in hem zijn/ ende dat upt eens bzan-
dende liefde/ hier in u verblijdende/ so dat ghy de sel-
he seer mildelijck hem sout willen geven/ waer 't sa-
ke dat hem die ontzaken/ en dat het in uwer macht

Het twee-
de werck.

ware. Het tweede / als ghy de volmaecktheden
Godts boben al weeght/ alle dingen met Godt ver-
geleken/ veracht; u selven/ ende al het gene dat u aen-
gaet/ versaecht/ op dat ghy hem alleen soudt mogen
besitten/ hem alleen sout mogen behagen/ die onepn-
delijck te boben gaet/ al datter in dese werelt gebon-
den kan worden / jaee oock in ontallijcke werelden /
waer 't datse van Godt geschapen wierden. Het der-

Het derde
werck.

de / waer dooz ghy hem soeckt te beminnen met de
meeste affectie die u mogelijck is / ten opfichte van
sijne volmaecktheden/ die een peghelijck in 't byson-
der / onepndelijck zijn/ ende weerdigh met onepnde-
lijcke liefde bemint te worden / ende waer dooz ghy
wenscht d'affectien ende de begeerten van alle de cre-
aturen t'samen / om de selve tot Godt almachtigh
upt gantscher herten upt te stozten / ende den sel-
ben upt alle uwe krachten te beminnen. Het vierde

Het vierde
werck.

werck is / waer dooz ghy u verblijdt van al het gene
dat Godt gheschapen heeft / ende noch daghelijcks
doet/ besonderlijck tot dien opfichte/ dat het van sijne
hant komt/ ende van zijne macht/ die almogende is/
den alder-wijsten/ ende den alder-besten is. Het vijf-

Het vijfde
werck.

de/ hem verheugen van de eere ende glorie/ die d'En-
ghelen in den hemel Godt aendoen ; ende wenschen
dat hem de menschen / ende alle creaturen / loben /

Het sesse
werck.

eeren / ende dancken. Het sesse / verlanghen om
met Godt vereenicht te worden dooz kennisse ende
liefde / ende ghenieten dese vereeninghe / ende in de
selve rusten / waer mede hy met alle creaturen ver-
eenicht is/ dooz sijn wesen/ sijne tegenwoordighyeyt/
ende macht.

Wat mate-
rien tot de
Contem-
platie be-
quaem
sijn.

Maer de volmaecktheden Godts / en dienen
niet alleen tot materie om te contempleren / maer
oock zijne weldaden / de miserien ende verho-
lenheden van het leven onses Salighmaeckers /
ende zijne woorden / in de welcke in der waer-
heydt / den gheest ende het leven is / het oberdenc-
ken

ken van de eeuwigheydt / ende van ons hemelsch
 Vader-landt / dese groote werelt / ende wy sel-
 ver / die eene kleyne werelt ghenoemt worden ;
 Ten laetsten / alle materie die tot de Meditatie dient /
 kan oock tot de Contemplatie gheboeght worden /
 is 't by aldien datse tot de liefde Godts gheschicht
 wordt / ende datmen in dese sy selven Godt voor-
 oogen stelt ; welck is het eerste werck van de Con-
 templatie.

Den Verlanger. Ick soude wel willen weten / hoe
 datmen van de creatueren / tot den Schepper der
 selver moet opklimmen.

Den Oeffenaer. Aenmerckt de selve als Godts
 wercken / ende voor al / sijne Goddelijcke teghen-
 woordigheydt / macht / wijsheydt / goetheydt die
 in haer uyt-schijnt / ende andere sijne volmaecht-
 heden / ende dat / ghelijckerwijs dat boven geseyt
 is / Gode de selve volmaechtheden toe-schrijvende ;
 oft van hem weprende het ghene / dat min vol-
 maecht is : want allen het goet / dat in haer ghe-
 bonden wordt / komt van Godt / ende moet hem
 toe-gheschreuen worden. Ende den meestendeel
 kan oock gheboeght worden tot de mensch-wo-
 ding ons Salighmaeckers / want hy hem gewe-
 dight heeft den meestendeel te derben / ende veel
 pinen om onsent wille onder-wozen te wesen.
 Ghy kont het oock boegen aen den hemel / alwaer
 allen het quaet / het welck hier ghebonden wordt /
 uyt-ghebannen sal zijn / ende allen goet oberblo-
 delijck meerder sal zijn. Ghy kont oock uyt alle
 saecken occasien nemen van danckbaerheydt ; want
 is 't dat ghy aensiet eenige goederen / die u oft een
 ander ghegeuen zijn / dit zijn soo veel weldaden /
 die u ghegunt zijn ; is 't dat ghy uyt liefde u ver-
 blijdt van het goet van uwen eben-naesten als of 't
 u eyghen goet ware ; is 't dat ghy eenen anderen
 in ellenden siet / ende dat ghy van de selve bebijt
 zijt / dit en is oock geene kleyne weldaet ; is 't dat ghy
 met eenigh quaet besocht wordt / neemt dit als een
 remedie / 't welck u van Godt ghegeuen wordt.
 Ende hier in kunnen lichtelijck het geloof / hope /

Maniere
 om van de
 creatueren
 tot den
 Schepper
 op te klim-
 men.

Alle saken
 geben ons
 occasie van
 danckbaer-
 heyt.

ende sonderlingh de liefde oeffenen; want wy moeten ons vastelijck laten voorsztaen / dat het goedt dat wy ontfanghen hebben / ons van Godt ghegeven is / ende moeten verhoppen / dat wy van sijne goetheydt noch meer ende meer sullen ontfanghen. Ten derden/aengesien/ dat hy ons dit al uyt enckele liefde verleent/ soo is 't wel betamelijck dat wy den genen die ons soo lief ghehadt heeft / wederom souden beminnen.

Bequa-
men mid-
del om tot
de contem-
platie te
geraken.

Het is oock een besonder middel om tot de contemplatie te geraecken/hem te oeffenen in de supbere meyninghe/ in het overgeven sijns selfs/ ende in eenen oprechten pber te ghebeynchen. Want wy bemercken/ dat de ghene / die eenen oprechten pber der zielen gehad hebben / niet teghenstaende dat sy dooz de gehoozsaemheydt dichtwijls van dese stilte af-getrocken zijn gheweest / niet te min seer verheven hebben gheweest in de contemplatie. Ten laetsten/ het is eene seer krachtige maniere / ende middel om te komen tot de volmaechtheydt van de liefde / ende de contemplatie / hem tot Godt te keeren dooz aspiratien ende versuchtinghen. Siet hier af byeder / den H. Bonaventura in de reyse der ziele tot Godt.

Andere
middelen.

Den Verlanger. Ick sal hier mede ophouden/ is 't dat u gelieve wy te geven eenige ppractijcken dienen- de tot de contemplatie/ by soo verre / dat het u niet te moepelijck en soude vallen.

Verschey-
den pprac-
tijcken
hijpende
tot de con-
templatie.

Den Oeffenaer. d' Eerste/ is eene volstandigheyt in sijne oeffeninghe: De tweede/ eene lichamelijcke ruste: hierom is 't dat wy lesen/ dat Maria was sit- tende: De derde / alleen te wesen / soo veel als onse maniere van leven toe-laet; want te veronachtsa- men het ghene dat sijnen roep aen-gaet / is een al- dermeest belet. Hy sal alleen sitten/ seght den Pro- pheet / ende swijghen / ende hy sal sy-selven boven sy-selven berheffen: De vierde / sozge draghen/ dat alle dinghen betamelijck ende ozzdentelijck geschie- den/ 't zy in-wendelijck / 't zy uyt-wendelijck / 't zy oock in het ghene / dat den lichame noodtsakelijck is: De vijfde / 't versterken ende verwinnen zyn-

Thren. 3.

der

der gebzecken/ besonderlijck nochtans de hoober-
dpe : De seste/ een wacker onderhouder van 't gene/
dat sijne maniere van leven eygen is : De sevenste /
geerne pet lijden: Hy heeft u verdzucht (seyde Moys Dent. 8.
ses) met armoede/ ende heeft u Manna tot eene spij-
se ghegeven: Jacob heeft Godt ghesien/ als hy van
sijnen broeder Esau verbolgt wierde: den H. Joan-
nes/ als hy ballinck was : den H. Stephanus/ als
hy gesteenicht wierde: De achtste/ dancksegginge;
de slach-offerande des lofs sal my bereeren : dit is
den wegh/ waer dooz ich u mijne saligheyt sal ver-
thoonen : De neghenste/ al het ghene/ dat teghen-
woordigh is (als oft wy de doot dooz ooghen sa-
gen) versmaden : ende dit is / ghelijck met den Pa-
triarch Abrahain in de deure van zijn tabernakel
sitten/ als hem Godt almachtigh vereert met een
visioen der Engelen : De Thienste/ volherdigheyt
in 't bidden / ende hulpe verespffen van de Hepli-
ghen/ maer alder-meest van de H. Moeder Godts
Maria : De elfste/ een pber der ziele : De twaelf-
ste/ de supbere meyninge : De dertienste/ een ghe-
buerigh gebedt ende meditatie : De veertienste/ de
continuele oeffeninghe van de teghen-woordighheyt
Godts : De vijftienste/ eenen pber ende liefde tot
synen naesten.

Den Verlanger. Op datter niet achter-ghelaten
en worde/ noch en gebzecke / het welck de contem-
platie aengaet ; bidde u / my te willen uptleggen/
wat dat te seggen is / het minnende oft bewegende
gebedt/ ende hoe het selve moet geschieden ?

Den Oeffenaer. Het minnende oft beweghende
ghebedt / wordt soo ghenoemt van de affectie/ de
welcke hier in meest te werck gestelt wordt. Want
ghelijck P. Paz seght / het is eene communicatie
ende handelinghe met Godt / waer dooz de ziele
achter-latende de redenen/ diemen dooz het ver-
standt plach te ober-legghen : ende veel meer af-
treckende de sinnen van upt-wendighe saecken/
als oock de imaginatie oft verbeeldende kracht/
van alle lichamelijke dinghen/ die ons souden mo-
ghen verstopen : stelt haer selven in Godts teghen-
C e e 2 woord-

Wat dat
betrecket
het min-
nende oft
bewegende
gebedt.

Tract. 3.
C. 5. 1. 2.

Hoe de
ziele de
volmaecht-
heden
Gods pro-
fijgh o-
berleggen
kan.

woozdighepdt / ende te vreden zijnde met sijne gedachtenisse / haer alder-meest begeeft tot affectien van liefde / ende het gene / dat haer tot de selve soude mogen berwecken : soo nochtans niet / datse alle andere affectien van geloof / hope / dancksegginge / lof ende overgebinge uytstuyt / maer begeert dit nu booz haer selven / nu booz eenen anderen : maer ghy sult my seggen / is 't saecke dat Godt ons hier toe roept / soo sal hy ons oock dooz sijne gratie booz-koemen ende onderwijsen. P. de Puente raet nochtans / dat de ziele haer in de tegenwoozdigheyt Gods soude vereenigen / ende Godt soude aenschouwen / gelijk hy was booz het beginsel des werelts / alle dingen verbullende / ende in sy selven genoeghsaem / ende datse haer late boozstaen datse als een stippelken alleen met hem / ende in hem is ; die alleen alle dingen / ende alleen booz sy selven genoeghsaem is / ende geheel hare liefde in hem stozte ; oft oock dat sy bemerkie hoe dat Godt sy selven bemindt / ende begriipt / ende hem selven verheught ober zijn volmaecktheden / ende dat hy alsoo in den afgront van sijne wijshepdt / ende goethepdt als een dzoppelken gestelt zijnde / terstont uyt gantscher herten in hem verandere. Ten derden / mach hy contempleren / hoe dat Godt den Vader sy selven kennende den Sone boozts-bzenght / ende dese twee personen malkanderen beinnende / boozts-bzengen den H. Geest / ende hoe dat de Goddelijcke personen met eene onepndelijcke volmaeckthepdt / hare epgendommen hebben ; ende in deser voegen in sy selven berwecken eenighe affectie van liefde tot de dyp Goddelijcke personen / op dat hy een met haer-lieden soude mogen zijn / aengesien / dat de H. Driebuldighepdt dooz eene onepndelijcke goedertierenhepdt hier toe haer weerdicht.

Dese oeffentinge / seght P. Paz / is profijteliijcker / is 't dat de ziele hier toe genoot wozt dooz de meditatie : want de liefde trecht het herte sterckeliijcker af van d'aertsche dingen / verciert dat met deughden / ende het hert wozt beter en lichteliijcker gesupbert / gelijk den H. Bonaventura gerupghet / dooz het vier

Bonaven.

der

der Iesdē/dan dooz de wateren der tranen. Want de meditatie en is anders niet dan een sozghbuldigh ondersoeck der zielen/waer dooz wy pet 'twelck ons verbozen is ontdecken/op dat wy onse affectie souden ontsteken/en berweckt souden worden/om ons tot eenigh goet te begeben/of eenigh quaet te schouwen: ende ontwijffelijck het ondersoecken bzenght arbept mede. Maer dese maniere berepscht datmen van te boren in de meditatie gheoeffent zy geweest/daer-en-boven eene sonderlinge versterbinge/ supberhept des herten/ eenen afkeer oock van de alderminste sonden/ ende een neerstigh beoeffenen der deughden: waer toe de selve oock gestiert moet worden/niet tot vertroostingen; gulsighepdt/ oft ydelhepdt. Ten tweeden/ sy berepscht/gelijck wy van de contemplatie gesept hebben/ eene stilte der natuere/ ende den roep Godts; waer af den meester van het Geestelijck leven oordeelen kan/ ende een pegelijck by sy selven bemercken/wat bewegingen ende treck dat ghy geboelt tot dese maniere van bidden/ ende de selve volgen naer het goetduncken des genes/van den welcken hy onderwesen wort.

Conditien
die van
noode zijn
om het
minnende
oft bewe-
gende ge-
bedt te
oeffenen.

Doozts en berepscht niet alleen het gebzupck van de meditatie/ maer wort hier meestendeel by-geboeght/ ende gelijck den Propheet Eliseus propheeteerde/ als hy den herp-slager ende het soet geluyt hadde gehoozt; alsoo moet hier de meditatie van het leven/ oft van de doot ons Saltghmakers/ oft van de Goddelijcke volmaecktheden boren gaen/ ende aldus wort de ziele verheben tot het minnelijck gebed. Ende in't begintsel begeeftse haer tot verscheyden affectien ende begeerten; maer naderhandt tot Godt alleen/ ende dat soo veel te langer/ hoe datse hier in meer verbooziert is. Men moet hier in het bedzogh van den dupbel gade slaen/gelijck in alle andere manieren van bidden. Want is 't by aldien dat pement geboelt/dat hy dooz eene geestelijcke gulsighept/of hooberdighept getrocken wort/ende dat hy d'andere versmaet; oft dat hy afgetrocken wort van den yber van de gehoozsaemhept/van het overgeven sijns selfs/ geduerige versterbinge/ende ten laetsten

4 Reg. 3.

Teekenen
van bedzoch
des dupbels
in dese ma-
niere van
bidden.

van het gene datijnen regel mede-bzengt; dit is een klaer teekken/dat hy van den dupbel bedrogen wozt.

Den Verlanger. Ich wilde wel / dat ghy my dit dooz eenige gelijckenisse wat klaerder uptept.

Den Oeffenaer. Leest dit aengaende P. Paz, die hier van in 't lange geschreeben heeft / maer hier tusschen neemt dit tot u boozdeel.

Tom. 3.

Voor d'eerste oeffeninge, ende het gebruyck van het geloove.

A Ensiet den Heere tegenwoozdigh/als den genen van den welcken alle dingen haer wesen trecken/ende die d'eerste Waerheyt is. Ende geloost vastelijck het gene dat hy van sy selven/van sijnen **Zone**/Ec. beropenbaert heeft; ende doet uwe belijdenisse met inwendige woorden; Bidt dat onsen Salighmaker met u zy; ende wenscht dat een pegelijck hem behenne ende beminne.

Voor de tweede oeffeninge van de Hope.

A Enschouwt Godt als den alderbesten/liberaelsten loonder/uwen hulper/ende de fonteyne van allen goet; ende betrouwt / dat ghy dooz de verdiensten van sijnen **Sone** gratie verkrijgen sult / die u nootsakelijck is / om tot het eeuwigh leven te geracken; ende eyscht dit met een vast betrouwen.

Voor de derde oeffeninge van de Liefde.

S Telt u Godt booz oogen/als den afgront van alle goederen; van den welcken het al komt; ende aenbidt hem/die begeert van u bemint te worden: ende eyscht eene seer bzeede liefde/op dat ghy alle sijne geboden soudt mogen onderhouden/dat hem alle menschen souden lief hebben; eene seer uytgerechte liefde / wenschende hem in der ewigheyd te beminnen; een seer verheben liefde / waer dooz ghy alle aertsche dingen soudt mogen versmaden: eene seer diepe liefde / waer dooz ghy u onder alle menschen vernedert. Biedt hem veel gelucks/ende verheught u van sijn goet/ende geeft u geheelijck ober / op dat ghy

ghy in alles sijnen alder-heylighsten wille gelijk soudt mogen wesen : vereenicht alle uwe krachten met hem/ op dat ghy hem alleen mooght in uwe gedachten hebben/ende hem alleen beminnen.

Den Verlanger. *Ick vzeese dat ick qualijck sal konnen oeffenen ende verkrijgen het gene dat ghy my/ tot noch toe uptgelept hebt / want mijn imaginatie herwaerts ende derwaerts verstroyt zijnde/ en blijft niet gestadigh op een sake.*

Den Oeffenaer. *En quelt u hier nochtang niet in; daer zijn verscheyden wegen om tot de volmaecthepdt te geraecken. Want wie is 't bekend/ gelijk den Propheet Job seght / dooz welcken wegh / het licht gespreyt wort? Ende laet u dit vastelijck boozstaen / dat d'alder-beste maniere van vereeniging om tot de contemplatie te komen is / sijnen wille in alles boegen met den wille Godts ; ontfien wesen: de met eenen oprechten pber der ziele / hem geduerighlijck oeffenen in de Goddelijcke tegenwoozdicheyt : hier in kunnen niet lichtelijck bedrogen worden. Ende soodanighe ziele is Gode almachtigh dickwijls veel aengenaemer / dan die haer begeeft tot hooge contemplatien / ende hier-en-tusschen is sy slap in de gehoozsaemhepdt/ traegh in de versterkingen / lup in den pber der zielen. Dese vereeniging recommandeert de S. Teresa ; boben al vermanende haer Religieusen/ datse booz al/haer wel souden wachten van alle bedroch in hare geestelijcke ruste ende contemplatie; waer booz sommige somtijts verflauwen in den pber/ende de onderdanigheyt/op datse haer selven in de ruste van het gebed / upt eygen liefde / ende niet van Godt almachtigh souden met geestelijcke ghenoegheten vermaecken. Want Godt en berooft niet de ghene die om sijnent wille arbeypden van haren loon / noch en laet oock niet te besoecken de gene / die om sijnent wille den arbeypdt aenbeerden daer zy van hem toe gesonden sijn / al is 't dat haer de ruste seer aengenaem is. Het welck de S. Teresa seyde beproeft te hebben dooz experientie / ende datse haer liet boozstaen / dat dit de redene was / waerom / dat den duyvel van der hel-*

Iob 38.

Den besquaemsten ende sekersten middel om tot de vereeniging ende contemplatie te geraken.

Cap. 3.

Lib. de fundatione c. 5.

792 Den III. Boeck. Het XIV. Cap.
 len soo veel listen ende laghen leydt / om de gehooz-
 saemheydt te bevehchten; ober-mits dat dese deught
 den alder-sekersten/alder-kortsten/ende den eenigen
 middel is / om sijneu wille met Godts wille te ver-
 eenigen.

Gebedt besluytende alle d'affectien der Liefden.

Pfal. 8.
 Pfal. 112.
 Pfal. 85.

Pfal. 144.

Pfal. 33:

H Eere onsen Godt, hoe wonderlijck is uwen naem.
 Over geheel aertrijck! Wie is gelijk aen den Heere
 onsen Godt? Daer en is uwes ghelijck onder allen de
 machtige niet, ô Heere, en daer en is niemant gelijk u-
 we wercken. Groot zijt ghy, ô Heere, ende uwer groot-
 heyt en is geen eynde. Ghy zijt machtrigh, ende daer en is
 niemant, die uwen wille kan wederstaen. Ghy zijt goet
 ende uwe bermhertigheydt en heeft geen eynde. Ghy
 zijt alleen onsen Heere, ghy zijt alleen goet, ghy zijt
 alleen den alder-hooghsten. Ick verheuge my in alle u-
 we goederen ô mijne ghenoechte, ô fonteyne van alle
 goederen. Maeckt den Heere groot met my; ende laet
 ons sijnen naem verheffen met malkanderen. Maer wat
 is u groot maken, ô Heere, tot wiens grootheydt niet
 by-ghevoeght en kan worden? Want ghy hemel ende
 aerde vervult, wiens schoonheyte alle schoonheyte te bo-
 ven gaet; by wiens goetheyt, geene bermhertigheydt;
 by wiens kracht, geene macht vergehelecken en mach
 worden. Ende waer 't by aldien datter eenighe gevon-
 den wierde, ende dat in mijnder macht waer, ick soude
 deselve u mildelijck schencken, al waer het dat elcke
 creature in 't besonder eenen hemel waer, vervult met
 klaer-blinckende gheesten; ende al waer 't dat alle de
 sandekens der duynen elck schoone werelden waren, ik
 soude die u geven, want ghy dit weerdigh zijt, om dat
 ick u beminne. Waer 't sake, dat ick in my besloten had-
 de d'affectie van alle de menschen, Engelen ende Hey-
 ligen; ick soude u daer mede willen omhelsen, in u sou-
 de ick willen leven, ende sterven. Och oft ick alle de
 smerten en pijnen van alle d'ellendige menschen moch-
 te aen-nemen ende verdragen, op dat uwen naem soude
 mogen verheven worden, op dat de menschen u fouden
 mogen kennen, ende bemiinnen! Want alle droefheydt
 ende pijn is kort ende licht om dragen aen den ghenen,
 die

die door uwe liefde droncken is, ende door de selve in u verandert wordt. O mijn leven, ô alder-meeſte ſoetigheyt, ô allen mijn goet, hoe worde ick benouwt, tot dat ghy mijne begeerte vervult ſult hebben, door dewelcke ick u uyt gantscher herten, uyt gantscher zielen, uyt gantsch mijn verſtandt, ende uyt alle mijn krachten be- minne! Och oft ick een met u waer, ende ghy met my, dat mijnen wille, met uwen wille in alles over een qua- me! Siet, ô Heere, die het herte ende de nieren door-ſiet, ick weet dat u bekend is, dat ick in der waerheyt niet en begeere buyten u; ende waer 't by al-dien, dat ghy alle dinghen ſettedet in mijn verkiefen, ick ſoude u mijnen wille weder-geven, die ick u duyſentigh duyſent-mael toe-eygene. Want ghy zijt den Heere, ende ick ben den knecht: ghy zijt de wijsheyt, ende ick ben een onwetent kint: ghy zijt de goetheydt ſelve, ende ick ben vervult met alle boosheyt: ghy zijt den afgront van allen goe- den, ende ick van allen quaden. Ghy zijt den God mijn- der herten, mijne ſoetigheyt, mijne ſterckte, mijne vree- ſe ende mijne liefde. Och oft ick niet en kende buyten u, och oft ick niet bemint, niet bepeyſt en hadde, dan u alleen, ô zee van alle goeden: Ick ſoude zijn, als oft ick niet geweest en hadde, van 't lichaem mijns moeders o- vergedragen zijnde tot het graf, ick ſoude doot geweest hebben, ende mijn leven ſoude verborghen weſen met Coloff. 3. Chriſtus in u mijnen Godt.

Oeffeninghe van aspirationen oft op-heffinghen des ghe- moets, over-loopende alle geſchapen dingen, vervolgens de drie wegen.

DEN SUYVERENDEN WEGH.

In deſen wegh woxt bereyſcht ende berwoecht ſeet- weſen/ ſchaemte/ ende vreesse van de ſonden.

Aspirationen rijsende uyt het over-dencken van de helle.

't En waer dat den Heere my gheholpen hadde/ Psal. 93.
mijne ziele hadde ſeer na-bij in de helle ghewoont!
Och oft ick u noyt en hadde vergramt mijnen God!

Uyt het over-dencken der aerde.

Siet den Heere ſal goedertierentheyt geven/ ende Psal. 84.
E e e 5 onſe

onze aerde sal bzuichten boozts-bzengen. Ende ick ben gheworden ghelijck een verlaten ende verwoest landt: Ick hebbe dooznen boozts-ghebzocht / waer mede ick u/ eplaes! o soeten Jesu gekroont hebbe.

Uyt het overdencken der beesten.

Pfal. 148.

De beesten/ ende alderhande bee/ serpente/ ende gebederde vogelen / ende alle kruppemde dieren die=nen u: ende ick hebbe geleest ghelijck een peert/ ende muyl/ die gheen verstant en ghebzupcken / o mijnen Heere/ ende mijnen Godt.

Uyt het overdencken der menschen.

Luc. 16.

De kinderen deser werelt/ zijn boozsieniger/ dan de kinderen des lichts! Wat en heeft hare vernuft=hepdt niet ghebonden / op datse valscheijck gheluckigh soudē moghen worden: Ende ick hebbe veel dinghen gebonden om ongeluckigh ende ondanc=baer te wesen.

Uyt het overdencken der ziele.

Ghy hebt kostelijck geweest in de oogen van mij=nen Godt/ want ghy hebt gewasschen geweest in het bloedt van sijnen Sone / ende ick hebbe u soolichte=lijck verkocht. Ap my / seer langh heeft mijne ziele eenen breeudelincck geweest.

Pfal. 119.

Uyt het overdencken der wateren.

De waterbloeden hebben opgeheben hunne stem=me/ de bloeden hebben hunne baren op-gheheben: maer veel wateren en hebben uwe liefde / o soeten Jesu/ niet konnen uyt-blusschen/ die ick eplaes! so menighmael verlaten ende uytgebluscht hebbe.

Pfal. 92.
Sant. 8.

Uyt het overdencken van de locht.

Den geest blaest daer hy wilt; komt my te hulpe/ o Heere/ op dat ick mach verkoelt worden dooz uwe menighbuldige ontfermhertigheden.

oan. 3.

Uyt het overdencken van 't vyer.

Ghy zijt/ o mijnen Godt/ een verflindende byer/ ende hoe en ben ick niet ghesmolten o Heere? Ende sal ick in 't midden van uwe byerige schichten/ van uwe weltdaden/ noch aleven hout blijven?

Uyt

Uyt het overdencken des hemels.

O schoonen hemel / hoe luttel hebbe ick u geacht !
hoe dier heeft het mijnen Heere gekost / dat ick u met
hem soude besitten / en eplaes ! ick hebbe 't versmaet.

Uyt het overdencken der Engelen.

Verblyt u / o ghy Engels ober my sondaer peni-
tentie doende / ende versuchtende tot mijnen Heere /
mijnen Godt.

DEN VERLICHTENDEN WEGH.

D^E Aspiratien ende opheffingen des gemoets der
gener / die boozts-gaen in den wegh der deug-
den / dienen tot het verkrijghen der deughden / ende
het uyt-roepen der sonden ; het welck men behoorde
geduerighlyck te oeffenen / om alsoo d'pdele verbeel-
dingen van de boozleden sonden / met dese gedachten
wech te drijven / ende te versmachten.

Aspiratien spruytende uyt het bemercken
van de helle.

Ghy hebt my verlost uyt den mondt des leeuw / Psal. 21.
ende van de hooznen des een-hoozns mijne sormoe-
digheyt ende mijne verlaten ziele / uyt de macht van
den rasenden hont van der heffen : ende wien sal ick Eccl. 51.
dienen anders dan u ?

Uyt het overdencken der aerde.

D' Aerde / die dickwils den regen op haer komen- Hebr. 6.
de / dzinckt / ende geene vzychten boozts en brengh /
is seer na by om vermaledijt te wesen / maer ghy die
den oprechten wet-geber zijt / sult gebenedijdinghe Psal. 83.
geven / ende ick sal gaen van deught tot deught.

Uyt het overdencken der beesten.

Den os heeft sijnen besitter ghekent / ende den esel Isaia 1.
de kribbe des Heeren : ende en sal ick u niet kennen /
ende in armoede uwe armoede nabolgen ?

Uyt het overdencken der menschen.

Ghy en hebt also niet gedaen allen natien / gelijck Psalm 147.
ghy

Psal. 118.

ghy my ghedaen hebt / ende uwe oordeelen en hebt
ghy hun niet geopenbaert: hierom hebbe ick geswo-
ren ende een vast op-set gemaect te bewaren d'oor-
deelen uwer rechtvaardighejdt.

Uyt het overdencken der ziele.

Psal. 102.

Gebenedijt mijne ziele den Heere/ende al dat bin-
nen my is synen heyligen naem: op dat een pegelick
mach seggen / dit is het zaedt / het welck den Heere
gesegent heeft.

Uyt het overdencken des waters.

Daniel. 3.

Gebenedijt den Heere alle wateren / die boven de
hemelen zijt: ende och oft ghy vermeerderd mocht
worden/dooz mijne tranen/op dat ick boven sneeuw
soude mogen wit worden.

Uyt het overdencken des lochts.

Mijnen mondt hebbe ick open gedaen/ende adem
ingehaelt: want in uwe barmhertighejdt hebbe ick
betrouwt.

Uyt het overdencken des vyers.

Apoc. 3.

Ghy raedt my/ o Heere/ dat ick van u soude koo-
pen goudt dat gloepende is: ontsteekt my mijnen
Heere/ ende mijnen Godt: die de geesten uwe Enge-
len maect/ maect my uwen dienaar bperigh ende
brandende in uwe liefde.

Psal. 103.

Uyt het overdencken des hemels.

Psal. 101.

Ouer handen wercken zijn de hemelen / sy sullen
vergaen/ maer ghy blijft altijd; Geeft my volstan-
dighejt / o Heere/ dat mijne sonden gelijk een kleet
verslijten.

Uyt het overdencken der Engelen.

Psal. 90.

Ghy hebt uwe Engelen van my bevolen / datse
my souden bewaren in alle mijne wegen: Maect o
Heere datse my in hunne handen dzagen/ op dat ick
niet wederom mijnen voet en stoote aen den steen /
ende en valle/ dooz mijne oude gewoonten.

DEN

DEN VEREENIGENDEN WEGH.

De volmaecte menschen plachten meestendeel soodanige aspiratien te gebzupcken / waer doo de ziele ontfleken ende met Godt vereentght woꝝdt doo de liefde.

Aspiratien ende ophellingen des gemoets , spruytende uyt het bemercken der helle.

Hier branden uwe bpanden / ende sullen branden tot in der eeuwigheyt / maer mijne liefde sal van nu af / sterck wesen / als de doot / ende mijne jalours- Caut. 3. heyt sal hart wesen als de helle.

Uyt het overdencken der aerde.

Dat mijne aerde gebenedijde mijnen Heere / ende bzuchten boozts- bzenge op sijnen tijdt.

Uyt het overdencken der menschen.

Komt / ende hoozt ghy alle / die Godt bzeest / ende Psal. 65. ick sal u vertellen hoe groote dinghen dat den Heere mijne ziele gedaen heeft. Och groote dingen heeft hy deselbe gedaen ! o mijne genoeghte ende bermahelijcke verhoelinghe.

Uyt het overdencken der beesten.

De boghelen des lochts en zaepen oft en maepen Matth. 6. niet / ende ghy o hemelschen Vader boedse : aldus betrouwe ick oock / dat ghy my oock sult onderhouden / o mijne eenige hope.

Uyt het overdencken der ziele.

Mijne ziele is uwen tempel / komt Heere / ende Psal. 142. neemt uwe woon-plaetse by my. Blijft ghy in my / ende ick in u / op dat ick een met u mach zijn ; och wanneer sal ick u op het alderbperigste lief hebben !

Uyt het overdencken des waters.

Mijne ziele is booz u als eene aerde sonder water. Psal. 41. Sp heeft doꝝst tot u Godt de lebende fonteyne. Wanneer sal ick komen / ende my openbaren booz u aenschijn ? wanneer sult ghy my dꝝoncken maken met uwe liefde ?

Uyt

Uyt het overdencken des lochts.

O eeuwighē Wijshepdt/ oprechte liefde/ ende be-
minde eeuwighēpdt! Ghy zijt mynen Godt/ tot u
versuchte ick nacht ende dagh/ insozt in my het op-
recht leben: want ghy zijt mijn leben alleen.

Uyt het overdencken des vyers.

Luc. II.

Ghy zijt gekomen om het vper te brengen op der
aerden/ ende ghy en begeert anders niet dan dat het
ontsteken soude worden: ontsteekt my met dat selve
vper/ op dat ick van uwe liefde mach smelten.

Uyt het overdencken des hemels.

Psalm 18.

Ghy hemelen vertelt de glorie Godts/ lobet ende
danckt onsen Godt/ och wanneer sult ghy my ghe-
opent worden/ ende dat ick hem sal binden den ghe-
nen/ die mijne ziele bemint? wanneer sal ick hem
upt gantscher herten beminnen?

Cant. 3.

Uyt het overdencken der Engelen.

Matth. 18.

Psalm 26.

Psalm 23.

O Engels/ die altijt siet het aenschijn mijns Va-
ders/ wanneer sal ick komen ende versaet worden/
als sijne glorie my verschijnen sal? Doet open uwe
poozten ghy Princen/ ende word op-geheben ghy
eeuwige poozten, op dat ick mach smaken ende sien/
hoe soet dat den Heere is.

Op-heffinge des gemoets uyt Ludovicus Blofius,
om eene yyerige liefde te verwecken.

O Alder-minnelijcksten/ alder-secreetsten ende al-
dernaesten Bupdegom der heylige zielen/ ont-
steekt krachtelijck dat bidde ick u/ mijn herte met
den brandt uwer Goddelijcke liefde/ op dat ick u
mach beminnen upt het binnenste mijnder ziele/ be-
soekt my genadelijck/ ende verbult mijn herte met
uwe gratie/ want ick verlange upt gantscher her-
ten nae u/ die de fonteyne zijt van alle soetighepdt.

O Heere Jesu/ o vper welk ons soetelijck ontsteekt/
heymelijck schijnt/ en lieflijck rieckt/ verbult geheel
mijn herte/ o Koning der Koningē/ Koning der eeu-
wige glorie/ op dat ick naer u alleen verlange/ tot u
versuchte/ om u minnelijck aenschijn te aenschouwen.

Doort

Doozwondt/ o minnelijcken Jesu/ het binnenste
mijnder ziele / met uwe alder-soetste liefde : dooz-
wondt mijn herte met uwe brandende liefde/ op dat
mijne ziele gantsch na u verlange / ende t'eenemael
smelte in uweliefde/ en datse geheel in u verandere.

Schepdt my geheel van al 't gene/ dat op der aer-
den is/ op dat ick u alleen byp ende los soude mogen
aenhanghen / dat ghy dat als eyghen besitter soudt
moghen bewoonen. Dat uwen alder soetsten reuck
in my neder-dale / dat ick obergoten worde van de
lieflijckhepdt van uwe Goddelijcke liefde/ die in my
verweckt supbere ende eeuwige begeerten.

Geeft my/ o Heere/ dat ick verbult zijnde van de
soetighepdt ende geheel ontfleecken van den brandt
uwer liefden / u mach upt gantscher herten bemin-
nen / ende upt het binnenste mijnder ziele / o alder-
minnelijcksten lief-hebber ! dat ick u mach bemin-
nen/ o eenige salighept mijnder ziele/ dat ick u mach
beminnen/ want ghy my van te boren hebt bemint.

Verleent my/ o alder-schoonsten ende alder-lief-
sten Bypdegom Jesu / dat ick u altijdt meer ende
meer mach beminnen / ende dat uwe machtige en-
de krachtige liefde van my neme het gewichte van
alle aerdsche begeerlijckheden / ende my gebe / dat
ick geduerighlijck mach loopen naer den reuck van Cant. 4
uwe salben.

Dzucht in mijn herte/ mijnen alder-liefsten ende
alder soetsten Bypdegom / eene soete gedachtenisse
van uwen hepligen naem / die niet uptgebaeght en
kan worden / op dat ick altijdt naer u verlange / al-
tijt met het byper van uwe liefde brande/ ende in den
overbloedt van uwe liefde t'eenemael verdzincke.

O zee van heplige liefde ende soetighept/ mijnen
Godt / komt ende schenckt my u selben / geeft my
dat ick upt gheheelder herten met volle begeerten /
ende met eene brandende affectie gheduerighlijck
naer u mach verlangen ende u stellen boven alle ge-
schapen creaturen/ dat ick om uwent wille alle ver-
gancelijckie ghenoechte mach versaecken / o mijn
waerachtigh ende alder-meest verheugen.

Doedt my/ o Heere/ die eenen hungerigen bedelaer
ben /

ben/met een gedurig inbloeden van uwē Goddelijck-
heyt. Dit begeere ende versoecke ick ootmoedelijck/
dat uwē alder-krachtighste liefde / my t'eenemael
dooz woude / verbulle / ende in haer verandere.

Verleent my / o alder-goedertierensten Saligh-
maecker / dat ick dooz uwē liefde geheel ontftecken
mach worden / t'eenemael my selven mach verlaten /
ende in u alleen mijn vermaeck nemen / u alleen
mach hennen / ende geboelen.

O ongemeten afgront der Godtheit / treckt my /
ende verflint my in u / treckt soot' uwaerts de be-
geerten mijnder herten / ende vereenicht deselve met
u / dat ick ontbonden ende los mach ghelaten wesen
van alle andere dingen.

Ick noode u / o soeten Godt tot mijne ziele / u aen-
roep / u versoecke ick uyt gantscher herten / o lief-
liche wellustigheyt van de alderbinnenste omhelsin-
gen / komt mijnen alderlieften / komt o Heere / nae
den welcken ick dupsentigh dupsentmael verlanght
hebbe / op dat ick u inwendelijck soude mogen besit-
ten / ende u met de armen mijnder ziele op het alder-
supberste soude mogen omhelsen.

O licht altijt lichtende / en dat nimmermeer ver-
dusfert en wort / verlicht my ; o byer 't welck altijt
brandt / ende noyt uytgebluscht en word / ontftecht
my ; o liefde / die altijt ontfteken zijt / ende noyt en
verflouwt / verflint my / ende verandert my in u.

O alderaengenaemste licht mijnder oogen / JESU,
dijft verre van my / alle dussternissen / ende verlicht
my t'eenemael / met het klaer-blinckend licht uwer
gratie. Komt in mijn ziele / o oneyndelijcke soetig-
heyt / op dat ick uwē soetigheyt mach smaken / ende
in u alleen my mach verheugen / ende rusten.

O mijnen alder-lieften / ghy die ick alleenelijck
begheere / verleent my dat ick u mach binden / ende
ghebonden hebbende / mach vast houden / ende met
mijne geestelijcke armen vastelijck mach omhelsen.
Naer u verlange ick / o eeuwige salighejdt / och oft
ghy u my gaest / ende my met u op het alder-vol-
maeckste vereenighde / ende my dzoncken maectte
met den wijn van uwē Goddelijcke liefde.

Doozwondt/o Heere / het binnenste mijnder herten/ met de schichten uwer liefden/ ende laet nederdalen in 't binnenste van mijne koude ende flauwe ziele/ eene salige blamme; op dat ick ontfsteken zijnde met den onbluffschelijcken bzant uwer liefden/ende doozwont met de onspzehlische soetigheyt van uwen geest / van my selven t'eenemael afghetrocken/ my tot u alleen mach afkeeren.

Ontfanght my / o alderlieffelijcksten bzupdegom JESU, in de armen van uwe soete omhelsingen/ waer dooz mijnen verbzosen geest mach smiltē / en bzanden. Doet open aen den genen die klopt / ende ontfanght een verlaten ziele in de sale uwer liefden/ende verbindt deselve geheelijck met u.

Dat ick doch mach upt u putten de lebende watteren / u honich-bloepende fonteyne/ dewelcke ghepzoest hebbende / naer niet anders / dan naer u en doozste. Dat in my neder-dale den dauwe / van uwe alder-soetste liefde / waer dooz ick overgoten zijnde soude mogē repn en supber van alle aertsche begerlichheden/ ende verbalschte liefde behouden blijven.

O alderlieffste upt alle beminde / verleent my dat ick u geheelijck toebehoore / ende dat ghy my in der eeuwigheyt by-blijft. Vereenigt my/ in sulker boegen met u/dat ick nimmermeer van u en kan schepden/geeft my u selven/in sulker boegen/dat verbult zijnde met de soetigheyt uwer bzede/gedurighlijck/ met alle repnigheyt mijn vermaek in u mach nemē.

O gerust en supber licht/mijnen God/doozstraelt mijne ziele met uwe verlichtingen. Doegt my met u op het alderbolmaechtste/o klaer-blinckende sonne/ op dat d'aerde mijnder herten over-schenen zijnde met de hitte uwes krachts / bloemen ende bzuchten van heplige liefde doozts mach bzengen.

Wel aen mijne eere/mijne bzeucht ende mijne oprechte genoechte/ Heere Jesu/ontsteekt de blamme uwer liefden/in 't binnenste mijnder herten/ soo dat ick booztaen in dese werelt niet en verkieze / nergens naer en verlange/ dan nae u alleen.

O Heere/dat den Hemel/d'Aerde/ende alle 't geue/ dat hier in begrepen is sonder u / my zp ghelijck

eenen winterschen vorst. Dat ick in u alleen mijn vermaeck neme / dat ghy alleen mijn verheughen zijt / dat uwe liefde in 't binnenste mijnder herten alleen lebe ende brande / ende altijd meer ende meer mach leven ende ontsteken worden.

Berschiijnt / o klaer-blinckende ende alder-aengenaemste licht / op dat de dupsternissen mijnder verblinthejdt / in eenen alder-schoonsten middagh verandert mogen worden. Verciert / o soeten Jesu / mijne ziele / niet den glans uwer liefden / die ghy bebindt : maect dese bet met het bet uwer liefden / het welck u aengenaem is ; wepzt van haer allen het gene / dat u misshaeght / ende maect datse u in alles behagelijck mach wesen.

O alder-soetsten brant / doet te niet het stof mijns wesens. Verandert mi in u / op dat ick dooz eenen knoop der liefden / die niet ontknoopt en kan worden / aen u ghebonden mach zijn / mijn leven van u mach ontfangen / ende als eene lile mach groeyen in uwe tegenwoozdighejdt.

O alderschoonste bloeme Jesu / o eeuwighe leven / waer dooz ick mijn leven ontfange / sonder het welck ick sterbe ; leven sonder het welck ick treure / o soet ende minnelijck leven / geest mi / dat ick met u mach vereenicht worden / dat ick u mach omhelsen / ende rustende in u / dooz eene soete liefde / die den alder-aengenaemsten vrede zijt / heplijck mach sterben.

Verleent mi / o Heere / dat mijne ziele dooz de kracht van uwe brandende liefde / by een vergadert / ende dooz de soetighejdt van uwe liefde gesmolten zijnde ; t'eenemael in u soude mogen bloeyen. Besit haer / o alder-grootste ende onveranderlijckste goet / besit haer / op dat zy u mach besitten.

Doozwoont mijn herte / doozwondet / mijnen alder-liefsten met den alder-scherpsten pijl uwer liefden / op dat ick salighlijck op u mach verliefte blijven / dat alle verganckelijcke dingen mi misnoegen / dat ghy mi alleen behaeght / alleen met uwe schoonhejdt / met dewelcke niet te vergelijcken en is / vermaect.

Doet te niet / o soeten Jesu / mijnen floutwen ende loutwen handel / ende geest mi / dat ick u beerdigh
ende

Van de gelijkformigheyt van onsen wille. 803
ende ongebonden/ met eene onversadelycke vperig-
heyt mach volgen. Doet schijnen het gesterme van
uwe alder-vperighste liefde/ welck my soo krachtig-
lyck tot u drijve/ dat ick niet en leue dan in u.

O Jesu / eenigen vertrooster mijnder ziele / laet
doch geduerighlyck in my bloeyen uwe Goddelijc-
ke gratie. Trecht my t' uwaerts met de krachtige
macht uwer liefden / ende geest my eenen kus van
uwe versoeninge / waer mede getchent zijnde / ick
anders niet en beminne/ dan u alleen; want ghy zijt
mijne volkomen besittinghe / ende de geluck-salig-
hepdt mijnder ziele.

HET XV. CAPITTEL.

Oeffeninge van de gelijkformigheyt van onsen wille,
met den Goddelijcken ; ende den waerachtigen vre-
de der ziele, waer toe alle geestelijcke oefeninge ge-
stiert wort, ende waer door den voorsmaeck van het
hemelsch leven gesmaeckt wordt.

W e hebben nu dick wijs boben geseydt / dat de
volmaechthept in de liefde ghelegghen is ; het
welck alsoo beel te segghen is / als het selve willen/
ende niet willen dat Godt wilt/ ende niet en wilt ;
ende die soo verre gekomen is / die is ontwijffelijck
eenen man nae het herte Godts : want soodanigen
heeft sijne passien ende genepghelijckheden verstor-
ben/ enderust in eenen aldermeesten vrede : in vrede
is sijne plaetse ghemaecht/ ende sijne wooninghe in
Sion. Iae selve dese gelijk-formighepdt is eenen
korten ende behendigen wech tot de volmaechthept/
waer doo? den meester van Chaulerus van sy selven
bekent dat hy tot dese volmaechthept gekomen is.
Het selve verhaelt Cesarius van eenen anderen/ die
in beel miraechelen upt-ghegeschenen heeft ; die doo?
gheene andere oefeninghe / dan doo? dese alleen/
doch tot de volmaechthept geraecht was. Hier upt
spruyt eenen seckeren vrede ; waer in dat de ziele
haren standt neemt / ende en wordt noch doo? doo?-
spoedt / noch doo? teghen-spoedt onmatelijck be-
roert ; maer is gevesticht in Godt/ als in het opper-

Gelijkfor-
mighept
met den
Goddelijc-
ken wille.

1. Reg. 13.

Psal. 75. j

Blof. in
app. c. 5.
Lib. 10.
dial. cap 6.

Vrede der
ziele.

ste goet ende den sop van alle dingen/ sy aenschouwt
 God rontsomme/ ende boven al; sy siet onder haer/
 hare begeerlijkheden / ende alle andere saken/ ende
 sy rust volmaectelijck in den Goddelijcken wille.
 Want ghelijcker vrede is tusschen de gene / die al
 rene saecke willen / ende niet en willen; soo ghes-
 chiet het oock met ons / als wy anders niet en
 willen/dan Godt en wilt. Die aldus staet/die staet
 ghelijck op het passoot / ende is vast in Godt ghe-
 gront. Oft wel wy hebben desen peys ende vrede/
 als de sinnen met den wille ende al dat ons aengaet/
 aen de redene ende Godt onderwozpen zijn. Want
 met der waerhepdt / mach men segghen / datter
 veel vredes is den genen / die uwe wet beminnen o
 Heere. Daer-en-tegen seght den Goddeloosen: Vre-
 de / vrede / daer nochtans den Goddeloosen geenen
 vrede en is.

Meditatie van den vrede der zielen, oft van de gelijk-
 formigheyt van onsen wille met den Goddelijc-
 ken wille, gedeylt in thien deelen.

Het eerste voor-bereydsel, sal wesen sy selben stellen
 met so groote stilte van ziele/ende van lichaem/als't
 mogelijk is/ in de tegenwoordighepdt Godts.

Het tweede voor-bereydsel, sal wesen Godt te bidden
 om te verkrijgen desen kostelijcken tjesoor der zie-
 le/ende de waerachtige salighepdt in dese werelt.

Schade
 van de on-
 gerustig-
 hepdt des
 herten.

HET I. deel. Bernerckt ten 1. tgene/dat boozbp is/
 dat't selve niet te herdoen en is/ en siet wat vze-
 de dat ghy soudt genieten/waer't by aldien/ dat ghy
 u hier in aen den wille Godts overgegeven hadt/
 ende wat hebt ghy gewonnen/ u selben outstellende?
 niet met allen boozwaer / dan dat ghy u quaet ver-
 meerdert hebt/'t welck ghy van u hadt konnen hee-
 ren / u selben in vrede houdende / ende dat ghy ten
 langen laetsten altijt moet komen tot het overgeven
 uwes selfs / als tot de medecijne van uwe siechte.
 Hoe veel beter soude het geweest hebben in tijts re-
 medie gebuycht te hebben om de siechte te genesen?
 Denckt het selve van het gene dat tegenwoordigh
 is / ende desgelijcks oock van het gene / dat toeko-
 mende

mende is/ende voeght u in alles na den wille Gods: want aengesien dat hy-na alle dinghen zijn buyten uwe macht/ ende dat ghy nauwelijcks yet en kondt boozsien / ende datter qualijck yet is daer ghy u af kont behoeden dan dooz bidden ; hoe sult ghy u dan beter kunnen boozsien / dan u selven Godt almach- tigh gantsch ende gheheel bebelende ? want al wat boozhy is / gelijk ick nu gesept hebbe / en is niet te herdoen / ende de toekomende dingen worden hier by geboeght met groote onsekerheyt. Wat wilt ghy dan beladen zijn ? Doozwaer is 't dat ghy wilt be- mercken de schickinge ende ordze / die daer is onder de natuerelijcke saecken ende hare geduerige wer- kinge / hoe datse in ontallijcke manieren omdrae- pen ; is 't dat ghy bemerckt dat de menschen hare bypleydt hebben/ende datse in dupsent ende dupsent manieren hare dingen aenleggen/ende d'ontallijcke listen ende lagen van den dupbel van der hellen / soo sult ghy lichtelijck bebinden dat alle dingen ontal- lijcke ongelucken onderwozen zijn / van de welcke ghy niet en kont boozsien / noch veel min en konde veranderen. Ende ghelijckerwijs dat ghy in veel dingen u niet en quelt/ overmits dat ghy siet/dat de selve anders niet en kunnen geschieden ; alsoo be- hoozde ghy in luttel oft veel saken die u aengaen / u selven oock over te geven / ende in den wille Godts te rusten / ende dooz Godt alleen beweeght te wor- den. En op dat dit soude mogen geschieden/macckt dat uwen wille van alle kanten los ende by zy/en- de nergens aengehecht oft gebonden. Soodanige was den wille van den H. Apostel Paulus na dat hy bekeert was in een uytberhoren vat/roepende: Hee- re/ wat beliest u dat ick doe ?

Al wat
boozhy is /
en is niet te
herdoen.

Act. 9.

Bemerckt hier-en-boven hoe groot dat dit ghe- luck is:want dooz het overgeven sijns selfs/verbint den mensch God t'sijn-waerts / op dat als hy so sel- ven/ ende al wat hem aengaet/ in sijne handen stelt/ soude mogen een vat worden van weerde / die hem ghelieft / ende dat ter glorie ; oft als hy gereedt is uyt gantscher herten van hem gheleydt ende te recht gestiert te worden ; oft als hy so selven wozyt

Hoe groot
een geluck
dat het is/
so selven
God over
te geven.

Philip 4.

1. Pet. 5.

in sijne Vaderlijke armen / op dat hy niet en val-
 le. En laet ons dan in geender manieren sozghbul-
 digh wesen / maer laet ons de sozge gheheelijck op
 hem wozen / hier booz alleenlijck besozght zijnde/
 dat wy desen oogenblick Godt alleen souden mo-
 gen behagen / seerker zijnde van den booztganch.
 Die dan naer sijnen eyghen wille eenen anderen
 booztganch wenscht / die onderwozpt hy selven te
 vergeefs menigerhande beroerten; want gelijck ich
 nu geseyt heb / 't is t'eenemael onsecker hoe dat de
 saecken sullen voleyden/ ober- sulchs daer is luttel
 dat wy souden konnen verhoopen / oft oock dat wy
 behoorden te vzeesen; want het gebeurt dickwijls
 dat sulchs 't welck soo't scheen wy hadden behooren
 te vzeesen / nochtans 't selve moesten hopen / ende
 somwijlen contrarie. Wy souden dickwijls verloren
 gheweest hebben / en hadden wy van te voren niet
 verloren geweest; wy souden ongeluckigh geweest
 hebben/ en hadden wy niet ellendigh geweest. Godt
 heeft de kinderen van Israelt booz veel em-
 wegen in 't lant van Beloften geleyt/ booz dien dat hun dat
 nut ende pzoftijgh was: hy heeft desgelijchs den
 Patriarch Joseph/ ende den Coninck David/ booz
 veel tegenspoets verheben. Bemerckt daer-en-bo-
 ven dat Godt in alles een secker eynde heeft waer
 hy na tracht ende 't welck hy vervolght; ende dat wy
 tot het selve oock sullen geraken / is't dat wy onsen
 wille t'eenemael na sijnen wille voegen / ende an-
 ders oock niet; want anders doende / en sullen wy
 nimmermeer gerust zijn / oft wy en sullen niet ko-
 men tot het gene dat ons nut is. Gelijckerwijs dan
 dat wy behooren in alle tegenheydt ons ober te ge-
 ben / alsoo oock in alle andere saken en behooren wy
 anders niet te willen oft te begeeren / dan dat Godt
 wilt ende begeert. Bemerckt nochtans dat wy van
 onsent wegen al moeten doen dat wy vermogen/
 ghelijck de schippers alle dingen gereet maken die
 nootsaekelijck zijn om te varen / ende daer na den
 wint van Godt almachtrigh verwachten; hem is
 bekent wat wint dat hun bequaem is / ende wan-
 neer dat hy moet op-rjzen. Na dat wy dese neer-
 stig-

Wy moes-
 ten oock
 onse neer-
 stigheyt
 doen als
 wy ons
 op Godt
 verlaten.

stighendyt gedaen hebben / en moeten wy in geender manieren sozghbuldigh wesen wat ons overkomen sal: want dit soude te vergeefs gearbeyt wesen/aengesien dat dit aen ons niet en hanght: ende dat een pegelyck ontwijffelyck meer gelucks sal hebben is't dat hy dese onnutte sozghbuldigheyt veracht/ ende sijnen wille met Godts wille gelijk maect. Ende het is meer dan reden dat onsen Heere sijnen wille die goet ende hepligh / ende ons nut is / eer volghet/ dan dat wy onse verblinde begeerten souden volgen. Wacht u dan wel dat ghy Godt niet te rade en gaet Isaie 7. gelijk Achas dede/ ende dat ghy niet en wenscht datmen u antwoort na uwe begeerte ende goetdunken: is 't saecke oock dat het anders geschiet/wacht u wel van te murmureren ende tegen te spreken tegen Godt ende uwe obersten/ gelijk hier voorszijds dede die Micheas tegen viel.

Bemerckt ten 3: datter dickwijls naer eenige tijden ende gheballen / groote veranderingen zijn over-komen/ gelijk wy weten dat Saul / David/ Salomon / &c. overgekomen zijn. Ten tweeden/aenmerckt den loop uwes lebens / ende wat dat u al over-komen is; hierom en sluyt niet sekers by u selven / dan alleen dat den wille Godts volhazacht soude mogen worden. Ten derden / de tegenwoorzdige ghesteltenisse van u leven / ende bemerckt oft daer eenigh gheluck in gelegen is / ende in hoe veel manieren dat ghy ongeluckelijck soud konnen eynden; ende hier-en-tegen / dat ghy ongeluckigh zijnde/ tot groot geluck soudt konnen geraken. Want dit helpt grootelijcks / om te komen tot een overgeven sijns selfs.

Groote veranderingen in menschen.

Bemerckt ten laetsten/dat Godt van den beginne af alle dingen geschapen / ende tot een secker eynde geschicht heeft met eene seker mate ende gewichte; ende dat d'eeuwige Wijsheyt / soo wel in groote/ als oock in de alder-minste dingen doet/datter oock niet een sandeken geroert en wordt sonder sijne beschickinge. Mengesien dan / dat ghy noch den loop des werelts / noch de schickinge des selfs en kont veranderen/ja selver oordeelt dat den selven/secker

Godt heeft alle dingen tot een seker eynde geschickt.

en wel geschicht is ; waerom en sult ghy Godt al-
 machtigh niet betrouwen / het bestieren van u selven?
 O diepte der rijkdommen / van de wijsheyt / en we-
 tentheyt Godts ! hoe onbegrijpelijk zijn sijne ooz-
 deelen / ende hoe onbesporigh zijn sijne wegen !

Het 2. deel. Bemerkht ten 4. dat Godt also wel de
 minste / als de meeste saecken tot sijn eynde schickt /
 welck hem alleen bekend is. Want hy streckt van
 den eynde tot den eynde sterckelijck / en hy beschickt
 alle dingen soetelijck / ende het gene dat hy eens ba-
 stelijck vooz hem ghenomen heeft te doen oft toe te
 laten / dat en is niemant machtigh te beletten. Is 't
 sake dan dat hem alle dingen in deser boegen onder-
 wozen zijn / ende dat oock de alderminste dinghen
 sijne voozsichtigheyt van der eeuwigheyt af on-
 derwozen hebben geweest ; is 't dat hy de musschen
 oock / het welck verwozen creaturen zijn / niet en
 vergeet ; is 't datter niet een bladt te vergeefs her-
 waerts oft derwaerts en waeyt ; is 't dat alle de
 hayzen van onsen hoofde getelt zijn / soo moeten wy
 wel alle dingen sijner voozsichtigheyt toeschicken /
 ende onsen wille t'eenemael overgeven / op dat wy
 tot den waerachtigen bzyde soudē mogen geraken.
 Want wie heeft hem weder-staen / ende bzyde ghe-
 hadt? Hierom is 't dat de Creinijten hare onder-
 saeten aldus onder-wesen ; dat sy haer soudē laten
 vooz-staen / dat Godt ende sy alleen in de werelt wa-
 ren. Ende dit noemden sy te wesen eene groote oeffe-
 ninghe / alle dingen van de handt Godts t'ontfan-
 gen. Doeght u dan niet David naer het herte Gods /
 volbzengende alle sijne begeerten / noch en beklaecht
 u niet dat Godt dit oft dat instrument ghebzuycht
 om sijn werck te volmaken ; hy is den werck-man /
 hy weet wat ons nut is / goede dinghen ende quade
 dinghen / het leven ende de doot / de armoede ende de
 eerlijckheyt zijn van Godt.

Bemerkht ten 5. dat Godt is ghelijck eenen kon-
 stighen werck-meester / ende dat hy ten eersten weet
 tot wat eynde alle dingen in 't besonder voozsichte-
 lijck geschapen ende geschickt zijn / ende dat hy tot
 dien eynde oock eenen pegelijcken de krachten van
 ziele

Rom. 11.

Sap. 8.

Oock d'al-
 derminste
 dingen sijn
 der Gods
 delijcke
 voozsich-
 tighcydt
 onderwoz-
 pen.

Luc. 12.

Matth. 10.

Iob 9.
 Doroth.
 doct. 7.

Act. 13.

Eccl. 11.

Godt is
 den opper-
 steen ende
 alder-wij-
 sten werck-
 meester.

ziele ende lichaem / ende alle andere gaben ghege-
ben heeft. Want ghelijckerwijs dat hy in de ghe-
heele werelt ende hare deelen / ende in het lichaem
des menschs ende sijne lidmaten / besondere gestel-
tenissen / ende krachten / ende gaben mede-ghedeylt
heeft / ende dat nae den eyfch van hare uyt-werckin-
ghen / alsoo oock in de N. Kercke / in de ghemeente /
ende in de religie / heeft hy met een sekerer schickinge
eenen peghelijcken sijne gaben uyt-ghedeylt. Hier-
om wacht u wel / is 't dat ghy wijs zijt / de gaben
Godts in eenen anderen te benijden / maer volgt al-
leen de alder-beste gaben / te weten / het gheloobe /
hope ende liefde / en dat met eene sekerer stilte : want
dit werckt al eenen ende den selven gheest / die ee-
nen peghelijcken uyt-deylt ghelijck het hem goet
dunckt. By abonturen / waer 't dat u meer ponden
ghegeven waren / ghy soudt soo veel te hoobeerdi-
gher wesen / aenghesien dat ghy oock nu niet oot-
moedigh ghengeghen zijt / maer alijdt nae hooger
ende hoogher dinghen staet. Wat soude het alsdan
wesen ? wat heeft de verheben wijsheyt Salomon
gebaet ? met recht heeft David wel gheseydt : Van

Psal. 55.

de hoogheyt des daeghs sal ick breezen / want van
uwe sijncker zijde vallender dupsent / ende van uwe
rechte zijde / dat is in boozspoet / sullender thien dups-
sent ballen. Wat hebben oock Saul ghebaet sijne
ponden ende offeranden ?

Psal. 90.

Bemerckt ten 6. oft ghy niet wel te byeden en
soudt wesen / waer 't dat alle dingen naer uwen wil-
le geschieden / ende en souden dese dingen dan noch-
tans niet onboozsichtelijck gheschieden / ende dick-
wijs qualijck ? Waerom en verblijdt ghy u dan niet
veel meer / dat den wille Godts volbracht word /
die hepligh / goet ende seer profijtelijck is ? En
soudt ghy u niet schamen te segghen : Ick begeere /
o Godt / dat mijne wille gheschiede / ende niet den
uwen / want ick late my boozstaen / dat my dat pro-
fijtelijcker is : Ick en begeere u / die d'eenwighe
Wijsheyt zijt / in desen twijfelachtighen wegh de
verkiefsinghe niet toe te laten / noch ick en begeere
van u niet gheleydt te worden / al is 't dat ghy my

Onbe-
dachtheit
der gener
die hun na
den Gods
delijcken
wille niet
en schicken.

Psal. 4.
Ongeru-
sticheyt
der gener/
die hunnen
eygen wils
le volgen.

het selve pzeſenteert / en al is 't dat ick wel weet dat u alleen den weg ende het eynde des selfs bekent is.

Het 3. deel. Bemerkht ten 7. hoe aenghenamen ſa-
kedat het is/ den hemel t'aenschouwen/ende als al-
le dingen in ſtilte zijn / de ſchickinge die daer in het
om-loopen der hemelen gheduerighlyck ghehouden
wordt ; ende deſgelijcks wat eene groote genoeghte
dat de gemeynte upt den vrede ſchept ; wat een blijd-
ſchap dat de ziele neemt upt den ſelven vrede / ende
ſeght met den Propheet : In vrede ſal ick te ſamen
ſlapen ende ruſten. Bemerkht hier beneffens hoe dat
alle dingen ruſte ſoecken. Want wat begeert den ge-
nen / die ſijnen eygen wille onderworpen is / willen
d'een doen en d'ander laten / hier weſen / en van daer
vertrecken / wat begeert hy anders dan ruſte? noch-
tans is dat begheeren anders niet dan de meeſte on-
ruſte te ſoecken / ende den oorzponck der ſelver ver-
meerderen. Beſiet dan vooz al / wat dat ghy pzoſij-
tigh oorndeelt vooz uwer ziele ſaligheyt / doet na-der-
handt u beſte / bidt Godt almachtigh om gratie / en-
de begeert altydt een ſeker eynde / ende eenen ſekeren
voortganch / dat is / dat den wille Godts ſoude mo-
gen gheſchieden ; want anders ſult ghy altydt onge-
ruſt weſen / ende gelijck eenen ſiecken / ſult u altydt
herwaerts en derwaerts keeren / maer te vergeefs.

Angſt en-
de ſorghe
vuldigheyt
helet den
vrede.

Bemerkht ten 8. dat de begeerte / die al te ſeer be-
anghiſt is om den vrede te bewaren / den ſelven ont-
ſtelt / ende het ſelve grijpt oock plaetſe in d'andere
deughden : dus ſult ghy u oock ober-geven in het
ghene dat de verhebenheyt van de deughdt ende
glorie aengaet / ende ghy ſult alleen begheeren dat
den wille Godts volbracht ſoude moghen worden /
ende niet beſorghen dat dit oft dat niet en ſoude
voortg-geen. Den ſone die ſorghe draeght om den
wille van ſijnen vader te volbrengen / ende te vreden
is met het ghene dat ſijnen vader behaeght / die ver-
krijgt veel lichtelijcker pet dan eenen anderen : dien
bedelaer is veel aengenamer / die als hy weet dat hy
gheloozt is / ſilſwijgende verwacht het ghene dat
men hem wil gheven / dan den genen die onberdul-
digh is : wy moeten nochtans doen het ghene dat
in

in onse macht is / ende dan sal Godt ons helpen.

Bemerckt ten 9. oft daer yet is dat u belet oft af-
treckt van u booznemen/ende oft ghy het selbe kont
gheweeren; is 't dat ghy dit niet en kondt ghedoen /
ende dat het hier-en-tusschen uwe goede wercken
seer schijnt te beletten / zijt nochtans gherust / ende
seght met den Propheet: Behout my Heere / want
ich hebbe in u ghehoopt; Ick hebbe den Heere ghe-
seydt: Mijn Godt zijt ghy / want mijnder goeden
en behoeft ghy niet. Ghy en moet u goet werck oock
niet laten / oft niet kleynmoedigh zijn dooz breefe
van uwe sonden; want eplaes! daer ghebeuren veel
grooter ende grouwelijcker sonden daghelijcks in
de wereldt. Doorts is 't dat ghy dit wilt verbete-
ren / soo moet ghy booz al besorghen / dat ghy u niet
en besmeurt met eens anders buplighejdt / u selven
eenige beroerte des herten onder-ghebende. Want
wat begheert sodanighen pberaer? en begheert hy
niet datter brede ghebonden worde in de ziele van
sijnen eben-naesten/soo met sy selven als met Godt?
het mis-staet dan grootelijcks/ datmen aen eenen
anderen brede wenscht / ende datmen den brede die
hem selfs aengaet/ veronachtsaemt; want dit soude
wesen / gelijk oft yemant eenen anderen soude wil-
len houden / op dat hy niet en soude vallen / oft upt
het slijck willen trecken / ende sy selven daer tot den
ooren toe in stecken. Mensiet de onvolmaechtheden
van uwe ziele/oft het lichamelijcke siechten waren;
en bemerckt dat de ooghe van ons verstandt hier
in seer dickwijls blindt is/ende den wille bedorven/
het welck eene groote uptsinnighejdt is / bemerckt
hier-en-boven dat de quade gewoonte wel moghen
gheleechen worden met eene rasernye. Maer dat het
alderbest is / niet te ondersoecken het gene dat eenen
anderen ghedaen oft gheseydt heeft / 't en zy dat wy
eenige ampt oft oberhejt bedienen / het welck sulcx
bereyscht. Is 't dat het ons van selfs ontmoet/ont-
schuldicht dat / ende keert het ten besten: ende ten
minsten denckt / dat hy 't dus best gebonden heeft /
nochen weest niet verwondert dat hy van een an-
der gheboelen is dan ghy. Wy heeft oock sijn ver-
stant/

Beletselen
die wy niet
en konnen
weeren/en
moeten
ons niet
onstellen.
Plal. 15.

Wy en
moeten
eens an-
ders saken
niet onder-
soecken.

stant/ bonnisse/ en sijne oogen/waer dooz hy gestiert moet wesen/ ende hy en kan geensins uwe oogen oft boeten gebzupcken: is 't dat ghy een ootmoedigh geboelen van u selven hebt / soo sult ghy sijn geboelen beter achten dan u eygen. Maer al het gene dat ghy siet dat ghy niet en kondt verbeteren / laet dat selbe wassen met den Vader des hups gesings tot den oogst. Aldus en worden de Hepligen in geender manieren beroert/ al is 't dat ser ontallijcke sien verloren gaen; maer sy berheugen haer in den Heere / ende tot dit gheluck ende gerustigheyt is 't dat eene geruste ziele alder-naest genaecht.

Blijtschap
in den
Goddelijcken
wille.

Het 4. deel. Bemerkht ten 10. dat den genen/ die wenscht dat den wille Gods in alles volbzacht worde/ alrijt sijnen wille mach doen / ende aldus alrijdt blijde zy; want daer en is niet dat hem wederstant kan doen: maer die sijnen eygen wille begeert gedaen te hebben/ die moet veel tegenheyt verwachten/ aengesien datter soo veel verschapden sinnen gebonden worden alffer verschapden hoofden zijn: maer die sonder eygen wille leeft/ sal alrijt Godts eygen wille volbzenghen. Dus seght Doorotheus: Als ghy des morgens oft dooz den dagh uptgaet/ laet u boozstaen dat ghy het doen maken hebt dooz eenen seer grooten ende konstigen werck-meester/ ende dat ghy gaet om te besichtigen 't gene dat ghy wel weet/ dat van alle kanten volmaecht is/ ende hierom van alle wijse mannen gepresen wort: want alsoo doende/ naerde-mael dat ghy u selven booz onwetende kent / soo en salder niet in de werelt zijn / dat ghy sult derren berispen / maer ghy sult u alrijts in den wille Godts gerust houden.

De sinnen
en worden
niet vers
saet.
Eccles. 1.

Bemercht ten 11. dat soo wie ruste soecht in eenighe creature/ dese anders niet en kan bekomen/ dan met versaedt te worden dooz de selbe; maer d'ooghe en wordet niet versaedt van sien/ noch d'oore en wordet niet verbult van hooren / noch de ziele / de welke gheestelijck is / met eenighe tijdelijcke dinghen; noch daer en is geen onderschil / oft de saecke gheestelijck oft tijdelijck is; is 't dat ghy mis-troostigh zijnde ende doore / niet al te grooten sozghbuldigheddt

hepdt haect ende snaect naer de vertroostinghen : want oock hier in een groot ober-geven van noode is / om in peys ende in vrede te leven. Iae selve dat meer is / men komt dickwijls dooz verlatenhepdt beter tot het genedatmen dooz de vertroostinghe behoord te soecken / te weten tot kennisse sijns selfs ende ootmoedigheyt. Hierom seide den Propheet: Het is my goet dat ghy my verootmoedicht hebt; so dat oock den H. Apostel Paulus het steeksel des vleeschs gegeven is geweest / op dat de groothed der veropenbaringen hem niet en soude verheffen. Hierom gebuycht hy u selven dese redene / in al 't gene dat u overkomt: Dit is van God/ergo so is't my best dat ich mijnen wille schicke en voege naer sijnen wille.

Psalms 118.

2. Cor. 12.

Bemerckt ten 12. dat de Heeren aen hunne ghetrouwe knechten / alle dinghen in sulcher boeghen belasten / datse oock selver niet weten en willen wat sy in haer hups hebben / ghelijck ons de Schrijfture ghetuyghet in het boeck Genesis van den Heere van den Patriarch Joseph. Is 't dat ghy eenen wijsen knecht wilt zijn / soo neemt vooz u het selve naer te volghen / noch en wijs niet al te sozghbuldelijck ondersoeken / wat van u sal gheschieden : laet u dit ghenoech zijn / dat uwe avonturen in de handen zijn van uwen aldergoedertierensten Heere. Die dit aldus doen / die leven altydt gherustelijck ; maer die haren eyghen wille toe-ghedaen zijn / veranderen / ghelijck de sorten / naer de veranderinghe van de mane / ende zijn dupsent ende dupsent veranderen onderwozpen. Maer den ghenen die ober-ghieghen is aen Godt / en heeft anders niet vooz ooghen dan Godts wille te volbrēghen / ende alle andere dinghen en treckt hy hem niet aen ; hy en klaeght van niemant / hy en is niet verwondert dat dit oft dat gheschiedt is / anders dan hy wenschte / want sijnen wille / met den wille Godts ober een komt : hy en wenscht niet dat dit oft dat soude gebeuren / maer alleen dat Godts wille soude volbracht worden / ende daer in rust hy. Waer toe ons den heplighen Augustinus vermaent / segghende : Bemint een goet / waer in alle andere goeden begrepen

Engere gelde sozghbuldigheyt beneemt de ruste.

Gen. 39.

Psalms 30.

grepen zijn/ ende dat is genoegh/ te weten den wille Godts/ ende wat dat u overkomt/ schickt het al derwaerts: ende hierom bidt hem gheduerighlych dat u niet en gheschiede/ het gene dat ghy wenscht sonder synen Goddelijcken wille/ ghelijck ghebeurt is den kinderen van Israel/ als sy verlangden om vleesch te eten.

Het 5. deel. Bemerkht ten 13. dat den Heere u sy selven daghelijcks schenckt/ dat ghy insgelijcks u selven hem diewijls opghedraghen hebt/ ende dat ghy oversulchs/ eensdeels upt danckbaerheyt/ eensdeels upt een overgheben/ hem alle de sorghe moet laten. Want is 't dat ghy dit niet en doet/ soo doet ghy dieberpe ende Kerck-schenderpe. Seght dan in alle dingen: Doet/ o Heere/ al dat ghy goet bindt in uwre oogen: want u behoort het al toe/ ende daer en wordt niemandt ghebonden/ die uwen wille kan wederstaen. Het welck soo zijnde/ soo weet voorszeker/ dat ghy nimmermeer uwen wille en mooght volbrēghen/ wanneer dien strijdt teghen den wille van Godt almachtigh: ende hierom sult ghy te vergeefs met uwen wille tegen- strijden/ als hy barmhertelijck u tot hem trecht/ oft ghy sult ellendelijck vallen in dupsent ende dupsent perijckelen/ is 't dat hy u in 't wilde laet loopen als een onghbonden peerdt.

De ongerustigheyt
belet alle
goede
wercken.

Bemerkht ten 14. dat desen vrede ende gerustigheyt des herten/ vooz al moet besorght zijn: want als het hert beroert oft ontstelt is/ soo en kan niet goets geschieden/ gelijck de musijcke nimmermeer wel en lukt/ als de fluyt niet wel over een hoorn/ noch oock eenigh werck het welck met kromme ende stinne instrumenten opghebout wordt. Ende aengesien dat den vrede soo groot te achten is; soo moeten liever alle dinghen verdragen/ dan dese verliezen/ de welke (gelijck den Apostel seght) alle verstandt te boven gaet. Dus en laet dese konstelijcke peerle nimmermeer in eens anders macht/ maer seght met den Apostel: Alle dinghen zijn my gecooft/ maer ick en sal onder niemants macht ghebracht worden; oversulchs blijft aldus onberoer-

Philip. 4.

1. Cor. 6.

Van de gelijkformigheydt van onsen wille. 815
roerlijck / ende al waer 't dat den hemel ende aerde
het onderste boben ghekeert wierde / en weest noch-
tans hierom niet verbaest.

Beemerckt ten 15. dat desen vrede u niet gegeven
en kan worden van menschelijcke saken / is 't datter
maer een sake en ontbreect: gelijk het blycht in A-
man / die aldus sprack: Ende als ick alle dese din- Esther 5.
gen hebbe / so dunct my dat ick niet en hebbe / alsoo
langh als ick sie Mardocheum sitten booz des Ro-
nincks deure. Oberleght ende weet dat ghy nim-
mermeer gerust en kont wesen / al waer 't dat ghy al-
le de creaturen t'samen / oock de Engelen / tot uwen
beliefte waert besittende. Waerom is 't dan dat ghy
te vergeefs soecht dit oft dat van de menschen te Alle de
creaturen
t'samen en
konnen den
mensch niet /
in vrede
stellen.
verwerben / 't 3^e jonste / 't 3^e eere oft rijkdommen /
ende waerom is 't dat ghy u met eene sake wilt ver-
saden / aengesien dat ghy dat niet machtigh en zijt te
doen met alle de creaturen / al waer 't dat se in een ge-
smolten waren? waer af seer wel segt den H. Augu-
stinus: Ghy hebt ons tot u geschapen / o Heere / ende
ons herte is geheel ongerust tot dat het in u sijne ru-
ste heeft. Ende de eeuwige Wijsheyt seght: Wat ba- Math. 16.
tet den mensch is 't dat hy alle de werelt wint / maer
sijnder zielen verlies lijdt? De eerste redene hier af
is / dat alle gheschapen creaturen in hondert ende
hondert manieren veranderen / ende sonderlingh het
herte van den mensch / dat nimmermeer in eenen
doen en blijft. Waer upt noodtsaekelijck moet ge-
schieden / dat de ziele die haer affectie op de creatu-
ren stelt / altijdt verandere ende ongestadigh 3^e. De
tweede / dat alle creature / booz dien dat sy verganc-
elijck ende aerdsch is / de ziele niet en kan versadē /
delwelcke geestelijck is / gelijcherwijs het geluyt der
oogen geen vermaeck aendoen en kan ; oft het gene
dat men gesien heeft / het gehoor ; oft de steenen / de
image ; oft den windt / den honger ; gelijck wy boven
in de 11. bemerckinge in 't korte vermeldt hebben.

Het 6. deel. Beemerckt ten 16. met wat een groo- Grooten
arbejdt in
korte ghe-
noeghte der
creaturen.
ten ende langh-duerigen arbejdt / dat de korte ge-
noeghte die wy upt de creaturen scheppen / te soet-
len is / ende hoe snooden ende verwozen saecke dat
het

het selbe is: want qualijck hebben wy dese beko-
men/ oft sy wordt ons ontnomen; oft is 't soo niet/
soo wordtmen meer gepijnicht / dooz de vzeese van
deselbe te verliezen / als het vermaeck is / dat wy
dooz hare tegenwoozdigheydt ghenieten. Waer by
oock gheboeght mach worden / dat wy dickwijls
ons te vergeefs pozren om daer toe te gheraecten:
ende bemerckt / hoe dat wy dese genoeghte / upt ee-
nige Godtbzuchtige oeffeninge/ met minder moey-
ten souden kunnen scheppen. Want een peghelijck
wordt dooz sijne eygene genoeghte ghelijck ghetroc-
ken / 't zy dat deselbe upt de eere / jonste / oft rijck-
dommen ghenomen wordt. Ten laetsten / dese kan
met luttel arbejds upt Godt / die de fonteyne is
van alle goeden/ die alomme tegenwoozdig is/ ge-
schept worden / ende dat sekerlijck ende in sulcher
boegen / datmen dese tegen onsen danck niet en kan
ontnemen. Doozwaer / waer 't by aldien dat ghy
het thienste deel van den tijdt waert bestedende in de
deborie die ghy ober-bzenght in ydelheydt / ghy
soudt een veel supberder ende oprechter ghenoechte
scheppen / die oock naderhandt met eene eeuwighe
vergelddinge beloont soude worden.

In Godt
is het op-
rechte ver-
maeck met
minderen
arbejdt te
binden.

Bemerckt ten 17. dat niemant upt eenige crea-
ture oprechten troost en kan scheppen / 't en zy dat
sijn ziele in den wille Godts ruste; want anders is
sy krank ende ongherust. Ende gelijckerwijs dat
den genen die sieck ende krank is / niet en kan ver-
maecken noch sangh / noch kostelijcke maeltijden /
noch eere; gelijck oock het licht geen vermaeck me-
de en bzenght aen een oog die qualijck gestelt is; oft
het gehooz verheught worden / hoe soet dat het ge-
lupdt is / als de ooren verstoppt zijn; oft de spijs /
als de maghe ontfelt is: alsoo desgelijcks en kan
de ziele geen vermaeck gheboelen van eenighe crea-
ture / alffe ongherust is: want dit anders niet by en
bzenght dan een krejtsel ende verwecksel om yet
nieuws te begeeren: dewelcke is 't dat u by abontu-
re ontbzeeken/d'andere niet en baten. Aldus heeft
Aman gesproken/ gelijck boven geseydt is/ alle sijn
gheluck vertelt hebbende: Ende als ick alle dese
dingen

Aman
Ongerust
stighet.
Ester 5.

dingen hebbe / soo dunct my dat ick niet en hebbe /
 alsoo lanck als ick Mardocheum sie sitten vooz des
 Konincks deure. Ende leert ons klaerlijck dooz sijn
 exempel / datter tribulatie ende bangigheyt is in al- Rom. 2.
 le ziele van den mensch die quaet doet; maer glorie/
 eere ende vrede allen den genen die goet doen. Want
 sulcken ziele is altijt blijde / alse Godts wille ende
 haren wille in alles siet volbrucht worden. Treckt
 dan hier upt dat het vooz al nootzakelijck is / datmen
 sijn ruste in Godt soecke / oock op dat ghy de gescha-
 pen dinghen wel soudt mogen ghebruycken. Dus
 neemt dit vooz u te doen / oft ghy sult anders te ver-
 geefs arbeiden.

Bemerckt ten 18. hoe sottelijck dat het ghedaen Dwaesheyt
 soude wesen / dooz moepelijcke om-wegen te gaen / der gener
 als men dootstigh is / ende datmen hier-en-tusschen die in de
 den kortsten ende den alder - rechtsten wegh tot de creaturen
 fonteyne leydende / soude vooz-by gaen / besonder- ruste soek-
 lijck / waer 't by aldien datmen naeder-handt al ken.
 evenwel langhs den selben wegh / om nae de fontey-
 ne te gheraecken / soude moeten wederom keeren /
 ende dat dese om-wegen niet alleen den wegh lan-
 gher en maeken / maer oock datmen den rechten
 wegh te qualijcker naderhandt soude kunnen vin-
 den. Voeght dit aen de creature ende aen de liefde /
 dooz de welcke yemant in haer ruste soecht: want de
 ziele en sal in geene sake ruste binden dan alleen in
 Godt; hierom moet sy haer tot hem wederkeeren /
 gelijk de duybedie upt de arche ghesonden was / de
 welcke bueten d'arche gheen plaetse en vont om te
 rusten.

Bemerckt ten 19. dat gelijk wy gepijnicht woort De besit-
 den dooz het verlangen naer de gheschapen dingen / tinge der
 als wy die niet en hebben / dat wy alsoo oock noch creaturen
 veel meer sullen ghequelt worden als wy die besit- en kan
 ten. De doornen sullen als dan noch veel meer ste- selfs niet
 ken / ende de begeerlijckheyt verwecken / als sy nu versaden.
 in ons sullen wesen / ende sy sullen ons niet min als
 onse vanden in alles schadelijck wesen / aengesien
 datse dese kracht ghehadt hebben dooz het aensien
 alleen / ende dooz daer op te denken. Ende wat is

dit wonder/gemerkt dat het herte van den mensch/
 soo wanneer 't eenige creature onmatelijck bemint/
 is/ om soo te spreken/upt sijne natuerelijcke plaetse:
 ghelijcker-wijs oock de creatuere / die wy begeeren
 tot ons te trecken/ die woꝝdt in sulcker voegen oock
 upt hare natuerelijcke plaetse ghestelt. Want alle
 dingen / eere / glorie ende liefde / moeten tot Godt
 alleen ghekeert woꝝden/ om wiens wille het al ghe-
 schapen is.

Luc. 14.

Bemerckt ten 20. dese woꝝden onses Saligma-
 kers: Een pegelijck van u-lieden / wie niet en ver-
 saecht al dat hy besit / die en mach mijnen discipel
 niet wesen. Is 't saecke dan dat wy alle dingen ten
 minsten met der herten versaken moeten / hoe sul-
 len wy dan de dinghen soecken / van dewelcke wy
 oock de begeerten behoꝝden te versaken?

De ziele
 en kan
 dooꝝ upt-
 wendige
 dingen
 noch beter
 noch ge-
 ruste
 woꝝden.

Bemerckt ten 21. dat de ziele/ gelijckse dooꝝ upt-
 wendighe goederen niet beter en kan woꝝden / alsoo
 daer dooꝝ oock niet geruster en kan woꝝden ; gelijc-
 kerwijs eenen muur niet en kan gewit woꝝden/dooꝝ
 de wittighepdt die verre van hem ghestelt is ; noch
 het lichaem gesont woꝝden / omringhelt zijnde van
 beel gesonde lichamen : want soo wel het quaet als
 het goet is bukten haer/ende in haer.

Het 8. deel. Bemerckt ten 22. datter niet en is dat
 de ziele in ruste kan stellen / 't en zy dat het selve in
 haer besloten woꝝdt / ende dat sy 't verstaet datse dat
 besit: ende de principaelste goeden deser werelt / ge-
 lijck zijn jonste/ bzientenschap/ eere/ lof/ ende prijs/en
 konnen nimmermeer seeckerlijck oft immers niet
 langh besloten woꝝden. Want den mensch en kan
 noyt verseeckert wesen dat hy deselve besit. Ende al
 waer 't dat hy dit booꝝ eenen oogenblich wiste / soo
 is 't nochtans onseker/hoe langh dat dit sal dueren/
 want het herte des menschs en is niet te gronderen/
 ende het woꝝt alle oogenblich verandert. Ende wat
 zijn anders bzientenschap/ jonste/ eere/ &c. dan alleen
 het geboelen dat een ander van ons heeft/het welcke
 meestendeel valsche is ? want Godt kan alleen van
 den mensche oprechtelijck ooꝝdeelen.

Bemerckt ten 23. wat eene groote pdelhept datter
 in alle

Vande gelijkformigheydt van onsen wille. 819
 in alle dingen gebonden woꝝdt / aengesien dat het ^{Wdellheydt}
 hy-na eben beel is in alle onnoodige geschapen saec- ^{in alle din-}
 ken pet te hebben / ende hem te laten vooꝝ-staen dat- ^{gen.}
 men het selve heeft ; ende gock dat het al 't selve is/
 gehadt te hebben / ende hem te laten vooꝝstaen dat-
 men 't gehadt heeft. Het welck soo zijnde / is 't niet
 beel beter oprechte ende bestandighe gheneughten
 ende ruste upt Godt te scheppen ?

Bemerckt ten 24. dat Godt alle dinghen om zy ^{God heeft}
 selven geschapen heeft / ende dat wy ober sulcx niet ^{alle dingen}
 anders en behooren te wenschen / dan dat alle din- ^{tot sijne}
 ghen maghen gheschieden tot sijne meeste eere ende ^{eere ghe-}
 glorie / gelijk 't in den slach-offer geschiedt / sonder ^{schapen.}
 acht te nemen op ons selven / aenghesien dat sijne
 onepndelijke weerdigheydt ende goetheydt dat
 gantschelijck bereyscht. Want alle andere dingen
 en zijn van geender weerden / ende sy en hebben niet
 te bedupden. Dus bidt Godt den Heere dat hy tot
 geender tijden pet en doe oft en late gheschieden nae
 uwen wille / ende dat hy gheen achte en wil nemen
 van pet dat u aengaet / maer alleen van sy selven.
 Want en is 't niet onbetamelijck dat nae de mael
 Godt alle dingen dooꝝ sijne kracht geschapen heeft/
 ende dooꝝ deselbe noch onderhoudt / om sijne eere
 ende glorie / ende op datmen sijnen wille volbringe/
 ende oock op dat alle creaturen hem onder-woꝝpen
 souden zijn / dat dies niet teghen-staende een ver-
 woꝝpen woꝝmken soude willen dat dese dingen niet
 ghestiert en souden woꝝden daer sy toe gheschapen
 zijn / maer alleen naer sijn goet-duncken / ende om
 dat hy soo doende / hem met Godt soude willen ver-
 ghelijcken ? dat hy soude wenschen (segh ick) dat
 dit oft dat soude gheschieden / dat hy dit oft dat of-
 ficie soude bedienen / als oft Godt niet wijs ghe-
 noegh en ware om desen oft dien te verkiezen / die
 den alder-bequaemsten is tot sijnen dienst / om in de-
 se oft in een ander plaetse / stoele / oft in dit ampt met
 de menschen te verkeerren.

Het 9. deel. Bemerckt ten 25. dat den vꝛede oft de ^{Het vers-}
 geneughte / die ghy in 't besitten oft in het bekomen ^{sinaden}
 van eenighe gheschapen saecke begheert te hebben / ^{der creatu-}
^{ren bꝛengt}

meer ver-
maeck als
het gemeen.
Matth. 6.

Onnoodi-
ge sozgh-
buldigheyt
van tijdes-
lykesaken.

Ibid.

veel lichter verkreuen kan worden als ghy het selve verloocheut ter liefden Godts/ oft om in den hemel te geraken; want de Waerheyt getuyghet ons: Soekt eerstmael het rijke des hemels / en alle dese dingen sullen u toegeuoorden worden. Welck waerachtig zijnde/ waerom willen wy soo dwaes zijn/ van het te vergeefs te soecken/ en dat niet grooten arbeit/ aengesehen dat ons alle andere dingen toegeuoorden sullen worden/ is 't dat wy het rijke Godts alleen/ dat is sijnen wille soecken? Hierom is 't dat hy op eene andere plaetse seght: En wilt niet sozghbuldig zijn/ seggende: Wat sullen wy eten of drincken; want alle dese dingen soecken de Heydenen. Mensiet de vogelen des hemels / ende aenmerckt de lessen des velds/ &c. Mengesien dan dat ons verboden wordt sozghbuldig te wesen / oock booz nootsakelijcke dingen/ ende dat hy besonderlijck begeerde dat Religiouse personen sonder eenige sozge souden zijn/ gelijk de vogelen des hemels/ die den hemelschen Vader voeten: boozwaer hy en sal oock geen sozge booz ons dzagen/ is 't dat wy tegen sijn gebodt/ nieuwsgierigh ende al te sozghbuldig zijn van het ghene dat oock nootsakelijck is: want hem dit niet rechte seer misshaeght/ als oft hy sonder ons toedoen / ons niet en wilde oft niet en konde volkomelijck boozsien/ naer dat hy de geheele sozge van ons lieden t'hemwaerts genomen heeft/ en naer dat wy ons soo dickwijls in sijne Goddelijcke handen bevolen hebben.

Den waer-
achtigen
vrede is in
het verla-
ten van
wereltliche-
ke dingen
te binden,

Beuerckt ten 26. wat dat lichter is om tot vrede te geraken/ alle dingen te versmaden / oft de selve te bekomen. Dit leeren d'ontallijcke menighden der heremijtagien ende der kloosteren/ die tot dien eynde verbult hebben geweest om tot ruste te geraken / die sy noch in het besitten van Koninckrijcken / noch in alle de wellusten des werelts niet en hadden konnen binden. Het welck soo kennelijck is geweest / oock dooz de natuerlijcke redene/ dat hierom de Philosophen de waerachtige saligheyt in de armoede gestelt hebben: ende om de selve redene hebben sy hare godden/ diese seiden dat alle dingen milzelijck uptdeplenden / naecht ende bloot geschildert. Maer het gene dat

dat veel seckerder is/de Waerhejdt selve getuyghyt Matth. 5.
 ons dat in d'armoede d'eerste saligheyt gelegen is/
 ende sy belooft hondert-sout alle den genen die hen
 hier in verstorven souden hebben: ende dat meer is/
 na dat de selve Waerhejdt alle menschen genoodet
 hadde om tot haer te komen / om van haer ver-
 maeckt te wesen / ende om te leeren datse sachtmoed- Matth. 11.
 digh ende ootmoedigh van herten souden zijn / om
 alsoo oock ruste haerder zielen te binden / heeft daer
 nochtans by-geboeght: 'Ten 3^{en} dat ghy versaeckt Luc. 14.
 al dat ghy besit / soo en mooght ghy mijnen discipel
 niet zijn. Ende wederom: Die niet en haetsijnen Ibid.
 vader ende moeder / Ec. ende oock mede sijne ziele/
 die en mach mijnen discipel niet zijn: noch en sal dies
 volgende geen ruste oft vrede binden / 't en 3^{en} dat hy
 het een niet het ander upt der herten verloochent sal
 hebben. Want hoe dat pemant min gebonden is aen
 de aertsche dingen/hoe dat hy lichtelijcker tot God/
 als tot sijne oprechte rust-plaetse sal vliegen.

Bemerckt ten 27. dat wy niet alleen den vrede der
 zielen/ met alle dingen te verloochenen/ lichtelijcker
 en verkrijgen / maer oock al wat wy begeeren / be-
 halven dat alle dinghen veel volmaeckter in Godt
 zijn. Want en sien wy niet dagelijks/ dat den genen
 die om Christus wille arm geworden zijn/ hondert- Hondert-
 werf gegeven wordt: desgelijcks dat den genen die werf dooz
 alle eere oprechtelijck versmaden/ 't welck den hoo- de gene die
 beerdigen oock nootsaeckelijck moet doen/ (maer ge- per om
 beynsdelijck/ende te vergeefs) meerder/ende verhe- Gods liefs
 bender eere verkrijgen. Dat de gene die de wellu- de verla-
 sten die bitter zijn / versmaden: dooz de soberhejdt ten.
 ende het onthouden van spijsse / dat die ghelijck in
 eene geduerige maeltijdt zijn: ghelijck Ludovicus
 Cornarius doozeygen erbarenthejdt ende oock van
 veel andere betwijst. Ja dat meer is / de gesontheyt
 wordt veel meer verkrijgen dooz hem te onthouden
 van onnoodige ende schadelijcke dingen / dan dooz
 medetijnen/ ende alle sooyten van lechternen. Port
 en sult ghy lichtelijcker den peys ende vrede binden
 ('t welck nochtans het alder-meeste goet is) dan
 dooz dese saecke N. te verloochenen. Noeh wy en

Matt. 10.

mogen hier af niet twijffelen/aengesie dat de Waerheyt hondertwerf belooft heeft oock in dese werelt/ den genen die yet om sijnen wille versaecht: welke Waerheyt niet te betrouwen/waer ongoddelijck.

Godt en
geeft ons
niet 't gene
daer wy
onmatelick
toe genes
gen zijn.
Luc. 11.

Het 10. deel. Bemerckt ten 28. of ghy dese sake D. van Godt begeert/ende mede oft ghy daer upt vrede ende oprechte geneughte wilt genieten? want hier toe moet het al gestiert worden. Ich meyne dat ghy my sult seggen/ ja: weet dan voorszeker dat ghy de selve van hem niet en sult verwerben/ 't en sy sake/ dat ghy dese verloochent/beracht/en sonder eenighe benauwtheydt gewenscht sult hebben. Want gelijck eenen goeden vader en geeft niet alleen sijnen sone geen en steen in de plaetse van groot; oft in de plaetse van visch/geenen scoorpioen; in de plaetse van medecijne/geen sijn/oft yet dat de siechte soude boeden; oft oock geen mes aen eenen die rasende is; maer dat meer is/ hy en stelt hem 't selve oock niet van verre te boren: alsoo van gelijcken en sal ons Godt onsen Vader oock niet geven/ daer hy siet dat wy toe negen zijn:want dat soude ons al te seer beletten om hem ende ons opperste goet te beminnen.

Sap. 8.

De Goddes
lijcke voorsz
sichtigheyt
is ons on-
bekent.

Bemerckt ten 29. dese woorden: De Wijsheyt streckt van den eynde tot den eynde sterckelijck/ende sy beschickt alle dingen soetelijck; ende overleght dat ons geen van de twee eynden bekent en zijn/ ende hoe onseker dat ober-sulcks alle onse voorszinnigheden zijn. Bemerckt hier beneffens dat ons leven anders niet en is dan een batement-spel; waer indiē alleen geprezen wort/die sijne personagie wel speelt/hoedanigh hy oock is. Doozts/ aengesien dat onsen Heere/ende Salighmaecker/ u sy selven reenemael gegeven heeft/ende om uwent wille sijnen wille/die oock den alder-heplighsten was/ te buyten ghegaen heeft; ende gekomen is/ niet om sijnen wille/ maer om den wille van sijnen hemelschen Vader te doen; met wat eene groote liefde/ behoordet ghy oock u selven ober te geven.

Alle crea-
turen zijn
Godt on-
derdanigh.

Bemerckt ten 30. dat alle creatures van de hoogste tot de laagste/ eenpaerijck op hare maniere den Goddelijcken wille onderdanigh zijn/ende hoe rede-
lijck

lijck dat het selve is; ende hoe onbetamelijck dat het is / dat een woymken van der aerden sy selven gaet verheffen. Ende hierom geeft u t'eenemaal over upt gantscher herten aen de Goddelijcke goetheyt / ende doet dat met alle de chooren der Hepligen / ende verenigt het overgeven uws selfs met hare alder-volmaekste overgebinge; en uwen wille met den Goddelicken wille / op dat ghy niet en wilt / of en begeert / dan dat Godt wilt ende begeert / ende om dat hy 't wilt ende begeert : ja dat meer is / dat ghy soo verre komt / dat ghy niet met allen en begeert / noch wesen / noch leven / maer alleen den behagelijcken wille van Godt almachtigh. Soodanige gelijkformigheyt / seght den H. Bernardus / trouwt de ziele met het woordt : sulcke liefde is van haer selven genoeghsaem / sy behaeght upt haer selven / ende om haer selven : dese liefde is haer selven eene verdienste / ende eenen loon : sy en bereyscht buyten haer selven / geene oorsake / noch vrucht / hare vrucht is haer gebuyck. Ick beminne / om dat ick beminne. Ick beminne / op dat ick soude beminnen / &c.

Sermon. 38.

G E B E D T.

Ick bekenne ô Heere, dat uwe woon-plaets in vrede gemaect is; dus begeere ick den selven t'onderhouden, op dat ghy mynen Heere ende mynen Godt, met my soud blijven, ende dat myne ziele in u soude rusten, ende hare genoeghte in u soude nemen : Ick wete wel datter niet en is dat met desen vrede die in u gevonden wort te vergelijken is, ende een gerust herte gaet alle kostelijckemaeltijden te boven. Verre sy dan van my, ô Heere, dat my dese N.sake soude ontfellen, dat ick dese N.soude begeeren, om dese N.soude bedroeft worden. Want wie sal my eenigh goet kunnen geven, is 't dat ick van den vrede berooft ben? En waerom sal ick om dese verworpen dingen het alder-meeste goet van den mensch verliezen, te wetē, den vrede mijnder zielen? Dat de kinderen deser werelt hare geneughte nemen in het gene daer 't hen belijft, ick sal my in u, ô Heere Jesu verheugen. Ende ghy sult, alle droefheyt verdreven hebbende, een straelken laten schynen in mijn ziele, op dat ghy al-

Godt als
leen stelt
de ziele in
ruste.

leen aen de selve soudt mogen aengenaem wesen. En soude ick niet alle dingen verre van my moeten worpen, waer 't sake dat ick den vrede mijnder ziele soude moeten derven? want tot dien eynde worden alle dingen begeert, op dat ons herte ruste soude mogen vinden; maer het sal altydts ongerust wesen, tot dat het in u alleen sal rusten. Waerom en sal ick dan niet versmaden het gene dat oock verre gestelt zijnde, door het aensien ende begeerte alleen onse ziele ontstelt? Verre zy dit van my, ô Heere, wiens vrede alleen is, in uwen wille te rusten. Ghy weet wat datter nut ende profytelick is tot de glorie van uwen naem ende myne saligheydt, ende ick en weet het niet; ende daer en wordt niet een sandeken oft een hayrken geroert sonder uwe Goddelijcke voorsienigheyt: ende hierom en mach ick my niet verwonderen oft beklagen. Want uwen wille ende den mynen is volbracht, den welcken ick u soo dickwijls opghedragen hebbe, ende wederom opdrage, ende ick bidde u ootmoedelijck, ô eeuwige Wijsheydt, dat ghy nimmermeer yet en wilt doen oft laten gheschieden naer mijn goetdunken. Ick versaecke ende verloochene de selve, overmits, dat u dit aldus belieft heeft, op dat my geschiede naer u gelieven; ende dat ick alsoo doende, in stilte soude mogen varen tot u, o Heere, die d'alder-seeckerste haven der eeuwiger saligheydt zijt. Amen.

Practijcke om vrede ende ghelijckformigheydt
te verkrijghen van onsen wille, met
Godts wille.

TEn eerste/ bliet oock d'alder-minste sonden/op 't alder-neerstighste/en onderhout de alder-minste geboden. Want Jerusalem heeft eene sonde gesondigt/ segt den Propheet Isaias/en daerom is zy ongestadigh geworden. Want alle sonde/brengt eenige ongestadigheyt mede/eenige beroerte/en onstelt enis; se; gelijk het blijkt in Cain/Adam/ &c. Want de goddeloosen mensch is/ gelijk eene zee die ontstelt is/ en daer geen stilte in gebonden en wort. Och/ of ghy gelyet had op mijne geboden/ seght den Heere/soo soude uwe brede/ als eenen bloet gemaekt hebben geweest: maer

Thren. 1.

Alle sonde
brenght
ongerust-
heyt mede.
Isaia 48.

Van de gelijkformigheyt van onsen wille. 825
maer booz den ongoddelijcken en is geenen vrede.

Ten tweeden / oberwint u selven kloeckelijcken/
ende onthoudt u / van het gene / dat den vrede ontstelt.
Want is 't dat ghy uwen bypandt / ende die de stilte
der gemeynte in roeren stelt / weder-staet: waerom
en begheeft ghy u niet met bollen toe-staen wech te
nemen alle de beletselen van den vrede des herten ?

Ten derden / weest barmhertigh tot uwen eben- Barmher-
tigheyt tot
onsen nae-
sten.
Matth. 11.
naesten / noch en oordeelt hem niet lichtelijck / oft en
spreekt hem niet stuer aen. Want den Heere seght:
Leert van my / dat ich sachtmoedig ben / en ootmoed-
dig vā hertē / en ghy sult ruste vindē booz uwe ziele.

Ten vierden / doet uwe dingen stantvastelijck / en-
de niet onberaden / rijpelijck / ende met maten. Want
alsoo doende / en sal ons niemandt niet recht kunnen
berispen / noch selver ons eygen consciencie / noch
wy en sullen niet lichtelijck ons beklaghen van het
gene dat wy eens gedaen hebben. Want al te groo-
ten haestigheyt ontstelt de geheele stilte / ende het ac-
crooxt onser zielen.

Ten vijfden / treckt uyt alle dingen yet / 't welck
dient tot de deught ende de Godtburchtigheyt: hier
uyt komt grooten vrede / overmits datter byna niet
met allen in de ziele en komt dat de ziele ontstelt:
want het gene dat buytten ons is en kan ons niet be-
wegen. Waer ghy neerstelijck op moet letten.

Ten sessten / bemerk alomine Gods tegenwooz- Godts te-
genwooz-
digheyt.
digheyt / ende boozsienigheyt / ende schrijft Godt al-
le dingen toe. Het welck aldermeest / ende alder-bast
gegrondt is / oock meest aengepzenen / ende beoeffent
van de H. Vaders.

Ten sebssten / veracht de oordeelen van andere:
Want niet en isser / dat soo seer den vrede ontstelt /
dan daer in bezyeest te wesen / ende daer naer sijn le-
ven te schicken.

Ten achtsten / en hopet / oft en vzeest geene ver- Hope ende
vzeest van
vergancke-
lijke dinge-
gen belet
de ruste.
ganchelijcke dingen / maer weest ober-gegeven / en-
de rust met eene groote bypighedyt in den wille van
Godt almachigh / ende ghy sult niet dese werelddt
gheene veranderinghen onderworpen zyn. Want
aenghesien dat den wille Godts altijd volburcht

sal worden/ watter komt oft niet en komt; soo sal u also wel boozspoet/ als tegenspoet/ nut en pzoftigh wesen: ende ghy sult altyt hebben het gene dat ghy begeert: ende alsoo sullen alle dingen/ terwylen dat ghy Godt lief hebt/ in 't goet verkeert worden.

Oberge-
ben syns
selfs aen
Godt.

Blof.

Ten negensten/ geeft u selven dickwils ober/ ende bebeelt u aen Godt almachtigh met die oft dserge- lijche schiet-gebedekens: O alder soetsten vrede/ mij- ne genoeghte/ mijnen God: upt wien/ in wien ende dooz wien alle dinghen zijn: ick en begeere niet met allen buyten u/ want ons herte is ongerust/ tot dat het in uruste/ dat in alles uwen alder-heplighsten wille geschiede/ oft dat uwen wille geschiede op der aerden als in den hemel. Welck gebedt de H. Geer- trupt somwylen/ daz honderdt en vijf-en-vijftigh- mael/ op eenen dagh/ ghewoon was upt te spreken/ ende verstonde/ dat dit eene seer pzoftige ende aen- gename offerhande was aen Godt almachtigh. En op dat dit pzoftelijcher mach gheschieden/ soo sal ick hier herhalen het ghene dat ick boven vermeld hebbe: dat het niet genoegh en is/ dat wy ons in het gemeyn overgeven/ maer dat wy tot de saken in het besonder moeten komen/ ende elcke sake in 't beson- der overgeven/ als oft dit nootsakelijck ware/ ende als oft Godt dit van ons vereyschte/ waer inne wy ons soo langh moeten oefenen/ tot dat wy al deselve menschen blijven oft geworden zijn in boozspoet en- de in tegenspoet/ ende dat wy gheen veranderinghe meer onderwoopen en zijn. Ja dat meer is/ dat wy alle brenghet daer in stellen/ als wy in verscheppen behoringen vallen.

Practijcke
om geru-
stighydt
des herten
te bekomē.

De practijcke hier af sal kunnen wesen: Dat wy ons laten boozstaen/ dat wy nu in d'een/ nu in d'an- der moeten gebreck lijden/ als in troost/ eere/ we- tenschap/ ghemack/ en waer in ander menschen overbloedig zijn; ja oock dat wy moeten gebreck lij- den van deughden en glorie in den hemel; dat dese of eene ander tentatie/ oft dit/ oft dat ongelijck verdra- gen moer worden; datmen hier of daer moet repsen; dat ons onse gesontheit/ rijckdommen/ eere/ naem ende faem/ vrientschap/ vermaeck/ ja het leven selve sal

sal benomen worden. Ende terstont daer naer overdencken/ niet als oft dese dinghen van de menschen ons ontnomen souden worden/ maer ghelijck van God wederom ge-epscht/ onsen wille geheelyk hem overgebende/ ende dat uyt gantscher herten en met groote liefde. Noch wy en moeten niet ophouden/ tot dat wy in ons geboelen een volmaekt overgeven tot het een soo wel als tot het ander/ ghelijck onsen S. V. Ignatius vermaent/ als hy handelt van het verkiezen van saecken. Dit heeft de H. Geertruyt uytgedrucht/ als haer geboden was van den Heere/ te kieseren gesontheydt oft de doodt: want sy heeft geantwoordt: Ich beghere en verlanghe seer dat ghy mijnen wille niet en doet. Ende aldus was sy ghe woon te volherden in eenen grooten vrede. Want die verstaet dat hy in Godt alle dinghen heeft/ ende die alle andere dingen niet met allen en acht/ ende daeren-boven bemerckt dat den Goddelijcken wille den alderbesten ende den alderprofijtelijcksten is/ die is geheel gerust. Hierom is 't dat Thomas a Kempis

De H.
Geertruyt,

l. i. c. 3.

in seght: soo wie alle dingen maer een en zijn/ ende alle dingen tot een trecht/ ende alle dinghen in een aenschout/ die mach gestadigh van herten wesen/ ende in Godt breedsamigh volherden.

Ten tweeden/ overloopt somwijlen/ ghelijck in 't begintsel van 't jaer van de maendt oft weke/ eens oft tweemaal daeghs/ ja oock elcke ure/ in 't hoort het gene datter in de werelddt droebigh gheschiedt/ ende bemerckt dat het selve u oock soude kunnen geschieden/ ende geeft u over aen den wille van Godt almachigh. Ende aenschout al het gene dat ghy in de werelddt siet geschieden/ als van hem gedaen oft wel toegelaten. Oeffent u dickwijls/ maer besonderlijck als ghy u begeeft tot het gebedt/ in dese Goddelijcke en profijtelijcke oefeninge: ende en boozsiet niet alleen al dat u mede gaet/ maer oock dat u teghen is/ ende siet oft ghy u niet met te grooten droefheydt en sant laten overballen/ oft niet te sotten blijdschap/ al te seer en sout uyt-storten/ waer 't dat u dese dinghen in boozspoet oft in teghenspoet overquamen. Want is 't dat ghy de rechte waerheydt wilt aenschou-

Alle dingē
geschieden
dooz Gods
boozsichti-
gheydt.

schou-

schouwen/ende den rechten wegh wilt wandelen/ so
dijft van u alle ongeregelde blijdschap/ ongeregel-
de vrees/ hope/ ende doefsheyt: want daer dese pas-
sien d'oberhant hebben / daer is den geest alrijt ver-
dusftert / ende met eenen onbehoorlijcken toom ge-
beydelt.

Goede or-
den ende
geschiede-
heyt in al-
le onse
wercken.

Ten derden/ maekt dat alle uwe wercken en gele-
gentheden (gelijck in alle welgeschickte ordenen ge-
schiet) wel geschickt zijn/ ende onderhoutse ghelijck
ghy siet dat alle goede Religieusen doen/ en ghelijck
alle wercklieden alle dingen op hare mate/ en recht-
snoer passen; want alle saken behooren met den tijt
gemeten te wesen. En dit niet alleen/maer besozght
hier-en-boven dat oock de alderminste dingen die u
aengaen/ met eene sekere geschickelijckheyt op sijne
plaetse getekent zijn / gelijck ons de Procureurs en
Notarisen leeren. Sluyt dan by u selven so veel als
het mogelijck is/wat/en op wat maniere dat ghy de-
se maent/ weke/dag/en ure/ uwe dingen doen wilt:
want dit siet ghy te werck ghestelt te worden in alle
welgeschickte huyfgesinnen ende rechter-plaetsen:
maer ghy en moet nochtang hier in geen benaetheyt
plaetse geven. Hierom was 't dat de salige moeder
Ceresa niet en wilde hebben datmen een sekere tack
soude onderhouden/van't gene datmen moeste doen/
op dat aldus alle angstelicke sozghbuldigheyt soude
wechgenomen worden. En boozwaer aengesien dat
ghy niet en weet wanneer dat ghy van den Heere ge-
roepen sult worden/ soo moet ghy alle neerstigheyt
doen om te beherten de sake daer ghy tegenwoorde-
lijck mede besich zijt/ende ghy moet besozgen datter
niet by ghebal en gheschiede/maer al wel bedacht:
want 't en betaemt eenen wijsen man niet te seggen:
Ick en docht'er niet op / noch veel min betaemt dit
aen een kindt vanden eeuwigen Vader/die alle dingē
van der eeuwicheyt af geschickt heeft. En oversulcx
betamet eenen boorsichtighen mensch uptermaten
wel/ rijpelijk t'overleggen wat dat hy segt: ende dat
met rechte / aenghesien datmen oock van een ydel
woort rekeninge moet geven; ende dat by sien/ dat
de kinderen deser werelt so sozghbuldig zijn om upt-
gelesen

Boorsich-
tigheyt in
het spelen.

Van de gelijkformigheydt van onsen wille. 829
gelesen manieren van sprekken by een te vergaderen/
hoe veel te meer dan/ behooren wy alle neerstigheyt
te doen/ om Christelijck/ ende als kinderen Godts
te leeren spreken? Hierenboven soo prijsen seer alle *Schickin-*
geestelijke Leeraers dat men sijne gedachten soude *ge der ge-*
schikken/ ende sekerse plaetse geben/ ende sijne booz- *dachten.*
beeldende kracht alleen aen profijtelijke saecken te
hechten/ en hierom is 't dat se soo seer aenprijsen/ de
oeffeninge van de Goddelijke tegenwoozdigheyt:
waer in onder anders/ hier hebben uptgesthenen de
H. Bernardus/ ende Hugo Lincolnensis/ die al-
soo lichtelijck hare ghedachten bukten konden sluy-
ten/ eer sy haer begaben tot bidden/ als Abraham
hier booztijds sijne knechten ende ezelen aen den
voet van den bergh dede verwachten/ tot dat hy sij-
ne offerhande volbracht hadde.

Ten vierden/ hout u in stilte/ ende bukten alle be- *Stilte des*
roerte: want de stilte/ ende ruste des lichaems helpt *lichaems.*
grootelijck tot de ruste der ziele; want ghelijck dat
het water beroert ende ontstelt woort/ als het vat ge-
roert woort/ also het lichaem geroert zijnde/ kan de
ziele qualijck gerust wesen.

Ten vijfden/ tot den vrede helpt oock grootelijck/
eens anders ruste niet te beletten/ gelyck Albertus
bewijst in 't 13. cap. van den vrede.

Ten seften/ en moept u in gheender manieren met *Afskeerin-*
het gene dat eenen anderen aengaet/ noch en onder- *ge van 't*
vraeght hier af niet/ noch en hoorst een ander daer *gene dat*
niet af spreken/ besonderlijck van nieuwe tijdingen; *een ander*
want dese dingen plachten de herten van de onvol- *aengaet.*
maecte menschen met hope en vreesse te ontstellen.

Ten seften/ veracht alle menschelijke opsiech-
ten/ denckende dat ghy Godt dient/ ende van hem
uwen loon ontfanght/ ende niet van de menschen.

Ten achtsten/ dickwijls te veranderen van plaet-
se/ oefeninge/ ende van boecken/ is schadelijck aen
den vrede: want die aldus doet/ is lichtbeerdigh
van herten/ na het getuygen van den Wijsen-man.
Ten laetsten/ alsoo langh als ghy niet gheheel over-
gegeven en sult wesen/ en sult ghy geen volkomen
vrede vinden.

Schiet-Gebedekens.

Ioan. 18.

DEn kelck die my den Vader gegeven heeft, en wilt ghy niet mijne ziele, dat ick dien drincke?

Zach. 2.

Die u raeckt, die raeckt den appel van mijnder oogen.

Actor. 9.

Heere, wat wilt ghy dat ick doe?

1. Petr. 5.

Worpt alle uwe forghvuldigheyt op hem, want hy heeft forge voor u-lieden.

HET XVI. CAPITTEL.

Van de merck-teecken en onfer saligheydt, waer door men in dese groote onsekerheydt kan sien oft men op den rechten wegh is.

2. Petr. 10.

Tekenen
der uyt-
berkoren.

DEn H. Apostel Petrus vermaent ons / dat wy dooz goede wercken / onsen roep seecker souden maken; want niet en isser dat wy meer moeten be-
neerstigen / ende daer en wozt niet met allen gebonden dat troostelijcker is te kennen ende te weten in't midden van de groote onsekerheydt daer wy in gestelt zijn. Hierom sullen wy hier bemerken de tekenen die ons soudē mogen sekerlijck leyden tot de ha-
be van onse saligheyt / naer veel andere oefeningen / daer wy af gesproken hebben / ende nae dat wy dooz wandelt sullen hebben de dyp wegen van dit leven / gelijck oock te horen gesepdt is.

1. Een le-
vendigh
geloove.
Rom. 10.

Het eerste tecken is / een lebendigh / en eenboudig gheloove / waer dooz men metter herten ghelooft ter rechtveerdigheyt / en met den monde wozt de belijdenisse gedaen ter saligheyt: hier dooz heeft Abrahā gelooft / en het is hem gerekent ter rechtveerdigheyt / ende met Noe zijne saligh geworden / also veel alsser dooz de getugenisse des geloofs beproeft gebonden zijn. Waer af / een seker teken is eenen p-
ber te hebben om 't selve te verbruyden / eenen grou-
wel van alle ketterpen / een eenboudigheyt te vol-
gen in 't gheloove / ende het gene dat den mondt uyt-
spreekt / met ons leven ende manieren te belijden.

2. Gods ge-
boden vol-
standelijck
te houden.
Matth. 19.

Het tweede / de gheboden Godts volstandelijck onder-houden / ende groote souden schouwen / ende oprechtelijck naer Godt wandelen: want daer staet gheschreven: Wilt ghy tot het leven ingaen / onder-
houdt de geboden: Ende is 't dat ons herte ons niet
en

en wzoeght/so hebben wy betrouwen aen Godt/en-
de wat wy begeeren sullen/dat sullen wy ontfangen
van Godt: want de liefde heeft dese boozsekeringe/
naer het gene dat ons d'euwige Wijsheyt seght:
So wie mijne geboden heeft ende die onderhout/die
is 't die my lief heeft. Ick hebbe geseyt: dat hier af
een teecken is/oprechtelijck te wandelen/want hier-
om is 't dat David ghenoemt is gheweest een man
naer het herte Godts: om de selve redene is 't oock
gheweest / dat Ezechias Gode aenghenaem is ghe-
weest / ende dat syn ghebedt verhoort is als hy was
biddende: Ick bidde u hertelijck Heere/ weest doch
gedachtigh/hoe dat ick booz u gewandelt heb in der
waerheyt. Hierom was 't dat God so seer was ha-
tende de Phariseen / ja dat hy de Publicanen ende
lichte vrouwen booz haer-lieden ghestelt heeft in't
rijck der hemelen; want de gebeynsde en loose ber-
wecken de gramschap Godts/en hier-en-tegen/al-
waer de waerheyt upt der aerden gesproten is/albaer
heeft de rechtbeerdigheyt vanden hemel uptgesien.

Het derde/ is tribulatie / want is 't by al-dien dat
Christus heeft moeten lijden / en alsoo gaen in sijne
glorie; En is 't dat het van noode geweest is/dat de
bekoringe Tobias soude proeben om dat hy Gode
aengenaem was: En is 't dat wy booz veel tribula-
tien in 't rijck der hemelen moeten komen; so sullen
wy saltig wesen met de heplige Martelaren / is 't dat
wy met onsen Salighmaecker en sijne Hepligen lij-
den/op dat wy geglorificeert souden worden. Want
de tribulatie brengt patientie boozts / ende de pati-
entie proebinghe / ende de proebinghe hope / ende de
hope en beschaemt niet. Dit leert ons den hepligen
Apostel Paulus met eene schoone gelijckenisse/ seg-
ghende: Dat Godt geeffelt elck kindt dat hy ont-
fangt: Iae den Heere selve segt: Die ick lief hebbe/
die straffe en kastijde ick. Het is onmogelijck segt den
H. Hieronymus/ dat wy de tegenwoordige / en toe-
komende goeden souden ghenieten/ datmen hier zij-
nen buych/ en daer sijne ziele soude bullen/ende dat-
men van de wellusten/ tot de wellusten soude treden.
Ende den H. Hilarius/in den boeck van de H. Trie-
bul-

1. Ioan. 3.

Ioan. 14.

Isaie 38.

Iob 36.

Psal. 84.

3. Lijden
en tegen-
spoet.

Luc. 24.
Tob. 12.

Act. 14.

Rom. 8.

Rom. 5.

Heb. 12.

Apocal. 3.

buldigheyt : Dit is der Kerche eygen/ datse alsdan
 verwinne/ alse bebochten woꝝdt; alsdan wederstae/
 alse bestreden woꝝt; alsdan verkrigge/ alse verlaten
 woꝝt. En den H. Ambrosius tot dien propooste segt:
 Gelyckertwys dat den wijngaert / als hy gebonden
 woꝝdt/opwaerts klimt/ ende afgesnoept zijnde niet
 en vergaet/ maer te meer waest; alsoe oock de Godt-
 bruchtige menschen / alse gebonden woꝝden / ver-
 heffen haer; alse verootmoedighet woꝝden/ klimmen
 om hooge; alse besnoept woꝝden/ woꝝden gekroont.

4. Berm-
 hertigheyt.

Gregor.
 Nyss. lib.
 de beati-
 tud.

Het vierde is/ d'aelmoeffe toegedaen wesen. Want
 de mannen der bermhertigheyt/ woꝝden kinderen
 Gods genoemt. Ja dat meer is/ seght den H. Gre-
 gorius Nyssenus: Is't dat het God almachtig wel
 betaemt/ bermhertig genoemt te woꝝden/ waer toe
 woꝝdt ghy anders verweckt door de woꝝden uwes
 Saligmakers/ dan dat ghy Godt sout mogen woꝝ-
 den/ als dragende het eyghen teecken van de Godt-
 heyt? Waer mede seer wel over-een-komt/ den H.

In orat. de
 pauper. &
 amore.

Psal. 40.

Gregorius Nazianzenus / seggende / Den mensch
 en heeft niet dat so Goddelijck is/ als dat hy wel doe
 aen eenen anderen. Salig zijn dan de bermhertige/
 want sy sullen bermhertigheyt verwerben. 'tWelck
 den Propheet bevestigt/ als hy seght/ Saligh is den
 man / die hem verstaet op den behoevigen/ ende den
 armen/ in den quaden dagh sal hem den Heere ver-
 lossen: voꝝwaer in den dagh des oꝝrdeels sal hy
 hem genadig zijn. Want de aelmoeffe verlost van de
 doot/ ende supbert de sonde / ende leydt ons tot het
 eeuwig leben; Ende gelyck den H. Gregorius segt:
 Soo veel te volmaeckter is een pegelijck / hoe veel
 te volmaeckter dat hy eens anders pijnen geboelt.

Tob. 12.

Gregor. 24.
 Moral.

5. Armoes
 de van
 geeste.

Het vijfde is/ arm van geest te wesen/ en sijn herte
 niet te stellen op de rijckdommen. Want d'eerste sa-
 ligheyt is der gener die arm sijn. Ende den Heere
 seght: Wee den rijcken/ die hier hare consolatie ende
 troost overbloedighlijck hebben. Ende bevestigt dit
 in sulcher voegē/ als hy segt: Dat lichtelijcker eenen
 kiesel door een naelden-ooge soude gaen/ dan dat dē
 rijcken mensch soude komen in 't rijck der hemelen:
 Hierom is't/ dat hy arme menschen heeft verhoosen/

Matth. 19.

oft

of wel sodanige rijke/ die dooz sijne gratie so gestelt waren / datse terstont alle de rijckdommen verlaten hebben: maer heeft den jonghelinck verstootten die veel goets was besittende/en daer op sijn hert stelde.

't Seste is/d'ootmoedigheyt: want hier dooz toont een Christen-mensch/dat hy ee discipel is van Christi. 6. Ootmoedighe ydr.

stus onsen Salighmaker/ seggende: Leert van my / dat ick sachtmoedig ben/ en ootmoedig van herten. Matth. 11.

Tae dat meer is/ de Heere heeft geseyt: 't En yd dat ghy bekeert wort/en wort als klepne kinderen/so en sult ghy in 't rijck der hemelen niet komen. Doet dan alle neerstigheyt / wie dat ghy zijt / om te sitten op de laetste plaetse: want alle die hem verheft / sal vernedert worden/ en wie hem vernedert/sal verhe-

ben worden; noch den geest des Heere en sal niet rusten/ dan op de ootmoedigenen den genen die stil is. Matth. 18.

En de H. Gregorius segt/dattet een seker teken der verdoemde is/ hooverdig te wesen/en der gener die berloose zijn/ootmoedig te wese. En de H. Augustinus: De gene die ghy hooverdig siet wese/en twijfelt niet of 't is een kint des duyvels van der hellen. Luc. 14.

En de H. Gregorius segt/dattet een seker teken der verdoemde is/ hooverdig te wesen/en der gener die berloose zijn/ootmoedig te wese. En de H. Augustinus: De gene die ghy hooverdig siet wese/en twijfelt niet of 't is een kint des duyvels van der hellen. Isaie 11.

Het sebenste is / de liefde tot onsen naesten; want daer in / seght den Heere/ sullen sy alle kinnen / dat ghy mijne discipelen zijt/is 't dat ghy liefde tot mal-

handeren hebt: maer besonder sijne vanden vergeben / ende de selve wel doen. Vergesft/ en u sal ver-

geven worden / seght den Heere. Ende den Wijsenman: Vergesft uwen naesten die u hinder doet/ende dan sullen u (als ghy bidt) de sonden oock vergeben worden. Ende dit woordt ons dagelijcks ingedzucht in 't gebedt ons Heeren/ dat met de selve mate/ daer wy mede gemeten sullen hebben / ons wederom ge-

meten sal worden. En wilt niet oordeelen/en ghy en sult niet geoordeelt worden. En dit merckteken past op de sachtmoedigheyt / ende der ootmoediger ende sachtmoediger gebed heeft den Heere alijt behaegt. Luc. 16.

Maer af dit booz een teken soude mogen dienen/ dat wy niet geerne en hooren yet quaets van onsen naesten verhalen / ende dat wy het selve veel min gelooven. Eccl. 28;

Gelijck den genen die goet is / niet lichtelijck quaedt vermoeven en heeft: alsoo den ghenen die Luc. 6.

quaet Iudith 9.

quaet Chrysoft.

quaet

quaet

quaet

quaet is/ en heeft niet lichtelijck eenigh goet ver-
moepen oft gheboelen. Want waer in/ dat yemandt
een ander oordeelt/ daer in geeft hy bonnisse over
zijn eygen selven. 't Is oock een goet teecken sijnen
even naesten veel gelucks bieden/ als het hem mede
gaet. Want seght seer wel Seneca/ desen heeft veel
deughden/ die eens anders deughden beemint.

8. Heer-
stigh ge-
bruyck der
H. Sa-
cramen-
ten.
Ioan. 6.

Het achtste dijkwijs gebrypcken de H. Sacramen-
ten van de biechte/ ende van de H. Communie: want
den Heere heeft gesept: So wie mijn bleesch eet/ ende
mijn bloet dzinkt/ die blijft in my/ en ick in hem. En
wederom: Ist dat yemant van desen bzoode eet/ die
sal inder eeuwigheyt leven. 't Welk te verstaen is/ in
dien 't selve debotelijck en Godbzuchtelijck geschiet;
want waer 't dat het onachtsaemlijck geschiede/ soo
soude 't te bzeesc sijn dat hy meer het oordeel booz sy
selvê soude etê en dzincken/ dan tot sijnder salicheyt.

9. Liefde
tot het
woordt
Godts.

Ioan. 8.

Ioan. 6.

Het negenste is/ geerne hooren/ ende overdencken
het woordt Gods/ besonder van het lijden onses Sa-
lighmakers; want Godt en laet niet onbergolden/
't gene wy aen sijn hepligh lijden bewijfen. Die upt
Godt is/ seght den Heere/ die hoort Gods woorden.
Dit is een hart woordt booz de Goddeloose mensche/
ende wie seggen sy sal dit mogen hooren? maer de
Godbzuchtige herten/ roepen upt met den Konink-
lijcken Propheet David: Hoe soet sijn mijner keele
uwe woorden/ boven honich mijnen monde! En de
schaepkens Christi hooren gheerne sijne stemme en
kennê deselbe/ en volgense/ maer niet de stemme der
vremdelingen. En sy en hoorense niet alleen/ maer
woorden oock dooz zijn woordt geboedt. Want den
mensch en leeft alleê van den bzoode niet/ maer van
alle woordt/ datter boozkomt upt den monde Godts.

Psal. 118.

Matth. 4.

10. Over-
geven sijns
selfs aen
den wille
Godts.
Matth. 12.

Het thienste is/ over-gegeven en gereet te wesen/
om den wille Godts te volgen: want te willen dat
Godt wilt/ en niet willen/ dat Godt niet en wilt/ is
een seker tekê vande vrientchap met God almach-
tigh. So wie doet den wille mijns Vaders/ die in de
hemelen is/ desen is mijne bzoeder/ en suster/ en moe-
der. Hierom is 't dat David genoemt is geweest een
man naer het herte Godts/ dooz dien dat hy in alles
den wille van Godt almachting volbzacht. Waer op
den

AA. 13.
8cc.

1. Reg. 13.

den H. Augustinus seer wel aen den Heere gesepdt heeft: Dit is uwen alder-besten dienaar / die niet soo seer en soecht dat van u te hooren / dat hy geerne soude hebben; maer veel meer 't selve begeeren te doen/ dat hy van u gehoozt sal hebben.

Het elfste is/eens een mannelijck werck upt liefde oft upt eē pber te doe/ gelijk Abrahā gedaē heeft/ den welken naer dat hy dat vroom stuk uptgerecht hadde/ weerdig is geweest te hooren van den Heere: Ik heb hy my selven gesworen/ om dat ghy dese sake gedaen hebt/ en dat ghy uwen eenigen Sone niet en hebt gespaert om my/ so sal ik u gebenedijden/en u saet sal ick vermenighvuldigen als de sterren des hemels/ &c. Also heeft Phinees ter liefden van sijne God ook gram geweest/ en heeft versoent de groote woosheyt der kinderen van Israēl. En 't is hem gerekēt ter rechtveerdigheyt vā geslachte tot geslachte/tot in der eeuwigheyt toe. Sulcx is oock/ hem te begeben tot een Religieus leven upt liefde/ ende upt een pber van de eere Godts/en alle dingen verlaten/ om Christus naer te volgen. Want aldus verkrjgē wy d'overhant vā de werelt/van 't vleesch/van ons maegschap/van onsen vrydom/ ja van ons eygen leven; Hierom heeft den Heere aen sijne Apostelen/ en aen alle de gene die de voetstappen der Apostelen intreden gesept; Ghy die my gebolght zijt/ sult hondertfout ontfangen/ ende het eeuwig leven besitten.

Het twaelfste is/een sonderlinge dienst van de H. maget Maria/en dit dooz 't gemeyn seggen en over-een-komen van alle de Hepligen: Hierom wortse genoemt/sterre der zee/stadt der toeblycht: en moeder der barmhertigheyt: Weest gedachtigh/ segt den H. Bernardus/ haer aensprekende/ o alder-goedertierenste Maget / dat het van den beginne des werelts niet gehoozt en is geweest/ dat den genē die sijn toeblycht tot u neemt/die uwe hulpe aenroept/ en uwe gebeden versoecht/opt verlaten is geweest. En met recht mach onse liebe Vrouwe tot haer nemen dese woorden van de Wijsheyt: Saligh is den man/ die aen mijne deure dagelijks waecht / ende wacht aen de stijlen mijnder deuren; die my bindt sal 't leven binden/ en hy sal saligheyt scheppen van den Heere.

11. Enigh kloeck ende mannelijck werck ter liefde Gods gedaen. Genes. 22.

Num. 25.

Psal. 105.

Matth. 19.

12. Sonderlinge devotie tot de alderheylighste Maget.

Prov. 8.

A E N - M E R C K I N G E O P H E T XXXII. B E E L D T.

Bonavent. Ghelijck / o alder-salighste Moeder den
genen die van u veracht ende verstootten wort/
nootsahelijck moet vergaen; alsoo/alle de
ghene die haer tot u keeren / en kon-
nen niet vergaen.

B Emerckt, hoe dat de alder-heylighste
maget, ende moeder[A] Maria, van God
endefijn hemelsch heyr, vereert wort: volgt
dit naer: bemintse als uwe moeder, eertse
als uwe meesterse, ende patronesse, soo
door[B]beloofde bevaerden, als door vye-
rige gebeden; recht haer op, ende offert
haer de wapenen uwer ydelheyt, ende be-
veelt haer uwe Godtvruchtige, en heylige
begeerten; gelijk gedaen heeft[C]den Sa-
S. Ignatius. lighen Ignatius, want sy is onse voorspra-
kerse, den troost[D] der bedruckte; onse
toevlucht in alle[E] bekoringen, de haven
van die[F]schip-brake lijden, en eene by-
stant in alle tegenheyt, aen alle die in haer
H. Bern. betrouwen. Maer gelijk den H. Bernardus
seght, op dat ghy soudt mogen verwerven
de hulpe van hare gebeden, soo en verlaet
niet d'exempelen diese u achter-ghelaten
heeft in hare heylighe conversatie, ende
H. Bonav. laet ons verlangen, (gelijk den H. Bona-
ventura seght) tot haer in alle onse werc-
ken, ende sy sal ons openen het palleys der
gelucksaliger.

HET XVII. CAPITTEL.

Meditatie van de navolginge van de H. Maget.

Voorstellinge der plaetse. Menschouwt de H. Maget in't midden van het hemelsch paradijs / omringelt met eene ontallijcke menichyte der Engelen / ende Heyligen Godts.

Het 2. voor-bereydesel. Bidt haer datse u wil verkrijgen eene sonderlinge affectie tot haer.

HET I. deel. Bemerkht hoe dat de H. Maget tot haer selven gemoet is geweest; ende hoe datse nu eerst gheschapen zijnde / siende den afgront van de Goddelijcke goetheyt t'haerwaerts / haer selven als eenen niet / ende den afgront van alle miserien en ellenden beracht heeft: want al was't datse met bollen verstande kende datse met soo beelderhande gaben verciert was / sp sagh nochtang klaerlick wie dat dese toebehoorden / te weten Godt almachtigh / en dat ter niet en was datmen haer schuldigh was / maer datse had konnen ballen in alle soorten van ellende / gelijk d'andere menschen / ende datse ober-sulckis geene oorzaeck en hadde van haer selven te verheffen / maer datse aen Godt boven al / seer verbonden was / en niet machtigh en was om het selve te betalen. Ende aldus opgetrocken zijnde in den Heere / begonse van aldoen te singen : Mijn ziele maect groot Luc. i.
den Heere; en dat soo veel te meer / hoe datse haer selven meer bernederde. Ondersoeckt oock uwen niet / en uwen oorzpronck / en aenschouwt den afgront van de Goddelijcke goetheydt t'waerts. Ten tweeden / hoe datse nu geboren zijnde / haer droegh gelijk andere kinderen / al was't dat hare deught van alle kanten upblinckte. Bemerkht hoe dat dese alder salighste ziele haer tot Godt / tot hare ouders / ende tot alle andere menschen droegh / met wat een geboelen datse van aldoen alle hemelsche saecken was aenschouwende. Bemerkht ten derden / hoe datse dyp jaren out zijnde / opgeklommen is naer den tempel / ende hoe datse haer aldaer gedragen heeft tot hare oversten / ende tot haers gelijcks: sp diende alijt een ander / tot alle dingen was sp ghereedt met een ootmoedigh

Haer pze-
sentatie.
Haer ge-
hoozsaem-
hepdt.
Haer sup-
berhept.

LUC. I.

Haeren
hoozsa-
ganch.

moedigh en seeghbaer gelaet/soo dat alle de gene die
haer aensagen/gedwongen waren om d'ootmoedig-
hepdt ende de supberhept te beherten. Ten vierden/
als sy nu wiste datse houbaer was/opgetrocken we-
sende in haer gebedt/soo wenschte sy/waer 't by al-
dien datse der wet soude moeten onderwozpen wesē/
datse toch sonder haren maeghdom te hinderen / ee-
nen ootmoedigen ende verwozpen byzudegom soude
mogen hebben/ den welcken sy soude mogen dienen;
gelijckse oock met der daet gedaen heeft/in alles ge-
hoozsaem zijnde:en op datse haer selven niet en soude
vereerē/so heeftse de verholentheden van de mensch-
wozdinge van den Sone Godts verswegen : maer
als God het selve aen de H. Elizabeth beropenbaert
hadde/soo heeft sy 't al aen Godt almachtigh begin-
nen toe te schrijven/ende hem groot te maken. **W**t de
selve ootmoedighhepdt in 't hanteren met d'andere/
gaf sy een ander altydt d'eerlijckste plaetse ; sy booz-
quam een pegelyk met eere en gediensstighhept/ gelijk
't geschiet is als sy de H. Elizabeth besocht heeft : sy
onderhiel oock geern de werten die de sondaers on-
derwozpen wacē/gelijck van de supberinge. En dooz
dien datse met haren Sone wasdom nam in ouder-
dom en gratie booz Godt ende de menschen/so heeft-
se oock na sijn geboozte meerder ootmoedighhepdt en
arinoede te Bethlehem/te Nazareth/ende in Egyp-
ten onderhouden: sy was geern de Koningen/en alle
andere die onder hen waren onderwozpen / noch en
wenschte niet te sitten noch aen de rechte / noch aen
de slincke hant ; maer na datse dooz dispensatie van
haren Sone had konnen het ampt der Apostelen en
Priesteren bedienen / heeft sy liever in ootmoedig-
hept gehadt te dienen/ dan dooz pziivilegie verheben
te zijn. Ten laetsten/soo heeftse in de doot onses Hee-
ren gestaen neffens het kruys / op datse deelachtigh
soude mogen wesen van 't spijt ende berwijt dat hem
aengedaen wert / ende om de pijnen en smerten van
haren Sone dieper in haer herte te drucken. En als
sy na de hemelbaert ons Heeren met d'Apostelen
den H. Geest was verwachtende / soo heeft sy haer
ootmoedelijck op de leeghste plaetse gestelt / ende sy
heeft

heeft namaels met d'arme weduwē in alle ootmoedighheyt haer leven obergebzacht. Overloopt nu den dagh met haer/ende bemerckt alle hare wercken/by exempel/ hoe datse haer gedzagen heeft in 't gebedt/ in hare kamer/ dooz het huys/ wandelende/ niet peimant sprekende/etende/slapende/ &c. Dit dese deugt spruyp eene seer supbere meyninge / ende besiet eens hoe onbolmaerckt dat dickwijls ube wercken zijn/by gebreck van dese deught. Sy en was niet gehecht metter herten aen eenige creatuere / maer wederstont der sinnelijckheyt in alles / ende bekent dat dit het belersel alleen is van de liefde Godts in u.

Het 2. deel. Bemerckt ten eersten / hoe dat de H. Maget alle menschen toegedaen was / te weten upt der herten eensdeels om de gelijckenisse der nature/eensdeels om datse het beelt Godts ende van haren Sone dzoegen/en dat sy waren zijn erfgenamen gehocht dooz sijn dierbaer bloet. Bemerckt met wat een affectie datse de goede menschen aenschoude / te weten / als ondersaten / bzienden ende kinderen die haer aen't krups bebolen waren; noch daer en kan geen moeder gebonden worden/die hare kinderen in sulcker boegen soude konnen beminnen/ gelijck syse beminde en noch bemint: sy was haer veel gelucks biedende als een alder-liefste Moeder/en reeckende haer-lieden goederen als oftse haer eygen gheweest hadden/en heerde haer tot Godt/die de fonteyne van alle goet was / en sy bedanckte hem upt der herten. Maer gelijck de liefde sozghbuldigh is/siende dat de selve konde falieren/soo badt sy Godt den Vader/en sijnen gebenedijden Sone upt gantscher herten/seggende: Onderhout doch/o Godt/het gene dat ghy in ons gewocht hebt/ &c. Ten tweeden/ siende eenige quade menschen/soo heeft sy met eenen pijnelijckheyt des herten/nochtans met eenen soethertighheyt medelijden met haer gehad: sy heerde alle dingen in 't beste; sy verdroegh het al verbudelijck / oberdenkende dat het selve haer soude konnen gebeuren; sy bemindese / als die het beeldt Godts boerden; sy saghe aen / als de gene die wandelde op den kante des afgronts van der hellen / gebonden met de ban-

De liefde tot sijnen naesten.

Hoe datse de goede toegedaen was.

Hoe datse haer dzoegh tot quade.

Hare verbudelijckheyt.

Haren p:
der tot de
zielen.

Hoe datse
den armen
toegedaen
was.

Hoe datse
haer
dzoegh
tot hare
oberste.

Hoe datse
de gescha-
pen om-
gen toege-
daen was.

den der sonden/ende omringelt met de dupbelen der hellen / en sy dede haer beste om haer-lieden moet te geven / datse haer sterck soudē houden en niet vallen ; ende gekieert zijnde met eenen byzandenden pber tot Godt/ wenschte sy met den H. Paulus verwozen te wesen; ende met Moses uptgebaeght te wesen upt den boeck des lebens / op dat de sondaren soudē mogen in 't leben blijven / seggende: Ober my kome/o mijnen Sone / dese vermaledijdinghe/ weest doch genadig/weest genadigh. Daer naer als sy konde / socht sy eenen anderen te trecken/ en profijtelijck te zijn met haer lieffelijck gelaet ende soete sprake: alsoo heeftse Magdalenam ontfangen/ ende Petrum naer dat hy geballen was/ Ec. Ten verden/ als sy eenigen armen mensch sach / dien beminde sy op eene sonderlinghe maniere / als aen haren Sone gelijck wesende: ghelijck de Koningen plachten de kinderen van Konincklijcken stam gheboren meer te beminnen: met dese arme verkeerde sy lieber/ volgende hier in haren Sone/ die de herders/ bisschers ende armen riep/ en verkondigde het woozt Godts: met de rijcke en machtige had sy groote medelijden/ oberleggende dese woorden: Wee u-lieden / ghy die rijck zijt; en hoe swaer is 't den rijcken te komen in 't rijcke van mijnen Sone! Sy was hare oberste oock sonderling toegedaen/ en oversulcx beweeg sy haer-lieden eene besondere eerbiedinge; sy was met eene groote liefde en blijtschap/ oock tot den minste wink onderdanig/ gelijck sy tenersten te kennen gegeven heeft in de oberste van den tempel/ ende naderhandt aen Joseph: sy en dede niet met allen sonder hen-lieden goet-duncken / soo veel als 't moghelijck was / maer sy gaf haer selven t'eenemael ober in den wille van Godt almachtigh/ desen omhelsde sy upt gantscher herten/ met een groot betrouwen in Godt; gelijckse klaerlijck bewesen heeft in de mensch-wozdinge / en als sy heeft moeten blieden in Egypten / ende van daer mederom heeft moeten keeren/ Ec.

Het 3. deel. Tot alle geschapen dingen was sy soogemoet/ datse niet en begeerde te blieden oft te wenschen/ dan vooz soe veel als God sulchs begeerde/ en dat

dat puerlijck strechte tot zijnder eeren; hierom was sy altydt in alle geballen by en gerust van herten: want sy en schreef niet met allen der creaturen toe/maer alleen der Goddelijcker boozsichtigheyt/waer aen sy haer selven t'eenemael over-gaf/ met een gerust en onberoerlijck herte/wesende verheben boven alle menschelijcke veranderingen; 't zy datter armoede in syn geboorte te lijden was/ballinghschap/oft verbolginge. Ten tweeden/ bemerckt wat eene groote versterbunge der uytwendiger sinnen dat hier uyt spruytte/ hoe datse schoude allen het ghene dat dese konde vermaken. Sietse hier wandelen/ spreken/wercken/bidden; ende bemerckt de seeghbaerheyt haerder oogen/ haer stil-swijgen/ oft hare koorde/ minnelijcke ende vreedsame spraecke. Want sy sochte eene sake/ en in eene sake vont sy het al. Och hoe saligh is de ziele/die de Koninginne des hemels hier in soecht naer te volgen! Ten laetsten/ hier uyt quam boozts eene alder-supberste liefde tot Godt/waer doot sy buyten-sluypende alle ydele verbeeldingē tot aller tijden/bloogh sonder eenig belet naer dē hemel/anders niet begeerende dan dē wille Gods/en in haer selven vergaderende de krachten haerder ziele/so was sy altyt inwendelijck bereenicht/ en in Godt gehecht: sy en beminde niet dan Godt/gelijck als oft Godt/ende sy alleen in de geheele werelt geweest hadden; soo t'hups als buyten/ was sy altyt met God becommert/en sy sach geduerighlyck gelijck de Engelen doe/het aensicht van God almachtigh/ haer herte altyts opgetrocken hebbende (het welck alle Leeraers seggen te wesen eē kort begrijp van de volmaectheyt.) Bemerckt ook wat begeerten der liefden datse in de hiintsche jaren ons Saligmakers verweckt heeft/in Bethleem/in Egypten/in Nazareth/ hoe datse hem omhels/ gekust/ en alleen lieffelijcken dienst bewesen heeft. Tenderden/bemerckt de Majesteit ende verhebenheyt van de H. Moeder Gods MARIA, ende om dit beter te doen soo versiert eenen mensch den welcken naer het lichaem den alder-schoonsten ende den alder-volmaechtsten is/ dat hem naer de ziele en hare krach-

Hare versterbunge.

Hare liefde tot Godt.

De weers-
digheyt
van de
H. Moes-
der Ma-
ria.

ten oock niet en gebzeecht / ende dat hy in deughden
verre te boven gaet alle d'andere Hepligen t'samen:
by exempel / in d'ootmoedigheyt den H. Francis-
cus / in liefde den H. Paulus; en dat hy met so groo-
ten gratie begaest soude wesen / dat hy hier dooz ge-
heelijck in Godt verandert soude worden / ende eene
schoonheyt soude hebben / die alle de Engelen ende
Heplighen te boven gaet; hoe grootelijckis sout ghy
desen achten? Waer't hy aldien dat Godt almachtig
hier-en-boven hem met alderley eeren soude willen
bercieren / en gantsch bekommert wesen om hem al-
dus te begaben / ende aen den selven alle dingen sou-
de willen onderwozen / hoe groot en verheben sou-
de desen wesen? Als ghy dit al oerbacht sult hebbē /
soo weet dat ghy qualijck begonst hebt te begrijpen /
en te letten op den afgront van alle gratien / ende zee
van alle schoonheyt / en op den thzefsoo van alderley
gaben / te weten / de H. Moeder Godts MARIA, welc-
ken tijtel van Moeder Godts / alle andere tijtelen
berre te boven gaet: dus weet dat het Gode veel aen-
genamer is / dat ghy dese eert / dan alle de Engelen
en Hepligen t'samen; ende dat dese alleen Gode aen-
genamer is (want sy is de Moeder Godts) dan alle
de andere t'samen / gelijk de mane boven alle d'ande-
re sterren blinckt. Hierom draeght u selven haer op:
want is 't dat Godt seght / dat het gene 't welck aen
synen alderminsten gedaen wort / hem gedaen wort /
hoe veel te meer dat aen sijne alder-heplighste Moe-
der bewesen wort. Bemerckt wat weldaden dat ghy
van de H. Maget ontfangen hebt / ende al de ghene
die u aengaen / ende siet datter by na niet een hoer-
ken in de werelt ghebonden en wordt / alwaer sy in
mirakelen niet upt en schijnt. Oberlegt wat de Hep-
ligen van haer verlietghen hebben / ende hoe datse
haer toeghebaen hebben gheweest / soo datmen met
recht mach segghen / dat het een seker teken is van
onse verliesinge oft Predestinatie haer sonderlingh
toegedaen te wesen. Bemerckt ten laetsten / hoe dat
den H. Geest de H. Kerckie inghegheben heeft den
dienst van MARIA die meerder is / dan diemen d'an-
der Hepligen bewijst / gelijk het bijcht. Ten eer-
sten /

Haer wel-
daden over
de werelt.

sten/ in den Salve Regina: **Ten** tweeden/ in de Kercken/ Feestdagen/ Broederschappen en **H. Ordenen/** tot haerder eeren opgherecht / in allen dienst / **Mis-**sen/ Getijden/ Psalters/ Roosen-kranskens/ in het **lu-**pen van de kloeken dypmael daeghs / **Ec.**

Haeren hps
sonderen
dienst in de
heylige
kercke

Gebedt tot de H. Maghet.

O MARIA Koninginne van hemel ende van aerde, ghy zijt de hope van die in u betrouwen, ende de toevlucht van alle ellendighe; en keert u niet af van my elendig mensch, (o moeder der bermhertigheyt) van my, die betrouwe door uwe bermhertigheyt uyt het getal der katijvighe ghestelt te worden onder uwe kinderen. Want tot u als tot eene middelaresse, ende de arcke des Heeren, keerē hare oogen alle de gene die daer woonē in dē hemel en onder d'aerde, de gene die voor ons sijn gegaen, wy die nu noch leven, de gene die ons volgen, en al de gene die oyt vullē geboren worden. In u verblijdē haer de Engelen, de rechtveerdige vinden glorie, en de sondaren vergevenisse inder eeuwigheyt. **U** aensien met recht alle de creaturen, want door u, en in u, en uyt u, heeft de goedertieren hant van den alder-moghensten, het genē dat hy geschapen hadde, herschapen. Ick aldus betrouwende, o Moeder, goedertierenste Moeder, kome als tot mijne eenige toevlucht: aenhoort toch de gebeden van uwendienaer: aensiet mynen noot, ende stiert myne voeten in de paden uwer geboden. Van der eeuwigheyt zijt ghy geschickt, ende eer de aerde geschapen wiert, op dat hy u tot sijn oogen soude opheffen, die door de sonde en andere ellenden verdruckt lagh, beschuldigt van de sonde, onseker van sijne saligheyt, en van een yegelijck verlaten; op dat in u, ende door u, den misdadigen vergevenisse soude vinden, den bedroefden troost, den verlatē sijnen toevlucht, den onwijsen wijsheyt, den sondaer rechtveerdigheyt, dē rechtveerdigen volherdigheyt. Gy zijt in der waerheydt de stadt der toevluchte, de havene der gener die schip-brake lijden, ende troost van alle de gene die in u haer betrouwen stellen. Ghy zijt de sterre der zee, wiens strale de geheele wereld verlicht, wiens licht blinckt boven in den hemel, en daelt tot in de helle toe, doorlichtende ook de werelt, en ontstekende meer

Bernard.

Prov. 8.

Bernard.
hom. 2. su-
per missus.

de herten dan de lichamen, onderhoudt de deughden, en brengt te niet de sonden. Ghy zijt voorwaer de alderschoonste sterre van dese groote zee, verhevē, blinkende door verdiensten, verlichtende door exempelen. O myne ziele, dewelke weet dat ghy in den vloet vā dese werelt, meer herwaerts ende derwaerts van de golven en baren gedreven wordt, dan dat ghy op der aerden wandelt, en keert tot geender tijden uwe oogen van het klaer-blinkende gesternte des hemels, welck is de H. Maget MARIA, 't en zy dat ghy wilt loopen in uwe bedervenisse. 't Zy dat ghy opgeheven wort van de winden der bekoringen, 't zy dat u gemoeten de steenrotsen van tribulationen, aensiet dese sterre, aenroept MARIA. Is 't sake dat ghy gedreven wort van de barē der hooveerdigheyt, vā de golven van eergierigheyt, achterklap, nijdigheyt, afjonstigheyt; aenschout dese sterre, aenroept Maria. Is 't sake dat de gramschap, gierigheyt, oft de bekoringe des vleeschs, het schipken uwer herten beroert hebbē, worpt uwe oogen op Maria. Is 't dat ghy verslagen zijnde door de grootheyt uwer sondē, beschaēt door de vuylheyt uwer gemoet en consciencie, vervaert door de grouwlikheyt van het oordeel, begint gelijk te sincken in den afgront vande mistroosticheyt en kleynmoedicheyt, denkt op Maria. In alle perijckelen, in alle benautheyt, in alle twijfelachtigheyt, denckt op Maria, aenroept Maria. Datse nimmermeer uyt uwē mont en zy, noyt wt u herte, ende op dat ghy door hare gebeden moogt geholpen worden, en vergeet niet het exempel dat sy u ghegeven heeft in hare H. conversatie. Haer volgende en doolt gy niet: haer aenroepende en mistrouwt ghy niet. Als ghy van haer gehouden wort, en sult ghy niet vallen; als ghy van haer beschermt wordt, en hebt ghy niet te vreelen; van haer geleydt zijnde, en sal het u niet verdrieten; als sy u genadigh is, so sult ghy voortgeraken; dus wort ghy gewaer in u selven, hoe dat met recht haren naem is Maria, dat is, sterre der zee. Inder waerheyt ghy zijt, o H. Maget, d' alderschoonste opklimmende morgen-sterre, voorbode van de toekomende Sonne onsen Saligmaker, voorbode onser saligheyt. O salig gesternte, der gener die daer sitten in de schaduwe van de doot! Ghy zijt onse Vrouwe, want dat beteeckent uwen naem, ende wy zijn uwe

Maria
sterre der
zee.

Maria
betekent
onse Vrouwe.

uwe dienaren; ghy zijt de Koninginne, wy uwe ondersa-
 ten; gy zijt de hope van de geheele aerde, ghy zijt d'eere
 van onsen volcke, ghy zijt de glorie van Jerusaleem. Veel Prov. 3.
 dochteren hebben rijkdommē vergadert, maer gy hebt-
 se al te boven gegaen. Gy hebt alleen, als een tweede Es-
 ther Assuerum, God den hemelschen Vader versoent, en Esther 2.
 hebt gratie gevonden in sijne oogen. Ghy alleē de waer-
 achtige Judith zijnde, hebt Holofernem den duyvel van
 der hellen overwonnen. Weest gedachtig, o Moeder, dat
 ghy om onsent wille, en uyt ons verhevē zijt gewēest: gy
 zijt onse Suster, onse Moeder, geheel schoon zijt gy mijn Cant. 4.
 vriendinne, en geen smette en is in u, op dat als ghy gra-
 tie sult gevonden hebben by Godt, wy oock, delgelijcks
 bermhertigheyt soudē mogen verwervē door u, die onse
 Moeder zijt, by den Vader der bermhertigheyt, en den
 God van alle vertroostingē uwen Sone, onsen Verlosser.
 Hoe sout ghy ons kunnen vergeten, die uwe huysgenoo-
 ren, ende van den huysē uwes Vaders zijn? want den Ko-
 ninck heeft u geleyt in sijnen wijn-kelder, ende heeft de
 liefde in u wel geschickt, op dat, hoe dat gy te meer ver-
 hevē zijt boven de hemelen, gy ook so veel te meer sout Eccl. 24.
 laten uyt schijnen de stralē uwer bermhertigheyt op der
 aerden. Want ghy zijt de Moeder der schoonder liefdē,
 en der vreesen, en den kennissen, en der heyligher hopen:
 in u is alle gratie des levens ende der deught. Met recht
 heb ick dan mijn oogen tot u opgeheven, die daer woont
 in de hemelen, en schickt alle dingen op der aerden. Ghy
 kont my helpen is't dat het u also beliest: 't is u al gege-
 ven van uwen sone, soo dat met recht aldus ghesproken
 heeft eenen uwen dienaer: aen uwen mont hanght den Bernard,
 troost der ellendigen, de verlossinge der gevangenen, het hom. 4. su-
 vry-laten der verdoemde, ende ten laetsten de saligheyt per missas.
 van alle. Ick sie dan dieper in met wateenen yver van
 devotie hy heeft begeert dat wy u soudē eeren, die de
 schoonheyt van de geheele werelt heeft willen stellen in
 u, o Maria, op dat wy soudē bekennen, dat is't datter Bernard,
 eenige gratie, eenige hope van saligheyt in ons is, dat'er serm. de
 selve van u is uytvloeyende. Laet ons dan, o myne ziele, nat. Virg.
 uyt het binnenste onser herten, en met alle onse begeer-
 ten, alle eere bewijzen aen Maria; want sodanigh is den
 wille van den genen die ons alle dingē heeft begeeren te
 ge-

Bern. ferm.
de Adven.
Maria is
den wech
die tot
Christum
leedt.

geven door MARIA, desen segh ick is sijnen wille, maer tot onser bate. Want dese moeder door hare goedertierenheyt, voorsende in alles aen ons ellendige menschen, versoet onse bekoringen, verwekt ons geloove, versterkt onse hope, verdrijft ons mistrouwen, verkloecht onse kleynmoedigheyt. Dese Maget is den gebaenden wegh, waer door onsen Saligmaker tot ons gekomē is, voorts-komende uyt haer gebenedijt lichaem, als een bruydegom uyt sijn slaep-kamer. Dus gevonden hebbende den wegh, ô mijn siel, laet ons beneerstigen, om door dē selven tot hem op te klimmē, den welken door haer tot ons nedergedaelt is; laet ons door haer in sijn gratie geraken, die door haer in onse ellenden gekomē is. Laet ons gratie soecken, en dat door MARIA; want die soeckt die sal vinden, ende en kan niet bedrogen worden. Wilt ghy een voorsprake hebben by Christum, o mijn siele? neemt uwe toevlucht tot MARIA: den sone en sal voorwaer niet weygeren syne Moeder te verhooren. Voorts al het gene dat ghy wilt opdragen, weest indachtigh het selve aen MARIA te bevelen, is 't dat ghy niet en begeert verstootten te wesen. Sy is de leer der sonderē, dit is, ô Moeder, mijn aldermeest betrouwen; dit is alle oorsake van mijne hope. Dat hy stilswijge van uwe bermhertigheyt ende genade, ô gelucksalige Maget, die gevonden heeft, dat hy in noot zijnde, van u niet geholpen en is geweest. Het en is van den beginne des werelts niet gehoort geweest, dat yemant die sijne toevlucht tot uwe hulpe ghenomen en u aengebeden heeft, van u verlatē is geweest. En verlaet my oock niet, o gebenedijde Maget, en wilt de selve gratie, die ghy in de oogen van Godt almachtig ghevonden hebt, aen de gheheele werelt veropenbaren, t' samen oock verlossinge aen den misdadigen, genesinge aen den krancken, sterckte ende vromigheyt aen den kleynhertighen, troost aen den bedruckten, hulpe ende bystant aen den genen die in perijckel gestelt zijn, Amē.

Bernard.
de Assum.
B. V. semp.
4.

Practijcken om de Heylige Maeght te dienen.

Gedachte-
nisse van
hare wel-
badē.

D'Eerste/by geral hebben de welbadē die wy dooz haer ontfanghen hebben / ende hier dooz onderhouden in onse herten het byer van hare liefde/ ende op hare feest-daghen eene sonderlinge ghedachte-
nisse.

nisse hier af houden / ende eenige bekentenisse van danckbaerhepdt toonen.

De tweede / upt d'affectie / danckbaerhepdt ende liefde / synen naem doen schryben in eenighe Broederschap/ende hare wetten onderhouden/ende eenige verwilligē tot haren besonderen dienst; maer besonderlijck besorgen het oprechten van hare Broederschappen/of haren booztganch beneerstigen. Het is boozwaer eene droevige ende beklagelijcke sake te sien / datmen hem laet boozstaen datmen vereert is / eenighsing gherekent te moghen worden van de hups-genooten van eenighen Prince / oft onder het getal der Schutters ende Schermers/ &c. ende datmen pemandt qualijck daer toe kan bzenghen/ datmen hem stelle in het Broederschap oft de Sodali- tept van onse liebe Vrouw/ datmen hem laet boozstaen eenige moepelijckhepdt te wesen daer geen en is/ende al waer 't datter eenige ware/dese nochtang te blieden / is een teecken dat wy luttel affectie hebben tot d'alder-sekerste hulpe onser salighepdt.

Broeders-
schap van
onse liebe
Vrouw.

De derde/dikwijls d'Engelsche groetenisse te lesen; de H. Margareta van Hongerien / vallende op hare knien/las booz elck beelt van onse V. Vrouw datse bont een Ave Maria: de H. Catharina van Senen/noch een kleyn kindt wesende/dede het selve op elcken trappe in't besonder/en sy boodt haer beel gelux datse de moeder Gods geworden was/in welk privilegie alle d'andere begrepē zijn. Hierom was't dat den H. Odilo hem seer nederwaerts buyghe in den lofsanck Te Deum, als dit beerfken uptgesprokē wiert/Tu ad liberandū suscepturus hominem non horruisti Virginis uterum;ende pemandt soude dit konnen nabolgen/ heymelijcken de aerde kussende. Ende al is 't datmē dese Engelsche groetenisse tot verscheden eynden kan gebuytchen/nochtang aengesien dat de H. Maget ende Moeder Gods MARIA, alleen alle ketterpen geplettert heeft in de geheele wereldt/ soo is 't geraten deselve dikwijls te sieren/om dese upt te roepen/ende tot bescherminge van de H. Kercke.

De Engels-
che groete-
nisse.

Ten vierden/ niet met allen beginnen 't en sy dat wy haer/ende dooz haer/de eerstelingen Gode opgedragen hebben.

Tot hare
eere onse
wercken
beginnen.

Debotie
tot haer
als de
klocke
klept.

Ten vijfden/ 's morgens/ 's abonts/ ende 's mid-
daeghs als men de klocke kleyt/ deselve Maget hem
voorz oogen stellen/ hare benedictie ende seggen veresp-
schen: want dien sy gebenedijt/ sal gebenedijt wesen:
ende haer alsdan wederom tot eene patronerffe ende
voorzpakerffe verkiezen/ dooz het Gebedt/ Heylige
MARIA, &c. en sijne beloften voorz haer vernieuwen/
is 't dat men met deselve aen Godt verbonden is.

Alle dagen
eenige Ge-
beden tot
haer spze-
ken.

Ten sefste/ alle dagen dyp dingen tot haerder eeren
doen. Ten eersten eenige Gebeden tot haerder eeren
lesen/ by exempel/ de vijf Psalmen/ dewelcke begin-
nen van deselve letteren die haren naem maken/ oft
den Psalter van den H. Bonaventura/ oft de Getij-
den van onse L. Vrouwe: haer groeten in 't ingaen
en het uytgaen van de kamer/ oft van den hupse/ oft
wel als wy eenig van hare beelden ontmoeten: hare
Litaniën lesen voorz eene salige doot; den Magnificat,
om haer alle geluck te biedē van hare overtreffelijc-
he glorie ende weerdigheyt. Den Paus Paulus den
vijfden heeft gegebē hondert dagen afflaets/ alle den
genen die een Ave Maria sullen lesen als sy de kloek
hooren slaen. Ten tweedē eenige versterbinge doen/
't zy lichamelijcke/ 't zy geestelijcke/ op dat wy sou-
den mogen nabolgen het exempel 't welk de H. Ma-
get ons gegeven heeft in hare heylige conversatie /
besonderlijck oock uptroepen alle leelijcke ende on-
eerlijcke beelden/ ende Godtbyzuchtige in de plaetse
stellen. Byna alle Godtbyzuchtige persoonē zijn ge-
woon Saterdaegs te vasten / ja in sommige landen
gebyzupcken dit alle menschen. Ten derden/ te doen

Eenighe
verster-
binghe
doen.

Eenige lich-
hamelijcke
of gheestes-
lijcke ael-
moesse
doen.

eenige lichamelijcke oft geestelijcke aelmoesse; eeni-
ghe dochters ten houwelijck besteden / oft te helpen
die haer willen begeben tot het kloosterlijck leven /
is voorzwaer al prijsens weerdigh / ghelijck oock is
dickwijls te spzeken van hare mirakelen / ende hoe
dat men dese H. Maget soude konnen dienen / ende
oock openbaerlijck gebyzupcken ende lesen het Croo-
sen-kransken / het welcke een bzeeder handelinge
verespcht / ende ich hier om kort te wesen voorz by
gae/ tot dat het den Heere anders sal voorszien.

Ten seidensten/ ik sal nochtans een woordē hier
by

by boegen aengaende het lesen van 't Roosen-hoep-
 ken/ te weten/ dat hier in/ gelijk in alle andere gebe-
 den/ eenige bereydinge van noode is: Dus vernieut
 ten eersten/ de gedachtenisse van Godts tegenwoor-
 digheyt: Ten tweede/ overlegt eenig mysterie eenen
 korten tijt. Ten eersten als ghy den Credo of het ge-
 loobe leest/ berwecht in u een levendig geloobe/ daer
 na in de d'p eerste groetenissen/ hope/ overgeven/ en
 liefde: In dē Pater noster, gelijk sommige doen/ kont
 ghy oock uwe meyninge vernieuwen/ oft wel groe-
 ten de wonden van onsen Salighmaecker; ende leest
 daer na d' Engelsche Groetenisse/ als of de H. Moeder
 aldaer tegenwoordig waer. Ghy kont oock dit
 doen met verscheyden Chooren der Heiligen/ by ex-
 empel/ In het eerste thienken/ met de Engelē; in het
 tweede/ met de Patriarchen; in het derde/ met de A-
 postelen; in het vierde/ met de Martelaren; in 't vijf-
 de/ met de Belyders; in 't sesste/ met de Maeghden.
 Daer zijnder sommighe die in elck mysterie/ dooz
 haer/ als dooz eene alderbeste Moeder/ begeeren een-
 nighe deught/ ende leenen gelijk deselve van haer;
 ende als sy seggen: Weest gegroet, boegen sy daer met
 der herten by/ alder-ootmoedighste. De mysterien
 worden gemepnelijck dese nabolgende gegeven.

De Blijde.

1. De boodtschap van de mensch-wor dinghe onses Heeren.
2. De besoekinghe van de H. Elizabeth.
3. De geboorte onses Heeren.
4. Het opdragen onses Heeren in den tempel.
5. De bindinghe van 't kindeken JESUS in dē tempel.

De Droeve.

1. Het gebedt ende het hangen Christi in 't hofken.
2. De geesselinghe.
3. De krooninge.
4. Het dragen sijns kruys.
5. Het kruipen ende de doot onses Salighmakers.

De Glorieuse.

1. De verrijzenisse onses Heeren.
2. Sijn hemel-baert.

Gezuyck
 van 't Roos-
 sen-hoep-
 ken / ende
 in wat ma-
 nieren.

Mysterien
 dienende tot
 het Roos-
 sen-hoep-
 ken.

3. Deseydinge vanden H. Geest.

4. Het opklimmen van de H. Moeder tot den hemel.

5. De krooninge van de H. Moeder.

HET XVIII. CAPITTEL.

Dagelijcksche oeffeninge oft Bedeylinge der wercken, van den geheelen dagh.

Daer in
onse vol-
maect-
heyt gele-
gen is.

In welc-
ker boegen
wy onse
wercken
moeten
doen.

Wat dat
ter van
noode is
tot een
goet werk.

Middel
om onse
wercken te
verbejere.

A Engesien dat de hepligheyt ende volmaektheyt daer in ghelegen is / dat alle onse ghedachten / woorden / ende wercken / in ghewichte / getal / ende mate ghedaen worden in de reghen-woordighejdt Godts / heplighlijck / ende volmaecktelijck / so moeten dit vooz al beneerstigen en moeten onsen Heere in alles naer-bolgen. Want ghelijckerwijs dat hy alle sijne wercken op het alder-volmaeckste gedaen heeft / soo moeten wy desghelijcks alle onse wercken soo volmaecktelijck volbrēghen als 't ons moghe-lijck is / uyt de kracht van Christus onsen Saligh- maker / en met al de begeerte van de triumpheren- de / ende strijdende Kercke / ende onder den naem van onsen Schepper / als oft onse geheele saligheyt / ende alle de eere Godts / ende het profijt van de gantsche werelt aen een werck alleen waer hangende / als oft wy tot dat werck nimmermeer wederom en soudē keeren / noch eenig ander werck daer na soudē volbrēghen. Niet dat wy tot peder werck / soo veel be- merkinghen te werck moeten stellen / maer een pe- gelijck moet sy selven hier in eene sekere mate stellen naer het ingheben van den H. Geest. Hierom / laet u voozstaen / dat het gene / dat ghy hier sult binden by maniere van exempel oft toon-beeldt alleen ghe- stelt is. Maer ick waerschouwe u / van twee dingen. Ten eersten / dat op dat eenigh werck oprechtelijck goet zy / dat het selve dooz geenē omstant bedozven en mach worden / maer dat het supberlijck ter eeren Godts ghedaen moet worden ; maer op dat het be- ter soude moghen worden / dat het ghelijck in de re- gen-woordighejdt van Godt almachtigh ghedaen ende hem opgedragen kan worden / daer-en-boven vereenicht met de wercken van onsen Salighma- ker / ende van de Heplighen in 't ghemeyn / oft in 't beson-

besonder / ende daghelijcks met meerder affectien kan gedaen worden. Van de teghenwoordighejdt **Godts** / hebben alle Heplige mannen dit gevoelen; dat dese gelijck de ziele is/ van alle onse wercken/ de fonteyne / ende een kostste begrijp van alle **Godts** vzychthepdt/ sonder welke teghenwoordighejdt den goeden mensch seer haest / oft in een beeste / oft in eenen dupbel verandert wordt. Ten tweeden/ soo moeten dit wel gaede staen/ datmen sp-selven niet al te seer en bekommere / ende dooz de menighe der gedachten zijn hoeft en ontfelle / ende datmen ghe-lijck het aldan plaecht te ghebeuren /ijnen voortganck niet grootelijcks en belette.

De teghenwoordighejdt **Godts** is de ziele onser wercken.

Men moet hem wachten van te veel t'aenbeerden.

Gebedt, waer door onse wercken tot Godt gestiert, ende met de wercken onses Salighmakers vereenicht kunnen worden, het selve dient oock om sy selven te beschamen, ende in de tegenwoordighejdt **Godts** te oeffenen.

O Alle mijn goet, mijnen Godt, mijne kracht, ick affchen ende stof der aerden; offere u dit werck **N.** die alomme tegenwoordigh zijt, tot uwer glorie, in de vereeninghe van de verdiensten onses Salighmaeckers, **CHRISTI JESU**, want uyt u, ende in u, ende om u-went wille zijn alle dingen.

Dit gebedeken besluyt het mistrouwen sijns selfs/ de ootmoedighejt/ de opdraginge sijns selfs/ de supbere meyninge / het bemercken van de teghenwoordighejt **Godts** in alle dingen/aengesien dat wy hier dooz belijden/ dat uyt hem/ende in hem/ alle dingen voortskomen/ ende zijn; jae selve dit laetste deel is een seer profijtelyck Schiet-gebedeken / waer dooz alle onse wercken Gode toegeeygent / ende in sijne teghenwoordighejt gedaen kunnen worden / ende is ober-sulcks genoeghsaem.

Bedeylinge van den geheelen dagh.

TEn eersten/ 's morghens / als ghy wacker ghe- worden zijt/ laet u voortstaen/ dat ghy den hemel open siet / ende ghe-epscht hebbende ootmoedelijck van de **H.** Oypbuldighejt/ ende van onsen Saligh- maker

Hoemen des morghens den dagh sal beginnen in het opstaen.

maker de heylige benedictie/seght aldus: Gebenedijt zy de heylige Dryvuldigheyt, ende de onverscheydelicke eenigheyt, wy sullen haer gebenedijden, want sy heeft met ons barmhertelijck gedaen: ende segent u met het teecken des H. Krups. Daer naer aenbidt God/ met geloof/ hope/ ende de alder-meeste liefde / die u mogelijck is/ als allen u goet: kust de gebenedijde wonden van uwten Salighmaecker / ende neemt booz u hem te dienen/ende niet uwe bpanden.

Verſchep-
den be-
merckins-
gen booz
den mo-
genſtont.

Bemerckt boozts ten eerſten / allen het gene dat Godt geſchapen heeft / ende bedanckt Godt van de ontfangen weldaden. Ten tweeden/ bemerckt waer toe dat ghy geſchapen zijt/ waer dat ghy moet henen gaen/ te weten/ om Godt almachtigh te dienen/ ende hem upt gantscher hertē met alle de krachten uwer ziele aen te kleben; en overleght uwe ghewoonelicke gebreken/ ende neemt baſtelijck booz u/ Godt niet te vergrammen/ ende beſonderlijck te ſchoutwen 't gene / waer tegen dat ghy u beſonder examen ingeſtelt hebt. Ten derden / overdenckt wat u dien dagh te doen ſtaet/ en wat uwten roep van u berepscht: Is 't dat ghy Religieus zijt / let op uwe beſoſten / ende draeghtſe Gode al op met eene alder-ſupberſte meyninge endeliefde. Ten vierden/ bemerckt/ wat tegenſpoeden/ dat u ſouden konnen ontmoeten van Godt/ of van den menſch / in ziele/ in lichaem/ eere/ rijkdommen; ende geeft u ſelven volkomelijck ober/ nu/ ende in der eeuwigheyt. Menroeft hier naer de Hepligen/ als of ſp tegenwoordigh waren/ booz al noch tans onſe liebe Vrouw / ende uwe Patroonen met den Engel uwten Bewaerder / haer-lieden veel gelucks biedende/ ende hare byſtant tot het verkrijgen van eenighe deught begeerende: voeght dan daer by het Geloof, Onſen Vader, Weeft gegroet, de thien Geboden, ende vernieuwt uwe beſoſten/ is 't dat ghy Religieus zijt/ ende uwe eerſte goede booznemeng.

G E B E D T.

Ick geloove u, ô mijnen Godt, ende allen mijn goet;
Ick ſtelle mijn betrouwen op u, ô myne eenige Hope,
ende vernieuw uyt gantscher herten, en neme voor my.

u op-

u oprechtelijck uyt alle mijne krachten te dienen; ghy zijt al, en alleen mijn goet: wat is 't, dat ick buyten u begeere oft vreesse, aengesien dat alle dingen onseker zijn; oft waer in soude ick my konnen verblijden, oft bedroeven? **[oberloopt hier u booznemen/ en de tegenheden/ die u soudén konnen binné den dage ontmoeten:]** verleent my gratie, dat ick alle uwe geschapen gaven mach gebruycken, sonder u te mishagen. Siet ick en begeere niet met allen, aengesien dat my onbekent is, wat my nut is; maer ick love ende dancke u in alles, die het al zijt, ende dat uyt gantscher herten voor alle uwe ontfanghen weldaden; ende offere u mijn verstant, mijnen wille, memorie, myne sinnen, lidmaten, gedachten, woorden, wercken, ende al dat my aengaet in de vereeninge van de verdiensten onses Salighmakers Christi Jesu tot uwe glorie alleen, ende niet mijnder vyanden. Ick neme oock in danck alle tegenheydt, als van uwe hant. Ick begeere myne N. Oversten onderdanigh te wesen, gelijk u selven: eenen yegelijcken om uwent wille beminnen, ende met u, ô mynen Godt, ô eeuwige liefde, door liefde, ende het gebedt gebonden wesen. Och oft ick, ende alle menschen met my u lief hadden, ende ontfteken waren met den brandt uwer liefden, ô Koninginne der Enghelen, Moeder der berinhertigheydt, ende myne eenige hope. O ghy, alle Heylige Engelen, verwerft my eene oprechte liefde, de liefde van allen goet onsen Godt; ende ghy Heyligen Engel mynen Bewaerder, verwerft my, dat Godt my regenwoordigh zy; ô Heylige Apostelen, verkrijght my het overgheven mijns selfs; ghy Heylige Martelaren de verduldigheydt; ghy Belyderen 't verlaten van allen het gene dat finnelijck is; ghy Maeghden suyverheyt ende reynigheyt: ende ghy mynen Heyligen Patroon N. dat ick mach sterven van liefde tot den genen, die om mynent wille hem gheweerdicht heeft de doodt te sterven.

Weeft hier indachtigh den naem van den Patroon/ die u alle maenden halt/ met de dencht ende de sentie.

's Avonts naer 't examen of ondersoeck der consciencie, van 't welck wy de vijf pointen boven gestelt hebben; te weten, ten eersten, dancksegginge: ten tweeden, om gratie bidden: ten derden, sy selven ondersoecken: ten vierden, leet wesen van sijne sonden: ten vijfden, een voornemen van hem te beteren.

Hier naer

O Verloopt ten eersten / de punten die ghy des daeghs daer naer sult mediteren/ is't dat ghy u hier in oeffent. Tentweeden / schickt't gene/ dat u 's ander-daeghs te doen staet/ supberende uwe meyninge: ende oversiet/ wat dat ghy doen/ seggen/ &c. wilt / 't en zy dat ghy dit in u examen te horen gedaen hebt/ ende let op u besonder examen. Ten derden/ kust de aerde: ten 1. overleggende/ dat ghy desen nacht mogelijk in stof sult veranderen: ten 2. dooz dien dat het woort bleesch geworden is / geeft u selven hemt' eenemael over / hem ootmoedelijck noodende / dat hy morgen tot u hem geweerdige te komen. Ten derden/ overmits dat ghy dooz uwesonden de alder-slechtste plaetse u weerdigh kent / verweckt leetwesen over uwe sonden: daer na ontkleet u/ ende oeffent u in dancksegginge/ of in u beschaemte te verwecken/ oberdenckende (is't dat u dit aldus belieft/) 't lijden onses Salighmakers/ by exempel/ als ghy u opperste kleet uptdoet/ mooght ghy Godt dancken/ dat hy om uwent wille naekt gestaen heeft in de geesselinghe: aen het naeste kleet u selven booz oogen stellen het kleet sonder naet / welck geheel gebleven is/ ende begeeren de liefde: als ghy uwe schoenen ende onder-kouffens upt treckt begeeren / dat ghy oprechtelijck soud mogen wandelen/ ende de affectien uwes herten ende liefdeschicken; ende soq boozts oberdencken / hoe dat onsen Salighmaker ghestorben / ende sijn gebenedijde lichaem vanden kruyce ghedaen is geweest / ende dat ghy oock eens sult moeten sterben. Daer naer stelt uwe Heyligen ontrent u bedde/ roept se aen/ ende leest u Geloof, als oft ghy terstont soudt moeten sterben / Onsen Vader, den Weest gegroet, Komt heyligen Geest. Zoet oock den Engel uwen Bewaerder.

Als ghy u bedde open-slaet / denckt op het graf/ ende dat den tijdt haest komen sal / dat ghy daer sult moeten ingelepdt worden / ende de geluckige oft ongeluckighe eeuwighepdt sult be-erven: ende oberdenckt/ waer 't by aldien/ dat dit nu moeste geschieden / wat dat u soude oberblijven van alle d'pdelheyt/

Mannere
om sy sel-
ven t'ont-
kleeden.

heyt / ende wat ghy soudt behouden van een heyligh
 leben. Seght daer naer: In uwe handen, ô Heere, beve-
 le ick mijnen geest: hier by boegende het Gebedeken/
 dienende om berouw te verwecken / ende versocht
 hebbende van de alder-heylighste Opbuldighepdt/
 de H. Maget Maria / ende uwen Heiligen Engel de
 benedictie / verweckt in u / (als oft ghy soudt moe-
 ten van sonden aen sterben) een vast geloof / stercke
 hope ende liefde; ende is 't dat ghy eenen Religieus
 zijt / vernieuwt uwe beloften / ende kust de wonden
 van uwen Saligmaker. Hier naer / oberlegt het
 aengaende de meditatie / oft eenige gedachten / waer
 door ghy de liefde Godts in u soudt mogen ontste-
 ken / ende de begeerte tot de H. Communie / keerende
 uwe oogen / oft tot het hooghwaardigh H. Sacra-
 ment / oft tot den hemel.

G E B E D T.

O Ch oft ick u, ô mijnen Godt, ende mijn leven, mor-
 gen volmaeckter mochte dienen, door een vyerigh
 gebedt u mochte loven ende dancken, en alle geschapen
 dingen versmaden, u alleen vreesen en beminnen! want
 wat sal ick hier uyt rapen, oft wat hebbe ick daer uyt de-
 sen dagh getrocken N. dan uwe goetheyt, die alle dingen
 volbrenght? Ghy zijt alleen goet, ghy kont myne ziele
 alleen versaden. Wanneer sal ick u ontfangen, en op het
 alder-volmaeckste alle mijne wercken tot uwer glorie
 doen N? Siet, mijn leven is kort, ende uwe liefde is son-
 der eynde, ende mijne voorleden sonden pramen my, ô
 Jesu, op dat ik u soude beminnen, ende dienen. Helpt my
 dan door uwe smerten, door u leven, ende doot. O alder-
 heylighste Maget, ende ghy alle Godts Heyligen, Apo-
 stelen, &c. staet my nu by, ende in de ure mijns doots.
 Siet ick trede gelijk in het graf, onseker van mijn le-
 ven en saligheyt: och oft ick u noyt en hadde vergramt,
 ô mijnen Godt! het is my uytter herten leedt, ô mijnen
 Verlosser, en ick neme vastelijck voor my geholpen zijn-
 de door uwe gratie, uwe geboden ende regelen te onder-
 houden, mijn Kruys geerne te dragen, ende my te ver-
 sterven, ende u, ende mijnen naesten uytter herten te be-
 minnen. Want wat zijn alle verganckelijcke dinghen

Dat hier
 geschiede
 als 's mo-
 gens.

Ghy kont
 hier het ge-
 ne / dat ghy
 gehoozt en
 gesien hebt /
 by een boe-
 gen.

Dat men
 hier sp sel-
 ven greeet
 maecte tot
 den toeko-
 menden
 dagh / ende
 let op de
 H. Com-
 munie.

Het beson-
 der examē.

sonder u?ende en roepen dese dingen niet al overluyde, dat ick u soude beminnen, aengesien dat ghy alleen, allen mijn goet zijt?

Hier naer soudt ghy mogen het gene/ dat ghy gelesen ende ghehoozt hebt Godbzuchtelyck toe-boegen/ ende uwe aenstaende meditatie overleggen.

De Meditatie van's morgens.

T En eersten / maecht u gereet gelijck hoben geseydt is/ ende siet wat affectien/ ende beweegelijckheden/ dat ghy wilt verwecken/ hoe dat ghy de meditatie begeert te voegen tot uwe onbolmaecktheden / ende het besonder examē / ende om de liefde Gods te verwecken / ober-denckende sijn Goddelijcke bolmaecktheden/ oft een van dese ; begebende u tot de meditatie/necmt wy-water/ ende dit doende / verweckt in u berouwen van uwe sonden in 't gemeyn; ende terstondt daer naer u selven verootmoedigende/bemerckt Godt tegenwoordigh/ ende aenbidt hem/ oefnende u in 't geloobe/hope/ende liefde / offert hem uyt een supbere meyninghe de dy krachten uwer ziele/ ende begeert gratie om wel te mediteren/dooz het gebedt 't welck hoben gestelt is/ in het 1. cap. van den 1. boeck/of met dit gebedeken: O Heere; ghy zijt my tegenwoordigh, door u wesen, by-wesen, ende macht; weest oock met my door uwe gratie: want ick geloove in u, ende ick beminne u, uyt gantscher herten; ick offere u, my selven, ende al het gene dat my aengaet tot uwer eeren; ick toe-heylige u, de krachten mijnder ziele, op dat ghy al tijt mooght zijn in myne gedachten, dat ghy mooght zijn, mijn hope, mijn liefde, ende dat deselve in my ontfeken mach worden, ende wassen, ende ick in u, die mynen Godt zijt, ende allen mijn goet.

Maer aengesien / dat de meditatie een peghelijck niet en dient/ soo en moet men nochtans niet achterlaten/'t lesen van een Godbzuchtig boeck/ den welken handelt van de mysterien des lebens onses Salighmakers/ of van eenige geestelijcke onderwijsingē/ of immerg lesen 't gene/ dat yemant Godbzuchtelijck booz hem genomen heeft te doen/ oft te laten.

Be-

Bemercht dat de meditatie/oft de geestelijcke lesse/voorz alle andere dingen gestelt moet wesen/want hier door de barmhertigheyt van God almachtigh tot ons neder-daelt/ gelijk David te kennen geeft/ seggende: *Gebenedijt zy Godt/ die mijn gebedt niet af-gekeert en heeft/ noch zijn barmhertigheyt van mij/ gelijk den H. Augustinus op dese plaetse getuyght. Maer dit moet al geschieden op bequame plaetsen/ gesette tijden ende stonden/ ende boven al in stilte; ende men moet hem wel wachten eenigh deel/ oock het minste niet van desen byandt-offer te ontrecken; Voorts men moet meerder sozge dzagen om d'affectien/ ende goede voornemens te voeden dan om de bemerckingen der redene/ ende des verstants te verbolgen.* Psal. 65.

Om eenigh vermaen oft sermoen te hooren.

TEn eersten/ overmids/ dat de wijsheyt niet en woont in eene ziele/die der sonden onderworpen is/ heft u hert in 't hoort tot Godt/ bedroeft zijnde van uwe voorz-leden sonden/ende legt af alle sozghbuldigheyt ende bekommeringe.

Ten tweeden/let neerstelijck en devotelijck gelijk of Godt u selbe aansprake/ ende vermaende. Want gelijk den H. Augustinus te kennen geeft/ die het woort Godts onachtsaemlijck hoort/ ende het selve laet vallen op der aerde/ is also wel berispens weerdigh/als die het lichaem Christi onweerdelijck laet vallen. Ende eenen anderen Leeraer seght: men behoozt het woort Godts t'ontfangen/ gelijckterwijs datmen het bloedt Christi ontfanght/ ende d'overblevelingen oft reliquien der Hepligen handelt.

Ten der den/voegt dit in het laetste tot u selven/en maekt een voornemen van 't selve te werk te stellen.

Bereydinge om voortelijck het sermoen oft eenigh vermaen te hooren.

Een gebedeken besluytende het gene dat voor geseydt is.

Suyvert ende reynight mijn herte, ô Heere, op dat het zaedt van het woort Godts in goede aerde mach vallen, ende vruchten voorts-brengen. Ick verlange om het selve in sachtmoedigheyt des herren, devotelijck

r'ontfangen, als uwe ende gelijk u dierbaer bloet, ende ghelijckerwijs den krancken de medecijne ghebruyckt. Ick neme vastelijck voor my het selve my toe te voegen, ende stantvastelijck te werck te stellen, ter eeren van uwen Heyligen naem, Amen.

Naer de vermaninge oft het fermoon.

Wat dat men nae 't fermoon of geestelijck vermaen moet doen.
Rom. 9.

D Ancht God/ ende neemt booz u te werck te stellen het gene/ dat ghy gehoozt hebt/ oberleggen de de gelegentheden/ die u sullen ontmoeten/ met dese oft diergelijcke woorden: Siet Heere dit is uwen wil- le, maer dien te volbrenghe en is niet in de macht des ghenes, die wilt ende loopt, maer des ontfermenden Godts: dus neme ick voor my dit selve te doen (op sulken tijt, &c.) door uwe gratie, Amen. Komt heyligen Geest, vervult, &c.

Vergaderinge van sinnen, als de uyre slaet.

Profftes- lijcke oef- feninge / als men de upze hoozt slaen.

V Ergadert uwe sinnekens alle uren op dese ma- niere. Ondersoecht ten 1. de ure / die gepasseert is in Godts tegenwoordigheyt. Ten 2. vernieuwt in 't ghemeyn de goede opsetten/ die ghy 's morgens gemaecht hebt; en oeffent de deught van u besonder examen / naer gelegentheyt / het welck ghy in deser boegen sult konnen doen/ by exempel:

O JESU, die voor my gegeesselt hebt geweest, wat heb ick u wederom gegeven? wat sal ick u wederom geven? Ick beminne u uyt gantscher herten, en ick offere u allen het gene, dat my aengaet, wanneer sult ghy komen? wan- neer sal ick door uwe gratie ootmoedigh oft N. wesen. Dese selve recollectie oft vergaderinge kan oock ge- schieden met het lesen van sijnen Vader onse, met eene Godt - byzichtighe bemerckinghe ende aen- dachtigheyt / by exempel / vernieuwende de te- ghenwoordigheyt Godts / met dese woorden: Onsen Vader, die daer zijt in de Hemelen. In de eerste begheerte / epschende de supbere mepinghe / aen- ghesien dat de selve daer in begrepen is. In de tweede / gratie begeeren. In de derde / het overgeven sijns selfs; In de vierde / 't betrouwen van sijne Vaderlijcke boozsichtigheyt / ende een verlanghen naer

naer de Heplige Communie. In de vijfde/ de lief-
de tot sijnen naesten. In de sesste/d'oortmoedigheyt/
aengesien dat wy niet so veel perijckelen omringelt
zijn / ende gheen en kunnen ontgaen sonder de hulpe
van Godt almachigh. In de sevenste/ een boozne-
men van de sonde ende onvolmaecktheden te schou-
wen/besonderlijck die wy arbeiden dooz ons beson-
der examen te verwinen.

Alsmen eenigh handt-werck doet.

Offent u hier in de tegenwoozdigheyt Gods /
heffende u herte tot hem / dooz het bemercken
van de creatueren / maer sonder u selven ghewelt te
doen ; in het beginsel des wercks offert het selve aen
Godt/ende vereenicht dat met de verdiensten onses
Salighmakers/ ende als ghy u werck ghedaen sult
hebben/ bedanckt Godt ende draget hem op.

Ghebedt voor 't hant-werck.

MYnen Heere ende Godt , wien alle dingen dienen ,
ende onderworpen zijn , ick offere my u wederom
op dese ure, die mogelijck de laetste sal wesen tot eenen
brant-offer,ende dit werck in de vereenige van de ver-
diensten , ende arbeiden van onsen Salighmaker Chri-
stus Jesus : weerdicht u, dit door my te wercken, t'uwer
eere ende glorie, Amen.

Gebedt nae 't werck.

GHy zijt Heere het begin, ende het eynde , ick be-
dancke u, die niemandt van doen en hebt , dat ghy
u geweerdicht hebt my te roepen onder uwe huys- ghe-
nooten, ende dit door my te doen, daer nochtans sonder
u niet gedaen en is gheweest. U zy alle eere van u goet ,
vergeeft my mijn quaet, ende mijne onvolmaecktheden,
ende ontfanght dit in de eenigheyt van alle wercken
van CHRISTUS uwen Sone tot uwer eeren alleen ,
niet tot de mijne, Amen.

Terwijl dat ghy eenig hantwerk doet/ sult ghy
eenige van dese naevolgende sententien overleggen.

Schiet-Gebedkens voor de gene die wercken.

GHy sult de arbeiden uwer handen eten , saligh zijt Psal. 127.
ghy , ende het sal u wel wesen.

Tot

Tot op dese ure toe, zijn wy oock hungerigh, ende dorstigh ende naect, ende wy worden met hals-slagen gheslagen, ende zijn sonder sekere sedge, ende wy arbeyden werckende met onse handen.

Soo wie niet en wilt wercken, dat die niet en ere: saligh is waerachtelijck, die het broot eten sal in het rijcke Godts.

De benedictie des Heeren maect rijck, ende met hem en sal geene pijnelijckheydt gevoeght worden.

Een traegh mensch wilt, ende hy en wilt niet, maer de ziele der gener, die wercken sal vet worden.

Arbeydt als een goet Ridder Christi.

Salig zijn de doodē, die in dē Heere sterven, vā nu voorts seyt den geest, dat sy rusten souden van hare arbeydē.

Seynt de wijsheyt van de heylige hemelen, dat die niet my zy, ende niet my arbeyde.

En wilt niet arbeyden om rijck te worden, maer stelt uwer vernuftheydt eene mate.

Komt tot my alle, die arbeydet, ende belast zijt, ende ick sal u vermaken.

Arm benick, en in arbeyden van mijnder jonckheyt af.

Om sijne Gerijden te lesen.

M Aecht u hier toe ghereet/ ghelijck ghy u gereet sout maken tot de meditatie/ alle dingen doende op sijn tijt/ noch en verkeert den nacht in den dag niet/ te weten/ lesende daeghs het gene/ dat ghy des nachts behoort te lesen/ &c. Draeght oock groote sorge van de gesteltenisse des lichaems/ als ghy niet Godt begeert te sprekē: en vergadert uwe sinnen/ naer dat ghy gelesē hebt. Siet hier af Richardum van de gerustheyt der conscientie/ in het 26. cap.

Als ghy yet gaet lesen, oft u begeeft tot studeren.

E Er ghy u begeeft tot de studien/ bidt ende berecht in u berouwen/ opdragende u werck berecht niet met de wercken van ulwen Salighmaecker aen de Goddelijcke Majesteit/ en seght: Komt heylighen Gheest, laet nederwaerts dalen uyt de hemelen de stralen uws lights; want uyt u, ende in u, ende om uwen't wille, is het al, ô mijnen Godt, ende mijnen al.

Maer

Maer leeft dagelijcx een Godbzuchtigh boecxken/
gelijck dat gedaen hebben/ de alderheplighste man-
nen/Dominicus/Thomas/en Bonaventura:maer
dit en moet niet geschieden by gebal/ofr rasschelik/
maer aendachtelijck ende devotelijck / ten minsten
den tijt van een halbe upre / daer toe bestedende.

Als ghy brieven schrijven wilt.

Sommige menschen zijn hier in grootelijcks be-
kommert/maer sy sullen dit pzoftijtelijck doen/ ist
datse bedachtelijck en Godbzuchtelijck dit volbrin-
gen ende gedachtigh zijn / dat ghemepulijck het ge-
ne dat eens geschreben is/ geschreben blijft/ooch by
maniere van spreken / eeuwelijck.

Schiet-Gebedeken.

O Heere Jesu/ die my in uwe handen/ende in den
Boeck des lebens geschreben hebt/verleent my/
dat ick bedachtelijck/Godbzuchtelijck/ ende wijs-
elijck mach schryben het ghene/ dat eeuwich dueren
sal tot uwer glorie/ want van u / &c.

Het examen oft ondersoeck sijnder consciencie.

Hoe dat so het generael/als het besonder examen
moet geschieden / sult ghy boven binden: ende
macht u wel / van het selbe achter te laten / maer
doet dit dickwijls/ten minsten/ tweemaal 's daegs/
ende in 't hozt tot elcke ure. Verdeelt hier u selven /
als ghy ontbonden kont wesen van uwe sonden/is't
dat ghy begeert. Doozwaer gelijck den H. Grego- Greg.1. 23.
rius seght / hoe dat pemandt sy selven min kent oft Mor.c. 5.
aensiet / hoe dat sy ooch min misghagen van sy sel-
ven heeft: het welck soo veel te meerder wordt / hoe
dat sy sy selven in de teghenwoozdighepdt Godts /
dickwijlder bemerckt. Waer toe den Propheet be-
quamelijck gesept heeft: Den geest heeft my opge- Ezech. 2.
heben ende op-ghenomen / ende ick ben verbittert
wech gegaen in de verbolgenthept mijns geests.

Alfmen ter tafelen gaet.

Schiet-Gebedeken.

Saligh is hy, die broodt eten sal in 't rijcke Godts.

Luc. 13.

Als ghy u wascht/neemt vastelijck dooz u matig
te

te wesen / en dencht op het bloedigh badt van Chri-
stus onsen Salighmaecker / oft op de pdelhepdt des
werelts / oft op de hemelsche tafel / ende verlanght
daer naer. Terwijlen / dat ghy eet / versterft u altyt
pewers in / sonder datmen het selbe bemercke / dat
is / offert onsen Salighmaecker pet / daer ghy den
alder-meesten treck toe geboelt / ende ontrecht dat u
selben / op dat ghy dat met hem in der eeuwighepdt
soudt mogen genieten : oft eet pet / dat u niet te sma-
kelijck en is / ter eeren van de galle / die onsen Sa-
lighmaker gesmaecht heeft / ende en klaeght ner-
gens af : 't is oock geraden te ober-leggen des mid-
daeghs eenigh mysterie / by exempel / de maeltijt /
daer Christus toe genoot heeft geweest ; oft wel te o-
ber-dencken aen het eerste gerecht / de doot / en wat
gerecht u dese boozstellen sal / oft wat spijßen dat de
verdoemde in de helle aen-gedient worden. Tot het
tweede gerecht / denkt op het avontmael Christi / en
d'instellinge van 't hooghweerdigh H. Sacrament.
Tot het derde / op d'eeuwige maeltijt. Schouwt alle
leckerhpen / ende uptnemenhepdt. Dat u genoegh
zp / dat het eetbare dingen zijn / niet aenloekende lec-
kernpen : want de begeerlijckhept / sal ons noch spels
ghenoegh leveren. Wacht u oock van de spijße op te
sloeken / ende te ras te eten ; hierom seght eer ghy be-
gint te eten / nu geseten zijnde / ten minsten eenen Va-
der onse booz de weldoenders / oft de oberledene ; en-
de let op het gene datter gelesen wordt oft gesepdt
wordt / op dat ghy u niet seer upt en stozt tot de spij-
ßen / ende niet geheel in die soudt zijn.

Na de Tafel.

Vermaecht u een wepnigh : maer eer ghy u geeft
tot t'samen-spreken / vernieuwt in u de teghen-
woozdighepdt Godts / ende de supbere meyninghe.
Weest traegh in 't spreken / ende boozsichtigh / ende
bidt met den Propheet / Stelt Heere een wacht aen
mijnen monde / en een deure des omstants aen mijne
lippen : want upt u / in u / ende om uwent wille is het
al. Want alsdan isser meer perijckel / dan op andere
tijden. Want meestendeel gelijk den H. Gregorius
seght het oberbloedigh spreken volghet de maeltij-
den.

Bernard.

Greg. l. i.
mor. c. 5.

den. In 't sprekē / gebzupcht altydt de alder-beste gelegentheyt die ghy hebt van ootmoedigheyt / op synen tydē swijgende / in niemants woozden baren-
de; desgelijcx van liefde / een ander eenigh vermaeck aendoende; van pber der zielen yet goets vertellen-
de na gelegentheyt. Hier naer / ondersoecht u selben / ende let op het toekomende / ende bidt den Heere / dat hy wille verbeteren / daer ghy in misdaen hebt dooz syne genade.

Het groeten van 't H. Sacrament.

Is 't dat de Hepligen / ende Religiense personen by-na geduerighlijck staen in Godts tegenwooz-
digheyt / soo is 't oock redelijck / dat wy ten minsten eens / te weten ten tijden van het lof / den Heere / in het hoogh-weerdigh H. Sacrament groeten.

Bemerkt hier toe in 't kozt / Ten eersten / uwē booz-
leden sonden / en verweckt leet-wesen; Ten tweeden / d'ontfangen weldaden / ende weest booz die danck-
baer: Ten derden / vernieuwt u goet booz-nemen / ende is 't by aldien dat ghy een Religiens zijt / oock uwē beloften: Ten vierden / offert u selben / ter eeren van het lijden ons Heeren / om yet tot sijnder eeren te berdzagen: Ten vijften / offert u in 't geloobe / ho-
peende liefde. Ghy sult hier toe mogen gebzupchen het Ghebedeken welck wy ghestelt hebben booz de Misse / oft booz de Getijden.

Als de be-klocke slaet, 's morgens, 's middaeghs, ende 's avonts, om den Weest gegroet te lesen.

Lest d'eerste Groetenisse / oft Ave Maria, Godt danckende dat ghy van hem geschapen zijt: de tweede / dat hy mensch geworden is: de derde / dat hy u verlost heeft; dzaeght u selben op / ende al het ghene dat u aengaet / aen sulcken milden wel-doen-
der: en is 't dat het u soo beliest / boeght naer de derde groetenisse: Ghebenedijt zy Godt den Vader, die my geschapen heeft: ende sijnen eenigen Sone, die uyt den hemel op der aerden om my te verlossen neder-gedaelt is: ende den H. Geest, die my geroepen heeft, ende niet my gedaen heeft naer sijne genade. Want uyt u, en in u, ende voor u, is het al, mijnen Godt, ende mijnen al.
Alf-

Alsmen de Litanien wilt lesen.

S Telt u hier/ ten eersten/ in de tegenwoozdighepdt Gods/ ende sijn hemelsch heyz/ ende epscht van de Moeder Gods/ de Goddelijche liefde: van de Engelen/ eene supbere meyninghe: van de Apostelen/ gehoozsaemhepdt: van de Martelaren/ verduldighepdt: van de Belijderen/ armoede: ende van de Maeghdeliens/ repnighepdt. Alsmen antwoozdt/ Verloft ons Heere: oft/ Libera nos Domine: Overdenckt/ hoe menigerley quaden dat ons omringhen/ ende begeert hier af bebzijt te zijn. Alsmen leest/ Wy bidden u, verhoort ons, oft/ Te rogamus audi nos, siet hoe veel dat u gebzeekt/ ende begeert dat van de fonteyne van alle goet/ die booz u is.

Oeffeninge voor den tijdt die ons overschiet.

L Eest/ bidt/ oft oberleght het gene dat ghy gelezen oft gheschreven hebt; oft oberpepst de ghelegentheden die ghy hebt om de deught te oefnen/ die ghy in 't besonder examen soeckt te verkrijghen. Oeffent u in Gods tegenwoozdighepdt: oft/ boozbeeidt u verscheyden geballen/ waer booz ghy naem ende saem/ goederen ende vzienden/ soudt konnen quijt worden/ ende boeght ulwen wille/ met den wille van Godt almachtigh.

Als ghy met yemanden moet verkeerren.

T En eersten/ stelt u Godt booz ooghen/ die alleen machtrigh is de zielen te bekeerren/ ende alle ulwe wercken kan schicken: Ten tweeden/ let op ulwe pijnen ende ulwe ellenden/ ende bidt om gratie. Ten derde/ roept den Engel ulwen bewaerder/ ende van den ghenen daer ghy mede moet handelen/ op dat ghy ghelijckelijck soudt mogen volbrengen/ het ghene dat u met hem te doen staet. En zijt niet overbloedigh in woorden/ maer weest soet/ bedacht/ en vermeldt nimmermeer van eens anders gebzeken/ oft dat tot ulwer eere streckt/ ende schouwwt alle kijnbagie.

Als ghy buyten moet gaen.

H Eest u herte tot Godt/ upt het gene dat ghy gesien/ ende gehoozt hebt. Is't dat ghy Religieus zijt/

zijt/ende dat ghy uwen naem in 't uytgaen moet te-
lienen / bidt dat den selven mach blijven geschreven
in den boeck des levens/ ende bedancht God dat hy
u tot de religie geroepen heeft. Ghy sult onsen Sa-
lighmaker moghen groeten in de armen die u ont-
moeten / ende Godt bidden/ dat hy haer-lieden eene
aelmoesse wil verleenen/of selve uytdeplen/is 't dat
het in uwer macht is. Is 't dat ghy Religieus zijt/
dzaeght sonderlinghe sozge/ om de sichtbare seegh-
baerheyt t'onderhonden/ want uyt eenen/ oordeelt-
men van alle d'andere die in uwe Oorden zijn.

Eer ghy eenigh merckelijck werck begint.

Vreenight u met u selven / vernieut uwe niep-
ninghe/ op Godt betrouwende/ ende mistrou-
wende van u selven / ende stelt uwe handen aen het
werck/ als oft dit het laetste soude wesen / ende eeu-
welijck dueren: want een werck eens gedaen / blijft
eeuwelijcken gedaen.

Schiet-Gebedeken.

O Alle mijne kracht / mijnen Godt / doo: u leba-
ich. O allen mijn goet / weerdicht u dit laetste
nu ende in der eeuwighejdt doo: my te wercken t'u-
wer eeren/ ende niet van mijne branden/ Amen.

Eer ghy eenige gedachten plaetse geeft.

O Verleght hoedanigh dat die ghedachten zijn /
noch en betrouwt u niet op de gene die al smeet-
kende u aenkomen; want sy zijn bedriegelijck; noch
en vzeest d'andere niet te seer / want sy zyn u dick-
wijls saligh.

Schiet-Gebedeken.

U Is bekend wat my nut is/ mijn geneuchte: ghy
zijt/ die ick behoorde te vzeesen; buypen u en be-
geere ick niet/ o mijnen Godt/ ende mijnen al.

Door de Kercke gaende, seght:

Ick aenbidde u / o alder-heplighste Oypbuldig-
heyt/ met alle creaturen/ en doo: al die uwen hep-
liken

866 Den III. Bocck. Het XVIII. Cap.
lighen naem onbekent is / ende den selven lasteren.
Ick geloofs in u/o eeuwige Waerheyt; ick betrou-
we in u/ende ick beminne u uyt gantscher herten/ o
oneyndelijke goetheyt/ Amen.

Gaende uyt uwe kamer, besproeyt u met
Wij-water, ende seght :

Heylige Maget MARIA, wilt ons met uwen lie-
ben Sone gebenedijden.

Wederom komende.

Als oft ghy daer vondt Godt u verwachtede/
met de **M**oeder/ segt: wie sal my verleenen dat
ick u alleen sal vinden, ende al mijn goet, ende dat ick
alle andere dingen mach achten als vuyligheyt, op dat
ick u soude mogen genieten.

Als ons eenige verstervinge ontmoet.

Denckt dat ghy aen den welcken begheert dat
ghy aldus soudt doen/ moet antwoorden: Ghy
bereyscht dit van my tot mijnder bate/ o Heere Je-
su/ ende aengesien dat dit in mijne macht is / waer-
om sal ick dit weygheren te doen / met mijn eyghen
schade / u mishagende ende verheugende mijne by-
anden.

Als ghy eenige verstervinge doet.

Ten eersten / vernieuwt uwe meyninghe: daer
naer vereenicht de versterbinge / met de wer-
ken/ende smerten van onsen Saligmaker.

Alsmen hem tot eenigh spel oft vermaeck begeeft.

Ten eersten/ moetmen alsulcken spelen schouwen
die eenighsins naer de gierighejdt strecken/ het
herte ontruften/ de ziele te seer bekommeren ende
besich houden: want anders en is het geen oprecht
spel oft vermaeck. Ten tweeden/ men moet in 't spe-
len groote matighejdt gebuycken: ende daer en is
niet leelijker gebonden geweest / oock naer het ge-
voelen der Heydenen / dan hier mede veel tijds te
verquisten / ende een ledigh leven te leyden. Ten
derden / men moet alle onhebbelijckhejdt in woo-
den/ ende twist/ neerstelijck schouwen.

Schiet

Schietende-Gebedekens.

V Erre zy van my dat ick uwes niet indachtigh en soude zyn/ o Heere Jesu/ in het beginsel van mijne blijtschap. ofte: O eeuwige Wijsheyt/ wiens geneugte is te verkeerren met de hinderen der menschen; siet ick sal booz uwre oogen spelen/ op dat ick u niet en soude misshagen; maer tot uwer eeren/ soo het een Chzisten mensch betaemt/ eerlijck soude ver- maken/om naderhant uwre Goddelijcke Majesteit bloecker te mogen dienen/ Amen.

Oeffeningen als men hem tot de reyse begeeft.

S Chickt alle dinghen van 's daeghs te boren / op dat ghy des morgghens d' eerste Misse mooght hooren/ ende van onsen Saltghmaker de benedictie mooght ontfangen. Leest booz al in 't beginsel van de repse / de Oeffeningen die ghestelt worden booz den repsenden man / de Litaniën/ ende den Psalm: Gebenedijdt den Heere alle de wercken des Heeren/ &c. daer naer begeeft u om te Mediteren / ende naderhandt tot eene Godtbyachtiger samen-spraak; leest daer naer u Kroosen-krancken; en vergeet oock niet het ghemeyn / oft het besonder examien uwer consciencie.

In 't eynde van de repse leest: Te Deum laudamus, oft/ U Godt loven wy, &c. Ende aenroept d' Engelen van de plaetse daer ghy henen repst.

Als ghy tot de gesette plaetse gekomen sult wesen, sult aldus bidden, is 't u mogelijk, voor het hoogheer-
weerdigh H. Sacrament.

I Ck aenbidde u / o alder-heplighste Oypbuldigheyt / die over al even tegenwoozdigh zyt / eben boozsichtighen Vader; ick gheloobe in u / ende be- minne u uyt gantscher herten. Vergeeft my mijne sonden / ende gheeft my dat ick in dese plaetse met soodantige ootmoedighheyt/ boozsichtigheyt / ende liefde mach handelen/ dat ick niemandt/ soo van de ghene die teghentwoozdigh zyn / oft verre van hier zyn/ ergens in en hindere oft te hoort doe / maer dat ick eenen pghelijcken goet exempel mach gheben /

ende uwen naem heyligh maken. Wanneer sal ick in u huys komen / ende wanneer sal het wesen datmen my sal seggen / dat ick rusten soude / ende ophouden van arbeiden.

Om den dagh, op den welcken datmen den staet sijns levens aenveert heeft, profytelijck te vieren.

DEn feligieus behoorde boozwaer / naer het exempel van de Heyligen / desen dagh met alle eerbiedinge te vieren; maer dit en moet niet min ghedaen worden / van de gene die in den houwelijcken staet gestelt zijn; ende men behoort te overleggen de fouten die wy in onsen staet te bedienen / gedaen hebben / de selbe ootmoedelijck te biechten / ende daer na het Heyligh Sacrament des Altaers t'ontfangen; versoecken de Gebeden ende Missen van d'andere / Godt bedancken van sijne weldaden / aelmoeffen uytdiepen / naer het exempel van dien Ouderlingh / den welcken op den dagh dat hy in de religie herborren was / niet en wepgerde van het gene datmen van hem begierde.

HET XIX. CAPITTEL.

Oeffeninge oft practijcke, om hem gereet te maken tot de doot.

Het eynde van alle de wercken van ons leven / is de doot: waer toe wy alle onse gedachten / werken ende dagen moeten schikken / op dat wy souden mogen hebben eene geluckige doot. Want die wel geleest sal hebben / en kan niet qualijck sterben: ende desen sal geluckelijcken leven / die geleert heeft wel te sterben: ende hy sal wel weten de lionste om wel te sterben / die al zijn leven langh de doot altijd boozogen gehadt / ende hem van langer hant tot de selve gereet gemaecht sal hebben. Mengesien van dat alle wetenschap ende geleert heyd / alle oefeningen / ende alle de dagen ons levens daer toe gestiert worden / op dat onse laetste ure gelucksaligh zy / soo moeten wy oock van dese handelen / die boven alle andere de kroone spant / die d'eewighheyd mede brenghet /

ende

ende die het steunfel ende eynde is van dese onse pelgrimage/ waer aen alons geluck van dit leven/ ende oock mede van de eeuwigheyt hanght. Waer toe soo neemt dese verscheyden bereytselen.

Ten eersten/ weest dickwils der doot indachtigh/ het welck de **H. Kercke** in den beginne van den **Va**sten vermaent/ ende draeght ober u een memoriael/ het welck u hier toe soude konnen vermanen/ gelijck wy somwijlen sien ghedaen te worden / als men yet wilt onthouden/ hoe wel dat ons hier toe alle dingen oock genoeghsamelick vermanen/ aengesien dat wy anders by-na niet en sien dan leven en sterben/ saken die opkriemen en wederom ondergaen. **Ia** selbe den **H. Damascenus** seght/ dat men hierom/ ende niet alleen om hare eere te bewijzen / de gebeenten der **Hep**ligen omdraeght; oft stelt u t' hups booz oogen eenig teecken/ of recht u selven op/ oock in u leven/ (gelijck den **H. Joannes Eleemosynarius** / en andere treffelijcke **Princen** gedaen hebben) een graf in de kercke/ en gaet dickwils derwaerts om hier op te letten/ en uwen sterf-dagh t' overpepsen : oft ten laetsten/ kiest ende schickt van nu af de plaetse daer ghy begraven wilt liggen in de Kercke/ oft op het Kerck-hof. **Men** vertelt dat in 't Klooster van **Claraballen**/ altyt een graf open staet/ booz den genen die eerst sal sterben/ 't welck de **Religieusen** van dat Klooster dagelijks besoecken om der doot indachtigh te wesen. In een ander ordre heeft een pegelijck een doot-kiste in sijne kamer. In een andere zijn de broeders gewoon malanderen aldus te groeten : Broeder wy moeten sterben : ende den anderen antwoorden: Wy en weten niet wanneer. Siet ghy wel hoe grootelijck dat alle **Religieuse** personen / de gedachtenisse van de doot ter herten getrocken hebben ?

Gedachtenisse des doots.

Berkiesinge der plaetse daer men wilt begraven worden.

Ten tweeden / besozght dagelijks te berckrijgen een tecken van uwe berkiesinge/ besonder/ die aengaet de bermherticheyt van uwen naesten: want niet de selbe mate / met de welcke ghy eenen anderen gemeten sult hebben/ sal u wederom gemeten worden: ende saligh zijn de bermhertighe ; want sy sullen bermherticheyt verwerben. Hier af sullen wy booz

Tecken van berkiesinge tot de saligheyt.

al onderbzaeght worden in den dagh des oordeels. Ghy sult hier af in het besonder kunnen mediteren/ in deser boegen: ten eersten/ oft ghy de selve hebt/ ende wat u belet/ dat ghyse niet en hebt: ten tweeden/ hoe dat de gene die nu saligh zijn/ haer hier dooz verseeckert hebben: ten derden/ hoe dat ghy u booztaen hier toe sult begeben.

Aelmoes-
sen.

Luc. 12.

Oeffeninge
van het
geloobe/
hope/ lief-
de.

Ten derden/ aengesien dat ghy eenen bremdelingh zijt op der aerden/ seynt uwe rijckdommen/ die hier eben wel vergaen sullen in u vaderlant. Dat aldaer u thzesoos 3p/ alwaer geen en dief aen en komt/ noch geen motte en bederft. Ja dat meer is/ hebt een hofkerken / waer ghy dagelijcks uwe aelmoessen in woyp; op datter geen en dagh verloren en gae/ maer vermeerdert dagelijcks uwen thzesoos in den hemel dooz uwe deughden. Dooz al nochtans oeffent u in de deughden die u in de ure des doots/ meest te stade sullen komen: Ten eersten/ van geloobe: ten tweeden/ van hope: ten derden/ van liefde: ten vierden/ van berouwe der sonden/ verduidigheyt/ ende versterbinge: want de krancke worden meest bebochten dooz onverduidigheyt. Ick bidde/ dat ghy alle quade gewoonten/ met de deughden die haer tegen zijn / wilt verwinnen: leert de bekoringen wederstaen/ op datse u niet en overvallen/ als u de krachten sullen ontbreken/ ende dat ghy alsdan in de haben selve schip-bzaeke soudt lijden. Aldus is het onlanghs aen eenen gebeurt / die van te voren wel gebiecht zijnde / op den laetsten nacht van sijn leven wederom hervallen is dooz begeerten in sijne oude sonden / ende heeft alsoo ellendighlijcken sijnen geest gegeven: die sijne biechte gheloozt hadde / verstaen hebbende daeghs daer naer / dat hy overleden was/ maeckte hem terstont gereet om het H. Sacrificie der Misse booz den overleden Gode op te draghen; maer sijnen geest heeft hem verscheuen aen den voet van den autaar/ het selve verbiedende/ te kennem gebende dat hy eeuwelijcken verdoemt was / om dies wille dat hy wederom in sonde gevallen was / dooz de quade gewoonte die hy gehad hadde tot de sonde.

Ten vierden / aenbeert al het ghene dat u te doen staet/

staet/ gelijk oft ghy haest soudt moeten sterben.

Ten vijfden/ bereyt u dagelijcx gelijk tot de doot/ Dagelijcksche bereydinge tot de doot.
als ghy u tot slapen begeeft; ende overleght/ oft ghy daer toe oock in der waerheyt wel gereet zijt/ hoe dat ghy soudt wenschen alsdan geleest te hebben. Want wie weet wat hem in den toekomenden dagh/ veel min in den aenstaenden nacht sal overkomen? Och/ hoe grouwelijk is't te overleggen dat yemant al slapende met eene sinkinge of catharre overballen zijnde gevallen is in de handen van den levenden Godt: Ja dat hy van den slaep/ tot den Rechtter-stoel/ tot de straffe/ ende tot de eeuwige doot getrocken wort! Hoe is het mogelijk soeten Jesu/ dat yemant geloove/ dat hem hondert ende hondert perijckelen van alle kanten over het hooft hangen van sijne vyanden/ van sijne eere/ leven/ en alle sijne goederen/ en dat hy nochtans hier op niet eens en wilt letten! Denckt 's morgens opstaende/ dat dit uwen laetsten dagh sal wesen. Leest dagelijcks eenige gebedekens/ by exempel/ de Litanien van onse L. Vrouwe/ booz eene salige doot/ ende eert uwe heplige Patroonen.

Ten seften/ staet dit wel gade/ dat ghy u gewent maeckt/ tot al het gene dat u onboozsiens soude mogen overkomen/ oock als ghy ergens struckelt/ valt/ oft eenigh geluyt hoorst/ in u te verwecken berouw/ geloof/ hope/ ende liefde/ met een woort by exempel: Het is my leet, Ick gheloove, hope, ende beminne u, &c. Want aldus doende/ sult ghy dusdanige affectien/ die ghy upt eene Godtvruchtige gewoonte geleert hebt kunnen vermeerderen/ ende met den opslach van eene oogte u selven boozstellen. Aldus heb ick eenen Religieus gekent/ die in't uytspreeken van de namen van Jesus, oft Maria, op elcke letter in't besonder/ seer treffelijke deughden in sy selven verwekte. Och oft Godt gabe/ dat de soldaten aldus gheleert/ ende onderwesen waren/ en in alle perijckelen bebijt waren met den schilt van de vreesse Godts! Dus behoort de men haer-lieden t' onderwijzen/ ende dat op het alder-neerstighste/ datse menichmael berouw/ ende eene supbere meyninghe tegen alle onboozsienelijke doot souden mogen vernieuwen.

Gewoonte van goede affectien/ in al dat ons overkomt.

Levende
verbeel-
dinge/als
oft wy
moesten
sterben.

Ten sebensten/ stelt u selven ten minsten tweemaal des jaers in deser voegen / als oft ghy soudt moeten sterben; ende dat/ ter eeren van de doot van Christus uwen Salighmaker/ ende op dat ghy van eene haestige doot soudt mogen bezyjt worden. Thomas a Kempis raet datmen het selve soude doen als daer eenige groote feest-dagen op handen zijn/ ende dit is boorzaer seer psofytelyck. Iae dit soude oock wel geraden wesen/ ten minsten alle maenden te doen/ en datmen alsoo zijn herte soude vergaderen/ ende vernieuwen/ ende met sy-selven ober-leggen 't gene sijnen boort-ganch aengaet: maer dit behoorde tweemaal des jaers met meerdere bereydinge ghedaen te worden/ als oft u van den Heere gesept ware: Beschickt u huys, want ghy sult sterven, ende niet leven. Hier toe schijnt seer bequaem te wesen den goeden Dypdagh/ op dat wy met Christo souden moghen sterben: desgelijcken den feest-dagh van alle Godts liebe Hepligen/ ende Alder-zielen dagh/ ter oorsake van de ceremonien/ die alsdan in de H. Kercke ghebruycht worden. Ende ghy sult u hier doot in deser voegen schicken / als oft ghy waerachtelyck soudt moeten sterben / ende ghy sult oock eene generale biechte doen/ van de gene die ghy laetst gedaen hebt/ is 't sake dat sulchs geraden gebonden wort: en niet sulcke neerstigheyt ende sozghbuldigheyt / als oft het de laetste soude wesen. Ende ghy sult hierom op den witten Donderdagh/ ende alder-Hepligen dag/ het lichaem onses Heeren ontfangen. Daer-en-boven doet dit/ te weren/ op den witten Donderdagh/ ende goeden Dypdagh / aen het graf onses Heeren/ oft op Alder-zielen dagh/ aen de graben van uwe ouders/ is 't datse aldaer zijn/ is 't niet/ aē pēnant anders graf: soo stelt u selven boort oogen uwe aenstrende doot / de benauwtheden die ghy alsdan sult gevoelen/ en uwe uyt-baert. Geeft aelmoessen/ naer dat uwen staet verpocht / en betaelt alle uwe schulden/ oft is 't dat sulchs niet gelegen en is/ steltse immers by geschrifte. Ten laetsten/ schept sulch eenen geest / als oft ghy alle creaturen soudt moeten verlaten/ ende verwecht in u/ eene nieuwe begeerte om Godt

Isaie 38.
Bereydinge tot sterben op den goeden Dypdagh.

Generale biechte.

Ontfangen des H. Sacraments op den witten Donderdagh.

Bereydinge tot het verlaten der creaturen.

Godt almachtigh te dienen. Ende dit niet alleen / maer schickt alle uwe saken gelijk u testament / &c. Och hoe saligh is 't/aengesien dat de doot onseker / ende ons alomme verwacht / deselve te verwachten / als ofse op eenen sekeren dagh ons toe-komen soude / ende op alle plaetsen / ende uren deselve verwachten. Maer aengesien dat den goeden Byvdagh seer bequaem is tot de debotie / begeeft u alsdan soo veel te langer tot de Godtbyzichtigheyt / ende berwecht u tot de liefde Godts / ende her-leest wederom op den Paesch-dagh het gene dat ghy versch by gheschryfte gestelt hebt / ende booz u genomen hebt t'onderhouden. Waer 't by al-dien / dat het u soo ghelegen ware / dat ghy u eenen dagh of twee sout konnen vertrecken / oft t'huyjs alleen houden / oft in eenigh klooster wesen / dit soude noch pzoftelijker wesen / op dat ghy aldus met onsen Salighmaecker soudt mogen sterben ende wederom berrijsen. Want is 't dat wy mede ingeplant zijn geworzen ter gelijkenissen van sijnder doot / soo sullen wy oock der berrijsenisse deelachtigh wesen.

Rom. 6.

Ten achtsten / ober-denckt dickwijls / ten minsten eens ter weken / hoe dat ghy d'ure uwer doot / en den laetsten strydt wilt vol-bzengen. Want is 't dat ghy u gereet soudt maken / tot den dagh van uwe byzloff / oft eenighe triumphe / soo bemerckt dat desen dagh soodanigh wesen sal / den welken u / of eeuwelijck gelukkig / oft eeuwelijck ongelukkig sal makē.

Memorie van den laetsten strydt.

Als pemandt haestelijck in perijckel van sterben komt / so rade ick t'eene-mael dat hy hem terstont be-gebe om te berwecken berouw van sonden / geloobe / hope ende liefde / ende is 't dat hy gewont is / dat hy sijnen byant be-gebe. Dat hy op den staenden voet om den Biecht-vader roepe / seggende: dat hem seer leet is / al dat hy gedaen heeft / dat hy begeert sijne biechte te spzeken / op dat hy alsoo d'absolutie soude moghen ontfangen / al waer 't dat hy nader handt de spzaecke verloren hadde / eer dat den Biecht-vader gekomen ware: gelijckmen oock behoorde d'absolutie te geben / als 't groffste gebiecht is / en als daer eenigh perijckel is / op dat den siecken van de doot

Bereydinge in eenig haestigh perijckel des doots.

niet overballen en worde; is't datter tijts genoeg is/ soo moet men de biechte voleynen. In gemeyn perijckel van oorloge/ van schip-brake/ van eenige andere over-rompelinghe/ mach men overluyt eene sonde / by exempel een leugen t' samen biechten / ende t' samen d' absolutie ontfangen.

Eene andere bereydinge sal dese wesen.

De siechte moet van de hant Gods ontfangen worden.

Als ghy eerstmael in siechte gevallen zijt / weest gedachtig de selve t' ontfangen van de hant des Heeren/ende hem te bedancken; ja dat meer is/ offert hem u selven tot meerder saken te lijden / ende geeft u geheelijck over in sijne handen. Noch en stelt u betrouwen op den Doctoor niet/ maer op Godt : Hoe wel dat den Doctoor oock moet geroepen worden/ maer vooz al den Doctoor ende medecijn der zielen/ welck is den biecht-vader. Is't datter perijckel is/ datse t' samen ontboden worden / ende bidt den Medecijn-meester dat hy u opentelijck/ende bypelijck het perijckel te kennen gebe/sijne bypheyt gebrypcke in u te genesen : want dít overgeven is Godt almachtigh seer aengenaem. Och oft Godt gabe/dat de lichamelijcke medecijn-meesters toonden datse discipelen onses Salighmakers zijn / ende dat sy't selve eynde vooz oogen hadden/het welck hy gehad heeft/ die gewoon is / dooz de lichamelijcke siechten/ oock de siechten der zielen te genesen ! Och oft sy in tijts den siecken vermaenden om sijne ziele te genesen/ al is't oock datter geen perijckel naer den lichaem en is! Want alsoo en souden sy de siecken upt eene Godbruchtige gewoonte nimmermeer verbaert maken. Het is voozwaer eene wonderlijcke saecke/ dat men/ alser gesproken wort van een tijdelijck leven/ soo besorgt ende bekommert is / ende ter contrarie dat men soo traegh is/ ja dat men hem qualick eens verroert om het eeuwich leven. Ende men moet niet aensien / noch de geestelijcke medecijne achterlaten oft'er perijckel is oft niet : want aengesien dat alle dingen onsecker zijn / soo en is men oock nimmermeer sonder perijckel. Ten minsten/ moet men Godt almachtigh versoenen/ den welcken menichmael de sieck-

De Doctoren moeten oock vooz de ziele besorgen wesen.

siechten toefeynt / ende en geeft geene gesontheydt /
't en zy dat de ziele van te boren genesen is. Oock
moeten wy beneerstigen / dat wy in den staet van Het hier op.
gratie zijn / op dat wy souden mogen verdienen / door
het gene dat wy moeten lijden.

Eenige gebedkens in 't beginsel van de sieckte.

INuwe handen zijn myne avontueren: 't zy dat wy le- Psal. 30.
ven, 't zy dat wy sterven, wy behooren u toe, o soeten Rom. 14.
Jesu. Uwen wille moet geschieden. Geneest my Heere, Marth. 6.
ende ick sal genesen worden; behout my, ende ick sal be- Ierem. 17.
houden wesen. Want ghy doodt ende maectt wederom 1. Reg. 2.
levende, niet door het toedoen van de Medecijn-mee-
sters; ghy leyt tot in der hellen, ende brengt daer weder
uyt. O hemelschen Vader dit is uwe weldaet, het is u-
wen heyligen, welbehagelijcken, en volmaeckten wille,
Ick gebenedijde u, ende geve my t'eenemael over, tot al-
le het gene, dat u, o eeuwige wijsheyt sal gelieven, nu, en
in der eeuwigheyt; oft seght met den **H. Andreas**: O
goet kruys, welck u ciersel gekregen hebt van de litma-
ten mijns Heeren, langh heb ick naer u verlanght, sorgh-
vuldighlijck heb ick u bemint, sonder ophouden heb ick
u gesocht; ghy zijt gereet gemaectt geweest aen den ge-
nen die naer u gehaectt heeft, neemt my van de men-
schen, ende geeft my wederom aen mynen meester: op
dat hy my door u ontfange, die my door u verlost heeft.
Oft seght: Mijn herte is bereet o Godt, mijn herte is be- Psal. 56.
reet.: Ick ben uwen knecht, ende uwer dienst-vrouwen Psal. 115.
Sone: ick en ben anders niet dan slijck ende aerde, ghy
zijt den pot-backer; maectt van my een vat tot eeren,
ter ceren van uwen heyligen naem; houwt, brandt, kerft,
maer spaert my in der eeuwigheydt.

Een ander gebedt, na gelegentheydt van den tijdt.

OVader, o medecijn mijnder zielen, ghy weet wat my
nut is. Ghy hebbet al rechtveerdichlijck gedaen, en-
de uyt groote liefde, ende door uwe wijsheyt: weest met
my, dat bidde ick u in myne tribulatie, op dat ick myne
ziele mach besitten in verduldigheyt: Is 't dat wy 't goet Iob 2.
ontfangen hebben van uwe Goddelijcke hand, waerom
en sullen wy het quaet oock niet ontfangen ende een
oogen-

Luc. 24.

oogenblick tijts verdragen, om d'eeuwige glorie te beerven? Is't dat ghy hebt moeten lyden, ende alsoo ingaen in uwe glorie, en behoore ick het selve niet te doen, sonder te murmureren? aengesien dat ick door ontallijcke sonden de helle soo menighmael verdient hebbe, daer ghy my nochtans soo veel gereet gemaect hadt: want ghy om mynent wille, d'oneyndelijcke goetheydt, ende onsprekelijcke liefde, u gheweerdicht hebt te sterven?

Onderwijf-
sing der
siecken.

Tob. 13.

Psal. 15.

Wat hem den siecken wel wachte/ van eenigen klachten te doen aen de gene die hem komen besoecken/ ende dat hy in alles gheloozsaem zy aen den Medecijn/ en dat hy goede exemplen toone van ootmoedigheyt/ en verduldigheyt/ waer door hy d'andere verwecke/ om hem hier in naer te volgen/ ende segge met Tobias: Hy kastijdt ons, om onse onrechtveerdigheden, ende hy sal ons behouden, om syne barmhertigheyt. Is't dat ghy soo gestelt zijt/ dat ghy uwe oefeninge niet en kont onderhouden/ overlegt alsdan dit veersken: Godt en behoeft mijnder goederen niet, ende het is hem aenghenamer dat wy synen wille volbrengen door lijden, dan dat wy den onsen doen, met veel uyt te rechten.

Heerstige
Siechte.

2. Paral. 16.

Ten tweeden/ dat hy neerstigh zy/ in hem wel te biechten/ ende berouwt te verwecken (want dickwijls worden onse sonden door de siechte gesupbert) ende dat hy de aflaten verdiene die hy kan/ oft mach. Dat hy de moepelijckhepdt ende tegenheyt van de Doctoren ende medecynen aenbeerde ende verdzage met alle ootmoedigheyt: Is't dat hy gelasten moet worden/ dat hy dencke/ op het bloet dat onsen Salighmaker door ons ghestort heeft/ ende dat hy hem sy selven t'eenmael opdzage: indien hy eenigen dzanch moet nemen/ in de tegenwoordigheyt vaneenen Priester/ dat hy begeere/ dat den Priester den selben soude willen seggen: is't datter niemant en is/ soo kan hy selve/ het teecken des H. Kruys daer ober maken/ ende niet so seer in de medecijne/ als in de hulpe des Heeren betrouwen/ op dat hy niet berispten worde/ gelijk Aza/ van den welcken de Schrijtuere seght: Ende oock in syne siechte

sieckte en heeft hy dé Heere niet gesocht, maer hy heeft meer betrouwen gehad in der medecijnen konste. **Ende de Wijsheyt vermaent het selve/ seggende :** Noch kruyt, noch plaestere en genas hem, maer u woort Heere, dat al ghesondt maeckt. **Dus sal hy moghen dit Schiet-gebedeken gebzupcken :** Geneest my Heere, ende ick sal genesen worden, behoudt my, ende ick sal behouden wesen; want ghy zijt alle mijne eere.

Sap. 16.

Ierem. 17.

Ten derden/ als hy van de vrienden besocht wordt/ moet hy toonen/ dat hy de sieckte van de hant Gods ontfanght/ hem onthoudende van klagen/ ghelijck gesepdt is : dat hy booz sijne doot begheere van de ghene die daer tegenwoozdigh zijn/ eenige wercken van boldoeninge / ende booz al de heplige Communie/ende biechte.

Onthoudinghe van klagen.

Ten vierden/ hy kan oock tweemaal's daeghs het examen oft ondersoek synder consciencie doen/ oft alle ure is 't dat hy dit gewoon is / oft het selve oock alsoan hem gewent maken/ ende in korten tijt eenen langen tijdt verbullen. Ende hy sal hier upt een groot solaes gevoelen/ soo booz de ziele/ als booz het lichaem.

Ondersoeck der consciencie.

Ten vijfden/ dat hy dagelijcx booz/ ende naer den middag begeere/ datmen hem yet lese/ upt het leven van de Gude Vaders/ upt Thomas a Kempis/ upt het leven der Hepligen/ van de oeffeningen der gener die kloeckelick de doot aenbeert hebben/ waer af geschreven heeft P. Buseus/ van den staet der ghener die sterben: oft upt P. Arias/ van de tribulatie van het lijden ons Heeren / maer besonder upt den H. Bernardus: oft wel de Psalmen/ oft eenige meditatie van de verduldicheyt/ ende de boozsichticheydt van Godt almachtigh/ het Boeckken van P. B. W. van den troost der ghener die sieck zijn : Ende dat hy hebbe / eene horologie van de passie Christi / met groote letteren gheschreven aen sijn bedde / op dat hy sy selven alle upren is 't hem moghelijck met Godt soude mogen vereenigen/ ende Gode opdzaghen.

Geestelijcke lesse.

Ten sesten / dat hy oock eenige sententien / aen de hant hebbe / dewelcke hy soude mogen overleggen : **Met**

Overleggen van eenige goede sententien.

Mer dese sal hy hem moghen vertroosten / besonder als de pijnen vermeerderen.

Iob. 1. Gelijck 't den Heere belieft heeft, alsoo is 't geschiet, den naem des Heeren zy gebenedijdt.

Matth. 6. Uwen wille moet gheschieden, op der aerden als in den hemel.

Luc. 24. Christus heeft moeten lijden ende alsoo gaen in sijne glorie.

Iob 33. Ick heb gesondicht, ende waerachtelijck misdacn, en na dat ick weerdigh was, en heb ick niet ontfangen.

Psal. 118. Rechtveerdigh zijt ghy Heere, en recht is u oordeel.

Matth. 26. Desen niet soo ick wille, maer sooghy wilt.

Beschic- kinge van tijdelijcke goederen. Ten seidensten / op dat ghy u selven naerder tot de doot sout mogen gereet maken: Soo schickt ten eersten in tijts en wijselijck van alle dat uwe tijdelijcke goederen aengaet / maecht een testament het welck redelijck ende klaer zy / ende niet eenen oorspronck zy van alle tweedzacht / ende draeght daer in vooz al sozge vooz uwe ziele; geeft wederom het gene dat u niet toe en komt ende dat dooz de handen van de arme menschen / op dat ghy hier naemaels soudt mogen leven / hoe wel dat dit beter van te boren gedaen wordt / als men 't selve noch kan gebuycken. Want wederom te geven als men sterben moet / is also veel / als de spijsse ober te gheben: soo wanneer de maghe overladen is / oft als ghy de selve niet machtrigh en zijt om te verteeren / oft dat wy liever hebben / dat onse vrienden bewaren ende houden vooz een ontfangen weldaet / het gene ons anders van onse vanden ghenomen soude worden: oft wel eens anders goet / ongewillighlijck wederom geven / aen den genen die dat toebehoort / als ghy niet meer en kont beletten dat hy u hier toe niet en dwinght? Siet oft dese ghelijckenisse u de saecke niet wel vooz oogen en stelt. Het gene dat men Godtbuchtighlijck wilt legateren ende achterlaten / kan in deser voeghen bequamelijck gheschieden: te weten aen de ghemeene huys-armen / oft onderhout van religieuze personen / van arme studenten / oock middelen om arme menschen ten houwelijck te besteden / het vermaken van de Kercké / of verciersel der selver / &c. Is 't dat den

**Godts
buchtige
legaten,**

den Heere u desen sin gegeven heeft/ dat ghy van der aerden scheydende/ hem erfgenaem maecht/ soo sult ghy geluckigh wesen; want also sal hy uwen erfgenaem wesen/ ende ghy den sijnen. Ende ghy sult aldus doende/ obermits dat ghy verhoopt/ den Heere geduerighlyck te loben ende te prijsen in den hemel/ hier alwaer ghy hem so dickwijls vergraint hebt in uwe plaetse eenen anderen stellen/ die het selve soude moghen doen. Ende is 't hy aldien dat ghy eenen booz-bechter van sijn rijck/ ende eenen pberaer van sijn eere / ende die het geloobe onder d'ongeloobige ende ketters kan verbeyden/ in uwe plaetse door de gratie Godts kont laten/ so mooght ghy u wel eeuwelijcken verblijden. Dit sal oock konnen ghedaen worden door uwe nakomelingen/ dewelcke is 't dat ghy met tijdelijcke ende verganchelijcke goederen vermeerdert/ soudt deselve oock konnen met eeuwigge ende waerachtige goederen vermeerderen / ende tot eenige Godtbzuchtige oefeninghen verbinden / het zy aelmoeffen / het zy om alle maenden te communiceren/ op dat uwe erbenisse niet ongehepligt en zy/maer Gode toebehoorende. Ghy siet/ datmen sijne erfgenamen landt ende sandt achterlaet/ op datse de wapenen ende den naem souden moghen voeren: ghy siet datter H. krijghs-ordens ingestelt zijn/ dat is / datter sekere goederen tot dien eynde den Edeldom toege-eygent zijn / op datse aldus tot de oefeningen van de Godtbzuchtigheyt/ door het aen van het tijdelijck profijt gelockt souden worden: waerom en kont ghy dit in u huysgesin niet nabolgen/ op dat ghy aldus de nakomelingē in de Godtbzuchtigheyt sout mogen onderhouden? Wat sal eenen Religieus doen? hy besit veel/ dat hy overlegge/ hoe dat hy daer veel tot den Heere sal konnen bekeeren/ dat hy soecke sodanige/ die in sijne plaetse God soudē mogen dienen/ ende dit niet alleen door deselve daer toe te nooden/ maer veel meer door 't gebedt/ ende goet exempel: Ende de gene die hy in deser voegen als erfgenamen gewonnen sal hebben/ moet hy oock/ soo veel als 't mogelijk sal wesen/ onderhouden in den geest: ende besorgen dat sy het selve naerbolgen.

**Welboen
aen sijne
bpannen.**

Rom. 15.

Ten achtstē / ik rade ook yet achter te latē aen sijnē bpant / en aldus te betoonē / dat wy kinderen zijn van den hemelschē Vader / tot den welken den sielē hē repst: want de verbullinge des wets is de liefde.

Ten negensten / men moet oock overleggen / geslijck in de goederen / wie dat wy de ampten / die wy bedient hebben / sullen oversetten; wie dat daer toe bequaem zy / ende wie dat dese souden moghen salighlijck bedienen / ende die deselve niet en soude misbruycken tot sonden / ende quaet.

**Sorghe
voor sijne
kinderen.**

Ten thienstē / maer men moet noch meerdere sorghe dragen dat de kinderen wel opgevoedt worden / ende besorgen / soo veel als dit menschelijck kan geschieden / datse eeuwelijck souden mogē salig wesen.

**Generale
Biechte.**

Ten elfsten / supbert uwe ziele in tijds / oock door eene generale biechte / is 't dat dit geraden gebonden wordt van uwen Biecht-vader. Is 't dat ghy eenige bpannen hebt / versoent u met haer-lieden: ende bidt oock den uwen vergevenisse: want hierom is 't dat het door de Wetten verboden wort dat den Doctoer de derde repse niet wederom keeren en soude / tot den genen / die sijner ziele salighejdt beracht.

**Ontfangen des H.
Sacraments.**

Ten twaelfsten / eyscht oock in 't openbaer de H. communie / noch ghy en moet niet beladen zijn / wat dat de menschen seggen / maer wat uwer ziele profijtelijck is. Als u hups staet in den bzant / en sout ghy niet begeeren / datmen openbaerlijck het water soude halen? ghy zijt sieck naer den lichame / en ghy en schaemt u niet dickwijls den Doctoer ober u te latē komen: onse ziele is krank en wy zijn vermijdt / dat den medecijn en herder onser ziele tot ons soude komen / onse salighejt / en onsen berlosser? Maer sy sullen seggen / dat ghy sult moeten sterbē. Daer toe zijt ghy geboren / ende in de werelt gekomē. Het is dickwijls eene andere sake in groote Heeren / ende Princen / aen dewelcke de gemeyne welbaert is hangende; maer in besondere personen / en ducht u niet / dat dit is / hem te schamen Godt almachtig te belijden: daer ghy terstont daer na sult wenschen / dat hy u soude belijden voor geheel sijn hemelsch hej2 / ende in den dagh des oordeels voor geheel de werelt?

Ten

Ten derthiensten/ eyscht de H. Olie/ terwylen dat ghy noch u bolle verstant gebuyckt / ende is 't dat het u mogelijk is / antwoort op de gebeden der H. Kercke: ten minsten verweckt in u berouw tot elcke salvinge: daer na bedanckt Godt/ ende doet u lesen de nabolgende belijdenisse. Ende slaet neerstelijck gaede / gelijk ick gesept heb / alle de gelegentheden die ghy hebt om d'aflaten te verdienen/ ten opsichte van de gewijde medaillien / oft de Vergaderinge/ oft de ordredaer ghy in zijt. Het is boozwaer seer onwijselijck gedaen / de selve te beronachtsamen / ende te willen grouwelijcke pijnen onderwozpen wesen/ die ghy met een kozt ghebedt / hadt kunnen ontkomen. Oock en verdient niet alleen d'aflaten selver / maer eyscht/ oft doet dooz pement eyschen/ dat se als ghy overleden sult zijn/ ten opsichte van de medaillien/ u d'aflaten toe willen boegen. Ende laet oock de gelegentheyt van te biechten niet boozhy gaen / niet uyt eenige benauwtheyt van conscientie / maer uyt eene begeerte om Gode te behagen/ ende de gratie te vermeerderen. Dus als ghy de gelegentheyt van eenen biecht-vader soud hebben/ soudt ghy oock alle dagen kunnen biechten/ ende besonderlijck als de doot aenstaende is.

Verdies-
ninge der
aflaten

Ten veerthiensten/ onderhoudt ten eersten/ op het alder-neerstighste de gehoozsaemheyt/ is 't dat ghy Religieus zijt: want dit is eene alder-aengenaemste offerhande aen Godt almachtigh. Ten tweeden/ en klaeght nimmermeer over pementen: en begeert niet besonders/ noch en laet het selve niet toe / maer oeffent de armoede. En geeft in tijts in handen van den Obersten/ alle kleynen dingen die u aengaen. Ten derden/ wacht u/ soo veel als 't mogelijk is/ dat ghy niet bloot gesien en soudt worden / ende begeert dit van den Heere/ ter liefden van de supberheyt. Ten vierden/ bidt de gene/ die u komen besoecken / dat se de saken/ die ghy dooz u selven niet en kont bedienen/ booz u souden willen doen: ghelijck zijn mediteren/ singhen / het hooghweerdigh hepligh Sacrament groeten/ siechte en verwozpen officien bedienen. Ten vyfden/ biecht u/ ende communiceert/ is 't mogelijk

Liefde ende
oeffeninge
der gehooz-
saemheyt

alle dagen. Daer naer leest den Confiteor / ende de Litanien. Ten seften/bidt dat de gene/die u komen besoecken / u yet goets willen lesen / besonderlijck upt het hepligh Euangelie / ende van het eeuwigh leven. Ten seften / eyscht de benedictie 's moegens ende des abondts van den Priester / oft van den Oversten / ende doet het selve soo dickwijls als ghy eenighen dzanch moet in-nemen.

Debotie
tot het cruce-
fix / ende
heplighe
beelden.

Ten bysthiesten / besozght altydt booz u te hebben eenige debote beelden / maer booz al / het crucifix / en heft dickwijls u herte op tot den Heere. Den H. Leeraer Augustinus hadde de seben Psalmen upt-geschreben / die hy met groot berou las / seggende : Dat eenen Christen mensch sonder penitentie niet en behoort te sterben. Hier na boeght daer hy dat sommige mans / als sy de doot gevoelden te genaken / ja oock somtijts te vooren hebbē hunne hups-vrouwen en kinderen upt hunne oogen doen vertrecken / op datse haer t' eenemael met Godt den Heere souden moghen vereenigen / en haer gheheelijck souden afstrecken van wereltdsche saecken. Want den genen / segt den H. Leeraer S. Augustijn / die van de siechte overvallen wordt / en verbaert is door de pijn / sal seer seldom geraken tot eene oprechte voldinge / besonder als de kinderen / ende de hups-vrouwe / die hy onmatelijck bemint heeft daer tegenwoozdigh zijn / en dat de werelt aenlocht. Gebuycht alsdan mannen die oprechtelijck goet zijn / die u mogen helpen om u tot de doot ghereet te maken : bebeeldt aen sodanige personen uwe ziele / die sorge dragen booz hare eyghen ziele. Het is boozwaer prijsens weerdigh / en dese personen behoorden haer hier toe niet onachtsaemlijck te begeben / maer terwilen dat den tijdt toe laet / soetelijck den siecken / naer dat het gelegen is / met deugden te verciere / en in de selbe te stercken. Ghy sult u oock mogen laten booz-staen dat de Hepligen rontsom u bedde zijn / en booz al de H. Moeder Godts / die al onsen troost is : onderhout dit sorgvuldighlijck / en maecht u hier toe ghewent terwilen dat ghy noch wel te pas zijt / de Hepligen op dese maniere / ghelijck oftse teghenwoozdigh waren /

August. de
penit. dist.
7. c. Nullus

Gedencke
nisse der
H. als
oft sy te-
genwooz-
digh wa-
ren.

waren/ aen te spreken/ ende u aen haer te bevelen.

Ten seftiensten / besozght dat u pemandt dick- Gebruyck
van het
Wpwater.
wijls met wpwater besproepe/ ende u Godtbzucht-
ge schiet-gebedekens in uwe ooren blase/ waer doo?
ghy soudt mogen vermaecht worden inwendigh/
al ist oock dat ghy geen teeken van leven en gheest.
Want hier doo? worden de siecken seer verheught/
al ist dat zy het selven niet te hemmen en konnen ghe-
ven. Maer men moet als dan / booz al oeffenen het Oeffeninge
ge van het
gheloobe/
hope/liefde/
et.
geloobe/ hope/ liefde/ ende berou: en hierom ist gera-
den te lesen de twaelf artijckelen des geloofs / ende
debote versuchtingen tot Godt/ besonderlyck by een
vergadert upt de Psalmen / de welcke vol zijn van
de liefde tot Godt / ende van betrouwen en leetwe-
sen / oft de naer volgende affectien : Ick geloobe / Marc. 12.
Heere/ ick betrouwe in u / ende ick beminne u / upt
gantscher herten/upt geheel mijne ziele/upt gantsch
mijn verstant / ende upt alle mijne krachten. Och
oft ick u nimmermeer en hadde vergramt ! want
van u/ in u/ ende tot uwer eeren is het al.

Bemerckt / dat het profijtelyck is / alsoo langh Debote
kussinghe
van het
Crucifix.
als pemandt wel te pas is/ hem te boozbeelden / en
booz ooghen te stellen het Crucifix : ende kussen/ ten
eersten / de boeten met Maria Magdalena / upt een
overbloedigh ende minnelijck berou : Ten tweeden/
de knien / de welcke den Koninck der Koningen om
mijnent wille ghebooght heeft in zijne mensch-
wozdinghe ende passie/ ende oeffent u in het gheloo-
be : Ten derden/ de handen / de welcke hy open ghe-
daen heeft / en ons verbult met alderlep benedictie/
ende verweckt de hope: Ten vierden/ het herte/ende
de sijde / ende verweckt upt gantscher herten/affect-
tien van liefde / ende wozyt u in zijne handen met
een volkomen overgeven / ende vernieuwt uwe be-
loften/ is 't dat ghy eenen Religieus zijt.

Bemerckt neerstelijck dat dit alleen / al waer 't
dat u alle andere dinghen ontbzaken / tot uwe salig-
hepdt ghenoechsaem is.

Bemerckt hier-en-boven dat het geraden is als Oeffeninge
ghe booz
den slac,
ghy gaet slapen / met den Heere een verbont te ma-
ken / ende belijden / dat alsoo dickwijls als ghy sult

uwen aeffem herhalen/soo dickwils oock soudt mogen upt liefde na Godt verlangen/en u selven Gode opdragen/het welck soude mogen gedaen worden in de vereeninge van alle de verdiensten onses Saligmakers / gelijck oock de begeerten van het gene dat tot de salighepdt nootsakelijck is/ende de danckseggingen boozontallijcke ontfangen welbaden; op dat ghy alsoo op den wegh gestelt zijnde / soudt mogen beginnen het gene dat ghy in u Vaderlant gekomen zijnde/ geduerighlijck sult volbrengen.

Berepdinge tot de laetste ure.

Ten laetsten/als den tijt gekomen sal wesen/waer toe alle tijden ons berleent zijn / waer aen onse ewigheyt sal hangen/dat den krankhen hem soeclie te vereenigen met Godt/ ende dat hy daer toe het crucifix vast omhelse/ met der herten/ende oock met sijne armen is't hem moghelijck / ende houdende de keerffe met d'andere hant/ seggende : Ick beninne u/ o Heere Jesu/ upt gantscher herten / ende dat hy hier in volherde/tot den eynde/ja tot in der ewigheyt toe/ Amen. Ende dat hy dickwils herhale ende segge/ Jesus, Maria, op dat hy soude mogen vollen aflaet verdienen.

Van de bekoringen, die den mensch in de sieckten plachten te overkomen, ende de remedien daer tegen.

Bekoringe tegen 't geloof.

Marc. 9.

Tegen de wanhope.

Remedie tegen wanhope.

D'Eerste is / van het geloof : welke bekoringe men moet verachten/ende in geender manieren hier tegen disputeren / maer men moet sijne oogen opwaerts tot God stieren/ seggende met groote liefde : Ick geloove, Heere, helpt mijne ongeloovigheyt. Ick geloove het gene, dat de heylige Catholijke Kercke gelooft, en anders niet. **De tweede/** van wanhope/maer eene oprechte biechte gespoken/ende berweckt hebbende berouw/ soo en hebben wy geen oorsake om te breefen: Daer sijnder meer booz ons/dan tegen ons. **En aengesien** dat het onmogelijck is/dat den mensch al't gene/ dat gepasseert is / indachtigh kan wesen/ ende dat hy de tegenwoordige omstanden / ten opsichte van verschepden verstoptheden/ die men niet en kan bemercken/ ende het gene dat toekomende is geen=

geensins en kan boozsien; soo leert dat dit alleen van noode is / dat ghy ter goeder trouwen/ende rechtsinnelijck/het gene dat uwe saligheyt aengaet/soudt verboozderen/ende bebeelt de rest aen de Goddelijcke goetheydt. Al te groote benauwtshydt/en is noyt pzoftig: eensdeels dooz dien datse den mensch meer ontstelt / ende min toelaet / te letten op het gene dat sijne saligheyt aengaet : eensdeels dooz dien dat sy nimmermeer de Godlijcke rechtveerdigheyt ten vollen en konnen voldoen / maer moeten ten langen laetsten op sijne barmhertigheyt betrouwen. Dooz oock dooz dien dat als wy 't al gedaen sullen hebben/ moeten belijden/ dat wy onnutte knechten zijn/ende anders niet hebben en sullen/ende ober-sulckx moeten ter goeder trouwen/ende met menschelicken eerstigheyt gerust zijn. Ten tweeden/bemerckt ende let op uwen H. Engel/de Hepligen uwe bewaerders als ofse by u waren/ende booz al/op de H. Maget Maria/ die al onsen troost is/ welcke Hepligen van uwe verbeeldinge op eene sekerre plaetse elck in 't besonder gestelt zijnde/en u bedde omringelende (ghelijck rontom het bedde van Salomon stonden / seventigh sterke mannen) wilt aenroepen. Ten derden/ booz al denckt / dat Godt almachtigh by u is / ende gebruyckt dickwijls soodanige Schiet-gebedekens/ die u souden mogen ontsien tot een betrouwen van Godt: gelijck zijn/

Tegens
woozdig-
heyt der
Hepligen.

Tegens
woozdig-
heyt Gods.

In u Heere hebbe ick ghehoopt, ick en sal niet beschaemt worden in der eeuwigheydt. Psal. 30.

Oock al sloeght ghy my doot, o Heere Jesu, soo sal ick in u nochtans betrouwen. Iob 13.

Weest gedachtigh Heere, met wat eenen kostelijcken prijs dat ghy my gekocht hebt, u behoore ick toe, maeckt my saligh.

O Jesu, alle mijne hope en myne toevlucht, mijnen behouder ende mijnen verlosser, al is 't datter heyren tegen my opstaen, soo en sal mijn herte niet vreesen, is 't datter eenen strijt tegen my opstaet, daer in sal ick hopen. Psal. 26.

Maer my is 't goet den Heere aen te kleven, te stellen in den Heere Godt mijne hope. Psal. 71.

Daer wordt eene andere bekoringhe ghebonden

Tegen de
bekoringe
van ver-
meten-
hepdt.
Psal. 39.

van vermetenthepdt ende bedrogh/ die ghy sult mo-
gen verwinen / antwoordende met den Propheet:
Ick ben een bedelaer ende arm, den Heere is voor my
besorgt, (als oft hy wilde seggen : Ick en ben niet
van het ghetal der ghener die sulcks toekomt) den
Heere draeght sorge voor my; ick sal den Heere sien in't
lant der levende, ende dat is my genoegh. Maer de ver-
metenthepdt kan lichtelijck verwonnen worden met
Godts gratie / is 't datmen alleen oberleght / dat
den mensch niet en weet oft hy de liefde oft den haet
weerdigh is. Wie salder doch gebonden worden / die
niet niet recht beschuldicht en sal worden van den
Heere ende den Prince het sijne gestolen te hebben /
als hy sp selven vermetelijck te veel toeschijft / ende
op sp selven staet / ende het gene dat den rechter toe-
geschreben moet worden / tot hem trecht / aengesien
dat alle onse rechtveerdigheden zijn / gelijk 't laken
der maensuchtiger vrouwen / ende dat ons geboden
wort oock van de vergeven sonden sonder breefe niet
te wesen / behalven dat den Heere hier af gesept heeft:
Ick en sal mijne glorie eenen anderen niet gheben :
seght dan met den Propheet :

Isaia 64.

Eccl. 5.

Psal. 114

Niet ons Heere, niet ons, maer uwen name geeft de
glorie.

Luc. 17.

Ghy hebt het al in ons gewrocht, ô Heere.
Als ghy gedaen hebt al dat u bevolen is, soo seght :
Wy zijn onnutte knechten.

Psal. 8.

Wat is den mensch dat ghy sijns gedachtigh zijt, oft
den Sone des menschen, dat ghy hem besoeckt?

Het is profijtelijck onsen Zaligmaker t' omhel-
sen / hem vast te houden met minnelijcke omhelsin-
gen / ende in sulcker boegen sijnen geest in sijne han-
den te bevelen.

Belijdinge van den genen, die op sijn sterven light.

O Alderbermhertighsten Vader mijnen Godt, siet ick
ben u schepfel, gekocht met u dierbaer bloet van u-
wen eenigen Sone, en ick kome tot u mijnen Schepper,
om wien ick geschapen ben, om wiens wille ick geleeft
hebbe, om wiens ende in wiens handen ick oock begeere
te sterven; ick kome tot u, tot wien ick duyfentmael ver-
langht

langht heb; ick kome tot u myne ruste, myne hope, myne
 liefde, ende de begeerte mijnder oogē. Wee my, dat my- Psal. 119.
 ne pelgrimagie verlenght is, ick heb gewoont met de be-
 woonders van Ceder; och oft ik met den Apostel Paulus 2. Tim. 4.
 mochte seggen: Eenē goeden strijt heb ick gestreden, dē
 loop heb ick volbracht; voortāen wordt my bewaert de
 kroone der rechtveerdigheyt, die ghy my weder geven Betrouwen op Godt.
 sult, o rechtveerdigen rechter! O Vader der barmhertig-
 heyt, al is't dat ick den minsten ben van alle uwe disci-
 pelen, ende onweerdigh uwen sone genoemt te worden;
 ick kome nochtans met een groot betrouwen, ende wor-
 pe my in de armen van uwe lieflijcke ende minnelijcke
 voorsienigheyt ende genade, ende het is my leet, dat ick Leetwesen.
 u somwijlen verlaten heb, die de fonteyne zijt van de le-
 vende wateren, dat ick van u geweken ben, die mijn le-
 ven zijt, die allen oogenblick als oft ghy alle dingen ver-
 geten hadt, mijns nochtans gedachtigh zijt gheweest.
 Och oft ick u nimmermeer en hadde vergramt mynen
 Godt, den Godt mijnder herten, en mynen al! Ontfangt,
 uyt het binnenste mijnder herten, dese myne begeerte,
 terwijlē dat het noch den tijdt is van genade, aensiet
 my, ende weest mijns genadigh. Want ick hope dat ghy
 wel weet, o mijnen Godt, dat ick u meer beminne dan
 mijn eygen selven, ende boven al datter is, oft soude kon-
 nen wesen. Ick wete wie dat ick geloof heb, ick wete 2. Tim. 1.
 dat ghy machtigh zijt den pant mijnder herten te be- Psal. 50.
 waren, ick weet dat ghy een gebroken ende ootmoedigh
 herte niet en sult verachten oft verstooten: want ick ben
 gereet, o Heere, ick ben gereet om uwen wille te doen.
 Ick weet dat ghy bemint de gene, die u beminnen, ende
 tot den selven sult komen, ende tot u nemen. O gelucki-
 ghe ure, als ick verlost sal worden van dit stervelick lic-
 haem! als ick tot u sal komen, wanneer sal dit wesen, dat
 ghy my sult komen vertroosten? Maer ick vertrecke, ick
 begeere uwe goddelijcke goetheyt in dit dal der tranen
 uyt gantscher herten op te offeren een sacrificie van lof-
 sangen, op dat ghy my naderhant saligheyt soudt wil-
 len verleenē. Ick bedancke u dan duysentigh duysent- Dancksegginge.
 mael, dat ghy van der eeuwigheyt u geweerdicht hebt
 minnelijck mijns gedachtigh te wesen, ende op eenen se-
 keren tijdt my te schapen naer u beeldt; ende als de vol-

heyt des tijts gekomen was, met het dierbaer bloet van uwen eenighen Sone my te verlossen, soo dickwijls my mijn sonden quijt te schelden, ende uyt de duysternissen der sonden wederom te brengen in u wonderlijck licht. Maer wat sal ick u wederom geven, o Heere JESU, dat ghy my so menighmael gespijst hebt met u heyligh lichaem ende u dierbaer bloet, voor alle de moeyelijckheden van u leven, ende u lijden; wat sal ick u wederom geven, o Bruydegom mijnder zielen, mynen alderlieftē den af-grondt van mynen niet ende van myne ellenden, aen-roept den af-grondt uwer goetheyt, ende oneyndelijker liefde in de stemme van de vijf sluysē uwer bloediger wonden: want hier in is al mijn hope ende mijn betrouwen; hierom ende ten oplichte van uwe ongemeten bermhertigheyt, al is 't dat ghy my wilt doot-slaen, soo sal ick nochtans in u betrouwen, en ick weet wel, o oneyndelijcke liefde mynen Godt, dat ghy my niet en sult beschamen, maer dat ick uwen heyligen naem sal belyden. Wie sal my verleenē dat ick u over-sulcks mach omhelsen met d'affectie van geheel het hemelsch heyr, van alle d'Engelen, Heyligen, en oock van uwe heylige Moeder; op dat ick u met de stemme van alle de creaturen t'samen soude mogen loven, en groot maken! neemt mijn herte tot mynen brant-offer, het welck ik u nu geheelijck overgeve: myne oogen, datse u alleen, ende in u alle andere dingen aenschouwen; mijne ooren, op datse niemants anders stemme en kennen; mijne tonge en lippen, datse u soudē mogen loven en dancken; myne handen, op datse u soudē mogen omhelsen; myne voeten, op dat ik tot u soude mogen komen. Ten laetstē, dat alle myne lidmaten ende beenderen soudē mogen seggen: Heere wie isser uwes gelijk? Dat myne ziele groot make den Heere, en mijn binnenste, sijnen heyligen naem: gebenedijdt mijn ziele den Heere, ende en vergeet sijne weldaden niet. Ick versake alle tijdelijcke en verganckelijcke dingen, want ick vinde 't al in u alleen. Ick verloochene my selven, want ick behoore u toe, en ick leve nu, niet ick, maer ghy leeft in my Christe Iesu, en ick be-minne u uyt gantscher herten, uyt gantscher ziele, uyt gantsch mijn verstandt, ende uyt alle myne krachten. Stelt my dan neffens u, en datter kome wie dat het ghe-

lieve

Liefde en
de vperige
begeerten.

Versaken
van tijde-
lijcke din-
gen.

lieve, ende vechte tegen my : ende oft het so quame, dat ick door de grootheyt mijnder sieckte, oft door bedroch van den vyant anders dochte oft seyde, dat her-roep ik van nu af, en ick belijde in uwe Goddelijcke tegenwoordigheyt, o mynen Godt, ende d'alderheylighste Moeder Maria, ende alle Gods Engelen, dat ick in 't Roomschen Catholijck geloove begeer te leven ende te sterven : En ick betrouwe in mynen Heere mynen Godt alleen, in syne verdiensten, ende beminne hem boven alle dinghen uyt gantscher herten, ende gantscher zielen, ende ick begheere hem te beminnen tot het eynde mijns levens toe. Al het gene dat den vyandt my hier tegen sal ingeven, en houde ick vangeender weerde ; maer ick verla-ke, verlooche, ende vervloecke dat in uwe vierchare, o mynen God ; dit houde ick alleen voor mijn testament, ende mynen uystersten wille in den dagh des oordeels, het welck ick gereet ben met mijn eygen bloet teteke-nen: ende daer voor, gelijk oock voor u, o mynen Godt, duy sentmael de doot te sterven, op dat ick voor u soude mogen leven, voor den welcken alle dingen leven, dat ick voor u sterfe. o aldersoetsten Jesu, die om mynent wille u geweerdicht hebt te sterven.

Belijdinge
des ghe-
loofs.

HET XX. CAPITTEL.

Contemplatie van het eeuwigh leven, het eynde van onsen wegh.

Het 1. voor-bereytsel, aenschouwt den hemel open/ gelijk boven bewesen is in 't beeldken van de ewigheyt / oft van de blijdschap die uyt de deught spzuyt.

Het 2. bidt den Heere/ dat hy uwen wegh also wil stieren / dat ghy mooght komen tot het eeuwigh le-ven/ ende tot het eynde/ waer toe ghy geschapen zijt.

Het 1. point. Bemercht gelijk oft ghy den hemel **Heerlijck** open saeght / en gelijk op eenen hoogen bergh **heyt van** ghestelt zijnde / siet hoe dat de menschen op der aer- **het rijcke** den verschedelijck arbeiden / ende over- **Godts.** leght waer toe dat alle dese moeyten aenghenomen wor- den/ ende dat men se selven stelt in soo veel perijcke- len. Ghy sult 'er sommighe sien/ die als door eenen schoonen wegh/ gelijk traps-gewoyse op-klommen

tot eere / ende oock sult ghy die sien verlanghen om
tot Koninckrijcken te mogen geraecken: staet daer
naer uwe ooghen tot den hemel die open staet / ende
hoort den Heere seggen: Komt ende besit het rijk /
welck u bereydt is van het beginsel des wereltds /
ende 't welck ghy daghelijchs bidt dat u soude mo=

Matth. 26.

Overbloes
dicheyt der
inwoonde
ren.
Iob 25.

ghen toekomen. Maer bemerckt wat dit booz een
rijk is. Ten eersten / hoe overbloedigh van volcke.

Offer eenigh ghetal van sijne mans van oorlooghe?
seght Job. Menschout de chooren der Engelen/ende
so veel Heyligen van d'ander zijde/ende aensiet dese/
niet als borgers alleen/ maer elck in 't besonder als
wijse Koningen/ ende weet dat se seer wijs en mach=

Apoc. 21.

Apoc. 3.

tigh zijn/en dat hare macht verre ende breeet streckt.

Hierom is 't dat onsen Salighmaecker ghenoeemt
wordt/ den Koninck der Koningen/ ende hy belooft
u/ seggende: Soo wie verwint/ die sal dese dinghen
besitten/ ende ick sal hem eenen Godt wesen / ende
hy sal my eenen sone zijn. Ende wederom: So wie
verwint ick sal hem geven te sitten met my in mij=

Goederen
ende rijk
dominen
des he=

Apoc. 2.

nen thsoon/ gelijk ick oock verwonnen hebbe/ende
geseten heb met mijnen Vader inijnen thsoon. Ten
tweeden / hoe veel goeden datter in dit rijk te vin=

den zijn. Daer is eene seer groote macht: want al het
gene dat de gelucksalighe wenschen / verkrijgen sy.
Den ghenen die winnen sal / seght den Heere / ende
bewaren sijne wercken/ die sal hy macht geven over

beel volcken. Och hoe veel rijckdommen ende wel=

lusten zijn daer te binden! ende suyper ende onghe=

mengelt sonder eenighe miserie oft ellende: ende hoe
wonderlijck is hier in de wereltd het goet met het

quaet gemengelt. En staet uwe oogen niet/ seght den
H. Chrysostomus/ op de Konincklike kroon/ maer
op den overbloet van sozge: noch en besiet sijn pur=

per kleedt niet / maer sijn ziele donckerder dan 't
purper: de kroone en omcingelt soo nauw sijn hooft
niet/als de sozghvuldigheyt sijn ziele. Bemerkht nu

Hom. 66.
ad pop.
Antioch.

eens / met wat eenen arbeidt datmen (sonder goet
oft quaet aen te sien) staet om tot hoogheden te ge=
raken; daerom / doet doch oock ghewelt om tot het
rijk der hemelen te geraecken / ende nemet in met
ge=

Matth. 11.

gewelt : Ende stelt het selve booz al / ende versmaet alle ydelheyt ende glorie deser werelddoos d'ar-
moede.

Matth. 6.

Het 2. point. Bemerccht ten eersten / dat andere in dese werelddoos met eene onbersadelijcke begheerlijck-
heyt ghelddt ende goetd bergaderen / ende nimmer-
meer en seggen / het is ghenoech : maer bemerccht
wat rijckdommen dat u ghereedt ghemaeckt zijn
in de stadt van uwen Godt. De poozten van Je-
rusalem die u beloofd zijn / sullen van sapphiren
ende smaragden ghetimmerd worden / ende van ko-
stelijcke ghesteeuten alle den om-ganck van hare
mueren ; ende de timmeragte van haren muert van
den steen Jaspis / maer de stadt was van supber
gout gelijck supber gelas / ende de fundamenten van
de stadts mueren waren met alderley kostelijcke ge-
steuten verciert / ende elcke poozte was upt eene be-
sondere peerle / ende de straten der stadt waren sup-
ber goudt ; ende dit wordd booz u ghereedt ghe-
maeckt / ende wordd u gheoffert. Is 't dat dit waer
is / waer blijft ghy gierighe / ende die in dese we-
relddoos staet nae ghelddt ende goet ? waerom acht ghy
de aerde der dooden meer dan der lebender ? eenen
hoet aerde meer dan de schoone stadt Jerusalem ?
Bemerccht ten tweeden / hoe dat onsen Heere onsen
Godt / op dat hy ons herte af soude trecken van de
rijckdommen by een te schzopen / het rijck der he-
melen vergeleken heeft by eenen thzesooz die in den
acker verborzen is / welken den mensch binden-
de / verborgh / te weten / doos d'oetmoedighelddt / en-
de verbliddt zijnde / gaet / ende koopt den selven ac-
ker : desen thzesooz is de Godtheyt. Hy heeft desen
anderwerf vergeleeken by een kostelijcke peerle / de
welcke is 't dat yemandt begeert te koopen / moet
alle dingen verkoopen. Dus Christen mensch / is 't
dat ghy het al hebt in eene peerle / ende in een thze-
sooz besloten ; waerom ontstelt ghy u soo seer / waer-
om zijt ghy in verscheyden saken gedeylt / aenghe-
sien datter een sake van noode is ? waer af komt het
dat ghy tijdelijcke ende berganckelijcke rijckdom-
men meer acht / dan die u ewelijck bereypt zijn ?

Kostelijck-
heyt des
hemelschen
Jerusa-
lems.

Tob. 13.

Apoc. 21.

Het rijck
Gods wordt
geleken
met eenen
verborzen
schat.Met eene
kostelijcke
peerle.

Het

Het 3. point. **Bemerckt dat sommige andere in hemelsche wellusten.** sulcker voegen tot de begeerlijkheden des bleeschs ende de wellusten trachten/datse hier dooz oock hare eere ende goederen verquisten; maer bemerckt ghy dat u in den hemel een paradijs oft lust-hof bereydt is/ verbult met alderley genoechten ende wellusten/waer mede den Vader der barmhertighejdt die plaetse dooz u verbult heeft/waer af den Konincklijcken Propheet David aldus seght: **Psalm 35.** Sy sullen dzoncken worden van de oberbloedighejdt uwes hups/ ende met den bloet uwer wellustighejdt sult ghyse te dzincken gheven. Den Heere salse spijzen met het bzoodt des lebens ende des verstandts/ ende met het water der saliger wijshejdt sal hyse dzoncken maken. **Bemerckt aldaer de maeltijt des bzuplofts soo rijckelijck ende ober-bloedelijck ghereedt ghemaecht/ dat Isaias seght: Een ooghe en heeft ghesien/ noch oore ghehoort / noch in des menschen herte en is niet in-gheballen / 't gene dat den Heere bereypt heeft den genen die hem lief hebben: Leght in de weegh-schale / den troost die de werelt mede bzenght / ende daer tegen die eeuwelijck sullen dueren / ende treedt in de ghenoechten uwes Heeren.**

Groothejt der eenwigger ghenoeghte. Haer leughe. Maer op dat ghy beter soude moghen verstaen de groothejdt van de hemelsche goederen / vereenicht u selven/ ende overleght welcke dat hare leughe / bzeebde/ hooghde/ ende diepte is. **De leughe is so danigh/ datse eeuwelijck sullen zijn; gerust ende onberanderlijck/ sy en sullen in der eeuwighejdt/ noch dooz den tijdt/ noch dooz het gebzuycken / noch dooz eenigh verdriet vermindert worden. De bzeebde is soo groot/ datse alle geluck in haer besluyp/ 't welck het verstant kan begripen / oft den wille begeeren. Ja dat meer is het verstant sal verbult worden met Godt die het opperste goet is: want dit is het eeuwighe leven/ dat sy u kennen den eenigen waerachtigen Godt/ ende den genen die ghy ghesonden hebt Iesum Christum: hier sal oock by geboeght worden een volkomen vermaeck van alle de sinnen. De rechtbeerdighe sullen alle-gelijck blincken ghelijck de Sonne/ ende sy sullen de schoonhejt van de heylige**

Haer bzeebde.

Ioan. 17.

lighe stadt van Jerusaleem aenschouwen: sp sullen
aenhooren gheduerighlyck singhen Alleluya / ende
eene seer soete melodie / sp sullen sonder op-houden
Godt almachtigh hooren / loben ende dancken / ja
selve oock haren eyghen lof / nae het uytwijzen van
dese Schryftuere: Wel aen goeden knecht / ende ge- Matth. 25.
trouwen / want ghy ober luttel goets getrouw hebt
gewees / gaet binnen in de blijdschap des Heeren:
sp sullen insghelyckys smaken ende sien / hoe soet dat
den Heere is / ende sullen eten in 't rijk Godts het
bzoot der Engelen / 't welck alle soetigheyt in hem
heeft: sp sullen riecken eenen alderliefflyksten reuck:
en soo veel als 't gheboelen aengaet / dit en sal dooz
geen rouwigheyt gehindert / maer sal soetelyck son-
der eenige oneer overgoten wordē. Doozts bemerckt
neerstelyck hoe verheben dat de hemelsche blijdt- Hare hooge
de.
schappen sullen wesen; daer en is niet van Godt ge-
schapen dat hier by te gelijcken is. Want de geluck-
salighe verheugen haer in Godt en in sijne goeden.
Ten eersten die inwendigh zijn / ghelyck sijn macht /
wijshheit / goetheit / mildheit / soetigheyt en schoon-
heyt: Ten tweeden / uytwendighe / te weten van de
glorie / dewelcke hen toekomt ter oorzaecke van de
weerdigheyt van de menschelijke nature van Chri-
stus onsen Salighmaker / van de volmaecktheyt
van de H. Maget Maria / uyt de schoonheyt van de
triumpherende kercke / uyt de bzomigheyt en victo-
rien van de strijdende / ten laetsten uyt al 't gene dat
in de werelt schoon en uytnemende is. Van dese goe-
den die Godt aengaen / verblijdt haer de ziele meer
dan oftse haer eyghen waren; want sp bemint hem
meer dan haer selven / en uyt alle hare krachten. Ten
laetsten / siet wat eene diepte datter is van dē hemel- Hare diep-
te.
schen thzefooz / en van den afgront sijnder goetheyt:
sp is onepndelijck / ende oversulckys sullen daer uyt
in der eeuwigheyt altydt nieuwe ende nieuwe blijd-
schappen den gelucksaligen toekomen.

Het 4. point. Bemerk it ten eersten / dat ghy niet al- Blijdschap
in de glorie
der Heer-
gen.
leen een rijk der hemelen in den hemel sult vinden /
maer so veel als daer gelucksalige zielen gebonden
sullen worden. Want behalven datse waerachtige
heme-

hemelen genoemt mogen worden / ende alder-bol-
 maectste woonplaetsen / so sult ghy u hier-en-boven
 also seer verbljden van haer geluck / als of dit u ey-
 gē ware / ter oorzake van de bolmaectste liefde. Wen-
 siet dan de menichte der Engelen ende der heyligen /
 biet haer veel gelucks ende u selven oock / datse soo
 menighbuldigh zijn / ende ontfienken zijnde met eenen
 pber der zielen / soecht dit getal noch meerder te ma-
 ken. Ten tweeden / bemerkte wie dat ghy daer nu
 hebt vooz bzienden ende patroonen: aenschouwt hoe
 datse u gestadigh aensien ende met open armen ber-
 wachten upt de zee deser werelt / daer ghy in licht en
 woestelt ende arbeet op dat ghy sout mogen komen
 in de haven des eeuwigen lebens / daer de Heyligen
 om u veel gelucks te bieden / van nu af beginnen te
 singen eenen blijden sanc.

Glorie der
 lichamen.
 Matth. 13.

Apoc. 7.

Het 5. point. Bemerkte hoe schoon dat de lichamen
 van de ghelucksalighen in den hemel wesen sullen ;
 want de rechtveerdige sullen blincken als de sonne
 in haers Vaders rijk / ende sullen wesen niet heb-
 bende eenighe smette oft rimpel: Sy sullen onlij-
 delijk wesen / noch hongher noch dorst lijdende : sy
 sullen wacker wesen / ende sullen ober ende weder
 loopen gelijk een klaer-schijnende licht in 't para-
 dijs van haren Godt : sy sullen ten laetsten oock
 subtyl zijn / ende ghelijck Enghelen Godts. Hier
 nae overleghe hoe redelijk dat het is hem te laten
 voozstaen / dat den hemelschen Vader sijne kinderen
 ende uptberhoren onsprekelijke goederen ghereet
 ghemaect heeft / aenghesten dat hy in de werelt
 soo veel heeft willen geven aen ballinghen / misda-
 dige / ende die hem lasteren. Voorts let oock op de
 onepndelijke liefde van den Sone Godts / die met
 soo grooten prijs de selve dinghen heeft willen koo-
 pen / ende synen heylighen Gheest upt den hemel
 sepuden. Weest hier verbaest / o mijne ziele / versucht
 tot hem / ende bemint hem upt gantscher herten /
 ende denckt aldus by u selven : Sijnder sulcken ge-
 noechten te vinden / ende ben ich traegh ende slap ?
 Zijn de genoechten des werelts valsch / ende sal ich
 daer op staen ? Wat soude ich moepten doen om tot
 d'eeu.

d'eeuwige te geraken/waer't sake dat ick een leben-
digh geloobe hier af hadde/ dat ick hoopte/ende dat
ichse beminde?

G E B E D T.

HOe minnelijck zijn uwe tabernakelen,ô Heere der
heyrkrachten! mijn ziele verlanght,ende flaut naer
uwe voorfalen,mijn ziele heeft dorst gehadt tot God de Psal. 41.
levende fonteyne, wanneer sal ick komen ende openba-
ren voor u aenschijn? Siet mijne ziele die verlanght na
uwe saligheyt,ende sy verlangt naer u,want ick heb ge-
loopen den wegh uwer geboden, ende ick hebbe gear-
beyt in uwen wijngaert, o mijnen Godt. O mijne ruste,
wanneer sal ick in u mijne ruste nemen! wanneer sult
ghy alle droefheyt en tranen van mijn oogen vegen! O
fonteyne der levender wateren, wanneer sal ick dronc-
ken worden van uwe overvloedigheyt! Och hoe groot
is de menighvuldigheyt uwer soetigheden,die ghy ver-
borgten hebt voor den genē die u vreesen! Al waer't dat Aug. 1. 22.
de Civit.
Dei.
ick maer een ure lang deselve en soude mogen smaken,
so soude ick nochtans veel hondert jaren alle de werelt-
lijcke genoeghten geerne moeten derven: maer sy zijn
eeuwigh-duerende, ende u rijck, ô mijnen Godt, en sal
nimmermeer eynde nemen, uwe blijdschap is alijt-du-
rende,ende uwe saligheyt wort gemeten met een goede
ende getaste mate. Alwaer,ô mijne ziele,alle deught sal
wesen te sien, het gene dat ghy bemint; ende't alder-
meest geluck te beminnen dat ghy zijt:ende alwaer het
saligh leven inijnen oorspronck gesinaeckt wordt, al-
waer het aenschouwen der waerheyt klaerlijck geopen-
baert wordt. Daer zijn d' Engelen die Godt alijt loven Aug. 1. 22.
de Civit.
Dei.
ende dancken,aldaer is het geselschap van de hemelsche
Borgers,aldaer is den lieffelijcken feest-dagh der gener
die van de moeyelijckheydt van dese pelgrimagie we-
der-gekeert hebben,aldaer is eene vrolijkheydt sonder Aug. sup.
Ioannem
Homil.
Ego sum
Pastor bo-
nus.
eynde, eeuwigheyt sonder sinette, schoon weder sonder
wolcke.Aldaer sal't tegenwoordig wesen datter bemint
wort; noch men sal niet verlangen naer het gene datter
niet en is. Aldatter wesen sal ende is,sal goet wesen,en-
de ghy,ô grooten God,ons aldermeeste goet,sult het al-
dergeluckigste wesen.Aldaer sullen wy ledig wesen,en-
de sien;wy sullen sien en beminnen;wy sullen beminnen
ende

ende prijfen het Goddelijck wesen, in 't eynde sonder eynde. Want het gene, ô goedertieren Godt, dat ghy gereet gemaect hebt den ghenen die u beminnen, en kan men door het geloove niet begripen, door de hope niet aenraecken, door de liefde niet vatten, het gaet alle begeerten en verlangen te boven; men kan het bekomen, maer 'ten kan niet geweerdert wordē. O in der waarheyt, geluckigh en glorieus geselschap! o heyliche maeltijt! o bancket daermen behoort naer te verlangen! alwaer geene vrees en is, noch oock geene walginge gevonden en kan worden, maer een versadinge met groot verlangen. O geluckigh paradijs! ô lant van wellusten! tot het welck ick versuchte uyt dit dal der tranen: alwaer wijsheyt gevonden wordt sonder onwetentheyt, memorie sonder vergetentheyt, verstant sonder doolinge, redene sonder donckerheyt: alwaer den mensch God sal aenschouwen na sijne geliefte, ende genieten tot sijn vermaeck ende genoegte: sal jeugdigh wesen in der eeuwigheyt, sal blinckē in der waarheyt, sal hem verblijden in de goetheyt. Met wat soetigheyt zijn wy dan bevangen, dat wy dorsten na de bitterheyt van de sonden, na de schipbrake deser ongestadiger zee, na de ongelucken van dese verganckelijcke werelt, ende om slaven te wesen van eene ongoddelijcke tyrannye, ende dat wy onse toevlucht niet meer en nemen tot het geluck der Heyligen, ende tot het geselschap der Engelen? daer wy sulen moghen proeven ende sien hoe soet dat den Heere onsen God is, ende hoe overvloedig dat sijne uytnemende wellusten ende genoeghten zijn. O saligh aenschouwen, Godt te sien in sy selven, hem te sien in ons, ende ons in hem met eene geluckige genoeghte, ende met een genoegelijck geluck! O leven, o levendigh leven, leven eeuwelijck-duerende, ende geduerighlijck saligh; alwaer is blijdschap sonder droefheydt, ruste sonder arbeyt, weerdigheyt sonder achterdencken, rijckdommen sonder vrees van genomen te worden, gesontheit sonder flauwigheyt, overvloedigheyt sonder gebreck, leven sonder doot, onvergankelijckheyt sonder bedervenisse, geluck sonder ongeluck! O soeten JESU, in uwes Vaders huys zijn veel wooningen, ende ghy zijt gegaen om my plaetse te maken; laet my doch komē in u rijck, naer dat ick

Bern. in
serm.

Hug. Viñt.
de anima
c. 4. l.

I. 4. c. 4.

Joan. 14.

ick de wildernisse van mijne pelgrimagie door-reyft sal hebben; doet dat ick in u mach blijven, ô waerachtigen wijngaert, ende dat ick mach drincken van den nieuwen most in 't rijcke uwes Vaders. Ick ben een vremdelinck Isaie 41
 ende pelgrim; maer weest gedachtig, dat ghy my genomen hebt van 't uysterste der aerden, en van verre plaatsen hebt ghy my geroepen. Als ick dan vermoeyt zijnde vanden wegh, ende uyt dit leven komen sal, so seght tot my, ô aldergoedertierensten Heere mynen knecht zijt ghy: ick heb u verkoren, en ick en heb u niet verworpen: en vreeft niet, want ick ben met u, en wilt niet afwijcken, want ik ben uwen God. Vanden tijt af dat ghy eerlijck zijt geworden in mynen oogen ende glorijs, so heb ick u lief gehad, ick ben, ick ben den Heere, ende daer en is sonder my geen behouder. Hierom mynen behouder ick dorstig zijnde sal tot u komen, als tot de fonteyne der levende wateren, en ghy sult my te drincken geven; hongrig zijnde, sult ghy my versaden, daer en sal niemant honger oft dorst lijden, noch uwe dienaers en sullen gheene hitte lijden, want ghy deernisse met haer hebbende, sult haer-lieden regeeren; en sult haer laven aen de fonteyne der wateren; als ick droevigh sal wesen, sult ghy de tranen af-vagen van myne oogen; arm synde, sult ghy my verciere met een kostelijcke kroone; ellendigh zijnde sult ghy my saligh maken; naeckt ende bloot sijnde, sult ghy my bekleeden met de klederen der blijtschappen, mis-troostigh zijnde, sult ghy my vertroosten: ende daer en sal geen droefheyt gevonden worden, maer de selve sal in blijtschap veranderen, ende ick sal u aenschouwen, ende ick sal overgoten worden met alderley wellusten, ende mijn herte sal hem verwonderen, ende verbreyden, ende ick sal verstaen dat ghy den Heere zijt, den welcken niet en sal beschaemt laten, de gene die hem verwachten. Ick verbeyde Heere, ende verlange dat ghy myne verwoestheydt sult stellen als wellustigheden, en hare verlatenheyt als uwen hof: Ick geloove te sien de goeden des Heeren in 't lant der levender: want blijdschap ende ghenoechte sullen aldaer gheonden worden: dancksegginge, lof ende prijsinghe, ende een eeuwighe blijdschap over hare hoofden. In u, ô Heere, hebbe ick gehoopt: doet doch berm-

hertigheyt ende genade met uwen dienaar, op dat ick niet beschaemt en worde in der eeuwigheyt, Amen.

Praetijcke om de liefde van den hemel in
ons te verwecken.

Wilt goederen dat ghy hier in dese werelst siet /
betrouwt dat ghy andere dooz Godts genade
sult hebben / die onepndelijck beter zijn: Ten twee-
den / is 't dat u eenigh quaet ontmoet / denckt dat
ghy hier af in der eeuwigheyt bezyjdt sult wesen:
Ten derden / is 't dat u pet ontnomen wozt / weet dat
het selve dooz de verbuldigheyt in de eeuwighe-
rende thsesooren befloten wozt; maer is 't dat ghy
pet versaecht oft upt de liefde Godts upt-deplt / soo
en moet ghy u niet alleen laten boozstaen / dat ghy
dit alleen booz u selben bewaert / maer ghy moet bo-
ben dien oock booz seker houden / dat u van uwen
Heere / uwen God / hondertmael meer wederom ge-
geven sal worden.

Schiet-Gebedekens.

1. Cor. 2.

Geeene ooge en heeft gesien, noch oore gehoort, noch
in des menschen herte en is niet inghevallen het
gene dat den Heere bereyt heeft, den genen, die hem
lief hebben.

2. Tim. 4.

My wordt bewaert de kroone der rechtveerdigheyt, die
den Heere weder geven sal in dien dag, den rechtveer-
digen Rechter, ende niet alleen my, maer oock, de ge-
nen, die sijne toe-komste beminnen.

Psal. 26.

Ick geloove te sien de goeden des Heeren in 't landt der
levende.

Iob 19.

Wederom sal ick rontsomme overtrocken worden met
mijnen velle, ende in mijn vleesch sal ick Godt sien.

SLUYT.

SLUYT-REDENE
VAN DEN
GHEHEELEN BOECK,
Ende Gebedt tot de

H. MAGET MARIA.

Ick ben desen dyzderhanden wegh doorkomen / o
sterre der zee / alder H. Maget / niet door mijne
krachten/maer door u alleen/ na Godt almachtigh
geholpen zijnde. Ick ben van u gelicht zijnde in de
habé/geracht/niet mijne penne/maer niet met mijn
lebé/niet met der daet maer niet met den wille en de be-
geerte. Maer op dat dit niet te vergeefs en geschie-
de/ en dat als ick eenen anderen gepredicht ende den
wegh getoont sal hebben/selbe berwozpen woze/ so
bidde ick dat Christus Iesus onsen Salighmaker/
die den wegh is van 't eenwigh leven/de waerhepdt
en het leven: my door u niet der daet dit wil berlee-
nen/en niet alleen my/maer oock alle de gene/die dit
selbe sullen lesen/ende hare oogen tot u sullen keeren
als ballingen/hinders van Eva. En waer sullen zy
haer beter keeren/dan tot u/besonderlijch herwaerts
en derwaerts gedreven zijnde door de baren en tem-
peesten deser werelt/die daer zijt de haben der gener/
die in u betrouwen? waer sullen sy haer wende/woz-
stelende in den nacht der droefhepdt / dan tot u/ die
daer zijt de morgensterre en den ophomenden dage-
raet? waer sullen sy hare toelucht nemen / die hier
op dese werelt als pelgrims en bremdelingé gestelt
zijn/dan tot u/die daer zijt de deure des hemels? op
datse door u in't lant van Beloften/in haer hemelsch
vader-lant/daerse toe geroepen zijn/souden mogen
komen/en hare saligheyt van den Heere souden mo-
gen scheppen. Neemt in danck/dat bidde ick u/dese
mijne begeerten/ en van alle de gene/ die naer u ver-
langen/ontfangt het gene dat de Heere door my heeft
beliest te wercken: want ick schrijbe u dit selbe toe/
en drage u dit op/ op dat wy alle die door desen wegh
ende waerheyt wandelen/souden mogen geraken tot
het eeuwigh leven.Jesum Christum amen Sone/Amen.

H E T E Y N D E.

M m m 2

T A-

T A F E L

Van de principaelste materien die dese dry Boecken inhouden.

Aelmoesse. Siet Tijdelijcke goederen.

D' Aelmoessen helpen den mensch om tot het waerachtigh ge-
loove te komen, en verstercken hem in het selve. Fol. 33. 37
Den mensch behoort vrywilligh ende geerne aelmoessen te geven,
ende om wat redenen. 169

D' aelmoessen bewaren tot onsen profijte ende bate, het gene dat
anders dickwils soude verloren gaen. 171

Hoe dickwils even in het nieuwe als in het oude Testament d'ael-
moessen ons aengepresen worden. 172

Die mildelijck aelmoessen uytdeylt, wordt dickwils in dit leven
rijck ende hiër namaels. 173

D' aelmoessen dienen by het Gebedt gevoeght te wesen. 188

Groote weerdigheydt der aelmoessen. 174

Het is seer geraden d'aelmoessen te geven voor de doot, ende alsoo
sync rijckdommen voren te seynden naer ons Vaderlant. 870

Verscheyden profijten die d'aelmoesse den mensch aenbrengt. 173

Bequamen raedt van den H. Chrysoft. aengaende het uytreycken
der aelmoessen. 183

Dry saken moetmen gade slaë in het uytdeylen der aelmoessen. 179

Welcke aelmoesse de beste is. 390

De aelmoessen aen personen die andere menschen tot den dienst
Godts helpen, zijn seer verdienstigh. 392

Verscheyde practijckē om aelmoessen profijtelijk uyt te deylē. 176

Aenschouwende leven. Siet Contemplatie.

Aendachtigheyt in het Gebedt. Siet Gebedt.

Armoede, arme.

Wat de gewillige armoede is. 378

Sy is eene moeder van alle deughden. 379

Sy is Gode seer aengenaem. 379

Het geluck der gewilliger armoede. 380

De Goddelijcke voorsichtigheyt over de arme. 381

Practijcke om d'armoede te onderhouden. 383

Men moet liever de arme dan de rijcke troosten. 384

Trappen van de armoede. 385

Onderfoeck om de gebreken van de armoede te bekennen. 385

De arme dienen de rijcke om hunne goederen in den hemel over te
dragen. 173

Beel-

Beelden.

Hoe schadelijk dat oneerlijke beelden of schilderyen zijn. 404. 405
 Hoe profijtelijk ende vermakelijk het is devote beelden te aenschouwen. 476

Bekoringe. Soecht oock Tentatie.

Bemerkingen dienende tegen de bekoringen. 230
 Twaelf geestelijke wapenen tegen de bekoringen. 237
 Twaelf regelen tot onderwijs in den geestelijken strijt. 238. 239
 Andere practijcken ende remedien tegen de selve. 239. &c.

Bekeeringe tot Godt.

Beraet om hem tot Godt rypelyck te bekeeren. 199
 Den duyvel volght den sondaer die hem tot Godt wilt bekeeren, om dat te beletten. 146
 Het is schadelick ende periculeus syne bekeeringe uyt te stellē van dage tot dage, ende zy valt ons alsdan veel swaerder. 100. 101
 Krachtige redenen om ons te verwecken tot eene oprechte bekeeringe. 102
 Teeckenē van eene oprechte bekeeringe. 155
 Acht korte bemerkingen, dienende tot onse bekeeringe, ende om een goet leven t' aenveerden. 107

Bermhertigheyt tot den armen. Soecht oock Aelmoessen.

De bermhertigheyt tot onsen naesten, brengt vrede in de ziele. 825
 De bermhertigheyt tot de arme, is eē teken van d' uytverkorē. 832

Beradinge.

Practijcke dienende tot een goet beraet. 214
 Hoofst-stucken dienende tot een saligh beraet voor verscheyden personen. 221. &c.
 Men moet hem in syne eygene saecken beraden, als oft zy eenen vreemden aengingen. 525

Berouw der sonden.

Het berouw is tweederley. 112
 De kracht van het oprecht berouw. 112
 Redenen verweckende het berouw. 113
 T' samen-sprake Christi, met eene sondige ziele, om tot een volmaeckt berouw te komen. 113. &c.
 Schoon vermaen Christi tot den sondaer, dienende tot verwekinge des berouws. 114. &c.

Betrouwen op Godt.

Het betrouwen op Godt, verlost den mensch van alle quaden. 511
 Practijcke om te verkrijgen het betrouwen op Godt, ende wantrouwen sijns selfs in alle saken. 513

Biechte, generale Biechte.

De biechte moet volgen na het berouw der sonden.	120
De generale biechte en is niet swaer, soo vele meynen.	121
De generale biechte is somtijts nootfakelijk, somtijts niet.	121
Voor wie die profytelijk is ende voor wat perſoonen niet.	122
Menighvuldige profyten ſpruytende uyt de generale Biechte.	121
Korte maniere om ſijne conſcientie voor de Biechte te onderſoeken.	125
Wat datmen moet doen na de generale Biechte.	139
Voorbeeld oft maniere van goede propooften ende voornemens te maken na de generale Biechte.	141
Beraet van hem dikwils en oprechtelijk te biechten.	126. 127. &c.
Hy en is niet wijs die ſyne sonden hier bedeckt oft uytſtelt die te Biechten.	126. 129
Wat achterdeel ende profijt deſen ſy ſelven aendoet.	128. 129
Het is beter hier voor den Biecht-vader alleen eens beſchaemt te zijn, dan in der eeuwigheyt voor alle menſchen.	126
De Biechte is eenen nootfakelijcken ende lichten middel om de ziele te bewaren.	128
De onredelijcke creaturen leeren ons de Biechte gebruycken.	128
Benauwtheyt in de ure des doots der gener die door ydele ſchaemte niet oprechtelijk en hebben gebiecht.	129
De Biechte brengt ruſte der conſcientie.	130
Die hem in de Biechte veroormoedight ende ontdeckt, en verliest daer door noyt zijn eere oft goeden naem, maer ter contrarien wort gemeynelijk van Godt verheven.	131
Practijcke om de sonden wel te Biechten.	133. 134. &c.
Gebeden voor ende na de Biechte.	132. 138. 145

*Bidden. Siet Gebedt.**Chriſtus, Chriſti navolginge.*

Chriſtus onſen Saligmaker is ons gegeven tot een aldervolmaeckſte voorbeeldt van alle deughden.	581
De meefte ſaligheyt alhier is onſen Saligmaker naer te volgen.	582
Niemant en moet hem ſchamen Chriſtum na te volgen.	582
De Miſterien der menſchelijckheyt Chriſti leyden ons tot de Goddelijcke volmaecktheden.	583
Practijcke ſtierende tot de navolginge Chriſti.	586

*Clooster, Cloosterlijk leven. Siet Religie, Religieus leven.**Communie, Communiceren.*

Verſcheyde oefeningen ende beſmerckingen dienende voor ende naer de H. Communie.	703. 704
Gebedt	

T A F E L.

Gebedt om voor ende na de H. Communie te gebruycken.	705
Practijck om Godvruchtelijk en devotelijk te Communiceren .	708
Hoe de H. Margareta van Hungaryen, den S. Stanislaus Kostka , den S. Aloysius , de H. Hedwigis hun bereydden tot de heylighe Communie.	709
Beraet van dickwils ende devotelijk te Communiceren .	713
Andere schoone oeffeningen voor alle de dagen van de weke, in de welcke de ziele van Christus ende wederom Christus van de ziele wordt genoodt.	721
Gebedt om geestelijk te Communiceren .	611

Conscientie ondersoecken. Siet / Onderfoeck, Biechte. Contemplatie.

Wat de Contemplatie is.	774. 776
Wat de Contemplatie in de ziele werckt.	773
Onderscheyt tusschen de Meditatie ende de Contemplatie .	774
Effecten oft uytwerckingen der Contemplatie .	777
De Contemplatie is een ruste der zielen.	778
Onse Contemplaties zijn hier seer kort ende onvolmaeckt.	778
Hoe datmen hem moet bereyden tot de Contemplatie .	778. 780
Weerdigheyt der Contemplatie .	779
Door wat weg de gave der Contemplatië moet gesocht wordē.	779
Waer door de Contemplatie meest wordt belet.	779
Merck-teeckenē van een contemplatijf mensch.	781
Oeffeningen die ons behulpsaem zijn om te contempleren.	781
Misbruyck van vele contemplative menschen.	781
Sesse wercken des wils die men oeffent in het contempleren.	783
Wat materien tot de contemplatie bequaem zijn.	784
Verscheyden middelen ende practijcken om tot de contemplatie te geraken, ende ons daer in te voorderen.	786. 791

Creatueren Gods.

Uyt alle creatueren moeten wy sien te trecken het gout van de liefde Gods.	183
Hem tot de creatueren te keeren ende af te keeren van Godt is een soorte van afgoderye.	737
Alle creatueren verwecken ons om Godt te loven ende te dancken.	754. 785.
Van de creatueren moeten wy tot den Schepper der selver opklommen.	785
Het besitten der creaturen en kan den mensche niet versaden.	817
Alle creatueren zijn tot Gods eere geschapen.	819
Alle creaturen zijn God onderdanigh uytgenomen den mensch.	822

Cruys. Siet/ Lijden, tegenspoet.

Den wegh des Cruyces leydt ons tot het leven.

691

In het Cruys moeten wy gloriëren.

698

Dagh, overbrengen van den dagh.

Hoemen des morgens den dagh opstaende sal beginnen, ende den selven des avonts slapen gaende cynden.

851. 853

Verscheiden korte oeffeninghen dienende op alle het gene dat wy binnen den dage moeten doen. 1. om de Meditatie des morgens te beginnen. 2. Voor en na het Sermoon. 3. Alsmen eenigh werck begint oft voleynt. 4. Om sijne getijden te lesen. 5. Om te studeren, lesen oft schryven. 6. Alsmen ter tafelengaet oft van deselve opstaet. 7. Als de Be-klok slaet. 8. Voor de tijt die ons overschiet. 9. Alsmen moet met de mensche handelen. 10. Alsmen eenige reyse aenneemt oft die volbrocht heeft. 11. Als wy onse kamer uyt oft ingaen. 12. Als wy ons tot eenig spel begeve, &c. 850. tot 868

Danckbaerheydt, danck-segginge.

Wat de danckbaerheyt van ons vereyscht.

592

Verscheiden soorten van gaven ende weldaden voor dewelcke wy Godt meest moeten danckbaer wesen.

651. 652

Vijf saken moeten wy in elcke Goddelijke weldaet bemerken.

655

Gebruyck der Propheten ende andere HH. aengaende de weldaden Godts.

655

Practijcken om Godt te bedancken voor sijne giften en gaven.

655

Deught.

Wat dat de deught is.

678

Den wortel der deught is bitter.

335

Hoe groot dat de deught van Godt geacht wordt.

518

Den duyvel wort alleen van de deught over-wonnen.

518

Beschrijvinge der deught.

519

Practijcke om de deught ende de sonde te wegghen nae hare verdiensten.

522

Uyt de deught spruyten ruste ende eere: uyt de sonde pijn, ende schande.

564

Hoe dat de deught vereert wordt.

567

De deugdelijke mensche wordet met recht Koningen genoemt.

568

De oprechte geneughte spruyt uyt de deught.

573

Practijcke om blijchchap te scheppen uyt de deught.

578

De deught is dryderhande.

680

De nature, de uyt-werckinghen, de trappen ende de profijten der deught.

680

Treffelijke sententien in der H. Schrifture, aengaende de deught.

681

De

De deught behaeght Godt boven al.	681
Men kliint allenghskens tot de deught.	666

Doodt.

Het over-peysen des doodts is een verweckfel tot de volmaecktheidt.	257. 258. &c.
---	---------------

De doodt is bitter aen de lief-hebbers der wereldt.	533
---	-----

Hare gedenckenisse doet de sonden schouwen.	535
---	-----

In d' ure des doodts worden de oogen geopent.	535
---	-----

Practijcke dienende tot de gedenckenisse des doots.	537
---	-----

Den slaep is een beeldt van de doodt.	538
---------------------------------------	-----

In de ure des doots vertoont haer de ydelheyt des werelts.	642
--	-----

Maniere ende practijcke om hem gereet te maecten tot een salige doodt.	868. 874
--	----------

Bereydinge tot de doot, die dagelijks behoort te geschieden.	871
--	-----

Bereydinge tot de laetste ure als de doot nu naeckt.	884
--	-----

Bereydinge in eenigh haestigh perijckel des doodts.	873
---	-----

Belijdinge voor den genen die op zijn sterven licht.	886
--	-----

Duyvel.

De wackerheyt des duyvels om ons te verwinnen.	209
--	-----

Hoe den duyvel de goede ende de quade menschen quelt.	210
---	-----

Hy en vermach niet sonder Godts toe-laten.	211
--	-----

Hy trekt dē mensch tot het quaet onder het schijnsel van goet.	231
--	-----

Sijne neerstigheyt om de zielen te vernielen.	294
---	-----

Hy bevecht ons door onse quade genegentheden.	320
---	-----

Hy sit als eene spinne in alle creaturen.	323
---	-----

Wat den duyvel is.	599
--------------------	-----

Wat het is den duyvel door de sonde te dienen.	600
--	-----

Eeuwigheyt.

Wat de eeuwigheyt is.	551
-----------------------	-----

Sy vermeerdert de pijnen der verdoemde.	552
---	-----

Wy moeten oft de salige oft d'onsalige eeuwigheyt verkiesen.	552
--	-----

Wy schilderen, wy schryven voor d' eeuwigheyt.	552
--	-----

Die het tijdelijck goet verlaet, en verliest het niet, maer wint het eeuwigh.	554
---	-----

Practijcke om de gedenckenisse van d' eeuwigheyt wel in 't herte te drucken.	554
--	-----

De gedachtenisse der eeuwigheyt dient den mensch voor een spoor om hem de waerheyt te doen onder-soecken, ende tot de H. Kercke te begeben.	27
---	----

Eeuwige glorie des Hemels.

Beschryvenisse van de eeuwige glorie.	889
---------------------------------------	-----

Daer is overvloedigheydt van alle goet.	890
De breedde, lenghde, en diepte der hemelscher goederen.	892. 893
Het rijcke Godts wordt vergeleken 1. met den verborghen schat.	
2. met de kostelijcke peerle.	891
Hemelsche wel-lusten ende geneuchten.	892. 894
Glorie der gelucksaliger lichamen.	894

Eenigheyde.

De eenigheydt is tot het Gebedt seer profijtelijck.	190
Wat de eenigheydt der zielen is.	434
Wat de eenigheydt des lichaems is.	434
Hoe noodelijck dat de eenigheydt des herten is.	435
Die alleen is, ontgaet de aenlockinge der sonden.	437
De goederen der eenigheydt.	439
Practijcke om de eenigheydt te beminnen.	442
Het is prijsbaer alle maenden eenen dagh tot stilte ende Godts-	
dienst te verkiesen.	443
Remedie teghen het verdriet in stilte ende eenigheydt.	447

Engelen.

Wy moeten ghemeynschap houden met den H. Enghel onsen be-	
waerder, ende ons met hem beraden.	199
Vyerigheydt der Engelē, om den lof Gods, en sijn eer te besorgē.	741

Eygen wille. Siet wille, ende verstervinge.

Wat den eygen wille is.	303
Verstervinge van den selven.	303
Den eygen wille is onsen gesworen vyant.	326

Eynde des mensch.

Tot wat eynde den mensch van Godt geschapen is.	8. 79
Bemerckinge op het eynde des mensch.	3
Met hoe groote forghvuldigheydt den mensch behoorde naer zijn	
eynde te trachten.	8. 9
Hoe edel dat is het eynde des mensch.	9
Den menschen behoort hier anders niet te soecken dan zijn eynde	
ende het gene dat hem daer toe vervoorderen kan.	9
Verscheyden hulpen ende middelen, die Godt den mensch heeft ge-	
geven om tot zijn eynde te geraken.	9. 10
Verscheyden practijcken om zijn eynde dickwils voor d'oogen te	
hebben.	12

*Examen der conscientie. Siet Ondersoeck.**Gebedt, Schiet-Gebedekens.*

Het Gebedt is eene sacrificie van voldoeninge.	180
Het Gebedt ende aelmoessen verstercken ons in het geloove.	33. 37
De	

De Gebeden zijn de beste giften diemen Godt kan offeren.	180
Nootsakelijckheyt des Gebedts.	181
Bedeylinge des Gebedts.	181
Verscheyden manieren van bidden.	182. 183. &c.
Driederley aendachtigheyt des stemmelijcks Gebedts.	184
Visioen van den H. Bernardus, waer door betoont wort verscheyden weerdigheyt ende aengenaemheyt der Gebeden.	683
De noodelijcke bereydinge tot het Gebedt.	184. 187. 189. &c.
Practijcke van de bereydinghe tot het Gebedt, ende de recollectie naer het selve.	197
Het Gebedt dient by d'aelmoessen ende eenigh werck gevoeght te wesen.	185. 188
Tot wat eynde wy aldermeest ons Gebedt moeten stieren.	189
Die bidden wil, moet hem stellen in de tegenwoordigheyt Gods ende sijnder Engelen.	190
Hoe schadelijck dat het is in het Ghebedt op sijne bekommeringen te dencken.	192
Verscheyden manieren op de welcke inreverentie oftroneer aen Godt geschiedt in't Gebedt.	193. 194. &c.
Wat dat het minnende oft beweghende Gebedt is, ende conditien daer toe van noode.	787. 788
Schiet-Gebedekens ende haer gebruyck.	182
't Vyer van onse goede begeerten moet met Schiet - Ghebedekens onderhouden ende gevoedt worden.	183
<i>Geboden Gods.</i>	
Onderskil tusschen de geboden ende de raden Gods.	632
Godts gheboden stantvastelijck onderhouden is een teecken van de uytverkoren.	830
<i>Gedachten.</i>	
Hoemen tegen de quade gedachten moet strijden.	316
De gedachten geven te kennen wat het herte bemint.	322
<i>Geloove.</i>	
't Geloove is dē eerste middel om tot ons eynde te geraken.	19. 30
Beraedt van het geloove.	19
De nootsakelijckheyt des geloofs.	19
Godt en laet niet toe dat yemandt die hem oprechtelijck bemint, komt te dolen van het geloove.	20. 30
Noyt en isser yemandt af-geweken van het Catholijck geloove, om hem tot een beter leven te begeven.	26
In het verkiesen des geloofs, soo moetmen hem aen de Oude Vaders houden.	27
	Daer

Daer en is maer een geloof.	30
Grootheyt der gave des geloofs.	30. 31
Het geloove is voor een yegelijk van Gods wege bereyt, maer en kan nochtans van niemant verdient worden.	31
Het geloove maect ons deelachtigh van de beloften Christi, en overfulcx het is eene groote weldaet daer toe geroepen te zijn.	32
In welcker voegen het geloove bewaert moet worden.	32
Verscheyden practijcken om tot het waerachtigh geloove te geraken ende het selve te oefnen.	36. 38. &c.
Een oprecht geloove is het fundament van alle deught, Een levendigh geloof is een teecken der uytverkoren.	830

Geestelijke lesse, geestelijken Boeck.

Het beraemt datmen daghelijcks wat tijds bestede in 't lesen van eenen geestelijken Boeck.	199
Door het lesen van geestelijke boecken wordt den schat van onse memorie vermeerderd.	199
De geestelijke lesse is seer profijtelijk als men dorre ende droogh is, ende het en is niet ongeraden in plaetse van de Meditatie die aldan te gebruycken.	199
De geestelijke lesse verjaeght de verstroytheden.	190
Het toe-hooren tot eenige geestelijke lesse is profijtelijk voor de siecken.	877

Gehoorzaamheydt, ongehoorzaamheydt.

De gehoorzaamheydt en onder-soeckt gheene redene van het ghebodt.	333
Hoe nootsakelijk dat de onderworpinge in alle dingen is.	364
Den prijs ende weerdigheyt van de gehoorzaamheydt.	365
Het gemack ende profijt der selve.	366
In de gehoorzaamheydt is onse saligheyt.	367
Hoe schadelijk dat de ongehoorzaamheydt is.	369
Vruchten der gehoorzaamheydt.	369
Uyt ongehoorzaamheydt spruyten de sorge ende ongerustheyt.	372
Practijcke om de gehoorzaamheydt te oefnen.	373

Genegentheden.

Wat de genegentheden zijn.	313
Hoe vele datter zijn.	313
Ses genegentheden van den begeerenden lust.	313
Vijf genegentheden van den grammoedigen lust.	313
Remedien tegen deselve.	314
Sy zijn oorfake van alle de siekten der ziele.	319
Watter van noode is om de quade genegentheden te verwinnen.	325
<i>Gerust-</i>	

Gerustheyt ende geneughte des herten. Siet/ Vrede des herten.

Ghewoonte.

Hoe schadelijk de quade gewoonte is. 526

Gierigheydt.

Den gierigen ende vrecken en schijnt Godt niet te gelooven. 171

Hy heeft liever hier eenen korten tijdt rijck te wesen, dan hier na-
maels eeuwelijck. 172

Hy komt in dit leven dickwijls armoede en gebreck te lijden. 172

Wat de gierigheydt is. 374

Hoe leelijck ende onversadelijck datse is. 375

De gierige vallen in de stricken des duyvels. 376

Dwaesheydt der gierige menschen. 377

Goede meyninge. Siet Suyvere meyninge.

Gulfigheydt.

De gulfigheydt van Adam is oorsake geweest van alle quaet. 159

Groote schade dagelijcks uyt de gulfigheydt spruytende. 159. 160

De gulfigheydt en is niet alleen schadelijck voor het lichaem, maer
belet oock de principaelste oefeninge der ziele. 160

Verscheyden exempelen hoe dat God de gulfige heeft gestraft. 162

Godt ende sijne toegeschreven volmaecktheden.

Godt wort door alle creatueren verkondight. 29

Godt alleen kan den mensch versaden. 524

Hy en begeert niet datter yemant verloren gae. 21

Godt moet boven al bemint worden. 757

Die Godt bemint, wort den alder-besten. 757

God heeft alle dingē tot eē seker eynde geschickt, oock de minste. 807

Hem zijn alle dingē onderworpen, en hy draegt sorge van alles. 808

Hy is den oppersten ende alder-wijsten werck-meester. 808

Volmaecktheden Godts. 599

Het is seer goet te mediteren van de volmaekthedē Gods. 782. 788

Godt is de fonteyne van alle goet. 600

Hy is eenigh ende onveranderlijck. 600

Hoe groot sijne liefde is. 601

Hy is lanckmoedigh over de boosheydt der menschen. 602

Alle dingen zijn hem onderdanigh. 602

Practijcke om hem te oefenē in de Goddelijke volmaekthedē. 606

Syne voorsichtigheydt ende syne eynden zijn ons onbekent. 822

Alle dingen geschieden door syne voorsichtigheydt. 827

Godts weldaden ende mildheydt tot den mensche.

Al dat den mensch besit komt van Godts hant. 169

Godt geeft den mensch kostelijcke dingen, ende eyscht slechte
weder.

wederom.

170. 740

Godt is milt tot den mensch, ende den mensch vreck tot Godt. 739

Godt heeft beloofd ende geeft hondert dubbel wederom dat men om synent wille ende liefde gegeven oft verlaten heeft. 821

De besondere weldaden Godts.

591

Practijcke om Godt te dancken voor sijne weldaden.

596

Den mensch is Godt onderworpen door de scheppinge, de verlossinge, &c.

589

Godt is ons eenen muer, eene voester, een licht, &c.

749

Den mensch en heeft niet profijteliijcker voor sy selvē dan God. 758

Niemand en bestaet ons nader dan Godt, hy is onsen alder-getroustē vrient, de fonteyne van alle goet, daerom moet Godt boven al van ons bemint worden.

759

Godt is den mensch gelijk geworden, om vanden mensch bemint te worden.

758

Godts tegenwoordigheydt.

Godt is over al tegenwoordigh op drie manieren.

747

Godt geeft het wesen aen alle dinghen, hy werckt in alle, hy aenschouwt alle dingen in alle plaetsen.

748

Godt is op eene besondere maniere in sommige plaetsen.

749

Nootsakelijckheydt van de oeffeninghe der teghenwoordigheydt Gods.

750

Alle de H. Vaderen vermanen ons tot de selve, den S. P. Ignatius heeft dese geduerighlijck gebruyckt.

750

Dese oeffeninge maectt ons de Heylige Engelen gelijk.

751

By faute van dese geschiet het datter soo luttel tot de volmaectheydt geraken.

750

Veelderley profijten spruytende uyt dese oeffeninge.

751

Godts tegenwoordigheydt is de ziele van alle onse wercken.

851

Twee manierē om te mediterē van de tegenwoordigheydt Gods. 782

Maniere om de tegenwoordigheydt Godts te oeffenen.

747. 753

Den H. Franciscus oeffende dese in alle creatueren.

754

S. Catharina van Senen maecte God eē kamerken in haer herte. 749

Godts glorie, ende eere soecken.

Hoe onredelijck dat het is dickwijls meer besorght te wesen voor ons eygen profijt ende eere, dan voor Godts eere ende dienst. 740

Den mensch schenckt aen den duyvel het beste deel van zijn leven, ende aen Godt het slechtste.

740

*Hemel. Siet Eeuwige glorie, &c.**Heyligen. Exempel der Heyligen.*

De vyerigheydt der Heyligen behoort ons een verwecksel te wesen tot

tot de deught.

271. &c. 557

De Heyligen hebben voortgegaen van deught tot deught. 271

Sy aensien onse perijckelen, ende bidden voor ons hier boven. 273

Practijcke om tot de vyerigheyt der Heyligen te geraken. 274

Hoe sy voor de H. Kercke gestreden hebben. 281

Sy hebben tot het eynde volhert in deughden. 559

Practijcke om de Heyligen te eeren, met hun leven te lesen, hunne deughden naer te volgen. 562

Bedeylinge der Heyligen, om op elcken dagh van de weke de selve te aenroepen. 562

Blijdschap der Heyligen in het oefenen der deught. 574

De H. Kercke.

De liefde tot onse Moeder de H. Kercke, behoort ons te verwecken tot volmaecktheydt. 279. &c.

Het lijden ende vervolginge der H. Kercke. 279

De H. Kercke vermaent ons om haer by te staen. 282

Practijcke om de H. Kercke in haren noot te hulpe te komen. 284

Hare heyligheydt. 33

Hare leeringe en kan niet failleren, ende waerom? 32

Door welcke teekenen men de H. Kercke kan onderscheyden ende bekennen. 35

Hooveerdigheydt.

Wat de hooveerdigheydt is. 348

Sy spruyt uyt de onwetentheydt. 349

Den mensch en is niet anders, dan gelijk hy voor God bekend is. 350

Den hooveerdigen sal ten laetsten met schande vervult wordē. 351

Houwelijcken staet.

Het Houwelijk is van God in het aertsch Paradijs ingestelt. 52. 54

Tot wat eynde den Houwelijcken staet ingestelt is. 51

Men moet van Godt sijn partuere begeeren, die hy ons toegeschickt heeft. 52

Men sal niemant ten Houwelijk verkiezen, sonder raet ende consent der ouden. 52

Wat dat hun te doen staet die hun ten houwelijk hebben begeven door ongeoorloofde middelen. 52

Het Houwelijk aengeslagen sonder Godt, is bitter, ende brengt droeve vruchten. 52

Het Houwelijk is een waerachtigh Sacrament, ende wardaer door wordt bereeckent. 53

Het Sacrament des Houwelijcks behoorlijk aengegaen, geeft gratie. 53

Het

Het Sacrament des Houwelijcks is van Christo ge-cert geweest ,
eerst in de H. Maghet M A R I A ende Joseph , daer naer in de
bruyloft van Cana Galilea. 53

Hoemen in den Houwelijcken staet behoort te leven , ende van de
liefde ende vrede die tusschen de partyen moet zijn. 53

Het gemack ende ongemack des Houwelijcks. 54

Hoe schadelijck ende moeyelijck dat het is een quade parture ver-
kosen te hebben. 54

Men behoort meerder acht te nemen op de schoonheydt der ziele
dan des lichaems , in het verkiesen sijnder parture. 54

De kinders worden door het toedoen der ouden , saligh oft ver-
doemt. 56

Hoe schadelijck dat is voor de kinderen, het quaet exempel der ou-
deren. 56

Verscheyden practijcken oft reghelen , voor die in den Houwelij-
cken staet leven. 57. 58. 59

Huys-gefin.

Maniere om sijn huys-gefin wel te schicken. 422. &c.

Ordre ende gheschicktheydt des huys-ghesins van den H. Elzea-
rius. 428

I E S U S. *Ziet CHRISTUS.*

S. Ignatius.

Hy stelt sy selven in het kout vervrosen water om eenen onkuy-
schen mensch te bekeeren. 673

Jonckheydt.

Hoe men de jonckheydt in de vreesse Godts moet opbrengen. 431

Onderwijs van Tobias, om de jonckheydt wel op te brengen. 431

Verkiesinge van goede voesters ende meesters tot dien eynde. 433

Kennisse sijns selfs.

Godt ende sy selven te kennen, is de opperste wijsheydt. 333

Ketters, Ketterye.

Dwaesheydt der ketteren, die de Schrifture willen verstaen naer ha-
ren eygen sin, ende niet naer den sin der H. Kercke. 21

Valsche leeringe der kettere, dat God oorfake is vā de sonde, &c. 22

Boosheydt der ketteren, die om hare sonden te verschoonen, seggen
onmogelijck te wesen de reynigheydt te onderhouden ende an-
dere geboden. 22

Benauwtheydt der ketteren in de ure des doots , ter oorfake van ha-
re dolinge. 23

Sy sullen voor Godts oordeel met schaemte vervult worden. 23

Waerom de ketters niet en komen tot kennisse. 24

Hoc

Hoe ongoddelijk sy sprekē als sy hun de gereformeerde noemē.	25
Snootheyt des eygen geests der ketteren.	26
De weldaden zijn dickwijls krachtiger om de kettters ende son- daers te bekeeren, dan de disputatiën.	37
Practijcke om tegen de kettters te disputeren.	39
<i>Kinderen. Siet Jonckheydt.</i>	
<i>Leetwesen. Siet Berouw.</i>	
Wat dat leetwesen is, ende waer dat het gelegen is.	148
<i>Leven der menschen.</i>	
Ydelheydt ende verganckelijckheydt des levens.	257
Elke ure ons levēs behoorde voor de laetste gerekent te wordē.	258
De perijckelen van dit leven moeten ons tot deugt verwecken.	264
Practijcke om de perijckelen van dit leven te bemercken.	268
<i>Liberaelheydt. Siet Aelmoessen, Bermhertigheydt.</i>	
<i>Lichaem.</i>	
Het lichaem doet ons groot belet in dē weg der volmaektheyt.	159
Het is cene groote schande d'overhant te gevē aen 't lichaem.	328
<i>Liefde.</i>	
De liefde is gelijk aen de fake diemen bemindt.	756
<i>Liefde Godts.</i>	
Wat de liefde Godts is.	755
Kracht der wercken uyt liefde gedaen.	149
Uyt alle gheschappen dingen moeten wy occasie nemen van liefde tot Godt.	183
In de liefde is alder-meest de volmaecktheyt gelegen.	627
Bedeylinge der liefde.	628. 755
De liefde Godts moet ons tot goede wercken porren.	628
Wy moeten Godt uyt gantscher herten lief hebben.	628
Om de liefde Godts versmaedt den volmaeckten alle gheschappen dingen.	629
Die van de liefde der creaturen verlost is, die vlieght sonder swa- righeyt tot Godt, ende rust in hem ende in sijne liefde.	630
Vruchten ende uytwerckingen der liefde Godts.	633
Daer en is niet minfamer dan Godt.	759
Redenen ons bewegende tot de liefde Godts.	759
Den eersten weg tot de liefde Godts, is het versterven sijns selfs.	764
Trappen ende eygdommen der liefde Godts.	765
Practijcke om sy selven tot de liefde Godts te verwecken.	764
<i>Liefde tot sijnen even-naesten.</i>	
Waer uyt datmen die bemercken sal, ende den voort-ganck in de selve.	643

Teeckenen van liefde totijnen naesten.	766. 772
Uyt de liefde tot onsen even-naestē, komt ons veel troost, gemack, ende goets.	766
Wy moeten onsen even-naesten beminnen, gelijk Christus ons heeft bemint.	768
Practijcke om onsen naesten te beminnen.	768
Liefde tot onsen even-naesten, is eē teken van de uytverkoren.	833
<i>Liefde sijns selfs ende des werelts.</i>	
De liefde des werelts moet verstorven wesen.	314
De liefde der creaturen is oorspronck van vele beroerten.	321
Alle quaet spruyt uyt de eygen liefde.	336
De liefde sijns selfs is den gesworen vyant der menschen.	326
De liefde sijns selfs versmaect Christum onsen Salighmaker.	327
Teeckenen der vleeschelijcke liefde.	403
<i>Lijdtfaemheyt. Lijden. Siet Verduldigheyt.</i>	
De ongevallen ende occasien van lijdtfaemheyt in dese werelt zijn menighvuldigh.	695
De Heylighen hebben sonder gelijkenisse meer gheleden dan wy en doen, daer wy nochtans door onse sonden veel meer hebben verdient.	696
Den wegh des lijdens ende tribulatiē leydt ons tot het leven.	696
Christus heeft voor ons ongelooffelijcke tormenten geleden.	698
Naer het lijden volghet het verblijden.	698
Veel lijden in dese werelt is een tecken der uyt-verkoren.	831
<i>Lijf-kastijdinge. Soecht/Valten.</i>	
De lijf-kastijdinge is van de Heylighen des oude ende nieuwe Te- staments seer gebruyckt geweest.	162
<i>Maegden, Maegdelijcken staet. Soecht/Reynigheyt.</i>	
<i>Maria, Moeder Godts.</i>	
Sonderlinghe devotie tot de H. Maria is een tecken der uyt-ver- koren.	835
Hare ootmoedigheyt, gehoorfaemheyt, suyverheydt, voortganck in den wegh der deughden.	837. 838
Hare liefde tot den even-naesten.	839
Hoe sy haer droegh met de goede, en met de quade menschen.	839
Hoe sy haer droegh tot hare Oversten.	840
Haren yver der zielen.	840
Hoe sy de geschapen dinghen toe-gedaen was ende die gebruyck- te.	840
Hare verstervinge, ende liefde tot Godt.	841
Hare weerdigheyt.	842
Hare	

Harē weldaden aen de menschen.	842
Haren besonderen dienst tot de H. Kercke.	843
Verscheyden Practijcken om haer te dienen.	846
Maniere om haer te groeten als de be-klocke slaet.	863
<i>Matigheydt. Siet oock vasten, gulsigheydt.</i>	
Het lichaem moet met den toom van matigheydt bedwongen worden.	159
Verscheyden profijten die dese deught mede-brenght.	161
Ghevoelen der Heyligen, ende Heydensche Philolophen van de se deughtde.	162
<i>Meditatie. Siet oock Gebedt.</i>	
Tweederley bercydinge tot de Meditatie.	187. 189
Maniere van mediteren.	459
De Meditatie moet gestiert worden om de deught te oeffenen.	461
Wat de Meditatie is.	462
De affectien der Meditatie.	463
Hoe veel affectien datter zijn van de Meditatie.	464
Practijcke der Meditatie.	466
Practijcke van Mediteren betoont in het mysterie van de geboorte onses Heeren.	479
Hoemen in de Meditatie de affectien moet verwecken ende in de selve volherden.	469
Hoe datmen de Meditatie 's morgens sal beginnen.	856
Watmen doen moet nae de Meditatie.	474. 617
Hoemen het geloove, hope, liefde moet verwecken in de Meditatie.	485
Verscheyde middelen om de Meditatie te vermeerderen.	517
Remedie tegen de verstroytheydt in de Meditatie.	617
Oorsaken der verstroytheydt der sinnen.	618
De hooveerdye is d'oorsaecke van de dorheyt in de Meditatie.	620
Het aen-tekenen der goeder in-spraken helpt tot het gebedt ende Meditatie.	621
Maniere om deselve in-spraken te teecken.	622
<i>Mortificatie. Siet Verstervinge.</i>	
<i>Naesten. Even-naesten.</i>	
<i>Siet Liefde tot onsen naesten.</i>	
Wy moeten op de deughtden van onse naesten letten, en niet op sijne onvolmaecktheden.	767
De vriendschap ende vereeninge met onsen naesten is noodelijck ende profijtelijck.	768
Wy moeten Godt in onsen even-naesten bekennen.	764. 767

Nieuſgierigheydt.

Verſcheyden wercken van nieuſgierigheydt.	335
Het is noodelijck de nieuſgierigheyt te verwinnen.	317
Sy opent de poorten onſer ſinnen.	331
Teecken en van victorie over de nieuſgierigheydt.	330
Verſcheyde bemerckingen tegende ſelve.	331
Exempelen der gener die dit gebreck verwonnen hebben.	318

Offerande.

Wy moeten Godt dry offeranden doen.	703
-------------------------------------	-----

Onbermhertigheydt. Siet Gierigheydt.

Den onbermhertigen en is tegen niemant wreeder in dit leven dan ſy ſelven.	172
De onbermhertige worden dickwijls in dit leven wreedelijck geſtraft.	173

Onderſoek der Conſcientie. Siet oock Biechte.

Oeffeninge van het gemeyn onderſoek.	659
Dit moet ten minſten tweemaels 's daeghs geſchieden.	861
Vijf deelen van het gemeyn onderſoek, ende maniere om die te gebruycken.	659
Practijcke dienende tot het gemeyn onderſoek.	666
Practijcke ende oefeninge van het beſonder oft particulier onderſoek.	666
Wat dat het beſonder onderſoek beteeckent, waer toe dat meeſt gebruyckt wordt, ende op wat maniere.	667. 668

Ondanckbaerheydt.

De ondancbaerheydt miſhaeght Godt.	591
Sy maect onſe gebeden onweerdigh.	592
Sy belert dat de gratie Godts in ons niet en kome.	592

Ongeſtadigheydt.

Den oorſpronck der ongeſtadigheydt.	451
Den ongeſtadigen verandert als de Mane.	452

Ongeruſtheydt des herten.

Alle ſonde brengt ongeruſtheydt in 't herte.	824
Deſe ſpruyt oock uyt alle hope en vreeſe van tijdelijcke ſaken.	825

Onmatigheydt. Siet oock gulſigheydt.

Deſe is de wortel van ontallicke quaden na ziele ende lichaem.	160
--	-----

*Onſe L. Vrouwe. Siet Maria.**Onſuyverheydt. Siet Reynigheydt.*

De leelijckheydt der onſuyverheydt.	399
De ſtraffe der onſuyverheydt.	401
Oor-	

T A F E L.

Oordeelen der menschen.

Men moet hem wel wachten van vermetelijck te oordeelen.	693
De vreesse van de oordeelen der menschen doet groot achterdeel in den geestelijcken voortganck.	334
De oordeelen der menschen maken het goet voornemen swaer en- de lastigh.	335
Ydelheydt voor de oordeelen der menschen.	336
De menschelijke oordeelen mogen ons niet baten noch schade.	337
Niemant en isser lofbaer dan die de deught bemint.	337
Dwaesheydt der menschen die meer passien op de woorden der we- relt dan op Godts oordeel.	346
Valscheyt van het oordeel der boose menschen.	341
Exempelen van het versnaden der oordeelen des werelts.	342
Vrede ende gerustheydt in de verachtinge der menschelijcker oor- deelen.	342
Onwijsheydt der gener die om de gesinthen der menschen Godts gratie versuymen.	343
Christi leven ende doot betoont klaerlick, hoe sot dat de oordeelen der werelt zijn.	344
De vreesse der menschelijke oordeelen komt uyt eygen liefde.	347
Practijcke om d' oordeelen der menschen te versnaden.	346

Oordeel Gods.

Daer en sal niet droeviger wesen op den dagh des oordeels, dan met eene verganckelijke genoeghte de eeuwige pijnen gekocht te hebben.	234
Om wat redenen dat het uytterste oordeel geschieden sal.	541
De grouwelijckheydt des oordeels.	542
Scheydinge van de quade ende goede.	542
De komste van den Rechter tot het oordeel.	543
Openinge van de boecken der consciencie.	543
Het onwederroepelijk vonnis.	544
Het droevigh aenschouwen der verdoemde.	545
Benauwtheydt der boose menschen in het laetste oordeel.	547
Dan sullen alle dingen naer hare weerde geacht worden.	548
Alle dingen vermanen ons tot het oordeel.	548
In den dagh des oordeels sullen alle verborgen saken des werelts voor den dagh gebrocht worden.	130

Ootmoedigheydt.

Wat de ootmoedigheydt is.	352
Bemerckinghe van de ellenden der menschen dienende tot de oot- moedigheydt.	353

Hoe nootſakelijck dat deſe deught is.	357
Practijcke om ſy ſelven inde ootmoedigheyt te oefſenen.	360
Den ootmoedigen menſch is naer de ziele gelijk een nieuw-gebo- ren kint.	360
Trappen van de ootmoedigheyt.	362
Sy is een teecken van de uytverkoren.	833

Overgeven ſijns ſelfs.

Siet oock! / Wil des menſch ende ghelijckformigheyt
met den Goddelijcken.

Het overgeven ſijns ſelfs is een groot goet.	805
Het brengt vrede in onſe ziele ende veel andere gaven.	826
Hoe den S. Ignatius ende de H. Geertruyt dit hebbē geoeffent.	327
Het is een teecken der uytverkoren.	834

Overſte, Overheyt.

Die in overheyt zijn moeten voor al de Godtvruchtigheyt beneer- ſtigen.	298
De ſondē der Overſte in dē krijg beletten dikmael de victorie.	298
Alle Overheyt komt van Godt.	299
Den Overſte blijft borge voor ſyne onderſaten.	423
De Overſte moeten de andere met goet exempel voorgaen.	424
De Overſte moeten hunne onderſaten groot achten.	427
d' Ootmoedigheyt moet met de Overheyt verſaemt worden.	427
De Overſte moeten beſorgen dat Godt oock van hunne dienaers gedient worde.	428
In onſe Overſten moeten wy Godt aenmercken ende eeren.	754

Patientie.

Siet! Lyden, lijdtſaemheyt, verduldigheyt.

Penitentie.

Siet Sacrament der penitentie, Biechte, lijf-kaſtydinge, vaſten.

Quadeluſten.

De quade luſten zijn vergeleken by raſende honden.	741
--	-----

Religie, Religieuſen ſtaet, leven.

Den Religieuſen ſtaet is den ſickerſten ende bequaemſten om tot de volmaecktheyt te komen.	80
Deſen ſtaet weert alle beletſelen, ende door de dry beloften, neemt wech d' occaſien der ſonden.	80
In deſen ſtaet zijn veel behulpſaemheden tot de volmaecktheyt.	80
De Religie is een ſchole der deughden.	80
Den Religieuſen ſtaet brengt geruſttheyt in de ure des doots.	81
Andere vruchten ende weerdigheyt deſes ſtaets.	80. 81. 82
Het leven der Godtvruchtige Religieuſen is een oprechte navol- ginge	

ginge van de Apostelijcke mannen, ja oock van Christus.	82
Den Religieus wordt onder de Martelaers gerekent.	83
Den Religieus sal in den dagh des oordeels sitten op de twaelf stoelen om te vonnissen de twaelf geslachten van Israel.	83
In het Religieus leven is eene bestandighe gheneughte te vinden, spruytende uyt de dry geloften, uyt de t'samen-sprekinge met Godt in het gebedt, ende uyt het liefelick geselschap vande andere Religieusen.	83
De Religie wordt van de HH. Vaders by een aerts Paradijs vergeleken.	84
Alle andere geneughten en zijn niet te vergelijken by die van een geestelijck leven.	84
Dagelijcksche vernieuwinge des Religieus.	89

Reynigheydt.

In den staet des reynigheys wort groote hulpe gevonden om Godt te dienen ende te behagen.	68
Den staet van reynigheydt is bevrijt van de tribulationen des vleesch, van veel sorgen en qualen.	69
De groot-weerdigheys deses staets.	69. 71
De Engelen converferen geerne met de Maeghdekens.	69
De ziele wort door de reynigheydt een Bruydt Christi.	69
Privilegien deses staets.	69
Desen staet is den alder-edelsten.	70
Christus heeft desen staet voor sy selven, syne gebenedijde moeder M A R I A, voor S. Ian, ende sijne beminste Heyligen verkosen.	70
Christus heeft desen staet seer aengcraden door sijnen Apostel ende door sy selven.	70
De blijdschap deses staets.	70
Christus en heeft hem niet niemant soo gemeyn ghetoont als met de maeghdekens.	70
Tot desen staet en moet niemant hem begeven, dan die van Godt daer toe geroepen wordt.	71
Den val in desen staet is seer leelijck.	71
Neerstigheydt der HH. Maeghden om desen staet wel te beleven.	72
Practijcke of maniere van leven voor eene maghet, voor-ghestelt door een t'samen-spreeking met den H. Engel onsen bewaerder.	74. 75. 76. 77. 78

Resignatie.

Siet Overgeven sijns selfs.

Wille des mensch ende vereeninge met den Goddelijcken.

*Roep tot eenigen staet.***Siet** Religie, Volherdigheydt, Verkieſen.

Het is ſeer ſorgelijck niet te leven naer den eyſch zijns roeps. 93
 Die naer ſijnen roep niet en leeft is ongeruſt. 83

Roofen-boeyken.

Maniere om het ſelve devotelijck te leſen. 849

Vijſthien myſterien daer toe dienende. 849

*Ruſte des herten. Siet Vrede.**Rijckdommen. Siet Tijdelijck goet.**Sacrament der Penitentie, &c.*

Het is een middel door den welcken den ſondaer wederom keert
 tot Godt ende ſyne ſaligheydt. 111

De deelen der penitentie. 111

H. Sacramenten ende hier gebruyck.

Het is een teken der uytverkoren, neerſtelijck de H. Sacramenten
 te gebruycken. 834

Maniere om het H. Sacrament dagelijcks te groeten. 863

*Schiet-Gebedekens. Soecht Gebedt.**Scrupulen. Scrupuleuſheydt.*

Waer uyt datmen kan bemercken ofte ſcrupuleuſheydt ende be-
 nauwtheyt des genen van Godt oft van den duyvel komt. 146

Bedeylinge der ſcrupulen in dry ſoorten. 147

Remedien tegende dry ſoorten van ſcrupulen. 147. 148

Den ſcrupuleuſen moet op zijn eygen verſtant niet ſteunen, noch
 ſijnen eygen wille volgen. 149. 157

Hy moet alder-meest des duyvels in-gheven door verſinaden ver-
 winnen. 150

In wat manieren, ende aen wien hy de quade ghedachten moet
 biechten. 150

Hy moet ſchouwen het geſelſchap van d'andere ſcrupuleuſe. 150

Hy moet hem wachten van het leſen der boecken die van de ſon-
 den ende de conſcientie handelen. 150

Boven al moet hy ſijnen Biecht-vader ghehoorſaem zijn wilt hy
 victorie verkrijgen. 148. 151. 156

Andere oefſeningen voor den ſcrupuleuſen ende bedruckte ziele.
 151. 153. 154

Seeghbaerheydt.

Wat de ſeeghbaerheydt is. 407

Deſe deught verweckt tot Godtvruchtigheydt. 410

Seeghbaerheydt van den H. Gregorius Thaumaturgis. 410

Seeghbaerheydt onſes Salighmakers ende der Heyligen. 411

De

De seeghbaerheydt moet oock in onse eenigheydt onder-houden worden. 415.

De siekten moeten van de handt Godts ontfangen worden. 874

Den siecken moet zijn betrouwen gheheel op Godt stellen, niet op de Doctoren. 874

Den siecken moet meer besorght zijn voor de ziele dan voor het lichaem. 874

Hoe hy hem draghen moet in zijn sieckte, ende wat dat hy moet voor al beneerstigen. 876. 877. 878 879. &c.

Ziele des mensch.

Hy is een beeldt ende een woon-plaetse van Godt. 749

De dry krachten onser ziele zijn als dry tafereelen. 756

De H. Catharina van Senen maeckte Godt een kamerken in hare ziele. 749

Sinnen des mensch, sinnelijckheyde.

De menschelijke sinnen en worden noyt versacdt. 329. 812

Maniere om sijn sinnen te vergaderen. 858

Als de klokke slaet, ende op andere tijden. 858

De poorten der sinnen moeten wel bewaert worden. 18

Soberheydt. Siet Marigheydt, Vasten.

Sonde.

De schande volgt de sonde. 518

Grootheydt der dagelijck sche sonde. 227

Kleyne sonden beletten dickmaels groote saken. 229

De sonden der geestelijke personen zijn seer schadelijck. 280

De sonde is een monster. 519

Den staet der sonde is beklagelijck ende vol perijckels. 102

Voldoen voor de sonde. Siet Voldoen.

Staet van leven. Siet Volherdigheydt verkiezen.

Een yegelijck moet met sijnen staet te vreden wesen ende sy selven daer inne verstercken oft anders maeckt confusie. 92. 93

De veranderinge des staets is seer sorgelijck. 93

Suyverheydt. Siet Reynigheydt.

De weerdigheydt van de Suyverheydt. 396

De Privilegien der Suyverheydt. 397

Teecken en der Suyverheydt. 399

Suyvere meyninge.

Wat de suyvere meyninge is ende hare bedeylinge. 731

Trappen der suyvere meyninge. 735

De eygen liefde bederft alder-meest de suyvere meyninge. 734

Het oefenen der fuyver meyninge moet sonder ghewelt gheschieden. 735

Teecken en van een fuyvere meyninge. 735

Sonder defe en zijn geen wercken verdienstelijk. 736

Het is seer profijtelijk in alle wercken veel goede meyningen te hebben. 732

De goede meyninghe maeckt het werck goet, d'welck in sy selven goet noch quaet en is. 732

Wonderlijke kracht van de goede meyninge. 733

Een werck met goede meyninge ghedaen gaet alle andere verre te boven. 738

Groote schade der gener die gheen goede meyninghe en hebben in hunne wercken. 739

Tentatien. Siet Bekoringe.

Tentatien in de siekten ende ure des doodts. 884

Remedien tegen deselve. 885

Tijdt ende sijne kostelijckheydt.

Den tijdt van deughden te doen moet waergenomen worden. 259

De weerdigheyt van den tijdt. 417

Het verquisten des tijdts sal ons berouwen. 417

Die den tijdt verquist is eenen onwijsen koopman. 418

Men moet met den tijdt d'eeuwigheyt koopen. 419

Alle dingen moeten op sijnen tijt beneerstight worden. 421

Den verloren tijt is onwederroepelijk. 642

Tijdelijcke goederen.

Waer toe defe den mensch gegeven zijn. 386

Dry soorten van menschen, op verscheide manieren defe goederen gebruyckende. 387

Men sal van dese scherpe rekeninge moeten geven in den dagh des oordeels. 388

In de bedeylinghe zijnder goederen moet men den wille Godts ondersoecken. 390

Tijdelijk goet en is het oprecht goet niet. 393

Traegheydt in de deughe.

Hoe schadelijk dat defe traegheydt is. 250

Teecken en van geestelijcke traegheydt. 254

Traegheydt ende slappigheyt is den oorspronck vanden geestelicken val. 266

Vagevyer.

De liefde tot de zielen in 't Vagevyer. 287

Hoe grouwelijk de pijnen des Vagevyers zijn. 287

Waerom

Waerom dat dese zielen lijden.	288
Hoe die te helpen zijn.	290
<i>Vasten. Siet Matigheydt.</i>	
By na alle de Heyligen zijn 't Vasten toegedaen geweest.	162
Christus selve heeft ons leeren vasten.	163
<i>Verduldigheyt. Siet Lijdtfaemheydt.</i>	
De deught van verduldigheyt is een yegelijk van noode.	694
Verduldigheyt in eygen ongeval oft lijden.	695
Verduldigheyt in ander lieden gebreken.	691
<i>Vereeninge met Godt.</i>	
Soecht / Overgeven sijns selfs wille, &c.	
Hoe dat de eenigheyt met Godt verkregen wordt.	629
Wy vereenigen ons met Godt door de 3. krachten onser zielen.	643
Vereenige onser wercken met de wercken ons Heeren.	743
<i>Verkeeringe met onsen naesten.</i>	
Vermaninghe van den S. Pater Ignatius tot eene goede verkeeringhe met onsen naesten.	412
Fauten en gebreken in het omgaen met onsen even-naesten.	413
<i>Verkieſen eenen ſtaet.</i>	
Siet Staet van leven, volherdigheyt.	
Beraet om eenen ſtaet te verkieſen.	41
Wat dat wy moeten aenſien in het verkieſen.	68
Veel menſchengaen eeuwelijck verlooren door dien dat ſy verkieſen eenen anderen ſtaet dan daer ſy van Godt toe gheroepen zijn.	41
Het verkieſen moet rijpelijck geſchieden.	43
In 't verkieſen des ſtaets moetmen volgen de inſpraecke Godts, en niet ſijne quade luſten.	43
Maniere om tot kenniſſe des ſtaets te komen tot den welcken wy geroepen zijn.	44. 45
Die ſonder Godts raedt eenen wegh oft ſtaet des levens verkieſt, is altijd bevreest ende ongeruſt.	46
Het miſhaegt Gode ſeer dat yemant ſonder ſijnen raet verkieſe.	46
Practijcke om eenen ſtaet te verkieſen.	48. 49. 50
<i>Verkieſen eenen vermaender.</i>	
Het is profijtelijck eenen vermaender ſijnder ghebreken te verkieſen.	676
<i>Vernieuwinge ſijns ſelfs.</i>	
Oeffeninge van de vernieuwinge ſijns ſelfs.	642
Verſcheyden bemerckingen daer toe dienende.	643. 644
Practijcke om te verkrijgen vernieuwinge des herten.	647
	Manie-

Maniere om sy ſelven te vergaderen oft recolligeren.	648
Vernieuwinge der nieuwe propooſten.	673. 674
<i>Verſtervinge.</i>	
Wat de verſtervinge is, ende hoe nootſakelijk.	300. 301
Tweederley verſtervinge.	301
Verſtervinge van eygen liefde ende wille.	302. 303
Verſtervinge van eygen goetduncken en eergierigheyt.	304. 306
Den bedorven menſch wordt door haer hermaeckt.	307
De verſtervinge is eene aengename offerande aen God.	308
Sy dient tot voldoeninge der ſonden.	309
Verſterven der quade genegentheden.	313
<i>Vyanden.</i>	
Wy moeten onſe vyanden beminnen, ende de practijcke om het ſel-	
ve wel te doen.	772
<i>Voldoen, voldoeninge voor de ſonden.</i>	
Dryderley wercken van voldoeninge.	158
De kracht deſer wercken.	158
<i>Volherdigheyt in de deught.</i>	
Wat de volherdigheyt is, en hoe nootſakelijk.	448. 449
Sy maeckt de goede wercken licht.	450
Loſ der ſtantvaſtigheyt.	456
Practijcke om te volherden in 't begonnen goet.	458
<i>Volherdigheyt in ſijnen roep. Siet Roep.</i>	
Yegelijk moet in ſijnen roep volherden.	92
Men moet ſijnen roep verſceckeren met goede wercken ende naer	
geenen anderen ſtaen.	93
Wy moeten Godt voor leydts-man nemen in den aen-ghenomen	
wegh.	93
Waerom datmen volherdigheyt moet ſoecken in ſijnen eerſten	
roep al waer hy ſlechter.	94
Die ſijnen roep verlaet maeckt ſy ſelven onbequaem tot het rijcke	
Godts.	94
Waer uyt dickwijs ſpruyt de wanckelbaerheyt deſ roeps.	95
<i>Volmaecktheyt des levens, volmaeckte.</i>	
Eenen korten regel ende wegh tot de volmaecktheyt voor alle ſta-	
ten.	13. 87
Waer in de volmaecktheyt meeft gelegen is.	79. 627. 850
Een yegelijk is verbonden tot de volmaecktheyt te trachten.	79
Daer zijn verſcheyde weggen ende ſtaten tot de volmaecktheyt.	
79	
Het is ſeer ſorgelick eenen anderen wegh oft ſtaet te verkiefen dan	
den	

den genen daer Godt ons toe roept.	80
Beraet van de neerftigheyt die wy doen tot de volmaecktheyt.	215
Den mensch foeckt in alles het volmaeckfte, behalven in 't ghene dat de ziele aengaet.	217
Hy en moet niet voor goet gerekent worden, die niet beter en begeert te worden.	219
Belerselen in den wegh der volmaecktheyt.	226
Een volmaeckt mensch en heeft anders niet dan Christus.	630
Den volmaeckten vint ende eert Godt in alle dingen.	631
De onghelcerde konnen oock seer wel tot de volmaecktheyt geraken.	633
Acht trappen der volmaecktheyt.	634
Eenen anderen korten regel om de volmaecktheyt te verwerven, van den S. P. Ignatius.	635
Beschrijvinge van een geestelijken en volmaecten mensch.	636
Volmaecktheyt is de opperste wijsheyt.	637
De volmaecktheyt is den verloren penninck, de kostelijke peerle, den verborgen schat, &c.	637. 638
De volmaecktheyt is het rijke Godts, daer wy daghelijcks om bidden, ende sy maect ons Koningen.	638
Sy maect ons kinderen en vrienden Godts.	639
Waer uyt datmen den voortganck sal bemercken.	644. 683

Vrede des herten. Siet Gerustheyt, &c.

In God alleen is den oprechten vrede en vermaeck des herten.	816
Den vrede des herten spruyt uyt de vereeninghe van onsen wille met den Goddelijken.	803
Den vrede des herten is te vinden in het versnaden aller gheschapen dingen.	820
Den vrede des herten wort alleen van de ootmoedige gesmaekt.	25
Alle creaturen t'samen konnen den mensch desen vrede des herten niet geven.	815

Vytverkoren.

Teeckenen der vytverkoren.	830
----------------------------	-----

Weduwe, Weduwelijken staet.

Godt proeft de weduwen oft sy hem beminnen.	60
Desen staet gaet den Houwelijken te boven, ende waerom.	61
Desen staet is bequaem om Godt te dienen.	61
Godt draecht sonderlinge sorge voor de Weduwen.	62
Judith om de weduwelijke suyverheyt, is verkosen gheweest om het volck van Israel te verlossen.	63
De H. M. MARIA is een voorbeeldt aller weduwen.	62

Hoe de weduwen haer leven moeten schicken. 62
 Lof der Godtvruchtighe weduwen Anna ende Judith. 63
 Sy moeten haer wachten van de begeerlijckheydt der rijkdom-
 men. 63

Verscheyden practijcken oft regelen voor haer. 65. 66. &c.

Wereldt, Wereldtsche ende verganckelycke dingen.

Zoecht oock Creatures.

Perijckelen der wereldt. 208

Bedroch ende archlistigheydt der wereldt. 208

Ydelheydt ende verganckelijckheydt der wereldt. 551

Alle wereltsche faken en kunnen den dorst der ziele niet blusschen,
 maer wel vermeederen. 575

De geneughte der wereldt doodt de ziele. 577

De weegh-schael der wereldt is valsch. 521

Hare geneughte is onsfuyver, ende verandert de menschen in bee-
 sten. 573

De werelt is een vertoon-plaetse, de menschen zijn de Comediaan-
 ten, wie dat hier prijs behaelt. 93

Het versmaden der gheschapen dinghen, brenghet meer vermaecks
 dan het genieten der selver. 819

De geneughte des wereldts is kort, met veel arbeydts vermengelt,
 ende en versaedt niet. 815. 816. 817

Door wereldtsche dingen en kan onse ziele niet verbeteret worden,
 noch ruste vinden. 565. 818

Hope ende vreesse van verganckelijcke dinghen, beneemt de ruste
 des herten. 825

Wercken.

In alle wercken moetmen dry faken bemercken. 683

Onse wercken moeten van te voren bedacht zijn. 689

Bedeylinge onser wercken voor den geheelen dagh. 687. 850

Wat datter van noode is, op dat onse wercken goet ende verdien-
 stigh souden zijn. 718. 850

Middel om onse wercken te verbeteren. 850

Hoe dat wy onse wercken moeten beginnen ende eynden. 482

Wille des mensch, ende vereeninge met den goddelijcken.

Ziet Overgeven sijns selfs.

Onsen wille moet over-een-komen met den Goddelijcken. 803

De vereeninge onses wils met den Goddelijcken, is den kortsten
 wegh tot de volmaecktheydt. 803

Uyt dese vereeninghe des wils, spruyt eenen gestadigen vrede der
 zielen. 803

Die

T A F E L.

Die ſijnen eygen wille volght is altijt ongeruſt, ende moet veel te- genheydt verwachten.	809
Die den Goddelijcken wille volgen, heeft altijt occasie van blijdt- ſchap.	812
Het is eene ſoorte van dieverye, ſijnen wille van den Goddelijcken te verſcheyden.	814

Woordt Godts.

Liefde tot het woort Godts, is een teecken der uytverkoren.	834
---	-----

S.P. Xaverius.

Sijnen yver der zielen.	673
Synen raet om de hooveerdye te verwinnen.	677

Ydelheydt. Siet Wereldt.

De ydelheydt vertoont haer in de ure des doots.	642
In alle tijdelijcke ſaken is ydelheydt.	819

Yver der zielen.

Den yver der zielen behoort ons een verweckſel te weſen tot de volmaecktheydt.	293
Practijcke om den yver der zielen te oeffenen.	296

Eynde des Tafels.

SUMMA PRIVILEGII CÆSAREI.

FERDINANDUS, divina favente clementiâ, electus Rom.
Imperator, ſemper Auguſtus diplomate ſuo ſanxit, ne quis li-
brum cui nomen **VIA VITÆ ÆTERNÆ**, auctore R.P. Anto-
nio Sucquet. Soc. JESU Sacerdote, per totum Romanum Imperium, aut
regna ac Provincias Imperio ſubjectas præter Typographi, quem
ad hoc ipſe deligere voluerit, voluntatem, intra decennium imprima-
t, vel imprimi curet. Qui ſecus faxit, præter exemplarium con-
ſiſcationem, decem marcharum auri puri fiſco Cæſareo inferenda-
rum pœnâ multabitur, uti latiùs patet in litteris datis Viennæ, die
VI. Martij, anno M. DC. XX.

Signat.

FERDINANDUS.

Ad mandatum S. Cæſar. Majeſtatis proprium

Vt. I. L. Von Ulm.

R. Queſtenbergh.

Summa Privilegii Principum Belgarum.

ALBERTUS & ISABELLA CLARA EUGENIA,
Archiduces Austriæ, Duces Burgundiæ, Brabantia, &c. Sere-
niffimi

nissimi Belgarum Principes, diplomate suo sanxerunt, ne quis librum cui titulus VIA VITÆ ÆTERNÆ, à R. P. Antonio Sucquet, Soc. JESU, in Provincia Flandro Belgica Provinciali compositum, præter ejusdem voluntatem ullo modo in Belgio intra decennium imprimat, aut alibi terrarum impressum in has inferioris Germaniæ ditiones importet, venalemve habeat. Qui secùs faxit, confiscatione librorum, & aliâ gravi pœnâ multabitur, ut latius patet in literis datis Bruxellæ XIII. Decembris, anno M. DC. XIX.

Signat. Steenhuyse.

Facultas R. P. Præpositi Provincialis Provinciæ Flandro Belgicæ.

Librum VIA VITÆ ÆTERNÆ inscriptum, & à R. P. Antonio Sucquet Societatis nostræ confectum, atque à destinatis arbitris lectum & approbatum, ego Carolus Scribani Societatis JESU per Flandro-Belgicam Provincialis, ex auctoritate Admodum R. P. N. Generalis Mutij Vitellesci in lucem prodire permitto; & concedo facultatem typis eum mandandi. In cujus rei fidem hæc manu mea subscriptas, & sigillo officij mei manitas dedi Antuerpiæ, 10. Julij, anno 1619.

Carolus Scribani.

A P P R O B A T I O.

Liber hic inscriptus VIA VITÆ ÆTERNÆ, auctore R. P. Antonio Sucquet, Societatis JESU Theologo, est doctus, & nil nisi devotionem spirat, ac simul ad orationem instigat, ut etiam doctiores viam meditationum facillimè per hunc inveniant. Quare omni studio admitendum puto, ut typis mandetur, quò in plurimum hominum manus perveniat. Quod testor 25. Julij, anno 1619.

Egbertus Spitholdius S. T. L. Canonicus
& Plebanus Antuerpiensis.

Cum prior editio libri hujus jam distracta sit, petieris quæ, Henrice Aertsens, ut eundem typis denuò possis recudere, diligentia tuæ fidens, potestatem tibi facio juxta privilegium Sereniss. Belgij Principum. Antuerp. 4. Februarij 1622.

ANTONIUS SUCQUET.

T A N T W E R P E N,

By Hendrick Hertssens/in de Cammerstrate in de witte
Hellic. Anno 1649.

